LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՄԱՐՏ 1928

1er MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 584

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՇ-ԿԱՆՈՒԽ ՄԵՐ ՁԵՌՔԻՆ Է

Թրքախօսութիւնը պարտադրելու, բռնի տարածելու համար, խօսքէն գործի անցած են Թուրք երիտասարդները, Պոլսոյ մէջ։

Բոլոր հանրային վայրերու մէջ կ'երեւան, արդէն, խոշոր յայտարարութիւններ, — «Հայրենակից, Թուրքերէն խօսէ»։ Թուրք մամուլն ալ, իր կարգին, ուժ կուտայ շարժման, սուտ-իրաւ իրար խառնելով։

Այսպէս, քանի օրէ ի վեր կը փսփսան թէ՝ ոչ-Թուրքերը պատռած են պատերու վրայ կամ նաւերու մէջ փակցուած ազդերը... Մինչեւ անգամ կը պատմեն թէ գաղտնի ընկերութիւն կազմուած է, թրքախօսութեան ձեռնարկը խափանելու համար։

Եւ, իբրեւ բնական եզրակացութիւն, սպառնալիքներ կը տեղան.

— «Այդ նշանատախտակները պատռողները չե՞ն մտածեր թէ իրենց վիճակը ո՛ւր պիտի երթայ, երբ ձերբակալուին»։

Առ այժմ, «փառաւոր տփոցով մը» կը սպառնան, քանի որ «մեր երկրին մէջ Լինչի պատիժ չկայ»։ («Ճիւմհուրիյէթ», 20 փետրուար)։

Նոյն խուժանավար թերթը, քանի մը օր յետոյ, երեւի զգալով որ «անքաղաքագիտական» է այսպէս հրապարակաւ սպառնալ եւ նոյն իսկ պատիժ ձեւեր սորվեցնել — ձե՞ւ կը պակսի Թուրքիոյ մէջ — կը թխէ ուրիշ խմբագրական մը. — «Աճապարելու պէտք չկայ»։ Քիչ անգին պիտ'ի կարդաք։

Եւ ի՛նչ սրտառուչ իմաստութեամբ մը, ջարդերու ջատագով նոյնոս նատին կը յորդորէ որ, եթէ ազգերը պատռող յանցաւոր մը գտնուի, միայն ա՛ն պատժուի, եւ ոչ թէ «անոր պատկանած համայնքը կամ ցեղը»։

Այս խօսքերուն իմաստը հասկնալու համար, յիշենք խմբագրականին մէկ տողը, որ պատմելով ազդերը պատռելու խնդիրը, կ'ըսէ.— «Նոյն իսկ պահ մը կարծեցինք թէ միջադէպ մը պիտի ծագի»։

Այսինքն, եթէ պատռողը Հրեայ էր, կրնային հրէական ջարդ մը կազմակերպել։ Բայց, — քա՛ւ լիցի — «հանրապետական» Թուրքիան գիտէ զատել արդարն ու մեղաւորը, եւ անհատի մը յանցանքին համար չի պատժեր անոր պատկանած համայնքը...։

«Ճիւմհուրիյէթ»ի այս երկրորդ խմբագրականը ուշագրաւ է ուրի՛շ տեսակէտէ մը։

Քէմալական օրկանը համբերութիւն եւ խոհեմութիւն կը պատուիրէ Թուրք ուսանողներուն եւ ամբոխին, ոչ թէ արդարութեան պարտք մը կատարելու համար, այլ շատ խոր դիւանագիտութեամբ մը։

Ըսել կ'ուզէ որ, մեր ձեռքն է ուշ-կանուխ թրքացնել փոքրամասնութիւնները, հետեւաբար, ինչո՞ւ աճապարել, իրար անցնիլ եւ աղմուկ հանել, օտարներուն ալ այն տպաւորութիւնը ներշնչելով թէ բռնութիւն կը կատարուի Թուրքիոյ մէջ։

Այս պարագան աւելի վտանգաւոր է, քան հրապարակային սպառնալիքը։

Շատ բացորոշ են Թուրք թերթին մտածումները.

— «Լօզանի դաշնագրին մէջ գլուխ մը դրուեցաւ փոքրամասնութեանց համար։ Այս վերջինները չեն ուզեր օգտուիլ այդ իրաւունքներէն, բայց Թուրք վեհանձն հանրապետութեան ներողամտութիւնը անմիջապէս չէ ջնջած եւ չի ջնջեր զանոնք... փոքրամասնութիւնները ամէն ազատութիւն կը վայելեն Թուրքիոյ մէջ, բայց, ուշ-կանուխ, անոնք պիտի իւրացնեն Թուրք լեզուն եւ մշակոյթը, որովհետեւ, ամէն մարդէ աւելի իրենք կը գնահատեն թէ ուրիշ կերպով անկարելի է շարունակել իրենց գոյութիւնը»։

Այսօր ձեզի թոյլ կուտանք որ դպրոց եւ եկեղեցի պահէք, թերթ հանէք ձեր լեզուով եւլն.։ Բայց, գիտցէք որ երկար չի կրնար տեւել այս վիճակը։ Առ այժմ մեր աչքերը կը փակենք, կը հանդուրժենք։ Բայց, ձեր շահը կը պահանջէ որ չարաչար չգործածէք մեր շնորհը։

Որովհետեւ, «ուրիշ կերպով անկարելի է շարունակել ձեր գոյութիւնը»։

Ահա, երկու խօսքով, նոր Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը, փոքրամասնութեանց հանդէպ։

Կարճ եւ աղուոր, ինչպէս կ'ըսեն։

Եւ քէմալականները այնքան հետեւողական են այս ճամբուն վրայ որ, մամուլէն մինչեւ պետական գրասենեակները եւ նոյնակերպ «օջախ»ները, տարին տասերկու ամիս ծրագիրներ կ'որոճան, թելադրութիւններ կ'ընեն, միտքերը կը պատրաստեն, կարելի եղածին չափ փութացնելու համար Մեծ Իրիկուն,— բոլոր ոչ-Թուրքերու թրքացման իրականացումը։

Անոնք նկատի չեն առներ ոչ Լօզանը, որուն հեղինակներն անգամ տէր չեն ըլլար այդ քուրջի կտորին, ոչ ժողովուրդներու բնական եւ տարրական իրաւունքները, ոչ ալ Հայաստանի մէջ Թուրք փոքրամասնութեանց վայելած անսահման ազատութիւնները։

Իրենց բարի կամքն է միայն որ թոյլ կուտայ շնչել, դեռ տեւեն մըն ալ։

Որմէ՞ վախ ունին։ Ո՛վ պիտի բռնէ իրենց թեւէն։

Այո՛, Երեւանը կրնա՛ր փոխադարձ միջոցներու դիմել։

Բայց Երեւանը յիմա՞ր է որ գրգռէ այս կարգի «բուրժուա-նացիոնալիստական» տրամադրութիւններով։

Մեղք չէ՞ իր յեղափոխակա՛ն վարկին ու դրօշին։

— Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՄԱՑ - ԿԱՄԱՑ...

Թրքախօսութեան տարածման ձեռնարկին առթիւ, Պոլսոյ Ճիւմհուրիյէթ-լրագիրը յիշելով թէ տեղ-տեղ պատռեր են «Թուրքերէն խօսէ՛»ազդարարութիւնը, դիտել կուտայ (24փետր.).

— «Բայց աւելորդ չէ շեշտել որ եթէ դէպքը հաստատուի, բարոյական յանցաւորները միայն անոր հեղինակները պիտի ըլլան։ Ներելի չէ յանցաւորի մը անունին վրայէն ցատկել եւ երթալ գտնել անոր պատկանած համայնքը կամ ցեղը։

Խնդրոյ առարկայ են միայն Բերան ու Ղալաթիան. իսկ այս շրջաններուն մէջ հազիւ 100—150 հազար բնակիչ կայ։ Մինչդեռ Թուրքիոյ ընդհ. բնակչութիւնը 12 միլիոն է, եւ գիտենք թէ անոր 12 միլիոնը բաղկացած է զտարիւն Թուրքերէ, որոնք բնականաբար Թուրքերէն կը խօսին։

Հետեւաբար, բնաւ պէտք չկայ կասկածիլ մեր լեզուի տիրապետութենէն, երբ տեսնենք որ մէկուկէս Հրեայ եւ երկուքուկէս Յոյն հոս հոն կը խօսին կարութենէն մնացած իրենց աղաւաղեալ լեզուն։

Բայց այս անոնցմէ փոքրամասնութիւնն ալ Թուրքերէն չգիտնա՞յ, եւ չխօսի՞ — Հա՛յ, հա՛յ, եւ նոյն իսկ ժամ առաջ։ Բայց անբնական փափաք է մէկ օրէն միւսը Թուրքերէն խօսակցութիւն սպասել բնտանիքէ մը, որ բնաւ Թուրքերէն չգիտեր։ Այդ տեսակներուն պէտք է պայմանաժամ տալ, եւ մանաւանդ սպասել որ իրենք նախաձեռնարկ ըլլան սորվելու իրենց տղոց սորվեցնելու։

Օսմ. կայսրութեան ամենամեծ հոգերէն մէկը՝ փոքրամասնութեանց խնդիրն էր։ Լօզանի դաշնագրին մէջ ալ փոքրամասնութեանց գլուխ մը դրուեցաւ։ Բայց, հանրապետութեան բարիքներուն առջեւ, փոքրամասնութիւնները ինքնաբերաբար հրաժարեցան իրենց առանձնաշնորհներէն։ Անոնք չեն ուզեր օգտուիլ այդ իրաւունքներէն, սակայն Թուրք վեհանձն հանրապետութեան ներողամտութիւնը (թոլերանս) անմիջապէս չէ ջնջուած եւ չի ջնջեր զանոնք։ Ահա փոքրամասնութեանց կրօնական սկզբունքները եւ հանդէսները ազատօրէն ու յարգութեամբ կը մնան։ Ահա, դարձեալ, կը մնան անոնց դպրոցները, ուր իրենց մայրենի լեզուն ալ կ'աւանդուի։ Անոնց թերթերը առօք փառօք կը հրատարակուին ու կը մնան, վայելելով ազատութիւն մը որ չի կրնար բաղդատուիլ փոքրամասնութեանց իրաւունքները ընդունող ու երաշխաւորող պայքաններու ...եւ է երկրի տուած ազատութեանց հետ։

Հակառակ առոր, մենք անկասկած կը գտնենք որ Թուրքիոյ փոքրամասնութիւնները ուշ կանուխ Թուրք լեզուն եւ մշակոյթը պիտի իւրացնեն. որովհետեւ ամէն մարդէ աւելի իրենք կը գնահատեն թէ ուրիշ ձեւով անկարելի է իրենց գոյութիւնը շարունակել։ Այս մասին հաստատապէս ապահով ըլլալով է որ, աճապարելու եւ տատանելու պատճառ չենք գտներ, եւ կողմնակից ենք աւելի հիմնական միջոցներու, այդ նպատակին հասնելու համար»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պարսկահպատակները Հայաստանի մէջ

«Խորհրդային Հայաստան» (14 փետրուար) կը գրէ. — Համաշխարհային Պատերազմին հետեւանքով, ուրիշ երկիրներէ Հայաստան եկած են բազմաթիւ գաղթականներ, որոնց քաղաքացիութեան հարցը մինչեւ այժմ կը մնար վիճելի։ Այս առթիւ խորհրդային կառավարութեան նախաձեռնութեամբ Երեւանի մէջ կազմուեցաւ Խորհրդային-Պարսկական Խառն Յանձնաժողով մը, որ մանրամասն քննութեամբ պիտի ճշդէ թէ այդ վիճելիներէն որո՞նք իրապէս պարսկահպատակ են եւ որո՞նք Հայաստանի հպատակ։ Յանձնաժողովին որոշումը վերջնական է։ Յանձնաժողովին կ'անդամակցին Խուսրոյ արտաքին գործավարութեան Հայաստանի լիազօր պատուիրակ Խավին (Նախագահ), պարսկական հիւպատոս Դավուդ Խան Փանախպուր եւ ներքին գործավարութեան ներկայացուցիչ Սուքիասեան։

Յանձնաժողովը կ'աշխատի 13 Յունուարէն ի վեր եւ մինչեւ այժմ քննած ու ճշդած է 100 քաղաքացիներու հարցերը։

Նիստերը տեղի կ'ունենան արտաքին գործավարութեան լիազօրութեան շէնքին մէջ, ամէն օր։

Սուլթան Համիտի ժառանգորդներուն դատը

Ռիւթէրի Գործակալութիւնը կը հաղորդէ Պոլիսէն. —

Սուլթան Ապտիւլ Համիտի ընտանիքէն վեց իշխանուհիներ եւ եօթը իշխաններ, ընդամէնը տասներեք հոգի, որոնք անոր ժառանգորդները կը կազմեն, Պոլսոյ անգլօ-թուրք խառն դատարանին առջեւ դատ բացած են անգլիական կառավարութեան դէմ, պահանջելով իրենց վերադարձնել Համիտի 122 կտոր կալուածները, որոնք կը գտնուին Պաղտատ եւ Կիպրոս, ինչպէս նաեւ Մուսուլի քարիւղի գետինները։

Յիշեալ ժառանգորդներուն կողմէ ցարդ հելլէն, պուլկար եւ սերպ դատարաններուն առջեւ ներկայացուած բոլոր պահանջները եւ մերժուած են։

Ինչպէս կը յիշուի, երբ 1924ին Խալիֆայութիւնը ջնջուեցաւ, Օսմանի կայսերական ընտանիքին բոլոր անդամները վտարուեցան Թրքական հողէն եւ մէկ տարի պայմանաժամ տրուեցաւ իրենց՝ Թուրքիոյ մէջի իրենց կալուածներուն ու գոյքերուն մասին կարգադրութիւններ ընելու համար։

Ժառանգորդները պահանջներ ունին, որ բաւական հին են։ Մէկ մասը կը սկսի Աբտիւլ Համիտի գահընկէցութենէն (1909), միւս մասը Պալքանեան պատերազմէն։ Թուրքիոյ հողին վրայ գտնուած ստացուածքներու մասին իրենց պահանջները գրեթէ բոլորն ալ մերժուած են։

«Տէյլի Քրոնիքլ» կը գրէ թէ Համիտի ամբողջ հարստութիւնը կը հաշուուի 8,000,000 անգլիական ոսկի։ Իր մահէն վերջ ժառանգորդները ուզեցին տէր դառնալ անոր անսահման հարստութեան, որ կը բաղկանար Սելանիկի նահանգին գրեթէ կէսէն, Մակեդոնիոյ մէկ մեծ մասէն, Սուրիոյ եւ Մուսուլի մէջ մեծ կալուածներէ, առանց յիշելու Կիպրոսի ընդարձակ հողերը։

Յունաստան, Պուլկարիա եւ Սերպիա մերժած ըլլալով ու եւ է հետեւանք տալ ժառանգորդներու պահանջին, այս վերջինները, որոնք սէնտիքա կազմած են, իրենց վերջին յոյսը դրած են անգլօ-թուրք խառն դատարանին վրայ։

«Վաքըթ» կ'ըսէ թէ անկեալ Խանէտանի անդամները Թուրք հայրենակցութենէ զրկուած ըլլալով, Թուրք չեն նկատուիր եւ այս պատճառաւ խառն դատարանի չեն կրնար դիմել։ Հիմա այս խնդիրը կը քննուի եւ այս սկզբունքին համաձայն դատը պիտի մերժուի։

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, Համիտի ժառանգորդները Փարիզի դատարանին առջեւ դատ բացած էին շարժանկարի այն ընկերութեան դէմ, որ կարմիր Սուլթանի կեանքը կը ներկայացնէր Jalma-la-Double ֆիլմին մէջ, եւ կը պահանջէին արգիլել անոր ներկայացումը։

Դատարանը առջի օր երկու կողմի փաստաբանները լսելէ վերջ, որոշեց որ Շաբաթ առաւօտ մը ֆիլմը ներկայացուի իր առջեւ, որպէսզի վճռի առարկային մօտէն ծանօթանալով բատ այնմ տայ իր վճիռը։

Սէնի դատարանին Գ. Ատեանին դատաւորներուն հետ միասին, ներկայացման ներկայ պիտի կրնան ըլլալ միայն երկու կողմի փաստաբանները՝ Ժօզէ Թէրի եւ Լա Քօսթ։

Ոսկեղջիւրը սառած

Պոլիսէն ստացուած նոր հեռագրի մը համաձայն, ցուրտը այնքան սաստիկ է, որ Ոսկեղջիւրը մասամբ սառած է։ Ամէնէն ծեր Թուրքերն անգամ կ'ըսեն թէ այսպիսի երեւոյթ մը երբեք չէր տեսնուած աւելի քան 100 տարիէ ի վեր։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Գահիրէէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.—

- Քաղաքական շրջանակներու մէջ տեսնուած գործունէութիւնը որոշապէս ցոյց կուտայ թէ Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ առկախ խնդիրները կարգադրելու համար չորս ամիս առաջ վարչապետ Սարուաթ փաշայի եւ անգլիական կառավարութեան միջեւ սկսուած եւ անկէ ի վեր շարունակուող բանակցութիւնները տագնապալի կէտի մը հասած են։

Բանակցութեանց ընթացքը գաղտնի պահուեցաւ, սակայն այժմ գաղտնիք չէ թէ Սարուաթ փաշա անգլիական կառավարութեան վերջնական պատասխանը ստացաւ անցած շաբթու վերջը։ Վարչապետը տեսնուեցաւ մարզպան Լորտ Ճորճ Լոյտի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՌՈՒՈՎ ԿԸ ԽԼԵՍ ՔՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔԴ...

Երբ Հայերը յեղափոխութեան «ֆէթիշիսմ»էն ազատին, հայ կեանքը պիտի աճի ու բարգաւաճի։

Վ. Թէքէեան (Արև)

Առէ՛ք ձեզի նուէր...

Այս ալ ուրիշ Թմբուկի ձայն...

Ամէ՛ն մարդ կը նուագէ իր գործիքին վրայ ու խառնիճաղանճին մէջ, ի՛նչ որ կ'ուզես քշէ՛։

Ի՛նչ չքնաղ միտքեր, ի՛նչ արտառոց նորութիւններ, ի՛նչ զարմանալի ու տարօրինակ խորհրդածութիւններ չես գտներ հայ մամուլին մէջ...

Ի՛նչ չնաշխարհիկ հաւաքածոներ՝ ուրիշէն կապկուած ու խեղաթիւրուած միտքերու։

Զարկէ՛ք, զարկէ՛ք Թմբուկին վրայ՝ մինչեւ մորթը պատռի...

— *Երբ Հայերը յեղափոխութեան «ֆէթիշիսմ»էն ազատին՝ հայ կեանքը պիտի աճի ու բարգաւաճի...*

Գոնէ պարզ է, դասականօրէն, այս միտքը։ Իմանալը ծանօթ է։ Թմբուկը՝ խուլ։ Նուագածուն՝ կը ճանչնանք։

Արեւմտեան կրթութիւն ստացած արեւմտահայ մտաւորական մը։ Ժուժկալ բանաստեղծ մը, բայց որ գէշ, ձախաւեր, փոփոխամիտ, անհաւասարակշիռ հանրային գործիչ մը եղաւ...

Կուսակցութենէ կուսակցութիւն գլորելով, կարծեց թէ կը բաւէ ուխտել, յամառ, դէգ, հակադաշնակցականութեան մը հաւատարիմ՝ ըլլալ՝ հանրային կարծիքը առաջնորդելու համար...

Ինկա՛ւ՝ ելաւ։ Նախատեց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը (յիշել «Ժողովուրդի Ձայն»ի իր Թունաւոր, կրքոտ, անարդար խմբագրականները) կարծելով ծառայութիւն մատուցանել հայ ժողովուրդին։

Նախատեց՝ իր ընկերները որ «լուծնաշութեան» անձնատուր կ'ըլլային օտար ուժերու։ Բայց գնաց ու ինկաւ դարձեալ անոնց ցանցին մէջ։ Որքա՜ն աւենուան համար։

Այսօր կ'ըսէ՝ որ վնասակար է յեղափոխականութիւնը՝ հայ ժողովուրդին համար։

Ներողութի՛ւն։

Թո՛ղ ցոյց տայ մէկ պարագայ պատմութեան մէջ, մէկ դէպք ուր ոեւէ բռնապետութիւն զիջած ըլլայ իր իշխանութիւնը, առանց լուրջ կռիւի, առանց արեան։

Թող ցոյց տայ մեր քաղաքական վիճակին մէջ գտնուող որ եւ է փոքր ժողովուրդ որ ազատագրուած ըլլայ առանց յեղափոխութեան...

Թո՛ղ ինք ցոյց տայ ուրիշ ճամբայ մը...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

Բ. Ցանկ

	Ֆր.
Արփիկ Տ. Միսաքեան	40
Ա. Հիսարլեան, կուէնշէն	10
Տոքթ. Լ. Դրիգալեան	50
Ոմն Ս.	10
Լ. Գ.	10
X.	5
Տպարան Մասիս	30
Ե. Թոլայեան	20
Սուրէն եւ Վիգէն	10
Ոմն Թ.	5
Ալիս-Անայիս Հ. Սամուէլ	10
Գումար	200
Ա. Ցանկին գումարը	205
Ընդհ. գումար	405

ԿԸ ՇԻՆԵ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ

Նիւ Եորք, 10 փետր.

Ցաւալի առիթը ունեցած ենք այս էջերուն մէջ քննադատելու անջատ գործունէութեան փտասակարութիւնը։

Խօսքը հայրենակցական հիմերու վրայ դրուած զանազան կազմակերպութիւններու գործունէութեան մասին է։

Մեր ազգային պատմութեան ընթացքին, տեղացիական այլամերժ հասկացողութեան եւ նեղ հայրենասիրութեան պատմութիւնը կարմիր թելի մը նման երկարած է մինչեւ այսօր։ Հին նախարարական տեղացիական վէճերը երբեմն այնքան սուր համեմատանք առած են, որ պատճառ դարձած են մեր հաւաքական ուժերու խորտակումին։ Դարերու այս փորձառութիւնը անզօր եղած է մեր ժողովուրդը փրկելու այս չարիքէն։ Անկարելի կ'ըլլար վանեցիին հասկցնել թէ՝ 1915ին Վանի գրաւումը ապահով կ'ըլլայ այն ատեն միայն, երբ վանեցի կինուորները հասկնան թէ իրենց երկրին պաշտպանութեան դիրքերը պիտի ըլլան ոչ թէ Վանի սահմաններուն վրայ, այլ տասնօրեան լեռնաշղթան կամ ուրիշ աշխարհագրական սահման մը որ ընդհանուրի ծիգով պիտի ապահովէ ամբողջական Հայաստանի պաշտպանութիւնը։ Անկարելի կ'ըլլար Ղարաբաղցիին հասկցնել, 1918ին, թէ՝ Ղարաբաղի պաշտպանութիւնը պէտք է կատարուի Կարնոյ ամրութիւններէն եւ ոչ թէ Ղարաբաղի լեռներուն վրայ։ Ուրիշ խօսքով, իւրաքանչիւր անհատի, ընտանիքի եւ գաւառի պաշտպանութիւնը եւ անոնց աշխատանքի յաջողութիւնը ապահովուած պիտի ըլլայ այն ատեն միայն երբ ազգային հաւաքականութեան հետ կը կապուին։

Այսօր ալ, ուրիշ մարզի մը մէջ նոյն փտանգուած եղանակով մեր աշխատանքները կը փորձենք կատարել։ Իւրաքանչիւր գաւառի եւ կամ գիւղի միութիւնները անջատօրէն եւ միայն իրենց անունով կը փորձեն քաղաքներ կամ գիւղեր հիմնել Հայաստանի մէջ։

Թողունք այն պարզ տարրական հասկացողութիւնը թէ երկրի մը մէջ քաղաքներու ստեղծումը տեղի կ'ունենայ բնական ճանապարհով եւ ժողովուրդի տնտեսական ու առեւտրական կեանքի պահանջներէն ծագում կ'առնէ եւ ոչ թէ կը ստեղծուի արուեստականօրէն։ Թէ քաղաքները այնքան միայն կրնան թիւ կազմել երկրի մը մէջ, որքան որ այդ երկրին մէջ ապրող ազգաբնակչութիւնը անոր պէտք ունի, մնացածները եթէ պատահի որ դուրսի ծիգերով ու դրամով շինուին, ապագային դատապարտուած են մեռնելու։ Թողունք այս տարրական հասկացողութիւնը եւ տեսնենք թէ այս անջատ ծիգերը որքան արդիւնք կրնան տալ։

Այս շարժումի սկիզբէն իսկ մեր տեսակէտը այն եղած է, թէ՝ այս անջատ ծիգերը եթէ նոյն իսկ բարեխղճութեամբ ու պարկեշտութեամբ կատարուին, արդիւնքը պիտի ըլլայ ապարդիւն վատնում եւ կամ լաւագոյն պարագային՝ պիտի ստացուի չնչին արդիւնք։

Ուրիշ քաղաքական, կամ նեղ կուսակցական դիտումներով հայ մամուլի մէկ մասը կը քաջալերէ այս անմիտ շարժումը եւ անհիմանալի ամբոխավարութեամբ կը յարձակի հակառակ տեսակէտներ պաշտպանող մամուլին կամ հանրային գործիչներու վրայ։ Ու այս քաջալերութեան հետեւանքով, մրցում մը սկսած է զանազան միութիւններու մէջ անջատօրէն Հայաստանի մէջ քաղաքներ ու գիւղեր կառուցանելու դիտաւորութեամբ։ Այս միութիւնները խոշոր ծախքերու տակ մտնելով ամէն մէկը առանձին պատուիրակ մը կը ղրկէ Հայաստան, տեղին վրայ կառավարութեան հետ բանակցելու, յարմար տեղ ընտրելու եւ շինութիւններուն ձեռնարկելու համար։

Ներկայ քաղաքական պայմաններուն տակ հայրենակցական միութիւններ ստիպուած են ընտրել ոչ թէ գործին յարմար, ձեռնհաս մարդիկ, այլ այնպիսիներ որոնք ընդունելի կը համարուին Երեւանի կառավարութեան եւ իր ստուերէն իսկ սարսափող կառավարութեան աչքին։

Եթէ չեմ սխալիր, առաջին անգամ Արաբկիրի Հայրենակցական միութիւնն էր որ ծրագրեց Նոր Արաբկիրը կառուցանել Հայաստանի մէջ։ Պատգամ. ժողովը տրամադրեց, կարծեմ, 30,000 տոլարի պիւտճէ մը, նշանակեց Ղազիկեան անուն մէկը, որ իրաւունք կրնար ստանալ Հայաստան մտնելու, կառավարութեան հետ բանակցելու եւ շինութիւններու ձեռնարկելու։ Իր քաղաքական համոզումներով, բարեկոյս կը համարուէր Հայաստանի կառավարութեան համար։ Բայց թէ ինչքան յարմարութիւն ունէր նման ձեռնարկի մը, գործը ցոյց պիտի տար։

Աւելորդ է պատմութեան մանրամասնութեան մէջ մտնել, սակայն շատ իրապէս շրջանակներէ կ'իմանամ թէ՝ երկու տարուան խլացուցիչ աղմուկներէ յետոյ, ծախսուած է փոխանակ 30 հազարի, 42 հազար տոլար, սակայն արդիւնքը անորոշ է։

Ամերիկա վերադարձած է ներկայացուցիչ Պ. Ղազիկեան եւ տուած է իր տեղեկագիրը նոյն միութեան Պատգմ. ժողովին։ Մանրամասնութեանց շատ ծանօթ չեմ, հաւանական է շուտով հրատարակուին մամուլին մէջ, սակայն գիտեմ որ Միութեան տուած 30,000 տոլարի պիւտճէն գործածուած է հետեւեալ չափով.– «..10 հազար տոլար շէնքերու կառուցման (25 կամ 30 շէնքեր, 3—4 սենեակներով), 5000 գիւղին ջուր բերելու, 5000 ճանապարհի շինութեան, 5000 գացթականներու փոխադրութեան եւ 5000 դրամագլուխ մանուսա գործելու գործիքներու եւ ապրանքներու։

Ներկայացուցիչը ինքն իր գլխուն, առանց վարչութեան հաւանութեան, տեղը որոշելէ յետոյ, կը ձեռնարկէ 100 տուներու շինութեանց պայմանագրութիւններ կազմելու զանազան ընկերութիւններու հետ։ Ըստ իր տուած բացատրութեան, միաժամանակ կը սկսի նոյնպիսի պայմաններով ճանապարհներու շինութեան եւ այս ձեռնարկին վրայ կը ծախսէ ոչ միայն իրեն յանձնուած 30,000 տոլարը, այլ եւ 12,000 տոլարի փոխառութիւն մը կ'ընէ յանուն Միութեան ու կը ծախսէ ամբողջը։ Իբրեւ արդիւնք այս աշխատութիւններուն, քանի մը բնակարաններու գետնայարկերը միայն շինուած են, իսկ ուրիշներ ալ կիսկատար թողուած են։ Ճամբաներուն ալ մէկ մասը միայն շինուած է։

Տարակոյս չկայ թէ այս շինութիւններն ալ պիտի ունենան կարճ ժամանակի մէջ, քանի որ այժմ լքուած են եւ տիրութիւն ընող չկայ։ Ի հարկէ այդ պայմաններուն տակ ոչ մէկ Արաբկիրցի փոխադրուած է հոն։

Պատգմ. ժողովը տեղեկանալով այս արդիւնքին, կը գտնէ թէ ծախսուած գումարը ապարդիւն գացած է եւ պատասխանատուն է ներկայացուցիչ Ղազիկեանը։ Այժմ ամբողջ գումարը կը նկատեն յիշեալին պարտքը, զոր պէտք է վերադարձնէ Միութեան գանձին։

Այս տեղեկութիւնները հաղորդելով, նպատակ չունինք ոչ Միութիւնը եւ ոչ ալ անոր ներկայացուցիչը քննադատութեան ենթարկելու։ Հարկաւ յետագային երբ ամբողջ պատմութիւնը հանրային սեփականութիւն դառնայ, մամուլը պիտի գրադի։

Այս իրողութիւնը աչքի առջեւ ունենալէ յետոյ, դիւրին է հետեւցնել թէ միւս միութիւններու ձեռնարկներն ալ իբրեւ անջատ եւ անխորհուրդ գործողութիւններ, աւելի կամ նուազ չափով, պիտի յանգին նոյն արդիւնքին։

Այս պարագան յստակօրէն ցոյց կուտայ թէ՝ պէտք է միանգամ ընդ միշտ վերջ գտնեն տեղացիական ձեռնարկները եւ ամփոփուին մէկ ամբողջութեան մէջ, դառնալով համահայկական ձեռնարկ։ Այդ պարագային խնայուած պիտի ըլլան նաեւ այն խոշոր ծախքերը, որոնք կը կատարուին բազմաթիւ ներկայացուցիչներու համար։

Ըսել զատ, երբ գործը դրուի համահայկական հիմերու վրայ, այդ աշխատանքին համար կը նշանակուի այնպիսի անձ մը կամ յանձնաժողով մը, որ կ'ունենայ գործին մասնագիտութիւնը եւ յարմարութիւնը։

Այսպիսի համահայկական շարժումի մը առջեւ Հայաստանի իշխանաւորները համարձակութիւն պիտի չունենան ընտրուած անձը կամ յանձնաժողովը մերժելու, դաւանանքի խնդիրներ յարուցանելով։

Յ. ԱՄԸՑՈՒՆԻ

ԻՐԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐԱՆԻ ԿՌԻՒԸ

1905ին Հայերուն եւ Ազրբէյճանի Թուրքերուն միջեւ այս ձեւով առաջ եկաւ արիւնալի կոտորած մը, որուն համար Դրօշակ կ'ըսէր թէ Պոլիսէն կը ղեկավարուէր։ Այն ատենուան Կովկասի փոխարքայ Վորոնցով-Դաշկով, որ յայտնի էր իբրեւ հայասէր, այս կոտորածին մասին Ռուսիոյ կայսեր ղրկած տեղեկագրին մէջ վերի միտքը հաստատելով, 12րդ եւ 13րդ էջերուն մէջ կը գրէ.

«Այս պայմաններուն տակ, ընդհարումին համար փոքրիկ պատճառ մը բաւական կը տեսնուէր... Այս ընդհարումը Նախիջեւանի եւ Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ։ Անկէ յետոյ դէպքը փոխանցուեցաւ Գանձակի նահանգին։ կարելի չէր վերջնական կերպով ճշդել թէ այս ջարդին մէջ ո՞վ էր յանցաւորը։ Շուշիի մէջ Հայերն է որ համազարկ բացած են, Բագուի մէջ երկրորդ օրուան դէպքերը Թուրքերը սկսած են, իսկ Թիֆլիսի մէջ առաջին ընդհարումներուն Հայերը կը ձեռնարկէին...»։

Իշխան Վորոնցով-Դաշկով յիշելէ յետոյ թէ այս ընդհարումներուն մէջ Դաշնակցութիւնը գլխաւոր դերը կը կատարէր եւ թէ իր ոճիրները ծածկելու համար անիկա խուժանավարութեանց իսկ կը դիմէր, կ'աւելցնէ.

«Դաշնակցութեան այս շարժումը կը ձգտի զուտ հայաբնակ հայկական հողամաս մը ստեղծելու։ Ատով ալ կ'ուզէ ապագայ Հայաստանի ինքնավարութեան համար յաւ գետին մը պատրաստել։»

Այսպէս, Հայերը, որոնք Կովկասի մէջ Թուրքերը, Թիֆլիսի, Բորչալուի, Ախալքալաքի եւ Ախալցխայի գաւառներուն մէջ Վրացիները ջարդելով կ'ուզէին Հայաստան ստեղծել, նոյն միթոտով, կ'ուզէին տէր դառնալ Թուրքիոյ արեւելեան վեց նահանգներուն, ու Անտիոքի եւ Հալէպի շրջաններ։ Մինչդեռ ամէնէն անկողմնակալ վիճակագրութիւններն իսկ այդ նահանգներուն մէջ 4ուկէս միլիոն Թուրքի եւ Իսլամի դիմաց միայն 400,000 Հայեր կ'արձանագրեն։ Մեծ Պատերազմէն առաջ ամբողջ աշխարհի վրայ 3 միլիոն Հայ կար, որոնց 1,100,000ը Կովկասի, 100,000ը Պարսկահայաստանի եւ 400,000ը Թրքահայաստանի մէջ։ Մինչդեռ Հայերու բնակած այդ հողերուն մէջ աւելի քան 10 միլիոն Թուրք կ'ապրէր։ Այսպիսի հողամասի մը մէջ ապրող բոլոր Թուրքերը ջարդելով զուտ Հայերէ բաղկացած Հայաստան մը ստեղծելու համար Հայերուն ո՛ր աստիճան հրացանաշար ըլլալը հասկնալ դժուար չէ։

1918 Դեկտեմբեր 10ին ծերակուտական Լաճի կողմէ Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին ներկայացուած ծրագրով անկախ մեծ Հայաստանի սահմաններուն մէջ կը մտցուէին հետեւեալ հողամասերը.—

1.— Թրքական Հայաստանը, բաղկացած Թուրքիոյ վեց նահանգներէն եւ Կիլիկիայէն.

2.—Կովկասեան Հայաստանը.

3.— Պարսկական Հայաստանը, բաղկացած պարսկական Ատրպատականի հիւսիսային եւ հիւսիսային արեւմտեան մասերէն։

1919ին Ամերիկայի Հայ Ազգային Միութեան կողմէ հրատարակուած The Case of Armenia անուն գիրքին մէջ, վերոյիշեալ ծրագիրը պարզուելէ յետոյ Մեծն Հայաստանի քարտէսն ալ գծուած էր։ Այս Մեծն Հայաստանի քարտէսին մէջ Հայաստանի սահմանները կը տարածուին Սեւ Ծովու վրայ Տրապիզոնէն եւ Սամսոնէն մինչեւ Միջերկրական՝ Իսքէնտէրունի ծոցը, Ազրբէյճանի Կասպից ծովին կը մօտենայ եւ Գանձակ քաղաքի մօտէն սկսելով, իր մէջ կ'առնէ Կուր գետէն դէպի Կասպից ծով քաշուած գիծին հարաւը գտնուող Սալեան, Լենգորան, Մուղան, Միլ, Ղարաբաղ, Զանգեզուր, Գանձակ գաւառի լեռնային մասը, Նախիջեւանն ու Օրտուպատը, իսկ պարսկական Ատրպատականէն Աստարան, Էրդէբիլը, Ղարատաղը, Թաւրիզը, Խոյը, Մակուն, Սալմաստը եւ Ուրմիան։

Թէպրիզին «Դուրէժ», Գէնճէին «Գանձակ» ըլլալը եւ Հայերուն կողմէ հիմնուիլը պնդելով, անոնք եւս կը տեսնուի թէ Հայերը ժամանակ նպատակ մը կը հետապնդէին։ Մեծ Պատերազմի տարիներուն վերջերը, ռուս բանակի արշաւանքներէն օգտուելով, Հայերը Մակուի, Խոյի եւ Ուրմիոյ կողմերը կազմած էին Հայ-Ասորական գունդեր։ Ռուսական բանակին նահանջէն յետոյ այս գունդերուն կազմակերպած ջարդը տակաւին Ուրմիոյ լիճին շուրջը ապրող Թուրք ժողովուրդին միտքէն չէ ելած։ Ուրմիոյ այս արիւնալի դէպքերուն մէջ կատարուած խժդժութիւններուն թիւը անհաշուելի ըլլալու աստիճան շատ է։ Նոյնպէս չեն մոռցուած «զօրագունդ»ներու ձեռով «տողանցքներ»ը գնաւորի Ազէրի աղջիկներուն, որոնք «գեղի» տարուեցան հայ «մարտիկ»ներու կողմէ։

Այս արիւնալի դէպքերը ստեղծող «հերոս»ները նշանաւոր Սմկօի հետ բանակցելով, կը ծրագրէին անկախ հայկական թագաւորութիւն մը հիմնել այդ շրջանին մէջ։

Այս ջարդը վերոյիշեալ մեծ Հայաստանի ծրագրին հետ կապուած շարժում մըն էր։ Այստեղ ալ կ'ուզէին գործադրել այն մեթոդը, զոր կը կիրարկէին Թուրքիոյ եւ Կովկասի մէջ. այն է՝ իսլամները ջարդել՝ հայ մեծամասնութիւն մը ստեղծելու համար։

Ուրմիոյ եւ Խոյի եղեռնը Մեծ Պատերազմի հետեւանք պատահական դէպք մը չէր, այլ կապ ունէր Դաշնակցութեան աւանդական քաղաքականութեան հետ։

Ամերիկայի մէջ հրատարակուած Մեծն Հայաստանի ծրագիրը եւ Մեծն Հայաստանի քարտէսը բաւական են՝ ապացուցանելու համար թէ Հայերը պարսկական յեղափոխութեան ալ մասնակցեցան նոյն նպատակով, այսինքն Ուրմիոյ, Խոյի, Մակուի եւ Թաւրիզի կողմերը անկախ պետութիւն մը ստեղծելու ծրագրով։

Սակայն այս խնդիրը աւելի յայնօրէն լուսաբանելու համար, պէտք կը զգանք քիչ մըն ալ խօսիլ պարսկական յեղափոխութեան մասին։

* *

Պարսկաստանի յեղափոխութիւնը առաջ բերող ազդակներէն ամէնէն կարեւորը կրնայ նկատուիլ եւրոպական պետութիւններէն Ռուսիոյ և Անգլիոյ մրցակցութիւնը։ Սակայն այն ատեն Ռուսիա յետաշրջութեան ու ատտապետութեան, իսկ Անգլիա վերածնունդի ու յեղափոխութեան կը հովանաւորէին ո՛չ թէ այդ երկու պետութեանց այս կամ այն ընկերային՝ հարցին մասին ունեցած հակառակ տեսակէտներուն պատճառով, այլ պարզապէս նկատի առնելով Պարսկաստանի ներքին կացութիւնը եւ տնտեսական զարգացման մակարդակը։ Ռուսիա, որ 1905ին Ճափոնէն կրած պարտութեան ազդեցութեան տակ ազատութիւն հռչակած էր, 1907ին ետ առած էր զայն եւ նոր ու անհնելի ստոլիպինեան բռնակալութեան մը սկսած։

Անգլիոյ հետ իր մրցակցութեան մէջ, կասկած չկայ որ Ռուսիա պիտի գտնէր իր հոգիին ու նկարագրին համապատասխանող տարրերը, աւատական-յետաշրջական դասակարգերը, մինչ Ռուսիոյ ազդեցութեան դէմ պայքարող Անգլիան կամայ ակամայ պիտի հովանաւորէր նոր քաղքենի եւ լուսաւորեալ դասակարգերը, որոնք հակառակ էին յետաշրջական եւ աւատական դասակարգերուն եւ զանոնք հովանաւորող Մէհմէտ Ալի Շահի բռնակալութեան։

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ օտար պետութիւնները զանազան նպատակներ կը հետապնդէին, սակայն այդ զանազան նպատակները գործադրած ատեն՝ կը ստիպուէին հաշուի առնել Պարսկաստանի պայմանները, գոյութիւն ունեցող ընկերային ուժերն ու դասակարգային շահերը՝ բառ արմ շարժելու համար։ Այս ձեւով շարժման մէջ դրուած ընկերային ուժերը ապստամբական շարժման իրենց դասակարգային եւ ընկերային մասնայատկութիւնները տալով, արտաքին ուժերու մրցակցութենէն կ'օգտուէին եւ Պարսկաստանի մէջ անկեղծ ու մաքուր նպատակով մը արիւն կը թափէին։ Այս ազատական եւ բարենորոգչական շարժման կեդրոնը Պարսկաստանի մէջ Թաւրիզը, Պարսկաստանէն դուրս Բագուն էր։ Ռուսիոյ Անդրկովկասը իշնելով կարգ մը եւրոպական յարաբերութիւններ եւս Անդրկովկաս, ի մէջ այլոց Կովկասեան Ազրբէյճան իջած էին։

Մէհմէտզադէ Միրզա Պալա

(6)

ՁԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ ձիւնը թանձր խաւով մը ծածկած է երկիրը։

Գիւղացիները կ'ըսեն թէ տասը տարիէ ի վեր այսքան առատ ձիւն չէ եկած։ Հանքաշատի դաշտավայրերուն մէջ ձիւնին խորութիւնը կը հասնի մէկ մեդրի, իսկ լեռնային շրջաններուն մէջ՝ մէկուկէս մեդրի։ Դպրոցները տաքցնելու խնդիրը դժուարացած է, փայտի սղութիւն կայ։ Աշակերտները կը բացակային։ Շատ դպրոցներ առժամապէս փակուեցան։

Ցուրտը վերջին օրերս քիչ մը մեղմացած է։

ՄԵՐ ՁԱԽ ՁԵՌՔԸ

Ազատագրե՛նք մեր ձ
ձեռքը, որ խորթ զաւակի մը
լքուած է։ Խորհա՞ծ էք երբ
թէ ի՛նչ նեղութիւններու պի
մատնուէիք, երբ յանկարծ
աջ ձեռքը արկածով մը անդ
ծածկի դառնար։ Եթէ ձեր ձա
ձեռքը վարժ չէ, բոլորովին
տի նմանէիք այն մարդուն,
ձեռք չունի։ Դժուար չէ կրթել
ձախ ձեռքը, որովհետեւ անիկ
ալ պինդգլուխ չէ, դիւրին
սորվի, եւ որքա՛ն կը փափա
մարդու մէջ ըլլալ։ Դիտա՞ծ
երբ փտանգի մը պահուն
ձեռքը ուշանայ, ձախը կը փ
փոխարինելու իր եղբայրը։

Պատերազմի ատեն, հա
կորսնցուցին իրենց աջ ձեռ
բայց դժուար չեղաւ անոնց
ծածել միւս ձեռքը. դարձա
պատերազմի ատեն, գանկ
ձախ կողմէն վէրք մը պատճ
կը դառնար, որ աջ ձեռքը
դամալուծուէր։ Եթէ նման
կածի մը պատճառով, ուղե
մէջ, ճակատի 3րդ ծալքը
ուի, լեզուն ալ կը կապուի
անդամալուծութիւնը աւելի
շփոթութիւն կը պատճառէ։
կայն երբ ձախ ձեռքը փ
ըլլայ, նման պարագաներու
հասնի օգնութեան։

Ուրեմն, պէտք է կրթել
Նախ ջնջել նախապաշարում
Որովհետեւ ձախ բառը ուրիշ
մաստ մը առած է հիմա,
միայն մէջ կը նշանակէ
ճարպկութիւն, ծուռ։

Ֆրանսացի գիտուն մը
կարծէ թէ մեր մարմինը,
նապաշտպանութեան եւ
ձակումի պարագային, բնակ
բերումով մը նախ իր աջ կ
կը դնէ առաջ։ Կ'ըսեն թէ
աչքը եւս կը գերիշխէ ձախ
քին վրայ։ Աջ աչքով է
գիտուորները նշան կ'առնեն
սակայն բոլոր այս պարագա
ները արդիւնք են վարժութեա
Երբ ձախ ձեռքը կրթուած
ձախ աչքն ալ նոյնքան
նակ կ'ըլլայ։ Աստուածաշունչ
կ'ըսէ թէ ամէնէն անյաղթ
նաձիգը, Նեմրոդ, ձախլիկ

Թէեւ ոմանք կը պնդեն
հրախան կը ծնի մէկ կողմէ
ւելի տկար, բայց ընդհ
ռակն, բնախօսները կ'ըսեն
հրախանները կը ծնին միշ
դունակ գործածելու իրենց
ձեռքերն ալ։ Եւ մանուկն
կարծես միշտ, արտամղել
գործածելու իրենց ձա՛խ ձեռ
սակայն կը բախին իրենց
յանդիմանութեան. «Չ
ձեռքով բռնէ՛»։ Միթէ
ձախ ձեռքը։ Պարզապէս նա
պաշարում։

Արդարեւ ձախլիկներ կա
աւելի ճարտար են իրենց
ռային գործերուն մէջ։
թէ կոփամարտիկ Թիւնի
ձեռքով աւելի ուժգին կը
ուածէ քան աջ ձեռքով։
վարժութիւնն է. ինչպէս
կոփամարտիկները կրնան
ծածել իրենց երկու ձեռք
այնպէս ալ ամէն մարդ
եթէ ուզէ, գործածել իր
ձեռքերը։ Եւ ի՛նչ օգտակար
երկու ձեռքերն ալ բոլոր
ներուն, վիրաբոյժներուն,
միջտներուն ու նկարիչ
համար։

Այս առթիւ, կը թարգմ
այն խնդրագիրը, զոր գր
ձախ ձեռքը, Բենիամին Ֆր
լինի միջոցով. 150 տարի

«Ես (ձախ ձեռք)
կ'ուղղեմ բոլոր երիտասարդ
րուն, եւ կը խնդրեմ, որ
համակրանքով քննեն այ
կատագիրը, որուն ենթարկ
եմ։ Մենք երկու քոյրեր
երկուորեակ։ Ինչպէս երկու
քերը, այնպէս ալ մենք,
ձեռքեր, կը նմանինք իրա
Սակայն կողմնակալ ծնողք
խտրութիւն դրին մեր
Մեր մանկութենէն սկսեալ
դրին առաջին կարգի վրա
գիս ձգեցին, որ մեծնամ
կրթութեան։

«Բոլոր վարժուհիներ
որոնք կը սորվեցնէին
գծագրել եւ նուազ ամեն

…պատահէր որ, գիպուածով, մատս …պցնէի մարմինի մը, գրիչէ մը …ման ասեղի մը, անմիջապէս կը …նգիմանէին զիս։ Թէեւ երբեմն …պա կ'օգնէ ինծի, սակայն …րին գործերուն խառնուիլ կը …ղէ միայն այն ատեն, երբ շատ …ող մնայ։

«Արդ, աշխարհ է, ամէն բան կը պատահի։ Եթէ օրին մէկը …յս անդամալոյծ դառնայ, …նչ պիտի ըլլայ ձեր ճակատագիրը, անմիտ երիտասարդներ։ Եթէ ձեր ձախ ձեռքն ալ (զիս) չկըրթէք, ինչպէս կրթեցիք ձեր աջ ձեռքը, ծանր կացութեան մը պիտի մատնուիք։ Որովհետեւ …ս ոչ իսկ խնդրագիր մը գրել …նամ։ Եւ այս տողերը, որոնցմով կը հրաւիրեմ ձեզ կրթութիւն տալ նաեւ ձեր ձախ ձեռքին, չկարենալով գրել, ուրիշին …ի գրել։»

ՇԱՆՈՒ

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կ փետրուարին, Երեւանի մէջ, Մանկավարժական Արհեստանոցի …ուսանողութեան կողմէ, կազմակերպուած էր ազգագրական հանդէս մը, որ ունէր հետեւեալ բաժինները. 1.— Գաւառաբարբառ …ներ.— 2. Աշխատանքի երգեր. 3— 4—5 Զաւեշտ, 6—Պարեր։ Թէեւ ժողովուրդը չէր հասկնար գաւառաբարբառները, բայց եւ այնպէս լաւ էին հին Մուշի, Շատախի եւ Բորչալուի ժողովրդական սովորութիւններն ու պարերը։

Ազգագրական հանդէսներու այս շարքը, որ կը կատարուի վերջերս Երեւանի մէջ, չափազանց հետաքրքիր է եւ արժէքաւոր։

ՍԵՒ ՈՍԿԻ

Ոսկին գոյնը նոյնը չէ երկրագունդին ամէն կողմը։ Զանազան գոյնով ոսկիներ կան։ Ուրալեան ոսկին կարմրաւուն է, Կալիֆորնիոյ ոսկին՝ դեղին։ Կան նաեւ …կնագոյն եւ սպիտակ ոսկիներ։ Վերջերս Աւստրալիոյ հանքերէն հանուած է սեւ ոսկի։ Այս ոսկին, հողէն հանուած ատեն սպիտակ է, յետոյ, օդին ազդեցութեան տակ, կը սեւնայ։ Երկրաբանները կը կարծեն թէ ոսկիին մէջ ծծմբոյթ (bismuth) …ր կան, որոնք օդին մէջ կը …անգոտին եւ կը փոխեն ոսկիին գոյնը։

Այս լուրը կը շահագրգռէ …րքան հարուստները, նոյնքան… բանաստեղծները։ Այլեւս անոնք պիտի կրնան իրենց գեղուհիներուն հիւսքի փայլը նմանցնել ոսկիի։

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ. — Լոյս տեսաւ Փրոֆ. Հ. Աճառեանի Արմատական Բառարանին (Բ. Հատոր) 10րդ պրակը, Զանգեա-Զրահան, 897-1000 էջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

22 փետր.

Տակաւին չկարգադրուեցաւ Առաջնորդարանի դիւանապետի ընտրութեան խնդիրը։ Տիրահռչակ Մազլըմեանի խմբակը ամէն միջոցի կը դիմէ, իր խաղերուն յարմար մէկը տեղաւորելու համար։

Այս օրերս վերջնապէս հաստատուեցաւ Մազլըմեան Եսայեան խմբակին մէկ նոր խայտառակութիւնը։

Եսայեան ներկայացած է Աթէնքի Բարեսիրական հաստատութեան մը տնօրէնին եւ անոր միջոցաւ թելադրած է Մակեդոնիոյ որբերուն, չընդունիլ հելլէնահպատակութիւնը եւ դառնալ խորհրդային հպատակ։ Իր ժամանակին գրած էի այս մասին։

Աթէնքի վարչութիւնը պէտք է շարժի վերջապէս, աշխատաւոր ու գաղթական այս ժողովուրդին ճակատագրին հետ խաղացողներուն արժանի դասը տալու համար։

⁂ Հայաստանէն նոր վերադարձած Իզմիրցի հայրենակից մը (հելլէնահպատակ), կը պատմէ բառ առ բառ այն՝ ինչ որ կը գրուէր առհասարակ մեր մամուլին մէջ ամէն օր։ Հայաստանը, ապրուստի սղութիւն, անապահովութիւն եւ բռնակալութիւն։

«Անտանելի է, անտանելի, կը վերջացնէ խօսակիցս։ Որ և է գործ չես կրնար ընել, այնքան անհաւոր են կառավարական տուրքերը, որ վաստկածդ հազիւ կը բաւէ։»

⁂ Փետրուար 18ի յեղափոխութեան տարեդարձը հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Աթէնքի արուարձաններուն մէջ։ Ժողովուրդը տարուէ տարի աւելի ու աւելի կը կապուի Դաշնակցութեան եւ իր ազգային հին ու նոր աւանդութիւններուն։

⁂ Մտաւորական կեանքը բաւական մխիթարական պատկեր մը ունի։ Մօտաւորապէս 40 ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներէ կազմուած Ուսուցչ. Միութիւն մը ունինք, որ իր հերթական ժողովներով կ'օգնէ կրթական գործին։

Վերջերս՝ եօթանասունամեայ ուսուցիչ մը Պ. Մ. Սէմէրճեան ինքնասպան եղաւ, ընտանեկան վիշտերու բերումով։

Աթէնակից

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՊՈՐՏՕ (Ցապազած) — Հ. Յ. Դ. շրջ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ «Փետրուար 18»ը։

Հանդիսավայրն էր հայկական «Տաւրոս» ճաշարանը՝ ուր ժամանակին փութացած էր սրտօգաւ հայրենակիցներու բազմութիւնը։ Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով։ Նախագահ ընկ. Տ. Պագեան հանդէսը բացաւ՝ ներկաները հրաւիրելով յոտնկայս երգել «Մեր Հայրենիք»ը։ Ընկ. Գալայճեան ամփոփ կերպով պարզեց օրուան նշանակութիւնը։ Ընկ. Ա. Քէնտիրեան խօսք առնելով, մանրամասնօրէն բացատրեց փետրուարեան ապստամբութեան պատճառները։ Այս առթիւ բողոքեց Հայաստանի մէջ եղած ձերբակալութիւններուն եւ աքսորներուն դէմ, որոնք կը յիշեցնեն փետրուարեան օրերը։

Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան արտասանութիւններ եւ երգեր։

Սա-Գօ

ՊԻԼՖՕՐ.— Մեր գաղութին մէջ ալ փետր. 26ին տօնուեցաւ «Փետր 18»ը մեծ խանդավառութեամբ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէն ամէն ջանք թափած էր։ Հրաւիրուած էր նաեւ Հէրիքուրի ենթակոմիտէն։ Մինչեւ հիմա կատարուած հանդէսներուն ոչ մէկուն այսքան բազմութիւն հաւաքուած էր։ Հանդէսը բացաւ ընկեր Ղազարը «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Արտասանութենէ մը յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ազգին, որ մանրամասնօրէն պատմեց օրուան դէպքը եւ շեշտեց թէ հայ ժողովուրդը չի կրնար հանգստանալ առանց անկախ հայրենիքի։ Յետոյ տեղի ունեցան արտասանութիւններ։ Իսկ ամէնէն վերջը՝ կատարուեցաւ վիճակահանութիւն մը, որմէ շահեցան հետեւեալ թիւերը. — 271, 47, 189, 117, 263, 352, 279, 79, 71, 175, 34, 354, 266, 23, 242, 270։ Այս թիւերը ունեցողները կրնան անմիջապէս պահանջել իրենց շահած առարկաները։

⁂ Նոյն օրը տեղին վրայ կազմուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը, նաեւ կիներու յանձնախումբ մը, «Եւրոպահայ կարմիր խաչը» կազմակերպելու համար։

Ց. Ն. Սիփան

Զ. Ե. Ռ. Մ. ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ. 26 փետրուար— Զ. Ե. Ռ. Մ. բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ փետրուար 25ին, Գ. Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ։ Հակառակ Հօկերու կողմէ եղած խաչաձեւման եւ պրոպագանդին, գաղութը փութացած էր ներկայ գտնուիլ, մանաւորապէս երիտասարդներ։ Հանդիսականները իրենց կուրծքերուն վրայ կը կրէին հայկական եռագոյն զարդանիշեր։

Լիոնի Ազգ. Վարչութեան ատենապետ Պ. Ալեք. Խէլպէնկեան հանդէսին բացումը կատարեց, ողջունելով Զ. Ե. Ռ. Մ. Լիոնի կազմը։ Փափաք յայտնեց որ անոնք այլեւս որբ չնկատուին, որովհետեւ ինքնաբաւ դարձած են, այլ «Ազգին Սաները»։ Զ. Ե. Ռ. Մ.ը պէտք է աշխատի համախմբել բոլոր որբերը ու տաք մթնոլորտ մը ստեղծելով ջանայ բարձրացնել անոնց մտաւոր մակարդակը եւ ֆիզիքականը։ Զ. Ե. Ռ. Մ. կողմէ Պ. Վահրամ Սէֆէրեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն ու ցաւով դիտել տուաւ թէ հակառակ անոր որ բոլոր քաղաքական կուսակցութեանց եւ Հայրենակցական Միութեանց հրաւէր ուղղուած էր, միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Խարբերդի, Տարօնի, Բարձր Հայքի եւ Ակնի Գարահիսարի Հայրենակցական Միութիւնները ներկայացուցիչ ղրկած են իսկ միւսները կը բացակային։

Խարբերդի Հայրենակցական Միութեան կողմէ խօսք առաւ Պ. Յ. Նիկողոսեան որ խնդրեց ներկաներէն մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել 1915ի մեծ եղեռնին զոհուող հարիւր հազարաւոր նահատակներուն յիշատակը։ Հ. Յ. Դ. կողմէ խօսեցաւ Պ. Խաչիկ Մկրտիչեան, վեր հանելով Զ. Ե. Ռ. Մ. դերը հայ կեանքին մէջ։ Ընդմիջմար եղան արտասանութիւններ, մեներգ եւ նուագ։ Միութեան անդամներու կողմէ տրուեցաւ քէֆչալըր գաւեշտ մը, «Զօրս Սալօրները»։ Հանդէսի ընթացքին ներկաներէն սրտցաւ հայրենակից մը, թէեւ Թրքախօս, ջանաց իր կցած հայերէնովը խոր ցաւ յայտնել որ միւս քաղաքական կուսակցութիւններն ու Հայրենակցական Միութիւնները կը բացակային, մինչդեռ կուսակցական ո եւ է խտրութիւն չկայ, որբերը բոլոր հայութեան կը պատկանին։

⁂ Կ'իմանամ թէ Զ. Ե. Ռ. Մ. Լիոնի Մասնաճիւղը կը պատրաստուի նուագահանդէս մը տալ մօտ ատենէն՝ 6 Հայ եւ 6 Ֆրանսացի կարող ուժերու մասնակցութեամբ։ Անշուշտ գաղութը պիտի փութայ քաջալերել սոյն համեստ ձեռնարկը։

Ցի-Նու

⁂ Ուրիշ թղթակից մըն ալ նկարագրելով այս հանդէսը, կը գրէ թէ Միութեան արձանագրուեցան 11 նոր անդամներ, որոնց երկուքը օրիորդ։

ԹԱՏՐՈՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կոստանեան գեղարուեստական խումբը երկու յաջող ներկայացումներէ վերջ փետր. 25ին տուաւ հրաժեշտի ներկայացում մը՝ տաղանդաւոր թատերագիր Լ. Շանթի «Ինկած Բերդի Իշխանուհին»։

Լը Պոն Թէատրի սրահը լեցուն էր երկսեռ բազմութեամբ։

Փաստը գոյց տուաւ որ հայ ժողովուրդը աւելի կը հետաքրքրուի հայ թատերագիրներու երկերով, որոնք անհոգութեան մատնուած են մեր դերասաններուն կողմէ։

⁂ Կիրակի օր, 26 փետր., Ղազարեան դերասանախումբը բեմադրեց «Տրիլբի»ն, մասնակցութեամբ Պ. Շահխաթունիի։ Սրահը լեցուն էր։

Շահխաթունի իր ամբողջ կարողութիւնը ի սպաս կը դնէր խաղին յաջողութեան համար, բայց դժբախտաբար իր ընկերները մեծ մասով անփորձներ էին։

Ա. Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ինչպէս գրած էինք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը փետր. 26ի կիրակի օրը Condrieu մեկնելով իր Բ. շարքի երրորդ ախոյեանական մրցումը կատարեց տեղական խումբին հետ:

Հակառակ դաշտին անյարմարութեանը, մեր տղաքը իրենց կանոնաւոր խաղարկութեամբը յաղթական հանդիսացին 4—1ով:

Այս մրցման ներկայ էին Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի տղաքը, որոնց հետ մեր խումբը պայմանաւորուեցաւ յառաջիկային մրցում մը կատարելու համար Վիէնի մէջ:

⁂ Մեր խումբը կիրակի օր կը մրցի R. S. de Tain խումբին դէմ մեր դաշտին վրայ: Յիշեալ խումբը ներկայիս ճարպիկ եւ տոկուն խաղացողներով օժտուած ըլլալով, մեր տղաքը պէտք է իրենց կարելին ընեն, եթէ ոչ յաղթութիւն՝ գէթ հաւասար արդիւնք ձեռք բերելու համար:

Կը յուսանք թէ Վալանսի հայ հասարակութիւնը անտարբեր չպիտի գտնուի այս խիստ կարեւոր մրցման հանդէպ եւ պիտի փութայ մրցավայրը, քաջալերելու համար մեր մարզիկները:

Յ. Խ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ. — Պատերազմ յայտարարուած է մաքսի մէջ, եւ լուր չունինք։ Հողագործ մը, Պէրնարտոն, անարգեր էր կառավարական պաշտօնեայ մը, այս պատճառով դատապարտուած էր 15 օր բանտարկութեան եւ 200 ֆր. տուգանքի։ Սակայն հողագործը չէր ուզեր հնազանդիլ։ Իր բնակարանը ամրացուց եւ մարտկոցի վերածեց։ Ոստիկանները զարբինի մը միջոցով ուզեցին բանալ դուռը։ Պէրնարտոն կրակեց եւ ոստիկանները նահանջեցին։ Յետոյ օգնական ուժեր առնելով, պաշարեցին տունը։ Ոստիկան մը բարձրացաւ տանիքը եւ ծակ մը բացաւ։ Հողագործը դարձեալ կրակեց, եւ ոստիկանը չհամարձակեցաւ տուն մտնել։

Ոստիկանները արտասովոր ուժեր նետեցին տունէն ներս։ Օգուտ չըրաւ։ Հեղձուցիչ կազ արձակեցին։ Նորէն օգուտ չըրաւ, որովհետեւ հողագործը պատուհանները կը բանար եւ հովը կը քշէր կազը։ Եւ ամէն անգամ, որ ոստիկանները մօտենային, կրակ կը բանար։ Ոստիկաններ կանչեցին ըմբոստին բարեկամուհին՝ հնազանդութեան հրաւիրելու համար։ Ըմբոստը մտիկ չըրաւ։ Պաշարումը կը շարունակուի։ Եւ ոչ ոք գիտէ թէ ե՞րբ պիտի վերջանայ պատերազմը, որ ոչ բուրժուազիա - պրոլետարական է, ոչ ալ «փոքր ազգերու ազատագրութեան համար»։

ՆԱԽԱՆՁ.— Փայտփորի պէս՝ նախանձը մտեր էր կահագործ Ժիրոյի սիրտը եւ կը փորէ՛ր, կը փորէ՛ր։ Խեղճ կինը հազար տանջանքներու կ'ենթարկուէր, որովհետեւ Ժիրօ աննշան բաներու համար կռիւ կը յարուցանէր։ Վերջապէս բաժնուեցաւ ամուսինէն եւ գնաց բնակելու պանդոկ մը։

Ժիրօ քանի մը անգամ եկաւ ներողութիւն խնդրել։ Եւ կ'աղաչէր նորէն ապրիլ միասին։ Հազար մերժումէ յետոյ, կինը ընդունեց։ Անցեալ օր ամուսինը, չես գիտեր ինչո՞ւ, չորս գնդակ պարպեց կնոջ վրայ։ Դժբախտ կինը, կոկորդէն ու կուրծքէն վիրաւոր, վար իջաւ, հասաւ դռնապանին խցիկին առջեւ, եւ ինկաւ ուժաթափ։ Դռնապանը անմիջապէս փոխադրեց զայն հիւանդանոց, ուր մեռաւ, առանց բառ մը արտասանելու։

Ամուսինը, ոճիրը գործելէն յետոյ, փախած էր, թերեւս անձնասպան ըլլալու, ինչպէս կ'ըսէր իր բարեկամներուն։

ՓՐԱԿԱՅԻ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

Սոյն թուի Փետրուար 4ին տեղի ունեցաւ՝ ներկայութեամբ Միութեան բոլոր անդամների և Չեխօ - Սլովակիոյ Հայ Ուսանող. Միութեան Վարչութեան նախագահի, Հայ Գիւղատնտես Ուս. Միութեան 1926 Հոկտեմբեր 25ին Գիւղատնտեսական - գիտական և կուլտուր - կրթական նպատակով կազմակերպուած վիճակախաղի վիճակահանութիւնը։

Նկատի, ունենալով, որ հակառակ մեր ցանկութեան, չի յաջողուել Միութեանս տարածել տոմսերը իր ծրագրած. քանակով՝ վիճակախաղը տեղի ունեցաւ համեմատական չափով, ըստ շրջաբերութեան հանուած տոմսերը քանակի։ Շահեցին 5ական դոլար թիւ 6 եւ 257 տոմսերը։

Դրամը ստանալու համար խնդրւում է շահող անձանց տոմսերը եւ իրենց հասցէն մեզ ուղարկել։

Այս առթիւ մեր շնորհակալութիւնն ենք յայտնում բոլոր այն անձնաւորութիւններին եւ հիմնարկներին, որոնք չմերժեցին ընդունել կամ սպառել տոմսերը։

Պրագայի Հայ Գիւղատնտես.
Ուսանող. Միութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

Նամակը առի եւ գրասեղանիս …դրոցին մէջ դրի, որպէսզի …րոսին կարդամ թուանշանները, …շողութեանս մէջ պահելու համար։

Նոյն իրիկունը ուշ ատեն տուն վերադարձայ։ Յաջորդ առտուն …սուհին ըսաւ ինծի.

— Գործին համար մարդիկ եկած էին, պարո՛ն…

— Ո՞ր գործին։

— Չեմ գիտեր, պարո՛ն, գործաւորներ՝ որոնք չափ առին նոր …երգի մը համար. Պարոնը գնել …ուի տայ իր աշխատասենեակին …էջ, ըսին ինծի…

Դրասեղանիս քովը գացի, նամակը հոն էր։ Բայց կը յիշեմ որ անոր վերի մէկ անկիւնը ծալլած էի, եւ ծալքը չկար հիմա։

Այն ատեն ըսի սպասուհիին.

— Այո՛, այո՛, իրաւամբ, մոռցած էի… բայց ըսէ տեսնենք, լէա՛, երբ գործաւորները հոս չափ առնելու վրայ էին՝ դուք միշտ սենեակին մէ՞ջն էիք։

— Հարկաւ…

— Լաւ կը յիշէ՞ք. ոեւէ ատեն դուրս չելա՞ք… չեմ գիտեր, դրան զանգակը, թերեւս հեռաձայնը…

Դադար մը ունեցաւ.

— Պարոնէն բա՛ն մը գողցեր են… արդարեւ, այո՛, հեռաձայն կ'ընէին… կին մըն էր, անունը չտուաւ. շեշտը օտարական էր. պատասխանեցի թէ պարոնը հոս չէ, կինը շատ չպնդեց…

Ուրեմն մինչեւ տունս եկեր էին։ Արդեօք տեսա՞ծ էին Բորիսի նամակը։

Եւ միւս կողմէ կ'իմանայի թէ, զիս հետապնդողները պէտք էր լրտեսական ցանց մը ստեղծած ըլլային շուրջս գտնուող մարդոցմով։ Արդեօք դռնապանս կաշառա՞ծ էին, հասկնալու համար թէ ինչ սուրհանդակ կը ստանամ։ Ո՛չ, անոնք պէտք էր գաղտնի միջոց գործածէին.— Յայտարարել թէ իրենք ֆրանսական ոստիկանութեան կը պատկանին եւ թէ պաշտօն ունին քննութիւն կատարելու իմ արարքներուս եւ քայլերուս վրայ։ Արդեօք հիմա ծանօ՞թ էին Փորթ - Սայիտի նամակին։

Աղվեսայ 17304-312-7323 թուանշանները… եւ ոչնչացուցի թուղթը։

Քանի օր անցած էր։ Բորիսը վերադարձող թղթատար շոգենաւին մէջ կ'ենթադրէի։ Ամէն վայրկեան աւելի եւս կ'երկարէր։ Եթէ իր նախազգացումները զինքը չխաբէին, եթէ զինքը հետապնդէին, արդեօք պիտի կրնա՞ր մինչեւ Մարսիլիա հասնիլ…

Իշխանին ջղայնութիւնը իմինէս աւելի դժուար էր զսպել։ Վլըֆը չէր մոռցած իմ կողմէս տրուած պայմանաժամը.— երեք շաբաթ։ Երկուքս ալ ճատրակի խոշոր խաղ մը խաղալու երեւոյթը ունէինք, խաղ մը՝ որուն քարերը մարդկային կեանքեր ու հոգիներ էին։ Բայց անոր խաղը հետզհետէ զիս կը խռովէր, կը մոլորեցնէր։ Այլեւս Վէրակինի մասին չէր խօսեր ինծի։ Զայն գտնելու աշխատանքին մէջ ի՞նչ էր ըրած արդեօք ինքը։ Թերեւս մեզմէ աւելի՞ յառաջացած էր, որովհետեւ այդ պարզ անունը միայն, լռութեան մէջ, մեր միջեւ կը նետէր չեմ գիտեր ինչ խորհրդաւոր տաքինութիւն մը, որ ի վիճակի էր փոխելու մեր խօսակցութեան եղանակը, մեր տրամադրութիւնները եւ կարծես նոյնիսկ սենեակին օդը։

Գ.

Յաջորդ կիրակին— ո՛հ, չպիտի մոռնամ այդ իրիկունը— կը ճաշէի Պուլոնի Ալեքսրականացած մթնոլորտ մը, ձմեռնային վերջին իրիկուններէն մէկը, ուր արդէն գարունը կ'իշխէ։ Անձրեւ կը տեղար ծանրօրէն, կարծես փոթորիկի հետ։ Եկած էի Նատէժտայի հրաւէրով, բայց յայտնօրէն կ'երեւար որ իշխանը կ'ուզէր որ հոն ըլլայի։ Նատէժտա սկսաւ նուագել քիչ մը Շումանէն, յետոյ խիստ ջղայնացած հեռացաւ դաշնակէն։ Այն ատեն ձայնագիրը (կրամոֆոն) սկսաւ լարել ու գրի Րիմսկի-Կորսակովի «Շէհերազատէ»ն. — մեներգը կ'երգուէր… յետոյ ջութակները խուժեցին, յետոյ պղնձեայ գործիները. ։ Ի՞նչ ունէինք սակայն։ Ա՞յդ էր խաւ-վայրագ երաժշտութիւնը…։ Պատուհան-դռնակը բաց էր պարտէզին վրայ, որ կից էր անտառին։

Յանկարծ լսուեցաւ սուլոցի խիստ ցած ձայն մը։ Աւելի հեռուէն՝ ուրիշ մը պատասխանեց։

Նատէժտա կեցած տեղէն ցատկեց.

— Հայրի՛կ, կը լսէ՞ք։

— Ի՞նչ բան… Րիմսկիի նուա՞գը. ա՛խ, ծանօթ եմ, պատասխանեց անիկա, հանդարտօրէն վերջացնելով իր սուրճը։

— Ոչ… կ'ըսեմ, իսկ դո՞ւք, Մարսէ՛լ…

— Արդարեւ լսեցի, տեսակ մը նշան էր կարծես…

Նատէժտա սարսռաց։

— Հայրի՛կ, ձեր բացակայութեան միջոցին կատարուած խորհրդաւոր խուզարկութենէն ի վեր՝ հոս ամէն բանէ կը վախնամ…

— Ցը՛յ… թերեւս Պուլոնի լակոտներն են որ կը զուարճանան անտառին մէջ…

— Ա՛յսպիսի՛ օդի՞…

(Շար.)

եւ Խորհրդարանի ու Վաֆտ կուսակցութեան նախագահ Մուսթաֆա փաշա Նահասի հետ։ Դահլիճը արտակարգ նիստ պիտի գումարէ այս խնդրով զբաղելու համար։ Վաֆտ եւս բացառիկ ժողով մը գումարեց, որ շատ երկար տեւեց ու դեռ կրկին պիտի գումարուի։ Վաֆտի որոշումին կը սպասուի անձկութեամբ, քանի որ անկէ կախում պիտի ունենայ Եգիպտոսի բռնելիք դիրքը հանդէպ Անգլիոյ։ Քաղաքական շրջանակները շատ յոռետես են։

∴ Գահիրէի թերթերը կը հրատարակեն Անգլիոյ նոր առաջարկներուն գլխաւոր գիծերը, սակայն պաշտօնապէս կը մերժեն հաստատել տրուած մանրամասնութիւնները, որոնք են՝

Եգիպտոսի բոլոր արտաքին գործերը պիտի ղեկավարուին անգլիական իշխանութեանց կողմէ։ Եգիպտոս յանձնառու կ'ըլլայ չստորագրել ո եւ է քաղաքական դաշնագիր, առանց նախապէս Անգլիոյ հաւանութիւնը ստանալու։ Սուէզի ջրանցքը եւ եգիպտական օդանաւային կայանները Անգլիոյ զինուորական հակակշռին պիտի ենթարկուին։ Եգիպտոս ազատ պիտի ըլլայ այլեւս անգլիական խորհրդականներու ծառայութեան չդիմելու։ Սուտանի անգլօ-եգիպտական վարչաձեւը պիտի պահպանուի։ Եգիպտական բանակին հակակշիռը եգիպտացիներուն պիտի վստահուի։ Անգլիա պիտի աջակցի Եգիպտոսի՝ քափիթիւլասիոններու ջնջումը ձեռք բերելու համար։

Հնդկաստանի կացութիւնը

Անգլիոյ երեսփոխանական աշխի օրուան նիստին մէջ վարչապետ Պոլտուին յայտարարեց թէ կառավարութիւնը անպատեհ կը նկատէ վաւերացնել պատերազմի ժամանակ հեղձուցիչ կազ չգործածելու պայմանագրութիւնը, քանի միւս պետութիւնները չեն վաւերացուցած զայն եւ կամ չեն յայտնած զայն վաւերանելու իրենց մտադրութիւնը։

Հէլլէնական ռազմամթերք Իզմիրի մէջ

Ներքին գործավարութեան հրամանով, Իզմիրի մէջ խուզարկութիւն կը կատարուի՝ հելլէն շրջանի բանակատեղիներուն մէջ թաղուած ռազմամթերքները երեւան հանելու եւ հաւաքելու համար։ Այս որոշումը տրուած է անոր համար որ այս պայթուցիկները յաճախ գիւղացիներուն ձեռքը կ'անցնին եւ ծանր արկածներու տեղի կուտան։

Թուրքիոյ արգիլուած գօտիները

Թուրք թերթերը կը գրեն.—

Զբօսաշրջիկներու նաւերէն ոմանք սաւառնակներ կը բերեն միասին եւ նաւահանգիստներէն կը թռցնեն իրենց այցելած քաղաքներուն վերեւ։ Տեսնուած ըլլալով որ այս սաւառնակները կը թռչին նաեւ արգիլուած գօտիներու վերեւ, պատկան վարչութեանց զեկուցում եղած է այս արգելքին մասին։

«Եավուզ»ի խնդրին շուրջ

«Եավուզ»ի խնդրին քննութիւնը նոր փուլի մը մէջ մտած ըլլալով, երեք հոգիէ բաղկացեալ մասնախումբ մը քննութեան ձեռնարկած է։ Էքրէմ Նիւնիկ անուն անձ մը Գերագոյն Ատեանին դիմելով հաղորդած է թէ, պայմանագրութեան բարեփոխութենէն յետոյ Սապանճացի Հագգը եւ Գօնիչէցի Նուրէտտին պէյերը 100.000 ոսկինոց նոր նամակ մը առած են Սէն-Նազէր ընկերութենէն։ Լրատուն աւելցուցած է թէ, խնդրոյ առարկայ նամակը Նուրէտտին պէյի քով կը գտնուի։

∴ Ինկիւրիէն հեռագիր մը կը հաստատէ թէ ընդհանուր դատախազը Գերագոյն Ատեանէն պահանջած է դատը տարածել նաեւ երկու կէտերու վրայ, որոնք ցարդ անծանօթ էին եւ յայտնուեցան վերոյիշեալ մատնանշումին հետեւանքով։

1.— Ընկերութեան մը ներկայացուցիչը միջնորդ Հագգըի տուած է Իհսան պէյի ուղղուած գաղտնի նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսուի որ եթէ վճարման եղանակը փոխուի, 100ին 10 յաւելում պիտի կատարուի եւ ատոր համար ալ 100.000 ոսկի պիտի վճարուի Իհսան պէյի։

2.— Միջնորդ Հագգը այդ ընկերութեան ներկայացուցիչէն պահանջած է կանխաւ վճարել իրեն բաժին ինկած միջնորդչէքը, բսելով թէ կարգ մը գնումներ պիտի ընէ Իհսան պէյի համար. յիշեալը այս ձեւով 100.000 ֆրանք գանձած է։

Գերագոյն Ատեանը որոշած է դատը ընդարձակել եւ նոր վկաներ լսել։

Թուրքական ապրանքը

«Սօն Սաաթ» կը տեղեկանայ թէ Ռուսիա թրքական ապրանք ղրկող կարգ մը վաճառականներ խարդախութեան նոր միջոց մը հնարած են։ Նախապէս օտար ապրանքները իբր թրքական կը ներկայացուէին. այս անգամ ապրանքի վկայագրերուն մէջ նշանակուած քանակէն աւելի ապրանք ղրկել սկսած են եւ յաջողած մեծաքանակ ապրանք ղրկել Ռուսիա։ Ռուս իշխանութիւնները այս խարդախութեան տեղեկանալով Թուրք Առեւտրական Տնօրէնութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած են։

Անատոլուի երկաթուղիները

Ինկիւրի-Էրէյլի երկաթուղիի շինութեան աշխատութիւնները կը շարունակուին։ Առաջին 26 քիլօմէթրնոց մասին 8 քիլօմէթրին նախապատրաստական աշխատանքները լրացած են արդէն։ Էրէյլիի նաւահանգիստին շինութեան համար թէեւ երկու տարի պայմանաժամ տրուած էր, բայց այս ժամանակամիջոցը տարի մը եւս յետաձգուած է, նկատելով որ փոթորիկներն ու նման արգելքներ մեծ դժուարութեան ենթարկած են աշխատութիւնները։

Մեծ հրդեհ մը Պելվիլի մէջ

Երէկ առաւօտ ժամը 2.55ին Պելվիլի մէջ այրեցաւ մեծ շէնք մը, որուն մէջ կային գրի մեքենայի և լուսանկարի գործարաններ։ Հրդեհը ծագեցաւ Գ. յարկի ներկերու սրահէն, որ ամբողջովին այրեցաւ։ Մօտը գտնուող պէնզինի եւ ալքոլի մթերանոցն ալ բռնկեցաւ ահռելի պայթումներով, որոնք իրարու յաջորդեցին առանց ընդհատումի։ Հրշէջները հասան, երբ շէնքը ամբողջովին այրած էր արդէն։ Ոստիկանապետ Քիափ եւս փութաց աղէտին վայրը։ 18 ջրհաններ սկսան մարել շրջակայ տուներու բոցերը։ Ժամը 6.30ին միայն կարելի եղաւ մարել հրդեհը, երբ շրջակայ 5 յարկնոց քանի մը շէնքեր ալ այրած էին արդէն։ Գրի մեքենայի ընկերութիւնը 1200 հոգի կ'աշխատցնէր։ Ասոնցմէ 800 հոգի գործազրկութեան դատապարտուեցան։

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Գոյամարտ խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Սէն Շամօնի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Վարուժան» ակումբին մէջ, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՑԱՐԴԴՈՂԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Խ. Կեավուրեան պիտի կարդայ իր Քառեակները։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այսօր Եշ. Ֆլօրիա, ժամը 3.30ին հայերէն դասախօսութիւն (Նաթանեան)։

Նոր աշակերտներու արձանագրութիւնը կը շարունակուի դասէն առաջ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ.

կոմիտէի վիճաբանական ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 130 Bld. Սէն-Ժէրմէն, քաֆէ Դար լա Փրթիթ Սուրսի սրահը։

Կը զեկուցանէ Ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՓՈՔՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԻ ՇՈՒՐՋ

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու ընկերները։

Ժողովը կը սկսի ճիշդ ժամուն։

— Փօնթ՛օպնայ, Հրապարակային բանախօսութիւն և ներկայացում «Գոյութեան Պայքար»ը, 4 Մարտ Կիրակի ժամը 2ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի Ընկ. ԱՐՕԵԱՆ։ Մուտք՝ 5 եւ 3 ֆրանք։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարսէյլ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» խումբին նախաձեռնութեամբ, «Փետրուար 18»ը կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 1ին, Ս. Լուի հայկական սրճարանին մէջ։ Կը բանախօսէ Ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։ Երգ եւ արտասանութիւն։

Մարսէյլ.— Ս. Մարսէլի խումբին կազմակերպած հրապարակային բանախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 4ին, Ս. Մարսէլի գործարանին դիմացի սրճարանին մէջ։ Պիտի բանախօսէ Ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին Ս. Մարսէլի, Վալպառէլի եւ Լարօշի հայրենակիցները։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ "ԳԻՒՂ"Ի ՄԱՍԻՆ

Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Սոսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ նախագահութեամբ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Պաշտպանները՝ Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ եւ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։ Հակառակորդները՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ եւ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Դատեւմի Լուս. Ուսումն. Ընկերութեան մասնաճիւղին կողմէ 3 Մարտ Եբ. գիշեր ժամը 8ին, Էմիլ Զոլայի սրահը, 127-129 rue Boileau կը բեմադրուի Մ. Պէշիկթաշլեանի «ԿՈՌՆԱԿ»ը եւ «ՍԱՏԱՆԱՆ» (Զաւեշտ 2 արար)

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կուէնշէն, Ա. Հ.— 25։
Լիոն, Յ. Ն.— 50։
Լանսէյ, Գործ.— 235.20։
Տէսին, Ա. Ա.— 84։
Կառտան, Ս. Դ.— 150։
Վօ-ան Վօլէն, Մ.Ք.— Դարբն. ցուցինք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տարագրութեան ժամանակ կորսնցուցած եմ զաւակներս կարապետ 6 տարեկան եւ աղջիկս Մառի Հաճի Վարդանեան 9 տարեկան Սիվրի-Հիսարցի։ Զինադադարէն վերջ, տեսնուած են Գոնիայի Ամերիկեան որբանոցին մէջ։ Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ Կարապետ Հաճի Վարդանեանի, 36 Rue Tapis Vert, Marseille.

Կը խնդրուի արտատպել Յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զ. ԽՕՐՅԵԱՆԻ
ՄԵԼԻՀԱ ՆՈՒՐԻ ՀԱՆԸՄ
ՎԷՊԸ

Արեւելեան կեանքէ, առնուած Մեծ Պատերազմէն։ Մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութիւնով։ Փօսթի ծախք չկայ։
ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ
Դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI
31 Rue Kléber
Issy-les-Moulineaux (Seine)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՄԱՐՏ 1928 — 2 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 585 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

«ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ»

Վերջերս, «Յառաջ»ի մէջ, աշխատակից մը կը թելադրէր «քաղաքական կարմիր խաչ» մը հիմնել, գլխաւորապէս եղբայրական աջակցութիւն ընծայելու համար Հայաստանի հալածականներուն եւ անոնց ընտանիքներուն։

Ուրիշ աշխատակից մը, երեք յօդուածներով, արծարծեց այս խնդիրը։

Այդ գրութեննէն կ'երեւար թէ, Մարսիլիոյ մէջ կազմուած է կեդրոնական Վարչութիւն մը, որ տպագրութեան յանձներ է ծրագիր-կանոնագիրը։

Իբրեւ գործունէութեան գլխաւոր ասպարէզ, երկու կէտեր կը յիշուին առ այժմ.

1.— Եղբայրական օգնութիւն՝ քաղաքական հալածականներուն եւ նպաստի կազմակերպում՝ աղէտներու ժամանակ։

2.— Գաղութներու մէջ, տեսակ մը մանկապաշտպան միութիւն. անոնք երախաներու նպաստ եւ կրթութիւն տալ։

Միւս կողմէ, զանազան գաւառներէ կը հաղորդեն թէ յանձնախումբեր կազմուած են, «Եւրոպահայ կարմիր խաչ»ի մասնաճիւղեր հիմնելու համար։

Ուրեմն, ծրագիրը ձեւ ու մարմին կ'առնէ քայլ առ քայլ, և ապահովաբար պիտի յաջողի, կը բաւէ որ լուրջ հիման վրայ դրուած ըլլայ։

Հարցնողներ պիտի ըլլան թէ, աւելորդ չէ՞ այս ձեռնարկը, քանի որ արդէն կայ ու կը գործէ կարմիր խաչ մը, Փարիզի մէջ։

Տեղին է հարցումը, հարեւանցի ակնարկով մը։

Բայց, մեր կեանքի դժբախտ բերումով թէ մարդոց անհասկացողութեամբ, ճակատագրուա՛ծ է որ միեւնոյն նշանատախտակին տակ, միեւնոյն մարդասիրական առաջադրութեան առթիւ ալ, ճիւղերու պիտի բաժնուինք։

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, կրնանք ըսել թէ՝ քաղաքական եւ եթէ կ'ուզէք, նոյնիսկ դասակարգային անջրպետ մը բացուած է նա՛եւ կարմիր խաչերու բոլորտիքը։

Եւ այս՝ նորէն շնորհիւ կարմրալանջ Երեւանի, որ պետական պիտակ մը փակցնելով այդ մարմիններու ճակատին, ուզեց շահագործել զանոնք, բայց կազմալուծեց եղածը, եւ կամ անզօր տուաւ ճիւղաւորումներու։

Այսպէ՛ս է որ, այսօր Ամերիկայի մէջ ունինք երկու կարմիր խաչ, մէկը՝ այն որ «դաշնակցական» կը համարուի, միւսը՝ «պետական»։ Նոյնը եւ Յունաստանի մէջ։ Մարսիլիան, ալ հինէն ի վեր, ունէր կարմիր խաչ մը։ Բժ. Համասփական, 1926ին, «պետականացման» փորձ մը կատարեց։ Մէկը երկուքի բաժնուեցաւ, եւ շատ չանցած երկուքը մէկ մեռաւ։

Այժմ, հրապարակի վրայ կը գործեն Ամերիկայի երկու կարմիր խաչերը։ Իսկ թէ երկուքէն ո՞րը աւելի արմատ բռնած է եւ կենդանի գործ կ'արտադրէ,— կարելի է դատել իրենց տեղեկագիրներէն եւ հաշիւներէն։

Ըսենք միայն որ, «դաշնակցական» կարմիր խաչը աւելի քան երբեք ամուր է եւ արդիւնաւոր աշխատանքի կապուած, մինչ միւսը, «պետական»ը, որ ջոջերուն եւ ռամկավարներուն կը կրթնի, վերջերս նոր տագնապի մը մատնուեցաւ եւ ձաղկուեցաւ իր իսկ համակիրներուն կողմէ։

Ինչ կը վերաբերի Փարիզի Կարմիր Խաչին,— մենք յաճախ առիթ ունեցած ենք ներկայացնելու անոր գործունէութիւնը, եւ մատնանշելու թերիները։

Մեր գլխաւոր մեղադրանքը այն է որ, այս Կարմիր Խաչը կը գործէ չափազանց նեղ շրջանակի մը մէջ, ունի իր մասնաւոր քաղաքականութիւնը, եւ իբրեւ ջոջական ու «պետական», չուզեր աւելի հեռուները նայիլ կամ թօթուել կարգ մը նախապաշարումներ։

Եթէ ոչ, կրնար իր բոլորտիքը հաւաքել ոչ միայն Փարիզի, այլ եւ ամբողջ Ֆրանսայի սրտցաւ մայրերն ու քոյրերը, իսկապէս մարդասիրական եւ կրթական առաջադրութեամբ։

Մինչդեռ, իրողութիւնը այն է որ, կծկուած է Փարիզի մէջ, եւ Փարիզի ժամուն բակը, կամ խրած՝ ազնուական սալոններու խորը։

Այս պարագաները եւ դեռ շարք մը պատճառներ, ստիպողական կը դարձնեն նոր ձեռնարկը, Եւրոպահայ Կարմիր Խաչը, աւելի ժողովրդական եւ աւելի մօտ՝ օրուան պահանջներուն։

Այդ ձեռնարկը սահմանուած է պակաս մը լրացնելու։ Անուշադրութեան մատնուած կամ դիտմամբ լքուած վէրքեր դարմանելու։ Խոնարհ խաւերը շարժման մէջ դնելու։ Իր եղբայրական բազուկը երկարելու՝ Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ լքուած երախաներէն մինչեւ Հայաստանի մէջ տառապող հալածականներն ու անոնց ընտանիքները, մանաւանդ այս վերջինները, որ մարդ-մարդասանք չունին։

Ո՞ր բթամիտը կամ անխիղճը պիտի համարձակէր առարկել թէ՝ ասոնք իրաւունք չունին աջակցութեան, մանաւանդ որ, բացարձակապէս անմեղ են։

Տմարդի հակասութիւն չէ՞ օգնել բռնական, կամքէ անկախ աղէտներու, կարկուտի, հեղեղի, հրդեհի կամ շարժի զոհերուն, եւ մոռնա՛լ կամովին, գիտակցաբար սարքուած աղէտներու, վայրենի հալածանքներու զոհերը։

Զոհեր՝ որոնց տառապանքին եւ թշուառութեան առջեւ քարերն անգամ արցունք պիտի թափէին...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԻՆԸ՝ ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՄԻԱՅՆ

Ցելանիկի Հորիզոնը վերլուծելով Բարեգործականի մէկ զեկոյցը, որ կը ներկայացնէ 1921էն ի վեր Հայաստանի եղած օժանդակութիւնները, դիտել կուտայ (22 փետր.).

— «Որ Բարեգործականը օգներ է ու կ'օգնէ Հայաստանին, խորհրդային իշխանութեան օրով, — այդ չէ որ կ'ուրացուի։ Մենք բաւական բարեմիտ ենք հաւատալու համար անոր արձանագրած թիւերու, իսկութեան։ Նկատի չենք ունենար նաեւ այն տարօրինակ երեւոյթը, որ ան, իր օգնութիւնը սկսեր է 1921էն ի վեր, երբ բոլշեւիկներն են գրաւեր մեր երկիրը, իսկ 1918—1920 շրջանին, երբ բառին բովանդակ առումով սով կար ու թշուառութիւն, տարիներով ռազմավայր դարձած Հայաստանի մէջ, Բարեգործականը անգիտացեր է թշուառ այլ ինքնիշխան հայրենիքի մը գոյութիւնը։

Հիմնովին դատապարտելի կը գտնենք սակայն այն՝ որ Բարեգործականը, իր պատկառելի հիմնադրամին ու իրեն փոխանցուած կտակներուն տոկոսները միայն օգտագործեր է ի նպաստ հայրենիքին, պատահական կտակարկներու եւ նուիրատուներու տրամադրած գումարներու աննշան մէկ մասին հետ։

Բարեգործականը, տարիներու ընթացքին, դրամագլուխ է դիզեր միայն եւ ժողովուրդի ամենէն տագնապալի օրերուն իսկ, ամրակուռ դրամարկղներու մէջ պահեր է իր հասոյթներուն 50—60 տոկոսը, 40—50ը միայն յատկացնելով հայրենիքի ու ժողովուրդի կարիքներուն։

Վերջին զեկուցագրէն կը պարզուի որ, 1921—1927 թուականներուն, տարեկան, վրայէ վրայ, 10 հազարական ոսկիին բաժին է ինկեր Հայաստանին (յատկացուած՝ Միութեան սեփական դրամէն եւ զուրսի կտակներէն)։ Իսկ Բարեգործականի 1926ի հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ 76,000 ոսկիի ընդհ. հասոյթ մը։ Երբ ասոր 76,000ի վրայ 10,000 միայն Հայաստանին կը յատկացուի, անդին, Բարեգործականի պաշտօնէութեան ու գրասենեակային ծախսերուն կը տրամադրուի 8000 ոսկի։ Կը նշանակէ, հայրենիքի, շուրջ մէկ միլիոն բնակչութեան բաժին ինկած գումարը կը հաւասարի՝ քանի մը հարիւր պաշտօնեաներու տրուած ամսականներուն ու ճանապարհածախսին եւ տասնեակ մը գրասենեակներու կահաւորման ու ծախքերուն։ Զենք զարմանար, որովհետեւ Վահան Մալէզեան մը, այսօր, Փարիզի մէջ, կը ստանայ շատ աւելի մեծ ամսաթոշակ, քան հելլէն նախարար մը, Աթէնքի մէջ։ Բարեգործականը, այսօր, ստեղծած է իր շուրջը պիւրօքրասի մը, որ մատ խածնել կուտայ ամէնէն քաղքենի կազմակերպութեան։»

ԳԵՐՄ. ԹԵՐԹ ՄԸ ԵՒ «ՅԱՌԱՋ»

Գերմանական կարեւոր շաբաթաթերթ մը, «Münchner Illustrierte Presse», իր Փետր. 6ի թիւին մէջ հրատարակած է Յառաջի առաջին էջին լուսանկարը, ճակատով եւ բովանդակութեամբ, եւ հետեւեալ բացատրութեամբ. «Եւրոպայի միակ հայերէն օրաթերթը որ կը հրատարակուի Փարիզի մէջ»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Եգիպտոս կը մերժէ Անգլիոյ պահանջները

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ ազգայնական Վաֆտ կուսակցութիւնը, որ երեք օրէ ի վեր արտակարգ ժողովներ կը գումարէր Գահիրէի մէջ, անգլիական կառավարութեան վերջին առաջարկները քննելէ յետոյ, որոշած է մերժել զանոնք ամբողջութեամբ եւ ատոնց հիման վրայ ոեւէ դաշնագիր չկնքել Անգլիոյ հետ։ Հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնն ալ նոյն որոշումը տուած է։

Վարչապետ Սարուաթ փաշան դարձեալ տեսակցեցաւ մարզպան Լոյտ Լորտի հետ։ Ազատական կուսակցութիւնը եւս բացառիկ նիստ գումարեց։ Ֆուատ Թագաւորի անձնական գրասենեակի պետ Նէսիմ փաշա տեսակցութիւն մը ունեցաւ Երեսփ. Ժողովի եւ Վաֆտի նախագահ Նահաս փաշայի հետ։

Գահիրէի թերթերը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կուտան Անգլիոյ առաջարկներուն մասին.—

Նոր դաշնագիրը պիտի կնքուի տասը տարուան համար, որմէ վերջ Եգիպտոս պիտի ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ. այս տասը տարիներու ընթացքին փոփոխութիւն չպիտի կատարուի անգլիական գրաւման մէջ. եթէ այդ շրջանը լրանալէ վերջ անկարելի ըլլայ ուղղակի համաձայնութիւն մը, իբրեւ իրաւարար պիտի դիմուի Ազգերու Դաշնակցութեան. Անգլիոյ մարզպանը դեսպան պիտի դառնայ. եգիպտական բանակին կազմակերպութիւնը պիտի մնայ եղածին պէս սակայն եթէ օտար սպաներ պէտք են, անոնք Անգլիացի պիտի ըլլան. անգլիացի խորհրդականները եւ Ներքին Նախարարութեան եւրոպական բաժնին ընդհանուր տնօրէնը պիտի պահուին. Սուտանի վիճակը պիտի մնայ եղածին պէս, եւ Անգլիա պիտի ապահովէ Եգիպտոսի ջուրի պաշարը. Եգիպտոս չպիտի հրաժարի իր ազգային բաղձանքներէն։

Իտալեւաւստրիական վէճը

Աւստրիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ բարի նշան մը կը նկատեն իտալական մամուլին չափաւոր լեզուն։ Եւ սակայն Մուսոլինիի ճառին կը սպասուի՝ վերջնապէս հասկնալու համար Իտալիոյ ընթացքը։ Մուսոլինի հաւանաբար պիտի արտայայտուի վաղը՝ Շաբաթ։

Նոյն շրջանակներուն մէջ գոհունակութեամբ դիտել կը տրուի թէ արտասահմանի մէջ հասկցած են Աւստրիոյ խաղաղասէր տրամադրութիւնները։ «Վարչապետ Զայփէլի յայտարարութիւններուն մէջ հակադերմանութեան ոեւէ հետք չկար։»

Հռոմի մէջ գրոյց կը շրջի թէ Աւստրիա քանիցս աշխատած է Վատիկանի աջակցութիւնը ստանալ՝ ինպաստ վերին Ատիճէի գերման փոքրամասնութեանց։ Սակայն Վատիկան միշտ մերժած է միջամուխ ըլլալ այդ գործին եւ յանձնարարած է այդ շրջանի կղերականութեան, որ եա կենան այդ իմաստով քաղաքական ոեւէ գործողութենէ։

Վիեննայի իտալական դեսպան Օրիթի նոր տեսակցութիւններ ունեցաւ Մուսոլինիի եւ արտաքին փոխ-նախարար Կանտրիի հետ։

Երկոտասան կղզիներու Աթէնքի ներկայացուցիչները Աւստրիոյ վարչապետ Զայփէլի ուղղեցին շնորհաւորական հեռագիր մը՝ Թիրոլի աւստրիացի փոքրամասնութեանց ենթարկուած կեղեքումներուն առթիւ։

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ Երկոտասան կղզիներու բնակիչները, որ նոյնպէս իտալական լուծին տակ կը հեծեն, շատ լաւ կը հասկնան Թիրոլի Աւստրիացիներուն տառապանքները, ու այդ պատճառաւ ալ իրենց տկար ձայնը կը միացնեն աւստրիական բողոքին։

Պրիան, Մուսոլինի եւ Մարինքովիչ

Պելկրատէն հեռագրի մը համաձայն, Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչ քանի մը օրէն իտալեւֆրանսական սահմանին վրայ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Պրիանի և Մուսոլինիի հետ։

Այս առթիւ խորհրդակցութիւն պիտի կատարուի Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ դաշնագիր մը կնքելու մասին։

Պաշտօնական շրջանակները կանխահաս կը նկատեն այս տեղեկութիւնը։

Անգլեւխորհրդային յարաբերութիւնները

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին աջի օրուան նիստին մէջ երեսփոխան մը հարցուց թէ՝ ռուս կառավարութիւնը ծայրայեղ ձախակողմեան տարրերը աքսորած ըլլալով, անգլիական կառավարութիւնը տրամադիր չէ՞ խորհրդային վարչաձեւը ճանչնալու։ Արտաքին նախարար սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն պատասխանեց թէ այդ դէպքէն մինչեւ այսօր ոեւէ բան չէ պատահած, որ թոյլ տար ուսումնասիրել Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերսկսումը։

Մահ մարաջախտ Տիազի

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ մեռած է մարաջախտ Արմանտօ Տիազ, որ Մեծ Պատերազմի ընթացքին Իտալիոյ բանակներուն վերին հրամանատարը եղած է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՅՔ...

Ճիւմհուրիյէթի խմբագիրն է գրողը.

— «Ընդհանուր պատերազմէն առաջ, երբ Փարիզ կը գտնուէի, Թուրքերէն կը խօսէին միայն Լատինական Թաղի Թուրք ուսանողները, քանի մը Հրեաներ, եւ Սուլթան Ազիզի օրով Փարիզ եկած Հայ մը, որ նպարավաճառութիւն կ'ընէր»։

Վերջերս խմբագիրը դարձեալ Փարիզ այցելած է եւ՝

— «Այս անգամ Փարիզի մէջ աւելի շատ Թուրքերէն լսեցի քան Պէրայի կարգ մը վայրերը»։

Կը կարծէք թէ Թո՞ւրք են այս լեզուն խօսողները. ո՛չ.

«Ասոնք Թուրք չեն, այլ Ֆրանսա գաղթած Հայեր... Փարիզի մէջ հազարաւոր Հայեր եւ Հրեաներ կան, որոնցմէ մանաւանդ Հայերը իրարու մէջ ամէնէն աւելի Թուրքերէն կը խօսին»։

Ու թթու ազգայնամոլ խմբագիրը ցաւ ու ծիծաղ կը զգայ։ Ուրախ է եւ հպարտ, որ մինչ Պոլսոյ մէջ ազգայնական երիտասարդները կը ձեռնարկեն բռնի Թուրքերէն խօսեցնել Պոլսոյ բնակիչներուն, անդին Հակայ Փարիզի մէջ Պէրայէն աւելի շատ Թուրքերէն կը խօսուի... շնորհիւ շարք մը այլասերած Հայերու։

Ափսոս հասունցած սերունդնէ։

Դարձնենք շքադրամին միւս երեսը։

Իբրեւ դրացի ունիմ Թրքախօս հայ ընտանիք մը, որուն երկու զաւակները ֆրանսական դպրոց կ'երթան — քանի որ Փարիզի Հայերը դպրոց բանալիք չունին։

Ու Բաբելոնի աշտարակ։ Այր եւ կին Թուրքերէն կը խօսին, զաւակները՝ Ֆրանսերէն, Թորիդբայրը՝ Հայերէն։

Ցաւալին ու անդարմանելին ա՛յն է, որ փոքրիկները արդէն իսկ կորսուած են։ Հայերէն կարդալ-գրել չեն գիտեր, միջոց ալ չունին սորվելու։ Հայերէն խօսիլ գիտեն, սակայն չեն ուզեր խօսիլ, որովհետեւ Ֆրանսերէնով աւելի դիւրին կ'արտայայտուին, որովհետեւ միջավայրը իր ազդեցութիւնը գործած է արդէն անոնց վրայ։ Անկարելի է արուեստական միջոցներով դարման տանիլ ցաւին։

Աւելի պզտիկ տարիքով երախաներ կը ճանչնամ, որոնք թարգմանի պէտք ունին, իրենց ծնողքին հետ կարենալ խօսելու համար։ Մայրեր տեսած եմ, որոնք աչքին արցունք կը թափեն թէ իրենց զաւակները չեն հասկնար իրենց լեզուն...

Այս ալ վաղուան սերունդն է։

Չէ՞ք կարծեր թէ վաղուան Ֆրանսահայը թերեւս փնտռել տայ այսօրուան Թրքախօս Հայը...

ՀՐԱՆՏ

ԱՀՌԵԼԻ ՈՃԻՐ ՄԸ

Անցեալ առտու, ինքնաշարժ մը անցաւ Մըլէօն-Լանեի ճամբէն, որ կը կտրէ անտառ մը։ Փոսի մը մէջէն բոց կը ժայթքէր։ Ինքնաշարժէն դուրս ցատկեցին երկու հոգի եւ տեսան, որ փոսին մէջ մա՛րդ մը կ'այրի։ Ջուր նետեցին եւ բոցերը մարելէ յետոյ վազեցին մօտակայ գիւղը։ Ոստիկանները հասան շուտով։ Զոհը նախապէս սպաննուած, չուանով մը կապուելէ յետոյ, տոպրակի մէջ էր դրուած և պենզինով ողողուած։

Զոհը գոհարավաճառ մըն է, Կասթոն Քրիւֆէն, որ անցեալները կորսուած էր, իր վրայ ունենալով 1,000,000 ֆր. արժէքով թանկագին քարեր եւ 235 հազար ֆր.ի դրամատոմսեր։

ՌՈՒՍ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿԷՏԸ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Փետրուար 24ին, ռուս Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութեան վարիչներէն եւ նոյն կուսակցութեան կեդրոնական օրկան «Սոցիալիստիչեսկի վեստնիկ»ի («Ընկերվարական լրաբեր») խմբագիր Ֆ. Դան դասախօսութիւն մը կարդաց փարիզի մէջ, նիւթ ունենալով՝ «Ռուսաստանի ազատութեան ուղիները եւ պայքար ժողովրդավարութեան համար»։ Կ'ամփոփենք էական մասերը։

ԽՄԲ.

Վերջերս Ռուսաստանի մէջ ծագած դէպքերը պոլշեւիկներու տապալման հարցին կուտան ոչ միայն տեսական, այլ եւ գործնական նշանակութիւն։ Այդ, ի հարկէ, դեռ չի նշանակեր թէ վախճանը այնքան ալ մօտ է, պոլշեւիկներու տապալումը տեղի կ'ունենայ դանդաղ եւ մեծ ցնցումներով։

Ներկայիս, պոլշեւիկները նորէն կ'անցընեն տնտեսական շատ ծանր վիճակ մը. բայց որքան ալ ծանր ըլլան այդ դժուարութիւնները, կարելի չէ սպասել, թէ այդ պատճառով տեղի կ'ունենայ քաղաքական վերիվայրում։ 1918—19 պոլշեւիկներն աւելի վատթար օրեր ապրեցան, սակայն անոնց դիկտատուրան փոխանակ տապալուելու, աւելի ամրացաւ։ Այդ հետեւանք էր այն հաւատքին թէ պոլշեւիկները ունին պատմական առաքելութիւն մը։ Այժմ այդչն աւելի կ'ամրանայ բողոքի զգացումը եւ իշխանութիւնը մնած է տնտեսական անելի մը մէջ, սպառնալով անոր գոյութեանը։

Սակայն այդ բողոքը չի կրնար վերածուիլ ժողովրդական յեղափոխութեան։ Պէտք չէ մոռնալ, որ բանւորներն ու այլ զանգուածները յեղափոխութեան նուաճումները կը կապեն պոլշեւիկեան իշխանութեան հետ։ Անկէ զատ, հակայեղափոխութիւնը դեռ զինաթափ չէ եղած եւ բանւորները կը վախնան, որ պոլշեւիկներու դէմ ուղղուած խռովութիւնը հարուած կրնան օգտագործել իրենց դասակարգային թշնամիները։

Պոլշեւիկներն ունին հակառակորդներ թէ աջէն եւ թէ ձախէն։ Կան հակառակորդներ, որոնք կը պայքարին պոլշեւիկներու դէմ յանուն ընկերվարութեան, որուն իրականացման ժամը անոնք աւելի կը հեռացնեն, բայց կան նաեւ այնպիսիներ, որոնք կը պայքարին ճիշդ հակառակ նպատակներով՝ վերահաստատելու համար մասնատիրական դրամատիրական կարգերը եւ միապետութիւնը։ Այսպիսով, պոլշեւիկները կեցած են կեդրոնը, որու վրայ կ'արշաւեն երկու իրարու թշնամի ուժեր։

Յեղափոխութեան հաշուեյարդարի շրջանին, առաջնակարգ նշանակութիւն ունին ոչ թէ քաղաքական խնդիրները, որոնց ամէն տեսակի վարչաձեւերը տեսած է ժողովուրդը ու հիասթափուած, այլ տնտեսական հարցերը, բառին ամենալայն իմաստով,— ինչ որ հաւասարապէս կը վերաբերի բոլոր դասակարգերուն։ Ասոր համար ալ մարդիկը կարելի չէ միացնել ոչ համազգային նշանաբաններով եւ ոչ ալ այն իմաստով, թէ «նախ ընդհանուր ուժերով տապալենք պոլշեւիկները, յետոյ խօսինք ծրագիրներու մասին»։ Երբ յեղափոխութեան հաշուեկշիռը կը կատարուի, իւրաքանչիւրը պարտաւոր է յայտարարել թէ ինք ո՛ր դասակարգի շահերը կը պաշտպանէ,— քանի որ «համազգային շահեր» գոյութիւն չունին։ Խօսելով Ռուսաստանի ազատութեան ուղիներու մասին, ես այդ հարցին կը մօտենամ բանւոր դասակարգի շահերու տեսակէտէն։

Այդ տեսակէտէն, այժմ Ռուսաստանի մէջ երեք ելք կայ,— 1. յետաշրջում, 2. բռնապետութիւն եւ 3. ժողովրդապետութիւն։

Եթէ կան այնպիսի ժողովրդավարներ, ընկերվարականներ եւ մարքսիստներ, որոնք կը կարծեն, թէ բռնապետութիւնը պոլշեւիկեան վարչաձեւէն լաւ է, չարաչար կը սխալին. որովհետեւ առաջինը շատ աւելի գէշ է երկրորդէն, ճիշդ անոր համար որ կը խլէ այն բոլոր իրաւական ու այլ նուաճումները, որոնք, եթէ հիմա բանւորներու շահի տեսակէտէն նոյն իսկ ժխտել տուած են մնացած, վաղը կրնան կենդանանալ։

Դիկտատուրան վերցնելու միայն մէկ միջոցը կարելի է գերադասել պոլշեւիզմէն,— դիկտատուրան փոխարինել ժողովրդապետութեամբ։ Բայց այդ նպատակին մենշեւիկները (Դանի կուսակցութիւնը. Խմբ.) կը ձգտին բնաշրջման ճանապարհով, աստիճանաբար, մէկ աստիճանէն անցնելով միւսը։

Որո՞նք են այն ուժերը, որ կոչուած են իրականացնելու այդ բնաշրջումը կամ պարտադրելու անոր իրականացումը պոլշեւիկներուն։ Ուրիշ խօսքով, որո՞նք են այն ուժերը, որոնց վրայ կրնայ յենուլ սոցիալ-դէմոկրատիան։

Որ եւ է արտաքին տնտեսական կամ զինական միջամտութիւն միանգամայն անթոյլատրելի է։ Միայն միջազգային բանւոր դասակարգը կրնայ բարոյական քաղաքական միջամտութիւն ցոյց տալ։

Գալով ազգային խնդրին, սոցիալ-դէմոկրատիան կ'ընդունի ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը։ Բայց կ'ընդունի այն իմաստով, որ եթէ իշխանութեան գլուխ անցնի սոցիալ-դէմոկրատիան, երբեք զինու զօրութեամբ չի քալեր անջատուած ազգութիւններու վրայ եւ զանոնք բռնի չի միացներ Ռուսաստանին։ Եւ այս՝ ոչ թէ այն պատճառով, որ անջատումը սրբազան իրաւունք է, որու պէտք է ենթարկել մնացած ամէն ինչը, այլ միայն անոր համար, որ ազգութիւններու բռնի ճնշումը դէպի բռնապետութեան տանող ուղին է։ Անկէ զատ, ընդունելով ժողովուրդներու անկախութիւնը, սոցիալ-դէմոկրատիան իրեն կը վերապահէ, համոզել այդ ժողովուրդներու բանւորները՝ բաժան-բաժան չըլլալ այն տնտեսական ու մշակութային ամբողջութենէ, որ կը կոչուի Ռուսաստան,— որովհետեւ եթէ ազգային անկախութիւնը զրուից է մտաւորականութեան համար, ձեռնտու չէ բանւորներուն։ Ազգերը իրաւունք ունին ինքնորոշուելու, իսկ պրոլետարիատն ալ իրաւունք ունի պաշտպանել այն տեսակէտը, որ այդ ինքնորոշումը ընթանայ դաշնակցութեան (ֆէտէրացիա) ուղղութեամբ։

Գալով քաղքենի դասուն, այդ դասակարգը չկայ Խորհրդային Ռուսաստանի մէջ. իսկ տարագրութեան մէջ ալ յետաշրջական է։

Ինչ կը վերաբերի գիւղացիութեան, ան մանր-քաղքենի դասը կը կազմէ եւ քաղաքականապէս չէզոք դիրք բռնած է խորհրդային իշխանութեան հանդէպ։ Գիւղացիութիւնը կրնայ օգնել ամէն վարչաձեւի, որ կ'ապահովէ իր տնտեսութիւնը։

Այսպէսով, ժողովրդապետութեան հիմնական ուժը կը մնայ պրոլետարիատը։ Եւ անոր վրայ կ'իյնայ պարտականութիւն՝ գիւղացիութեան ներշնչել պոլշեւիկեան դիկտատուրայի վերացման ժողովրդավար ձեւը։

Ի՞նչ ուղիներով եւ միջոցներով պէտք է պայքարի պրոլետարիատը։

Աւելորդ է, ժողովրդավար յեղաշրջման յաջողը կապել կարմիր բանակին հետ, որովհետեւ կարմիր զինուորը կրնայ հանդիսանալ ոչ թէ գիւղացիութեան քաղաքական, այլ միայն տնտեսական պահանջներու արտայայտիչը։ Այսպիսով, միակ միջոցը կը մնայ բանւոր դասակարգին կազմակերպուած պայքարը։ Այդ պայքարը կրնայ նոյնիսկ ազդել պետական մեքենային վրայ եւ աստիճանաբար շրջել զայն դէպի ժողովրդավարութիւն։ Իսկ եթէ ամէն ինչ այն աստիճան փտած է, որ անհնար է կազմակերպել ժողովրդավար փոխանցում, այդ ատեն յառաջ կուգայ բռնապետութեան շարժում։

Դասախօսը իր խօսքը վերջացուց հետեւեալ խօսքերով.

— «Ինչ կը վերաբերի այն մեղադրանքին, թէ սոցիալ-դէմոկրատիան դադրած է յեղափոխական կուսակցութիւն մը ըլլալէ, կ'ընդունիմ այդ մեղադրանքը։ Յեղափոխութիւնը հանդէպ յեղափոխութեան՝ կը նշանակէ հակայեղափոխութիւն։ Իսկ երբ նորէն իշխանութեան գլուխ անցնին յետաշրջականները, այն ատեն մենք ցոյց կուտանք, թէ ինչպիսի յեղափոխականներ ենք»։

ԻՐԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐԱՆԻ ԿՌԻՒԸ

Այդ շրջանին կը զուգադիպէր Ռուսիոյ մէջ «կրեպոստնոյ» կոչուած աւատապետութեան անկումը եւ քաղքենի ու դրամատիրական կարգերու հաստատումը։ Միեւնոյն ատեն, հիւսիսային Ատրպէյճանի մէջ ալ կ'իյնար աւելի աւատապետական դրութիւնը, որ աւելի տկար էր քան Ռուսիոյ աւատապետութիւնն ու մեծիշխանութիւնը, ու հոն ալ երեւան կուգար նոր առեւտրական քաղքենիութիւնը։

Այս տնտեսական յարաբերութիւնները առաջին շրջանին կը բովանդակէին Ատրպէյճան բերուած գործարանային ապրանքներէ եւ հիւսուածեղէններէ։ Այս կերպով մեր երկրին մէջ ստեղծուած առեւտրական քաղքենի դասակարգը միայն իբրեւ միջնորդ կը ծառայէր։ Սակայն ԺԹ. դարու վերջերէն սկսեալ, Ռուսիայէն մենաշնորհ ստանալու պայմանաւ, Ատրպէյճանի մէջ սկսաւ մտնել արեւմտեան Եւրոպայի դրամագլուխը։ Բագուի մէջ նաւթահանքեր ձեռք կը բերուէին, գործարաններ, աշխատանոցներ, երկաթուղի եւ այլն կը ստեղծուէր։ Այս դրամատիրութիւնը, որ առաջին շրջաններուն միայն օտարներու ձեռքը կը գտնուէր, ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբները կամաց կամաց Ազէրի Թուրքերու ձեռքը անցնիլ սկսաւ։ Այս կերպով, հիւսիսային Ատրպէյճանը առեւտրական քաղքենիութեան շրջանէն սկսաւ մտնել ճարտարարուեստի դրամատիրութեան շրջանին մէջ։ 1897ին Ատրպէյճանի ճարտարարուեստին մէջ դրուած կէս միլիառ ոսկի րուբլիին միայն 100ին 7ը Ազէրիներուն կը պատկանէր, մինչ 1905ի յեղափոխութենէն վերջ, այս քանակը երթալով աւելցաւ։

Ազէրիները բազմաթիւ ճարտարարուեստական ընկերութիւններ, դրամատուններ, միլիոնատէր արդիւնաբերողներ, երկրաչափներ, բժիշկներ, փաստաբաններ եւ ուրիշ մտաւորականներ, ինչպէս նաեւ բանւորական դասակարգեր հասցուցած էին։ Պարսկաստան, որ կովկասի, մանաւանդ հիւսիսային Ատրպէյճանի տնտեսական ազդեցութեան տակ կը գտնուի, կասկած չկայ որ չէր կրնար չազդուիլ Ատրպէյճանի այս տնտեսական յեղաշրջումէն եւ փոփոխութիւններէն։

Պարսկական Ատրպատականի մէջ եւս նախկին միջնադարեան վարչաձեւը կը քայքայուէր եւ մէջտեղ կուգար նոր քաղքենի դասակարգ մը, առեւտրական քաղքենիութիւն մը։ Այս դասակարգը Եւրոպայի եւ Ասիոյ, Պարսկաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ իբրեւ առեւտուրի եւ փոխանակութեան միջնորդ իր գործունէութեան ընթացքին, կասկած չկայ որ իրեն կեդրոն պիտի ընտրէր պարսկական Ատրպատականը, որովհետեւ ցեղակից եւ կրօնակից էր Պարսկաստանի հիւսիսը գտնուող կովկասեան Ատրպէյճանի հետ։

Ահա՛ այս պատճառով է որ Պարսկական յեղափոխութեան մէջ վերանորոգչական եւ ազատական շարժման կեդրոնը Թաւրիզ էր, իսկ անոր դրամով եւ հոգիով, նիւթապէս ու բարոյապէս օգնող միւս կեդրոնն ալ կովկաս, անոր թրքական կեդրոն Բագուի մէջ էր։ Որովհետեւ առեւտրական քաղքենիութեան շրջանէն ճարտարարուեստի քաղքենիութեան վիճակին եւ դրամատիրութեան շրջանին անցնելու համար պարսկական Ատրպատականի առեւտրականներուն արգելք եղող ազդակն էր միջնադարեան աւատապետութիւնը, իսկ ատոր հովանաւորն էր բռնակալական վարչաձեւը. Մէհմէտ Ալի շահ Քաճարի բռնակալութիւնը։ Ամէն տեղ, Եւրոպայի մէջ եւ այլուր ի բնէ յառաջդիմասէր քաղքենի դասակարգին դէմ միշտ արգելք կը հանդիսանան սպառող աւատապետական դասակարգերը։ Առեւտրական քաղքենիութեան եւ դրամատիրական վարչաձեւին յառաջդիմութիւնը կարելի է միայն աւատապետական կարգերուն բարձումով։ Աւատապետութիւնը վերնալով, քաղքենի ճարտարարուեստական դրամատիրութիւն հաստատելով, Պարսկաստանի մէջ ժողովրդավար կեանք մը պիտի սկսէր եւ այս կերպով Պարսկաստան, որ յետադիմութեան եւ բռնակալութեան աղբիւրն էր, պիտի դառնար ազատութեան եւ ժողովրդավարութեան երկիրը։ Ատոնցմէ զատ, կովկասեան Ատրպէյճանի Թուրքերը պարսկական Ատրպատականի հետ կրօնական եւ ազգային տեսակէտէ կապուած ըլլալով, մօտէն մասնակցած էին Թէհրանի յետաշրջութեան եւ բռնակալութեան դէմ անոր մղած կռիւին։ Իրականութեան մէջ ըսել կ'ըլլայ որ այս շարժումին գլխաւոր սպայակոյտը Բագուի մէջ կը գտնուէր։

Ասկէ զատ Պարսկաստան կը ղրկուէին անհամար մարտիկներու գունդեր. ազէրի Թուրք ժողովուրդը այս ազատագրական եւ վերանորոգչական շարժումին նիւթապէս եւ բարոյապէս կը մասնակցէր։

Ամէն մարդ գիտէ թէ կովկասի Ատրպէյճանցիները այս պատճառով Հայերէն աւելի մասնակցութիւն բերին Պարսկաստանի յեղափոխութեան, իրենց անձերովն ու ինչքերով։ Բացի այս մասնակցութենէն, կովկասեան Ատրպէյճանը միջնորդի դեր կատարած է Պարսկաստանի համար՝ քաղաքակրթութեան եւ եւրոպականացման մարզին մէջ։ Պարսկաստանի մէջ եւրոպական իմաստով առաջին լրագիրը հիմնողն եղած է կովկասեան Ատրպէյճանցի մը. նոյնպէս Պարսիկները կովկասեան Ատրպէյճանցիներէն առին թատրոն, դպրոց եւ այլն։ Նոյնիսկ պարսկական յեղափոխութեան վարիչներէն նշանաւոր Թաղիզադէն եւ ուրիշները կովկասեան Ատրպէյճանէն ելած հերոսներ են։

Կովկասեան ազգերէն նոյնպէս Վրացիները անկեղծօրէն եւ անշահախնդրօրէն մասնակցեցան պարսկական յեղափոխութեան եւ հոգի տուին։ Վրացի մարտիկները հարիւրներով զոհուեցան Թաւրիզի, Գիլանի, Մազանդարանի կողմերը եւ նոյնիսկ Թէհրանի մէջ՝ իրենց դրամներով, ռումբերով եւ անձերով։ Արդեօք ասոնք ի՞նչ նկատումներով կապուած էին Պարսկաստանի ազատական եւ վերանորոգչական շարժման հետ…։

Կովկասի ազատատենչ մարտիկները 1905ի յեղափոխութենէն վերջ Ռուսիոյ մէջ խստացած բռնակալութեան հետեւանքով Պարսկաստան անցան եւ որովհետեւ Պետրոգրադի դիւանագիտութիւնը կը պաշտպանէր Պարսկաստանի Շահը, այս մարտիկները Շահին դէմ մղուած սահմանադրական պայքարին մասնակցելով, կերպով մը իրենց դատը շարունակած կ'ըլլային։ Միեւնոյն ժամանակ իրենց երկրի ապագային համար օգտակար եւ անհրաժեշտ կը գտնէին որ կովկասի կից կազմուի ազատ եւ անկախ պարսկական ժողովրդապետութիւն մը։

Վրացի մարտիկներն ու ազատասէրները նոյն զգացումով Պարսկաստանի ժողովրդավարական շարժումին հանդէպ համակրանք կը սնուցանէին եւ ազատ ու անկախ Պարսկաստանը Վրաստանի ազատութեան եւ անկախութեան համար իբրեւ ապաստան մը կը նկատէին։

Այսպիսի անկեղծ զգացումով մըն էր, որ Վրաստանի անձնուէր զաւակները Մազանդարանի, Գիլանի, Ատրպէյճանի եւ Միջագետքի փարս անապատներուն մէջ իրենց արիւնը կը թափէին։ Վրացի եւ ազէրի ազգերը Պարսկաստանէն հող եւ իրենց յատուկ քաղաքական ազատութիւն կամ անկախութիւն փրցնելու միտք ու նպատակ չունէին երբեք։

Կովկասեան ազգերուն մէջ եթէ կային այսպիսի միտք կամ նպատակ սնուցանողներ, անոնք ալ Հայերը եւ անոնց Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնն էր։ Դաշնակները տարօրինակ յատկութիւն մը ունին։ Անոնք կը կարծեն թէ պատմութիւնը միայն Լոնտոնի, Պետրոգրադի եւ Նիւ-Եորքի մէջ կը գրուի։ Մինչդեռ Ատրպէյճանի, Պարսկաստանի եւ կովկասի մէջ պատահած պատմական դէպքերուն պատմագիրները նոյնպէս այդ երկիրներէն կը հանուին։

Պարսկաստանի յեղափոխութեան հերոսներէն դեռ ողջ եղողները գիտեն թէ պարսկական յեղափոխութեան առաջնորդ Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ Դաշնակցութեան միջեւ զրոյց տեղի կար։ Ասոր պատճառն այն էր, որ Դաշնակցութիւնը յանուն հայ ազգին ապակեդրոնացման ձեւին տակ կարգ մը քաղաքական պահանջներ ներկայացուցած էր։ Դաշնակցութիւնը իր նպատակը ապակեդրոնացման քօղով կը ծածկէր եւ Պարսկաստանի մէջ բնակող բոլոր ազգերուն եւ մասնաւոր պայմաններու տակ գտնուող նահանգներուն համար առանձնաշնորհեալ վարչաձեւ կը պահանջէր։ Անիկա նոր Պարսկաստանը ամերիկեան ձեւով առանձնաշնորհեալ նահանգներու միութիւն մը կը նկատէր եւ այդ նպատակով կը քաջալերէր Պարսկահայաստանի համար ալ տեսակ մը ներքին անկախութիւն պահանջող «Իթթիֆաք վէ Թէրաքքը» կուսակցութեան կազմութիւնը։

Մինչդեռ «Պարսկաստանի Դեմոկրատ կուսակցութիւնը» աւելի արդիական եւ Պարսկաստանի շահերու տեսակէտէն եւ առհասարակ Պարսկաստանի զատուած պատմական հանգրուանը նկատի առնելով, խիստ տրամաբանական միտք մը կը յայտնէր ու կ'ըսէր թէ Պարսկաստան զանազան ցեղերէ բաղ[illegible] կազմուած ըլլալով, անոր համար միակ արդիական վարչաձեւն է զօրաւոր կեդրոնացում եւ ժողովրդավարութիւն։

Այսպիսի վարչաձեւ մը գ[illegible] ռուս բոլոր պահանջներուն [illegible] համապատասխանէր. աւատա[illegible]պետութիւնը բառնալով, նո[illegible] եւրոպական յարաբերութեան զարգացումը դիւրացնող եւ [illegible] պահովող կեդրոնացման վրա[illegible] հիմնուած ժողովրդավար պետ[illegible]թիւն մը մէջտեղ կը բերէր։

Ասոր վրայ, Դաշնակցութիւնը «Զափաւորներ» անունով [illegible] նօթ յետաշրջականներուն կող[illegible] անցնելով սկսաւ պայքարիլ Դե[illegible]մոկրատ կուսակցութեան դէ[illegible], որ յեղափոխութեան յենարան[illegible] կը կազմէր։ Ետքէն ռուս [illegible] խարհակալութեան գլխաւո[illegible] գործիք դարձած այդ յետաշր[illegible]ջական ուժերուն մէջ Դաշնակ[illegible]ցութիւնը ռուս աշխարհակալութեան գլխաւոր գործօններէն մէկը կը հանդիսանար։

ՄԷՀՄԷՏԶԱԴԷ ՄԻՐԶԱ [illegible]

(Մնացածը վաղուան թիւով)

Վրիպակ.— Անցի օրուան թիւին մէջ Էսքիթ բառը կարդալ Սկիւթացի:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ռուս երիտասարդ գիտուն մը Թերէմէն, տակաւին շատ ժամանակ չըներ, փարիզ. գիտնականներու սեղմ շրջանակի մը առջեւ [illegible]տարեց փորձ մը, անունով իր սենակին մէջ, որ պիտի նկատուի [illegible] տարակոյս մեր ժամանակի կա[illegible]ւոր յղացումներէն մէկը։

Ան, կեցած պզտիկ սեղանի մը առջեւ, առանց իսկ անոր դպչելու կամ զայն շօշափելու, ձեռքի[illegible] դային շարժումներով միայն կը յաջողէր ստեղծել երաժշտութիւն մը կամ նուագել դասական կտոր մը, եղանակին բոլոր հարազատ նուրբ եւեւէջներով։ Ընհաւանօրէն մոգական պատրանք մըն էր [illegible] դարեւ տեսնել այդ մարդը, որ [illegible] բազուկներուն պարզ շարժումներուն ազդեցութեամբ, առանց [illegible]լու, լեզու կը հանէր անկենդան [illegible] տուփը, որմէ կը բխէր ձայներու անբացատրելի գեղեցկութիւնը։

Այս փորձին ամբողջական ցուցադրութիւնը շատ մասնագիտական խրթնութիւններու պիտի [illegible]նէր մեզ, բայց ահաւասիկ [illegible] բունքը իր ամէնէն կոշտ ձեւ[illegible] մէջ։

Ցայտնի է որ երգ մը կամ նուագ մը բազմաթիւ նօթեր[illegible] այլազան խազերու ներդաշն հիւսուածքը, ժանեակն է. ամէն մէկ նօթ, յայտնի ամէն [illegible] խազ կը համապատասխանէ [illegible] մը որոշ թրթռումներուն, [illegible]նակ, երբ ջութակի մը լարը [illegible] կոկորդի ձայնական լարերը [illegible] հեռախօսի մը մետաղեայ [illegible] սկաւառակը մէկ երկվայրկեանի մէջ 435 անգամ թրթռայ, [illegible] առաջ կուգայ «լա» նօթը, երբ [illegible] թրթռումներու քանակութիւնը աւելնայ որոշ համեմատութեամբ կ'ունենանք յաջորդական նօթերը ինչպէս, սի, տօ, րէ, մի, ֆա, [illegible] եւ այլն. ձայնախօսութիւնը [illegible] այդ թրթռումներու ուսումնա[illegible]րութիւնն է պարզապէս։

Արդ, գիտուած է որ թրթռումներու թիւով իրարու [illegible] մօտ եղող երկու նօթեր երբ մի[illegible] ժամանակ հնչեն, անոնց ձայնական ալիքները յաճախ իրարու վրայ կը բարդուին, զիրար կը [illegible]ացնեն եւ նոյնքան յաճախ [illegible]րար կը չեզոքացնեն կամ կը [illegible] տկարացնեն. ձայնախօսութիւնը այս երեւոյթը կոչած է ինչ [illegible] բաբախում։

Արդ, Թերէմէն, գաղա[illegible] ունեցած է մեքենայ[illegible] միեւնոյն թելին մէջէն անցնել միաժամանակ երկու ելեկտրական հոսանք իբր այդ ինք գ[illegible] ծածկած է ալթէրնաթիվ կոչ[illegible] հոսանքը, որու յատկանիշն է [illegible] փաղանց մեծ թրթռականութիւն

մը· (լաւատեղեակ ընթերցողը պիտի ըմբռնէ անշուշտ որ, այս բառը կը գործածեմ լոկ հասկնալի ընելու համար երեւոյթը, եւ ոչ թէ բացատրելու «ալիքներու թիւ» հնչիւնի բնոյթը)

Եղա ուրեմն եթէ թէրէմէնի օգտագործած երկու հնչանքներէն մէկը ներկայացնէ երկվայրկեանը 10,000 յաճախանք կամ թրթռում, իսկ միւսը 10,435 յաճախանք կամ թրթռում, անոնց երկուքին համագրութիւնը յառաջ պիտի բերէ 435 անգամ ամփոփուող եւ տկարացող ելեկտրական թրթռում մը. եւ հետեւաբար այդ թրթռումն հնչանքին ենթակայ հեռախօսի սկաւառակը պիտի արձակէ «լա» ձայնը։

Ու ստանալու համար լայն տարբեր խաղեր, թէրէմէն պէտք է ունեցած գծելու տարբեր երկու հնչանքներուն։ Սկզբնական զոյգ եւ համագրուած հնչանքները բաւական եղած են տալու երաժշտական ձայներու բովանդակ ստեղնաշարը։ Հարցը գտնել է միջոց մը հնչանքներէն մէկուն յաճախանքը (fréquence), թրթռականութիւնը փոխելու ըստ կամս ու ուզածին։ Այդ իսկ նպատակին համար հնչանքներէն մէկը ենթարկուած է արտաքին փոքրիկ անթէնի մը ազդեցութեան։ (Անթէնը անթել հեռագրի մէջ գործածուող պղինձ-թելեայ ցանց մըն է որ կրնայ ելեկտրական հնչանքին թրթռականութիւնը սաստկացնել կամ մեղմացնել)

Ու թէրէմէն իր ձեռքը աւելի կամ պակաս չափով երբ կը մօտեցնէ կամ կը հեռացնէ այդ անթէնէն, անխուսափելիօրէն կը փոխէ, այսինքն կ'աւելցնէ կամ կը պակսեցնէ անոր ելեկտրական տարողութիւնը ու այս պատճառով իսկ անթէնին ենթակայ հնչանքը կը կրէ փոփոխութիւններ որոնք կ'արտայայտուին ի վերջոյ երաժշտական բազմազան եւ նուրբ խաղերով։

Ասոր սկզբունքը իր ամէնէն տարրական ձեւին մէջ. դիւրին է կռահել թէ այս պարզ երեւոյթ սկզբունքին կիրարկումը ինչ թեքնիք դժուարութիւններ կ'ենթադրէ։ Թէրէմէն յաջողած է քայլ առ քայլ հարթել զանազան արգելքները եւ այսօր արդէն կատարելագործուած գործիք մըն է որ կը ներկայացնէ գիտական աշխարհին։

Այնուհետեւ, հոս գլուխներէն մէկը արդի միտքին, թէրէմէնը ըսել վերջ բառն է թէ. «ինչե՛ր, ինչե՛ր կրնան ծնիլ եւ հետեւիլ այս գիւտին. անկարող ենք երեւակայելու։»

Ինչ կարելի է աւելցնել այս խօսքերուն վրայ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԹՈՒԽ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայ երաժիշտ Ա. Սպենդիարեան, Մոսկուայէն Երեւան դառնալով, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է «Խորհրդային Հայաստանի» (12 Փետր.).—

Աշնան ընթացքին Թիֆլիսի մէջ համերգներ տալէ յետոյ, անցայ Ղրիմ, կատարելու համար «Ալմաստ» օպերային աւարտման աշխատանքները: Օպերան գրեթէ աւարտած է, այժմ կը մնայ միայն դասաւորել ըստ գործողութեանց, մտցնել փոքրիկ լրացումներ ու փոփոխութիւններ: Շուտով պիտի բեմադրեմ «Ալմաստ»ը: Դժբախտաբար չպիտի կրնամ առաջին անգամ բեմադրել Երեւանի մէջ, թէքնիկ պատճառներով: Պիտի օգտուիմ Թիֆլիսի պետական Օպերայէն:

Երեք տարի ծանօթանալով Հայաստանի ժողովրդ. ստեղծագործութեան, ազգային երաժշտական ընդհանուր մշակոյթին, երկրին չափազանց գեղեցիկ ու հարուստ բնութեան, խոր համոզում ունիմ, շնորհիւ այդ ուժեղ ազդակներուն, ապագայ երաժշտական ստեղծագործութեանց մասին: «Ալմաստ»ի բեմադրութենէն յետոյ, պիտի զբաղիմ այդ իմ տպաւորութիւններս ձեւաւորումով:

Ինչպէս յայտնի է, 25 դեկտեմբերին Մոսկուայի մէջ տուի համերգ մը, որ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուց: Ուրախ եմ, որ համերգիս մասին եղած բոլոր գնահատութիւնները կը կային հայկ. երաժշտութեան նուաճումներուն, եւ այսպէս կը շեշտուէր ժողովրդական երաժշտութեան խորութիւնը:

Այդ համերգը առիթ ծառայեց աւելի խոր զբաղելու ազգային երաժշտութեան ուսումնասիրութեամբ: Եւ խումբ մը երաժիշտներ, հետաքրքրուելով մեր երկրին երաժշտական մշակոյթով, փափաք յայտնեցին այցելել Հայաստան, ծանօթանալու համար ժողովրդական երաժշտութեան եւ երգաստեղծութեան ակունքներուն:

Դալով Մոսկուայի ժամանակակից երաժշտական կեանքին, մեծ աշխուժութիւն մը կը տիրէ: Արդի երաժշտութեան գլուխն է կանգնած երաժիշտ Միասկովսկին, որուն վերջին ստեղծագործութիւնը «9րդ. համանուագ»ը խոր տպաւորութիւն կը թողու: Անոր ստեղծագործութիւնները կը կրեն մեր ժամանակին կնիքը: Նոյնը կարելի է ըսել նաեւ երիտասարդ երաժիշտներուն համար, որոնք ազատուած են շինծու, ծայրայեղ չռայլ տարրերէ.— երեւոյթ մը, զոր դիտեցի օտար ժամանակակից երաժիշտներու գործերուն մէջ, երբ Եւրոպայի ղեկավարութեան տակ երգուեցան:

Յեղափոխական երաժշտական գրականութիւնը եւս զարգացած է: Երիտասարդ երաժիշտ Շոստակովիչ հեղինակած է «Հոկտեմբերին նուիրուած համանուագ մը», կատարեալ եւ բովանդակալից:

Օպերային բեմադրութիւններուն մէջ պէտք է յիշել Մուսորկսկիի «Բորիս Գոդունով»ի հիմնալի բեմադրութիւնը: Այս բեմադրութեամբ անգամ մը եւս տեսնուեցաւ թէ այդ ստեղծագործութիւնը որքա՛ն հանճարեղ էր, համաշխարհային չափանիշով՝ յաւագոյնը բոլոր օպերաներուն մէջ: Լաւ բեմադրուած են նաեւ Ս. Պրոկոֆեւի օպերան, Գլիէրի «կարմիր կակաչ»ը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ, 27 Փետր. — Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, երէկ ցերեկ Սէնլուի ընդարձակ սրահին մէջ տօնուեցաւ Փետր. 18ի եօթներորդ տարեդարձը։

Նախագահ ընկ. Վ. Շէհբէրեան իր գլխաւոր գիծերուն մէջ պարզեց օրուան տօնին արժէքն ու նշանակութիւնը, որմէ յետոյ երգչախումբի կողմէ յոտնկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։

Եղան շարք մը հայրենաշունչ արտասանութիւններ ու երգեր, խոր տպաւորութիւն գործելով։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Արօեան, որ ջախջախիչ փաստերով եւ յուզիչ դրուագներով նկարագրեց Հայաստանի նախափետրուարեան տարափները։

Բանախօսութենէն յետոյ, քանի մը տղայական հարցումներ եղան, որոնց համբերութեամբ պատասխանեց բանախօսը.— միանգամայն յանձնարարելով կարդալ յայտնի հակադաշնակցական Բ. Իշխանեանի «Երկու ամիս Բոլշեւիկեան Բանտում» գիրքը։

Ն. Աստուր

ՏԷՍԻՆ.— Վերջին երկու շաբաթները ազգութեան օրեր եղան Տէսինի համար։ Մասնաւոր սրահի չգոյութեան պատճառով, «Փետրուար 18»ը տօնեցինք զուտ ընկերա-համակրական շրջանակի մը մէջ։ Ընկ. Կ. Սասունի երկու դասախօսութիւններով պատկերացուց մեզի սեղմ եւ խորացած գծերով «Փետրուար 18»ի դէպքերն ու արժէքը, եւ հայ-քրտական պատմութեան անցեալն ու ներկան։ Ըսաւ որ, ժողովուրդ մը մեծ է իր հերոսներով ու ազատութեան համար մղած գերմարդկային պայքարներով։

Խօսելով հայ-քրտական անցեալ ու ներկայ պատմութեան մասին, ըսաւ որ դժբախտաբար մինչեւ երէկ, հայ ժողովուրդը չէ կրցած ճանչնալ իր իսկական բարեկամն ու թշնամին։ Քիւրտերը քաջ եւ կռուող ժողովուրդ մըն են, կը կրեն մեր արիւնը, և մեր ցեղին շատ մօտ են, բայց եղած են միշտ գործիք թուրք բռնակալ կառավարութեան ու փաշաներուն։ Այսօր բարեբախտաբար պատկերը փոխուած է։ Քիւրտերը սկսած են հասկնալ որ Հայերուն հետ գործակցելով միայն պիտի կրնան խորտակել թուրք բռնապետութիւնը, եւ ապրին ազատ ու անկախ։

Ա.

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 26 Փետր.— Այսօր կէս օրէ վերջ Օթէլ-տը-Ֆրանսի սրահին մէջ մեծ յաջողութեամբ մը տօնուեցաւ Փետրուարեան ապստամբութեան եօթնամեակը։ Որոշեալ ժամէն առաջ լեցուած էր սրահը եւ շատերը ոտքի վրայ մնացին։ Նախագահ ընկ. Նշան Դարբինեան հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Կարգ մը արտասանութիւններէ յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Կարօ Սասունի, որ ամբողջ երկու ժամ խօսեցաւ, բացատրելով փետրուարեան դէպքերը։ Յետոյ, պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընթացիկ քաղաքականութիւնը, շեշտելով հետեւեալ կէտերը.— 1. Աննկուն պայքար մեր դարաւոր թշնամիին դէմ։ 2. Մամուլով եւ բեմով պրոպագանդ՝ գաղթական հայութեան ազգային ոգին բարձր պահելու եւ Հայաստանի օգտակար դարձնելու համար։ 3. Կորովի պայքար հայ ստրկամիտները զգաստութեան բերելու համար։ 4.— Աշխատանք Հայաստանի սահմանները լայնցնելու համար։ 5. Քննադատութիւն Խ. Հայաստանի կառավարութեան հակահայ քայլերուն։

Հանդէսէն վերջ ունեցանք ընկերական ընդհ. ժողով եւ ընկ. Սասունիի նախագահութեամբ հինգ համակիրներ եւս աւելցան մեր շարքերուն վրայ, իրենց երդումը կատարելով։ Փոն տը Շէրիւի ենթակոմիտէն բարձրացաւ կոմիտէի։

Համազասպ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Փետրուար 23ին, Հինգշաբթի երեկոյ, Սալօն Սէն Ժագի մէջ, տեղի ունեցաւ Մարսէյլի շրջ. կոմիտէի թէյասեղանը, ի պատիւ ընկ. Ա. Ահարոնեանի եւ ընկ. Ա. Ջամալեանի։ Ներկայ էին հարիւրէ աւելի ընկեր-ընկերուհիներ եւ քանի չափ համակիրներ։

Թէյասեղանը տրուեցաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ։ Եղան արտասանութիւններ, մեներգներ և խմբերգներ։

Խօսք առաւ ընկ. Հ. Գասմաճեան եւ Մարսէյլի ընկերներուն կողմէ բարի գալուստ մաղթեց հիւրերուն եւ փափաք յայտնեց որ նման այցելութիւններով աւելի յաճախ մեր մէջ ըլլալու առիթն ստեղծեն։

Ընկ. Ահարոնեան իր պատասխանին մէջ, շեշտեց հայ երիտասարդութեան ուժը եւ յորդորեց իրենց ուժին միայն վստահիլ եւ յոյս չդնել օտարին սին ու նենգամիտ խոստումներուն։ Բացատրեց ներկայ Հայաստանի եւ հոն համախմբուած հայ ժողովուրդի արժէքը իբրեւ հիմ ու կորիզ միացեալ ու անկախ Հայաստանի։ Ընկ. Ջամալեան իր կարգին յորդորեց հայ երիտասարդութիւնը հայ ապրիլ եւ պայքարիլ հայկական կեանքին սպառնացող այլասերումին դէմ։ Քաջալերական խօսքեր ըրին նաեւ ընկերներ Ա. Արօեան եւ Տքթ. Ա. Գասպարեան։

ԿԵԱՆՔԸ ԽՐՃԻԹՆԵՐԷՆ ՆԵՐՍ

ԼԻՈՆ, 28 Փետր.— Որպէսզի պատկերը լրանայ, ստիպուած եմ քանի մը տող եւս գրել այս առթիւ։

Այս տաղաւարներուն կից է նաեւ Հայոց մատուռը, որ մինչեւ ցարդ բաւական լոյս եւ ջերմութիւն ունէր, բայց Ազգային Միութեան վէճերէն յետոյ, գրեթէ ամայի սենեակ մը դարձած է։ Ամբողջ գաղութը տեսակ մը պաղութիւն ցոյց կուտայ։

Կիրակի օրեր մատուռին մէջ 20—30 հոգի հազիւ կրնաս գտնել, հակառակ անոր որ, ինչպէս գրած եմ, միայն իր շուրջ 140-150 հոգի կայ։ Իբրեւ մխիթարական կէտ, յիշեմ որ տիկին մը (Տիկ. Թագուհի Յակոբեան), ամէն Կիրակի առաւօտ Y. M. C. A.ի ժողովատեղին կը հաւաքէ մանուկները եւ երկու ժամ պատմութիւն եւ հայերէն խօսիլ կը սորվեցնէ եւ յաճախ նուէրներ ալ կը բաժնէ։ Նոյնպէս սեփականատէրը, Սեւերէկցի հայ ընտանիք մը՝ շատ անգամ հեռու տեղերէ եկած ազգակիցներու ձրի սենեակներ կը տրամադրէ, մինչեւ որ գործ գտնեն։

Միսաք

ԿԵԱՆՔԸ ԸՆԿՈՅԶԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քաղաքին հիւսիսային կողմը կը գտնուի այս գործարանը որուն մէջ երկու երեք ամիսէ ի վեր 90—100 հայ աղջիկներ եւ կիներ կ'աշխատին։ Օրական 8 ժամի փոխարէն կը ստանան 9.10 ֆրանք։ Այս գործարանին տէրը թէեւ ֆրանսացի է, բայց զայն յանձնած է ընտանիքի մը։ Անմիջապէս ըսեմ որ այս ընտանիքը միայն անունով Հայ է, այլապէս կրնար շատ օգտակար ըլլալ իր դժբախտ ազգակիցներուն։

Հիւսէյնիկցի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԽՈՒՐ ԲԱՐՔԵՐ

Տէսինի մեր Թղթակիցը կը գրէ Փետր. 28 Թուականով.—

Երէկ ցաւալի դէպք մը պատահեցաւ ճիշդ մետաքսի գործարանին առջեւ, որուն ներկայ եղան գործարանի տնօրէնը իր ընտանիքով եւ բազմաթիւ ժողովուրդ։

Յովհ. Յակոբեան եւ բարեկամները կը խմէին հայ սրճարանին մէջ։ Գլուխնին լաւ մը տաքցնելէ վերջ, լեզուագարութեան կը սկսին քովի սեղանէն, Եօզկաթցի Մելքոն Դանիէլեանի հետ։

Սրճարանատէրը կռիւը կանխելով, զանոնք դուրս կը հանէ։ Քիչ վերջ, Մելքոն Դանիէլեան ածելիով զինուած ճամբայ կ'իյնայ՝ իր հակառակորդները հետապնդելու համար յարակից փողոցի մը մէջ։ Յանկարծակի կը խոյանայ անոնց վրայ եւ ածելիի քանի մը հարուածներով արիւնլուայ վիճակի մէջ կը ձգէ Յովհաննէս Յակոբեանը, որ իր ստացած ծանր վէրքի արիւնահոսումէն նուաղած կ'իյնայ գետին։ Ոճրագործը կը փախչի։

Երեկոյեան ուշ ատեն ոստիկանութիւնը իմանալով քննութեան կը սկսի եւ Մելքոն Դանիէլեան կը ձերբակալուի հետեւեալ օրը ժամը 4ին։

Այսպիսի դէպքեր շատ կը պատահին հոս։ Բայց այս վերջինը ամենավատ տպաւորութիւն է ձգած թէ օտարներուն եւ թէ մեր գաղութին վրայ։ Գործարանատէրը հետզհետէ կը փոխէ իր Հայերու համար ունեցած լաւ վերաբերմունքը։ Կ'ըսէ որ եթէ նման դէպքեր կրկնուին, պիտի ստիպուի ոչ միայն նոր գործաւորներ չառնել, այլ եղածներն ալ դուրս հանել։

Մեր հայրենակիցները լաւ պէտք է գիտնան, որ տեղական իշխանութիւնները օրը օրին, քայլ առ քայլ կը հետեւին մեր ամէն մէկ շարժումներուն, վիճաբանութիւններուն եւ կռիւներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԱԼ

«Լը Փըթի Մարսէյէ» (26 Փետր.) կը գրէ.— Անցեալ գիշեր Մարսէյլի մէջ երկու հայ երիտասարդներ, Ղազար Քրաճեան եւ Գէորգ Աղայեկ, ինքնաշարժ նստելու վրայ էին, երբ երեք հոգի եկան պաշարել զիրենք։ Մէկը, որ ձեռքը դանակ մը ունէր, անշարժութեան դատապարտեց զանոնք, մինչդեռ միւս երկուքը կողոպտեցին։ Ղազարին վրայէն առին 235 ֆր. իսկ Աղայեկին վրայէն՝ 400 ֆր.։ Գողերուն մեկնումէն յետոյ, երկու Հայերը լուր տուին ոստիկանութեան, որ յաջողեցաւ ձերբակալել գողերէն մէկը, Վահան Վարդանեան, 25 տարեկան։ Վահանի վրայէն գտան միայն 127 ֆր.։

Ֆրանսերէն թերթը յետոյ կ'աւելցնէ. «Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ այս վտանգաւոր Հային երկու մեղսակիցները»։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դ.

— Ֆրանսական առած մը կայ որ կ'ըսէ, — քաջերուն համար գէշ օդ գոյութիւն չունի։

Իշխանը սրտանց կը ծիծաղէր՝ նոյն իրիկունը՝ առաջին անգամ ըլլալով։

Հազիւ թէ վերջին սուլոցը վերջացած էր, տեսնուեցաւ որ փոքրիկ ինքնաշարժ մը կուգար։ Նատէժտա փախի շարժում մը ունեցաւ։ Խուլ ձայնով մը ըսաւ.

— Այս ժամուն այցելութիւն կ'ըլլա՞յ... արդեօք այս կառքին համա՞ր էր որ նշան կուտային։

— Այդքան չզայրին մի՛ ըլլար, ըսաւ Իշխանը, պարզ զուգադիպութիւն մըն է առիկա... ամէն պարագայի տակ կառքը խուսափեցաւ սուլոցներէն։

Իշխանը միշտ կը ծիծաղէր։

Սրահին դուռը բացուեցաւ եւ ծերունի սպասուհին պառաւ վայրենի ձայնով մը.

— Ա՛խ, Աստուա՛ծ իմ, Բորիս Սուխի՛մը։

Այն ատեն ներկայ եղայ տարօրինակ տեսարանի մը։ Նատէժտա բոլորովին գունատեցաւ։ Իշխանը ոտքի ելած էր, ծիծաղը գադրեցած։

Բորիս ներս մտաւ։ Ծերունի սպասուհիին ուրախութեան պատասխանելու համար ըսաւ.

— Ա՛խ, ես եմ։

Սպասուհին անհետացաւ։ Իշխանը եւ Բորիսը իրարմէ մէկ քայլ հեռու էին, երկուքին ալ դէմքերը տակնուվրայ եղած։

Առաջին անգամ Բորիսը բացաւ բերանը.

— Ինծի կը սպասէի՞ք, Իշխա՛ն...

Ու Բորիս շարունակեց.

— Տարօրինակ է որ ինծի կը սպասէիք... Երեւակայեցէք որ երէկ գիշեր յարձակում կրեցի, Մարսիլիա ցամաք ելած միջոցիս... Հոս պզտիկ վէրք մը ունիմ...

Ցոյց տուաւ թեւը։

— Բայց սպաննեցի վրաս յարձակողը... Թափառաշրջիկ մը չէր, իշխա՛ն, այլ «անոնց» մարդոցմէ մին...

Վոլֆը տեղէն չէր շարժեր։ Այն ատեն Բորիս գնաց Նատէժտայի քով եւ հեգնական ձայնով մը ըսաւ.

— Այո՛, յարձակում կրած միջոցիս թերեւս կ'աշխատէին ձեզ ինծմէ բաժնել, սիրելի քոյրիկ։

Դիպուածով անոր աչքերը ինկան պարսկական բաժակին վրայ։ Տեսաւ նշանտուքի մատանին, որ դեռ հոն էր, երբ փշրուած պատառանք։

Գնաց բաժակին քով, ձեռքը առաւ մատանին, տեղը դրաւ դարձեալ, ու իր աչքերը ինծմէ անցան Նատէժտայի վրայ, որ անզգայօրէն անոր կը հետեւէր։

Իշխանը ուզեց արդարացնել իր աղջիկը.

— Այո՛, կասկածեցանք... անարդար եղած ենք, ներեցէ՛ք...

Բորիս թօթուեց ուսերը։ Ծերունի իշխանը սկսաւ լալ։

— Ես շատ երջանիկ եմ քեզ վերստին տեսնելուս, Բորի՛ս...

Բորիսը իշխանին քովը գնաց, որ թիկնաթոռին վրայ ինկած էր։ Ու անոր դէմը կեցած՝ զայն կը դիտէր այն հեգնական ձեւով, որ այլեւս չէր կրնար ըմբռնել։ Միւսը կը հեծծէր։

— Կը տեսնեմ որ դիս յանցաւոր կը նկատէք... բայց ի՞նչ կը նշանակէ այդ լռութիւնը, ամբողջ երե՛ք շաբաթ, մտածեցէ՛ք... եւ մենք չէինք գիտեր թէ ո՛ւր կրնայիք ըլլա՛լ, չէինք գիտեր...

Բորիս չէր շարժեր։

— Երջանիկ եմ, շա՛տ երջանիկ, շարունակեց իշխանը, ի՞նչ ունիք, վէրքերնիդ խորո՞ւնկ է... ի՞նչ կ'ընէիք Մարսիլիա, խօսեցէ՛ք, խօսեցէ՛ք... կ'ուզէ՞ք որ բժիշկին լուր ղրկեմ։

Կացութիւնը այնքան նեղացուցիչ դարձած էր որ ստիպուեցայ միջամտել։

— Ինծի՞ ալ բան մը չէի՞ն ըսեր, Բորի՛ս։

Բորիսը ինծի եկաւ, լռութեամբ սեղմեց ձեռքերս. դէմքը դիւական երեւցաւ ինծի։

— Բայց ի՞նչ ունիք, ըսի շատ ցած, ի՞նչ է պատահեր, կը տառապի՞ք այդ վէրքէն։

Ոչ մէկ պատասխան. միայն իր գէշ ծիծաղը։

Իրարու հետ այլեւս չէինք խօսեր։ Չէինք համարձակեր խօսելու։ Բորիսի ընթացքը պատճառ եղած էր այս լռութեան։ Խորհրդաւորութեան մթնոլորտը, որ օր ըստ օրէ աւելի եւս ճնշիչ դարձած էր, այժմ մեզ ճզմել կը թուէր։

Իշխանը ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Ես յոգնած եմ, Բորի՛ս, թոյլ տուէք ինծի որ երթամ հանգչիմ... Այս գիշեր հո՞ս կը մնաք... անխոհեմութիւն պիտի ըլլար այդ վէրքով մեկնիլ, այս աղտոտ օդին... ու դուք հոս աւելի լաւ հանգիստ պիտի ընէք քան ձեր պանդոկին մէջ, կը կարծեմ։

— Ո՛չ, ո՛չ, հոս չեմ կենար... աղէկ գիտէք ասիկա։

Իշխանը կանգ առաւ այն փոքրիկ սանդուխին վրայ որ նրբանցք կ'առաջնորդէր։

— Ո՛չ, ինչպէս որ կ'ուզէք, սիրելի Բորիս...

(Շար.)

Ծնած էր 1861ին Նափոլիի մէջ։ Իր ընտանիքէն շատեր Նափոլէոնի բանակին մէջ ծառայած էին։ Տիազ 1894ին աւարտեց Թորինոյի զինուորական վարժարանը։ Մեծ պատերազմին սկիզբը զօրավար էր։ Գործակցեցաւ Քատորնայի հետ եւ Կորիցիայի մէջ կարեւոր յաղթանակներ տարաւ։ 1915ի վերջերը հրամանատար էր եւ կը գործէր Իզոնցոյի վրայ։ Հոկտեմբեր 24ին Քափոռէթթայի աղէտը պատահեցաւ, որուն վրայ Նոյեմբեր 6ին Թագաւորը վերին հրամանատարութեան կոչեց զինք զօրավար Քատորնայի տեղ։ Փիավայի մէջ Մառնի նոր յաղթանակ մը տարաւ։ Տարուան մը ընթացքին պաշարուածի վիճակէն ազատուելով յարձակողականի սկսաւ։ Անգլեւֆրանսական ուժերու աջակցութեամբ ութ օրուան կատաղի կռիւներէ վերջ (24—30 Հոկտեմբեր), տարաւ Կրափփայի հիանալի յաղթանակը։

Պատերազմէն վերջ, Արմանտօ Տիազ, որ մարաջախտ, յետոյ ալ յաղթանակի դուքս անուանուեցաւ, քաշուած կեանք մը կ՚ապրէր։

Զօր. Փանկալոսի դատավարութիւնը

Աթէնքի մէջ կը շարունակուի զօրավար Փանկալոսի հարցաքննութիւնը։ Պատասխանելով Սահմանադրութիւնը փոխած ըլլալու ամբաստանութեան, Փանկալոս ըսաւ թէ երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ, Սահմանադրութիւնը գրեթէ գոյութիւն չունէր. անիկա խմբագրուած էր Խորհրդարանային Յանձնախումբի մը կողմէն, որուն անդամներուն երկու երրորդը Փափանասթասիուի կուսակիցներ էին. անիկա նախատինք մըն էր Հանրապետութեան եւ ժողովրդական կամքին։

Ուստի, երբեւ երկրին գործադիր իշխանութեան պետը, պարտականութիւն համարեց փոխել զայն, վերջ տալու համար անորոշ վիճակի մը եւ հաշտեցնելու համար կուսակցութիւնները. բան մը՝ որ այն ատենուան Սահմանադրութիւնը չպիտի կրնար գլուխ հանել։

Փանկալոսի պաշտպան փաստաբանները քննիչ յանձնաժողովին ներկայացուցին երեք գաղտնի յուշագիրներ, որոնցմով կը պահանջէին հարցաքննել այժմու ելմտական նախարար Քաֆանտարիսը, Հանրապետականներու պետ Փափանասթասիուն եւ արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոսը. նոյնպէս կը պահանջէին որ մէջտեղ դրուին իտալեւսերպ բանակցութեանց վաւերաթուղթերը, ինչպէս նաեւ Վէնիզէլոսի կողմէ Միխալաքոփուլոսի ուղղուած նամակ մը։

Քննիչ Յանձնաժողովը մասնաւոր նիստ մը գումարեց արտաքին նախարարին հետ, որ հաւանեցաւ բոլոր գաղտնի վաւերաթուղթերը դնել անոր տրամադրութեան տակ։ Ասոնցմով կ՚ուզեն ջրել Փանկալոսի այն խօսքը թէ հելլէնեւսերպ բանակցութիւնները միայն առեւտրական դաշնագրի համար չէին, այլ աւելի ընդարձակ կէտեր կը պարունակէին։

Անգլիա եւ Անդրյորդանան

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ ստորագրուած է Անգլիոյ եւ Անդրյորդանանի միջեւ երկար ատենէ ի վեր սպասուած դաշնագիրը։ Բնագիրը դեռ չէ հրատարակուած։

Դաշնագիրը կը ճշդէ Անդրյորդանանի էմիրութեան միջազգային վիճակը։ Թէեւ էմիր Աբտուլլահ կը ճանչցուի իբրեւ անկախ, սակայն պայման դրուած է որ իր խորհրդականները Անգլիացի պէտք է ըլլան։ Պաղեստինի անգլիական մարզպան լորտ Փլըմըր պիտի շարունակէ հսկել Անդրյորդանանի շահերուն վրայ։

Աշխատաւորականներու ճարցապնդումը

Գրեցինք թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան պաշտօնատարներէն քանի մը հոգի ֆրանքի շահագիտութիւն ըրած ըլլալով, պատիժներու ենթարկուեցան։ Այս առթիւ խօսք եղաւ նաեւ Զինովիէվի կեղծ նամակին մասին, որուն պատճառով 1924ի ընտրութեանց մէջ Մաքտոնըլտի աշխատաւորական դահլիճը տապալեցաւ եւ պահպանողականները անցան իշխանութեան գլուխ։ Այժմ աշխատաւորականները այս մասին հարցապնդում ուղղած ըլլալով, վարչապետ Պոլտուին յայտարարեց թէ 15 օրէն Երեսփ. ժողովին մէջ կէս օր պիտի յատկացուի այդ խնդրին։ Աշխատաւորականները նոր փաստեր ձեռք ձգած ըլլալով, վիճաբանութիւնները հետաքրքրական պիտի ըլլան։

Գործազրկութիւնը Գերմանիոյ մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ գործազրկութիւնը, որ 1927ի վերջին ամիսներուն շարունակ կը շատնար, եւ Յունուարին 1.599.000 հոգիի բարձրացած էր, Փետրուարի երկրորդ կիսուն սկսած է պակսիլ։ Այժմ գործազուրկներու թիւն է 1.506.000։ Ասոնցմէ 1.291.000 հոգի՝ սովորական նպաստներ կը ստանան, իսկ 215.000 հոգի աւելի լայն աջակցութիւն։

Տորիոյի եւ ընկերներուն դատապարտութիւնը

Փարիզի պատժադատ ատեանը երեք տարի բանտարկութեան եւ 5000 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց համայնավար երեսփոխան Տորիօն, որ ներկայիս Մոսկուա կը գտնուի։ «Իւմանիթէ»ի պատասխանատու տնօրէններ Տիւքլօ եւ Գարպէ եւս ի բացակայութեան մէկ տարի բանտարկութեան եւ 1000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան՝ զինուորները անհնազանդութեան մղելու ամբաստանութեամբ։

Տորիոյի դէմ ուղղուած ամբաստանութիւնն այն էր թէ անցեալ տարի Մոսկուայէն Զինաստան գացած եւ հոն հակաֆրանսական քարոզութիւններ ըրած էր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ընդդիմադիրներէն գիտակով մեղայագիր մը ուղղած է կոմկուսին՝ կրկին կուսակցութեան ծոցին մէջ ընդունուելու համար։

ՄԱՏՐԻՏԻ անգլիական դեսպան Սըր Հորէյս Ռըմպոլտ Պերլինի դեսպան նշանակուեցաւ։

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկի առջի օր ընդունուեցաւ արտաքին նախարար Պրիանի կողմէ։

ՄԱՆԱՍԹԸՐԻ մէջ սկսան դատուիլ 15 յեղափոխականներ, որոնք կ՚ամբաստանուին իբրեւ գործակալներ Մակեդոնիոյ Յեղափոխական Կազմակերպութեան։

ԱԹԼԱՆԹԻՍԵԱՆԷՆ 25 երիտասարդներ մեկնած են Խալիա, ուր օդանաւորդութիւն պիտի սորվին։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կրջ. կոմիտէի վիճաբանական ժողովը, այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 130 Bld. Սէն-Ժէրմէն, քաֆէ Դար լա Փըթիթ Յուրսի սրահը։

Կը գեկուցանէ Ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՓՈՔՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԻ ՇՈՒՐՋ

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու ընկերները։

Ժողովը կը սկսի ճիշդ ժամանին։

Ֆօնթ՚օպնա.— Հրապարակային բանախօսութիւն և ներկայացում «Գոյութեան Պայքար»ը, 4 Մարտ Կիրակի ժամը 2ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Կը խօսի Ընկ. ԱՐՕԵԱՆ։ Մուտք՝ 5 եւ 3 ֆրանք։

Մարսէյլ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» խումբին նախաձեռնութեամբ, «Փետրուար 18»ը կը տօնուի այս Կիրակի ժամը 1ին, Ս. Լուի հայկական սրճարանին մէջ։ Կը բանախօսէ Ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։ Երգ եւ արտասանութիւն։

Մարսէյլ.— Ս. Մարսէլի խումբին կազմակերպած հրապարակային բանախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 4ին, Ս. Մարսէլի գործարանին դիմացի սրճարանին մէջ։ Դիտի բանախօսէ Ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. Կը հրաւիրուին Ս. Մարսէլի, Վալպառէլի եւ Լափօմի հայրենակիցները։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 9.30ին, 46 Rue Tapis Vert սալոն Սփանեօլի մէջ։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։

Ալֆօրվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Գոյամարտ խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Պուա Քոլոնպի «Նաւասարդ» խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 154 Ave. Argenteuil, Asnières։

Պիյեանքուրի եւ Իսի-լէ-Մուլինոյի «Զաւարեան» և «Վանի Արամ» խումբերու խառն ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Place Nationale «Ideal-Hôtel»ի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Սէն Շամօնի դասախօսական ժողովը վաղը, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին «Վարուժան» ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

Իսի լէ Մուլինօ Վանի Արամ խումբի ժողովը այս Կիր. ժամը 2.30ին, 164 Ave. Verdun։

Սէն Թ՚ըթիէնի ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Կիր. ժամը 2ին, Rue de Paleի սրճարանը։ Բոլոր ընկերները ներկայանան ինքնութեան թուղթերով։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ "ԳԻՒՂ"Ի ՄԱՍԻՆ

Վաղը Շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Սոսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ

Նախագահութեամբ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Պաշտպան՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։ Հակառակորդները՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ և Թ. ԿԱՐՕ

ԶԱՐԴԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

Ընդառաջ երթալով երկսեռ դիմողներու խնդրանքին, կը յայտարարեմ թէ ներկայ Մարտ ամսուն 1էն սկսեալ միայն ճնարաւոր պիտի ըլլայ ինծ դասաւանդել։ Շաբաթական դասապահեր.— Դշ. գիշեր ու Շբ. յետմիջօրէի։ Ուրիշ փափաքողներ ալ թող նկատի առնեն այս պարագան։

Մ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ

7, Rue de Tournon, Paris (6e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Դատեմի Լուս. Ուսումն. Ընկերութեան մասնաճիւղին կողմէ

վաղը Շբ. գիշեր ժամը 8ին, Լսիլ Զոլայի սրահը, 127-129 rue Boileau

Կը բեմադրուի Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ «ԿՈՌՆԱԿ»ը

եւ «ՍԱՏԱՆԱՆ» (Զաւեշտ 2 արար)

MAISON DU PEUPLE FRANÇAIS

42, Rue Hermel, Paris (18e), N. S. J. Joffrin, Métro: Simplon

Վաղը Շաբաթ գիշեր, ժամը ճիշդ 8.30ին

« ԻԲՐԵՒ ԱՐԾԻՒ ՍԱՒԱՌՆՈՒՄ ԵՍ . . . »

կամ ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Անդրանիկի դերը կը կատարէ Փ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

ԳԻՆԵՐԸ՝ 15, 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Կազմակերպութեան հասցէ՝ Մաքսուտեան եղբարք

17, Rue St. Jacques, Paris (5e)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլօրիա։

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple. Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։ Օրակարգ. վերամաժամեալ հաշուետուութիւն և վարչութեան գեկոյցը։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այս իրիկուն Ֆլօրիայի մէջ, ժամը 9—10, հայոց Ազգ. պատմութիւն (Պրոֆ. Ադոնց)։

Ժամը 10—11, Հոգեկան ախտաբանութիւն (Պրոֆ. Աղաջանեանց)։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, Pont Eveque Cinema Etoileի մէջ, նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Մ. Վիէնի մասնաճիւղին, պիտի բեմադրուի «ԱՆԴՐԱՆԻԿ» եւ «ՎԱՇԽԱՌՈՒՆ» զաւեշտ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տարագրութեան ժամանակ կորսնցուցած եմ զաւակներս կարապետ 6 տարեկան եւ աղջիկս Մառի Հաճի վարդանեան 9 տարեկան Սիվրի-Հիսարցի։ Զինադադարէն վերջ, տեսնուած են Գոնիայի Ամերիկեան որբանոցին մէջ։ Էւր տուողին 200 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ Կարապետ Հաճի վարդանեանի, 36 Rue Tapis Vert, Marseille.

Կը խնդրուի արտատպել Յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն։

— Կը փնտռուի Աֆիոն Գարահիսարցի Հաճի մնուկ Գարաեան (որբ) 19 տարեկան, հօրը անունը Սեփան, մօր անունը Եղիսաբեթ։ 1924ին Պէյրութէն եկած է Մարսէյլ, եւ աշխատած է չիչի գործարանը։ Իմացնել՝ Աֆիոն Գարահիսարի Հայրենակցական Միութեան Մարսէյլ կամ Լիոնի մասնաճիւղին։

— Կը փնտռուին Քէմալիէ Պաքարիճ գիւղացի Թորոս, իր բնտանիքը եւ զաւակները Գրիգոր ու Աստուր եւ իր Թոռը վարդանուշ Գախվանիեան, որոնցմէ 1915էն ի վեր լուր չկայ, իմացնել՝ Lucas Pilibossianի, 23 Rue St. Pierre, Dives sur Mer, Calvados։

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Յունահայ թերթերէն արտատպել։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զ. ԽՍԸՅԵԱՆԻ

ՄԵԼԻԶԱ ՆՈՒՐԻ ՀԱՆԸՄ

ՎԷՊԸ

Արեւելեան կեանքէ, առնուած մեծ Պատերազմէն։ Մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութիւնով։ Փոստի ծախք չկայ։

ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI

31 Rue Kléber

Issy-les-Moulineaux (Seine)։

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 3 ՄԱՐՏ 1928

3 MARS 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 586 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԻԳԸ

Եգիպտական տագնապը սուր հանգամանք առած է նորէն։ Ինչպէս կ'երեւայ օրը օրին հրատարակուած լուրերէն, Եգիպտոսի ազգայնականները նոր ճիգ մը կը փորձեն, թօթափելու համար բրիտանական խնամակալութիւնը։

Վերջին տարիներու ընթացքին, շարք մը զիջումներ ընելու հարկադրուեցաւ Լոնտոն, այդ գաղութին անկախութիւնը ճանչնալու համար։ Բայց տեղ մը կու գայ եւ կը կենայ։ Մինչեւ այսօր ալ չուզեր հրաժարիլ կարգ մը առանձնաշնորհներէ, որոնց մասին պիտի խօսինք աւելի վերջը։ Գաղափար մը տալու համար տարիներու ընթացքին կատարուած փոփոխութեանց մասին, թղթատենք պաշտօնական պատմութիւնը (բրիտանական)։

1879էն 1883, երկու վերահսկիչներ, մէկը՝ Անգլիոյ և միւսը՝ Ֆրանսայի կողմէ նշանակուած, որոշ լիազօրութիւններ ունէին Եգիպտոսի գործերու վարչութեան մէջ։ 1882ի ամառը, իբրեւ հետեւանք զինուորական ապստամբութեան, Անգլիա միջամտեց, շարժումը զսպեց եւ վերահաստատեց խտիվին իշխանութիւնը։ Ֆրանսա չմասնակցեցաւ այս միջամտութեան, և 1883 Յունուար 18ին, Խտիվը ստորագրեց հրամանագիր մը, որով կը ջնջուէր Անգլիոյ և Ֆրանսայի միացեալ հակակշիռը։ Միշտ Անգլիոյ յանձնարարութեամբ, այդ հաւաքական հսկողներուն տեղ նշանակուեցաւ անգլիացի ելմտական խորհրդական մը։ Կարելի չէր ո՛ր եւ է ելմտական որոշում տալ, առանց այդ խորհրդականին հաւանութեան։

1919 Նոյեմբերին, Անգլիա պաշտօնապէս հաղորդեց թէ կուզէ ապահովել Եգիպտոսի ինքնօրինութիւնը, բրիտանական հովանաւորութեան տակ եւ եգիպտացի վեհապետի մը իշխանութեամբ։ Միեւնոյն ատեն, ինչպէս ամէն տագնապի պահուն, կ'ազդարարէր թէ Եգիպտոսը պիտի պաշտպանէ ամէն արտաքին վտանգի կամ ո՛ր եւ է պետութեան միջամտութեան դէմ։ Եւ Գահիրէ ղրկեց պատուիրակութիւն մը, Լորտ Միլների նախագահութեամբ, որպէսզի մշակէ նոր սահմանադրութիւնը։ Բանակցութիւններ կատարուեցան 1921ին, սակայն ձախողեցան։ Բանակցութիւնները վերսկսան 1922ի սկիզբը, եւ Փետր. 28ին պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ թեւարկութիւնը վերջ գտած է եւ թէ Անգլիա Եգիպտոսը կը ճանչնայ իբրեւ անկախ և գերիշխան պետութիւն, յառաջիկային վերապահելով պաշտպանել իր իրաւունքները։

Սահմանադրութեան ծրագիրը հրատարակուեցաւ 1923 Ապրիլ 20ին, Եգիպտոսին տալով անկախ պետութեան մը բոլոր ստորոգելիները։

Բայց, ինչ որ նշանակուած է թուղթի վրայ, բոլորովին չի համապատասխաներ իրականութեան։ Անկախ Եգիպտոսն ալ կը գտնուի բրիտանական մականին տակ։ Ազատ չէ, տակաւին, շատ մը կարեւոր խնդիրներու մէջ։ Եւ Զագլուլ փաշայի հետեւորդները բաւական արթնցած են, երեւոյթներէն չյափշտակուելու համար։ Անոնք անդադար կը յիշեցնեն իրենց վարպետին պատգամները։

Անգլիա կ'ընդունի Եգիպտոսի անկախութիւնը, բայց անոր չի վստահիր ոչ հաղորդակցութեան միջոցները, ոչ բանակին պարապետութիւնը, ոչ օտար շահերու եւ փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը։ Վերապահումներ ունի նաեւ Սուտանի մասին։

Հարցը սեղանի վրայ կու գայ պարբերաբար եւ ամէն անգամ որ ծանր միջադէպ մը ծագի, ինչպէս անգլիացի սպարապետին սպանութիւնը, երկու տարի առաջ, կամ բանակցութեանց ընդացքում, — Լոնտոն միջոցը կը գտնէ գործը անուշի կապելու եւ ճգնաժամը անցընելու։

Վերջին փորձը, անցեալ տարուան ընթացքին կատարուեցաւ։ Եգիպտոսի ներկայացուցիչն էր Սարուաթ փաշան, որ աւելի չափաւոր քաղաքագէտ է, քան հանգուցեալ ազգային հերոսը, Զագլուլ փաշան։

Բայց անհա, վէճը կը պահէ իր սուր հանգամանքը ճի՛շտ այն խնդիրներուն պատճառով որոնք առկախ կը մնային մինչեւ այժմ։ Լուրերու համաձայն, Լոնտոն կարգ մը զիջումներ բրած է։ Օրինակ, չի պնդեր որ եգիպտական բանակին սպարապետը անգլիացի ըլլայ, կամ անպատճառ անգլիացի խորհրդականներ ըլլան նախարարութեանց համար։

Խնդիրը այն է որ, կաշկանդումը կայ եւ կը մնայ։ Եթէ ճիշտ են տրուած լուրերը, Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ իր ափին մէջ պահել Եգիպտոսի արտաքին քաղաքականութիւնը։ Թոյլ չտար որ Գահիրէ քաղաքական դաշնագիր կնքէ, առանց իր հաւանութեան։ Ցետոյ, երբեք չի հաւանիր ձեռքէ հանել հաղորդակցութեան միջոցները (Սուէզի եւլն.) եւ ռազմական կէտերը։

Այս կաշկանդումներէն կը հետեւի որ, Եգիպտոս չի կրնար նոյն իսկ ըլլալ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ, գոնէ երկար ժամանակի համար։

Եգիպտոսն ըլլալով կենսական խարիսխ մը բրիտանական կայսրութեան համար, իր կայսրութեան կեդրոնական ճամբաներուն վրայ, Լոնտոն ո՛ր եւ է գնով չուզեր բոլորովին ձեռնթափ ըլլալ։

Ան ստիպմանաբար տեղի տուաւ ազգայնական շարժման առաջքն փոթորիկներուն առջեւ, երբեմն ճկելով, երբեմն դիմանալով։ Բայց դժուար թէ համակերպի Եգիպտացիներու այն պահանջին, բացարձակ անկախութեան։ Միեւնոյն պատճառներով, Մեծն Բրիտանիան որոշած է իր թեւին տակ պահել նաեւ Իրաքը, որ նոյնքան կենսական յենակէտ մըն է։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎՐԱՑԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ԹԱՐԹԱՓՈՒՄՆԵՐԸ

Յուսաբեր, վերլուծելով վրաստանի սոցիալ-դեմոկրատ վարիչներէն Ցերեթելլիի մէկ ուսումնասիրութիւնը, կը գրէ (23 փետր.)

— «Անցեալ ամրան անդրկովկասեան Չեկայի ձեռքն անցած Ն. Ժորդանիայի եւ Ն. Ռամիշվիլիի գաղտնի հրահանգ-նամակներէն կը պարզուէր, որ վրաց Սոցիալ-Դեմոկրատիայի վարիչ շրջանները որոշած են զէնքի ուժով տիրանալ իրենց երկրի անկախութեան, նախապէս Ռուսիոյ ստորադաս ազգերէն ընդհանուր միութիւն մը ստեղծելով ընդդէմ բուն Վելեկոռուսիայի, Մոսկուայի։

Այս հրահանգ-նամակներէն կը պարզուէր միաժամանակ, որ նոյն շրջանները որոշած են իրենց պայքարին մէջ օգտագործել նաեւ օտար, եւրոպական պետութեանց (եւ յատկապէս Անգլիոյ) զինական աջակցութիւնը՝ երբ այդ առիթը ներկայանայ իրենց։

Եթէ փորձենք վրացական Սոցիալ-Դեմոկրատիայի քաղաքական գիծը բանաձեւել քանի մը բառերու մէջ, հետեւեալ պատկերը պիտի ստանանք.

— Ջգտիլ զինական ապստամբութեան միջոցով տիրանալ Վրաստանի անկախութեան, այս նպատակին համար օգտագործելով օտար պետութեանց ռազմական աջակցութիւնը (ընդդէմ Ռուսաստանի) եւ ջանալով, միաժամանակ, քայքայել ռուսական Միութիւնը, անկէ պոկելով ստորադաս ազգերը եւ այս վերջիններէն զէնքի Միութիւն մը կազմելով ընդդէմ Մոսկուայի։

Ձմոռնանք յիշատակել հոս, որ այս քաղաքականութեան ծնունդն էր Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէն (առանց մեր մասնակցութեան), որ ստեղծուեցաւ անկէ աւելի քան տարի մը առաջ, Փարիզի մէջ, իրեն կեդրոն ունենալով Պոլիսը։

Եթէ փորձենք Ցերեթելլիի խմբակին քաղաքական ուղղութիւնը բանաձեւել քանի մը բառերու մէջ, հետեւեալ պատկերը պիտի ստանանք.

— Ջգտիլ Վրաստանի անկախութեան ոչ թէ զինական ապստամբութեան, այլ խաղաղ՝ դեմոկրատական - յեղափոխական պայքարի ճամբով, այս նպատակին համար օգտագործելով, սակայն, ոչ թէ օտար պետութեանց ռազմական, այլ, ընդհակառակը, անոնց դեմոկրատական ուժերը, որոնք խմբուած են առաւելապէս ընկերվար Միջազգայնականի մէջ, եւ որ գլխաւորն է, այս քաղաքականութիւնը ուղղել ոչ թէ Ռուսաստանի դէմ՝ ջանալով քայքայել զայն, այլ, ընդհակառակը, ձգտիլ հաշտեցնել այս քաղաքականութիւնը ռուսական շահերուն, առաւելապէս Ռուսիոյ բարեկամութեան եւ հզօրութեան մէջ տեսնելով վրաստանի փրկութիւնը։

Ինչպէս կը տեսնէք, իրարու դէմ ծառացած են երկու իրարմէ հիմնապէս տարբեր քաղաքականութիւններ։

Ասոնցմէ առաջինէն մենք հեռու ենք (հեռու մնացած ըլլալով նաեւ Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէէն)։ Մեր ուղղութեան աւելի հարազատ է զօրենական քաղաքականութեան այն գիծը, զոր որդեգրած է Ցերեթելլի։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիա կը մերժէ օգնել Նանսէնի ծրագրին

Լոնտոնէն կը հաղորդեն.—

Անգլիոյ Երեսփոխանական Ժողովին մէջ, հարցումի մը պատասխանելով, արտաքին Նախարարութեան խորհրդական Լոքըր-Լէմփսըն յայտարարեց թէ՝ բրիտանական կառավարութիւնը համակրանքով քննելէ ետք Ազգերու Դաշնակցութեան դիմումը ի մասին Նանսէնեան ծրագրին, որոշեց հետեւեալը.— Նկատելով որ ցարդ կարեւոր գումարներ վճարուած են Հայերուն համար, կառավարութիւնը ի վիճակի չէ անգամ մը եւս կոչ ընելու անգլիացի հարկատուներուն՝ օգնութեան գալու համար Երեւանի հայ գաղթականներուն։

Այս առթիւ յիշենք թէ՝ մինչեւ հիմա պատասխան ստացուած է Ռումանիայէն, որ 1000 անգլիական ոսկի կը տրամադրէ, եւ Յունաստանէն, որ գաղթականներու փոխադրութեան ծախքին 100էն 25ը կը ստանձնէ։

Մարտ 5ին՝ երկուշաբթի օր Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին նոր նստաշրջանը կը բացուի. հաւանաբար Նանսէնեան ծրագիրը օրակարգի վրայ անցնի դարձեալ։

Երէ Իտալիա պատերազմի Թուրքիոյ դէմ

Շիկագօ Թրիպիւնի Լոնտոնի թղթակիցը կը հեռագրէ Մարտ 1 թուականով.— Այսօր տեղեկացայ թէ Իտալիա մօտեցած է Յունաստանի՝ անոր հետ կնքելու համար դաշնագիր մը։ Ըստ այդ դաշնագրին, Իտալիա պիտի ապահովէ Յունաստանի կղզիներուն եւ սահմաններուն գործածութիւնը՝ այն պարագային, երբ պատերազմի Թուրքիոյ, Աւստրիոյ կամ Եուկոսլաւիոյ դէմ։ Յունաստանի պատասխանը դեռ յայտնի չէ։

Սարուաթ փաշա պիտի հրաժարի՞

Եգիպտոսի քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ յուզում կը տիրէ՝ անգլիական վերջին պահանջներուն հետեւանքով։ Ազգայնական Վաֆտ կուսակցութիւնը, որ Եգիպտոսի խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւնը կը կազմէ, որոշած ըլլալով մերժել անգլիական առաջարկները, դահլիճին դիրքը խախտած է։

Ազգայնական թերթերը բուռն կերպով կը յարձակին վարչապետ Սարուաթ փաշայի վրայ, որ վերջերս Լոնտոնի մէջ կատարած իր բանակցութեանց ընթացքին չէ յաջողած նպաստաւոր պայմաններ ստանալ Եգիպտոսի համար։

Գահիրէէն հեռագրի մը համաձայն, Սարուաթ փաշա կը մտածէ դահլիճին, հրաժարականը ներկայացնել թագաւորին։ Եթէ դահլիճը հրաժարի, վախ կայ որ շատ չանցած Խորհրդարանն ալ լուծուի։

Ի՞նչպէս պիտի բաժնուի Մուսուլի քարիւղը

«Թան» կը գրէ թէ Մուսուլի քարիւղը բաժնելու համար համաձայնութիւն պիտի գոյանայ հետեւեալ հիման վրայ.— Ամէնէն առաջ եւ նախապատուութեան կարգով Anglo-Persianը պիտի ստանայ 100էն 10 եւ Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան՝ 100էն 5։ Մնացեալ 100էն 85ը հաւասար բաժիններով պիտի տրուին Royal Dutch-Shellի, Anglo-Persianի, Near East Developmentի և Compagnie Française des Pétrolesի։ Այս հաշուով Ֆրանսայի բաժինը պիտի ըլլայ ամբողջական արտադրութեան 100էն 21.25ը։

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը մարզպանին մօտ

Սուրիոյ մարզպան Հանրի Փոնսօ Հալէպ գացած ըլլալով, Կիլիկիոյ Սահակ կաթողիկոսը Փետր. 20ին այցելած է իրեն՝ Սիւրմէեան եւ Աջապահեան վարդապետներու ընկերակցութեամբ։ Կաթողիկոսը շնորհակալութեամբ յիշատակած է հոգատար եւ տեղական կառավարութեանց վերաբերումը հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին, եւ թուելով ազգային միջոցներու անբաւարարութիւնը, խնդրած է հաւաքական տեղաւորում մը, բոլորին համար։ Առաջնորդ Սիւրմէեան վարդապետ մարզպանին ուշադրութեան յանձնած է Ազգ. Ս. Մեսրոպեան եւ Նորաշէն Ս. Սահակեան, ինչպէս նաեւ թեմերու ազգային վարժարաններու նիւթական միջոցներէ զուրկ ըլլալու պարագան եւ խնդրած է կրթական նպաստներ յատկացնել անոնց։

Մարզպան Փոնսօ խոստացած է անհրաժեշտ կարգադրութիւնը ընել։ Տեսակցութիւնը տեւած է քառորդ ժամ։

Վերադարձուած Բիւրեր

Գրած էինք թէ Էնկիւրի արտօնած է որ իրենց տեղերը վերադառնան Արեւելեան Նահանգներէն այլուր փոխադրուած Քիւրտերը։ Վերադարձը տեղի կ'ունենայ մաս առ մաս, եւ հրատարակուած ցանկերու համաձայն։ Չորրորդ ցանկին մէջ կան նաեւ Վանի նահանգէն 20ի մօտ անձեր։

Հայոց «լքեալ» աւարին շուրջ

Պոլսոյ Հայոց «լքեալ» գոյքերը գաղթականներուն տալու մասին ամէն օր Թուրքերէն թերթերը հակասական լուրեր կը հրատարակեն։ Իրողութիւնը այն է որ նոր դահլիճը, «լքեալ» գոյքերու մասին պատրաստած է նոր օրէնք մը որ պիտի հրատարակուի մօտ օրէն։

Այս առթիւ Նոր Լուր կը գրէ.—

«Կ'երեւի թէ օրէնքը չհրատարակուած ջանք կայ ոմանց կողմէ կարգ մը կալուածներ առնելու։ Լքեալ Գոյքերու Տնօ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԻԹԷ Ե՞Ս ԻՑԵՄ...

Արշակ Չօպանեան, հռչակաւոր «Երանոս աղբար»ը, անցեալ շաբթու փուռեր էր իր կուսակցութեան շաբաթաթերթին մէջ, ինքնապաշտպանութեան անճարակ ռազմախաղ մը փորձելով։

— Ես այդպիսի բան չեմ գրած, ես չեմ սողացած. յոբելեանս ես չեմ սարքած, այլ ուրիշները խնդրած են. աթոռ չեմ ուզած, բայց ազգին երեւելիները խնդրած են եւլն.։

Մէկ խօսքով,— «սուտ է» ինչ որ կ'ըսուի ու կը գրուի իրեն դէմ, տարիներէ ի վեր։

Դժբախտաբար ձեռքիս տակ չունիմ ոչ 1900էն ի վեր կամ աւելի առաջ հրատարակուած թերթերու հաւաքածոները, ոչ ալ Չօպանեանի ճոխ մատենադարանը, որպէսզի քաղդատական պատկեր մը ներկայացնէի։

Սուրէն Պարթեւեանն ալ շատոնց մեռած է։

Միւս կողմէ, գիտեմ որ «Յառաջ»ը ոչ լայն տեղ ունի, ոչ ալ թոյլ կու տայ ուշնչութիւններով զբաղիլ, կամ չափազանց համբաւոնոթ խիղութիւններ, անվիճաբանելի ճշմարտութիւններ կրկնել։

Այսօրուան համար հարցում մը միայն։

«Պասխաւոր»ը անցեալ տարի փետր. 10ին, կը գրէր Ամերիկայի «Պայքար»ին մէջ.

— «Սուտ է որ ես ըսած ըլլամ թէ Մայիս 28ը տարուան 365 օրերուն չափ միայն արժէք ունի ինծի համար»։

Այս տարի ալ, փետր. 26ին, կը ճուայ նոյն եղանակով։

Բան-գործ բրի եւ գտայ Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթին 1924 Յուլիս 5ի թիւը։

Միասին կարդանք առաջին էջին երեք չորրորդը բռնող խմբագրականին եզրակացութիւնը.

— «Հայ ազգը բաւական թուականներ ունի, հին թէ նոր, տօնելու համար իր ազատագրական պայքարները. եւ եթէ ատոնք չեն բաւեր, Մայիս 28էն զատ տարին դեռ 364 օրեր ունի, որոնցմէ մէկը կրնայ ան ընտրել այդ տօնակատարութեան համար. բայց ոչ Մայիս 28ը, որ ընդվզումի նշանակութիւն ունի»։

Կը խոստովանիմ որ ստորագրուած չէ այս խմբագրականը։

Արդ, ներելի՞ է հարցնել թէ ո՞վ յղացած, գրի առած եւ մամուլին յանձնած է այս գարշելի նախատինքը։

Ո՞վ է այդ անբարոյականը։

Կուսակցական թերթի մը մէջ, երբ խմբագրական մը չստորագրուիր, կը նշանակէ թէ կուսակցութեան վարիչ մարմինն է անոր տէրն ու պատասխանատուն։ Կամ խմբագիրը։

Չօպանեանը խմբագի՞ր էր այդ օրերուն։ Անդա՞մ էր կեդրոնական վարչութեան, Փարիզի Ակումբին կամ խմբագրութեան։

Եւ եթէ ինք չէ յանցաւորը, հապա ո՞վ է։

Անշուշտ «Մի ոմն ի ծէնջ»։

Հարցուցէք իրարու.

— Միթէ ե՞ս իցեմ...

Վ.Ա.Հ.

Գ. ՖԼՐՐԻ, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչը, որ վերջերս Սուրիա փոխադրուած էր առժամապէս, հիւանդանալով, վերադարձած է Փարիզ։ Ապաքինելէ յետոյ, նորէն պիտի դառնայ Սուրիա, ուր մասնաւորապէս փարած է գաղթականներու տեղաւորման գործին։

Սրաց ապաքինում կը մաղթենք որբերու բարեկամին, որուն ջանքերը մեծապէս պիտի բարելաւեն Սուրիոյ գաղթականներուն վիճակը, դիւրացնելով անոնց մէկ մասին տեղաւորումը Լիբանանի ափերուն վրայ, եւ փական տնտեսութեամբ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԿԸ ՋՆՋԷ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ

ՆՈՐ ԿԱՐԳ ՈՒ ՍԱՐՔ ՄԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՎ

Տասնեակ տարիներէ ի վեր ընկերաբաններ, Ալպեաններէն ասդին եւ անդին, կը յայտնէին երեսփոխանականութեան տագնապները, ընտրական բազմաթիւ օրէնսգիրներու քուէարկումներն ու գործադրութիւնները, անշուշտ աւելի ժողովրդավար դարձնելու համար ներկայացուցչութիւնը։

Բոլոր բարեփոխումներուն սկզբունքն էր, սակայն, անհատին քաղաքացիական իրաւունքի յարգումը։ Ընդհանուր քուէարկութիւն, համեմատական ներկայացուցչութիւն նկատի կ'առնէին ընտրողներու թիւը, համեմատութիւնը։

Քաղաքական կուսակցութիւններ համախմբուած որոշ ծրագրի մը շուրջ՝ գալով կը ներկայացնէին ընտրողին, քաղաքացիին, կը պաշտպանէին տեսակէտներ։ Իւրաքանչիւր երկիր կը քուէարկէր համաձայն իր քաղաքական հասունութեան՝ ծրագիրներու վրայ կամ անձերու շուրջ։

Ժողովրդային ներկայացուցիչներու մեծամասնութիւնը կը կառավարէր պետութիւնը, պատասխանատու կառավարութեան մը միջոցաւ։

Յայտնի է որ Ֆաշիստ կառավարութիւնը յեղափոխութեան միջոցաւ հասաւ իշխանութեան, ձեռք առաւ պետութեան ղեկը։ Երկար փորձերէ ետք, ահա՛ վերջ կուտայ երեսփոխանութեան, որ աւելի քան վաթսուն տարի վարեց Իտալիան։

Կառավարական օրէնք մը ամէնէն լայն իրաւասութիւններ տուաւ վարչապետին, աշխատաւորական օրինագիծը (3 Ապրիլ 1926) ստեղծեց միակ պետութիւն մը քաղաքական, բարոյական, տնտեսական, ենթարկելով ամէն կազմակերպութիւն պետութեան եւ ազգին։

Ընտրական նոր օրինագիծով, ընտրելու իրաւունքը կը վերցուի անհատէն եւ կը տրուի ընկերակցութեան։ Անհատը քաղաքացի մը ըլլալէ աւելի կը մասնակցի ընտրութեան՝ իբրեւ անդամ արհեստակցական միութեան, իբրեւ արտադրող։

Թեկնածուները պիտի ընտրուին Արհեստակցական միութիւններէն, պիտի վաւերացուին Ֆաշիստներու Մեծ Խորհուրդէն եւ պիտի ընդունուին ընտրական մարմինէն։ Ընդդիմադիր չկայ ո՛չ ընտրութեան մէջ, ոչ ալ պիտի ըլլայ երեսփոխանութեան մէջ։ Որ եւ է իրաւաբանական կազմակերպութիւն կենսական ըլլալու համար երկրին հաւանութիւնը ստանալու է։

Քանի որ Արհեստակցական միութիւնները կախում ունին նախարարութենէ մը, ներկայացուցիչներու ընտրութիւնը պիտի կատարուի անշուշտ այդ նախարարութեան թելադրութեամբ։ Անհաւանական նկատելու է ուրեմն ընտրեալներու մերժումը. Մեծ Խորհուրդին կողմէ և անկարելի է որ ներկայացուած ցուցակը չքուէարկուի ընտրական մարմինէն, որոնց ներկայացուցիչները որոշած են այդ ցուցակը։

Ընտրութիւն մը նկատի կ'ունենայ անձերն ու ծրագիրները։ Արդ, անձերը կը դաւանին նոյն հաւատամքը, ծրագիրները նոյնացած են կուսակցութեան ծրագրին հետ։ Ներկայացուցիչները՝ պիտի վաւերացնեն միայն կառավարութեան օրինագիծերը։

Արհեստակցական միութիւնները պիտի առաջարկեն մինչեւ 800 անուն, ուրիշ միութիւններ 100։ Եւ 900 անուններու մէջէն պիտի զատուին 400 անձեր, որոնք վաւերացուելէ ետք ընտրական մարմինէն՝ պիտի կազմեն երեսփոխանական ժողովը։ Նախորդ ժողովները կը բաղկանային 560 անդամներէ։

Իւրաքանչիւր 100 թեկնածուներու մէջէն Երկրագործական Ընդհ. Միութիւնը կրնայ ընտրել 12 հոգի. Նոյնքան այս միութեան պաշտօնեաներու եւ աշխատաւորներու միութիւնը։

Ճարտարարուեստական ընդհանուր միութիւն 10 անձ։ Ճարտարագործական ընդհ. միութեան պաշտօնեաներու միութիւն 10 անձ։ Առեւտրականներու ընդհ. միութիւն 6 անձ։ Առեւտրականներու միութեան պաշտօնեաներ 6։ Ծովային եւ օդային փոխադրութիւններու միութիւն եւ սոյն պաշտօնեաներու միութիւն 5ական։ Ցամաքային եւ ներքին փոխադրութիւններու միութիւն եւ պաշտօնեաներ 4ական, Դրամատուններու միութիւն եւ պաշտօնեաներու միութիւն 3ական, ազատ արուեստներ եւ արուեստագէտներ 20 հոգի ընտրելու իրաւունք ունին։

Ինչպէս կը տեսնուի. Միութիւնը միայն նկատի առնուած է եւ ոչ թէ Միութիւնը բաղկացնող անհատներու թիւը։ Բացայայտ է որ դրամատուններու միութեան անդամները անհամեմատ քիչ են իրենց պաշտօնեաներէն, ինչպէս հողագործներն ու երկրագործութեան պաշտօնեաները։

Ընտրական մարմին անդամ կ'ըլլան 21 տարեկանէն վեր ոեւէ անհատ, եթէ անդամ է արհեստակցական միութեան մը կամ 18էն վեր երիտասարդ մը, եթէ ամուսնացած է եւ նոյնպէս անդամ։ Ընտրական չափանիշն է ուրեմն աշխատութիւնը։ Իրաւունք ունին ընտրող նկատուելու նաեւ անոնք որ 100 լիր տուրք կը վճարեն կամ պետական պարտաթուղթեր ունին տարեկան 500 լիր եկամուտ բերող, այսինքն 10.000 լիր դրամագլուխ ունեցող։ Հոս հարստութիւնը իրաւունք կուտայ ընտրող ըլլալու։ Ընտրող են կառավարական, պետական, գաւառական, վերջապէս հանրային պաշտօնեաները։ Ընտրող է նաեւ կղերը։

Երեսփ. ժողովը տնտեսական ժողով մըն է, ներկայացնելու համար Արհեստակցական Միութիւններու շահերը։ Այսպէս 20 միլիոն աշխատաւորներ կ'ենթարկուին պետական հակակշիռին։ Հաւանական է որ ընտրուած անձերն ալ փաստաբաններ, բժշկական դէմքեր ըլլալէ աւելի՝ արհեստին ու արուեստին պատկանող անհատներ ըլլան։

Այս ժողովին մէջ կ'ուզեն հաշտեցնել արհեստակցական շահերը, հարաւի ու հիւսիսի Իտալիոյ շահերը, համադրել պետական շահերը եւ ազգային գործակցութիւնը։

Այսպէս նոր շրջան մը կը բացուի Իտալիոյ պատմութեան մէջ։ Ֆաշիստ պետական անձ մը կը գրէ թէ Ֆրանսական Յեղափոխութեան երեք վերտառութիւններուն — Ազատութեան, Եղբայրութեան, Հաւասարութեան — փոխարէն նոր եռանուն մը կը բարձրացնենք մենք, — Կարգապահութիւն, Հեղինակութիւն, Նուիրապետութիւն։

Կարգապահութեան ոգի եւ պետութեան հեղինակութիւն երկու ուժեր են, որոնց վրայ կը կրթնի Ֆաշիզմը եւ ապահովաբար պիտի ապրէր անոնց շնորհիւ քաղաքական ոեւէ կուսակցութիւն եւ կառավարէր Իտալիան։ Երկու ուժերը կախում ունին Նուիրապետութենէն, որուն վերին աստիճանին վրայ կը գտնուի Մուսոլինիի անձը։ Ֆաշիզմը սերտօրէն կապուած է իր անձին հետ։ Չկայ ուրիշ անհատ մը որ կարենայ յարգել տալ կարգապահութիւնը, որ ունենայ իր հեղինակութիւնը։

Ֆաշիստները կ'ըսեն թէ ազատական անունին տակ անբարար կառավարեցին Քրիսփի, Ճիոլիտտի։ Զորս դարերու ազատական պայքարը չշարժեց Իտալիան։ Իսկ Ֆաշիզմը յաջողեցաւ եւ կը տիրէ միահեծան։ Չկան եւ չեն կրնար կազմուիլ հակաֆաշիստ կազմակերպութիւններ։

Սահմանադրական տեսակէտով, վարչապետը կեդրոնն է ամէն իշխանութեան, ազգն ալ բաժնուած է դասակարգերու, համաձայն արուեստներու։ Կարելի է ներկայ Իտալիան նկատել գործարանատիրութիւն մը, որուն ուղեղն է վարչապետը իսկ գործարանները՝ արհեստակցական միութիւնները։

Նոյնն է նաեւ վարչական տեսակէտով. կեդրոնն է վարչապետը, որմէ կը ճիւղաւորուին դաւառապետներ, քաղաքապետներ եւ գիւղապետներ։ Ամենուրեք նոյն տեսակէտը, նոյն հանրային կարծիքը, որովհետեւ թերթերը կը խմբագրուին կեդրոնի հրահանգներուն համեմատ։

«Ամէն բան պետութեան համար», ըսեր է Մուսոլինի, այսինքն պետութիւնը ամէն բանէ վեր եւ ամէն ոք ենթարկուած պետութեան, գործիքը տիրապետող տարրին, զրկուած անհատական ազատութենէ։ Անհատը ոչինչ է, պետութիւնը ամէն ինչ։

Այս է Ֆաշիստ պետութիւնը։

ՀԵԹՈՒՄ

ԻՐԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐԱՆԻ ԿՌԻՒԸ

Խնդիրը աւելի բացայայտ կերպով լուսաբանելու եւ պատկերացնելու համար, օգտակար զուրկ չենք նկատեր հոս արձանագրել վիճաբանութիւն մը, որ տեղի ունեցած է Պարսկաստանի Երեսփոխանական ժողովին մէջ՝ Դաշնակցական երեսփոխանին եւ Պարսկաստանի Դեմոկրատ կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ։

Հայ երեսփոխանը կ'ըսէր թէ՝

—«Հայերը պարսկական յեղափոխութեան մէջ արիւն թափեցին, զոհողութիւնները ցոյց տուին եւ Պարսկաստանի Սահմանադրութեան իրենց հաւատարմութիւնը ապացուցին։ Ասոր փոխարէն անոնց իրաւունք պէտք է տրուի աւելի շատ թիւով երեսփոխան ղրկելու Մէջլիսին եւ իրենց զիրենք կառավարելու։»

Ասոր ի պատասխան Պարսկաստանի Դեմոկրատ կուսակցութեան վարիչներէն եւ այժմ Պարսկաստանի Մէջլիսին անդամ նշանաւոր Թաղիզադէ ըսած էր.

—«Հաւատարմութիւն եւ զոհողութիւն ցոյց տուող հայրենակիցներուն աստիճան, պատուանշան, խլաթ եւ դրամական նուէր կարելի է տալ, սակայն հիմնական իրաւունքներէն ոեւէ մաս չի կրնար տրուիլ»։

Թաղիզադէի այս պատասխանը բնականաբար գայրացուցած էր հայ երեսփոխանը, ինչպէս նաեւ Մէջլիսէն դուրս գտնուած հայկական շրջանակները։ Այդ շրջանակներէն մէկուն մէջ ճառ խօսող հայ հռետոր մը ըսած էր.

— «Մի՛ ըսէք. Ռուսիա եւ օսմանեան պետութիւնն իսկ չկրցան Հայերը զրկել իրենց ազգութիւններէն. դո՛ւք էք որ չպիտի տաք անոնց իրաւունքները։»

Սակայն ծերունի Պարսկաստանը, որ հազարաւոր տարիներու իր ծեր կեանքին մէջ Դաշնակցութեան սպառնալիքներէն աւելի ահռելի սպառնալիքներ տեսած էր, երբեք նպատակ չունէր այդ սպառնալիքներէն վախնալով Պարսկաստանի մէջ անկախ Հայաստան մը ստեղծելու։ Այդ օրէն սկսեալ Դաշնակցութիւնը իր ճակատագիրը կապեց ռուսական աշխարհակալութեան հետ, և Մեծ Պատերազմէն օգտուելով, Մակուի, Խոյի եւ Ուրմիոյ կողմերը ջարդի միջոցով մեծամասնութիւն ձեռք բերելու եւ Հայաստան ստեղծելու ծրագիր հետապնդեց։

* *

Իսկ այժմ, Դաշնակցութիւնը «սատանային զօտի կարող թէհրանի դիւանագէտներուն» շահնամէ կարդալու եւ համաիրանականութեան երակներուն զարնելու միջոցով «նոր զօտի մը» կարել կ'ուզէ։ Այս կերպով անոր ձեռք բերել ուզած բանը յայտնի է։ Համաիրանականութեան միջոցով Կովկասն ու Թիւրքիստանը Իրանի սահմաններուն մէջ պիտի մտնեն, եւ Հնդկաստանի հետ միանալէ վերջ Անգլիոյ ազդեցութեան տակ իյնալիք Պարսկաստանի մէջ Հայերը պիտի միացնեն կովկասեան, պարսկական եւ թրքական Հայաստանները եւ այս կերպով պիտի յաջողին երեւակայական մեծ Հայաստանը ստեղծել։

Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ Պարսկաստանի պատմական զարգացման ուղղութիւնը փոխել, Պարսկաստանի ազգային միութեան պահանջած արեւելեան ուղղութիւնը դէպի արեւմուտք եւ հիւսիս դարձնել, Պարսկաստանի եւ Թուրք աշխարհին միջեւ նոր արիւններ հոսեցնել։ Այս միջոցներով եւ կրթնած եւրոպական պետութեանց հովանաւորութեան, կը ցանկայ ոչինչէն Հայաստան ստեղծել, զայն պատմութիւններու եւ դարերու թաղած գերեզմաններէն դուրս հանել։

Դարձեալ, իր ազգային շահերու տեսակէտէն մեկնելով, Դաշնակցութիւնը դիտումնաւոր իմաստ մը կուտայ Պարսկաստանի վերջին յեղափոխութեան։ Իբր թէ Րիզա Խան Փէհլէվիի (Փահլաւունի) գերդաստանին գահակալութիւնն ու Քաճարի գերդաստանին անկումը ֆարսութեան եւ իրանականութեան յաղթանակն է եղեր թրքութեան եւ թուրանականութեան վրայ։

Մինչդեռ Ահմէտ Շահ Քաճար, որ Պարսկաստանի յեղափոխութենէն վերջ ազատական եւ սահմանադրական կառավարութեան ձեռնասուն էր, ո՛չ մէկ կապ ունէր թրքութեան հետ. իսկ անոր անկումին պատճառն ալ Ֆարս ՀԸԼԼԻԼԸ չէր։ Քաճարներու անկումին պատճառն է ռուսական ցարիզմին պարսկական գործերուն միջամտելուն հետեւանքով վերածնունդի եւ յառաջդիմութեան շարժումին կանգ առնելը։ Ռուսիա եւ Անգլիա իրենց միջեւ ազդեցութեանց շրջանակները բաժնելէ յետոյ, բիւրոկրատիկ եւ միջնադարեան Ռուսիան կ'իշխէր Պարսկաստանի հիւսիսին, անոր Թէհրանին եւ ամէնէն ազատական կեդրոնը Թաւրիզին։ Ռուսիա ազատական եւ սահմանադրական կառավարութեան ազգային ժողովը թնդանօթի ռմբելով ցրուած, իսկ ազատասէրները Պարսկաստանէն դուրս քշած էր։ Այս պատճառով, Ահմէտ Շահ Քաճարի կառավարութիւնը, որ ազգային ժողովին աշակերտն էր, անկարող կ'ըլլար գործադրելու յեղափոխութեան բնական պահանջն եղող արդիական, քաղքենի բարենորոգումները։ Քանի՛ կանգուն կը մնար Ռուսիան, այն ցարական Ռուսիան, որուն վրայ դեռ կը յենու Դաշնակցութիւնը, Պարսկաստան գրաւումի տակ պիտի մնար եւ Պարսկաստանի միջնադարեան աւատապետական դրութիւնը պիտի շարունակուէր։ Ու այդ շրջանին եթէ Ահմէտ Շահի տեղ Շահ Փէհլէվին ըլլար, չպիտի կրնար ապահովել հետզհետէ աճող պէտքերը եւ գործադրել արդիական բարենորոգումները։

Երբ Ռուսիա քայքայուեցաւ եւ Պարսկաստան գրաւումէ ազատեցաւ, Պարսկաստանի համար ժամանակը եկաւ պարսկական յեղափոխութեան սկզբունքները գործադրելու։ Այդ ժամանակէն օգտուող Րիզա Խան Փէհլէվին շատ մեծ դժուարութիւն չպիտի քաշէր անկար ու ծոյլ գերդաստանի մը ներկայացուցիչը տապալելու համար։ Րիզա Խան ինչ ըրաւ եւ ինչո՞վ զբաղեցաւ։

1.— Անիկա ջնջեց աւատապետութիւնը եւ դեռ կը շարունակէ ջնջել։

2.— Արդիական բանակ մը մէջտեղ բերաւ եւ այդ բանակին շնորհիւ զօրաւոր կեդրոնացում մը ստեղծեց։

3.— Կրթական, դատական և տնտեսական մարզերուն մէջ ալ խորունկ բարենորոգումներ մտցուց։

Այժմ ալ կը զբաղի Պարսկաստանի մէջ փոխադրութեան միջոցները կարգի դնել, խճուղիներ եւ երկաթուղիներ շինել։ Փէհլէվի գերդաստանին այս ըրածները ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ 1907-1908 տարիներու պարսկական յեղափոխութենէն սպասուած պահանջները։

Պարսկաստան աւատապետութենէ դէպի դրամատիրութիւն կը դիմէ եւ այս ընթացքով Պարսկաստանի մէջ արդիական ժողովրդապետութեան մը համար հիմք կը պատրաստէ։ Այս բարենորոգումներուն հետեւանքով, Պարսկաստանի մէջ արդիական դրամատիրութիւն պիտի հաստատուի, ժողովրդապետութիւն պիտի ստեղծուի եւ Իրանի խիստ կենդանի, նախաձեռնարկ եւ աշխատասէր ժողովուրդին մէջ իրական ազգային գերիշխանութեան միտքերը պիտի արթննան։

Երբ այս ամբողջ փայլուն ապագան Ռուսիոյ քայքայումին հետեւանքով առաջ եկած է, Դաշնակցութիւնը դարձեալ կ'ուզէ ցարիզմի տիրապետութիւնը վերահաստատել Կովկասի, Թուրքիստանի եւ բնականաբար նաեւ Պարսկաստանի վրայ, կովկասեան ազգերէն Ազրպէյճանցիներն ու Վրացիները, Թուրքիստանի ժողովուրդը եւ ուկրայնական ազգը Ռուսիայէն բաժնելով, կասկած չկայ որ Ռուսիան միանգամընդմիշտ զատուած պիտի ըլլայ Պարսկաստանէն։ Այս ազգերը, որոնք Պարսկաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ արգելք մըն են եւ Պարսկաստանի յառաջդիմութիւնն ու վերածնունդը իբրեւ իրենց յառաջդիմութիւնը կը նկատեն, կասկած չկայ որ միեւնոյն ժամանակ օգնած պիտի ըլլան Պարսկաստանի վերազարթումի եւ զարգացման շարժումին։ Մինչդեռ Դաշնակցութիւնը, իր յիշեալ յօդուածով եւ առհասարակ իր բոլոր շարժումներով, Պարսկաստանի շահերուն համար իբրեւ վտանգաւոր կը ներկայացնէ կովկասի ազգերուն եւ Թուրքիստանի ժողովուրդին անկախութեան շարժումը։

Դաշնակցութիւնը այսքանով ալ չի բաւականանար, ու կ'աշխատի պարսիկ ազգին իր ներքին բարեկարգութեանց յատկացնելիք բարոյական ու նիւթական ուժերը սպառել՝ վերոյիշեալ ազգերու ազատութեան եւ անկախութեան շարժումները քայքայելու համար։ Ի՞նչ է ասոր պատճառը։ Դաշնակցութիւնը ի՞նչ նպատակով կ'ընէ ասիկա։

Այս կէտերը ճշտելու համար շատ գլուխ յոգնեցնելու պէտք չկայ։ Յայտնի է թէ Եւրոպայի Դաշնակցականները կը սիրաբանին ցարիզմը վերակենդանացնել ուզող ռուս տարագիրներուն հետ։ Ռուս միապետականներու օրկան եւ Փարիզ հրատարակուող «Վոզրոժդէնիա» (Վերածնունդ) թերթին հրատարակիչն ու տէր եւ տնօրէնը հայ պարոն Գուկասովն է։ Այս թերթը քանի մը ամիս առաջ, կովկասեան Ազրպէյճանի մասին յօդուած մը հրատարակելով կ'ըսէր թէ այդ երկիրը թրքական երկիր չէ, այլ պարսկական հողամաս, ու կը փաստէր թէ ժամանակին Ռուսիա այդ տեղերը Պարսկաստանէն գրաւեց։ Քիչ ետք, նոյն թերթը կ'ուզէր ապացուցանել թէ Պարսկաստանի մէջ կովկասեան Ազրպէյճանէն [...] քաղաքական հայրենակ[...] րագիրները թրքական գործ[...] պաշտօնով կը զբաղի։

Բացայայտ կը տեսնուի [...] Դաշնակցութիւնը Սպիտակ[...] սերուն եւ ցարականներուն համերաշխ գործ[...] Այս համ[...] խութեան համաձայն, մէկ[...] մէն Հայերը պիտի աշխատ[...] բանական ուժերով կոնակէ[...] նել Ազրպէյճանը, Վրաստան[...] դստանը եւ Թուրքիստանը, [...] իրենց ազգային շարժ[...] րով կը սպառնան կտոր կտոր[...] Ռուսիան, եւ թոյլ չտան որ [...] Ռուսիայէն զատուին, մինչ[...] երբ ռուսական ցարիզմը վեր[...] հաստատուի, Կովկաս, Թուր[...] եւ Պարսկաստանի մէջ [...] ստեղծուի երեւակայական [...] պատմական Հայաստանը։

Ինչպէս 1907ին [...] Ռուսիան եւ Անգլիան համա[...] նած էին ազդեցութեանց [...] մասին, այսօր ալ ցարիզմի [...] սակիրները, մասնաւորապէս [...] կառավարութեան (Անգլի[...] կ'ուզէ, խմբ.) հովանիին [...] գտնուին Անկնութեան չէկ[...] այն կէտը թէ ինչո՛ւ Հայերը [...] Ազրպէյճանի, Կովկասի եւ Թուրք[...] տանի հակառակ են եւ թէ [...] համիրանականութեան եւ [...] կաստանի կուսակից կ'երեւ[...]

(8) ՄԷՃՄԷՃՈՒԱՏ։ Միրզա [...]

Թարգմ. Հ. Ս.

ՎԵՐՋ

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ ԿՈՎԿԱՍԻ Մ[...]

Գրամեթէ, կովկասեան [...] սէին օրկանը, փետրուար[...] ւին մէջ կը գրէ.—

Այն օրէն ի վեր, երբ [...] ւիկները գրաւեցին Վ[...] ձերբակալութիւնները, [...] ները, աքսորները դարձան [...] պազօրեայ դէպքեր։ [...] վերջին օրերս Չեկան ցոյց [...] տայ մասնաւոր աշխուժ[...] մը, շարունակելով բնաջնջ[...] քաղաքականութիւնը։ [...] տեղի կ'ունենայ ամբողջ [...] տանի մէջ, այս անգամ [...] ւորապէս Օզուրգեթի գա[...] մէջ, որուն գաւառը այ[...] բոզուած է։ Ցարական կառավ[...] թեան օրերուն, այս գաւառ[...] որ ազատագրական յե[...] գլուխը կանգնած էր։ [...] ժամանակներուն եւս [...] ւած է, որ ամէնէն աւելի [...] ւիկ ու անդուլ կը կանգն[...] ւորներուն դէմ։ Այնպէս որ [...] որոշած է բնաջնջել ժ[...] ներու այս միջնաբերդը։

1927 տարին կեղ[...] տարի մը եղաւ այս գ[...] համար։ Երկրին մէջ հ[...] տիրեն երկու Չեկաներ. մէ[...] ւառային, Օզուրգեթի [...] միւսը կեդրոնին մէջ, Վ[...] Չեկան, զոր կը վարէ Բէր[...] վերջինը երդում ըրած [...] բնաջնջել երկիրը կամ [...] գլուխ բերել Զայնզաղեալ [...] գլուխ բերել», անկեղծ[...] կ'աշխատի կատարել [...] շումը։ Զանգուածային [...] կալութիւններ կը կատար[...] այրեր, կիներ, ծերեր ու [...] սարդներ կը լեցնեն բանտ[...]

Բանտարկեալները [...] չարչարանքը կը կրեն Օզ[...] Չեկային առջեւ։ Ցետոյ [...] կուին Թիֆլիսի Չեկային [...] ալ, կ'աքսորուին Ռուսիոյ [...] սային շրջանները, Սոլովեց[...] գիները, ինչ որ խեղճ [...] րուն համար համազօր [...] ուան։ Ամէն շաբաթ կը [...] Օզուրգէթի բանտերը, [...] նալու համար նորերուն [...]

գաւիթը, եւ իր որբանոցները՝ մանկանց համար հնարած են միջոցներ, զորս կը գործադրեն քաղաքական բանտարկեալներուն դէմ։ Զանոնք մեկուսացուցած մութ խցիկներու մէջ, 7—8 օր րոպէով կը գրկեն սնունդէ, կը ստիպեն անքնացնելէ յետոյ, կը ենթարկեն հարցաքննութեան։ Ու գիշերը մինչեւ կը տրուի հարցաքննիչը ինծէ զոհ չմնայ հարցաքննութեան տուած արդիւնքներէն, այսինքն ինծէ բանտարկեալը չխոստովանի, կը զրկեն բակէն ուր կը զբօսնեն, ամիսներու անտեղեկութեան 2—3 ամսուայ կրկնելէ յետոյ այս ենթադրեալը, բանտարկեալը կը զրկուի անգամ։ Օգոսթէի Չեկային մեր թղթակիցները մեր տարուած ... յիշենք ... կամ միջնորդներէն մինչեւ որ 70 օր մութ խցիկներու մէջ, առնուած, իր չեկիստներն էին խաղալիքը եւ ... ։

Ցացամեա Ակակի, զոր 8 օր անօթի թողուցին, ծեծեցին եւ ... կոտրեցին։

Սիհապուլիէ Նատէժտա, երիտասարդ աղջիկ մը, զոր անարգեցին ու անօթի ձգեցին 10 օր։

Սիհապուլիծէ Մառի, կին մը, որ 10 օր անօթի մնաց եւ յետոյ խենթեցաւ այն սեռային անասնութիւններուն պատճառաւ, զոր կը կատարէին Չեկիստները։

Ցոլիծէ Վլատիմիր, 7 օր անօթի պահելէ յետոյ ժամերով մերկ ձգեցին ձիւնին վրայ։

Բոլդվածէ Նիկոլա, զոր ծեծելէ յետոյ, ձմեռ ատեն, տարին ... գետին վար, մէջքին ... մը եւ նետեցին ... ։ Միեւնոյն ատեն կը պահանջէին, որ ըսէր իր ընկերներուն անունները։ Երբ չյաջողեցան, ... իր չեկիստներն էին ... եւ ... ։

Դոլորտչկինիծէ Նիկօ, զոր գրին խցիկի մը մէջ, ուր ձիւն լեցուցած էին։ Ջինը հալելէն յետոյ, ջուրը ... էր խցիկին մէջ։ 12 օր բանտարկեալը մնաց այս վիճակին մէջ։

Ու այսպէս 16 բանտարկեալներ որոնց ... վրայ ... ։

Բազմաթիւ են անոնք, որ ձերբակալութիւններէն եւ տանջանքներէն փախչելով, փախած են եւ ... ։ Օգոսթէի անտառները լեցուն են փախստականներով ... լաւ է մեռնիլ հայրենի լեռներու մէջ եւ ըլլալ ազատ, քան Սոլովկեան կղզիներուն մէջ», կ'ըսեն անոնք։

Ոստիկան շուներ զրկուեցան անտառները, օգնելու համար չեկիստներու հետապնդումներին։ Եւ այս շուներուն օգնութեամբ չեկիստները բազմաթիւ փախստականներ բռնեցին։

Ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Վրաստանի կարմիր բանակին մէջէն։

Առանց դատի, գնդակահարութիւններ կը կատարուին։ Գնդակահարութիւնները տեղի կ'ունենան գաղտնի։ Կուտաիսի մէջ 14 Յուլիս 1927ին, երկու երիտասարդ գիւղացիներ գնդակահարուեցան գիշեր ատեն։

Դարձեալ, սարսափելի լուրեր կը հասնին Սոլովկեան կղզիներէն, ուր աքսորուած են բազմաթիւ Վրացիներ։ Անտանելի այդ կեանքէն ազատելու, եւ ցամաք առաջնորդուելու համար, բանտարկեալները հացադուլ ըրին 21 օր։ Հացադուլին ատեն անցեալ փետրուարին անուաղ մեռաւ երիտասարդ Վրացի մը։ Սոլովկեան կղզիները գերեզմաննոց դարձած են։ Կարմիր իշխանութիւնը, գիտնալով որ բանտարկեալները դատապարտուած են մեռնելու առաջուընէ, ամառ փոս կը փորէ, ձմեռ ատեն մեռնելիք անձերուն համար։ 1925ի ամառը փորած էին 200 փոսեր, սակայն իրականութիւնը գերազանցեց իրենց նախատեսութիւնը, որովհետեւ մեռան 1600 բանտարկեալներ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԲԱՐՔԵՐԷՆ

Կոմսոմոլսկայա Պրավդա կը պատմէ հետեւեալ պատմութիւնը.—

Բանւորական ճամալսարանին ուսանողներէն Ռիբակ կը ծանօթանայ, Մոսկուայի մէջ, Մանկավարժութեան ուսանողուհիներէն Թրավինայի։ Նախարարանի տագնային պատճառով, զատ կը բնակէին, բայց միշտ միասին էին։ Երբ Ռիբակ իմացաւ, որ Թրավինա յղի է, լքեց զայն եւ գնաց դարպասելու ուրիշ ուսանողուհիներու։ Միեւնոյն ատեն ամէն կողմ կը յայտարարէր թէ «ինք արդիական է, դէմ է ամուսնութիւններու»։ Ցրի աղջիկը նեղ կացութեան մէջ էր, օգնութեան կարօտ։ Ռիբակ կը մերժէր ամէն օգնութիւն։ Թրավինա խնդրեց, որ գոնէ ծննդատուն մտնելու համար դիւրութիւն մը գտնէ։ Ռիբակ կը մերժէր։ Այն ատեն աղջիկը լուր կը ղրկէ ուսանողին, որ, ծննդաբերութեան վերջին օրերուն, ուսանողներու տան մէջ պիտի գայ գտնել Ռիբակը. եւ հոն աշխարհ պիտի բերէ իր զաւակը։ Ռիբակ, խուսափելու համար գայթակղութենէն, աղջիկը տարաւ հիւանդանոց ... յետոյ ... ։

— 20 րուբլի (260 ֆր.) կը ստանամ. ինչպէ՞ս կրնամ օգնել ուրիշին։

Աղջիկը վերջնապէս ծգեց իր ուսումը եւ թշուառ կեանք մը անցընելէ յետոյ, գտաւ յարմար գործ մը։ Ռիբակ զ ինուոր գնաց։ Այդ օրերուն իր ընկերներուն կը գրէր նամակներ, ուր կ'ըսէր թէ «կիները կը նմանին կրակարաններու, ճաշելի է մօտենալ ու տաքնալ։ Խնչոյքի վերջը տրուած աղանդերն է»։ Այս կարծիքներէն զատ, Ռիբակ ունէր նաեւ Թիրանայէն... դրամ ուզելու աներեսութիւնը. Բանակէն ղրկած նամակներով, օգնութիւն ուզեց։ Եւ աղջիկը ունեցածը կը ղրկէր իր անհաւատարիմ սիրականին։ Երբ դարձաւ զինուորութենէն, Ռիբակ գնաց բնակիլ Թիրանայի մօտ։ Բայց երբ տեղ գտաւ, նորէն լքեց աղջիկը։

Աղջիկը դիմեց դատարան։ Ռիբակ, դատավճիռէն առաջ ուզեց ամէն բան փակել։ Տուն հրաւիրեց աղջիկը եւ խեղդեց։ Յետոյ հանգիստ սրտով գնաց գրօսնելու սրճարաններուն մէջ։

ՉԱՑՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԲԱՐԵԽՂՃՈՒԹԻՒՆ Է

ՄԱՐՍԷՅԼ, 29 փետրուար.— Գիտական բացարձակ ճշմարտութիւն է, որ բժշկմրուանելով հանգերձ հիւանդութիւններու բազմապիսի տեսակներն ու համապատասխան դարմանումները, ի վերջոյ կը հետեւի ճիւղի մը, եւ զայն կը զարգացնէ ու կը կատարելագործէ արժանանալով այդ ճիւղի մասնագէտի տիտղոսին։

Օրէնքի այդ տրամադրութենէն գերծ չեն կրնար մնալ հայ բժիշկներն ալ, բայց հակառակ շատ պարզ օրէնքին, կարգ մը հայ բժիշկներ, ոչ միայն իրենց ուէքլամներուն վրայ կը գրեն ու կըցուցադրեն համայնագիտական տիտղոսներ, այլ եւ կը յանդգնին դարմանել ո՛ր եւ է հիւանդ, յաճախ ծանրացնելով հիւանդութիւնը։

Ֆրանսացի բժիշկներ շատ անգամ անուղղակի գիտցութիւն ըրած են, բայց մերինները յամառած են իրենց սիստեմին վրայ։ Քանի մը փաստեր կուտամ, աւելի լուսաբանած ըլլալու համար խնդիրը։

Այսպէս, հայ բժիշկ մը մասնագէտ չըլլալով հանդերձ, կաթէ զրկեր է փոքրիկ մը։ Յետոյ սակայն ֆրանս մասնագէտ բժիշկ մը մեղադրած է այդ Հայր եւ տղան փրկած Հիւանդ մը՝ իր լեարդային հիւանդութենէ տառապող կը դարմանուէր հայ բժիշկի մը կողմէ։ Յետոյ «Բրէօնթկէնեան» ճառագայթներով հաստատուեցաւ թէ կուրախտապ ունի եւ հոս ալ մասնագիտութեան խնդիր յարուցուեցաւ։ Ուրիշ հայ բժիշկ մը, իր մէկ հիւանդը հինգերորդ անգամ քննած

միջոցին կ'ըսէր. «Ես ցարդ ուշադրութեամբ չէի քննած»։ Եւ հիւանդին իսկ առաջարկին վրայ, մասնագէտին զրկուեցաւ, որնայի երկարել շարքը այս փաստերուն, սակայն այսքանն ալ բաւական է կարգ մը բժիշկներու անբարեխղճութիւնը ապացուցանելու համար։

Ինքզինքը յարգող բժիշկ մը պիտի զգուշանար երբեւ ամենաբոյժ ներկայանալու իր միամիտ հայրենակիցներուն, երկու տող դեգագիր գրելով որ եւ է հիւանդութեան համար, առանց անոր մասնագէտը ըլլալու։

Միւս կողմէ, հայ բժիշկները ընդհանրապէս իրարմէ հեռու կը կենան, եւ իրարու յաճախորդ կը խլեն, Ցաճախ իրար կը քննադատեն, ոչ թէ գիտական լրջութեամբ, այլ աւելի դրամ շահելու ձգտումով, մինչդեռ պէտք եղածէն աւելի հիւանդներ ունին Մարսէյլի մէջ։

Լաւ կ'ըլլար որ աւելի լուրջ շարժէին, թէ՛ իրենց եւ թէ հասարակութեան օգտին համար։

Կ. ՑԵԼԵՑՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐ ՑՈՐԵԿՈՎ.— Փարիզի պարիսպներուն մօտ, փողոցի մը մէջ լրագրավաճառուհի Մարթօ, օր ցորեկով կը ստանայ ոճրագործի մը այցելութիւնը։ Ոճրագործը թերթ գնելու պատրուակով ներս կը մտնէ, կը յարձակի կնոջ վրայ, գետին կը փռէ, եւ ձայնը խեղդելու համար, գուլպայով կը սեղմէ վիզէն։ Լրագրավաճառուհին կը յաջողի ազատիլ, եւ ապաստանիլ քովի խուցը։ Ոճրագործը կը հանէ ետեւէն եւ արդուկով կը պատռէ գլուխը։ Յետոյ կը կողոպտէ խանութը եւ կը մեկնի։ Դժբախտ կինը, յուսահատական վիճակի մէջ փոխադրուած է հիւանդանոց։ Իսկ ոճրագործը կը հետապնդուի։

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Ժիւլիէն թոքախտաւոր էր, իսկ կինը համբերութեամբ կը խնամէր զայն։ Սակայն հիւանդը հետզհետէ անտանելի կը դառնար։ Ջղային եւ եասսէր, կը տանջէր կինը։

Անցեալ գիշեր Ժիւլիէն կանչեց կնիկը։ Կինը ստիպուած էր ամէն գիշեր ելլել հսկել ամուսինին վրայ։ Նոյն գիշերը քանի մը անգամ անկողինէն ելած ըլլալով, քունը տարած էր։ Ամուսինը պոռաց, բայց կինը չարթնցաւ։ Ժիւլիէն այնպէս կարծեց թէ կինը չուզեր խնամել եւ ատրճանակը առնելով ու կրակեց։ Խեղճ կինը մեռաւ քնացած տեղը։

Յետոյ Ժիւլիէն, վախցած, ոտքի ելաւ, հագուեցաւ ու փախաւ։ Առտուն ոստիկանները զայն գտան մօտակայ դաշտին մէջ, ուր նստեր կուլար։ Հարցաքննութեան ընթացքին, խոստովանեցաւ ամէն բան։

ՍԻՐԱՀԱՐ ՄԸ ՑԻՄԱՐ.— Վիէնէթ գիւղին մէջ Կրէմի, որ տան մը մէջ կը բնակի, տանտիկինին կը սիրահարի։ Աղուոր խօսքեր կ'ըսէ, գեղեցիկ նուէրներ կը տանի, բայց երբեք կնոջ աչքերուն մէջ սէրը նուշի ծաղիկի պէս չաղուորնար։ Կրէմի կը կարծէ՞ք թէ կը յուսահատի։ Ո՛չ, այլ կը հաւատայ, որ եթէ ամուսինը անհետանայ, տիկին Վալէն իրը կ'ըլլայ։

Եւ գիշեր մը, դանակը ձեռքին, դուրս կ'ելլէ իր սենեակէն եւ կը բանայ դուռը այն սենեակին, ուր կը քնանային Վալէները տէր եւ տիկին։ Դանակը կը զարնէ Վալէի գլխուն եւ կը փախչի իր սենեակը։ Ու կը պառկի. կեղծ քուն կ'ըլլայ։ Վալէ, որ թեթեւ վէրք մը ստացած էր, կը կանչէ ոստիկանը եւ ձերբակալել կուտայ Կրէմին։ Կրէմի կ'ուրանայ եւ կ'ըսէ թէ գողերն են, որ յարձակած են Վալէի վրայ։ Սակայն ի վերջոյ կը խոստովանի, որ գող մըն ալ ինք էր եւ կ'ուզէր գողնալ տիկին Վալէն գեղանի։

Կրէմի կը ճգնի բանտին մէջ Վիլէթի։

ՕՐՈՒԱՆ ԽԵՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ— Փոքրիկ տիկին մը, դեռ 17 տարեկան, անունը Մարկրիթ, ամուսինին հետ Փրովէնսի մէջ խանութ մը ունէին, զոր կը բանեցնէին խաղաղ ու հանդարտ։ Գացող եկողին սուրճ կը ծախէին գիւղին ճամբուն վրայ։ Առտու մը երիտասարդ մը անցաւ, ու գեղատի կնոջ ժպտեցաւ, խելքն առաւ տարաւ։ Շաբաթ մը յետոյ գեղատի տիկինը փախաւ իր սիրականին հետ։ Եւ շաբաթ մը ետքն ալ վերադարձաւ յոգնած ու խաբուած։ Ամուսինը յանդիմանեց զայն խստիւ։ Մարկրիթ ատրճանակ մը ցոյց տուաւ եւ սպառնաց սպաննել, եթէ մեղքը անգամ մըն ալ երեսին զարնէ։ Սակայն ամուսինը չէր դադրեր քննադատելէ թեթեւ տիկինը։ Մարկրիթ, վշտացած, թոյն խմեց եւ անձնասպան եղաւ։

ՄԱՐԴ ՄԸ ԻՆԿԱՒ... ԵՐԿԻՆՔԷՆ.— Ժանսի լուացարան մը ունէր Տիւմա փողոցը։ Անցեալ օր, երբ կանգնած էր լուացարանին մէջտեղը, յանկարծ ապակեայ առաստաղը ջարդուփշուր փլաւ եւ ոտքերուն տակ ինկաւ ...մարդ մը։

Ժանսի, որ սարսափահար բոլորտիքը կը նայէր, բռնեց երկինքի քաղաքացիին օձիքէն եւ առանց հոգալու խեղճ մարդուն վրայ, որուն քիթն ու բերանը արիւնլուայ դարձեր էին, պոռաց.

— Դրա՛մը, տո՛ւր դրամը կոտրած ապակիներուն։

Անծանօթը վճարեց 300 ֆր.։ Սակայն Ժանսի չձգեց օձիքը եւ հարցաքննեց.

— Ի՞նչ գործ ունէիր տանիքին վրայ։

— Ալճերիացի մը ետեւէս ինկած էր, պատուհանէն փախած ատենս ինկայ ապակիներուն վրայ . . .

Ժանսի չհաւատաց այդ պատմութեան եւ կանչեց ոստիկան մը։ Եւ անծանօթը հետեւեցաւ ոստիկանին։ Սակայն ոստիկանատան մէջէն կորսուեցաւ, ինչպէս ինչպէս երեւցած էր։ Թերեւս երկինք փախաւ դարձեալ։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՈՎ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Անցեալ գիշեր երբ տիկին Լընէսթին կ'անցնէր ամայի փողոցէ մը, ինքնաշարժ մը յանկարծ մօտեցաւ, դռնակը բացուեցաւ, մարդ մը ցատկեց դուրս, բռունցք մը զարկաւ, կինը գետին ձգեց, պայուսակը առաւ եւ անհետացաւ։ Զափազանց արագ կատարուած էր այս նոր գործողութիւնը։ Կինը, երբ խելքը գլուխը եկաւ, գնաց մօտակայ գեղարան մը՝ դարմանուելու, յետոյ ոստիկանատուն բողոքելու։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի «Կրթասէր Հայուհեաց Միութեան» դիւանը Փետր. 27 թուակիր նամակով մը, կը մերժէ Միութեան եւ Վարդան քահանայի մասին եղած հրատարակութիւնը, վիճաւոր առարկութեամբ (նամակագիրը կ'եբաշխաւորէր լուրին ճշտութիւնը), «Կրթասէր Հայուհեաց Միութիւնը կ'ապրի եւ կը գործէ եռանդով, աւելի քան երբեք, շնորհիւ ... նախագահ Վարդան քհնյ.ի եւ ժրաջան անդամուհիներուն»։

Ուրախ ենք, եթէ Միութիւնը իսկապէս կ'ապրի եւ կը գործէ։ Առաջին անգամ Յաւաջն էր որ հաղորդեց անոր կազմութիւնը, թէեւ արդիւնքը անծանօթ կը մնայ մեզի։

Ինչ կը վերաբերի նորընծայ քահանային, յիշենք թէ երէկ նոր գանգատ մը ստացանք, ուրիշ հայրենակցէ մը (Միսաք), որ միեւնոյն մեղադրանքը կ'ուղղէր անոր դէմ, քարոզէ մըն ալ հատուածներ յիշելով։ Մանրամասնութիւններով չենք ուզեր զբաղիլ, բայց գիտենք որ, այդ մարդը շատոնց ճանչցուած է ինքզինքը, իբրեւ աշխարհական կամ քահանայ։

∴ Թուաթ Քոլոնպէն, «Արմէնիա» խումբի վարչութիւնը պատասխանելով Թղթակցի մը մեղադրանքներուն (26 փետր.), կը գրէ.

«Համաձայնութեան առաջարկը՝ նախապէս Պուա Քոլոմպի Հ. Մ. Ը.՝ Մ ի մասնաճիւղին կողմէ ըլլալով հանդերձ ան եւ է գոհողութիւն մը ընել չուզեց։ այլ պարզապէս պնդեց բոլորովին ջնջել «Արմէնիա» անունը, որ մօտ երկուքուկէս տարիէ չափ իր տարած յաղթանակներով քիչ թէ շատ ինքզինքը ճանչցնել տուած է ֆրանսական խումբերու մօտ։ Նամակագիրը փոխանակ «Արմէնիա»ն քննադատելու թող իրեն պարտք համարէ խրատել յորդոր կարդալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն, որոնք շատ անգամներ իրենց առած մրցումներէն կը բաժնուին բողոքի տեղի տալով ֆրանսական թերթերու մէջ։»

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դ.

Բորիս ուրիշ բան մը չաւելցուց։ Նատէժտան անոր կը նայէր կարմրած։ Ու մրմնջեց մեքենականօրէն

— Բարի իրիկուն, հայրիկ

Նատէժտա եւ Բորիս քով քովի նստած էին խոշոր սեւ բազմոցին վրայ։

Առաջարկեց Բորիսին՝

— Միասին կը մեկնինք, քանի որ հոս չպիտի մնաք...

— Ո՛չ, առաջ դուք գացէք... կը ներէք որ ասիկա կ'ըսեմ ձեզի... Բայց աչա երեք շաբաթ է որ այս վայրկեանին կը սպասեմ, Նատէժտայի քով... իրարու շատ բան ունինք ըսելիք, այնպէս չէ՞, Նատէժտա...

Հնազանդեցայ։ Դռան վրայ, ինքնամուղ զգացումէ մը դրդուած, դարձեալ պնդեցի.

— Բորի՛ս, գրադարանին մէջ քեզի կը սպասեմ..

— Ո՛չ, ո՛չ, մեզ առանձին ձգեցէք. այնպէս չէ, Նատէժտա, երկուքս առանձին...

Նատէժտա անխօս էր։

— Բայց, ըսի, ձեր վէրքը արգելք կ'ըլլայ որ ինքնաշարժ վարէք..

— Այդ վէ՛րքը բան մը չէ ... ուզեցին զիս սպաննել. բայց չյաջողեցան... Բարի իրիկուն, Մարսէ՛լ։

Սեմին վրայ գամուած մնացած էի. մթին նախազգացում մը զիս հոն կը բռնէր

— Բորի՛ս, կը կարծեմ որ աւելի լաւ է քեզի հետ մեկնիմ...

Խիստ ձայնով մը հարցուց

— Ինչէ՞ն կը վախնաք.. դուք բան մը չէք գիտեր

Ու բառերը շեշտելով աւելցուց

— Ասկէ վերջ այլեւս վախնալիք բան մը չկայ... եւ յետոյ ճշմարտութիւնը այն է որ՝ ես ասկէ առանձին չպիտի մեկնիմ. իմ հինգ ձիոյ ինքնաշարժս միայն երկու հոգիի համար տեղ ունի...

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք. ըսաւ Նատէժտա զարմացած

— Բիչ մը վերջը հոս պիտի մեկնիք

— Ե՞ս, չեմ կրնար տունէն մեկնիլ այս պահուս Նայէ, կէս գիշերը անցած է...

— Այո՛, պիտի գաք. չեմ կրնար ձեզի ըսել թէ ինչու, պէտք է որ ինծի հետ գաք...

— Ո՞ւր, Բորի՛ս։ Ո՞ւր պիտի երթանք...

— Պէտք է մեկնիլ, պէտք է մեկնիլ.. առանց գիտնալու.. քանի որ ձեզի կ'ըսեմ — Նատէժտա, յանուն ձեր սիրելի մօրը յիշատակին, յանուն ձեր..

— Հօրս, ընդմիջեց աղջիկը, բայց ի՞նչ պիտի ըսէ այս փախուստին համար

Բորիս սկսաւ բարձրաձայն խնդալ հգաձայնօրէն

— Ո՛հ, հայրդ վաղը պիտի իմանայ

— Ընտիր բան է ասիկա, առտուան ժամը մէկին ո՞ւր պիտի տանիք զիս

— Պէտք է մեկնիլ, Նատէժտա, կրկնեց անիկա վճռականօրէն։

— Պիտի գամ, մրմնջեց աղջիկը։

Ինքզինքս աւելորդ զգացի եւ չուզելով քաշուեցայ։ Հօրս ինքնաշարժս շարժման մէջ դրած էի, յանկարծ յիշեցի այն երկու սուլոցները որոնք արձագանգ տուած էին անտառին կողմէն՝ երբ Բորիսը կը հանէր քիչ մնաց կառքէս վար իյնէր։ Բայց ըսի իրովի.— «Իրաւունք չունիմ վերադառնալու. Բորիսը զիս պիտի մեղադրէ թէ կ'ուզեմ Նատէժտայի տալիք բացատրութիւնը խափանել»

Պարտէզի երկայնքին գտնուող մայթին հետեւեցայ մինչեւ անտառին եզերքը կառքիս փարոսներուն լոյսովը քննեցի։ Ո՛չ մէկ շարժում, ամէն ինչ խաղաղ էր։ Գիշերուան ծանրութեան մէջ տունը հանդարտ էր Վերի յարկը Նշմարեցի իշխանին կիսաստուերը՝ պատուհաններու վարագոյրներու ետեւէն։ Կ'երթար պառկելու։ Ինքնաշարժս արագացուցի. եւ քսան վայրկեանէն հասայ փարիզի իմ թաղս։ Այդ գիշերուան իրարանցման մանրամասնութիւնները առայժմ արձանագրուած են յիշողութեանս մէջ..

Հազիւ թէ մէկ ժամէ ի վեր քնացած էի, երբ հեռաձայնի զանգակը հնչեց։ Անկողինէս դուրս նետուեցայ։ Ժամը երկուքը չէր։

Հեռաձայնին միւս կողմէն կուգար աշխեկ ձայն մը։ Դժուարութեամբ ճանչցայ Նատէժտայի ձայնն էր։ Չէր, հասկնալու համար թէ իրապէս ի՛նչ կ'ըսէր իր հեծկլտուքներով եւ ռուսական բառերով խառնուած.— «Հիմա սպաննեցին իշխանը եւ Բորիսը».. Վայրկեան մը կեցայ ապշահար. «Ի՞նչ կ'ըսէք», կը կրկնէի յուզուած, «ըսել կ'ուզէք թէ՝ իշխանը եւ Բորիսը ըս-պան-նուեցա՞ն»։

Խեղճ պառաւը վիշտէն կը պոռար.

Այո, այո՛, սպաննուեցան... սպաննուեցան...

Փութով հագուեցայ եւ կառատուն վազեցի։ Երբ Պուլոնի փոքրիկ տունը հասայ ոստիկանապետը արդէն իսկ գործի վրայ էր իր ոստիկաններով։ Նատէժտան խենթեցած կը թուէր. Անոր աչքերը չոր էին։ Թեւերուս մէջ առի զայն։ Գլուխը ինկաւ ուսերուս վրայ եւ խիստ ցած ձայնով կրկնեց անձկալից.

(Շար.)

րէնութիւնը կացութեան մօտէն տեղեակ ըլլալով, կը հակառակի: Հայերը Յունաց պէս փոխանակութեան ենթակայ չըլլալով, իրենց կալուածներն ալ փոխանակութեան օրէնքին տրամադրութեան ենթակայ չեն կրնար ըլլալ, ինչպէս կարծեր է Ջեմեդման Տնօրէնը: Կառավարութիւնը «լքեալ» գոյքերը ինք կը մատակարարէ այն պատճառաւ որ տէրերը բացակայ են եւ վերջին հրահանգով մը կ'ըսէր թէ փոխանորդներուն չպիտի կրնան յանձնուիլ, բայց այս հրահանգէն ալ կը հասկցուի որ տէրերուն իրաւունքը պահպանուած է, այնպէս որ եթէ օր մը գան պիտի կրնան տէր ըլլալ :

Կալուածի առուծախը Պոլսոյ մէջ

«Ազգամ»ի տեղեկութեանց համաձայն, կալուածական առուծախի գործողութիւնները շատ հազուադէպ են Պոլսոյ մէջ առնէ մը ի վեր: Ծախու հանուած բազմաթիւ կալուածներու գնորդ չէ ներկայացած, հակառակ շատ ինկած գիներուն: Օտարահպատակներէն Հելլէններուն, Պարսիկներուն եւ Չեխոսլովաքներուն կալուած գնելու արտօնութիւն չի տրուիր կալուածահամարի պաշտօնատան կողմէ, նկատելով որ այդ պետութիւնները առեւտրական դաշնագիր չեն կնքած Թուրքիոյ հետ: Միւս երկիրներու հպատակներն ալ, թէեւ կալուած կը ծախեն, բայց չեն գներ:

Նոր զեղծումներ Թուրքիոյ մէջ

Գաղթականաց Ջեմեդման Վարչութեան ընդհանուր տնօրէն Հաճի Մէհմէտ պէյ Պոլիս եկած է, կալուածական կարգ մը խնդիրներ քննելու համար: «Ազգամ» կը տեղականայ թէ կարսի երեսփոխան Սարքէտտին պէյ, որ 160,000 ոսկի արժէքով կալուածներ գնած է Էնկիւրիի մէջ, Պոլսոյ մէջ ալ տուներ գնած է իր ազգականներուն եւ ընտանիքի անդամներուն անունով: Հաճի Մէհմէտ պէյ կալուածահամարի վարչութեան պաշտօնատունը երթալով սկսած է քննել այս առթիւ Սարքէտտին պէյի կողմէ ներկայացուած փաստաթուղթերը:

Սարքէտտին պէյ դիմումներ կատարած է մեծաքանակ կալուածներ ստանալու համար Իզմիրի, Այտընի, Մագնիսայի եւ Պոլսոյ մէջ: Կալուածներուն մէկ մասը յաջողած է ձեռք ձգել, իսկ միւսներուն համար կը շարունակէր իր դիմումները, երբ կառավարութիւնը քննութեան հրաման տուած է: Սարքէտտին պէյ Պոլսոյ մէջ Նշան-Թաշի կողմերէն տուն մը առնել կ'ուզէ եղեր՝ իր ազգականներէն Շէվքէթ պէյի անունին արձանագրել տալու համար:

Միւս կողմէ երեք քննիչներ Իզմիրի մէջ կը քննեն կալուածական խնդիրներու առթիւ կատարուած անկանոնութիւնները:

Քննիչ Մարմինը ամիս մը առաջ Ներքին գործավարութեան ղրկած է մանրամասն տեղեկագիր մը, որ կ'ըսէ թէ սկզբնական շրջաններուն շատ անկանոնութիւններ գործուած են, եւ թէ կարգ մը փոխանակեալներ աչքբացութեամբ կամ յանձնարարականներ ձեռք ձգելով յաջողած են մեծաքանակ կալուածներու տիրանալ: Ներքին գործավարութիւնը հրամայած է խորացնել քննութիւնները:

«Ազգամ»ի համաձայն, քննիչները վերջերս տեղեկացած են թէ, շատ մը ուրիշ ազգեցիկ անձեր ալ իրենց բացառիկ դիրքէն օգտուելով ապօրինի ձեւով կալուածներ խլացուցած են:

Պոլսոյ կօշկակարներուն տագնապը

«Ճիւմհուրիյէթ» խմբագրականով մը կը շեշտէ թէ տեղացի կօշկակարները ծանր տագնապ մը կ'անցրնեն: Աշխարհի ամէն կողմէն աժան կօշիկներ կուգան Պոլիս եւ կը սպառին: Ասոր հետեւանքով, տեղական կօշիկները շատ չեն ծախուիր եւ տասնեակ հազարաւոր արհեստաւորներ տագնապի մատնուած են:

Թուրք-Յունական վէճը

Անցեալ օր գրեցինք թէ Աթէնքի կարեւոր թերթերէն «Էլէֆթէրօն Վիմա» սպառնական յօդուած մը հրատարակած է Թուրքիոյ դէմ՝ փոխանակութեան խնդրին առթիւ: «Վաքըթ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը գրէ թէ հելլէն արտաքին Նախարարութեան մէջ մասնաւոր յանձնաժողով մը մօտ մէկ ամիս խորհրդակցելէ վերջ Թուրքիոյ առաջարկներուն մասին, որոշած է մերժել զանոնք: Ահա՛ թէ, ինչ կ'առաջարկէր Էնկիւրի.

1.— Պոլսոյ մէջ ծնած եւ մարդահամարի տետրակներուն մէջ արձանագրուած Յոյները «էթապլի» պիտի նկատուին:

2.— Ըստ Թէվֆիգ Րիւշտի պէյ - Էքսինտարիս համաձայնագրին, Յունաստան զերծ է Թուրքերու կալուածները եւ արտավայրերը վերադարձնելու պարտաւորութենէն: Բայց ասոր փոխարէն ալ՝ Թուրք կառավարութիւնը չպիտի վերադարձնէ՝ Ա.— Պոլսոյ մէջ գրաւուած եւ փախստական հելլէնահպատակներու պատկանող 180 կտոր կալուածները, Բ.— փախստական Յոյներու գրաւուած եւ գրաւուելու վրայ եղող կալուածները եւ Գ.— Պոլսոյ մէջ «էթապլի» (հաստատուած) Յոյներու՝ փոխանակութեան շրջանակներու մէջ գտնուող կալուածները:

3.— Էնկիւրիի համաձայնագրին Թուականէն սկսեալ մինչեւ չորս տարի հաշուեյարդարի չենթարկուած Պոլսեցի փախստական Յոյներու կալուածները փոխանակութեան ենթակայ պիտի ըլլան:

4.— Կալուածական խնդրին վերջնական հաշուեյարդարին առթիւ եթէ հելլէն կառավարութիւնը պարտական ելլէ, Թուրքիոյ պիտի վճարէ իբր երաշխաւորութիւն հելլէն Հանրային Պարտուց վարչութեան յանձնած 500,000 անգլիական ոսկին:

Փարիզ-Բարեյուսոյ գլուխ թռիչք

Երէկ առաւօտ ժամը 10ին Պուռժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելաւ «Փըթի Փարիզիէն - Փարամուն» օդանաւը՝ ղեկավարութեամբ առեւտրական օդանաւորդ Մօլէրի: Փարիզէն մինչեւ Բարեյուսոյ Գլուխը 15,000 քիլոմեթր ճամբան պիտի կտրուի 450 - 500 քիլոմեթրնոց 32 հանգրուաններով: Ժամը 35 լիդր պէնզին եւ 3 լիդր իւղ սպառելով, օդանաւը կրնայ ժամական 120 քիլոմեթր արագութեամբ թռչիլ: Այս թռիչքին նպատակն է, շարժանկարի համար տեսարաններ նկարել:

Նոր արշաւանք Վէհապիներու դէմ

Ամմանէն (Անդրյորդանան), կը հաղորդեն որ անգլիական 7 հրասայլեր եւ 25 ռմբաձիգ օդանաւեր ղրկուած են Վէհապիներու կարեւոր ջոկատի մը դէմ, որ վճռած է գրաւել Աքապան, Կարմիր ծովու վրայ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Վէհապիները պաշարած են Մաանը :

Միւս կողմէ Պասրայէն կը հաղորդեն թէ մօտ 6000 Վէհապիներ մտեցած են Շայպայի, Պասրայէն 18 քիլոմեթր անդին անգլիական օդանաւերու կայանը: Աքապա եւ Շայպա իրարմէ 1200 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ ըլլալով, կ'երեւի թէ, Վէհապիները վճռած են լրջօրէն յարձակիլ միաժամանակ Իրաքի եւ Անդրյորդանանի վրայ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փօնթ'Օպնա.— Հրապարակային բանախօսութիւն և ներկայացում «Դոյութեան Պայքար»ը, վաղը Կիրակի ժամը 2ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Կը խօսի Ընկ. ԱԲՕԵԱՆ: Մուտք՝ 5 եւ 3 ֆրանք:

Մարսէյլ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» խումբին նախաձեռնութեամբ, «Փետրուար 18»ը կը տօնուի վաղը Կիրակի ժամը 1ին, Ս. Լուի հայկական սրճարանին մէջ: Կը բանախօսէ Ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ: Երգ եւ արտասանութիւն:

Մարսէյլ.— Ս. Մարսէյլի խումբին կազմակերպած հրապարակային բանախօսութիւնը վաղը Կիրակի ժամը 4ին, Ս. Մարսէյլի գործարանին գիմացի սրճարանին մէջ: Պիտի բանախօսէ Ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. Կը հրաւիրուին Ս. Մարսէյլի, Վալպառէյի եւ Լաֆոմի հայրենակիցները:

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 9.30ին, 46 Rue Tapis Vert սալօն Սփանեօլի մէջ: Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ:

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Գոյամարտ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Քուա Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 154 Ave. Argenteuil, Asnières:

Պիյեանքուրի եւ Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ջաւարեան» և «Վանի Արամ» խումբերու խառն ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Place Nationale «Ideal - Hôtel»ի սրճարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Լիոնի Կոմիտէին ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գրադարանի սրահը ներկայանալ անդամատոմսերով:

Իսի լէ Մուլինօ Վանի Արամ խումբի ժողովը վաղը Կիր. ժամը 2.30ին, 164 Ave. Verdun.

Սէն Թ'ըթիէնի ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը Կիր. ժամը 2ին, Rue de Palեի սրճարանը: Բոլոր ընկերները ներկայանան ինքնութեան թուղթերով:

ԳՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ "ԳԻՒՂ„Ի ՄԱՍԻՆ

Այսօր Շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Սոսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ նախագահութեամբ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Պաշտպան՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ: Հակառակորդները՝ Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ և Օ. ԿԱՐՕ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՄԱՐՏ 24ԻՆ — ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

MAISON DU PEUPLE FRANÇAIS

42, Rue Hermel, Paris (18e), N. S. J. Joffrin, Métro: Simplon

Այսօր Շաբաթ գիշեր, ժամը ճիշտ 8.30ին

« ԻԲՐԵՒ ԱՐԾԻՒ ՍԱՒԱՌՆՈՒՄ ԵՍ . . . »

կամ ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱ-ՕՓԵՐԷԹ ԽՈՒՄԲԸ

24 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, (կը վերջանայ ժամը 11.30ին) Conservatoire Renée Maubelի մէջ, 10 Rue de l'Orient, մեթրօ Blanche

կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻԲ

Գ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ կը խօսի հայ աշուղներու մասին: Թատրոն Արզար կը ղեկավարէ հինգ հոգինոց նուագախումբ մը:

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՕՐ. ՖԱՆԻ ԳԸՐԼԱՆԿՃԵԱՆ

եւ

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ, 19 փետր. 1928

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Յիլորիա:

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple. Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները: Օրակարգ. վերամսեայ հաշուետուութիւն և վարչութեան զեկոյցը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր սիրեցեալ զաւկին, ՔԵՐՈՎԲԷ ԿՕՇԿԱՐԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ. նաեւ անոնց որոնք մեր բացակայութեան իրենց կարելին չեն խնայած ջուրէն ազատելու:

Սգակիր ծնողքը

Տէր եւ Տիկ. Ա. Կօշկարեան Հօրեղբայրը Տէր եւ Տիկ. Մ. Կօշկարեան, Հօրեղբօրորդին Համբարձում Մ. Կօշկարեան:

Վիէն, 16 փետրուար

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Գ. Զարոյեանին.— Ձեր ուզած հասցէն, Յուսաբերի միջոցով, B. F. 868, Le Caire (Egypte):

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, Pont Eveque Cinema Etoileի մէջ, նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Մ. Վիէնի մասնաճիւղին, պիտի բեմադրուի «ԱՆԴՐԱՆԻԿ» եւ «ՎԱՇԽԱՌՈՒՆ» գուեշտ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսիլահայ Տրմթիք. Ոտուտեան

Վաղը Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, 84 Rue Chapeի թատերասրահին մէջ, կը ներկայացնէ՝

ԱՆՄԵՂ ՄԵՂԱՒՈՐՆԵՐԸ

ԳԻՆԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աղեքսանդրիոյ որբապաշտպան միութեան որբուհիներէն Պարտիզակցի Օր. Ալիս Խաչեան իբր 14 տարեկան, դուստր Յովսէփ եւ Զարուհիի, կը փնտռէ իր մեծ եղբայրը Տարօն, որ Պոլսէն Մարսէյլ եկած է, իմացնել՝ տեղն ու հասցէն՝ Մարսէյլի Ազգ. Վարչութեան:

— Տարագրութեան ժամանակ կորսնցուցած եմ զաւակներս Կարապետ 6 տարեկան եւ աղջիկս Մառի Հաճի Վարդանեան 9 տարեկան Սիվրի-Հիսարցի: Զինադադարէն վերջ, տեսնուած են Գոնիայի Ամերիկեան որբանոցին մէջ: Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր: Իմացնել՝ Կարապետ Հաճի Վարդանեանի, 36 Rue Tapis Vert, Marseille.

Կը խնդրուի արտատպել Յունահայ եւ Ռուսիահայ թերթերէն:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՄԱՐՏ 1928 — 4 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 587 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԵՍՈՒՆ ԽՕՍՔ

ԵՂԱԾ ԿԱՊԸ ԱԼ ԿԸ ՔԱԿՈՒԻ

Մանաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւինք խորհրդային թերթերուն, ոչ միայն օրը օրին հաղորդելու համար մեր հայրենիքին մէջ կատարուած աշխատութիւնները, այլ և գտնելու համար որ եւ է մխիթարական լուր՝ արտասահմանի թափառական զաղութեանց մասին։

Չո՛ւր աշխատանք, այս վերջինը։

Թղթատեցէք ո՛ր եւ է թերթ, «Խորհրդային Հայաստան», «Պրոլետար» (Թիֆլիս), «Կոմունիստ» (Բագու), «Մուրճ-Մանգաղ» (Հիւս. Կովկաս), եւ պիտի տեսնէք էջերով նկարագրութիւններ՝ խանխաձայնած համագումարներու, թխածոյ թարգմանութիւններ՝ Մոսկուայի թերթերէն, անվերջ եւ անսահման ինքնագովութիւններ, անհաշիւ ծրագիրներ եւ «պիտի»ներ, պատմութիւններ՝ համաշխարհային յեղափոխութեան «նուաճումների» մասին, Եւրոպայէն մինչեւ հարաւ. Ամերիկա։

Եւ այս բոլորը՝ բարբեական լեզուով մը, որ պէտք է թարգմանուի, ինչպէս «Թայմզ»ը կամ «Թան»ը, իբրեւ օտար լեզու. «Յառաջ»ը յատուկ խմբագիր մը ունի, խորհրդային հայ թերթերէ թարգմանութիւններ կատարելու համար։

Իսկ եթէ, տեղ եւ տրամադրութիւն ունենան «Ցերգավհող-նանանաժողով»ներու, «Կուսպիսկուսիա»ներու, «Փոխօգնկոմգանձարկղ»ներու, կամ «Բանբնաշինկոոպ»ներէ տարբեր նիւթերով գրագելու, աւելի ճիշդ, արտասահմանի գաղութներուն վրայ ակնարկ մը նետելու, ունին մէկ անսպառ որս, յաւիտենական մղձաւանջը,— Դաշնակցութիւնը։

Կ՚որոճան ու կ՚որոճան, կը թխեն ու կը թխեն։ Բոլորը՝ մէկ ուղղութեամբ,— Դաշնակցութիւնը կործանեց ամէն բան, մենք փրկեցինք։— Հայ «բուրժուա-ազգայնականների կուսակցութիւնը» գժոխքի վերածած էր Հայաստանը, մենք դրախտ դարձուցինք։ Աշխատաւորութիւնը երես դարձուցած է «մաւզէրիստ»ներէն, եւ իր ճակատագիրը վերջնապէս կապած է մեզի հետ։

Թուականները արժէք չունին։ Այս բոլոր կ՚ըսէին 1917ին, կը գրէին 1920ին։ Կը կրկնեն եւ այսօր, եօթը տարի տիրապետել երկիր կառավարելէ յետոյ։

Այս չաղ-քարոզները ո՛ր եւ է բարեփոխում կը բերե՞ն արտասահմանի հայ աշխատաւորութեան, սա բազմաչարչար զաղութիններու վիճակին մէջ,— այդ մասին ո՛չ մէկ խօսք։ Կը բաւէ որ Դաշնակցութիւնը վարկաբեկուի։ Մնացածը մանրամասնութիւն է։

Այնքան կամկար են որ, չեն հասկնար թէ, Դաշնակցութիւնը կոյլն զարնելու կարուկ միջոցը կայ,— ընդարձակել երկիրը եւ ներս առնել ցիրուցան բազմութիւնները։ Լսե՞լ գործարաններու մուխին ու աղմուկին մէջ արձակուած հառաչանքները, խղճուկ աղաղակները, եւ ընթացք տալ, լայն բանալ հայրենիքին դուռներն ու պատուհանները։

Նոյն իսկ իրենց տեսակէտէն մեկնելով, եթէ ամբողջ հայ ժողովուրդը համաշխարհային յեղափոխութեան յառաջապահ գունդն է, Արեւելքի մէջ,— նորէն, իրենց շահը կը պահանջէր ամէն ճիգ թափել եւ կարաւան-կարաւան հայրենիք փոխադրել այս բազմութիւնները։

Եւ այս գործը կրնան կատարել, 150 կամ 550 հոգինոց սեւ ցանկ մը պատրաստելով Դաշնակցութեան դէմ։

Մինչդեռ, տարուէ-տարի, ամէն բան կ՚ընեն, թուլցնելու համար հայրենիքին եւ գաղութներուն միջեւ ձգուած խարխուլ կապը։ Աւելի ճիշդ, ո՛ր եւ է գործնական բան չմտածելով, չընելով տարագիր բազմութիւններուն համար, կը թողուն որ նոյնն ալ քակուի։

Հետաւոր անցեալի մը չի վերաբերիր պատմութիւնը։ 1920-1923՝ աւետաբեր հաւաստիքներ եւ պատուիրակութիւններ։ Հատերկային որ բարիք սպասեցին։ 1924-1926՝ նոր ռազմախաղ մը, քանի մը հազարի ներգաղթ և աղմկալի առաքելութիւն մը Հօկ-Կարմիր խաչ թերահաւատները ոգեւորելու։ 1927, Առաջատնները իջած են արդէն։ Հաւատացողները՝ խորապէս ծնչուած։ Ընդհանուր յուսախաբութիւն եւ աւելի քան երբեք ցան արտայայտութիւններ։

Եւ թող չփսփսան թէ մամուլը քաղքենի-ազգայնականներու ձեռքն է, կամ հակախորհրդային թերթերն են որ կը ներշնչեն այս դառնութիւնը։

Փա՛ռք Լէնինի եւ Կոմկուսի, ձայն եւ օրկան ունին ամէնէն հակախորհրդային երկիրներուն մէջ ալ։ Արգելք չկայ «Խորհրդային Հայաստան»ի կամ «Պրոլետար»ի դէմ, մինչ մեր թերթերը արգիլուած են իրենց սահմաններուն մէջ։

Ինչո՞ւ չեն ազդեր այս բոլորը։

Եթէ միայն «Յառաջ»ի եկած թղթակցութիւններուն ընագիրը – ոչ թէ կրճատուած ամփոփումները — կարդան, պիտի հասկնան թէ ո՛րքան դառնութիւն եւ ատելութիւն կուտակուեր է սիրտերու մէջ, իբրեւ արդիւնք եօթը տարուան օրօրներու եւ հէքեաթներու։

Ինչո՞ւ կը ծածկեն, — իրենց ամէնէն անողոք թշնամին՝ պիտի իրականութիւնն է, իրենց գործքը։

Խօսք եւ գործքի հակասութիւնը։

Այս ժողովուրդը այնքան փորձառու եղած է որ, ամէնէն անճարեղ «ռէքլամ»ներու մէջէն անգամ կրնայ մաղել սուտն ու իրաւը։

Կրնայ զատել ստուերն ու մարմինը, աղմուկն ու իրականութիւնը։

Եւ զատել՝ իր չարն ու բարին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՁՕՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք դիտել կուտայ (15 փետր.).

— «Անցած վեց-եօթ տարիներու ընթացքին, մեր հակառակորդները միացեալ ճակատ մը կազմեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, կատաղի ու անհաշտ պայքար մղեցին անոր դէմ բոլոր ներելի թէ աններելի միջոցներով. մէկ խօսքով, ոչինչ խնայեցին զայն վարկաբեկելու համար հայ ժողովուրդի աչքին։ Եւ սակայն, տարիներու այս պայքարին հետեւանքն այն եղաւ, որ հայութեան սրտին, պարկեշտ եւ հայրենասէր զանգուածը աւելի պինդ յարեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ լաւագոյն ապագայի իր միակ յոյսը վերջնականապէս կապեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ։

Այսպիսով մեր հակառակորդներու հայհոյանքներն ու զրպարտութիւնները իրենց նպատակին չհասան, եւ ամէն ազնիւ հայ, Հայաստանի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան հետ աւելի մօտէն ծանօթանալէ ետքը, հասկցաւ, որ, եթէ Հայաստանի դեկը, մեր անկախութեան շրջանին, կատարելապէս անթերի կուսակցութեան մը ձեռքն ալ ըլլար, Հայաստան դարձեալ չպիտի կարենար խուսափիլ այն պարտութիւններէն, զորս ունեցաւ Դաշնակցութեան ղեկավարութեան օրով. քէնկուզ այն պարզ պատճառով, որ Թուրք-բոլշեւիկեան միացեալ ճակատի մը դէմ կռուիլը ամբողջ հայութեան ուժերէն շատ վեր էր։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ըրաւ իր լաւագոյնը, եւ իր մեղքը չէր բնաւ, որ հայ ժողովուրդի ուժերը չբաւեցին ու չէին կրնար բաւել յաղթող դուրս գալու համար անհաւասար ու անխուսափելի կռիւէ մը, զոր մեզ պարտադրեցին մեր թուրք եւ բոլշեւիկ միացեալ թշնամիները։

Մեր հակառակորդները եւս կը հասկնան անշուշտ այս բոլորը. բայց իրենց մութ նպատակներուն համար կը շարունակեն հայհոյել ու զրպարտել իրենց ատելի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ու, երբ կը տեսնեն, թէ չեն յաջողիր զայն վարկաբեկելու հայ հանրութեան աչքին, իրենց անզօրութենէն աւելի եւս կը կատղին ու աւելի անսանձ կերպով լուտանքներ կը թափեն Դաշնակցութեան հասցէին։

Որքան շատ հայհոյեն մեզ մեր հակառակորդները, այնքան աւելի զզուանք պիտի առաջ բերեն հայ ժողովուրդին մէջ ոչ թէ մեր դէմ, այլ իրենց դէմ, ու այնքան աւելի իրենց տկարութիւնն ու անզօրութիւնը պիտի ցուցադրեն»։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,

ԹԻՒ 3 (ՄԱՐՏ)

Բովանդակութիւն. — Ազգային հարցի մասին (խմբ.).— Մերձաւոր Արեւելքի կնճիռները (Վ. Փափազեան).— Րաֆֆի (Ե. Ֆրանգեան).— Փոքր ազգերու ազատագրութեան խնդիրը եւ ուժերու հաւասարակշռութիւնը հին դիւանագիտութեան մէջ (Վ. Շուշանեան).— Էջեր իմ օրագրից (Աշոտ).— Կախարդական շրջան (Ս. Վրացեան).— Թուրքիոյ շուրջը.— Բոլոր ազգերի աշխատաւորներին.— Ընկերվարական քրոնիկոն.— Թղթակցութիւններ. — Մօտիկ անցեալից. — Չեկիստի յիշողութիւնները։

Գինը՝ 2.50 ֆրանք։ Կը գտնուի նաեւ Յառաջի մօտ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈՒԹԱՑԷ՛Ք ԿԱՆՈՆԱՒՈՐԵԼ ՁԵՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ ՄԱՐՏ 31

Պայմանաժամը մօտենալուն առթիւ, դարձեալ կը յիշեցնենք թէ ինքնութեան թուղթերու վերջին օրէնքին համաձայն, երկու տարին անգամ մը պէտք է նորոգել ինքնութեան թուղթերը՝ վճարելով 100 կամ 20 ֆրանք (եթէ աշխատաւոր է)։

Սակայն վերջինթեր օրէնքը կը տրամադրէր 375 կամ 40 ֆրանք վճարել և մէկ տարուան համար, ու մեր հայրենակիցներէն շատեր այդ շրջանին մէջ է որ առած են իրենց ինքնութեան թուղթերը։

Արդ, անոնք որ այս պայմաններուն տակ կը գտնուին, այսինքն 375 կամ 40 ֆր. վճարած են և իրենց ինքնութեան թուղթին վրայ Valable pour 1927 արձանագրուած է, մինչև Մարտ 31 պէտք է դիմեն պատկանեալ ոստիկանատուններ՝ նորոգել տալու համար իրենց ինքնութեան թուղթերը։ Աւելցնենք որ այս առթիւ նոր վճարում չպիտի ընեն. միայն նախկին ինքնութեան թուղթին վրայ պիտի արձանագրուի Valable pour 1928 խօսքը։

Իսկ անոնք որ 1927ի ընթացքին նորոգած կամ ստացած են իրենց ինքնութեան թուղթերը, վճարելով 100 կամ 20 ֆր., պէտք չունին անհանգիստ ըլլալու, քանի որ այդպիսիներու ինքնութեան թուղթերը տարի մը արժէք ունին դեռ։

Կարեւոր ժողով մը Տիգրանակերտի մէջ

Մարտինէն կը հեռագրեն թէ Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալիհ պէյ Տիգրանակերտի մէջ ընդհանուր ժողովի հրաւիրած է Արեւելեան նահանգներու բոլոր կուսակալները։ Կուսակալներէն ոմանք արդէն դէպի Տիգրանակերտ ճամբայ ելած են՝ մասնակցելու համար այս խիստ կարեւոր ժողովին։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Գահիրէէն կը հեռագրեն Մարտ 2 թուականով.—

Ինչպէս կը սպասուէր, եգիպտական դահլիճին մեծամասնութիւնը հակառակ արտայայտուեցաւ անգլօ-եգիպտական դաշնագրի ծրագրին։ Միայն երեք նախարարներ սկզբունքով ի նպաստ արտայայտուած են անգլիական առաջարկին, այն վերապահութեամբ սակայն թէ նոր համաձայնագիրը յարաբերական արժէք մը միայն կը ներկայացնէ։

Դահլիճը որոշեց գրաւոր կերպով ներկայացնել անգլիական մարզպանութեան այն պատճառները, որոնց համար կը մերժէ Լոնտոնի կառավարութեան առաջարկը։

Կը սպասուի որ վարչապետ Սարուաթ փաշա իր հրաժարականը ներկայացնէ թագաւորին։

Անգլօ-պարսիկ վէճ մը

Թէհրանէն կը հեռագրեն 2 Մարտ թուականով. — Պարսիկ կառավարութիւնը որոշած է Պարսից ծոցի Պահրէյն կղզիներու խնդիրը ուղղակի կարգադրել Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան հետ, քանի որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չէ կրցած լուծում մը գտնել։ Այստեղի եւ ուրիշ երկիրներու թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս հարցին։ Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»ն խմբագրականի մը մէջ կը գրէ թէ Անգլիոյ կողմէ յիշեալ կղզիներու գրաւումը «տեւական սպառնալիք մըն է Պարսկաստանի անկախութեան եւ Պարսկաստան պէտք է կռուի մինչեւ վերջ, եթէ ազատութիւն կ՚ուզէ»։

Ֆրանսեւթուրք միջադէպը

Ֆրանսացի եւ թուրք պատուիրակներէ բաղկացեալ խառն յանձնաժողով մը քննութեան ձեռնարկած է՝ երեւան հանելու համար այն չարագործները, որոնք Նուսէյպինի մօտ Իսթիլի կառավարիչն ու թուրք ոստիկան-զինուոր մը սպաննելով Սուրիոյ սահմանը ապաստանած էին։ Խառն յանձնաժողովին կը մասնակցին 6 անդամներ, 3ը թուրք եւ 3ը ֆրանսացի։ Յանձնաժողովը այս շաբթու իր առաջին նիստը պիտի գումարէ, եւ դէպքին վայրը պիտի մեկնի՝ քննութիւնները առաջ տանելու համար։

Թուրքիոյ զօրաշարժի նոր օրէնքը

Ընկիւրիէն կը հեռագրեն Մարտ 2 թուականով.—

Ազգային Մեծ ժողովը երկար վիճաբանութիւններէ վերջ քուէարկեց զօրաշարժի նոր օրէնքը, որ կը բաղկանայ հետեւեալ երկու յօդուածներէն.

30Դ. Ա.— Պատերազմի հաւանականութեան պարագային, կամ ներքին կացութեան բերումով եթէ պէտք տեսնուի, Ընդհ. Սպայակոյտի նախագահութեան կարծիքը առնելէ յետոյ, Գործավարներու Խորհուրդը կրնայ զօրաշարժի որոշում տալ։ Վերոյիշեալ պարագաներուն Սպայակոյտի նախագահութեան առաջարկին վրայ եւս Գործավարներու Խորհուրդը կրնայ զօրաշարժի հրաման տալ։ Այս որոշումը, Հանրապետութեան նախագահին կողմէ վաւերացուելէ անմիջապէս յետոյ գործադրութեան կը դրուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՂԵՂ

կատարեալ տեղատարափ մը՝ ոտանաւորներու։

«Յառաջ»ի խմբագրութեան գրասեղանին վրայ, առանձին պահարանի մը մէջ, դէզ-դէզ կը հանգչին տրցակներով քերթուածներ։

Ուրիշներ ալ կան, երկուքերեք սարիէ ի վեր հիւսցած։

Խմբագրութիւնը, միշտ բարեհաճ, հատիկ-հատիկ աչքէ անցուցած, կարդացած եւ մէկդի դրած է զանոնք։

Բայց չուզեր փճացնել։

Իսկ միայն այս շաբթու, ստացած է ութ-տասը նոր կտորներ։

Եւ ի՛նչ սրտառուչ նամակներով։

Մէկը՝ շատ համեստ, կը խնդրէ նկատի առնել, սրբագրել, եթէ յարմար է, տպել։

Ուրիշ մը, աւելի ինքնավստահ, կը զարմանայ որ ոչ կը հրատարակուին մինչեւ հիմա ղրկածները, ոչ ալ... պատճառը կը բացատրուի։

Փորձի համար, կը շարեմ քանի մը կտոր, նոյնութեամբ օրինակելով.

Ան ինչ քանքուր մազէր,
Միշտ ինձ կը հուզէր.
Մէրժէլ ալ չէր ուզէր,
Բայց քիչ մը աղաչանք կուզէր։
Առաւօտ մը կանուխ սենեակիս թիմաց,
Նշմարեցի պատուհան մը բաց,
Օդը տաք էր, մահճակալն ալ բաց,
Դժուար չէր ամէն ինչ տեսել բաց։

Խե՛ղճ տղայ։ Ինքն ալ կը զգայ.

— «Ոտանաւորներս այնչափ լաւ չեն, բայց կրցածիս չափ քերթեցի»։

Ուրիշ՝ մը, սաւառնօդներու փառքը կ՚երգէ.

Դաշտէն կ՚ելլէն դէպի վեր վեր,
Ֆրանսական քաջ առծիւներ,
Ամպերուն մէջ կը սուրան
Պաշտպանելու Ֆրանսան։

Ըսեմ անմիջապէս որ, ջերմ խանդավառութիւն ունիմ այս տղոց հանդէպ։

Մինչեւ անգամ հաւատք՝ շատ շատերու մասին։

Մէկ բան միայն։

Կարելի եղածին չափ զգուշացէ՛ք, տղաք, ոտանաւորով սկսելէ։

Չափէն աւելի ունինք «քերթողներ»։

Ցաւալի աւելի դիւրին է յանգ յանգի յարմարցնել, քան էջ մը արձակ շարադրել։

Ու վերջապէս, տեսակ մը լքեալ գոյք է դարձեր մեր արձակը։

Կը մնայ Թրքահայ արձակը, «ոտանաւոր»ալրշաւներու քրեղեղին տակ։

ԱՐՇԱԻՐ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

Գ. Ցանկ

	Ֆր.
Ջզօն Գարսամեան	10
Արմենակ Խոյեան	10
Օր. Ն.	10
Գրիգոր Քէշիշեան	10
Պետրոս Լուսիկեան	20
Մինաս Խապրիկ	10
Ստեփան Կիւլպօլեան	10
Ղազարոս Իշխանեան	5
Photo «Phébus»	50
Փոքրիկն Օր. Հոգաանեան	10
Միհրան Վարդանեան (Մոն-Թարժիի հիւանդանոցէն)	10
Գումար	155
Բ. Ցանկին գումարը	405
Ընդհ. գումար	560

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Դ.

Ի՞ՆՉ Կ'ԵՐԳԵՆ ՊՐՈԼԵՏ ՔԵՐԹՈՂՆԵՐԸ

Ընդհանուր ակնարկ մը Հայաստանի պրոլետարական գրականութեան այս հունձքին վրայ, հի՛նգ տարի յետոյ, ցոյց կուտայ թէ դեռ լոյս չէ տեսած դիմացկուն գործ մը։ Քննադատին աչքին լոյսը կ'այրէ, մէկ անգամէն, այդ զաշտը։

Բայց դարձեալ ներկայացնենք «մարքսիստ» քննադատներուն կարծիքը։ Սուրխաթեան կ'ըսէ. «Եթէ Չարենցի վերջին տարիներու գործերը պրոլետարական չեն, այն ատեն մենք չունենք բոլորովին պրոլետ գրականութիւն»։ Ազատ Վարդանեան ալ նոյն կարծիքը ունի։ Այս մխտումը այնքան կատղեցուց անոնք, Երեւանի պրոլետ գրողները, որ պատասխանեցին Սուրխաթեանի, ամբաստանելով զայն՝ իբրեւ վարոնսկիական, տրոցկիստ։ Սուրխաթեան ինչպէ՞ս կը յանդգնի ժխտել պրոլետարական գրականութեան առկայծումը Հայաստանի մէջ, կ'ըսեն Երեւանցիները։

Արդարեւ, Հայաստան գիւղացիական երկիր մըն է, եւ իր գրականութիւնը, համաձայն միջավայրի տեսութեան, պիտի ըլլար գիւղացիական գրականութիւն։ Սուրխաթեան, 1922ին, «Մուրճ» պարբերականին հրատարակութեան առթիւ, կը գրէր թէ «պրոլետարական պոէման ծնելու է պրոլետարական խոշոր կեդրոններում», եւ կ'աւելցնէր որ «մանր-բուրժուական միջավայրը պրոլետարական պոէզիայի օրրան լինել չի կարող»։ Այս յօդուածը տպուած էր այն օրերուն, երբ Մոսկուայի մէջ աղմկալի վէճ մը կար թէ կարելի՞ էր պրոլետարական գրականութիւն ստեղծել, եթէ այո՛ այն ատեն կարելի՞ էր մշակել գիւղացիական Անդրկովկասի մէջ։ Տրոցկի եւ Վարոնսկի կը հաւատային թէ պրոլետարական գրականութիւնը կը ծնի պրոլետարիատի յաղթանակէն յետոյ։ Գ. Վանանդեցի այսօր կը յիշատակէ Սուրխաթեանի այդ հին յօդուածը, որպէսզի ցոյց տայ թէ Սուրխաթեան տրոցկիական է, վարոնսկիական է։ Յետոյ, կոմունիստ կուսակցութիւնը, որ 1924ին բանաձեւած էր իր գրական քաղաքականութիւնը, ոչ ոքի թոյլ կուտար ժխտել պրոլետարական գրականութեան «հնարաւորութիւնը»։ Ուրիշ առիթի մը կը վերապահեմ խօսիլ կոմունիստ կուսակցութեան «գրական քաղաքականութեան» այդ յօդուածներուն մասին, այժմ ըսեմ միայն թէ, Մոսկուայի կողմէ պաշտօնապէս ասնչցուած գրականութիւնը, պրոլետ գրականութիւնը, բովանդակութեամբ պիտի ըլլայ միջազգային, ձեւով ազգային։ Այսպէս կը բանաձեւէին Վանանդեցի եւ Ա. Կարինեան, հետեւելով կուսակցութեան գրական քաղաքականութեան տրամադրութիւններուն։ Ուրեմն, ամէն արտայայտութիւն, որ կը ժխտէ այս տեսակէտը, վտանգաւոր կը դառնայ իր հեղինակին։ Վանանդեցի շատ լաւ գիտէ այդ կէտը, եւ դիտմամբ կը յիշատակէր, դարձեալ, թէ Սուրխաթեան 1924ին, «Մարտակոչ» ի խմբագրութեան մէջ, խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին, ընդունելով հանդերձ պրոլետարական գրականութիւնը, կը գտնէր թոյլ, եւ անոր մէջ կը տեսնէր քարոզչական բնոյթ։ Ըստ Սուրխաթեանի տեսակէտին, «Հայաստանեան գրականութիւնը հասարակական է, բայց դասակարգային չէ»։ Գոնէ այդպէս կը հասկնայ Վանանդացի այն յօդուածներէն, ուրեմն. Սուրխաթեանի ստորագրութեան տակ, կը գտնուին «արխիվ»ներու մէջ։

— Մի՛ խառնէք արխիվները, կը պոռայ Սուրխաթեան։ «Արխիվներու մէջ պրպտում մը պիտի անցնէր բոլորը։ Վտանգաւոր բան է այդ։ Եւ ատկայն վէճը գարձաւ «արխիվ»ներու մէջ խուզարկութիւն մը։

Եւ Սուրխաթեան, Վարդանեան ու Չարենց կը ցատկեն «արխիվ»ին յատակը։

— «Միթէ գաղտնի՞ք է որ Վանանդեցի, Ն. Զարեան եւ Դարաղեան դուրս են եկել դաշնակցական ազգային խանձարուրից, ակտիվ մասնակցել նրա գործին, եւ այդ մթնոլորտի ազդեցութեան տակ զուտ ազգային դաշնակցական տողեր գրել։ Վանանդեցին պնակ չէ՞ մաքրել հայ ժողովրդական-բուրժուական կուսակցութեան խոհանոցում»։ («Պրոլետար», 30 Դեկտ. 1927)։ Ու գալով Վանանդեցիի կարողութիւններուն, Սուրխաթեան, «Ամբարտաւան սեմինարիզմ» խորագիրին տակ, կը շարունակէ յարձակումը ու կ'ըսէ. «Վանանդեցի ճաշակ չունի։ Եւ Վանանդեցու ճաշակին հետեւող պրոլետգրողը վերջ ի վերջոյ ներքինի կը մնայ»։ Իսկ Ա. Վարդանեան, Վրաստանի Հայ Պրոլետ Գրողներու Միութեան համագումարին մէջ, վերլուծման ենթարկելով Վանանդեցիի ստեղծագործութիւնները կ'ըսէ. «Վանանդեցու Արեգակը խաչափայտին» (1923) պոէման մի տխրագուական միստիցիզմ է սկզբից մինչեւ վերջ»։ Ու մէջ կը բերէ Վանանդեցիի «ֆաւստական լաքան», գրուած «Մուրճի մէջ 1922.

Յակոբ	Յակոբ
փէշըը	Հոկոյ
վ առել	Ցխուան
Լոքյն	ՔԱՆ
Հաճել	Պոկին
Հրակ	Լաքա... :

Եւայլն։ Շարունակենք ներկայացնել միւս մեծ քերթողները Հայաստանի։ Վշտունիի «Ջանգահար»էն (1923.

վիրը,
զանգահար,
վեր,
աշտարակի բարձր կտուր
ու զանգը տուր
զանգը տուր։

Սակայն նման քերթողներ չա՛տ են կարդացեր ապագայապաշտութեան յանձնուած անտառագանդ գրիչներէ։ Մոսկուա եւս, նախ քան պրոլետարական գրականութեան պաշտօնականացումը, կը տառապէր Մայակովսկիի ակնարկութիւններէն։ Ֆրանսական պարբերականները, արձագանգ տալով Մոսկուայի գրական ախտաբանութեան, կը յիշէին ապմէխիստները, ներկայապաշտները, շինարարները, կոյրօնապաշտները, բէզապրէզմէսները, նոր դարաշրջանի փառողներ, պատկերապաշտները, եաս-ապագայապաշտները, կը ծիծաղէին, որովհետեւ կը կարկուէր Ֆրանսական գրական պատմութեան մէկ շրջանը, երբ ամէն օր նոր դպրոց մը կը ծնէր։ Ու Վշտունիները, Վանանդեցիները, Չարենցները, կապելով այդ շարժումը, տաղանդներ հոչակուեցան այշահար մարդոց աչքեւ։ Ու հիմա, երբ, քննադատութեան արդար հակակշիռէն առաջ, բնախնդրական բուն քննադատութիւններ սկսան, մեր քերթողները չեն գիտեր ինչպէս ամփոփել արխիվ նետեն այդ քերթուածները։ Անա դարձեալ Ա. Վարդանեան, բռնելով Վշտունիի օձիքէն, կը հարցնէ. «Ո՞ւր է պրոլետարական գրողը»։ Ու կը յիշէ.

Հառաչանքս լսի՛ր, տառապանքս զգա՛,
եթէ Աստուած մ'ես արդարադատ հսկայ։

Ուրիշ մը.

Ալ հատաւ իւղը յոյսիս կանթեղին,
Անյոյս եմ, մա՛յր,
Անյոյս եմ, մա՛յր։

Ուրիշ մը.

Սիրտս անխօս կ'աղօթէր,
Ինչպէս հանգող մի կանթեղ,
Ու հոգիս ալ հեզ, անդեղ,
Սունը չոքած կ'աղօթէր։

Ա. Վշտունի այն դժբախտ գրողներէն է,— եւ Հայաստանի մէջ՝ վարկաբեկ,— որ քաղքենի ոէրեր ալ երգած է, «Ջանտաթի փէրի» (1919.

քո կուրծքը ձերմակ կաթ է, անուշ սէր սառած վրան,
Մի ջուխտակ վախկոտ հաւքեր կը դողան թառած վրան։

Ուրիշ պրոլետար գրող մը, Արով, նոյնքան քաղքենի.

Ինչո՞ւ է կորսէտ բանտել
Նրճերդ ծնծղայ,
Բացի՛ր, որ ցնծայ
Իրանդ Թել-Թել...։

Դարձեալ, ալեզարդ գրող մը, որ «պրոլետգրող» պատիւին արժանացած է, Յակոբ Յակոբեան, կ'երգէ.

Ո՞ւր ես, սիրելի՛ս, էլ չկաս երեւում,
Պատուհանդ փակ եւ դռները գոց,
Թռչունները լեն մէն տանիքիդ հիւում
Ու մէկ էլ ինքս քաշում խոր հոգոց...։

Հայպա Նորե՛նցը. (1917).

Բիբերդ ելեկտրալամպեր են թւում,
Բիլ ու կապուտակ աչքերիդ առթիւ,
Ես քեզ այնպէս խո՛ր, խորո՛ւնկ եմ սիրում,
Դարզիր դէպի ինձ Թեւերդ ուժեղ...

Է՞հ, ինչո՞ւ կը նեղանան Հայաստանի մարքսիստ քննադատները, ինչո՞ւ կը զանակոծեն արտասահմանի սիրերգակ քերթողները, իբրեւ քաղքենի սէրերով հիւանդացած, կիրքի եւ պոռնկութեան երգիչ։ Չէ՞, որ աւելի չնորհալի երգիչներ կան իրենց մօտ։ Թերեւս՝ ինչպէս Վանանդեցին կը գրէ, Հայաստանի երգիչներուն՝ «սիրային մղումները դասակարգային են» (sic), իսկ արտասահմանեան երգիչներու զգացումները՝ «բուրժուական սէր»։ Կամ թերեւս, արտասահմանեան քերթողները երգած են տիկիններու անուշ աչքերը (աններելի՛), իսկ Հայաստանի պրոլետ գրողները՝ աղջիկներուն առտնին թեւերը», «ծնծղայ ծիծերը» եւ «բիբերը» (ներելի)։

Կը տեսնուի, որ Հայաստանի մէջ պրոլետարական գրականութիւնը չէ յաջողած։ Եւ արտօնեալ գրողներու գործերը գիւղի կեանքէն հասարակ պատկերացումներ են։

Նոյնիսկ, «զուտ քննադատներուն» (Թիֆլիսի) կարծիքով, հակապրոլետարական գրականութիւն մը կատարուած է հոն։ Ա. Վարդանեան կը յիշէ Ն. Զարեանի մէկ ողբը գնդապետ Մազմանեանի մահուան վրայ։ Այս այն գնդապետն է, որ Կարսի անկումին պահուն, անձնասպան եղաւ յուսահատութենէն, տեսնելով որ հայ զինուորները չեն կռուիր։ Ն. Զարեան կը գրէ.

Նրանք եկան, խունեցին մեր անառիկ դիրքերի տակ,
Ռնում էին դիրքերն ի վեր, վերթ գայլերի սոված վոհմակ։

Խօսքը թուրքերուն մասին է։ Շարունակենք։

Գնդապետը մեր քաջարի նշան սենց վերջին կուի,
Ինչպէս մի հօտ հեզ ոչխարի, մեռիններ կարկամեցին,
Մերոնք ասես շշմած էին, ինչպէս հօտը հեզ ոչխարի։

Ինդապետը, յետոյ, յուսահատ, անձնասպան կ'ըլլայ։ Եւ Ն. Զարեան կը վերջացնէ, իր հոգիին մէջ տեսնելով գնդապետին մերկացած սուրը.

Դեռ իմ հոգում որոտում է Նրա ծայնը ռազմահրաւէր,
Դեռ իմ հոգում նա կանչում է, աղաչում է դիրքերն ի վեր...

Այս կտորը քննութեան ենթարկելով, Վարդանեան շնականութիւնը կ'ունենայ ըսելու թէ Ն. Զարեան այս հարուածով «ակտիւ պայքարել է մեր դէմ»։ Որո՞նց կ'ակնարկէ «մեր» բառով.— Թուրքերո՛ւն։ Ուրեմն, Ն. Զարեան, երբ Թուրքերուն յարձակումը կը նմանցնէ «գայլերի սոված վոհմակի», կ'անուանարկէ Վարդանեանները։ Անշուշտ, որովհետեւ, ինչպէս ինք կը խոստովանի, մէկն էր այդ գայլերու վոհմակէն որ քննեց այս մարդոց վրայ, որոնց արիւնը մեզ է դարձեր։

Եւ անցնինք մեր նիւթին։

Այս յօդուածով ցոյց տուինք այն քննադատութիւնները, որոնք կը ներկայացնեն պրոլետարական գրականութեան ոգեկանութիւնը. «Սաղախլուէն անդին» Երեւան)։ Յաջորդով՝ թիֆլիս։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍԵՐԳ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԵՐԳԵՐ

Ո՞Վ ԴՐԱՒ ԽՆՁՈՐԸ ԾՈՑԻՍ ՄԷՋ

Մայրն արթնցուց իր տղան՝ Իվան.
«Ելի՛ր, Իվանս իմ սիրական,
Մարօ անցաւ տանդ առջեւէն,
Ջեռքէն կախած կուժն իր արծաթ.

Գնաց աղբիւր՝ բերելու ջուր։»
Իվան հասկցաւ մօրն բառերը.
Ելաւ ըսաւ իր մեծ մօրը.
«Թամբէ՛ Թուխ ձիս,
Թամբովն արծաթ,
Դի՛ր փոկն ոսկի։»
Մայրը Թամբեց Իվոյի ձին։
Իվո իջաւ հագուած շքուած,
Հեծաւ գնաց պաղ աղբիւրը։
Երբոր հասաւ, Մարան չկա՛ր,
Ու դարձաւ ետ վիշտով լեցուած։
Յետոյ գնաց Ներա պարտէզ,
Ուր կը նիրհէ՛ր աղուոր Մարան։
Իվո դիտե՛ց. «Ի՞նչ ընեմ» կ'ըսէր։
— «Արթնցնե՞մ քունէն անուշ,
Համբո՞յր մ'առնեմ իր երեսէն»։
Իվո ոչ այս ըրաւ, ոչ այն,
Արթնցնել կամ համբուրել
Անմիտ բան է ըսաւ ինքնիրեն։
Քաղեց ծառէն խնձոր մ'ոսկի,
Ու դրաւ զայն ծոցն աղջկան։
Երբոր Մարօ քունէն ելաւ,
Գտաւ խնձոր մ'իր ծոցին մէջ։
Ու մտածեց, շա՛տ մտածեց,
— «Ո՞վ դրաւ խնձորն իմ ծոցիս մէջ,
Ափսո՛ս, չունիմ ազգական մը,
Որ ինծ նուէր ղրկեց, ըսեմ։
Եթէ ըսեմ Աստուած տուաւ,
Ափսո՛ս, անոր արժանի չեմ։
Եթէ ըսեմ Իվոն դրաւ,
Բայց իմ Իվոս շա՛տ հեռուն է,
Արդէն եթէ Իվոս ըլլար,
Կ'արթնցնէր զիս իմ քունէս,
Կը համբուրէ՛ր գէթ մէկ անգամ,
Կը համբուրէր, ա՛խ, մէ՛կ անգամ։»

ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ Ի՞ՆՉ Կ'ԵՐԱԶԵՆ

Ինչպէս վարդը, աղուոր աղջիկ
մը քնացաւ վարդենիին վրայ։
Վարդենին Թափեց տերեւներ եւ
արթնցուց աղջնակը։
Աղուոր աղջիկն ըսաւ վարդին.
— Ա՛յ վարդ, մի՛ Թափեր տերեւներդ իմ վրաս,
Սիրտիդ մէջէն անցածին անտարբեր եմ,
Որովհետեւ ես ալ իմ վիշտս ունիմ,
Երիտասարդ մը կ'ուզէ զիս առնել,
Բայց ծնողքս կ'ուզէ ծերուկի մը տալ զիս,
Տարիքոտ էրիկը կը նմանի փտած ուռիին,
Երբ հովը փչէ, ուռին կը ծռի,
Երբ անձրեւէ, ուռին կը հոտի։
Երիտասարդ էրիկը կը նմանի վարդի կոկոնին,
Երբ հովը փչէ, վարդը կը բացուի,
Երբ անձրեւէ, վարդը կը հրճուի,
Երբ արեւն ելլէ, վարդը գոյն գոյն կը վառի։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

76—ՀԱՐՍՆԵՐԳ ԱԿՆԷՆ

Բաղնոց դուռը զարկին սազըդ,
Տալվըտաքդ քաշին նազըդ,
Ներվըտաքդ հիւսին մազդ,
Թո՛ղ հինա լի քումն մատուդ.
Աս հինան անպէս հինա չէ,
Ղըկողն ալ ի՞նչ աղուոր մանչ է։
Հինադ վարդէ ջուրով շաղուած,
Չեռքդ չի դրած՝ կարմրած։
Նազ ըրէ նազըդ վերցընիմ,
Ջուր ուզես շէրպէթ խմցընիմ,
Ալա Թօզ չէքէր կ'ծըցընիմ,
Քեզ աթլազ ու խաս հագցընիմ։
Մեր տունը ձեր տանը դիմաց,
Երբոր անիմ աչօք իմաց,
Ելի՛ր եկուր կամաց կամաց,
Նազլու քալէ բարեւ բռնած։
Հարսնուկ քալէ, հարսնուկ քալէ
Մատրդ փըրլանթի մանի է,
Էտալը քալէ, կէրտանըդ կոյրէ,
Փեսիդ բերանը վիտալի օղ է։
Աստուն կ'ելլայ պաղ պաղ հովերը,
Պիւլպիւլը չատրը զարկեր վարդին բոլորը,
Ցորս պէնկ ունի լուս երեսին բոլորը,
Փիլիպպոսին հարս տըլի ախչինին աղուորը։
Ան պիչլմէի քինթըդ սիրիմ,
Որ խուրմայի կու նմանի։
Ելի եկու կամաց կամաց,
Նազլու քալէ բարեւ բռնած։
Պալի սէպպէ բերանդ գովիմ,
Որ պատէմ իչի կուլմանի,
Աղդաներուդ հասր սիրիմ,
Ինծուի Թանէ կուլմանի։
Ելի եկո՛ւ կամաց կամաց,
Նազլու քալէ բարեւ բռնած։

Հաւաքեց՝ Ե. Գասեան

ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ օր տեղի ունեցաւ գրական ասուլիս մը, Համաստեղի մասին։ Այս առթիւ, իբրեւ ճաշակ, կը ներկայացնենք հատուած մը երիտասարդ գրագէտէն։

ԽՄԲ.

ՓԻԼԻԿ ԱՂԲԱՐԸ

(Հատուած մը

Քահանան անոր անունը Փիլիպոս մկրտած էր, սակայն գիւղացիք Փիլիկ կը կանչէին։

Ինչպէս որ աշխարհ կուգան եղը կամ ծառը, ճիշդ այնպէս ալ աշխարհ եկած էր Փիլիկ աղբարը, եզան պէս չարքաշ ու ծառին պէս բարի։ Ծառը՝ անգիտակ իր անսահման բարութեան՝ իր հովանին կը տարածէ յոգնած ճամբորդին, եւ թոյլ կուտայ, որ թռչուններ վերք բանան իր մարմնոյն վրայ, բոյն շինեն, ձագեր մեծցնեն, օր մըն ալ թեւ առնեն ու թիռ գան։ Փիլիկ աղբօր բարութիւնը անսահման էր ճիշդ այն մենաւոր ծառին պէս։

Փիլիկ աղբար իր հօր մասին ոչինչ գիտէր։ Վաղուց մոռցուած գեղեցիկ երազի մը պէս կը յիշէր իր մօր կարմիր կտաւէ գոգնոցը միայն։ Սակայն, երբ մէկը հետաքրքրուէր, Փիլիկ աղբար շատ հաճոյքով պիտի բանար իր փոքրիկ կաշիէ տոպրակը ու գանազան յուռութքներու, ձիու մազերու, փայլուն կոճակներու ու ծրծեններու շարքին՝ ցոյց պիտի տար ծռած, ժանգոտած մատանի մը կապոյտ յուլունքէ ակով։ Փիլիկ աղբար կը հաւատար, որ այդ մատանին իր մօրն է ու կը պահէր շատ գուրգուրանքով։

Փիլիկ աղբար շատ կանուխէն որբացած՝ ուրիշներուն դռները մեծցաւ։ Հովթեր արածեց, հունձքի գնաց, գոմէշ լողցուց, սիրմացան եղաւ, տափան տափնեց ու իրիկուն առտու եկեղեցի երթալ չմոռցաւ։

Փիլիկ աղբար աշխատեցաւ չարաչար։ Ըռաւօտ շատ կանուխ արթնցաւ. երեկոյին արեւէն ուշ ձգեց գործը. օր մըն ալ պարապ չմնաց. սակայն միշտ ախոռի խշտեակներուն վրայ կը քնանար մինեւնոյն կապոյտ զպունով, թաղիքէ մինեւնոյն գլխարկով։

Երբ մէկը այգին փորելու պէտք ունենար, Փիլիկ աղբարը կը կանչէր։ Երբ ուրիշ մը աղօնը ջրաղացը տանիլ ուզէր, Փիլիկ աղբարը կը փնտռէր. աւելի ուրիշ մը՝ երբ իր տունը շինէր, աղիւս կրելու համար Փիլիկ աղբօր կը դիմէր։

Փիլիկ աղբար չէր կրնար մերժել։ Ի՞նչ. ինչպէ՞ս մերժէր, երբ իրեն գործ մը կը յանձնէին։ Ամէն առաւօտ, շատ կանուխ, արեւին հետ իր հասակին ստուերը օրհնութեան պէս կը նարածէր ուրիշի արտերուն ու այգիներուն վրայ, որտանց կ'աշխատէր. յոգնելիք չունէր։ Բոլոր աշխատէր, օրական իր փորով երեք ժամ կերակուր կ'ուտէր, ա՛յս ինչ որ կը ստանար, ոպէս վարձք։

— Ես փարան ի՞նչ ընեմ, խաթուն պաճի, պահէ՛ սերմնցու ցորեն առ, փորով հաց ինծ հերիք ա,— կը խօսէր Փիլիկ աղբար ամէն անգամ, երբ կը փորձէին մի քանի փարա սրավարձք տալ։

— Էգ եգն ըստիարցեր ա, լուծքը ղըժար կը քաշա, մեղք ա. Աէօր աբար, անլեզու հայվան ա Էսօր չլծեցի. Թեմամ օրը էգ լուծքը ես իլեն գօրսն քաշեցանք։ Ես փարան ի՞նչ ընեմ։ Ըատցուր էգ փարան, կէնձ եզ մ'առ,— կը խօսէր, կը թելադրէր ուրիշի մը։

Ըատեր նոյնիսկ իրենց սեղանին չէին նստեցներ Փիլիկ աղբարը, որովհետեւ շատ տգեղ էր։ Անոր երեսը կրիայի խեցիի նման էր, գլուխը՝ խոշոր, մարմինը՝ փոքր ու ոտքերը՝ ծուռ։ Ըկանջները մի քիչ ծանր էին ու վերի մասը միշտ թաղիքէ գլխարկին տակ ծածկուած։

Նեհեղեցիին մէջ իսկ, աղբար մինչեւ կոչնակներ կը կանգնէր։ Ժողովուրդին մտնել չէր համարձակեր։

Եթէ մէկը բարկանար, չէր դժգոհեր։ Երբ ուրիշ ըսէր — «Փիլիկ աղբար, ճամբայէն մի քալեր,— ...ունք կուտար, որովհետեւ խարհն անոնցն էր ու ինք էր, օտար, ականջները խուլ, խարհի աղմուկէն իսկ կար... Փիլիկ աղբար մարդերէն ... մարհուած՝ չխուսափ չափ կը ... բեր մարդերը ու անոնց ... ըլլալու համար էր, որ կը ... չըկեր ինքզինքը։

Ընծպեր Մարկոսին ... բեռցուցած ատենն էր, որ ... վար ինկաւ ու կոտրեցաւ իր ... աչքը։ Ուրիշի մը արտին ... ռամը տեղափոխելու ... խախտեցաւ իր կողին ... Աղիւս կրելէն ուսերը ... ջրտուք ընելէն ոտքին եղ... ները թափեցան ու մատները ... թեցան։ Այս բոլորը մարդ... համար էր. եւ կը վարձատ... ոսպ ապուրով կամ թանով ... կամ սեղանի աւելցած կերակ... ներով։

Փիլիկ աղբար հեռացեալ ... ծերանար. Ըկօր արար եղան ... Դաշտի աշխատանքները ... այլեւս անկարելի էր, ժամ ... որ կողին ոսկորը վինք շատ կը ... գէր ու օր մըն ալ կենդանին... խնամք տանելու համար ... գայլնց տան մշակ գացած...

Աղայենց տունն ունէր ... րաձեւ ու բարձր դռներ ... դռներուն վրայ կային ... խոշոր գլուխներով, նախ ... գետնի ձեւով ժանգոտ երկաթ...

Աղային հայրը դեռ ... երբ Փիլիկ աղբար մշակ ... Հաստ փորով ծանր մէկն, որ ... ճախ կը տեսնուէր՝ պինդ ... վրայ հեծած, պարտէզ կերթ... Անոր սրով տունը ձոխ էր, ... ծառաներ ու սպասուհիներ...

Առաջին անգամ մարդ ... Աղայենց դռնէն ներս ... գարձակ բակին մէջ պիտի ... գտնէր սալերու ձայնը ... գային Երեւին տակ պիտի ... նաւոյն մատակ ձի մը ... րիկ ձագուկով միասին։ Ընդ... քերուն քով պիտի տեսնէր ... ցող ու փրփրած մի քանի ... հաւեր յետոյ՝ որսի երկար... բակներ իրենց ծուարած ... վեր պիտի ցատկէին։

Բակի այդ աղմուկը՝ ... կանի մը ներս մտնելուն ... բար նշանն էր։ Այդ պահուն ... աւել մը անուշին տակ ու ... խոշոր սըթիլ մը ձեռքին՝ ... դուրս ելլողը Փիլիկ աղբարն ...

Փիլիկ աղբար այդ ... բակը կ'աւլէր, հորէն ջուր կը ... չէր, սագերն ու բադերը ... կը տանէր, ձիերը կը խնամէր ... սիրտն ու հոգին կենդանիներ... հետ խառնած՝ անոնց հետ ... ցաւ ու անոնց հետ, ախոռին ... անկիւնը, յարդէ խշտեակ ... վրայ քնացաւ։

Կենդանիները ծանօթ ... Փիլիկ աղբօր բոլոր շարժումներ... կը ճանչնային անոր հագուս... եոր քնանալը։

Փիլիկ աղբար երբ ... ներս մտնէր, ջորին իր ... անոր կը դարձնէր, ձիերը ... խրխնջէին ծիծաղի պէս ... ու հնչուն. ամանք իրենց ... երկու սրունքներուն վրայ կը ... ձէին կանգնիլ ի նշան իրենց ... սահման ուրախութեան։

Փիլիկ աղբարն էր ... երբ մատակ ձի մը, կով ... կամ մատակ գոմէշ մը ... ինք կ'ըլլար արգանդահատ... բով միակ յուղարկաւորը ... մեռած կենդանի մը, ախոռ... մէն դուրս քաշէին կապով ...

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՀՍԱՆ ՊԷՅԻ ԴԷՄ

Փետր. 25ին, Էնկիւրիի բարձր ատեանին առջեւ վկայութիւն տուաւ նաեւ վարչապետ Ըսմէթ փաշա, նախկին գործաւոր Իհսան պէյի դէմ: Կ'ամփոփենք գլխաւոր մասերը.—

«Ամուլթի պայմանագրութեան բարեփոխումը թէ՛ իմ եւ թէ՛ գանլիճին ուշադրութիւնը գրաւեց, իմ ուշադրութիւնս գրաւող կէտը սա էր որ «կրկին պիտի տեսնուինք» ըսուած ըլլալով հանդերձ, պայմանագրութիւնը ստորագրուած եւ մենք կատարուած իրողութեան մը առջեւ դրուած էինք:

Ասկէ կարեւոր կէտ մը կար, «Համաձայնութեան» խնդիրը, քանի որ գանլիճին մէջ այս խնդիրը ծեծուելով հանդերձ մերժուած էր: Այս երկու կէտերուն վրայ քննութիւն կատարելու պէտք եւ տեսանք թէ ծովային գործավարը այս մերժուած կէտերը ընդունելու համար ընկերութեան հետ համաձայնած էր: Այս միջոցին տեսանք որ վճարումներու պայմանն ալ ի նպաստ ընկերութեան փոխուած էր ինչ որ գործավարին վրայ մեծ պատասխանատուութիւն կը դնէր, մանաւանդ որ վճարումներու մասին Գործավարներու խորհուրդին մէջ վերջնական որոշումներ տրուած էին: Ծովային գործավարը առարկեց թէ նոր տարւոյ առթիւ 5 միլիոն 600.000 ոսկին չի բաւեր, վասնզի Ամուլթի նորոգութիւնը 1.300.000 ոսկիով չէր կարելի, 1.700.000 ոսկի պէտք էր, այսինքն 400.000 ոսկի աւելի: Այս գումարը նախ չընդունեցինք. սակայն գործավարը շատ պնդեց եւ ստիպուեցանք ընդունիլ:

Անկէ վերջ, ծովային գործավարը առանց գանլիճին հետ անգամ մը խորհրդակցելու, ընկերութեան ի նպաստ վճարումներ ընելու պարտքն ընդունած է, շատ լաւ գիտնալով որ այդ վճարումներուն համար գանլիճին մէջ ինչ ինչ միաբանութիւններ տեղի ունեցած էին: Գանլիճին երկու ընկերութիւն առաջարկուած եւ թէ ես այդ ընկերութիւններէն մէկուն անունը չեմ ջնջած, ինքը Իհսան պէյն է որ մէկ ընկերութեան առաջարկ բրած է. ընկերութեան մէկուն անունը ջնջողը ինքն է: Բայց իմ գրիչովս ջնջած է. ինչ որ չապացուցանեն թէ ես ջնջած ըլլամ, արդէն բոլոր գործառնութիւնները ցոյց կուտան թէ մէկ ընկերութեան վրայ դարձած է ամէն ինչ. բոլոր խոստումները Ֆիլէնտէր ընկերութեան տրուած են:

Վերջապէս Բարձրագոյն Ատեանիդ համարձակ կրնամ ըսել թէ ծովային գործավարութեան մէջ կատարուած բոլոր գործառնութիւնները բնոյթ ունին պետութեան շահերը վտանգելու, հանրապետական օրէնքներու բոլորովին հակառակ ընթացք բռնուած ըլլալու եւ փոխադարձ վստահութեան վրայ հիմնուած համագործակցութեամբ աշխատող գործավարներուն եւ հանրապետական կառավարութեան գոյութեան սպառնալու: Քանի մը ընկերութեանց հետ սակարկութիւն եղած է, ասոնցմէ իւրաքանչիւրը մէկ-մէկ կառավարութիւն կը ներկայացնէ, տարակոյս չկայ որ ասոնք մեր կառավարութեան գաղտնիքները իրենց կառավարութեան յայտնեցին»:

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԷ, ԵԹԷ ՈՉ...

Պոլսոյ Թուրք մամուլը կը շարունակէ կիրքերը գրգռել ոչ-Թուրք հպատակութեանց դէմ: «Վաքըթ»ի վերջին թիւին մէջ կը տեսնենք հետեւեալ տողերը.

— «Կեավուրական զգացման պէտք չկայ: Կա՛մ անկէց տէֆ պիտի ըլլաք եւ կամ թուրքերէն պիտի խօսիք: Ուխտած ենք հայրենիքին ծոցին մէջ օձ չպահել: Այսպիսի արարած մը ուր որ տեսնենք, պիտի ջախջախենք: Թրամուէյի, շոգենաւի եւ փողոցի մէջ չենք կրնար հանդուրժել որ Թուրքիացի մը Թուրքերէնէ տարբեր լեզու մը գործածէ: Ասիկա մեզի ազգին հրամանին դէմ ըմբոստութեան մը պէս կ'երեւայ: Այս յանցանքը գործողը անխնայ է, պժգալի է: Այս յանցանքին հանդէպ լռող անարիւն մարդն ալ ըստ մեզ ինքնութիւնը ուրացող օտար մըն է»:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՉԵՄ ԸԼԼԱՐ...

Եթէ ինծի առաջարկեն Միացեալ Նահանգներու նախագահութիւնը, չեմ ընդունիր:

Որովհետեւ Սպիտակ-Տան աթոռակալները կը պնդեն թէ նախագահութիւնը ամէնէն տաժանելի, ամէնէն զզուելի արհեստն է:

Ռուզվէլթ կ'ըսէր թէ նախագահական աթոռը համազօր է դժոխքին: Քուլիճ, որ սովոր է ընտրանքով արտասանել իր բառերը, բարեկամի մը կ'ըսէր թէ ամենայէլեան աթոռ մըն է նախագահին գահը: Միայն Հարտինկն էր, որ կը սիրէր գահն, եւ մեռաւ այդ աթոռին վրայ: Բայց մենք գիտենք թէ դրախտին մէջ մարդ չի մեռնիր: Ուրեմն Սպիտակ-Տունը դրախտ մը չէ:

Արդ, ի՞նչ կայ այդքան սարսափելի այդ Սպիտակ-Տան մէջ, որ կը ծփայ կանանչութեան մէջ եւ արեւը կ'ոսկեզօծէ զայն թանկագին փոշիով մը:

Սպիտակ-Տան բնակիչը կարծես գերի է ինկած 120 միլիոն բնակիչներու ձեռքը: Ռուզվէլթի կինը կը պատմէ թէ անթիւ պատուիրակութիւններ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, տողանցք կը կատարէին Սպիտակ-Տան նրբանցքներուն մէջ, առանց ժամանակ ձգելու, որ նախագահը քիչ մը հանգչեցնէ աչքերը դուրսի կանանչութեան վրայ: Եւ ամերիկեան պատուիրակութիւնները սարսափելի՛ են, չեն խօսիր, չեն խնդրեր, այլ կը սեղմեն ձեր ձեռքը, ցնցելով ձեր բազուկը: Երեւակայեցէք թէ ի՛նչ կը պատահի, երբ ամբողջ օր մը չորս հարիւր անգամ ձեր բազուկը թօթուեն: Հարտինկ երկու անգամ ջղատապ ունեցաւ եւ ձեռնակապ կրեց:

Պատգամաւորներն ալ անհանդուրժելի են նոյնքան: Անոնց գլուխը կը կանգնի երեսփոխան մը, որ, ի պաշտօնէ, կը խօսի անընդհատ:

Եւ վերջապէս Միացեալ Նահանգներու Նախագահը միակ տէրն է երկրին, այնպէս որ ստիպուած է իր աչքը պտտցնել ամէն կողմ եւ ամէն բանի վրայ: Նախարարները պարզ խորհրդականներ են, որոնք պատասխանատու են Նախագահին: Անոնք ստիպուած են ամէն բան ենթարկել նախագահին հաւանութեան, գրաւոր կամ բերանացի:

Ուիլսըն չէր սիրեր բերանացի տեղեկատուութիւնը: Կը պահանջէր, որ ամէն բան տեղեկագրուէր: Կը կարդար տեղեկագիրները, նօթ կ'ընէր, եւ իր դիտողութիւններն ու հաւանութիւնը մեքենագրելէ յետոյ, կը վերադարձնէր իրենց: Լէնսինկ, որ իր արտաքին նախարարն եղաւ, կը պատմէ թէ, երբեմն, ամբողջ շաբաթ մը չէր կրնար տեսնել Ուիլսընի երեսը, եւ միայն գրաւոր կը տեսակցէին: Իսկ Հարտինկ կը սարսափէր տեղեկագիրներէն, եւ ամէն գործ կը տեսնէր բերանացի հրահանգներով: Քուլիճ կը փորձէ երկու եղանակներն ալ, թէ գրաւոր եւ թէ բերանացի: Սակայն, բերանացի տեղեկատուութեան պահուն, չափազանց կարճ կ'ըլլան իր խօսքերը, եւ գրաւոր տեղեկատուութեան պահուն, քանի մը բառով կուտայ իր պատասխանը: Ռուզվէլթ շատախօս էր, բայց երբ ուզէր, տիպար լակոնականութիւն մը ցոյց կուտար: Այս առթիւ պատմութիւն մը.

Փիլիպպեան կղզիներու կառավարիչը, Թաֆթ, երկու ամիս բնաւ լուր չղրկեց Նախագահ Ռուզվէլթի: Նախագահը, մտահոգ, հեռագիր մը ղրկեց.

— Ի՞նչպէս էք:

12 ժամ յետոյ պատասխանը հասաւ.

— Շատ լաւ եմ: Երէկ 12 քիլոմեդր ճամբորդեցի ձիով:

Թաֆթ չափազանց գէր էր, կը կշռէր 120 քիլօ: Ռուզվէլթ նոր հեռագիր մը ղրկեց.

— Ձի՞ն ինչպէս է:

Նախագահական արհեստը ունի նաեւ ուրիշ յոգնութիւններ: Ստիպուած է ստորագրելու լուսանկարներ, ալպոմներ ու յուշատետրներ: Եւ օրը մօտ երկու հարիւր անգամ: Դեռ կան նամակներ, անհամա՛ր նամակներ, որոնց պէտք է պատասխանել: Ուիլսըն այս մասին շատ ճշտապահ էր, անպատասխան չէր ձգեր նամակները: Նոյնիսկ ի՛նք կը մեքենագրէր զանոնք: Հայերը շատ լաւ կրնան վկայել թէ ի՛նչ նամակներ ստացան Ուիլսընէն:

Հապա օրագրողներու ընդունելութի՞ւնը: Շաբաթը երկու անգամ, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 4ին, նախագահը կ'ընդունի բոլոր օրագրողները: Իւրաքանչիւրը իրաւունք ունի գրաւոր հարցում ուղղելու: Նախագահը կը կարդայ բոլոր այդ հարցումները՝ անոնց ներկայութեան, եւ կը պատասխանէ կամ չի պատասխաներ: Իսկ օրագրողները պարտաւոր են իրենց ստացած պատասխանը գրել, սկսելով այսպէս. «Սպիտակ-Տան ներկայացուցիչը կը յայտարարէ թէ...»: Եւ այս՝ պարզ ձեւակերպութիւն մը:

Հազուադէպ է, որ նախագահ մը երկար ատեն դիմանայ այս չարչարանքին: Եւ սակայն, որքան զզուելի արհեստ մը ըլլայ, որքան ամենայելական աթոռ մը ըլլայ, շատե՛ր կան, որ կը ցանկան բազմիլ այդ գահին վրայ: Բայց եւ այնպէս կը մեռնին անոնք ալ, որ նախագահ կ'ընտրուին, եւ անոնք ալ, որ նախագահ չեն կրնար ընտրուիլ:

Ամէն պարագայի, կարելի չէ ուրանալ որ զզուելի արհեստ մըն է, եւ ես կը նախընտրեմ ըլլալ նախագահը պզտիկ միութեան մը, քան թէ 120 միլիոն ժողովուրդի մը:

ԱՐԻ

ԱՆԳԼԻԱ ԳՈՀ ՉԷ ԻՐ ՕԴԱՅԻՆ ՈՒԺԷՆ

Անգլիոյ ազգային պաշտպանութեան մարմինը իր վերջին տեղեկագրին մէջ ստիպողական անհրաժեշտութիւն ցոյց տուած էր Անգլիոյ օդանաւային ուժը զօրացնելու: Այս առթիւ վարչապետ Պոլտուին 1926 Յանիսին պաշտօնապէս յայտարարած էր խորհրդարանին մէջ թէ խիստ մօտ ժամանակէն գործադրութեան պիտի դրուի օդային պաշտպանութեան նոր ծրագիր մը, որ ամէն գոհացում կուտայ փորձագէտներուն: Իսկ այժմ կը հաղորդուի թէ այդ ծրագրին գործադրութիւնը ութ տարի յետաձգուած է: Այս պարագան յուզումի կը մատնէ Անգլիոյ ռամիկ ժողովուրդը:

Անգլիա ամսական 10 միլիոն ստեռլին կը ծախսէ ազգային պաշտպանութեան համար, հետեւաբար հարկատու ժողովուրդը, որուն գրպանէն կ'ելլէ այս հսկայ գումարը, կը փափաքի որ իր երկիրը պաշտպանուի օդային յարձակումներուն դէմ. քանի որ Անգլիա աշխարհագրական եւ ճարտարագործական պատճառներով ամէնէն աւելի օդէն է որ վտանգի ենթակայ է:

Մինչեւ այսօր Անգլիա աշխարհի վրայ գերակշիռ դիրք ունէր, շնորհիւ անոր որ հաստատուած էր կղզիի վրայ եւ զօրաւոր նաւատորմ ունէր, սակայն այժմ դարը փոխուած է եւ օդանաւերը ռազմական կարեւոր ազդակ մը դարձած են:

Անգլիոյ օդային տորմիղը շատ աւելի տկար է քան Գերմանիային ու Ֆրանսայինը: Այսօր պարզ ճշմարտութիւն մըն է թէ՝ առեւտրական օդանաւերը փոքրիկ փոփոխութեամբ մը կարելի է վերածել պատերազմական օդանաւերու: Այս պարագան շատ լաւ հասկցած են գերման վարիչները, որոնք առեւտրական օդանաւորդութեան յանձնաժողովին մէջ մտցուցած են պատերազմական նախարարութեան եւ բանակի յանձնաժողովի անդամները: Եւ այս վերջիններն է որ կը վարեն ամբողջ գործը:

Մինչ իր դրացիները հարիւրաւոր առեւտրական օդանաւեր ունին, Անգլիա հազիւ քսան հատ ունի: Ներկայիս Եւրոպայի մէջ 36.636 մղոն ճամբու վրայ օդանաւային երթեւեկ կը կատարուի: Այս գումարէն 1090 մղոնը միայն անգլ. ընկերութեանց կը պատկանի, մինչ գերման ընկերութեանց բաժինն է 14.862 մղոն, ֆրանսականներունը՝ 8304: Գահիրէ-Պասրա գիծն ալ հաշուելով, անգլիական օդանաւային ճամբաներու գումարը չանցնիր 2226 մղոնը: Յետոյ եթէ հաշուենք անցեալ ամառ անգլիական օդանաւերու կտրած ճամբան, կ'ունենանք օրական 3170 մղոն (մէջն ըլլալով Գահիրէ-Պասրա գիծը), մինչ նոյն շրջանին գերման օդանաւերը կտրած են 37.500 մղոն ճամբայ:

Ահա՛ այս պայմաններուն տակ, Անգլիոյ հանրային կարծիքը կը պահանջէ անմիջապէս գործադրութեան դնել օդային պաշտպանութեան ծրագիրը: Կը պահանջուի նոյնպէս օդանաւորդութիւնը զինուորական հակակշիռէն դուրս հանել, աւելի արագ թռիչք տալու համար այդ ստորաբաժանումին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր, Կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ֆութպոլի Ա. խումբը կը մեկնի Տիէփ քաղաքը, մրցելու համար տեղական խումբին դէմ:

Այս խումբը Նորմանտիոյ պատւոյ դասակարգին կը պատկանի եւ լաւ յաղթանակներ տարած է արժէքաւոր խումբերու դէմ: Խումբին ժամադրավայրն է Կիրակի առաւօտ ժամը 7.45ին, Gare St. Lazare:

∴ Իթալիի մասնաճիւղի Ա. խումբը կը մրցի U. S. Normandie-ի պահեստի խումբին դէմ: Ժամադրավայր Փօրթ տ'Օրլէան ժամը ճիշտ 1.30ին:

∴ Շավիլի Ա. խումբը C. A. Montreuil-ի երկրորդ խումբին դէմ: Հաւաքավայր Փօրթ Մայիօ ժամը 12.45ին: Մեկնում ժամը ճիշտ 1ին:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

28 ԳԱՒԱԹ.— Երեք երիտասարդ մշակներ, որոնք կ'աշխատէին Վիլլի մօտ ագարակ մը, քաղաք գացին քիչ մը զուարճանալու: Նախ մտան սրճարան մը: Որոշեցին գարեջուր խմել, որքան կրնային: Պայմանով որ, գարեջուրին գինը վճարէր ով որ առաջին անգամ ձգէր գաւաթը:

— Գարեջո՛ւր, պոռացին սրճարանատէրին:

Գաւաթները գացին եկան, գացին եկան:

Յանկարծ, Լըֆրէնը, որ 28 գաւաթ խմած էր, կաթուածահարի պէս ինկաւ գետին: Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց, բայց կէս ժամ յետոյ մեռաւ, թունաւորուած:

ՃԱՐԴ.— Պերլինի մէջ գժբախտ հայր մը, Վիլլման, կատարեալ թշուառութեան մատնուած էր: Յուսահատութեան նոպայի մը մէջ, դանակը առաւ եւ կենդանիի նման մորթեց կինը եւ երեք փոքրիկ զաւակները: Յետոյ պակսեցաւ անձնասպան ըլլալու քաջութիւնը եւ փախաւ:

ԽՄՈՂԸ.— Թուրի մէջ բանուորի մը երիտասարդ կինը, Քամոլին, 20 տարեկան, խմող մըն էր տիպար: Երբ ամուսինը գործի երթար, կեսուրին հետ կը նստէր խմելու:

Անցեալ օր եւս նստեր կը խմէին: Զաւակը, երկու տարեկան չարաճճի տղեկ մը, որ կը գրօսնուր սեղանին շուրջ, գետին ձգեց շիշը: Մայրը կատղեցաւ, տղուն մէջքէն բռնեց եւ դուրս ելաւ: Քիչ յետոյ ներս գալով ըսաւ.

— Հիմա կրնանք հանգիստ խմել, ալ խանգարող չկայ:

— Ի՞նչ ըրիր:

— Խմէ՛ կ'ըսեմ քեզի, եւ մի հարցներ:

— Երեխա՞ն չիմանա՞յ:

— Պէտքարանին փոսը ձգեցի, չիմանար:

Իրիկունը ամուսինը իր զաւակին դիակը հանեց կղկղանքի փոսէն: Յետոյ լուր տուաւ ոստիկաններուն, որոնք ձերբակալեցին անարժան կինը:

Կինը, որ անզգաստ խմող մըն է, կ'ըսէ թէ չի յիշեր ըրածը, որովհետեւ «քիչ մը շատ խմած էր»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Գ.

— [illegible] կը յիշէ՞ք ... սպաննեցին անոր

— Հեշտանքի ոճիր, ըսաւ ոստիկանապետը նօթատետր մը հանելով, Թափառաշրջիկները...

— Ոչ, ոչ, Թափառաշրջիկները չէ. կրկնեց աղջիկը, ակռաները իրարու զարնելով:

Բժիշկ մը եկաւ սենեակներէն: Աղջիկը հրամայած ըլլալու էր աղջիկը հոն պահեն:

— Քաջ եղէք, օրիորդ:

— Վերջացաւ, ըսաւ անիկա, վերջացաւ, թող գիս ալ գետին...

Բժիշկը ըսաւ: Նատէժտա զոգեց քերը: Կարծես թէ կեանքը կ'ուտար իրմէ:

— Ո՞վ սպաննուած է, հարցուցի բժիշկին:

Երիտասարդը

ճիչ մը արձակեց.— Բորիսը սպաննուած: Սպաննուած, երբ նպատակին նոր էր հասած:

Ու ծերունի սպասուհին, որ պառաւ տնտեսուհիի մը պէս կը խօսէր ու կը խօսէր...

— Բայց իշխանը, վերսկսաւ բժիշկը խելօք, իշխանը ոչ մէկ ձմլում ունի, ջղային պարզ ցնցում մըն է, մէկ վայրկեանէն միւսը ուշքի կուգայ

Ոստիկանապետը բացատրեց լռութեամբ

Ու սպասաւորները՝ տեսնելով երիտասարդին ինալը, վախցած ըլլալու են երկրորդ ոճիր մը գործելու... շատ պարզ է.— Թափառաշրջիկները ըրած ըլլալու են..

— Ոչ, ոչ, սխալ է, ըսաւ Նատէժտա որ սկսած էր ինքզինքը գտնել, Նշանածիս հետ տունէն դուրս կ'ելլէինք... գլխարկս գլուխս էր եւ վերարկուս ալ ձեռքս, ինքնաշարժը նստելու վրայ էինք.. յանկարծ լսեցինք աղաղակներ, հայրս վերնայարկէն կը կանչէր... ուզեցի վերադառնալ, պատուհան մը բացուեցաւ եւ հայրս պոռաց — «Օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն» խոյացայ, նշանածս ետին դարձաւ ու գոչեց.— «Ի՞նչ կ'ընէք, Նատէժտա» անիկա անմիջապէս զգացած էր վտանգը... իր սարսափը հասկցայ... Նոյն վայրկեանին մութէն մարդիկ դուրս ելան եւ ետեւէն հարուածեցին զայն. վերջին ճիչ մը լսեցի, «Թուղթե՛րը, թուղթե՛րը», կ'ըսէր նշանածս այլեւս բան մը չէի հասկնար... Անիկա գետին ինկաւ եւ հայրս ալ լռած էր.. կը մտածէի որ զայն ալ սպաննած են.. ինչ ընելս չէի գիտեր, նշանածիս մարմինը քաշեցի մինչեւ վանդակորմը, սպասուհին երեւցաւ... «Հոգ տար անոր» ըսի անոր ու խենդի մը պէս աղջին յարկը ելայ. գաւիթին վրայ գտայ հօրս մարմինը՝ անշունչ. Պատուհանները վազեցի, տեսայ որ քանի մը մարդիկ կը փախչէին առնուազն վեց հոգի էին: Այն ատեն հեռաձայնի գործիքը առի, ձայնալը գիտէք, պարոն ոստիկանապետ...

Ծերունի իշխանին սենեակը գացինք, ուր ան կը հեծէր իր նուաղած վիճակին մէջ. բժիշկը մեզ նորէն ապահովցուց անոր մասին

— Եթերը իր ազդեցութիւնը երեւան բերաւ... իր գիտակցութիւնը վերագտնելու վրայ է...

Արդարեւ, ծերունին յամրօրէն ինքզինքը գտաւ: Նատէժտա անոր ձեռքը բռնեց ու իր սառած ճակատը դրաւ անոր վրայ: Աղջիկը այն ատեն սկսաւ լալ փրկարար արտասուքներով:

— Հայրի՛կ, հայրի՛կ, կը հեծկլտար

Իշխանը աչքերը փակած կեցած էր:

— Ա՜խ, սա՛ լոյսը, սա՛ լոյսը, կը հեծեծէր ան:

Լամբերը մարեցին, միայն մոլորագոյն ապակիով ելեկտրական ջահ մը գայլակամբը: Իշխանը սկսաւ խօսիլ աչքերը միշտ գոց

— Ցա՛ւս, խե՛ղճ տղաս... իմ խե՛ղճ Բորիս, դուն՝ որ արդէն վիրաւորուած էիր պէտք է երթաս հանգչիս.

— Քեզ Բորիսը կը կարծէ, ըսաւ Նատէժտա սարսափով:

Յետոյ յանկարծ, դժուարաւ կիսովին ու կարծես թէ ցաւով բանալով իր խիստ ծանր կոպերը, ծերունին գիս ճանչցաւ:

— Մարսէ՛լ Լանտրըսի, դուք հո՞ս էք դեռ... տեսա՞ք, տեսա՞ք... ո՞ւր է Բորիսը, ի՞նչ ըրին Բորիսը:

Նատէժտա աւելի ուժգնօրէն հեծկլտաց տառապագին: Այն ատեն իշխանը հասկցաւ

— Սպաննուա՛ծ... զայն սպաննեցին.. Թշուառականնե՛րը... ըսէ՛ք, մեռա՞ծ է, Մարսէ՛լ, մեռա՞ծ է, ա՜խ... այն գեւին մարդիկն են ատոնք, թշուառականնե՛րը...

Յետոյ յանձնարարեց

— Պէտք չէ մանաւանդ ֆրանսական իշխանութեանց բան մը ըսել .. ոչ մէկ բան, ոչ մէկ...

Ու գլուխը վար ինկաւ յոգնաբեկ:

Գացի այն սենեակը, ուր Բորիսի մարմինը դրուած էր:

Ծառաները վերցուցին, վերքերը ահաւոր էին: Անոր խոշոր աչքերը իրենց կոպերէն դուրս ելած էին կարծես եւ մեծ ահարութեամբ սեւեռած էին կենդանի մնացողներուն վրայ: Ոտքի վրայ չկրցայ կենալ

(Շար.)

Զօրաշարժի առաջին օրը կը սկսի վերոյիշեալ օրէնքին վաւերացման թուականին յաջորդող օրուան կէս գիշերէն եւ այդ թուականը մանաւոր կերպով կը յիշատակուի զօրաշարժի յայտարարութեան մէջ։

ՅՕԴ. Բ. – Զօրաշարժի ջնջումի որոշումը Գործավարներու Խորհուրդին կողմէ կը տրուի՝ Ընդհ. Հրամանատարութեանկամ Ընդհ. Սպայակոյտի Նախագահութեան կարծիքը ստացուելէ յետոյ։ Ընդհ. Հրամանատարութեան կամ Ընդհ. Սպայակոյտի Նախագահութեան առաջարկին վրայ եւս Գործավարներու Խորհուրդը կրնայ զօրաշարժը ջնջելու որոշում տալ։

Այս որոշումը գործադրութեան կը դրուի՝ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ վաւերացուելէ յետոյ։ Զօրաշարժը վերջ կը գտնէ, վերոյիշեալ որոշումին վաւերացուած թուականին յաջորդող օրուան կէս գիշերին։

∴ Գործավարներու Խորհուրդը որոշած է որ զինուորական ծառայութեան համար հրաւիրուածները իրենց պատկանած զինուորական շրջանակին մէջ պիտի ծառայեն։

Անգլիա եւ Պոլշեւիկները

Լոնտոնէն հեռագրի մը համաձայն, ժընեւի մէջ տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Սըր Օսթըն Չէմպըլէյնի եւ Լիտվինօֆի միջեւ։ Անգլիոյ կարգ մը դրամատէրերն ու գործարանատէրերը կարեւոր դիմումներ կատարած են արտաքին նախարարին մօտ, թելադրելով որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատուին Անգլիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ։

«Դեռ այլ անուն Անատոլուի վրայ»

«Ազգամ»ի քաղաքական բաժնի խմբագիրը կը գրէ.—

Վերջերս Աթէնքի թերթերէն մէկուն մէջ կարդացինք թէ նախկին դիկտատոր զօր. Փանկալոս «Զմիռնի» (Իզմիր յածանուով Աթէնք պիտի փոխադրուի երեք նրէտէէն։ Նոյն թերթը կը գրէ թէ հելլէն իշխանութիւնները աւելի յետոյ որոշած են «Պրուսա» յածանուով փոխադրել նախկին դիկտատորը. այս առթիւ «Պանտրմա» յածանուին հրաժարած են ընկերանալ «Պրուսա»յին...

Այս տողերը կարդալով մէկէն ի մէկ ջղայնոտեցանք, եւ ժտածեցինք թէ Պրուսայի, Իզմիրի, Պանտրմայի նման թրքական անունները ի՞նչ գործ կրնան ունենալ հելլէն նաւատորմին մէջ։ Մանաւանդ որ այս անունները ո՛չ թէ պատերազմէն առաջ, այլ պատերազմէն յետոյ դրուած են։ «Իզմիր» յածանաւը, որ Հելլէններուն յիշեցնելու է Իզմիրի մէջ իրենց կերած անմոռանալի ծեծը, Աւստրիայէն գրաւուած եւ Յունաստանի յանձնուած է՝ իբր պատերազմական աւար։ «Պրուսա», «Պանտրմա» «Պերկամա» յածանաւերը, բոլորն ալ պատերազմի աւարներ են, եւ պատերազմէն յետոյ Հելլէններուն ձեռքը անցած են։

Բայց խնդիրը հոս չի վերջանար. երբ այցելէք Աթէնքի մօտ գաղթականներու համար շինուած թաղերը, պիտի կարծէք թէ Անատոլուի մէջ կը ճամբորդէք. արդարեւ այդ թաղերու բոլոր անունները, Անատոլուէն, այսինքն թուրք հայրենիքի քարտէսէն առնուած են...

Խե՛ղճ «քիրիէ» (պարոն)ներ... տակաւին չեն կրնար մոռնալ մեր Անատոլուն... Այս նշանները ցոյց կուտան թէ Հելլէնները տակաւին խելքի չեն եկած, եւ թէ անբուժական եղած է իրենց կերած ծեծը։ Այս բոլորէն կը հասկցուի թէ, տակաւին աչք ունին մեր հողերուն վրայ... Գիտեմ որ, այս տողերը կարդացող ընթերցողները պիտի ըսեն. «աչքերնին ելլէ՛...»

Թուրք-Յունական վէճը

Երեկ մանրամասնութիւններ հաղորդեցինք փոխանակութեանց խնդրին առթիւ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ ծագած վէճին մասին։

«Թան»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վէճի գլխաւոր առարկաներն են երկու բան. 1. Թուրքերը կ՚առաջարկեն իբրեւ էթապլի ընդունիլ այն Յոյները միայն, որոնք Պոլիս ծնած են։ 2. Թուրքերը կանխաւ կէս միլիոն ոսկի կը պահանջեն Յունաստանէն, մինչդեռ ոեւէ նշան չկայ ցոյց տալու թէ Յունաստան պարտական պիտի մնայ Թուրքիոյ՝ երբ փոխանակութեան ենթակայ թուրք եւ հելլէն բնակչութեանց կալուածներու հաշուեյարդարը կատարուի։

Թղթակիցը կը յուսայ թէ բարեկամական լուծում մը կարելի պիտի ըլլայ գտնել։ Այլապէս հելլէն կառավարութիւնը այս խնդիրը ամբողջութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի ներկայացնէ։

∴ Աթէնքէն նոր հեռագրի մը համաձայն, հելլէն կառավարութիւնը Աթէնքի թուրք դեսպան Ճէվատ պէյի յանձնեց թրքական առաջարկներուն իր պատասխանը, որուն բովանդակութեան մասին ոեւէ մանրամասնութիւն չի հրատարակուիր։ Կը կարծուի սակայն թէ հելլէն կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ չի կրնար հակառակ գործել գոյութիւն ունեցող դաշնագիրներու, եւ սակայն տրամադիր է բանակցութեան մէջ մտնել՝ արագօրէն գնահատութեան ենթարկելու համար հելլէն եւ իսլամ կալուածները։

Լինտպէրկ պիտի թռչի Փարիզէն Նիւ-Եորք

Նիւ-Եորքէն կը ծեռագրեն թէ գնդապետ Լինտպէրկ տրամադիր է յառաջիկայ գարնան փորձել փարիզ-նիւ-եորք թռիչքը։ Այս առթիւ գործածելիք օդանաւը պիտի շինուի Սփիրիթ ավ Սէյնթ Լուիզի սիպարին վրայ, սակայն կարգ մը կատարելագործութիւններով։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԻՆ քիլօն 5 սանթիմ պիտի աւելնայ Մարտ 8էն սկսեալ և պիտի ծախուի 2 ֆր. 05ի։

ՊԵՐԼԻՆԻ մետաղագործական մեծ գործարանի մը մասնագէտ բանւորներուն եւ գործատիրոջ միջեւ օրավարձերու յաւելման առթիւ ծագած վէճը լուծուած չըլլալով, կը վախցուի որ գործարանը փակուի եւ 60.000 բանւորներ փողոց նետուին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Պրիան այս առաւօտ Ժընեւ կը մեկնի ներկայ ըլլալու համար Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի նոր նստաշրջանին, որ կը բացուի վաղը։ Միւս երկիրներու պատուիրակներն ալ ճամբայ ելած են։

ՕՐ. ՆՕՐԱ ՅԱՐՍԱՔԵԱՆ
ԵՒ
ՊՐ. ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆ
(Հիմնադիր եւ նախագահ American Armenian Corp-ի)
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Նիւ-Եորք 4 փետր. 1928

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Գոյամարտ խումբի ժողովը այսօր Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Պիյեանքուրի եւ Իսի-լէ-Մուլինոյի «Զաւարեան» և «Վանի Արամ» խումբերու խառն ժողովը այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Place Nationale «Ideal-Hôtel»ի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Իսի լէ Մուլինօ Վանի Արամ խումբի ժողովը այսօր Կիր. ժամը 2.30ին, 164 Ave Verdun

Այրի Տիկին Լիլի Կիւլէսէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Կիւլէսէրեան եւ զաւակները (Փարիզ) ցաւոք սրտի կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

Պ. ԼԵՒՈՆ ԿԻՒԼԷՍԷՐԵԱՆի

որ տեղի ունեցաւ փետր. 29ին Լոնտոնի St. Thomas հիւանդանոցին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը, երկուշաբթի ժամը 2ին, Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցիէն։ Թաղում Kensal Rise Cemetry.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլօրիա։

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple. Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։ Օրակարգ. վեցամսեայ հաշուետուութիւն և վարչութեան զեկոյցը։

ԱՏԱՊԱԶԱՐԻ Հայուհեաց վարժարանի եւ Սկիւտարի աղջկանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներէն, որոնք կը բնակին Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ՝ կը խնդրուի իրենց հասցէները ղրկել Mlle Karagheuzianի 157 Ave. du President Wilson, Pré St. Gervais, (Seine).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ .

— Կը փնտռուի Սիսցի Կոշկակար Հայկազուն Պէգիրկեանեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Նուրիցա, եղբօր անուն Յովհաննէս որ Ներկայիս Գաղետին կը գտնուի։ Ասկէ 1 տարի առաջ Փարիզ Քուրոնի կողմը կը բնակէր։ Իմացնել՝ Պր. Յակոբ Աթանեանի՝ 94 Rue Montmartre, (St. Ouen) Seine.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զ. ԽՍԱՅԵԱՆԻ

ՄԵԼԻՀԱ ՆՈՒՐԻ ՀԱՆԸՄ

ՎԷՊԸ

արեւելեան կեանքէ, առնուած մեծ պատերազմէն։ Մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութիւնով։ փօսթի ծախք չկայ.
ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ
Դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI
31 Rue Kléber
Issy-les-Moulineaux (Seine)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

20 ՖՐ.Է ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՊՍՊՐՈՂԻՆ 5 ՖՐ.Ի, 30 ՖՐ.Է ՎԵՐ 10 ՖՐ.Ի
50 ՖՐ.Է ՎԵՐ 15 ՖՐ.Ի ԵՒ 100 ՖՐ.Է ՎԵՐ 20 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ

Աղա Նազար 3, Արձակ էջեր Իսահակեանի 12.50, Աւազակապետ 30, Թիապարտ 30, Առանց զաւակներու 45, Հերովդիաս 4, Պէքրի Մուսթաֆա 5, Մտերիմ գրայցներ 30, Բարեկենդանի անկատիները 2, Առջին-մայ-Ալան 4, Միւրինա 8, Երեք տարի Արժանթինի մէջ 5, Տառօրեակ 10, Երազահան 5, 6, 10, 20, Երգարան 3, 5, 10, 12.50, 15, 25, 30, Աթլանթիտ 15, Նատիա 10, Լուսաբեր այբենարան 5, Հօճա Նասրէտտին 17.50, Հացի համար 35, Վարժապետին աղջիկը 18, Լուսանկարչութիւն 3, 10, Սրտին ձայնը 25, Պէն Հուր 35, Ռօպէնսօն 15, Բռնի ամուսնութիւն 3, Սօնիա 20, Քերթ. Պ. Դուրեանի 5, Տաղք և նամականին 8, Լէպլէպիճի 5, Զարչալը Աբթին 5, Ճեպընթաց նորածինը 2, Ֆրանսահայ բառարան 15, 75, Ինքնուսոյցին զրուցատրութիւն 6, 10, 15, 20, 25, Սիրային ոճիր մը 15, Ուշ Լինի 3, Զգայատես կինը 5, Աշուղ Ղարիպ 5, ՉԱՐԼՕԹՕՆ 3, Փետայ գտնող քիթը 2, Հոգիս աքսորեալ 10, Սրուանձտեանցի հայկ. ձայն. երգերը (6 տետ.) 90, ինչպէս նաեւ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, ՇԱՆԹԻ, ՕՏԵԱՆԻ, ԶՕՀՐԱՊԻ, ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ամբողջ գործերը, ԲՈԼՈՐ արտասահմանի նոր հրատարակութիւնները ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ զիներով։ Պահանջեցէք 40 էջնոց ՆՈՐ գրացուցակը՝ նաեւ տպուած գիրքերուն ցանկին հետ։ Կ՚ընդունուին նաեւ ամսավճարով պայմաններ։ Դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. 1տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն · { 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՄԱՐՏ
1928
6 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 588
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՅ ԽՕՍՔ

ՈՐԴԻՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՒԵՆ ՄԵՂՔԸ

Աններող եւ բուռն, ինչպէս իր բոլոր շարժումներուն մէջ, Մուսոլինի Աւստրիոյ գանգատներուն առթիւ ալ տուաւ պատասխան մը, որ ամէնէն առաջ ուղղուած է Ազգերու Դաշնակցութեան դէմ:

Ընթերցողները ծանօթ են հարցին: Հարաւային Թիրոլի մէջ պաշտօնապէս՝ Վերին Ատիճէ կամ Պոլզանոյի Նահանգ, ապրած են 200.000 Գերմանացիներ, ենթակայ՝ իտալացման: Աւանք, միշտ կը գանգատին թէ՝ Իտալիա չի յարգեր փոքրամասնութեանց իրաւունքները, եւ կ'ուզէ ամէն գնով իտալացնել զիրենք՝ խնդիրը արծարծուելով հասաւ սահմանէն անդին, Աւստրիոյ Երեսփ. Ժողովը, ուր դառն արտայայտութիւններ եղան:

Այդ բոլորին պատասխանն է որ կուտայ «Առաջնորդը», կրակոտ եւ սպառնացայտ ճառով մը, այն ալ խորհրդարանի բեմէն:

Լուրերու բաժնին մէջ պիտի կարդաք բաւական ընդարձակ ամփոփում մը:

Ինչպէս կ'երեւայ, Մուսոլինի ոչ կ'ուզէ լսել տրտունջները ոչ ալ տեղի տալ: Ընդհակառակն, կը սպառնայ խափանել բոլոր գերմանական թերթերը, եթէ շարունակուի «հակիտալական պայքարը»:

Եւ դեռ աւելին: Դիկտատորը կ'արհամարհէ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ խնամակալն է բոլոր փոքրամասնութեանց եւ հետեւաբար իրաւունք ունի միջամտելու, ի հարկին:

«Ազգերու Դաշնակցութի՞ւն: Ժընե՞ւ: Ջո՞ւր յայսեր: Եթէ Ժընեւի մարմինը մտնէ այսպէս կոչուած «փոքրամասնութեանց» յարբերութեան մէջ, ա՛լ չպիտի կրնայ դուրս ելլել: Այն ատեն, այսպէսով ամբաստանողները կրնան իրաւամբ դրուիլ ամբաստանեալներու նստարանին վրայ: Եւ այն ատեն, — ժամանակ է որ յայտարարենք եւ Թերեւս վերջին անգամ— Թէ Գրէններէն անդին ... է արտայայտութիւն անօգուտ է եւ վնասակար. ան պիտի ... ծագնէ ֆաշիստական կեանքին ծիլովումը եւ անդունդ մը պիտի բանայ դրացի ժողովուրդներու միջեւ:»

Մուսոլինիի արտայայտութիւններուն մէջ ուշագրաւ է նաեւ ուրիշ կէտ մը:

Իտալիոյ վարչապետը ոչ միայն չի հանդուրժեր որ եւ է օտար միջամտութեան, այլ եւ հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ դաս առնելու պէտք չունի Աւստրիայէն, որ «ամբողջ մէկ դար դահիճներով բռնեց Եւրոպայի կէսը, բանտերը լեցուց մարտիրոսներով եւ կառափնատներ կանգնեց անընդհատ»:

Ճիշդ են այդ իրողութիւնները, երէկուան համար, երբ Աւստրիան հզօր կայսրութիւն մըն էր Հունգարիոյ հետ միասին, 56 միլիոն բազմացեղ բնակչութեամբ, մինչ այսօր հազիւ 6.500.000 բնակիչ կը հաշուէ, 32.000 քառ. մղոն տարածութեան վրայ: Այդ հսկայ գանգուածէն ծնան նոր ազգեր եւ պետութիւններ, եւ մէջտեղը մնաց մանրանկար մը:

Գրուա՛ծ է որ հայրերուն մեղքերը պիտի քաւեն որդիները:

Այդպէս ալ կ'ըլլայ: Թերեւս Մուսոլինին երէկուան վրէժն է որ կը լուծէ, ինքն ալ իր կարգին հետեւելով միեւնոյն քաղաքականութեան,— Նեղել, ճնշել փոքրամասնութիւնները:

Այսպէս կամ այնպէս, քաւութեան նոխազ կը դառնան տկարները: Եւ ամէն երկինքի տակ:

Երէկ, չկար միջազգային օրկան մը, պաշտպանելու համար փոքրամասնութիւնները: Իւրաքանչիւր պետութիւն կը շարժէր համաձայն իր քմահաճոյքին եւ ուժին, երբեմն հետեւելով զանազան դաշնագիրներու: Իսկ այսօր, երբ հալածականներէն շատերը ազատած են անկախ պետութիւններ կազմելով կամ ցեղակից երկրին միանալով, եւ երբ Ազգերու Դաշնակցութիւն մը ստեղծուած է իբրեւ խնամակալ, փոքրամասնութեանց խնդիրը կը պահէ, նորէն, իր սուր հանգամանքը:

Կամ տէրերը փոխուած են, կամ դերերը. բայց բռնութիւնը կը շարունակուի անարգել:

Իսկ վախճա՞նը . . .

ԱՆԻՐԱՒ ԵՆՔ - ԹՈՂ ԼՈՒՍԱԲԱՆԵՆ

Քանի մը բարեկամներ մտերմաբար դիտել կուտան թէ՝ «Յառաջ»ը անիրաւ հրատարակութիւններ կ'ընէ Դպրոցասէրի մասին:

Միթէ՞: Ուրեմն, ինչո՞ւ չեն փութար հրապարակ իջնել եւ լուսաբանել: Ինչո՞ւ, Դպրոցասէրի Վարչութիւնը ինք, լուռ կը մնայ:

«Յառաջ» հրատարակած է խմբագրական - քննադատականներ, պնդելով թէ Դպրոցասէրը կը խուսափի հանրային հաշուետուութենէ, կը գործէ ինքն իր գլխուն, տնավարի, չի ճանչնար որ եւ է ազգային իշխանութիւն:

Յետոյ, վստահելով աղբիւրին, հրատարակութեան տուած է շարք մը տրտունջներ որոնց մէջ իրողութիւններ կը մատնանշուին:

Վերջերս ալ տպեց Զափահաս Որբերու Միութեան բողոքը, իրենց պատասխանատուութեամբ:

Անիրա՞ւ են այս բոլորը:—Թո՛ղ ապացուցանեն:

Եթէ մէկ վայրկեան համոզուինք որ չարաչար գործածուած է մեր վստահութիւնը, մեզի համար դժուար չէ դարմանել «անիրաւութիւնը»:

Մէկզի՛ կանխակալ կարծիքները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՈՉ ԹՈՒՐՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԱՆԲՆԱԿԱՆ ԵՆ ԵՒ ՎՆԱՍԱԿԱՐ»

Հանգուցեալ Զիա Կէօք Ալփ պէյի Թուրանական աշակերտներէն Թէքին Ալփ պէյ, որ նոյնպէս ճանչցուած է իբրեւ *Թիւրքճի* մը, կարեւոր յիշատակագիր մը ներկայացուցած է Թիւրք Օճաղըին: Յիշատակագիրը կը քննէ այն պայմանները, որոնց մովկաբելի է ազգային միութիւն հաստատել Թուրքիոյ մէջ:

Խօսելով այս յիշատակագրի մասին, որ տպագրութեան յանձնուած է, *Հաքիմիեթի Միլլիյէի* խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Օսմ. կայսրութիւնը մէկ վարչութեան տակ հաւաքած էր բոլոր տարրերը, բայց անոր գործածած կապերը բամպակէ թելեր էին, դատապարտուած քակուելու եւ կորսուելու: Այդ կայսրութիւնը եկաւ անցաւ, իբրեւ աշխարհակալութեան մակրնթացութիւն մը ու տեղատուութիւն մը: Մնաց միայն Թրքութիւնը, որ կազմեց նոր պետութիւն մը, հայրենիքի եւ ազգութեան ազդակներուն վրայ: Թուրք երիտասարդութիւնը մոլեռանդութեամբ կը պաշտպանէ այս ազդակները, եւ ահա թէ ինչու ուժ կուտայ լեզուի տարածման, «հայրենակի՛ց, Թուրքերէն խօսէ՛» ազդարարելով:

Մագումով Թուրք չեղողները պէտք է գնահատեն սահմանադրութեամբ իրենց տրուած իրաւունքներուն արժէքը, եւ աշխատին զանոնք իւրացնել:

Ցեղով Թուրքերը պէտք է արդար եւ գթոտ ըլլան իրենց միւս հայրենակիցներուն հանդէպ, դիւրացնելով փափաքելի գործը:

Խալով կառավարութեան, ան ալ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, որպէս զի բոլոր հայրենակիցները զգացումով եւ գաղափարով միացեալ ըլլան:

Թուրքերէն խօսելու փափաքին նպատակն է օր առաջ ապահովել Թուրք նոր ընտանիքին կատարելագործումը: Մեր կարծիքով, ազգային միութիւնը դպրոցներէն է որ ամէնէն աւելի հիմնական կերպով պիտի ծնի: Թէքին Ալփ պէյի ըսածին պէս, համայնական դպրոցները իսկապէս անբնական են: Նոյն իսկ, իրենց ներկայ ձեւով միայն անբնական չեն, այլ եւ վնասակար են: *Կարելի է ըսել որ ներկայ անբնական հաստատութիւնները հետզհետէ հրապարակէն մաքրուելով պիտի վերնան, երբ իրենք զիրենք գտնեն դպրոցներու առջեւ, ուր պիտի տիրապետեն պետական ծրագիրները:»*

Ի՜ՆՉ ԿԸ ՎՃԱՐՈՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ գործավարներու խորհուրդը 1928ի համար ալ խոշոր վարկեր քուէարկեց զանազան հրատարակչական տուներու եւ կարգ մը թերթերու:

Ռուս Պետական Հրատարակչականը պիտի ստանայ 1 միլիոն 375.000 րուբլի. Լէնինկրատի «Պրաւդա» թերթը՝ 500.000, Մոսկուայի «Պրաւդա»ն՝ 380 հազար եւլն:

Այս նպաստներուն ընդհ. գումարը կը հասնի 3.400.000րբ.ի:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը Տիէփի մէջ յաղթեց division d'honneur*էն* F. C. Dieppois*ի՝ 3ով 1:*

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իրաքի Քիւրտերը պիտի ապստամբին.՞

Թեհրանէն 4 Մարտ Թուականով կը հեռագրեն *Շիքակօ Թրիպիւնի*.— *Հոս տիրող ընդհանուր կարծիքն այն է թէ՝ կառավարութիւնը յառաջիկայ գարնան համար խռովութիւններ կը նախատեսէ Իրաքի մէջ: Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարին եւ կարգ մը զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարներու երկար ատեն Իրաքի մէջ մնալը երեւութապէս կ'արդարացնեն այս կարծիքը:*

Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք կ'առնէ արգիլելու համար որ եւ է ապստամբութիւն Մուսուլի շրջանին մէջ, ուր կը բնակին քիւրտ վայրենի ցեղեր: Կը կարծուի նաեւ թէ Անգլօպրոպագանդը պիտի կրնայ ազդել այդ խռովարարական շարժումին, քանի որ Անգլիա այդ շրջանին մէջ քարիւղի մեծ շահեր կեդրոնացուցած է:

∴ Գասրալէն կը հեռագրեն թէ Վէհապիները կը պատրաստուին մեծ յարձակողական մը գործել Իրաքի վրայ: Կ'ըսուի թէ անոնք մօտ 20.000նոց ուժ մը ունին: Անգլիական օդանաւեր եւ գրահապատ ինքնաշարժներ կը սպասեն Քովէյթի վրայ յարձակումին: Երեք մարտանաւեր խարիսխ նետած են ծոցին մէջ եւ պատրաստ են կրակ բանալու:

Զրոյց կը շրջի թէ Սուլթան Իպնը Սուուտ ռազմանիւթ կը բաժնէ ցեղախումբերուն:

Եգիպտոս պաշտօնապէս մերժեց

Սարուաթ փաշայի դահլիճը վերջնապէս մերժելով Անգլիոյ առաջարկները, հրաժարական տուաւ:

Իր պատասխան - ծանուցագրին մէջ, եգիպտական կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ առաջարկուած դաշնագրին պայմանները չեն համապատասխաներ երկրին անկախութեան եւ կրնայ այն իմաստը տալ թէ անգլիական բանակը իրաւունք ունի անսահման ժամանակով գրաւուած-պահելու Եգիպտոսը:

Նոր՝ դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի, Նախագահ Վաֆտի եւ Երեսփ. Ժողովին:

Ռումբի պայթում Հայու մը տան մէջ

Տրապիզոնէն կը հաղորդեն որ Փետր. 27ի գիշերը անստաններու ընդհ. տնօրէնութեան շէնքը ամբողջովին այրեցաւ: Հրշէջ խումբը յաջողեցաւ հրդեհին ծաւալումը կասեցնել: Թաղեցերը մասամբ ազատեցան: Շէնքը Հայոց լքեալ կալուածներէն մէկը ըլլալով, ատենօք այնտեղ պահուած ռումբեր պայթած են: Հրդեհի մասին քննութիւն կը կատարուի: Անձի կորուստ չկայ:

Վատիկանի ներկայացուցիչը Էնկիւրիի մօտ

Թուրքիոյ պապական նոր Նուիրակ Մոնսէնեօր Ռոթթա, կաթոլիկ վարդապետի մը հետ Էնկիւրի գացած եւ կառավարական պաշտօնատանց, մասնաւորապէս արտաքին գործավարութեան պաշտօնատարներուն հետ տեսակցած է: Մոնսէնեօր Ռոթթա արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյին ալ այցելած եւ իր վստահութեան գիրը պաշտօնապէս յանձնած է: Պապական Նոր Նուիրակը Էնկիւրի պիտի հաստատուի:

Պապը կը փափաքի Էնկիւրիի մէջ կաթոլիկ եկեղեցի մը հիմնել. սակայն չի կարծուիր թէ կառավարութիւնը արտօնէ, քանի որ Էնկիւրիի մէջ կաթոլիկ չկայ:

Մուսոլինիի պատասխանը Աւստրիացիներուն

Հռոմի Երեսփ. Ժողովին մէջ վարչապետ Մուսոլինի գրաւոր ճառով մը պատասխանեց Վիէննայի խորհրդարանին մէջ կարգ մը երեսփոխաններու եւ վարչապետ Մոնսէնեօր Զայփէլի խօսած հակաիտալական ճառերուն: Նախ պատմեց թէ իր պատասխանը ուշացուց՝ լայն մանրամասնութիւններ ստանալու համար խօսուած ճառերուն եւ Աւստրիոյ մէջ տիրող մթնոլորտին մասին: Եւ յետոյ՝ *«Աննպաստը չկայ մեր դռներուն առջեւ, ո՛չ ալ Զայփէլը»:*

— Իտալիա այսօր մեծ պետութիւն մըն է, բաւ: Ունի աւելի քան 50 միլիոն բնակիչներ, որոնց մօտ 42 միլիոնը կը բնակին Թերակղզիին մէջ: Յաշխամով թրծուած, անոնց ջիղերը ամուր են, խօսքը կարճ և գիտեն տոկալ: Աւստրիան այն է ինչ որ է: Եթէ վճռաբանութեան չմասնակցէր Աւստրիոյ վարչապետը, Նշանաւոր դէմք մը՝ շատ մը տեսակէտներով, ուշադրութիւն չպիտի դարձնէի Աւստրիոյ ազգային ժողովին հակաիտալական եւ հակաֆաշիստական արտայայտութեանց: Ուստի շատ պարզութեամբ, բայց առանց տատամսումի պիտի խօսիմ, այսինքն բացորոշ կերպով, բստ մեր սովորութեան:

«Կ'աւելցնեմ անմիջապէս թէ այս վերջին անգամն է որ խօսք կ'առնեմ այս խնդրին մասին: Յաջորդ անգամ իրողութիւնները խօսեցնել պիտի տամ: Պատմութեան գլուխ մըն է որ կը գրեմ, ո՛չ թէ Իտալացիներուն համար, որոնք գիտեն այս պատմութիւնը, այլ աշխարհի համար, որ չի գիտեր կամ մոռցած է զայն: Կ'ուզեմ ապացուցանել եւ պնտի ապացուցանեմ որ Աւստրիոյ ցոյցերը անարդար են, և գրգռիչ: 1918էն մինչեւ 1928 Իտալիա նոյն քաղաքականութեան հետեւած է Պոլծանոյի մէջ, որ Թագաւորութեան 92 նահանգներէն մէկն՝ է:

Յետոյ Մուսոլինի յիշեց այն բարեկամական ծառայութիւնները, զորս Իտալիա մատուցած է Աւստրիոյ՝ զինադադարէն մինչեւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ...

Կիրակի, բարեգործական հրապարակային «մեծ» բանախօսութիւն: Հաբիւրի չափ Ներկաներ: Դիւանագէտ «էֆէնտի»ն կշռուած բառերով կը ներկայացնէ ճառտօրնիը եւ օրուան ճերոսը՝ բարեգործականը: Ու կարգ մը խելօք խրատներէ վերջ, խօսքը կուտայ Միհրդատեանցին՝ «լիազօր-պատուիրակ Հայ Բարեգործ. Ընդհ. Միութեան, Մարկոսեան կտակի, Դպրոցասէր տիկնանց եւ Փարիզի Հայ տիկնանց Միութեան» որ «նոր» վերադարձած է Հայաստանէն:

Հռետորը կը սկսի կարդալ.

«Երբ Հայաստանի սահմանէն ներս մտայ, տեսայ անջրդի, քարքարոտ եւ անապատային դաշտ մը, ուր հեռուէն հեռու ավաններ կը նշմարուէին — գիւղերը: Արարատեան դաշտը կիզիչ արեւին տակ ամայութեան տեսարան մը պարզէր...»

Եւ քիչ վերջ.

«Առաջին ճամբորդութեանս (1926) Երեւանի կայարանէն մինչեւ քաղաք, կառքս փոշիներու մէջ կը խեղդուէր, ճամբան անսալարկ, երկու թիզ փոշի անբրեւակայելի եւ անհանդուրժելի մթնոլորտ մը կը ստեղծէին»:

Ի՞նչպէս կարելի է: «Դաշնակ»ներու անկումէն վեց տարի վերջ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Հայաստանի մայրաքաղաքը այդքան աղտոտ կերպարանք կը ներկայացնէ: Նախկին ռամկավար գործիչը կը փութայ սրբագրել իր «կաֆ»ը.

—«Բայց երկրորդ ճամբորդութեանս (1927, ի՜նչ տեսնեմ,— փեթակի ժրաջան աշխատանք, աննկուն եռանդով եւ ներշնչեալի հաւատքով: Ճամբուն կէսը սալարկուած էր արդէն...

Ու կը սկսի կրկնել սարինսկէ ի վեր լսուած «շինարարական» յանկերգը: Կը պարզէ «Նուպարաշէն»ի եւ «Թալեշէն»ի ծրագիրները: Դասեր կուտայ քար տաշելու, շաղախ պատրաստելու եւ «պէթոն արմէ»ի մասին, որոնց անեղեակ չեն եղեր Հայաստանի ճարտարապետները ու մաղթանքներով կը վերջացնէ:

Զրսեր միայն թէ իր երկու առաքելութիւնները քանի՞ հազարի նստան այս խեղճ ազգին:

Հաւաքոյթէն վերջ, ներկաներէն մէկը շնորհքով ծազուած՝ կը մօտենայ Միհրդատեանցի եւ կ'ըսէ.

— Խնդի բսին որ Սամաթիացի ես, ե՛ս ալ Սամաթիացի եմ ու կ'ուզեմ քանի մը խօսք ըսել: Եղբա՛յր, այս որքան ատեն է «պիտի»ներով կը խօսիք մեզի. «պիտի» շինուի, «պիտի» չորցուի, «պիտի» ոռոգուի եւայլն. օր մըն ալ եկէք և ըսէք. այսինչ շէնքը «շինեցինք», այսինչ ճահիճը «չորցուցինք», այսինչ դաշտը «ոռոգեցինք»: Ա՛լ կը բաւեն այս առածները:

... Ալի՛ս թէ ի՛նչ տպաւորութիւն գործած էր «մեծ» բանախօսութիւնը այդ «ընտրեալ» բազմութեան վրայ:

ՀՐԱՆՏ

«ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՉԷՄԲԸԼԷՆ»ի.— Անգլիեւռուս յարաբերութեանց խզումէն յետոյ, Մոսկուա որոշեց օդանաւային նոր տորմիղ մը շինել, «Պատասխան Չէմպըրլէն»ի անունով: Մարտ 4ին ծանդիսաւորապէս 15 նոր օդանաւեր յանձնուեցան կառավարութեան: Ամբողջ թիւը պիտի ըլլայ 66, բոլորն ալ ժողովրդային ծանգանակութեամբ շինուած:

ՎԱԽԿՈՏ ՀՐԷՇՆԵՐ

«Յառաջ»ի փետրուար 28ի խմբագրականը շատ ճիշդ կը նկատէր թէ պոլշեւիկները, յաճախ իրենց խոստովանութիւններով ու անհեթեթ յայտարարութիւններով շատ աւելի ուժեղ հակաբոլշեւիկեան պրոպագանդ կ'ընեն, քան նոյն կուսակ բոլոր հակառակորդները միացած։

Այդպիսի շատ բնորոշ խոստովանութիւն կը կարդանք «Դրօշակ»ի վերջին՝ Մարտի թիւին մէջ, «Չեկիստի յիշողութիւնները» վերնագրին տակ։

Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ էր, որ Խորհրդ. Միութիւնը մեծ շուքով եւ «աՀեղ» նշանաբաններով տօնեց Չեկայի տասնամեակը։ Աշխատելով փարատել այն անհնպաստ կարծիքները, որ կը տիրեն աշխարհիս այդ ամէնէն վայրագ սպանդանոցի մասին, բոլշեւիկ բոլոր վարիչներն ու տեսարանները կը ճգնէին ապացուցանել թէ Չեկան գաղափարական սիւներու վրայ է կառուցուած եւ կը ծառայէ վեհ նպատակներու, այն է հօկտեմբերեան «մեծ յեղափոխութեան» նուաճումներու պաշտպանման ու ամրացման գործին։

Երեւասարդ չեկիստի մը անկեղծ խոստովանութիւնը կուգայ փլցնել, ընթերցողին աչքերուն իսկ առջեւ, գաղափարական այդ խախուտ կառուցուածքը։ Դեռ աւելին, չեկիստի յիշողութիւնները վերջնապէս կը հերքեն այն բոլոր առասպելները որոնցմով պաճուճուած էին Չեկայի աշխատակիցները՝ իբրեւ անձնուէր յեղափոխականներ եւ անվախ քաջեր։

Ջիս բնաւ չեն հետաքրքրեր կամ զարմացներ, այն գաժան միջոցները զորս կը գործածեն Չեկայի քննիչները, խոստովանեցնելու կամ փորձելու համար։ «Չեկիստի յիշողութիւններու» մէջ նկարագրուած տեսարաններէն շատ աւելի սարսափելի սխրագործութիւններ գիտեմ, մանաւանդ, որ բախտ եմ ունեցած անձամբ ենթարկուելու «փորձնական գնդակահարութեան»։ Հետեւաբար, ուշադրութեան արժանի են ոչ թէ ճիւաղ Աթարբէկեանները ու իրենց գործակիցները, այլ այն տասնեւութ հասարակ չեկիստները, որոնք «Հօկտեմբերի հիմերն ամրացնող» պանծալի բանակին հարազատ ներկայացուցիչները կը հանդիսանան։

Պօհրին Աթարբէկեանը յայտնի կամայի օժանդակութեամբ, սուլեւելու համար իրենց գործակիցներու կորովն ու յեղափոխականութիւնը, սպիտակ զինուորականներու դիմակին տակ, կեղծ յարձակում կը կազմակերպէին եւ չեկիստներու ամբողջ խումբը կամայի գլխաւորութեամբ գերի կը բռնեն։ Սպայի հագուստ հագած Աթարբէկեանը կը սկսի հարցաքննութեան ենթարկել իր ընկերները։

Եւ ահա, կախաղանի ու «յօշոտուած» կամայի «դիակի» տեսարանին մէջ, չեկիստներու խումբի տասնեւութ անդամներէն ինը հոգի կը խոստովանին ու «սպայի» կոչերը համբուրելով գթութիւն կը հայցեն։ Այդ վերջիններէն մէկը ամենայն պաղարիւնութեամբ «սպային» հրամանով կը գնդակահարէ իր ժանկութեան ընկերը։ Բոլորն ալ կը յայտարարեն որ բոլշեւիկ են դարձած ոչ թէ համոզումներու մղումով, այլ դրամ շահելու եւ հանգիստ կեանք վարելու համար։

Ամբողջ մարմինս կը փշաքաղուի, երբ այդ տեսարաններն ու յայտարարութիւնները կար-

դալով կը պատկերացնեմ, թէ ինչպէս հազարաւոր գաղափարական անձնուէր յեղափոխական ու յեղափոխութեան դիւցազններ Չեկայի նկուղներուն մէջ զոհ են գացած այդ ստոր ու անարգ մարդոց մխլոցով։ Եւ ինչպէ՛ս չյուզուիլ, երբ կը մտածես, որ ներկայիս ալ հազարաւոր իսկական յեղափոխականներ կը տառապին Չեկային մէջ, այդպիսի սրիկաներու ձեռքին տակ։ Բայց թո՛ղ, սպայի ոտքերուն տակ սողացող չեկիստները, իրենց զոհերէն գանէ մեռնելու կերպը սորվին։ Չէ՞ որ անոնք միշտ ներկայ կ'ըլլան այն հերոսական ու անվախ ընդվզումներուն եւ ճիգերուն որ տեղի կ'ունենան Չեկայի պատերէն ներս ու աքսորավայրերուն մէջ։ Եւ մինթէ տասնեւութին մէջ չգտնուեցա՞ւ մէկն ու մէկը, որ Միխօյի նման գտնէր իր դահիճներուն ու պահանջէր,— Նամարտութիւն չընել եւ եռեւէն չզարնել, այլ ճակատէն։ Ամէնէն հերոսին կորովն այն է եղած, որ ոչինչ չէ պատասխանած եւ երբ մօտեցուցեր են կախաղանին, ուշաթափ փռուեր է գետին։

Զգիտեմ, այս բոլորին վրայ կ'արժէ՞ որ եւ է բան աւելցնել։ Յոկ ի՞նչ կ'ըսէ մեկ մարդկային պատմութիւնը։ Այն, որ բոլոր վախկոտ ու բարոյական նկարագրէ զուրկ մարդիկ որքան գռեհ, գաժան ու անողոք կ'ըլլան երբ կացութեան տէր են,— Նոյն շափով ալ քծնող, աղերսող կամակատար ստոր հրէշներ կը դառնան, երբ պարտուած վիճակի մէջ են։

Եւ հասկնալի է այս, որովհետեւ այդպիսի մարդիկ կ'առաջնորդուին ոչ թէ գաղափարականութեամբ, այլ անձնական շահով ու հաճոյքներով։

— «Ջիս մի սպաննէք։ Ես Չեկային կը ծառայիմ ոչ թէ համոզումով, այլ դրամի համար... Ինչ որ հրամայէք, պատրաստ եմ կատարել.. Ես ապրիլ կ'ուզեմ...»։

Ահա՛ այդ կարգի մարդոց կեանքի ամբողջ փիլիսոփայութիւնը, որու արտայայտիչը կը հանդիսանայ իր դասակարգային հակառակորդ սպայի ոտքերուն տակ սողացող ու կօշիկները համբուրելով գթութիւն աղերսող չեկիստ «հերոսը»։

Վախկոտ հրէշնե՛ր,— ահա բոլոր չեկիստներու բուն անունը։

ԱՇՈՑ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Փարիզի ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է արգիլելու համար մուրացկանութիւնը զոր արհեստ դարձուցած են մանուկները։ Ընդհանրապէս անարժան մայրեր են, որ Թոյլ կուտան իրենց տղոց մուրալ փողոցներուն մէջ։ Կան ուրիշներ ալ, որոնք ծաղիկ կը ծախեն, երգեր կ'արտասանեն քանի մը սու ստանալու համար, ինչ որ, դարձեալ, տեսակ մը մուրացկանութիւն է։ Եւ յիտոյ մայրեր կան, որ գիշեր ցերեկ կը Թափառին փողոցներուն մէջ, իրենց գիրկն առած անմեղ երախայ մը, եւ ծաղիկ կը ծախեն անցորդներուն։ Բայց մուրացկանութիւն է իրենց բրածը, որովհետեւ անոնց նպատակը գութ շարժել է։ Ոստիկանութիւնը չի կրնար արգիլել մայրերու այս Թափառումը, որովհետեւ ժողովուրդը կը միջամտէ եւ մօր կողմը կ'անցնի։ Բայց. եւ այնպէս, ոստիկանութիւնը, նկատի ունենալով, որ «արհեստը» կը տարածուի, խիստ միջոցներ ձեռք առած է, մինչոյն ատեն քննութիւն պիտի կատարէ, ի հարկին օգնելու համար իրապէս չքաւորներուն

. Կարդացէք եւ Տարածեցէք՝ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Դ.

ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ ՊՐՈԼԵՏ ՔԵՐԹՈՂՆԵՐԸ

Մենք ցոյց տուինք «Սաղախլուեից այն կողմ» (Երեւանի մէջ) պրոլետարական գրականութեան անունին տակ հաւաքուած հունձքը, «պրոլետարական երգերը», եւ քննադատութիւնը՝ ցուցադրուած աշխատանքին։ Ու տեսնուեցաւ, որ պրոլետարական գրականութիւնը յաջողած չէր։

Այժմ անցնինք միւս ճակատը, «Սաղախլուեից այս կողմ», Թիֆլիս։ Ներկայացնենք այս ճակատին յարած ուժերն ալ, իրենց հունձքովը։

Եղիշէ Չարենց կը ցուցադրէ նոր հրատարակութիւններ. — Երկիր Նայիրի (1923), «Մաճկալ Սաքօ» (1924), «Երկու Բալլադ Լէնինի մասին» (1924), «Լէնինն ու Ալին» (1925), Ստամբոլը» (1924 - 1925), «Կոմմունարների պատը» (1925), «Ելեգիա» (1925), «Պօէմ հերոսական» (1927), «Բալլադ 26ի» (1927) և «Յուշեր ուղղիչ տընից» (1927)։

Սակայն Չարենց կրցա՞ւ պրոլետգրող ըլլալ։

— Երբե՛ք,կը պոռան, Հայաստանի գրողները։

«Չարենցը ազգային գրող էր, նա դեռ չի գտել իր ազգային հակումներից» (Վանանդեցի, «Գրական Դիրքերում», Թիւ 5, էջ 70)։ «Չարենցը հէնց յեղափոխութիւնը երգելու պահին էլ վերջնականապէս չի ազատագրւում մանր - բուրժուական հոգեբանութիւնից» (Դաբաղեան, Դրական Դիրքերում, Թիւ 3 4)։

Այսպէս Չարենց, որ այնքան առատ հունձքով մը կը ներկայանայ, կը նկատուի «ազգային», եւ կը զրկուի «պրոլետգրողի» պատիւէն, որովհետեւ «ներքին անհատական պաթոսով է ապրում»։ Ազգայնական է, որովհետեւ 1920ին գրած է հետեւեալ Սայաթ - Նովայական տողերը, որոնք այնքա՜ն ծանօթ են արտասահմանի.

Ես իմ անուշ Հայաստանի արեւահամ բառն եմ սիրում,
Մեր հին սազի ողբանուագ, լացակումած լարն եմ սիրում։
Արնանման ծաղիկների ու վարդերի բոյրը վառման,
Ու Նայիրեան աղջիկների հեզաճկուն պարն եմ սիրում։
Իմ կարօտած հոգու համար ուրիշ ոչ մի հէքիաթ չկայ,
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկայ։

Այս ոտանաւորին մասին Ա. Վարդանեան կը գրէ (Պրոլետար, 15 Յունուար. «Ի հարկէ պրոլետգրողին վայել չեն այդ տողերը, բայց կարծում ենք որ 1920 Թւի Չարենցին կարելի է ներել այդ մի քանի աշուղական չափազանցրած տողերը»։ Սակայն եթէ Չարենց չունենար այս տողերն ալ, ինչպէ՞ս կարելի էր բանաստեղծ անուանել զայն։ Անշուշտ, այդ տողերուն նմանները չկարենալ տալուն պատճառով էր, որ Լեւոն Բաշալեան «վաղամեռիկ Չարենց» կը կոչէր զայն։

Վանանդեցի «արխիվ»էն կը հանէ Չարենցի «Դանթէական առասպելը» (1916), ուր նոյնպէս ազգասիրական տողեր կան։ Աղասի Վարդանեան օգնութեան կը հասնի. «Այո՛, գրել է Չարենցը, բայց այդ եղել է 1916ին, երբ Չարենց 19 տարեկան էլ չկար։

Վանանդեցի կը պնդէ թէ Չարենց «Կապուտաչեայ Հայրենիք»ին մէջ գրած է. «Կապուտաչեայ սիրուհիս, ամուսնանանք պիտի մենք...»։ Ա. Վարդանեան կը բողոքէ. «Բայց ե՞րբ է գրել,— 1915 Թւին, 17 - 18 հասակում, երբ ուրիշներն էլ երգեր են, անհամեմատ աւելի խայտառակ։ Չարենց իր վրայ կրել է Դաշնակցութեան բուրժուայիչ ազդեցութիւնը մինչեւ 17 Թւականը, ամէնչ միւսներն այդ քաղքենի ազդեցութիւնը կրել են իրենց վրայ մինչեւ 1921 - 1922 Թիւը։ Այո՛, որոշ մանր-բուրժուական տամենաներ եղել են, ի հարկէ,

Չարենցի ապրումների մէջ։ Գրել է նաեւ սիրային երգեր, բայց այդ մեղքով տառապել են բոլորը» (Պրոլետար, 15 Յունուար)։

Կը տեսնուի, որ Ա. Վարդանեան կտոր կտոր կ'ըլլայ հաստատելու համար թէ Չարենց ունի այնպիսի նոր, պրոլետարական ստեղծագործութիւններ, որոնք կը սրբեն հին մեղքերը։ Սակայն, Հայաստանի պրոլետ գրողները կ'ըսեն. «Մենք Չարենցի ներկայ ստեղծագործութեան դրական սոցիալական արժէքը որոշելիս, հէնց բնաւ չենք վերցնում որպէս արգումենտ Չարենցի յեղ-յեղափոխութեան արտադրութիւնները եւս բաւականաչափ հիմք են տալիս նրա սոցիալական էութիւնը պարզելու։ Առանձին իմաստութիւն չի պահանջւում դրա համար»։ Խորհրդ. Հայաստան, 10 Յունուար։

Այսպէս, «մարքսիստ» քննադատութիւնը Չարենցի օձիքէն բռնելով, դուրս կը նետէ զայն պրոլետ գրականութեան պատուհաններէն։ Ափսո՛ս, Սուրխաթեան կը յայտարարէր, որ եթէ Չարենցի գրականութիւնը պրոլետարական չէ, ապա ուրեմն չի հաւատար որ ուրիշ պրոլետարական գրականութիւն գրուած ըլլայ Հայաստանի մէջ։

Բայց շարունակենք փնտռել։

Ահա Աքսէլ Բակունցը։ Ունի «Յոնիաթեան Մարչ» վիպակը եւ «Մթնաձոր» պատմուածքներու ժողովածու մը։ Պրոլետ գրո՞ղ է Բակունցը։ Ո՛չ, կ'ըսէ «մարքսիստ» քննադատութիւնը։ «Բակունց բնապաշտ է եւ լռետեւ, նա նկարագրում է միայն գիւղը, նա ազգային է, նա պրոլետարական գրող չէ»։

Ահա Արազը։ Գրած է պատմուածքներ «Ընկեր Մակուչը» (1925) «Սեւ ծաղը» (1924), «Ապրողները» (1926), «Աչքը վախեցած Հանչօը», «Ուղեկիցը», «Թմփլիկի սաբոտաժը» (1927։

Ահա Մկրտիչ Արմէնը։ Ունի բանաստեղծութիւններ եւ պատմուածքներու ժողովածու մը, «Կարմիր Բառակուսի»։

Սակայն Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու Միութիւնը շնորհազրկած է զանոնք, «որոշ սայթաքումներու» պատճառով։

Ամէնէն աւելի շնորհազուրկ է Գ. Մահարի։ Այս գրողը ունի շարք մը բանաստեղծութիւններ, ինչպէս նաեւ «Բաղդասար Աղբարը Խորհրդային Հայաստանում» կատակերգութիւնը։

Մահարի այնքան լքուեր է, որ ստիպուեր է նամակ մը ուղղել Ստալինին։ Այս առթիւ Ալազան կը գրէ Գրական Դիրքերում պարբերականին մէջ. «Թող չվհատի Մահարին, մենք կարծում ենք, որ նա ընդհանրապէս մարդ կարող է լինել, իսկ մեր էպոխայի մարդ լինել, — երբե՛ք»։ Իսկ Մահարի կը գրէ. «Չի սայթաքում միայն նա, ով չի քայլում, բայց աղոցել բազուկներ եւ մատներ, որոնք կառչել են յեղափոխութեան, այդ անթոյլատրելի է մեր օրերում»։ Բայց եւ այնպէս աղոցեցին գրիչ բռնող իր մատները։

Վերջապէս յիշենք նաեւ Թիֆլիսի հայ պրոլետ գրողներու պատանեկին վրայ Ա. Խումարեանը, Գրիգը, Կորիւնը, Ամիրը, Ա. Կախոյեանը, Լուսինեանը։ Եւ սակայն դատակնիքը տրուած է, Երեւանի քննադատները չեն իսկ յիշատակեր անոնց անունը։ Թիֆլիսի հին գրող մը, Յակոբ Յակոբեան, իբրեւ պրոլետգրող անդամ կ'ընդունին Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու Միութեան, սակայն կը մերժեն միւսները։

Յուսահա՛տ մշակներ, որ կը կռուին պրոլետարական բանաստեղծ գրականութեան մը ամուլ դաշտին վրայ։ Եւ արիւնահեղ ճակատամարտի մը նման, կեա՛նք վտանգող պայքար մը բացեր են։

Նկարագրե՛նք այդ ճակատամարտը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԵՐՈՒՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Վերջերս ֆրանսական Թերթերուն մէջ եռանդագին վիճաբանութիւն մը կը կատարուի «Վաղուան կնոջ» մասին։

Կինը հետզհետէ ասպարէզ կ'իջնէ այնքան ազատ, որքան է այրը։ Եւ ահա աշխատանքի Թոհուբոհին մէջ է։ Պատերազմէն յետոյ, աշխատանքի բոլոր մարզերուն մէջ դիրք գրաւած է կինը։ Յաճախ կեանքի պայմաններն են, որ կինը կը նետեն աշխատանքի, տունէն դուրս։ Եւ շատ անգամ կինը ինք կը պահանջէ դուրս գալ տունէն եւ մտնել աշխատանքի։

Եւ վէճ մը կը ծագի, յանկարծ։ Այրեր կան, որ չեն Թոյլ տար կնոջ՝ աշխատիլ այրերու նման։ Եւ կիներ ալ կան, որ կը պահանջեն ճիշտ այդ բանը։ Միւս կողմէ, կիներ կան, որ կը պահանջեն ազատօրէն մտնել աշխատանքի, տունէն դուրս։ Եւ այրեր ալ կան, որ չէ չեն ըսեր։ Սակայն, ընտանեկան խաղաղութեան տեսակէտէն, ո՞րն է լաւ։ Այսպէս է որ կը ներկայանայ հարցը, տաք եւ ուժգին։ Ֆրանսացի գրագէտներն իսկ, մղուած այս հարցէն, վէպեր գրեցին։ Յիշենք Օր. Սիւզան Նորմանի վէպը, Հինգ. կիներ ցւկամուէին վրայ, որուն մասին գրուեցաւ Յառաջի մէջ։ Նոյնպէս Վիքթոր Մարկրիթի Մանչ-Աղջիկը։ Բոլորն ալ, սակայն, յուսախաբութեան կրասանինկինբարդանկայեր է ըլլալ ազատ և հեռու տունէն։ Ամուսնութեան հարցը եւս կ'իյնայ այս «ազատութեան» պայքարի պահանջներուն մէջ։

Եւ սակայն վիճաբանողներուն մէջ կը պակսի անկեղծութիւնը։ Առարկայական քննադատութիւն մը կը կատարեն կիներու ազատագրութեան հարցին շուրջ։ Եւ կը Թուին թէ բոլորն ալ շատ լայնախոհ են, բայց երբ ցոյց տրուած լուծումը կիրարկուի իրենց կնոջ, կամ իրենց էրիկին վրայ, անմիջապէս կը բողոքեն։

Երեւակայեցէք այրմը եւ կին մը, ամուսնացեալ։ Երկուքն ալ կ'աշխատին։ Ամուսինը կրնա՞յ երջանիկ ըլլալ, սիրտը հանդարտ, միտքը խաղաղ, երբ անդին իր կինը կ'աշխատի աշխատանքի ուրիշ հաստատութեան մը մէջ, շրջապատուած օտար անձերէ։ Ի՞նչպէս վստահ ըլլալ, որ կ,նոջ «գիրասանութիւն» չըներ, խաբելով երկու հոգի։ Բայց նախանձոտներ են, անոնք, որոնց սիրտը հանգիստ չէ, կ'ըսեն կնոջ ազատութեան պաշտպանները։ Յետոյ, կնոջ սայթաքումը կը պատահի ոչ թէ աշխատանքի վայրերուն մէջ, այլ աւելի փողոցներուն, սրճարաններուն եւ զբօսարաններուն մէջ, ուր ամէն փորձութիւն կայ անհաւատարմութեան։ Նկարագրի խնդիր է, կ'ըսեն անոնք։ Որովհետեւ կինը մոլութեան կը մատնուի նոյնիսկ տունին մէջ, ուր մինակ է եւ զատապարտուած, առտուընէ՛ մինչեւ իրիկուն, հայելին նայելու, մազերը սանտրելու, մելամաղձոտ նամակներ գրելու իր բարեկամուհիներուն, ապաւելով կիրակիին, Թէ Թեւի պտըտելու համար ամուսինին հետ։

Այս վէճը անօգուտ է։ Ճիշտ է Թէ կնոջ նկարագիրէն կախում ունի ամէն բան։ Որովհետեւ, եզրակացնելով, կիներ կան, որ կը մեղանչեն ամէն լուծի տակ։ Այրեր կան, որ կը կասկածին իրենց կնոջ վրայ ամէն առթիւ։ Բայց յաճախ նիւթական պայմանները կը ստիպեն, որ կինը աշխատի դուրսը. եթէ նոյնիսկ այրերը, հպարտութենէ մղուած, չփափաքին կինը աշխատանքի լծել։ Վերջապէս խառնուածքի խնդիր է, երբ այրեր ալ կան, որ կը փափաքին կինը տեսնել միշտ զբաղուած տնական գործերով։ Կինը կը նշանակէ տուն, կ'ըսեն անոնք։ Եւ ի՛նչ աշխատութիւններ կան տունին մէջ, աշխատութիւններ, որոնք կը զբաղեցնեն, կը յոգնեցնեն ու կը հետաքրքրեն կինը։ Ո՛հ, կը հեգնեն անոնք, որ տարբեր կը

մտածեն,— կինը ի՛նչ հիանա... գործեր ունի տան .մէջ, ապ... եփել, անկողին շտկել, ... կարկտել եւ երախաներուն ... թը մաքրել։

Այսպէս, ուրեմն, վէճը լուծուիր։ Կը մնայ լուծել գա... բառ ցանկութեան՝ ամուսն... նայնեցուն։

Սակայն սեռերուն այս կռ... այսքան հանդարտ վիճաբան... թիւն մը չէ միայն։ Կան ... պայքարողներ կան, որոնք ... միայն կ'ուզեն «ազատագր... կինը, այլ նաեւ գերիշխան... թիւն մը տալ անոր։

Ամէնէն պաղ խմորով շին... ցեղէն անգլիացի կին մը, ... Չերս հրատարակեց յօդուած ... ուր այրերը կ'ենթարկուին ... տալի յարձակման մը։ ... զգայ այրերը, կ'ըսէ մեր ... յուն տիկինը, չեն գիտեր ... հատել կնոջական զգուանք... բու զանձը, եւ անոնց սէրը ... նատնական բնազդներու ... գեցման պատրուակ մըն ... միայն...»։ Դեռ աւելի գեղ... խօսքեր ալ ըսած է այս ... կինը, որ, գրաւ կը դնեմ, ... մնացած, պառաւ օրիորդ մըն ... Աւելորդ է առարկաաանել ... կամ այն սեռը, այրը կամ կին... Բայց տիկինը, որ պաշտպան... զգուստ կիներուն, բան կար... յա՞ծ է, կը ճանչնա՞յ բոլոր ... ները եւ բոլոր այրերը։ ... գոնէ գիտէ՞ ... Դերասանուհի մը ունէր ... կան մը, զոր լքեց ... Դժբախտ տղան, այնքան ... սահատեցաւ, որ գնդակով ... անձնասպան եղաւ դերասանու... հիին դրան առջեւ։

— Վա՛յ խեղճ, ըսեմ ... տեց, պոռաց դերասանուհին.

Այո՛, չափազանց անզգա... նն կիները, երբ չեն սիրեր...

Սակայն լսեցէք, «անզգա... այրերը ի՛նչ Չէղեր ունին...

Դիտնական մը, որ հասա... եւ հարստութիւն ունէր, ... նացաւ աղքատ աղջկան մը ... պարզապէս անոր ... գեղեցկութենէն շլացած։ ... երբեք չսիրեց իր ամուսին... Եւ առտու մը խնդրեց, որ ... ծեն իրենց ամուսնութիւնը ... տունը շա՛տ կը սիրէր իր կին... այնպէս որ, երբ տեսաւ թէ ... անըրդունելի է եւ չպիտի ... երբեք, գոնէ կնոջ երջան... թեան համար թոյլ տուաւ ... երթայ ամուսնանալու իր ... ծին հետ։ Կինը ամուսնացա... նոր ամուսինէն զաւակ մը ... ցաւ։ Սիրոյ երկար ... պանքներէ յետոյ, գիտունը ... իմացաւ իր երբեմնի կնոջ ... դաբերութիւնը, ուրախ... խենդի պէս։ Ու շարունակ ... տեւեցաւ տղուն աճումին ... մկած էին այլեւս իր մազեր... փողոցներուն մէջ կը փնտռ... «իր» զաւակը, դիտելու հա... զայն հեռուէն։ Առտու մը ... առաւ որ տղան մեռած է։ ... դի պէս եզա՛ւ գիտունը, եւ ... լար զառնօրէն ու կ'ըսէր.

— «Զաւակս» մեռա՛ւ...

Ուրիշ պատմութիւն մը ... կ'ուզէք։

Այր մը կը տառապէր ... մօքսի քաղցկեղէն, ... ցաւ մը, զոր երբեք ... լայ մեծ դահճը, Բժիշկ... Անհրաժեշտ էր երկու ժամ ... գամ մը մորֆին ներարկել ... կը զգլարէր հիւանդը ... կ'առնար, կը խածնէր ինքզի...

Վերջին օրերուն կանչեց ... սիրուհին։ Գիշեր մը սիրու... հսկեց փոխանակ հիւանդ... հուհիին։ Սակայն կէս գի... քնացաւ, հանգիստ սիր... «զգայուն» տիկինը։ Ու յ... Տիկինը, ամօթահար, ... ոտքի, մորֆին ներարկել ... մար։ Հիւանդը չկար։ Սար... փով նայեցաւ շուրջը, ... կաթիլներ տեսաւ դրան ... Հետեւեցաւ կաթիլներուն ... գտաւ. քնիսոի սենեակին ... իր սիրականը որ մեռեր էր... բախտ մարդը, որ չէր ... դիմանալ առանց մորֆինի, ... նելով որ կինը քնացած է, ... զաց ու խորունկ, չէր ուզած ... Թնցնել զայն, ու ներարկ...

...մար, ոչ ալ իր ցաւին ձայնէն. ...գոյի սենեակը գացեր էր, եւ ...գինք խածնելով, մեռեր էր. ...ձգացումը, շնորհ չէ տրուած ...ն մէկ սեւին։ Գորովի, սի-...ն, հերոսական զգացումնե-...ն ինչ գանձեր ունին երկու ...երն ալ.

...Աւելորդ է սեւերուն այս պայ-...ը. ամբաստանութիւնը իրա-...ր. ...ապատ եւ անկաշկանդ դատ-...ու այդ ցանկութիւնները։

...վիճելով չէ, որ երեւան պիտի ...րուն ճշմարիտ ուղին։ Լաւա-...ն գաղափարականութիւնն է ...նոր նկարագիրներուն։ Եւ ա-...նութեան մէջ երջանկու-... նր կը կայանայ նկարա-...ներու համերաշխութեան մէջ։ ...ճիշդ որ, ի զուր է հետեւիլ ...երու, շարժանկարներու, ինչ-...ի կրնեն շատ մը ապրիա-... կիներ։ Ի զուր է արուես-...ան, բանաստեղծ, տիպար-...ծնել «վաղուան կիներու»։ ...մէն բանէ առաջ նկարագիր։

ԱԼԻՍ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

(1 Մարտ)

Ա. Կեավուրեան կարդաց իր քառեակները, եւ այս առթիւ ներկայացուց տեսութիւն մը։

Բացուած վիճաբանութիւններուն համաձայն, քառեակները միատիկ երգեր են, Խայեամի, Նարեկացիի եւ աստուածաշնչական գրականութեան (Յոբ) գրոշմով։ Քառեակները բնաւ չունին սովորական ոտանաւորի կազմութիւնը, անոնք կը բաղկանան ընդհանրապէս չորս, երբեմն հինգ տողերէ, եւ իւրաքանչիւր տող, գարձեալ, չունի տաղաչափական սովորական կշռոյթը, այլ անոնց երկարութիւնը համեմատական է շունչին եւ մտածումի արագութեան։ Ամէն քառեակ կը բաղկանայ երկու մասէ, որոնք կը կազմեն երկու մտածումի հակադրութիւն։ Եւ ամբողջութեան մէջ՝ պատկեր մը։ Գրագիտական հարուստ պատկերներ ալ չեն պակսիր։ Այս գրականութիւնը կարելի է բնորոշել իբրեւ արեւելեան աէր-վիշիսմ, տաք, բարախուն եւ առուերոտ։ Կրօնական գրականութեան հին ձեւեր կան, որ դեռ կը մնան անոր մէջ։ Վիճաբանողները կը թելադրէին գտնել զանոնք։

Դալով իր տեսութեան, բնագանցական մարգանք մըն էր, և նորութիւն չունէր։ Եւ բոլորը համաձայն էին, որ Կեավուրեան նուիրուէր միայն գրականութեան, առանց բնազանցական որոնումներու փորձին մէջ ինկնալու, իր զգայնութեան հոսումը դժուարացնելու։

ՆՈՐԻԿԱՑԻՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 30 յունուար

Հայ Թատրոնի հիմնարկութեան նորագոյն շրջանը կը հաշուեն 1828էն. երբ Իգմիրի մէջ խումբ մը Հայեր ներկայացում մը տուին։ (Աւելի առաջ 1815ին, Պոլիս-Օրթագիւղ Գալիանամիրայի ապարանքին մէջ տրուած է առաջին ներկայացում մը. խմբ.)։

Թաւրիզի Հայ գաղութը կուլտուրական Միութեան նախաձեռնութեամբ Յունուարի 28ի Շաբաթ գիշեր, Արամեան Թատերասրահին մէջ տօնեց այդ Թատրոնի Հարիւրամեակը։

Սաստիկ ցուրտ էր, բայց հասարակութիւնը որոշեց ժամեր առաջ խռնուած էր Արամեան Թատրոնը։ Թատերասրահին պատերուն վրայ, փակցուած էին աւելի քան 200 մեծատաղանդ անուններ՝ Հայ եւ օտար Թատերագիր հեղինակներու, դերասաններու եւ Թատերական գործիչներու։

Օթեակներու մէջ նստեր էին՝ Առաջնորդ Ներսէս արքեպս., ազգային, կուսակցական մարմիններ, վաճառականներ եւ յլն։ Կուլտուրական Միութեան վարչութեան նախագահ Պ. Ա. Ալչուճեան բացումը կատարելով, բեմ հրաւիրեց Պ. Ց. Տէր-Յակոբեանը, որ պատմական ակնարկով պատկերացուց Հայ Թատրոնի հարիւրամեայ կեանքը։

Դերասան Մկրտիչ Թաշճեանի ղեկավարութեամբ, Թաւրիզի դերասաններ եւ սիրողները ներկայացուցին Գ. Սունդուկեանի անմահ «Պէպօ»ի Բ գործողութիւնը, Յակոբ Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»էն քանի մը մասեր եւ Շիրվանզադէի «Նամուս»ի Դ. գործողութիւնը։

Օրուան տօնին առթիւ եւ յիշատակի համար Թաւրիզի Հայ կուլտուրական Միութիւնը հրատարակած էր նաեւ քարտ-փոստ մը, որ կը պատկերացնէր գեղեցիկ բեմ մը, դէմ դիմաց գտնուող Հայ Թատրոնի եռանդուն գործիչներն ու հեղինակները — Պ. Ադամեան, Մ. Մնակեան, Ցիկին Սիրանոյշ, Գ. Չմշկեան, Պետրոսեան, Թուրեան, Լ. Շանթ, Գ. Սունդուկեան, Շիրվանզադէ, Տիկ. Հրաչեայ եւ Վ. Տիրացեան։ Նկարած է Պ. Մուշեղ Տէր-Մարտիրոսեան։ Օրինակ մը այդ նկարէն ուղարկեցի «Յառաջ»ին իբր յիշատակ։

ՄՐՍԻՍ

ԱՆԱՊԱՏԷՆ ԵՒ ՀԱՐԷՄՆԵՐԷՆ ԱԶԱՏՈՒԱԾ ՔԵՒՈՐՆԵՐ

«Հայրենիք»ի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Սուրիոյ Որբահաւաք Մարմնի գործունէութեան նուիրուած երկար Միթակցութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Մինչեւ 1924 Մայիսի վերջը Ազգերու Դաշնակցութեան որբահաւաք միսիոնը ազատագրած ու տեղաւորած է 546 աղջիկ ու տղայ։ Իսկ մինչեւ այժմ ազատագրուածներու ընդհանուր Թիւը 1,500ի կը հասնի. մեծամասնութեամբ տղայ։ Այս Թիւէն 890 հոգիի ազգականները գտնուած են։

Ազատագրուածները գլխաւորապէս հետեւեալ վայրերէն են.— Ցիրոզանկերտցիներ, Խարբերդցիներ, Քղեցիներ, Սեբաստցիներ, Պոլսեցիներ, Սեւերեկցիներ, Կարսեցիներ, Մշեցիներ, Ադանացիներ, Մարաշցիներ, Զէյթունցիներ, Կեսարացիներ, Մալաթիացիներ, Ըւնէքացիներ Էրզրումցիներ, Խոյբերցիներ, Երզնկացիներ, Վանեցիներ, Կիւրինցիներ եւ այլ վայրերէն։

Որբահաւաք միսիոնը իր հիմնադրութենէն մինչեւ 1924ի Մայիսի վերջը ծախսած է ունեցեր 5 հազարէն աւելի անգլիական ոսկի իսկ մինչեւ այժմ մօտ 15 հազար անգլիական ոսկի։ Միսիոնը իւրաքանչիւր գերուածի ազատագրութեան համար միջին հաշուով ծախսած է 9 ոսկի։ Այս ծախքը գտսաւորուած է հետեւեալ ձեւով.— 2 ոսկի ազատելու համար, 15 գգեստի եւ կօշիկի, 05 բժշկական ծախք եւայլն։

Որբերը առանձնապէս աղջիկները բժշկութեան լուրջ կարիք ունէին։ Եղեր են դէպքեր, երբ որբահաւաքը իւրաքանչիւր որբի բժշկութեան համար ծախսեր է 6—8 ոսկի։ Որբերն ընդհանրապէս իրենց հետ քրոնիկ հիւանդութիւններ են բերած,— մալարիա, աչքի ցաւ, իսկ աղջիկները նաեւ սեռական հիւանդութիւններ։ Վայրագ ցեղերը, խղճէ եւ պատիւէ զուրկ, անխնայ տանջանքներու են ենթարկեր մեր որբուհիները, յագուրդ տալով իրենց ստոր կրքերուն։ Եւ զարմանալի չէ, որ ոչ միայն անհատական, այլ եւ ազգային պատիւ չունեցող Թուրքը չէր կրնար եւ ընդունակ չէ, հաշուի առնելու օտարի արժանապատուութիւնը։

Միսիոնը իր այս տարիներու գործունէութեան ընթացքին, ինչպէս ցոյց կուտան տեղեկագրերը, հետեւած է, ազատագիրներու փափաքին եւ կամքին եւ միայն ուզողներն են, որ ազատագրուած եւ խնամուած են. հայութեան վերադառնալ չուզողները անկարելի է բերել. առանց գլխաւոր պատճառներն են եղած ա) ամուսիններէ զրկուելու մտահոգութիւնը, բ) իր ազգը սեռային հաճոյքէ ստորադասող կիներ, որոնք որ եւ է օժանդակութեան արժանի չեն։

«ԱԶԳԱՅՆԱՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը կը գրէ.—

Ռուսաստանի, Թուրքիոյ, Սուրիոյ եւ Պարսկաստանի օրինակներն ալ բաւական են համոզելու մեր ընթերցողները, որ նեղ ազգայնական [illegible] բոլշեւիզմի վտանգին [illegible] կրօնիայի եւ մարքսիզմի հայրենիք Գերմանիան, իր կրօնկներու տակ խեղդելով բոլշեւիսմի ուրուականը, իր հանճարեղ զինուորական հրամանատար Հինտէնպուրկը նախագահական աթոռին վրայ տեղաւորելով, յայտարարելով ամբողջ մարդկութեան թէ Գերմանիան վեր է միջազգային բոլոր գաղափարներէն եւ ուսմունքներէն,

Այն ատեն երբ Իտալիան, զգալով բոլշեւիկներու Թունաւոր հոսանքի մօտալուտ ըլլալը, իր ուսերուն վրայ վեր հանեց Պէնիթօ Մուսոլինին, եւ անոր յանձնեց Իտալիոյ ապագան եւ ճակատագիրը, յայտարարելով թէ միջազգային բոլոր գաղափարները ստորադաս են Մեծ Իտալիոյ գաղափարին առջեւ,

Եւ այն ատեն երբ յետամնաց Չինաստանն անգամ խելքի եկաւ եւ իր հարուածները ուղղեց ռուս համայնավարներու դէմ՝ ապահովելու համար իրենց ազգային միութիւնն ու անկախութիւնը,

Հայաստանի մէջ հայ զրողներն ու պոէտները զբաղուած են հին յեղափոխականներն ու Անգլիոյ գործադրել ընող բանուորները գովելով։

Անշուշտ, իբրեւ սկզբունք մենք հակառակ ենք ոեւէ ազգայնամոլ հոսանքի եւ պայքարած ենք ու պիտի պայքարինք այդ վտանգաւոր մտայնութեան դէմ։ Մարդկային յառաջդիմութեան տեսակէտէն այս ծայրայեղութիւնը՝ ազգայնամոլութիւնը, նոյնքան վտանգաւոր է, որքան իր հակապատկերը՝ համայնավարութիւնը, որ կը մխտէ իւրաքանչիւր ազգի համար ազատութեան եւ անկախութեան ապահովումը։

Մեզ հետաքրքրող հարցը մեր ժողովուրդի եւ մեր երկրի վիճակն է, ուր առաջ կը տարուի ապազգային քաղաքականութիւն մը և ոճրագործանտարբերութիւն դէպի մեր անմիջական հայեւեաններու ազգայնամոլ հակումները։

Մենք Քրիստոսէն աւելի քրիստոնեայ եղած ենք, Մարքսէն աւելի մարքսիստ եւ Լէնինէն աւելի բոլշեւիկ։ Այս եղած է մեր դժբախտութեանց պատճառներէն մին եւ կը շարունակէ սպառնալ մեր գոյութեան։

Ժամանակն է սթափուելու եւ առողջ հայրենասիրութեան ու բնական ազգասիրութեան գաղափարները տարածելու մեր ժողովրդի լայն խաւերուն մէջ, այլապէս անողոք պատմութիւնը նորէն կը հարուածէ մեզ՝ իր արիւնոտ եւ երկաթեայ բռունցքով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՐԱՃ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ազգերու Դաշնակցութեան Ցան ներկայացուցիչներէն [illegible] ինքնաշարժ մը խոյս [illegible] արինը կը Թափի միշտ եւ յաւիտեան։ Այս է որ բսել ուզած է ինքնաշարժը։

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ — Ցոյ նախկին ոստիկան մըն էր Վերջերս մէկ կոտ իսկ չունէր։ Բայց երեւակայութիւն ունէր։ Շրջաբերականներ ղրկեց գաւառները, ինքզինք ներկայացնելով հսկայ գործարանի մը տէրը։ Նոյնիսկ ստորագրեց մէծ չէքեր։ Հինգ միլիոնը կ'անցնէին քաշած դրամները։

Վերջապէս ոստիկան մը բռնեց նախկին ոստիկանին օձիքէն եւ տարաւ բանտ։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ.—Ինքնաշարժ մը ինքնիրմէն շարժեցաւ,—գոնէ գողը աներեւոյթ էր,—եւ հեռացաւ կառատունէն, Լոնտրան փողոցէն։ Ոստիկանները սկսան փնտռտուքի։ Ցանկարծ հեռաձայն մը — Քլիշիի հրապարակին վրայ ինքնաշարժ կառք մը դարնուեցաւ ձիաշարժ կառքի մը։

Ոստիկանները կը հասնին աղէտին վայրը։ Կառապանը կը հայհոյէր, ձին կը դողար եւ կառքը ոտքերը տնկեր էր, իսկ յանցաւոր ինքնաշարժը փախեր էր։ Գտան ցուցատախտակ մը, եւ Թիւէն հասկցուեցաւ որ գողցուած ինքնաշարժն է յանցաւորը։

Ոստիկանները հետապնդելու ելան

Ցանկարծ նոր հեռաձայն մը.

— Ինքնաշարժ մը նետուեցաւ հանրակառքի մը վրայ։

Դարձեալ յանցաւորը ինքնաշարժն էր։ Ու մինչեւ ոստիկանները կը շարունակէին փնտռտուքը, յանցաւոր ինքնաշարժը գացեր դարձեր իր կառատունը, կիսովին աւրուած։ Ոչ ոք տեսաւ գող մեքենավարը։ Երեւի ինքնաշարժը ինքնիրմէն գնաց, ինքնիրմէն վերադարձաւ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆՀԻՄՆ ԼՈՒՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Պարոն խմբագիր,

Զատահմամբ, տակաւին նոր տեղեկացայ որ Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը իր Փետրուար 11ի Թիւին մէջ վերագրած է ինձ, «մի քանի հարիւր ոսկի նուիրած ըլլալ Եգիպտոսի Յուսաբեր Թերթին կամ անոր համակրողներուն, օգնելու համար անոնց մղած պայքարին.» եւն.։

Կը փութամ յայտարարել որ բոլորովին անհիմն է այս լուրը, եւ որ — ցաւալի է ըսել — մտքերը մոլորեցնելէ ուրիշ նպատակ չի կրնար ունեցած ըլլալ։ Ոչ [illegible]

[illegible] կը խնդրեմ, Պարոն խմբագիր, որ ներկայս հրատարակել հաճիք ձեր Թերթի մօտաւոր Թիւրէն մէկուն մէջ։

Անկեղծ բարեւներով
Վ. Խորասանճեան

Պրիւսէլ, 2 Մարտ 1928

ՊՐԱԳՄԱՏԻՍՄ

26 փետրուար

Պ. Տարօնեան խօսեցաւ փիլիսոփայական մեթոտի մը մասին, որ կը ներկայանայ պրագմատիզմ անունին տակ։ Այս բառին առաւպարանութեան հետեւեալ կարելի է կոչել, հայերէն, գործնապաշտութիւն. Մեթոտը փիլիսոփայութեան ծագումը ունի, որովհետեւ ամէնէն աւելի գործածուած է Անգլիա, Թէեւ, ինչպէս վերջինը կը յիշէ, Սոկրատի փիլիսոփայական ճառերուն մէջ կարելի է նշմարել տարրերը։ Մանաւանդ այս մեթոտով զբաղած էնաւ ամերիկացի մը, իր Ցրան Ճէյմս անունով, ու այն մեծ կարեւորութիւն տուած է գործնապաշտութեան, կրօնքին մէջ։ Այս կերպով ա... կը գործի. «Գործնապաշտութիւնը գաղափարներուն ճշմարտութիւնը կը չափէ անոնց գործնական արժէքին վրայ»։ ... չի փոխել գայն բանաստեղծութեան հետ, որ ճշմարիտ ... կ'ընդունի, երբ հաստատուած է իրականին ու ... Մինչդեռ, ... մարդիկ իրականութեան կուտան այն ձեւը, որ ... է իրենց խառնուածքին։ ... փիլիսոփան [illegible] ... ցեղական, նիւթապաշտութեան, հոգեպաշտութեան, ... (déterminisme) ... կամքի (libre arbitre) ...

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դ.

— Ներողութի՛ւն, Բորիս Նեթի՛ն

Սրանչելի ու քա՛ջ Բորիս ...րդկային փուշ յորդանքով ...կառակ իմ նախազգացում... ...րաժարեցայ տուն վե... ...նալով խօսելունշանի մասին ...որ եթէ տեղեակ ըլլար գա...թեան, այս անգամ եւս ...պատեր այս մարդոց ձեռ... ...երկու հոգի էինք, եւ իշ... ...ալ մեզի օգնելով, ոճրա... ...երը պիտի սարսուէին եւ ...նչէր։ Ու եւ բան մը չըսի ...նիկա մեզ երկու անգամ ...ած էր։

Ու ապաշխարհար, կը հարցնէի ...իրենն

—Մեռնելէ առաջ ի՞նչ կը կարծէք արդեօք. նետուած մատանին ձեռքը առնելով մեզ գտնապատած ըլլալու էր մնացած միջոցին արդեօք կը խորհէ՞ր որ իրեն դաւաճանեցինք։

Այո՛, այդպէս խորհած էր։ Զայն սպաննած էին Պրաւքովիա Սամիրամային պէս

Ու մենք յանցաւոր էինք, հակառակ մեր անմեղութեան

— Աչքերուս նայեցէ՛ք, Մար՛սէ՛լ, մենք իրարու նման ենք.. դուք նուէժտա Պաւրովիգը կը սիրէք.

Ու անոր պաղ աչքերուն մէջ այս իրիկուն կը ցոլանար իմ նայուածքս, իրենին նմանող իմ նայուածքս, քանի որ անիկա հոն տեսած էր գեռատի աղջկան պատկերը

— Ներողութի՛ւն, Բորի՛ս..

Անոր սպանութիւնը գիս եւս դէպի առաջ պէտք էր նետէր։

Այն ատեն սկսայ անոր բաճկոնին գրպանները խառնել. գիտէի թէ ո՛ւր կը պահէր այն խոշոր թղթապանակը, ուր կը դնէր իր Թուղթերը։

Գաղտնի գրպանը բացուած էր եւ ոչ մէկ Թուղթ կար Թղթապանակին մէջ։ Հակառակ գարձուցի իր կոշիկ բաճկոնին Թեւերը։ Թուղթ մը ինկաւ։ Աւազակները մոռցեր էին զայն նառէժտայի վայրկենական մէկ լուսանկարն էր, առնուած Լոնտոնի մէջ։ Աէր Ուիլերմոնի այցելութիւն տուած ատենները մէկ անկիւնը գտնուող նշան մը ուշադրութիւնս գրաւեց.

Կարդացի հետեւեալը — 17304 -312 7323

Դիակին խոշոր բացուած աչքերը կարծես կը հետեւէին իմ մեռելային արարքիս։ Ու ես այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ, մեռելի այդ աչքերը ինծի ցոյց կուտային իմ պարտականութիւնս։

Այո՛, պարտականութի՛ւնս.— Սուէզի ջրանցքին վրայ Քառիէթի Նաւային կայարանին պահապանը... Այո՛, հոն երթալ, կարգը ի՛մս է այժմ

Հակեցայ Բորիսի վրայ եւ շրթունքներս դրի անոր պաղ ճակատին վրայ։

Ցետոյ գոցեցի ծածկոցը ու վար իջայ։

— Խրատներ ունիք, Պ. Ոստիկանապետ, ըսի, աՀաւասիկ Բորիս Ցուխիմի թղթապանակը. պարապ է.. քանի մը հազար ֆրանքնոց թղթադրամ գողցեր են, հաւանաբար նաեւ իշխանին քովէն։

— Արդէ՞ն ըսի, չէ՞, ըսաւ ոստիկանապետը հպարտութեամբ, թափառաշրջիկներ

Ու անիկա անմեղ տեղեկագիր մը պատրաստեց։

Պէտք էր օգտուիլ այն հանգիտէն, զոր շատ հաւանօրէն պիտի վայելէի գիս հետապնդողներու կողմէ, մահափորձին հետեւանքով։ Երթալ Լոնտոն եւ տեսնել պաշտել Սէր Ուիլերմոնը. անիկա պիտի նշանակէր օր մը կորսնցնել եւ միեւնոյն ատեն իրարանցում ձգել գիս հետապնդողներու շարքերուն մէջ։ Ուստի հեռացայ Պուլոնի տունէն եւ առանց ուշանալու գացի Փրանս Ապահովութեան տնօրէնին մօտ. Զիս շրջապատող ցանցը առժամապէս ընդհատուած կը Թուէր, ինչպէս որ կը գուշակէի։

Սպասման սրահը տասնըհինգ վայրկեան սպասելէ վերջ, աշխատանոցին դուռը բացուեցաւ եւ Բարեկամս դէպի ինծի եկաւ։

— Իմ ծառայութեանս պէ՞տք ունիք արդեօք, ըսաւ ինծի խնդալով. առտուն կանուխ Սօսէ փողոցը գալու համար կամ շարագործ մը պէտք է ըլլալ եւ կամ պատգամաւոր մը։

Ներս մտանք։ Զախակողմը տեսայ խոշոր դրամարկղը որ կիսովին պատին մէջ Թաղուած էր, եւ որուն մէջ կը հանգչէին պետական փաստաթուղթեր։ Պահ մը կեցայ առանց խօսելու, ուժասպառ եւ նիհար։ Բարեկամս հասկցաւ որ ծանրակշիռ խնդրի մը համար հոն գացած էի։

Սպասեց։ Վերջապէս բացատրեցի անոր։

— Պէտք է որ, ըսի, ձեռնարկեմ գործի մը, որուն համար երկու հոգի իրենց կեանքը զոհեցին...

Ոստում մը ունեցաւ.

— Վա՛յ, ի՞նչ պիտի ընես։

Պատմեցի դէպքը։ Բարեկամս գլուխը ցնցեց։

— Բացարձակապէս միտքդ դրա՞ծ ես այդ գործին ձեռնարկել։

(Շար.)

այսօր՝ ընկերային եւ մարդասիրական, իմտական եւ քաղաքական մարզերուն մէջ: պատմեց 1920ի Հոկտեմբերին Քլակէնֆուրթի մէջ կատարուած ընդհանուր քուէարկութեան մէջ իտալիոյ ընծեռած ծառայութիւնները Աւստրիոյ, ընդդէմ Եուկոսլաւիոյ:

— Գալով ֆաշիստ կեղեքումներուն, ատոնք պարզ յերիւրանքներ են եւ երեւակայական: Ինքզինքը յարգող ոեւէ կառավարութիւն երբեք չի հանդուրժեր օտար միջամտութեանց՝ իր երկրին մէջ: Մասաչուսէցի կառավարիչը Ֆուլլեր, հանրապետական եւ ժողովրդավար, այս մասին փայլուն օրինակ մը կը հայթայթէ մեզ: Վեց տարուան ֆաշիստ վարչաձեւէ վերջ, Պոլծանօ Նահանգին մէջ 15 գերմաներէն թերթեր լոյս կը տեսնեն՝ քաղաքական, տնտեսական, կրօնական, գրական եւ դպրոցական թերթեր: Մեր մեծ համբերութիւնը գէշ մեկնած ըլլալով, ահա՝ վերջին ազդարարութիւնը զոր կ'ընեմ. եթէ հակիտալական պայքարը շարունակուի Պրէններէն անդին, օտար լեզուով հրատարակուած այս բոլոր թերթերն ալ պիտի խափանուին: Տակաւին 376 ոչ-իտալախօս պաշտօնեաներ կան Պոլծանոյի մէջ եւ 664՝ գաւառներու մէջ. քանի որ այս բոլորին արժէքը չի գնահատուիր, այս տարրերը մօտ օրէն հեռաւոր երկրամասերին առջեւ պիտի դրուին. կա՛մ փոխադրուիլ Իտալիոյ միւս Նահանգներուն մէջ կամ պաշտօնէ հրաժարիլ եւ տեղը նորեր դնել:

«Իտալիա Պոլծանոյի Նահանգին մէջ մեծ քաղաքակրթութիւն տարած է, հսկայ աշխատանքներու ձեռնարկած է եւ հարիւրաւոր միլիոններ ծախսած: Ելեկտրական երկու կայաններ կը շինուին, մէկը 40,000, միւսը 270,000 ձիու ուժով: Ընդհանուր ծախքը պիտի ըլլայ 400 միլիոն լիրէթ»:

Մուսոլինի յիշեց միւս նիւթական, մտաւորական եւ բարոյական աշխատանքները, զորս կը կատարէ Թիրոլի վրայ: վերջացնելով, Մուսոլինի ըսաւ.

— Կ'ուզենք բարեկամներ ըլլալ գերմանական աշխարհին, որուն յատկութիւնները կը ճանչնանք, եւ մարդկային քաղաքակրթութեան բերած օժանդակութիւնը կը գնահատենք, սակայն պայմանաւ որ մեր ապահովութիւնը, այսինքն 42 միլիոն Իտալացիներու ապահովութիւնը խնդրոյ առարկայ չըլլայ, նոյնիսկ տարտամօրէն: Հակիտալական պայքարը կը շարունակուի մեծ թափով: Թիրոլեան թերթ մը կը գրէ թէ «ո՛չ միայն իտալահպատակ Գերմաններու կեղեքումը, այլ Պրէնների սահմանագլուխին գոյութիւնը կը հակասեն կեղը. Եւրոպայի բնական հաւասարակշռութեան»:

«Աւելի ծանր է անցած իրիկուն Ինսպրուքի համայնքային ժողովին մէջ արտասանուած ճառը, որով ապագայ գերման սերունդները կը հրաւիրուին «պայքարիլ որպէսզի Թիրոլի հիւսիսն ու հարաւը դարձեալ միացուին»:

«Այս յայտարարութիւնը շատ անկեղծ է: Բայց նոյնքան անկեղծութեամբ այսօր կը ծանուցանենք իտալացիներուն, Աւստրիացիներուն եւ ամբողջ աշխարհին թէ Պրէնների մէջ ոտքի է ամբողջ իտալիան՝ իր ոգիներով ու մեռելներով»:

Այս ճառը, որ ողջունուեցաւ երկարատեւ ծափերով, Վիէննայի եւ Թիրոլի մէջ խոր տպաւորութիւն առաջ բերած է: Իբրեւ առաջին քայլ, «Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի Իտալիա մուտքը արգիլուած է: Գերմանիոյ թերթերը բուռն կերպով կը բողոքեն Մուսոլինիի յայտարարութիւններուն դէմ:

Դանակով յարձակում Ռատիչի վրայ

Պելկրատէն կը հեռագրեն Մարտ 4 թուականով.—

Հակառակ շատ մը անդամներու յանձնարարութեան, ընդդիմադիրները որոշեցին ներկայ ըլլալ խորհրդարանի այսօրուան նիստին: Խրուաթ վարիչ Ստեֆան Ռատիչ յայտարարեց թէ ընկերոջ մը միջամտութեան շնորհիւ էր որ ինք մահուընէ ազատուած էր խորհրդարանին երէկուան նիստին, ուր երեսփոխան մը դանակով յարձակեցաւ իր վրայ, այն պահուն երբ Սքուփչինան զինքը դուրս հանելու որոշում տալէն յետոյ, 105 երեսփոխաններ բողոքի համար ոտքի ելան եւ ընդհանուր կոփամարտ մը սկսաւ:

Նախկին վարչապետ եւ Անկախ-Ժողովրդավարներու վարիչ Փրիպիչէվիչ այսօր ազդարարեց խորհրդարանին որ եթէ հակառակ ընդդիմադիրներու քուէին, ելմտացոյցը վաւերացուի, այն ատեն հին Սերպիոյ սահմաններէն դուրս գտնուած եուկոսլաւ հողամասերու երեսփոխանները ապօրէն պիտի նկատեն քուէարկուած նոր տուրքերը: Անկախ-Ժողովրդավարները վերջին ճիգ մը կ'ընեն համաձայնութեան եզր մը գտնելու համար:

Ադամանդի հարուստ դաշտեր գտնուած

Քէյփթաունէն կը հեռագրեն թէ Հարաւային Ափրիկէի մէջ գտնուած են ադամանդի հարուստ դաշտեր, որոնց նմանը ցարդ չէր գտնուած ո՛չ Ափրիկէի, եւ ո՛չ ալ ուրիշ երկրի մէջ: Նոր դաշտերը կը գտնուին Ալեքսանդրի ծոցին մէջ Նամաքուալէնտ):

Առաջին անգամ Տոքթ. Նէրէնսքին է որ երկու ամիս առաջ երեւան հանեց այս հարուստ հանքը, որուն ադամանդները առաջնակարգ քարեր են եւ արտահանումը շատ դիւրին, քանի որ հողին մակերեսէն քանի մը ոտք վար միայն կը գտնուին:

Հարաւային Ափրիկէի կառավարութեան հանքային նախարարը քննած է հանքը եւ կը պատմէ թէ ինք իր ձեռքով մէկ ժամուան ընթացքին հաւաքած է 800 ոսկիին արժէքով ադամանդներ: Կառավարութիւնը հանքին մէկ մասը պետական միջոցներով պիտի շահագործէ: Մնացեալ մասին համար մօտ 30,000 տեղէ առաջարկ ներկայացուած է:

Կ'ըսուի թէ միայն Ալեքսանդրի ծոցին մէջ չէ որ հարուստ հանքեր կան: Վերջերս Փորթ Նոլլոթէն մօտ 30 մղոն դէպի հարաւ գտնուած են 300,000 ոսկիին արժէքով ադամանդներու ուրիշ հանք մը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ոսկի շքանշան մը յանձնելու համար, 1500 տոլար քուէարկած էր Մ. Նահանգներու Երեսփ. Ժողովը: Երիտասարդ օդանաւորդը իր փաստաբանը ղրկելով խորհրդարան, յայտնեց թէ բացարձակապէս կը մերժէ ընդունիլ այդ շքանշանը եւ խնդրեց ջնջել համարել քուէարկուած վարկը:

ԳԱԲՐԻԷԼԼ Տ'Աննունցիօ ծանր հիւանդ է: Բժիշկները յուսահատական կը գտնեն անոր վիճակը: Նշանաւոր գրագէտը 63 տարեկան է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"

ԹԻՒ 3 (ՄԱՐՏ)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ — Ազգային հարցի մասին (Խմբ.).— Միջնադար Արեւելքի կնճիռները (Վ. Փափազեան).— Րաֆֆի (Ե. Ֆրանգեան).— Փոքր ազգերու ազատագրութեան խնդիրը եւ ուժերու հաւասարակշռութիւնը հին դիւանագիտութեան մէջ (Վ. Նաւաշանեան).— Էջեր իմ օրագրէս (Աշոտ).— Կախարդական շրջան (Ս. Վերծնշակ).— Թուրքիոյ շուրջը.— Բոլոր ազգերի աշխատաւորներին — Ընկերվարական քրոնիկոն.— Թղթակցութիւններ. — Մտաւոր անցուդարձ. — Ձեկնուտի յիշողութիւնները:

Գինը՝ 2.50 Ֆրանք: Կը գտնուի նաեւ Յառաջի մօտ:

ՎԻՐԳԱԿ. — Գ. Էջի հայ թատրոնի հարիւրամեակին առթիւ խմբագրական ծանօթութեան մէջ յիշուած 1815 թուականին քով, Գալեան ամիրայի ապարանքը կարդալ Ցիւզեանց ապարանք, Գուրու-Չէշմէ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին Ֆլօրիա. Ա. Մոփոկեան պիտի կարդայ իր քերթուածները: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՅԻՑ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այս իրիկուն, Ֆլօրիա, ժամը 9—10, ընդհ. ազգերու պատմութիւն (ֆրանսական յեղափոխութիւն), Մ. Նաթանեան:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Մարսէյլ Գործ.—638 Ֆրանք:
Գոլսօ Գործ.— 37 Ֆր.:
Լանգր Գ. Ս.— 70 Ֆր.:
Նէօյիի Բ. Ա.— 35 Ֆր.:
Վիլմոնպլը Օր. Ն. Տ. Մ. 80:
Թուի Լ. Ճ.— 10:
Քուրպու Մ. Լ.— 5:
Փրիվա Գ. Դ.— 35: Սկսանք ղրկել:
Փրիվա Ս. Փ.— 35: Սկսանք ղրկել:
Մարսէյլ Գ. Ի.— 70:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սիսցի Կօշկակար Հայկազուն Պէզիրկեանեան, հօր անուն Կալապետ, մօր անուն Նուրիցա, եղբօրը անուն Յովհաննէս որ ներկայիս Պաղեստին կը գտնուի: Ասկէ 1 տարի առաջ Փարիզ Քուրպուի կողմը կը բնակէր: Իմացնել Պր. Յակոբ Աթանեանի՝ 94 Rue Montmartre, St. Ouen Seine.

— Կը փնտռուի Ամասիացի Եղիա Ինճէարապեան, Ճիպէյլի որբանոցէն, որ երկու տարի առաջ Փարիզի կողմերը կը գտնուէր: Գրել Պորտոյի հայկական ճաշարանին «Restaurant Davros» 27 Rue Arnaud Miqueue Bordeaux, Բարզէն Ինճէարապեանի՝ իր հօրեղբօրորդիին, Անթիլիասի որբանոցէն:

— Կը փնտռուին Քէմախի Բագարիճ գիւղացի Թորոս, իր ընտանիքը եւ զաւակները Գրիգոր ու Աստուր եւ իր Թոռը Վարդանուշ Կախվանիեան, որոնցմէ 1915էն ի վեր լուր չկայ: Իմացնել՝ Lucas Pilibossianի, 23 Rue St. Pierre. Dives sur Mer, Calvados:

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Սիրանուշ Քարաճեան կամ Մամագեան Շապին Քարահիսարցի, հայրը Մերկեր, մայրը Բուրաստան: Սիրանուշ Պէյրութէն Մարսէյլ եկած է: Փնտռողն է իր հօրեղբայրը Խաչիկ Քարաճեան: Ծանուցանել՝ Near East Relief, 15 Bld. des Italiens, Paris.

— Կը փնտռուի Տէր Պօղոսեան Յովհաննէս Էրզրումցի, հայրը Զատիկ, մայրը Աղաւնի, եղբայրը Լօռիս: Յովհաննէս քանի մը տարի առաջ Ֆրանսա եկած է եւ Մարսէյլ կը գտնուէր: Գրել վերի հասցէին:

— Կը փնտռուի Տիկին Եւա Տէրտէրեան, որ նախ Սուրիա կը գտնուէր եւ յետոյ անցած է Ֆրանսա: Իր հասցէին ստացուած է խիստ կարեւոր նամակ մը: Գրել վերի հասցէին:

— Կը փնտռուի Գէորգ Կէքօժանեան, 21 տարեկան, հայրը Յովհաննէս, մայրը Մարիամ, Կիլիկիոյ Բայաս գիւղէն: Գէորգ կը գտնուէր Քորֆուի «Ախիլիոն» որբանոցը: Կը կարծուի թէ 1923 Օգոստոսին Ֆրանսա եկած է: Գրել վերի հասցէին:

— Սարգիս Գազարեան կը փնտռէ իր եղբայրը Նազարէթ Մարաշցի, հայրը Շիւքրի, մայրը Օվսաննա: Նազարէթ 1923ին ելած է Ճէպէյլի որբանոցէն: Կը կարծուի թէ Ֆրանսա եկած է: Գրել վերի հասցէին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զ. ՆՍՍԵԵԱՆԻ
ՄԵԼԻՀԱ ՆՈՒՐԻ ՀԱՆԸՄ
ՎԷՊ
Արեւելեան կեանքէ, առնուած մեծ պատերազմէն: Մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութիւնով: Փոստի ծախք չկայ:
ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ
Դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI
31 Rue Kleber
Issy-les-Moulineaux (Seine):

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՐՏ 1928

7 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 589

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

...ՈՐ ՄԷԿ ԶԱՐԿՈՎ ԶԱՐԴԷ ՀԱԶԱՐ

Յունուար 12ին, «Յառաջ» կը հրատարակէր համառօտ քաղուածք մը՝ Թաթար կարայեւի մէկ ուսումնասիրութենէն:

Թաթար բոլշեւիկը կ'ազդարարէր Մոսկուայի պաշտօնաթերթին՝ Պրաւդա»յին մէջ (30 Դեկտեմբեր).

— «Խորհրդային Միութեան բոլոր Թուրք-Թաթար հանրապետութիւններուն մէջ կը տիրապետեն հակամերքական տրամադրութիւնները եւ ծգտում կայ համաթրքական պետութիւն կազմելու»:

Գործիչը ի պաշտօնէ պտտած ըլլալով Դաղստանի, Թիւրքմէնիստանի, Ուզբէկիստանի, Ադրբէջանի եւ Թաթարիստանի մէջ, կը մատնանշէր հետեւեալ իրողութիւնները.

1.— Դպրոցներու մէջ կը տիրէ կղերական և թունդ ազգայնական ոգի:

2.- Շատ տեղերու մէջ տեղական բարբառը տեղի է տուած Թուրքերէնի առջեւ:

3. Նոր սերունդին կրթութեան ամբողջ գործը կը գտնուի ժամանեան Նախկին սպաներու, մեծ պատերազմէն մնացած գերիներու ձեռքը:

4.— Այդ երկիրներու պաշտօնէութեան մեծ մասը կազմուած է նման տարրերէ:

5.— Ղուրանը Նորէն կը հրատարակեն կէս միլիոն օրինակ:

6. Դասագիրքերու մէջ կը տպեն սա տեսակ տողեր. «Ես Թուրք եմ, իմ ծագումէս եւ հաւատքէս բարձր ոչինչ կայ: Թուրքը չի կրնար հանգիստ Նստիլ իր տան մէջ»:

7. Թուրք-Թաթար երկիրներու մէջ թեւ առած է համաթուրականութիւնը: Եւայլն.:

Ինպգիրը՝ կէս էջ էր, «Պրաւդա»յի ընդարձակ ծաւալով: Յառաջ ի քաղուածքը՝ միայն մէկուկէս սիւնակ:

Պարտք սեպեցինք խմբագրականով մը ուշադրութիւն հրաւիրել այս յայտնութեանց վրայ:

Յայտնութիւններ՝ քանի որ կարմիր Թուրք մըն էր մատնանշողը, եւ կարմիր պաշտօնաթերթ մը՝ հրատարակողը:

Խելքը գլխին մարդը կամ ո՛ր եւ է լուրջ իշխանութիւն երկար պիտի որոճար այս ճակատագրական իրողութեանց վրայ:

Առաւելապէս՝ Երեւանը, իր մեծ ու պզտիկ փոքրաւորներով, դպիրներով եւ փարիսեցիներով:

Որքան գիտենք, ոչ Երեւանը, ոչ ալ անոր երեւելի եւ աներեւոյթ շուքերը բառ չարտասանեցին այս առթիւ:

Նոյնիսկ չարտատպեցին այդ յօդուածը, մինչդեռ սիւնակներով թարգմանութիւններ կը թխեն Մոսկուայի թերթերէն, հեռաւոր Չինաստանի եւ Հնդկաստանի մասին:

Եւ ահա ողորմելի թուղթակ մը, «Նոր Աշխարհ», «օրկան Ամերիկայի կոմունիստ կուսակցութեան հայկական ֆրակցիաներու», քունէն ընդոստ արթննալով, այս յայտնութիւններուն առթիւ ա՛յ ուրիշ բան չէ տեսեր, եթէ ոչ՝ հակայեղափոխական «պրովակացիա»:

Եւ ուրիշ պարտականութիւն չի ճանչնար, բայց միայն... կրծել Դաշնակցութեան գարշապարը:

Եւ. ինչպէս հէքեաթին Աղա Նազարը, կը մոլտայ.

— Համաթուրանականութիւնը խորհրդային երկիրներու պարտուած բուրժուազիի քաղաքական մէկ ցնորքն է եւ միայն խորհրդային կարգերը ի վիճակի են պահելու Թուրք-Թաթար աշխատաւորները եւ միւս բոլոր ազգութիւնները ազգային գաղափարներուն վիճակին մէջ»:

Երգեցէ՛ք, տղաք.

— Աղա Նազար, Աղա Նազար,

Որ մէկ զարկով ջարդէ հազար...

Մինչ իրենց Թուրք լուսաղբարը մանրամասնօրէն կ'ապացուցանէ թէ համաթուրանականութիւնը թեւ առած է Թուրք-Թաթարական երկիրներու մէջ, Երեւանցիները, այդ յօդուածն ալ կը խեղաթիւրեն եւ կ'ըսեն թէ կարայեւ միայն «քննադատութեան խօսքեր» ըրած է «Թուրք-Թաթար խորհրդային հանրապետութիւններէ ոմանց վարժարաններու մէջ սպրդած ազգայնական ուսուցիչներու դէմ»:

Երեւի կարայեւի ուսումնասիրութիւնը ամբողջութեամբ թարգմանելու պարտականութիւնն ալ մեզի կ'իյնայ:

Իսկ իրենց պաշտօնն է անվերջ խամբալ, կամ քառասմբակ արշաւել բեմերու եւ լրագրական սիւնակներու վրայ:

Ո՜ղջ ըլլան «քաջ Նազարները»:

Անոնք մէկ հարուածով, գրիչը մելանին մէջ թաթխելով, Նազարը մէկէն կը գործեն...

... Որ մէկ զարկով ջարդէ հազար:

ՍԱԿԱՅՆ ԵՒ ԱՅՆՊԷՍ...

Յարգելով սրտցաւ հայրենակցի մը եւ վաղեմի աշխատակցի մը փափաքը, Նոյնութեամբ հրատարակութեան տուինք, այսօր, իր պաշտպանողականը՝ Մարսէյլի եկեղեցիի շինութեան մասին:

Չենք ուզեր մանրամասնութեանց մէջ մտնել:

Բայց, մեր դժբախտ իրականութիւնը այնքան տխուր է, որ չենք վարանիր աւելորդ անգամ մըն ալ պնդել թէ՝ պերճանք է, արդեան այս ժամուն, եկեղեցի մը շինել Մարսէյլի մէջ, 20.000 տոլարով, ինչպէս, ժամս ակին, շինուեցաւ Լոնտոնի մէջ, 25.000ով:

Ի՞նչ շքեղ եկեղեցիներ ունէինք, դարեր առաջ, Լեհաստանի, Տրանսիլվանիոյ եւ Պուքովինայի մէջ, որոնցմէ հետք չէ մնացած այսօր: Ոչ ալ անոր փարած ժողովուրդէն:

Մեր աշխատակիցը անշուշտ չի գիտեր որ 25—30 հոգի հազիւ կ'երթայ, Լոնտոնի մէջ, կիրակիէ կիրակի. Իսկ փարիզի 150 հոգի: Մնացածը հետաքրքիրներու բազմութիւն մըն է, որ հաղորդուելով հայկական ո՛ր եւ է ժամադրավայր, Լանդ խալուններ կը փնտռէ ժամուն բակը:

Եւ, տարուէ տարի, կը Նօսրանայ, կ'ուծանայ:

Այս աշխարհը ուրի՞շ աշխարհ է, յարգելի բարեկամ: Ն.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Հավանայի համ-ամերիկեան համաժողովին ելքը, դիտել կուտայ (22 փետր.).

— «Սակայն լատին Ամերիկայի իրական ձգտումը ոչ թէ այն է, որ արտաքին միջամտութիւնը ամէն պարագայի տակ արգիլուի, այլ այն, որ այդ միջամտութիւնը տեղի ունենայ ամբողջ Ամերիկան Ներկայացնող հաւաքական մարմնի մը հաւանութեամբ եւ ոչ թէ միայն Մ. Նահանգներու ինքնագլուխ որոշումով եւ հարկադրական միակողմանի եղանակով:

Ուրիշ խօսքով՝ լատին Ամերիկան ինքն ալ կ'ուզէ ձայն ունենալ Նոր աշխարհի միջազգային ծանրակշիռ իրադարձութեանց մէջ եւ չթողուլ, որ Մ. Նահանգները մինակ եւ ինքնագլուխ կերպով շարունակեն կատարել ոստիկանի կամ իրաւարարի դեր Նոր Աշխարհի բոլոր կարեւոր գործերուն:

Հաւանայի համաժողովը ցոյց տուաւ, որ Ուաշինկթընի ներկայ վարչութիւնը ո եւ է պարագայի տակ մազաչափ անգամ տրամադիր չէ հրաժարելու Նոր Աշխարհի ոստիկանի եւ իրաւարարի այդ մենատիրական պաշտօնէն:

Ատոր համար ալ ան վճռականապէս հակառակ է, որ Համամերիկեան Միութիւնը Ազգերու Լիկայի նման գործօն քաղաքական մարմին մը դառնայ, ինչպէս որ կ'ուզեն լատին Ամերիկայի երկիրները. Որովհետեւ այդ պարագային Միացեալ Նահանգները պիտի կորսնցնեն իրենց քաղաքական մենատիրութիւնը Նոր Աշխարհի մէջ եւ բաժնեն զայն լատին Ամերիկայի հետ:

Եւ այսպէս, իրականին մէջ, Հաւանայի քոնֆէրանսը չի կրցաւ գոհացուցիչ եւ տեւական կերպով լուծել ո եւ է հիմնական խնդիր, որ բուռն վէճի առարկայ է Նոր Աշխարհի մէջ եւ պատճառ պիտի դառնայ օր մը Միացեալ Նահանգներու եւ լատին Ամերիկայի միջեւ:

Ուաշինկթընի պատուիրակութիւնը, հիւգի գլխաւորութեամբ, ջանաց լատին Ամերիկայի երկիրները իրարու դէմ հանել եւ այդպիսով յետաձգել կամ թաղել սախպողական խնդիրներու լուծումը: Սակայն, որքան աւելի ներքնապէս համերաշխ դառնայ լատին Ամերիկան, այնքան աւելի Միացեալ Նահանգները դժուարութիւն պիտի ունենան խօսք հասկցնելու կամ իրենց կամքը պարտադրելու անոր:

Ժամանակը կը գործէ ի նպաստ լատին Ամերիկայի արդար պահանջներուն, եւ Միացեալ Նահանգները վաղ թէ ուշ պիտի հարկադրուին տեղի տալ, եթէ չեն ուզեր օր մը պատերազմի բռնուիլ անոր հետ՝ իրենց դէմ ունենալով Նաեւ լատին Ամերիկային օգնող եւրոպական թէ ասիական մեծ պետութիւններ եւս»

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍ. ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԱԾ

Քալիֆոռնիոյ Նորընտիր առաջնորդ Գարեգին եպս. Խաչատուրեան Մարտ 1ին Պոլիսէն ճամբայ ելած է դէպի իր պաշտօնատեղին: Տրապիզոնի Եպիսկոպոսը, որ Մուրատ-Ռափայէլեանի հին սաներէն է, Նախ պիտի հանդիպի Վենետիկ, ուր քանի մը օր հիւր պիտի մնայ Ս. Ղազարի վանքը. յետոյ Հռոմի ու Նափոլիի ճամբով պիտի գայ Փարիզ, Նախ քան Ամերիկա մեկնիլը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յունաստան կը սպառնայ Թուրքիոյ

Փոխանակութեանց մասին Թուրքեւհելլէն վէճը տակաւին չէ կարգադրուած, ընդհակառակն երթալով կնճռոտ փուլի մը մէջ կը մտնէ:

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարական պաշտօնաթերթ «Էսթիա» իր Մարտ 5ի թիւին մէջ հետեւեալ ազդարարութիւնը կ'ուղղէ Թուրքիոյ.—

«Թուրքիա կը սխալի, եթէ կը կարծէ թէ Յունաստան կրաւորական դիրքի մը մէջ կը մնայ՝ մեծ տոներուն հանդէպ Թուրք ագգայնականներուն, որոնք-պոլսեցւոց ցոյնը կը գրկեն իրենց հպատակութենէն»:

Վէհապեններու ձեռնար Իրաքի դէմ

«Տէյլի Մէյլ»ի Պասրայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Հիճազի եւ Նէճտի թագաւոր Սուլթան Իպնը Սուուտ Նուիրական պատերազմ յայտարարած է Իրաքի եւ Անդրյորդանանի դէմ, որոնք Անգլիոյ հոգատարութեան տակ կը գտնուին: Վէհապեններու պետ Իպնը Սուուտ, որ օսմանեան տիրապետութեան օրով միշտ ապստամբ ցեղապետ մը եղած է, Արաբիոյ գրաւումէն ի վեր տարեկան որոշ գումար մը կը ստանար Անգլիայէն: Անգլիական թերթերուն համաձայն, 1917էն 1924 անոր տրուած է 477.310 անգլիական ոսկի: Անկէ վերջ յարձակեցաւ Հիճազի վրայ եւ գահընկէց ըրաւ Նախ Շէրիֆ Հիւսէյինը եւ յետոյ անոր տղան Ալին, ու այժմ իբրեւ Սուլթան կը տիրապետէ Պարսից ծոցէն մինչեւ կարմիր ծով: Այս յաջողութիւններէն քաջալերուած, այժմ ալ իր զէնքը կը դարձնէ Շէրիֆ Հիւսէյինի միւս երկու որդիներուն՝ Ֆէյսալ թագաւորին և Անդրյորդանանի էմիր Ապտուլլահին, միւս կողմէ ալ Քովէյթի վրայ:

Վէհապինները մաքրակրօն իսլամ են, որով եւ հակառակ՝ միւս աղանդներուն: Ծիհատի համար ցեղապետներուն ուղղուած յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի.—

«Գիտեմ թէ Իրաքի եւ Քովէյթի մարդիկը երբեք իսլամութեան ծոցը չպիտի դառնան՝ եթէ անոր չպարտադրուին սուրի ծայրով: Դուք կրնաք վստահիլ իմ աջակցութեանս վրայ: Հրաման տուած եմ որ պարէն, հրասայլեր, հրացաններ եւ ռազմանիւթեր հայթայթեն ձեզ: Թալեցէ՛ք դէպի յաղթանակ: Աստուած պիտի պաշտպանէ ձեզ»:

Քեմալի Պէննէթ ձերբակալուած

Աթէնքի մէջ ձերբակալուեցան կարգ մը մարդիկ, որոնք կեղծ թուղթեր պատրաստած էին Սուլթան Համիտի Յունաստանի մէջ ունեցած կալուածներու մասին: Ձերբակալուածներուն մէջ է անգլիական բանակի Նախկին հազարապետ Ճոն Քոտլֆին Պէննէթ, որ ծանօթ էր Պոլսոյ մէջ քէփթըն Պէննէթ անունով: Ցիշեալը ազգական է Լորտ Տէրպիի, Լօզանի Հաշտութեան ժողովին ատեն եղած է Լորտ Քըրզընի անձնական քարտուղարը, իսկ դաշնակից գրաւման ատեն 1920էն 1922 Պոլսոյ անգլիական Տեղեկատու Դիւանի պետն էր:

Լօզանի դաշնագրէն վերջ, քէփթըն Պէննէթ տնօրէն դարձաւ անգլեւամերիկեան կալուածական առեւտուրի ընկերութեան մը, Աթէնքի մէջ, որուն 10.000 տոլար տրամադրած էին ամերիկեան կարգ մը տուներ: Դիտել կը տրուի թէ Լորտ Քըրզըն Լօզանի դաշնագրին մէջ մտցուցած էր յօդուած մը՝ Սուլթան Համիտի լքեալ գոյքերուն մասին, եւ թէ Պէննէթ ու իր ամերիկացի շահակիցները այս գործով է որ կը զբաղէին: Պէննէթ ամուսնացած էր ամերիկեան հարուստ կնոջ մը հետ, մինչեւ Լօզանի դաշնագրին ստորագրուիլը, երբ ամուսնալուծուելով ամուսնացաւ Պոլսոյ մէջ խիստ Նշանաւոր ֆրանսացի կնոջ մը՝ Տիկին Գօմոնի հետ:

Եգիպտական տագնապը ծանրացած

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ եգիպտական տագնապը ծանր փուլի մը մէջ մտած է: Անգլիական մարզպան Լորտ Լոյտ տեսակցեցաւ Ֆուատ թագաւորին հետ: Վաֆտ կուսակցութեան եւ խորհրդարանի Նախագահ Մուսթաֆա Նահաս փաշա պաշտօնապէս մերժեց Նոր դաշինք կազմելու առաջարկը:

«Թայմզ»ի Գահիրէի թղթակցին համաձայն, Սըր Օսթըն Չէմպըլէնի առաջարկները ճակատագրականօրէն սահմանուած էին ձախողելու՝ քանի որ կը Նուիրագործէին անգլիական գրաւման սկզբունքը: «Որքան ալ մեծ ըլլան, կ'ըսէ, անգլ. կառավարութեան ընելիք զիջումները, անոնք միշտ պիտի բախին Եգիպտոսի ազգայնական կուսակցութեան մերժումին, եթէ Անգլիա չընդունիր իր զինուորները քաշել Աղեքսանդրիայէն եւ Գահիրէէն: Եւ որովհետեւ կարելի չէ երեւակայել թէ՝ անգլիական կառավարութիւնը կրնայ զիջիլ այս կէտին վրայ, անկարելի կը թուի համաձայնութիւն մը, քանի՝ ազգայնական կուսակցութիւնը մեծամասնութիւն ունի խորհրդարանին մէջ»:

Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ եւ գաւառական ուրիշ քաղաքներու մէջ մեծ ցոյցեր կատարուեցան: Ոստիկանութիւնը քանիցս միջամտեց, մասնաւորապէս ուսանողներու ծայրայեղութիւնները արգիլելու համար:

Խելօք խօսք

Աչշամի քաղաքական բաժնի խմբագիրը կը գրէ.— «Հայրենակի՛ց, Թուրքերէն խօսէ՛»ի խնդիրը կռիւներու պատճառ կ'ըլ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՓՈՂԿԱՊ ԼԻՆԻ՞ ԹԷ ՉԼԻՆԻ...

Երկիրը կը թաւալի անվերջ, բայց գլուխներ կան որ կանգ առած են:

Կամ կ'երերան այնքան որքան փայտի մը ծայրէն կախուած կատու մը, կապուած մնալով միշտ միեւնոյն տեղը:

Լսեցէ՛ք:

Խորհրդային մամուլը բուռն բանավէճի մը բռնուած է, ճակատագրակա՜ն հարցի մը մասին.

— Կարելի՞ է փողկապ դնել, կարմիր կարգերու տակ:

Կարլ Մարքսը փողկապով էր: Լենինն ալ, մինչեւ մահը: Կալինինը կը շարունակէ գործածել զայն: Եւ դեռ շատ-շատերը:

Բայց, համաձա՞յն է «շէրիաթ»ին:

«Բուրժուական» չէ՞ փողկապին «սոցիալական» ծագումը:

Կամ, «պրոլետար»ներու վզին կապելով, դէպի «բուրժուազի» չի՞ քշեր զանոնք, չի՞ խափաներ համաշխարհային յեղափոխութեան ընթացքը:

Արդարե՛ւ, ընկերներ եւ քաղաքացիներ:

Ակներեւ է վտանգը:

Թող մի տաք որ արծարծուի բանավէճը:

Համագումար մը, անմիջապէս:

Օրակարգը.—

Փողկապ լինի՞ թէ չլինի.

Ի՞նչ է կամքը քաջ Լէնինի:

×

Նոյնքան ճակատագրակա՜ն բանավէճ մը՝ Ամերիկայի մէջ:

Եւ հայ թերթի մը կողմէ:

— Եպիսկոպոսները կրնա՞ն թատրոն երթալ, «դամելխազարդ տիկին» տեսնել:

Հալա՜, հալա՜, եղբա՛յր Մշակ

Մի՞թէ: Կարելի՞ է...

Եւ ինչպէ՞ս եղեր է որ հայ մամուլը, գոնէ պոլսականը չէ անդրադարձեր մինչեւ այսօր:

Ազգային համագումար մըն ալ այս «կենսական» հարցին համար:

Նաեւ՝ միթինկներ՝ փարիզէն մինչեւ Ամերիկա, ո՛ւր որ հայկական գաղութներ կան:

Իսկ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը՝ դէպի Էջմիածին, յիշատակագիր մը Ներկայացնելու համար:

Եպիսկոպոս, Թատրոն, «Դամելիազարդ տիկին»,— ի՞նչ օրերու հասանք:

Փողկապ եւ լէնինականութիւն —ի՜նչ ահաւոր «ռէակցիա»:

ՎԱՐԱԶ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

Դ. Ցանկ

	Ֆր.
Նշան Համբարձումեան	20
Գարակէօզեան Հոմէն	60
Գառնիկ Յովհաննէսեան	10
Յակոբ Աշճեան (ապագայ սկաուտ)	5
Սօնա Աշճեան	5
Հ. Մ.	10
Գումար	110
Գ. ցանկին գումարը	560
Ընդհ. գումար	670

Վերջին պահուն վաճառական Գարաեան եղբայրները սիրուն անակնկալ մը կ'ընեն հայ արիներուն, Յառաջին ղրկելով հազար հինգ հարիւր ֆրանքի չէք մը, իբրեւ ճամբու ծախք: Վաղուան թիւով կը հրատարակենք իրենց յուզիչ Նամակը:

.˙. Լոնտոնի մեր թղթակիցն ալ գումար մը հաւաքած է, նեղ շրջանակի մէջ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԵՐԿՐԻՆ ԵՒ ԲԱՆԱԿԻՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Նախ քան Րիզա Շահի գահ բարձրանալը, Իրանի նախարարութիւնները առանց դրական քայլեր առնելու, իրենց տեղը կուտային նորերուն։ Այդպէս էր 18 տարիներէ ի վեր, այն օրէն երբ մեր երկիրն ալ հաստատեց սահմանադրական կարգեր։

Մէկ տարուան ընթացքին երեք դահլիճներ գործի գլուխ եկան յաջորդաբար։ Վերջին անգամ Մուստոֆի Մամալէքին յաջորդեց Մուշիրը Դովլան, որու վրայ դրուած յոյսերը սակայն չարդարացան։ Սա եւս հրաժարական տուաւ եւ այս անգամ նախկին Շահը՝ Ահմէտ Միրզա նախարարութիւն կազմելու հրաման տուաւ ներկայ Շահին, որ այդ օրերու զինուորական նախարար էր, «Րըզա Խան Սարդարը Սիփահ» տիտղոսով։

Ուշագրաւ է այն հանգամանքը, որ վերջին երեք տարիներու ընթացքին շարունակ փոխուող նախարարութեանց մէջ, Րիզա Խանը իր ձեռքը կը պահէր զինուորական նախարարութիւնը, միաժամանակ զօրքի ընդհանուր հրամանատարութիւնը։

1921ի ծանօթ պետական հարուածէն յետոյ, լուրջ փորձեր եղան Րիզա Խանի ձեռքէն զօրքի հրամանատարութիւնն առնելու, մինչեւ իսկ զայն անհարթելու գնով, սակայն ան աւելի զօրեղ ու հեռատես գտնուեցաւ՝ քան իր գործակիցը եւ պետական հարուածի գլխաւոր հեղինակը՝ Սէյէտ Զիաէտտինը։

Իր հակառակորդներն իսկ կը խոստովանին թէ զինուորական նախարարը իր երեք տարիներու տոկուն աշխատանքով զինուորական տեսակէտէն մինչ այդ չտեսնուած խոշոր քայլեր էր առած եւ ընդհանուր համակրութիւն կը վայելէր ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ։

Պարսկաստանի դիկտատորը յաջողած էր փաստօրէն իր ձեռքն առնել երկրի կառավարութեան ղեկը։ Կառավարութեան գլուխ անցնելով ալ, ան պահեց իր երկու նախկին պաշտօնները, երկրի զինուորական ուժը կանոնաւորելու, ուժեղացնելու եւ ճիւղաւորելու կարեւոր գործերը։

Իր կազմած նախարարութեան մէջ մտցուց «Սալթանէ»ներէն եւ «Դովլէ»ներէն տարբեր ծագում ունեցող մարդիկ եւս։ Այսպէս՝ Զոքա-օլ-Մուլք (արտաքին), Սուլէյման Միրզա ձախ դեմոկրատ (կրթական), Մոշիր-օլ Մուլք (ելմտական), Մոտաղէր Սալթանէ (դատական), Խօթաեար խան՝ զինուորական (թղթատար-հեռագրի), Սուր Իսրաֆիլ՝ ամբողջ երկրին մէջ սիրուած ազատասէր, Սահմանադրութենէն առաջ գաղտնի հրատարակուող նոյնանուն թերթին խմբագիրը (ներքին)։

18 տարուան ընթացքին առաջին նախարարութիւնն էր, որ կրցաւ որոշ դեր կատարել այս կազմալոյծ երկրին մէջ։ Անոր գլխաւոր գործն եղաւ ամենախիստ միջոցներով շարունակել ներքին բոլոր կեդրոնախոյս ուժերու զսպումը, ուժեր, որոնք մինչեւ այդ անկախ միապետներու նման ամէն մէկը իր շրջանին մէջ— կ'իշխէին, առանց ենթարկուելու, յաճախ նոյնիսկ առանց անուանապէս գոնէ ճանչնալու կեդրոնի կառավարութիւնը։

- Շնորհիւ Րիզա խանի նախարարութեան, Ղարադաղի խաները, Մակուի Սարդարը, Շահսուվան ցեղապետները, Լոռերը Շէյխ Խէզալը եւ շատ ուրիշ մեծ ու պզտիկ «արքաներ» ստիպուած եղան գլուխ խոնարհել նոր կառավարութեան, որ նախկիններուն չէր նմաներ։

Րիզա խանը առաջին օրէն իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուց զօրքին վրայ։ Պարսիկ սարբազները համաշխարհային հռչակ ունին, ո՞վ չէ լսեր կամ կարդացեր այդ ցնցոտիազգեստ մուրացիկներէն ու փողոցի աւազակներէն կազմուած զօրքի մասին։ Կարծէք կախարդական գաւազանի մէկ հարուածով փոխուեցաւ այդ, եւ Պարսկաստանը տէր դարձաւ 60 հազարի չափ կանոնաւոր զօրքի, որ բաւական էր ներսը կարգ ու կանոնը պահպանելու, տուրքերու կանոնաւոր գանձման նպաստելու, մինչեւ այդ անապահովութենէն պահուած դրամագլուխը լոյս աշխարհ հանելու եւ ոեւէ առթիւ այս կամ այն կեդրոնախոյս ուժը կամ աւազակային խումբը զսպելու համար։

Զօրքը կազմակերպելէ յետոյ, բացուեցան զինուորական դպրոցներ։ Տասնեակներով ուսանողներ ղրկուեցան Եւրոպա պետութեան հաշուին, զինուորական կրթութիւն ստանալու, նոր զինամթերք, օդանաւեր գնուեցան եւայլն։

Երկրի եկամուտներու գանձումը իր ձեռքը կեդրոնացնելով, ամէնէն առաջ կը կատարուէին զինուորական վճարումները։ Նորութիւն էր Պարսկաստանի մէջ զինուորականներու թոշակներու կանոնաւոր վճարումը։

Այժմ զօրքը ցրուած է ամբողջ երկրին մէջ եւ չկայ նահանգ մը որ կատարելապէս ենթարկուած չըլլայ կեդրոնին։

Այդ բաւական չէր սակայն։ Վարձու զինուորի տեղ անհրաժեշտ էր պարտադիր զինուորը։ Եւ ահա երկրի վարիչը Ղաճարներու գահը ժառանգելէ գրեթէ անմիջապէս յետոյ, մէջտեղ հանեց պարտադիր զինուորագրութեան օրէնքը։

Այս մասին արդէն գրած եմ Յառաջին։ Միայն պիտի աւելցնեմ, որ այդ օրէնքին դէմ սկսած բոլոր ցոյցերը ամէն տեղ զսպուեցան կառավարութեան կողմէ մերթ զինուորական, մերթ դիւանագիտական միջոցներով։ Ղումի ուխտատեղին հաւաքուած բարձր հոգեւորականները, ծանօթ աղմուկներէն յետոյ, իրենց տեղերը քաշուեցան։ Անոնց գլխաւոր ղեկավարը Իսֆահանի Մօջթէիդը յանկարծ մեռաւ անցեալ Դեկտեմբերին, Թէհրանի մէջ։ Շահին հրամանով դիակը չտեսնուած պատիւներով ճամբու դրուեցաւ դէպի Նէճէֆ եւ թեթեւ զիջումներով ու խոստումներով, համաձայն տեղական պայմաններուն, ամէն բան իր նախկին վիճակին մէջ մնաց։ Այսպիսով ամէն տարի Պարսկաստանն ալ կ'ունենայ իր նորակոչները առանց միջադէպերու, աղմուկներու կամ ցոյցերու։

Վարձու զինուորութեան տարիներուն քիչ օգտակար չեղան հայ զինուորական խումբերը, մեծ մասով տարագիրներէ կազմուած։ Անոնց գլխաւորները Շահին անձնական վստահութեան արժանանալով, միշտ հաւատարմութեամբ կատարեցին իրենց յանձնուած դժուարին պարտականութիւնները։ Մազանդարանի, Ատրպատականի, Լօրիստանի մէջ եւ այլուր Պարսկաստանի ամբողջութեան համար մղուած կռիւներուն հայկական արիւնն ալ խառնուեցաւ ցեղակից պարսիկ արեան եւ այսօր համեստ հայ զինուորներու գերեզմաններ ունինք այդ վայրերուն մէջ, մէկ մէկ վկաներ, որոնք կը պատմեն, թէ հայ մարդը կը սիրէ այս երկիրը իր հայրենիքին չափ։

Պարտադիր զինուորագրութեան օրերուն եւս ամէն տեղ ինչպէս առաջին, նոյնպէս եւ երկրորդ անգամին հայ նորակոչները ինքնակամ արձանագրուեցան։ Փախուստի ոչ մէկ դէպք մատնանշուեցաւ։

Քաղաքացիական պարտականութիւններու հանդէպ ցոյց տրուած այսքան գիտակից վերաբերումէն յետոյ, զարմա-

հայութիւնը իրաւունք չունի՞, իբրեւ մէկ ընտանիքի անդամ, իր ամբողջ հոգիով բողոքելու թաղային ծանօթ դպրոցական ծրագրին դէմ։

Ո՞վ դաստիարակեց այս հայրենասէր սերունդները, ո՞վ դրաւ անոնց սիրտերուն մէջ քաղաքացիական պարտաճանաչութեան ոգին։

— Հայ դպրոցը՝ իր ներքին ինքնավարութեամբ։ Այդ նոյն դպրոցն է, որ պիտի տայ շարունակ Պարսկաստանի լաւագոյն, գիտակից զինուորները։

Ուրեմն հաւատանք, որ ձեռք չպիտի տան մեր իրաւունքներուն եւ մեզ պիտի թողուն դաստիարակել նաեւ հայ Իրանցիներու գալիք լաւագոյն սերունդները։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ե·

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ ՊՐՈԼԵՏ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Նկարագրութիւն Սադախլուի գրական ճակատամարտին։

Մենք երբեք չդրինք արտասահմանեան ակնոցը։ Այլ ներկայացուցինք հունձքը, այնպէս ինչպէս պատկերացեր էր «մարքսիստ քննադատին» աչքերուն մէջ։ Արդ, համաձայն «յեղափոխական արուեստի» տեսաբաններուն՝ չիք պրոլետարական գրականութիւն յԵրեւան։ Բոլոր երիտասարդ գրողներն ալ նկարագրեր են գիւղական հասարակ տեսարաններ ու դէպքեր, ուրիշ ոչինչ։ Բայց եւ այնպէս Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու Միութիւնը պրոլետ գրողի պատիւն ու տիտղոսը կը վերապահէ միայն անոնց, որ կը բնակին Հայաստանի մէջ։ Բացառաբար, այդ շնորհին արժանացած է Յակոբ Յակոբեան, որ կը բնակի Թիֆլիս։ Ինչո՞ւ Զարենց զրկուի այդ շնորհէն։ Սուրխաթեան չի կրնար հանդուրժել եւ կը շարժէ գրիչը։ Եթէ Զարենցի չեն տար պրոլետ գրողի դափնին, Սուրխաթեան ալ, իր կարգին, չի ճանչնար Երեւանի երիտասարդ գրողներուն ստեղծագործութիւնները։ Քանի մը քննադատական տողեր Երեւանցիներուն մասին, եւ գնահատական տողեր Զարենցի մասին։ 1915ին, Մարտակոչի մէջ հարցական խորագիրով մը, ցարենցի՞ թէ գրական ռէակցիայի դէմ, բացաւ պայքարը։ Երեւանի Պրոլետ Գրողներու Միութիւնը սարսռաց։ Անհրաժեշտ էր պայքարիլ այս անակնկալ թշնամիին դէմ։ Հայաստանի մէջ, օրհնեալ Չեկային տիրապետութեան տակ, դիւրին է պայքարը։ Շշուկ մը եւ փսփսոց մը։ Այդպէս ալ ըրին։ «Սրանից երկու տարի առաջ», կը գրէ Աղասի Վարդանեան (Պրոլետար, 15 Յունուար), երբ շշուկներ եւ փսփսոցներ կային Հայաստանի ընկերների կողմից, թէ այստեղ, Թիֆլիսում, բոյն են դրել հայ Վարոնսկիներ, (խօսքը Ե. Սուրէնին եւ Սուրխաթեանին էր վերաբերում,) մի գրութիւն ուղարկեցինք Հայաստանի Պրոլետ Գրողների Միութեանը, խնդրելով այդ մասին ուղարկել մեզ փաստաթղթեր»։

Միւս կողմէ, Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու Միութեան նախկին քարտուղարը, Ն. Զարեան, նամակ կը գրէ Մոսկուա, ՎԱՊՊին, մատնելով Սուրխաթեանը իբրեւ վարոնսկիական։ Դեռ այսքանը բաւական չէ։ Սուրխաթեան կը պատմէ թէ «վազում են Մոսկուա, Ռոստով, զեկուցումներ կարդում՝ անտեղեակ մարդկանց բան հասկացնելու նպատակով» (Պրոլետար, 30 Դեկտ.)։ Ու կը թուի թէ Երեւանի գրողները չափազանց «եռանդ» ցոյց տուեր են. «Էլ ի՛նչ վայնասուն, ի՛նչ աղաղակ, շանթ ու որոտ, եւ մանաւանդ, հարա՛յ, թէ հաւատս հայհոյեց...»։ Ինչո՞ւ համար այս աղմուկը, «որպէսզի նրանով խլացնեն սեփական շարքերում գտնուող ղեկավարներից մէկին, որի անունը մենք կարդացինք Թերթում, որպէս տրոցկիական շարժումը իր գործունէութեան շրջանում թագցնողի։ Դրա համար էլ նրան հեռացրին կուսակցական աշխատանքից կոմսոմոլում։ Ո՞վ է այդ պաշտպանը Նայիրեան տրոցկիզմի։ Դա «Գրական Դիրքեր»ի խմբագիրներից, Վանանդեցու Նայիրեան խմբակի անդամներից եւ Հայաստանի Պրոլետ Գրողների Միութեան ղեկավարներից մէկն է»։

Սուրխաթեանի այս տողերը գոց են եւ չեմ գիտեր թէ ի՛նչ մեղքի մը կ'ակնարկէ։ Բայց եւ այնպէս որոշ էր, որ Հայաստանի Պրոլետ Գրողները իսկական ռազմավարութեան մը սկսեր էին Սուրխաթեանի դէմ։ Անոնք «մի տարի առաջ պայքարեցան Ա. Կարինեանի դէմ, որին շնորհ չէին անում մարքսիստ տիտղոսը թողնելու»։ Այժմ ալ կու գային տապալելու Պլեխանովի գրական քննադատութեան մեթոտներուն համբակ աշակերտը՝ Սուրխաթեանը։ Կատարուած ռազմավարութիւնը վտանգաւոր էր, եւ վախ կը պատճառէր։

Սակայն Սուրխաթեան անսպասելի քաջութեամբ նետուեցաւ յառաջ, դէպի... Սադախլուի դիրքերը։

— Զո՛ւր է կարծում Վանանդեցին, թէ մենք կը վախենանք։

Կը հրաւիրեմ ընթերցողները, որ պահ մը խորհին այս խօսքին մասին։ Ի՞նչ սպառնալիք կայ, ինչո՞ւ վախնալ, ո՞վ է այդ վերին ուժը, որ կրնայ միջամտել եւ թաթը դնել ուսին։ Բռնապետական երկիրներու մէջ է, որ, ամէնէն աւելի, կը խօսուի վախի մասին։

Սուրխաթեան, վախը սրտին, խրոխտ բառեր իր շրթներուն, պատերազմ յայտարարեց «Սադախլուից այն կողմ» ապրող այդ երիտասարդ ուժերուն դէմ, սպառնալով իր ընկերներուն շուքովը։

Ամբարտաւան սեմինարիզմ խորագրին տակ, Պրոլետարի ներսի երկու էջերէն, թերթօնի ձեւով, 14 կէս-սիւնակ նուիրեց իր յարձակողական յօդուածին, չխնայելով ամէնէն տաք ու այրող բառերը։ Որովհետեւ այլ եւս իսկական ռազմավարութիւն մը տեղի կ'ունենար ուղղակի «Սուրխաթեանի, համախոհների եւ Զարենցի» դէմ, Հայաստանի Պրոլետ Գրողների Միութեան պարբերականին, Գրական Դիրքերումին մէջ (թիւ 5,) Վանանդեցի եւ Դաբաղեան կը քննէին Սուրխաթեանի, Զարենցի անցեալ կեանքը։ Մասնաւորապէս Վանանդեցի «նիւթեր էր փնտռում հեռաւոր արխիվում, որպէս զի հակառակորդի խօսքի ազդեցութիւնը թուլացնի»։ Եւ Սուրխաթեան անհրաժեշտ կը գտնէ պատասխանելու յանուն իր դժգոհ ընկերներուն, որոնց թիւը չի յայտներ։ «Այս քանի տարի է, կ'ըսէ, շատ յաճախ մեր կոմմունիստական գրական շրջաններում արտայայտուել է դժգոհութիւն եւ խօսուել Հայաստանի Պրոլետ Գրողների Միութեան այն ղեկավարութեան մասին, որ անփոփոխ է մնացել վարդինական օրերից»։ Յետոյ, Սադախլուի այս կողմը բնակող բազմաթիւ ընկերներէ զատ, կը յիշէ նաեւ Կարինեանի, Սուրէն Երզնկեանի, Թիֆլիսի եւ Բագուի պրոլետ գրողներու քննադատութիւնները Վշտունիի, Ն. Զարեանի եւ Վանանդեցիի մասին։ Եւ սակայն Վանանդեցի պայքարը բացած է ուղղակի Սուրխաթեանի դէմ, եւ, ճարպիկ տղայ, ռուսական բարքերու ծանօթ, կը պեղէ իր հակառակորդին անցեալը, ցոյց տալու համար զայն հակապրոլետարական, հինէն ի վեր։ Սուրխաթեան կը պնդէ թէ նոյնիսկ խարդախութիւն կը կատարէ այդ պեղումներուն ընթացքին։ Եւ այս առթիւ թեթեւ խոստովանութիւն մը կը կատարէ։

— «Զուր էր մեզ ապլոմբով ներկայացնելու ջանքը։ Մենք երբեք ախտաւոր յաւակնութիւններ չենք ունեցել։ Մենք յաւակնութիւն չենք ունեցել մարքսիստ ծնուած համարելու մեզ եւ ոչ էլ մարքսիզմը մեր մինչ-կոմմունիստական անցեալում լենինեան իմաստով կիրառող։ Ճշմարտութիւն է, որ ընկերների ամենամեծ մասը զիգզագներով է կատարել իր այսպէս կոչուած մարքսիստական վերելքը»։

Եւ սակայն Սուրխաթեան նման ռազմավարութիւն մը կը փորձէ Վանանդեցիի եւ իր ընկերներուն դէմ։ Տեսակ մը մատնութիւն, զոր սովոր են ընել բռնապետական երկիրներու բոլոր «ազատ քաղաքացիները»։ Դեռ երէկ, Ե. Չուբար, Հայաստան հազիւ հասած, կարմիր մատով ցոյց կուտար հայերէն թերթ մը, ամբաստանելով զայն վտանգաւոր անունով մը, անշուշտ ի վարձ իր նոր պաշտօնին։ Եւ Սուրխաթեան եւս Վանանդեցին կ'անուանէ վարդինական, որովհետեւ գիտէ թէ Մոսկուայի մէջ Վարդին եւ իր ընկերները, Ռոտով եւ Լէլեւիչ, վտարուեցան ՎԱՊՊէն եւ կուսակցութենէն, իբրեւ տրոցկիստ։ Դարձեալ դաշնակցական կ'անուանէ, «Նայիրեան հազարամեայ կուլտուրայի» ներկայացուցիչ կը կոչէ, առանց նկատի ունենալու թէ վերջապէս վարդինականը դաշնակցական չի կրնար ըլլալ։ Բայց Ռուսիոյ մէջ ո՞վ կը փնտռէ տրամաբանութիւնը, կը բաւէ որ մէկը ցոյց տրուի օրուան գաղափարներուն հակառակ ստորոգելիներով։ Երէկ նորոյթ էր երգել Նայիրին, այսօր այդ բառը հաւասար է ազգայնական նկարագրի։

Վանանդեցի արխիվներուն մէջ կը գտնէ գրուտական խօսքեր, Սուրխաթեանի բերանով, Սիամանթոյի ազգային երգերուն մասին։ Եւ կ'ամբաստանէ Սուրխաթեանը, որ ըսեր է թէ «Սիամանթոյի գրածները արդիւնք են տաճկահայ դաժան իրականութեան, կոտորածների»։ Չէ՞ որ, ըստ Վանանդեցիի, եւ ըստ Լէնինի խօսքերուն, անհրաժեշտ էր այդ կոտորածներուն հեղինակ ցոյց տալ... Սիամանթօն։ Սուրխաթեան, պաշտպանելէ յետոյ իր բոլոր գրածները, 1905էն մինչեւ հոկտեմբերեան յեղափոխութիւն, Վանանդեցիի գլխուն կը թափէ լեռ մը անարգական խօսքեր,— «ֆաշիզմի եւ բուրժուազիայի խոհանոցին՝ պնակը մաքրող», «ներքինի», «խակամիտ», «դաշնակցական խանձարուրից ելած», «յետամնաց գիւղացի», «Նայիրեան սեմինարիզմով տոգորուած», «Նայիրեան վարդինիստ», «Նայիրեան տրոցկիստ», «խարդախ» եւայլն։

Հայաստանի Պրոլետ Գրողները, որոնք կը կռուէին լռութեան մէջ, պաշտօնական եղանակներով, անհրաժեշտ տեսան պատասխանելու հրապարակաւ։ Խորհրդ. Հայաստանի սաւանի պէս լայն մէկ էջը, ամբո՛ղջ, գրաւեցին, երկա՛ր պատասխան մը տուին։ Զրպարտութիւն է, կ'ըսեն անոնք, թէ Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու Միութեան ղեկավարները Դաշնակցականներ կամ ֆաշիստներ են։ Պայքարի այդ «անվայել ձեւը» դատապարտելէ յետոյ, կ'աւելցնեն որ Վանանդեցի երբեք չէ կապուած «հայ ժողովրդական կուսակցութեան» հետ, այլ 1918ին, տնտեսական նեղ կացութեան մատնուած ըլլալով, Ժողովրդի ձայն թերթին ցրուիչը եղած է։ Նայիրի Զարեան, որբանոցին մէջ, ազդուելով ազգայնական գաղափարներէն, գրեր է «Դնդապետ Մազմանեանը», այժմ դատապարտուած։ Ն. Դաբաղեան «ակտիվ Դաշնակցական» չէ եղած, որովհետեւ Դաշնակցութեան օրով 13—14 տարեկան էր։ «Փաստն այն է որ, կը շարունակեն, մինչ-խորհրդայնացման շրջանում, մեր որոշ ընկերների մտայնութեան վրայ, տիրող բուրժուական իդէոլոգիան այս կամ այն կերպ ազդել է, եւ ո՞վ է ձգտում այդ ժխտել ու թաքցնել։

Եւ կը հրաժարին մեղադրական խօսք մը ըսելու Սուրխաթեանի քաղաքական անցեալութեան մասին։ Բայց, կ'ամբաստանեն զայն իբրեւ վարոնսկիական, կողմնակից հոսանքին, որ պրոլետարական դիկտատուրայի շրջանին գրականութեան իբրեւ կ'ընդունի մանր քաղքենիական գրողները եւ կը ստորագնահատէ պրոլետարիատին կարողութիւնները։ Չէ՞ որ, Սուրխաթեան 1924ին, կը հետեւէր Տրոցկիի քննադատական ուղղութեան եւ մէջբերումներ կ'ընէր անոր Գրականութիւն եւ Յեղափոխութիւն գիրքէն։ Արդ, այժմ ան կի ինկած է։ Եւ անմեղ մէկ բուռ մը՝ վտանգաւոր, ինչպէս դատապարտէ Ա. Վարդանեան Սուրխաթեանի բարեկամը։ Ինչպէս Սուրխաթեան «Նոր խարհ»ի մէջ գրած է թէ, լետարական գրականութիւն ստեղծելու համար, անհրաժեշտ է ճարտարապետական երկ մը իբրեւ օրրան։ Հայաստանի պրոլետ գրողները Սուրխաթեանը ամբաստանելէ յետոյ իբրեւ վարոնսկիական, կը յ ձակին Ա. Վարդանեանի եւ Զարենցի «փառատենչ անհատապաշտութեան» վրայ եւ կը վերջացնեն. «Մենք չենք բեկւում, որովհետեւ մեզ կավարում է Հայաստանի մունիստական կուսակցութիւն։ Այսինքն, կռնակը զօրաւոր

Ն. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ՊԵՐՃԱՆՔ ՉԷ

Մինչ Գահիրէի մէջ 12ին կ'օծուէր Նորակառոյց Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի անգին, Մարսիլիոյ մէջ նոյն օրը կ'օծուէին հիմնաքարը Մարսիլիոյ եկեղեցիին, որուն բաղձական ծախքը պիտի նստի, աւելի քան 20 անգլ. ոսկի։

Այս առթիւ «Ցառաջ» դին եւ արօրին» վերնագրով բագրականի մը մէջ, հայ թականներուն տնտեսական կրթական տեսակէտներով կայացուցած տխուր պատկ առջեւ, Մարսիլիոյ եկեղեցիի շինութիւնը «պերճանք» մը համարեր։ Լոնտոնի եկեղեցիի շինութեան առթիւ ալ գրիչը Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ի մէջ, հայրենիքի յարաճուն րիքներուն առթիւ, ժամանակ ըրած էր միեւնոյն դիտողութիւնը։

Բոլորս ալ համաձայն ենք հայրենիքի պէտքերը եւ թականներու կարիքները ունին ամէն բանէ առաջ նպատակներուն համար ալ կաս չեն ազգին մէջ մարմիններ կան՝ նաեւ հարուստներ ալ, որոնք նոյն ուղղութեամբ հրաշ գործել, եթէ ունենան պատ բարի կամեցողութիւն։ Միւս կողմէ երբ կը բարերարներ, որոնք իրենց լներուն յիշատակները հացնելու համար, եկեղեցի կը շինեն, այդ առթիւ քննադատութիւնները պէտք չէ մոռնալ որ եկեղեցի նոր այդ միեւնոյն բարերար կը հանէին նաեւ ազգին ու րենիքին ուրիշ կարիքներուն։

Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, ղեցին գէթ մեզի՝ հայերուս մար, պերճանք մը չէ՛, եկե ցին վրայ միայն կրօնական նոցով նայելու չէ՛։ Մեր եկեղ հայ ազգային նուիրական մը ունի եւ անոր կարգ ղերը, մեղեդիները, աղօթ ու շարականները ներշնչ են ազգային պաշտպանութ Աղօթքներէ եւ շարակ

...նցիր քանի մը Նմոյշներ.—
...ւթիւն եղբարց մ՚երոց գե-
...«Ընչարժ պաշտօն պաշտօն
...«Ազգի» Հայոց
...«Որեւէլեան կողմէ
...ի եւ Հայրապետութիւն
...Հանրապետութիւնն Հայոց»
...պետութիւնն Հայոց եւ
...բոլ մանկանց նորա»: «Ա-
...արդարութեան ի Հա-
...ան ծագեալ» Վարդանանց
...եւ այդ տօնին առթիւ եր-
...ուսաՀրաշ պաշտօնը»:
...Շնորհալիին մարտահրա-
...եւ սաղմոսնեչ շարականը:
...եւ եկեղեցիի համար
...ութիւններու առթիւ եր-
...շարականներն ալ ներշն-
...են անձնազոհութեան
...Մեր պետական
...կորուստէն ետքը, որքան
...սահմաններուն, նոյնքան
...մէջ, եկեղեցին
...է գլխաւոր ազդակը մեր
...գոյութեան պահպա-
...Ունեցանք փարիզի եկե-
...ւր կիրակի եւ տօնի օրեր,
...խուռներամ կը վազէ
...քիչ բազմութեամբ, ամէն
...եկեղեցիներու բակերը կանգ-
...են վարժարաններ եւ եկե-
...դասերուն կից ալ հաս-
...են գրատուններ: Ընծա-
...եւ Հայրենասէր եկեղե-
...անպակաս եղած են
...գորու մէջ ալ:
...հետ, մեր եկեղեցի-
...տօներուն խառնուած են
...կարգ մը հեթանոսական
...ամունքներ: Ամանորի տօ-
...ութիւնը, Տեառնընդ-
...հրավառութիւնը, Ժամագոյ-
...ներու գինումը, Վարդավառ
...Մեր ազգային սովորութեանց
...եւ Փոքրայ տօնը,
...կը տօնէ հանդիսաւոր
...որ տեսնուի որ Ազգ եւ
...իք, շատ մը պարագա-
...տակ նոյնացած են մեր
...ազգային եկեղեցիին հետ
...եկեղե-
...պերճանքներ չեն, այլ
...ամուր հաստատին եւ
...կեանքին պիրճախօս կոխող
...են Եկեղեցին կ՚աճնայ...
...ոգին.

ՍԻՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
...

...ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ նոր կու-
...թիւն մը կազմուեցաւ
...մօտ 200 պատուիրակ-
...մասնակցութեամբ: Այս
...կը կոչուի «Լէնինեան
...ակցութիւն», որ պիտի պայ-
...Սովետի կուսակցութեան
...մ. Խորհուրդը դաւանելով ուղ-
...լէնինականը:

"ԵԱՎՐՈՒԶ"Ի ԽՆԴՐԻՆ ՆՈՐ ԾԱԼՔԵՐԸ

Էնկիւրիի Քարձրագոյն Ատեանի վերջին նիստի ընթացքին կարդացուած են Փարիզի Թուրք դեսպան Ֆէթհի պէյին երկու հեռագիրները:

Հեռագիրներէն մէկը կ՚ըսէ թէ Սապանճացի Հաջջը պէյ Ֆրանսա ծամբորդութեան առթիւ յաջողած է 2ու կէսէն 5 առ հարիւրի բարձրացնել իր միջնորդչէքը եւ թէ այդ առթիւ համաձայնութիւն մը գոյացուցած է Սէն-Նազէր ընկերութեան հետ:

Երկրորդ հեռագիրը կ՚ըսէ թէ Սապանճացի Հաջջը պէյ յաջողած է 100,000 ոսկինոց նոր նամակ մը ապահովել ի փոխարէն այնյաւելումներուն, որոնք 10 առ հարիւր համեմատութեամբ պիտի կատարուին հաշուեցուցակներուն վրայ:

Գալով Ցօքթ. Ֆիքրէթ պէյի ստացած միջնորդչէքին, գրոյցի մը համաձայն, Ըօնուս Նատի պէյ Ցօքթ Ֆիքրէթ պէյի յանձնարարած է կարելի եղածին չափ քիչ ցոյց տալ իր ստացած միջնորդչէքը, որպէս զի ընչաքաղցութիւններ չգրգռէ:

Խառն յանձնաժողովը այս առթիւ որոշած է իրիկ վկայ լսել Ըօնուս Նատի պէյը:

** Քարձրագոյն Ատեանի Ընդհ. Դատախազութեան հրամանին վրայ նոր խուզարկութիւններ կատարուեցան Քոնիչէցի Նուրէտտին եւ Սապանճացի Հաջջը պէյերու բնակարաններուն եւ գրասենեակներուն մէջ:

100,000 ոսկինոց նամակի խնդիրը բուռն մտահոգութեան մատնած է Քոնիչէցի Նուրէտտին եւ Սապանճացի Հաջջը պէյերը, որոնք ցարդ խիստ զուարթ տրամադրութեան մէջ էին:

ՙԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԵՑԷՔ,,

Պոլսոյ իրաւաբանական համալսարանի լեզուի ճիւղին վարչութիւնը երկու յայտարարութիւն պիտի հրատարակէ, հրաւիրելով բոլոր հայրենակիցները որ Թուրքերէն խօսին: Այս յայտարարութիւններէն մէկը հետեւեալն է —

«Հայրենակի՛ց, Թուրքերէն խօսէ: Այս խօսքը կոչ մըն է, որ պէտք է բոցավառէ Թուրք հայրենիքին մէջ բաբախող բոլոր սիրտերը:

«Հայրենակից, Թուրքերէն խօսէ» կոչը միայն մէկ խմբակին կամքը չէ, այլ ազգին գիտակցութեան կամքն է, զոր մենք միայն կ՚արտայայտենք ու կը յայտարարենք: Եւ Թուրք սահմաններուն մէջ ապրող բոլոր հայրենակիցներուն կ՚ըսենք —

Դուք որ այս երկրին մէջ կ՚ապրիք եւ հայրենակցութեան փառքին արժանացած էք, եթէ ձեր սրտին մէջ ուրիշ զգացումներ եւ նկատումներ ունիք, դուրս նետեցէք զանոնք: Ու եթէ կ՚ուզէք հաս մնալ, յարգեցէք ազգային գիտակցութիւնը:

Հայրենակի՛ց, Թուրքերէն խօսէ:

Երիտասա՛րդ Թուրք եթէ կը յարգես Սաքարիայի եւ Աֆիոնի մէջ թափուած արիւնները, ուրիշ լեզուով մի խօսիր եւ խօսեցնել մի տար: Ցանուն քեզի, յանուն լեզուիդ համար թափուած արիւններուն՝ Թուրքերէն խօսէ եւ Թուրքերէն խօսեցուր:

Թուրքիոյ մէջ, Թուրքերէնէ տարբեր լեզու գործածող հայրենակիցները կը նշանակէ թէ չեն ճանչնար Թուրքին իրաւունքները:

Թուրքերէն խօսելով յարգուած կ՚ըլլայ Թուրք լեզուն»:

ՁԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 Մարտ.— Սիվրիհիսարի (Գաղատիոյ) Հայրենակցական Միութեան է. Ը. շրջանի ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ 13 փետր. 928ին անդամներու բացարձակ մեծամասնութեամբ: Դուրսէն անդամակցողներէն շատեր ներփակ գրկած էին իրենց քուէները: Ուշագրաւ էին մանաւանդ Կիպրոսի եւ այլ հեռաւոր գաղութներու հայրենակիցներէ հասած համակրանքի նամակները:

Համաձայն քննիչ յանձնախումբի տեղեկագրին, Միութիւնը շնորհիւ անցնող շրջանի վարչութեան ջանքերուն, ունեցած է լայն գործունէութիւն, սարքելով ընտանեկան հանդէս-երեկոյթներ, դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ: Հիմը դրած է գրադարանի մը որ հետզհետէ պիտի ճոխանայ: Լուրջ աշխատանքներ թափած է, հիւանդ եւ չքաւոր հայրենակիցներու օգնելու համար եւ կատարած է արդիւնաւոր հանգանակութիւն մը, որուն հասոյթը կը մնայ Միութեան սնտուկը:

Ըստ կարգին չիման մէջ ըլլալով ազգային եւ բարեգործական միութիւններու հետ, լայն չափով մասնակցած է Ազգասէր խնամ Միութեան նոր տարւոյ հանգանակութեան եւ նախաձեռնարկ եղած է ազգային դպրոցներու կրթական ֆոնտին:

Միութեանս դրամական գործառնութիւններու հաշուեցոյցները.—

ՄՈՒՏՔ.— Նախորդ շրջանին պատրաստ՝ 1954.70, Գանք ձգուած դրամի տոկոս՝ 15.20, անդամավճարներէ՝ 610, նուիրատուութիւններէ՝ 125, հանդէսհաւաքոյթ՝ 174, հանգանակութիւն՝ 435, գումար՝ 3313.90:

ԵԼՔ.— Սէն Լուի վարժարանի պարտք՝ 150, ընդհ. ծախք՝ 135.80, գրադարանի՝ 197, ամուսնութեան եւ յուղարկաւորութեան առթիւ ծաղկեփունջերու՝ 199, նախորդ շրջանէն փոխառութիւն եւ նպաստ՝ 200, աղքատախնամի՝ 100, դպրոցի ֆոնտին՝ 200, գումար՝ 1181.80: Գատրաստ դրամ՝ C.E.N. պանքի մօտ՝ 2000, գանձապահի քով 132, գումար՝ 2132: Ընդհ. գումար՝ 3,313.90:

Նոր ընտրութեամբ Մար-գիւանը կը կազմեն Պ. Պ. Արմենակ Մինասեան նախագահ, Յարութիւն Փանոսեան (քարտուղար), իսկ վարչութիւնը՝ Կարապետ Գուլումեան (ատենապետ), Ցարութիւն Սանտալեան փոխ ատենապետ), Հաճի Մկրտիչ Պալեօզեան ատենադպիր, Յակոբ Պետրոսեան փոխ-ատենադպիր, Գէորգ Խազինէճեան (գանձապահ), Կարապետ Սիլէմիրեան եւ Կիրակոս Վարդանեան (խորհրդականներ): Կը խնդրուի բոլոր անդամ հայրենակիցներէն ներկայս ընդունիլ իբր անձնական հաղորդագրութիւն:

(Կնիք)

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 2 Մարտ — Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հրաւէրով ընկ Արօեան կարեւոր դասախօսութիւն մը ըրաւ, նիւթ ունենալով «Հայաստանի իրաւական դիրքը՝ կովկասեան դաշնակցութեան մէջ»: Ընդարձակօրէն նկարագրեց Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի փոխադարձ յարաբերութիւնները, եւ անոնց դիրքը՝ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ հանդէպ: Բացատրեց թէ Ազրբէջանի խաշնարած եւ զանգուածօրէն տգէտ ժողովուրդը, որ ինքզինքը միայն իսլամ կը կոչէ, ազգայնականութիւնը ներածեց Թուրքերէն, տագրուած՝ համաթուրանական նոյն իտէալով — Թուրքիոյ, երկու Ազրբէջաններու եւ Թուրքիստանի միացումով ստեղծել Մեծ Թուրանը: Խորհրդային Ռուսիան անհեռատեսօրէն կը շփացնէր Թուրքիան եւ անոր յայտնի պաշտպանեալը՝ Ազրբէջանը:

1912ի եւ 1925ի ցարական և պոլշեւիկեան պետական վիճակագրութիւններով հաստատեց թէ երեք երկիրներու միջեւ հողային բաժանումը կատարուած էր ո՛չ հաւասարութեան հիմունքի, ո՛չ պատմական հիմունքներու եւ ո՛չ ալ բնակիչներու մեծամասնութեան հիմունքի վրայ: Այդ երեք նկատումներն ալ հաւասարապէս կի բարկելով, կարելի էր դաշնակից եւ իսկապէս անկախ երեք Հանրապետութիւններ կազմել, կլոր հաշուով 180,000 քռ. վերստ տարածութեան վրայ վեցուկէս միլիոն բնակչութիւն (հայ, վրացի, թաթար, եւ տասնեակ մը քիչ շատ կարեւոր ցեղեր) ներկայացնող Կովկասի մէջ: Մինչդեռ այսօր Ազրբէջան առիւծի բաժինը խլելով ունի 75,000 քռ. վերստ տարածութեան վրայ 2 միլիոն բնակիչ՝ (քռ. վերստի վրայ 26 հոգի), Վրաստան՝ 60,000 քառ. վերստի վրայ 2ուկէս միլիոն բնակիչ (40 անձ), իսկ Հայաստանի միեւնոյն 25,000 քռ. վերստ տարածութեամբ հող՝ 910,000 բնակիչով (36 անձ):

Միւս կողմէ, 6000 Վրացիի դէմ 74,000 հայութիւն պարունակող Ախալքալաքը, «փէշքէշ» եղած էր Վրաստանի, եւ Հայաստանի սիրտը կազմող լեռնային Գանձակը, Ղարաբաղը, Շարուրն ու Նախիջեւանը (15,000 թաթարի դէմ 130,000 հայ բնակչութեամբ) Ազրբէջանի:

Այսպէս կը գործադրուի բոլշեւիկեան արդարութիւնը այս ծաղրանկար «ֆէտէրացիա»յին մէջ, ուր ամէնէն զոհը անշուշտ Ռուսիան է՝ իր շնորհած վարչական ինքնավարութեան փոխարէն, ամէնէն հաւատարիմը՝ բայց ամէնէն դժգոհը՝ Հայը, շփացած պաւակը՝ Վրացին, իսկ բոլորէն աւելի նպաստաւորուողը՝ Ազրբէջանի:

Այս առթիւ հայրենակից մը ընդունուեցաւ կուսակցութեան շարքերէն ներս:

∴ Ազգ. Միութիւնը հաւաքաբար հրաժարած է՝ լրացած ըլլալով իր շրջանը: Այս առթիւ ներկայացուցած է ժողովուրդին իր հաշուեկշիռը: Եօթը հոգինոց ընտրական յանձնախումբ մը գործի ձեռնարկած է արդէն, նոր վարչութեան կազմութեան համար:

Ն. Ասատուր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՏԻԷՓԻ ՄԷՋ

Կիրակի, գարնանային ճրաշալի օդով մը, Փարիզի Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը, յաղթեց Normandieի Division d'Honneur F. C. Dieppoisի 3—1, ինչպէս ծանուցուած էր երէկ ծառայ:

Խաղը սկսաւ ժամը 3ին: Ներկայ էին 10,000 հոգի, որոնց մէջ բազմաթիւ Անգլիացիներ: Ա. կիսախաղին Տիէփի խումբը, պաշտպանուած արեւէն եւ հովէն, լաւ դիրք ունէր: Հակառակ ատոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանողականը ամուր էր եւ առաջին գիծը 18 վայրկեան յետոյ յաջողեցաւ, մէկ վայրէջքով (25 մդր.) յաղթանակի դուռը բանալ: Ա. կիսախաղը լրանալու 10 վայրկեան մնացած, Տիէփցիները Հ. Մ. Ը. Մ.ի բերդապահը օրէնքէն աւելի նեղելով ստացան փէնալթիի մը իրաւունքը, որուն հետեւանք չտուին՝ զգալով իրենց անիրաւութիւնը, որով կիսախաղը լրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ. 1, Dieppe 0:

Բ. կիսախաղը սկսաւ Dieppeի բազմաթիւ յարձակումներովը, որոնց Հ. Մ. Ը.Մ.ի պաշտպանողականը լաւ պատասխանեց: Սակայն 15 վայրկ. վերջ Dieppe յաջողեցաւ խիստ կանոնաւոր փասերով իր առաջին կէտը նշանակել: Խաղը հաւասարած ըլլալով, խիստ տաքցած էր, եւ երկու կողմն ալ կ՚ուզէր յաղթանակը ձեռք ձգել:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները կրկնապատկելով իրենց ճիգերը, խաղը աւարտելու 10 վայրկեան մնացած երկրորդ եւ 5 վայրկեան մնացած 3րդ եւ վերջին կէտը նշանակեցին:

Ցեղոյն վարիչները խիստ գոհ մնացած Հ. Մ. Ը. Մ. խումբէն, առաջարկեցին մասնակցիլ Զատկի իրենց «Թուրնուա»յին, որ պիտի տեւէ 3 օր, մասնակցութեամբ U. S. Suisseի եւ անգլ. խումբի մը: Հ. Մ. Ը. Մ. պիտի պատասխանէ այդ հրաւէրին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կազմուած էր այսպէս.—

Ցէվէճեան (բերդապահ), Մ. Մկրտիչեան (խմբապետ, յետսապահ), Ռ. Շահմիրեան (յետսապահ), կէս-յետսապահները՝ Երուանդ, Գամէր եւ Սարիքօ. առաջնապահները՝ Ցաճատ, Ս. Կարապետեան (աջ մէջ), Կ. Կարապետեան կեդրոն), Զարեհ եւ Գաբոյը՝ ձախ ծայր:

Փ. Մ.

ԻԹԱԼԻԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի օր ֆութպոլի մրցում մը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի եւ Ֆրանսական Normandie Sportի խումբերուն միջեւ: Ա. կիսախաղին հայ խումբին խաղացողները կրցան լաւ խաղարկութեամբ մը շահիլ մէկ նշանակէտ: Բ. կիսախաղին Ֆրանսացիները իրենց կարելին փորձեցին, բայց չկրցան արդիւնքը հաւասարցնել: Հայ խումբին պաշտպանողական գիծը լաւ էր, որուն ջանքերով կրցան շահիլ յաղթանակը:

Իթալիի խումբը կը բաղկանայ հազիւ 18-19 տարեկան պատանիներէ, որոնք գնահատելի են իրենց բուռն եռանդով եւ կարգապահական ոգիով: Թէեւ խաղին պէտք եղած նրբութիւնը կը պակսի, բայց շարունակական փորձերով պիտի կարողանան փափաքուած արդիւնքը ձեռք բերել: Իրենց վարիչները եւս ջանք չեն խնայեր խումբին յառաջդիմութեան համար:

Գ. Դասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ո՞Վ ՍԷՐ.— Ան մը, ազնուական դասակարգէն,— ահա թէ ինչո՛ւ գաղտնի կը պահեն անունը,— սիրահարած էր ծանօթ Ֆրանսացի բժիշկի մը: Սակայն ընտանիքին պատիւը թոյլ չէր տար, որ գոնէ սիրելու ազատութիւնը:

Անցեալ առտու յանկարծակի մտաւ բժիշկին պարմանատունը: Երկու նամակ ձգեց գրասեղանին վրայ, եւ բժիշկին բարեւ մը անգամ չըրած, ատրճանակը կրակեց իր ճակտին: Ցեղն ու տեղը սպաննուած էր: Այդ էր նպատակը, անձնասպան ըլլալ իր սիրած բժիշկին ոտքերուն տակ: Նամակով կը խնդրէր, որ գէնք թաղեն բժիշկին ընտանեկան գամբարանին մէջ:

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դ.

— Ինծի համար նուիրական պարտականութիւն մըն է ատիկա, որ չեմ կրնար Լոնտոնի գործակալներուն ձգել: Կարգ մը աՀաւոր գաղտնիքներ կան, զորս չեմ կրնար երեւակայել եւ որոնք կապ ունին քաղաքական կազմակերպութեանց հետ... Քորիս Սուխիմը տեսնելէ առաջ բսած էր թէ կը կրէր իմ եւ ուրիշ անձի մը անունը:

— Ի՞նչ անձ:

— Ձեմ գիտեր, եւ ահա հոդ որ գործը կ՚երկճղի եւ կը մտնէ անստոր գետնի մը մէջ..

Ապահովութեան տնօրէնը ...ց Ընիկա մեքենաբար կը խաղար իր թղթահատին հետ յետոյ բսաւ ինծի.

— Որքան կարելի է շուտ պէտք է մեկնիլ.. քանի որ վճռած էք..

— Համաձայնեցի Մէսամբրի Մարիեթին թղթատար շոգենաւ մը քառասունը ութ ժամէն պիտի մեկնի Մարսիլիայէն եւ կը հանդիպի Փորթ Սայիտ

Լաւ քեզի ընկեր կուտամ երիտասարդ մը որ տասը չարագործի կրնայ խօսք հասկցնել. դայն ընկերացուցած էր քաղաքական անձնաւորութեան մը, որ շատ կը վախնար իր հակառակորդներէն.

Ցիշեց ծանօթ անուն մը, որ 1914էն ի վեր բազմաթիւ առաւ. ներու խառնուած է:

Ձեր տրամադրութեան տակ դրած երիտասարդս Գորսիքացի մըն է. Վիչէնթինի անունով, ամբողջ էութեամբ անձնազոհութիւն ու քաջութիւն է կարծես...

— Ափրիկէի մէջ էր որ ճանչցայ Գորսիքացինները, չարքաշ մարդիկ են եւ ճարպիկ՝ ամէն խորամանկութիւն ի գերեւ հանելու համար:

Քարեկամս հնչեցուց զանգակը եւ ուղեց Վ. Վիչէնթինին: Այս վերջինը ներկայացաւ անմիջապէս ցեսակ մը հսկայ, կենսուրախ ժպիտով եւ տպաւորիչ ձեռքերով:

— Պ. Ցնօրէն, պատասխանեց անիկա երբ իրականութեան վերահասու եղաւ, այս վայրկեանէս իսկ ես կրնամ մեկնիլ..

— Հիանալի՜ կ՚ըլլայ, բսաւ Ապահովութեան պետը. քանի որ հետապնդութիւնը առժամապէս կանգ առած է.. երկար չի տեւեր սարկա

— Նա ալ այդպէս կը կարծէմ. պատասխանեցի

Ապահովութեան տնօրէնը եզրակացուց

— Խորհուրդ մը տա՛մ ձեզի.. քառասունը ութ ժամ ունիք... անմիջապէս ճամբայ ինկէք. բայց ձեր տունը հանդիպելու անխոհեմութիւնը մի՛ ընէք..

Ե.

Ու այդպէս ալ եղաւ: Մինչեւ Մարսիլիա ինքնաշարժով գացինք, եւ այս ճամբորդութիւնը՝ բաց ու մաքուր օդին մէջ, քիչ մը հանդարտեցուցին ջիղերս ու միտքս «Դանիէլի կնիքի» մարդիկը վերջնականապէս կորսնցուցած էին հետքս: Ըստ նաւէ միջադէպի շոգենաւ նստանք:

Վիչէնթինին լաւ ժամանակ անցուց շոգենաւին մէջ ուր սիրաբանութիւն ընելիք աղջիկներ շատ կային, նոյնիսկ հեկալի մը համար:

Հինգ օրէն Փորթ-Սայիտ հասանք, անապատին եզերքը շինուած այս միջազգային ու պարմանալի քաղաքը:

Առաջին հոգս եղաւ, երթալ գտնել անգլիական իշխանութիւնները: Ցարաբերութեան մտայ «Ինթէլիճընս»ի, ղեկավարներէն մէկուն հետ, որ կը գործէր Եգիպտոսի մէջ:

Անիկա բսաւ ինծի.

— Թիւ 312 գործակալը հոս սքանչելի գործ տեսաւ. անիկա յաջողեցաւ մտնել գործակալ Զիւլմանի պաշտօնատեղին ու թռցուց բաւական փաստաթուղթեր.

— Վէրախիսը հո՞ս է, հարցուցի:

— Ձեմ գիտեր, այս պահուս մշտական երթեւեկ մը կայ իրական ու կեղծ իսլամներու, որոնց նախատեսուած տեսակցութիւններ կ՚ունենան Զիւլմանի հետ ազատ կը ձգենք զիրենք, որովհետեւ այդ տեսակցութիւնները լաւ ծուղակ մը կը հանդիսանան.. Զիւլմանի բոյնէն հեռացող ամէն անհատ որս մըն է... Հաւանական է որ Սուտանի մէջ մեր զօրքին դէմ շարժում մը սկսի, միւս կողմէ ըմբոստ ցեղերու պետեր կուգան Ալճերիայէն եւ Մարոքէն, ու կը խօսուի այդ երկրին մէջ մղուելիք սրբազան պատերազմի մը մասին. ձեզի՝ ֆրանսացիներուդ կը վերաբերի աչալուրջ ըլլալ. Վէր ջապէս երէկ անոնց եկաւ ընկերացաւ կին մը, Եւրոպացի մը, որ ամերիկեան կանոնաւոր անցագիր մը ունի Տիկին Սիմփթըն յայտնօրէն շինծու անուն մը, հէ՞

— Ինչպէ՞ս մէկն է:

— Գեղեցիկ. կ՚երեւայ թէ գաղտնի հրամաններ բերած է..

— Չի՞ կրնար ըլլալ որ անիկա եկած ըլլայ, Քորիս Սուխիմի ձեռք ձգած փաստաթուղթերուն օրինակները առնելու համար:

— Ընդո՛ւնաց թիւ 312 գործակալին թղթածրարը Սըր Ռեյխըմոնի սեղանին վրայ ըլլալու է հիմա:

(Շար.)

լայ եղեր։ Կարգ մը ազգայնական եւ Ֆղայնոտ երիտասարդներ, ուզելով որ անպայման ամէն մարդ Թուրքերէն խօսի, անարգանք եւ սպառնալիք կ'ընեն եղեր։ Եթէ լեզուի խնդիրը ծեծի, անարգանքի նման բուռն ցոյցեր վերցնէր, չէինք բաւականանար շոգենաւերուն եւ հանրակառքերուն մէջ «հայրենակի՛ց, Թուրքերէն խօսէ՛» վերտառութեամբ նշանատախտակներ կախելով. ընդհակառակն, կառավարութիւնը օրէնք մը կը հրատարակէր, եւ ոստիկանութեան կը հրամայուէր հետապնդում կատարել Թուրքերէն չխօսողներուն դէմ։

«Մեր այս հայրենասիրական փափաքը հայրենակիցներուն ուղղուած պարզ յանձնարարութեան մը բնոյթը ունի եւ չի կրնար անցնիլ յանձնարարութեան սահմանը։ Ասկէ յետոյ Թուրքերէն խօսելու կամ չխօսելու հարցը կախում ունի անոնց բարեկրթութենէն եւ Թուրքերու հանդէպ ունեցած զգացումներէն ու կապերէն։ «Հայրենակից» կը կոչենք զանոնք եւ կը յանձնարարենք որ Թուրքերէն խօսին. ի՞նչ պիտի ըլլայ՝ երբ Թուրքերէն չխօսին, ոչինչ...։ Օրէնքը մեզ կը պատժէ՝ եթէ ծեծենք կամ անարգենք Թուրքերէն չխօսող մը։ Ինչպէս որ անգլիերէն գիտցող մարդ մը Լոնտոնի մէջ չի կրնար ինքզինքը հասկցնել, այնպէս մը ընենք որ Թուրքերէն չգիտցող մը չկարենայ ինքզինքը հասկցնել Թուրքիոյ մէջ։ Վերջապէս ձգենք որ դէպքերը ամէն մարդ ստիպեն Թուրքերէն խօսելու։ Ծեծի եւ անարգանքի հետեւանքով ընդունուած ամէն բան արուեստական, առժամեայ, եւ հետեւաբար անօգուտ կ'ըլլայ։

Ֆրանսիացիներու պատերազմ Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն Թէ Բերայի Սէն-Պընուա Ֆրանսական վարժարանի եւ գերման դպրոցի աշակերտներուն միջեւ տեղի ունեցած է ընդհարում մը, զոր հետեւեալ կերպով կը պատմեն գերմանները.— Ֆրանսական վարժարանէն 15-20 տարեկան բազմաթիւ աշակերտներ ձիուն գալէն ի վեր շարունակ մեր վարժարանին մօտերը գալով մեր աշակերտները անհանգիստ կ'ընէին։ Անցած օր մօտերը գտնուած յոյն եւ հրեայ տղաքն ալ հաւաքած եւ 150 հոգինոց խումբով մը մեր վարժարանը պաշարած էին ու ճաշի համար դուրս ելլող մեր տղաքը սկսած էին ձիւնագնդակի բռնել։ Երբ մեր տղաքն ալ փոխադարձեցին, այն ատեն միւսները գաւազաններով եւ քարերով յարձակումի սկսան։ Դանապան Սիւլէյման աղան փայտերով ծեծեցին։ Մեր աշակերտներէն չորսը վտանգաւոր կերպով վիրաւորուեցան։ Ասոնք տակաւին կը դարմանուին իրենց տուներուն մէջ։ Մեր տնօրէնն ալ քարկոծուեցաւ եւ դէմքէն վիրաւորուեցաւ։ Ի վերջոյ ոստիկաններուն շնորհիւ յարձակողները ցրուեցան։

Գիւղացիները խորհրդային դրախտին մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Կառավարութիւնը կը հրատարակէ գիւղացիներուն ուղղուած յայտարարութիւն մը, որով կը պահանջէ աւելի եւս ընդարձակել մշակելի հողերը յառաջիկայ գարնան։ Ատոր փոխարէն՝ գիւղացիներուն կը խոստանայ կարգ մը առաւելութիւններ եւ դիւրութիւններ՝ տուրքերու վճարման մասին։

Կառավարութիւնը կը նախատեսէ երկրագործական տուրքերու յաւելումը, սակայն այդ աւելին պիտի վճարուի հարուստ երկրագործներուն կողմէ, այսինքն հարկատուներու 100ին 20ը, մինչ 100ին 55ը պիտի վճարեն անցած տարուան տուրքերը, իսկ 100ին 25ը՝ բոլորովին տուրքէ զերծ պիտի ըլլան յառաջիկայ շրջանին։

«Պրաւդա» Փետրուար 28ի Թիւին մէջ կը հրատարակէ Օտեսայէն հեռագիր մը, որ կ'ըսէ Թէ Քուլակները (հարուստ գիւղացի), կառավարութեան բացած պայքարին պատասխանած են՝ ջնջելով կապալի պայմանագրութիւնները։ Ռուսիոյ մէջ միջին կամ աղքատ գիւղացիները չէ որ վարձու կ'առնեն հարուստներու հողերը, այլ ընդհակառակն անասունէ զուրկ աղքատ գիւղացիներն են, որ իրենց հողերը վարձու կուտան հարուստ գիւղացիներուն։ Այսպէս ուրեմն, այս վերջինները սերմնացանի բոյկոտ կը հռչակեն եւ կառավարութեան կոչը հակառակ արդիւնք կուտայ, քանի որ Քուլակներու Թողած հողերը անմշակ պիտի մնան։

Ցորենի շահագէտները

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 4 Մարտ Թուականով.— «Պրաւդա» կը գրէ Թէ Չեկան Վիատկայի մէջ ձերբակալած է 17 վաճառականներ, որոնք գիւղացիներէն ցորեն գնած են՝ անոնց վճարելով կառավարութեան նշանակածէն աւելի բարձր գիներ։

Վաճառականները դատապարտուեցան հինգ ամիս բանտարկութեան եւ իրենց ամբողջ ստացուածքներու գրաւման, ընդամէնը 22,000 րուբլի։ «Պրաւդա» եւ ուրիշ Թերթեր ամէն օր կը հրատարակեն նման պատմութիւններ։ Յունուարի սկիզբէն ի վեր այս կարգի պատիժներու ենթարկուած վաճառականներու Թիւը կը հասնի աւելի քան 4000ի՝ կ'ըսեն։ Ռուսիոյ մէջ։ Ասոնցմէ շատեր հարուստ գիւղացիներ են որոնք ունին նաեւ սեփական ջաղացքներ։ Այս վերջիններն ալ փակուած են՝ չմրցելու համար կառավարական ջաղացքներու հետ։

Ցուրտը Անատոլուի մէջ

Անատոլուի մէջ ցուրտը կը շարունակուի խստօրէն։ Ջերմաչափը Օէն վար հետեւեալ աստիճանները կը ցուցնէ.— Կեսարիա՝ 23, Զօրում՝ 17, Քէօթահիա՝ 16, Էնկիւրի եւ Գոնիա՝ 14, Մանիսա եւ Էրզրում՝ 13, Կիրասոն եւ Կարս՝ 10։

Իզմիրի մէջ, սառած են ձկնորս մը եւ հանրակառքի վարիչ մը։ Սալիհլիի մէջ գործաւոր մը մեռած գտնուած է։ Փոթորիկին սաստկութենէն, շոգենաւերը չեն երթեւեկած Իզմիրի ծոցին մէջ։ Իզմիրի դպրոցներուն փայտն ու ածուխը սպառած ըլլալով, որոշուած է վարժարանները փակ պահել այն օրերուն, երբ ջերմութեան աստիճանը Օէն վար է։

ՀԱՅԵՐ ԶՈՀ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՐԿԱԾԻ

Սէն Թ'Անտրէէն (Մարսէյլ) կը գրեն մեզի 3 Մարտ Թուականով.— Այսօր ժամը 3.30ին Ս. Անտրէ աճիւսի գործարանի հողին տեղ աշխատող հայ բանուոր մը՝ Արսլանպէկցի Յակոբ, 57 տարեկան, հող փորած ժամանակ ժայռի մը տակ մնալով վայրկենապէս մեռաւ։ Կը Թողու կին մը եւ 3 տարեկան մանչ զաւակ մը։ Միեւնոյն աշխատանքին զոհ գացած էր անցեալ Սեպտ. 13ին Սեբաստացի երիտասարդ մը՝ Արմենակ անունով, որ ժայռի մը հետ գահավիժեց 10 մեդր բարձրութենէ եւ տակէն Թափող հողին եւ քարերուն տակ Թաղուեցաւ։ Կը Թողու կին մը եւ 8 տարեկան խուլ ու համր մանչ մը։ Սեպտ. 12ին դարձեալ վանեցի Մարգար անուն հայրենակից մը, 45—47 տարեկան, փլատակներու տակ մնալով մեռաւ. Թողլով կին մը եւ 3 անչափահաս զաւակներ։ Ընկերութիւնը դեռ միայն Արմենակի ընտանիքին հիմար ամսական 200 ֆրանքի չափ կուտայ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի վճարանական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 130 Պուլվառ Սէն Ժէռմէն, Քաֆէ Պար լա Փըթիթ Սուրսի սրահը։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու ընկերները։ Մէթրօ՝ Օտէօն։

— Քրիստափոր վերակազմուած խումբի ընդհ. ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, 45 Rue des Ecoles ճաշարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին 6րդ եւ 5րդ Թաղամասերու արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր ընկերները։

* Լիոնի Գատանեկան միութեան ժողովը վաղը Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կարեւոր Օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՄԱՐՏ 24ԻՆ — ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱ-ՕՓԷՐԷԹ ԽՈՒՄԲԸ

24 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, (կը վերջանայ ժամը 11.30ին) Conservatoire Renée Maubelի մէջ, 10 Rue de l'Orient, մէթրօ Blanche

կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻԲ

Գ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ կը խօսի հայ աշուղներու մասին։ Թառիստ Արզար կը ղեկավարէ հինգ հոգինոց նուագախումբ մը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

11 Մարտ, կիրակի գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ

Ժոռ Ժողովուրդի ... ղեկավարութեամբ Գեղական Թատրոններու դերասանուհի Տիկ. ԴՈՒՐԵԱՆ - ԱՐՄԵՆԵԱՆԻ կը ներկայացնէ՝

ՀԻՒՐԸ ԿԱՄ ՔՄԱՀԱՃՈՅՔԻ ԶՈՀԸ

ընտանեկան տրամ ՖՐԱՆՍԷԶԻ

ԱԴԱՄ — ԵՒԱ (Զաւեշտ 2 արար)

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լիւի Կիւլէսէրեան, զաւակները եւ ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Գ. ԼԵՒՈՆ ԿԻՒԼԷՍԷՐԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի Եղիա Ինճէարապեան, Բիլէյճիկ որբանոցէն, որ երկու տարի առաջ Փարիզի կողմերը կը գտնուէր։ Գրել՝ Պորտոյի հայկական ճաշարանին՝ «Restaurant Davros» 27 Rue Arnaud Miqueu, Bordeaux, Բաբգէն Ինճէարապեանի՝ իր հօրեղբօրորդիին։ Անթիլիասի որբանոցէն։

— Կը փնտռուին Քէմախի Բագարիճ գիւղացի Թորոս, իր ընտանիքը եւ զաւակները Գրիգոր ու Աստուր եւ իր Թոռը Վարդանուշ Կախվանիկեան, որոնցմէ 1915էն ի վեր լուր չկայ։ Իմացնել՝ Lucas Pilibossianի, 23 Rue St. Pierre, Dives sur Mer, Calvados

Կը խնդրուի Լուսաւորիչ եւ Յունահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Եւլավայի Գուրճ գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Հեղինէ։ Ընդհ. տարագրութեան ատեն ... ուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համախ Հեղինէն գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ Զինադադարին սկիզբները տեղեկութիւն եկած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Br... Rumania

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կիւրինցի Օր. Պայծառ Գույումճեան, 16 տարեկան, հօր անունը Աւետիս, մօր անունը Հախվախմէ, որ Թուականէս տարի մը առաջ Հալէպէն Մարսէյլ մեկնած է, հոն փաբրիքի մը մէջ աշխատած, եւ առնուած տեղեկութեան մը համաձայն, Խարբերդցի երիտասարդի մը հետ ամուսնացած է։ Ինկ տարիէ ի վեր որեւէ լուր առնուած չէ։ Գրել իր քրոջ՝ Srpouhie Moussali, c/o P. Boyadjian, 495 Bab-Charki, Damas-Syrie.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղացի Բենիամին Տըդատեան, որ տասը ամիս առաջ Յունաստանէն Ֆրանսա գիւղաքաղաքը կը գտնուէր։ Իմացնել՝ իր մօրեղբօր՝ Agop Dalmadjianի, Puits Bivert No. 26A, Gardanne. (B. du R.) France.

Կը խնդրուի Յունահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Տիգրան Հազալմազեան, այլ անունով Փէշէքճեան որ երկու ամիս առաջ Լարտուազ անունով գիւղն էր։ Իմացնել՝ S. Afarianի, Rue des Bahutier 18, Bordeaux.

Կը փնտռուի Ուրֆացի Սարգիս Ճիգմէճեան կամ Թէլվէլեան, հօր անունը Գէորգ, մօր անունը Խաթուն։ Գրել իր եղբօր՝ Levon Djizmedjianի, c/o Dr. Dutech Trie sur Baise, Hauts Pyrénées France:

— Կը փնտռուի Այնթապցի Սարգիս Լիպարեան, հօրը անունը Գէորգ, մօր անունը Վարդեր։ Ընդհ. պատերազմի միջոցին Սարգիս Հալէպի որբանոցէն Պէյրութ փոխադրուած էր։ Գրել՝ իր եղբօր Մովսէս Լիպարեանի, Chez Mr. Raucher, à Courcoue, Indre et Loire, France.

— Կը փնտռուի Ատաբազարցի Գրիգոր Թիւլպէնտճեան այժմ 32 տարեկան որ 1914ին Գաթում կը գտնուէր։ Իմացնել իր մօր Հեղինէ Թիւլպէնտճեանի, 94 Av. Gallieni, Pré St. Gervais, (Seine)

— Կը փնտռուի Համբարձում Լէքիզեան որ 1926ին Near East Reliefի որբերուն հետ Ֆրանսա եկած է ագարակները աշխատելու պայմանագրութեամբ։ Իմացնել՝ Garabed Haroutunianի, à Gromelle, St. Saturnin d'Avignon, (Vaucluse).

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէի։ Կը ներկայացուի՝

ՔԱՋՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Վառիէթէ սինէմայի մէջ, կը մասնակցին տեղական կարող ուժեր։ ԳԻՆԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Գ. Ե. Ո. Մ. Լիոնի մասնաճիւղի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Յ. Նիգոլեանի, 31 Մարտ Շբ. գիշեր Ժ. 8.30ին 3րդ Թաղապետարանի սրահը։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէ նկատի առնել այս Թուականը։

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Մարտ 1928

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆ.
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq	[illegible]
Թրք ոսկի	» or	167 —
Մէճիտիէ	Medjidié	[illegible]
Լէվա 100 համար	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 համար	Ley	[illegible]
Ֆլորին	(Florin,	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
II	»	2010
III		[illegible]
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կ'ուզեմ գործունեայ եւ փորձառու հայ փաստաբան մը որ կը բնակի Պարսկաստանի ոեւէ մէկ քաղաքին մէջ, ստանձնելու համար շահաւոր գործ մը։ Գրել՝ Ղեւոնդ Քիւրքճեանի, 14 Rue du Vieux Marché, Belfort, France.

Կը խնդրուի պարսկահայ Թերթերէ արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 29bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՐՏ 1928

8 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 590

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԳՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԱԲԻՒՐԻՆԹՈՍ

Լաբիւրինթոս, — ահա քաղաքական կացութեան պատկերը, օրուան այս ժամուն։

Կնճիռներ՝ Եւրոպայի սրտին վրայ։ Փոթորիկ՝ Եգիպտոսի մէջ։ Սըրաքան պատերազմ՝ Միջագետքի եւ Սուրիոյ սահմաններուն վրայ։

Եւ անվերջ ժողովներ ու խորհրդակցութիւններ՝ Ժընեւի մէջ, միջազգային հաւասարակշռութիւնը պահպանելու, սպառազինութիւնները կրճատելու համար։

Տակաւին չէ հարթուած Հունգարիոյ գնդացիրներու վէճը։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ չափազանց սրտնեղ կ'երեւար, արդէն համակերպեր է «կատարուած իրողութեան», եւ կը թուի թէ պիտի գոհանայ ձեւական քննութեամբ մը։ Անշուշտ Ժընեւի ժողովին անկարողութիւնը, մօտէն գիտնալու համար է որ Բէթլէն, Հունգարիոյ վարչապետը, ամբարտաւան յայտարարութիւններ կ'ընէր առջի օր։ Կ'ազդարարէր թէ կարելի չէ խաղաղութիւնը ամրապնդել այս կարգի հետապնդումներով, ...ունենալով ՍէՆ կոթառի պէս միջադէպներ։

Եւրոպայի սրտին վրայ-բացուած միւս պալարը, փոքրամասնութեանց խնդիրը, առ այժմ կը մնայ պարզ բանավէճ մը՝ Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ։

Աւելի ճիշդ, Մուսոլինի արտասանած ըլլալով իր վերջին խօսքը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը զգուշանայ իսկ լեցնել կրակին վրայ։ Այդ միջազգային մարմինը մինչեւ այսօր կը մարսէ, Թուրքիոյ բռնած անարգական ընթացքը, ալ ի՞նչ երեսով պատասխանատուութեան կանչէ սեւ շապիկաւոր Իտալիան, որ միշտ պատրաստ է յախուռն շարժումներու։

Մնաց որ, Ժընեւի ժողովականներուն խիղճն ալ մաքուր չէ փոքրամասնութեանց կամ նման խնդիրներու մէջ։ Իսկ աւելի կարեւորը, — շատ-շատերը համակրանական խաղեր կը տեսնեն հարաւային Թիրոլի 200.000 Գերմաններու բողոքին մէջ՝ Ուրիշ խօսքով, եթէ չեն քաջալերեր, գոնէ չտեսնելու կը զարնեն ինչ որ կը կատարուի այնտեղ։ Իսկ Մուսոլինի ոչ միայն տեղի տալու միտք չունի, այլ եւ, եթէ հաւատանք վերջին լուրերուն, արդէն իսկ հրահանգած է հետապնդումներ կատարել դանդաղողներուն, Թիրոլի գերման ուսուցիչներուն եւ պաշտօնէութեան դէմ։

Ասդին, Արաբիոյ եւ Իրաքի սահմաններուն մէջ, արիւնը կը հոսի արդէն։

Անմիջապէս ըսենք որ, որոշ չափազանցութիւններ կան վէհապիներու այս նոր շարժումը ծանուցանող լուրերուն մէջ։ Անգլիական կարգ մը թերթեր, գլուխն ըլլալով դեղին ամբոխավար Տէյլի Մէյլը, տարիներէ ի վեր կը պահանջեն պարպել Միջագետքը, իբրեւ աւելորդ բեռ։

Արդ, Իպնը Սուուտի «ճիհատ»ին առաջին լուրերն ալ այդ լրագիրները տուին, շռնդալից մանրամասնութիւններով։

Այս պարագան ճշտելէ յետոյ, կարելի չէ ծածկել շարժումին լրջութիւնը։ Ինչ պատճառներ ալ վերագրուին Իպնը Սուուտի, գաղտնիք չէ որ ան կ'ըմբոստանայ բրիտանական գերիշխանութեան դէմ։ 1924ին, նեղ շրջանէ մը, Նէճտէն յառաջանալով, այս յանդուգն մարդը յաջողեցաւ Մէքքէէն քշել Հիւսէյին թագաւորը, եւ ինքզինքը վեհապետ հռչակել բոլոր արաբական երկիրներու։ Մեծն Բրիտանիա, հաւատարիմ իր քաղաքականութեան, թոյլ տուաւ որ իր իսկ ստեղծած իշխանութիւններն ու իշխանաւորները տապալին, եւ լեզու գտաւ նոր զաւակային հետ։ Արդէն, 1917էն ի վեր կլորիկ տարեվճար մըն ալ ստանձնած էր։ Համագումար 500.000 ոսկիլին կը հաշուեն մինչեւ այսօր եղած վճարումները։

Ըսողներ կան թէ Իպնը Սուուտ գլուխ վերցուցած է, տարեկան 60.000 ոսկիլին նպաստը կտրուած ըլլալով։ «Այս արկածախնդիրը մեծ գումարներու պէտք ունի, իր 24 կիներուն, 13 զաւակներուն, բազմաթիւ աղջիկներուն եւ ութ ինքնաշարժներուն համար, իսկ Մէքքէի ուխտագնացութեան եկամուտը բաւական չէ»։ Ամբողջ Նէճտի սուլթանութեան տարեկան հասոյթը 200.000 ոսկիլինը չանցնիր։

Միեւնոյն ատեն կրօնական՝ թունդ իսլամական առաջադրութիւններ կը վերագրեն ըմբոստ վեհապետին։

Այսպէս կամ այնպէս, արիւնը կը հոսի և Լոնտոն մտահոգ է։

Մանաւանդ որ, այս անակնկալը կը զուգադիպի Եգիպտոսի տագնապին։ Եգիպտոսի ազգայնականները տուին իրենց պատասխանը, հրաժարեցնելով Սարուաթ փաշայի չափաւոր դահլիճը, եւ հիմա ոչ մէկը յանձն կ'առնէ իշխանութեան գլուխ անցնիլ։ Երեսփ. Ժողովին մեծամասնութիւնը ազգայնական ըլլալով, կա՛մ ներկայ վիճակը պիտի երկարաձգուի, առկախ պահելով վիճելի խնդիրները, եւ կամ հարկ պիտի ըլլայ լուծել Խորհրդարանը եւ ուրիշ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել։

Այս կացութեան մէջ, խորամանկ Ալպիօնը, ձգելով հան դերձ որ արծրական ցեղերը իրար բզքտեն, չի կրնար լայն ասպարէզ տալ ըմբոստ Սուլթանին։

Պատիւը եւ մարդկութիւնը թոյլ չեն տար մեզ վտանգի մէջ ձգել մեր բարեկամները», կը գրէ Լոնտոնի պահպանողական մեծ օրկանը, «Մորնինկ Փոստ»։

Մի՞թէ։ Այդ «պատիւն ու մարդկութիւնը» մազի չափ չազդուեցան Կովկասի, Հայաստանի, Փոքր Ասիոյ եւ Պոլսոյ մէջ։ Մէկ միլիոն փշրուած զանկեր կացինահար կաղնիի մը չափ ալ ազդեցութիւն չգործեցին։

Իսկ հիմա, ո՛վ, չեն դիմանար արաբական անապատներու ստորերկրեայ որոտումներուն։

Որովհետեւ, աշխարհակալութեան հանքերը եւ քարիւղի երակներն են որ կը թնդուին, Իպնը Սուուտի հեծելազօրքի սմբակներուն տակ, և ոչ թէ մարդկային բազմութիւններ...։

Շ.

МАМОՒԼ

«ՀԱՅԵՐԷ՛Ն ԽՕՍԵՑԷՔ...»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Սելանիկի Հորիզոնը կը գրէ 29 փետր.).

— «Զարհուրելի պատկեր է որ կը տիրէ քիչ թէ շատ բոլոր գաղութներու մէջ, Ֆրանսայէն սկսած մինչեւ Ռումանիա, Պուլկարիա, Սուրիա, Յունաստան, նոյն իսկ մինչեւ Ամերիկա։ Վրայ տուեր ենք մեր կեանքն ու ինչքը, անթիւ ու անդարմանելի կորուստներ ենք ունեցեր, մերկ ու ոտաբոպիկ փախեր ենք զուլումի վայրերէն, բայց ամուր ենք պահեր չորնալիք այդ լեզուն, որ Թուրքերէնն է, որ հնչած է մեր գլուխներուն վերեւ ամէն անգամ, երբ Թուրքի խաթաղանն է անհաբեկեր մեր միտքն ու տեսողութիւնը։ Կարծես, զուրգուրանքի արժանի ուրիշ որ եւ է բան չէ մնացեր մեր այսօրուան իրականութեան մէջ. կարծես անիծապարտ ցեղի մը բարբառը, այստեղ, ոչ-թրքական այս միջավայրերուն մէջ, անօթիին հաց կամ անգործին գործ կը հայթայթէ։

Չե՞նք տեսներ որ, Թուրքերէնի մասին գաղափար ունեցող օտարներ, զարմացական ինչպիսի՝ արտայայտութեամբ մը կը դիտեն մեզ, երբ հանրային վայրերու մէջ, ամէնուն առջեւ, կը խօսինք ու կը վիճինք Թուրքերէնով։ Եւ չե՞նք ամչնար ու կարմրիր, երբ օտարներու այդ զարմանքը, մեր մէջ կ'արթնցնէ, անվայել բան մը ըրած ըլլալու ինքնագիտակցութիւնը։ Ինչո՞ւ չփորձել որ, հետզհետէ, Թուրքերէն խօսելու այս մոլութիւնը տեղի տայ հայերէնով արտայայտուելու բնական պահանջին առջեւ։ Եւ ինչո՞ւ յամառիլ ունակութեան մը մէջ, որ շատ բան կորսնցնել կուտայ մեր ցեղային արժանիքներէն։

Մեր ազգային արժանապատուութիւնն ու ինքնասիրութիւնը, Հայ եղած ըլլալու մեր հանգամանքն ու այնքա՛ն գեղեցիկ լեզու մը ունեցած ըլլալու առաւելութիւնը պարտք կը դնեն մեր վրայ, որ ուժգնօրէն պայքարինք Թուրքերէն խօսելու մոլութեան դէմ։ Սոֆիայի մշակութային միութիւններն ու ազգային մարմինները մեզի օրինակ թող ծառայեն։ Բոնադատենք մեր երիտասարդները որպէս զի բոյկոտի ենթարկեն Թուրքերէնը։ Իսկ մենք, բոյկոտի ենթարկենք անոնք՝ որ կը յամառին մեղանչել գիտակցօրէն, կամովին, անոնք՝ որ Թուրքերէնի չափ սահուն կրնան խօսիլ հայերէնը, բայց չեն խօսիր, չեն ուզեր խօսիլ։

Թող ամէն տեղ, հանրային վայրերու մէջ թէ ընտանեկան յարկերու տակ, բարձր հնչէ ազգային ամօթ մը պարտկելու կոչուած այս նշանախօսքը.

— Հայերէ՛ն խօսեցէք...։»

ԹԻՖԼԻՍԻ ՊԵՏ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Փետրուարի վերջերը Թիֆլիսի մէջ տօնուեցաւ Վրաստանի Պետ. Համալսարանին 10ամեակը։

Այս Համալսարանին 5 բաժիններուն մէջ ուսանողներուն թիւը կը հասնի 7800ի։ Ընկերային-տնտեսական գիտութեանց բաժնին մէջ՝ 2163 ուսանող, մանկավարժական բաժնին մէջ՝ 2359, գիւղատնտեսական բաժնին մէջ՝ 1,111, բժշկական բաժնին մէջ 1108, բազմարուեստեան բաժնին մէջ՝ 1062։ Ուսուցիչներուն թիւն է 557։ Համալսարանի շրջանաւարտներուն թիւն է 755, որոնց 451ը՝ բժիշկ, 152ը՝ մանկավարժ, 145ը՝ գիւղատնտես եւ 14ը՝ տնտեսագէտ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վէհապիներու նոր ապստամբութիւնը

Թայմզի Թղթակիցը Պասրայէն կը հեռագրէ.— Այժմ կ'երեւի որ Վէհապիներու թագաւորը ստիպուած է լքել երկու կողմին ալ հաճելի ըլլալու իր ջանքերը եւ վերջապէս որոշել իր դիրքը։ Աթայպա, Աճման եւ Մութայիր կարեւոր ցեղախումբերը հիմա վերջնապէս ասպարէզ իջած են, հաւանաբար մղուած այն կորուստներէն, որոնց ենթարկուեցան Մութայիրիները իրենց վերջին արշաւանքներուն մէջ՝ անգլ. օդանաւերէն։

Իպնը Սուուտ վախնալով ձեռքէ հանել կարեւոր ցեղախումբեր, որոնց բաժնուիլը քայքայիչ ազդեցութիւն պիտի ունենար իր արաբական կայսրութեան վրայ, Նէճտի մայրաքաղաք Ռիյատի մէջ խորհրդաժողովի հրաւիրեց գլխաւոր ցեղապետները, ինչպէս Աթայպայի ցեղապետ Շէյխ Սուլթան-իպն-Տին Իպն Համիտ, Աճմանի ցեղապետ Շէյխ Տայտան Իպն Հաթլէն և Մութայիրի ցեղապետ Շէյխ Ֆայսալ-էտ-Տովիշը։

Կ'ըսուի թէ Սուլթան Իպն Սուուտ այնտեղ հաղորդած է անոնց թէ վերջապէս այժմ ընդունած է իրենց տեսակէտը, տեսնելով որ բացի սուրէն ամէն ինչ անօգուտ է դարձի բերելու Իրաքի, Քովէյթի եւ Անդրյորդանանի Միւշրէքինները, կամ անհաւատները։ Խոստացած է անոնց տալ հրացան, ռազմանիւթ, պաշար եւ վրաններ։

Թղթակիցը վերջացնելով կ'ըսէ թէ Վէհապի թագաւորին կացութիւնը վտանգուած է։

Անգլիոյ գաղթային Նախարարութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ թէ Հնդկաստանէն զինուոր ղրկուած ըլլայ Քովէյթ, Վէհապիներու դէմ կռուելու համար։

∴ Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Իպնը Սուուտ ճիհատ հրատարակած ըլլալով, արդիական եղանակով սպառազինուած Վէհապիներու կարեւոր ուժեր նշմարուած են Անդրյորդանանի սահմանին վրայ, Մաանի շրջանին մէջ։ Անգլիական 22 օդանաւեր եւ հրասայլերու կարաւան մը ճամբայ ելած են՝ դիմաւորելու համար արշաւողները։ Պաշտպանուելիք սահմանագլուխը երկար է, խիստ երկար. կը տարածուի Աքապայի ծոցէն մինչեւ Պարսից ծոց, կտրելով Արաբիոյ անապատը։ Քովէյթի սուլթանութիւնը կը ներկայացնէ խիստ կարեւոր ռազմագիտական գօտի մը, ու եթէ անիկա գրաւուի, վտանգի պիտի ենթարկուին Պասրան ու Պաղտատը։ Անդրյորդանանի վրայ քալողները կը բաղկանան 1400 մէհարիստներէ (ուղտի հեծելազօրք), որոնք կը գտնուին Շէյխ Ֆայսալ էտ Տովիշի հրամանին տակ։

«Տէյլի Մէյլ» Պասրայէն կը տեղեկանայ թէ Նէճտի բնակիչներէն մէկ մասը ապստամբած է Իպնը Սուուտի դէմ։

Թուրքիա եւ զինաթափութիւնը

Ժընեւէն կը հեռագրեն 6 Մարտ թուականով.— Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինօֆ այսօր Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան ուղղած հեռագիրով մը կը յիշեցնէ թէ ո՛չ մէկ համաշխարհային զինաթափութեան ծրագիր կարելի է գործադրութեան դնել, առանց Թուրքիոյ գործակցութեան, նկատի առնելով Թուրքիոյ կարեւոր դերը համաշխարհային քաղաքականութեան մէջ, ինչպէս նաեւ անոր աշխարհագրական դիրքը։ Ու կը թելադրէ որ Թուրքիա անմիջապէս հրաւիրուի մասնակցելու Զինաթափութեան Նախապատրաստական յանձնաժողովի գումարումին, որ տեղի պիտի ունենայ հոս Մարտ 15ին։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար սըր Էրիք Տրըմմընտ անմիջապէս Խորհուրդին ներկայացուց այս թելադրութիւնը, որ պիտի քննուի շուտով։ Կը կարծուի թէ Խորհուրդը ընդ առաջ պիտի երթայ այս առաջարկին եւ անմիջապէս հրաւէր պիտի ուղղուի Թուրքիոյ՝ մասնակցելու համար յիշեալ խորհրդաժողովին։

Հայ չափահաս որբերը զինուոր

Սելանիկի Հորիզոնը կը գրէ.— Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Մակեդոնիոյ Տնօրէնութիւնը, քաղաքս գտնուող չափահաս որբերուն կ'իմացնէ թէ, անոնք, պէտք է ներկայանան քաղաքիս 50րդ հետեւակ գունդի զինուորական մասնաւոր յանձնաժողովին, թէ՛ արձանագրուելու եւ թէ իրենց տարիքները ճշդել տալու համար։

Այս յանձնաժողովը նիստ կը գումարէ ամէն Հինգշաբթի ժամը 10.30էն 12. Տօնավաճառի մարզադաշտին քովը, իր մասնաւոր պաշտօնատան մէջ։ Որբերը պիտի ներկայանան իրենց ինքնութեան թուղթերով եւ մէյ-մէկ լուսանկարով։ Կարելի է դիմել նաեւ առանց ինքնութեան թուղթի։

∴ Տրամայի շրջանին մէջ գտնուող չափահաս որբերու արձանագրութիւնն ու տարիքներու ճշդումը՝ արդէն իսկ աւարտած է։

«Ֆրանսա-Սուրիա» կոմիտէն

Առջի օր բազմաթիւ ֆրանսացի, լիբանանցի եւ սուրիացի ծանօթ դէմքեր հաւաքուեցան Սուրիոյ նախկին մարզպան Հանրի տը Ժուվընէլի բնակարանին մէջ եւ որոշեցին «Ֆրանսա-Սուրիա Կոմիտէ» անուան տակ ընկերութիւն մը կազմել կազ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ...

Որքա՜ն «իւղոտած» մարդեր կան, որոնք փառք կուտան փաշային, որ Բարեգործականը ստեղծած է։ Այլապէս ի՞նչ պիտի ըլլար իրենց վիճակը։

Ու ամէնէն առաջ՝ վ. Թիան Մալէզեանը, առանց յաճախորդի մնացած այս փաստաբա՜նը։

Գիտէք որ կիրակի օր «մի՞ծ» բանախօսութիւն կար։ Իմաբէթխանէի նորընտիր շէյխը պիտի խօսէր «Դաղութահայութիւն եւ Հայրենիք» նիւթին վրայ։

«— Մակայն նիւթը ա՜յնքան ընդարձակ է, որ չեմ. գիտեր թէ ո՞ւրկից պէտք է սկսիմ եւ ո՞ւր վերջացնեմ։

Ի՜նչ հարկ շուարելու, Մէ՛թր։ Չէ՞ որ՝

«— Գաղութահայութիւն ըսել Բարեգործական ըսել է։ Բարեգործական ըսել հայրենիք տանող կամուրջ ըսել է։ Ուրեմն խօսինք Բարեգործականի մասին։

Ուրեմ գնաց։

— Մանաւանդ որ, — մռացաւ աւելցնել, ամսական 100 ոսկիլինը Բարեգործականն է որ գրպանս կը դնէ։ Ա՜լ ի՞նչ հոգս է գաղութահայը, ի՞նչ հոգս հայրենիքը. կեցցէ՛ Բարեգործականը։ Անկցի՜ն թշնամիները։

Թշնամինե՛րը։ Ռամկավար Մալէզեանի մղձաւանջն է Դաշնակցութիւնը, Գահիրէէն մինչեւ Պրիւսէլ ու Փարիզ։ Դաշնակցական ոեւէ սրտցաւ քննադատութիւն «թշնամական ոգիով» կ'ըլլայ՝ Տիկի՛ն սէօվտիւ...

«— Քննադատութիւնները կուգան աջէն-ձախէն, այնպիսիներէ՛ որոնք ո՛չ անդամ են Միութեան, ո՛չ նուիրատու, ո՛չ ալ բարեկամ. ուստի եւ կարելի չէ լուրջի առնել եւ վէճի բռնուիլ։ Բարեգործականի ղեկավար շրջանները բանավէճի չեն ուզեր բռնուիլ։

Խնչո՜ւ. որովհետեւ Թակարդի մէջ բռնուած մուկի պէս, ելք չեն գտներ Յառաջի շեշտակի հարցումներուն մէջէն դուրս գալու։

Պատասխան չեն տար ո՛չ թէ սկզբունքի տեսակէտով, — վկայ Պէյրութի որբանոցին խնդիրը, որուն համար դեռ վերջերս կրքոտ պատասխան տուաւ Բարեգործականը, — այլ որովհետեւ տալիք պատասխան չունին։

Ի՞նչպէս ուրանան խեղճերը, որ 30 ոսկիլին (30 արծաթ) կուտան փարիզի ռամկավար թերթին, երբ այս վերջինը իր բերնովն իսկ կը խոստովանի, ու որոշապէս կը հասկցնէ թէ իր միւս լուսաղբաւրներն ալ նոյն շնորհքին կ'արժանանան։

Ի՞նչպէս ուրանան, որ պաշտօնէութեան համար աւելի դրամ կը ծախսեն, քան կրթական գործին, երբ իրենց հրատարակած թուանշանները կան։

Ու յոխորտ եւ ամբարտաւան, քինախնդիր ու թունալից, օդին մէջ նիզակներ կը ճօճեն «այէնտէկեան»ները իրդոտ... անակնեբը լցելով։

ՇԱՐՈՅՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Ամերիկ. հնագիտութեան Ֆրանսական հիմնարկութիւնը, որ պեղումներ կը կատարէ Տէյր-էլ-Մէտինայի մէջ, Թէբէի գերեզմանին մէջ երեւան հանած է բացառիկապէս անեղծ դամբարան մը։ Այս գիւտին կարեւորութիւնը հոն է որ՝ դամբարանը — որ կը պատկանի համեստ դասակարգէ մէկու մը — երբեք չէ խանգարուած եւ բոլոր առարկաները դեռ կը մնան հոն ուր դրուած էին Թաղման ատեն։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գ.

ՊՐՈԼԵՏ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

Մինչդեռ այսպէս վէճը կը սաստկանար, Երեւանի, Բագուի եւ Թիֆլիսի մէջ գումարուեցան Պրոլետ Գրողներու Միութեանց համագումարները, առանձին։ Յետոյ, դարձեալ Թիֆլիսի մէջ, Անդրկովկասեան Պրոլետ Գրողներու դաշնակցային համագումարը։ Այս վերջին համագումարին էր, որ ներկայացուեցաւ «Մազախուլի գրական վէճը»։

Ուրեմն նախ ներկայացնենք համագումարներու գործը։

Առաջին համագումարը բացին հայ պրոլետ գրողները։ Առաջին նիստը տեղի ունեցաւ 24 Դեկտեմբերին, Երեւանի մէջ, Կը զուգադիպէր «Նոյեմբեր» գրական Միութեան ձուլման տարեդարձին։ Ներկայ էին 26 պատգամաւորներ, որոնց 2ը կին։ Ներկայ էին նաեւ Վրաստանի եւ Ազրբէջանի Պրոլետ Գրողներու Միութեանց պատգամաւորները։ Ընդհանուր զեկոյցէն կը տեսնուէր որ, Միութիւնը ունեցած է հինգ տարուան շրջան մը պայքարի եւ կազմակերպչական աշխատանքի։ Լոյս ընծայած էր Գրական դիրքերում պարբերականը, մինչեւ 5րդ թիւը։ Միութեան անդամներուն թիւը կը հասնի 65ի։ Անդամներուն մեծ մասը պաշտօնեաներ են, յետոյ բանուորներ։ Միութիւնը ունի նաեւ Թուրք պրոլետ գրողներու հատուած մը։

Միութիւնը անցնող շրջանին ստիպուեր է պայքարելու դաշնակցական, տրոցկիական, եւ մանր-բուրժուական գաղափարներու, Սուրխաթեանի եւ Հայ Գրական Ընկերութեան ընդդիմութեան դէմ։

Այս առթիւ մէջ կը բերենք Վանանդեցիի ճառէն հատուած մը.

— «Հայ բուրժուական գրականութիւնն ապրեց մի ամբողջ հարիւրամեակ։ Իսկ հայ մանր-բուրժուական գրականութեան սայլը տասնեակ տարիներ շարժուել է տիրող բուրժուական-ազգայնական փայտանի ետեւից։ Մի կողմից նա հասաւ «Մթնշաղի անուրջների» յուսահատական խոկումներին, եւ պատերազմի շրջանում իջաւ մինչեւ «Դանթէական Առասպելի» աբրիտուալ անարխիզմը (Չարենցի համար են այս խօսքերը, Ն. Ն.) եւ ապա յեղափոխութեան ալիքների ուժով բարձրացաւ մինչեւ «Ամբոխները խելագարուած», որոնց ողջունեց յեղափոխութիւնը, իսկ «Երկիր Նաիրի»ի մէջ ծաղրի ենթարկեց բուրժուական-ազգայնական քաղաքականութիւնը։

Յետոյ խօսելով Մուլքի մասին, որ լոյս տեսաւ Չարենցի խմբագրութեամբ և օժանդակութեամբ Աբովի ու Վշտունիի, եւ երկու ամիսէն գոցուեցաւ, կ՚ըսէ.

— «(Չախողումը) ապացուցեց, որ մանր-բուրժուական (Չարենցի մասին է խօսքը, Ն. Ն.) չի կարող հիմնադրել գրականութեան նոր ուղի։ Գործնականում «երեքն» (Չարենց) ընկերացաւ ֆուտուրիստական ինքնիվորութիւն գծով եւ սկսեց մինչեւ անգամ նահանջել յեղափոխութեան ճանապարհից, (Պոէզօ-զուռնա, Աշուղ Սայաթնովու նման, դանակը բկին, 1920 ․ 23.»)։ Սա կարեւոր դաս էր մանր-բուրժուական գրողների համար։

«1922 թիւ վերջերում հիմնադրուեց պրոլետարական Գրողների Միութիւնը, որ իւրացրեց ռուս պրոլետարական գրականութեան այն ժամանակուայ տիրող շարժման այսպէս կոչուած Դարբնոցական ուղղութիւնը։ Սրա գլխաւոր ուսուցիչն այդ խնդրում յուսաց պրոլետարական գրականութիւնն է, որի նուաճումները անպայման անհրաժեշտ է իւրացնել եւ սեփականացնել»։

Պարզ խօսքով՝ կապել Մոսկուայի գրականութեան։ Հայ ղաքական հպատակութենէն զատ, պարտադիր է գրական հպատակութիւնն ալ։ Եւ տակաւին դուրսը հաւատացողներ կան, թէ գրական ստեղծագործութիւն մը կայ Հայաստանի մէջ։

Համագումարին ընթացքին «հիւրերուն խօսք կը տրուի եւ մենք այդ առթիւ կ՚իմանանք, որ պրոլետ գրողներու բանակալութեան տակ կ՚ապրին անկախ գրական Միութիւններ։ Կը յիշուին երկու Միութիւններ, Հայ Աշխատաւորական Գրողների Միութիւն (թերեւս «ուղեկից» կոչուածներն են) եւ Հայ Գրական Ընկերութիւն։ Առաջինին կողմէ կը խօսի Դ. Դեմիրճեան, որուն ճառէն կը յայտնուի, որ Աշխատաւորական Գրողների Միութեան եւ Պրոլետարական Գրողների Միութեան միջեւ յարաբերութիւնները բարեկամական են՝ դիւանագիտական բացատրութեամբ։ Ալազան, այս Միութեան ակնարկելով, եւ անոնց նկատի ունենալու կամաւոր ... անհամաձայնութեան ... բերողական» գիրք չընելու հրամանը, կ՚աւելցնէ թէ ճիգեր կը թափին «ուղեկիցներն» ալ ձուլելու։ Հայ Գրական Ընկերութեան կողմէ խօսք կ՚առնէ Աշոտ Աթանասեան, որ, ակնարկելով Ընկերութեան դէմ բացուած կռիւին, կ՚ըսէ. «Հայրը չի կարող թշնամի լինել իր որդուն։ Մենք էլ իբր հայրեր՝ ողջունում ենք մեր որդիներին»։

Համագումարը ընտրեց խումբ մը պատուակալ նախագահներ Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու Միութեան.–Բունիաթեան, Դիլի-Բէշիկեան, Դէմեան Բէդնի, Անրի Բարբիւս։

Կեդր. Վարչութեան անդամ ընտրուեցան Դիլի Բէշիկեան, Ալազան, Ան. Վարդանեան, Գ. Վանանդեցի, Ն. Դարազեան, Գ. Աբով, Նորենց, Ն. Զարեան եւ Գ. Սարեան։

Խմբագրական մարմին՝ Ալազան, Գ. Վանանդեցի եւ Ն. Դարազեան (պատ. խմբագիր)։

Վեց նիստ գումարելէ յետոյ, համագումարը փակուեցաւ 27 Դեկտեմբերին։

Համագումարին ընթացքին, ինչպէս Գրական դիրքերումին վերջին թիւին մէջ յարձակում կատարուեցաւ Սուրխաթեանի եւ Չարենցի դէմ։ Եւ երբ համագումարը բանաձեւ մը քուէարկեց՝ հաստատելու համար Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու Պրոլետարական Գրողներու Միութեանց միջեւ դաշնակցային Մարմին մը, որոշուեցաւ Դաշնակցային այդ համագումարին մէջ դնել նաեւ վարոնկիականութեան (Սուրխաթեան) դատը։ Եւ ընտրուեցան պատգամաւորները, բոլորն ալ Սուրխաթեանի թշնամի։

Մինչ այդ, 13 Յունուարին, Թիֆլիսի մէջ գումարուեցաւ Վրաստանի Պրոլետ Գրողներու Միութեան համագումարը։ Այս Միութիւնը ունի վրացական, հայկական, թրքական եւ ռուսական հատուածներ։ Ամէնէն տկարն է թրքական հատուածը, որ ունի 25 անդամ։ Յետոյ՝ վրացականը։ Պէտք է հոս յայտնել, որ Վրացիները մեծ կարեւորութիւն չեն տար պրոլետ գրողներուն։ Կախիանի կ՚ըսէ թէ Վրաստանի մէջ անպակաս են տրտունջները պրոլետ գրողներու մասին. «Ստեղծագործական ոչինչ չկայ պրոլետ գրողների մէջ, եւ որ նրանք ի զուր են շահագործում գրողի, բանաստեղծի անունը, նրանցից ոչինչ չի դուրս գայ, երեւակայել անգամ դժուար է թէ ի՛նչպէս պիտի կարողանան նրանք իրենց ունեցած ... ստեղծել Վրաց գրականութեան մէջ» («Խորհրդ. Հայաստան», 8 Փետր.։ Վրաստանի մէջ գրական բռնակալութիւնը խիստ չէ։ Հոն Պրոլետ Գրողներու Միութիւնը հիմնուած է 1926ին, այսինքն չորս տարի յետոյ Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու Միութեան կազմութենէն։ Ամէն բանի մէջ կանխահաս ենք։ Այնպէս որ, պէտք չէ զարմանալ թէ ինչո՛ւ Վրաստանի պրոլետ գրողներու վրացական հատուածը նուազ աշխատած է։ Ռուսական հատուածը բաւական եռանդ կը ցուցնէ։ Հրատարակեց Տարեգիրք մը, իր անդամներէն՝ Սոարի, Կրէյտանի, Դանիլովի, Մազիոյի եւ Բոգդանովի գործերը, նոյնպէս սարքեց կանոնաւոր երեկոյթներ։ Սակայն ամէնէն ուժեղն է հայկական հատուածը, քանակով եւ որակով։ Հրատարակած է Հոկտեմբեր խորագիրին տակ երկու ժողովածու։ Հայ Արուեստի Տան Գրողներուն միանալով, դեկավարի դեր ստանձնած է։ Կազմակերպած է նաեւ Երիտասարդ Գրողներու շրջանակ մը, որ կը բաղկանայ 20 անդամէ։

Այս համագումարին կը մասնակցէին 45 պատգամաւորներ։ Ներկայ էին նաեւ դանազան գրական Միութիւններու ներկայացուցիչներ, վրացի ապագայապաշտներ, եւայլն։ Կը տեսնուի, որ Վրաստանի Պրոլետ Գրողներու Միութիւնը աւելի շատ հանդուրժող է եւ նուազ «անհամաբերողական», կամուն ... նիստական ոճ)։ Նոյնիսկ Միութեան՝ մէջ գոյութիւն ունի, կ՚ըսէ Կախիանի, «գրական օպոզիցիա, որ բաց է թողնում ճրճռան դեկլարացիաներ, մանիֆեստներ եւ կազմակերպուած է սկանդալային ելոյթներ, գաղափարական աղքատիկ բագաժով»։ Վրաստան երբեք սրբած չէ իր ազգայնական ներկը։

«Թիֆլիսի մեր օպերայում, կ՚ըսէ Կախիանի, մշակւում է իւրատեսակի ցարական ոճ։ Վերցնենք վրացական ակադեմիկ թատրոնը։ Ռուսաստանում երեսով դարձել են դէպի արդիականութիւնը, նոյնիսկ հին թատրոնները։ Իսկ Վրաստանում՝ ոչ։ Այդ պատկերն ունի նաեւ կինոն։» Հետեւեցէք վրացի պրոլետ գրողներու բանաստեղծութիւններուն, եւ ի՛նչ օրինակներ ազգայնական ճիչերու։ Պրոլետ գրող Կալաձէ, կոչ Արեւելքին խորագրին տակ, Վրաստան կը հրաւիրէ այն Վրացիները, որոնք կ՚ապրին Պարսկաստանի մէջ, եւ «իրենց արիւնով, վարք ու բարքով եւ ծագումով Վրացիներ են»։

Ուրիշ Վրացի գրող մը, Իաշվիլի ստանաւոր մը կը գրէ Լաղիստանու գործավարների խորհուրդ ստեղծելու եւ նախագահութիւնն ալ յանձնելու պատմանով Մախարաձէին»։ Պարզ խօսքով, «ընդարձակեցէք Վրաստանի սահմանները», բան մը, որ երազն է Իաշվիլիի եւ իր ընկերներուն, կ՚ըսէ Կախիանի։ Ոչ միայն ազգայնական տաղեր կան Վրացի Պրոլետ Գրողներուն գործերուն մէջ, այլ եւ հրաւէրներ՝ դառնալու դէպի հին օրերը, հին սովորութիւնները։ Եւ այս ամէնը ըսուած են կատարեալ ազատութեամբ։ Մինչդեռ, անդին, Երեւանի մէջ Մասիսը սարն իսկ երգել արգիլուած է։ Եւ դատի կը հանեն գրողը։ Երբ Ազրբէջանն ու Վրաստանը վերջին օրերուն միայն Պրոլետ Գրողներու Միութիւն կը հիմնեն, հանդուրժելով նաեւ ուրիշ գրական Միութիւններու գոյութեան, Հայաստանի մէջ առաջին իսկ օրէն կը հիմնուի Պրոլետ Գրողներու Միութիւնը, խեղելով ազատ ու անկախ քերթողին բերանը։

Երբ Ազրբէջանն ալ աւարտեց իր համագումարը, դարձեալ, Յունուարի վերջերը, Թիֆլիսի մէջ, գումարուեցաւ Անդրկովկասեան Պրոլետ Գրողներու համագումարը։ Առաջին նիստին Մամիա Օրախելաշվիլի խօսեցաւ ընդարձակ ճառ մը, ուր յարձակում մը կար Վահանեանի դէմ։ Զանց կ՚ընենք Վահանեանի վէճին պատմութիւնը, որ կը վերաբերի «ազգային» հարցին։

Այս Անդրկովկասեան համագումարին էր, որ ներկայացուեցաւ «Մազախուլի գրականվէճը»։ Եւ հրամանը ելաւ այս ժողովէն։

Ն. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

Մեր ժողովրդի բարոյական մակարդակը բարձրացնելու, անոր ներքին խոցելի վէրքերը բուժելու եւ առ հասարակ հանրային միտքը լաւագոյն ուղիներու մէջ դնելու յաւակնութիւն մը կը մնուցանեն ռամկավար խմբագիրներն ու գործիչները

Աննախընթաց է այս երեւոյթը, անոր համար, որ այս կուսակցութիւնը իբրեւ կազմակերպութիւն իր կարգին ո՛չ միայն չէ փորձած բան մը աւելցնել, մեր ժողովրդի բարոյական կալուածին վրայ, այլ ընդհակառակն մեծ ծիգ է թափած, անբարոյութեամբ լեցնելու զայն։

Փա՞ստ կ՚ուզէք։ Փոքր ակնարկ մը մեր վերջին քանի մը տարուան պատմութեան վրայ։

Մտաբերեցէք այս կուսակցութեան դիրքը մեր ազգային կեանքին մէջ, մանաւորաբար Լօզանի չարաղէտ դաշինքէն ասդին։

Յիշեցէք այն բոլոր փորձերը, որ կատարուած են վերակազմելու մեր ազգային կեանքը, նոր օրերու եւ պայմաններու անհրաժեշտութիւններով

Ձեռնարկներ՝ համերաշխաբար վարելու գաղութները, վերջ տալու անիշխանականութեան, կազմակերպութեան եւ արագօրէն քայքայման։ Ձեռնարկներ՝ հայրենիքին օգնելու գործը աւելի ամուր հիմքերու վրայ դնելու եւ արդիւնաւորելու համար։

Եւ վերջապէս ձեռնարկներ ազգային բարոյական արժէքները այս օտար հորիզոններու տակ պահպանելու, ալ չըսելու նոր արժէքներ ստեղծելու համար։

Միշտ եւ ամէն առիթով ռամ.՝ կավարները եղան խուսափող, խանգարիչ եւ անհամերաշխ։

Այդ խմբակցութիւնն էր, որ անհեթեթ, կեղծ եւ անիմաստ առարկութիւններով մերժեց Դաշնակցութեան գործակցութեան առաջարկը գաղութներու ազգային կազմակերպութեան կենսական գործին մէջ, 1924ին, Փարիզի բանակցութիւններու ընթացքին։

Այդ կուսակցութիւնն էր, իբրեւ գլխաւոր արդիւնք, որ պատճառ դարձաւ Հայրենիքի Օգնութեան գործէն հեռու պահելու ժողովուրդի մեծամասնութիւնը, մէկ քանի քախտախնդիրներու հետ այսօրուան «Հօկ»ը մէջտեղ դնելով

Այդ կուսակցութիւններ, որոշ չափով, Շիրակի աղէտին օգնութեան գործը չլուծող

Հապա կարգ մը գաղութներու մէջ իր կատարած քաչգործութիւննե՞րը։ Ամէն տեղ եւ միշտ ալ խափանարար եւ քսու այդ կուսակցութիւնը հովանաւորեց անիշխանութիւնը, անկարգապահութիւնն ու մենատիրութիւնը։

Ուղղակի կամ անուղղակի քաջալերից Վերահօֆի ապօրէն թեմականը Պուլկարիոյ մէջ, տեւականացուց Մայրմեանի իշխանութիւնը հին Յունաստանի մէջ, փոթորկեց Նոր Յունաստանը, նուիրագործեց Գահիրէի ազգային կեանքին մէջ ապագաւած ապօրինութիւնները, դաւադրաբար խլեց Աղեքսանդրիոյ օրինական իշխանութիւնը, եւ վերջապէս, Փարիզի մէջ, գլխաւոր պատճառներէն մէկը եղաւ թեմական կազմակերպութեան ձեռնարկները վիժեցնելու

Պէտք կա՞յ ըսելու, որ ռամկավարները այս շինարա՞ր աշխատանքները կատարած են պայքարներով ու անվերջ կռիւներով։

Որովհետեւ, իր ուղղութեանը դէմ է եղած գաղութահայութեան խոշոր զանգուածը, եւ կազմակերպուած Դաշնակցութիւնը ռամկավարները իրենց ուզածը յաջողցնելու համար բնականօրէն հանդիպած են ընդդիմութիւններու եւ արգելքներու։

Պայքարի առեն չխնայուեցաւ ոչ մէկ սրբութեան եւ ոչ մէկ բարոյական արժէքի

Ասիթը նպաստաւոր գտան ստեղծեց ամբոխային տականքներու գործունէութեանը։ Անոնք ամէն տեղ ուժ ստացան ռամկավարներէն, ու յաճախ դարձան տիրական հանրային կեանքին մէջ։

Այս բոլորը տեսաւ, չգայթգղուած հայ գաղթականը, տեսաւ ու դառնացաւ։

Ժողովուրդը, որուն անունով կը գործեն, կորսնցուց հաւատք, յարգանք եւ վստահութիւն դէպի ազգային կեանքն ու անոր ղեկավարները։

Այսօր երբ ռամկավար գործիչները կ՚ուզեն վերականգնել այս ժողովուրդին բարոյականութիւնը, կ՚ընդունի՞ն որ իրենք իսկ իրենց խելքով գլխաւոր պատճառն են եղած մեր բարոյական շէնքի քայքայման։ Կ՚ըմբռնե՞ն որ հակառակ իրենց ծիգերուն, միշտ հակառակորդ կողմը պատասխանատու նկատելու փորձին մէջ, իրենք ա՛լ աւելի կը խորացնեն անբարոյականութիւնը, իրենց թունաւոր սրսկումներով։

Ոչ, գժբախտաբար ոչ։ Ռամկավարները լաց կ՚ըլլան, կ՚ուզեն բարոյագէտի դերակատարներ տալ, բայց իրենց դերերը անբարոյականութիւնը կը խորացնեն միայն

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՎԱՅԵԼՔԻ ՕՐ ՄԸ ՀԱՅՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Անցեալ կիրակի փափաք մը ունեցայ ընկերանալու սկաուտ դաւկիս, ժամանցելու համար իրենց արշաւին։

— Զըլլա՞ր, հայրիկ, քեզ չեն ընդունիր։

— Տղա՛ս, սկաուտները բարի են, անոնք կը յարգեն իրեց մեծերը։

Կը համոզուի եւ մենք ճամբայ կ՚ելլենք դէպի ժամէլ, իրենց հաւաքատեղին։

Առաջին կայարանէն կը հանդիպինք փոքրիկ սկաուտի մը, որ քաղցր ժպիտով մը կը դիմաւորէ մեզ։

Սէն Լազարի կայարանն ենք։ Կը հանդիպինք սկաուտներու ալլազան գոյներու Մրջիւններու պէս իրարու կը մօտենան։

Կը հասնինք ժամէլ, հոն է խմբապետը, Պարգեւ Մեծատուրեան, հասած ամէնէն առաջ, ճաւտով կը մտերմանանք։

— Քանի՞ սկաուտ ունիք, կը հարցնեմ։

— Հազիւ քառասուն։

Միթէ Փարիզի համար այսքանը քիչ չէ՛։

— Այո, կ՚ըսէ, սրտի խորունկ ցաւով մը, բայց...։ Կրնանք աւելին ունենալ, եթէ մեր ժողովուրդը, ժանւաւանդ մեր հարուստները ուզեն։

— Զունի՞ք բարերարներ։

Խմբապետը կը լռէ։

Այս պահուն ամէն կողմէ կը հասնին արիները կայտառ եւ կը մօտենան իրենց պետին ձեռքը սեղմելու։

Կարաւանը կը շարժի. խմբապետը կը հաւաքէ բոլորը եւ կը տեղաւորէ շոգեկառքին մէջ։ Կ՚իջնենք Մէօտոն ուրկէ կը սկսինք յառաջանալ դէպի անտառ։ Թեւերը եւ կուրծքերը բաց, կը յառաջանան մեր արիները զոյգ զոյգ, համաչափ քայլերով։ Անտառին երեւումը կ՚ողջունեն անոնք «Մեր Հայրենիք»ով։ Իրենց մէկ ընկերոջ շրթներուն վրայ եղանակ մը կը թրթռայ եւ ալ աւելի կը խանդավառէ մատաղ հոգիները, գեղարուեստի վայելքը տալով անոնց։

Խումբը կը հասնի իր ... կառեղին։ Խմբապետը կը ...մայէ։ Քառորդ ժամ վերջ ... ինչ կարգին էր, կը սկսի ... տական շինիչ դասախօսութ... բոլորը լուռ ու մունջ ... կ՚ընեն։

Կէսժամուան դադարէ մը ... տղաքը թեթեւ պլպլգներով ... կ՚սկսին. խմբապետը կը վա... զը։ Խանդավառութիւնը ... նայէ։ Ամբողջ 2 ժամ կը ... խաղը։ Մեր տղաքը կը փ... աշխոյժ եւ ընդունակ ... ծաշի կը նստին։ Խմբակ... մէջ մտերմութիւն մը կա... բաղձալը հիւրասիրելու, ... ները կը բացուին, ախորժ... ները սուր են։

Դադար է։ Ինկն ու ... ամէն կողմ, տղաք շատ կը ... րեն չարաճճի կատակ... վրացնել իրենց խմբապ...

Դասախօսութեան ... նիւթը՝ «Անգլիան եւ իր ... վուրդին բարքերը»։ Այս ... այժմէութիւն ունէր տղոց ... մար, քանի որ Անգլիա ... երթան Ապրիլին, յատուկ ... հրաւէրով։

Երբ դասախօսութիւնը ... ջացաւ, խումբը երկու ... բաժնուելով, ֆութպոլի կա... մրցում մը սկսաւ։ Իրենց ... խանդավառութիւնը ... դուրս կը հետաքրքրէր ... տար հանդիսականներ ... բոլորուեր էին մեր շուրջ... րիշ երկու սկաուտական ... բեր ալ բանակած էին մեծ ... դաշտին մէջ, բայց մերինն... տիրեցին դաշտին եւ խաղին...

Ժամը 5ն է։ Խմբապետ... նումի պատրաստութեան ... մանր կուտայ։ Տղաքը չեն ... գեր բաժնուիլ այս գեղեցիկ ... յելքէն, բայց սկաուտ կը ... գանդին իրենց պետին եւ ... րը ճամբայ կ՚ելլէ։ «Մեր ... րենիք»ը դարձեալ կ՚արձագ... գէ անտառին մէջ։ Քայլ առ... կը հետեւիմ իրենց, ... ինծի հետ քաղցր յիշատակ...

Սպրիք, տղա՛ք։

ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

∴ Ինչպէս գրած էինք ... գործի վաճառական Պարո... եղբայրները 1500 ֆրանք ... մը ղրկած են «Յառաջ»ի ... արիներու ճամբորդութեան ... քին համար։ Այս առթիւ ... ցած ենք հետեւեալ նամակ...

«Լոնտոնի մէջ Ապրիլ ... սկիզբը տեղի ունենալիք ... տական միջազգային բա... մին հայ արիներու խումբ... ղած ճրաւէրը անձնուէր ... րով եւ հայրենասիրութեամբ ... ցընէ մեզ։ Վստահ ենք որ ... աշխոյժ պատանիները ... իրենց շատ մը զրկանքներ... գաղթականի վիճակին, ... լով այս գեղեցիկ պատեհ... նէն, պիտի գիտնան արժա... բապէս ներկայացնել իրեն... դին յատկութիւնները ... ւոր տեղ մը գրաւելով ... շարքին մէջ։

«Յառաջ» աւելի լաւ ... կրնար քաջալերել այս ... կը, քան ընդառաջ ... անոնց ծախքին հայթ... ման ճանգամակութեան ... խալի էոր այդ կոչը ան... չմնաց։ Մեր արի պատանի... մտահոգութիւնը միանգամ... միշտ բաւարարելու ... րով յանձն կ՚առնենք ... կութեան ներկայ գումար... բարձրացնելու համար ... գումարը ծոգալ, որպէս... պահով իրենց մասնակց... կարենան օր առաջ իրենց ... րասութիւնները տեսնել ... Ցեցէք այս առթիւ ներփա... դունիլ 1500 ֆրանքի չէ ...

132,273 ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի ոստիկանական ... ճակագրութեանց ... 132,273 օտարականներ ... բնակին Գերմանիոյ մայրա... ղաքին մէջ։ Ասոնցմէ 118, ... եւրոպական պետութեանց ... ղաքացիներ են։ Ամէնէն ... Աւստրիացիներ կան, յետոյ ... գան Լեհերը։ Ռուսերու ... 11,300, Ամերիկացիներ ... 2798։ 8800 օտարական ... արձանագրուած են իբրեւ ... մէկ երկրի քաղաքացիներ...

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԿՈՍՏԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

ԿՈՍՏԱՆՑԱ, 2 Մարտ

Վարդանանցի ազգ. հանդէսը այս տարի արտասովոր հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ քաղաքիս մէջ։

Եկեղեցի փութացած էր երկսեռ խուռն բազմութիւն մը։ Ներկայ էր նաեւ Տօպրուճայի առաջնորդը, Բէրոնդիէ եպիսկոպոսը, որ փափաք յայտնած էր։

Սրբազնութեանց աւարտումէն վերջ, Բերոնդիէ եպիսկ. եւ ծխատէրերը առաջնորդ եղան Արաքս սրահը։ Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ, ռումանական քայլերգով։

Յետոյ պարզուեցաւ արտասովոր տեսարան մը.— Քանի մը աշակերտներ, իբրաւ Կարմիր զինուած նիզակներով, վահաններով, սուրերով ու սուրիններով։ Տղմուտ գետի ափին կազմ ու պատրաստ են սպասէին յարձակման առաջին հրամանին։ Ծերունազարդ ու ալեհեր Յովսէփ կաթողիկոսը բարձր վեր բռնած երկնային մաղթանքներ կ'ընէր, իսկ Ղեւոնդ երէց կուրծքին սեղմած էր աւետարանը։ Վարդան Մամիկոնեան անհամբեր կը սպասէր մեկնելու համար ճակատագրական...

Այս պատմական տեսարանին առջեւ, Բերոնդիէ եպիսկ. յուզուած «աղբի՛, աղբի՛» կը գոչէր ռումինական լեզուով ու օրհնութեան խօսքեր կը մրմնջէր։

Առաջին բանախօսն էր Համ. քհնյ. Պեաիկեան, որ մաքուր ռումաներէնով հայ զաւակին սրտագին շնորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնը յայտնեց Բերոնդիէ հօրը։ Ռումէն մարգարէ ժողովուրդի հետ մենք մօտաւորապէս վեց հարիւր տարուան յիշատակներով կապուած ու այլամ ժողովուրդ մըն ենք։ Եւ յիշեց ռումէն ժողովուրդին եւ իշխաններու հայանպաստ ջանքերը։ «Արեւան գետերէ ապահով անցնող փոքրամասնութիւններ արտացան իրենց պաշտպանութեան, եւ մենք Հայերս, որ վաղուց վճարած ենք արիւնի հարկը, վստահ ենք թէ ուշ-կանուխ, պիտի ողջունենք պատմական օրը։»

Վարժարանի ուսմ. անօրէնը Պ. Յովհ. երկար ճառախօսութեամբ փիլիսոփայ սրբուան տօնը եւ շեշտեց որ եթէ մինչեւ այսօր քրիստոնէութեան ռահվիրայ ժողովուրդի մը, որպիսին են Հայերը, ազգային լիակատար ազատութիւնը ճանչցուած չէ, այդ անբնական արատ մըն է բոլոր Քրիստոնեայ կարծուած քաղաքակիրթ մարդկութեան։

Երրորդ բանախօսն էր Բերոնդիէ եպսկ. որ իր խոր յարգանքը յայտնելով հայ ժողովուրդին փառաւոր անցեալին, բսաւ. «Հատ քիչ ժողովուրդներ կան որոնց պատմութիւնը այնքան նման իրարու որքան մեր եւ ձեր։ Ռումէններու եւ Արմէններու երբ ուշի ուշով ուսումնասիրեցի այն բոլոր պատմական յիշատակութիւնները, որոնք Վարդանանց անպարտելի քաջագործութիւնները կը հիւսեն ու կը յաւերժացնեն, ակամայ յիշեցի Ռումանացիներուս քաջն Վարդանի — Միհայ Վիթազուի անհամար այլ գործունէութիւնները ազգային ազատագրութեան սիրոյն։»

Ծերունազարդ եպիսկոպոսը խոստացաւ, իբրեւ Ծերակոյտի անդամ, խորհրդարանի մէջ, նոր առաջարկներ ներկայացնել ի նպաստ հայ ժողովուրդի բարօրութեան եւ այդ ուղղութեամբ ծրագիր մըն ալ մշակել ու յանձնելու համար ուր որ անկ է։ Այս առթիւ փափաք յայտնեց ունենալ Վարդանանցը ցուցադրող կենդանի պատկերը իբր խօսուն յիշատակ մը։

Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ ու երգեր։

Վերջին բանախօսը եղաւ դպրոցի ուսուցիչներէն Պ. Գալեան, որ յաջող կերպով նկարագրեց Վարդանանց գոյամարտը։

Կ. Պ. Փիլիպպոսեան

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՈՒՆԵՐԸ

13 փետրուարին Թիֆլիսի Հայ Արուեստի ցան մէջ նկարիչ Գ. Շարբաբչեան ռուսերէն գեկոյց մը տուաւ. Փորիսի (Զանգեզուր) հին քարայր-բնակարաններուն մասին։

Նկարագրելով աշխարհագրական դիրքը եւ հողին կազմութիւնը, նկարիչը պարզաբանեց քարայր-տուներ շինելու անհրաժեշտութիւնը։ Արտաքնապէս այդ ձեւով շինութեանց նիւթերու առհագին խնայողութիւն կը կատարուէր, միւս կողմէ շէնքերը աւելի ամուր կը դառնային, խոնաւութենէ պաշտպանուած ու չոր էին, ձմեռը տաք կ'ըլլային եւ ամառը զով եւ վտանգ չկար երկրաշարժէ։ Գիւղացիները վարպետութեամբ կ'օգտագործէին ժայռերուն բացուածքները, խոռոչները, յարմարցնելով բնակութեան։ Նոյնիսկ կան քարայր-տուներ, որոնք մէկէ աւելի յարկեր ունին։ Ցաւօք, այդ ժայռէ բնակարանները ծառայեցուած են անասուններու ախոռի, մառանի համար։

Այդ քարայր-տուները գոյութիւն ունեցած են ամենահին ժամանակներէ ի վեր։

Նկարիչը նմոյշներ ցոյց տուաւ շարժանկարով այն տուներուն լուսանկարներէն, զորս ժապաւէնի վրայ առած էր Հայաստան այցելած ատեն։ Նոյնպէս նկար-էթիւտներ ունէր Զանգեզուրի այդ հին տուներուն մասին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 1ին Էնգիւրիի մէջ բացուեցաւ տնտեսական բարձրագոյն խորհուրդը։ Այս առթիւ վարչապետ Իսմէթ փաշա, արտասանեց բազմաթիւ ճառ մը, որուն գլխաւոր մասերը կու տանք.

— Երջանիկ եմ բանալով Տնտեսական Բարձրագոյն Խորհուրդի առաջին ժողովը։ Մեր տնտեսութեան մօտիկ անցեալը շատ լաւ կը յիշենք։ Աւելի հին օրերը երթալու պէտք չկայ ընդհանուր պատերազմի սկիզբը, երբ ամբողջ աշխարհ գիտական միջոցներով կ'աշխատէր եւ տնտեսական հսկայ յեղաշրջումներ կը կատարէր, մեր նուիրական Թուրքիոյ մէջ տնտեսական կեանքը բոլորովին զանց առնուած էր։

Տնտեսագիտութեան մասին մեր նախնական եւ տատամսոտ հասկացողութեամբ չէինք կրնար մեծ պետութեանց շարքին մէջ մտնել՝ մեր պատմութեան փառքին վայել ձեւով. ժամանակ եղաւ որ իր կենսական բոլոր կարողութիւնները կորսնցուցած, Թուրքիա ալեւս շահագործուելիք գաղթավայրի մը վերածուելու վիճակին ենթարկուեցաւ։ Մեծ պատերազմի ընթացքին, կարգ մը բացասական միջոցներով փորձեցին շարժման մէջ դնել մեր տնտեսական կեանքը, բայց ի զուր։ Թուրքիա, որ ամբողջ պատերազմի ընթացքին ցոյց տուաւ թէ իր ազգային անհատականութիւնը փրկելու համար ի հարկին չի քաշուիր իր արեան մինչեւ վերջին կաթիլը թափելէ, տակաւին չէր անցուցած այդ վտանգը։ Մեծ պատերազմին, մարեկամ թէ թշնամի երկիրներու մէջ հրատարակուած գիրքեր խօսելով Թուրքիոյ տնտեսական կացութեան վրայ, չէին քաշուեր բացէ ի բաց յայտարարելէ թէ մեր երկիրը կը ճանչնան իբրեւ շահագործումի առարկայ շուկայ մը։ Պատերազմէն սարսուած մեր տնտեսութիւնը, Զինադադարի շրջանին բոլորովին քայքայուեցաւ. Հազարումէկ փոթորիկներու եւ փորձանքներու մէջ անցած այդ օրերը, մանաւանդ մեր կեանքին ու ազգային օգտանացող վտանգները մինչեւ այսօր կը յիշենք։ Այդ վտանգները միայն քաղաքական եւ վարչական չէ, այլ միաժամանակ տնտեսական հանգամանք ունէին։

Կը յիշէք նաեւ թէ ինչպէս ազգային պայքարի ընթացքին մեր տնտեսութիւնը զարմանահրաշ կենսունակութիւն ստացաւ։ Գժուարութիւնը հարթուեցաւ ոչ միայն իտէալի եռանդով, այլ տնտեսական կարողութեամբ։ Այս կենսական, ազատութիւնը ի վերջոյ պսակուեցաւ մեր տնտեսական ազատագրումով. Հաշտութեան յաջորդող շրջանին մէջ Թուրք տնտեսութիւնը բոլորովին նոր պայմաններու մէջ գրուեցաւ։ Այս առթիւ Հանրապետութիւնը խիստ մեծ ծառայութիւն մատոյց։ ... նոր օրէնքներ՝ հակառակ նահանգային հսկողութեան, եւ ... տարարկեց սա ճշմարտութիւնը թէ տնտեսութիւն եւ պետութիւն լրացուցիչ մասեր կը կազմեն. Թուրք Հանրապետութեան հաստատած օրէնքով տնտեսական անկախութիւնը նպատակ մըն է։

Անցնող Իւրաքանչիւր տարի ցոյց կու տայ թէ այս ազգը տնտեսական ինչ մեծ կարողութեան տէր է։ Այս ճշմարտութիւնը ամէն կերպով կը սրտապնդէ մեզի։ Հաշտութեան յաջորդող առաջին տարիներուն մեր տնտեսական հաւասարակշռութիւնը բացասական երեւոյթ մը ունէր մինչ այսօրուան մեր կացութիւնը եւ արտասահմանի հետ մեր առեւտրական յարաբերութիւնները խիստ արագ եւ ուշագրաւ կարեւորութիւն ստացած են։ Ընդհանուր ապացոյց մըն թէ վերջին 3-4 տարուան կարճ ժամանակամիջոցի մէջ մեր տնտեսութիւնը որքան դրական եւ ապագայի համար հաւատք ներշնչող կարեւորութիւն ստացած է։

Ցարդ մեր փոխադրական միջոցներու անբաւականութիւնը կարելիութիւն չէր տար տնտեսական հաւասարակշռութիւն մտցնել մեր հասոյթի աղբիւրներուն եւ սպառումի շուկաներուն միջեւ։ Հանրապետութեան 4-5 տարուան երկաթուղային քաղաքականութիւնը այս նպատակին իրականացման կը ձգտի։ Ու Հանրապետական կառավարութիւնը արագօրէն եւ լրջօրէն առաջ կը տանի այս ծրագիրը։

Ըպրուստի ազգութիւնը ուրիշ զաւ մըն է, որուն դարման կ'ուզենք տանիլ։ Միայն երկաթուղիներու պակասը չէ, ուրիշ պատճառներ ալ կան այդ սղութեան համար։ Առնազմէ առաջինն է մեր դրամին անկայունութիւնը։ Մեր դրամին ներքին եւ արտաքին շուկաներուն մէջ շարունակ փոփոխութեան ենթարկուիլը կը խանգարէ ազգին տնտեսական կեանքն ու գործունէութիւնը։ Այս վիճակը ունի է կապ չունի պետութեան ելմտական կացութեան հետ, որ շատ ամուր է եւ հաստատուն, այլ առիթ աւելի շատ տնտեսական հիւանդութիւն մըն է։

Մեր դրամի արժէքին փոփո-

խականութիւնը շարունակ հիմէն կը սարսէ ազգային հարստութիւնը։

Յարգելի էֆէնտիներ, Տնտեսական գերագոյն խորհուրդը այն բարձր հաստատութիւնն է, որուն կազմութեան եւ գործի ձեռնարկելուն կը փափաքէինք տարիներէ ի վեր։ Անոր վրայ շատ մեծ յոյսեր դրած ենք։ Կառավարութիւնը լրջօրէն եւ հաւատքով նկատի պիտի առնէ ձեր բոլոր թելադրութիւններն ու առաջարկները։ Անոնց կը մաղթեմ որ այս բազմամ օրը կրցանիք ... յաջող գործունէութեան մէջ։

ՄԻՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ 2—3

ՎԱԼԱՆՍ — Մարտ 4ի կիրակի օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վալանսի Ա. խումբը իր Բ. շարքի 4րդ. ախոյեանական մրցումը կատարեց Tain-ի Ա. խումբին հետ մեր դաշտին վրայ։

Այս անգամ բաւական թիւով համակիրներ դաշտ եկած էին դիտելու համար այս կարեւոր մրցումը։

Ա. կիսախաղին ցրտահարեցիները իրենց վայրէջքին յաջողեցան շահիլ հետզհետէ 3 նշանակէտ, անակնկալի մատնելով մերիններս։

Իսկ Բ. կիսախաղին մեր տղաքը բուռն յարձակողականով սկսան հակառակորդ բերդը եւ կարովի ցանցերով կրցան շահիլ միայն 2 նշանակէտ։ Թէեւ ամէն գնով կ'ուզէին հաւասարեցնել արդիւնքը, սակայն դատաւորի կողմնակալութիւնը արգելք կը հանդիսանար։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարտութեամբ։

Առաջին անգամն է որ մեր խումբը կը պարտուի իր դաշտին վրայ ախոյեանական մրցումի մը մէջ։

Խումբը կիրակի օր կը մեկնի Rousillon, մրցելու համար տեղւոյն La Rhodienne խումբին դէմ։

Ց. Խ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ԳԻՆԸ.— Մուսոլինիի դատարանները վերջերս առիթը ունեցան գնահատելու համբոյրի մը արժէքը։

Նափոլիի վաճառականներէն Արիէնցօ իր խանութին ցուցափեղկերուն մէջէն կը դիտէր խոտլիոյ կապոյտ երկինքը։ Յանկարծ արեւը իջաւ վար, եւ վաճառատուն մտաւ Գիւղացի Թարմատի աղջիկ մըն էր ան, որ աւելի գեղեցիկ էր եւ հրապոյր, քան արեւը Նափոլիի։

Վաճառականը, տեսանց երկար բարակ մտածելու, մանգաղի նման թեւը անցուց աղջկան մէջքին, ոսկի որայի մը նման կախեց անոր

զլուխը իր ձեռքերուն մէջ, յետոյ հակելով շրթները աղջկան շրթներուն վրայ, լիառատ խմեց նեկտարը զոր գրեր է ... կոյսերուն բերնը։

Եւ ով բսաւ, «Ընտ'չ լինի», նոյնիսկ Մուսոլինիի դատաւորները, որոնց հասաւ պատմութիւնը, խստութեամբ նեղացած եւ դատապարտեցին վաճառականը 50 լիր տուգանքի. բայց Արիէնցօ, անպատկա՞ռ, կ'աշխատի բեկանել վճիռը։

— Այս մեր օրերուն կ'ըսէ, համբոյրը շա՞տ է ...

Ի ԽՆԱՅԻԳԻՆԵՐՍ ԲԱՆ Է ՄԻՒՍ. Կրոզմարի, եկեղեցական պիկին մը ... իր ամուսինին նկարագրեց, ... ամիսը եւ գնաց մօր տունը երկար տաեն. իր ցաւին մէջ ամփոփուած, աղբեղաւ մօրը հետ Փրինի ... յանկարծ կորսուեցաւ ...

Մայրը, երկար փնտռտուքէ մը յետոյ, ... հաշարանի մը մէջ անծանօթի մը հետ ճաշեր ու մեկներ էին։ Շարունակելով փնտռտուքը, մայրը յաջողեցաւ գտնել հանգէսի Զարկին զուրս Պատասխան ... թորաղակեցին եւ փացին վերջապէս։

Մահճին վրայ անշունչ պառկած էին, ... Կրոզմարի եւ անծանօթը։ Հինգ ... կոյրին ... միսին վրայ. եւ Կրոզմարի ձեռքին մէջ ինչ գծագիր թղթ ... բերը անունով վէպ մը։

Կրոզմարի, որ շատ կը սիրէր իր ամուսինը, կը մտածէր, ի վերջոյ, գտնալ ... Անծանօթը, որուն հետ բարեկամացած էր ճաշարանին մէջ, կ'ուզէր ամուսնանալ. բայց Կրոզմարի կը վարանէր, կ'երազէր իր զաւակը եւ ամուսինը։ Միրահարը զայն սպաննած, յետոյ ինք ալ անձնասպան եղած էր։

ԱՀՌԵԼԻ Է։ Հինդի Շէվրօ փողոցին վրայ մեծ շէնք մը կը տեսնար։ Անցորդները արագօրէն ... վայրէջքեւ ... երբ ... Հասան ոստիկանները եւ դուռը կոտրելով տեսան որ կին մը կը յորդ յարկան մէջ փաթթ ... փորէն եւ զանազան տեղերէ արիւն կը հոսէր, կարմիր ներկելով հագուստները. իսկ զաւակը մորթուած էր, մինչեւ կոկորդ, վիզին ձախ կողմէն։

Կինը, հակառակ իր ուժաթափութեան, ըսաւ թէ ուզած էր անձնասպան ըլլալ եւ չէր յաջողած։ Այս կինը, Լըմորշան, կեանք առնէ ի վեր մտային խանգարման նշաններ ցոյց կու տար։ Ըստ բժշկի փոխադրուեցաւ հիւանդանոց. թէեւ երբեք յոյս չկայ ազատելու։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ի.

Անգլիացի գործակալին կը նայէր։

— Հոդ կը սխալիք... Բարիս Սուխիմը այս պահուս կը հանգչի Փարիզի բժշկա-իրաւագիտական հաստատութեան մէջ... եւ փաստաթուղթերը հեռուն կը գտնուին...

Գործակալը գլուխը վերցուց

— Սպաննուա՞ծ... ա՛խ, եւ ո՞վ...

— Պէտք է որ ամէն գնով ... այդ կինը, նախազգացում մի պէս բան մը ունիմ թէ այդ կինը եկած է մեր ոտքին տակի ... կորելու։

Պատմեցի մեր տունը գործողներու ... եկողներուն պատմու-

թիւնը ցնտոյ զտցինք Պոմիրէ փալասը ու նստանք սրահը, խորասուզուած կաշիէ խոշոր թիկնաթոռներուն մէջ, ծխամորճը մեր շրթունքներուն

Վինչենթինի գացած էր Զիւլմանի պաշտօնատեղին կողմերը թափառելու։

Մեր սպասումը մէկ ժամ տեւեց

Մեր առջեւէն կ'անցնէին աշխարհի չորս կողմերէն եկած մարդիկներ, զանազան ձեւերով ու գոյներով։ Ու «ինթէլիճընսի պետը հաճոյքով անունները կու տար անոնցմէ շատերուն, որոնց ինքնութիւնն ու հետապնդութիւնները անոր ծանօթ էին։

Մարդ մը անցաւ. — ուշադրութիւն գրաւեց անոր զուարթ դէմքը։ Իր խօսակիցին հետ գէշ անգլիերէնով մը կը խօսէր։ Ըծիլուած Չինացի մը, թանձրամարմին, որ եւրոպական հագուստ հագած էր։

— Գիտե՞ս թէ ո՛վ է այս մարդը, ըսաւ ինծի գործակալը։

— Դէմքէն դատելով ուրախ ընկերակից մը։

— Իրաւամբ շատ ուրախ, Կարլ Բադէկն է, որ կ'երթայ իր ջահը պտտցնելու Ասիոյ մէջ։

Կարլ Բադէկը, մէկը ներկայ դարաշրջանի գինով զեկավարներէն, որոնք շարժման մէջ կը դնեն հուր ու արիւն սերմանողներու գաւազութիւնը։

Գործակալը աւելցուց.

Եւ որովհետեւ Բադէկը չյաջողեցաւ Գերմանիան կազմալուծել, ու սպաննել անոր երիտասարդ Հանրապետութիւնը, այժմ կ'երթայ երկպառակութիւն սերմանելու երեք հարիւր միլիոն Չինացիներուն մէջ... կը խորհին գրաւել մենաշնորհները, նաեւ հանգիստները, հանքերը. անոնք որոշած են նոր խաղ մը խաղալ Լոնտոնի գլխուն, միջազգային տնտեսական կազմակերպութեան մը կեդրոնէն. անոնց թղթածրարը իմ ձեռքս է։

— Ուրեմն անգլիական գահին սիրը տեղեակ է եւ կը ձգէ որ անոնք շարունակե՞ն իրենց գործը։

— Քաղաքական գործելակերպ... Մեծն Բրիտանիա չի վախնար խորհրդային Հանրապետութեանց դէմ պատերազմէ մը.— եթէ օր մը պէտք ըլլայ կռուիլ Մոսկուայի դէմ, այն ատեն կը տեսնենք... մինչ այդ, սակայն, ձգենք որ գործեն Բադէկը եւ անոր ուժ տուող միջազգային դրամատիրութիւնը... Ցարմար վայրկեանին կը գագրեցնենք պայքարը, ու կը ներկայացնենք հաշիւը...

Անգլիացին եզրակացուց

— Քաղաքականութի՛ւն...

Նոյն վայրկեանին անիկա անհամարելի նշան մը ըրաւ ինծի։

Խիստ վայելուչ հագուած կին մը ներս կը մտնէր, որ սակայն ոեւէ պաճուճանքի պէտք չէր ունենար փորթ-Սայիտի մէջ քող կրելու եւ բեռին։ Այդ կինը բարձրաձայն կը խօսէր, ծանքներու ունգային շեշտով։ Ու անոր ետեւէն կու գար խիստ գեղեցիկ Եգիպտացի մը։

Անմիջապէս թիկնաթոռիս մէջը նետուեցայ։ Զէրնին էր։ Լրտեսուհին մեր քովէն անցաւ հպարտ, գնաց թէյի սրահը, ուր ճաշ-պանտ մը կը նուագէր

Վինչենթինի անոնց կը հետեւէր մօտէն։

Անիկա մեզի իմացուց թէ, Հունգարուհին ուղղակի Զիւլմանի քովէն կու գար։ Հոն էր որ ան գտեր էր գեղեցիկ Եգիպտացին։

— Ուրախ եմ, ըսաւ անգլիացի գործակալը, այո՛, աշխատելիք աշխատութիւն մը...

Ու մեզի տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները —

— Անգլիոը կը գտնայ խիստ ... մասին, որ մեր կառավարութեան կողմէ Եգիպտոսէն վտարուած խմբին Ազգայնականներուն ... է ... կը ... Մարքիկը միջոց յարաբերութեան մէջ են գերման քաղաքական ... ներուն հետ Արեւելքի հրդեհման ծրագիրը կը հետապնդուի կանոնաւոր կերպով...

(Շար.)

ՌՈՍԻԱ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ՓԱԽՉԻԼ

Համպուրկէն Ցրէմոքէն Պլասօ

Թերթը կը գրէ թէ բոլշեւիկեան պրոպականտի նախկին պետ Ռոսգէկ, որ ընդդիմադիրներու շարքին մէջ անցնելով Սիբիր աքսորուած էր, փորձած է փախչիլ անծանօթ սահմանի ուղղութեամբ։ Սակայն Սմոլէնսկին անցած ատեն ձերբակալուած է նէփիստի գործակալներուն կողմէ եւ հսկողութեան տակ բերուած Մոսկուա, ուր հսկողութեան տակ կը պահուի, սպասելով որ ... կը որոշուի իր մասին։

մուեցաւ առժամեայ Վարչական Խորհուրդ մը. որուն Նախագահն է Հանրի տը ժուվընել, ծերակուտական, փոխ-Նախագահը՝ Ֆրանսուա Մարսալ, ծերակուտական, Նախկին վարչապետ, գանձապահ՝ Ֆրանսուա Փրոզիէ, յիսգօր դեսպան, ընդհանուր քարտուղարներ կոմս կոնթօ-Պիրոն եւ Գաբրիէլ Լիւքիրի, խորհրդականներ՝ Հանրի Լէմէրի, ծերակուտական, ժոզէֆ Պարթէլէմի, երեսփոխան, Փ. Տիւփիւի, տնօրէն «Փըթի Փարիզիէն»ի, Հանրի Պորտօ, ակադեմական, ժ. Ցիլիփար, Նախագահ «Մէսաժըրի Մարիթիմ»ի Վարչական Խորհուրդին, Ն.-Ի. Սիւրսօզ, Լիւսիէն Ռոմիէ, Ռընէ Լա Պրիւյէր, Մօրիս Ռըքլիւ, Շ. Թանպէ, Տոքթ. Մարտրիւս, Խայրալլահ եւ Ն. Արմէնազի։

Կազմութենէն անմիջապէս վերջ, կոմիտէն հեռագիր մը ուղղեց Սուրիոյ մարզպան Հանրի Փոնսոյի՝ խոստանալով իր աջակցութիւնը, որպէսզի աւելի եւս սերտանայ «համաձայնութիւնը Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի միջեւ, քաղաքական, մտաւորական եւ տնտեսական մարզին մէջ»։

Կոմիտէն հրատարակեց նաեւ յայտարարութիւն մը։

Ֆրանսա եւ Ամերիկա

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Ծերակոյտը առջի օր կարճ վիճաբանութենէ մը վերջ վաւերացուցած է ֆրանքօ-ամերիկեան իրաւարարութեան նոր դաշնագիրը, որ՝ վերջերս ստորագրուած էր Ուաշինկթընի ֆրանս. դեսպան Փօլ Քլօտէլի եւ Մ. Նահանգներու արտաքին փոխ-Նախարար Օլտսի միջեւ։

Նոյն նիստին մէջ ծերակուտական Ճիմ Ուաթսըն հարցուց Ծերակոյտի ելմտական յանձնաժողովի Նախագահին թէ ինչ կատարուած է Ֆրանսայի պատերազմական պարտքը գանձելու համար։ Ուաթսըն աւելցուց թէ հաճելի բան չպիտի ըլլար եւրոպական միւս պարտականներուն հանդէպ, եթէ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը թերանար ստիպել Ֆրանսան, որ պարտքը կարգադրէ։

«Միւս ազգերը նեղեցինք՝ որպէսզի կարգադրեն իրենց պարտքը, ինչո՞ւ նոյնը չընենք Ֆրանսայի»։

Վիճաբանութեան մասնակցեցաւ նաեւ Միսիսիփիի երեսփոխան Փէթ Հէրրիսըն, որ հեգնանքով ըսաւ.

— Կ'երեւի թէ Պարտքի Յանձնաժողովը շատ զբաղած է՝ նոր դրամներ փոխ տալու Ֆրանսայի, այնպէս որ ժամանակ չունի իր առնելիքները գանձելու։

Եօնուս Նատի Էնկիւրի կանչուած

«Ճիւմհուրիէթ»ի խմբագրապետ Եօնուս Նատի պէյ Բարձրագոյն Ատեանին հրաւէրին վրայ Էնկիւրի մեկնեցաւ, վկայելու համար Տոքթ. Ֆիքրէթ պէյի միջնորդչէքի խնդրին մասին։ Ինչպէս գրուեցաւ, Տոքթ. Ֆիքրէթ պէյ յայտնած էր թէ Եօնուս Նատի պէյ իրեն յանձնարարած էր 50,000 ոսկի միջնորդչէքի խնդիրը ուրանալ՝ ընչաքաղցութիւններ չզրգռելու համար։ Այս խնդիրը լուսաբանելու համար Էնկիւրի հրաւիրուած է նաեւ Տէնիզլիի երեսփոխան Հայտար Րիւշտի պէյ, որ ներկայիս Իզմիր կը գտնուի։ Էնկիւրի մեկնած է նաեւ Տոքթ. Ֆիքրէթ պէյի փաստաբանը՝ Քէնան պէյ։ Եօնուս Նատի պէյի պարագան լուսաբանելու համար ուրիշ վկաներ ալ պիտի լսուին։

Միւս կողմէ գրոյց կը շրջի թէ Տոքթ. Ֆիքրէթ պէյ հին բարեկամական զգացումներէ առաջնորդուելով պիտի ուզէ կարճ կապել խնդիրը։ Կ'ըսուի թէ, վերջին ձերբակալութիւններու հետեւանքով Տոքթ. Ֆիքրէթ պէյի դիրքը խախտած է մասնական շրջանակներու մէջ։

Հայուհի մը սպաննուած Իզմիրի մէջ

Իտալական թերթերը կը գրեն թէ, քէմալական իշխանութեանց զրգռումով, անծանօթներ, Պուճայի իրենց վիլլային մէջ (Իզմիր) չուանով խեղդած են Տէր եւ Տիկին Ժան Մանեիֆիքօն։

Ժան Մանեիֆիքօն ազգութեամբ Իտալացի էր, Իզմիր ծնած եւ հանրածանօթ ու շատ հարուստ. կինը՝ Մարի Մանեիֆիքօն հայուհի մըն էր, աղջիկը՝ Իզմիրցի Խոսրով Երամի։ Շատ գեղեցիկ էր եւ հազիւ 30 տարեկան։

Նոյն թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքերու կողմէ գործուած այս վայրագ ու կրկնակ ոճիրը, մեծ յուզում պատճառած է Իտալացի ժողովուրդին եւ մասնաւորաբար Իզմիրաբնակ օտարականներուն, որոնք խուճապի մատնուած, կը պատրաստուին հեռանալ այդ միջավայրէն։

Վեց միլիոնի մանեակ մը

Փարիզի և Լոնտոնի մէջտեղ կորսուած է վեց միլոն ֆր. արժէքով մանեակ մը, բաղկացած 57 վարդագոյն մարգարիտներէ, ինչպէս նաեւ խոշոր ադամանդ մը, որ ծրարով մը փետր. 23ին ժամը 13ին Փարիզէն Նամակատուն յանձնուած էր, սակայն ցարդ իր հասցէին չէ հասած։ Անգլիացի գոհարավաճառները, որոնց ղրկուած էր այս թանկարժէք մանեակը, 625,000 ֆր. կը խոստանան անոր, որ մանեակը պիտի բերէ իրենց։ Մարգարիտներէն մէկ մասը միայն բերողին՝ համեմատական նուէր պիտի տրուի։ Կը կարծուի թէ մանեակը գողցուած է Փարիզի Հիւսիսի կայարանին եւ Պուլոնեը-սիւր-Մէրի մէջտեղ։

Եգիպտական տագնապը դեռ չէ լուծուած

Գահիրէի մէջ կռիւ մը ծագեցաւ ոստիկանութեան եւ ուսանողներուն միջեւ, որոնք դասադուլ յայտարարած էին բողոքելու համար Անգլիոյ առաջարկներուն դէմ։

Ուսանողներու կարեւոր խմբակ մը գացած էր հանգուցեալ Զաղլուլ փաշայի բնակարանին առջեւ, որ այժմ Վաֆտի կեդրոնատեղին է։ Ոստիկանական ջոկատ մը կը սպասէր հոն եւ հարուածներ փոխանակուեցան։ Քանի մը ուսանողներ վիրաւորուեցան եւ իրենց պետը ձերբակալուեցաւ։

Տիկին Զաղլուլ փաշա պատուհանին առջեւ ելլելով, ուսանողները հրաւիրեց հանդարտիլ, բայց անոնք պոռացին. «Անկցի՛ դաշնագիրը։ Անկցի՛ կառավարութիւնը»։

Նախարարական տագնապը դեռ կը շարունակուի։

Լեւին դարձեալ ասպարէզ կ'իջնէ

Միլիոնատէր օդանաւորդ Լէվին դարձեալ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ իր վրայ։ Անցած գիշեր ժամը 23.30ին յանկարծ Նիւ Եորքի Միչէլ Ֆիլտի կայանէն ճամբայ ելաւ՝ մէկ թռիչքով Հավանա երթալու համար։ Օդանաւը կը վարէր Ըլթոլց, իսկ իբրեւ ճամբորդ կ'ընկերանար ամերիկացի մեծահարուստ աղջիկ մը՝ Միս Մապէլ Պոլ, որ ծանօթ է «ադամանդի թագուհի» անունով։ Այս աղջիկն էր որ անցած տարի կ'ուզէր Լէվինի «Միս Քոլոմպիա»յով Անգլիայէն Ամերիկա ճամբորդել, մէկ թռիչքով։

Լէվինի օդանաւը առանց միջադէպի հասաւ Հավանա, կտրելով 2250 քիլոմեդր ճամբայ։

Կ'ըսուի թէ Լէվին գալ ամառ Ամերիկայէն Անգլիա թռիչք մը պիտի կատարէ՝ ընկերակցութեամբ Միս Պոլի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉD[illegible]
208bis, Rue Lafayette P[illegible]
Le Gérant: H. TEI[illegible]

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 130 Պուլվառ Սէն Ժէրմէն, Քաֆէ Պարլա Փըթիթ Սուրսի սրահը։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու ընկերները։ Մէթրօ՝ Օտէոն։

Պէլվիլի ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple.

— Պուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 154 Ave. Argenteuil, Asnières։ Կը դասախօսէ Ընկ. ՌՈՒԲԷՆ։

— Ֆոն տը Ժէլիւի կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Ակումբին Դրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

— Հէրիքուրի Միջոյի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 5.30ին Քաֆէ Սպանեօլ։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Երջ. կոմիտէի, տեղւոյս եւ շրջակայ կարող ուժերու մասնակցութեամբ՝ կը ներկայացուի՝

"ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ„

Այս Շբ. գիշեր ժամը 8.30ին Emile-Zolaի սրահը, 127-129 Rue Boileau
ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

11 Մարտ, կիրակի գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ

Մասնակցութեամբ գեղական թատրոններու դերասանուհի Տիկ. ԴՈՒՐԵԱՆ - ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ՝ կը ներկայացնէ՝

ՀԻՒՐԸ ԿԱՄ ՔՄԱՀԱՃՈՅՔԻ ԶՈՀԸ

ընտանեկան տրամ ՖՐԱՆՍԷՍԻ

ԱԴԱՄ — ԵՒԱ (Զաւեշտ 2 արար)

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐԴԻՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին Ֆլօրիա։ Ա. Սոփոկլեան պիտի կարդայ իր քերթուածները։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ԼԻՈՆ-ՊԱԼՈՒԻ եւ յարակից գիւղերու նորակազմ հայրենակցական միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները վաղը Ուրբաթ, 75 Ave. Berthelot, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՆԴՐԻԷԱՍԻ եւ իր շրջանի հայրենակցական միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 716, 413, 962, 650, 1317, 1466, 423, 909, 1456, 1460, 1491, 1320, 807, 393, 446, 919, 340։ Ստանալու համար դիմել՝ տոմսերով միասին անձամբ կամ նամակով։ H. Kéfélianի, Cordonnerie, 368 Rue de Vaugirard, Paris (15e).

Մեր շնորհակալութիւնները, Վայանսի Շ. Գարահիսարի Արծիւ միութեան, Լիոնի եւ Մարսէյլի հայրենակիցներուն որոնք իրենց աջակցութիւնը բերին տոմսերը սպառելու համար։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի հայ արիներու խմբապետը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ցէսին, Յ. Փ.— Առաջինը ստացած ենք։ Մնացորդն ալ ղրկեցէք։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այսօր, Ֆլօրիա, ժամը 3.30ին, Հայերէն, Նաթանեան։

Կը շարունակուի Նոր աշակերտներու արձանագրութիւնը այս դասին համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եալովայի Գօլըճ գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ։ Ընդհ. տարագրութեանց ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համամի շրջանները գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Braila, Rumania.

Կը խնդրուի Ռումանահայ թերթերէն արտատպել։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէի։ Կը ներկայացուի՝

ՔԱՋՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Վարիէթէ սինէմայի մէջ, կը մասնակցին տեղական կարող ուժեր։ ԳԻՆԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՌՈՍՏՈՄԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գալով աստուեցէք [illegible] տոնելու «Ռոստոմ»ի երեկոյթը Ապրիլ 8ի Զատկի կիրակիի գիշերը։ Աննախընթաց ընտանեկան հանդիպում, ճոխ պատրաստութեամբ։

Նկատի առնել այս թուականը։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղին կողմէ

Մասնակցութեամբ՝ դերասան Մարութեանի եւ Օր. Կոստանեանի։ Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն-Լուի մէջ։

Կը ներկայացուի՝ ՔՕՐՐԱՏՕ

ԳԻՆ 7, 5, և 3 ՖՐԱՆՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կ'ուզեմ գործունեայ եւ փորձառու հայ փաստաբան մը որ կը բնակի Պարսկաստանի ռեւէ մէկ քաղաքին մէջ, ստանձնելու համար շահաւոր գործ մը։ Գրել՝ Ղեւոնդ Քիւրքճեանի, 14 Rue du Vieux Marché, Belfort, France.

Կը խնդրուի պարսկահայ թերթերէ արտատպել։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՄԱՐՏ 1928 — 9 MARS 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 391 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԳՈՒ ԽՕՍՔ

"ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ,, ՄԽԻԹԱՐՆԵՐ

Անցեալ օր, ընկեր Ց. Ամատունի Նիւ-Եորքէն գրած թղթակցութեան մը մէջ, կը պարզէր Հայաստանի Նոր Արաբկիր աւանին շինութեան ձախողումը։

Քաղելով Ամերիկայի Հայրենակց. Միութեան պատուիրակին տեղեկագրէն, մեր աշխատակիցը գիտել կուտար թէ՝ քուէարկուած 30,000 տոլարի փոխարէն ծախսուեր է 42,000։

Առաջին վարկը բաշխուած էր հետեւեալ համեմատութեամբ. 10,000 տոլար՝ շէնքերու կառուցման (25-30 շէնք, 3-4 սենեակներով), 5000 տոլար՝ գիւղին ջուր բերելու համար, 5000՝ ճամբաներու շինութեան, 5000՝ գաղթականներու փոխադրութեան եւ 5000՝ իբրեւ դրամագլուխ մանուսայի գործիքներու եւ ապրանքներու։

Այդ պատուիրակը ինքն իր գլխուն ձեռնարկեր է ճամբաներու եւ հարիւր տուներու շինութեան, պայմանաւորուելով կանացան ընկերութեանց հետ, եւ 30,000ը սպառելէ յետոյ, 12,000 ալ փոխ առեր եւ ծախսեր է։

Արդիւնքը, — «քանի մը բնակարաններու գետնայարկերը միայն շինուած են, իսկ ուրիշներ կիսկատար թողուած։ Ճամբաներուն ալ մէկ մասը միայն շինուած է։ Ամէն ինչ լքուած է այժմ եւ տիրութիւն ընող չկայ»։

Քանի մը անգամ թերթերու մէջ գրուեցաւ թէ՝ գաղթականներ փոխադրուած են դէպի Նոր Արաբկիր Երեւանի մօտ, մինչդեռ մեր աշխատակիցը բոլորովին տարբեր բան կ'ըսէ, միշտ հիմնուելով միեւնոյն աղբիւրներուն վրայ։

Անշուշտ Ամերիկայի Արաբկիրցիներու Պատգմ. Ժողովը պիտի լուսաբանէ ամէն բան, փոխանակ ծածկելու դառն իրականութիւնը, «քաղաքագիտօրէն»։

Եւ այս՝ նոյն իսկ իրենց բարիքին համար։

Հերիք է որքան գործ եփեցին հասկցող-չհասկցող, շողշողուն «ռէքլամ»ներով եւ պատկառելի գումարներ վատնելով։

Առաջին անգամ չէ որ գիտել կուտանք թէ՝ Հայր. Միութիւնները պէտք է վերջ տան նեղ՝ տեղական հայրենասիրութեան եւ միամտութեան, եւ համախորհուրդ գործեն։ Ջեռքձեռքի ուսումնարաններ հաստատելու համար, ձեռք-ձեռքի՝ տպագիրները խնամած առնեն, եւ մանաւանդ մէկ սեղանի շուրջ, երբ գիւղ կամ քաղաք պիտի շինեն։

Մինչդեռ, իւրաքանչիւրը իր գլուխն առած կ'երթայ։ Նոր Արաբկիր, Նոր Մալաթիա, Նոր Խարբերդ, Նոր Հաճըն,— թուեցէք ինչքան կ'ուզէք։

Շարժման մէջ են բոլորը, եւ բոլորն ալ կէս ճամբան մնալու դատապարտուած։

Արաբկիրի 30—40.000 տոլարը, Մալաթիոյ 30,000ը, Խարբերդի 100,000ը և դեռ ուրիշներ բարդուելով, կրնան իսկապէս նոր աւան մը շինել։ Ու զայն օժտել շատ մը յարմարութիւններով, իւրաքանչիւր գաւառի առանձնայատուկ արհեստներով։ Իսկ անջատ-անջատ,— ահա կենդանի օրինակ՝ Նոր Արաբկիրը։

Մենք դէմ չենք որ հայրենակցականները վերակենդանացնեն իրենց ծննդավայրերը։

Բայց ատոր համար անպատճառ պէտք չկայ ամէն նահանգի կամ գաւառի անունով ծաղրանկար քաղաքներ շինելու։ Կրնան ընդհանրական գիւղաքաղաքի մը շինութեան ձեռնարկել, եւ ծննդավայրի անուններ դնել՝ իւրաքանչիւր թաղամասի կամ փողոցի։

Ներկայ դրութեամբ, ինչ որ ալ շինուի իբրև Նոր Արաբկիր կամ Նոր Մալաթիա, ոչ իսկ թաղ մը կրնայ կազմել։

Եւ յետոյ, որովհետեւ սահմանափակ են տրամադրուած վարկերը, միշտ ալ կիսատ պիտի մնայ ծրագիրը, իսկ եղածը՝ աննպատակ, եթէ ոչ քանդուելու ենթակայ։

Նորէն վկայ՝ Արաբկիրը, որ երեսի վրայ ձգուեր է, պատուիրակին անխելքութեան կամ դրամին անբաւականութեան հետեւանքով։

Հաշուական սխալ միշտ ալ կը պատահի շինութեանց գործին մէջ։ Բուն չարիքը այդ չէ։ Այլ այն որ, Հայրենակցականները կը շարունակեն քարանալ իրենց նահանգի, իրենց քաղաքի կամ գիւղի նեղ հորիզոնին մէջ, յաճախ դուռ բանալով կռիւներու մխտութիւներու։

Այս նեղմտութիւնը այնքան վարակիչ հանգամանք առեր է որ, անցեալ օր Վալանսէն թղթակից մը կը գանգատէր թէ՝ Մալաթիոյ Կրթասիրացը դասընթացք մը բացած է, բայց միայն հայրենակից մանուկները կ'ընդունի եւ միւսները կը մերժէ...

Երեւակայեցէք որ, Պոլսոյ մէկ թաղին մէջ, դպրոցի վարչութիւնը միայն Պոլսեցիներ ընդունէր եւ գաւառացիները մերժէր։

Տարիներէ ի վեր կը կրենք այս հոգեբանութեան բարոյական եւ նիւթական վնասները, ամէն ասպարէզի մէջ։

Եթէ Խարբերդցիները, Մալաթիացիները կամ Տիգրանակերտցիները բազմաթիւ ըլլալով Ամերիկայի մէջ, հարուստ Միութիւններ ունին, այդ չի նշանակեր թէ իրենց բարիքներէն պիտի զրկեն, օրինակ, Զէյթունցիները կամ Կարնեցիները, որոնք համրանքով մարդ ունին Ամերիկայի մէջ, որոնք չէին երէկ, իսկ այսօր կարօտ՝ եղբայրական աջակցութեան։

Լա՛յն, աւելի լա՛յն հորիզոն, հայրենակիցներ։

Հասեր ենք տեղ մը ուր ո՛չ թէ իրարու կռնակ պիտի դարձնենք, այլ իրար պիտի փնտռենք նոյն իսկ եղեռնական լապտերներով, պողոտաներէն մինչեւ մթին խրճիթները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պայքար, Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, մեր թղթակցութիւններէն քաղելով, խմբագրական մը նուիրած է պարսկահայ դպրոցներու տագնապին (17 փետր.).

—«Յայտնի է թէ հնուց ի վեր Ատրպատական եղած է թուրք եւ պարսիկ մրցակցութեան ու բախումներու ասպարէզը։ Հիմա ալ Թուրքիա կարգ մը յաւակնութիւններ կը սնուցանէ այդ նահանգին մասին, եւ սահմանագլուխը, վէճեր ու միջադէպեր ալ անպակաս են։ Արաբներ ալ գիւղերու գործիք կ'ըլլան արտաքին ազդեցութեանց եւ դեռ վերջերս գինեալ ապստամբութիւն մը բաւական դժուարութեամբ զսպուեցաւ։ Թէհրանի կառավարութիւնը, որ Րիզա Շահ Փէհլէվիի ղեկավարութեան տակ ազգային կորովի քաղաքականութեան մը կը հետեւի, որոշած է միանգամ ընդ միշտ վերջ դնել այս կացութեան, որու միակ դարման կը նկատէ փարսացումը, այսինքն օտար տարրերու ձուլումը պարսկութեան մէջ, եւ այդ ուղղութեամբ կարգ մը ծրագիրներ մշակած ու միջոցներ ձեռք առած է։ Ասոնց կարգէն է կրթական նոր օրէնքը, որու ուժով Ատրպատականի դպրոցներուն վրայ կը հաստատուի պետական հսկողութիւն եւ պարսկերէնի ուսումը պարտաւորիչ կ'ըլլայ նախնական դասարաններէն սկսեալ։

Պարսիկ կառավարութիւնը եւ ոչ մէկ կասկած ունի Հայոց մասին, գիտէ թէ Պարսկաստանի հայերը, որոնք արդէն կարեւոր թիւ մըն ալ չեն ներկայացներ, քաղաքական նպատակներ չեն հետապնդեր, ընդհակառակը կրնան օգտակար ծառայութիւններ մատուցանել երկրին, մանաւանդ անոր տնտեսութեան։ Պարսկաստանի կրթական նոր օրէնքը, հետեւաբար, չի կրնար ուղղուած ըլլալ եւ ուղղուած չէ Հայոց դէմ։ Իսկ աւելորդ է ըսել թէ Ատրպատականի մէջ թրքական ծրագիրներու փճացումը եւ պարսկական իշխանութեան ամրապնդումը մէկէ աւելի տեսակէտներով նպաստաւոր է հայկական շահերու։ Բաւական է գիտել որ, եթէ երբեք Ատրպատական Թուրքիոյ անցնի, հայ եւ թուրք սահմանները կը տարածուին եւ Հայաստանի քաղաքական ու տնտեսական կապերը Պարսկաստանի հետ կը խզուին։ Թողունք որ տուեալ պայմաններու տակ Թուրքիոյ այդ կերպով զօրացումը տարբեր տեսակէտով ալ իր վտանգները կրնայ ունենալ հայ ժողովուրդին համար»։

Ինչպէս կ'երեւայ, ռամկավար օրկանը բաւական լաւ հասկցեր է խնդիրը, մանաւանդ Ատրպատականի նահանգին սպառնացող վտանգը։

Կարելի՞ է հուսցնել թէ, այս խելօք եզրակացութեան հասնող թերթը ինչո՞ւ հագար կտոր կ'ըլլայ եւ կը հայհոյէ, երբ, միեւնոյն տրամաբանութեամբ, եւ շօշափելի փաստերու վրայ հիմնուած, դաշնակցական մամուլը կը բացատրէ թէ՝ Թուրանական հոսանքն է որ դէպի Ատրպատական կը քշէ Թուրքերը, ուղղակի կամ կովկասեան Ադրբէջանի եւ Նախիջեւանի ճամբով, իսկ խորհրդային Ռուսաստանը այս հարցին մէջ ալ կանգնած է ընկեր Քէմալի կողքին, եւ նոյն հետեւողականութեամբ կը ձգնի Ատրպատականի նահանգը անջատել Իրանէն...։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիոյ ազդարարութիւնը Եգիպտոսի

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.— Անգլօ-եգիպտական տագնապը կը սպառնայ սուր հանգամանք ստանալ։ Եգիպտոսի անգլիական մարզպան Լորտ Լոյտ այսօր Ֆուատ թագաւորին եւ հրաժարեալ վարչապետ Սարուաթ փաշայի յանձնեց ծանուցագիր մը, զոր անգլիական մամուլը կը նկարագրէ իբրեւ խիստ ազդարարութիւն մը եւ որուն ծանրութիւնը վեր կը հանեն եգիպտական թերթերը։

Այս ծանուցագրին մէջ անգլիական կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ չպիտի հանդուրժէ հրատարակութեանը այնպիսի օրէնքներու, որոնք կրնան նեղութիւն տալ Եգիպտոսի վարչութեան — կամ արգիլել անգլիական իշխանութիւնները պաշտպանելու եգիպտական հողին վրայ հաստատուած օտարականներու կեանքն ու ինչքը։ Ասկէ զատ, անգլիական կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ յարմար դատած անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու իրաւունքը՝ գործադրելու համար իր ստանձնած պարտաւորութիւնները, և կը հաստատէ իր կամքը՝ պահպանելու իր հակակշիռը եգիպտական բանակին վրայ։

Ծանուցագրին մէջ ակնարկուած օրէնքները, որոնց կ'ընդդիմանայ Լոնտոնի դահլիճը, կը վերաբերին հանրային վարչութիւններու գործունէութեան։ Վերջերս այդ օրէնքները կարգ մը բարեփոխումներու ենթարկուեցան, որոնք եթէ գործադրուին, գործադիր իշխանութիւնը չպիտի կրնայ ապահովել հանրային կարգը եւ երաշխաւորել օտարականներու կեանքն ու ինչքը։ Այդ օրէնքները արդէն քուէարկուած են Երեսփ. Ժողովին կողմէ եւ այժմ Ծերակոյտին առջեւ կը գտնուին։

Այս ծանուցագիրը աւելի կանուխ կրնար յանձնուիլ, սակայն յետաձգուեցաւ, ա՛յն յոյսով որ եգիպտական կառավարութիւնը պիտի ընդունէր իրեն առաջարկուած զինակցութեան դաշնագիրը, որմէ վերջ, ինք պիտի կրնար անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել՝ երաշխաւորելու համար հանրութեան ապահովութիւնը։ Լոնտոնի եւ Գահիրէի միջեւ բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով, ըստ 1922 Փետրուարի յայտարարութեան տրամադրութեանց, Անգլիոյ կ'իյնայ օտարականները պաշտպանելու պարտականութիւնը։ Հետեւաբար իրաւունք ունի ետ առնել տալ այն բոլոր միջոցները, որոնք կրնան նեղել իր պարտականութեան գործադրութիւնը։

Անգլիական մամուլը կը ջատագովէ կառավարութեան ընթացքը։ Սակայն կարգ մը թերթեր չեն ծածկեր թէ ծանուցագրին յանձնումը նոր եւ խիստ կարեւոր տարր մը կը մտցնէ Եգիպտոսի քաղաքական կացութեան մէջ։

Սարուաթ փաշայի հրաժարեալ դահլիճը բաւականացած է միայն ծանուցագիրը ստացած ըլլալուն մասին նամակ մը ղրկելով եւ անոր պատասխանելու հոգը թողած է յաջորդ եգիպտական կառավարութեան։

Խորհրդարանի եւ Վաֆտի նախագահ Նահաս փաշա ունկնդրութեան ընդունուած է Ֆուատ թագաւորին կողմէ։ Տեսակցութիւնը տեւած է մօտ մէկ ժամ։ Պալատէն մեկնած ատեն Նահաս փաշա յայտարարած է թէ խօսակցութեան նիւթն էր ո՛չ թէ նոր դահլիճին կազմութիւնը, այլ միայն ներկայ կացութիւնը։

Արաբական կարծիք մը Հայերու մասին

Հալէպի Էլիֆ Պա արաբերէն օրաթերթը կը գրէ.— Դամասկոսի Արաբական Գիտական Ակադեմիային մէջ, ուր ամէն շաբաթ Ուրբաթ օրեր, դասախօսութիւններ կը կատարուին, Ֆախրի Պարատի խօսելով Սուրիոյ մէջ Հայերու աշխատասիրութեան մասին, ըսած է.

«Մեծ, պզտիկ, կին ու մանուկ, որքա՛ն աշխատասէր են։ Անոնցմէ օրինակ առէք։ Մեր նախահայրերու ժառանգութիւնը պահեցէք։ Բաւական չէ՞ այս վիճակը։ Մեր տուները աճուրդի հանուած են։ Մենք ի վերջոյ բեռնակիրներ պիտի ըլլանք։ Հայերը երկրին տէրերը պիտի դառնան եւ մեզ ծրիաբար պիտի աշխատցնեն ։

«Այս օրերս, Հայը աչքերը չորս բացած միշտ դէպի առաջ կ'ընթանայ, իսկ մեր սրտերը կը չարչարուին։ Արագ արագ մսագործ կամ հացագործ կը դառնան։ Որքա՛ն հայ լումայափոխ կայ Դամասկոսի մէջ։ Ամօ՛թ։ Շատ ոչինչ մարդեր ենք։ Մենք մեզի ալ օգտակար չենք։

«Ապրին Հայերը, ապրին աշխատասէրները։ Հերիք առածներ մէջ բերենք արար ազգի փառքերէն»։

Հունգարիոյ զէնքերու խնդիրը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը ժընեւի իր առջի օրուան նիստին մէջ զբաղեցաւ Իտալիայէն Հունգարիա ղրկուած զէնքերու ծանօթ խնդրով։ Վիճաբանութիւններէ վերջ, Չէմպըրլէյնի առաջարկով որոշուեցաւ կազմել երեք հոգինոց յանձնաժողով մը, որ պիտի քննէ հունգար պատուիրակին կողմէ այս խնդրին մասին յանձնուած բազմաթիւ վաւերաթուղթերը։ Յանձնաժողովը, որուն կ'անդամակցին Հոլանտայի եւ Ֆինլանտայի արտաքին նախարարները եւ Շիլիի Հռոմի դեսպանը, 48 ժամէն պիտի ներկայացնէ իր տեղեկագիրը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Վիէննայի քաղաքապետութիւնը որոշեց Տիրոլի կարեւոր վայրերու անուններով կոչել քաղաքին կարգ մը փողոցները եւ հրապարակները (Լրագիր)

Ողբերգակա՜ն Վիէննա։

Երէկ բռնաւոր, եւ միահեծան իշխանաւոր՝ անսահման տարածութեան մը վրայ։

Այսօր՝ կծկուած քառակուսի սուփի մը մէջ։

Եւ դաշունահար՝ չորս կողմէն։

Իր մարմնէն անջատուեցան ամբողջ երկիրներ, որոնց վրայ նոր ազգեր կը ծաղկին, իբրեւ իշխանաւէր։

Հողերուն հետ բաժնուեցան հարիւր հազարաւոր ազգակիցներ, իրենց հարստութիւններով եւ մշակոյթով, եւ իրենց կարգին կը սքան գուծի տակ։

— կը նեղեն, կը հունգարացնեն, կ'իտալացնեն մեզ...

Որո՞ւ հոգ։

Ո՞վ է որ պիտի համարձակի միջամտել։

— Գոնէ դո՛ն, Վիէննա՛, թոյլ մի՛ տար որ ծուլեն մեզ, դո՛ն, մայր-հայրենիք։

Երկու ձայն։ Քանի մը յոյզուած։ Երկչոտ հարցումներ եւ յայտարարութիւններ խորհրդարանին մէջ։

Ճիշդ ինչպէս Թուրքիոյ Պատրիարքարաններուն մէջ՝ է՛ր երբեմն։

Ի՞նչ համարձակութիւն...

Արթո՛ւն են պահակները, սահմանէն անդին։

Անհող փոթորիկ մը կ'ուռեցնէ սեւ շապիկները։

— Բողո՞ք։ Ազգերու Դաշնակցութի՞ւն։ Ժընե՞ւ։ Մի՛ սպառէք մեր համբերութիւնը... Աղաճն ալ կը խափանենք...

Եւ նկուն՝ ինչպէս ամէն պարտեալ, ու գլխիկոր՝ ինչպէս պատժուած աշակերտ մը, լեզուն կը քաշէ անդամալոյծ Աւստրիան։

Ու կը խոկայ։ Ու կը լռկայ։

Եւ իբրեւ մխիթարանք,

«Վիէննայի քաղաքապետութիւնը որոշեց Տիրոլի կարեւոր վայրերուն անուններով կոչել քաղաքին կարգ մը փողոցներն ու հրապարակները»։

Ճիշդ ինչպէս, մենք ալ, պարտուած ու լքուած, Նոր Արաբկիրներ ու Նոր Մալաթիաներ կ'ուզենք ծաղկեցնել լեռնական Հայաստանի ծաղրանկարին վրայ, Երեւանի բոլորտիքը, փոխելով կարգ մը փողոցներու կամ թաղերու անունները։

... Ջուրի ծայն կուգար մեր ալի արցունքն ու յորդահոսան արիւնը՝ հապաւուրեան կայսրութեան համար։

Քար քարի վրայ չմնաց, եւ այսօր իր անջատուած ազգակիցներուն սեւ օրը կուլայ Վիէննան ։

Զարխի ֆալաք...

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ԱՆԳԼԻՈՅ Սէյնթ-Իվս քաղաքի երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ, յաղթանակը տարաւ ազատականներու թեկնածուն՝ Տիկին Րընսիմէն, որուն ամուսինը արդէն երեսփոխան է։ Առաջին անգամն է որ տէր եւ տիկին մը իբրեւ երեսփոխան կը նստին Խորհրդարանին մէջ։

ԼԻՆՏՊԸՐԿ իր վերջին ճամբորդութենէն յոգնած ըլլալով, բարեկամներու խորհուրդին վրայ որոշած է հիւանդանոց մտնել՝ կազդուրուելու համար։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումներ զգացուեցան Իտալիոյ Կոզէնցա, Միլացցա եւ Ավէլլինօ քաղաքներուն մէջ։ Վնասները աննշան են ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՔԻ ԿԱՅՈՒՆԱՑՄԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախորդ յօդուածով մը ըսած էինք թէ պետական գանձն ու Պանք տը Ֆրանսը միասին 1500 միլիոն տոլարի մօտ պահեստի ոսկի կամ ոսկիի արժէքով օտար դրամ ունին, ինչ որ կը ներկայացնէ շրջաբերութեան մէջ գտնուած 58 միլիառ պանքնօթներու իբր հարիւրին 70ը։ Ըսած էինք միեւնոյն ժամանակ թէ այս համեմատութեամբ երաշխաւորութիւն միայն Միացեալ Նահանգներու մէջ գոյութիւն ունի եւ բացառիկ հաստատութիւն մը կուտայ ֆրանքի գինին։

Սակայն, կ'արժէ որ ֆրանքի գինը բարձր բռնելու համար այդչափ ահագին գումարներ գրեթէ անբերրի վիճակի մէջ պահուին։ Կարելի չէ՞ այդ գումարներն աւելի նպաստաւոր կերպով օգտագործել յօգուտ ֆրանսական ընդհանուր անտեսութեան։

Դրամի մը հաստատութիւնը անպայման 100ին 70 երաշխաւորութիւն չի պահանջեր։ Պատերազմէն առաջ հարիւրին 40, մինչեւ իսկ մէկ երրորդի երաշխաւորութիւնը բաւական կը համարուէր եւ հարիւրին 40էն աւելին պերճանք մըն է, որ կը փայլէ [illegible] երկիրներու։ Ֆրանսան այդչափ հարուստ չէ. անկէ աւելի հարուստ ազգեր կան որոնց թղթադրամը ոսկիի արժէք ունի եւ սակայն հարիւրին 40էն աւելիով երաշխաւորուած չէ։

Լաւագոյն չէ՞ այդ պահեստի գումարներու մէկ մասով նախանիւթեր գնել եւ ֆրանսական ճարտարարուեստի միջոցաւ շահագործել. կարելի չէ՞ այդ գումարներով նորագիւտ մեծ մեքենաներ հայթայթել, ընդհանուր ճարտարարուեստական արտադրութիւններն աւելցնել կամ անոնց զօրութիւնը մեծցնել։

Այսպիսով անտարակոյս շատ աւելի պիտի արտադրուի քան այն հարիւրին 2 կամ 3 տոկոսը որ կը ստացուի այդ պահեստի գումարներու մէկ մասէն։

Միւս կողմէն, քանի որ 1928 Յունուար 10էն ի վեր դրամագլխի արտածումը արտօնուած է, ինչո՞ւ այդ գումարներով արտասահմանեան արժեթուղթեր չեն գնուիր, որպէսզի Ֆրանսայի դրամական հրապարակն ալ թեթեւնայ քիչ մը։ Որովհետեւ, կը պատասխանեն ելմտագէտները, Ֆրանքի գինին անկայուն վիճակը, կամ աւելի ճիշտ օրինական հաստատումին չըլլալը կ'արգիլէ ո եւ է դրամական մեծ եւ երկար պայմանաժամով իրագործելի ձեռնարկ։ Դրամատէրերը կը վարանին ապագայի համար մեծ յանձնառութիւններ կնքել. մեծ գործարանատէրերը կը վախնան մեծ սթօքներ դիզելէ եւ մեծ արտադրութեանց հետամուտ ըլլալէ, քանի ֆրանքի գինը օրինապէս կայունացած չէ եւ ուրեմն մասամբ անորոշ, անոնք կը նախընտրեն իրենց օտար դրամները պահել Պանք տը Ֆրանսի մօտ եւ սպասել յարմար առիթներու։ Այսպէս ուրեմն օրինական կայունացման բացակայութիւնը կը հարկադրէ Պանք տը Ֆրանսը դիզելու ահագին պահեստ մը, որմէ շատ քիչ կ'օգտուի, մինչդեռ եթէ ֆրանքին գինը հաստատուի, ահագին քանակութեամբ գումարներ տրամադրելի պիտի ըլլան եւ կարելի պիտի ըլլայ զանոնք մինչեւ իսկ արտասահմանեան ձեռնարկութեանց մասնակից ընել, եթէ Ֆրանսայի հրապարակէն աւելնան։

Ինչո՞ւ կը յամառի դահլիճը կամ աւելի ճիշտ Փուանքարէ, հրատարակելու օրինական կայունացման հրովարտակը.— Որովհետեւ կան արդարեւ դժուարութիւններ եւ պատասխանատուութիւններ որոնց համար կ'ուզէ նորընտիր խորհրդարանի կարծիքն իմանալ։

Որո՞նք են այդ դժուարութիւնները. պետութենէն պահանջ ունեցողները, այսինքն անոնք որ պատերազմէն առաջ մասնակցած են պետական փոխառութեանց եւ գնած են obligationներ, պիտի բողոքեն, եթէ իրենց ոսկի պահանջին փոխարէն, ոսկիի մէկ հինգերորդ արժէքով թղթադրամներ վճարուին. կարելի՞ է ընդունիլ որ պետութիւնը պաշտօնապէս սնանկանայ եւ հարիւրին 20 վճարէ. արդա՞ր է որ փոխատուները իրենց հարստութեան 4)5ը կորսնցնեն երբ անդին բաժնետիրական ընկերութեանց մասնակցողները հարստութիւն կը դիզեն, որովհետեւ իրենց դրամներով գործիք, ապրանք, հող, կալուած գնուած են եւ միշտ կը պահեն իրենց ոսկի արժէքը եւ մինչեւ իսկ կ'աւելցնեն։ Պարտապահանջները միշտ նուա՞զ արժանի են արդարութեան քան պարտատէրերը. եթէ պետութիւն իր ձեռքով ջնջէ իր ստորագրած յանձնառութիւնները, կրնա՞յ յառաջիկային համար սպասել որ իրեն նորէն վարկ բանան, երբ դրամի պէտք ունենայ։

Եւ սակայն առաջին անգամը չէ որ պետութիւն մը իր յանձնառութիւնը պիտի ուրանայ։ Շատ մը երկիրներ, որոնց մէջ նաեւ Ֆրանսան, քանի քանի անգամներ ստիպուեր են զեղչել իրենց տալիքները, պատմական շրջաններու մէջ։ Շատ մը հայեր կը յիշեն անշուշտ 1876ի ռուսեւթուրք պատերազմէն յետոյ տաճկական «դաւմէ»ներու վիճակը, որոնք քանի մը տարուան մէջ զէրօի համասարեցան։ Բոնապարտական դարերու մէջ այդ միջոցը սիստեմատիկ կերպով գործածուած է իբրեւ դարման գանձային տագնապներուն։

Օրէնսգէտները շատ զբաղած են այս խնդրով. 1804ին Նափոլէոնի Օրէնսգիրքը խմբագրուած ժամանակ յօդուած 1895 մը դրուած է յատկապէս այս նպատակով, որ կ'ըսէ. «Պարտատէր մը պէտք է վճարէ մուրհակին մէջ յիշուած թուական գումարը, առանց նկատի առնելու թէ այդ գումարը վճարօրին կը ներկայացնէ միեւնոյն արժէքը թէ ոչ»։ Այս օրէնքն է որ ի զօրու է մինչեւ այսօր եւ անկարելի է լաւագոյն մը խմբագրել, որովհետեւ դրամներու իրական արժէքները փոփոխական են միշտ։ Իրական արժէք ըսելով, պէտք է հասկնալ դրամի գնման կարողութիւնը։ Եթէ պատերազմէն առաջ ձեզմէ հինգ նափոլէոն փոխ առած ըլլամ և այսօր ձեզի նորէն 5 նափոլէոն վերադարձնեմ, արդարութիւն է. դուք այսօր հինգ նափոլէոնով չէք կրնար գնել ան ինչ որ 1910ին կամ 1914ին կրնայիք գնել։

Կարելի չէ՞ հարեւանցի դատել այս խնդիրը. պէտք է նկատի ունենալ բոլոր պարագաները եւ ընկերական պայմանները։ Օրէնքը իբր գլխաւոր նպատակ միայն արդարութիւնը չէ որ նկատի կ'առնէր, այլ եւ ընկերային խաղաղութիւնը:

Ենթադրեցէք որ օրէնքի վերոյիշեալ թիւ 1895 յօդուածի փոխարէն ուրիշ մը խմբագրուէր, ըսելով թէ պարտական մը պէտք է վճարէ իր առած գումարին իրական արժէքը, ինչ որ երեւութապէս բացարձակ արդարութիւն է։ Արդ, ո՞վ է որ քանի մը տարիներ վերջ պիտի վճռէ թէ դրամը տրուած ժամանակ ի՛նչ արժէք ունէր եւ վճարուած ժամանակ ինչ արժէք ունի։ Եթէ տարիներ առաջ իմ ձեզի փոխ տուած գումարովս տուն մը գնած էք, այսօր ես իրաւունք ունի՞մ ձեզմէ պահանջելու որ գնուած տունը կամ այդ տան այսօրուան արժէքը վճարէք ինծի։ Ո՞ւր կը հասնինք եւ ինչպէ՞ս կը վճռուին առեւտրական դատերը, եթէ այս ձեւով տրամաբանուի եւ արդարութիւնը պաշտպանելու փափաքով ընդհանուր խառնաշփոթութեանց պատճառներ տրուին։

Միւս կողմէ, պետութեան ոսկեղէն փոխ տուողը ինք իր վարձքը թղթադրամով վճարած չէ՞. եթէ իր տունը գրաւի դնելով, դրամ փոխ առած էր, ինքն ալ թղթադրամով չի՞ վճարեր այժմ։

Լաւագոյն է, ուրեմն, արդարութիւն համարել օրէնսգիրքի յօդուածը եւ ըսել թէ պետութիւնը սնանկացած չըլլար եթէ այժմեան ֆրանքներով վճարէ նախապատերազմեան փոխառութիւնները եւ կարելի եղածին չափ շուտ հրատարակել կայունացման հրովարտակը, միանգամ ընդ միշտ գոցելու համար ֆրանքի անցեալ տխուր պատմութիւնը։ Անհաստատ չափով հաստատուն գործ կարելի չէ տեսնել։ Վերջ ի վերջոյ կարելի է նաեւ միջոց մը գտնել պետական պարտապահանջներուն արդար հատուցում մը ընելու, պայմանաւ որ միայն իրապէս վնասուողները հատուցում ստանան եւ ոչ թէ ամէն անոնք որ պետական պարտաթուղթեր ունին, որովհետեւ կրնան 1922–23էն յետոյ թղթադրամով գնած ըլլալ։ Այդ հատուցումներն ալ պէտք է գանձի վճարման կարողութեան հետ յարմարցնել եւ մանաւանդ զգոյշ ըլլալ որ միասի հատուցումը շահագէտներուն նոր հարստացում յառաջ չբերէ, ինչպէս յաճախ կը պատահի յետամնաց երկիրներու մէջ։

Մ. Յ.

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԹՐԱԿԻՈՅ ՄԷՋ

Սելանիկի «Մակեդոնիա» թերթը կը գրէ.—

Ցաւիէ մը աւելի է որ գրուեցաւ եւ հաստատուեցաւ թէ, քեմալական պրոպագանդը կը ծաւալի ամբողջ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ։ Կիւմիւլձինայի թրքական հիւպատոսարանը, շարժման կեդրոնն ու ուղղութիւն տուողն է։ Այս հիւպատոսարանը, նիւթապէս եւ բարոյապէս կը պաշտպանէ այն այլազան գործակալները, որոնք կը շրջագային զանազան գիւղերու մէջ եւ շանթաժի ենթարկելով բնակիչները, հանգանակութիւններ կը կատարեն ի նպաստ Թուրքիոյ օդային պաշտպանութեան։ Հաստատուեցաւ թէ, պատկառելի գումարներ հաւաքուած ու ղրկուած են Էնկիւրի։ Այս հանգանակութեանց մէջ, գործակալները սերտ կապ հաստատած էին նաեւ Թուրք բնակիչներու հետ։

Վերջին անհերքելի տեղեկութեանց համաձայն, քեմալական գործակալներու գործունէութիւնը ընդարձակեցաւ եւ շարժումը ընդհանրացաւ. քեմալական թերթերը սկսան ամէն տեսակ գրգռութիւններ հիւսել Յունաստանի դէմ։ «Ղէնի Ասըր»ը, բառին բովանդակ առումով, ինքնիրմէն դուրս ելած է։ Արդէն, հրապարակով կը ծախեն Թուրք օդանաւային վիճակահանութեան տոմսակները։ Անկարելի է նկարագրել յանդգնութիւնը քեմալական գործակալներուն։

Բայց, քեմալի գործակալներու գործունէութիւնը հոս կանգ չառներ։ Անոնց յանդգնութիւնը հասած է այն աստիճանին որ, անոնք կ'աշխատին մինչեւ իսկ գաղթականները, մեղսակցութեամբ եւ գործակցութեամբ զանազան բախտախնդիր եւ կասկածելի Յոյներու։ Արդէն իսկ, Թուրքերու մօտ կը տարածայնեն ու կը հաւատան թէ, Արեւմտեան Թրակիան, շատ մօտ ժամանակէն պիտի գրաւուի Թուրքիոյ կողմէ եւ թէ, ամէն անոնք որ կը պաշտպանեն Յոյները եւ չեն կատարեր իրենց պարտականութիւնը, պիտի տուժեն այնպէս, ինչպէս տուժեցին փոքր Ասիոյ մէջ անոնք որ այդպէս շարժեցան։

Քեմալականներու կազմակերպութիւնը, իր կեդրոնն ունենալով Կիւմիւլձինայի հիւպատոսարանը, կը զօրանայ օրէ օր եւ կը կարծենք որ ասիկա պէտք է գրաւէ կառավարութեան ուշադրութիւնը, որովհետեւ քարոզութեանց ծաւալումը, հրապարակի վրայ Թուրք օդային նաւատորմի վիճակահանութեան տոմսակներու վաճառումով, իրական գայթակղութիւն գործած է։ Ջեգի կը գրէ վիճակահանութեան տոմսերէն մէկուն լուսանկարը, որպէսզի, նուազագոյն կասկածն իսկ գոյութիւն չունենայ, լայն ծաւալ ունեցող հակահելլէն շարժման մասին։

Բացի վերոյիշեալ իրողութենէն, թուրքերու գործունէութիւնը կը նշմարուի նաեւ ուրիշ գետիններու վրայ, թրքական համայնքի վարիչներն ալ մեղսակից են այս շարժումներուն։

Թրքական թաղականութիւնը զանազան հաւաքոյթներ, ներկայացումներ եւ այլ երեկոյթներ կը սարքէ, որոնց հասոյթը, իբրեւ թէ Թուրք վարժարաններու «[illegible]» [illegible] կը յատկացուի, բայց իրականին մէջ կը ղրկուի Թուրքիոյ օդային նաւատորմին,— Թրքական այս թաղականութիւնը որ առաւելապէս կը բաղկանայ զանազան քեմալական պէյերէն, որոնց մէջ ամէնէն շատ աչքի կը զարնեն Հաքքը Պէքիր, Թահսին եւ Բաչիմ պէյերը.— Թրքական այս մարմինը, վերջերս նիստ գումարելով, որոշած եւ գործադրութեան դրած է ծրագիր մը, որուն համաձայն պիտի գրաւէին պետութեան պատկանող հողամաս մը։ Այս հողամասը, տարիներ առաջ, յատկացուած էր գաղթականներուն, որոնք, անոր մէկ կողմին վրայ շինած էին խանութներ։

Թուրքերը, փորձեցին գրաւել պարապ մնացած մասը, ղրկելով կարգ մը հողագործներ, 15 զոյգ եզներով եւ արօրներով հողը հերկել տալու համար։ Թուրքերը կ'առարկեն թէ, այս տարածութիւնը, որ նախկին Թրքական գերեզմանատուն մըն է, կը պատկանի Թուրք համայնքին. մինչդեռ, մինչեւ այսօր, հազար անգամ ապացուցուած է պետութեան եւ այսօր ալ հելլէն օդային պաշտպանութեան սեփականատիրութեան իրաւունքը այդ հողամասին վրայ։

Հասկնալի է որ Թուրքերու այս փորձին ընդդիմացան գաղթականները եւ հաւանաբար ընդհարում մըն ալ առաջ գար, եթէ ոստիկանութիւնը ժամանակին միջամտած չըլլար։ Թուրք համայնքին այս յանդգնութիւնը մասնաւոր իմաստ մը ունի։ Որովհետեւ, կասկած չկայ որ, այս փորձը կատարուեցաւ քեմալական գործակալներու դրդումով, որպէսզի միջադէպեր յարուցանեն եւ Թուրքերը հալածանքի ենթակայ ցոյց տալով, գրգռեն Թուրք կառավարութիւնն ու հանրային կարծիքը։

Եւ երբ, մեքենայութիւններով լեցուած այս մթնոլորտին մէջ եւ Թուրքերու յարաճուն շարժումներուն առջեւ, Թրակիոյ ընդհանուր կուսակալութիւնը քաջալերական վերաբերում ցոյց կուտայ, մենք կը կարծենք որ խօսքը կ'իյնայ Ներքին նախարարութեան, զոր — կը յայտարարենք այս սիւնակներէն — պատասխանատու կը նկատենք ամէն տեսակ նոր շեղումներու եւ ճակատագրական հետեւանքներու համար։

ԳԱՐՈ՛ՒՆ

Այսօր արեւին մէջ, բնութիւնը ցնծագին է կ'արթննայ: Ի՜նչ կանուխ: Լիւքսէմպուրկի մէջ կասքենի մը աչք կը թարթէ արդէն: Իսկ Սորպոնին դիմաց, պարտէզին եղերեւանին տասնեակ մը կապոյտ ուլունքներ է բռներ մամուներուն ծայրովը:

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՄԱՍԻՆ

[illegible] երեկոյ, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ սարքուած էր գրական ատեան մը, Համաստեղի գրականութեան մասին։

Կը նախագահէր Շաւարշ Միսաքեան։

Հակառակորդներն էին Շ. Նարդունի եւ Օ. Կարօ, որոնք պիտի ներկայացնէին Համաստեղի մշակած գրականութեան տկարութիւնը ընդհանրապէս, և անոր պատմուածքներուն ներքին թերութիւնները մասնաւորապէս։ Պաշտպան կողմէն կը բացակայէր Ա. Ջամալեան, այնպէս որ միակ պաշտպանը, Կարօ Սասունի, իրաւունք ստացաւ երկու անգամ խօսք առնելու, ներկայացնելու համար Համաստեղի գրականութեան յաջողութիւնները, շնորհը եւ արուեստը։

Նախագահը, ատեանը բանալով, ակնարկ մը նետեց գրական այն շարժման վրայ, որ կը կոչուէր «գաւառի» կամ «վաղուան գրականութիւն», հասնելով մինչեւ Համաստեղ։

— «Կաթէն կտրուած սերունդ մը ունինք, որ թարթափեցաւ այդ ճամբուն վրայ, գաւառէն Պոլիս ու փոխադարձաբար, ձգտելով պատկերացնել մեր հարազատ կեանքը եւ թօթուել մայրաքաղաքի ու սալոններու լուծը։ Հետզհետէ գոյն առաւ այդ գիծը, սկսած 80ական թուականներէն, բայց միշտ ենթակայ օրուան կեանքի փոթորիկներուն, շրջանէ շրջան տարուբերելով, այսօր կը ծաղկի, հեռաւոր գաղութի մը մէջ, Ատլանտեանի ափերուն վրայ, կտրուած հողէ եւ ջուրէ։»

Յետոյ, գաղափար մը տալու համար «Գիւղը»ին մասին, ամփոփեց Համաստեղի գրքին 11 գլուխներուն բովանդակութիւնը, ինչպէս եւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ հրատարակուած կտորները։

Յետոյ խօսքը տուաւ հակառակորդ կողմին։ Շ. Նարդունի, նախ պարտք սեպեց յայտարարել թէ, ըստ իր «Գրականութեան Քաղաքականութեան» տեսակէտներուն, հակառակորդ մը չէ Համաստեղի գրականութեան։ Այլ միայն, լրացնելու համար դատական պայմանները, պիտի օգտագործէ հակառակ տեսակէտին բոլոր պահանջները, եւ ընկերովը թողլով գրական ներքին վերլուծումը, ինք պիտի կրթնի ի մէջի այլոց Ռ. Ռոլանի եւ Հանրի Պարպիւսի տեսակէտներուն։

Ըստ, Շ. Նարդունիի, արուեստագէտը պէտք է ազատագրուի միջավայրի ազդեցութիւններէն, ստեղծելու համար երազուած միջավայրը։ Այդ պատճառով անհրաժեշտ է զգայարանքի մարզանք մը, «խաղալու» համար համաձայն արուեստի լաւագոյն ներշնչումներուն։ Մինչդեռ Համաստեղ գերի է կապուած միջավայրի մը, որ ոչինչով է գեղեցիկ։ Եւ երբ Համաստեղ դուրս կ'ելլէ այդ միջավայրէն, կը մնայ, ինչպէս ձուկը՝ երբ դուրս կը հանուի ջուրէն։ Համաստեղ չի հետեւիր իր ժամանակին, այլ կը քալէ առաջ եւ կը նայի ետեւ, պարպելով իր յիշողութիւնը։ Ամբողջ ճիգն է վերարտադրել գիւղի տիպարներ։ Ինչպէս միւլ Բերնար պատկեր կը հաւաքէր, Համաստեղ դիտողութիւններ կ'որսայ, բեռնաւորելու համար իր տիպարները։ Իր բոլոր տիպարները կը ներկայանան նախնական հոգեկան վիճակով մը, առանց հոգեբանական աշխատանք փորձելու: Այժմ կեղծ արուեստագէտները տիպար փնտռելու համար շուկայէ շուկայ կը պտտին, եւ արուեստը մարմնացումն տիպարի ճարտարարուեստ մը, ինչպէս մեքենան հիմա կը տիպարացնէ ամէն բան։ Համաստեղի Գիւղը հաւաքածոյ մըն է տեղական խառնուած զննութիւններու, Այնպէս որ դարձած է ազգագրական պատմուածքներու ժողովածու մը, եւ չի ներկայացներ գիւղը։

այլ տիպարներ կամ պատ- ներ զանազան վիճակներ տեսնելով Ռոլանի եւ Պարպ- տեսակէտներուն, Շ. Նարդ- կը պաշտպանէր այն գրակ- թիւնը, որ, փոխանակ ան- մը պանծացնելու, բաղձա- մը, ժողովուրդը կը հանէ վրայ։ Անհատին հակադրել ժողովուրդը, իր ձայնի եւ ժամի բազմաւթեամբ։ ժամանակավրէպ մըն է, տեղագիտական նկարագիր ունի, մինչդեռ կ'ապրին գրականութիւնները, որոնք մայնական շունչ ունին սութիւն։

Նախագահը խօսքը պաշտպանին՝ Կարօ Սասունի։

— Իմ հակառակորդս չխօսեցաւ ըստ էութեան պարզեց տեսաբանութիւն արուեստի մը Նկատի չառաւ Համաստեղ «երեւոյթ» մըն է մեր գրակա- թեան մէջ։ Իր կեանքը կը նուի երկու շրջաններու տարի Խարբերդի մէջ ապրա- եւ 14 տարի Ամերիկայի մէ- գրական սկզբնաւորութեան ջանին Մեթէրլինկի ազդե- թեան տակ էր, (այդ է ճառը, որ յաճախ բնութեան խօսեցնէ իր կարգ մը մուածներուն մէջ)։ Սակայ- 1921ին Համաստեղ դէպի հող, կամ, հակառակորդ- պատկերաւոր բացատրութ- գործածելով, աչքերը բաց- տեսաւ։ Ու մտաւ գիւղ։ Այդ հանդէն կը բերէ մեզի գիրք Գիւղը, առանձին հատոր- Հայրենիքի մէջ եւ զանազ- տեղեր հրատարակուած պա- մուածքներն ալ ամփոփ- գիրքերու մէջ, Համաստեղ- կ'ունենանք երկու գիրք գրականութիւնով Համաստեղ- ստանալ երկու երես, 1 գի- Համաստեղ. 2) քաղաքի մաստեղ։

«Համաստեղի տուած գի- կան կեանքը տեղագրակ- գոյն չունի, այլ հարազատ յեալն է Հայոց կեանքին իսկ այդ կեանքը աւելի խո- ցուած է, աւելի կատարե- քան ինչ որ տուին Սրուա- ձեանցներն ու Խրիմեան Հ- րիկները։ Սակայն ազգագրակ- դրոշմ չունին այդ նկարագր- թիւնները, ինչպէս կը պնդէ կառակորդս։

Համաստեղ մըն է, եւ աչք ունի։ Ան իր պարները կը դնէ տոհմիկ բով, համազգային դրոշմով միջազգային գիծերով։ Այս ճառաւ, Համաստեղ ճարտա- պետ մըն է, ինչպէս կը վկա- իր կառուցումները։ Անը նուած չէ, լաւ ու խոր կը դնէ հոգեբան- կան կեանքը։ Իր գործողու- ները ուժեղ են եւ այսպէս կ'երթայ բոնու Պէտք չէ մոռնալ Համաստեղի իմաստը, որ ու ծիծաղը կը խառնէ իրար Համաստեղի քաղաք գրող գրիչը (Պուալիէկ, ռաշբիկի մը յուշատետր Սալիտակ լեռներու վրա- խօստանան շատ բան։

Նախագահը խօսքը տուաւ Կարօի, որ յարձակեցաւ Սասունիի պաշտպանած կէտ- րուն վրայ։ (Ժամանակը լու մօտ էր, եւ նախագահը տել տուաւ որ պէտք է փել)։ Օհան Կարօի համաձայն, Համաստեղ աւելորդ մանրամաս- նութիւններով երկարաբան- թիւններ ըրած է։ Իր «Գիւղ- այն գիւղը չէ, զոր մենք ճանչնանք։ Համաստեղ, ինչպ- իր պաշտպանը Կարօ Սասուն- «քաղաքցիացած են» Գիւղի- գինակը մաքուր ոճ մը չունի ալ՝ իր գիւղին լեզուն։ Անոր րոսները յաճախ արուեստակ- են եւ կ'արտայայտեն այնպիսի զգացումներ, որոնք կը վերա- գեն հայ գիւղացիին համար։

Կարօ Սասունի խօսք առաւ եւ կարճ պաշտ- նողական մը յետոյ կարդա- մը Համաստեղէն, (Զրոյց

... իբրեւ լաւագոյն պաշտպա-
...րային փակման ժամը հա-
...կը արդէն Շ. Միսաքեան,
...ին դիտել տալով թէ գրական
...ազատութենէ աւելի վերլու-
... մը պիտի ըլլար այս փոր-
...երկ դառնեց կարգ մը դիտո-
...րէ նշեր ընել, ոչ իբրեւ նա-
...գամ», ալ իբրեւ արդարու-
...ն պարագ։ Մասնաւորապէս
...պար գտաւ Շ. Նարդունին,
...ւանելով արուեստի ան-
...ման ոլորտներուն մէջ, եւ
...կենտ կեդրոնանալու ար-
...ւած գործին վրայ, քրմա-
... կանոններ և մեծիներ ար-
...ց ինչ որ, նա՛եւ, հակա-
...ւականական է։ Օհան Կարօ
... շատ քաջքշուքներով
...ցաւ, իսկ Սասունի, Թե-
... ժամանակի ողուլթենէն,
... սպառել նիւթը։ Ինչեւ
...ներ՝ միջազգային գրա-
...թենէն, եւ եզրակացուց որ
...սասնը կը մնայ իրական
... մը, մանաւանդ իբրեւ
...էն կորուած տղայ։

ՄԻՐԿԱԹԻՆ

ՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԴԻԿՏԱՏՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Փարիզի «Ֆլաշ» Թղթակիցը կը ... Մարտ).

Երեւմամբ ... գիտողի մը ... նոր Թուրքիան կը տեսնուի ... իբրեւ ազատական եւ ... ժողովրդավար պետութիւն մը, ... խորհրդարանը անդադար կը ... ամէնէն արդիական եւ ... օրէնքները։ Մինչ... թէ մօտէն դիտուի, տեսարանը ... ուրիշ է։ «Ընդդիմու... թեան ամբաստանման» օրէնքէն ... որ ընդունուեցաւ ... ազատամտութեան սկիզբը եւ ... փորձերուն իրաւունք կու... հարուածել իրենց հակառա... ները ամէն պարագայի մէջ, քաղաքական ազատութիւնը ան... ջնջուած է այս երկրէն։ Մէկ ... կուսակցութիւն միայն, կառա... վարականը,՝ արտօնուած է. ուրիշ կազմակերպութիւն գոյութեան իրաւունք չունի։ Քաղաքական ... ներու ազատամտութիւնը ... արգիլուած է։ Ամէն ընդդիմադրութիւն ջնջուած է։ Ամբողջ մամուլը գրեթէ պաշտօնական է։ Կարգախօսի կը հնա... Գալով Խորհրդարանին, ... երկրորդական է։ Քուէ... որոշումները տուն կը տր... ... նոյնինքն Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ։ Ամբողջ կառուցուածքը կը կեդրոնի այս մարդուն ... վրայ. Ամէն ինչ անկէ ... ունի, անիկա իրական դիկտատորութիւն մը գործ կը դնէ։

Անշուշտ ըսելով, ազատականութեան յղացումն իսկ իրապէս արմատ չէ գտած երբեք Թուրքիոյ մէջ։ 1908ին, երբ Երիտասարդ Թուրքերու յեղափոխութիւնը յաջողեցաւ, պահ մը կարծուեցաւ թէ նոր վարիչները, որոնց մեծամասնութիւնը իրենց ուսումները Եւրոպա առած էին, պիտի հիմնէին պետական վարչաձեւ մը, արեւմտեանին պէս։ Սակայն, անմիջապէս վերջ, այն ատենուան կայսրութիւնը բաղկացնող ցանազան ազգերու ապստամբութիւնները արգիլեցին Երիտասարդ-Թուրքերը նուիրուիլ ազատական սկզբունքներուն։ Ասա՛ թէ ինչու նշանաւոր Իթթիհատ վէ Թէրագգը կուսակցութիւնը, որ սակայն ծնած էր ժողովրդավարութեան հովանիին տակ, քանի մը շաբթուան մէջ մխրճուեցաւ սուլթաններու նոյն բռնակալութեան մէջ։ Ու շատ կարճ ժամանակի մը համար միայն, Լօզանի դաշնագրէն (1923 Յուլիս) մինչեւ քրդական ապստամբութիւնը (1925 Մարտ), Թուրքիան իրապէս ճանչցաւ վարչաձեւ մը, որ իւրաքանչիւր քաղաքացիի կու տար էական ազատութեանց կատարեալ վայելումը։ Ստոյգ է ուրեմն թէ Մուսթաֆա Քէմալ ուզեց օժտել իր երկիրը նախ եւրոպական ձեւով իրական ժողովրդավարութեամբ մը։ Սակայն իր ձեռնարկին մէջ հանդիպեցաւ դժուարութիւններու, որոնք մղեցին զինք ի վերջոյ կամաց կամաց ետ առնել իր շնորհած բոլոր ազատութիւնները։ Իրականացնելու համար իր ծրագրած ընկերային յառաջդիմութեան գործը, որուն նպատակն էր Թուրքիան ձերբազատել արեւելեան եւ իսլամական աւանդութիւններէ, եւ բռնի Եւրոպա մտցնել զայն, Մուսթաֆա Քէմալ սկիզբէն խիստ մեծ դիմադրութեան հանդիպեցաւ։

Առիպուեցաւ նախ գլուխ ելլել հոճաներու հետ, որոնք Քուրանը կը շողոքէին, եւ սուլթանասէրներուն հետ, որոնք կը կրթնէին օտարներու վրայ։ Առիպուեցաւ զսպել երկու միլիոն բնակիչներու ապստամբութիւնը, քրտական ըմբոստութիւնը։ Յետոյ, երբ Իթթիհատականները սկսան կրկին գլուխ ցցել, շուտով քաղաքական կռիւները վերստացան սովոր[illegible] բնոյթ մը, վտանգի ենթարկելով Երիտասարդ հանրապետութիւնը։ Այս երկրին մէջ քաղաքական ընդդիմադիրները միշտ դաւադրութեան եւ դաւաճանութեան դիմած են։ Մաքուր մարդիկ փորձեցին քէմալական կառավարութեան դէմ կազմել բնական եւ օրինաւոր ընդդիմադիր խմբակ մը, ըստ ձգտումներու եւ մտքերու բնական խաղին, սակայն ասոնց կողքին սպրդեցան զանազան անգոյն մարդիկ։ Կը յիշէք Իզմիրի մահափորձը։

Սակայն Մուսթաֆա Քէմալ շուտով հասկցաւ թէ Թուրքիա դարերով սուլթաններու կամայական վարչաձեւին ենթարկուելէ վերջ, առանց նախապատրաստական երկար շրջանի մը, չէր կրնար յարմարիլ մեքենականութեանը այն պետութեանց, որոնք իրենց ետեւ ունէին ամբողջ անցեալ մը անկախութեան։ Հասկցաւ, որ Թուրք ժողովուրդը անմշակ եւ անուսում, միւս կողմէ զուրկ քաղաքական ամէն դաստիարակութենէ, առանց աշակերտութիւն ընելու չէր կրնար նետուիլ զուտ ժողովրդավարութեան գետնին վրայ։ Մնաց որ նոյն շրջանին, Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ օրինակը առանց ո եւ է բացատրութեան կը նպաստաւորէր կառավարական, անհատական եւ բռնակալական կանոններու գործադրութիւնը։ Ուստի իշխանութեան ամէն պատասխանատուութիւն ստանձնելով, Մուսթաֆա Քէմալ սկսաւ գործադրել հեղինակութեան սկզբունքը։

Բայց միթէ՞ Թուրք ժողովուրդը կը գանգատի իր ազատութիւնը կորսնցնելուն համար, զայն կէս մը տեսնելէ յետոյ։ Կը բողոքէ՞, կը տառապի՞։ Երբե՛ք։ Քէմալական վարչաձեւը, այնպէս ինչպէս որ է, շատ լաւ կը տարուի Թուրքիոյ մէջ։ Ամբողջ երկիրը, բացի քանի մը հարիւրեակ մտաւորականներէ, նոյնիսկ բոլորովին բնական կը գտնէ զայն։

Այս իրողութիւնը, որ անհասկնալի կրնայ թուիլ Արեւմուտքցիի մը, կը բացատրուի արեւելեան հոգեբանութեան կարգ մը կողմերով։ Ազատութիւնը երբեք միտիկ մը չէ Թուրք ժողովուրդին համար։ Ընդհակառակն, անկէ կը վախնայ իսկ, որովհետեւ բնազդով կը հաշուէ թէ, տառապող ընկերութեան մը մէջ ազատութիւնը աւելի վնասակար է քան օգտակար, որովհետեւ անիկա շուտով կրնայ սանձարձակութեան վերածուիլ եւ երկիրը անիշխանութեան մատնել։

Վերջապէս, ինչպէս ամէն ազգ, Թուրք ժողովուրդն ալ ամէն բանէ առաջ հանդարտութիւն կ'ուզէ։ Ազատութենէ առաջ խաղաղութիւն, «քէյֆ» կ'ուզէ։ Մէկ խօսքով, Թուրքը, Մուսթաֆա Քէմալի իշխանութեան տակ, ինչպէս սուլթաններուն օրով, շատ լաւ կը հրաժարի քաղաքական ամէն իրաւունքէ։ Թող չառարկուի մեզի թէ հապա ի՛նչ էր այն ազգային շարժումը, որ 1919ին առջի հանեց Անատոլուն, ատոր միակ նպատակն էր ազգին անկախութիւնը եւ ոչ թէ անհատական ազատութիւնները։ Կարճ. Թուրք ժողովուրդը բոլորովին կրաւորական կը մնայ դէպ նշանաւոր մարդկային իրաւունքներուն դէմ։ Անոնք չի փնտռեր բնաւ։ Անոնց մասին չի խօսիր երբեք, քանի որ անոնց պէտքը չիզգար։ Արեւմուտքի յեղափոխութիւնները բոլորն ալ ժողովրդային զանգուածներու գործը եղած են. իսկ Թուրքիոյ 2 յեղափոխութիւններն ալ, 1919ինը, ինչպէս 1908ինը, ժողովուրդէն չեն բխած։

Ընդհակառակն, երկուքն ալ պարտադրուած են անոր, ի հարկին կախաղաններով։ Ուստի եւ ի վերջոյ ստիպուած է ընդունիլ զայն։ Ինչ ալ ըլլայ, Թուրք ժողովուրդին անմշակ ըլլալը, ինչպէս նաեւ քէյֆի համար ունեցած հաշակը, հասկնալի կը դարձնեն ներկայիս գործադրուած վարչաձեւը։ Դիկտատորութիւնը պարտադրուեցաւ պետութեան վարիչին՝ պարագաներու բերումով։ Մ. Քէմալ չէր կրնար շարժիլ այլապէս։ Եւ յետոյ յեղափոխութիւնը առանձնապէս իր գործն է. մարդու բան չի պարտիր։ Բանի ձեռք առաւ իշխանութիւնը, առանց ո եւ է մէկուն հաւանութեան եւ առանց ո եւ է քուէարկութեան։ Իր յաջողութիւնը կը պարտի իր յանդգնութեան։

Մէկ խօսքով Թուրքիոյ մէջ գործադրուած կառավարական վարչաձեւը նոյնն է ինչ որ Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։ Բայց մինչ Հռոմի եւ Մոսկուայի մէջ դիկտատորութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուած է, Էնկիւրիի մէջ անիկա չեն խոստովանիր։ Թերթերու յօդուածները, երեսփոխաններու ճառերը, վարիչներու յայտարարութիւնները կը շարունակեն ջատագովել հանրապետական, ազատական եւ ժողովրդավարական սկզբունքները, մինչ վարչաձեւը ինք ատոնց ժխտումն է։

Սահմանադրութիւնը դեռ կը պարունակէ բոլոր ազատութիւնները, մամուլի, հաւաքոյթի, շրջագայելու եւայլն ազատութիւնները։ Սակայն միայն մէկ օրէնք, անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը կը ջնջէ ատոնց բոլորը։ Վերջապէս ընտրութիւնները պարզ աչքիպատրանքներ։ Ամբողջ վարչաձեւին մէջ կը տեսնուին օրէնսդրական և իրաւական բացայայտ հակասութիւններ։ Մանաւանդ չկայ անկեղծութիւն։ Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ մէջ դիկտատորութիւնը պատուոյ տեղը կը գրաւէ, իբրեւ քաղաքական վարդապետութիւն, ու տրամաբանօրէն անկէ կը հանուին բոլոր հետեւանքները ու կը գործադրուին։ Հոն խօսքն ու գործը իրար կը համապատասխանեն։ Թուրքիոյ մէջ գործը կայ, բայց խօսքը պէտք չէ արտասանուի։ Ու անիկա ալ բոլորովին մասնայատուկ հոգեբանութեան մը պտուղն է։ Դիկտատորութիւնը կը փրկէ երեւոյթները։ Եթէ Քէմալ քաղաքական ազատականութիւն չտուաւ, գոնէ ընկերային ազատականութիւն տուաւ Թուրք ժողովուրդին։ Իսլամ ազգ մը փրկեց աւանդամոլութենէ, ու անիկա բաւական է մարդու մը փառքը կազմելու։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 6 Մարտ — Եւրոպայի կեդր. Թեմ. խորհուրդը 1928 Մարտ 3 Թուակիր եւ 1955 համար պաշտօնագրով մը հրահանգ կու տայ վարչութեանս, յայտարարել Լիոնի եւ շրջակայից հայ գաղութի հայրենակիցներուն.—

Ա. Թէ նոր վարչութեանս ընտրութենէն ի վեր՝ բնականաբար նախորդը ո՛ր եւ է օրինական հանգամանք չի ներկայացներ, եւ անոր ապօրինի միջոցներովը կարկտան որ եւ է մարմնի դիմումներուն հետեւանք չի կրնար տրուիլ։

Բ. Թէ ծնունդեան եւ ամէն կարգի վկայագրերու համար պէտք է դիմել միայն վարչութեանս, որուն առժամեայ կեդրոնն է 35 [illegible] կեդրոնական խորհուրդը կը հրահանգէ վարչութեանս որ, ո՛ր եւ է վկայագրի դժուարութեան առջեւ դիմենք իրեն՝ եւ պատրաստ է ամէն դիւրութիւն ընծայելու։

Ազգային վերին իշխանութեան այս կարեւոր հրահանգները հաղորդելով հայրենակիցներու, կը յանձնարարենք ըստ այնմ շարժիլ եւ յարգել նոյն իշխանութեան բարոյական իշխանութիւնը չտարուելով երբեք ապօրինի թելադրութիւններէ եւ չար խորհուրդներէ։

Ազգ. վարչութեան Ատենապետ՝ Աղեքսանդր Կ. Կիւլպէնկեան, Ատենադպիր՝ Եր. Յ. Ճանկէօզեան:

ԿԵԱՆՔԸ Պ[illegible] ՄԷՋ

Պ[illegible].— Գաղութիս կեանքը տանելի է բաւական։ Գործազրկութիւնը դադրած է։ Անգործ չունինք առայժմ։ Գաղութը շատ համերաշխ կ'ապրի։ Անպակաս են կնունք եւ հարսնիք։ Կը խորհինք բանալ փոքր մանկապարտէզ մը, մանուկներուն հայերէն սորվեցնելու համար։ Թրքախօսութիւնը հետզհետէ կը պակսի մեր շրջանին մէջ։ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն սկսած է սարքել դասախօսութիւններ, ժողովուրդին համակրանքը գրաւելով։ Միշտ նոր ընկերներ կ'ունենանք։ Ձմեռը, անգործութեան հետեւանքով, բաւական ընկերներ ուրիշ շրջաններ գացին, բայց անոնց տեղը նորեր կուգան։ Փետր. 18ի տօնին առթիւ երեք նոր ընկերներ արձանագրուեցան եւ շատ ալ համակիրներ ունինք։

Վ.ԱՆՍ

ՄՈԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՐԱՍ, 3 Մարտ — Մեր հայրենակիցները շաբաթը վեց օր աշխատելէ յետոյ, կիրակի օրերը իրար տեսնելու համար կը խռնուին սրճարանի մը անկիւնը. մեծէն մինչեւ պզտիկը, յաճախ կէսօրուան ճաշն ալ մոռնալով, եւ թուղթ կը խաղան առանց դադարի։ Վա՛յ անոր որ լաւ խաղալ չի գիտեր։ Շահողները ապսպրել կու տան իրենց ուզածը, որքան ալ սուղ ըլլայ։ Յաճախ գինովնալով, կը սկսին վիճիլ եւ աղմկել, մինչեւ որ սրճարանատէրը սաստէ։

Արա

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂԵՐԸ.— Երկու գողեր մտան, Փանթէնի խաղաղ փողոցին մէջ, տուն մը։ Ցան տէրը, Սէտէլ, արթնցաւ գողերուն ոտքի ձայներէն, եւ տանը նրբանցքին մէջ դէմ դէմի ելաւ գողերուն։ Նոյն պահուն դուրս ելան նաեւ կինն ու աղջիկը։ Գողերէն մէկը կրակեց եւ կինը վիրաւորուեցաւ թեւէն։ Ցնցումներուն սարսափէն օգտուելով, գողերը ցատկեցին բակը։ Սակայն աղջիկը քաջութեամբ նետուեցաւ մէկ գողին վրայ, բռնեց մազերէն եւ քաշեց։ Գողը ուժով էր եւ, երբ ընկերը բացաւ դուռը, հետը քաշեց դուրս։

Եւ ազատելու համար աղջկան ձեռքէն, որ կը քաշէր մազերէն, կրակեց երկու՝ անգամ։ Երիտասարդ աղջիկը մեռաւ եւ գողերը կորսուեցան։

Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ։

ՓԻՂԸ.— Պալի կենդանաբանական պարտէզին մէջ, հսկայ փիղ մը անօթի աչքերով կը սպասէր իր անասնապահին հասնելուն։ Վերջապէս պահապանը, ուտելիքներով բեռնաւոր։ Հազիւ դրած էր առջեւը, երբ փիղը կնճիթով բռնեց անասնապահին մէջքէն եւ կատաղօրէն զարկաւ երկաթէ ձողերուն, ջախջախելով խեղճ մարդը։ Հասան միւս անասնապահները և սպաննեցին վայրի անասունը։

ԵՐԲ ԿԻՆԸ ՓԱԽԱՒ.— Ռեկայի թատրոնին մէջ ժողովուրդը կը սպասէր, մինչ դեռ վարագոյրը չէր բարձրանար։ Վերջապէս յայտարարեցին թէ տարբեր խաղ մը պիտի ներկայացուի։ Ներկայացումէն առաջ գլխաւոր դերասանուհին փախեր էր սիրականին հետ քաղաքէն։ Թատրոնին տնօրէնութիւնը դատ բացած է կնոջ դէմ եւ կը հետապնդէ։ Իսկ ամուսի՞նը. — Ո՛հ, որքա՛ն երջանիկ եմ, որ փախաւ, ազատեցա՛յ, կը պատմէր շատերուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Զ.

Գիշերը վրայ հասաւ։ Մեկնեցանք Քաթրէլէ։

Ջրանցքի առասպելական կեանքին մէջ ճամբայ ինկանք։ Հովհնաւները իրարու կը յաջորդէին. կը պարէին բոլոր նաւերուն, նոյնիսկ ռազմանաւերուն վրայ, եւ հեռուէն կը հասնէր մէկ քանի ֆէլլահներու ողբագին երգը, հին իրենց քաղաքակրթութեան չափ։

Երկու կողմէն անապատը։ Հոս՝ Ափրիկէն։ Հոն՝ Ասիան...

Մեր ինքնաշարժ նաւակը կը սուրար երկու հսկաներուն մէջէն։

Քաթրէթի կայարանը կին մը մեզի օգնեց, ցամաք ելլելու համար։

Սահնապանը իր ծառաներուն հետ ընդառաջ գացած էր կառաւանի մը, որ փոխադրութիւն կը կատարէր Փորթ Սայիտէն դէպի անապատին եզերքը եւ նպաստաւոր գնով ապրանք կը բերէր։ Առիպուեցանք քիչ մը սպասել, նստած՝ պոյաթա ջուրին առջեւ...

Սահնապանին կինը մեզի նշան ըրաւ հորիզոնին վրայ, հեռուն կը տեսնէր ուղտերու երկար շարան մը։ Սահնապանը անջատուեցաւ կառաւանէն. Անիկա իր ծառաներուն հետ կուգար, բեռները էշերու վրայ կապած։ Արդարեւ այդ մարդը համարձակ մէկն էր, որ երեւան կը բերէր Ջրանցքի զինուորի իր դերը։

Մեր առաջին բառերուն իսկ դէմքը երկարեց ու պատասխանեց.

— Թիւ 312 գործակալը քովս ձգած է արկղ մը, ուր դրաւ խնդրոյ առարկայ փաստաթուղթերուն կրկին օրինակները եւ կնքեց իմ առջեւ. Արոշուած թուանշանները ինծի բերող մարդոց կը սպասէի.. եւ այդ մարդիկը երեք եկան...

— Ո՞վ..

— Կին մը՝ որ լաւ անգլիերէն կը խօսէր... Եգիպտացի մը անոր կ'ընկերանար, բայց միւսն էր որ ինծի ցոյց տուաւ Լոնտոնի կազմակերպութեան մէկ քարտը՝ 718 թիւով... Ամէն վստահութիւն կը ներշնչէր անիկա, ու ես իրեն յանձնեցի արկղը ..

Ինծի ընկերացող անգլիացի գործակալը սկսաւ հայհոյել

— Չէրնին անգամ մը եւս խաղ խաղաց. բսի։

Վիչէնթինի կ'ողբար.

— Թերեւս դեռ ամէն բան չէ կորսուած, վերսկսաւ Անգլիացին, եւ եթէ այդ կինը երկրին ներսերը չէ գացած մեր հոս եկած միջոցին, կրնանք մեր յոյսը չկտրել մեր փաստաթուղթերէն... Քանի մը ճշգրտաւոր շոգենաւեր կը մեկնին այս գիշեր, պէտք է հասկնալ թէ անոնցմէ՛ն պիտի մեկնի եւ որո՞ւն մէջ...

Ժամը տասնըմէկն էր իսկոյն ցատկեցինք ոստիկանին ինքնաշարժ նաւակը, որ չորրորդ արագութեամբ սլացաւ։ Հասանք Փորթ-Սայիտ։

Գահիրէ-փալասի մէջ իմացանք որ Ֆէննա Չէրնի կը պատրաստուէր Մէսաժըրի Մարիթիմի շոգենաւը նստիլ առտուան ժամը չորսին

— Փա՛ռք երկինքին, ըսաւ իր լեզուով Անգլիացին, դուք ալ այդ շոգենաւը նստէք.. Վիչէնթինին իր կարգին շոգենաւ կ'ելլէ գաղթականներու հետ... Դուք ձեզի է ծպտումի պէտք չունիք..

Չէրնին ձեր կողմէ ո եւ է բանի չի սպասեր... Վիչէնթինին ծանօթ չէ, ան կը գործէ...

Որով շոգենաւ ելայ այն պահուն՝ երբ ան ածուխով կը բեռնաւորուէր

Է.

Ու այս եզական վերադարձը սկսաւ։ Յաջորդ առտու կանուխէն, այն պահուն երբ ճամբորդները նախաճաշ կ'ընեն, Ֆէննա Չէրնի ուղղակի քովս եկաւ։ Այս անգամ ա՛ն էր որ դժգոհութիւն ցոյց կու տար։

— Նորէ՞ն դուք, սիրելի՛ պարոն.. անլուր բան է, այս որքան փոքր է աշխարհը, ամէն տեղ իրարու կը հանդիպինք ..

Զայն տարի շոգենաւի ետեւի մասի ամայի կամրջակին վրայ։

— Գահիրէէն կուգամ, շարունակեց ան՝ իր սովորական շատախօսութեամբ, հոն գացած էի ձմեռը անցընելու համար, բայց մեր սառուցեալ երկրին մէջ մայիս լաւ չէ եղեր... որով հոն կ'երթամ... տխո՜ւր բան է անիկա... չէ՞, ձգե՛լ ու հեռանալ այսպիսի երկրէ մը.. իսկ դո՞ւք...

Հեգնական երեւոյթ մը առի։

— Կը ճամբորդեմ... շատ երկար պիտի ըլլայ ձեզի բացատրելը...

— Հինգ օրուան ճամբայ ունինք, դեռ ժամանակ ունինք...

Անիկա ծռած էր պարապին վրայ, ուր պտուտակը ջուրերը տակնուվրայ կ'ընէր խելայեղ։

— Եթէ հոգ անյայտանամ, ուրախ կ'ըլլայի՞ք, ըսի միշտ խնդալով

— Լռեցէ՛ք, սոսկալի՜ բան է այդ... Թերեւս ուրախութենէս կը մեռնիմ։

Անոր աչքերը կը փայլէին։ Մինչեւ Մարսիլիա ոչինչ կարելի է ընել — ամէն կողմէ ծովը անոր կ'երգէր իր հեգնական երգը։

Ֆէննա կը ջանար հասկնալ թէ արդեօք ո եւ է գաղտնի գործակալ մը ինծի կ'ընկերանա՞ր։

(Շար.)

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիան հարցուց Հունգարիոյ պատուիրակ զօրավար Թանցոսի թէ ներկայացուած վաւերաթուղթերուն մէջ ինչո՞ւ մոռցուած է ամէնէն կարեւորը, այսինքն այն որ պէտք է կրէ ո՛չ միայն առաքման վայրն ու թուականը, այլ նաեւ առաքողին եւ ընդունողին անունները։ Հարցուց նաեւ թէ ինչո՞ւ հակառակ Փոքր Համաձայնութեան պետութեանց բողոքին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կատարելիք դիմումին, Հունգարիա յամառեցաւ քանդել գնդացիրները։

Այս հարցումներուն շատ տկար պատասխաններ տուաւ զօր. Թանցոս։ Նախ ցոյց տուաւ հինգ նմուշներ — իւրաքանչիւր վակոնի համար մէկ հատ — որոնց մէջ կ՚ըսուէր թէ գնդացիրները կուգային Վերոնայէն եւ կ՚երթային Վարշաւա։ Գալով գնդացիրները քանդելուն, մաճառ կառավարութիւնը շարժած է համաձայն իր վարչական օրէնքներուն, եւ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը դեռ ո եւ է որոշում չունէր այդ մասին։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը զէնքի եւ ռազմանիւթի առեւտուրին մասին ընդունել տուած է պայմանագրութիւն մը, զոր ստորագրած է նաեւ Հունգարիա, սակայն այս պայմանագրութիւնը դեռ ի զօրու չէ. այլապէս գնդացիրները չպիտի կրնային ղրկուիլ, նոյնիսկ «պանան» անունին տակ։ Յետոյ ըսաւ թէ ըստ Թրիանոնի դաշնագրին Խորհուրդը, իրաւունք չունի ո եւ է քննիչ մարմին նշանակելու։

Զօր. Թանցոսի յայտարարութիւնները գէշ տպաւորութիւն գործեցին ժողովին վրայ։

Մոսկուա կը հրամայէ, պէտք է հնազանդիլ

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը յառաջիկայ ամսուան խորհրդարանական ընտրութեանց համար իր թեկնածուներու ցանկը հրատարակեց։ Այս ցանկէն դուրս կը մնան եօթը համայնավար երեսփոխաններ.— Աւտան, Գարու, Գարպլըքօ, Պիգէ, Պուրուա, Թէրնօ (Սէնի երեսփոխան եւ «Վերելք»ի պատասխանատու տնօրէն) եւ Միւլլէ։ Ասոնք նամակ գրեցին վարիչ կոմիտէին՝ բողոքելու համար այս յապաւումին դէմ։ Իբրեւ պատասխան ստացան հետեւեալ երկտողը. «Մոսկուայի գործադիրը յայտնած է մեզ իր որոշումը. ձեզի կը մնայ խոնարհիլ»։

Եւ սակայն այս եօթը «անբաղձալի»ները, որոնք երբեք չեն մտածեր խոնարհիլ, առջի օր հաւաքոյթ մը ունեցան Խորհրդարանին մէջ եւ երկար խորհրդակցութենէ վերջ գտան թէ իրենք ոչ մէկ կերպով մեղանչած էին կուսակցութեան եւ անոր վարդապետութեանց դէմ, ուստի եւ որոշեցին Գործադիրի ուկազներուն չհպատակելով ներկայանալ Ապրիլ 22ի ընտրութեանց։

«Պրաւդա» կը հրատարակէ Գ. Միջազգայինի Գործադիր կոմիտէ՚ին վերջին լիակատար նիստին մէջ ընդունուած բանաձեւը՝ ֆրանսական կուսակցութեան մասին։ Այս բանաձեւը վեր կը հանէ համայնավար կուսակցութեան եւ «Իւմանիթէ»ի գործելակերպի բազմաթիւ սխալները, ամբողջովին կը վաւերացնէ Յունուարին կուսակցութեան համաժողովին մէջ տրուած որոշումները, որոնցմով հեղը կոմիտէն կը հրաւիրուէր անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել՝ որպէսզի կուսակցութիւնը ամբողջութեամբ եւ մանաւանդ «Իւմանիթէ»ն նոր ուղղութեան մը հետեւին։

Գործադիր կոմիտէն կը նկատէ որ համաժողովի ընտրական քաղաքականութիւնը շատ լաւ կը ցոյցնէ այդ ուղղութիւնը եւ կը ստանայ քաղաքական մեծ կարեւորութիւն մը, քանի որ կուսակցութիւնը յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի ընծայէ ատոր, զայն կապելով բանւոր դասակարգի տնտեսական պայքարին հետ։ Քաղաքական կռիւներն ու տնտեսական վէճերը պէտք է օգտագործուին կուսակցութեան կողմէ՝ զօրացնելու համար իր կազմակերպութիւնը եւ միութենական սէնտիկաները։ Ընտրութեանց առեն մասնաւոր ուշադրութիւն պէտք է դարձնել գիւղացիներու վրայ, եւ ստեղծել գիւղացի զանգուածներու կազմակերպութիւն մը։

Գործադիր կոմիտէն կը հաստատէ Թրէնի, Սիւզան Ժիրոյի եւ տրոցկիական խմբակին պատկանող միւս վարիչներու վտարումը։

Եզրակացնելով, Գործադիրը կ՚ըսէ թէ Ֆրանսայի մէջ առարկայօրէն, ներկայ պայմանները նպաստաւոր են համայնավար կուսակցութեան մօտ օրէն բանալիք պայքարին համար։

Զայփէլ չպիտի պատասխանէ Մուսոլինիի

Վիէննայէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Զայփէլ դռնփակ նիստի մը մէջ. Խորհրդարանի կեդրոնական Յանձնաժողովին առջեւ զեկոյց տուած է աւստրեւիտալական յարաբերութեանց, Փրակա կատարած իր ճամբորդութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մասին։ Այս առթիւ կատարուած վիճաբանութիւններէն տեսնուեցաւ որ տեսակէտներու կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ բոլոր կուսակցութեանց միջեւ՝ Իտալիոյ հանդէպ բռնուելիք դիրքին մասին։ Ասիկա կը նշանակէ թէ աւստրիական կառավարութիւնը Հարաւային Տիրոլի մասին վերջին բանավէճը փակուած կը նկատէ իրեն համար։

Էնկիւրիի վերաշինութիւնը

Էնկիւրիի վերաշինութեան համար, կառավարութեան կողմէ հրաւիրուած օտար ճարտարապետներ յատակագիծներ կը պատրաստեն։ Ճարտարապետներն են՝ Պ. Պ. Աքարփա (իտալացի), Ժոսլէյ (ֆրանսացի), Պէրիքս եւ Պանգէն գերմանացի)։ Անկէ զատ, վերաշինութեան համար պայմանագրութիւն պիտի կնքուի պելճիքացի Պ. Տիքմանի եւ չեխոսլովաք Պ. Սփանթէլէրի հետ, որոնք մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի երթան։

Ինչո՞ւ կ՚անտառնայ Անատօլուն

Ցիրով սաստիկ ցուրտին պատճառով, Սամսոնի Թաղապետութիւնը քաղաքին ծառերը կտրել տուած է աղքատներուն բաշխուելու համար։ Այս առթիւ «Ազգամ» թերթը կը գրէ.— «Քաղաքի ծառերը կտրելէն աւելի մեծ ոճիր մը կարելի՞ է երեւակայել։ Թաղապետութիւնները պարտաւոր են ձմեռուան պատրաստութիւնները տեսնել նախապէս։ Այդ մարմիններուն գոյութեան իրաւունքը այս է։ Մեր անպատրաստութեան երեսէն ծառերը կտրելնուս համար է, որ Անատօլուի ոչ մէկ մասին մէջ ծառ մնացած է եւ պիտի մնայ...»։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէի վիճաբանական ժողովքայսօրՈւրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 130 Պուլվառ Սէն Ժէռմէն, Քաֆէ Գար լա Փըթիթ Սուրսի սրահը։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ արուարձաններու ընկերները։ Մէթրօ՝ Օտէոն։

Պէլվիլի ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple.

— Պուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Շբ. գիշեր ժամը 8ին, 154 Ave. Argenteuil, Asnières։ Կը դասախօսէ Ընկ. ՌՈՒԲԷՆ։

— Ֆոն տը Շէրիւի կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Ակումբին Դրասարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

— Հէրիքուրի Միջոյի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շբ. ժամը 5.30ին Քաֆէ Սպանեօլ։

— Մարսէյլի Գատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 1.30ին, Գրադարան-Ընթերցարանը։ Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Առնուվիլ-լէ-կոնէսի «Ռազմիկ» խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10.30ին, սովորական հաւաքատեղին, կը դասախօսէ Ընկ. Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

— Իսի լէ Մուլինոյի «Զաւարեան» եւ «Վանի Արամ» խումբերու ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. de Verdun,

Գելֆոնի կոմիտէն դասախօսութեան կը հրաւիրէ ընկերներն եւ համակիրները, Քաղէրն տ՚Օֆմոնի ակումբը, այս Կիրակի ժամը 2ին։ Կը դասախօսէ ընկ. ՂԱԶԱՐ։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, տեղւոյն եւ շրջակայի կարող ուժերու մասնակցութեամբ՝ կը ներկայացուի՝

"ԱԻԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻԻԸ"

Վաղը Շբ. գիշեր ժամը 8.30ին Emile-Zolaի սրահը, 127-129 Rue Boileau

ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

11 Մարտ, կիրակի գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ Մասնակցութեամբ Պետական Թատրոններու դերասանուհի Տիկ. ԴՈՒՐԵԱՆ - ԱՐՄԷՆԵԱՆի՝ կը ներկայացնէ՝

ՀԻՒՐԸ ԿԱՄ ՔՄԱՀԱՃՈՅՔԻ ԶՈՀԸ

Ընտանեկան դրամ ԳՐԱՆՏԷՍԻ

ԱԴԱՄ — ԵՒԱ (Զաւեշտ 2 արար)

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ-ՊԱԼՈՒԻ եւ յարակից գիւղերու նորակազմ հայրենակցական միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այսօր Ուրբաթ, 75 Ave. Berthelot, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայրենակցութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները, այս կիրակի Հ. Յ. Դ. Դրադարանը, 262 Rue Déguelin. Օրակարգ.— Նոր վարչ. ընտրութիւն, հաշուետուութիւն, ծրագիր - կանոնագրի մշակում։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ժողովրդ. Համալսարանի պատգամաւորական ընդհ. բացառիկ ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 61 Rue Monsieur le Prince.

Օրակարգ 1 Հակոբ Համալսարանի մարմնոյն, 2. Անդամակցող միութիւններու նիւթական եւ բարոյական օգնութեան հարց

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի հայրենակցական միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 716, 413, 962, 650, 1317, 1466, 423, 909, 1456, 1460, 1491, 1320, 807, 393, 446, 919, 340։ Ստանալու համար դիմել տոմսերով միասին անձամբ կամ նամակով։ H. Ketenoj, Cordonnerie, 368 Rue de Vaugirard, Paris (15e).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Խորէն Հալաճեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք ծաղկեպսակ ղրկած, „յուղարկաւորութեան հետեւած եւ անձամբ կամ նամակով ցաւակցած էին իրենց ծաղկատի դստեր՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՀԱԼԱՃԵԱՆի

վաղաժամ մահուան առթիւ

6 Մարտ 1928 St. Just-Marseille

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Այս իրիկուն Ֆլորիալի մէջ ժամը 9—10, Քաղաքական տնտեսութիւն Խանդկարեան)։

Ժամը 10-11 Ազգ. նորագոյն պատմութիւն (Ս. Վրացեան)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ

ՄԵԼԻՀԱ ՆՈՒՐԻ ՀԱՆԸՄ

ՎԷՊԸ

արեւելեան կեանքէ, առնուած մեծ պատերազմէն։ Մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութիւնով։ Փոստի ծախք չկայ։

ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI

31 Rue Kléber

Issy-les-Moulineaux (Seine)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եալովայի Գրլըճ գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Հեղինէ։ Ընդհ. տարագրութեանց ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համայն շրջանները գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ Զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Braila, Rumania.

Կը խնդրուի Ռումանիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Պրուսայի մեծ Նոր գիւղացի Բենիամին Տրդատեան, որ տասը ամիս առաջ Յունաստանէն Սպանիա գաղթած էր։ Իմացնել իր մօրեղբօր՝ Agop Dalmadjianի, Puits Bivert No. 26A, Gardanne B. du R.) France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	
ՖՐԱՆՍԱ	
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 10 ՄԱՐՏ 1928 — 10 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 592 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՐԴԱԽ ԴԱՒԵՐ

Եղանակին բերումով, կռիւները ընդհատուած են քրտական ճակատին վրայ:

Նախ Ֆրէն-Ֆմեռ, յետոյ ձիւնհալք եւ հաղորդակցութեան դժուարութիւններ թոյլ չեն տար զինուորական գործողութիւն կատարել։

Բայց այս չի նշանակեր թէ քիւրտ ռազմիկները խոր քուն մտած, կամ վերջնապէս ջլատուած են։ Ընդհակառակն, անոնք այս բնի հանգիստէն կ'օգտուին, իրենց պակասները լրացնելու եւ կռիւները վերսկսելու համար։

Ինչպէս գրած ենք ասկէ առաջ, քիւրտ յեղափոխականները այժմ ունին կեդրոնական Վարիչ Մարմին մը, և իրենց անդրանիկ ընդհ. ժողովէն վաւերացուած ուղեցոյց մը։ Ուրիշ խօսքով, առաջնորդ մը դարմանուած են կարգ մը սխալներ, որոնք փութացուցին 1925 փետրուարի խոշոր շարժումը։

Միամտութիւն պիտի ըլլար հրաշքներ սպասել կազմակերպական այս փորձէն։ Նախնական կորիզ մըն է եղածը, չափազանց յետամնաց, միջնադարեան ժողովուրդի մը ծոցին մէջ, եւ բաւական ժամանակ պիտի անցնի, մինչեւ որ խոր արմատ բռնէ, եւ դառնայ տիրական, անդիմադրելի ուժ մը։

Բայց, ճամբան հարթուած է։

Քրտական նոր կազմակերպութեան առաջնորդներուն մէջ կը գտնուին մարդիկ, որոնք ընդունակ են կրակը վառ պահելու։ Կան մտաւորականներ եւ զինուորականներ, որոնց համար այլեւս գաղտնիք չէ Թուրքիոյ հետապնդած քաղաքականութիւնը։ Եւ քանի որ հիմա յստակ ծրագիր եւ վարիչ մարմին ունին, ուխտ կնքած եւ կուսակցութիւն կազմած են, ուզենք չուզենք հետքեր պիտի ձգեն իրենց ետեւէն, եւ ամէնէն առաջ մարտական սերունդ մը։

Այս իրողութեան չափ մխիթարական է առանձնապէս այն պարագան որ, Քիւրտերը, թօթուելով իրենց «մեղալօ իտէա»ն, վերջնապէս եւ վճռապէս կանգ առած են մէկ ճամբու վրայ,— ազատագրական ճակատը ամփոփել եւ կեդրոնացնել միայն Թուրքիոյ դէմ։

Արդարեւ, 1927ի աշնան գումարուած ընդհ. ժողովը կտրուկ որոշումներ ունի այս մասին, շատ խելացի պատճառաբանութեամբ մը։

Քիւրտ վարիչները, որքան ալ խանդավառ եւ լաւատես ըլլան, կը զգան թէ իրենց ուժէն վեր է միաժամանակ պայքարիլ և՛ Թուրքիոյ, և՛ Իրանի և՛ Միջագետքի դէմ, միացնելու համար երեք Քիւրտիստանները։ Միւս կողմէ, անոնք յայտնապէս կը տեսնեն որ, միայն Թուրքիան է իրենց անողոք թշնամին։ Ան է որ կը հալածէ, կը կեղեքէ և կը ճգնի բնաջնջել իր երկրին արիական վերջին ժողովուրդը։ Մինչդեռ Իրանն ու Իրաքը այնքան բարեացակամ են, որ անդրանիկ ընդհ. ժողովը պարտք սեպած է հանդիսաւորապէս շնորհակալութիւն յայտնել անոնց կառավարութեանց։

Անշուշտ այս պարագան շատ լաւ գիտնալուն համար է որ, Էնկիւրի հեւ ի հեւ գործի ձեռնարկած է նորէն, մասնաւորապէս պարսկական կառավարութեան միտքը պղտորելու համար։

Այս խարդախ քաղաքականութեան մէջ, նորէն իր կողքին է կարմիր Մոսկուան, իր Թաւրիզի, Մակուի, Խոյի, Սալմաստի, Ուրմիոյ, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի հիւպատոսներով կամ գործակալներով։

Էնկիւրի եւ Մոսկուա ձեռք-ձեռքի, կը ճգնին ո՛չ միայն քրտական շարժումը ուղղել Իրանի կամ Իրաքի դէմ, այլև, գտնել «ժուռնալներ մատուցանել «առ որ անկ է», որպէս զի կենակէն զարնել տան քիւրտ ռազմիկները։

Մեր տեղեկութիւնները կը հաստատեն որ, վերջերս նոր թափ առած է այս նենգամիտ փորձը, յատկապէս պարսկական սահմանին վրայ։

Թուրքերը, զգալով որ նոր անակնկալի մը կրնան հանդիպիլ Արարատի կողմէն, ուր կանգուն է քրտական պատնէշը, կը փորձեն Թէհրանի աջակցութիւնը ապահովել, եւ երկու կրակի մէջ ձգել ապստամբները։

Այս ծրագիրը յաջողցնելու համար, Էնկիւրի թանկագին աջակիցներ ունի պարսկական Ատրպատականի մէջ, ուր հինէն ի վեր որջացած են թուրք-թաթարական պաշտօնեաներ եւ գործակալներ։ Պարսկական կառավարութիւնը այնքան լաւ գիտէ այս պարագան, որ արդէն միջոցներ ձեռք առած է, այդ վտանգը չէզոքացնելու համար։ Ֆարսացման քաղաքականութիւնն ալ ա՛յդ կ'ապացուցանէ։

Անշուշտ միեւնոյն յստակատեսութեամբ, Թէհրան արժանի պատասխանը պիտի տայ թուրք-բոլշեւիկ ժուռնալներուն եւ ղեկավարներուն։

Ինչպէս որ Քիւրտերուն կենսական շահը կը պահանջէ չշուաճանել իրենց անդրանիկ ընդհ. ժողովին որոշումներուն, և իրենց ամբողջ պայքարը կեդրոնացնել միայն եւ միայն Թուրքիոյ դէմ, այնպէս ալ Իրանի համար տարրական պահանջ է չզայրացնել թրքական լուծին դէմ ըմբոստացած ժողովուրդ մը, որ ուրիշ բան չուզեր, եթէ ոչ ազատ ապրելու իրաւունք։

Ա՛յս կերպով միայն կարելի է խափանել թուրք-բոլշեւիկ դաւերը։

Այլապէս, թէ Քիւրտերը պիտի ճզմուին, եւ թէ Իրանը պիտի տուժէ, թուրանական արշաւի ճամբան դիւրացնելով քիւրտ ժողովուրդի գերեզմանին վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵ՞Ր, ՀԱՐՑՈՒՄՆԵ՞Ր

«Երեւան» միեւնոյն թիւին մէջ երկու յօդուածներով կը... փառաբանէ Բարեգործականի «գործերը» 8 Մարտ։

Հետեւեալը կ'ամփոփենք խմբագրականէն.

— «Բարեգործականը իրաւունք ունի անշուշտ հանրային դատաստանէն վախնալու։ Անոր գլուխը նստած անխուսափելի վարիչները քանի տարի շարունակ զանազան նշանաբաններով դրամ հաւաքելէ յետոյ, օր մըն ալ գալն անդառնալիօրէն կը նուիրեն օտար դրամատան մը, որմէ յետոյ իրենց գլուխը հաւաքելով Փարիզի 8—10 զոհաբարմաճառներ, իբրեւ «պատգամաւորական ժողով», ճոխ օթէլի մը սրահին մէջ, շամփանեայի գաւաթներու բաղխումով կը վաւերացնեն տիրող կարգը։

Ո՞ւր էր այն ժողովուրդը որուն կը դիմեն ամէն օր համակրութիւն եւ դրամ խնդրելով, ո՞ւր էին տասնեակ հազարաւոր ոսկիներու հիմնադրամը ստեղծող աշխատաւոր անդամները։ Հարցուեցա՞ւ անոնց կարծիքը իրենց դրամը թրքաթի վերածելու համար։ Չէ՞ր արժեր որ առանձ անդարմանելի քայլ մը առնուելէ առաջ, հանրային կարծիքն իմանալ այդ մասին։ Եթէ այդչափ արհամարհելի էր հանրային կարծիքը, ինչո՞ւ այսօր անոր կը դիմեն. ինչո՞ւ նոյն «արհամարհելի» աշխատաւորութիւնը կը ջանան համոզել, Ֆրանսայի մէջ ալ մասնաճիւղեր հիմնելու համար։»

Իսկ այս հատուածը՝ Հայաստանի մէջ Բարեգործականի կատարած գործերուն առթիւ.

«Հայաստանի անունով ժողովուրդին դիմող այդ կազմակերպութիւնը որ 150,000 անգլ. ոսկիի չափ գումար ունի, գոյացած իր անդամավճարներէն եւ մուտքի գումարներէն, իր տարեկան հասոյթէն—այսինքն իսկապէս իրեն պատկանող գումարներէն — 40 50 ոսկիներ միայն ղրկած է Հայաստան։ Իր եկամուտով իր շուրջը գտնուողները միայն կ'ապրեցնէ, այն ալ իշխանական ամսականներով։ Այս հաշուետուութեան մէջ Բարեգործականը յանդգնութիւնը կ'ունենայ «Հայաստանի մէջ իր սկսած գործունէութեան մաս» նկատելու իր հոն ղրկած առաքելութեանց ծախքը։ Մարդ հինգ անգամ առաքելութիւն կազմակերպած է, որոնց վրայ գաղափար մը տալու համար, յիշենք որ առաջին առաքելութիւնը, Լեւոն Բաշալեանինը 200,000 ֆրանքի նստած է։ Երեւան. ճամբորդութեան մը համար առանձ գումար մը յատկացնելը նոյն իսկ շռայլութիւն չէ, այլ կազմակերպուած կողոպուտ, «օրինական գետնի վրայ» անշուշտ։

Կը պահանջենք որ Բարեգործականը բաց ճակատով մէջտեղ գայ եւ տատանող վաճառականներու նման շփոթ հաշիւներ չներկայացնէ, գրչի խաղերով ուռուցիկ գումարներ ստեղծելով։ Յստակ եւ մանրամասն հաշիւ պէտք է, ուր նշանակուած ըլլան իր եկամուտները, անոնց հանգամանքը, իր վարչական ծախքերը և իր յատկացումները։

Վերջին տարիներս Բարեգործականը շատ բան կորսնցուց ժամանակ մը որոշ շրջանակներու մէջ վայելած իր համակրութենէն, եւ իր այսօրուան մեթոդները չեն որ պիտի կրնան իր շուրջի պարապութիւնը լեցնել։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բողոքի նոր ցոյցեր Եգիպտոսի մէջ

Անգլիոյ կողմէ եգիպտական կառավարութեան յանձնուած խիստ ազդարարագիրը բուռն գայրոյթ առաջ բերած է ամբողջ Եգիպտոսի հանրային կարծիքին, մասնաւորապէս ուսանողական շրջանակներու մէջ։

Գահիրէի մէջ ճարտարարուեստական վարժարանի ուսանողները, թիւով մօտ 1500, առջի օր դասադուլ հռչակելով Վաֆտի կեդրոնատեղիին մէջ գիրք բռնեցին եւ անկէ սկսան քար նետել ոստիկաններուն վրայ, որոնք կ'ուզէին ցրուել զանոնք։ Ընդհարում տեղի ունեցաւ ուսանողներուն եւ սաղաւարտակիր ոստիկաններու միջեւ, որոնք վահաններով եւ գաւազաններով զինուած էին։ Վիրաւորուեցան 28 ուսանողներ, որոնց երեքը ծանրապէս. թեթեւօրէն վիրաւորուեցան նաեւ 8 ոստիկաններ։ Վիրաւորուած ուսանողները նախ տարուեցան շէնքին ներսը, ուր կը բնակի Զաղլուլ փաշայի այրին. յետոյ փոխադրուեցան հիւանդանոց։ Ժամը 13ին ցոյցին վայրը հասաւ Վաֆտի նախագահ Նահաս փաշա, որուն ստիպողական խնդրանքներուն վրայ, ցրուեցան ուսանողները։

Ասիութի ամերիկեան քոլէճին ուսանողները մերժեցին ցոյցերուն մասնակցիլ։ Ասոր վրայ դասադուլ հռչակող ուրիշ ուսանողներ յարձակում գործեցին ամերիկեան վարժարանին վրայ եւ դուռներն ու պատուհանները կոտրեցին։ Տնօրէն Տոքթ. Ոբսէլ եւ ուսուցիչները դիմադրեցին, տնօրէնը թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ։

Թանթայի մէջ ալ ուսանողները ցոյց կատարեցին առաւօտուն։ Այրեցին երեք ինքնաշարժներ, որոնց մէկը կը պատկանէր եգիպտական հրամանատարին, այս վերջինը ինք ալ ծանրօրէն խոշտանգուեցաւ. կը կարծուի թէ բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Անգլիացիները շատ կարեւորութիւն չեն տար այս ցոյցերուն. իշխանուհի Մէյրի եւ ամուսինը առջի օր ճամբայ ելան դէպի Գահիրէ, ուր մարզպանին հիւրը պիտի ըլլան։

Նկատելով որ Անգլիացիները Եգիպտոսի մէջ անհրաժեշտ թնդանօթներն ու մարտանաւերը ունին, այս անգամ ալ, ինչպէս քանիցս, յաղթանակը պիտի տանին, լուծել տալով եգիպտական խորհրդարանը եւ կազմելով նախարարութիւն մը, որ գործակցի Անգլիացիներուն հետ՝ մինչեւ նոր ընտրութիւնները։

Անգլիոյ սպիտակ տետրակը

Անգլիական կառավարութիւնը Չորեքշաբթի իրիկուն հրատարակեց սպիտակ տետրակ մը, որով կուտայ պատճէնը անգլօ-եգիպտական դաշնագրի ծրագրին, — որ մերժուեցաւ եգիպտական դահլիճին կողմէ — եւ այս առթիւ կատարուած բանակցութեանց պաշտօնական արձանագրութիւնը։

Սարուաթ փաշա ներկայացուցած էր դաշնագրի նախագիծ մը, առաջարկելով զինակցութիւն մը Անգլիոյ հետ, պայմանաւ որ Եգիպտոս ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ. Անգլիա պիտի շարունակէր իր գործակցութիւնը եգիպտական կառավարութեան, մէկ ելմտական եւ մէկ իրաւագէտ խորհրդական տալով՝ պարտքերու եւ օտարականներու խնդրին համար։ Կ'առաջարկէր որ հինգ տարիէն անգլիացի զինուորները քաշուին Սուէզի ջրանցքի գօտիին մէջ։ Սուտանի խնդիրը աւելի վերջի ձգուած էր։

Չէմպըլէյն պատասխանելով՝ առաջարկեց բոլորովին տարբեր դաշնագրի նախագիծ մը, որուն վրայ բանակցութիւնները սկսան։ Ի վերջոյ, երկուստեք ընդունուեցաւ վերջնական ծրագիր մը, որուն կ'ընկերանար Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ծանուցագիրը, որ կ'ըսէր թէ անգլիական կառավարութիւնը ո՛չ մէկ յանձնառութիւն կը ստանձնէ իր զինուորները քաշելու Եգիպտոսէն։

Ասոր վրայ ծագեցաւ տագնապը, որուն հետեւանքով Սարուաթ փաշայի դահլիճը հրաժարեցաւ։

Կացութիւնը Արաբիոյ մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ.— Պաշտօնապէս կը տեղեկանամ թէ Վէհապիներու կողմէ մասնաւոր սպառնալիք մը չկայ Անդրյորդանանի դէմ. սակայն նախազգուշութիւններ ձեռք առնուած են՝ հարաւի սահմանագլուխին վրայ զինուորներ համախմբելով։ Զրահապատ հրասայլերու կառաւաններ պատրաստ կը սպասեն։ Կը կարծուի թէ պէտք չպիտի ըլլայ պաշտպանութեան ուժերը աւելցնելու։

∴ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ գաղթային նախարար Էմըրի պատասխանելով աշխատաւորական երեսփոխան Քէնուորթիի, ըսաւ թէ փետրուար 19էն ի վեր Վէհապիները ո և է արշաւանք չեն կատարած։

∴ Պասրայէն կը հեռագրեն թէ Իրաքի բանակէն մօտ հարիւր զինուորներ կը հսկէին անգլիական օդանաւերու կայան Շայպայի շուրջերը։ Անմիջապէս որ մօտալուտ վտանգի մը լուրը առնուեցաւ, Անգլիացիները զինաթափ ըրին տեղացի զինուորները եւ իրենք սկսան կատարել հսկողութիւնը, ամէն անակնկալի առջեւ պատրաստ գտնուելու համար։

Քօվէյթի պարիսպներէն դուրս գիրք բռնած է անգլիական ջոկատ մը, բաղկացած 10 զրահապատ ինքնաշարժներէ, 10

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԳՈՂԸ ԳՈՂԷՆ ԳՈՂԱՑԱՒ

Կրնա՞ք միտք պահել. —

Մէկ՝ Չինաստանի մէջ, քառասուն ճակատի վրայ իրար բզքտող հրամանատարներուն եւ զօրավարներուն անունները.

Մէկ ալ՝ Թուրքիոյ մէջ, ծանօթ դեղծումներու համբոյրին Թէլիրէն կախուած երեւելի եւ աներեւոյթ անունները.—

Նախկին ծովային գործավար Իհսան պէյ, նախկին առեւտրական գործավար Ալի Ճէնանի պէյ, Էշրէֆ անհրաժեշտ փնտ. Նալըմ պէյ, Պիլէճիկի երեսփոխան Ֆիքրէթ պէյ, Հէլալը Պէրէքէթի երեսփոխան Ալի Ռիզա պէյ, Մոսկուայի նախկին դեսպան Զալիպ Քէմալի պէյ, Կարսի երեսփոխան Սաադէտտին պէյ, երեսփոխան եւ «Միլլիյէթ» խմբագիր՝ Եունուս Նատի պէյ, Ազգ. Մեծ Ժողովի արկղակալ Մէհմէտ պէյ, Հաշուապահ՝ Էմին պէյ, Մուշի երեսփոխան Հոճա Իլիաս, Քոնիայի Նուրէտտին եւ Սալանճալը Հաֆըզ պէյեր, Ծովային գործավարութեան փաստաբան Զիա պէյ, Իրաւագէտ-խորհրդական Մուհթարա Լուծֆի, Հաշուակալութեան դիւանի պետ՝ Նաֆի պէյ, Շինութեանց դիւանի պետ՝ Մուհթարա Զիա, Նաւատորմի ճիւղին պետ՝ Լութֆիմ, խորհրդական՝ Նէճաթի պէյ...

Ցանկը չէ սպառած տակաւին։

Միայն վկաներու թիւը՝ հարիւրի կը մօտենայ։

Իսկ ո՞վ կ'երաշխաւորէ որ այդ վկաներն ալ իրենց կարգին, սեւ ցանկը չպիտի անցնին։

— Վա՜յ, մասնեցի՞ր զիս։ կը տեսնուինք... Ես քու ի՞նչ գաղտնիքներդ գիտեմ

Եւ առտուն կանուխ արթնցողը բան մը պիտի պատմէ։

Ժամանակին, Թուրքիոյ մէջ վաճառականութիւն կ'ընէին շղթայաշար դրութեամբ, գէնճիրլէմէ, ձեռքէ ձեռք ապրանք փոխցնելով, եւ կառավարութիւնը չէր կրնար խափանել։

Զեղծումներու եւ գողութեանց շղթան ալ այնքան մանուածապատ է, որ հազիւ թէ կարենան — կամ ուզեն— գլխաւոր օղակները գտնել։

Այսօր, բաց են դուռները, մէկը-միւսը սեւցնելու համար։

Վաղը, յանկարծ, կրնան խափանել քննութիւնը եւ մութի մէջ ծածկել ամէն բան։

Որովհետեւ, ո՞վ կրնայ երաշխաւորել թէ Թուրքիոյ գողութեանց եւ աւարի «շնորհող»ը, ուրկէ՞ կը սկսի եւ մինչեւ ուր կրնայ... բարձրանալ։

Գողը գողէն գողացաւ...

Վ.ԱՐԱՁ

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԱՆԿԻՒՐԻ ՄԷՋ

Ժամանակէ մը ի վեր բողոքներ կը հասնէին Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութեան թէ քաղկահատութիւններ կը կատարուին Անկիւրի եւ Թրանսպլէի ձիարշաւի դաշտերուն մէջ։

Առջի օր Անկիւրի մէջ ձերբակալուեցաւ Քերովբէ Ժամկոչեան անուն Հայ մը, 23 տարեկան, որ կը բնակի Փարիզ, Անկուլէմ փողոց թիւ 9, այն պահուն ուր հանդիսատեսի մը գրպանէն կը գողնար թղթապանակը։ Յանցաւորը խոստովանեցաւ իր բոլոր սխրագործութիւնները։ Վրայէն գտնուեցան շատ մը լեցուն դրամապանակներ, զորս կ'ուզէր անհետացնել ձերբակալուած ատեն։

Ժամկոչեան Փոնթուազի դատական իշխանութեանց յանձնուեցաւ։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Է

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԴԱԴՐԵՑԱՒ ՎԷՃԸ

Համագումարները իրարու կը յաջորդէին։ Իսկ Սաղախլուի ճակատին վրայ ռումբ կը տեղար

— «Տիրացու», «վարժապետ», «գրական Մախնօ», «ինքակոչ զայնակ»...

— «Անամօթ խարդախ», «տխմար», «խաղհանոց մաքրող»...

Եւ աճուոր ու վտանգաւոր ամբաստանութիւնը.

— Տրոցկիական, վարոնսկիական...

— Դաշնակցական, վարդինական...

Պայքարի այս ճակատին թեւերուն վրայ եւս տեղի կ'ունենար ուրիշ կռիւ մը։ Զարենց Բագուի կոմունիստ թերթին մէջ կը յարձակէր Ա. Վշտունիի վրայ եւ դաշնակցական երգիչ կ'անուանէր զայն։ Իսկ Վշտունի, որ վերջերս Հայաստան դարձաւ Հիւս. Կովկասէն, խորհրդ. Հայաստանի մէջ պատասխանեց թէ նախ քան յեղափոխութիւնը կրած է դաշնակցական գրականութեան ազդեցութիւնը, յետոյ' ազատագրուեր։ Սակայն, կ'աւելցնէր, «խնդիրն այն չէ, թէ ի՞նչ է գրեր 1915 թւին, այլ այն' թէ ի՞նչ է գրել Զարենցը հիմա։ Յեղափոխութիւնից յետոյ։ Եւ ցոյց կուտար Զարենցի դաշնակցական ու ազգայնական տաղանուսոները։

Զարենց «հարկադրուեցաւ պատասխանելու Պոլի. ռսբի մէջ (13 Յունուար)։ Եւ յիշեց Թիֆլիսի հայ օրերուն փալուս թերթը, միացեալ եւ անկախ Հայաստանի գաղափարին «Անտարանը», որուն մասին մեծ պաշտամունք ցոյց տուած էր Վշտունի։ Եւ այս' 1919ին, Յեղափոխութենէն յետոյ։ Ամբաստանութիւնը, կը տեսնուի որ, կը կատարուի նոյն մեթոտով։ Եւ Զարենց ասեղի պէս կը կէէ եւ կը հրաւիրէ հրաժարիլ «100 տոկոսային պրոլետգրողներ,մատանզական պրոլետիզերողներ ըլլալէ»։ Ո՞վ գիտէ թէ դեռ ինչե՞ր պիտի ըսէին, ի՞նչ մատնութիւններ տեղի պիտի ունենային, եթէ չմիջամտէր Պրոլետ Գրողներու Դաշնակցութիւնը։ Ա. Վարդանեան կը թախանձէր վէճը տանիլ համագումար, որովհետեւ հետզհետէ վտանգաւոր կը դառնար։

Եւ Սաղախլուի ճակատամարտը կանգ առաւ զինադադարով մը։ Հրամանագիրը, որ կը կրէ «Բանաձեւ» խորագիրը, տպուեցաւ բոլոր հայ թերթերուն մէջ։ «Բանաձեւը նախ կը հաստատէ թէ հայ պրոլետ գրողներուն մէջ եղած են վարդինական, վարոնսկիական եւ թայֆաչական տենդենցներ»։ Յետոյ կ'ըսէ թէ «սխալ է Զարենցի եւ Բակունցի ստեղծագործութիւնները համարել ազգային, Ազատ Վարդանեան եւ Զարենցը' վարոնսկիական»։ Եւ «բանաձեւը» Զարենցը կը կնքէ իբրեւ «պրոլետ գրող», զանց «Երկիր Նաիրի» գիրքին հրատարակութենէն յետոյ։ Սակայն, դարձեալ ըստ «բանաձեւ»ին, Զարենց եւս պիտի վերցնէ վիճաբանութեան ընթացքին ըրած «աւելորդ խօսութիւնները»։ Ազատ Վարդանեան պիտի յայտարարէ թէ Վրաստանի Պրոլետ Գրողներու հայկական հատուածին մէջ տուած զեկուցումը ուղղուած չէ՞ր Երեւանի դէմ։ Նոյնպէս պիտի յայտարարէ թէ Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու աշխատանքին մէջ թերքում չկայ։

Այս բանաձեւէն յետոյ հարկ չէ՞ք տեսներ հարցնելու Գ. Վանանդեցիի.

— Զարենց պրոլետ գրող չէր, ազգայնական էր, մանր-քաղքենիական էր, ըստ ձեր յօդուածներուն եւ քննադատականներուն։ Հիմա ի՞նչ կ'ըսէք։ Պրոլետ գրո՞ղ է թէ ոչ։

Ա՛խ, որքան կ'ուզէի հարցնել նաեւ Սուրխաթեանի.

Կ'ըսէիք թէ Երեւանի պրոլետ գրողները նայիրեան երգիչներ էին, խոհանոց կը մաքրէին, դաշնակցական էին։ Հիմա ի՞նչ կ'ըսէք։ Պրոլետ գրո՞ղ են թէ ոչ։

Անդրկովկասեան համագումարը «պրոլետ գրող» կնքած է բոլորն ալ, Ա. Վարդանեանն ալ, նոյնիսկ Սուրխաթեանն ալ։ Սուրխաթեան պատգամաւոր ընտրուած էր Անդրկովկասեան Պրոլետ Գրողներու համագումարին։) Երբ հիմա, հակառակ իրենց կարծիքին, «պրոլետ գրող» հռչակուած են «գրական Մախնօ»ներն ու «Նայիրցի»ները, Սուրխաթեան եւ Վանանդեցի կրնա՞ն ըսել.— ո՛չ, պրոլետ գրող չեն։ Արդեօք անկեղծօրէն համոզուեցա՞ն թէ անոնք «պրոլետ գրող» են։ Ո՛վ Մոսկուա, մե՛ծ է զօրութիւնդ։ Սուրխաթեան եւ Վանանդեցի այլ եւս չպիտի կրնան իրենց անկեղծ համոզումը ըսել այս կամ այն գրողին մասին, այլ Սուլթաններու էվէթ - էֆէնտիմճիներուն նման հաւանութեան նշաններ պիտի ընեն, շարժելով իրենց գլուխն ու բերանը։

— Ն. Զարեան, հակառակ իր գրած ազգայնական տողերուն, պրոլետ գրող է, պիտի ըսէ կոմունիստ կուսակցութիւնը։

— Լօյլէ տիր, պիտի պատասխանէ «մարքսիստ» քննադատ Սուրխաթեան

— Զարենց, հակառակ դաշնակցական տողեր գրած ըլլալուն, պրոլետ գրող է, պիտի ըսէ կոմունիստ կուսակցութիւնը։

— Էվէթ էֆէնտիմ, պիտի պատասխանէ մարքսիստ քննադատ Վանանդեցի։

Ո՛չ միայն «այո» պէտք է ըսել, այլ, նոյն բանաձեւով արգիլուած են քրքրել գրողներուն անցեալը, «արխիվ»ները։ Չէ՞, որ ամէնքն վերէն սկսաւ, բոլորին անցեալը արատաւոր է։

Այս է ահա պատկերը գրականութեան եւ քննադատութեան ի Հայաստան։

Մենք զայն ներկայացուցինք առարկայօրէն, չէզոք վերաբերմամբ, վերապահութիւնով իրենց վիճաբանութեան։

Պատկերը ամբողջացնելու համար, յիշենք որ, «բանաձեւ»էն հետ երեւցաւ Զարենցի նամակը «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (28 Յունուար), ուր ան կ'ընդունի, որ իր «շարք մը խիստ արտայայտութիւնները հետեւանք են եղել պոլեմիկայի սուր բնոյթից»։ Եւ կը ցաւի, որ Ազատ Վշտունիին գործը ամբողջովին չի ճանչնար եղեր, իսկ այլ եւս զայն կ'ընդունի «պրոլետ գրող»։ Աստր կ'րսեն թէ ստիպուած էր գրել, հրամանաւն Մոսկուայի։ Այս նամակը, որ հրատարակուեցաւ «Խորհրդ. Հայաստան»ի չորրորդ էջը, վերջին սիւնակին վրայ աննշան անկիւն մը, չհրատարակեց «Պրոլետար», հակառակ Զարենցի խնդրանքին։ Սուրխաթեան դասը առաւ եւ նստաւ, լուռ ու մունջ մտածելու համար թէ որքա՞ն ազատ է ըսելու իր համոզումները, կամ թէ համոզում ունի՞, եւ մարդ կրնա՞, «իր» համոզումը ունենալ կարմրագեղ այդ երկրին մէջ։ Իսկ իր սիրելի բարեկամը եւ պաշտպանեալը, Զարենց, որ չափազանց ճկուն է, յետս կոչումը ստորագրած օրն իսկ, տոմսակ մը առաւ եւ ուղղակի գնաց Երեւան։ Խորհրդային Հայաստանի մէջ հրատարակեց օտանաւոր մը, Գարուն, (Թումանեանական), այս ձիւն օրերուն։ Իսկ, երկու օր յետոյ, սարքուած գրական երեկոյթի մը յայտագիրին մէջ կը խնդա՞ր իր անունը, Ալազանի, Վանանդեցիի եւ Վշտունիի կողքին։Այս հանդէսին մէջ բացատրուեցաւ «Սաղախլուի գրական վէճը», եւ հաշտութեան պայմանները։ Յետոյ արտասանութիւններ ըրին, առանց իրենց գլխարկն հանելու,— ձե՛ւ, — Ա. Վշտունի, Գ. Աբով, Ալազան, Ե. Զարենց։ Ինչպէս ամբողջ Ռուսիոյ, նոյնպէս Երեւանի այդ երեկոյթին մէջ, գրական վէճին եւ ուրիշ հարցերու մասին այնքա՜ն երկար ճիկոյյներ կարդացուեցան, որ ժողովուրդը ձանձրացաւ, հարկ եղաւ կրճատել կամ չկարդալ ճիկոյյին մէկ մասը։ Ըսենք որ սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ, անշուշտ շատերը տեսնելու եկած էին սա չար ու ճկուն Զարենցը, որ ո՛ւր նետես կոնակը հողին չի դար, եւ լսելու համար զեկոյցը գրական վէճին մասին, որ այնքան բուռն հետաքրքրութիւն մը պատճառած էր։

* *
*

Այս մեր համայնապատկերը լրացնելու համար, յիշենք նաեւ այն հայ գրողները, որոնք կը գտնուին Հիւս. Կովկաս։ Մենք յիշեցինք Թիֆլիսի ուժերը։ Իրապէս Թիֆլիս օժտուած է հայ գրական պատրաստ ուժերով։ Թիֆլիսի հայկական հրատարակութիւններն ալ առատ են։ Հոկտեմբեր ժողովածուէն զատ, Լուսաբաց պարբերականը, ինչպէս նաեւ մանկավարժական մի [illegible], եւ գրական հանդէսներ։ Բագու աղքատ է հայ գրող ուժերու տեսակէտէն։ Սկսնակ գրողներ Ադրբէջանի Պրոլետ Գրողներու Միութեան մէջ կազմած են հայկական հատուած մը։ Փետրուարի վերջը Ա. Վարդանեան մեկնեցաւ Բագու, ուր թերեւս կարենայ շարժում ստեղծել Մոսկուա եւս ունի հայ գրական կորիզ մը։ Բայց ծոյլ։ Երբեմն անցորդ ուժեր կ'երթան շարժել, ինչպէս վերջերս՝ Ս. Խանոյեան եւ Յ. Յակոբեան։

Հիւս. Կովկասի Պրոլետ Գրողներու հայկական հատուածը ունի Հոկտեմբեր պարբերականը, որ կը հրատարակուի Ռոստովի մէջ։ Այս շրջանին մէջ կ'ապրին երիտասարդ գրողներ, որոնք տակաւին շա՛տ խակ են։ Յիշենք անոնց անունները, Մռալ, Տ. Տէրունի, Ախոյեան, Աշոտ Լուսենց, Հրայր Մուրատեան, Հ. Առաքել, եւ դեռ ուրիշներ, որոնք կը գրեն պատմուածք կամ ոտանաւոր, միշտ, ապապրուած նիւթերու վրայ։

Ուրիշ առիթի մը կը վերապահեմ բաղդատական պատկեր մը՝ ներկայացնելու համար Թիֆլիսի վրացական եւ Ադրբէջանի թրքական գրականութեան ուժերը, իրենց ստեղծագործութիւններով։ Եւ այդ բաղդատական պատկերը ցոյց պիտի տայ, թէ անոնք որքա՜ն ազատ են իրենց ներշնչումներուն մէջ, եւ մերինները որքա՛ն կախուած են Մոսկուայէն՝ երգելու համար «յեղափոխական մեծ արուեստը»։

Ն. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

ՆՐԶ)

ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԻ ՄԸ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ

Մարտ ամսուան սկիզբը, Բագուի մէջ տօնուեցաւ վաստակաւոր դերասան [illegible] Ոսկանեանի 25ամեայ յոբելեանը։

Ոսկանեան ծնած է Բագու, 1883ին։ Հայրը արհեստաւոր մըն էր։ 7 տարեկանին կը ստիպուի մտնել ծխախոտի գործարան մը։ Նախնական կրթութիւնը ստացաւ հետեւելով կիրակնօրեայ դասընթացքներու։

Յետոյ կը մտնէ դերասանական խումբերուն մէջ, եւ կը խաղայ մինչեւ 1902, իբրեւ սիրող 1905ին կը մտնէ Մոսկուայի Նրաժշտանոցը, իբրեւ ուսանող օպերայի դասարանին, ուսուցիչ ունենալով [illegible] Մինչ նոյն ատեն կը յաճախէ Մոսկուայի գեղարուեստական թատրոնին դասընթացքները։

1908ին հայ դերասանական խումբին հետ կ'անցնի Թուրքիա, յետոյ կը վերադառնայ Բագու, խաղալով Անդրկովկասի մէջ։ 1910ին, իր նախաձեռնութեամբը կը դրուի Արմէնիքենդ ժողովրդական թատրոնին հիմը։

Ոսկանեան խաղացած է Նաեւ Պարսկաստանի, Թուրքիստանի բեմերուն վրայ։ Իր նախասիրած տիպարներն են «Հայրապետ Աղա» (Պեպօյի), «Տակերամոր (Քայլիօն), «Շաակման» (Դոկտ. Շտոկման), «Անգ. Բիլուզին» (Բելուգինի ամուսնութիւնը), «Քին», «Պետրոս Մենթոյեւ» Մորգանի խնամին), «Քաջ Նազար» եւայլն։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Թղթակցութիւն Սուլթանապատէն)

Թէհրանի ինքնակոչ յանձնախումբը, որ բանակցութիւններ վարած եւ համաձայնած էր հրաժարեալ նախարար Թադայոնի հետ, արժանացաւ հարաւային Պարսկաստանի բոլոր հայ գաղութներու արդարացի զայրոյթին։

Առանց ամչնալու իր հակազգային քայլէն, այդ յանձնախումբը դաւանները ղրկած է շրջաբերականներ, ներկայացնելով պարսկահայ դպրոցներու նոր ծրագիրը Ա. Զ. դասարաններու համար։

Ահա այդ ծրագիրը իր ամբողջութեամբ։ (Կ'արտագրեմ, յանձնախումբի Սուլթանապատի հոգաբարձութեան ուղղած թիւ 2 շրջաբերականէն, նոյնութեամբ).

Առարկաներ	Բաժանմունք I	II	III	IV	V	VI
Կրօն (հայերէնով)	2	2	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Հայերէն	8	8	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]						
[illegible]						
[illegible]						
[illegible]						
[illegible]						
[illegible]						
[illegible]						
[illegible]						
[illegible]						
[illegible]						
Ընդհ. Աշխարհ. (ֆրան.) —						
[illegible]						
Առողջապահութիւն					1	1
[illegible]						
Նկարչութիւն						
Երգ-Ձայնագրութիւն						
[illegible]						
Ձեռագործ						

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
Պարսկերէն	91

(Որոնց 10 մայրէ., 6 Թելադր եւ 4 գեղագրութիւն):

Յանձնախումբը 91 դաս տալով պարսկերէնին, փակ-ագիծի մէջ կը յիշէ մայրենամարգը, թելադրութիւնը եւ գեղագրութիւնը՝ 20 դաս. բայց աչքերը փակելու համար կը մոռնայ գիտել, որ 121 հայերէն դասերէն 11ը կրօնն է, 12ը նկարչութիւն, 12ը երգ-ձայնագրութիւն, 4ը ձեռարուեստ, 8ը ձեռագործ (միայն աղջիկներու համար, ուրեմն 47 դաս, բոլորը երկրորդական առարկաներ։

Այս կամաւոր մոռացումը դաւաճան հայութիւնը խաբելու դիւանագիտական խաղ մըն է, խաւտառակութիւն մը, որուն այնքան ընդունակ են Թէհրանի մեր ջոջերը՝ տխրահռչակ Յովսէփ Միրզայեանը, իր վաւահամբաւ խմբակով։

Դեռ աւելին կայ։ Յանձնախումբը իր շրջաբերականի 4րդ. էջին մէջ կը գրէ.—

«Պայմանը ընդունեց դժկամակութեամբ (այսինքն նախարարի կողմէ. Ե.), բայց յամենայն դէպս կայացաւ համաձայնութիւն հետեւեալ կերպով»։ Իսկ 6րդ. էջին մէջ կ'ըսէ.—

«Ահա այն կէտերը, որոնց շուրջ կայացած է համաձայնութիւն. սա արդիւնքն է կոմիսիայի աշխատանքներին»։

Կ'ընդգծեմ դաւաճան ապերախտ հայութեան համար յանձնախումբին ձեռք. բերած արդիւնքը։

Շարունակենք արտագրել յանձնախումբի ղօհար միտքերը նոյն էջէն

«Մինչ այս ծրագրի յայտարարումը ի գործադրութիւն, լուսաւորութեան մինիստրը հրաժարեցն։ Այժմ քանի որ նոր մինիստր է նշանակուած, կոմիսիան վերալիշեալ դիւրութիւնները ստանալով յանդ.եբծ ընդգծումը իմն է, բայց կը կարմրի'ն արդեօք, Ե.) յոյս ունի, թէեւ ոչ մի խոստում չի անում (ընդգծումը յանձնախումբինն է. Ե.), ապագայ մինիստրի հետ բանակցելով ստանալ աւելի դիւրութիւններ ։

Ուրեմն յաւ է, որ Թադայոնը հեռացաւ, եթէ ոչ արդէն գործադրուած պիտի ըլլար խոստումը օով եւ հանդերձը յով գրով մեր յանձնախումբի ծրագիրը։ (Չմոռնամ յիշել, որ հայ դպրոցներու բախտը տնօրինող ինքնակոչները շրջաբերականը գրեր են ծայրէ ծայր սխալներով — տառ., կէտադրութիւն, նախադասութիւն ։

Տեղւս դպրոցի հոգաբարձութիւնը, կազմուած՝ Դաշնակցականներէ, չէզոքներէ եւ նոյն Միրզայեանի կողմնակից «ձախ»երէ, այդ շրջաբերականը ստանալով, քննութեան դրաւ և միաձայն համարեց՝ բացարձակապէս անընդունելի։ Միեւնոյն ատեն, հակառակ մայրաքաղաքի սովորութեան, խորհրդակցութեան հրաւիրեց զանազան խաւերէ եւ հոսանքներէ մօտ 20 հոգի։ Ծրագրի ընթերցումէն եւ Հոգաբարձութեան քարտուղարի զեկուցումէն յետոյ, ներկաները խնդրին մօտեցան պետական, ազգային ինքնավարութեան, քաղաքացիական, մանկավարժական տեսակէտներով ու միաձայն ճաստատեցին ճոգաբարձութեան խելացի որոշումը, — այն է պնդել մեր ներքին ինքնավարութեան անխախտ պահպանման վրայ։

Այս առթիւ բոլորին գնահատման արժանացան հոգաբարձութեան տարած աշխատանքները ։

Դպրոցի տեսուչը ժողովին ներկայացուց թուական սխալները զորս գործեր է յանձնախումբը, դասացուցակի մէջ.— օրինակ Ե. եւ Զ. դասարաններու դասերուն գումարը ներկայացուած է 38, 38, մինչդեռ իրական գումարը 40, 40 է։ Նոյնպէս յանձնախումբը ընդհանուր դասերու թիւը կը ներկայացնէ 212, մինչդեռ 25, 32, 32, 37, 38 եւ 38 գումարելով կ'ըլլայ 202։

Յանձնախումբը գումարել չի՞ գիտեր, թէ այս ալ դիւանագիտական խաբեբայութիւն մըն է։ Տասը դասերու տարբերութիւնը հայերէնէ՞ն պիտի զեղչեն թէ պարսկերէնէն, քանի որ ըստ թուաբանական նոյն օրէնքի 121ը (հայերէն) եթէ 91ի (պարսկերէն) հետ գումարենք կը ստանանք 212։

Առաջին անգամ ամէնէն ուժեղ բողոքը բարձրացուց Ղազւինի դպրոցի հոգաբարձութիւնը որ կազմուած է ոչ-Դաշնակցականներէ, ինչպէս եւ նոյն դպրոցի տեսուչը՝ երդուեալ հակադաշնակցական, երբեմն կարմրող, երբեմն ճերմկցող հնչակեան Ալ. Տէր Վարդանեանը։ Այլապէս Թէհրանի ազգադաւները իրենց այս քայլը արդարացնելու համար, չպիտի հրաժարէին Դաշնակցութիւնը հակազգայնական ներկայացնելու հաճոյքէն։

Ոէշտի հոգաբարձութիւնը ամէնէն շիտակ ճամբան բռնեց առաջին օրէն իսկ։ Տակաւին Յունուար 1ի իր շրջաբերականով անընդունելի կը համարէր ինքնակոչ յանձնախումբի գոյութիւնը եւ կ'առաջարկէր համագումար մը հրաւիրել։

Մեր շրջանի խորհրդակցական ժողովը ալ որոշեց միանալ Ռէշտին ու Ղազւինին եւ պահանջել համագումար։ Կասկած չկայ որ միւս վայրերն ալ համաձայնելով, մօտերս գաւառը ցոյց պիտի տայ Թէհրանի խմբակին իր արժանաւոր տեղը։

Պարսկաստանը լաւ կը ճանչնայ իրեն հաւատարիմ հայութիւնը։ Անհրաժեշտ է որ Պ. Միրզայեանը զադրեցնէ իր արջի ծառայութիւնը եւ դրացի պարսիկ բանաստեղծները հայացնելու գործով։

ՆՆԴԻ

ՃՈԿՈՆԴԱ

Վերջերս հեղինակ մը կասկած կը յայտնէր ճոկոնդայի բականութեան մասին։ Փարիզի Ազգ. Թանգարաններու տնօրէնութիւնը անդրմանիշակագոյն, ենթակարմիր եւ Ք. ճառագայթներով քննեց այն նկարը, զորս կը գործածէր Լ. տը Վինչի։ Բայց եւ այնպէս կ'ըսեն թէ կեղծարարները աւելի ճարպիկ են, եւ դժուար է հաստատել կեղծն ու իրականը։

ՍՈՒՐԻՈՅ
ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻ[ՒՆԸ]

Ինչպէս գրած էինք, Ս[...] առժամեայ կառավարու[...] յայտարարութիւն մը ուղղ[...] ժողովուրդին։ Իր կար[...] թեան պատճառով, կ'ամփոփ[...] գլխաւոր մասերը.—

Գործերու կարեւորագոյ[...] տի ըլլայ արագօրէն եւ կարճ[...] մանակամիջոցի մը մէջ ըն[...] թիւններ լրացնել։ Արդէնօր[...] ընտրութիւնները ըլլան [...] մթնոլորտի մը մէջ, պիտի զ[...] պաշտպան վիճակը, գրաք[...] թիւնը եւ պիտի հրատարակ[...] ընդհանուր ներում։ (ԽՄԲ. գ[...] դրուած են արդէն)։

Ընտրութենէն վերջ կազ[...] լիք Սահմանադիր ժողովին [...] նելիք Սահմանադրութիւն[...] վատար պետութեան հետ [...] նաբար ծանուցանելու համար [...] տի յանձնուի կառավարութ[...]

Կառավարութիւնս կը բա[...] որ պետութեան հասութներ[...] [...] բոլոր միջոցներուն [...] ընել հսկելու համար, հոգա[...] րութեան տակ գտնուող բոլոր [...] ռավարութիւններու (Ջաբ[...] Լիբանանի եւլն.) հետ համա[...] ծակցաբար մասնաւոր վարչա[...] մը կազմուի ու Սուրիան ունե[...] հոն իր ներկայացուցիչը։

Ըսել վերջ Սահմանադր[...] գովէն բխելիք կառավարութ[...] վրայ կը ծանրանան այլ պար[...] կանութիւններ եւ մենք չենք [...] փաքիր, որ վերջնական կառա[...] րութեան կատարելիք գործ[...] պատասխանատուութիւնն [...] նենք հաղէպ ապագ[...]

Բայց եւ այնպէս, [...] հայ կառավարութիւնս իր [...] տականութիւնը կատարած [...] եթէ չպարզաբանէ իր կարծիքը [...] կու կարեւոր հարցերու, շուրջ [...] րոնք պէտք է բարւոքումն [...] ուին երբ վերջնական Սահմ[...] գրութիւնը ձեռք բերուի։

Այսինքն, երկրի օգտ[...] ժանումի մէջ չի կայանար [...] պարզապէս առելութիւն եւ [...] նաստեղծութիւն ծնցնելու կը [...] ռայէ, ու արգելք կը հանդ[...] նայ բոլորին ալ բարօրութ[...] ու զարգացման։ Ընդհակառա[...] կը սիրէ կարծել թէ, այնա[...] համաձայնութիւնները եւ [...] վրացական փափաքները յար[...] լով, կարելի կ'ըլլայ բոլոր [...] ստեղծ կարգադրել սիրով, [...] հետ աւմութիւն ունենալով [...] միջեւ։ Ի հարկին պէտք է [...] իրաւարար դիմել հաշտա[...] տութեան՝ լուծելու համար [...] կարգի վէճերու։

Նոյնպէս, պէտք կը [...] բացայայտօրէն ըսելու որ [...] սայի եւ Սուրիոյ մէջ [...] լիք սիրալիր յարաբերութ[...] միակ երաշխիքն է որով Սու[...] կրնայ մտնել Ազգերու Դաշ[...] ցութեան մէջ, եւ այն ժամա[...] միայն կարելի կ'ըլլայ [...] տակար արդիւնքներ [...] երբ այս երկու պետութ[...] յարաբերութիւնը ճշդուի [...] նաւոր դաշնագրութեամբ [...] որ փոխարինուած պէտք [...] լայ Սուրիական խորհրդար[...]

Այս դաշնագրով որոշ[...] սահմանուին նախնիրափոխադարձ[...] տականութիւնները, որոնք [...] դիւնքն են հոգատարութեան [...] րէնքին։ Պէտք է որ [...] մերթ այս դաշնագրին յօդ[...] ները աչքէ անցուին եւ [...] փոխուին ինչպէս Սուրիո[...] պէտքի ան համապատասխա[...] լայ Սուրիոյ չափահասութ[...] ու կատարելութեան զա[...] մինչեւ որ Սուրիան հասնի [...] գինքը կատարելապէս [...] վիճակին։

Մեզմէ վերջ գալիք [...] վարութիւնը անշուշտ [...] ներկայացնէ ազգային [...] ձանքները, երբ որ այս [...] դիրը կնքելու ժամը հնչէ։

Վստահ ենք որ երկիրը [...] եւս ձանձրացած ըլլալով [...] խոստումներէն, պիտի [...] մեր հաւանութ ծրագիրը [...] շուրջը բոլորուելով պիտի [...] մեզի իրականացնելու մեր [...] գիրը ։

ՎԷՀԱՊԻՆԵՐԸ

Երբ Անգլիա անգամ մը եւս Եգիպտոսի ազգայնականներու վրայ խուժեց, անգլիական շարժման, անգին իր դէմ կը գտնէ այն հրազանները, զորս ժամանակին բաշխած էր Արաբներուն գործածելու համար Թուրքերուն դէմ։

Նեջտի անկախ Արաբիոյ ցեղապետները ընդհանուր յարձակում մը կը պատրաստուին։ Հաւանաբար ուղղուած է թէ Իրաքի եւ թէ Անդրյորդանանի դէմ։ Այս վերջին երկու հողամասերուն դէմ, որոնց վրայ Անգլիա գահ իշխանութիւն ու էմիր Աբտուլլահ Հիւսէյնի թագաւորին շառաւիղներէն Ֆէյսալը, կրկնակ յար... մըն է. որ կը սկսի մէկ կողմէ Քուէյթի եւ Պասրայէն դէմ, միւս կողմէ՝ Մաանի եւ Աքապայի դէմ։ Այսպէս, թերակղզին, որ կը տարածուի Միջերկրականէն մինչեւ Պարսից Ծոց, սպառնալիքի տակ կ'իյնայ երկու թիկունքէն։

Արդէն սկսած են հասնիլ հաւաստական լուրեր։ Մէկ օրէն միւսը, յարձակող ուժերուն քանակը հասաւ բարձրագոյնին 30,000ի, Բրիտանիոյ առեն Լոնտոնի մէջ լուրջ... պատերազմ մը սկսած է Անգլիոյ արաբական քաղաքականութեան դէմ։

Ով են վէհապինները, որոնք կռիւ տանելու Անգլիոյ դէմ, ինչ պահանջներ ունին վահապիները, պետք, որ կը թուի սկսիլ համարաբական շարժում մը։

Պէտք է որ ըսել, Արաբիոյ կեդրոնը, որ 1745ին երեւան եկաւ վէհապականութիւնը՝ անուանելով էմիր Իպն Աբտուլլահ էլ Վէհապի։ Վէհապինները մահմետական... աղանդաւորներ են, ճգնաւորներու նման, որոնք կը դատապարտեն երբեմն էակի մը սկզբունքը, առանց ծիսակատարութիւններու։

Անգլիացիները, սիրաշահելով Իպն Սուուտը, 1914ին գրգռեցին էմիր էր Ռէշիտի դէմ։ Իպն Սուուտ պատերազմեցաւ եւ յաղթեց, սակայն յետոյ մեծ պահանջներ ներկայացնելուն համար, Անգլիացիները Հիւսէյնին թագաւոր հռչակեցին Հիճազի վրայ։ 1919ին Իպն Սուուտ ուզեց յանել վրէժը։ Յարձակեցաւ Հիւսէյնի զինուորներուն վրայ եւ յաղթեց ու գրաւեց բազմաթիւ քաղաքներ։

Հետզհետէ վէհապիներուն ազդեցութիւնը կը մեծնար ու կը տարածուէր։ Իպն Սուուտ ինքզինք հռչակած էր «Արաբիոյ առաջնորդը»։

1925ին՝ Հիճազի թագաւորը վռնաց Մէքքէէն՝ թէեւ Իպնը

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Մ. ՔԷՄԱԼԻ ՀԵՏ

Թայմզի թղթակիցէն վերջ, Մուսթաֆա Քէմալի հետ տեսակցութիւն մը ունեցած է նաեւ Մաթէնի թղթակիցը, որուն հետեւեալը յայտարարած է Ղազին.

— Շատ զարմացայ, տեսնելով որ թերթերը կը խօսին իմ առողջութեանս մասին։ Ինչպէս կը տեսնէք, շատ լաւ վիճակի մէջ եմ։ Ես անանցմէ եմ, որ խիստ յաճախ նետուած են դէպի մահ. մասնակցած եմ բազմաթիւ պատերազմներու՝ գնդակներու եւ ռումբերու տակ։ Մահը նոյն իսկ անգամ մը շօշափած է սիրտս։ Սակայն որտեղս վրայ կար ժամացոյց մը, որ չէզոքացուց պայթող ռումբի ցնցումը։ Ամբողջ ուժիս տէրն եմ եւ երբեք մեռնելու նպատակ չունիմ։

«Կ'ուզեմ որ Ֆրանսայի մէջ հասկնան այն ճիգը զոր մենք ըրինք՝ մեր երկիրը տանելու համար դէպի ընկերային յեղաշրջում եւ ժողովրդավարութիւն։

«Ֆրանսական յեղափոխութիւնը ամբողջ աշխարհի ներշնչեց ազատութեան ոգին. անիկա եղաւ արեւը, որ աշխարհը կը լուսաւորէ։ Մարդկութիւնը մեծցաւ անով եւ իր ուժին գիտակցութիւնը ունեցաւ։ Ֆրանսական յեղափոխութիւնը կը մնայ իբրեւ հիմ մը եւ աղբիւր մը, սակայն մարդկութիւնը անկէ ի վեր յառաջդիմութիւններ ըրած է։

«Թուրք ժողովրդավարութիւնը ձերինէն դար մը վերջ, հետեւեցաւ ձեր ժողովրդավարութեամբ բացուած ճամբուն, սակայն զարգացաւ իրեն յատուկ նկարագրով։ Որովհետեւ ամէն ազգ իր յեղափոխութիւնը կ'ընէ համաձայն իր ընկերային միջավայրի պահանջներուն, իր ներքին վիճակին եւ համաձայն այն շրջանին, ուր այդ յեղափոխութիւնը կը ծագի։ Նոյն ձեւը չէ որ կը կրկնուի ամէն ժամանակ եւ ամէն երկիրներու մէջ։

Իրաւ թէ ժողովուրդներն ու ժողովրդավարութիւնները սպառին եւ կրնան գործակցիլ։ Սակայն այդ գործակցութիւնը օգտակար եւ կարելի կը դառնայ այն ատեն միայն, երբ կը ձգտի միեւնոյն նպատակին։ Խաղաղութեան։ Անոնք որ չեն հասկնար ասիկա, չեն կրնար դատել մեր ըրած գործը»։

Սուլտան 192...ին կորանցոց Անգլիոյ նպաստը, զոր կը ստանար կանոնաւորաբար, սակայն շահեցաւ Արաբիոյ հողամասերուն մեծ մասը։ Այսօր պիտի ըսէ թէ համարաբական շարժման այս տարտամ ալիքը ի՞նչ ընթացք պիտի ստանայ առաջիկային։

ԼՈՒՐԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ

Անցեալ տարի «Լսգգակի» (?) թելադրութեամբ, հիմնուեցաւ Պէյրութի գոլէճ համալսարաններու հայ ուսանողներու միութիւնը։

Այս միութեան նպատակն է՝ ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծել ֆրանսական եւ ամերիկեան ուսանողներուն միջեւ, պարբերական դասախօսութիւններով հայ գրականութիւնն ու հայ գեղարուեստը տարածել ընդհանրապէս հայ հասարակութեան եւ մասնաւորապէս հայ ուսանողներուն մէջ։

Միութեան անցեալ տարուան գործունէութիւնը սահմանափակուած է Ապրիլ 24-ի համազգային սգատօնի եւ քանի մը դասախօսութիւններու կազմակերպութեամբ։

Այս տարի միութիւնը նոր եռանդով գործի մղուեցաւ։ Փետրուար 4ին դասախօսութիւն մը սարքեց Ազգ. վարժարանի սրահին մէջ. դասախօսն էր Պ. Ն. Աքխաչերեան։ Նիւթը՝ «Ցեղապատերազմեան Հայ Գրականութիւնը»։

Միութիւնը սարքեց, նաեւ, հանդէս մը, Մ. Ա. Որբ. Ընկ. թատերասրահին մէջ, Վարդանանց տօնին առթիւ։

Կը նախագահէր Պատր. Փոխանորդ Գէորգ Վրդ. Ճանըրգեան. բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով. բանախօսեցին Պ. Պ. Գաբրիէլ Գուլումճեան, Ներսէս Քիւփէլեան, եւ Մ. Սիմոնեան։

Եղան նաեւ արտասանութիւններ, մեներգներ եւ խմբերգներ, որոնց մասնակցեցաւ որբերու փանփառ խումբը։

** Նոյն օրը, նոյն վայրին մէջ, երեկոյեան ժամը 8ին, տեղի ունեցաւ ուրիշ նման հանդէս մը, նախագահութեամբ Ցէքեան քոյրի։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով. բանախօսեց Պ. Ս. Բարախեան։

** Փետրուար 25, Շաբաթ երեկոյ, թատրոն Քիւրսալի մէջ, Պէյրութահայ Դրամաթիքը, գեղավարութեամբ գերասան Բ. Աբովեանի ներկայացուց Վ. Տիրատուրեանի «Մեծն Վարդանը»։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՄՆԱՑ ՋԻԿՈՒՆԸ

Ուրախութեամբ ողջունեցինք Սանասարեան համալսարանի բացումը, Փարիզի մէջ։

Բա՛յց ինչո՞ւ միայն Փարիզի մէջ։ Հապա Մարսիլիա՞ն։ Ցանկ մը Միութիւններ կան ու կը ծնին տակաւին, բոլորն ալ ծրագիրը մէկ է. «Զարկ տալ երիտասարդութեան մտային զարգացման»։

Ընդհանրապէս մեր Միութիւնները, չոր ու ցամաք, անուն, համբաւ հանելու միջոցներ կը խորհին։ Տարեշրջանի վերջին ժողովներուն կարդացուած գործունէութեան տեղեկագիրները յաճախ ուրիշ բաներ չեն ցուցներ, եթէ ոչ երկու ժողով, մէկ հանդէս, եւ նման գործեր։

Ինչո՞ւ չկազմել մէկ ընդհանուր Միութիւն։ Մանր-մունր Միութիւնները կամ չեն կրնար տեւել, կամ իրական գործ չեն արտադրեր։ Միւս կողմէ, աւելի ծախքերու կ'ենթարկուին։

Որ կողմը որ դառնանք, բոլոր գաղութներու մէջ, միշտ պէտքը կը զգանք միացեալ ճակատի մը։ Ամէնէն առաջ կարօտ ենք մեր ազգային-մշակութային գիծագիծը վառ պահող կազմակերպութեանց։

Այսպիսի ազգօգուտ ձեռնարկները, կուսակցութեանց պարտքը չէ, (թէեւ անոնք լաւը կրնան ընել ալ)։

Ինչո՞ւ չօգտուիլ մեզի տրուած ազատութեան եւ իրաւասութեանց միջոցներէն, առհասարակ բոլոր երկիրներու մէջ։

Ժողովրդային համալսարան՝ կիսատ մտաւ երիտասարդութեան համար եւ դպրոցներ կամ գոնէ մանկապարտէզներ ամէն կողմ։

Այլապէս կորսուած ենք։

Վա՛յ անոր որ անտարբեր է...

Կ. Գոլիկեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾ ՔԱՐՏԷՍԸ

Թիֆլիսի մէջ տպագրուած է այս մեծ քարտէսը, 10 վերստնոց։ Քարտէսը տպուած է վեց գոյնով, համաձայն Հայաստանի Կեդր. Գործ. Կոմ. վարչութեան յանձնարարութեան։ Գծագրիչն է Մինասեան, եւ խմբագիրը Զ. Կորկոտեան։

Քարտէսը կը ներկայացնէ Հայաստանի բոլոր բնակավայրերը, ըստ վերջին մարդահամարին, բացի ամառանոցներէն։ Քարտէսին մէջ ցոյց կը տրուին նաեւ 1927ին հիմնուած նոր գիւղերը, Հացիկ, Նորիկ, Նորաշաղ, Նորակերտ, եւլն։

Գծուած են նաեւ բոլոր ջրանցքները, գործող հանքերը, Դարալագեազի հանքատեղերը, Ջրագետը, Ալեքսանդրապոլի եւ Երեւանի ջրակայանները, խճուղիները, առանց խիճի ճամբաները, արահետները, երկաթուղիները։

Բնակավայրերուն անունները դրուած են ըստ նոր անուանակոչումներուն։ Երկաթուղիի եւ նաւակատուներու կեդրոններուն հին ու նոր անունները։

Հանրապետութեան սահմանները հողագործական գործավարութեան կողմէ ճշտուելէ յետոյ, մասնագէտներուն խորհրդակցութեամբ համաձայնութեան բերուած են հարեւան հանրապետութիւններու [illegible]

հետ։ Գաւառներու սահմանները գծուած են վերջին մարդահամարին տուեալներուն համաձայն։

Քարտէսին տակ կայ վիճակագրական աղիւսակ մը, որ ցոյց կու տայ գաւառներուն տարածութիւնը քառ. վերստերով եւ բնակչութիւնը, ազգութեանց նշումով։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԹԵՐԹԿՈՒՋԵՆ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (22 Փետր.) յօդուածագիր մը, համրելէ յետոյ 18 տեսակ թերթեր ու հանդէսներ, որոնք կը հրատարակուին Հայաստանի մէջ,— անշուշտ բոլորն ալ քաղաքական անհասկնալի ծառերու զանգուածով լեցուած,— կը ցաւի որ չունինք գիտական-արհեստագիտական, գրական-գեղարուեստական եւ երգիծական պարբերականներ.

Գիտական - արհեստագիտական հանդէսի մը հրատարակութեան անհրաժեշտութեան մասին ճարտարագէտ Մ. Մելիքեան եւս ժամուլի մէջ պահանջ դրած էր, սակայն դժբախտաբար մեր մամուլէները արձագանգ չտուին։

Նուազ կարեւոր չէ երգիծական հանդէսը։ Նման պարբերականներ լոյս կը տեսնեն խորհրդային բոլոր երկիրներուն մէջ բացի Հայաստանէն։ Անպայման անոնց օրինակին հետեւելու ձգտում մը չէ, (սովորութիւն մը, զոր կը յարգեն հայ պոլշեւիկները ամէն առթիւ, խմբ.), այլ անհրաժեշտութիւնն է, որ կը դնէ հարցը։

Ժողովուրդին մշակութային բարձրացման մեծապէս կը նպաստէ գրական գեղարուեստական հանդէսը։ Երբ «Նոր Ակօս»ը, «Կարմիր Մամուլ»ը, «Աշխատանքայ (?) գեղարուեստական բաժիններ ունէին իրենց առաջին թիւերուն, ժողովուրդը ջերմ ընդունելութիւն մը ցոյց տուաւ, հակառակ անոնց բազմաթիւ թերութիւններուն։ Եւ այս պարագան կը հաստատէ թէ որքա՛ն հասունցած է պահանջը։

ՁԱՅՆԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿՈՉ ԵՕԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Մարսէյլ ապաստանած Եօզկատցի հայրենակիցներս այս տարի ափերու վրայ մեր հայրենակցական կապը ամուր պահելու եւ փոխադարձաբար օգտակար հանդիսանալու համար կազմեցինք Հայրենակցական Միութիւն մը։

Կը յուսինք ֆրանսաբնակ բոլոր Եօզկատցիները, որ կատարեն իրենց պարտականութիւնը կը յուսանք որ մեր հայրենակիցները անտարբեր չպիտի գտնուին այս ձեռնարկին հանդէպ, իրենց կարգին կազմելով մասնաճիւղեր, որպէսզի կարենանք միասին գործելով օգտակար ըլլալ մեր հայրենակիցներուն։ Կը խնդրենք արտասահմանի Եօզկատի Հայրենակցական Միութիւններէն որ կապ հաստատեն մեզի հետ։

Նամակ, նուէր եւայլն ղրկել հետեւեալ հասցէին։— H. Babayeguidian, 28 Rue des Dominicaines, Marseille.

Վարչութիւն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՋ ՈՍՏԻԿԱՆԸ. — Երկու ոստիկաններ Հանրի-Մոնիէ փողոցին մէջ գտան հետքը գողի մը, որ քանի մը անգամ ձեռքերը լուացած էր արեան մէջ։

Պաշարեցին տունը։ Իսկ գողը ներսէն ամրացուց դուռներն ու պատուհանները, պատրաստուելով կռուի։

Ոստիկանները դիմեցին խորամանկութեան եւ պաշարումը վերցնել կեղծելով քաշուեցան մէկ կողմ։ Այն պահուն, երբ գողը կ'ուզէր բանալ դուռը եւ փախչիլ, ոստիկանին մէկը աքացի մը զարկաւ դրան, տապալեց, նետուեցաւ գողին կոկորդին, եւ առանց ժամանակ ձգելու, որ գողը գործածէ իր ատրճանակը, անշարժութեան դատապարտեց զայն։

ՈԳԻՆԵՐԸ ՏԵՍՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ. Ոգեհարցական փորձերը չափազանց տարածուած են Աւստրիոյ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն մէջ։ Այնպէս որ տնօրէնութիւնը արգիլած է ամէն փորձ, որ տեղի կ'ունենայ կայարաններու սրահներուն մէջ։ Սակայն Մարպուրկի կայարանապետը բուն իսկ հոգին էր ոգեհարցներու խմբակին։

Անցեալ օր ճամբորդները զայն տեսան սպասման սրահին ձեղունէն կախուած։ Գրպանին մէջ ունէր նամակ մը, ուր կը բացատրէր թէ սպաննած է իր մարմինը, որպէսզի իր հոգին գայ ներկայ գտնուելու ոգեհարց ընկերներու փորձերուն եւ մանրամասն պատասխանէ հոգիներու աշխարհին մէջ անցած դարձածին մասին ամէն հարցումի։ Ցեառոյ կը խնդրէ իր կնոջմէն եւ եօթը զաւակներէն, որ սուգ չբռնեն, քանի որ մահէն յետոյ պիտի կրնան տեսնել իրար. չըսեր սակայն թէ ակնոցո՞վ։

Կայարանին նոր պետը, անմիջապէս արգիլեց ոգեհարցներու հաւաքոյթը, թերեւս խաբելու համար անձնասպանին հոգին, որ պիտի գայ ի զուր փնտռելու իր ընկերները։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ե.

Ես ինքս իսկ չէի կրնար ուղեղներուն մէջէն գտնել վճիռներին։ Թերեւս Սուէզէն շոգենաւ նստած Արաբներուն մէջն էր անիրիկուն մը, ճաշին յաջորդող կարճ փոքս-թրօթէ մը եաք, նաւուն եզերքը կեցած էինք։ Հովը արդէն Արեւմուտք կը հոսէր, եւ Ֆէննան հագած էր կապոյտ մորթէ խոշոր քաւ մը։ Մեր առաջին հանդիպումէն ի վեր, համոզուած ըլլալով որ շոգենաւին մէջ առանձին էի ես կը փորձէր կարելի մ իսկ խորամանկութիւնը— հրապուրանքը։

Ու մենք կը սիրաբանէինք։

Երբեմն իր հետաքրքրութեան մէջ շատ առաջ կերթար։ Ու ես իրեն կը պատասխանէի անսահման անճարակութեամբ մը։ Ի վերջոյ, իր խաղին մէջ բանուելով, բերնէն թող տուաւ քիչ մը անձկալից ձայնով.

— Քաղաքական ոստիկանութի՞ւն կ'ընես։

— Ինչո՞ւ չէ։

— Գժբա՜խտ մարդ. այդպէսով վերջդ ի՞նչ կ'ըլլայ...

Խնդացի։

— Գիտեմ մահ. Ուշադրութի՛ւն, Ֆէննա՛ Չէրնի, իշխան Վ. լոֆի պէս կը խօսիք...

Հունգարուհիին դէմքը այլայլեցաւ։

— Ինչո՞ւ համար կ'ըսէք ատիկա ինծի.. ինչո՞ւ իշխան Վ. լոֆի անունը կու տաք, առէ՞ք ի՞նչ հետեւցնել կ'ուզէք.

Ինոլ այս յանկարծական փոփոխութիւնը եւ յուզումը ինծի տարօրինակ թուեցաւ։ Կարծես թէ իր [illegible] կորսնցուցած էր։ Ի վերջոյ կատղեցաւ.

— Ի՞նչ գիտէք իշխան Վ. լոֆի մասին։

Ապշահար կը հարցնէի ինքնիրենս թէ՝ ինչո՞ւ համար իշխանին անունը այս աստիճան կը յուզէ զայն.

Պատասխանեցի.

— Չեմ գիտցածը ես ալ գիտեմ, Ֆէննա՛ Չէրնի։

Աշխարհի սարսափի արտայայտութեամբ մը երեսս նայեցաւ։

Շարունակեցի.

— Կը կարծէ՞ք որ ես չեմ գիտեր ձեր կեանքին միւս երեսը. Եսթեր Արոնսոնը ատէ շատ առաջ ինծի պատմած էր..

— Եսթեր Արոնսոնը ի՞նչ պէտք ունէր ուրիշներու հացէն խօսելու։ Անիկա Քրուփի հաշւոյն կ'աշխատէր

— Իսկ դուք Դանիէլի կնիքին հաշւոյն... իրար կ'արժեն

Վերարկուն աւելի եւս սեղմեց վրան, ինքնապաշտպանութեան բնազդական շարժումով մը։ Դիմակազերծ ըլլալը տեսնելով իր մէջ կինը երեւան եկաւ եւ իր տկարութիւնը գործածեց իբր զէնք։

— Ինչո՞ւ ինձմով կը զբաղիք Չեզի ուելէ չարիք բրա՞ծ եմ. Մարսէ՛յ Լանտրըսի.. Ես աւելի կը նախընտրէի հոն նետուիլ՝ քան թէ Պրաքովիա Սամթրոնայի պէս մեռնիլ։

— Այսուհանդերձ գիտկին առջեւ լաւ կատակերգութիւն խաղցիք։

Մենք բոլորս ալ դոյներ ենք, հծծեց ան, գաղտնի ոստիկանութեանց մէջ։ Մենք կ'աշխատինք աշխարհակալներու քաղաքականութիւնը պատրաստել ու անոնց ճարտարարուեստին առջեւ բանալ համաշխարհային շուկաներուն դուռները... Ու փոխարէնը ի՞նչ կը ստանանք, հացորնոց քանի մը թո՞ւղթ.. Եւ երբ մեծ յաջողութիւն գտնենք ու հակառակորդ աշխարհակալներուն համար աշխատողները մեզ չսպաննեն, մեր պետերն են որ մեզ կ'անհետացնեն, որովհետեւ շատ բանի իրազեկ դարձած կ'ըլլանք։ Կը կարծէք որ Պրաքովիա Սամթրոնայի ճակատագրէն տարբե՞ր բանի մը կը սպասեմ ես.

Այն ատեն չոր կերպով ընդհատեցի զինքը

— Դո՞ւք էիք որ թոյնը լեցուցիք։

Բնաւ չպիտի մոռնամ անոր դէմքին արտայայտութիւնը այդ պահուն,— կորովը անկէ դուրս կ'ելլէր մորթէն. կնոջ մը դէմքը չէր այլեւս

— Ու եթէ նոյնիսկ ըրած ըլլամ, գոչեց ան, եթէ հարուածեմ մէկը՝ երբ ան կ'ուզէ զիս հարուածել.

— Դուք էք, այնպէս չէ՞, Ֆէննա՛ Չէրնի, դուք էք սպաննողը

Անիկա չվարանեցաւ։

— Այո, ես

Նաւին նուագախումբը պարեր կը նուագէր.— սիրաբանող ուղեւորի զերերուն մէջ էինք կատարելապէս բացառիկ ոչինչ կար. — Պրաքովիա ինկած էր նուագախումբի մը ձայներուն ներքեւ, եւ Ֆէննան ալ կը խոստովանէր ուրիշ նուագախումբի մը ձայներուն տակ...

Ռուայի-Հօլի մէջ Սըր Ուիլեըմսընի արտայայտութեան պէս խօսքեր ըրաւ.

— Զինուորէ մը պէտք չէ իր պայքարի մասին հաշիւ պահանջել. Աշխարհի վրայ չկայ անկիւն մը, որ մեզի համար գող ռազմադաշտ մը չըլլայ, հոն մեր հակառակորդներուն հետ բախելու համար, որով... եթէ ես դիմացս գտնուող զինուորը չսպաննեմ, ան զիս պիտի սպաննէ.

(Շար.)

օդանաւերը, եւ որոշ քանակութեամբ բոմպարծ ինքնաշարժներէ։ Նոյն ինքն Քովէյթի մէջ «էմբրոյտ» յածանաւի նաւազները պահակ կը պտտին ու կազմ ու պատրաստ կը սպասեն Վէհապիներուն։ Տեղական ժողովուրդին վրայ մեծ ազդեցութիւն գործած է անգլիացի նաւազներու տողանցքը։

Պաղտատի եւ Դամասկոսի միջեւ, անապատին մէջէն, ինքնաշարժներով երթեւեկը ընդհատուած է առժամաբար։

Լոնտոնէն հեռագրի մը համաձայն, Իպնր Սաուտ անապատի իր մայրաքաղաք Ռիյատէն Մէքքէ կուգայ՝ բանակցելու համար Անգլիացիներուն հետ, նկատելով որ Անգլիա հոգատարն է Իրաքի եւ Անդրյորդանանի։

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը կը կարծէ թէ Վէհապիներու այս շարժումին մէջ մաս ունին նաեւ բոլշեւիկները, որոնց գործակալները վերջերս տենդոտ գործունէութեան մէջ էին այդ կողմերը։

Քարիւղի նոր օրինագիծը

Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովը մէկ բարեփոխումով ընդունեց կառավարութեան առաջարկած քարիւղի նոր օրինագիծը՝ 185ի դէմ 335 քուէով։

Ընկերվարականները հակառակ էին օրինագիծին եւ կը պահանջէին որ քարիւղը ըլլայ պետական մենաշնորհ։ Կը պնդէին թէ կառավարութիւնը տեղի տուաւ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ճնշումին՝ որպէսզի օժանդակէ այդ երկիրներու քարիւղի թրըստներուն՝ ի վնաս խորհրդային քարիւղին։ Ընկերվարական երեսփոխան Պարոն բացատրեց թէ ֆրանսական դրամագլուխը շատ լաւ կրնար շահագործել ռուսական քարիւղը։ Առեւտրական Նախարար Պոքանովսքի պատասխանեց թէ կառավարութիւնը խտրութիւն չի դներ Ֆրանսա ներածուած քարիւղներու աղբիւրին մէջ։ Անոնք որ առնուազն 500 թոնօ քարիւղ պիտի ներածեն, պէտք է մասնաւոր արտօնութիւն առնեն (Նախապէս այդ քանակը 200 թոնօ էր ։ Իսկ այն ընկերութիւնները, որոնք արդէն քարիւղ կը ներածեն Ֆրանսա, պիտի կրնան վերջին հինգ տարուան ընթացքին իրենց ներածած տարեկան քանակին առաւելագոյնը ներածել։ Ընդունուեցաւ ընկերվարականներու այն առաջարկը թէ կառավարութիւնը զուտ շահէն 100ին 7 պիտի զանձէ։

Օդանաւային մեծ արշաւներ

Գարունը մօտեցած ըլլալով, օդանաւային երկար թռիչքները կը վերսկսին։

Առաջին փորձը պիտի կատարէ անգլիացի միականի օդանաւորդ Հինչքլիֆ, որ ինչպէս կը յիշուի, անցած տարի Լէվինի հետ Լոնտոնէն Նիւ Եորք պիտի երթար, սակայն յետոյ ծրագիրը փոխելով գնաց մինչեւ Իտալիա, ուր «Միս Քոլոմպիա»ն անգործածելի դարձաւ՝ արկածի մը հետեւանքով։ Կ'ըսուի թէ Հինչքլիֆի պիտի ընկերանայ յայտնի արուեստագիտուհի եւ օդանաւորդ տիկին Էլզի Մաքէյ, երրորդ աղջիկը Բրիտանիա Լայնի տնօրէն լորտ Ինչքէյփի։ Սեծահարուստ տիկինն է որ այս արշաւին բոլոր ծախքերը կը հոգայ։

Հարիւրապետ՝ Հինչքլիֆ իր պատրաստութիւնները տեսաւ մեծ գաղտնապահութեամբ։ Օդանաւը, որ մկրտուեցաւ «Էնտէվըր» (Արկածախնդրութիւն) անունով, շինուած է Տիթրոյթի մէջ, եւ միաշարկ է։ Անցած տարի Պրոք եւ Շլի աշխարհի շրջանը կատարած էին նման օդանաւով մը։

Ամէն նախազգուշութիւն ձեռք առնուած է՝ անցած տարուան աղէտներուն չենթարկուելու համար։ Պէնզինի ընդունարանները շինուած են այնպէս, որ ի հարկին կարելի պիտի ըլլայ վայրկենապէս պարպել զանոնք, որպէսզի օդանաւը կարենայ ծովուն վրայ կենալ։ Առաջին ժամերուն, իր ահագին բեռով, օդանաւը պիտի կրնայ ժամը 150 քիլոմեթր ճամբայ կտրել։

Անմիջապէս որ օդի պայմանները ներեն, «Էնտէվըր» ճամբայ պիտի ելլէ Քրանուէլի կայանէն։ Դեռ յայտնի չէ թէ ինչ ուղղութեամբ պիտի կատարուի այս արշաւը, դէպի Ամերիկա՞ թէ դէպի Հնդկաստան։ Այս մասին եւս գաղտնապահութիւն կը տիրէ։

Վերջին լուրերու համաձայն, Տիկին Մաքէյ հրաժարած է ընկերակցելէ Հինչքլիֆի։

Փարախին բաժնուածներ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը որոշեց սիրալիր նամակներ գրել Սպանիոյ եւ Պրազիլիոյ, որոնք 1926ին հրաժարեցան Ազգերու Դաշնակցութենէն, կրկին հրաւիրելով զանոնք անդամակցելու։

Անգլիոյ օդային ուժը

Անգլիոյ օդային Նախարարը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ օդային նաւատորմը այս տարի՝ պիտի աւելնայ չորս նոր տորմիղներով, այսինքն 69էն պիտի բարձրանայ 73ի։ Նոր տորմիղներէն երկուքը Հնդկաստան պիտի ղրկուին։ Քուէարկուած է 16,250,000 ոսկիլինի պիւտճէ մը, այսինքն 700,000 յաւելում՝ անցեալ տարուան վրայ։ Սպաներու եւ զինուորներու թիւը պիտի ըլլայ 32,5000, անցեալ տարիէն 500 պակաս։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԵԼԼԷՆ կառավարութիւնը ծրագիր կը պատրաստէ Յունաստանի բոլոր հիմնական կազմակերպութիւնները ջնջելու համար։

ԻՏԱԼԻՈՅ Թագաւորը Տրիպոլիս պիտի այցելէ, ընկերակցութեամբ գաղթային նախարարին։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Բէլվիլի ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը այսօր Նաւասարդ գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple.

— Բուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Եր. գիշեր ժամը 8ին, 154 Ave. Argenteuil. Asnières։ Կը դասախօսէ Ընկ. ՌՈՒԲԷՆ։

— Ֆօն տը Շէլի կոմիտէին ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Ակումբին Դրագարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

— Մարսէյլի Կառ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 1.30ին, Դրագարան-Ընթերցարանը։ Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Թագուհի» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտեան ժամը 10.30ին, սովորական հաւաքատեղին, կը դասախօսէ Ընկ. Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ։

— Իսի լէ Մուլինոյի «Ջաւարեան» եւ «Վանի Արամ» խումբերու ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. de Verdun.

Գլիֆոսի կոմիտէն դասախօսութեան կը հրաւիրէ ընկերներն եւ համակիրները, Քաղէրն տ'Օֆմոնի ակումբը, վաղը Կիրակի ժամը 2ին։ Կը դասախօսէ ընկ. ՂԱԶԱՐ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

վաղը Կիրակի գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ մասնակցութեամբ Պետական Թատրոններու դերասանուհի Տիկ. ԴՈՒՐԵԱՆ - ԱՐՄԷՆԵԱՆի՝ կը ներկայացնէ՝

ՀԻՒՐԸ ԿԱՄ ՔՄԱՀԱՃՈՅՔԻ ԶՈՀԸ

ընտանեկան դրամ ՊՐԱՆՏԷՍի

ԱԴԱՄ — ԵՒԱ (Զաւեշտ 2 արար

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԱՊՐԻԼ 11/24 ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան վարչութիւնը կը պատրաստուի արժանավայել շուքով տօնել ԱՊՐԻԼ 11/24ը՝ Salle d'Horticultureի. ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ Salle Gaveauի եւ միութեան կազմութեան քառասնամեակը հիմնուած 1888ին., Սորպոնի Ռիշլիէօ Ամֆիթատրոնին մէջ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայրենակցութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները, վաղը կիրակի Հ. Յ. Դ. Ակումբարանը, 262 Rue Déguelin. օրակարգ.— Նոր վարչ. ընտրութիւն, հաշուետուութիւն, ծրագիր - կանոնագրի մշակում։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ժողովրդ. Համալսարանի պատգամաւորական ընդհ. բացառիկ ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 61 Rue Monsieur le Prince.

օրակարգ.— 1. Զեկոյց Համալսարանի մարմնոյն, 2. Անդամակցող միութիւններու նիւթական եւ բարոյական օգնութեան հարցը։

ԱՆԴՐԼԱՍԻ եւ իր շրջանի հայրենակցական միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 716, 413, 962, 650, 1317, 1466, 423, 909, 1456, 1460, 1491, 1320, 807, 393, 446, 919, 340։ Ստանալու համար դիմել տոմսերով միասին անձամբ կամ նամակով։ H. Kéfélianի, Cordonnerie, 368 Rue de Vaugirard, Paris (15e,.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գ. Կէչ[illegible]եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կ. Բրդիկեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն իրենց ազգականներուն, բարեկամներուն եւ հայրենակիցներուն, որ ներկայ գտնուեցան իրենց սիրասուն դստեր եւ ազգականին՝ Լեւոնի

ԼԱԼԵԶԱՐ ԿԷԶՈՒՏԵԱՆի յուղարկաւորութեան, ինչպէս նաեւ խորին շնորհակալութիւն գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնող եւ ծաղկեպսակ ղրկող բարեկամներուն։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 4ին Մարսէյլի մէջ

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԹ

ՓՐԱԿԱ, Օ. Մ.— Նամակին պատասխանը չստացանք։

ՆԱՄԱԿ ունի Սեբաստացի Գաբրիէլ Անդրէասեան։ դիմել՝ խմբագրատուն

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant. H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

[illegible]	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՄԱՐՏ 1928

11 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 593

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԳՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՂ՛ԸՐ ՃԻԳԵՐԸ ԾԱՌԻՆ ՀԱՄԱՐ

Անցեալ օր, պարզելով Հայրենակցական Միութիւններու յափազանց նեղ հայրենասիրութիւնը— բուն բառով՝ տեղասիրութիւնը— իբրեւ օրինակ յիշած էինք Հայաստանի մէջ անջատ անջատ քաղաքներ շինելու ձեռնարկները։

Կ՚արժէ քիչ մը աւելի քրքրել այս խնդիրը։

Որովհետեւ, մոլութիւնը վարակիչ հանգամանք առած է, եւ մեր հաւաքական շահերուն կը վնասէ քիչ մը ամէն ասպարէզի մէջ։

Պատմած էինք Վալանսի պարագան,— Մալաթիոյ կրթասիրաց պարոց բացեր է, բայց միայն Մալաթիացի մանուկներ կ՚ընդունի, եւ միւսները կը մերժէ։

Այս կարգի խտրութեանց բազմաթիւ օրինակներ կրնայինք յիշել, բայց աւելորդ է։ Անոնք որ հետեւած են Հայրենակցական Միութեանց տարիներու գործունէութեան, կրնան պրպտել իրենց յիշողութիւնը։

Այս հոգեբանութիւնը վնասակար է մանաւանդ անոր համար որ, մեր այս ցիրուցան վիճակին մէջ, իր կարգին կը բաժնէ, կը ցրուէ ճիգերը։

Մինչդեռ, կտրուած ըլլալով վարիչ կեդրոնէ մը, աւելի քան երբեք պէտք ունինք որ, ամէն աշխատանք ինքնաբերաբար ուղղուի դէպի ընդհանուր նպատակ մը։

Հայրենակցական Միութիւններ ճիւղերն են միեւնոյն ծառին։ Ինչքան ալ իրենք իրենց զլխուն ծաղկին, միեւնոյն արմատէն կը ծծեն հիւթը, եւ միայն իրենց չեն կրնար վերապահել պտուղը։

Եթէ այս տարրական օրէնքին հպատակէին, անոնք տասն անգամ աւելի արդիւնք տուած պիտի ըլլային։

Նիւթական գետնի վրայ, համազգային աշխատանքներու եւ պատսպարութեանց առեն, անոնք միշտ քով քովի եղած են։ Ի՞նչ է պատճառը որ կ՚անջատուին եւ իւրաքանչիւրը իր ճամբան կ՚երթայ, երբ դրամ ծախսելու խնդիր կը ծագի։

Հարեւանցի ակնարկով մը, կը տեսնենք որ, ճիշտ այս միջոցին, առնուազն 250,000 տոլարի դրամագլուխ մը տրամադրուած է, հայրենակցական գիւղեր կամ աւաններ շինելու համար Հայաստանի մէջ։

Արդ, այդ գումարը կը ծախսուի մաս-մաս. Արաբկիրը իրեն համար, Մալաթիան՝ իրեն, Խարբերդը՝ իր հայրենակիցներուն։

Եւ, ինչպէս դիտել տուած ենք, ու ինչպէս փորձն ալ կ՚ապացուցանէ, իրականին մէջ ոչ մէկ ծրագիր լուրջ արդիւնքի պիտի յանգի։

Չի բաւեր հող մը ապահովել, յատակագիծը շինել, քանի մը պատ շարել,— եւ պարծենալ թէ նոր քաղաք մը շինուած է։

Գոնէ հայրենիքին մէջ զգուշանալու ենք «իմ»ը ու «քու»ն շեշտելէ, վերի եւ վարի արտեր հաստատելէ, եւ, ինչո՞ւ չէ, հարուստի եւ աղքատի պատկերներ ցուցադրելէ։

Նոյն տրամաբանութեամբ ալ, հայրենակցական միութիւն մը կրթարան կամ լսարան հաստատած ատեն, միայն իր համագիւղացիները չէ որ նկատի պիտի առնէ, այլ շրջանի մը ընդհանուր պահանջները։

Մանաւանդ այս գետնին վրայ, հրաշքներ կրնան գործել Հայրենակցականները, եթէ յստակ նային։

Իրերեւս տասն անգամ բացատրած ենք եւ նորէն կը յիշեցնենք։ — Հայրենակցական Միութիւններուն ձեռքն է անմիջապէս վերահաստատել Նախկին Միացեալ-Ազգանուէրը, գաղութներու մէջ կրթարաններ բանալու, եղածներուն օգնելու, մէկ խօսքով՝ նոր սերունդը փրկելու համար։

Իւրաքանչիւր Միութիւն իր կարողութեան համեմատ բաժին մը տրամադրելով, առանց դժուարութեան կը գոյանայ անհրաժեշտ հիմնադրամը։

Մնացածը՝ կազմակերպութեան եւ աշխատանքի խնդիր է։

Քիչ-շատ ամէն գաղութի մէջ ալ կը գտնուին հայրենակցական մասնաճիւղեր։ Անոնք, ուրիշ ազգային մարմիններու հետ խորհրդակցաբար, կրնան ուսումնասիրել տեղական պահանջները եւ ծրագիր ներկայացնել իրենց կեդրոնական վարչութեան։ Այս վերջիններն ալ, իրենց կարգին, խառն ժողովի մը մէջ, կը քննեն, որոշումներ կուտան, եւ նախահաշիւ կը պատրաստեն։

Առաջարկ մըն է այս, շատ համառօտ գիծերով։

Եթէ Հայրենակցականները՝ ուզեն կէս ժամ խորհիլ այս ուղղութեամբ, կէս ճամբան կտրած կ՚ըլլան։

Դրամ կայ։ Կը ծախսուի այսպէս կամ այնպէս։ Յաճախ՝ աննպատակ։

Մեր համոզումով, Հայրենակցականները հիմնադիր մարմինը պիտի ըլլան Նոր Ազգանուէր-Միացեալին։

Ուրիշ խօսքով, ամբողջ հոգը իրենց վրայ չպիտի ծանրանայ։ Իրենք պիտի դառնան կեդրոնաձիգ ուժը, համախմբելով բոլոր Ուսումնասիրաց»ներն ու «Կրթասիրաց»ները, բոլոր ցրտցած տարրերն ու տրամադրելի աղբիւրները։

Այստեղ ծննդավայրի խնդիր չունինք այլեւս, այլ ծնածները հայ պահելու հոգը, անվիճելի եւ տիրական։

Ահա երկու հիմնական գործեր, որոնց վրայ որոճալու պարտք կ՚իյնայ մանաւանդ Ամերիկայի Հայրենակցական Միութեանց վրայ։

Ա.— Գործակցութիւն՝ հաւաքաբար նոր աւան մը շինելու համար Հայաստանի մէջ։ Աւելի լաւ, եթէ փլած գիւղեր նորոգեն։

Բ.— Գործակցութիւն՝ ողջնցնելու համար Նախկին Միացեալ-Ազգանուէրը, համաձայն օրուան պահանջներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵԾԵՐՈՒՆ ԽԱՂԵՐԸ

Յուսաքեր դառնութեամբ արձանագրելով Անգլիոյ ժխտական պատասխանը, Նանսէնեան ծրագրին իրագործման համար գումար մը յատկացնելու առթիւ, դիտել կուտայ (2 Մարտ).

— «Այսպէս ուրեմն, Ազգաժողովի ամէնէն ուժեղ (եւ ամէնէն հարուստ) անդամը, Անգլիան, կը հրաժարի օգնութեան գալ հայ գաղթականներուն, իր հարկատուները նոր «բեռան» տակ չձգելու համար։

Ռումանիան աւելի «խիզախ» եւ «հայասէր» գտնուեցաւ։ Ան գոնէ յօժարեցաւ 1000 աքսորեալի նոր «բեռ» մը բարդել իր պիւտճէին վրայ։ Մեծազօր Անգլիան այսքան իսկ զլացաւ ընել երկրի մը համար, որուն հանդէպ եղաւ ամենա՛ն առատաձեռն՝ երբ խոստումներ կուտար, եւ զարձաւ ամենա՛ն ժլատ՝ երբ գործեր պիտի կատարէր։

Տարիներն անցան անպտուղ սակարկութեանց մէջ եւ հայ գաղթականներու հարցը կարծես ինքնիրեն «լուծուեցաւ»։ Կէսէն մաս մը՝ զոհ գնաց ճերմակ ջարդերուն, միւս մասը՝ տեղաւորուեցաւ զանազան գաղութներու մէջ, իսկ ծիծաղելի քանակ մըն ալ՝ «ներգաղթ» բառին տակ վերադարձաւ իր հայրենիքը։

Հայ գատի «լուծումէն» ետք, այսպէս «լուծուեցաւ» ահա հայ ժողովուրդի ներգաղթի հարցը։

Մոսկուան, որու իշխանութիւնը կը տարածուի աշխարհի մէկ վեցերորդի եւ շուրջ 150 միլիոն ազգաբնակութեան վրայ։

Մոսկուան, որ իր մէջ ուժ կը զգայ «համաշխարհային յեղափոխութիւններ» բոցավառելու եւ համայն մարդկութեան ճակատագիրը վարելու։

Մոսկուան, որ անհատնում դրամներ կը վատնէ «չինմաչինեան» արկածախնդրութեանց վրայ։

Այդ նոյն Մոսկուան «անուժ» եւ «անկարող» կը գտնուի փոքրիկ գաւառի մը (Հայաստան անունով եւ փոքրաթիւ ժողովուրդի մը հայ անունով) գաղթականական աննշան հարցը լուծելու, որ ո՛չ Հայ Դատի մեծութիւնն ունի եւ ո՛չ ալ անոր բարդութիւնները։

Ո՛չ լացնք եւ ոչ խնդանք սակայն, այլ ըմբռնենք ստեղծուած կացութիւնը եւ բառ առնմ ալ ճշտենք մեր ընելիքը։

Օտարը մեզմէ առաւ այն՝ ինչ որ կրնար առնել, ու չտուաւ մեզի մինչեւ իսկ աննշան տոկոսը անոր ինչ որ կրնար տալ։

Կարողութիւնը չէ՛ որ պակսեցաւ իրեն, այլ կամեցողութիւնը.

Ու քանի դեռ քաղաքական նոյն կացութիւնը կը մնայ, աններելի պիտի ըլլար նոր յոյսեր սնուցանել օտար պետութեանց —ռուս թէ ոչ-ռուս— օժանդակութեան շուրջ։»

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 10 Մարտ թուականով.

Խորհրդային Միութեան գերագոյն ատեանի ընդհ. դատախազը կը հաղորդէ որ երեւան հանուած է հակայեղափոխական կազմակերպութիւն մը Շախթիի մէջ (Դոնէցի աւազան), որուն նպատակն էր այդ շրջանի ածուխի հանքերուն մէջ անկարգութիւններ առաջ բերել եւ ճարտարարուեստը քանդել։

Քննութիւնները հաստատեցին թէ այս կազմակերպութեան կեդրոնը կը գտնուի արտասահմանի մէջ։ Բոլոր յանցաւորները ձերբակալուած են եւ պիտի դատուին։

ԹՈՒՐՔԻԱ պիտի մասնակցի ժընեւի զինաթափութեան ժողովին, յատուկ հրաւէրով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՄԷՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ՃԱՆՉՆԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՒԱՆԱՆՔԸ

(Պուքրէշի մեր սեփական թղթակցէն)

Ուշացած է լուրը, բայց ստիպուած եմ տալ.

Յառաջի ընթերցողները թերեւս կը յիշեն որ ռումանահայ թեմական կանոնադրութիւնը, վարչական ճամբով վաւերացուած, կը սպասէ, վեց տարիէ ի վեր, օրէնքի ուժ ստանալու համար, դաւանութեանց օրէնքին խորհրդարանէն անցնելուն։ Այդ օրէնքին վաւերացումէն յետոյ էր որ օրինական կազմակերպութիւն պիտի ստանային Ռումանիոյ մէջ գտնուող բոլոր դաւանանքները, որոնց կարգին եւ մերը։ Իսկ այդ օրէնքը խորհրդարան ներկայացնելու համար կը սպասէր որ նախ Պուքրէշն ու Վատիկանը համաձայնին՝ կաթոլիկ դաւանանքին շուրջ։

Արդ, մեծ եղաւ հայ թեմական իշխանութեան զարմանքը, երբ լուր առաւ թէ դաւանանքներու նախարարութիւնը արդէն մերժած է օրէնքը, որուն մէջ, ճանչցուած դաւանութեանց կարգին, չէ յիշատակուած հայ դաւանանքը, մինչդեռ յիշուած են կաթոլիկը, յոյն կաթոլիկը, հայ կաթոլիկը, իսլամը, մովսիսականը, կալվինականը, եւայլն։ Լուրը շանթահարիչ էր եւ թեմական խորհուրդը անմիջապէս բացառիկ նիստ գումարեց՝ այս աղաղակող անիրաւութիւնը դարմանել տալու միջոցներուն մասին խորհելու համար։

Շուտով կը տեղեկացնեմ այդ ձեռնարկներուն արդիւնքը։

Ըսեմ առ այժմ սա թէ այս անարդարութեան մէջ դեր ունեցած են հաւանաբար կարգ մը հայ թաղականութիւններ,— թերեւս հաստատ մը միայն,— իրենց շահերուն անհամապատասխան գտնելով թեմական իշխանութեան մը կազմակերպութիւնը։

Աւելցնեմ դարձեալ որ օրինագծին նախնական խմբագրութեան մէջ յիշատակուած էր «հայ լուսաւորչական» դաւանանքն ալ։

ՍՈՒԼԹԱՆՆԵՐՈՒ ԳԱՆՁԻՆ ՇՆՈՐՀԻՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ՊԻՏԻ ՀԻՄՆԵՆ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Մարտ 8 թուականով.— Կ՚ըսուի թէ կառավարութիւնը մտադրութիւն ունի հիմնելու ազգային դրամատուն մը եւ այսօր կը հաղորդուի թէ այդ նպատակով է որ Օսմանեան Տան վերջին երեսուն Սուլթաններուն գանձերն ու գոհարեղէնները վերջերս գնահատումի ենթարկուեցան օտար մասնագէտներու կողմէ։

Այս հաշուեթիւնները իբրեւ երաշխաւորութիւն պիտի գործածուին, արտասահմանէն կատարուելիք փոխառութեանց։

Կ՚ըսուի թէ կայսերական Գանձին արժէքն է առնուազն 10 միլիոն անգլիական ոսկի։ Միայն Պարսկաստանի Շահ Իսմայիլի գոհարազարդ Սիրամարգ-Գահը կ՚արժէ երկու միլիոն ոսկերլին։ Ահա այս գումարներով է որ կառավարութիւնը ճամբայ պիտի ելլէ՝ ազգային դրամատունը հիմնելու համար։

Այստեղի ելմտական լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ կրնայ ըլլալ որ կառավարութիւնը հիմնէ ազգային դրամատուն մը, սակայն դեռ ատենի մը համար չպիտի կրնայ միջամտել գալ։ Նոյնպէս դիտել կը տրուի թէ պալատական գոհարեղէններու երաշխաւորութեան փոխարէն արտասահմանէն առնուելիք դրամը բաւարար չպիտի ըլլայ։ Այսպիսի դրամատան մը գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ կայունացնել թրքական դրամը։

Ինչպէս կը յիշուի, 1909ին Անգլիացիները Պոլսոյ մէջ հիմնած էին թուրք Ազգային դրամատուն մը (National Bank of Turkey), որ 1920-26 ո՛չ մէկ շահաբաժին վճարած է բաժնետէրերուն։

.˙. Թրքական թղթադրամի կայունացման մասին կազմուած Քննիչ Յանձնաժողովը երկու ամիսէ ի վեր նիստ կը գումարէ՝ ուսումնասիրելով այն միջոցները, որ ընդհ. պատերազմէն վերջ գործադրուած են կարգ մը պետութեանց կողմէ։ Քննիչ Յանձնաժողովը տեղեկագիրը ներկայացուցած է Առեւտր. Սենեակի Համաժողովին։

Տիգրանակերտի խորհրդաժողովը

Անատոլուի Գործակալութիւնը Մարտինէն կը հաղորդէ.— Առաջին մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ Արեւելեան Նահանգներու բոլոր կուսակալները Տիգրանակերտ հրաւիրած է։ Մարտինի եւ Ուրֆայի կուսակալները արդէն իսկ Տիգրանակերտ հասած են։ Իպրահիմ Թալի պէյի նախագահութեան տակ գումարուելիք այս ժողովներուն մէջ վիճաբանութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին Արեւելեան Նահանգներու վերաշինութեան եւ յառաջդիմութեան, տնտեսական, առեւտրական, երկրագործական եւ ճարտարարուեստական զարգացման մասին։ Կը կարծուի թէ խորհրդաժողովը տասը օր պիտի տեւէ։

Վէհապիները կազմ ու պատրաստ

Թայմզի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ 8 Մարտ թուականով.—

Հակառակ պաշտօնական հերքումներուն թէ Վէհապիներու կողմէ ոեւէ լուրջ վտանգ մը չի սպառնար Անդրյորդանանի, անապատէն կը շարունակեն լուրեր հասնիլ։ Հիմա Ամմանէն Անդրյորդանանի մայրաքաղաքը կը հաղորդեն որ Վէհապիները երեք բանակներ ունին, անոնց առաջինը Շէյխ Ֆայսալ էտ Տովիշի հրամանին տակ դիրք բռնած է Պիր Հագիլի մէջ՝ Իրաքի սահմանին մօտ, երկրորդը կը գտնուի Շէյխ Էլ Աքիլի հրամանին տակ եւ բանակած է Թէմայի մէջ Ճաուֆէն 50 մղոն դէպի հարաւ-արեւմուտք, երրորդը Շէյխ Իպն Շակիթի հրամանին տակ՝ դիրք բռնած է Թէպուքի մէջ Հիճազի երկաթու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԳԱՑԷՔ, ԵՒ ՊԱՏՄԵՑԷՔ

Ուրեմն, ափ մը հայ արիներ Լոնտոն պիտի երթան Ապրիլին, բանակելու համար իրենց տարեկից Անգլիացիներու հետ։

Առաջ, երեւելիներ եւ դիւանագէտներ միայն կրնային ոտք դնել այդ ազնուապետական հողին վրայ։

Այսօր՝ ափ մը տղաք, որ հազիւ կրնան դատել թէ ո՛ւրկէ եկան, եւ ո՛ւր կը գտնուին։

Գացէք, տղաք, եւ պատմեցէք։

Աւելի ճիշտ, ոչ մէկ բան պատմեցէք։

Ձեր կերպարանքը, ձեր ինքնավստահ նայուածքը, ձեր ներկայութիւնը՝ այդ հեռաւոր եւ մռայլ ափերուն վրայ, ամբողջ պատմութիւն մըն է։

Եթէ միայն ուզեն հասկնալ..

×

Առջի օր, իրենց խմբապետին հանդիպեցայ «Յառաջ»ի խմբագրատան մէջ։

— Քանի՞ հոգի էք, ի՞նչ ծախք ունիք այս պտոյտին համար, եւ ի՞նչպէս պիտի ճարէք։

— Տասնըհինգ հոգի։ Ճամբու ծախքն է, հաւաքաբար, 3500 ֆրանք։ Ընդհ. մասնաւորապէս սորվեցան (երկու շիլին՝ իւրաքանչիւրին)։ Անցագիրը անակնկալ եղաւ. եթէ Հ. Հ. անցագիրները վաւերական ըլլային, այդ հոգէն կ՚ազատէինք։ Հիմա ստիպուած ենք Նանսէնեան անցագիր առնել, հատը՝ 84 ֆր. համագումար՝ 1260։ Միայն վիզէի ծախքը շնորհուած են։ Խումբը պատրաստ ունի հազար ֆրանք։ Ծնողներէն կը յուսանք ստանալ 3000 (200ական ֆրանք)։ Մնացածը՝ «Յառաջ»էն կը սպասենք։ Պտոյտը պիտի տեւէ 15—20 օր։

Ուրեմն, մօտաւորապէս 8000 ֆրանք, ինչ որ հազիւ կը բաւէ։

«Յառաջ»ը, իրեն եղած դիմումին վրայ, 2000 միայն պիտի հաւաքէր։ Արդէն գոյացած է 2210։ Անշուշտ խմբագրութիւնը պիտի ուզէ բաց պահել ցանկը, որպէսզի ոչ միայն ո՛ր եւ է նեղութիւն չկրեն մեր արի պատանիները, այլ եւ բոլորովին չզատարկուի իրենց արկղիկը։

Երէկ, ընդ հուր եւ ընդ սուր, փայլեցա՛նք «Խաչնակիցներու» կողքին, եւ կուշտ մը խնդացին մեր վրայ։

Հիմա կարգը մերն է խնդալու իրենց վրայ։

Ջարդուած, արմատախիլ, ծզակտոր, ծովէ ծով նետուած,— եւ սակայն ողջ ենք նորէն։

Շնականօրէն լքուած՝ բոլորէն, կը յամառինք շնչել, տոկալ եւ գործել՝ իրենց դուռներուն առջեւ։

Մինչեւ անգամ տասը-տասնըհինգ տարեկան պատանիներով։

Կրնա՞ս շեշտակի նայիլ այս պատանիներու արի աչքերուն, խաբեբա՛յ Ալպիոն։

Դո՛ւն, յաւիտենական խաթութեան։ Վ.ՌՀ.

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

Ե. Ցանկ

	Ֆր.
Արմէն-Գուրիտոն Գուսայքեան	20
Յ. Ալթունեան, Անվէրս	10
Մուշեղ Կիւրեղեան, Լիեժվիլ	10
Գումար	40
Դ. ցանկին գումարը	670
Գարոյեան եղբ. չէքը	1500
Ընդհ. գումար.	2210

Ցայտնուած փափաքին վրայ, բաց կը պահենք ցանկը։ Կարդալ այսօրուան («Տոմսեր»)ը։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԿՆՃԻՌՆԵՐԸ

(ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ)

Ա.

Քառամեայ մեծ պատերազմը, ձեւափոխելով Փոքր Ասիոյ աշխարհագրական եւ ազատագրական պատկերը, հիմնովին կերպարանափոխեց նաեւ անոր բնակչութեան եւ իշխանութեան փոխ-յարաբերութիւններու վիճակը, որ գոյութիւն ունէր նախապատերազմեան շրջանին։

Պատերազմի նախօրէին Թուրքիան, թէեւ անդամատուած եւրոպական իր հողամասերէն, տնտեսաժենային ամբողջութիւն մըն էր իր «բուն հայրենիքին» մէջ եւ ազգայնական տարամերժ կիրքէն կուրացած ու յափշտակուած համիսլամական ցնորքներով կը խորհէր պատերազմի կրակէն շագանակներ հանել ի հաշիւ Կովկասի եւ Եգիպտոսի։ Այս նպատակին հասնելու համար, նախ՝ ծրագրեց միատարր եւ խուլամ Թուրքիա մը ստեղծել՝ մաքրելով Հայերը, Յոյները եւ Ասորիները, որմէ յետոյ իր արիւնոտ մագիլները ուղղեց դէպի Կովկաս . . .

Պարսկաստանը, շնորհիւ իր ներքին երկպառակութիւններու եւ պալատական դաւադրութիւններու, գրեթէ կորսնցուցած էր իր քաղաքական եւ, մանաւանդ տնտեսական անկախութիւնը՝ իբրաչէս բաժնուած Անգլիոյ եւ Ռուսաստանի միջեւ։ Առաջինը հարաւային մասէն ճամբայ հարթած էր դէպի իր խոշոր գաղութները, իսկ Ռուսաստանը տէր էր դարձած հիւսիսային մասին՝ ապագային դէպի Պարսից Ծոց իջնելու երազով եւ Անգլիոյ դէմ պատնէշ մը կանգնեցնելու օրուան քաղաքականութեամբ։

Անգլիան, ատկէ զատ, նախապէս ապահոված էր իրեն նաեւ Պարսից Ծոցի արեւմտեան անկիւնը՝ հովանաւորելով Քովէյթի Շէյխը եւ օգտուելով անոր նաւահանգիստէն։

Ֆրանսան դեռ 60-ական թուականներէն թեւարկած էր Լիբանանը՝ յարմար առիթի սպասելով բարձրանալու դէպի Կիլիկիա, որուն հասաւ օր մը, բայց չկրցաւ ըստ արժանւոյն գնահատել զայն ու պահել։

«Տաք ծովը» իջնելու երազներու իրականացումը մօտեցած էր նաեւ Ռուսաստանի համար, բայց ներքին յեղաշրջումները ժամանակաւորապէս կասեցուցին անոր արշաւը։

Ասով հանդերձ, Թուրքիան տնտեսապէս բաժնելու անհարկու պայքարը կը մղուէր մեծ պետութիւններու մէջ։ Ասոնց մէջ Գերմանիան էր միայն, որ զբաղած իր դէմքը Պերլին-Պաղտատ երկաթուղագծին ստուերին մէջ պահած, կը սպասէր իրական տէրը դառնալ Փոքր Ասիոյ ամբողջ տարածութեան։ Եւ, ո՞վ գիտէ, եթէ պատերազմը քանի մը տարի վերջ ծագելու ըլլար, թերեւս, ան պարտադրէր յաղթականի պայմանները...

Պատերազմի ելքը, խորտակելով շատ մը պետութիւններ, հիմն ի վեր տապալեց նաեւ շատերու երազները, եւ իրագործուեցան անյայտ համարուած քաղաքական իղձեր։

Կեդրոնական պետութիւններու եւ Թուրքիոյ պարտութեամբ հրապարակ բերուեցան (մեծ պետութիւններու քաղաքական հաշիւներու բերմամբ) նոր ազգեր իրենց նոր հողամասերով եւ տարբեր քաղաքական ուղիներով, որոնք նոր բարդութիւններ եւ նոր կնճիռներ ստեղծեցին համաշխարհային քաղաքականութեան եւ միջազգային յարաբերութիւններու մէջ։

Ներկայ պարագային ես կ'ուզէի ընդհանուր ակնարկ նետել միայն Թուրքիոյ եւ, ընդհանրապէս, Արեւելքի հետ առնչութիւն ունեցող քաղաքական կնճիռներու վրայ։

Թուրքիան պատերազմին մէջ կորսնցուց իր հողամասերէն, ի միջի այլոց, Արաբիան, Միջագետքը, Պաղեստինը եւ Սուրիան —ծայրամասերը իր հարաւային տիրապետութեան։ Մուտրոսի զինադադարը փաստօրէն անոր թողուց Հայաստանը, իսկ, որ գլխաւորն է, Թուրքիան չզինաթափուեցաւ։ Իսկ Սէվրը աշխարհ բերաւ Մուսթաֆա Քէմալը, որ ջախջախելով յունական բանակը, դիւանագիտօրէն պարտութեան մատնեց յաղթականները՝ կորզելով Լօզանի դաշնագիրը։

Անգլիան էր գլխաւոր ժառանգը անջատուած Արաբիոյ, Միջագետքի, Պաղեստինի եւ ժամանակ մը Սուրիոյ։

Սկիզբէն Անգլիան ջանաց վերածնցնել արաբական մեծ կայսրութիւնը Մէքքէի Շէյխ Հիւսէյնի գահին տակ համախմբելով Կարմիր եւ Պարսից ծովերուն միջեւ տարածուող հողամասերը. հոն կ'ուզէր փոխադրել նաեւ իսլամական խալիֆայական կեդրոնը։ Այս նպատակով Շէյխ Հիւսէյնի քովը ղրկուեցաւ գնդապետ Լօրէնսը՝ ճարպիկ եւ յանդուգն քաղաքագէտ մը, որ հռչակուեցաւ ստերլինգներու հեղեղը... 1917ին Բալֆուրը կը յայտարարէր Պաղեստինի անջատումը Արաբիայէն եւ միայն 1920ին էր, որ Սան-Ռէմոյի մէջ, Ֆրանսայի կը թողուր Սուրիան։

Անգլիան սկզբի տարիներուն ինքզինքը կատարեալ տէր կը ճանչնար այդ երկիրներուն մէջ եւ իր բիրտ վարչաձեւը այնքան զայրացուց Իրաքի Արաբները, որ անոնք 1920 թուին բարձրացուցին ապստամբութեան դրօշը. այս համակերպուեցան Անգլիացիներու այն սպառնալիքին առջեւ, թէ Իրաքի հիւսիսային մասերէն իրենց ուժերը պիտի քաշեն եւ սահմանները պիտի բանան Թուրքերուն առջեւ... 1921 թուին Չըրչիլի նախագահութեամբ Եգիպտոսի մէջ գումարուած անգլիական բարձրաստիճան պաշտօնեաներու ժողովին մէջ կ'որոշուի Արաբիան, Իրաքը եւ Անդրյորդանանը վերածել առանձին պետութիւններու..., Անգլիական հսկողութեան դիւրացման համար, անշուշտ։ Նոր պետութիւնները կը կազմուին, եւ Շէյխ Հիւսէյնի մէկ որդին՝ Ֆէյսալը Իրաքի, իսկ Ապտըլլահը՝ Անդրյորդանանի թագաւոր կը հռչակուին։

1924 թուին Անգլիան դաշնագրի մը օրինակը կը ներկայացնէ Շէյխ Հիւսէյնին, որուն մէջ անգլիական հովանաւորութիւնը տնտեսական մենաշնորհներու լիակատար տէրը կը ճանչցնէր ինքզինքը։ Հիւսէյն կը մերժէ այդ եւ կը յայտարարէ Պաղեստինի կցումը Արաբիոյ։ Ի պատասխան Անգլիացիները կը կազմակերպեն Վահապիներու արշաւանքը Հիջազի վրայ, որ կը նուաճէ երկիրը եւ Իպն Սաուտը տէր կը հռչակուի։ Շէյխ Հիւսէյնը կը քաշուի Եէմէն եւ կը յայտարարէ, թէ՝ «ուրախ է, որ պարտուած է Արաբէ մը եւ ոչ Անգլիացիներէ»։

Եւ այսօր հոն խլրդային աշխատանք կը կատարէ Թուրքիան բոլշեւիկ ռուսերու աջակցութեամբ, իսկ Անգլիան կը ջանայ ամրացնել իր տիրապետութիւնը՝ այսպէս հասնիլ կամենալով իր նպատակին՝ Միջերկրականէն Հնդկաստան տանող հողամասերը ենթարկելով իր վերահսկողութեան։

Միեւնոյն ժամանակ Մուսուլ սանճաքի վէճի լուծումը դիւրացնելով Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ՝ ամենաճարպիկ խաղերով յաջողեցաւ ամրանալ հոն, որպէս զի պատեհ առիթով մը (օրինակ, խալիֆայութեան պատերազմի մը պարագային) սողայ դէպի Վանայ ծովը եւ տիրէ այն նրբանցքին, որ կը սկսի Սղերդէն եւ կը յանգի պարսկական սահմանը։

Պէտք չէ մոռնալ, որ այս բոլոր քաղաքական մեքենայութիւնները աշխարհակալական հսկայ պայքարներուն հանդերձ, գերագանցապէս կը ձգտին տնտեսական եւ ռազմական շահեր ապահովել։ Երկրորդական գծի վրայ են ձգուած ներկայիս տեղական արտադրութիւններու եւ հում նիւթերու արտահանման շահագործութիւնը՝ հարկային անհաշուելի հարստութեան աղբիւրներն են, որ հանգիստ քուն չեն տար դրամատիրական պետութիւններուն։

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՍԵՐՊ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԵՐԳԵՐ

ԱՆԷԾՔ

Երեք լերան ետեւէն մայրը կը
կանչէր Մարան,
Երեք լերան ետեւէն մայրը կը
կանչէր,
Եւ աղջիկը չորս անգամ կանչելուն՝ մէկ հեղ նշան կուտար,
Ինն անգամ կանչելուն՝ մէկ հեղ
արձագանգ կուտար,
— Մարա՛, լուացի՞ր ճերմակեղէնները:
— Ո՛չ, մայրիկ, դեռ ջուրին իսկ
չեմ մօտեցած,
Եւ ճերմակեղէնները չեմ լուացած,
Որովհետեւ Նոփօ ջուրը պղտորեց:
Անիծէ՛ զայն, մա՛յր, որպէսզի
ես ալ անիծեմ:
— Աստուած տա՛ր՝ կախուէ՛ր...
— . . . Ցած ծառէն ճերմակ
վիզիս:
— Աստուած տա՛ր՝ բանտ իյնար...
— . . . Բանտին մէջ իմ ծոցիս:
— Աստուած տա՛ր՝ կապուէր
շղթայով...
— . . . Շղթայովն իմ սպիտակ
թեւերուս:
— Աստուած տա՛ր՝ հեղձը քշէր...
. . . Քշէ՛ր, քշէ՛ր, ա՛խ մայրիկ, եւ քովս բերէ՛ր:

ԻՆՉՈ՞Վ ԼՈՒԱՄ

Երիտասարդ մը ձի կ'արածէր,
Ձի կ'արածէր լուսնի լոյսին տակ.
Ցանկապատ վախցաւ լուսինէն,
Փախաւ անտառ:
Անտառին՝ մէջ կրակ կը վառէին,
Կրակին շուրջը «քոլօ» կը պարէին:
«Քոլօ»-ին մէջ աղջիկ մը կար.
Երիտասարդը աղջկան մօտն
անցաւ:
Ցօգնեցաւ, քրտնեցաւ,
Ձեռքը երկնցուց անոր աղուոր
վիզին
Առաւ մետաքսէ թաշկինակ մը,
Սրբուեցաւ, սրբեց աղջկան քիթիքը,
Յետոյ թաշկինակը տուաւ աղջկան.
— «Ա՛յ իմ հոգիս, ա՛ռ մետաքսէ այս թաշկինակը,
Լուա՛ զայն, լուա՛ զայն»:
Աղջիկը սկսաւ լալ եւ արցունք
թափել:
— «Ինչպէ՞ս լուամ,
Օճառը սուղ է,
Մաքուր ջուր չկայ,
Բարկ արեւը մայր մտած է»:
Բայց երիտասարդը պատասխանեց.
— «Ո՛վ Աստուած, աղջի՛կ,
Ձեռքերդ սպիտակ օճառ են,
Արցունքներդ յստակ ջուր են:
Բարկ արեւն ալ քու տաք ծոցդ է»:

ԺԱՄԱՆԱԿ ՉԿՈՐՍՆՑՆԵՆՔ

Հիմա կը հիւթայ բայլըք կ'իջնի,
Եւ կուգայ գարունը,
Թռչունները կ'երգեն, ծաղիկները կը բացուին.
[illegible]
[illegible]
Միայն, իմ գոհա՛րս, սիրելի՛ս,
Զոր դեռ ոչ ոք համբուրած է,
Միայն դո՛ւն կը կորսնցնես ժամանակը եւ չե՛ս համբուրեր զիս...

ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՅ ԻՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

(Թղթակցութիւն Թաւրիզէն)

Պարսկահայ գաղութներու ազգային բոլոր դպրոցները, Նոր Տարուան առթիւ կը կազմակերպեն թատերական, գրական եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, որոնք ոչ միայն հոգեկան վայելք կ'ընծայեն, այլ եւ կը նպաստեն դպրոցներու դրամական մուտքին։ Պարսկահայ բոլոր գաղութներու մէջ հասարակութիւնը առանց խտրութեան, այդ երեկոյթներուն ներկայ կ'ըլլայ եւ իր բարոյական քաջալերանքին հետ նիւթական աջակցութիւնն ալ ցոյց կուտայ իր դպրոցներուն։

Մանաւանդ մեր խօսքը Թաւրիզի հայութեան եւ ազգային դպրոցներու մասին, ըսենք, որ դպրոցական գործը շատ կանոնաւոր հիմքերու վրայ դրուած է տասնեակ տարիներէ ի վեր եւ այսօր դպրոցասիրութիւնը Թաւրիզի մէջ, այնքան առաջ գացեր է, որ անգամ հայ բնանակիրները, լուացարարն ու որբեւայրի հագթուխը, նիւթական տագնապի մատնուած ընտանիքները, իրենց զաւակները ուսման կուտան, հոգալով անոնց դպրոցական ծախքերը։ Կրնանք համարձակ ըսել, որ Թաւրիզի հայութեան 100 անձէն 90 հոգին այժմ կարդալ գրել գիտէ, իսկ տասը տարի յետոյ հասարակութեան մէջ այլ եւս անուս մնացող չի մնար։

Նոր Տարուան (1928) երեկոյթները տեղի ունեցան դեկտեմբերի վերջերէն մինչեւ յունուարի սկիզբը, այսպէս

1.— Կեդրոնական դպրոցը.— Արամեան թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ այս դպրոցի ամանորի երեկոյթը՝ գրական-գեղարուեստական եւ թատերական բաժիններով։ Եղան արտասանութիւններ՝ հայերէն, պարսկերէն, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն լեզուներով եւ խմբական քառաձայն երգեր. թատերական բաժինը իր կարգին անցաւ յաջող եւ ուրախ։

Երեկոյթի հասոյթը բաժիններէն մէկն ալ մարզանքն էր։

Աշակերտուհիները պարեցին ասիական եւ եւրոպական պարեր։

2. Հայկազեան - Թամարեան դպրոց.— Երեկոյթը բաղկացած էր հետեւեալ բաժիններէ. գրական, գեղարուեստական, երաժշտական, թատերական եւն. Աշակերտները ներկայացուցին Յովհաննէսի «Քէֆ անողին քէֆ մի» ժողովրդական հէքեաթը։

3. Արամեան դպրոցի աշակերտները ներկայացուցին «Երգարութեան Ջանգ...» (Քառաձայն երգեր), Դիլանեանի), արտասանութիւն եւ այլ բաժիններ, մեծ ուրախութիւն պատճառեցին։

Երեկոյթներ տուին նաեւ Թաւրիզի Հայոց կուլտ. Միութիւնը. 5) Թաւրիզի խումբ մը հայ որբեր... գին հովանաւորութեամբ բիզի երկսեռ գիմնազիոն... լաւ այլ մանկապարտէզը։

Այժմ տեսնենք թէ... հայ գաղութը դեկտ. ... չեւ Յունուար 1, եօթը ... թացքին, վերոյիշեալ երեկոյթներուն, դրամական ի՞նչ ... տուած է.—

1) Թեմական դպրոց
2) Հայկազեան »
3) Արամեան »
4) Կուլտ. Միութիւն
5 Երկսեռ Գիմնազիոն
6) Հայ որբեր
7) Մանկապարտէզ

Այս գումարին վրայ ... ւելցնենք նաեւ յօգուտ Հայկազեան եւ Արամեան ազգային դպրոցներու, Ծննդեան խթման գիշերը հանգանակուած աւետիսի դրամը՝ եւ ... օրհնէնքի առատ փոխ... ուած մոմերու, այլեւ ... քաւորներու նուէրները ... գումարն է՝

Ընդհ. գում.

Եթէ այս գումարին ... 42 թուման եւս հաշուենք... գան բարեգործական նպատակ... րու համար, կ'ունենանք 2000 թուման, դրամ... կրթական եւ մշակութային... նարկութիւններուն։

Այս գումարէն ազգային ... բեք դպրոցներու ստացած ... է 1063 թուման։

Զգիտեմ արտասահման... այժմ կայ գաղութ մը... նախանձով մէջտեղ գայ... որ ինքն ալ իր ազգային դպրո... րուն եւ մշակութային ... կութեանց մէկ շաբաթ... թացքին 2000 ... տուած է։

Այս երեկոյթը ... այս համեստ գաղութ... հայութեան պատիւ ... գաղութ մը, ուր հայ... միջակ եւ աղքատ կամ... գասակարգերէ կը բաղկանայ... մասը։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻԿԱՐԵԱՆԸ(*)

Ոչ ոք անոնցմէ որ ծանօթ էին իր սարսափելի արհեստին եւ աւելի կամ պակաս օգտուած էին կամ կը յուսային օգտուիլ իրմէ, կը համարձակէր զինքը այս անունով որակել. ընդհակառակն ամէնքը գոնէ երեսանց զայն դատաւոր մը կը նկատէին, որովհետեւ իրականին մէջ, ան միայն արտակարգ պարագաներու իր արհեստը ի գործ կը դնէր, երբ օրինակի համար՝ արդար վրէժ մը արիւն կը պահանջէր եւ կամ անհրաժեշտ էր մէջտեղէն վերցնել մէկը որ ընտանիքի մը եւ մարդու մը խաղաղութիւնը կը վրդովէր։

Եւ մանրակրկիտ կերպով իրեն ներկայացուած դատը կ'ուսումնասիրէր՝ անդառնալի վճիռ մը յանգելէ առաջ։ Կ'ուսումնասիրէր առանց բարձրագոյն խղճահարութեանց, առանց կրօնական սկզբունքներու, առանց աւելորդ պաշտպանութիւններու։

Աստուծոյ չէր հաւատար, ոչ ալ ապագայ կեանքի մը. չէր հաւատար պաշտօնական արդարութեան, եւ նոյնիսկ իր առաջին սպանութիւնը ի՛ր հաշուոյն կատարած էր, երբ հետեւանք իր կորսնցուցած մէկ դատին՝ որ դատարանէն մինչեւ վճռաբեկ ատեան հասնելէ վերջ՝ զինքը թշուառութեան մատնած էր։ Եւ իրաւունքը իր կողմն էր։ Իր տունը աճուրդի դրուած էր. կահ կարասին ծախուած ու այսպիսի անարդարութեան մը առթած վշտովը համակուած, կատաղութենէն իր ձեռքերը կը խածնէր եւ իր արիւնը այն ժամանակ միայն հանդարտեցաւ, երբ զինք հալածողին արեան հոտիլը տեսաւ։

Մարդասպան ըլլալէն վերջ, դատական իշխանութիւնը զայն չէր պատժած, ոչ իսկ փնտռած էր,— ուստի գրեթէ հեղնական սա համոզումը գոյացուց որ մարդ իր ձեռքով պէտք է իր վրէժը լուծէ։

Իրիկուն մը, թշուառութեան եւ վհատութեան առաջին օրերուն, իր այս համոզումին մասին բարեկամի մը հետ կը խօսէր, որ իր կարգին կը զանգատէր՝ հակառակորդի մը կողմէ մահուան ու կործանումի սպառնալիքին ենթակայ ըլլալուն համար։

— Վերցո՛ւր զայն մէջտեղէն, ուրիշ միջոց չկայ։

Բայց իր բարեկամը տկար վախկոտին մէկն էր. ատիկա ինքն ալ խոստովանեցաւ եւ աւելցուց որ զոհ պիտի մնար, եթէ ուրիշ մը տրամադիր ըլլար իրեն օգնելու։

Մինակի հարցուց

— Ո՞րքան կը վճարես։

Եւ իրարու աչքերուն մէջ նայեցան, այնպէս ինչպէս պէտք են նայիլ սատանաները։

. . .

Հիմակ շատ տարիներէ եւ լաւ յաջողած փորձերէ վերջ, մասնաւոր պարագայ մը կը ներկայանար։ Այս մարդը, որ որոշ հարստութիւն մը շինած էր եւ հոս հոն ճամբորդութիւններ կ'ընէր՝ ձիերու վաճառականութեամբ զբաղելով, օրին մէկը այրի կնոջ մը հանդիպեցաւ, դեռ երիտասարդ եւ խռովիչ ու անպատկառ գեղեցկութեամբ։ Անոր բնակարանը կը բարձրանար ձիթաստաններու կապտորակ ամպի մը մէջէն, բլրան գառիվայրին ճիշդ մէջտեղը, որուն գագաթը հանգչող մոխրագոյն գիւղակը՝ կարծես թէ քարէն ծնունդ առած էր։ Եւ այնքան հարուստ էր որ ծախու ձիեր ալ ունէր, մինչ այդ երկրին մէջ ուրիշ մարդիկ էշերով կը ճամբորդէին։

Երկուքը միասին արօտատեղի իջան՝ ձիերը տեսնելու նպատակով. հոն կանանչին վրայ, ուր բարձրաւանդակին շուքը կ'իյնար, սեւորակ գոյն մը տալով անոր, ճերմակ ուժեղ ձիերը կ'արածէին մարմարի մէջ փորագրուածի պէս։ Իրաւամբ յոգնութեան դիմացող յաղթանդամ կենդանիներ էին անոնք. եւ մարդը անոնց բերանները քննելէ եւ ամէն մէկ մասը շօշափելէ վերջ, գոհունակ երեւոյթ մը առաւ։

Տուն մտան եւ սակարկութիւնը ընելէ վերջ, կինը գինի հրամցուց. հոտաւէտ, ուժեղ գինի մըն էր, զոր մարդը՝ հակառակ խմող մը ըլլալուն, չէր ճանչնար եւ զուգէ այդ պատճառաւ անմիջապէս իր արիւնը հրդեհեց։ Աւելի ճիշդ, կնոջ ձեւերը ու ներկայութիւնն էր որ զինքը կը գրգռէին. եւ անսովոր նայուածքով մը ան մարդուն կը նայէր՝ իր խոշոր սեւ ու դեղին աչքերով, որոնք կարծես կասկածի եւ առեղծութեան լոյսով մը կը փայլէին։ Կինը իր այս վերաբերումին պատճառը առանց այլ եւ այլի բացատրեց գուն, որ ընդհակառակն իր խօսքերուն մէջ բարեկամական կեղծ շեշտ մը կը դնէր.

— Զարմանալի նմանութիւն մը ունիք ինծի ծանօթ մարդու հետ, զոր հաւանօրէն դուք ալ կը ճանչնաք.— վարի ... ձիթարանին տէրը, Ջաղացպանը։ Ազգական է՞ք իրարու։

— Ոչ տեսած եւ ոչ ալ ճանչցած եմ, ոչ իսկ անունը ... պատասխանեց մարդը հանդարտիկ հեգնութեամբ մը։ Իսկ ...

— Ե՛ս, դժբախտաբար կը ճանչնամ. հազար ձեւերով ... տեց զիս։

— Ատիկա շատ նպաստաւոր չէ իմ նմանութեանս ... վախնաք որ ես սրտով ու զգացումներով ալ իրեն կը նմանիմ ...

— Ո՛չ, ո՛չ, ըսաւ խնդալով եւ կարծես ապահովուած. ... քերը տարբեր են. պատուաւոր մարդու մը աչքերուն կը նմանին ...

Մարդը աչքերը վար չառաւ, վասնզի անոր դիմաց ... ինքզինք պատուաւոր կը զգար, այլ եւ վեհանձն ու մեծ...

Յետոյ սկսաւ պատմել Ջաղացպանին ըրած խարէութ... որոնք օրէնքին համաձայն, խարէութիւն ալ կարելի չէր ... որովհետեւ կինը առանց շահի եւ փոխանակագիրի դրա... տուած էր, իսկ Ջաղացպանը մտքէն անգամ չէր անցըներ ... գումարը վերադարձնել։

— Անցեալ ամեր ձիթապտուղներուս ձէթն ալ իրեն վար... խոստանալով որ լաւ գինով ծախել պիտի տայ. այս՝ ծախեց ... ի՛ր օգտին. անիծուած ըլլայ։

— Սակայն ներեցէք. գուցէ անխորհուրդ հարցում մը ... դուք քաջ մարդիկ, ազգականներ չունի՞ք ձեր իրաւունքը ... տալու համար։

— Բնաւ մէկը չունիմ. ես այս երկրէն չեմ. միայն խեղճ ... նիս կողմէն քանի մը ազգականներ կան, բայց անոնք ... յափշտակիչ թռչուններն ալ գիս կ'ատեն։ Երբ ինծի ... թիւն մը պատահի, ամէնէն առաջ իրենք կ'ուրանան։

Մարդը պուտ պուտ գինին կը խմէր եւ մտախոհ ... դատաւորի իր վաղեմի բնազդը կ'արթննար իր մէջ, ... աւելի ազնիւ, բարձր, գրեթէ զօրավիգ ձեւի մը տակ ...

— Բայց ձեր բարեկամը իբրեւ ի՞նչ կը ներկայանայ ...

(*) Սիկարեանը (Sicario) մարդասպան մըն է որ ուրիշին հաշուոյն վճարումով սպանութիւններ կ'ընէ.

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

77.— ՍԻՐԵՐԳ ԱՐԱԲԿԻՐԷՆ

— Նորուկ պլպլուկ հարսնուկ,
Քու երեսդ ո՞վ է հրիներ։

Պաղչան վարդ քաղել իջայ,
Վարդին թուփը հրինեց։

— Ձարնայ ան վարդին թուփը,
Քու երեսդ օրէ հրինեց։

— Մ'ըսեր ու մ'անիծեր, ժալլիկ,
Աւրիկա երէկ մանուն ս'է պաղեր...
Պագաւ քի առնայ մուրատ,
Մ'անիծես կ'ըլլայ պէտուրատ։

Հաւաքեց
Միլրտիչ Տէր Պետրոսեան

ՄՈՒԽԹԱՐ ՊԷՅԻ ԴԵՐԸ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԱՏԵՆ

Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի Անկախութեան կոմիտէն լուռ պայքար կը մղէ Ուաշինկթընի Թուրք դեսպան Մուխթար պէյի դէմ իբրեւ ջարդարար։

Այս առթիւ ամերիկեան Նիւ Եորք Թայմզ թերթը նպաստաւոր տեղեկութիւններ հրատարակած ըլլալով, ծայրէնակից Տեղեկաց Ղազարեան, ... բաց նամակը ուղղած է նոյն խմբագրութեան (8 Յունուար)։

Ըստ որին 1915 Մայիսին Դաշնակից պետութիւնները հաւաքական յայտարարութիւն մը ըրին, թէ «անձնապէս պատասխանատու պիտի բռնեն հայկական խժդժութեանց մէջ յանցաւոր եղողները»։ Նոյնպէս 1915 Յունիս 2ին, Լորտ Քրու, Լորտերու ժողովին մէջ, խօսելով կառավարութեան անունով՝ ըսաւ, թէ «Հայոց (խժդժութեանց) պատասխանատուները ի վերջոյ իրենց արդար պատիժը պիտի ստանան»...

Դաշնակիցներու Պոլսոյ գրաւման ատեն (1919—1920), դաշնակից ոստիկանութիւնը ձերբակալեց յանցաւոր ճանչցուածներէն բազմաթիւ հոգիներ (թիւով 70), որոնք տակաւին չէին փախած երկրէն, եւ արգելափակեց զանոնք Մալթա կղզին։

Մուխթար պէյ Դաշնակիցներու ցանկին վրայ էր, բայց արտասովոր բախտով մը խուսափեցաւ ոստիկանութենէն, եւ անգաւ Անգլիական հետախուզական բաժնի (British Intelligence Service) պաշտօնեան, որուն յանձնուած էր Մուխթարը ձերբակալելու գործը, այս տողերը գրողին ծանօթ է։

Ցետոյ, Դաշնակիցները Մալթայի բանտարկեալները ազատ ձգեցին. Անոր վրայ Հայերը անոնց մէկ քանին սպաննեցին, ի մէջ այլոց պատերազմի ատենուան մեծ եպարքոսը, երկու քը դահճի անդամները եւ ուրիշներ։ Հայ վրէժխնդիրներէն երկու քը ինքզինքնին ոստիկանութեան յանձնեցին,— մէկը՝ Պերլինի մէջ, միւսը՝ Պոլսոյ մէջ՝ Դաշնակիցներու գրաւման ժամանակ. դատուեցան եւ անպարտ արձակուեցան։

Երկրորդ՝ զինադադարէն անմիջապէս վերջ՝ Երիտասարդ Թուրքերու դահճին անդամները երկրէն փախան, եւ Ֆէրիտ փաշայի կողմէ կազմուեցաւ նոր Նախարարութիւն մը։ Նախարարութիւնը ստեղծեց քննիչ Յանձնախումբ մը, որ զբաղեցաւ քննելու Երիտասարդ Թուրք (ուրիշ բառով՝ Իթթիհատական) ղեկավարներու պատերազմի ժամանակամիջոցին ըրած գործունէութիւնը։

Կատարուած քննութիւններու արձանագրութիւնները կազմեցին 296 հատորներ կամ ցուցէներ եւ յանձնուեցան Մասնաւոր պատերազմական Ատեանի, դատավարութեանց համար։

Ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը բացուեցաւ 28 Ապրիլ 1919ին։ Յանցաւորներէն շատեր փախած էին արդէն երկրէն։ Նազըմ պէյ, Թրքական ընդհանուր դատախազը, իր բացման ճառին մէջ ըսաւ —

«Այս բարբարոսական արարքները՝ զանգուածային սպանութիւնները եւ ծանրային ... փականութեան յափշտակութիւնները գործուած են Միութեան եւ Յառաջդիմութեան կոմիտէի (Երիտասարդ Թուրքերու), իր բոլոր անդամներու եւ գաւառներու մէջ կազմուած մասնաւոր կազմակերպութիւններու (Թէշքիլաթը Մախսուսէ) կողմէ, ինչպէս նաեւ անոնց կողմէ, որոնք հոս դատի քաշուած են»...

Այն ատեն ընդհանուր դատախազը առաջ բերաւ առաջին անգամ, կոմիտէի պաշտօնեաներուն մէկ ցանկը։

Այդ ցանկին մէջ կը տեսնեմ Ահմէտ Մուխթարի անունը

Միութեան եւ Յառաջդիմութեան կոմիտէն կուսակցութիւն մը չէր, բառին ընդհանուր առումով, այլ գաղտնի ընկերութիւն մըն էր, որուն միայն քանի մը ղեկավարները ծանօթ էին հանրութեան։

Եւ այդ կոմիտէն ոեւէ է կարեւոր խնդրի չէր ձեռնարկեր, առանց միաձայն հաւանութեան ու ձայնակցութեան իր բոլոր պաշտօնեաներուն, իսկ կառավարութիւնը իր կատարեալ քոնթրոլին տակն առած էր։

1915ի փետրուարին, Հայոց տարագրութեան հրամանէն երկու ամիս առաջ, կոմիտէն, իր ընդհանուր կեդրոնին, Օսմանիէի ... մէջ, երեք օր նիստ գումարեց։

Այդ նիստին մէջ, Խալիլ պէյ, Հիւսէյին Ճահիտ պէյ եւ Քարաքէմալ, հայկական հարցի եւ տեղահանութեանց առաջարկին վրայ՝ հարց բերին՝ ապահովելու կոմիտէի պաշտօնեաներուն համամտութիւնը։ Պէհաէտտին-Շաքիր, Տոքթ. Նազըմ, Թալէաթ պէյ եւ Զիա կէօք Ալփ պատասխանեցին, թէ կոմիտէի բոլոր պաշտօնեաները կատարելապէս համաձայն են այս խնդրին մէջ:

Այս մասնաւոր կէտը բացուած է պատերազմական ատեանի դատավարութեանց արձանագրութեան մէջէն, եւ այս տողերը գրողը իր տրամադրութեան տակ ունի օրինակ մը այդ արձանագրութեանց

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՄԸ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ

Առնէնք մը ի վեր Ամերիկայի գեղարուեստական աշխարհին մէջ մեծ գովեստով կը խօսուի հայ բեմադրիչ-արուեստագէտի մը՝ Ռուբէն Մամուլեանի վրայ։

Ռուբէն ծնած է Թիֆլիսի մէջ 1891 Հոկտ. 8ին եւ զաւակն է Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդի անդամ Զ. Զաքարիա Մամուլեանի, նախկին տնօրէն Թիֆլիսի ճարտարարուեստական դրամատան։ Մայրը՝ Տիկին Վիրգինիա Մամուլեան Կովկասի մէջ ծանօթ է իբրեւ դերասանուհի, նկարիչ եւ դաշնակահարուհի, եւ որ անցած տարի փարիզահայ բեմի վրայ եւս երեւցաւ «Նուաճանութիւն» խաղին մէջ։

Ռուբէն Մամուլեան բեմական արուեստով հետաքրքրուած է 14 տարեկանէն սկսեալ։ Պատանի հասակին ուսանելու համար Փարիզ եկած է, յետոյ Ռուսիա վերադառնալով իրաւագէտի վկայական ստացած է Մոսկուայի համալսարանէն։ Միեւնոյն ժամանակ աշխատած է Վախթանկեանի Ստուդիո թատրոնին մէջ, աշակերտելով ռուս յայտնի թատերագէտ Ստանիսլաւսկիի։ Թիֆլիզ վերադարձին իբրեւ բեմադրիչ կ'աշխատի ռուս Դրամատիկ խումբերու հետ։ Ցետոյ սեփական թատերական դպրոց մը կը բանայ ընկերոջ մը հետ։

1921ին կ'երթայ Լոնտոն, ուր իբր երգիչ կը մտնէ Գրիգոր Մակարոֆի խումբին մէջ. երկու շաբաթ յետոյ խումբին բեմադրիչը կը դառնայ։ Այդ պահուն Ամերիկացի թատերագիր Օսթին Փէյ ... Սէյնթ Ճէյմսի թատրոնին մէջ պիտի ներկայացնէր պոլշեւիկներու կեանքէն առնուած խաղ մը՝ «Գիտինք ան որ տոռն»։ Անգլիացի բեմադրիչի անճարակութեան պատճառով, Մամուլեան կը հրաւիրուի խաղը բեմադրելու։

Իր այս առաջին յաջողութիւնը սկսած էր արդէն իր համբաւը հիւսել։ Նոյն շանցած Բինկս Փոլէճի ուսանողներէն կը հրաւէր ստանայ իր անգլիերէնով խառն ռուսերէն մէկ զաւեշտը ներկայացնելու։ Ներկայացումը կ'անցնի շատ յաջող։ Օսթին Փէյ անմիջապէս զինք կը ներկայացնէ Ամերիկայի Ռոչէսթըր քաղաքի Eastman գեղարուեստանոցի տնօրէն ռուս արուեստագէտ Ռոզինկի։ 1923ին Մամուլեան Ռոզինկի կողմէ Ամերիկա հրաւիրուելով, Eastmanի օփերային օգնական բեմադրիչ եւ թատերական ուսուցիչ կը կարգուի։ Երեք տարի կը պաշտօնավարէ հոն՝ հետզհետէ բեմադրելով Ռիգոլէտօ, Ֆաուստ, Սէվիլի սափրիչը, Տանհոյզըր եւ Թոսքա եւ Ջուլիէտտա, Բորիս Գոդունով, Մէտէրլինգի Քոյր Բէատրիս եւն.։

1925 Յունիսին Eastmanի տնօրէն կարգուեցաւ Ռոզինկի տեղ։

Իր համբաւը ա՛յնքան տարածուեցաւ Ամերիկայի մէջ, որ նոյն տարուան Յուլիսին Նիւ Եորքի ծանրածանօթ «Գիլդ» Թատրոնի վարչութենէն հրաւէր ստացաւ երկու ընտիր թատերգութիւններ բեմադրելու համար։ 1927ին ալ նոյն թատրոնին մէջ բեմադրեց Փորգին, որուն մասին գովեստներով լեցուն են ամերիկեան առաջնակարգ թերթերը։ Այս վերջինները իրենց քրոնիկներուն մէջ կը յիշեն Մամուլեանի հայ ըլլալը։

Նիւ Եորքի Town and Country պարբերաթերթը իր 1928 Յունուար 15ի թիւին մէջ հրատարակելով մեր հայրենակիցին պատկերը, կը գրէ.

«Ռուբէն Մամուլեան այն երիտասարդ հայն է, որուն գործը Porgyի եւ Marco Millionsի մէջ, զինքը կը դնեն Թատերական տնօրէններու ամենաառաջին շարքերուն մէջ»։

Ի՞ՆՉ ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔ

Խորհրդային իշխանութիւնը կրկին թէ՝ կառավարութիւնը նկատի առնելով որ Աղբայի (Ալեքսանդրապոլ...) ... բնակչութիւնը գրեթէ ամբողջովին Թուրք է եւ հայերէն գրուած տետրակները կրնան չարաչար գործածուիլ, տեղացիներու լեզուն չգիտնալուն պատճառով, որոշեց տետրակներու մէկ երեսը հայերէն գրել, իսկ միւս երեսը լատինական տառերով։

ԱՐՏՆԻՆ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ բազմաթիւ արհեստաւորներ կան, որոնք փոխանակ դուրսը խանութ բանալու, կ'աշխատին իրենց տուներուն մէջ։ Տուներու մէջ կատարուած այս մանր արդիւնաբերական ձեռնարկները Երեւանի մէջ կը կոչեն «Տնայնագործութիւն»։ Ասոնց ցոյց տալու պատճառները, ըսենք որ շատ տարածուած են այս ձեռնարկները։

Առաջին տեղը կը գրաւեն ... կը պատրաստեն։ Ցետոյ կուգան հագուստեղէնի եւ կօշիկի պատրաստութեան ձեռնարկները։ Ու ամէնէն վերջ բուրդի վրայ կատարուած աշխատութիւնները։

Վերջերս Երեւանի կառավարութիւնը մասնաւոր քննութիւն մը կատարեց եւ տեսաւ, որ 15.675 նման ձեռնարկներ կան Հայաստանի մէջ։ Եւ այս ձեռնարկներուն մէջ կ'աշխատին 26 970 հոգի, որոնց 6.391ը օրականով կանչուած բանուորներ

Եթէ նկատի ունենանք, որ այս ձեռնարկները երբեմն կը կատարուին միայն տունին պահանջները գոհելու համար, ինչպէս ... թիւերը կը նուազին, եւ այսպէս, ձեռնարկներուն թիւը կ'իջնէ 12,287ի, որոնց մէջ կ'աշխատին 21,084 հոգի, 5,313ը օրականով կանչուած բանուորներ։

Այժմ բաժնենք համաձայն գաւառներու

Երեւանի գաւառին մէջ կան 3698 տուներ, ուր կ'աշխատին 6165 հոգի, 1709ը՝ օրավարձով:

Դարալագեազ գաւառին մէջ կան 339 տուներ, ուր կ'աշխատին 444 հոգի, 29ը՝ օրավարձով:

Դիլիջան գաւառին մէջ կան 1696 տուներ, ուր կ'աշխատին 2988 հոգի, 844ը՝ օրավարձով:

Զանգեզուր գաւառին մէջ կան 1121 տուներ, ուր կ'աշխատին 1577 հոգի, 159ը՝ օրավարձով :

Ալեքսանդրապոլ գաւառին մէջ կան 1949 տուներ, ուր կ'աշխատին 3361 հոգի, 714ը՝ օրավարձով

Մեղրի գաւառին մէջ կան 190 տուներ, ուր կ'աշխատին 678 հոգի, 192ը՝ օրավարձով:

Նոր Բայազիտ գաւառին մէջ կան 784 տուներ, ուր կ'աշխատին 1,240 հոգի, 231ը՝ օրավարձով :

Լոռի-Փամբակ գաւառին մէջ կան 1,443 տուներ, ուր կ'աշխատին 2,712 հոգի, 832ը՝ օրավարձով:

Էջմիածին գաւառին մէջ կան 1,067 տուներ, ուր կ'աշխատին 1,919 հոգի, 401ը՝ օրավարձով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՄԱՆ ՈՒ ԽԵՆԴ.— Թոմաս Ուորք Բագոսի աշակերտներէն էր կը խմէր ու խաղ կը կանչէր։ Ո՞վ իրաւունք ունէր, որ բերանը գոցէր Կինին կ'ենար ներսը, ահա թէ ինչո՛ւ կ'երգէր։

Սակայն հետզհետէ խելքն ալ սկսաւ ... կինը միշտ կը նեղանար ու կը յանդիմանէր։

Թոմաս աղբար լաւ մը խմելէ յետոյ, ուզեց հրաշք մը գործել եւ ազատիլ թէ կնոջմէն, թէ գործքանչէն։ Կինը նետեց պատուհանէն վար։ Բարեբախտաբար, կինը անվնաս ինկաւ վարի պատշգամին վրայ։

Ցետոյ Թոմաս բռնեց իր գործքանչին մէջքէն եւ նետեց սանդուղէն վար։

Գինովցաւ գլխուն գալիքը, Թոմաս աղբար մտաւ իր սենեակը, ամրացուց ներսէն եւ սպասեց։

Ջուտացան ոստիկանները, ... խորտակեցին դուռը եւ ներս մտան։

Խենդ Թոմաս խելացի էր. ... պառկեր էր անկողինին վրայ ձեռքին մէկ ... մը բռներ եւ աչքերը գոցեր էր, որպէսզի կարծել տայ թէ անմնասաբար ... է։ Ապտակ մը եւ Թոմաս աղբար ցատկեց ոտքի, արագ արագ պատասխանեց, թէեւ հարցնող չկար.

— Կինս ինք էր որ ցատկեց պատուհանէն վար։ Գործքանչս ալ ոտքը սահելով սանդուխէն ինկաւ։

Ոստիկանները փոխեցին Թոմաս աղբարին տնակը։ Այժմ կը բնակի բանտին մէջ, զրկուած՝ կնոջմէն ու գինիէն։

ԿՆՈՋ ՀԱՄԱՐ.— Ցոյն մը, Քանաքարիս, որ Մարոքի մէկ սրճարանի աշկերտ էր. Ֆրանսացի կին մը գտաւ եւ ամուսնացաւ կինը. ժամանակ մը յետոյ, խելքին փչեց, Ցոյնը ձգեց եւ Ֆրանսա դարձաւ։ Լիոնի մէջ ծանօթացաւ սրճարանի ուրիշ աշկերտի մը եւ միացուեցան։ Կ'երեւի թէ այս կինը շատ կը սիրէր սրճարանի աշկերտները. ... մը գտաւ բայց Ցոյնը, որ «իր» կնոջ համար կը խնդրէր, իմացաւ տեղը եւ Լիոն հասաւ ժամադրութեան մը կանչեց կինը, խնդրելու համար, որ ... գինք

Ոստիկանները հասան եւ սենեակին մէջ գտան Ցոյնը եւ կինը արիւնով թաթխուած ... մկրատներ եւ ածելիներ։ Երկուքին ալ վիզերը ծակծկած եղած էին։ Հիւանդանոց հազիւ հասած, մեռան երկուքն ալ։

— Օ, երկար պատմութիւն է, ըսաւ անորոշ շարժումով մը. եթէ ուրիշ անգամ առիթը ունենանք իրար տեսնելու՝ ձեզի կը պատմեմ։

Ուրիշ անգամ նորէն տեսնուեցան, որովհետեւ մարդը բազմաթիւ պատրուակներ հնարեց, կնոջ տունը երթալու համար։ Քանի մարդը մտերիմ եւ անշահախնդիր ցոյց կուտար ինքզինքը, այնքան կինը խիստ, միշտ աւելի խիստ ու կասկածոտ կը դառնար, եւ հակառակ ջաղացպանին մասին խօսիլ տալու իր ջանքերուն, կինը իր խոստացած երկար պատմութիւնը կը խուսափէր ընելէ։ Բայց մարդը արդէն գուշակած էր։ Օր մը ըսաւ.

— Վերջապէս ինծի նմանող մարդը ճանչցայ։ Հազիւ թէ ձեր մասին խօսք ըլլայ, ըրածներուն վրայ կը սկսի պարծենալ։

Վեր ցատկեց տեղէն՝ ջղային, ձեռքերը մագիլներու պէս կարկառած. եւ կարծես թէ մարդուն վրայ կ'ուզէր նետուիլ եւ ճանկռել, մինչ այս վերջինը կը ժպտէր եւ բազուկները կը բանար՝ իր կրծքին վրայ սեղմելու եւ մխիթարելու համար զայն։

Այն ատեն ծռեցաւ վառարանին վրայ, վառած փայտի կտոր մը առաւ եւ անով գետինը կրակէ խաչ մը գծեց։ Խուլ ձայնով մը ըսաւ.

— Ոչ ոք գիտցած էր թէ ի՛նչ յարաբերութիւն ունեցած եմ իրեն հետ. բայց քանի որ հիմակ իր ըրածներուն վրայ պարծենալ սկսած է, կ'երդնում Աստուծոյ որ պիտի երթամ ու տունը կրակի պիտի տամ։

— Հանդարտեցէք քիչ մը, հանդարտեցէք քիչ մը, ըսաւ մարդը՝ ձեռքէն վառած փայտի կտորը առնելով. նստէ որ խօսինք. գինի բեր։

Ցուզուած՝ գնաց գինի բերաւ. կրակին քովիկը նստեցան, վասն զի բաւական ցուրտ էր, եւ այն ատեն կինը պատմեց սիրոյ, խաբէութեան եւ զզուանքի սովորական երկար պատմութիւնը։

— Ճանչցուցնեմ զիս, որովհետեւ միայնակ եւ առանց պաշտպանութեան կին մըն եմ։ Ցետոյ, զիս լիմոնի մը պէս քամելէ վերջ, ըսաւ որ՝ այո՛ իր ամուսնութեան խոստումը պիտի պիտի պահէ, պայմանաւ որ ամբողջ ունեցածս իրեն տամ։ Նայեցէք մինչեւ ո՛ւր հասաւ այդ սրիկայ մարդասպանը. բայց հիմա կարգը իմս է։

Մարդը ոտքի ելաւ, գաւաթը սեղանին վրայ դրաւ, վերադարձաւ իր տեղը՝ այս անգամ աւելի մօտեցնելով իր աթոռը անոր աթոռին։ Ագնւասրտութեան տակ շունչ մը կը զգար։ Կը սիրէր կինը՝ իր առեղծուածին համար, իր եռանդոտ բարբառումին համար, որ բառերէն աւելի, դուրս կը ժայթքէր իր աչքերէն ու շարժումներէն. յետոյ չէր զանգատեր, օգնութիւն չէր փնտռեր, այլ կ'առաջարկէր իր վրէժը մինակը լուծել։ Մարդը ցած ձայնով մը, իր դէմքը անոր դէմքին մօտեցնելով ըսաւ.

Գոհ պիտի մնա՞ք, եթէ ձեզի համար բան մը ընեմ։

Սարսռաց. աչքերուն մէջ նայեցաւ. եւ մարդը վերյիշեց աչքերը, սատանայի աչքերը այն մարդուն՝ որուն հետ իրիկուն մը սակարկութիւն ըրած էր։

Նոյն օրն իսկ ձիթարանին չորս կողմը առաջին խաղարկութիւն մը կատարեց։ Գարշ մթին շէնք մըն էր, որուն պատերէն կարծես ձէթը դուրս կը ծորէր. իսկ ներսէն կը լսուէր աղմուկը մեքենային որ անկասած ձիթապտուղները կը փշրէր։ Շինութեան մուխը դուլայ դուլայ կը բարձրանար եւ դրան քովը ծակէ մը անպէտ մասերու սեւ ու ճարպոտ առուակը կը հոսէր։ Չորս կողմը ամէն ինչ տխուր երեւոյթ մը ունէր եւ մարդ կը նախզգար թէ այն անձը որ իր արհեստով այդ շէնքին մէջ թաղած էր, չէր կրնար բարի զգացումներ ունենալ։

Նոյնիսկ գիւղացիները, այրած ու սեւ մորթով, խոշոր երկայն պեխերով, որոնք ձիթապտուղներու պարկերով բեռնաւոր էշերով վար կ'իջնէին, այլանդակ ու գձուձ դիմագիծ մը ունէին. այս ամէնը վաճառականին դէմ կը թուէր, թերեւս յոռի մտածումներով պաշարուած ըլլալուն համար։

Այս անգամ սակայն շատ համոզուած չէր. կը զգար որ տեսակ մը ճակատագրականութիւն զինքը յառաջ կը մղէր, եւ կնոջմէն հեռու, զերծ անոր ներկայութենէն եւ հեշտագրգիռ հրապոյրէն, ջաղացպանին հանդէպ իր մնացած անբռնաբարութիւնը կը մարէր։

Ամէն պարագայի հետաքրքրութեան համար, ուզեց ջաղացպանը տեսնել։ Դժուար չէր պատրուակ մը գտնել. կ'ուզէր տակառ մը ձէթ գնել։ Ուստի ներս մտաւ եւ ջաղացպանը հարցուց։ Եւ ուրախացաւ, երբ մեքենային քովը կեցած ծեր մարդ մը՝ իրեն ըսաւ թէ տէրը հիւանդ է։ Անմիջապէս շահագրգռուեցաւ այս հիւանդութեամբ։

— Ո՞վ գիտէ. անցեալ օր գիւղ գնաց եւ կ'ըսէ թէ օտարականի մը հետ գաւաթ մը գինի խմեց։ Տուն դարձածին պէս, սկսաւ փսխել եւ ցաւեր զգալ։ Կը կարծէ թէ թունաւորուած է բայց այսօր աւելի լաւ է։

— Կարելի՞ է խօսիլ։

Զինքը առաջնորդեցին սենեակ, որ լեցուն էր ձէթի տակառներով եւ կանանչ ձիթապտուղներու կողովներով։ Այստեղ անկողինի մը վրայ պառկած էր ջաղացպանը. Թեւը վարդարան մը անցուցած էր եւ քովի սեղանին վրայ, Աստուածածնի փոքրիկ արձանի մը առջեւ՝ ուխտանուէր կանթեղ մը կը պլպլար։

Ձիթերու վաճառականը այդքան խոշոր նմանութիւն մըն ալ չգտաւ իր եւ ջաղացպանին միջեւ։ Ջաղացպանը գուցէ իր հիւանդութեան ու չածիլուած մօրուքին պատճառաւ, աւելի ծեր կ'երեւէր, պաղ եւ յստակ աչքերով, որոնք կարծես ձիթապտուղներու գոյնը ունէին։ Պատուհանէն դուրս, ցուրտ վերջալոյսին մէջէն, քարետախտակի վրայ կաւիճով գծուածի պէս՝ ճերմակ եւ քարոտ բնանկար մը կը տեսնուէր։ Եւ վաճառականը չէր յիշեր իր կեանքին մէջ աւելի սոսկալի պատկեր մը տեսած ըլլալ։

Ներսը քանի մը վայրկեան միայն մնաց եւ կցկտուր մէկ երկու բառ փոխանակելէ վերջ հիւանդ ջաղացպանին հետ, դուրս ելաւ ազատ եւ խաղաղ սրտով, որովհետեւ առաջին անգամ ըլլալով վախի խորհրդաւոր զգացում մը ունեցաւ. կարծես թէ սոսկալի տեղ մը ինկած էր՝ ուր անորոշ կերպով կ'իջնէին ճակատագրի ամենէն անգութ զգացումները. եւ որոշեց ալ վերջ այլեւս կնոջ գործերուն չմիջամտել։

Երեք օր վերջը ձերբակալուեցաւ։

Ջաղացպանը թունաւորուած մեռած էր, եւ հոգեվարքի վերջին ժամերուն պատանցելով ըսած էր թէ զինքը թունաւորող օտարականը այն միեւնոյն մարդն էր՝ որ եկաւ տակառ մը ձէթ գնելու։

Ի զուր վաճառականը հակառակը պնդեց։ Մարդոց արդարութիւնը որ անգիտակցաբար զինքը ոճիրի ճամբան մղած էր, անգիտակցաբար պատժեց զայն՝ իր միակ չգործած ոճիրին համար։

Թարգմ. Կ. ՇԱՒԱՐՇԵԱՆ

ԿՐԱՑԻԱ ՏԵԼԷՏՏԱ

գագծին վրայ, Անդրյորդանանի սահմանէն 140 մղոն դէպի հարաւ)։ Անդրյորդանանի Պէնի Սախր ցեղախումբը, որ վերջերս Վէհապիներուն հետ ընդհարում մը ունեցած էր Նէճտի մէջ, կը կարծէ թէ Վէհապիներուն նպատակն է յարձակիլ Անդրյորդանանի վրայ՝ իրենց վերջին պարտութեան վրէժը լուծելու համար։ Սահմանապահ անգլիական ուժին պատկանողներէն անոնք որ արձակուրդի մէջ կը գտնուէին, ստիպողաբար պարտականութեան գլուխ հրաւիրուեցան. նոյնպէս անգլիական օդային ուժերու մէկ մասը Սարաֆէնտէն (Եաֆայի մօտ Անդրյորդանան փոխադրուեցան։

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ կացութիւնը հանդարտած է Եգիպտոսի մայրաքաղաքին մէջ։ Թանթայի մէջ Հինգշաբթի օր ծագած խռովութեանց ընթացքին, ուսանողները կողոպտեցին 14 խանութներ, որոնց 8ը կը պատկանէին անգլիահպատակներու, գլխաւորապէս Մալթացիներ։ Բացի ուսանողներէ, ցոյցերուն մասնակցած էին նաեւ զանազան չարագործներ, որոնք Թանթայի ոստիկանատան վրայ յարձակելով, յաջողած էին ազատ արձակել իրենց ձերբակալուած ընկերները։

Հակառակ տօնական օր ըլլալուն, Ուրբաթ օր Գահիրէի մէջ ցոյցերը չեն կրկնուած։ Ոստիկանութիւնը կը հսկէ Վաֆտի կեդրոնին շուրջ։

Համիտեան կալուածներու գայթակղութիւնը

Գրեցինք թէ կալուածային մեծ գայթակղութիւն մը երեւան հանուած է Քավալայի մէջ եւ որուն մեղսակից են Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ քաղաքներուն, ինչպէս նաեւ Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ բնակող բազմաթիւ մարդիկ։ Հարցաքննութիւնները ամիսներէ ի վեր յառաջ կը տարուին մեծ արագութեամբ, այնպէս որ վերջերս կարելի եղաւ ձերբակալել՝ կալուածաթուղթեր կեղծող խմբակին բազմաթիւ անդամները, ինչպէս նաեւ Քէփթըն Պէննէթը, որուն ներկայացուցած անգլեւամերիկեան ընկերութեան նպատակն էր Սուլթան Համիտի պատկանող եւ մօտաւորապէս 80 միլիոն տոլարի արժէք ներկայացնող կարգ մը կալուածներու տիրանալ։ Այս ընկերութեան Աթէնքի գրասենեակներուն մէջ կատարուած խուզարկութիւն մը երեւան բերաւ բազմաթիւ կասկածելի փաստաթուղթեր, որոնք այս գործակալներու մեղսակցութիւնը կ՚ապացուցանեն կատարուած զեղծարարութեան մէջ։ Քէփթըն Պէննէթ անգլուհիի մը հետ կը կենակցէր Աթէնքի մէկ պանդոկին մէջ։

Սուլթան Համիտի ժառանգորդներուն փոխանորդ այս ընկերութիւնը առանձին դիմում կատարած էր նաեւ Լա Հէյի Միջազգային Իրաւարար Ատեանին։ Ժառանգորդները, բացի Յունաստանի կալուածներէն, կը պահանջեն նաեւ կարգ մը նաւթահորեր Պաղտատի եւ Կիպրոսի մէջ։ Ըստ այս ժառանգորդներու յայտարարութեան Համիտի ձգած կալուածային ժառանգութեան գումարը կը հասնի 500 միլիոն տոլարի, որուն 80 միլիոնը Յունաստան է, իսկ 420 միլիոնն ալ ուրիշ երկիրներու եւ մասնաւորապէս Թուրքիոյ մէջ։ Հարցաքննութիւններ պիտի կատարուին նաեւ Սելանիկի մէջ, ուր կան նոյնպէս այդ ընկերութեան գործակալները։

11 թուրք ժանտարմաներ ձերբակալուած

Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխին վրայ, Քիլիսի մօտերը, Թրքական իշխանութիւնները բացած էին նոր պահականոց մը, տասը ժանտարմաներով եւ մէկ յիսնապետով։ Երկու շաբաթ առաջ ինքնաշարժով պտտող պահակներ կ՚անցնին պահականատան առջեւէն, որուն դուռները եւ պատուհանները գոց կը գտնեն։ Ի զուր դուռը կը զարնեն, ոչ ոք կուգայ բանալու։ Դուռ մը կը խորտակեն եւ կը տեսնեն որ բոլորն ալ ածուխի կրակարանի մը շուրջ հեղձամահ եղած էին։

Րէշատ փաշայի սպանիչը

Թուրք դատական իշխանութիւնները ատենէ մը ի վեր քննութիւն կը կատարէին Նախկին Սուլթան Վահիտէտտինի անձնական բժիշկ Րէշատ փաշայի սպանութեան շուրջ եւ իբր սպանիչ ամբաստանուած էր Վահիտէտտինի թիկնապահը Չէքի։ Քննութեանց հետեւանքով, Չէքիին ոճիրը ստուգուած է եւ թուղթերը Եղեռնադատ Ատեանին յանձնուած են, ոճրագործը ի բացակայութեան դատելու համար։

Անդրօշ նաւերը Թուրքիոյ մէջ

Այն բոլոր Թրքական շոգենաւերը, որոնց սեփականատէր ընկերութեան մէջ օտարահպատակ բաժնետէրեր կը գտնուին, Թրքական դրօշ չեն կրնար պարզել։ Այս կարգի շոգենաւերը չեն կրնար նաեւ օտար բաժնետէրերու կառավարութեանց դրօշները պարզել, քանի որ Թուրք բաժնետէրեր ունին. այնպէս որ կարգ մը նաւեր առանց դրօշի կ՚երթեւեկեն։

Տնտեսական Գործավարութենէն մօտ օրէն հրահանգ պիտի գայ այդ շոգենաւերու մասին, որոնց պիտի արգիլուի երթեւեկել Թրքական ջուրերուն մէջ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

— Իսի լէ Մուլինոյ «Զաւարեան» եւ «Վանի Արամ» խումբերու ժողովրդայնոր Կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. de Verdun.

Պիլեանքուռ, «Զաւարեան» խումբի դասախօսական ժողովը այս առաւօտ ժամը 10ին, 28 rue Nationale։ Կը դասախօսէ Ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Այսօր կիրակի գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ Մասնակցութեամբ պետական Թատրոններու դերասանուհի Տիկ. ԳՈՒՐԵԱՆ - ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ՝ կը ներկայացնէ՝

ՀԻՒՐԸ ԿԱՄ ՔՄԱՀԱՃՈՅՔԻ ՋՈՀԸ
ԱԴԱՄ — ԵՒԱ (Զաւեշտ 2 արար

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ժողովրդ. Համալսարանի պատգամաւորական ընդհ. բացառիկ ժողովը այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 61 Rue Monsieur le Prince.

ԺԱՍԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
Այս առաւօտ, ցլօրիա, ժամը 10ին, ֆրանսերէն (դաւիթ բէկ)։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 288ᵇⁱˢ, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	Տարե. 6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒԼ	Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 Ֆ.	200Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՐՏ 1928

13 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 394

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

18,433 ՀՈԳԻ ԵՕԹԸ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Տարուէ տարի կը սաստկանայ Ներգաղթի աղաղակը, — «Բաժ հայրենիքին դուռները»:

Տարուէ տարի անհամբեր կը դառնան տարագիր բազմութիւնները:

Պատասխանը, — Հայհոյութիւն եւ գարշելի շան-քարոզներ: Գիտի ընենք, պիտի առնենք»: Համբերեցէ՛ք...:

1927ի համար, որոշուած կար — գէթ այսպէս հաղորդեցին — մէկու անգամ հինգ հազար առնելու:

Իրականին մէջ, բարեհաճեցան ընդունիլ միայն 300 հոգի Պոլսէն եւ 1200 հոգի՝ Յունաստանէն: Այս «բախտաւորները» մէկ տարի առաջ ստացեր էին «վիզա», եւ հազիւ տարուան վերջերը կրցան ճամբայ ելլել:

Նոր Աշխարհ», Ամերիկայի հայ համայնավարներուն շաբաթաթերթը, հերոսակա՛ն շարժուձեւ մը կը փորձէ վերջին թիւով 3 Մարտ. ապացուցանելու համար թէ Երեւան պէտք եղածը ըրեր է, եօթը տարուան ընթացքին:

Այսպէս, 1923ին ընդուներ են 9192 գաղթական (ի՛նչ խղճամիտ հաշիւ). 1913ին՝ 932, 1924ին՝ 2645, 1925ին՝ 4174, 1927ին 1500 (Յունաստանէն և Պոլսէն): Համագումար՝ 18,443 հոգի:

Աւրեմն, միջին հաշուով տարին 1500 հոգի:

18,443 հոգի՝ եօթը տարուան մէջ:

Իսկ պատմութիւնը կ'ըսէ թէ միայն խեղճուկ Պուլկարիան, 1922ին, 20,000 հայ գաղթական հիւրընկալեց մէկ հրամանի վրայ, երբ ամէն դուռ փակուած էր, մինչ խուճապահար դէպի Կովկաս ապաստանած քանի մը հարիւր դժբախտներ ետ կը վերադարձնէին, Պաթումէն:

Նոյն պատմութենէն կ'իմանանք որ հարիւր հազար հայ գաղթականներ ընդունուեցան Սուրիոյ մէջ, իսկ այժմ խոշոր ծրագիր մը կայ, առնուազն 20.000 հոգի կալաններէն փրկելու եւ Լիբանանի ափերը անդաւորելու համար:

Յակաւին չենք ուզեր քրքրել թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ ընդունուած են այս 18.443 բեկորները:

Պարզապէս՝ քթէ-բերնէ բերելով, ժողովրդական բացատրութեամբ:

Եւ հիմա կ'ուզեն որ «թէմաննախի կենանք եւ արեւշատութեան աղօթքներ ընենք:

Ճիշդ ինչպէս, երէկ, Թուրքիոյ պատրիարքները կ'ընէին, երբ Սուլթանը կը բարեհաճէր 500ական ոսկի շնորհել Ազգային Հիւանդանոցին եւ Պատրիարքարանին, Զատիկի կամ Ծնունդի առթիւ:

Օգորմելի՛ թութակներ: Այնքան կարմիր քսած են իրենց երեսին որ, այլեւս ամօթէն կարմրելու տեղ չէ մնացած:

Այսպէս, բերան չպիտի առնէին այս 18,000ը, իբրեւ «հայրենադարձութեան» գործ:

Որովհետեւ, շատ լաւ գիտեն որ, առօր գիմաց, առնուազն 50 60,000 հոգի գաղթած են Հայաստանէն: Պարպուած է Զանգեզուրը: Իրենց իսկ մարդահամարով, 100.000 հոգի պակսած է մեր հայրենիքէն:

Միւս կողմէ, գիտեն, շատ լաւ գիտեն որ, Թուրքիոյ խորերէն 10-40-50 հոգինոց խումբեր ճամբայ ելած են դէպի Կովկաս, վտարուած են Պաթումէն, եւ նորէն ապաստան գտած են Թուրքիոյ մէջ, Պոլիս կամ Անատոլու:

1917-18ին հարիւր հազարաւոր փախստականներ խռնուած էին Երեւանի բոլորտիքը, եւ օրուան կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ խնամատարութիւն դարձած էր: Որքա՜ն տեւեց այդ իշխանութիւնը, — մինչեւ 1920 Նոյեմբեր: Եւ ի՞նչ. — հազիւ պետական կազմակերպութիւն ձեռնարկած, բոլշեւիկեան դաւադրութիւն՝ 1920 Մայիսին, պատերազմ՝ Թուրքեւբոլշեւիկ ճակատի դէմ, 1920 Սեպտեմբերին, եւ՛ պարտութիւն քերազանց ուժերու առջեւ:

1920ի սկիզբը, անապաստան երախաներ նօսրացած էին Երեւանի մէջ: Այսօր, եօթը տարի վերջը, «փրկիչ»ները ամէն օր նրախաներ կը հաւաքեն փողոցներէն, եւ օրը օրին կը գրեն իրենց թերթերուն մէջ:

Այն ատեն, ամէն բան «ի,լինելութեան» էր: Երկիրը՝ աւերակ: Պետական գանձը՝ դատարկ: Միջազգային կացութիւնը՝ անձուկ: Դաւադրութիւնն՝ չորս կողմ էն, եւ մանաւանդ այն օրուան վարիչներուն առաջնորդութեամբ: Խարդախութիւն՝ ներսէն եւ՛ դուրսէն:

Այսօ՞ր,— եօթը տարիէ ի վեր տէր տիրական են. ունին զօրաւոր պաշտպան եւ նիւթական լայն միջոցներ: Հրաժարա՛ծ են հայկական Դատէն եւ ամփոփուած՝ սոտիկանական վարչութեան մը սահմանին մէջ: Կը վայելեն նա՛եւ, «յեղափոխական» Թուրքիոյ «եղբայրական» աջակցութիւնը: Վախ չունին ո՛չ ներսէն, ո՛չ ալ դուրսէն: Խաղաղութիւն է եւ ժողովուրդն ալ իրենց թաթին տակ:

Արդիւ՞նքը, — Թոյլ մը անգամ չի կրնար Երեւան մտնել առանց Մոսկուայի հրամանին: Ականներու կծրտող բուն հայրենիքին մէջ: Արտագաղթ՝ Հայաստանէն դէպի հարեւան երկիրները եւ Ռուսաստան: Խոր սրտաբեկութիւն՝ արտասահմանի մէջ Հարիւր հազարներ թափառական՝ եօթը աշխարհի վրայ, անտուն եւ անտէր, ինչպէս բոշաներու բազմութիւն մը: Իշխանութեան կողմէ ոչ մէկ լուրջ, անկեղծ, իրական հետաքրքրութիւն՝ այս արմատախիլ զանգուածին գոնէ մէկ տասներորդը, յատկապէս գիւղացիներն ու բանուորները փրկելու:

Այլ միայն հէքեաթներ. «մենք այսպէս, դուք այնպէս»:

Եւ 18.000ի պատմութիւն մը, որ աւելի քան ընդվզեցուցիչ է եւ վարկաբեկիչ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Աթէնքի Նոր Օրը դիտել կուտայ. (29 փետր.)

— «Այս բառն է որ մեր եւրեսին կը նետեն յաճախ ռամկավար թերթերը: Իբրեւ թէ մենք կ'ուզենք ժողովուրդին ճակատագիրը մեր ձեռքին մէջ պահել, ազգային մարմինները կազմել բացառաբար մեր մարդոցմէ, ՝արհամարհելով ուրիշները եւ մերժելով անոնց գործակցութիւնը:

Քիչ մը աւելի առաջ երթալով, մենատիրութեան ձգտումը կը վերագրեն ազրուստի պատճառներու: Կ'ուզենք եղեր ազգային իշխանութիւնը գրաւել, մեր գործիչներուն գործ եւ ապրուստ հայթայթելու համար: Կ'ըսեն նաեւ թէ ուր որ ոտք դրած ենք մենք, չորցուցած ենք ամէն աղբիւր եւ թալանած ենք ազգային հարստութիւնները:

Ռամկավարները տարիներով իրենց ձեռքին մէջ պահած են Եգիպտոսի, Փարիզի, Ամերիկայի, Պոլսոյ, Սուրիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ գաղութներու ազգային մարմինները: Բարեգործական Միութիւնը վերածած են սեփական խանութի: Յասր դէմ, Դաշնակցութիւնը վերջերս իր ձեռքին մէջ առաւ Աղեքսանդրիոյ, Լիբանանի, Մարսէյլի եւ ուրիշ քանի մը շրջաններու ղեկը, հետեւանք իր ցանկութեան ու կամքին:

Ռամկավար գործիչներ Յօպանեան, Մալէզեան, Թէքէեան, Մինըսեանց Նախկին, Միք. Նաթանեան, Համբուլեան, Մ. Սեւրուգեան (Նախկին) եւ ուրիշներ՝ անանուն եւ անծանօթ, տարիներով ապրած են ձեռք ձգուած ազգային պաշտօններու ռոճիկներով:

Արդեօք կրնա՞ք համբել երեք դաշնակցական գործիչ, որոնք ազգային պաշտօնները դարձուցած ըլլան ապրուստի միջոց: Մեր գործիչներէն ոչ մէկը չէ գիջանած ազգային դրամով ապրելու: Անոնք կուսակցութենէն ստացեր են անօթի չի մնալու չափ գումար եւ մեծ զրկանքներով բոլորեր են տարիներ:

Այս պայմաններու տակ, ինչպէ՞ս կարելի է մենատիրութեամբ ամբաստանել կուսակցութիւն մը, որ եղած է ժողովրդավար եւ ժողովուրդին շահերը գերադասող ամէն բանէ վեր: Մենատիրութի՞ւն է, երբ տարիներէ ի վեր կը հրաւիրենք ռամկավար կուսակցութիւնը մեզի հետ համերաշխաբար գործակցելու գաղութներու մէջ: Մենատիրութի՞ւն է, երբ կ'առաջարկենք որ ազգային մարմինները կազմուին անկուսակցականներէ: Հրամեցէ՛ք, եկէ՛ք բոլորուինք սեղանի մը շուրջ եւ մշակենք համերաշխութեան ծրագիր մը, որ կենդանի գործ ունենալու ծառայէ: Համաձայն ենք որ ազգային վճարովի պաշտօնները ձեր մենաշնորհը մնան. համաձայն ենք որ ազգային մարմիններու տնտեսպետները ձեր հաստատուն եւ կուշտ ընկերները ըլլան: Մենք յաւակնութիւններ չունինք: Մեզ հետաքրքրողը գործն է, ժողովուրդին համար, բայց ոչ անոր դէմ»:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Թագաւորն ու Թագուհին, որոնք Գերմանիայէն փարիզ վերադարձած էին, երէկ կէսօրին Լոնտոն մեկնեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՄԷՆ ԴԱՒԱՆԱՆՔՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ
ԱՆԴՐԴՈՒԵԼԻ ԿԸ ՄՆԱՅ ԻՐ ՏԵՍԱԿԷՏԻՆ ՎՐԱՅ

(Պուքրէշի մեր սեփական թղթակցէն)

Ռումէն կառավարութեան կողմէ պատրաստուած դաւանութեանց օրինագիծը, ուր ճանչցուած դաւանանքներու կարգին չէր յիշատակուած հայ եկեղեցին, վրդովման մատնեց հայ շրջանակները:

Ռումանահայ թեմական Գործադիր Մարմնի կողմէ պատուիրակութիւն մը, զոր կը կազմէին Առաջնորդ Յուսիկ եպիսկոպոս եւ Պ. Պ. Ս. Քէհեաեան, Մ. Մուրատով եւ Դ. Հայեր Ալթունեան, ներկայացաւ դաւանութեանց նախարար Պ. Լէփատաթուլի՝ լսարանութիւն ունենալու համար:

Նախարարին տուած բացատրութիւններէն կ'երեւի թէ մոռացման մը հետեւանք չէ այս զանցառութիւնը, եւ թէ դաւանութեանց նախարարութիւնը մասնաւոր շարժառիթներ ունեցած է զանց ընելու այս յիշատակութիւնը

Պատուիրակները նախարարը առաջարկած է յիշատակագիր մը պատրաստել եւ անմիջապէս ներկայացնել իրեն, որովհետեւ Ծերակոյտի մասնաւոր յանձնաժողովը այդ օրն է որ քննութեան պիտի առնէ օրինագծին 19րդ յօդուածը, որուն մէջ կը յիշատակուին կառավարութեան կողմէ ճանչցուած դաւանանքները, միւսներուն իրաւունք տալով կամակերպուիլ իբր կրօնական ընկերակցութիւններ՝ բարոյական անձերու օրէնքին տրամադրութեանց համաձայն:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՄԱԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԻՊՆԸ ՍՈՒՈՒՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Լոնտոնէն 11 Մարտ Թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Սըր Գիլպըրթ Գլէյթընի Արաբիա մեկնումը պիտի յետաձգուի քանի մը օր, որպէսզի Իպնը Սուուտի հանդէպ բռնուելիք վերջնական քաղաքականութիւնը ուշադրութեամբ ուսումնասիրուի:

Ցամաքը զրոյց կը շրջի թէ անգլիական կառավարութիւնը 100,000 ոսկի տարեթոշակ պիտի յատկացնէ Իպնը Սուուտի: Կ'ըսուի նաեւ թէ Հիճազի թագաւորին տեսակ մը գերիշխանութիւն պիտի շնորհուի Իրաքի եւ Անդրյորդանանի վրայ: Այս ձեւով արաբական միացեալ կայսրութիւն մը պիտի ստեղծուի՝ անգլիական հովանիին տակ: Այս ձեւով պիտի կարգադրուի նաեւ Իպնը Սուուտի եւ Հիճազի նախկին թագաւոր Հիւսէյնի երկու զաւակներուն Ֆէյսալի եւ Ապտուլլահի հին վէճը:

Երբ վերջին անգամ Ֆէյսալ Լոնտոն եկաւ, կը կարծուի թէ մնաց իր իսկ դատին, ընելով այնպիսի արտառոց պահանջներ, որոնք իր վրայ հրաւիրեցին Անգլիոյ դժգոհութիւնը: Ներկայիս Անգլիա այնպէս կը նկատէ որ լաւագոյն է ունենալ Իպնը Սուուտի պէս միակ զօրաւոր վեհապետ մը, քան երկու տկարներ, եւ ամբողջ Արաբիան ենթարկել անոր հրամանին եւ հակակշիռին տակ: Այստեղ կ'ըսուի նաեւ որ եթէ Իպնը Սուուտ համաձայնի այսպիսի առաջարկի մը, այդ ատեն Անգլիա ուժ պիտի տայ անոր Խալիֆա հռչակուելու պահանջին:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՊՆԸ ՍՈՒՈՒՏ

Աթէնքէն կը հեռագրեն Մարտ 11 Թուականով.—

Մոսկուայէն ստացուած լուրի մը համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը Հիճազի թագաւոր Իպնը Սուուտի առաջարկած է անոր տալ օդանաւեր, զէնք, ռազմանիւթ եւ դրամ, Անգլիոյ դէմ կռուելու համար:

∴ Պաղտատէն առնուած վերջին հեռագիրներու համաձայն, կացութիւնը անորոշ է: Ո եւ է նշան չկայ թէ վէհապինները պիտի յարձակին Գովէյթի, Իրաքի եւ Անդրյորդանանի վրայ: Ցարդ արգիլած է որ իր զաւակները մասնակցին արշաւանքներուն. նոյնպէս թոյլ չի տար որ իր դրօշակները գործածուին այդ կռիւներուն մէջ:

Անդրյորդանանի էմիրը Պաղեստինի անգլ. մարզպան լորտ Փլըմըրի մարդ ղրկելով իր երկրի պաշտպանութեան համար միջոցներ խնդրած է: Կ'ըսուի թէ 10.000 վէհապիներ կը պատրաստուին յարձակիլ Անդրյորդանանի վրայ:

Երկու հայ եղբայրներ արկածի զոհ

Նիսէն կը գրեն Մարտ 10 Թուականով. - Այս առաւօտ Մանթըլիէօի մօտ, Սիանը կամուրջէն ոչ շատ հեռու, երկաթուղիի ահռելի արկածի մը զոհ գացին հինգ բանուորներ, որոնց երկուքը Հայ են եւ երեքը Իտալացի:

Այդտեղ երկաթուղին ծուռ գիծ մը կը կազմէ: Ժամը 11ին 24 բանուորներու խումբ մը զբաղած էր գիծին նորոգութեամբ, երբ շոգեպինդ տեղւոյն վրայ հասան երկու կառախումբեր, որոնցմէ մէկը կուգար Քաննէն, միւսը Նափուլէն:

Բանուորները ձգեցին իրենց գործիքները եւ խելայեղ վազեցին ամէն ուղղութեամբ: Հինգ հոգի չկրցան ժամանակին դուրս ելլել գիծերէն եւ կառախումբերէն մէկուն տակ մնալով ճզմուեցան: Իրենց ընկերները, որոնք այս ահռելի սպանդին ներկայ եղած էին, առանց բան մը կարենալ ընելու, փութացին զոհերու օգնութեան: Բոլորին ալ մարմինները կտոր կտոր եղած էին, արիւնը ծածկած էր գետինը, կտրատուած թեւեր ու սրունքներ, ճեղքուած կուրծքեր ու ջախջախուած գանկեր փռուած էին գիծին վրայ:

Կը կարծուի թէ արկածին պատասխանատուն է հսկիչնե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

"ԱՆՔԱՂԱՔԱԳԻՏԱԿԱՆ" ԵՒ "ԱՆԻՄԱՍՏՈՒՆ"

Հռչակաւոր բանաստեղծ պրոպագանդիստ Պ. Ա. Չօպանեան *անքաղաքագիտական եւ անիմաստուն* կը գրէ եռագոյնի գործածութիւնը, որովհետեւ Հայաստանի պետական կեանքը նոր փուլի մէջ մտած է եւ այսօր «հայ ժողովուրդի ստուար մեծամասնութիւնը» — իմա՛ ռամկավարները — կը խուսափին ո՛ր եւ է շարժումէ կամ խօսքէ, որ կրնայ դէմ ըլլալ մեր այժմեան իշխանաւորներուն տեսակէտին:

Բայց մինչ միայն եռագո՞յնն է որ կը դպչի կարմիր *կոմիսարներու* ջիղերուն:

Բարեգործականի անունն իսկ չի՞ ջղայնացներ զանոնք: Չօպանեան *անքաղաքագիտական եւ անիմաստուն* չի՛ գտներ իր վերջերս ստանձնած պրոպագանդիստի պաշտօնը, իբր հակադիր ուժ «Չօկերու...» (*Երեւանի բառերով*):

Անքաղաքագիտական եւ անիմաստուն չէ՛ մասնակցիլ «հայ բուրժուա-ազգայնականների գործից» Անդրանիկի յուղարկաւորութեան եւ Վառ. խօսիլ:

Անքաղաքագիտական և անիմաստուն չէ՛ եկեղեցի երթալ, կրօնական պսակ կամ մկրտութիւն կատարել, հաղորդութիւն առնել կամ քահանաներով գերեզմանատուն երթալ...

Անքաղաքագիտական և անիմաստուն — ո՛չ, որչա՛փ երկար բառեր են — չէ՛ Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ «որ», «միւս», «յոյս» եւայլն գրել, երբ մեր երանեալ հայրենիքի երանեալ *պրոլետարները* կը գրեն «վոր», «մյուս», «հույս»...

Անքաղաքագիտական և անիմաստուն չէ՞ երկայն բառեր գործածել, երբ կան անթիւ անհամար նորաճնար եւ քաղցրալուր, կարճ ու դիւրահասկնալի՛ բառեր, ինչպէս «Քաղզավգործում», «Գլխքաղլուսվար», «Լենքաղխորհ», «Գլխբամբավկոմ», «փոխզնվամզմոծ»...

Եւ մանաւանդ որչա՛փ *անքաղաքագիտական և անիմաստուն* է ֆրանսայի *սպեկուլանտ* գործարանատէրերու ներկայութեան՝ անոնց զոհերու — հայ գործաւորներուն — խոհեմութեան շանքարոզներ տալ, փոխանակ *Լէնինիզմի* եւ *Տրոցկիզմի* տարբերութիւնները բացատրելու.

Երանելի՛ պուէտ, ինչ որ ալ ընես, անոնց աչքը չես կրնար մտնել

Մինչեւ իսկ օձիքդ եւ փողկապդ կը մեղանչեն ուղղափառ *լէնինիզմին* դէմ:

ԱՐԱ

ՄԻԱՅՆ ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐ

Պուլկարիոյ մէջ Նանսէնեան անցագիր ունեցող հայ եւ ռուս գաղթականներն ալ ցարդ ստաբահպատակ նկատուելով, ստիպուած էին ոստիկանութենէն ինքնութեան թուղթ (լիչնա քարթա) ստանալ, վճարելով ծանր ծախքեր:

Սոֆիայի «Արաքսը» կ'իմանայ թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան Պուլկարիոյ ներկայացուցիչ Պ. Սէրաֆիմովի դիմումներուն վրայ, Մարտ 6էն սկսեալ Նանսէնի անցագիր ունեցողները զերծ պիտի ըլլան ինքնութեան թուղթէ եւ անոր փոխարէն իրենց անցագրերը ոստիկանութեան կողմէ վիզէ պիտի ըլլան, համեմատաբար փոքր ծախքով մը:

Այս մասին եղած հրահանգը շուտով պիտի հրատարակուի պետական պաշտօնաթերթին մէջ:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԿՆՃԻՌՆԵՐԸ

(ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ)

Բ

Տէր դառնալով Միջագետքի նաւթային հարստութեան, Անգլիան կը ձգտի ձեռք ձգել նաեւ Հարաւային Պարսկաստանի՝ Մոհամմարայի եւ նոյն գծի վրայ գտնուող խստանեայի հողային շերտերը։ Այս նպատակով քանի տարիէ ի վեր քաղաքական գործիք դարձուցած է նոյն վայրերու գլխաւոր Շէյխը, խլրտումներ հանել կուտայ անոր եւ կը ձգտի փչել շրջանը միացնել Իրաքին։ Անցեալ ամառուն մէջ Խուժիստանի շարժումը պարսիկ կառավարութեան դէմ այս պատճառն ունէր։

Ռիզա Շահի ինքնիշխան դառնալու որոշումը եւ Պարսկաստանը անկախ դարձնելու իր ձգտումները, որոնք երեւութապէս կը քաջալերուին բոլշեւիկեան Ռուսիայէն, չեն կրնար երբեք հաճելի ըլլալ Անգլիոյ։

Պարսկական Կաջար հարստութեան պաշտպանութիւնը միապետական Ռուսիայէն փոխանցուած էր Անգլիոյ, անոր անկումէն վերջ փորձուեցաւ զայն եւս կաշկանդել տնտեսական-ֆինանսական հարկադրանքներով, բայց զինուոր-շահը կանոնաւորելով հարկային սիստեմ մը, ոչնչացնելով աւատականութիւնը, կեդրոնացնելով պետական իշխանութիւնը եւ երկաթուղային եւ այլ մենաշնորհներ տալով կը յաջողի խուսափիլ առ այժմ իր հայրենիքը վաճառելու եւ յանձնուելու վտանգէն։

Այն օրէն, սակայն, երբ ստորագրուեցաւ ռուս-պարսկական առեւտրական դաշնագիրը, որու հետեւանքով Ռուսերը ազատ մուտք գտան Պարսկաստանի մէջ, հանգամանք մը, որ կը զօրացնէ բոլշեւիկեան կազմակերպական գործունէութիւնը թէ Իրաքի եւ թէ, մանաւանդ, Պարսկաստանի հարաւային եւ արեւելեան սահմաններուն վրայ, ասկէ զատ խաղաղ ճամբայ կը բանայ տնտեսական մարզերուն մէջ՝ տարածելով անոնց քաղաքական ազդեցութիւնն եւս, այն օրէն Անգլիան կորուկ շարժումով մը իր երեսը դարձուց Պարսկաստանէն եւ ամէն քայլափոխին կը ջանայ զգացնել տալ, թէ ինքը որքան օգտակար բարեկամ է, նոյնքան վտանգաւոր թշնամի։ Զբաւականանալով Խուժիստանի խռովութիւններով, կը կարծուի, որ Փէհլէվիի հարստութեան դէմ դաւադրութիւններն եւս անկէ կը քաջալերուին եւ պարբերական խռովութիւնները կը կազմակերպուին պարսկական Բելուճիստանի մէջ, հաւանաբար անկախ կամ ինքնավար Բելուճիստանի խոստումներով։ Արդիւնքը, սակայն, այն եղաւ, որ Շահը խստօրէն զսպելով շարժումները՝ գերեվարեց անոնց պարագլուխները, որոնք այժմ կը տառապին Թէհրանի եւ Թաւրիզի բանտերուն մէջ։

Բոլշեւիկեան Ռուսաստանի վերը յիշուած յաջողութեան, Անգլիան, կը թուի թէ, կը հակազդէ պարսկական Ատրպատականի դէմ Քէմալի կողմէ կազմակերպուած դաւադրութիւնը։

Պարսկական Ատրպատականը, քէմալական Թուրքիոյ համար այն հարթ եւ վտանգելի ճամբան է, որ կը տանի դէպի կովկասեան Ատրպատական եւ անդրկասպեան երկիրներ։ Պարսկական, այսպէս ըսած, յեղափոխական ներկայ իշխանութեան օրով, երբ ներքին պառակտման կրքերը եւ հակամարտութիւնները դադրած չեն, երբ նոր Շահը կեանքի եւ մահուան գերմարդկային պայքար կը մղէ թշնամիներու դէմ, պետութեան կազմակերպման եւ ամրացման ու ազգային վերածնութեան համար, երբ սկիզբն է միայն դրուած կանոնաւոր բանակի մը, որուն թիւը (30-50.000, շատ չնչին է, անշուշտ, ներքին հետ նաեւ արտաքին թշնամիի մը դիմադրելու համար,— Թերեւս, յարմար վայրկեանը համարուի աւելի ու աւելի խճճել Պարսկաստանի ներքին եւ արտաքին կեանքը ու հարկադրել զայն ծունկի գալու։

Քէմալական Թուրքիան պարսկական Ատրպատականի թուրք ազգաբնակութեան մէջ աւելի վտանգելի պատուար մըն է ներկայ թէ ապագայ ռուսական յառաջխաղացման դէմ, քան յարատեւապէս թոյլ Պարսկաստանը իր յարափոփոխ քաղաքականութեամբ. մինչդեռ Թուրքիան չի կրնար բարեկամ մնալ Ռուսաստանին։ Անգլիոյ այս կրաւորական քաջալերանքը Քէմալին, թերեւս, խաղ մըն է վտանգի առաջ դնել շահը եւ ապա հարկադրել զայն իր օգնութեանը դիմելու...

Պարսկաստանը այսպիսով կը գտնուի այժմ ամենածանր եւ փափուկ քաղաքական երկընտրանքի առջեւ. լինել Անգլիո՞յ, թէ՞ Ռուսաստանի հետ։ Այսպէս է, որովհետեւ Մերձաւոր Արեւելքի բնականոն կեանքը կնճռոտող ուժերը գլխաւորապէս այդ երկուքն են, որոնք վաղ թէ ուշ պիտի ճակատին...

Բոլոր այն մեծ պետութիւնները, որոնք առանձնացին այս կամ այն արեւելեան երկրի հոգատարութիւնը, անշուշտ, խոշոր շահեր կ'ակնկալէին ասկէ։ Անգլիան այն պետութիւններէն է, ներկայ պարագային, որ ամէնէն շատ քաղաքական ակնկալիքներով առանձնացց հոգատարի դերը։ Իր նպատակն է տէրը դառնալ Միջերկրականի արեւելեան ափին ամբողջութեամբ՝ լայնածաւալ անապատները դարձնելով իր բնական պատուարները նաւթային անբաւ հարստութեան եւ Հնդկաստանի պաշտպանութեան համար։ Պաղեստինը խրամատ մըն է մէկ կողմէ Սուէզի ջրանցքը եւ Եգիպտոսը պաշտպանելու, միւս կողմէ խարիսխ մը՝ սեղմելու Ֆրանսացիները Սուրիայէն... Ասոնք, հարկաւ, իշխողի տենչանքներու ձգտումներն են, որոնք կրնան օր մը անյաղթելի խոչընդոտներու հանդիպիլ։

Անմասն չեն հանգուրժեր նաեւ ներկայիս հովանաւորուող ազգերը՝ հովանաւորողներու վարած քաղաքականութիւնը։ Իրաքի եւ Արաբիոյ մէջ քաղաքականական ձեռնարկներ կը կատարուին այն չափով, որքան հարկաւոր են ափրաղներուն. ժողովուրդը գիտակցօրէն կը պահուի տգիտութեան մէջ, տնտեսական խոշոր ձեռնարկներ կը կատարուին, ուր հօտերու պէս կը լեցուին... պարսիկ բանուորներ։ Եւ, վերջապէս, Անգլիան ոչինչ խնայեց, որպէս զի Իրաքը չունենայ իր սեփական բանակը։ Ֆրանսացիները զօրքով կը կառավարեն Սուրիան, իսկ Անգլիացիները միայն սակաւաթիւ օդանաւերով, որոնցմէ մէկ-մէկ հատ կը գտնէք բոլոր հիմնարկութիւններու մէջ. անոնք են իրական իշխողները։ Սակայն, այն գիտակցութիւնը, որ անկախ պետութիւն է տրուած իրենց, արեւելեան այդ ազգութիւնները քաղաքականօրէն ի վիճակի կը դարձնէ ըմբոստանալու «հովանաւորողներու» դէմ եւ իրական տէրը դառնալու իրենց երկրին մեծ ցնցումներով չպիտի կատարուին այս շարժումները, որովհետեւ կեանքի տրամաբանական ընթացքը պէտք է արդարացնէ եւ Անգլիոյ կամ միւս հովանաւորողներու ժողովուրդներու նման պոռթկումները։ Արաբիոյ եւ Սուրիոյ արուեստականօրէն բաժնուած պետութիւնները վաղ կամ ուշ, բայց անխուսափելիօրէն պիտի ձգտին ձուլուելու կամ համադաշնակցութիւն կազմելու։ Եւ պատմութիւնը պիտի կրկնուի՝ կեանքի կոչելով արաբական միացեալ կայսրութիւնը, որուն վերապահուած կ'ըլլայ գործնական մեծ դեր մը՝ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական հորիզոնին վրայ։

Ռուս-անգլիական ճակատամարտին մարզը [illegible] իր շփման անմիջական կէտ, Պարսկաստանն է ներկայիս. Անգլիան Իրաքը կը գործածէ, յաճախ, անոր շահերու պաշտպանութեան անունով, իսկ Ռուսաստանը՝ Թուրքիոյ հետ շահերու նոյնութեամբ հանդէս գալով, Պարսկաստանը, իր աշխարհագրական դիրքի շնորհիւ հարկադրուած է կամ քաղաքական ու ռազմական զօրեղ ույժ մը դառնալ այնքան, որ ի վիճակի ըլլայ չճզմուելու յիշուած երկու վիթխարի ուժերու բռնցքամարտին մէջ եւ անխախտ պահելու չէզոք տարածութեան իր դիրքը, կամ ժամանակ վաստկելու համար՝ խաղալ երկու պարաններու վրայ՝ որոշ քաղաքական եւ տնտեսական գոհունակութիւններով։ Պարսկաստանի հեռատես վարիչները առ այժմ կ'ուզեն գործածել այդ երկու պայմանները միաժամանակ, բայց ֆինանսապէս խիստ թոյլ ըլլալով՝ անկարող են իրենց բանակը մեծցնելու եւ պատրաստելու այնքան, որ յարգանք ստեղծէ գոնէ Թուրքիոյ, որ 5 - 700.000 զօրք կրնայ ունենալ...։ Պարսկաստանը կրնար, հարկաւ, դաշնակիցներ փնտռել, ինչպէս Իրաքը, որ դեռ անկախ չէ, Աֆղանիստանը, որ վախ ազդելու չափ դեռ ույժ չունի, եւ, մանաւանդ, կրնար իրեն նուիրուած ներքին դաշնակիցները վստահիլ, որոնք, թէեւ ոչ այնքան ուժեղ, պիտի աջակցին անոր առանց յետին մտքի։

Իսկ բոլշեւիկ Ռուսաստանը մէկ նպատակ միայն ունի — կամրջել Պարսկաստանը եւ կամրջի հաղորդակցութեան այդ նոր մասի միջոցով երթալ ցցուելու Անգլիոյ ճամբուն վրայ եւ հաստատուիլ առաջ ծովերուն ափերուն։

Միւս կողմէ քէմալական Թուրքիան, փոխելով իր համաթուրանական ցնորքներու ուղեգիծը, կը ճգնի պարսկական Ատրպատականը դարձնել իրեն յենարան եւ բոլշեւիկներու պատրաստած Ջուլֆա-Ալէքաթ երկաթուղագիծը Իգդիրէն եւ Թաւրիզէն միաժամանակ օգտագործելով Կովկասեան Լեռնաշղթային հասնիլ։ Այս նպատակով երկու տարիէ ի վեր Պարսկաստանի Ատրպատականը, որ թուրք ազգաբնակութիւն ունի, հեղեղած է իր գործակալներով, զինամթերքի գաղտնի մթերանոցներ է հաստատեր, անուղղակի ազդեցութեամբ Թրքական պաշտօնեաներ նշանակել կուտայ սահմանամերձ վայրերուն մէջ, պրոպագանդի ամենալայն միջոցներէն կ'օգտուի եւ բոլշեւիկներուն հետ կը ջանայ հրդեհը բորբոքել [illegible] թեան մէջ։ Թուրք բոլշեւիկ գաղտնի գործակալները նոյնիսկ ամէն միջոց գործ կը դնեն գրաւելու Հիւսիսային Պարսկաստանի Քիւրդերը՝ խոստանալով ազատ եւ անկախ Քիւրդիստան... ի հաշիւ Պարսկաստանի։ Այսպիսով, Քէմալը կը կարծէ, Քիւրդերու ուժերը ջլատելէ զատ, անոնց ուշադրութիւնը եւ ազատագրական գործունէութեան կեդրոնը Թրքական երկրէն Պարսկաստան փոխադրելու ձեռնարկ մը, որ ըստ ամենայնի կը քաջալերուի բոլշեւիկներու կողմէ թէեւ, բայց չի մոռնար այդ հում կոպիտ ուժը իրեն գրաւելու՝ ի հարկին գործածելու համար, թերեւս, Թուրքիոյ դէմ եւս։

Թուրքիան լայնօրէն կ'օգտուի բոլշեւիկեան Ռուսաստանէն՝ մաղթելով անոր երկար կեանք, որովհետեւ գիտէ, թէ անոր անկումովը իր օրն եւս կը սեւնայ։ Բոլշեւիկ Ռուսաստանին պէտք է զօրեղ Թուրքիա՝ գործածելու համար բուրժուական պետութիւններու դէմ, միաժամանակ ոչինչ կը խնայէ զայն եւս թաթխելու «կարմիրներու համադաշնակցութեան» մէջ։

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

[illegible] ԱԿՈՒՄԲ

Իջեւանի գաւառակին ենթակայ Լալի, Վերին Աղդան եւ Խաւարձոր գիւղերու երկրագործները վերածուեցան ակումբի, կը գրէ «Խորհրդային Հայաստան», 21 Փետր.։

ԳԻՏԱԿԱՆ [illegible]

ԾԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդը գործարանաւորեալ բոլոր էակներուն պէս ունի կեանքի որոշ նպատակ մը, որ է ծնիլ, նմանը արտադրել եւ մեռնիլ։ Քիչեր են որ իրենց բնական մահով կը մեռնին. անոնք արկածի զոհ կ'երթան, ուրիշներ զանազան հիւանդութեանց ենթակայ ըլլալով, կանխահաս մահով վերջ կուտան իրենց կեանքին։ Խիստ աննշան թիւ մը կը կազմեն անոնք՝ որ առաջացած տարիքի մը մէջ խոր ծերութեան հասնելով եւ սպառելով իրենց կենսական ուժերը կը չքանան, նման այն ճրագին որ կը մարի, երբ իւղի վերջին կաթիլը կը սպառի։ Սակայն ասիկա երեւութական է, քանի որ իրականութեան մէջ ծերութիւնը ինքնին հիւանդութիւն մըն է, որուն կ'ենթարկուի անխուսափելիօրէն ամէն մարդ։

Ծերութիւնը կեանքին այն շրջանն է, ուր՝ մարդուն ուժերը կը տկարանան եւ բազմաթիւ հիւանդութիւններ երեւան կու գան. դէմքը կը գունատի, մազերը կը ճերմկին. տեսողութիւնն ու լսողութիւնը կը տկարանան, ակռաները կը թափին, մորթը կը կորսնցնէ իր թարմութիւնն ու փայլը եւ մարմնին զանազան մասերուն վրայ փոթեր եւ խորշոմներ կը գոյանան. ողնայարը կը կքի, մկաններուն ուժը կը տկարանայ, լեարդին ու երիկամունքին տարրերը եւ ուղեղին բջիջները այլասերման հետեւանքով կը մաշին ու կը տկարանան, եւ այս կերպով մաշած եւ հիւծած մարմինը նպաստաւոր միջավայր մը կը հանդիսանայ ամէն պատահական հիւանդութեանց եւ ամէն տեսակ աւերիչ ուժերու։ Ասոր հակառակ, շարակցական հիւսուածքը, որ մարմնին նեցուկը կը կազմէ, կը սկսի աճիլ ի վնաս նոյն պիտանի տարրերուն։ Այս եղանակաւ, մեր կազմութեան էական տարրերը կերպով մը կը նուաճուին, շարակցական հիւսուածքին անպէտ տարրերուն աճումով, եւ ասով կենդանական գործունէութիւնը աւելի կամ նուազ չափով կը պակսի։

Վերոյիշեալ պատճառներով մարմնին հիւսուածքները կը կարծրանան. գործարաններուն այս կարծրացումն ու այլասերումը արդիւնք է sclérose կոչուած քրոնիկ հիւանդութեան։

Երբեմն խողովակներն ալ կը կրեն նմանօրինակ փոփոխութիւններ՝ շնչերակները կը կորսնցնեն իրենց ճկունութիւնն ու առաձգականութիւնը եւ աւելի դիւրաբեկ կը դառնան։ Շնչերակներուն կարծրացման հետեւանքով, արիւնը կը կորսնցնէ իր կանոնաւոր գնացքը եւ անկարող կ'ըլլայ պէտք եղածին պէս ոռոգել մարմնին գործարաններն ու հիւսուածքները, որուն հետեւանքով յաճախ արեան համախառնում եւ արիւնահոսութիւն առաջ կու գայ, ինչ որ վտանգաւոր է եւ կրնայ երբեմն վայրկենապէս մահ պատճառել, երբ այդ համախառնումը կամ արիւնահոսութիւնը ուղեղին կամ թոքերուն մէջ պատահի։

Հետեւաբար կրնանք ըսել թէ ծերութիւնը քրոնիկ հիւանդութիւն մըն է, որ առաջ կու գայ մարմնին գործարաններու եւ հիւսուածքներուն կարծրացումէն։ Այդ հիւանդութեան ծագումը սովորաբար արդիւնք կը նկատուի virus-ներու ազդեցութեան եւ ալքոլի չափազանց գործածութեան, սակայն Մէչնիքոֆ անոր բուն պատճառը կը վերագրէ այն անթիւ ու անհամար մանրէներու գոյութեան, որոնք բոյն դրած են մարմնին զանազան մասերուն մէջ, եւ իբր մակաբոյծ անասուններ կը սնանին մեր մարմնով եւ աստիճանաբար ուտելով ու մաշեցնելով մեր գործարանային յօրինուածութիւնները, դէպի կործանում ու քայքայում կ'առաջնորդեն մեզ։

Մէչնիքոֆի կարծիքով ծերութիւնը արդիւնք է տեւական ինքնաթունաւորման (auto-intoxication), որուն գլխաւոր աղբիւրն է հաստ աղիքը, մանաւորապէս կուրաղին, ուր անհաշուելի միասեռ մանրէներ կ'աճին, կը բազմանան եւ օրն ի բուն կ'արտադրեն զանազան ազդեցութիւն ունեցող թոյներ, որոնք արեան մէջ կ'անցնին ու հոն տեւական գրգռութիւն առաջ կը բերեն ասկէ առաջ կու գայ շնչերակային եւ ծերութեան scléroseները։ Հետեւաբար, այն աւերիչ թոյնը որ բոյն դրած է մեր մարմնին մէջ, աւելի ուժեղ կը հանդիսանայ քան շինիչ եւ պահպանողական ուժերը։

Մէչնիքոֆ աւելի առաջ տանելով իր տեսութիւնները, կը հաստատէ թէ հաստ աղին եւ կոյր աղին անպէտ ու վտանգաւոր գործարաններ են, ուստի եւ այս պատճառաւ պէտք է բնաջինջ ընել զանոնք։ Ինքնաթունաւորման եւ շնչերակներու եւ ուրիշ գործարաններու կարծրացումին առաջքն առնելու համար, Մէչնիքոֆ կը յանձնարարէ առատ մածուն ուտել, որովհետեւ, կ'ըսէ, մածունը գերազանցապէս շինիչ սնունդ մըն է եւ զօրեղապէս կը մաքառի ծերութեան մանրէներուն դէմ, եւ իր մանրէներով կը նուազեցնէ աղիքներու մէջ եղած նեխումը։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՍՈՍԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՍՐԲԱԳՐՈՒԱ՞Ծ Է

Անկէ առաջ հրատարակեցինք Philippe de Zara-ի մէկ թղթակցութիւնը Լոզաննէի մասին։ Յիշեալը շարունակելով իր թղթակցութիւնները, Մարսէյլի Le Petit Marseillais թերթին մէջ 24 Փետր.) կը խօսի «Եաւուզ»ի ծանօթ խնդրին մասին «Թուրքիա սրբագրուա՞ծ է» խորագրին տակ։ Կը քաղենք գլխաւոր մասերը։

ՊՈԼԻՍ, Փետրուար.— Հին սովորութեանց համաձայն, կը [illegible] պատմութիւն մը գրել, սակայն ջերմեռանդ ազգայնական մը դիտել կուտայ ինծի թէ յեղափոխութիւնը պախշիշը սպաննած է Թուրքիոյ մէջ։ Գոհանանք ու ըսենք խօսելով «պարտազանցութեան» մասին, որ աւելի բազմաձեւական եւ աւելի արեւմտեան բառ մըն է։ Աւելցնենք նաեւ թէ Պոլիս կը խայտայ մուծին մէջ եւ թէ չարաճճի ծիծաղ մը կը բանէ մարդիկը, երբ կարդան թերթերը եւ նախին մայրաքաղաքին ուղղութեամբ։ Սթամպուլի այս խեղճ քաղաքացիներուն չէի՞ն ըսած թէ Վոսփորը հայրն է բոլոր մոլութեանց, թէ Պոլսոյ Թուրքերը իսկական կեավուրներ են, որոնք փճացած են՝ շփուելով Բերայի եւրոպական եւ լեւանտէն ապականութեան հետ, եւ թէ Անատոլուի բարձր լեռնադաշտերուն վրայ նահանջ մը միայն կրնար առաքինութիւնը մտցնել օսմանեան վարչութեան մէջ, աւելի խայտառակ քան Հաթենտաններուն։

Առէ՛ք ձեզի սոսկալի դատ մը, որ այս պահուս տեղի կ'ունենայ Գերագոյն Ատեանի վերածուած Ազգային Մեծ Ժողովին առջեւ։ Լաւ բացէք ձեր աչքերը եւ շիտակ կեցէք։ Ն. Վ. ծովային գործոց Իհսան պէյը, յեղափոխական նախարարութեան պաշտօնեաներու գրասենեակին տնօրէնը, նոյն նախարարութեան հաշուակալութեան տնօրէնը, գրեթէ բոլոր կարեւոր պաշտօնատանց պետերը, նաւատորմին վերին հրամանատարը, ընդհանուր սպայակոյտի [illegible] մեծ թիւով բարձրաստ[illegible] սպաներ, այս բոլոր [illegible] բաստանութեան իբրեւ [illegible] գանց, գեղծարար, [illegible] ստացող՝ ի վնաս պետութ[illegible]

Պէտք է հիմա գիտնալ [illegible] գլխաւոր յանցաւորը [illegible] մարդ մը չէ, այլ Անկախ[illegible] ճշմարիտ հերոս մը, Մուստ[illegible] Քէմալի առաջին ժամու [illegible] ներէն եւ հաւատարիմ[illegible] վարչապետ Ըամէթ փաշա[illegible] բեկամին ու կռիւի ընկեր[illegible] ջապէս արդի Թուրքիան[illegible] տողներէն մէկը։ Իր շուրջ[illegible] աննշան տեղակալներ կա[illegible] բիւրապետներ չեն, այլ նո[illegible] պետութեան բարձրագոյն [illegible] տիճանին վրայ կեցող [illegible] գլուխներ, վերին հրամանա[illegible] սպայակոյտի պետ [illegible] ուսար է ազգային պաշտպան[illegible] թեան զօրախումբերէն [illegible] իրական գաւաճանութեան [illegible] պէս զարմանալի դատ [illegible] այս, որուն նմանը չէ տեսն[illegible] ուրիշ երկիրներու մէջ [illegible] հոն, ուր նախարարական [illegible] ծարարութիւնը ազգային [illegible] դաւթիւն է։

Ինչ է ոճիրը։ Միլիոն[illegible] [illegible] իրենց [illegible] տակէն դարձուած են նշան[illegible] «[illegible]» [illegible] գութիւնը ծանօթ [illegible] ուած է, [illegible] [illegible] ցուցմուն[illegible] չարքեր [illegible] [illegible] Անդամն [illegible] թեան կնքած [illegible] [illegible] յարկերուն մէջ [illegible] կրծած է ամբողջ շէնքը [illegible] ջապէս որ մասերէն մէկ[illegible] բաւոր բախում մը [illegible] ամբողջ շէնքը փլաւ [illegible] հանելով իր ապականու[illegible] ները։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ [illegible] բութեան արդիւնքը։ [illegible] պիտի վերնա՞յ։ Օսմանեան [illegible] րուն եւ Թուրքիոյ անկախ[illegible] րեկամներուն համար ցաւ[illegible] չէ թէ նախարար մը [illegible] գործած է։ Մենք ալ ունե[illegible] Յուէք մը ժէ. դարուն [illegible] նամա մը Ի. դարու նախ[illegible] կին։ Ցաւը ա՛յն չէ [illegible] Անկախութեան հերոս մը [illegible] քան իյնայ։ Գիտենք թէ [illegible] ուածիւնը երբեմն աւելի [illegible] է խրամներուն մէջ քան [illegible] եայ դժուարին կեանքի [illegible] Ինչ որ ահռելի է, այն [illegible] փտախտը բունած է բոլոր [illegible] տիճանի պաշտօնեաներու [illegible] սպաներու ամբողջ [illegible] ազգային պաշտպանութեան [illegible] գիկը։ Այս հիւանդութիւնը [illegible] կուսի դժբախտի մը յանց[illegible] չէ միայն, այլ հարիւր[illegible] րու. ասիկա մասնաւորապէս [illegible] ցանիշ մըն է բարքերու [illegible] յին վիճակի մը, որ վար[illegible] մը եւ բանակ մը կը վար[illegible] կենէ։ Ամէն տեղ, ամէն [illegible] տակ ալ գողեր կան. բայց [illegible] պետութեան գլխուն վրա[illegible] կը գործէ գողերու ընկեր[illegible] մը, երբ ծովային սպաներ[illegible] մարտի մարզերու մէջ [illegible] գնէ այդ ախտը, կ՛ըսուի [illegible] բարոյականութիւնը [illegible] կանօրէն մնացած է եւ [illegible] բութիւնը արմատացած [illegible] բութիւն պարծած։ Ահա [illegible] գը։ Ասիկա վերջին [illegible] ծանր է։ Ու Ըամէթ փաշա[illegible] բողջ քաջութիւնն ու [illegible] նոյն իսկ Ազգային Մեծ [illegible] բոլոր նկատելով ներ[illegible] չպիտի կրնան [illegible] Ազգային պաշտպանութեան [illegible] ճիւղին հիմնական [illegible]

Ծովային նախարար[illegible] սպայակոյտը, նաւատորմ[illegible] րին հրամանատարը [illegible] գողն՛ր։ Կա՛մ այն է որ [illegible] թեան վարիչները ախտա[illegible] կամ Փէտէն վերջ ալ դեռ [illegible] հիշը անզգամօրէն կը [illegible] ւէ։ Երկու պարագային ալ [illegible] բարոյական համաճարակ [illegible] թերութիւն մը որ ան[illegible] թափ, եւ ոչ թէ անհատա[illegible] կչիռ մարդու մը խենդ[illegible] Ահա թէ ինչո՞ւ «մատնե[illegible] երբ կը նայինք դէպի [illegible]

ՖԻԼԻՓ ՏԸ Զ[illegible]

ԼՈՒՐԵՐ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի.— Հայաստանի մէջ, 1921ի փետրուար 18ին պայթած համաժողովրդական մեծ ապստամբութեան 7րդ տարեդարձին առթիւ Թաւրիզի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան խումբերը, համակիրներ եւ չէզոքներ, ինչպէս նաեւ մատաղ սերունդը կազմակերպեցին հաւաքոյթներ եւ խնջոյքներ: Հայկական գիւղ-գաւառներ, սագ-նդարներ, երգեր, պարեր, ճառեր, ուրախ զրոյցներ իրար խառնուելով սեղմեցին անպիսի մթնոլորտ մը, որ հարիւրաւոր սրտեր պահ մը սլացան դէպի Արարատեան աշխարհը, Երասխի ափերէն մինչեւ Ալագեազ բարձունքները եւ Երեւանի փողոցներէն մինչեւ Քաջ Գետանի, Սեւան, Նոր-Բայազետ եւ այլուր, երբ 1921ի փետր. 18ի առաւօտեան կը տապալուէր բոլշեւիկեան տարգ եւ արիւնոտ լուծը, երբ հազարաւոր բերաններ միաձայն «Մեր Հայրենիքը» կ'երգէին եւ ժողովուրդը առանց տարբերութեան զէն ի ձեռին հայրենի հողը կ'իջնէր կարմիր բռնակալները տապալելու համար:

Այո, մի՛շտ եւ ամէն տարի պիտի յիշենք փետրուարի 18ը, որ շատ հայուն պատմութեան մէջ հին է՝ նոյն 29ը առանց բոլշեւիկներու եւ անոնց անօգուտ կամակատարներու երեսին իջնալ:

... փետր. 16ին Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ իսկ Արամեան թատերասրահին մէջն ալ ազգահանդէս՝ ի յիշատակ «Վարդանանց վերջիններու»:

Առաջապաշտ յետոյ խուռներամ ժողովուրդ լեցուեցաւ Արամեան թատերասրահը, ուր եղան երգեր, արտասանութիւններ՝ աշակերտներուն կողմէ: Հաւաքոյթ Նշան Խաչատրեան արքեպիսկոպոս Գ. Գ. Արամ Ալշուճեան եւ Ռո Տէր Թովմասեան:

— Ի Բ. ընկերութեան թաւրիզի մասնաճիւղն ալ, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս ամերիկեան Մէմօրիալ դպրոցի սրահին մէջ կազմակերպած էր ազգային հանդէս մը, Վարդանանց յիշատակին: Արաշը լիքն էր: Եղան արտասանութիւններ եւ ճառեր:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ֆիլատէլֆիան (Ամերիկա) Պ. Գ. Փափազեան տարեկան Յառաջ կը նուիրէ ... գրադարանին:

Փիլիփպէն Պ. Փ. տարեկան Յառաջ կը նուիրէ ... (Բուլղարիա) գրադարանին:

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

Գրած էինք թէ Ամերիկայի Առաջնորդարանը խորհրդակցական ժողով մը հրաւիրած է, նոր սերունդին դաստիարակութեան խնդիրը գործնական ձեւի մը վերածելու համար:

Ժողովը տեղի ունեցած է փետր. 19ին, Նիւ Եորքի առաջնորդարանը, նախագահութեամբ Տիրայր Արք.ի: Հայրենիք ընդունած տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս մասին.

Ազգ. վարչութեան կողմէ տեղեկագիր մը ներկայացուց Պ. Խ. Պապայեան: Տեղեկագիրը կը շեշտէր թէ Հայերու թիւը այս երկրին մէջ կը հասնի 120-130.000ի, անգամ մըն ալ բաւ՝ մինչեւ 150,000ի: Թէ անոնք բաժնուած էին յարանուանական երկու հատուածներու՝ Լուսաւորչականներու եւ Աւետարանականներու:

Ասկէ ծ'ե անհրաժեշտութիւնը, որ ներկայ կրթական խնդրին մէջ պէտք էր պահպանել՝ երկու հատուածներու գործակցութիւնը:

Ըսուեցաւ, թէ գաղութի 1-5 տարեկաններու թիւը պէտք է ըլլայ աւելի քան 2.000, 7-20 տարեկաններունը՝ աւելի քան 4.000:

Ներկայիս գաղութիւն ունին մօտ 50 դպրոցներ, որոնց մէջ պէտք է ըլլան աւելի քան 2.000 աշակերտներ: Յիշուեցան Նիւ Եորքի եւ իր մօտաւոր շրջաններուն մէջ գտնուող կարգ մը դպրոցներ ու իրենց աշակերտներու թիւերը՝ համաձայն արոշ տուեալներու կամ ենթադրութիւններու:

Ըսելէ վերջ, թէ այս բոլոր դպրոցներն ալ պատահական հասոյթներ միայն ունին, յայտնուեցաւ, որ օր մը եկեղեցիները պիտի օգնեն անոնց, իրենց սեփական հասոյթներէն, երբ անգամ մը վճարեն իրենց պարտքերը:

Մեր նոր սերունդի հայութիւնը ներկայիս պահելու սատարող գործօններ համարուեցան— ընտանիք, եկեղեցի, թերթեր, ակումբներ ու խնջոյքներ, բացի դպրոցներէն: Շեշտուեցաւ թէ բոլորն ալ ունին իրենց պակասութիւնները:

Հոս յիշուեցաւ, թէ, երամենք մէկ կամ երկու սերունդ իսկ պիտի չկրնանք պահել մեր ազգութիւնը անկէ լետոյ, Հրեաներ ու Իտալացիներ դիւրաւ կը պահեն իրենցը՝ 2—3 եւ աւելի սերունդ:

Տեղեկագիրն այս առթիւ առաջարկեց միջոցներ — սրբ կրթութիւն, կրթ. ծրագրի միօրինակութիւն եւ ուսուցիչներու պատրաստութիւն: Առաջարկուած հայ երգի ու երաժշտութեան, լեզուի ու պատմութեան հաստատում քէմփերու եւ մանկական ու մանկավարժական հանդէսի մը, ինչպէս եւ դասագրքերու: Գրաւոր յարաբերութիւն քոլէճականներու հետ, ևն.:

Առանց զեկավարութիւնը պիտի յանձնուէր Ուսումնական Խորհուրդի մը, որուն պիտի հրաւիրուին մասնակցիլ Եւ՛ Աւետարանականները:

Այս մարմինը պիտի ունենայ իր շրջուն կրթական տեսուչը, երաժիշտ ուսուցիչները, քէմփի վարիչները, ևն.:

Այս նպատակով կը նախատեսուին հետեւեալ ծախքերը՝ տարեկան

	Տոլար
Ուսումն. խորհուրդ	2.000
Տեսուչ	4.000
Երկու քէմփեր	4.000
Թերթ	2.500
Երգի շրջուն ուսուցիչ	2.500

Ուսուցչական համագումար մը եւս, որ կրնայ արժել 4—5000 տոլար: Ամէնը շուրջ 20,000 տոլարի գումար մը, զոր դժուար պիտի ըլլայ վճարել գաղութի մը համար, որ վերջին տարիներուն մէջ միլիոններ նուիրաբերած է:

15 ՀԱՅԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐ ՁԻՒՆԱԳՆԴԱԿԻ ՄԸ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

«Նոր Օր»ին մէջ կը կարդանք 11 Մարտ.

Ընդհատ Ուրբաթ անհամար դէպք մը պատահեցաւ Թիֆլիսի մէջ: Գլխաւոր փողոցէն, նիւթեցի ... տղեկ մը անցնելու պահուն, Կարս-Պազարցի մսավաճառ կարապետեանի փոքրիկները ձիւնագնդակ կը նետեն: Յոյն տղեկը կը սկսի լալ եւ կը հայհոյէ: Իսր փոխադարձութիւն, մեր «կտրիճներ»ը կը ծեծեն տղան: Յոյնը կը փութայ հօրը մօտ, որ նստած էր սրճարանին մէջ, իր հայրենակիցներուն հետ, 40—50 հոգի: Հայերը յարձակում գործողներուն կը մօտենայ եւ կ'ապտակէ մէկը: Վրայ կը հասնին Կարս-Պազարցիները: Կ'ըսուի թէ թիւով քառասուն, գաւազանները իրենց ձեռքին մէջ կը սկսի կռիւը: Գաւազանները կը ճօճեն օդին մէջ, իսկ ապրի թիթեղներու աղմուկը կը լեցնէ փողոցը: Կռուողները կը տապալին գետնին մէջ:

Կը փութան ոստիկանները, որոնց ուժը չի բաւեր կողմերուն կռուելու ախորժակը սանձելու համար: Կը հասնի նոր ոստիկանական ուժ ու կը վերահաստատուի կարգը:

Իբրեւ արդիւնք, անհշան պատճառով ստեղծուած կռիւին, 15 վիրաւոր, բոլորը Հայ Մահացու դէպք չկայ:

* * Ելմտական նախարարութեան հրամանով, 1920էն սկսեալ Թիֆլիսի բոլոր խանութպանները 1200 դրամի տարեկան տուրք պիտի վճարեն: Հրամանին գործադրութիւնը յանձնուած է ոստիկաններուն, որոնք պայմանաժամը լրանալուն կը ձերբակալեն եւ օրերով կը բանտարկեն, մինչեւ որ պահանջուած գումարը վճարուի: Ցնտեսական ներկայ տագնապի օրերուն, միանուագ 1200 դրամի վճարելը շատ դժուար է հայ գաղթականին համար:

ԽՄԲ.— Թիֆլիսի կայանը կը բնակին 5000 գաղթականներ, որոնց 4500ը հայ:

ՍԵՒԱՆԱՅ ԼԻՃԸ

Խորհրդ. Հայաստան, 10 փետրուարի թիւով կը պատմէ թէ՝

30 Նոյեմբերին Սեւանայ լիճին վրայ փոթորիկ բարձրացաւ եւ լիճին սառած մակերեսը կոտրատեց, ամբողջ սառոյցը քշեց դէպի հարաւ - արեւելեան եզերքը: Լիճին եզերքէն 2—3 վերստ հեռու ամբողջ տարածութիւնը ծածկուեցաւ սառոյցով, որուն հաստութիւնը կը հասնի 2—3 սաժէնի: Նաւարկութեան դիւրութիւն մը եղաւ լիճին մակերեսին բացուիլը, այնպէս որ «Մարտունի» նաւը եւ ուրիշ բեռնատար նաւեր, որոնք բռնցած էին հագուստեղէն, շաքար, նաւթ եւ այլ մթերքներ, ... ճամբայ ելան դէպի Ջաղալու:

Նաւերը չյաջողեցան մտնել Ջաղալուին, այնպէս որ ստիպուեցան բեռները պարպել Գոլոլան, որ կը գտնուի Բասարգեչարէն 20 վերստ հեռու: «Մարտունի» նաւը վերադարձաւ 3 փետրուարին, շարունակ կոտրելով մէկ վերշոկ հաստ սառցակոյտերը: Լիճին վրայ լողացող սառցակոյտերը ունին մէկուկէս մետր հաստութիւն, եւ կը սպառնան նաւերուն: Այնպէս որ նաւարկութիւնը դադրած կը մնայ մինչեւ 15 Մարտ:

Լիճին բոլոր նաւերը, վերանորոգման դրկուած են: «Համբարձումեան», «Մարտունի» մասնակի վնասներ կրած են, իսկ «Լուկաշին» ցամաք հանուած է, հիմնական վերանորոգում մը կրելու համար: Նկատի ունենալով ճամբորդներու աճումը, ապսպրուած է մարդատար նաւ մըն ալ, որ պիտի կտրէ ժամը 16—20 վերստ: Այս նաւը պիտի գործածուի նաեւ զբօսալատայիններու եւ ծովի փոխադրութեան:

ՀԱՅԻ ՊԱՀԱՆՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գործավար մը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ. Խորհրդ. Հայաստանի (21 փետր.).—

Ներկայիս, հացի ներածման ... լով, մեծ է հացի պահանջը գաւառներուն մէջ, մանաւանդ կեդրոնէն հեռու տեղերը, եւ հացի շուկան չի կրնար գոհացնել պահանջները:

Այս պայմանները ազդեցին տեղական ցորենի եւ գարիի գիներուն վրայ: Մանաւանդ շուկային մէջ ցորենին գինը բարձրացաւ մինչեւ 3—4 րուբլիի, իսկ գարիին գինը մինչեւ 3 րուբլիի:

... չէ պատճառը ... ... չկատարուեցաւ բուսծրագրի, որ կը նախատեսէ ամսական 150 վագոն: Պատճառը պէտք է վերագրել այն դժուարութիւններուն, որոնց բախեցաւ ցորենի հաւաքելու քաղաքականութիւնը, ցորեն արտադրող շրջաններու մէջ փոխադրութեանց ... ... Սակայն վերջերս այդ դժուարութիւնները բարելաւեցան, այնպէս որ ներածումն ալ կանոնաւորուելու վրայ է: Չետզհետէ ներածումներուն քանակը կ'աճի: Ներածումը աւելի եւս կը կանոնաւորուի, եթէ Ընդրկովկասը տայ նախատեսուած չափով ցորեն:

ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐ ԿՈՒՐՍԵՐ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, արհեստաւորներու պակասութիւնը չափազանց զգալի էր անցեալ շինարարական եղանակին Հայաստանի մէջ: Մանաւանդ կը պակսին քարտաշներ, ... հիւսներ եւայլն: Այնպէս որ կը նախատեսուի արհեստաւորներու պակասութեան պատճառով մեծ տագնապ մը, որ հետզհետէ պիտի աճի:

Ուստի հարկ տեսնուած է, ցուցելու համար տարեկան 3735 արհեստաւորներու անհրաժեշտութիւնը, բանալ դասընթացք մը, որ պիտի ունենայ 2 տարուան շրջան մը եւ պիտի պատրաստէ 85 քարտաշ, 10 որմնադիր, 10 վառարանագործ, 20 ներկարար եւ 20 ծեփող: Այս դասընթացքներուն մէջ պիտի աւանդուին ընագիտա-արհեստագիտական, փորագրական, եւ... «հասարակագիտական» նիւթեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՑ ՍԻՐՏԸ — Օրիորդ Ժէրմէն յուսահատ էր շա՜տ Աշխարհէն զահնցեր էր: Ու Մոամոլը կը պտտէր Սէն գետին ափերուն վրայ, Լուվրին առջեւ: Ցանկարծ նետուեցաւ պաղ ջուրերուն մէջ:

Ոստիկան մը տեսնելով, ցատկեց ջուրը եւ ազատեց զայն: Ցետոյ տարաւ ոստիկանատուն, ուր աղջիկը չուզեց յայտնել յուսահատութեան պատճառը: Ան գաղտնիքը թաղեր էր իր գոց սիրտին մէջ:

ԷՇՈՒՆ ՄԻՍԻՆ ՀԱՄԸ.— Էշու միսին համը... թուրքերը գիտեն: Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» թերթը կը գրէ թէ պատերազմի ընթացքին, Կարմիր Մահիկին կեդրոնի պաշտօնեաները համով հոտով ճաշակեր են օրհնեալ անասունին միսը:

Վերջերս Կարմիր Մահիկի հաշիւները քննուած պահուն, քննիչները կը տեսնեն որ 100 էշ յամառօրէն չէին ներկայացած «եօգլամա»յին: Հրաման կը տրուի բերել էշերը: Ափսո՛ս, կարելի չէր: Որովհետեւ Կարմիր Մահիկի մթերանոցի տնօրէն Տօքթ. Ճէլալ Մուխթար պէյ, խնայողութեան համար, էշերը մորթած եւ կերցուցած էր պաշտօնեաներուն: Խմբագիր մը կը կը վազէ հարցնելու Տօքթ. Մուխթար պէյի, որ կը պատասխանէ

— Պէտք եղաւ, այնպէս ըրինք: Այդպիսի բաները չեն գրուիր:

Եւ հիմա Պոլսոյ թուրք թերթերը կը վիճին ու մասնագէտներուն կը հարցնեն թէ «էշուն միսը կ'ուտուի՞»:

Զարմանալի՜ են սա թուրքերը: Կերեր ու կշտացեր են, յետոյ կը հարցնեն. «կ'ուտուի՞»: Եթէ թուրք ստամոքսին հարցուի, ան պիտի պատասխանէ թէ ո՛ևս ի՛նչ տեսակ միսեր կերած է: Թէեւ այդպիսի բաներ ալ չեն գրուիր:

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Ցիկին Բուզօ լքուած էր ամուսինէն, որ հեռանալով տունէն, կը կենակցէր ուրիշի մը հետ: Դժբախտ կինը, յուսահատ, լալով արտասուելով, գրկեց զաւակը, որ երեք տարեկան էր: Ցետոյ կրակեց տարճանակը, սպաննեց զայն: Գնդակ մըն ալ պարպելով իր գլխուն, վերջ տուաւ իր դժբախտ կեանքին:

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Շալթօ-Թիէրրիի մէջ քաղաքապետ Ցուսէ յանկարծ խենդեցաւ, հրացանը ուղղեց կնոջը եւ սպաննեց:

Ցետոյ քաշուեցաւ իր սենեակը, անելով կտրեց իր վիզը: Երբ մահը ուշացաւ, հրացանը առաւ եւ գնդակ մը պարպեց իր գլխուն

Քաղաքապետը երեք փոքրիկ զաւակներ կը թողու որբ: Այս ոճիրին պատճառ ցոյց կը տրուի մտային խանգարումը, որ երբեմն կը յայտնուէր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ (իր կեանքն ու կռիւները): Գրեց՝ Գ. Գուտուլեան: Տպգր. «Արաքս». Սոֆիա, 1928: Գին 20 սէնդ (Bld. Dondouonkoff 43, Sofia):

ՁԱՅՆ ՄԸ ՀՈԳԻ, Բեսպալոֆի, Պեթհովէն: Թարգմանեց Յ. Թ. Հինդլեան: Հրատ. «Հայ Դպրոց». Փարիզ, 1928:

ՁԱՔՈՒ ՎՐԱՅ ԴՊՐՈՑ, Լատուաւ Քլափարէտ: Թրգմ. Պ. Դէօրգեան: (Նոր տպագրութիւն): Հրատր. (Հայ Դպրոց): Փարիզ 1928:

ԴՐԱՑԱՆԿ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԴԻՐՔԵՐՈՒ: Վ. Սեւունի: 31, Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine):

«ՄԱՍԻՍ» ՕՐԱՑՈՅՑ, 1928, 2. տարի, Կազմեց եւ հրատարակեց Հայկ Աճէմեան: Առաքատականի Հայոց Թեմական տպարան, Թաւրիզ:

ՅԱՌԱՋ.ԻՒ ԹԵՐԹՕՆԸ 56

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ
Է.

— Այն առեն ինչո՞ւ իմ ... կը խնդրէք գթութիւնս փոխադարձ կ'ըլլայ պիտի գթայիք արդեօք եթէ ծփուն ...անի մը վրայ ճամբորդելու ...ոփը չունենայիք:

Շատ մօտ էի անոր, որ սեղմած էր կզակիսի մորթէ կակուղ ...պարկին մէջ:

Ցետոյ պարզ անուն մը արտասանեցի

— Բորիս Սուխիմը..

— Անոր մահուան մէջ ոչ մէկ մասնակցութիւն ունիմ

— Բայց սպաննող ձեռքը ...յնն էր

— Առիկա ծմկատագիր է... ...ծանրազմի օրէնքը:

Պարի երգ մը մոլտաց, ու յետոյ աւելցուց

— Անոր մահը վճռուած էր, ինչպէս Պրասքովիայինը, քանի որ գտած էր հրամայող պետը

— Վէրակինը

— Ինչ անուն կ'ուզես տուր..

— Վէրակինը գտնուած է Լոնտոնի կողմէ.. այն անձը կամ կինը որ պիտի փորձէ ազատել Բորիս Սուխիմի երկրորդ թղթածրարը, շատ սուղ չպիտի նստի:

Ընկուզեմ խօսքի՛ր ցի՛ս մեկէն վար չափեց ու ետ նահանջեց: Այո՛, գինուորի մը պաշտօնը ունէր: Յանկարծ վերսկսելով րսաւ ինծի, իր ամէնէն գեղեցիկ ժպիտով

— Ո՛հ, ո՛հ, այն առեն Լոնտոնի մէջ բան մը չեն գիտեր, քանի որ իրենց յոյսը դրած են Բորիս Սուխիմի թղթածրարին վրայ:

Անոր ժպիտը կը թարմանար. կրկին կին դարձաւ:

— Կը խոստովանիմ որ կեանքիս մէջ զգացած ամէնէն մեծ սարսափս դուք ազդեցիք.. գիշեր բարի. Մարսէյ Լանտրոսի

Մակոտ կերպով փաթթուելով իր վերարկուին մէջ, գնաց առաջին կարգի սանդուխը:

Ուզեցի խոյանալ ետեւէն, բայց ուղեւոր մը եկաւ մութին մէջէն:

— Լրտեսուած եմ, մտածեցի բարձրաձայն:

— Ո՛չ, ո՛չ, մրմնջեց մարդը ցած ձայնով, սպանչելի էր:

Կլուխս վերցուցի, մարդուն երեսը նայելու համար:

Ընիկա հանեց իր առաձգական մօրուքը.— Վ. Իջէնթինին էր:

— Դո՛ւք վերջապէս:

Վ. Իջէնթինին գոհ կ'երեւար:

Այս վայրկեանէս սկսեալ կրնաք վստահ ըլլալ որ, Չէրնին այլեւս դուրս չպիտի ելլէ իր խուցէն.. որով կրնանք կերպով իրազեկ կը դառնանք — Նախ կը համենանք թէ անիկա մեզասկից չունի նաւուն մէջ, իր սարսափը անիկա կ'ապացուցանէ, երկրորդ՝ փաստաթուղթերը վրան կը գտնուին հրաման ստացած ըլլալու է գանոնք Մարսիլիա յանձնելու .. Վերջապէս անիկա չի գիտեր թէ հոս ըլլալս Մարսիլիոյ մէջ երբ հասնինք թէ ո՛վ է իրեն սպասողը, այն ատեն գինքը կը բռնեմ...

Ու տարօրինակ ծամբորդութիւնը վերջացաւ:

Հասանք Մարսիլիա: Ֆէննա Չէրնի նաւէն ելաւ, առանց այլեւս ինծմով զբաղելու: Վ. Իջէնթինի ետեւէն հետեւեցաւ անոր: Ֆէննա կառք մը առաւ: Վ. Իջէնթինի ուրիշ կառք մը նետուեցաւ անոր ետեւէն: Ես ալ՝ երրորդ մը: Կառքերու շարանը հասաւ Ֆոսէա-Փալաս:

Ֆէննա Չէրնի անմիջապէս սրահ ուղղուեցաւ եւ պահուըտեցաւ.— Ծերունի մը եկաւ անոր մօտը, իշխան Վ.լոֆը:

Իշխա՛նը: Անակնկալէն ապշահար էի: Ֆէննա գերմաներէն քանի մը բառ փոխանակեց իշխանին հետ:

Ո՞վ է այս մարդը, ըսաւ ինծի արագօրէն Վ. Իջէնթինի:

Պատասխանեցի անոր: Ան եւս իր կարգին զարմացաւ

— Ուրիշ ոչ ոք կը սպասէ Չէրնիի... թերեւս իշխանը մեծ գումար մը պիտի տայ, փաստաթուղթերը առնելու համար:

— Անկարելի բան է, ըսի, ո՛չ ան եւ ոչ ալ Լոնտոնէն սեւէ տեղեկութիւն չունին Բորիս Սուխիմի ճամբորդութեան մասին..

Վ. Իջէնթինի իշխանին կը նայէր մտահոգութեամբ:

— Թերեւս իշխանը գաւազրութեան մը գո՛հ է, ըսի:

Վ. Իջէնթինի գլուխը թօթուեց ակնածիկ կերպով:

— Կարծեմ ոչ մէկ վայրկեան կայ... այս բաները ինծի տարօրինակ կը թուին... կարելի բան չէ ձգել այս կինը որ այդպիսի թղթածրարով մը աւելի հեռուն երթայ... ամէնէն լաւ բանն է հոս իսկ ձեռքէն խլել թուղթերը..

— Ցետո՞յ, հարցուցի:

— Դուք ծանօթ էք.. գիտէք թէ ինչ կ'ըլլայ հետեւանքը . ես հոս կը տանիմ փաստաթուղթերը եւ կը յանձնեմ Ապահովութեան տնօրէնութեան:

— Ո՛չ, ըսի. անմիջապէս փարիզ գացէք ինքնաշարժ կը սպասէ նաւայեն պողոտայի կառատան մէջ: Փարիզէն Լոնտոն գացէք եւ թուղթերը յանձնեցէք Սըր Ուիլիըմսընի .. Ես ալ ձեր ետեւէն Լոնտոն կու գամ:

Ճիշտ մեր որոշածին պէս ալ տեղի ունեցաւ ամէն ինչ:

(Շար.)

րէն մէկը, որ ժամանակին չէր ազդարարած կառախումբերուն համբիլը։

Զոհերն են՝ Վանեցի Մալխաս Մալոյեան, ծնած 1889 Յուլիս 25ին եւ եղբայրը Վարդգէս Մալոյեան, ծնած 1905ին, որոնք երկուքն ալ կը բնակէին Փիւժէ-սիւր-Արժան, Կատրիւն Թաղը։ Միւս երեք Իտալացիներն են՝ Ֆրանքինօ Անաքլէթթօ, Գուլյիէլմօ Դադոնէքս եւ Ռոսսօ Մարթիօ։

Մալխաս կը թողու կին մը եւ չորս մանչ զաւակներ, որոնց մեծը 6 տարեկան։ Վարդգէս ամուրի էր եւ սուգի մէջ կը թողու հայր, մայր եւ եղբայր մը, որոնք բոլորն ալ կը բնակին Փիւժէ-սիւր-Արժանի մէջ։

Բացի մեռած հինգ հոգիէն, ուրիշ բանւոր մըն ալ ծանրապէս վիրաւորուած է։

Ամերիկեան տարեչափի բարեփոխումը

Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտը վերջերս պզտիկ բարեփոխման մը ենթարկեց ներգաղթի օրէնքը։ Մինչեւ հիմա միայն քաղաքացիներն էին որ կրնային առանց տարեչափի (քոթա) իրենց կինն ու անչափահաս զաւակները Միացեալ Նահանգները բերել։ Նոր օրէնքով, Մ. Նահանգները բնակող ո՛ եւ է անձ, որ քաղաքացի ըլլալու մտադրութիւն յայտնած է, իր առաջին թուղթը առնելով, կրնայ իր կինն ու անչափահաս զաւակները իր քով բերել, առանց տարեչափի սեղմումներուն։

Այս բարեփոխումին պատճառը զուտ տնտեսական է։ Ամերիկա հաստատուած ո եւ է անձ, որ կին ու զաւակներ ունի արտասահման, անշուշտ պիտի օգնէ անոնց՝ ամերիկեան տոլարները երկրէն դուրս անոնց ղրկելով, մինչեւ իր քաղաքացիութեան իրաւունք ստանալը, որուն համար 5—6՝ տարի պէտք է սպասէ։ Հինգ տարուան ընթացքին արտածուած դրամը խնայուած կ՚ըլլայ, ներկայ բարեփոխութեամբ։

Թրքացումի յառաջխաղացութիւնը

Պոլսոյ Կրթական Տնօրէնութիւնը նոր շրջաբերականով մը հրամայած է թուրքերէնով աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն աւանդել նաեւ նախակրթարանի Դ. դասարանին մէջ։

Ինչպէս յայտնի է, այդ կարգադրութիւնը մինչեւ հիմա միայն վերջին երկու կարգերուն համար էր։ Արդ, նկատելով որ պետական նախակրթարանները հինգ կարգ ունին, իսկ կարգ մը ոչ-իսլամ նախակրթարաններ վեց կարգ, յարմար նկատուած է Դ. դասարանին մէջ ալ թուրքերէնով աւանդել պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը։

Իզմիրի Հրեաներուն կոչը

Իզմիրի Հրեաները անցեալ Շաբաթ օր Պահրի Պապայի Թիւրք Օճաղի շէնքին առջեւ հաւաքուելով, ցոյցեր կատարած են և «Թուրքերէն չպիտի խօսինք, յունարէն պիտի խօսինք, սպանիերէն պիտի խօսինք, չէք խառնուիր» պոռացեր են։ Քանի մը գայրացականներ 2—3 Հրեայի «էֆէնտիներ ինչո՞ւ համար Թուրքերէն չէք խօսիր» ըսեր են, Ի վերջոյ ոստիկանութիւնը միջամտած եւ դէպքին վերջ տրուած է։

«Մէճիտիէ» զրահաւորին նորոգութիւնը

«Մէճիտիէ» զրահաւորին նորոգութիւնը, որ երկու տարիէ ի վեր կը շարունակուէր, վերջնականապէս աւարտած է։ Առաջին անգամն է որ Պոլսոյ նաւարանը այսքան կարեւոր նորոգութիւն մը գլուխ կը հանէ։ «Մէճիտիէ» քանի մը օրէն Մարմարայի մէջ փորձեր պիտի կատարէ։

«Մէճիտիէ» 1903ին շինուած է Ֆիլատէլֆիոյ (Ամերիկա) մէջ. «Համիտիէ»էն քիչ մը փոքր է, 3350 թոնօ տարողութիւն եւ ժամը 22 մղոն արագութիւն ունի։ Մեծ պատերազմի ընթացքին «Մէճիտիէ» Օտեսայի առջեւ ընկղմած էր, բայց Ռուսերը յաջողեցան կրկին ծովուն վրայ հանել եւ նորոգել զայն։ Ռուսերը 13 սանդիմէթր եզկար թնդանօթներ զետեղած եւ երեք ծխնելոյզներէն երկուքը քանդած էին։ Այս անգամ քանդուած ծխնելոյզները վերահաստատուած ըլլալով, «Մէճիտիէ» իր նախապատերազմեան վիճակին մէջ կը միանայ Թրքնաւատորմին։

Լեռ մը կը փլի, հարիւրաւոր զոհեր

Պրազիլիոյ Սանթոս քաղաքին մօտ Ֆէրրատ լեռնէն ժայռի ահագին զանգուած մը փրթելով, հիմնայատակ կործանեց Սանթա Քազա հիւանդանոցը եւ քաղաքին ամբողջ մէկ թաղը։ Երկու հազար բանւորներ կ՚աշխատին փլատակներուն տակէն հանելու համար զոհերը, որոնց թիւը առնուազն 500 հոգի կը հաշուուի։ Բազմաթիւ դիակներ հանուած են արդէն, դեռ կը կարծուի թէ 200 հոգի եւս թաղուած կը մնան։ Աղէտը պատահեցաւ Շաբաթ առաւօտ ժամը 5.30ին, երբ գրեթէ ամէն մարդ կը քնանար։ Զոհերուն մէջ գտնուեցաւ կին մը, որ դեռ կուրծքին վրայ կը բռնէր քանի մը ամսու երախայ մը։ Սանթա Քազա հիւանդանոցին փլատակներէն դուրս հանուեցան 42 դիակներ։

Աղէտին պատճառ եղած է վերջին օրերուն տեղացող յորդառատ անձրեւը։ Ֆրանսական կառավարութիւնը ցաւակցութիւն յայտնեց Պրազիլիոյ կառավարութեան։

Օդանաւորդուհի մը փորձը

Կիրակի օր Վէնսէնի մէջ յայտնի օդանաւորդուհի Օրիորդ Սիւզան Պիժէ յանդուգն փորձ մը ըրաւ։ Հազաւ օդանաւորդներու պատմուճան մը, որ մասնաւորապէս պատրաստուած էր չայրելիք նիւթէ։ Իր բարեկամները զայն ալքոլով լաւ մը թրջելէ վերջ, կրակ տուին պատմուճանին, որ իսկոյն բռնկեցաւ եւ քիչ մնաց պիտի ածխացնէր օրիորդը, եթէ երեսուն երկվայրկեան վերջ, երեք հուժկու զինուորներ քուրջերու մէջ փաթթելով բոցավառ օդանաւորդուհին, չմարէին կրակը։

Այս փորձին նպատակն էր գտնել այնպիսի հագուստ մը, որ բոցերուն դիմադրէր եւ օդին մէջ կրակ առնող օդանաւի մը ճամբորդները այրելէ ազատել։

∴ Ֆրանսացի երկու օդանաւորդներ Շմուց եւ Անտրէ Փէքրատ Շաբաթ օր Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան, Լոնտոն, իրենց հետ տանելով քանի մը ճամբորդներ։ Մանշի վրայ տիրող ծխնամրրիկին պատճառով, օդանաւորդները վար իջան Քալէի մօտ եւ ճամբորդները շոգենաւով Լոնտոն գացին։ Կիրակի առաւօտ օդանաւորդները ուզեցին շարունակել իրենց ճամբան, սակայն փոթորիկին պատճառաւ ինկան Մանշի մէջ եւ ծովամոյն եղան։ Շոգենաւ մը գտաւ օդանաւը եւ դիակները դուրս հանեց։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՑԱՐԴԳՈՂԻ Գրական երեկոն այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլորիա։ Օհան Կարօ պիտի խօսի *Քրդական անգիր բանաստեղծութեան* մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱՆՏՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի հայրենակցական միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 716, 413, 962, 650, 1317, 1466, 423, 909, 1456, 1460, 1491, 1320, 807, 393, 446, 919, 340։ Ստանալու համար դիմել՝ տոմսերով միասին անձամբ կամ նամակով։ H. Kéfélianի, Cordonnerie, 368 Rue de Vaugirard, Paris (15e).

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիս, Օ. Գ.— 140։
Իսի լէ Մուլինօ, Խ.Կ.— 70։
Նիս, Հ. Յ. 35։
Գեյկլարտ, Ա. Ս. 100։
Միլանօ, Գործ.— 32 Լիրէթ։
Գեյֆօռ, Հ. Ք.— 35 Ֆր.։
Աէֆօռվիլ, Օ. Մ.— 50։
Տէսին, Մ. Մ. 35։
Շիգի, Շ. Կ. 35։
Սէն Շամոն, Կ. Մ.— 5։
Իւսէլ, Խ. Ք.— 70 Ֆր.։ Համաձայն ենք։
Վիլ Նէօվ, Գ. Ս.— 20։
Բազարճըք, Խ. Ե.— 54.25։
Անվէրս, Յ. Ա.— 80։
Պոլիս, Մալ. Կրթ. Միութ.— 70 Ֆր.։ Սկսանք ղրկել։
Նիս, Կ. Ա.— 35։
Վալանս, Գործ.— 279.80։
Պօռտօ, Ա. Գ.— 5։
Մարսէյլ, Գործ.— 547 Ֆր.։
Քլէվլէնտ, Գ. Թ.— 6 տոլար։ Սկսանք ղրկել։
Պոսթըն, Կ. Թ.— 10 տոլար։

ԳՏՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ, Յովհ. Տէր Պօղոսեան, դիմեցէք՝ Near East Relief, 15 Bld. des Italiens, Paris.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Ազգ. կեդր. մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի միացեալ վեցամսեայ հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Զատկի երկուշաբթին, 9 Ապրիլ ժամը 2.30ին, 233 Ave. du Prado-Garden Parkի մէջ, նախագահութեամբ Մարսէյլի առաջնորդ Տ. Գրիգորիս Գալըքեան եպիսկոպոսի։

Կը խնդրուի դերասանական թէ այլ միութիւններէն նկատի առնել այդ օրը, խաչաձեւումներու տեղի չտալու համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եալովայի Իլըծ գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ։ Ընդհ. տարագրութեանց ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համամի շրջանները գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ Զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Braila, Rumania.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Պրուսայի Նէնիճէ գիւղէն Խաթուն Նազարեան 20—21 տարեկան, հօրը անուն Յովակիմ, մօր անուն Նազիկ՝ 1925ին գաղթականութեան ատեն մօրմէն բաժնուած։ Այժմ Գէյրութի որբանոցներէն մէկուն մէջ ըլլալ կը կարծուի։ Հայրը ներկայիս Պուլկարիա, իսկ մօրեղբայրը կը գտնուի Ֆրանսա։ Տեղեկացնել՝ Agop Alexanian, La Sigalière-Largentère (Ardeche).

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կարապետ Շահինեան որ փոխադրուած էր Կեսարիոյ որբանոցէն Գէյրութ։ Գրել՝ Meguerditch Chahinianի, c/o M. Gabriel Haillus, Leyr, (Meurthe et Moselle).

— Կը փնտռուի Կիւրինցի Օր. Զայծառ Գօչունեան, 16 տարեկան, հօր անուն Աւետիս, մօր անուն Հռիփսիմէ, որ Թուականէս տարի մը առաջ Հալէպէն Մարսէյլ մեկնած է, հոն Ֆաբրիքի մը մէջ աշխատած, եւ առնուած տեղեկութեան մը համաձայն, Թուրքերէնցի երիտասարդի մը հետ ամուսնացած է։ Մէկ տարիէ ի վեր որեւէ լուր առնուած չէ։ Գրել իր քրոջ՝ Srpouhie Moussali, c/o P. Boyadjian, 495 Bab-Charki, Damas-Syrie.

— Կը փնտռուի Խաչիկ Ալիքսանեան, որ 1926ին կը բնակէր Մարսէյլ Յօմինիքէն փողոցը։ Իմացնել՝ Կ. Հայրունիի, La Poterie, Dècines (Isère).

— Հաճընցի Նաթեր Թուր-Սարգիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ Թուր-Սարգիսեանը, մայրը՝ Խաթուն որ վերջերս Յունաստան կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Mme Esder Karakachianի, 11bis Rue de Chemin de Fer, Clamart, Seine, France.

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԳԱՒԱՌԻ ՀԱՅԵՐ

Մօտաւորապէս ծեր ոտքը պիտի գան Հայաստանի, Անիի, Խրիմեանի, Հայ գրագէտներու, Եւրոպայի, Անդրանիկի եւ իր յաղթակաւորութեան, «Յո՞ երթաս»ի դրուագներու խիստ շքեղ գոյներով պատրաստուած զմայլելի տեսարանները, որոնք պիտի ներկայացուին վարագոյրի վրայ մոգական լապտերով (անշարժ նկար)։

Առաջին անգամն է, որ Հայաստանի տեսարանները գաւառ պիտի տեսնէք։

Անմոռանալի առիթ մը գործ եւ վայելք։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ
ԴՐԱՆՍԱՅԻ ... ԱՆԳԼԻԱ ... ԵԳԻՊՏՈՍ ... ԻՏԱԼԻԱ ... ֆրանք ԱՄԵՐԻԿԱ ... ԵՒՐՈՊԱ ...

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՐՏ 1928 — 14 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 595 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՓԱՓՈՒԿ ՁԵՌՔԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԸ

Հեռագիրները կը հաղորդեն թէ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը անմիջապէս, առաջին ընթերցումով ընդունած է կիներու քուէարկութեան նոր օրինագիծը։

Անգլուհիները քուէարկութեան իրաւունք ունին արդէն, և 1918էն ի վեր, նաեւ ընտրելի են երեսփոխանութեան։

Առաջին կին երեսփոխանը ընտրուեցաւ 1919 Դեկտեմբերին իսկ այսօր մէկէ աւելի են կին պատգամաւորները։

Բայց, օրէնքը տակաւին սահմանափակումներ ունի կին քուէարկուներու մասին։ Մասնաւորապէս՝ տարիքի խնդիրը։ Ընտրելու իրաւունք ունին անոնք որ 30 տարին լրացուցած են։

Նոր օրինագծով, տարիքի սահմանը կ'իջնէ 21ի։

Եթէ օրինագիծը ամբողջութեամբ քուէարկուի — և բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն թէ պիտի քուէարկուի — աննախընթաց փոփոխութիւն մը յառաջ պիտի գայ Անգլիոյ խորհրդարանական պատմութեան մէջ։

1920ին, քուէարկութեան իրաւունք ունեցողներուն թիւն էր 21.776.000, ամբողջ բնակչութեան գրեթէ կէսը։ Այս գումարին մէջ կիներուն թիւն էր 8.856.000։ Իսկ 1924ի ընտրութեանց ատեն, քուէարկուները կը հաշուէին միայն 21.550.000, այր եւ կին խառն։ Աւելի առաջ, 1918ին, 8,350.000, բոլորն ալ այր։

Արդ, կառավարութիւնը քուէարկութեան իրաւունք տալով 21 տարեկան կիներուն, համագումար քուէարկու պիտի ունենայ 26.750.000 հոգի, որոնց 12.250.000ը այր, 14.500.000ը կին։

Ուրիշ խօսքով, կին ընտրողները պիտի գերակշռեն, 2.250.000 ձայներու առաւելութեամբ։ (Տարիքի զիջումով, 5.240.000 կիներ կ'աւելնան քուէարկուներու ցանկին վրայ)։

Զարմանալի չէ որ այս դիրքագրին նորութիւնը մեծ իրարանցում կը պատճառէ զանգաղաշարժ եւ աւանդամոլ երկրի մը մէջ, որպիսին է Մեծն Բրիտանիա։

Մանաւանդ որ, այդ նորութեան յառաջապահը կը հանդիսանայ թունդ պահպանողական կառավարութիւն մը, Պոլտուինի դահլիճը։

Մինչդեռ ազատական դահլիճներ, եւ Լօյտ Ճորճ ինքը ուժգնօրէն ընդդիմացած են կիներու քուէարկութեան պահանջին, տեղի տալով ''փողոցային ցոյցերու եւ ամազոններու գրոհին' դէպի խորհրդարան եւ պալատ։

Կը յիշենք որ, տարիներ առաջ, ջարդ ու փշուր եղան Լոնտոնի մեծ վաճառատուններու ապակեփեղկերը, կին ցուցարարներու կողմէ, առաջնորդութեամբ կատաղի ֆէմինիստի մը, Միս Փէնկհըրստի։

Աշխատաւորական Մաքտօնըլտն անգամ տրամադրութիւն չունեցաւ աւելի առաջ երթալու։

Ինչ որ շահած են Անգլուհիները մինչեւ այսօր, արդիւնք է բուռն եւ յարատեւ պայքարի մը։ Նուաճումը եղած է աստիճանաբար, սկսելով տեղական վարչութիւններէն եւ քաղաքապետական խորհուրդներէն, եւ դասակարգային հասկացողութեամբ։

Ու վերջապէս, կիները յաջողած են ոչ միայն քուէ տալու իրաւունք ստանալ, այլ եւ աթոռ՝ Երեսփ. Ժողովին մէջ։

Պայքարը շարունակելով, այժմ կը ճգնին խորտակել սահմանափակումները, որոնց մէկն է տարիքի խնդիրը։

Ինչո՞ւ այսպէս լայն կը բանայ դուռները՝ պահպանողական դահլիճը։

Իբրեւ արդար իրաւունքի հաստատո՞ւմ, թէ իբրեւ քաղաքականութիւն։

Աւելի ճիշդ՝ վերջինը։ Թէեւ պահպանողական թերթեր ալ կան որ կը տրտնջան այս զիջումէն, բայց գաղտնիքը ուրիշ տեղ է։

Պահպանողական Անգլիան մտահոգութեամբ կը դիտէ ժամանակակից ընկերային եւ տնտեսական շարժումները, յեղափոխական ցնցումներն ու սպառնալիքները։

Որքան ալ բարեշրջական, եւ եթէ կ'ուզէք՝ դարուինական, Անգլիա կը նկատէ որ վերջին մեծ պատերազմը՝ լայն բացած է բոլորին աչքերը։ Զգած է խոր ճեղքեր եւ՛ միտքերու եւ՛ սիրտերու մէջ։ Սրած է դասակարգային գիտակցութիւնը։

Այսօր միլիոններ կը մնչեն ո՛չ միայն իր անհաշիւ գաղթավայրերուն մէջ, իբրեւ լուծի տակ տքացող ժողովուրդներ, այլ եւ մայր երկրի հողին վրայ, իբրեւ շահագործուած աշխատաւորներ։

Յետոյ, կարելի չէ անվերջ դիմադրել գիտակցութեան հասած կիներու յարաճուն ալիքին։

Բայց միւս կողմէ, գիտնալով որ կիները, գոնէ Անգլուհիները բնազդաբար պահպանողական են եւ հետեւաբար չկամ՝ յեղափոխական վերիվայրումներու հանդէպ, կ'ուզեն օգտագործել անոնց ուժը։

Կը փորձեն անոնց փափուկ ձեռքերուն ապաւինիլ, յախուռն շարժումներ կանխելու, արմատական օրէնսդրութիւններ խափանելու, եթէ ոչ եղածը պահպանելու համար։

Հիմնաւո՞ր է այս տեսակէտը։ Արդա՞ր է։

Ժամանակը ցոյց պիտի տայ։ Կամ աւելի ճիշդ՝ Անգլուհիներուն գիտակցութեան աստիճանը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք» խմբագրականով մը պարզելով Ամերիկայի մէջ տիրող յարաճուն գործազրկութիւնը, որու մասին մեր Թղթակիցն ալ գրած էր, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (29 փետրուար).

— «Գործազրկութիւնը Միացեալ Նահանգներու մէջ վերջերս ալարմական համեմատութիւններ է ստացած, եւ որոշ Նահանգներ այդ տեսակէտէն աւելի գէշ վիճակ մը կը ներկայացնեն այժմ, քան նոյնիսկ 1921 թուին, երբ տնտեսական ծանր տագնապ մը ապրեցաւ այս երկիրը։

Ամերիկացի տնտեսագէտ մը, Իվանս Քլարք, «Նիւ Եորք Թայմս» թերթին մէջ երկու օր առաջ խիստ հետաքրքրական փորձ մը ըրած էր, լուսաբանելու Միացեալ Նահանգներու ներկայ տարօրինակ տնտեսական այս տագնապը՝ անոր իբր գլխաւոր պատճառ մատնանշելով մեքենական կատարելագործումները։

Ինչպէս ցոյց կու տան Իվանս Քլարքի բերած փաստական տուեալները, վերջին տարիներու ընթացքին մեքենական ծաւալուն կատարելագործումները անընդհատ ու աննախընթաց չափերով տեղի կ'ունենան այս երկրի ոչ միայն ճարտարարուեստի, այլ եւ հողագործութեան մէջ։ Եւ այդ կատարելագործումները, մէկ կողմէն, կ'աւելցնեն արդիւնաբերութիւնը՝ բայց միւս կողմէն ալ կը պակսեցնեն մարդկային աշխատանքի պէտքը։ Ուրիշ խօսքով՝ կատարելագործուող մեքենան միշտ աւելի մեծ չափերով կը փոխարինէ մարդկային աշխատանքը եւ ի վիճակի կը դառնայ աւելի նուազ մարդկային ձեռքերով շատ աւելի գործ արտադրել։

Ամերիկացի տնտեսագէտը վիճակագրական թիւերով ցոյց կու տայ, որ մինչ 1919 թուին զբաղեալ գործաւորներու թիւը 1914 թուի համեմատութեամբ բարձրացած է 29 առ հարիւր, արտադրութիւնը նոյն թուին աճած է 47 առ հարիւր. իսկ այնուհետեւ գործաւորներու թիւը տարուէ տարի իջնալով, հասած է 15 առ հարիւր, մինչ արտադրութեան ծաւալը գրեթէ շարունակ մեծնալով ներկայիս դարձած է 70 առ հարիւր։

Ճարտարարուեստի եւ հողագործութեան բոլոր ճիւղերու վարիչներն այսօր Միացեալ Նահանգներու մէջ ջանք ու միջոց չեն խնայեր կատարելագործելու իրենց մեքենաները եւ ընդարձակելու անոնց գործածութիւնը այնպէս, որ ըստ կարելւոյն նուազ մարդկային ձեռքերով կարենան ըստ կարելւոյն շատ ապրանք արտադրել։ Ու այդ կ'ընեն մասնաւորապէս այն պատճառով, որ մարդկային աշխատանքի վարձքը բարձր է այս երկրին մէջ, անհամեմատ աւելի բարձր քան միւս դրամատիրական երկիրներու մէջ։

Արտաքին շուկաներու մէջ մրցիլ կարենալու համար, պէտք է աժան ապրանք արտադրել։ Եւ որովհետեւ աշխատավարձը իջեցնել շատ աւելի դժուար ու ներքին շուկային վնասող գործ մըն է, ուստի արդիւնաբերողները ուժ կու տան մեքենաներու կատարելագործման եւ աւելի լայն գործածութեան»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՄԱՐՔ ԿՈՒՏԱՅ ՆԱՆՍԷՆԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՆԳԼԻԱ, ՃԱՓՈՆ, ՏԱՆԻՄԱՐՔԱ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՕԳՆԵԼ

Գրած էինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի Մարտի նստաշրջանին մէջ հաւանաբար օրակարգի պիտի անցնի նաեւ Նանսէնեան ծրագիրը։ Սակայն նկատելով որ դեռ չեն պատասխանած Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամպետութիւնները, որոնց կոչ եղած էր նիւթապէս օգնելու այդ ծրագրի իրականացման, խնդրին քննութիւնը յետաձգուած է յառաջիկայ նստաշրջանի մը։

Ինչպէս կը յիշուի, ցարդ պատասխանած էին միայն Ռումանիա (1000 անգլիական ոսկի) եւ Յունաստան (գաղթականներու փոխադրութեան ծախքին 100ին 25ը)։ Վերջին անգամ գրեցինք նաեւ թէ անգլիական կառավարութիւնը մերժած է ո եւ է աջակցութիւն ընել, նկատելով որ Անգլիացիները մինչև հիմա քանիցս օժանդակած են Հայերուն եւ նոր զոհողութիւն մը կարելի չէ պահանջել անգլիացի հարկատուներէն։

Գ. Լեւոն Բաշալեան, որ այս անգամ եւս Ժընեւ գացած էր, վերադարձած ըլլալով, կը հաղորդէ մեզի թէ Անգլիոյ օրինակին հետեւելով, մերժողական պատասխան տուած են նաեւ Անգլիոյ գաղթապետութիւններէն Հարաւային Ափրիկէ եւ Նոր-Զելանտա։ Նոյնպէս մերժած են օգնել Ճափոն եւ Տանիմարքա։ Այս վերջինը արդէն իր որբանոցներով եւ գթութեան գործերով միշտ օգնած է եւ ներկայիս ալ կ'օգնէ հայ գաղթականներուն, հետեւաբար իր պարտականութիւնը այդ ձեւով կատարած կը նկատէ։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան նամակներ գրած են Սպանիա, Հոլանտա, Արժանթին, Լիւքսէմպուրկ, Սալվատոր, Վէնէզուէլլա եւ Քուպա, յայտնելով թէ խնդիրը ուսումնասիրելու վրայ են։

Այս բոլորին մէջ միակ մխիթարական լուրը Գերմանիոյ կարեւոր աջակցութիւնն է։ Ինչպէս կը յիշուի, Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման քանի մը ամիսներով հանդիսաւորապէս յայտարարած էր թէ բարեացակամութեամբ նկատի պիտի առնէ Նանսէնի կոչը։ Արդ, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան ուղղուած գրութեամբ մը գերման նախարարը կը յայտնէ թէ իր կառավարութիւնը որոշած է մէկ միլիոն ռայխմարք (6.070.000 ֆրանք) յատկացնել Նանսէնի ծրագրին։ Այս լուրը մեծ տպաւորութիւն առաջ բերած է Ժընեւի շրջանակներուն մէջ։

Այս առթիւ «Շիքակօ Թրիպիւն»ի Պերլինի թղթակիցը հետեւեալը կը հեռագրէ Մարտ 12 թուականով.—

Կը տեղեկանամ թէ գերման կառավարութիւնը որոշած է քառորդ միլիոն տոլարով մասնակցիլ հայ գաղթականներու տեղաւորման համար Ազգերու Դաշնակցութեան բացած հանգանակութեան, սակայն այս մասին հրապարակային ո եւ է յայտարարութիւն չէ կատարուած, որովհետեւ կը վախցուի թէ քննադատութեանց փոթորիկ պիտի յարուցանեն գերման պատերազմի զոհերը, որոնց աւելի լայն վճարում ստանալու համար կատարած դիմումները մերժուած էին, առարկելով թէ գերման գանձին մէջ դրամ չկայ։

∴ Թուրք կառավարութիւնը դեռ չէ պատասխանած Հայերու «Լքեալ» գոյքերու աւարին առթիւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ եղած հարցումներուն։ Կը յիշուի որ անցեալ Դեկտեմբերին այս մասին բողոք նամակ մը յանձնած էր նաեւ Գ. Բաշալեան, հայ գաղթականներու անունով։

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՃԱՆՉՆԱՆ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 9 Մարտ (Սեփ. Թղթ). — Ռումանահայ Թեմական գործադիր Մարմնի կողմէ պատուիրակութիւն մը՝ զոր կը կազմէին Թեմական առաջնորդը, եւ Գ. Գ. Ս. Քէհեաեան, Մ. Մուրատով եւ Գ. Հաճի Արթինեան երէկ ներկայացաւ ներքին գործերու նախարար Գ. Ցուքայի, որուն ցաւ յայտնեց թէ դաւանութեանց նոր օրինագծին մէջ, պետութեան կողմէ ճանչցուած դաւանանքներու շարքին, հայ եկեղեցին չէ յիշատակուած։ Գ. Նախարարը խոստացաւ բարեացակամութեամբ քննել խնդիրը եւ խորհուրդ տուաւ դիմել վարչապետին ալ։ Պատուիրակութիւնը աւելի լաւատես բաժնուեցաւ Գ. Ցուքայի քովէն, քան դաւանութեանց նախարարին մօտ ունեցած իր տեսակցութենէն առաջ։

Ծերակոյտի յանձնաժողովը որ երեք օրէ ի վեր կը քննէր դաւանութեանց օրինագիծը, երէկ իրիկուն արդէն հասած էր 19րդ յօդուածին, որ կը թուէ պետութեան կողմէ ճանչցուած դաւանանքները։

Կը տեղեկանամ թէ յօդուածին վիճաբանութենէն առաջ, յանձնաժողովի անդամներէն ծերակուտական Գ. Տասուշ հարցուցած է թէ ինչո՞ւ չէ յիշատակուած հայ եկեղեցին ճանչցուած դաւանանքներու կարգին։ Իրեն ձայնակցած է ծերակոյտի փոխ-նախագահ Գ. Թոնի Իլիէսքու։

Դաւանութեանց նախարար Գ. Լէփատաթու պատասխանած է թէ այդ զանցառութիւնը մոռացման մը արդիւնք է եւ յայտնած է թէ արդէն Հայոց կողմէ ալ այդ առթիւ ստացած է յիշատակագիր մը։ (Այդ յիշատակագիրը Թեմ. Գործ. Մարմնի անդամներէն Գ. Վ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ՝ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԷԿ ՄԱԿԱՆԸ, ԱՅՍՕՐ ՄԻՏՔԸ

Ճշմարիտ յեղափոխութիւն մը՝ նամակադրոշմներու աշխարհին մէջ։

Այդ վաւվռուն, սիրուն մանրանկարները այլ եւս չեն ծառայեր արքաներու փառքը տարածելու «խոնարհ հպատակներուն» վրայ։

Հետզհետէ հրապարակէն կը քշուին արքաներն ու իշխանները, իրենց ոսկեփառ թագերով եւ ադամանդակուռ մականներով։

Օրէ օր կը նսեմանայ անոնց կեղծ եւ ուռուցիկ արեւը, տեղը տալով իսկական արեւուն, միտքին։

Միտքի եւ սրտի ճաճանչաւոր աստղերուն։

Կամ, անմահական խորհրդանշաններու.— Աշխատանք, Ազատութիւն, Հայրենիք, Հաւատք, Արուեստ եւլն.։

Եւ այս՝ ամէնէն յետամնաց երկիրներուն մէջ։

Մինչեւ անգամ Թուրքիոյ մէջ։

Մեր վաղամեռիկ Հայրենիքն ալ ունեցաւ իր նամակադրոշմներն ու Եղթադրամները, Թր. Թաւուն՝ վսեմ խորհուրդներով։

Ֆրանսա դեռ վերջերս նամակադրոշմներով պանծացուց գիտութեան երկու հսկաներ, Պերթլօ եւ Փասթէօր։

Իսկ այժմ կը պատրաստուի պատուել երկու գրագէտներ, Վիքթոր Հիւկօն եւ Լամառթինը.

Նորվեկիա ապաքէզ կ'իջնէ ...

Լայն բացուած է ճամբան։

Քիչ շատ ամէն երկիր կ'ըմբոստանայ իր արքաներուն եւ իշխանաւորներուն, մականին եւ բոլոր սնամէջ փառքերուն դէմ, գոնէ՝ Թուղթի վրայ։

Պետութիւնները կամայ ակամայ անկիւն մը կը նետեն հին կաղապարները, իրենց կարգին խոնարհելով Միտքի եւ Արուեստի տիրապետութեան առջեւ։

Ու կը մաքրուին, կը ծաւալին, ծովերէ ծով կ'արշաւեն գաղափարները, հարթելով ամէն սահման եւ ամէն խոչընդոտ։

Պայքար մըն ալ այս՝ արքայական մականին եւ բոլոր տեսակի լուծերուն դէմ։

ԱՐՇԱԻՐ

ՁՈՐՍ ՀՈԳԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏ, ՄԷԿԸ ՀԱՅ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Խորհրդային Միութեան Զինուորական Գերագոյն Ատեանը իբրեւ հակայեղափոխական մահուան դատապարտուած է չորս հոգի.— Մէնշիկօֆ, Տիմոֆիէֆ, Մալրօֆ եւ Վարդիէնեան (Վարդանեա՞ն)։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ ՄԸ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

Անգլիացի հռչակաւոր օդանաւորդ տեղակալ Քինքէտ, որ անցած տարի Վենետիկի մրցումներուն մէջ փայլուն յաղթանակներ տարած էր, առջի օր արագութեան փորձ մը կատարած պահուն, եղերական արկածի մը զոհ գնաց։ Քինքէտ ժամը 17.10ին Քալշոթի օդանաւային կայանէն (Սաութէմփթընի մօտ) ճամբայ ելաւ եւ քանի մը շրջան գծելէ վերջ ծովուն վրայ իջաւ, սակայն առանց կանգ առնելու կրկին մեկնեցաւ Ուայթ կղզիի ուղղութեամբ, մօտ 120 մեթր բարձրութեամբ թռչելով։ Քառորդ ժամ չէր անցած, երբ օդանաւը գրեթէ ուղղաձիգ ինկաւ ծովուն մէջ, հսկայ ալիք մը բարձրացնելով։ Անմիջապէս ադէտին վայրը փութացին ազատարար շոգեմակոյկներ, սակայն կարելի չեղաւ ո եւ է հետք գտնել օդանաւէն։ Փնտռտուքները կը շարունակուին։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԿՆՃԻՌՆԵՐԸ

(ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ)

(Դ. եւ վերջին մաս)

Պարսկաստանն է այն խոշոր եւ կարեւոր ռազմադաշտը, ուրտեղ հաւանաբար իրար բախին ռուս-թրքական եւ անգլիական ճակատները, ուրկէ կը խորհի շահիլ Թուրքիան, որ կը կարծէ յաջողութիւն ունենալ, քանի որ Ատրպատականի իր քաղաքականութեան մէջ, կը թուի թէ ան կ'օգտուի թէ՛ բոլշեւիկներէն եւ թէ՛ Անգլիոյ ժամանակաւոր հաճութենէն։

Սակայն, Թուրքիան ճիշտ նոյն ճամբով կ'երթայ, որով գացած է պատմութեան մէջ՝ տիրել նոր երկիրներու՝ տարածողական նպատակներով... քամելու, սպառելու եւ քայքայելու համար։

Մեծ պատերազմէն ի վեր աւեր անապատի վերածուած իր երկիրը դեռ նոյն վիճակին կը մնայ, իր իշխանութիւնը կը պահպանէ ահաբեկումով. Թուրք ժողովուրդի քաղաքակրթական բարձրացման համար ոչինչ ընելէ զատ, օրինական կողոպուտով կ'ապրի, տնտեսութեան և արդիւնաբերութեան բացարձակ քայքայում, սանձազերծման ոչ մէկ արտայայտութիւն եւ փոքրամասնութիւններու անխտիր ոչնչացման քաղաքականութիւն՝ իրրեւ բռնապետի միջոցներ։ Ահա այս է անոր շպարուած դէմքի իրական պատկերը։

Պատերազմին յաջորդող տարիները Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական կեանքին մէջ երկու նոր գործօններ հրապարակ բերին. Կովկասեան պետութիւնները եւ Քրտական հարցը։

Կովկասեան պետութիւններու գոյութիւնը նոր կնճիռներ բարդեց Արեւելքի երկնքի վրայ, որ մօտ ապագային շատ աւելի դժուարալոյծ պիտի դառնայ գալով։ Միչեւ պետութիւններու միմեանց տիրելու տենդը, անոնց կեդրոնախոյս ձգտումները եւ «օրիէնտասիոնները», անկասկած, ի վնաս իրենց, բայց մեծագոյն շահեր պիտի ապահովեն այն ուժերուն, որոնք իրենց ձեռքը կ'ուզեն պահել Եւրոպան ու Ասիան միացնող այդ կամուրջի բանալիները։

Թուրքիան, յանձին կովկասեան Ազրբէյջանի, ապահոված է արդէն իր ճամբան դէպի կովկասեան լեռները, Վրաստանի դիրքը ապահովուած է, շնորհիւ իր քաղաքականութեան՝ իրմէ զօրեղներու վերաբերմամբ, Հայաստանն է միայն, որուն քաղաքական արդար իղձերը չիրականանալէ զատ մեծապէս տուժեր է անոնց համար, ուստի, պէտք է որ որոնէ բախտակից և շահակից ուժեր, կամ ստեղծէ ընդհանուր շահեր իր անմիջական դրացիներուն հետ՝ կայլ չերթալու համար պատուաւոր ահաւոր փորձերով և իրագործելու իր ազգային ամբողջութիւնը եւ ինքնուրոյնութիւնը պահելու նպատակը։

Վեց-եօթը միլիոնի հասնող կովկասեան ազգաբնակութիւնը ի հարկին կէս միլիոն ուժ կրնայ հանել իր ընդհանուր հայրենիքի եւ անկախութեան պաշտպանութեան համար, ինչ որ պէտք է հաշուի առնեն Ռուսաստանը, Թուրքիան կամ Անգլիան։ Եւ այս, ոչ աննշան զաւառորման մէջ, Պարսկաստանը եղբայրական իր աթոռը պիտի ունենայ՝ ապաստանելով գիշատիչներու ախորժակէն։

Բոլորովին նոր երեւոյթ է Քրտական հարցը, որ փոքր առ փոքր երեւան կուգայ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական հորիզոնին վրայ։ Կուգայ աւելի կնճռոտելու թնճուկը, որովհետեւ Մերձաւոր Արեւելքի երեք ամէնէն կարեւոր պետութիւններու մէջ բաժնուած է Քիւրտիստանը՝ Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Իրաքի։ Երկու միլիոնի մօտ քիւրտ ազգաբնակութիւնը հոծ բազմութեամբ կ'ապրի յիշեալ երեք պետութիւններու ծայրամասերուն վրայ եւ ամէն տեսակներ ունի ապագային կազմելու Միացեալ Քիւրտիստանը։ Այս հետաքրքրական է, որ երկիւղ կը ներշնչէ շահագրգռուող երեք պետութիւններուն, որոնք քանի մը տարի առաջ փութացին Քիւրտերու դէմ պաշտպանողական դաշինք կնքել... Արժէ հարկաւ, որ անոնք վախնան։ Քիւրտերը ռազմիկ ժողովուրդ են, որ հետզհետէ քաղաքականապէս կը հասունանայ, ազգային միութիւն կը կազմէ, հայրենիքի ազատութեան գաղափարը կը տարածէ, կրծուլէ հակընդդէմ հոսանքները և հրապարակ կը բերէ Քիւրտիստանի անկախութեան նշանաբանը։ Քէմալական Թուրքիան է որ հասունցուց այդ շարժումը։ Քէմալը անոնց համար եղաւ եւ է՛ այն, ինչ որ եղաւ մեզ համար Ապտիւլ Համիտը. համիտական ջարդերը վտարելէ վերջ, համաթուրանական մոլեռանդներ չեն կրնար հանդուրժել ուրիշ տարրի մը եւ 8—10 տարիէ ի վեր Քիւրտերու ատրճանական բնաջնջման ձեռնարկած են։

Տեսականօրէն իսկ Միացեալ Քիւրտիստանի մասին այսօր միտք եւ խօսք անգամ չկայ եւ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ Քիւրտերը այնքան հասուն եւ գիտակից են, որ Սուրիոյ, Իրաքի և, մանաւանդ, Պարսկաստանի մէջ վայելած մարդասէր եւ անկաշկանդ ապանկախութիւնը ոտքի տակ չեն ուզեր տալ՝ հանելով իրենց դէմ այդ բոլոր պետութիւնները։

Քէմալական Թուրքիոյ լարած խաղերը արդէն առոր կը ձգտին թէ՛ Քիւրտերը ջլատելու եւ թէ անոնց ուժերը իրմէ վանելու նպատակով։

Բաւական է եթէ յիշեալ պետութիւնները ներքին մշակոյթի եւ ազգային ներքին զարգացման հնարաւորութիւններ ստեղծեն անոնց համար եւ հաւատարիմ ու զօրեղ տարր մը պիտի գտնեն իրենց աջակից՝ արտաքին բոլոր թշնամիներու դէմ։

Քիւրտերու հաշիւը բացառապէս Թուրքիոյ հետ է. այս նպատակի մէջ անոնք, յանձին իրենց բախտակից ազգերու, պիտի գտնեն ամենաանկեղծ մարտակիցներ։

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ մէկ նոր եւ խոշորագոյն արտաքին գործօնի մը երեւումը կը նախատեսուի։ Պատմական Հռոմն է այդ, որ յանձին Մուսոլինիի իրեն համար տեղ կը փնտռէ «արեւուն տակ»։

Եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ մեծ եւ փոքր պետութիւններու նուաճողական ձգտումները, փոքր եւ մեծ ազգութիւններու միացած թէ առանձին մղելու պատրաստ բուռն պայքարը, չեն կրնար չանդրադառնալ եւրոպական եւ միջազգային կեանքի վրայ, վա՜յ անոնց, որոնք չեն նախատեսեր գալիք օրերը եւ պատրաստ չեն գտնուիր դիմագրաւելու զայն։

Եզրակացութիւն.

1. Պատմութիւնը կը վերապատմայ նորէն. կեանքի բեմը կուգան նորէն Հռոմը, Արաբական կայսրութիւնը, Պարսկաստանը եւ Օսման-Թուրան ցեղը։

2. Մերձաւոր Արեւելքի «ազգութիւնները» մեծ ճիգեր գործ պիտի դնեն, բնականաբար, դուրս գալու տարիական իրենց վիճակէն։

3. Ռուսաստանը եւ Անգլիան լուռ եւ մահացու պայքար պիտի շարունակեն սատկութեամբ, առաջինը պատնիշելու Անգլիոյ արշաւը, որպէս զի դէպի հարաւ իր էլքը ապահովէ, իսկ երկրորդը կը ջանայ քայքայել զայն ներսէն՝ պողպատեայ պատուարներ կանգնեցնելով անոր սահմաններուն վրայ հիւսիսէն հարաւ եւ դէպի արեւելք։

4. Քէմալական Թուրքիան թէեւ ցարդ յաղթական արտաքին թշնամիներու դէմ, վերջ ի վերջոյ, պիտի չախչախուի իր երկրի աւերակներուն մէջ՝ անկարող զայն վերականգնելու միայն Թուրանական տարրերով, որոնց միացնելու իր ցնորքին մէջ պիտի փշրէ իր գանկը։

5. Հայերը, Քիւրտերը եւ իրենց բախտակից միւս ազգութիւնները, խորապէս գիտակցելով քաղաքական տիրող դժնդակ պայմանները, պիտի ձգտին մէկ նպատակի՝ տէր դառնալ Թուրքիայէն իրենց հայրենիքին, գտնեն իրենց աջակից այն ուժերը, որոնք թէ՛ ցեղային կապերով եւ թէ քաղաքական ու տնտեսական շահերով շաղկապուած են միմեանց. օրինակ Պարսկաստան, Իրաք եւ Կովկասեան պետութիւնները։

Պէյրութ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԱՐՄԱՆՏՕ ՏԻԱՑ

Հայ փոքրիկ ժողովուրդի մեծ հերոս Անդրանիկին անմոռանալի կորուստէն վերջ, քանի մը ամիսներու հեռաւորութեամբ, Իտալիոյ ազգային հերոսը, Փիավէի եւ Վիթթորիօ Վէնէթոյի պատմական յաղթանակներու դուքսն է որ կ'անհետանայ, խոր սուգի մը մատնելով ամբողջ Իտալիան։

Արմանտօ Տիաց՝ «Յաղթութեան Դուքսը», ծնած էր Նափոլիի մէջ 1861ին՝ սպանիական ընտանիքէ մը, որուն անդամները տարիներու ընթացքին նշանաւոր հանդիսացած են իրենց զինուորական ձիրքերով։ Մանուկ Արմանտօ Տիաց պապենական աւանդութեանց շնորհիւ առացաւ կարգապահութեան ոգի եւ պարտականութեան խորունկ զգացում մը՝ որ միշտ քօղարկուած մնաց անկեղծ համեստութեամբ։

Ցամքեօծը տարեկան հասակին իր ծննդավայրին մէջ երկրորդական ուսումը աւարտելէ վերջ՝ մտաւ Թորինոյի զինուորական ճեմարանը եւ 1881ին ստացաւ փոխ-տեղակալի աստիճանը։ Ալ անկէ վերջ Տիացի կեանքը սեւական արագ յառաջխաղացում եղաւ, որ զինքը տարաւ մինչեւ վերին հրամանատարութիւն 1912 Յունիսին, իտալօ-թրքական պատերազմի միջոցին, երբ Տիաց Օնեդ զօրագունդի գլուխը անցած կը կռուէր իր զինուորներուն հետ, առաջին գծին վրայ ձախ ուսէն կը վիրաւորուի եւ այնպիսի քաջութիւն մը ցոյց կուտայ որ զինքը մասնաւոր գնահատանքի եւ վարձատրութեան արժանի կ'ընէ։

Սակայն համաշխարհային պատերազմի եւ մանաւանդ 1917էն վերջ է որ Մարաջախտ Տիացի զինուորական հանճարը երեւան կուգայ՝ իր անժխտելի արժանիքներով։

Պատերազմի յայտարարութենէն վերջ, Քատոռնա զինքը վերին հրամանատարութեան մէջ կ'առնէ, իրեն յանձնելով գործողութեանց բաժինը բովը, ծայրայեղօրէն փափուկ եւ պատասխանատու պաշտօն մը, զոր Տիաց կը վարէ վստահութեամբ եւ որ իրեն համար տեսակ մը նախապատրաստութեան շրջան կ'ըլլայ։ Այդ միջոցին առիթը կ'ունենայ իր ուժերը չափելու, եւ կ'ընտանենայ ամբողջ բանակի մը կազմակերպութեան եւ կազմակերպութեան բազմազան պահանջներուն։ Մինչեւ 1917 Յոր. Տիաց գործակցեցաւ ուրիշ հրամանատարներու, զինուորական կարեւոր գործողութիւններ կատարելով Կորիցիայի եւ Իզոնցոյի ճակատներուն վրայ։

Նոյն տարուան Նոյեմբեր 6ին Քափորէթթօյի տխուր աղէտէն վերջ, ճակատագրական վայրկեանի մը՝ որ գուցէ միակն է Իտալիոյ տարեգրութեանց մէջ, Տիաց կը հաշակուի բանակի վերին հրամանատար։

Ընդունելով այդ պաշտօնը, Տիաց ամենադժուարին գործ մը կը ստանձնէր։ Անհրաժեշտ էր հրաշքի նման բան մը ընել՝ իր վրայ դրուած յոյսերը իրականացնելու համար։ Կացութիւնը յուսահատական էր. Թշնամին, օգտուելով Քափորէթթոյի հետեւանքներէն, անարգել դէպի Իտալիոյ սիրտը կը յառաջանար։ Իսկ իտալական բանակը, կազմալոյծ եւ նկուն՝ նոյն աղէտին հետեւանքով, ոչ կռուելու կամք ունէր, ոչ յաղթելու հաւատք։ Ուրեմն անհրաժեշտ էր՝ կասեցնել թշնամին, ետ առնել գրաւուած դիրքերը եւ շպրտել զայն Իտալիոյ հողէն։

Բանակին ու ժողովուրդին ուղղած իր առաջին խօսքերուն մէջ, նորընտիր սպարապետը կորուկ, հրամայական եւ միեւնոյն ատեն յուսադրիչ է։

«Զոհողութեան ամէն գնով, հայրենիքի մինչեւ հիմա զոհած կեանքերուն համար, բոլոր փառապսակ մեռելներուն համար, անոնց համար որ դեռ պիտի մեռնին մեր ամբողջ տառապանքին համար որ դարերով մեր սրտին եւ արեան մէջ զամուած մնաց, իտալական զէնքերու յաղթանակը պէտք է ըլլայ անխուսափելի։»

Եւ չսխալեցաւ իր մարգարէութեան մէջ։

Բանակը իր առաքելութեան համապատասխան բարձրութեան մը վրայ գտնէ վերջ, առաջին օրերէն իսկ կանոնաւոր, կշռուած, հանդարտ, բայց հանճարեղ ռազմագիտական գործողութիւններու շարք մը սկսաւ, որոնցմէ կը յիշենք միայն Փիավէի եւ Վիթթորիօ Վէնէթոյի պատմական յաղթանակները

1918 Նոյեմբեր 4ի առտուն, Արմանտօ Տիաց հեռաւորաշ պաշտօնական անմոռանալի զեկոյցը հրատարակեց, զոր իտալական կարեւոր օրաթերթ մը՝ անոր մահուան առթիւ՝ կ'առաջարկէր նոյնութեամբ փորագրել տալ շիրմին վրայ, վասնզի բաւական պիտի ըլլար Իտալիոյ ազատարարին անունը ապագայ սերունդներուն փոխանցելու.— «Աւստրիա-Հունգարիոյ դէմ պատերազմը, զոր միջոցներով եւ թիւով աւելի տկար իտալական բանակը 1915 Մայիս 24ին սկսաւ եւ անխորտակելի հաւատքով եւ կորովի քաջութեամբ 41 ամիս անընդհատ եւ դաժանօրէն շարունակեց, վերջացած է մեր յաղթութեամբ։ Բեկորները այն բանակին որ աշխարհի ամէնէն աւելի զօրաւորներէն մին եղաւ, խառնակ ու անյոյս կը թողուն ձորերը ուր իջած էին գոռոզ ինքնավստահութեամբ։»

Վերջացնելու համար Տիացի կեանքին եւ գործունէութեան այս հակիրճ ծանօթութիւնները, մէջ կը բերեմ անոր մահէն անմիջապէս վերջ, Երեսփ. ժողովի արտակարգ նիստի մը միջոցին՝ Մուսոլինիի արտասանած ճառին քանի մը մասերը.

— «... Տիաց զինուորական ուժերու վերակազմող մը եւ գանձող մը եղաւ. խորապէս երկիւղած եւ մարդասէր հոգի մը. հասկցաւ որ զինուորներն ալ հոգի ունին. հասկցաւ որ բարոյականը՝ պետերու տեսական զգացումն ու հոգը պէտք է կազմէ, փոխանակ պաղ, գրեթէ վարչագիտական եւ զուտ ձեւական կրթութիւն մը նկատուելու»։

1918 Հոկտեմբերին կայծակնամեր յառաջխաղացումը Փիավէէն անդին. թշնամի բանակին գլխիվայր ձախորդութիւնը 4 Նոյեմբերի զեկոյցը Արմանտոյին կարճ ու կտրուկ անունը այդ էջին տակն է որ անմոռանալի պիտի մնայ հայրենիքի պատմութեան մէջ։ Պատերազմը վերջացած է։ Զէնքերու պատերազմը վերջացած է։ Դիւանագէտներու ժամն է հիմա զոհողութենէն վերջ. հաշիւ.

Բայց պատերազմը վերջացա՞ծ է Իտալիոյ մէջ։ Ոչ դեռ։ Պէտք է վերսկսիլ կռիւը՝ կառավարութիւններու վատասրտութեան եւ ամբոխներու ասիական գիջութեան դէմ, այս անգամ փողոցներու եւ հրապարակներու մէջ, յաղթութեան իրաւունքները եւ մանաւանդ ոգին պաշտպանելու համար։ Երիտասարդութիւնը որ պատերազմած էր, հռոմէական ու Փաշիստ խուրձին խորհրդանշանով՝ իր կռուի խումբերը կը վերակազմէ։ Տիաց Փաշիստ երիտասարդներու հետ է, Նոր Իտալիոյ հետ է։

Հիմա Յաղթութեան Դուքսը՝ խորհուրդի ամպը մտած է։ Իր երկրային կեանքը վերջացած է. Վաղը Թնդանօթները պիտի որոտան, զօրագունդերու դրօշները պիտի ծածանին, ժողովուրդը մտածկոտ ու երախտագէտ՝ կանգ պիտի առնէ ողջունելու համար իր զօրավարը, որ կը սկսի ապրիլ իր երկրորդ անմահ կեանքը պատմութեան երկնքին մէջ։

ՆԵՐՕ ՇԱՒԱՐՇԵԱՆ

ՖՐԱՆՍ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Ժուռնալ տէ Տէպայի» Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Նոր Թուրքիոյ վարիչները, որոնք ամէն առիթով կ'աշխատին «արդիացնել» իրենց երկիրը, կը թուի թէ իրաւամբ մասնաւոր կարեւորութիւն մը կուտան հանրային կրթութեան խնդիրներուն։ Կը հասկնան թէ իրենց լեզուն շատ որոշ չէ, ոչ ալ բաւական հարուստ, կարենալ վարելու համար արդիական մշակոյթի կառքը։ Ուստի կ'ուզեն որ երկրին ընտրանին կազմելու կոչուած երիտասարդները կատարելապէս տիրանան արեւմտեան լեզուի մը։ Երկար աւանդութիւն մը, հաստատուած սովորութիւններ կը թուի թէ անոնց նախընտրել կուտան ֆրանսերէն լեզուն, ուրիշ ո եւ է լեզուէ աւելի։ Սակայն միեւնոյն ժամանակ կ'ուզեն որ — եւ ասիկա շատ օրինաւոր մտահոգութիւն մըն է — կրթութիւնը իր ազգային հանգամանքը պահէ Թուրքիոյ մէջ։

Ֆրանսա երկար տարիներէ ի վեր անոնց մնացած է ուղղամիտ եւ անշահախնդիր գործակցութիւն մը զուտ ազգային ծրագրի մը վրայ «եւրոպականացման» այս գործին մէջ։

Նախ՝ Թուրքիոյ, մանաւորապէս Պոլսոյ մէջ կան որոշ թիւով ֆրանսական կրօնական վարժարաններ, (Քրիստոնեայ դպրոցներու Ֆրերները, Լազարիստները, Նոթր-Տամ-տը-Սիոնի, Սէն-Վէնսան-տը-Փոլի Քոյրերը, եւլն, որոնք կը շարունակեն գործել, համաձայն Լօզանի դաշնագրին։ Այս դպրոցները կը յաճախեն մեծ թիւով Թուրք աշակերտներ։ Ուսուցումը ֆրանսերէնով կը կատարուի այդ դպրոցներուն մէջ, սակայն, միեւնոյն ժամանակ, աշակերտները հոն պարտաւորիչ կերպով կը հետեւին Թուրքերէն լեզուով բազմաթիւ դասընթացքներու։ Դեռ քանի մը օր առաջ, Քաւիճ Րըֆքի պէյ, Ազգային Մեծ ժողովի ամէնէն ականաւոր երեսփոխաններէն մէկը, վեր կը հանէր այն խոշոր ծառայութիւնները, զորս մեր կրօնաւորները կը մատուցանեն Նոր Թուրքիոյ։

«Տարակոյս չկայ թէ, կ'ըսէր, մենք երախտապարտ ենք այս
Ճանաչուած Ֆրերներուն,
առանց ո եւ է կասկածի
սասանելեն միայն մարդ
կան նպատակ մը,—
այս կազմակերպական
մէջ...։ Օտար դպրոցներ
կայ կացութիւնը
բաղդատել քաջաբ
ըստ ատենուան ողբալի վի
ճետ՝ Միլլիէթ, 5 փետր
Այսպէս ուրեմն, Թուրք
փոխանի մը կարծիքով,
մեր կրօնաւորները Թուրք
երիտասարդներուն կուտան
մտեան մշակոյթը, առանց
նոյն չեզոքնելու իրենց
յին պարտականութիւններ
ռանց վիրաւորելու երիտա
Թուրք հանրապետութեան
գար արժանապատուութիւ
Մեր աշխատակցութիւն
րիշ ձեւ մըն ալ կ'առնէ.
թիւ ֆրանսացի փրոֆէսէօ
սաքսոներ սորմական
ալօներ, համալսարանակ
ներ, ուսուցիչներ կը
նավարեն Թուրք հաստատ
թեանց մէջ, բազմաթիւ
լիսէներու, մասնաւորապէ
Ղալաթա-Սէրայի լիսէին մէ
ընդհանուր զարգացման
բերեալ ամէն ուսուցում
սերէնով կը կատարուի.
իրական Թուրք պաշտօնեա
են, որ կը գործեն
Թուրքիոյ կրթական գործ
րութեան հրամանին տակ
վճարուին Թուրք կառավա
թեան կողմէ։ Շատ մը տարիներ
ի վեր, այս ուսուցիչները
կան աջակցութիւն մը բերա
Թուրք կառավարութեան։
Անոնցմէ շատեր չեն
կանանաւորմիայն իրենց
չական պաշտօնով. Թուրք
բերաթերթերու եւ լրագրե
մէջ իրենց գրած յօդուածնե
իրենց հրապարակային
խօսութիւններով, իրենց
կագիրներով, իրենց Թուրք
լեզուով հրատարակած գիր
քով, ուղղամտօրէն եւ իրենց
լոր կարողութեամբ,
կած են Թուրք կառավար
թեան, իր վերականգնում
վերաշինութեան գործին մ
Թուրքերը ինչպէ՞ս կ'ը
նեն եւ կը գնահատեն այս
խատակցութիւնը։ Անտարբեր
ատեն ատեն վերեւ յիշա
նման վկայութիւններ կը
Սակայն, աւելի յաճախ,
մամուլին մէջ մեր կրօնա
դպրոցներուն մասին մեր
հանդիպինք չարակամ,
երբեմն նոյնիսկ վարկեր
անարդար յարձակում
ինչպէս, օրինակ, վերջերս
փոխան եւ «Աքշամ»ի
բարեկամ Նէճմէտտին
պէյի հրատարակած յօդ
«Ինչո՞ւ կուգան մեր
խորագրով.
«Ինչո՞ւ մեր զաւակներ
սանիլ այս Եզուաականու
որոնք օգտակար չեն իրե
կլին, որոնք նոյնիսկ վնաս
են անկէ, եւ որոնք գա
են, որովհետեւ անկարող
դաստիարակելու նոյնիսկ
տղաքը։ Եւ կամ ինչո՞ւ
ցաքար մեր տղաքը ձգել
ձեռքերուն մէջ ստորին
ուրներու, որոնք ծառ դրկուա
կրօնական քարոզութիւններ
լու համար։ Աքշամ 3 փետր
Դժբախտաբար այս երե
գանդակի ձայնն է, որ
շատ կը լսուի էնկիւրիի
Շատ երկար պիտի ըլլար
ցանկը այն դժուարութիւ
զորս Թուրք կառավարու
կը յարուցանէ մեր դպրոցնե
դէմ։ Սակայն միթէ՞ քիչ
բաւական չենինք Թուրքերը
ըսելու. Առանց մեր դպրոց
բուն ի՞նչ պիտի ընէիք
Դուք ներկայիս եւ դեռ
ատենի համար, անկարող
ձեր սեփական ուժերով
հովել կրթութիւնը ձեր
մէջ. առանց մեր դպրոցներ
ձեր զաւակներէն մեծ թի
տգիտութեան մէջ պիտի
միթէ՞ բարիք մը պիտի ըլ
ասիկա ձեր ազգին համար
Սակայն Թուրքերը մէկ
բաւ սպառնալիքն ունին
«Մենք աշխարհիկան
թիւն մը ունինք։ Մենք փափ
նոյնիսկ մեր կրօնական

…ի՞նչ վստահութիւն կ'ու[նենանք] … մեր ունենամք քրիստո[նէական] … կրօնական դպրոցներուն …

[Յիշ]ենք երկու դէպքեր, ո[րոնք] վերջերս մեծ յուզում ա[ռաջ բերին] Պոլսոյ համայնա[կան] շրջանակներուն մէջ [եւ] որոնք ցոյց կուտան թէ [թուր]քերը որոշ թշնամութեամբ [կը] շարժին Ֆրանսայի իրենց … աշխատակիցներուն դէմ, … այդ դէպքերը.

Պոլսոյ մէկ լիսէին ֆրանսացի [ուս]ուցիչներէն մէկը առանց […] նայելու, կը ճմլէ Թուղթ [մը որ] աշակերտները ձեռքէ [ձեռք] կը պտտցնէին։ Այդ Թուղ[թին] վրայ գծուած է եղեր Հան[րա]պետութեան նախագահին [պատ]կերը։ Փրոֆէսէօրը ներո[ղու]թիւն կը խնդրէ եւ կ'ըսէ [թէ] ... ունի Մուսթաֆա [Ք]էմալի եւ ազգ Թուրքիոյ հան[դէպ]։ Անմիջապէս պաշտօնանկ [կ'ըլլ]այ առանց ոեւէ դատի։ [Ֆրա]նսական դեսպանութիւն կ'ըսած է … կառավարութեան հետ … դեսպանութիւնը կը ջնջուի առանց ոեւէ հատուցումի եւ ֆրանսացի ուսուցիչը կը ստիպ[ուի] Պոլսէն վերադառնալ։

Ուրիշ ֆրանսացի ուսուցիչ [մը] Ղալաթա-Սէրայի Լիսէին մէջ [կը] բացատրէ «կեցցէ՛» և «անկ[ցի]» բառերուն իմաստը։ Տախ[տ]ակին վրայ գրել կուտայ … ները։ Աշակերտ[ներէն մէկը] կը պահանջէ գրել … Աշակերտը կը գրէ «Անկցի Յոյները»։ Փրոֆէսէօ[րը] կը ջնջէ եւ դասը կը շա[րու]նակէ։ Սակայն ուսուցիչը անմիջապէս կը կախակայուի և … նախարարութենէն կը [պա]հանջուի անոր պաշտօնան[կու]թիւնը։

Ահա՛ թէ Թուրքերը ինչպէս կը յայտնեն իրենց երախտագիտութիւնը։

ԹԱՏՐՈՆ

«ՀԻՒՐԸ»

Տրամաթիքը Կիրակի գիշեր Սոսիէթէ Սավանթ հրաւիրած էր Հիւրը.

Ո՞վ է այդ Հիւրը։ Մարդ մը, [ո]ր ժամանակին գլխէ հաներ է [կի]նն ու, եւ հիմա հիւր կուգայ [ա]նոր ամուսինին։ Գաղտնիքը կը [յ]այտնուի, քիչ մը խռովութիւն, [եւ] այդ առթիւ՝ վարժապետու[թիւն] մը, Վիքթոր Մարկրիթի [«Լա] Գարսոնն» (Փանչ-Աղջիկը)։ Եւ [ս]ակայն, միթէ աւելի յարմար [չէ]ր յօդուածով մը քարոզել այս [նիւ]թին «իմաստութիւնը», թէ [աղ]ջիկներէն կուսութիւն կը պա[հա]նջուի ամուսնութեան պահուն, [եւ] ո՞վ անիրաւութիւն, կուսու[թիւ]ն չի պահանջուիր մանչե[րէ]ն եւ կարծես … լուծուած վեր[…] ըլլար այս հարցը, ուշը [...] համար, «Արեւելքի ա[մե]նէն առաջադէմ ազգին» ներ[կա]յացուցիչներս ո՛ կ'ուզենք մեր աղջիկներուն բան հասկցնել։

Այս խաղին «փիլիսոփայութիւնը» գիտչի հետաքրքրերը կը փնտռեմ միայն արուեստ։ Արդ, Հիւրը պատմութիւն չունի, հասարակ «օրուան դէպք» մըն է, որ նուազ յուզում ունի, նուազ բովանդակութիւն եւ նուազ կեանք, քան Յառաջի Գ. էջի վերջին սիւնակներուն «Օրուան Դէպքերը»։ Եւ երկո՛ւ արարուած, — ո՞վ մեր համբերութիւնը,—պատմելու համար այդ նիւթը, որուն չորս տողէն աւելին չէր տար։ Եթէ հեղինակը, առանց կառուցումի հոգը ունենալու, առանց թատերականութեան մասին հետաքրքրուելու, մեղքը գործեր է գրելու Հիւրը, եթէ ուրիշ մըն ալ, նո՛յն մեղքով, ելեր է թարգմանելու, մեր դերասաններուն կը մնար մերժել բեմադրութիւնը։ Վերջապէս, յիշեցնե՛նք մեր դերասաններուն, որ, մեր մէջ, ուժգի՛ն խաղեր անհրաժեշտ են, ծածկելու համար կարգ մը դերասանական տկարութիւններ։ Եւ յետոյ ամէն գրուած բան չի խաղցուիր, նոյն իսկ եթէ օտա՛ր ըլլայ հեղինակը։ Դերասանին արժէքէն շատ բան կը պակսի, երբ չի գիտեր ճաշակաւոր ընտրութիւններ ընել։ Եւ քննադատին արժէքէն շատ բան կը պակսի, երբ նման անճաշակ խաղերը խստութեամբ չի դատեր։ Փափաքելի է, որ մեր դերասանները նման «հիւրեր» չբերեն հայ բեմին։ Այլապէս կը ստիպուինք քացախ թաթխել մեր գրիչը։

..

Աղաւնեա, — Նոյնպէս երկո՛ւ արարուած, — մանկապարտէզի համար գրուած կատակախաղ մը։ Տիկին Դուրեան-Արմէնեան (Նակ…) ցոյց տուաւ հարուստ շարժումներ, միամիտ ու զուարթ խաղեր եւ… աղջիկի հասակ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մ. ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

«Յառաջ»ի 28 Փետրուարի թուին մէջ, Պ. Դերենիկ Ճիզմէճեան փորձեր է պատասխանել Մուրատ-Ռափայէլեան Միութեան շուրջ բրած կարգ մը հարցումներուս։

Նախ կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ մամուլով երեւան կուգամ և ես ու ընկերներս մեր հարցումները կամ առաջարկները չենք տաներ ուղղակի միութեան ընդհանուր ժողովին։ Պատասխան.— Այս հարցերն ու առաջարկները ամիսներ առաջ իմ և ընկերներուս կողմէ գրաւոր յղուած են Միութեան վարչութեան, խնդրելով որ հաճի լուսաբանել մեզ։ Բայց վարչութիւնը մեր խնդրանքը պատասխանի արժանի չէ նկատած։

Մենք ըսած էինք Յառաջ, 6 Փետր.)։ Երբ Բերայի, Քաղկեդոնի եւ Տրապիզոնի շրջանաւարտ սաները կրնան անդամակցիլ, ինչո՞ւ Մ. Ռ.ի ընթացքը կիսաւարտ լքող սաները եւս պիտի չկարենան մաս կազմել, մանաւանդ որ անոնք ուսման աստիճանով աւելի յառաջացած են քան վերոյիշեալ երեք վարժարաններու սաները։

Պր. Ճիզմէճեան զգալի նախանձախնդրութեամբ մը պաշտպանութիւնը կը ստանձնէ Մխիթարեան վարժարաններու սաներուն, սակայն չենք հասկնար թէ որո՞ւ դէմ կը պաշտպանէ զանոնք, որովհետեւ այդ սաները ներկայ միութենէն դուրս ձգելու արտառոց գաղափար մը մենք երբեք յայտնած չէինք, այլ կը պահանջէինք որ անոնց կողքին ընդունուին նաեւ Վենետիկի վարժարանին ոչ-շրջանաւարտ սաները։ Կրնայ կրկին աչք մը տալ մեր յօդուածին։

Մեր գրութեան մէջ զատ՛ք կէտ մը որով ակնարկէինք Փարիզի եւ Փատուայի վարժարաններու սաներուն եւ դատէինք թէ անյարմար է անոնց մասնակցութիւնը։

Դուք այնպէս ցոյց կուտաք թէ մեր փափաքը մենատիրական է, թէ մենք կ'ուզենք որ այդ Միութեան անդամակցին միայն Վենետիկի վարժարանին սաները։ Ընդհակառակն մեր պահանջը շատ աւելի լայն հողի վրայ դրուած է քան ներկայ գրութիւնը։ Մենք կ'ուզենք Մխիթարեան եւ Մ. Ռ. վարժարաններու շրջանաւարտ սաներու կողքին, համախմբել նաեւ Վենետիկի վարժարանին ոչ-շրջանաւարտ սաները։

Գալով անուան խնդրին, յօդուածագիրը կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ կը հարցնենք «Մխիթարեա՞ն թէ Մ. Ռ.եան Միութիւն»։

Մենք ըսած էինք թէ «Մխիթարեան սաներու միութիւն» անունը աւելի յարմար պիտի ըլլար, քան Մ. Ռ.եան անունը եւ այդ մեր ըսածն ալ հիմնաւորած էինք, աւելորդ կը նկատենք կրկնել։

Մեր ընկերը կը թելադրէ մեզ անմիջապէս անդամակցիլ եւ անկէ վերջ միայն սկսիլ մեր պահանջները իրականացնելու աշխատանքը։ Կ'երեւի թէ ան այժմ զուրկ ենք այդ իրաւասութենէն։ Մեր առաջին գրութեամբ փափաք յայտնած էինք որ վարչութիւնը բարի ըլլայ այդ հարցերը զետեղել յառաջիկայ ընդհանուր ժողովի օրակարգին մէջ եւ այսօր կը կրկնենք նոյնը։ Հարցերը ըստ բաւականին պարզաբանուած եւ ծանօթ են, վարչութիւնը բարոյապէս պարտաւոր է ինք ներկայացնել զանոնք ժողովին, որպէսզի հոն վերջնապէս կամ ընդունուին կամ մերժուին։ Մինչ այդ մենք կը պահենք մեր դիրքերը եւ ընդունելու պարագային միայն ամենայն խնդութեամբ եւ անձնուիրութեամբ կը փարինք այդ գործին։ Մենք կը կարծենք թէ մեր պահանջներու իրականացումով միայն կը ստեղծուի «Մխիթարեան մեծ ընտանիքը», որուն անունով կը խօսին այսօր, մինչդեռ ներկայ Միութիւնը այդ ընտանիքին մէկ կոտորակն է միայն եւ ո՛չ ամբողջութիւնը։ Դէթ այս է մեր համոզումը։

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՃ

ԽՄԲ.— Կը կարծենք թէ լաւագոյն ձեւն է հասկացողութեան մը գալ ներքնապէս, թղթակցութեամբ կամ խորհրդակցութեամբ, եւ ամէն բանէ առաջ, կենդանի աշխատանքով, որուն ընդունակ են Մ. Ռ. Սաները։

ՅԱՐԴԳՈՂ

ՆՈՐ ՄԸ ԵՒՍ

(8 Մարտ)

Նոր մը եւս, որ ծանօթ է «Հայրենիք», «Կոչնակ» եւ այլ թերթերու մէջ հրատարակուած ոտանաւորներով, եւ Ա. Սոփոկլեան ստորագրութեամբ, կարդաց քանի մը քերթուածներ տպուած եւ անտիպ։

Ընթերցումէն յետոյ բացուեցաւ գրախօսութիւն մը, զոր կարելի է ներկայացնել այսպէս. Ա. Սոփոկլեան դասական շունչ մը ունի, ընդհանրապէս կեանքէն հեռու, աւանդական նիւթերու սիրահար … երաժշտականութիւն մը տալու համար, յաճախ ինկած է թերութեան մը մէջ, գործածելով բազմաթիւ ածականներ եւ աւելորդ գոյականներ։ Ունի պատկերներ, եւ դեռ կ'ապրի տպաւորուելու շրջան մը. թէեւ վերջին ոտանաւորները աւելի աշխատուած եւ ինքնեկ ըլլան։

Այս առթիւ բացուեցաւ հետաքրքրական վիճաբանութիւն մը, գրագէտներու կրած ազդեցութեանց խնդրին շուրջ։

Տիրկաթին

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՓՐԻՎԱ, 11 Մարտ.— Շոմէրաք կը գտնուի Փրիվայէն 7 քիլոմեդր հեռու։ Բազմաթիւ Հայեր կը բանին տեղւոյն մետաքսի եւ հիւսուածեղէնի գործարաններուն մէջ, օրական ստանալով 18 - 22 ֆրանք։

1926 թուականին հայ կաթոլիկ վարդապետ մը եօթը հայ որբուհիներ, իրաւ տեղաւորելու Շապէր եւ ընկերութեան գործարաններէն մէկուն մէջ։ Անոնք բոլորովին զրկուած են իրենց ազգակիցներուն հետ յարաբերութենէ։ Իրենց հրամայուած է որ ո՛չ մէկ Հայու հետ տեսակցին։ Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութիւնը չի՞ կրնար հետաքրքրուիլ այս բեկորներով։

Գ. ՍԻԹԵԱՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՄԱՍԻՆ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Մայիսին լոյս կը տեսնէ Հայկ Աճէմեանի մէկ նոր եւ մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնը Խրիմեանի մասին՝ «Հայոց Հայրիկ» անունով։

Այս հատորը կ'ամփոփէ միայն Հայրիկի մանրամասն կենսագրութիւնը, բազմաթիւ նոր փաստերով եւ անտիպ էջերով, քանի մը բնորոշ նամակներ եւլն. եւլն.։

Յառաջաբանը գրած է Հ. Սիմոն Երեմեան (Ըտրուշան)։

Գիրքը զարդարուած է Հայրիկի եւ անոր կեանքի հետ կապուած վայրերու 24 լուսանկարներով, որոնք տպուած են Վենետիկի Մխիթարեան տպարանին մէջ։ Այս մեծածախս հրատարակութիւնը յանձն առած է Ատրպատականի Թեմական Խորհուրդի անդամ Պ. Յակոբ Մարգարեանը։

«Հայոց Հայրիկ» գիրքի այս առաջին հատորը շուրջ … մեծագիր էջ պիտի կազմէ եւ պիտի ծախուի դիւրամատչելի գնով։

Ո՛ եւ է յանձնարարութեան համար դիմել հեղինակին՝ այս հասցէով՝

Haïk Adjémian, Tauris, (Perse):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԲԱՐՔԵՐԷՆ.— Վէչէրնիայա Մոսկուա կազէթա (24 Փետր.) կը պատմէ.—

Թոնիա 17 տարեկան աղջիկ մըն էր, բայց որքա՛ն կանխահաս՝ սիրոյ, ամուսնութեան եւ մայրութեան մէջ։

Ընտառապ … վարժարանէն ուսանող մը, Բաշկին, երկար ատենէ ի վեր կը դարպասէր Թոնիային։ Մայրը ծանօթ էր այդ պատմութեան, բայց կ'ըսէր որ «Բաշկին չպիտի համարձակէր 14 տարեկան աղջիկը խաբել»։ Սակայն բուն խաբուողը մայրն էր, որովհետեւ աղջիկը, երբ տղաձգանի ցաւեր զգաց, խոստովանեցաւ մօրը. «Շատո՜նց սկսած էինք հայրը Բաշկինն է …»։

Բաշկին, առաջին առթիւ, ստիպուեցաւ ամուսնանալ։ Սակայն Թոնիա շուտով իմացաւ, որ Բաշկին միեւնոյն ատեն ուրիշ աղջկան մըն ալ ըրած է այն նուէրը, զոր ինք … գաւ. գիւղին մէջ ունէր նաեւ ուսուցչուհի մը, անկողինի ընկեր։ Երբ այս պատմութիւնները երեւան հանուեցան, Բաշկին ուզեց ամուսնալուծում ձեռք ձգել։ Թոնիա, թշուառ աղջիկ, ո՞ւր երթար։ «Կը մեռցնեմ ինքզինքս, եթէ լքես զիս», կ'ըսէր։ Եւ սակայն Բաշկին բեռները ժողվեց եւ հեռացաւ տունէն։ Սեղանին վրայ ձգած էր թոյն մը, բացատրութիւնն ալ քովը գրուած։ Ընկերները համոզած էին, որ Բաշկին բռնութեամբ խմցնէր թոյնը։ Բաշկին չէր համարձակած, եւ մեկնումի պահուն, սեղանին վրայ ձգելով, հեռացած էր։

Թոնիա, յուսահատ, խմեց դեղը։ Սարսափելի տառապանքով մը մեռաւ։ Մօրը կը կտակէր զաւակը, եւ ամուսնին հայհոյալից բառեր նուիրելով, կը խնդրէր մօրմէն, որ դատի կանչէր զայն։

Խնդիր է թէ պոլշեւիկ դատարանը ի՛նչ կարեւորութիւն պիտի տայ այդ բողոքին։

ՍՈՒՂ ՄԱՏԱՆԻ ՄԸ.— Թուսահայ տիկին մը, Ղազարեան, վերջերս գողցուցած էր մատանի մը, որ կ'արժէր 150 000 ֆր.։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէր ու չէր գտներ։ Անցեալ օր ռուս վարդապետ մը ներկայացաւ ոստիկանատուն եւ մատանին յանձնեց ոստիկանապետին։

— Խոստովանանքի ատեն հաւատացեալ մը յանձնեց ինծի, որպէսզի վերադարձնեմ իր տիրոջ, ըսաւ վարդապետը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՒՏԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ, 10 Մարտ.— Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթը կը գրէ թէ Լիոնի Զ. Ո. Միութիւնը Դաշնակցութեան ազդեցութեան տակ կը գտնուի, եւ ատոր համար է որ իրենք բանախօս չեն ղրկած։

Երկու ամիս առաջ, երբ այստեղ Զ. Ո. Միութեան Պատգամ. ժողովը կը գումարուէր, խումբ մը երիտասարդներ փափաք յայտնեցինք որ մենք ալ ունենանք մասնաճիւղ մը Լիոնի մէջ։ Եւ կազմեցինք։

Բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենար Փետր. 25ին։ Հանդէսէն ամիս մը առաջ միութիւնը նամակ ղրկեց անխտիր բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններու, որպէս զի իրենց մասնակցութիւնը բերեն բանախօսներով։

Մեղքը մերը չէ, եթէ, ինչպէս ամէն ազգօգուտ ձեռնարկներու առթիւ, միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ղրկած էր իր բանախօսը։

Լիոնի Զ. Ո. Միութիւնը ո՛ր եւ է կուսակցութեան ազդեցութեան տակ չի գտնուիր։ Ան չէզոք մարմին մըն է ազգային հողի վրայ։ Ով որ կը փափաքի կը քաջալերէ։ Որբերը պիտի կազմակերպուին այս համախմբու յորձանքին մէջ կարեւոր ազդակ մը դառնալով եւ իրենց կարգին աշխատելով պահպանել ազգային դիմագիծը։

ՈՐԲ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

Ֆէննա հեռացաւ իշխանին [քո]վէն յետոյ գնաց դէպի վեր[ել]ակը (ասանսէօռ), ուր նետուեցաւ [ու] անմիջապէս Վիքէնթինի, որ … բարձրաձայն պոռալ վեր[ելակի] բացական տղուն եռեւէն, … որ յոգնութենէն հոգին [բե]րանը եկած էր։ Ֆէննա Զէրնի [կ'առ]նէր իր վերարկուն։ Վստահա[բար] անիկա պիտի երթար իշխանին … բռնուած սենեակը, ուր պի[տի] կրնար վրայէն հանել թանկա[գին] փաստաթուղթերը։

… պահուըտած տեղէս եւ … չորս առ չորս վեր ելլել … նդունէն։ Վերելակը կանգ առաւ [եր]կրորդ յարկը մ'ատ դրի վերելակի դանդակին վրայ, որպէսզի իսկոյն վար իջնէ վերելակի տղան, որմէ կրնար օգնութիւն խնդրել Զէրնին։

Երդարեւ տղան վար իջնելուց վերելակը եւ շարունակեցի վեր ելլել։ Հազիւ թէ հասած էի երկրորդ յարկի գաւիթը, լսեցի Ֆէննա Զէրնիի ճիչը։ Վիքէնթինի խստօրէն գոցեց սենեակին դուռը բուռն ձայներու աղմուկ մը։ Յետոյ դուռը բացուեցաւ. ես նետուեցայ լոգարանի խցիկը։ Վիքէնթինի անցաւ վազելով։ Ֆէննա, խելակորոյս, մազերը խառնիխուռն, ուզեց անոր եռեւէն հասնիլ։ Հագուստին քակուած կուրծքը ցոյց կուտար անոր ստինքները։ Կ'երեւայ որ Վիքէնթինի փաստաթուղթերը խլած էր անոր ստինքներու գաղջ թաքստոցին մէջէն։

Ֆէննա խենդի մը պէս սենեակ մտաւ, փութով հագաւ վերարկուն։ Նոյն պահուն վերելակը կանգ առաւ եւ իշխան Վլոֆ բացաւ գաւիթին դուռը։

— Գողցա՛ն, գողցա՛ն, գոչեց Զէրնա գերմաներէն։

— Ի՞նչ, մռնչեց Վլոֆ բարկութեամբ։

— Մարդը մեկնեցա՛ւ . . չեմ ճանչնար զայն. . բայց վազեցէք, կը հեծեծէր Ֆէննա։

Ընկճութեամբ կը սպասէր իշխանի պատասխանին։

— Խնդրեմ, վազեցէք գողին եռեւէն, կը կրկնէր կին. խոշոր մարդ մը, մօրուքով։ Թանկագին վայրկեաններ է որ կը կորսնցնենք այսպէսով։

Իշխանը ձեռքը տարաւ ճակատին, որ պէտք էր քրտնած ըլլար.

— Ընոգա՛տ է. Թողէ՛ք. Մորսիլիոյ այս խաժամուժին մէջ մարդ մը կարելի չէ գտնել։

Քիչ մը շունչ առաւ, կարծես թէ շունչէն կը նեղուէր։ Ֆէննա Զէրնի կը դողար գունատ։

— Այդ մարդը շոգենաւին մէջ ձեզի հե՞տ ճամբորդեց։

— Չեմ կարծեր.. չեմ... կար ձեր բարեկամը՝ ֆրանսացին

Իշխանը, կատղած, գնաց դէպի սանդուխը

— Այլեւս բան մը չէք կրնար ընել, ձեզ լռեցեր են.։ Բարեբախտաբար շոգեկառք ունինք.. եկէք...

Արագօրէն վար իջան։ Ի զուր կը փնտռէի այս տեսարանին նշանակութիւնը

«Ի՞նչ էր իշխանին խաղացած խաղը։

Ի՞նչ կ'ուզէր ըսել. Ամէն պարագայի տակ ես հաստատ, նշանակիտ փաստաթուղթերը Վիքէնթինիի գրպանին մէջ, այժմ լոնտոն երթալու վրայ են, ահա՛ այս է կարեւորը

Սպասեցի որ իշխանը եւ Ֆէննա Զէրնի մաքրեն պանդոկին իրենց հաշիւը եւ ինքնաշարժ մը նստելով մեկնին կայարան, ուր պիտի առնէին ժամը տասնի կառախումբը

Յետոյ, ես ալ իմ կարգիս գացի պանդոկին գրասենեակը։ Հարցուցի

— Իշխան Վլոֆը դեռ հո՞ս է։

— Իշխան Վլո՞ֆը։

Փնտռեցին արձանագրութեանց մէջ։

Իշխան Վլոֆ չունինք, ըսաւ պաշտօնեան։

Բազմաթիւ … կանխընթաց տեսարանը տասը վայրկեան առաջ պատահած էր։ Պաշտօնեան պէտք էր յիշէր այն կինը որ ընկերացաւ ծերունիին։

— Այո՛, այո, ըսաւ ան, կոմսուհի Զաագամիգան... անիկա եգիպտոսէն կուգար իր ամուսնին միանալու... բայց հիմա մեկնեցան անոնք եւ պիտի առնեն փարիզ մեկնող կառախումբը

Կոմս եւ կոմսուհի Զաագամիգա՜։

Երեւակայութիւնս սկսաւ բանիլ. Վլոֆը արդեօք ինկած էր այն միեւնոյն ծուղակին մէջ՝ ուր մենք ինկած էինք, Բորիս Սուխիմը եւ ես, Բիւէնկէի գրեթէն մէջ։ Կը մտածէի խեղճ ու սքանչելի Բորիսի մասին, որ հոս իսկ ընդունեց հարուածը, փորթ-Սայիտէն եկած միջոցին, եւ զոր ամբողջացուցին Պուլոնի մէջ։

Արդեօք պէ՞տք էր որ երեւայի իշխանին. Ու դեռ աչքերուս առջեւն էր անոր քրտնաթոր դէմքը, անոր այլայլած դէմքը՝ երբ Ֆէննա Զէրնի անոր քով վազեց գոչելով.— «Գողցա՛ն, գողցա՛ն»...։ Ու լուռ կը կրկնէի իշխանին վերջին խօսքերը.— Այլեւս բան մը չէք կրնար ընել, ձեզ լռեցեր են...»։

Ինծի կը մնար գիշերուան կառախումբը։ Այդքան անհամբեր ճամբորդութիւն ըրած չէի։ Ինծի կը թուէր որ չէինք յառաջանար։ Ինչանք վերջապէս Լիոնը. Ցրտոնը, յետոյ ազատ լոյսը առաւօտեան... ժամը իննին փարիզ էի։

(Շար.)

Միջատուտճեանի կողմէ պատրաստուած, կը պարզէ հայ եկեղեցիին վաղեմի բնոյթը, անոր դարաւոր գոյութիւնը այս երկրին մէջ, եւ հետեւաբար անոր անժխտելի իրաւունքը ժառնելու պետութեան կողմէ ճանչցուած դաւանանքներու կարգին։)

Յանձնաժողովը գրեթէ առանց վիճաբանութեան հաւանած է հայ եկեղեցին ալ մտցնել 19րդ յօդուածին մէջ։

Հայազգի Նախկին Նախարար Գ. Թրանքու եաշ այս առտու հեռաձայնով բացատրութիւն ուզեց դաւանութեանց նախարարէն հայ եկեղեցիին յիշատակութեան մոռացումին մասին. եւ պատասխան ստացաւ թէ եղածը հետեւանք է ցաւալի մոռացութեան մը՝ որ երբէք իսկ դարմանուած է ծերակոյտի յանձնաժողովին կողմէ։

Աւելցնեմ որ այս առտուան ռումէն մամուլը արդէն կը ծանուցանէ տեղի ունեցած սրբագրութիւնը։

Նոր երկրաշարժ Հայաստանի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ անցած շաբթուան վերջերը երկրաշարժի նոր եւ ուժգին ցնցումներ զգացուած են Լէնինականի մէջ։ Կորուստ չկայ։

.˙. Թէհրանէն ալ կը հեռագրեն թէ շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը աղէտալի երկրաշարժ մը պատահած է Նէքանտանի մէջ (Սիստան Նահանգ), քանդելով բազմաթիւ տուներ և խանութներ։ Կեանքի կորուստ ալ կայ։

Արեւել. Նահանգները կը բարեկարգուին...

Արեւելեան Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ գիւղերու տերոց ժողովներուն յետագայ շրջաբերականը ղրկած է.—

Թուրքիոյ Հանրապետութեան օրէնքներուն, կանոններուն եւ հրամաններուն անսացող գիւղացիներուն հանգիստը ապահովելու համար թոյլ մի տաք որ ամենափոքր վնաս մը հասնի անոնց։

Գիւղերը եկող ոստիկան-զինուորներուն, հաւաքիչներուն եւ ուրիշ պաշտօնեաներուն վճարելու պայմանաւ կերակուր եւ կենդանիներուն կեր հայթայթեցէք։ Չվճարողներուն համար զայմագամներուն կամ կուսակալներուն դիմեցէք։

Կառավարութեան վերաբերեալ գործերու կարգադրութեան համար ամէն առթիւ ոստիկան-զինուորներ եւ հաւաքիչներ պիտի գան։ Անոնց գիշերելուն համար ամէն գիւղ լաւ կահաւորուած հիւրանոց մը պէտք է պատրաստէ։

Այս բաժնեբս մինչեւ Մայիսի վերջը պիտի բլլան եւ գիւղերնիդ եկած առենս պիտի տեսնեմ։

.˙. Արեւելեան Նահանգներու մարզպանը ստուգած է որ յիշեալ նահանգներուն ժողովուրդը տարբերութիւն կը դնէ թղթադրամի եւ մետաղ դրամներուն միջեւ։ Ցայտնի եղած է նոյն իսկ որ պետական հարկահաւաքները 27-28 գրուշի արծաթ դրամը 100 գրուշի փոխարէն կ'ընդունին։ Մարզպանը այս առթիւ շրջաբերական մը հանած է, ժողովուրդին յայտնելով թէ ոչ մէկ տարբերութիւն կայ մետաղ եւ թուղթ դրամներուն միջեւ, եւ թէ այդ տարբերութիւնը առաջ քշած են կարգ մը անձեր, իրենց անձնական շահերուն համար։ Հայրենադաւ կը նկատուին անոնք, որ ժողովուրդը կը պաղեցնեն պետութեան թղթադրամէն։ Այս տեսակ արարքի մէջ գտնուող պաշտօնեաները խստիւ պիտի պատժուին։

Ռումանիոյ խաղաղական տագնապը

«Փըթի Փարիզիէն» կը տեղեկանայ թէ Ռումանիոյ մէջ ազատական կուսակցութեան եւ ընդդիմադիրներու միջեւ քաղաքական պայքարը օրէ օր կը սաստկանայ։ Եթէ առ առաւելն մինչեւ մէկ ամիս ազգայնական ընդդիմադիրները չյաջողին յաղթանակը տանիլ եւ օրինաւոր ճամբաներով իշխանութիւնը ձեռք առնել, այն ատեն գիւղացի-ազգայնական կուսակցութեան պետ Մանիու ծրագրած է իշխան Կարոլի տրամադրութեան տակ դնել ինքզինքը։ Կ'ըսուի թէ իշխան Կարոլ վերջերս նամակ մը գրած է վարչապետ Վինթիլա Պրըթիանուի, յայտնելով թէ վերջնապէս վճռած է իր իրաւունքները ձեռք բերել։

Կացութիւնը Արաբիոյ մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ Իրաքի կացութեան մասին հարցումի մը պատասխանելով, գաղթային Նախարար Էմըրի յայտարարեց թէ չկայ պաշտօնական ոեւէ տեղեկութիւն, որ կարծել տայ թէ սուլթան Իպնը Սաուտ նուիրական պատերազմ յայտարարած է։

Պատասխանելով ուրիշ երեսփոխանի մը, որ ճշգրիտ լուրեր կ'ուզէր ունենալ Անգլիոյ կողմէ Իպնը Սաուտի տրուած գումարներու մասին, Էմըրի յայտարարեց թէ ընդհանուր գումարը չանցնիր 542.000 ոսկիէն եւ թէ այդ գումարը տրուած է 1917ի եւ 1923ի միջեւ, երբեւ վարձատրութիւն Թուրքիոյ դէմ մղուած պատերազմի ընթացքին յիշեալին ցոյց տուած աջակցութեան։

Կիներու քուէարկութիւնը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ Ներքին Նախարարը սըր Ուիլեըմ Ճօնսըն Հիքս Երեսփոխանական Ժողովին ներկայացուց ընտրական նոր օրինագիծը, որ քուէի իրաւունք կուտայ 21 տարեկանը լրացուցած կիներուն։ Օրինագիծը առաջին ընթերցումին ընդունուեցաւ նոյնութեամբ առանց վիճաբանութեան եւ առանց քուէարկութեան։ Մինչեւ հիմա 30 տարեկանէն վեր կիները միայն քուէի իրաւունք ունէին Անգլիոյ մէջ։

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԹԵՐԹԵՐ

Ներքին Նախարարութիւնը Ֆրանսայի մէջ շրջաբերութիւնն ու վաճառումը երեք օտար թերթերու. ասոնք են՝ Փարիզի մէջ հրատարակուած իտալերէն «Իլ Լավորատոր Ինտէրնացիոնալէ» թերթը, գերմաներէն «Համպուրկէր Ֆոլքսցայթունկ»ը և ֆլամաներէն «Ռոտէ Վաան» (Կարմիր դրօշ) թերթը, որ Պրիւսէլ կը հրատարակուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՉԻԼԻՕԷՆ մընեւ մեկնած է Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին Թուրք պատուիրակութիւնը, որուն նախագահն է արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ։ Պատուիրակութեան կ'անդամակցին զինուորական խորհրդական մը և Պեռնի դեսպան Մունիր պէյ։

ՇԻԼԻԻ մայրաքաղաք Սանթիակոյի մէջ երեւան հանուեցաւ համայնավար դաւադրութիւն մը, որուն նպատակն էր զօրավար Կարլոսի դիկտատորական կառավարութիւնը տապալել։ Ձերբակալուեցան 40 հոգի, որոնց մէջ է նախկին վարչապետ Ալէքսանդրիի տղան։

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՄԸՆԸԿԵԱՆ
ԵՒ
ՊԵՏՐՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Պանթէօն, 11 մարտ 1928

«ՓԵՏՐ. 18»Ը ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէն կազմակերպած է իր երեկոյթը, «Փետր. 18»ի եօթներորդ տարեդարձին առթիւ։ Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Salle des Fêtes Մարսէյլ։ Կը ներկայացուի ՀԵՐՈՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՍԱՍՆՈՑ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ։ Երգ., արտասանութիւն եւն.։ կը խօսի՝ ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։ Մուտք 2 ֆրանք.

Երթեւեկութիւն՝ կառ. սիւնուէն՝ 18.10, 18.41, 19.5, 20.10։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՑԱՐԴԱՐՈՂԻ Գրական երեկոն այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Յոլոնիա։ Օնան Կարօ պիտի խօսի *Գրական անցքը բանաստեղծութեան* մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Ազգասէրնամի 38րդ Տարեշրջանի Ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ ժամը 5ին։

Օրակարգ՝ Ա. 1927-1928 տարեշրջանի ընդհ. տեղեկատուութիւն, Բ. տարեկան հաշուեկշիռ եւ պիւտճէի վաւերացում, Գ. ըստ կանոնագրի հրաժարեալ անդամներու տեղ նոր ընտրութիւն։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայրենակցական միութեան երեկոյթ-պարահանդէսը 31 Մարտ Շաբաթ երեկոյ։ Մանրամասնութիւններ մօտ օրէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

- Կը փնտռուի Եօզկատի Թէյրլիլ գիւղէն Սիրական Գալեան, որ 1923ին Պէյրութէն Պուէնոս-Այրէս գալու ժամանակ աչքը նոյն բլլալով Մարսէյլ մնացած է. կը կարծուի Մարսէյլի գիւղերը բլլալ։ Իմացնել իր եղբօր Վահան Գալեանի, Calle Jean Juan 1537 Buenos Aires, R. Argentina.

— Կը փնտռեմ զաւակս Իզմիրցի Զարեհ Պէրպէրեան 22 տարեկան, հօր անունն Պետրոս, մօր անունն Վառվառայ որ Իզմիրի վերջին դէպքին կորսուած է։ Կը խնդրուի իր ողջ կամ մեռած բլլալը գիտցողներէն իմացնել իր մօրը, Vahé Der Agopianի. 111 Sentier des Brebis, Vitry Seine. France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Առաքել Մկրտիչեան կը փնտռէ Սեբաստացի Զիլէի գիւղէն Կիրակոս Յակոբեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր. լսած ենք որ ներկայիս մնացած է Ալճերիա եւ ֆրանսական վարժարաններու մէջ ուսուցիչ է։ Իմացնել՝ Առաքել Մկրտիչեանի, 5 Rue du Capitiane Ferber, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— Կը փնտռուի Եալովայի Դըլըճ գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անունն Գրիգոր, մօր անունն Հեղինէ։ Ընդհատարագրութեանց ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համամի շրջանները գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ Զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Braila, Rumania.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Կարապետ Շահինեան որ փոխադրուած էր Կեսարիոյ որբանոցէն Պէյրութ։ Գրել՝ Meguerditch Chahinianի, c/o M. Gabriel Haillus, Leyr. Meurthe et Moselle).

— Հաճընցի Եսթեր Թուր-Յարգիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ Թուր-Յարգիսեանը, մայրը՝ Խաթուն որ վերջերս Յունաստան կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Mme Esder Karakachianի, 11bis Rue de Chemin de Fer, Clamart, Seine. France.

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԳԱԽԱՌԻ ՀԱՅԵՐ

Մօտաւորապէս ձեր ոտքը պիտի գան Հայաստանի, Անիի, Խրիմեանի, Հայ գրագէտներու, Եւրոպայի, Անդրանիկի եւ իր յուղարկաւորութեան, «Յօ՜ Երթասի դրուագներու խիստ շքեղ գոյներով պատրաստուած զմայլելի տեսարանները, որոնք պիտի ներկայացուին վարագոյրի վրայ մոգական լապտերով (անշարժ սինէմա։

Առաջին անգամն է, որ Հայաստանի տեսարանները *գունաւոր* պիտի տեսնէք՝

Անմախընթաց գործ եւ վայելք։

IMPRIMERIE - MASSIS - ..
208bis, Rue Lafayette Pa..
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	80 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 62 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՐՏ 1928

15 MARS 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 596 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԿԵՑՑԷ,,ՆԵՐԷՆ ԵՒ ԾԱՓԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Գոհունակութեան ձայներ կ'իմանանք ամէն կողմէ, հայ արիներու դէպի Լոնտոն ճամբորդութեան առթիւ։

Արդար է այդ զգացումը։ Կը հասկնանք անոր իմաստը։

Ահա քանի մը պատանիներ, որոնք այստեղ, Ֆրանսայի մէջ մասնակցած ըլլալով միջազգային արշաւներու, ուշադրութիւն գրաւեր են։ Այն աստիճան որ, անգլիացի շրջանային խմբապետ մը, փրոֆ. Մուր, յատկապէս արձանագրած, բան-գործ բրած, և Լոնտոն հրաւիրած է մեր տղաքը։

Անոնք ճամբայ պիտի ելլեն Ապրիլ 4ին, եւ անգլիացի արիներու հետ պիտի բանակին մինչեւ Ապրիլ 21։

Ապրի՛ն մեր տղաքը»։ Այո՛։ Իսկ ծա՞խքը։

Տղաքը իրենք իրենց հաշիւ բրեր են. — Հազար ֆրանք ունինք մեր մնտուկը։ Տասնըհինգ հոգի պիտի երթան. ինքնաշարժին ծախքը՝ 400 ֆրանք։ Ծնողներէն կ'առնենք կէսը, երկու հարիւրական։ Գումար՝ չորս հազար։ Մեր ճամբու ծախքն է՝ 3500 ֆրանք։ Մնըւնդ՝ մօտաւորապէս նոյնքան։ Նանաէնի անցագիր՝ 1260։ Գումար՝ 8260 ֆրանք։

Այս հաշիւը կազմած ատեն, անցագրի հոգ չունէին։ Ատոր համար ալ, միայն 2000 ֆրանք ուզեր էին «Յառաջ»էն, մնացածը իրենք իրենց ճարելու վստահութեամբ։

«Յառաջ»ը, առանց փողի եւ թմբուկի, քանի մը օրուան մէջ հաւաքեց 2210 ֆրանք (ցուցակ Մարտ 11ի), որուն 2000ը յանձնած է արդէն, նախնական ծախքերու համար։

Տեղեկանալով այս հաշիւներուն, որոշեցինք բաց պահել ցանկը, մինչեւ իրենց մեկնումի թուականը։

Եւ այս՝ ոչ միայն անոր համար որ, մեր պատանիները կարենան ճամբայ ելլել առանց նեղուելու, այլ և չստիպուին ծախսել իրենց պզտիկ խնայողութիւնը։

Փոխանակ իրենց հազար ֆրանքը ծախսել տալու, ինչո՞ւ հազար ալ չաւելցնենք անոր վրայ։

Ինչո՞ւ չօգնենք, որպէսզի աւելի ծաղկին, ծաւալին ու զօրանան։

Բայց ահաւասիկ ուրիշ պարագայ մը, զոր չէինք զգացուցած։

Որոշեալ հայրենակից մըն է տեղեկատուն.

— «Դէպք է որ ծանօթանակութիւնը շարունակուի. որովհետեւ մեր «կառուտները գեռ շատ պակասներ ունին։ Կան այնպիսի արժէքաւոր պատանիներ որոնք 200 ֆրանքի ճամբու ծախքը եւ շապիկ-գուլպայ չունենալով, պիտի զրկուին այս ճամբորդութենէն, ինչ որ պիտի պակսեցնէ խումբին արժէքը։ Անոնք դեռ շատ բաներու պէտք ունին, բայց ծաստու պահանջ մը դրած են։ Եւ վերջապէս, անոնց չունին ժողովատեղի, եւ իրենց շաբաթական ժողովները կ՚ընեն մեթրոներու անկիւնները կամ բաց դաշտի վրայ, ցուրտին եւ անձրեւին տակ»։

Ուրեմն, ծափերէն եւ «կեցցէ»ներէն առաջ, տարրական պարտք մը ունինք այս պատանիներուն հանդէպ։

Եթէ անոնք պարծանք մը պիտի աւելցնեն մեր ճակտին, Մեծն Բրիտանիոյ մռայլ ափերուն վրայ ցուցադրելով տարագիր ժողովուրդի մը ֆիզիքական ուժը, հա՛րկ է զանոնք ճամբայ հանել բոլոր յարմարութիւններով։

Ու արդար չէ որ անոնք յոգնին, ամէն նեղութիւն կրեն, թերեւս իրենց սնունդէն խնայելով, իսկ մենք միայն փառաւորուինք։

Պզտիկ ժողովուրդ ենք, աղքատացած եւ հալածական. բայց չպիտի հանդուրժենք որ խեղճ ու կրակ վրայ գլուխով, նկուն և կծկուած երեւան մեր տղաքը։ Կամ համրանքով ծախսելու հարկադրուին։

Թող այդ փարթամ եւ ազնուապետական ազգը, Մեծն Բրիտանիան, իր ծոցին մէջ ալ տեսնէ մեր հպարտութիւնն ու ճիգը։

Թող իմանայ որ, թէեւ խոնարհ ու բռնաւեր, թէեւ պարտուած ու լքուած, գիտե՛նք համայ ձակ երեւալ ամէն տեղ։

Եւ, ամէն պարագայի մէջ, թոյլ չտանք որ անգլիացի սկաուտը արգահատանքով նայի հայ տղուն հագուստ-կապուստին, շարժուձեւերուն, կերած-խմածին։

Տարի՛ք է, եւ կ'ազդուի...

Մեզի պատմեցին թէ՝ դիմում եղեր է հայ միլիոնատէրի մը, — պատերազմի հարուստ մը որ կաղանդի առթիւ հոխ սեղան մը շտկած էր իր նոր գնած գղեակին մէջ, ֆրանսացի մանուկներու համար։

Պատասխանը.— «Զբաղած եմ»։

Հոգ չէ՛։ Այս ժողովուրդը տասնոցներով հիւանդանոց եւ կլրոց պահեր է, եւ 15—20 արիներու ծախքն ալ կրնայ հայթայթել ֆրանքներով։

Ամուր կեցէք, տղաք։ Ու զբաղեցէք միայն ձեր մարզական պակասները լրացնելու։

Մի՛ նեղուիք մէկ-երկու հազարի համար։

Կաթիլ-կաթիլ կ'ունենաք, աշխատաւորներու ձեռքով, ինչ որ անհրաժեշտ է ձեզի, այս պատւոյն համար։

Թերեւս բան մըն ալ աւելի։

Ո՛ւր որ ալ երթաք, ոչ պատերազմի հարուստները պիտի ըլլան ձեզ գնահատողները, ոչ ալ փարթամ սալոններու պաւպրիկները։

Այլ՝ բուն իսկ ժողովուրդը. բառին ամէնէն հարազատ, հայկական իմաստով։

Որովհետեւ, ա՛ն է որ իսկապէս կը հասկնայ ձեր հոգին, և կը պարծենայ ձեր ճիգերով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՆ ՄԻՇՏ ԼՈՒԾԻ ՏԱԿ

Ինչպէս ծաղորդած էինք, նախարարական տագնապ մը ծագած է Պուլկարիոյ մէջ, Ազգերու Դաշնակցութենէն խնդրուած փոխառութեան առթիւ։

Սոֆիայի «Արաջոս»ը այս տագնապին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը նկատէ (7 մարտ).

— «Հաշտութեան ազիտաւոր դաշնագիրներու հետեւանքով, Պուլկարիան քանի մը տարիէ ի վեր կ'ապրի տնտեսական տագնապ մը՝ որ երթալով կը ծանրանայ։

Պետական ելեւմտացոյցին բացը կը շարունակէ աճիլ, պարզ անոր համար որ երկրին նիւթական աղբիւրներուն մէկ պատկառելի մասը յատկացուած է պատերազմական հատուցումներու, որոնց գումարը ամէն տարի կը մեծնայ։

Երկրի ներքին եւ արտաքին առեւտուրն ալ տագնապալի վիճակի մէջ կը գտնուի, առանց բարելաւման որ եւ է յոյսի։

Պուլկարիան կը կքի այսօր պատերազմական հատուցումներու բեռան տակ։ Քաղաքակիրթ Եւրոպան ոչ միայն չի վերցներ կամ թեթեւցներ այդ բեռը, այլ անուղղակի միջոցներով իսկ չօժանդակեր, ժողովուրդի մը յուսահատ քայլեր խնայելու համար։

Պուլկար կառավարութիւնը, գիտակ երկրի ներքին տնտեսական ծանր կացութեան, առնուազն տարիէ մը ի վեր կ'աշխատի պետական փոխառութիւն մը կնքել Ազգերու Դաշնակցութեան միջոցաւ։

Քննութեան արդիւնքէն պարզուեցաւ որ, Պուլկարիան ելեւմտապէս ոտքի վրայ կենալու համար պէտք ունի արտաքին օժանդակութեան։

Դրամատէր Եւրոպան այսօր տրամադիր է ուզուած փոխառութիւնը ընելու Պուլկարիոյ, այնպիսի պայմաններով որ այս երկիրը պիտի տանէր դէպի տնտեսական գերութիւն։

Ազգերու Դաշնակցութեան ֆինանսական յանձնախումբը արտօնելու համար փոխառութիւնը, պայման կը դնէ որ Պուլկար Ազգային Դրամատունը վերածուի բաժնետիրական հաստատութեան, ուր շատ բնականօրէն տիրող պիտի ըլլայ օտար դրամագլուխը, որով հետեւ պուլկար պետութիւնն ու ժողովուրդը ի վիճակի չեն առայժմ ապահովելու նման դրամատան մը համար նախատեսուած դրամագլուխին գոնէ կէսէն քիչ մը աւելին։

Դրամատիրական պետութիւնները իրենց այս առաջարկով ցոյց կուտան թէ գիրենք առաջնորդող նկատումները կը բխին միայն շահու եւ տիրապետութեան աղբիւրներէ։

Պուլկարիա անմիջէ օժանդակութիւն կը խնդրէ, իսկ իրենք ծանր լուծ մը կ'երկարեն այս ժողովուրդին նիհար ու յոգնած ուսերուն»։

ՖՐԱՆՍԱ
ԻՆՉՈ՞Ւ ՈՍԿԻՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇԷ

Ինչպէս յայտնի է, ժամանակէ մը ի վեր մեծաքանակ ոսկի կը բերուի Ամերիկայէն եւ կը դրուի Պանք տը Ֆրանսի նկուղներուն մէջ։

Նիւ Եորքէն հեռագրի մը համաձայն, Ֆրանսա այս ոսկիները պիտի յատկացնէ ո՛չ միայն ֆրանքին արժէքը կայուն պահելու, այլ եւ կայունացնելու համար Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ դրամները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔ "ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ,, ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

Պոլսոյ մէջ նոր ընկերութիւն մը կազմուած է «Ազգային Մշակոյթի Միութիւն» անունով։ Նպատակն է թուրք մշակոյթը ուժեղցնել երկրին մէջ եւ առողջ ձուլում մը ապահովել տարրերու միջեւ։ Նոր Միութեան հիմնադիրներն են.— Եօնուս Նատի, Հասան Րէշիտ, Էտիպ Սէրվէթ պէյեր, Նէսիմ Մազլիահ, Մօիզ Քոհէն, Տոքթ. Ապրատապա եւայլն.։ Միութեան Նախագահը պիտի ըլլայ «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրապետ եւ Մէնթէշէի երեսփոխան Եօնուս Նատի պէյ։ Վարչութիւնը պիտի կազմուի 22 անձերէ։ Գիշերային դասեր պիտի հաստատուին, թուրքերէնը տարածելու համար։ Միութեան պետերէն Մօիզ Քոհէն Էֆէնտի, որ Թէքին Ալփ անունով երկար ատենէ ի վեր կը գրէ, պատրաստած է մշակոյթի մասին ուշագրաւ տեղեկագիր մը, որուն մէջ հետեւեալ նոր տամնաբանեան կ'ուղղէ Հրեայ հայրենակիցներուն.

1.— Անունները թրքացուր։ 2.— Թուրքերէն խօսէ։ 3.— Սինակոկներու մէջ գոնէ աղօթքներուն մէկ մասը Թուրքերէնով ըրէ։ 4.— Դպրոցներդ թրքացուր։ 5.— Տղաքդ պետական վարժարան ղրկէ։ 6.— Երկրի գործերուն խառնուէ։ 7.— Թուրքերուն հետ յարաբերութիւն հաստատէ։ 8.— Համայնքի հոգեբանութիւնը արմատախիլ ըրէ։ 9.— Ազգային տնտեսութեան ասպարէզին մէջ, մասնաւոր պարտականութիւններ կատարէ։ 10.— Իրաւունքդ ճանչցիր։

Մօիզ Քոհէն Էֆէնտի այս առթիւ հետեւեալը յայտարարած է թուրք լրագրողի մը.

— Կը ծարցնէք թէ կարելի՞ է թրքացնել Հրեաներու անունները։ Ինչո՞ւ չէ։ Մոռնալու չէ որ, թուրք ըլլալու համար, պայման է թրքական անունը կրել։ Ուրիշ երկիրներու մեր կրօնակիցները ազգայնացուցած են իրենց անունները։ Այսպէս, ֆրանսացի դառնալու համար, Միշօնը «Մօիզ»ի փոխած են։ Արդ, ի՞նչ արգելք կայ որ Միշօնը փոխուի Մուսայի, Ալպէրը (որուն հիմը Ավրամ է) Իպրահիմի, Շլէմօնն (Սալոմոն) ալ Սէլիմի կամ Սիւլէյմանի։ Ոչ միայն փոխուելու է Հրեաներուն անունները, այլ եւ զուտ թրքական անուններ տալու է նորածին Հրեաներուն. օրինակի համար, անունս Մօիզ Քոհէն չէ, այլ Թէքին Ալփ։ Սինակոկներու մէջ կարելի է թուրքերէն աղօթքներ կատարել եւ կրօնական տեսակէտով արգելք չկայ ատոր դէմ։ Թուրքերէն աղօթքը Հրեաները ոչ միայն կը մօտեցնէ Աստուծոյ, այլ եւ հայրենիքին։

Սելանիկի համայնավարները կ'ախտուին

Սելանիկի թերթերը կը գրեն.— Իրաւասու շրջանակներէ կը հաղորդուի թէ, Ներքին Նախարարութիւնն ու ոստիկանական ընդհ. հրամանատարութիւնը ստացած են երկրի բոլոր ոստիկանական տնօրէնութեանց տեղեկագիրները, համայնավարներու գործունէութեանց մասին։

Ոստիկանական հրամանատարութիւնը պատրաստած է 200 համայնավար պրոպագանդիստներու մէկ ցանկը։ Ասոնց բոլորն ալ պիտի արտաքսուին կղզիները, իսկ օտարականները՝ սահմանէն դուրս։ Այս ցանկին մէջ արձանագրուած են նաև Սելանիկի Քաղաքապետութեան բոլոր համայնավար խորհրդականները։ Այս առթիւ կ'ըսուի թէ, հանրային ապահովութիւնը դժուարութեանց կը բախի մանաւորաբար օտար համայնավարները հալածելու գործին մէջ, որովհետեւ, օտարականներու շրջագայութեան վերաբերեալ օրէնքին համաձայն, օտարներու հետապնդումը յանձնուած է քաղաքներու ոստիկանութեան։ Ոստիկանութեան ընդհ. հրամանատարին կարծիքով, հետապնդման իրաւասութիւնը պէտք է տալ ընդհանուր ապահովութեան օրկաններուն։

Անգլիա-Ամերիկա թռիչքը

Գրած էինք թէ անգլիացի օդանաւորդ հարիւրապետ Հինչքլիֆ ծրագրած է Անգլիայէն Ամերիկա երթալ, Ատլանտեանը կտրելով մէկ թռիչքով։ Թէեւ կ'ուզէր մինչեւ վերջին վայրկեանը գաղտնի պահել իր ծրագիրը, սակայն քանի մը օր առաջ լոնտոնեան թերթ մը մէջտեղ հանեց գաղտնիքը։

Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8.35ին Հինչքլիֆ եւ լրագրող մը՝ կոյրաքն Սինքլէր «Էնտէվըր» օդանաւով ճամբայ ելան Քրանուէլի օդանաւային կայանէն, առանց ճշտելու իրենց ճամբորդութեան նպատակը։ Հակառակ հերքումներուն, կը կարծուի թէ մեծահարուստ Տիկին Էլզի Մաքէյ կ'ընկերանայ օդանաւորդներուն։ Ոմանք կ'ենթադրէին թէ Հինչքլիֆ տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար պիտի ուղղուէր դէպի Հնդկաստան, սակայն յիշեալին կողմէ «Փինինկ Նիւզ»ի ուղղուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Ատլանտեանը պիտի կտրէ։ Օդանաւը 4800 քիլոմեթրի համար միայն պէնզին առած է եւ եթէ ամէն ինչ լաւ ընթանար, կը յուսացուէր թէ Նիւ Եորք պիտի հասնէր երէկ՝ Չորեքշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին։

Օդանաւը մեկնելէն քանի մը ժամ վերջ տեսնուած էր Իրլանտայի վերեւ եւ նոյն օրը ժամը 13.31ին հասած էր Ատլանտեանի վերեւ։

Նիւֆաունտլէնտէն կը հաղորդեն որ Երեքշաբթի օր Ատլանտեանի վրայ օդը աքանչելի էր, սակայն Չորեքշաբթի առտուան համար անձրեւ եւ նոյն իսկ ձիւն կը նախատեսուէր։

Ներկայիս մօտ տասը շոգենաւեր կը կտրեն Ատլանտեանը,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ՀՕԿԵՐԸ

Հօկի ֆրանսայի շրջանի նրագիր-կանոնագիրը այսպէս կը բացատրէ այդ չնաշխարհիկ կազմակերպութեան նպատակը.

«ՀՕԿի անմիջական նպատակն է օգնել Հայաստանի բնակչութեան եւ օժանդակել երկրի շինարարական աշխատանքին ու ներգաղթի գործին» (Յօդ. 1)։

Ահա՛ այս նպատակը իրագործելու խիստ դժուարին եւ հայրենասիրակա՛ն գործին լծուած են բոլոր ծաւատուրացները, դասալիքները եւ տխուր ու մութ անցեալով արկածախնդիրները, որոնք իրենց համար ապրուստի աման աղբիւր մը գտած են հոն։

Ինչպէ՞ս կը գործեն այդ մարգիկը՝ Հօկի շարքերը ստուարացնելու համար։ Օրինակ մը բաւական է, լոյս սփռելու այս խորհրդաւոր պրոպագանդին մասին։

Հաւատուրացներէն մէկը վերջերս Սարսէլ կ'երթայ, ծաւատացեալներ որսալու համար Հօկի փարախին։ Ներկայ կ'ըլլան 25 հոգի, որոնց մէջ նաեւ չէզոքներ եւ դաշնակցական ծխատքըբիւներ։ Պրոպագանդիստը իր գոց սորված «շինարարական» առասպելները սպառելէ վերջ, կոչ կ'ուղղէ ներկաներուն անդամագրուիլ Հօկին.

— Սուղ չէ, ամսական մէկ ֆրանք է։ Դրամ չունի՞ք. ես կը վճարեմ ձեզի համար ամբողջ տարեկանը։ Եթէ գալ տարի ալ չկրնաք վճարել, դարձեալ ես կը վճարեմ ձեր անդամավճարները, ու այսպէս վճարումները կ'երաշխաւորեմ հինգ տարուան համար։ Եկէ՛ք, եկէ՛ք, Հօկ եղէք։

Փողոցի վաճառորդ մը ասկէ աւելի պերճախօս չէր կրնար ըլլալ, իր ապրանքը քշելու համար։

Ի՞նչ խորհրդաւոր աղբիւրէ կուգան այն դրամները, որոնցմով Հօկի քարոզիչը կը խոստանայ վճարել անդամավճարները։

Հայաստանի ժողովո՞ւրդն է որ Հօկէն կ'օգտուի, թէ Հօկն է որ կ'օգտուի Երեւանի իշխանաւորներէն.

ՀՐԱՆՏ

ԽՈՐՀՐԴ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Անշի օր Ժընեւ հասաւ Զինաթափութեան Խորհրդաժողովի խորհրդ. պատուիրակութիւնը, որուն կ'անդամակցին Տէր եւ Տիկին Լիտվինօֆ, Լունաչարսկի, ծովակալ Եգարիեւ, կարմիր բանակի սպայակոյտի օգնական վարիչ Պուտգաչեւ, ընդհ. քարտուղար Պորիս Շթայն։ Տիկին Լունաչարսկի մնացած է Պերլին, ուր շարժանկարի մը մէջ կարեւոր դեր մը պիտի խաղայ։

Անցեալ անգամ իրենց վակոն սալոնին պերճանքը, իրենց եւ մանաւանդ կիներուն հագած մուշտակներուն ճոխութիւնը ա՛յնքան հեգնանքի առարկայ դարձած էր, որ այս անգամ բոլշեւիկ պատուիրակները մաշած վերարկուներ հագած էին եւ իրենց ճամբորդութեան վերջին հանգրուանը կատարած էին Բ. կարգի պարզ վակոնով մը։

ՓԱՐԻԶԻ Բժշկ. վարժարանի ուսանողները բողոքի ցոյց մը ըրին Հիւսուածաբանութեան նորընտիր փրոֆէսէօր Շանիթիի դէմ։ Դպրոցին տնօրէնը եւ ուրիշ փրոֆէսէօրներ եկանտատան Շանփիի կողքին, բայց անօգուտ։ Ամբողջ ժամ մը տեւեց աղմուկը եւ ուսուցիչը չկրցաւ բառ մը իսկ արտասանել։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ ԱԼ "ՍԷՆԷՏ", ԿԸ ԾԱԽԵՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 2 Մարտ

Քանի մը օր առաջ Նիւ Եորք նահանգի կեդրոնական քաղաքին, Ալպընիի մէջ գումարուած էր երկաթուղային պաշտօնեաներու պաշտպան միութեան համագումարը, ուր հրապարակ դրուած էր նշանաւոր հարց մը — պաշտօնեաներու ամսականները գնողներու խնդիրը։

Ըստ տրուած տեղեկութիւններուն, միայն Նիւ Եորքի նահանգին մէջ կը գտնուին 25 000 գրասենեակներ, որոնք կը զբաղին պաշտօնեաներու ամսականները գնելու գործով եւ այս առեւտուրէն կը շահին տարեկան 25 միլիոն տոլար։

Պաշտօնեաներու ամսականները գնողներու երեւոյթը ի հարկէ նորութիւն չէ։ Այս առեւտուրին նախնական պատկերը տեսնուած է Թուրքիոյ մէջ շատ տարիներ առաջ եւ հաւանաբար այժմ ալ կը շարունակուի այդ երանելի երկրին մէջ։

Հին ատեններ Թուրք պաշտօնեաները դրամի նեղութեան ատեն, կամ ամսականները ուշ ստանալու պատճառով, իրենց ամսականները կը ծախէին գլխաւորապէս ելեւմտական վարչութեան պաշտօնեաներուն կամ սառաֆներու, չափազանց զեղչուած գինով։ Այս վերջինները, սկսեալ գիւղի պաշտօնեայէն մինչեւ կեդրոնի գլխաւոր պաշտօնեան կառավարութեան ելեւմտական սնտուկներուն հետ կը հաշուէին լրիւ գումարով, յաւելեալ տոկոսը մտցնելով իրենց գրպանները։

Ասկէ զատ նոյն մարդիկը կը գնէին նաեւ պետութենէն առնելիք ունեցող բոլոր տեսակի մարդոց մուրհակները։ Խեղճերը ամիսներով ոտք մաշեցնելէ յետոյ յուսահատած՝ մեծ զեղչերով իրենց իրաւունքը կը փոխանցէին նոյն պաշտօնեաներուն եւ Սառաֆներուն։ Ի հարկէ այդ պահանջները անվճար ձգելու մէջ մեծ դեր ունէին նոյն պաշտօնեաները, որպէս զի իրաւատէրերը պարտաւորուած ըլլային իրենց ծախելու զեղչեալ գինով։

Ի հարկէ Թուրքիոյ մէջ բացի ելեւմտական պաշտօնեաներէն եւ կարգ մը սեղանաւորներէ, ուրիշ մարդ չէր կրնար գնել, որովհետեւ պիտի գտնուէին գանձումի նոյն դժուարութեան առջեւ, մինչդեռ Ամերիկայի մէջ այդ դժուարութիւնը չկայ։ Գանձման թուղթը որու ձեռք գտնուի, ան իրաւունք ունի որոշեալ օրին գանձումը ընելու թէ՛ պետութեան եւ թէ՛ մասնաւոր ընկերակցութեանց պաշտօնատուներէն։

Անշուշտ ամերիկեան պաշտօնեաներու ամսականները գնողներու գրասենեակները շատ աւելի զարգացեալ դրութեան մը վերածուած են, մասնաւոր առեւտրական ձեւ ստացած, ինչպէս երկրին դրամատուները։

Այս գրասենեակները օրինաւորապէս հաստատուած մեծ կամ փոքր բոլոր քաղաքներուն մէջ, «օրինաւոր» տոկոսով եւ ապահովուած գրաւականով դրամ փոխ կու տան իրենց դիմող բոլոր յաճախորդներուն։ Տրուած տեղեկութիւններուն նայելով, բոլոր տեսակի պաշտօնեաները իրենց ամսականները կամ շաբաթականները ստանալու օրէն առաջ, երբ պէտք կ'ունենան դրամի, կը դիմեն այս գրասենեակներուն եւ կամ փոխ դրամ կ'առնեն, գրաւ տալով իրենց ստանալիք շաբաթականը կամ ամսականը եւ կամ ամբողջապէս իրենց ստանալիքը կը փոխանցեն այդ գրասենեակներուն։

Այս գրասենեակները հաստատուն սակագրոյց ունին միայն օրէնքը խաբելու համար, որ օրէնքի թոյլատրած սահմաններէն չանցնիր երբեք։ Սակայն իրողութիւնը այն է որ տոկոսի հաստատուն սակագրոյց չունին։ Տոկոսները կը նշանակուին համաձայն անձի, ժամանակի, միջավայրի եւ պայմաններու։ Օրինակ, մէկ ամսուան համար 100 տոլարի գումարին կը վճարեն 85—90 տոլար, կամ դիմող յաճախորդին ստանալիք շաբաթականին կամ ամսականին 80—90 տոկոսը վճարելով կը ստանան ամբողջ գումարի գանձումին իրաւունքը։ Այսով տոկոսի սակը կը մնայ բացարձակապէս անյայտ՝ օրէնքի առջեւ եւ գործողութիւնը կը նկատուի օրինաւոր։

Այս մաքիավէլական ձեւով կատարուած գործողութիւններ, որոնց ներքին ծալքերը ծանօթ են միայն վճարողին ու ստացողին, տարեկան 25 միլիոն տոլար կը մտցնեն այս գրասենեակները, իբրեւ զուտ հասոյթ։

Այս պղծին եւ աղտոտ գործին համար հայերէնի մէջ ունինք նուիրագործուած եւ քաղաքացիութիւն ստացած «վաշխառու» բառը, որ ալ ինքնին քստմնելի տպաւորութիւն կը թողու երբ մեր ականջը կը լսէ։ Սակայն անգլիերէնի մէջ նման արտայայտիչ բառ գոյութիւն չունի, անոնք այսպիսիները կը կոչեն «salary buyers» «թոշակ գնողներ», որ ուրիշ իմաստ ունի։

Վերջին օրերս այս երեւոյթին վրայ լուրջ ուշադրութիւն դարձուցած է նաեւ նահանգին ընդհ. դատախազը, որ քննութեան տակ առած է նոյն գրասենեակներու միջնորդներէն մէկ քանին եւ երդման տակ հաստատել տուած է թէ, այդ գրասենեակները իբրեւ տոկոս՝ նայելով տեղին ու պարագաներուն, ամսական 5—25 տոկոս կը ստանան, բան մը որ անհաւատալի կը թուի։ Այս տեղեկութիւնները հաւաքելէ յետոյ, ընդհ. դատախազը հրապարակաւ սպառնալիքներ տեղաց ու հաւաստեց թէ շահագործողներու օձիքը թող չպիտի տայ եւ պաշտօնէութիւնը պիտի ազատէ այս չարագործներու ճանկէն։ Իրապէս այս սպառնալիքը պիտի գործադրուի՞, թէ օդը պիտի ցնդի այդ խորամանկ մարդոց դաւերուն մէջ, չեմ գիտեր։

Ի հարկէ այստեղ մեծ չափով մեղադրելի են զոհերը՝ իրենք։ Եթէ ժամանակին Թուրքիոյ մէջ մարդիկ ստիպուած էին կիսակցօրէն կեղեքուիլ, պատճառը այն էր որ իրենց իրաւունքները գանձելու ուրիշ միջոց չունէին, մինչ դեռ այստեղ նման պարագայ չկայ։ Դրամը իր ատենին կրնան գանձել, բայց թակարդ՝ կ'իյնան միայն անոր համար որ իրենց ստանալիքէն աւելի ծախսեր ընելով վճարումի օրէն առաջ դրամի պէտք կ'ունենան։ Բաւական է քանի մը ամսուան զգուշաւորութիւն եւ այս 25 հազար վաշխառուական տուները օդը կը ցնդին։

Ծ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԷՅՖԷԼԸ ՎԱՐՁՈՒ

Էյֆէլի աշտարակին համար, հողի վարձք, փարիզի քաղաքապետութեան կը վճարուէր տարեկան 5000 ֆր.։ Թէեւ պայմանաժամը դեռ աւարտած չէ, սակայն քաղաքապետութիւնը որոշած է բարձրացնել վարձքը։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆՔ ՄԵՆՔ

ՊԱՏՐԱՍՏ ՊԷՏՔ Է ԸԼԼԱԼ

Անցնող երկու շաբաթներուն, կուսակցական կեանքը աւելի շահեկան փուլի մէջ մտաւ Մարսէյլի մէջ։ Ասոր մեծապէս նպաստեց ընկ. Ա. Ջամալեանի ներկայութիւնը։

Սկիզբէն, ֆրանսահայ գաղութի կազմութեան օրերէն, այստեղ Դաշնակցութիւնը խորարմատ տեղաւորուեցաւ, գործօն դուրս եկաւ, ու հետզհետէ գաղութին հետ մեծցաւ ու պատկառելի ուժ դարձաւ, միակ ու առաջնակարգ ազդակը հանդիսանալով հանրային կարծիքի, անմրցակից տիրելով բոլոր ասպարէզներուն մէջ։

Այս թեթեւակցութեամբ, ես կ'ուզէի այդ ծաւալուն կեանքի արտայայտութեան մէկ ծալքի վրայ հրաւիրել ընթերցողին ու գաւառի մեր մարմիններուն եւ ընկերներու ուշադրութիւնը։

Այդ՝ գաղափարակրթական-քարոզչական մասն է, մէկը մեր կարեւոր աշխատանքներէն։

Ոչ միայն այստեղ, այլեւ ամենուրեք, Սուրիայէն մինչեւ Յունաստան եւ աւելի հեռուները, բազմաթիւ պատանիներ եւ երիտասարդներ կը ստուարացնեն մեր շարքերը, յաճախ զոց գտնելով մեր դուռները։

Ամէն օր նորեկներ։ Եւ ի՛նչ հաւատաւոր ու ջերմեռանդ։ Զոհաբերութեան ինչպիսի չափով եւ ազգային ինչ նուիրական ուխտերով։ Բոլոր հայաբնակ վայրերու մէջ կորիզներ, կոմիտէներ իրարու կը յաջորդեն, կը ծնին, կը կազմակերպուին արագ ու ինքնակամ։ Խմբակներ՝ մէկը միւսի ետեւէն։

Եւ այս բոլորը ծնունդ են որոշ պահանջներու։

Նոր իրականութիւնը, նոր իրողութիւններու առջեւ կը դնէ մեզ։

Առաջ, նախ գաղութը կը կազմուէր, ազգային կեանքը ընթացքի մէջ կը մտնէր եւ ապա միայն կուսակցութիւնները կամ Դաշնակցութիւնը) հանդէս կուգային։ Այսօր ճիշտ հակառակը կը պատահի։ Նախ Դաշնակցութիւնն է որ կը ձեւաւորուի, կը կազմուի, կ'ամրանայ ու յետոյ գաղութային կամ ազգային կեանքը կը սկսի, այս բառերու տառական իմաստով։

Իմաստ մը չկա՞յ այս խորհրդաւոր երեւոյթին տակ։

Ի հարկէ՛ կայ եւ այն ալ շատ խորունկ ու բնական։ Մեր ապրած օրերը կը խլրտին յեղափոխական պատճառներով։ Օդն անգամ լեցուած է հրթիռներով ու մեզմէ դուրս, մեզմէ անկախ անհունօրէն բազմաթիւ ազդակներով, բոլորն ալ յեղափոխական են։

Դիւրաւորապէս այս ընդհանուր, ենթակայական պատճառներով է որ երիտասարդութիւնը կուգայ մեզի։

Ան բնազդօրէն ալ գիտէ թէ ինչու կուգայ։ Մենք ալ գիտենք որ այդ բնազդը պէտք է վերածել առողջ գիտակցութեան։

Ահա պարտականութիւնը՝ դաշնակցական իւրաքանչիւր մարմնի։ Պէտք է դաստիարակել մեր շարքերը։ Պէտք է կրթել, ընդլայնել մեր ընկերներու մտաւոր հորիզոնը, խորացնելով անոնց ազգային, ընկերային գիտակցութիւնը։ Ասոր համար ալ անհրաժեշտ են սիստեմատիկ, խնամուած դասախօսութիւններ։

Դաշնակցութիւնը ըմբռնելու, ապրելու համար, նախ եւ առաջ Դաշնակցական պէտք է ըլլալ։ Անհրաժեշտ է տեսնել մեր ընկերներուն զմայլելի նուիրումը, զոհաբերութիւնը։ Այն մոլեռանդ՝ յարումը զոր ունին անոնք մեր գաղափարներուն հանդէպ, միայն հայրենասիրութեամբ չի բացատրուիր։

Այդ տարրերը միանալով, կը կազմեն մեր այսօրուան ներքնային ամուր բարոյականը։ Այնպիսի ուժեղ, առողջ բարոյական մը, որ պատուար է մեր հանրային կեանքը արատաւորող, շշմեցուցիչ անկարողականութեան դէմ։ Ամէն անգամ, երբ կը տեսնենք սա աշխատաւոր ու աշխատասէր տղոց հանգիստի ժամերուն յատկացումը մեր կուսակցական գործին, մեր սիրտերը կը լեցուին յուզումով։

Դաշնակցութիւնը մեր տարագիր երիտասարդութեան, պատանութեան համար միայն յեղափոխական կուսակցութիւն մը չէ։ Ան ճշմարիտ ու զօրաւոր ծնողք մըն է, որ կը վերակազմէ բազմապիսի աղէտներէն քայքայուած հայ տունը, կը հաւաքէ մեր լաւագոյն երիտասարդները իր թեւերուն, իր գաղափարական անխորտակելի յարկին տակ, զանոնք զերծ կը պահէ միջավայրի վտանգաւոր ազդեցութիւններէն։

Ազգային, ընկերային, անհատական, մարդկային առողջ հասկացողութիւններով կը զինէ զանոնք, ու թող կուտայ այս համայնակուլ ովկէանին վրայ։ Իւրաքանչիւր լաւ մարզուած ու գիտակից Դաշնակցական կորիզ մըն է գործարանէ ներս ու դուրս կազմուած խմբակներուն։ Այդ դերը, ուրիշները կատարելու ընդունակ չեն։ Ուխտաւոր հաւատացեալը միայն կարող է վարակել, համոզել իր շրջապատը, ուխտին համար յանձնառու եղած զոհաբերութեան չափով։

Յուզելու համար, նախ ինքդ պիտի գիտնաս խանդավառել ինքզինքդ։ Դաշնակցական՝ կը նշանակէ խանդավառ, իսկ մեր օրերուն ամէն մարդու տրուած չէ կենսուրախ այդ տրամադրութիւնը։ Մռայլ դէմքով, յուսաբեկ աչքերով, կենսունակութենէ զրկուած տարրերը չէ որ ազնուացնող եւ բարձրացնող դեր պիտի խաղան։

Եթէ ճիշտ է այս, ապա մեր ընկերներուն առատ պաշար պիտի հայթայթենք, այն չափով, որ մեր ազատագրութեան այս շատ երկար ճամբուն վրայ ոչ միայն իրենց բաւէ, այլեւ անոնք կարենան լայնօրէն բաժին հանել նաեւ չունեցող պատանութեան, երիտասարդութեան, նոյնիսկ մեր հալածական ու տառապակոծ ժողովուրդի տարագիր բեկորներուն։

Ընկեր Ա. Ջամալեանը, այս տարուան ընթացքին ըլլալիք դասախօսութեանց համար խնամուած ծրագիր մը կազմեց։ Ծրագիր մը՝ ամբողջապէս նուիրուած մեր գործնական քաղաքականութեան պարզաբանումին եւ խորացման։

Ծրագիրը կը բաղկանայ երկու տասնեակ եւ աւելի դասախօսութեանց նիւթերէ։

Ահա այդ արժէքաւոր նիւթերն են որ պիտի գան հաստատ ու յստակ ըմբռնումները խորացնելու, հիմնաւորելու մեր շարքերուն մէջ, տալով ամէն տեսակ անհրաժեշտ մանրամասնութիւններ ու փաստեր, լուսաբանութիւններ ու ցուցմունքներ։

Այդ դասախօսութիւններն են, որ առատ նիւթ պիտի մատակարարեն մեր աշխատաւոր ընկերներուն եւ պատեհ առթիւ նաեւ գաղութի աշխատաւոր զանգուածներուն։

Եւրոպահայ շրջաններու մեր բոլոր մարմիններուն վրայ մեծ պարտականութիւն մը կը ծանրանայ։

Մեր ընկերներուն եւ մեզմէ դուրս աճող ու մեծցող չէզոք երիտասարդութեան ինքնազարգացման, դաստիարակութեան խնդիրն է այդ։

Դաշնակցութեան է վիճակուած գաղութահայ մտքի պատրաստութեան, մտաւոր եւ երիտասարդ սերունդի դաստիարակութեան, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդը ազատութեան եւ անկախութեան առաջնորդելու սրբազան գործը։

Ասոր համար ալ՝ մի՛շտ պատրաստ պէտք է ըլլանք։

ԱԶԳԻՆ

ՋՈՒՐ ՎՐԴՈՎՈՒՄ

Ռուսաց յեղափոխական կուսակցութեան անդամ Պ. Խոնդկարեան շատ է վրդովուեր, որ ընկ. Խատիսեանը Կերենսկին դասած է գործօն պայքարի հակառակորդներու շարքը։

«Հայրենիք» օրաթերթի փետրուար 25ի թիւին մէջ, մեր բարեկամը կը ճգնի հերքել այդ «անբարեխիղճ» կարծիքը։ «Եթէ ռուս աջակողմեան հրապարակախօսները ամբոխավարական նկատումներով նման վերագրումներ անում են ռուսական սոցիալիստական խմբակցութիւններին եւ գործիչներին, հայ քաղաքական գործիչը ոչ մի առիթ չունի ռուս «արքայականների» օրինակին հետեւելու» կը բացագանչէ Խոնդկարեան։ Ու իբրեւ ապացոյց, կը յիշէ հետեւեալ հատուածը Կերենսկիի վերջին խմբագրականէն «Դնի»։

— «Միայն ապուշները կամ անբարեխիղճ հակառակորդները կարող են պնդել՝ որ մենք հրաժարում ենք յեղափոխութիւնից կամ առ հասարակ գործօն պայքարից»։

Ի հարկէ, այդ «գործօն պայքարը վարելու է երկրում՝ ճնշուած ժողովուրդը։ Տարագրութիւնը նախաձեռնութիւն՝ ստանձնել այս հարցում չի կարող», կը շարունակէ պարզաբանել իր կուսակցութեան տեսակէտը՝ մեր դժգոհ յօդուածագիրը։ Ետոյ, կ'աւելցնէ, — «Ակտիւ գործի ձեռնարկելուց առաջ, պէտք է միշտ ինկատի առնել երկրի դրութիւնը, այնտեղ գոյութիւն ունեցող զանգուածային հոգեբանութիւնը»։ Ու կ'եզրակացնէ. «Միայն երկրի ներսում համապատասխան ուժեր լինելուց յետոյ է, որ էմիգրանտները կ'անցնին ակտիւ պայքարի»։

Զարմանալի յամառութեամբ սոցիալիստ յեղափոխականները, մանաւանդ անոնց հայկական հատուածը Կերենսկին կը համարէ իրենց կուսակցութեան անդամ։ Այն ինչ, դեռ վերջերս, քանի անգամ անձամբ լսած եմ Կերենսկիի յայտարարութիւնը, թէ ինք ո՛ր եւ է կուսակցութեան չի պատկանիր։ Հետեւաբար, մէկդի ձգելով էսէռները, գործելակերպի խնդիրը, լսենք նոյն ինքն Կերենսկին։

1927 Նոյեմբեր 8ին այդ խնդրի շուրջը կատարուած մէկ դասախօսութեան մէջ, Կերենսկին կը յայտարարէր.

«Երկրի մէջ բոլոր տուեալները կան հիմնապէս փոխելու տիրող կարգերը եւ եթէ այդ ուղղութեամբ գործ չի կատարուիր, պատճառը կամքի բացակայութիւնն է»։

«Այն բոլոր տարրականները, որոնք պտտեր եւ ուսումնասիրեր են Ռուսաստանը, միաբերան կը յայտնեն թէ ժողովուրդին հարիւրին 95ը դժգոհ է տիրող կարգերէն»։

«Ժողովուրդի կրաւորականութեան պատճառը վախն է՝ նոր քաոսէն, օտար միջամտութենէն եւ յեղաշրջումէն»։

«Ռուսաստանի նոր տարրերուն կամքը պէտք է ազատագրել վախի ազդեցութենէն»։

«Նոր Ռուսաստանը ուժով ու դաշինքով չէ կարելի նուաճել, ան ինքը պէտք է իր տէրը դառնայ»։

«Նոր պայմաններու մէջ ժողովուրդի կրաւորականութիւնն անգամ կ'ունենայ իր հետեւանքները, որովհետեւ ամէն օր նորանոր հարուածներ ստանալով, անոր մէջ աւելի կ'ամրանայ անհաշտ ոգին»։

«Ռուսաստանը այնքան քայքայուած է որ նոր անդամահատութեան չի դիմանար։ Անհրաժեշտ են խաղաղ միջոցներու հին ժամ...
նակներն ալ կը դիմէին խա...
միջոցներու եւ փոքր կ'ըլլէր...
պետական կարգերը դէպի խաղ...
բարեշրջական զիջումներու մ...
Նոյնը կարելի է ընել նաեւ հի...

«Ես համաձայն եմ, ե...
Ռուսաստանի մէջ ներկայիս ...
դաքականապէս Աղեքսանդր...
ժամանակուան վիճակը ստեղծ...

Միայն այս վերջին յայտ...
րարութիւնը կը բաւէ, որպէս...
սոց.–յեղափոխականներու կուս...
ցութիւնը հրաժարի Կերենսկիէն...
արգիլէ իր անդամներուն...
պաշտպանի դիրք ստանձնել...
ըստ էսէռներու, գործօն պայքա...
պէտք է անցնիլ համապատաս...
պայմաններ ստեղծուելէ յետոյ...
աշա Կերենսկին կը յայտար...
թէ յեղաշրջումի կատարելու...
տուեալները կան։ Քանի որ ա...
պէս է, ալ ի՞նչ բանի համար...
անհրաժեշտ խաղաղ միջոցներ...
Աղեքսանդր Գ-ի երանելի օր...

Անշուշտ միակ առարկու...
նը Կերենսկիի այն յայտարար...
թիւնն է, թէ՛ Ռուսաստան...
պէտք է իր տէրը դառնայ...
կը մնայ որ միայն անոր սա...
գիր Կերենսկիի բարի խորհ...
ները եւ աշխատի խաղաղ միջ...
ներով բարեշրջական զիջում...
ստանալ։ Ալ ի՞նչ բան կը հարկ...
դրէ Պ. Խոնդկարեանը՝ Կերենսկ...
մէջբերումը ընել եւ պաշտպ...
հովեր առնել Ռուսաստանի...
թեան պէտք ալ չկայ, Աղեքսա...
Գ-ի ժամանակուան քաղաքա...
վիճակին ձգտող Կերենսկին գ...
յեղափոխականներու շարքը...
սելու համար։

Աններեւ է որ Կերենսկին...
գինքը դուրս կը համարէ Ռուս...
զափոխականներու շարքէն. հա...
ռակ իր պաշտպանի կամքին։

Այս իրողութիւնը արձա...
գրելով հանդերձ, ուրախ...
ըլլայինք, եթէ իսկապէս...
Խատիսեանը սխալած ըլլար...

ԱՇ...

ԹՈՒԼԻՑԻ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵ...

Ամերիկացի գիտուն մը, ...
լիճ, կը մերէ նոր գիւտ մը...
հիմնուած է Ք. ճառագայթներ...
վրայ։ Թուլիճի ճառագայթներ...
արագութիւնը կը հասնի 20...
քիլոմեթրի՝ մէկ երկվայրկեան...
մէջ Արեւին լոյսը կը ճամբո...
մէկ երկվայրկեանի մէջ 30...
քիլոմեթր։ Թուլիճի ճառագա...
ները չհասան այդ աստիճան...
ժին, որ բարձրագոյնն է թիւ...
ըստ արդի մնացիտութեան։

Արդ, ի՞նչ օգուտներ կը ...
այս գիւտը։ Ի՞նչի կը ծառա...
Թուլիճի ճառագայթները։ ...
ւին օգտագործական փորձեր...
կատարուած, սակայն այդ ճառ...
գայթները վայրկենապէս ...
լացնեն մանրէները, կ'անհետա...
կարագին կծու համը, կը թ...
մորթին մազերը՝ վերք բա...
կամ ճերմակ մազ բուսա...
յետոյ։ Այս ճառագայթներ...
փիւզաներու ճանաչման մէ...
օգուտ ունին։ Թուլիճի ճառագ...
ներուն ամլացուցիչ դերը ...
ալ գործածելի չէ, որովհետ...
նոնց ազդեցութիւնը կը կատա...
աւելի մակերեսին վրայ...
պահելով խորութեան մէջ ...
մանրէները։ Միւս կողմէ այ...
ռագայթները կենսանիւթ...
լու (vitaminogene) ուժ ...
թէեւ կը սպաննեն անդ...
միւս յատկութիւնները։

Գիտուններ կ'աշխատին ...
գտնել մետաղափոխութեան ...
նիքը, ըստ կամս ոսկի շինել...
տաղներէն։ Սակայն գիտուն...
րուն նպատակը այս չէ, ...
տեւ, երբ կարելի ըլլայ ...
փոխակերպել մետաղները, ...
կը կորսնցնէ իր արժէքը՝ ...
ներուն բուն նպատակն է ...
հիւլէին ներքին ուժերը ...

ԱՂԱՒՆԻ ԹՌՑՆԵԼ

Այս ամառ, (23 Յունիսին), Հռոմի մէջ տեղի պիտի ունենայ ուղևոր աղաւնիներու միջազգային մրցում մը: Այս մրցումը կազմակերպած են պելժ եւ ֆրանսացի օրաթերթերը:

Աղաւնի արձակելու այս մրցումները նոր չեն: Հեթանոսական հին արարողութիւն մըն է, որուն նշանակութիւնը կորսուած է հիմա: Աղաւնին սիրական թռչուն մըն է գրեթէ բոլոր ժողովուրդներուն համար: Այնպէս որ, հեթանոսական դարաշրջանէն յետոյ, քրիստոնէականն ալ կապուած մնաց աղաւնիին: Ու չափէն ալ ի՜նչ խոր սէր մը ունին աղաւնիներու համար: Մեր վանքերուն ու գիւղերուն երկինքին վրայ երբեք պակաս չէին այս ճերմակ թռչունները: Կը յիշէ՞ք այն եզերական պատմութիւնը, զոր գրած է Համաստեղ, աղաւնիներու սիրահար գիւղացիի մը կեանքէն: Վարգավառի մեր այս թռչունը նոյնքան խոր կը սիրեն Պելժերն ալ, որոնք բազմաթիւ միութիւններ ունին աղաւնեբուծութեան: Պելժիքայի մէջ տարին 10,000 մրցումներ կը կատարուին աղաւնի թռցնելու: Անոնք ունին 30 միլիոն աղաւնիներ: Մրցորդ ուղևոր աղաւնիներուն թիւն է 7 միլիոն: Գաղափար մը տալու համար այդ մրցումներուն մասին, ըսենք որ մրցորդ աղաւնիներուն ալիւմինիումէ օղակներ պատրաստողներէն եւ այլ տուրքերէն կառավարութիւնը, 1926 ին, գանձած է 6 միլիոն ֆրանք: Տարին 100,000 թռնօ հունտ պէտք է անուցանելու համար այդ աղաւնիները: Ապրիլ ամսէն սկսեալ ամէն Կիրակի աղաւնի կ'արձակուի, եւ 100,000 կամ 200,000 աղաւնիներու ձերմակ ամպ մը կը ճախրէ քաղաքէ մը ուրիշ քաղաք մը: Ֆրանսայի հիւսիսային քաղաքներուն մէջ աղաւնի թռցնելու այս խաղերը արդէն վարակիչ դարձած են:

23 Յունիսին աղաւնիներու հսկայ բանակ մը օդէն պիտի արշաւէ դէպի Հռոմ: Առաջին անպաս Հռոմ հասնող աղաւնին մեծ մրցանակներու պիտի արժանանայ:

ԻՆՉ Է ԳԵՂԵՑԻԿԸ

Ինչպէս տալ գեղեցկութեան սահմանը.

Ինչ զգացում է, որ մեզ կը տրուի «գեղեցիկ է» ըսել:

Իրապէս կարելի չէ սահման տալ գեղեցկութեան: Խօսինք աղջիկներու մասին, որոնք ծաղիկներն են գեղեցկութեան սարաւանին. Ժողովուրդներ կան, որ ... վրայ կը փնտռեն գեղեցկութեան այնպիսի նշաններ, որոնք չափազանց ազեղ պիտի թուէին ուրիշ ժողովուրդի մը: Այսպէս, չինացի կիները, մանկութեան շրջանին կ'այլանդակեն իրենց ոտքերը... գեղեցիկ երեւալու համար: Հնդիկներ կան, որ կը ներկեն իրենց մարմինը. Աֆրիկեան ցեղ մը, Սարա-Քինգա, գեղեցկացնելու համար կիները, անոնց շրթներէն կը կախէ թիթեղէ կամ փայտէ օղակներ: 5-6 տարեկան աղջիկները կը նշանեն եւ ապագայ ամուսինը աղջկան շրթներուն կ'անցընէ օղակներ, որոնք կը կախուին եւ այսպէս շրթունքները կ'երկարին: Դժուար է ուտել-խմելը ու խօսիլը: Եւ սակայն որքա՜ն գոհ են անոնք, պարծենալով որ շա՜տ գեղեցիկ են:

«ԴԱՐՁ ԱՌ ՄԱԹՈՒՍԱՂԱՅ»

Պեռնըրտ Շօի վերջին գործը, թատերգութիւն մը, որ կը կրէ «Դարձ առ Մաթուսաղայ» խորագիրը, երկար եւ ընդարձակ գործ մըն է: Բեմադրութեան ձանուած է Լոնտոնի մէջ, սակայն այնքան երկար է, որ ամբողջը խաղալու համար, պէտք է երեք ներկայացում տալ շարունակաբար: Անգլիացի դերասանները դայն կը խաղան երկու օրէն, սկսելով ժամը 6ին՝ կ'աւարտեն ժամը 11ին, մէկ ժամ միջնարարով մը, որպէսզի դերասանները եւ հանդիսատեսները ճաշելու ժամանակ ունենան: Այս առթիւ յիշենք, որ այս «շարունակելի» ներկայացումներէն աւելի երկար են Ճափոնական թատրոնները, որոնք կը տեւեն նոյն իսկ 18 ժամ, եւ հանդիսատեսները իրենց հետ կը տանին կերակուրը, դադարներուն ճաշելու համար:

ԱՐՀԵՍՏ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ֆրանսական թերթերը հետաքրքիր են իմանալու թէ իրենց գրագէտները ի՛նչ «երկրորդ արհեստ»ներ ունին: Շատ քիչ էին, երէկ, այն գրագէտները, որոնք կ'ապրէին իրենց առաջին արհեստով,— իրենց հեղինակութիւններով: Անպայման անոնք ունէին «երկրորդ արհեստ» մըն ալ, ապրելու համար: Այս առթիւ, քիչ մը պատմութիւն: Յիսուս «երկրորդ արհեստ»ով հիւսն էր: Իր աշակերտներէն, Պետրոս ձկնորս էր, Պօղոս՝ վրանագործ, Ղուկաս բժիշկ: Ուրեմն, ոչ թէ այսօր է, այլ աւանդութիւն է դարձած, որ մտաւորականները երկրորդ արհեստ մը ունենան:

Ֆրանսայի մէջ պարնասեան բանաստեղծները պաշտօնեաներ էին, ռոմանթիքները լրագրող կամ դերասան: Կային ճարպիկ գրագէտներ ալ, որոնք կ'ապրէին ծախելով իրենց նուիրուած գիրքերը: Նոյնիսկ, Կուրմոն «ընկեր» էր հին գիրքերու վաճառականի մը հետ, որ Սէն գետին թումբերուն վրայ սնտուկ մը ունէր իբրեւ խանութ:

Այժմ, տարբեր չէ պարագան: Ժորժ Տիւհամէլի երկրորդ արհեստն է բժշկութիւնը: Վիպասան Տօմինիք եւս բժիշկ է: Վիպագիրներ՝ Ժիրօտու եւ Փօլ Մորան պաշտօնեայ են արտաքին նախարարութեան մէջ: Բանաստեղծ Փօլ Քլօտէլ դեսպան է: Փօլ Վալէրի քսան տարի ծառայեց տեղեկատուութեանց գրասենեակի մը մէջ: Ժիւլ Ռոմէն ուսուցիչ էր փիլիսոփայութեան: Շ. Վիլտրաք ցուցահանդէսի կազմակերպիչ էր:

Փիէր Մաք Օրլան՝ պատներկող, Փէրրոշոն՝ ուսուցիչ, Ժորժ Կրանժան՝ պանդոկապետ, Մարսէլ Պէրժէ՝ անասնաբոյժ, Հանրի Պէրրօ՝ հնավաճառ, Ռոժէ Տէվինէր գրաչար, Ժօզէֆ Տէլթէյ՝ հաշուակալ այժմ ագարակ, Թրիսթան Տէրէմ՝ հարկահաւաք, Ֆիլիպս Լըպլէօն՝ հողագործ, Մարք Սթէֆան՝ մշակ:

Եւ դեռ շատեր՝ լրագրող: Փանայիթ Իսթրաթի՝ տաանեակ մը արհեստ ունէր: Իսկ հայ գրագէ՞տը,— ան կատրած է այս մասին ամէն մրցանիշ, որովհետեւ ամէն արհեստ ունի եւ գիտէ նաեւ մինչ... անօթի մնալ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԻՆՉՈ՞Վ ԲԱՑԱՏՐԵԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 Մարտ.— Խումբ մը բանուորներ հայրենակցական խօսակցութեան մը մէջ էինք: Երբ խօսակից մը Հայաստանի քարտէսը Կ. Բասմաջեան) բերելով հարցուց.

— Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ Նախիջեւանը Ազրբէջանի հովանաւորութեան տակ կը գտնուի:

Մենք ալ բոլորս ուշադրութեամբ զննել սկսանք քարտէսին այդ մասը, ու տեսանք, որ իսկապէս տարօրինակ ու հակաբնական, նոյն իսկ աշխարհագրական-ազգագրական տեսակէտով վտանգաւոր անիրաւութիւն մը կայ Հայաստանի դէմ:

Նախիջեւանը կը գտնուի Հայաստանի եւ Պարսկաստանի միջեւ, ու Ազրբէջանը պարզօրէն Հայաստանի վրայէն կամուրջ նետած, կ'իջնէ այդ մասին. իսկ թուրքիա անհնկալ փոքրիկ դէպքով մը կրնայ իր թաթը, իր ուզած ատեն դնել անոր վրայ: Ուրեմն Թուրք-ազրբէջանեան գաղտնիք մը կայ եղած կարգադրութեան մէջ: Ինչո՞վ կարելի է բացատրել այդ հնաչխարհիկ կարգադրութիւնը: Մեր խոնարհ կարծիքով, համաթուրանական դաւ մըն է եղածը: Իսկ եթէ տարկողներ կամ աւելի բանգէտներ կան, թող բացատրեն անոր ներքին իմաստը եւ արտաքին պատկերը: Եթէ նախկին սխալներու հետեւանքով եղած է այդ կարգադրութիւնը՝ պէտք չէ՞ որ յաջորդները սրբագրեն զայն, եւ վերահաստատեն Հայաստանի իրաւունքը:

Տարրական օրէնք է որ բոլոր ազգերը իրենց ինքնորոշման համաձայն աշխարհագրական դիրք մը ունենան: Խորհրդային կառավարութիւնը, որ յաճախ հռչակած է ինքնորոշման սկզբունքը, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ իրաւատէրը կը զրկէ, իսկ հեռաւոր գրացին լիուլի կը գոհացնէ: Եթէ Նախիջեւանի մէջ թաթարները մեծամասնութիւն կը կազմեն, կարելի է համեմատական դրութեամբ վարչութիւն մը կազմել: Իսկ եթէ անպայման հովանաւորողի մը պէտքը զգացուի, այդ իրաւունքն ալ բացարձակապէս Հայաստանի կը պատկանի, անոր ճիտին պարտքն է, քանի որ Նախիջեւանը պատմական եւ աշխարհագրական տեսակէտով իսկ ա՛յդ կը պահանջէ:

Ինչպէս ըսի, խումբ մը բանուորներ ենք եւ իրաւունք ունինք լուսաբանութեան սպասելու:

Խումբ մը Հայեր

«ԲՈՒՆՋԻ» ՄԸ ՓՈՂՈՑ ՆԵՏԵԼ ԿՈՒՏԱՅ ՔՍԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ

ՍԷՆ ՓԻԷՐ, 10 Մարտ. Ինչպէս գրած էի արդէն, հայկական կեանքը ոգեւորուած է այս գաղութին մէջ: Դժբախտաբար երկար չտեւեց այդ վիճակը:

Վերջին ամիսներս «բունճի» քարոզիչ Գ. Փափազեան իր հաւատակիցներէն մօտ երեսուն հոգի փոխադրեց հոս եւ միշտ կ'երթեւեկէր քարոզ տալու: Տեսնելով երիտասարդներու ազգային ոգեւորութիւնը, թելադրեց որ «հոգեւոր» ըլլան: Տղաքը մերժեցին եւ արգիլեցին որ Սէն Փիէրի մէջ «բունճի»ներու շարժում ստեղծէ: Ասոր վրայ, Գ. Փափազեան գործատէրին կը դիմէ և կը յայտնէ թէ հոս կոմունիստներ կան եւ պէտք է անմիջապէս հեռացնել. եւ եթէ գործաւորի պէտք ունի, որքան կ'ուզէ անձամբ կը բերէ: Գործատէրը, «կոմունիստ» անունը լսելուն պէս կը մտնէ գործատուն եւ կը յայտնէ.

— Այս բոլէկս պիտի հեռանաք. այլ եւս գործ չունինք հոս. դուք կոմունիստներ էք եւ իմ գործաւորներուս մէջ պառակտում առաջ կը բերէք. ձեզ պէս բանուորի պէտք չունիմ:

Զուգեր որ եւ է բացատրութիւն լսել. միայն կը յայտնէ թէ պատ. Փափազեանը ըսաւ:

Առանց մէկ ժամ իսկ ժամանակ տալու, քսանի չափ ընտանիքներ փողոց կը ձգուին: Խեղճերը ճարահատ, երկրորդ օրը կը փոխադրուին Արտէշի գիւղերը գործ փնտռելու:

Իսկ խարդախ պատուելին իր նպատակին հասաւ բունճիները փոխադրելով. եւ այժմ ազատօրէն պրոպագանդ կ'ընէ. «հայ եկեղեցին պղծուած է, պէտք չէ եկեղեցի երթալ, պէտք է ապաշխարհէք» եւն.: Այս խառնակիչը Փօն տ'Օպնայի մէջ ալ ընտանիքներ իրար ձգեց: Երեք ամիսէ ի վեր երիտասարդ մը բունճի դարձուցած է, տղուն քոյրը, կինը եւ զաւակները օր մը հանգիստ հաց կերած չունին, ամէն օր կռիւ: Տղան այնքան մոլեռանդ բունճի մը եղեր է որ, երբ տուն մտնէ, ոչ ոքի հետ կը խօսի եւ Ս. Գիրքը ձեռքը կը կարդայ: Քոյրը գիտել կուտայ որ ամենք 30 հոգինոց բազմանդամ ընտանիք էինք եւ մնացինք քոյր եւ եղբայր, մեր հաւատքին համար, եթէ կրօնք պիտի փոխէինք, կրնայինք այն ատեն փոխել եւ փրկուիլ» Անօգուտ, տղան հիմա ամէն Կիրակի թռուցիկներ կը ցրուէ փողոցէ փողոց: Պատուելին կը շարունակէ լրտեսել մեր բոլոր շարժումները եւ պղտորել պաշտօնեաներու միտքը: Երկար պիտի տեւէ՞ այս խայտառակութիւնը: Մեր գաղութը չի կրնար զոհ դառնալ անխիղճ խառնակիչի մը խաղերուն:

Աքգար

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՇԱՎԻԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի օր, Ֆութպօլի մրցում մը տեղի ունեցաւ Շավիլի Ա. խումբին եւ U. S. XVièmeի երկրորդ խումբերուն միջեւ:

Ա. կիսախաղին Ֆրանսացիները արագ խաղարկութեամբ մը յաջողեցան երկու նշանակէտ շահիլ: Բ. կիսախաղին հայ խումբին խաղացողները կորովի ջանքեր ըրին, բայց չկրցան նշանակել: Խաղի վերջաւորութեան Ֆրանսացիները նշանակէտ մը եւս շահելով, յաղթող հանդիսացան 3-0ով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլի մասնաճիւղի ֆութպօլի խումբը իր գոյութենէն ի վեր բաւական մրցումներ կատարած է: Խաղացողները թէեւ պէտք եղած նրբութիւնները չունին, բայց իրենց եռանդը բուռն է եւ շարունակական փորձերով կրնան ցանկալի արդիւնքին հասնիլ:

Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ. Ռոնիի Ա խումբը նոյնպէս պարտուեցաւ Ɵ. A. Vitryի 1B խումբէն 1ի դէմ 4 նշանակէտով:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՐԷԺԽՆԴԻՐ ԿԻՆԸ.— Տիկին Ժէրմէն սիրական մը ունէր, որուն հետ երկար ատենէ ի վեր կ'ապրէր Մէցի մօտ գիւղ մը: Սիրականը, Լէվին, ձանձրացած էր այլ եւս եւ կ'ուզէր ուրիշ ... հաւնոց մը երթալ:

Կինը, տեսնելով որ անկարելի է համոզել զայն, ոչ կնոջական հմայքներով, ոչ ալ անուշ խօսքերով, հաւանութիւն յայտնեց բարեկամօրէն բաժնուելու Միասին գացին ճաշելու խանութի մը մէջ: Բաժանումի ժամը հասաւ: Լէվին ոտքի ելաւ: Ժէրմէն խնդրեց, որ թոյլ տայ վերջին անգամ մըն ալ համբուրել: Լէվին երկնցուց իր երեսը: Ժէրմէն յանկարծ ծոցէն հանեց ածելի մը, եւ արագ ու սաստիկ հարուած մը իջեցուց իր սիրականին վիզին:

Լէվինի վիզը կիսովին կտրուած էր: Դեռին ինկաւ ուժաթափ: Արիւնը կը հոսէր առուակի նման: Մահամերձին մօտ ոտքի կանգնած էր դեռ վրէժխնդիր կինը, երբ ոստիկանները եկան ձերբակալելու Վրան սանթիմ մը չունէր: Ոչ ալ զղջումի խօսք մը՝ շրթներուն:

ՊԻԲԸԼԿ'ՈՒԶԻԷՆ. —Լըբօրտի փողոցին վրայ պարասրահի մը մէջ հարսնիք մը կար: Խումբ մը ուսանողներ անկոչ հարսնեւորներ, ժամերով նստեցան: Եւ բոլո՞րն ալ փափաքեցան գրկել ճերմկուկ հարսը եւ հեղ մը պարել փեսան թոյլ չտուաւ, նոյնիսկ հրաման ըրաւ դուրս հանել օտարները: Ուսանողները չուզեցին դուրս ելլել

—Հարս կ'ուզենք, կը պոռային:

— Գացէք ըսէք ձեր մօրը, որ կարգէ ձեզ, պատասխանեցին փեսային բարեկամները:

Եւ սկսաւ կռիւը. . .

Մանչերը ցատկեցին, աթոռները սարսեցան, կիները սաստեցին, աղջիկները ճչացին, շիշերը ճաթեցան: Խնճական չարչարանքներ:

Հասան ոստիկանները, որոնք տեսնելու ու մելամաղձիկ թանկոյով մը առաջնորդեցին կռուազան աղաղողները դէպի բանտ, և կիրաւորները՝ հիւանդանոց:

ՓԱՐԻԶԸ ՑԵՄՆԵԼ Կ'ՈՒԶԷՐ — Պլուայի մէջ փոքրիկ տղայ մը ծառայութեան մտած էր հարուստ մը տունը: Երբ տեղեցինները բացակայ էին, եւ տանը մէջ կը մնար միայն աղջիկը, փոքրիկ գողը ոռոշեց գործադրել իր ծրագիրը: Վար կանչեց աղջիկը, ախոռին մէջ, այն պատրուակով, որ կենդանիները հիւանդ են: Ցետոյ յարձակեցաւ աղջկան վրայ, կապեց ձեռքերը, բարձրացաւ տունը, փնտռեց սեղանը ... գրամները: Չգտաւ: Դրամները կը ծեծէին դուռը: Փոքրիկ գողը պատուհանէն ցատկեց, մարդ մօտ եւ մէկ մէտր յարգին տակ մտաւ: Երբ բռնեցին, ըսաւ.

— Փարիզը տեսնել կ'ուզէի, ճամբու ծախք չունէի:

ՆԱԽԱՆՁ.— Մարսիլիայ Պաթիթալա ծառուղիին վրայ հաստատ տուն մը ունէր Ժիրպօն: Ունէր նաեւ վաթսուն կլոր տարիներ: Ցետոյ կին մը գեղանի: Ժիրպօնի գլուխը մազ չէր մնացած, եւ լերկ ու խորտուբորտ գանկը կը նմանէր չոր ու խոշոր ընկոյզի մը:

Ահա թէ ինչո՞ւ Ժիրպօն նախանձոտ դարձած էր: Անշուշտ գեղանի կինը պիտի ձանձրանար ամուսինին պսպղուն գլխուն նայելէն, եւ պիտի ժպտէ՛ր անոնց, որ պատուհանէն վեր ծաղիկի պէս խօսքեր կը նետէին:

Կռի՛ւ, առտու իրիկուն: Բայց աղջի առաւօտ, նախանձոտ ամուսինը կատաղութեան մէջ կորսնցուց ինքզինքը. ատրճանակը առաւ եւ կրակեց: Դժբախտ կինը կայծակէն զարնուածի պէս գետին ինկաւ անշունչ: Վայրագ ամուսինը, յետոյ, անձնասպան եղաւ՝ գնդակով մըն ալ ինք:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Է.

Առաջին գործն եղաւ Պուլոնեի ... երթալ: Մտադիր էր իշխանը ... Պրասքովիայի սպասուհի Փէննա Չէրնիի խաղերէն, եւ ... կողմէ պէտք չէ՞ր որ այս ... անոր յայտարարէր թէ ... մարդը բանելու վրայ էինք:

Ու երբ Պուլոնեի պզտիկ տան ... էր, մեծ ու անգիտակից ... մը պատեց զիս. Բորիսի ... թենէն վերջ առաջին ան... էր որ կը զգայի այս վախը... ... այդ մայթին վրայ էր ին... անիկա եւ այդ հանդարտ ... որ եւ կը սիրէի, այժմ ... յանկարծ տարօրինակ երեւոյթ մը զգեցած էր: Այո՛, իրաւամբ, խորհրդաւոր տուն. ու կ'ըսէի ինքնիրենս.— «Հոս է որ կը գտնուի ամինները իմեր մեզ պարուրող գաղտնիքը.»

Զանգակը հնչեցուցի: Պահ մը լռութիւն: Ոչ մէկ շշուկ: Ու ահա, ցերեկ օրով անմխուած յարմելի վախ մը պատեց զիս.. Ձեռքերս կը դողդղային.

«Արդեօք Բորիսի պէս մեռած քարին վրա՞յ պիտի ստանամ հարուածը»:

Եւ իս դարձայ.— Ոչ ոք. կ'անցնէր խոհարար մը, թեւին տակ կողով մը բռնած:

Դուռը բացուեցաւ.

—Վերջապէս դու՞ք:

Դիերունի սպասուհին զգեր ... եկաւ իրապէս մղձաւանջի մը մէջ կ'ապրէի: Այո՛ւ կը սպասէի ուրեմն, Բորիս Սուլիմի արիւնով ներկուած այս դրան մէջէն: Վերակինը ի՞նքը... այո՛, կը խոստովանիմ ցնորքս. կանանչ աչքերով մարդուն կը սպասէի...

Դիերունի կինը զիս տեսնելով սկսաւ լալ

— Ո՜ի, պարոն, սկսաւ ան, դժբախտութի՜ւն, միշտ դժբախտութիւն

— Խօսեցէ՛ք, ի՞նչ կայ...

— Շատ ուշ եկանք. իշխանը եւ աղջիկը.. մեկնեցան... մեկնեցա՞ն...

Ժամացոյց մը հանեց ծոցէն եւ ցոյց տուաւ ժամը ինը:

— Մօտ մէկ ժամէ մեկնած են.

Հասկցայ որ անոնք դուրս ելած են:

— Ժամը քանիի՞ն կը վերադառնան:

— Մեկնեցան... մեկնեցան.. ընդմիշտ մեկնեցան, մեկնեցան

— Ինչպէ՞ս թէ ընդմիշտ մեկնեցան:

— Ո՜ի, հեռու՜ն շա՜տ հեռուն:

Աչքերը դէպի երկինք բարձրացուց:

— Գալիս Թերեւս, կամ թէ աւելի հեռո՞ւ...

Մնացի սրտաբեկ:

Վայրկեան մը իսկ չվարանեցայ, Չէրնիի խաղն էր ասիկա: Ան սխալ հետքի վրայ դրած է Վալոֆը, ոչնչացնել անմիջապէս Մարսիլիայէն անոնց մեկնելուն գաղտնիքը: Ու իշխանը կը մեկնէր ճիշդ այն ժամուն, երբ ես անոր կը բերէի յաջողութեան լուրը:

— Եւ Դատէժտան հետեւեցա՞ւ անոր...

— Պէտք էր, պէտք էր, ըսաւ ծերունին, ա՛խ.. իշխանը շատ կը վախնար մաշուան հոտը կար տան մէջ.

— Ինծի համար հասցէ մը ձգեցի՞ն

— Ո՛չ, ո՛չ... վախը, մահը՝ տանը մէջ... խե՜ղճ Դատէժտաս..

— Բայց ի՞նչ պատահեցաւ

Բան մը չէր գիտեր: Կ'արտասուէր, ու ռուսերէն բառերը կը խառնէր ֆրանսական կիսատ բառերուն... վա՜խը.. մա՜հը... ճակատագի՜ր.

Ցուն վերադարձայ ընկճուած: Իշխանը եւ Դատէժտան արգեօք դէպի ի՞նչ աղէտ կամ անորոշութիւն կը դիմէին: Ու՞ր էին: Ի՞նչ ընէ վերջ ուրտե՞ղ գտնել զիրենք

Հարուածը այնքան ծանր էր որ խելոյն որոշեցի ամէն ինչ ձգել եւ իմ կարգիս ես ալ մեկնիլ.. գէպի ո՞ւր... ուր որ ըլլայ... մեկնիլ իմ կարգիս, մեկնի՛լ ու մոռնալ. Բայց այլեւս չէի ուզեր հոս կենալ:

Խելագարութիւնը մեկնելուն մէջն էր, պէտք էր մոռնալ այս աշառ արկածախնդրութիւնը. Ուլիսիմոնի ձեռք անցուցած էր իր ուզած թղթածրարը, ուրեմն ամէն ինչ կարգին է: Իմ դերս վերջացած էր այլեւս

Սպասուհին ներս մտաւ հեռագրով մը:

Ցասկեցի սեղէս թերեւս իշխանն էր որ փարիզէն մեկնած պահուն ինծի գրկած էր իր հասցէն: Բացի հեռագիրը:

Լոնտոն.— Անմիջապէս եկէք. մանաւորապէս ձեզ հետաքրքրող յայտնութիւն. շտապեցէք խոհեմ: Ուլիսիմոնը:

Ցուսախաբ, հեռագիրը մէկ կողմ նետեցի:

Ո՛չ, ո՛չ, այլեւս անոնց հետ գործ չունիմ, մեկնի՛լ, մեկնիլ... ալ կը բաւէ անոնց ոստիկանութիւնն ալ, քաղաքական դարանակալ կռիւն ալ, մեկնի՛լ, մեկնի՛լ: Բայց, հակառակ կամքիս, վերցուցի կապոյտ թուղթը եւ վերստին կարդացի.— «Մասնաւորապէս ձեզ հետաքրքրող յայտնութիւն»... Ու այս բառերուն վրայ յիշեցի Բորիսի խօսքը, որ կ'ըսէր.

— Մարսէլ, եթէ գիտնայիր թէ ասկէ վերջ ինչ բան խնդրոյ առարկայ է..., աչա՛ւո՛ր բան է, շա՜տ աչաւոր.

(Հար.)

բոլորին ալ ազդարարուած է լուր տալ օդանաւին մասին, եթէ տեսնեն։ Մինչեւ թերթիս մամուլը դրուած վայրկեանը ոեւէ նոր տեղեկութիւն չէր եկած օդանաւին մասին։

Մոսկուա եւ Վէհապինները

Ռիկայէն կը հեռագրեն.— Մոսկուայի թերթերը շատ կը զբաղին Արաբիոյ մէջ Վէհապիններու գործունէութեան վերաբերեալ լուրերով։ Անցեալ Նոյեմբերին, Գ. Միջազգայինը Արաբիա ղրկած էր Թիֆլիզի համալսարանէն շրջանաւարտ յեղափոխական քարոզիչներ։

Եթէ Վէհապինները, որոնք մոլեռանդ իսլամներ են, նուիրական պատերազմ յայտարարեն Անգլիոյ դէմ, Կոմինթէրնը կը յուսայ թէ Հնդկաստանի իսլամները եւս ոտքի պիտի ելլեն եւ ընդհանուր ապստամբութիւն մը պիտի ծագի։ Կոմինթէրնը արդէն Հնդկաստանի իր գործակալներուն հրահանգած է ցոյցեր կատարել՝ Միջագետքի մէջ հնդիկ զինուորներու գործածութեան դէմ եւ բանաձեւեր քուէարկել՝ քաջալերելու համար Արաբիոյ մղած ազատութեան կռիւը՝ անգլիական աշխարհակալութեան դէմ։

Բուխարին, որ Զինովիեւի յաջորդած է իբրեւ Գ. Միջազգայինի նախագահ, մեծապէս խանդավառուած է իսլամ ազգերը Անգլիոյ դէմ հանելու ծրագրով, ու կ՚ըսէ որ եթէ Անգլիա տեւապէս պարպել Իրաքը, շատ չանցած պիտի՝ լքէ նաեւ Հնդկաստանի եւ համաշխարհային յեղափոխութիւնը պիտի իրականանայ...

Թուրքեւպարսկ բանակցութիւնները

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պարսկաստանի պատուիրակ Ֆիրուզի խան էնկիւրի երթալով թուրքեւպարսիկ բանակցութեանց պիտի վերսկսի։ Արդէն ճշդուած են համաձայնութեան բոլոր կէտերը։ Պարսիկ կառավարութիւնը մօտերս պիտի հաղորդէ իր պատասխանը եւ պատուիրակներուն անունը։ Անկէ վերջ, զինուորականներէ, ճարտարագէտներէ եւ ուրիշ պաշտօնեաներէ բաղկացեալ խառն մարմին մը պիտի կազմուի, մէկ կողմէ սահմանները ճշդելու, եւ միւս կողմէ աշիրէթները ուրիշ տեղ փոխադրելու եւ տեղաւորելու համար։ Այս գործողութիւններէն յետոյ, համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի։

Պոլսոյ խառն դատարաններուն առջեւ

Պոլսոյ խառն դատարաններուն առջեւ Թուրք կառավարութեան դէմ դատ բացած են բազմաթիւ օտարահպատակներ, որոնք պատերազմի ընթացքին կորուստներ ունեցած են։

Իտալեւթուրք խառն դատարանին առջեւ դատ բացած է իտալահպատակ հայ մը՝ Պ. Տիրան Գապիկեան, որ կը պահանջէ Ատանայի մէջ իրեն եւ իր կնոջ պատկանող կալուածները, որոնք գրաւուած են Թուրքերուն կողմէ։

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ դատարանը ինքզինքը իրաւասու չնկատելով, մերժած է մեր հայրենակցին դատով զբաղիլ։

Զօր. Աղա Պետրոս էլլօֆ ձերբակալուած

Թուլուզէն կը հեռագրեն Մարտ 13 Թուականով.— 1926 Օգոստոսին հրդեհ մը հրոյ ճարակ ըրաւ Քանեաքի մէջ ասորաքաղդէացի էվասի պատկանող կառատուն մը։ Վնասները կը հաշուուէին մօտ 80.000 ֆրանք։

Քննութիւնները հաստատեցին թէ հրդեհը չարամտութեան հետեւանք է։ Նախ ձերբակալուեցաւ հողագործ մշակ մը, որ յետոյ ազատ ձգուեցաւ։ Ձերբակալուած եւ Սէն-Միշէլի բանտը դրուած էին նաեւ երկու Ասորիներ՝ Անտրէ Պէյոռն, 69 տարեկան եւ Իոհան Պետրոս, 20 տարեկան։

Ասոնք այժմ կը խոստովանին թէ հրդեհին դրդիչն էր զօրավար Աղա Պետրոս էլլօֆ, Ասորա-Քաղդէացի զինուորներու նախկին վերին հրամանատարը, Ասորիներու Ազգային գործադիր մարմնին նախագահը Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ, որ յիշեալ էվասի դէմ ատելութիւն ունենալուն համար վարձած էր իր երկու հայրենակիցները եւ անոնց միջոցաւ կրակի տուած կառատունը։

Ոստիկանութիւնը նախապէս խուզարկեց զօրավարին Նովիտալի զղեակը, ուսկից գրաւեց երկու մնտուկ լեցուն թուղթեր։ Զօրավարը, որ այդ պահուն բացակայ էր, ձերբակալուեցաւ Թուլուզի մէջ։

Աղա Պետրոս Պատուոյ Լեգէոնի սպայ է, Ս. Գրիգոր Մեծի պատուանշանին հրամանատար է եւ ունի բազմաթիւ ուրիշ օտար պատուանշաններ։

Զինովիեւ եւ Կամենեւ դարձը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութեան վերստուգիչ կեդր. յանձնաժողովը որոշած է կրկին կուսակցութեան ծոցին մէջ առնել Կամենեւն ու Զինովիեւը, որոնք մտաւորական աշխատանքներու պիտի լծուին։ Կ՚ըսուի թէ Զինովիեւ արեւելեան լեզուներու վարժարանին տնօրէն պիտի կարգուի, իսկ Կամենեւ՝ համայնավար կուսակցութեան դիւանաթուղթերու տնօրէն։

Մեծ աղէտ մը Քալիֆորնիոյ մէջ

Լոս Անճէլոսէն կը հեռագրեն թէ առջի գիշեր ժամը 1ին առեններ երկրաշարժի մը հետեւանքով Սան-Ֆրանսիսքիթոյի աւազանին թումբը խորտակուեցաւ եւ ջուրերը հեղեղանման սկսան խուժել դէպի հովիտը։ Թումբէն 15 մղոն հեռու Սօկիւս քաղաքը վտանգի տակ է։

Շինութեանց վրայ աշխատող 150 բանուորներ հեղեղներէն քշուելով բոլորն ալ խեղդուեցան։ Նիւհօլէն կը հաղորդեն թէ, վեց ընտանիքներ կորսուած են եւ 25 ուրիշ ընտանիքներ վտանգի տակ են։

Օգնութեան գործը ղեկավարող ոստիկանապետը առնուազն 500 կը հաշուէ զոհերուն թիւը։

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒՀԻ ՄԸ ԵՒՍ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

Իրլանտացի Լորտ Քարպըրիի կինը Լէյտի Քարպըրի Նայրոպիի (Հարաւային Ափրիկէ) մէջ թռիչքէ մը կը դառնար բարեկամի մը հետ, երբ օդանաւային կայանին վրայ հասած ատեն օդանաւը յանկարծ ալրուելով գետին ինկաւ։ Տիկինը եւ բարեկամը վայրկենապէս մեռան։ Լորտ Քարպըրի կայանին մէջ կը գտնուէր եւ ներկայ եղաւ իր կնոջ եղերական մահուան։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ Շամոնի կոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարուժան ակումբին մէջ։

Ա.—Մարսէյլի Վռամեան ենթակոմիտէի Հրայր, Մուրատ եւ Ընկեր Կարօ խումբերու ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, Պուլվար Օտտօի մէջ։

Բ.—Ս-Ժիւլիէնի Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի ժամը 3ին։

Գ. - Ս. Լու Ակնունի խումբին ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։

Դ.— Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ ենթակոմիտէի Արմէն Կարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերու ընկերները, 19 Մարտ Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Ե.— 20 Մարտ Երեքշաբթի ժամը 8.30ին, Քրիստափոր ենթակոմիտէի Բարգէն, Սիւնի Վարուժան, Սիամանթօ, Աւօ եւ Վահագ խումբերու ընկերները։

Զ.— 21 Մարտ Չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, Իշխան ենթակոմիտէի Սերոբ Աղբիւր, Արամ, Վարդգէս, Եփրեմ խան եւ Համազասպ խումբերու ընկերները։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՍԼԱՒԱՑՈՒՑԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այսօր, ժամը 3.30ին Ֆլորիա Հայերէն (Մ. Նաթանեան)։

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

24 Մարտ, Շբ. գիշեր ժամը 10ին, Salle Hoche, 9 Ave, Hoche

Հայկական եւ կովկասեան պարեր, ռուսական նուագախումբ, ժազ, ֆրանսական պարեր եւ ակնախտիղ տեսարաններ եւն.։

Հասոյթը՝ Հայաստան «քինին» ղրկելու եւ փարիզի հիւանդ աղքատներուն դեղ դարման եւ սնունդ մատակարարելու։

«ՓԵՏՐ. 18»Ը ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէլի «Հրայր» ենթակոմիտէն կազմակերպած է իր երեկոյթը, «Փետր. 18»ի եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Salle des Fêtes Մարսէյ։ Կը ներկայացուի ՀԵՐՈՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՍԱՍՆՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ։ Երգ, արտասանութիւն եւն.։ Կը խօսի՝ ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։ Մուտք 2 ֆրանք։

Կառ. տիւ. Նոուէն կառախումբ ժամը 18.10, 18.41, 19.5, 20.10։

— Հաճընցի Եսթեր Թուլր-Սարգիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ Թուր-Սարգիսեանը, մայրը՝ Խաթուն որ վերջերս Յունաստան կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Mme Esder Karakachianի, 11bis Rue de Chemin de Fer, Clamart, Seine. France.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՑԱՐԴԴՈՂԻ Գճական երեկոն այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլորիա։ Յման Կարօ պիտի խօսի Քրդական անգիր բանաստեղծութեան մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Գաւառ քաղաքի Հայրենակցական միութեան ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Camp Russe (Victor Hugo) No. 11, Marseille. Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուին՝ Պ. Պ. Մկրտիչ Պարսամեան, Լեւոն Մելիք Տատեան, Հայկ Ծատուրեան, Պօղոս Հակոբեան, Համբարձում Գալփաքճեան, Գ. Դաւիթեան, Յ. Հացագործեան և Լութֆիկ Պէշիշեան։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Լիոնի Խարբերդի եւ Յար. գաւառներու Հայրենակց. միութեան։

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Էմիլ Զոլայի սրահը, 129-127 Rue Boileau.

Կը ներկայացուի՝ Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆի՝

«ՎԱՀԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ»Ը

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրս որդիները Գաղատիացի (Էնկիւրի) Շաւարշ եւ Շահասփիւռ Ֆէրմանեան, հօր անունը Մանուէլ, մօր անունը Նուարդ։ Կը կարծուի որ 3 տարի առաջ Շահասփիւռ Փարիզ գալով, Յունաստանի որբանոցէն աղջկան մը հետ ամուսնացած է, իսկ եղբայրը Շաւարշ կը մնայ Յունաստան։ Իմացնել՝ Antranig Fermanianի, 66 Rue Chaussade, Le Puy (Hte Loire) France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՄԱՐՏ 1928

16 MARS 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 597 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՕԳՈՒՏ Է, ԱՆՕԳՈ՛ՒՏ

Մուրացկանի տոպրակը աշխարհի շրջանն ընելով, դարձաւ ժընեւ, գրեթէ դատարկ։

Կրկնե՞նք Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին եւ հանդիսաւոր կոչին արդիւնքը, —

Ռումանիա՝ յանձն կ'առնէ հազար սեբրլին տրամադրել Նանսէնի ծրագրին գործադրութեան։ Յունաստան՝ կը ստանձնէ հոգալ գաղթականներու փոխադրութեան ծախքին 10-էն 25ը, ուրիշ խօսքով՝ հեռացնել Յունաստան ապաստանած գաղթականներուն մնացորդը։ Գերմանիա՝ հաղորդած է թէ մէկ միլիոն մարք 6.070.000 ֆրանք պիտի տայ։

Միւսներէն՝ ժամանակակից մեծագոյն աշխարհակալը, Մեծն Բրիտանիա, կը մերժէ ո՛ր եւ է գումար վճարել, առարկելով թէ մինչեւ հիմա շա՛տ բան ըրած են Հայերուն համար «եւ կարելի չէ նոր զոհողութիւն պահանջել հարկատուներէն»։ Տիրոջը օրինակին հետեւելով, անգլիական գաղթապետութիւններէն Նոր Զելանտան եւ Հարաւային Ամերիկան ալ մերժած են։

Մերժած են նաեւ հեռաւոր Ճափոնը եւ փոքրիկ Դանիան։ Ուրիշ կարգ մը երկիրներ, Սպանիա, Վենեզուէլլա, Հոլանտա, Արժանթին, Լիւքսէնպուրկ, Սալվատոր, Քուպա տակաւին կ'ուսումնասիրեն խնդիրը։

Ծանօթ չէ միւս երկու մեծերէն Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ պատասխանը։

Այսպէս ուրեմն, աւելի քան յիսուն ազգեր չեն կրնար մէկ միլիոն սթերլին տրամադրել, որպէսզի Հայաստանի ճահիճները չորցնելով, տեղ բացուի 15—25,000 գաղթականներու համար, ինչպէս ծրագրած է Նորվեկիացի բեւեռախոյզը։

Եւ ի՛նչ անպատիւ նահանջով մը...

Նանսէն շատոնց յուսահատած էր այս քաշքշուքներէն։ Վերջին անգամ, 1927 Սեպտեմբերի ընդհ. ժողովին, հազիւ կարելի եղաւ համոզել զինքը, որպէսզի ետ չառնէ իր ծրագիրը, և սպասէ նոր եւ վճռական կոչի մը արդիւնքին։

Ահաւասիկ արդիւնքը.— Միջազգային անբարոյութեան շարժանկար մը, որուն թագ ու պսակը նորէն կը պատկանի խորհրդային իշխանութեան։

Որովհետեւ, ա՛ն է որ տուն տուաւ այս անճոռնի աճուրդին, Հայկական Դատը գիտակցաբար, վայրենաբար ոչնչացնելէ եւ հայ ժողովուրդին հողերը մէկուն միւսին, ժառանգաբար պէս իր գինակից Թուրքիոյ պարգեւելէ յետոյ։

Ինչո՞ւ այս ժողովուրդը ճահիճներ չորցնելու պիտի հարկադրուի, երբ ունի Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը, Արտահանն ու Կարսը, Սուրմալուն ու Ախալքալաքը։

Ինչո՞ւ պիտի կծկուի Սեւանի բոլորտիքը, քարերը ճանկռելով եւ հողի վերածելով, երբ անդին կեցեր են Վասպուրականն ու Տարօնը, Ալաշկերտն ու Բաղէշը, ամայի և աւերակ։

Բառին տառական իմաստով «պրոլետար» ժողովուրդ մը այսպէս տրորելէ եւ «գիշատիչ իմպերիալիստ»ներու պակաս մնացած լրացնելէ յետոյ, այդ յեղափոխակա՛ն իշխանութիւնը ի՞նչ երեսով աջակցութիւն կը սպասէ նոյն գիշատիչներէն։

Ի՞նչ համարձակութեամբ բարեկամ կը ձեւանայ եւ՛ իր եւ՛ անոնց դիւային խաղերու զոհերուն։

Եւ այս՝ տասն անգամ խայտառակուելէ յետոյ։

Չէ՞ որ անոնք, քաղքենի աշխարհակալները, իբրեւ անողոք թշնամի խորհրդային իշխանութեան, չեն ուզեր ո՛ր եւ է ձեւով աջակցիլ խորհրդային այս կամ այն երկրի զարգացման։

Ո՛չ միայն չեն ուզեր, այլ և կը փորձեն վնասել, խորտակել։

Արդ, ինքզինքը յարգող Ռուսաստան մը, այս կացութեան առջեւ, կա՛մ հանդիսաւորապէս կը ճանչնայ Հայաստանի անկախութիւնը, աջակցելով անոր իրաւունքներուն գոնէ մէկ մասին հատուցման։

Եւ կամ, եթէ վճռեր է իր «հոգատարութեան» տակ պահել զայն, այլեւս ափ չառներ թշնամիներու դուռը, «Նայեցէք, ողորմեցէք»ի տոպրակ մը պտտցնելով, 1922էն ի վեր։

Միջո՞ց չունի։ Շոգենա՞ւն է որ կը պակսի թէ դրամը։

Մանկապարտէզի մանուկներն անգամ պիտի ծիծաղէին, եթէ փորձէր այդպիսի առարկութիւն մը ծամծմել։

Ո՛չ մէկը, ոչ միւսը։ Այլ միայն՝ չկամութիւն։ Եւ աւելին.— Գոեհիկ աճպարարութիւն մը, որ հասկնալի է քաղքենի պետութեանց համար, բայց աններողամտելի եւ ոճրային՝ ինքզինքը բանուորա-գիւղացիական հռչակող իշխանութեան մը համար։

Ջուրը պատէն վեր հանելու պահանջ դնող չկայ։

Թող միայն իր հռչակած սկզբունքները գործադրէ։ Թող վերադարձնէ Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը։ Թող յարգէ ազգագրական եւ աշխարհագրական պահանջները։ Եւ իբրեւ գերագո՛յն շնորհ, թող գոնէ Կարսը վերադարձնէ, հոգ չէ թէ իր հովանիին տակ։ Եւ այլ եւս մուրացկանութեան դիմելու պէտք չի մնար։

Ուրիշ ամէն փորձ՝ անօգուտ է։ Եւ աւելորդ հեգնութիւն՝ այս հալածակա՛ն ժողովուրդին համար։

Գաղթականներու տեղաւորումը առեւտրական խնդիր չէ, ոչ ալ վաճառքի նիւթ։ Այլ՝ հիմնովին քաղաքական։

Եւ միայն ա՛յդ ուղղութեամբ կրնայ լուծուիլ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ իր Մարտ 7ի խմբագրականին մէջ.

— «Հելլէն պետական շրջանակներու տրամադրութիւնները բարեգուշակ են յունահայ գաղթականութեան համար։ Մինչեւ հիմա, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, մէկ յանկերգ միայն կը լսուէր պետական վարիչներու բերնէն. — Հայ գաղթականները պէտք է հեռացուին, թեթեւցնելու համար Յունաստանի ուսերուն վրայ ճնշող գաղթականական բեռը։ Թէեւ, շա՛տ մասնակի բացառութիւններով, մենք բնա՛ չէինք Յունաստանի վրայ, ուր բաւական լայն հող կար եւ կայ, քանի մը տասնեակ հազար ինքնապահ հայ գաղթականներ պարփակելու համար։ Հելլէն պետութիւնը, այսուհանդերձ գուցէ ունէր ուրիշ պատճառներ ալ, որոնք կը պարտադրէին իրեն պահանջել հայ գաղթականութեան հեռացումը այս երկրէն։ Այս նպատակով, Յունաստան ամէն դուռ զարկաւ եւ բազմիցս դիմեց Ազգերու Դաշնակցութեան։ Բայց դիմումները չտուին ցանկալի արդիւնքը, որովհետեւ հայ գաղթականութիւնը արտածելու յարմար վայրը կը պակսէր։

Այսօր, կը թուի թէ, Յունաստան, կամայ ակամայ հաշտուած է անկարելիութեան գաղափարին հետ։ Այսպէս ցոյց կուտայ գէթ, Յոյն Գաղթականներու Զետեղման Յանձնաժողովին վերջին տեղեկագիրը, որ իր վերջաբանին մէջ կը խոստովանի թէ, հնարաւոր չըլլալով այլուր փոխադրել, 30,000 հայ գաղթականներ այլ եւս Յունաստան պիտի մնան։

Բարեգուշակ երեւոյթ է ասիկա, յունահայ գաղթականութեան ներկային եւ ապագային համար։

Թէեւ բառը պետական մարմին մը չէ, բայց բռնած է պետական վարիչներու գիտութեամբ, քանի որ Զետեղման Յանձնաժողովը կը գործէ կառավարութեան հսկողութեան տակ։ Եւ բարեգուշակ է, որովհետեւ այդ յայտարարութիւնը ցոյց կուտայ որ, հելլէն վարիչներուն մօտ յառաջ եկած է տրամադրութեանց փոփոխութիւն մը հայ գաղթականութեան հանդէպ։»

ՆՈ՞Ր Կ'ԻՄԱՆԱՆ

«Ժամանակ», Պոլսոյ պահպանողական եւ աղայական օրկանը, հետեւեալ թղթակցութիւնը կը հրատարակէ Պրիւսէլէն.

—«Գ. Գօղաս Նուպար 1924ին, Պրիւքսէլի մէջ ընկերութիւն մը հիմնելով 20,000 սթերլինի ֆոնտ մը պահ դրած է անգլ. դրամատան մը մէջ եւ այս գումարին տոկոսով, ամէն տարի, չքաւոր ուսանողներ կ'ուսանին եւրոպական համալսարաններու մէջ։

Այս ձեռնարկին ղեկավարութիւնը ստանձնած է Բարեգործականը։

Մօտէն իրազեկ ըլլալով գործին, եւ, անձնական փորձառութեամբ կրնամ ըսել թէ, յանձնախումբին անդամները չարաչար կը գործածեն իրենց վստահուած պաշտօնը, խիստ արժէքաւոր եւ իրապէս կարօտ թեկնածուներ մերժելով պարզապէս անոր համար որ, ժամանակին պատկանած են սա կամ նա կուսակցութեան եւ նախապատուութիւն տալով իրենց կուսակցութեան թեկնածուներուն։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՊԱՐՍԻԿ ԶԻՆՈՒՈՐ՞

ԻՐԱՔԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

«Միլլիյէթ»ի մէջ կը կարդանք (10 Մարտ).—

Կ'ըսուի թէ վերջին օրերս Պարսկաստան կարեւոր ուժեր կեդրոնացուցած է Իրաքի սահմանին վրայ՝ վերջին լուրերու համաձայն, այդ ուժերու քանակը կը հասնի 100,000ի։ Այս առթիւ պարսիկ դեսպանատան գործավար Մէհմէտ Սաիտ Խան հետեւեալը յայտարարեց մեզի.—

« — Պաշտօնապէս ո եւ է լուր չունինք թէ զինուորական համախմբում կը կատարուի մեր սահմաններուն վրայ։ Սակայն շատ բնական է որ Վէհապիներու շարժման հետեւանքով մեր սահմաններուն վրայ եւս նախազգուշական կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած ըլլան։ Ո եւ է ապացոյց չկայ թէ Վէհապիներու շարժումը Իրաքի դէմ ուղղուած է։ Սակայն եթէ նոյն իսկ այդպէս ալ ըլլայ, դարձեալ մենք զգուշաւոր պէտք է ըլլանք։ Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս մենք չէզոք պիտի մնանք, եթէ ո եւ է կռիւ ծագի Վէհապիներուն եւ Անգլիացիներուն միջեւ։ Արդէն մեր քաղաքականութեան հիմնական գիծն է չխառնուիլ ուրիշներու վէճերուն։ Չենք կարծեր թէ մեզի դէմ ո եւ է շարժում կատարուի։ Պահրէյն կղզիներուն մասին Անգլիոյ հետ մեր ունեցած վէճին կարգադրութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնած էինք։ Անգլիացիները չեն ուզեր ճանչնալ մեր բացայայտ իրաւունքները։ Մենք այս բանին առարկելով, յայտնեցինք թէ երբեք պիտի չկրնանք ընդունիլ անիրաւութիւնը։ Անգլիական կառավարութիւնը իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ թէ Պահրէյնի վրայ ո՛չ պարսկական, ո՛չ ալ թրքական իրաւունքներ կը ճանչնայ։ Այս խնդիրը ծագեցաւ այն ատեն, երբ Անգլիա դաշնագիր մը կնքելով, ուզեց Պահրէյնն ու Քովէյթը Վէհապիներու սպառնալիքներէն զերծ պահելու համար անգլիական հովանաւորութեան տակ առնել։ Անգլիացիները Պահրէյնի շէյխին հետ համաձայնելով, չեն ուզեր մեր իրաւունքները ճանչնալ։ Այս խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնուած ըլլալով, բնականաբար խնդիր չի կրնար ըլլալ թէ ատոր համար պիտի պատերազմինք Անգլիոյ դէմ»։

Գործակատարը աւելցուցած է թէ Թուրքեւպարսիկ բարեկամութիւնները լաւ ձամբու մէջ են։ Ամէնէն կարեւոր խնդիրը սահմաններու ապահովութեան հարցն է։ Այլ խօսքով, կ'ուզեն սահմանի քիւրտ աշիրէթները այլուր տեղափոխել՝ գլխի ցաւերէ ազատելու համար։

300,000 Պարսիկներ պիտի մեկնին Իրաքէն

Թեհրանէն 14 Մարտ Թուականով կը հեռագրեն Շիքակօ Թրիպիւնի

Իրաքի մէջ բնակող 300,000 պարսկահպատակները Պաղտատի պարսիկ հիւպատոսին դիմելով անցագիր խնդրեցին՝ Պարսկաստան վերադառնալու համար։ Իրաքի կառավարութիւնը վերջերս հրամանագիր մը հրատարակելով պահանջած էր որ Միջագետք բնակող Պարսիկները կամ Իրաքի հպատակ պէտք է դառնան եւ կամ ծանր տուրք մը վճարեն։ Իրաքի իշխանութիւնները նոյնպէս արգիլած են Շիի Պարսիկներու Իրաքի սրբավայրերը ուխտագնացութիւնը։

Ո՛չ մէկ լուր Հինչքլիֆէն

Անգլիացի օդանաւորդ Հինչքլիֆէն ո՛չ մէկ լուր կայ երեքշաբթիէն ի վեր։ Չորեքշաբթի գիշեր եւ Հինգշաբթի առաւօտ ամէն ոք անձկութեամբ լուրերու կը սպասէր, սակայն ո՛չ մէկ յոյսի նշոյլ՝ ցարդ ստացուած հեռագիրներուն մէջ։

Ո՛չ Նիֆուաունտլէնտէն, ոչ ալ Նիւ Եորքէն հասած լուրերը ճշգրիտ տեղեկութիւն մը կուտան։ Ինչպէս ասկէ առաջուան եղերական Թռիչքներու ատեն, այս անգամ եւս զանազան կողմեր կա՛ն ձկնորսներ օդանաւի աղմուկ լսած ըլլալ կը կարծեն, առանց բացորոշ ցուցմունք մը կարենալ ընելու։

Նիւ Եորքի օդանաւային կայանը Չորեքշաբթի գիշեր մինչեւ առաւօտ լոյսերու մէջ էր՝ թերեւս յապաղած օդանաւին ճամբայ ցուցնելու համար. սակայն եկող չկար։

Այժմ կը հաստատուի թէ միականի Հինչքլիֆին կ'ընկերանար Թինարտ Լայնի տէր Լորտ Ինչքէյփի աղջիկը տիկ. Էլզի Մաքէյ։ Հինչքլիֆի կինը, որ մինչեւ վերջին վայրկեանը տեղեկութիւն չունէր ամուսինին ճամբորդութեան մասին, անքուն գիշերներ կ'անցընէ։

Գերմանիա եւ բոլշեւիկները

Գրած էինք թէ Տոնէցի հանքածուխի շրջանին մէջ բոլշեւիկները երեւան հանած են կարծեցեալ դաւադրական կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր քանդել ու փճացնել հանքերը։ Այս առթիւ բոլշեւիկները իբրեւ մեղսակից եւ լրտես ձերբակալած էին նաեւ վեց գերման ճարտարագէտներ։ Գերման կառավարութիւնը բողոքեց այս մասին, պահանջելով անմիջապէս ազատ արձակել զանոնք. սակայն բոլշեւիկները կարեւորութիւն չտուին։ Պերլինէն հեռագրի մը համաձայն, Շթրէզէման հրահանգած է Մոսկուայի դեսպան Պրոքտորֆ-Ռանցաուի որ նոր դիմում մը եւս՝ կատարէ Չիչերինի մօտ, զանոնք ազատ արձակելու և լուրջ ապահովութիւններ ստանալու համար որ յա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ.

ՏՈՄՍԵՐ

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

Փարիզի թերթերը կը գրեն.—

«Փօլ Մորան մեկնեցաւ Ափրիկէ, գրելու համար վէպ մը, որ պիտի կոչուի *Սեւ Մոգութիւն* Ռոմթէրլան եւս ճամբորդութեան մէջ է, դէպի Ափրիկէ։ Անտրէ Ժիտ նոր վերադարձաւ խափշիկներու արեւոտ երկրէն։ Մորիաք եւ Ժիրոտու, առանց քակելու իրենց բեռները, ո՞վ գիտէ, նորէն ո՛ւր գացին»։

Կը ճամբորդե՞ն ֆրանսացի գրագէտները, ուրախութիւնը կը տաքցնէ անոնց սիրտը եւ զուարճութիւնը կը փարատէ անոնց յոգնութիւնը

Իսկ ի՞նչ կ'ընէ հայ գրագէտը։

Կը ճգնի՜ չոր հացի մը համար։

Բայց իրապէս, ճամբորդութեան մէջ է հայ գրագէտն ալ։

Հալածական թռչուններ տեսե՞ր էք։ Ի՛նչպէս, յոգնած, կը թառին անոնք պատահական ճիւղերու վրայ։ Բայց անգութ ձեռք մը կը թոթուէ ճիւղը, եւ թռչունը իր ուժաթափ թեւը կը կախէ նորէն միջոցին մէջ։

Հայ գրագէտը՝ թառ չունի, Թափառակա՛ն կը քալէ երկիրէ երկիր, ոչ թէ ստեղծագործելու, այլ հանգիստ անկիւն մը նետելու համար իր կեանքի մախաղը։

Կը թափառի՛, ինչպէս մեր ժողովուրդն ամբողջ։

Այսպիսիներ, չունի՛նք հայրենիք։

Կը թափառի՛ հայ գրագէտը, կսկիծը սրտին։

Կը թափառի՛ հայ գրականութիւնը։ Ահա թէ ինչո՛ւ համար չաճիր ան։ Բողբոջ մը հոս, ծիլ մը հեռուն, կոկոն մը ծովերէն անդին։

Գրագէտը յղի կնոջ մը պէս է, որովհետեւ վայրկեաններ կան, երբ չդիմանար եւ չի կրնար զսպել իր հոգին պարպելու մղումը։ Բայց ո՞ր հողին վրայ, ի՞նչ պայմաններու մէջ ծնիլ։

Ո՞վ հայ գրագէտին պիտի տար մեծ երջանկութիւնը իր բոյնը ունենալու, արեւծագին ...լէ՛ը ճախրելու անհուն միջոցին մէջ, կեր հաւաքելու հեռաւոր լեռներէն ու ծովերէն, եւ իրիկունը դառնալու իր բոյնը, ...

...

Այժմ մեր վանդակը բաց մըն է մեր, եւ հայ գրագէտը, Թափառական, միայն թա՛ռ կը փնտռէ, ոչ թէ ճամբորդութեան հաճոյքը։

Գեղեցիկ բան է ճամբորդելը, բայց աւելի գեղեցիկ է ունենալ բո՛յն մը, հո՛ն վերադառնալու համար իրիկունը։

Ճամբորդեցէ՛ք, ֆրանսացի ընկերներ, չենք նախանձիր ձեզի։

Մեզի կը մնայ ըսել միայն.

— Երանի՜ անոնց, որ հայրենի բոյն մը ունին իրենց ետեւը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 65 000 ՀՈԳԻ ԱՒԵԼՑԱԾ 1927ԻՆ

Աշխատանքի Նախարարութիւնը կը հրատարակէ Ֆրանսայի բնակչութեան աճման ցուցակը 1927 տարուան ընթացքին։ Վիճակագրութիւնը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի 90 նահանգներուն պատկերը. —

	1927	1926
Ամուսնութիւն	337.864	346.126
Ամուսնալուծում.	18.487	20.006
Ծնած են ողջ	741.708	766.226
մեռած	28.984	30.627
Մեռած են 1 տար.		
նորածիններէն	61.817	74.698
Մեռած են աւելի		
մեծ երախաներէն	614.849	638.160
Ուրեմն մահերէն		
աւելի ծնունդ	65,042	53,368

Ի ԲԵՐԱՆՈՅ ՔՈՒՄՄԷ...

ԿԵԴՐՈՆԸ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ, ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐԸ Կ'ՈՒՐԱՆԱՆ

Պոլշեւիկեան կուսակցութեան Անդրկովկասեան երկրային կոմիտէի օրկան «Զարիա վաստոկա», փետրուար 14ի առաջնորդողին մէջ «Դաշնակցական արկածախնդիրը Ցորվէրցի գրկին մէջ» խորագրին տակ, եղակտոր կ'ըլլայ, ժխտելու համար համաթրքական վտանգը:

Վերջերս Պերլինի թերթը՝ «Դրօշ» հրատարակեց Հայաստանէն հասած թղթակցութիւն մը, ուր առանձնապէս կը մատնանշուէր թրքական վտանգն ընդհանրապէս եւ պոլշեւիկներու «Գոլցինեան քաղաքականութիւնը» մասնաւորապէս: Գերմանիոյ սոց.-դեմոկրատ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Ֆորվէրց», արտատպելով այդ նամակը, կ'ըսէ.

«Հայկական նոր կոտորած կը պատրաստուի. պոլշեւիկեան իշխանութիւնը կը զինէ Թուրքերը եւ զինաթափ կ'ընէ Հայերը»:

Արդ. «Զար. վաստ.»ս «Դրօշ»ի տեղեկութիւնը կը համարէ «հակայեղափոխական դաշնակցութեան անպատկառ պրովոկացիա, թխուած փարիզի սրճարաններուն մէջ»:

Հա՞րկ է ըսել թէ այդ գրութիւնը ոչ թէ դաշնակցութիւնը հաղորդած էր, այլ «Դրօշ»ի սեփականութիւնն էր, եւ թարգմանուեցաւ դաշնակցական թերթերու մէջ: Երկրորդ, առածի կարգ անցած է որ Հայաստանի ժողովուրդը զինաթափ կ'ըլլայ ճիշդ այն ատեն, երբ քեմալական գործակալներ ամէն կերպ կը զինեն թուրքերը: Եւ վերջապէս, ինչո՞ւ գուր եւ ծիծաղելի ճիգեր կը թափեն հերքելու համար Հայաստանի սպառնացող վտանգները, երբ Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Պրաւդա»ն իսկ մերկացումներ հրատարակեց: Իբրեւ կարճ պատասխան, սորբեւ կը թարգմանենք թաթար գործիչ Կարայեւի յայտնութիւնները «Պրաւդա»յի մէջ (30 դեկտ.), որուն ամփոփումը հաղորդեր էինք ասկէ առաջ:

Այս առթիւ աւելցնենք որ, Կարայեւի մերկացումը տալօրինակ կերպով կը զուգադիպի Ցաճկաստանի մէջ մղուած թրքացման քաղաքականութեան ձեռնարկներուն: Նոյն «Զար. վաստ.» ուրիշ յօդուածով մը մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Մ. Քէմալի գործադրած ճնշումները ազգային փոքրամասնութիւններու դէմ, քաղելով թուրք թերթերէն: Ահա՛ Կարայեւի յօդուածը. ԽՄԲ.

Արդիւնաբերական օճախներու բացակայութեան պատճառով, շարք մը ազգային հանրապետութիւններու եւ շրջաններու մէջ, գոյութիւն չունին պրոլետարիատ եւ բանւորական ու գիւղացիական մտաւորականութիւն: Այդ պատճառով, ճարտարութեան, մշակոյթի եւ կրթութեան ճակտին վրայ կ'օգտագործուի քաղքենի եւ կալուածատիրական մտաւորականութիւնը, որ իր գաղափարականութեամբ բոլորովին խորթ է բանուոր դասակարգին: Մտաւորականութեան այս մասը հակայական ազդեցութիւն ունի ոչ միայն երիտասարդութեան դաստիարակութեան վրայ, այլ և յաճախ խոշոր ազդեցութիւն կը գործէ պատասխանատու այն կուսակցականներուն վրայ, որոնք կը վարեն ժողովուրդի կրթական գործը: Ինչպէս այդ մտաւորականութեան ազդեցութեան տակ՝ կրթական վարիչները երբեմն այնպիսի կոպիտ սխալներ կը գործեն, որոնք յղի են ամենածանր հետեւանքներով:

Որպէս զի միայն բառերով խաղացած չըլլամ եւ կարենամ աւելի յստակ բնորոշել կրթական աշխատանքի բացերը մեր դպրոցներուն մէջ, նախ և առաջ կանգ կ'առնեմ դասագիրքերու վրայ:

Ես լաւ ծանօթ չեմ Ուկրաինայի, Բելոռուսիայի, Վրաստանի, Հայաստանի եւ ուրիշ հանրապետութիւններու դպրոցական գրականութեան: Բայց քիչ-շատ ծանօթ եմ այն գրականութեան, որ գոյութիւն ունի մեր Միութեան Թուրք-Թաթարական հանրապետութեան մէջ: Անդրադառնալով այդ գրականութեան վերլուծման, գիտեմ, որ յօդուածիս դէմ պիտի բողոքեն եւ պիտի յարձակին շարք մը «ազգայինճի»ներ: Բայց եւ այնպէս, ստանձնելով ամբողջ պատասխանատուութիւնը, դժբախտաբար, պէտք է արձանագրեմ, որ մեր Թուրք-Թաթարական հանրապետութիւններուն մէջ պրոլետարական ոգիով դաստիարակութիւնը ոչ միայն հարկ եղած բարձրութեան վրայ չէ դրուած, այլ եւ դեռ սկսած ալ չէ:

Թէեւ Թուրք-Թաթարական հանրապետութիւններուն մէջ մզկիթը հրամանագրով յայտարարուած է պետութենէն բաժնուած եւ վռնտուած են բոլոր մոլլաները, ախունդներն ու էֆէնտիները, բայց պէտք է խոստովանիլ որ կղերական բարոյականը եւ հոգեւորականութեան ազդեցութիւնը դեռ կը տիրեն մեր դպրոցներուն մէջ: Կղերական եւ մանր քաղքենիական գաղափարականութիւնը շատ ամուր բոյն է հիւսած մեր դպրոցներուն մէջ: Ճատ աւելի կը զարնէ, մեր դպրոցներուն մէջ, նաեւ մանր քաղքենիական ազգային շովինիսմը: Եւ այն սերունդը, որ կը դաստիարակուի այդ դպրոցներուն մէջ, կը վարակուի մանր-քաղքենիական գաղափարականութեամբ, շովինիսմով, պարտաւորական յոռետեսութեամբ, կը հաւատայ Ամենակալին եւ ազդուած է ուրիշ հակապրոլետարական հակումներով:

Կան փոքրիկ փաստեր, որոնք առաջին ակնարկով կրնան շատ անկարեւոր երեւալ, սակայն իրենց էութեամբ վնասակար են եւ յղի՝ վտանգաւոր հետեւանքներով:

Առնենք օրինակի համար, Դաղստանի հանրապետութիւնը: Ի՞նչ կ'անցի կը դառնայ այնտեղ: Դասագիրքերու մէջ տիրող լեզուն տաճկերէնն է, այն ինչ Դաղստանի այդ մասին մէջ թուրքերէնը բոլորովին խորթ է: Եւ աւելի մօտ է ադրբէջանեան թուրքերէնը: Ասոր պատճառը այն է, որ, Դաղստանի կրթական գործավարութեան համար դասագիրքեր կազմողները թուրք բանակի մնացորդ սպաներ եւ կամ նոյն թուրք գերիներն են: Այդ մարդոց ջանքերուն շնորհիւ է որ ներկայիս երիտասարդութիւնը կը դաստիարակուի տաճկերէն լեզուով:

Իսկ թէ դասագիրքերը ի՛նչ կը ներկայացնեն գաղափարական տեսակէտէն, կը բաւէ ըսել որ հեղինակները ուրիշ մարդիկ չեն, եթէ ոչ թուրք բանակի սպաները: Եւ ինչպէս, առաջին աստիճանի դպրոցի վերջին դասարանին համար վերջերս կազմուած գրքին մէջ կը կարդանք. «1901ին Լէնինը մտաւ կուսակցութեան մէջ եւ միացաւ Աքսէլրոդին, Մարտովին, Պլեխանովին եւ կուսակցութեան երրորդ համագումարին մէջ կազմուեցաւ պոլշեւիկեան խմբակցութիւնը»: Եւ այսպէս կը շարունակուի նոյն ոգիով:

Դաղստանի մէջ բոլոր հրատարակուած ամսագիրները, թերթերը, դասագիրքերը եւ մնացած գրականութիւնը թուրքերէն են: Անգամ մը դասագիրքէն հատուածներ կարդացի կրթական գործավարին և ժող. Գործ. խորհուրդի նախագահին: Երկուքն ալ չհասկցան տաճկերէն գրուած այդ կտորները: Եթէ իրենք գործավարները չեն հասկնար դասագրքերու մէջ գրուածը, ինչպէ՞ս պիտի կրնան հասկնալ թերուս բանւորն ու գիւղացին:

Զարմանալի չէ, եթէ ըսենք, որ Թուրք-Թաթարական հանրապետութիւններու մէջ դպրոցը բոլորովին կտրուած է բանւորա-գիւղացիական զանգուածէն եւ անմատչելի է բան.-գիւղ. երիտասարդութեան համար, որովհետեւ դասաւանդութիւնը չի կատարուիր հարազատ մայրենի լեզուով:

Գտնուած եմ նաեւ Ադրբէջանի դպրոցներուն մէջ: Կարծեմ քիչ-շատ գրող-կարդացող եմ եւ կը հասկնամ թուրքերէնը, քանի որ իմ մայրենի լեզուն է. բայց այն, ինչ որ կը գրուի մեր թերթերուն ու դասագիրքերուն մէջ այն լեզուով որ կը գրուի, անմատչելի է բան.-գիւղ.-զանգուածներու հասկացողութեան: Այդ տեսակէտէն բացառութիւն չի կազմեր նաեւ մեր կուսակցութեան կեդրոնական օրկանը: Պատճառն այն է, որ խումբ մը մտաւորականներ, որոնք նստած են խմբագրական եւ թարգմանչական սեղաններու մօտ, չեն ուզեր ճանչնալ ադրբէջանեան լեզուն, կ'արհամարհեն զայն եւ կը խօսին ուրիշ լեզուով: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ այդ մտաւորականութեան մեծ մասը համաթրքական տրամադրութիւններ ունի եւ կը մտածէ թէ թուրք լեզուի արմատացումով կարելի կ'ըլլայ մօտենալ թուրքերուն եւ կազմել համաթրքական պետութիւն: Նոյն տրամադրութիւններն ունին նաեւ Ուզբեկիստանի, Թիւրքմէնիստանի եւ միւս Թուրք-Թաթարական հանրապետութիւնները:

Այսպէս, լեզուի խնդիրը Թուրք-Թաթարական հանրապետութիւններուն մէջ դրուած է շատ սուր կերպով եւ պէտք է լուծել ամենամօտ ժամանակի մէջ:

Քիչ մը աւելի մանրամասն կանգ առնենք Թուրք-Թաթար հանրապետութիւններուն մէջ գործածուած դասագիրքերու՝ գաղափարական կառուցուածքին վրայ: Ես աչքէ անցուցի Թիւրքմէնիստանի հանրապետութեան մէջ առաջին աստիճանի դպրոցի դասագիրքերէն մէկը: Այդ գիրքին առաջին երեսը իբրեւ նշանաբան գրուած է. «Սկսինք յանուն Աստուծոյ, որովհետեւ Աստուած բարեխօս է եւ կ'օգնէ մեզի»: Կղերական այդ գաղափարաբանութիւնը յատուկ է ամբողջ գիրքին, ուր կը փառաբանուին Աստուած, Մուհամմէտը եւայլն:

Ադրբէջանի դասագիրքերէն մէկուն մէջ կը կարդանք.

«Այն մշակոյթը որ համակուած է անաստուածութեամբ, կրօնական հիմունքներէ զուրկ, արդեօք չի՛ ներկայանար իբրեւ յաւիտեան սուգ մարդկութեան համար: Մենք կ'ըսենք, թէ Միրանաստ կը հանդիսանայ մշակոյթի օջախ, արդեօք ան չի՛ հանդիսանար վայրենութիւններու սարսափելի դաշտ մը:

Եւ կը շարունակէ՝ «Աստուած ճշմարիտ է և կը սիրէ ճշմարտութիւնը: Մօտեցէք ճշմարտութեան, որպէս զի չարժանանանք աստուածային բարկութեան»:

Ուրիշ գիրքի մը մէջ առանց վերապահումներու գրուած է.

«Ես թուրք եմ: Իմ հաւատքն ու ծագումը ամէնէն բարձր են
«Մարդ պէտք է իր հայրենիքին սորուկը ըլլայ.
«Իմ կուրծքը եւ ես ամբողջովին լեցուած ենք կրակով
«Թուրքը չի կրնար հանգիստ նստիլ իր տան մէջ»: Եւայլն:

Թաթարիստանի մէջ տպագրական թրքութը տարածուած էր, որպէս զի այդ ծանր վիճակէն ազատին, կ'որոշեն եւ անմիջապէս կը տպեն Ղուրանը կէս միլիոն օրինակ: Այսպէս, Թաթարիստանը կը դառնայ միւս Թուրք-Թաթար հանրապետութիւններու Ղուրանի եւ Շէրիաթի մատակարարման կեդրոն: Քանի որ այդպէս է, աւելի դասագիրքերն ալ լեցուն են ամէն ձեւի կրօնական սառնութիւններով ու շովինիսմով:

Թաթարիստանի հանրապետութեան ղեկավարներէն մէկը՝ Ալիմշան Իբրահիմով իր «Թրքաբանական համագումարին արդիւնքները» անուն գրքին մէջ հետեւեալ բնորոշումը կուտայ նոր այբուբենին. «Նոր այբուբենական խնդիրը հին է, սուտ միապետութեան եւ խալամի պայքարի խնդիրը»: Կ'արժէ՞ այլ եւս շարունակել այդ գրքին ընթերցումը եւ ապացուցանել որ այնտեղ կ'արտայայտուի պարզ շովինիսմ եւ սեւհարիւրականային հոգեբանութիւն. բան մը զոր հեղափոխական օրերուն յեղափոխական պրոլետարիատը մէկդի նետեց իբրեւ քաղքենիական մնացորդ:

Անհնար է գրել Թուրք-Թաթարական հանրապետութիւններուն մէջ գոյութիւն ունեցող կրթական բոլոր բացերու մասին: Զարմանալ շատ տեղ պիտի բռնէր, եւ կարելի չէ լրագրական մէկ յօդուածի մէջ ամփոփել:

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՆՈՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

Երկուշաբթի օր, 12 Մարտ, Ծերակոյտին մէջ դ. քալմէլ երկար հարցապնդում մը ուղղեց կառավարութեան, համայնավարական վտանգի մասին: Ցիշեց Ֆրանսայի համայնավարներուն ճիգերը՝ բանակը քայքայելու, դպրոցները եւ երիտասարդութիւնը կարմրցնելու եւ հանրապետութեան հիմերը քանդելու մասին իր յայտարարութիւններուն ուժ տալու համար, կարդաց բազմաթիւ փաստեր, վկայութիւններ եւ մէջբերումներ: Ուրիշ ծերակուտականներ ալ ձայնակցելով պահանջեցին որ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առնէ, վտանգը խափանելու համար:

Ներքին նախարար Պ. Սարօ պատասխանելով, շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ, որոնց էական մասերը կ'ամփոփենք ստորեւ.

— Իմ կարծիքս չէ փոխուած համայնավարական քարոզութեան հանգամանքին ու վտանգներու մասին: Կառավարութիւնը արթնութեամբ կը հսկէ այդ քարոզութեանց վրայ, զայն խափանելու եւ առանց տկարութեան անոր ոճրապարտ արտայայտութիւնները զսպելու համար: Կարծիքի ազատութիւնը զոր համայնավարութիւնը ինք մեծապէս կ'արհամարհէ եւ կը խափանէ իրերկածեայ դիկտատորութեամբ, մեր ձեռքով եւ մեր երկրին մէջ չէ որ սպառնալիքի կ'ենթարկուի: Այս առթիւ պարտք կը համարիմ անգամ մըն ալ շեշտել կառավարութեան տեսակէտը այս մասին, ինչպէս կ'ըսէի Երեսփ. ժողովին մէջ, համայնավարութեան դէմ բացուած պայքարը կարծիքի ազատութեան դէմ պայքար չէ: Իմ միտքէս երբեք այդպիսի բան անցած չէ: Ես շատ լաւ կը հասկնամ որ մարդիկ տիեզերական հայրենիք մը կ'երազեն, տիեզերական հանրապետութեան մը ծրագիրը կը հետապնդեն: Այդ բանը չի վրդովեր զիս, որովհետեւ այդ երազը իմ միտքս ալ յուզած է յաճախ: Հանրապետական վիպականութեան խանդավառութիւնը, որոնցմով սնած ենք բոլորս ալ, լեցուն է գաղափարական բանաձեւերով, որոնց մէջ մեծ խորհողները, մեր Նախահայրերը, Միշլէները, Վ. Հիւկօները, Էտկար Քինէները առաջացրած են ապագայ տեսիլներ, որոնք թերեւս կենդանի իրականութիւններ պիտի դառնային մեր յաջորդներուն համար: Եւ եթէ ներկայ օրերու համայնավարութիւնը այդպիսի բանի մը միայն ձգտէր, եթէ բացորոշապէս, ազատութեան եւ օրինապահութեան մէջ, ջանար կազմակերպել աշխատաւորներու միջազգային պատասխանատուութիւնը անտեսական մեծ աշխարհահակաւորութեանց կոչ կ'ընէ եւ կը մնար բոլոր պատասխանատուներէն, եթէ, կ'ըսեմ՝ համայնավարութիւնը միայն այդ բանը ընէր ես չպիտի բողոքէի: Բայց — ահա այս է բուն խնդիրը — եթէ իրենց տիեզերական հանրապետութիւնը կառուցանելու համար Ֆրանսայի համայնավարները կ'ուզեն նախ բռնութեամբ գլխովին կործանել Ֆրանսա՝ հանրապետութիւնը, այն պատրուակով թէ քաղքենի է, եթէ մինչեւ տիեզերական հայրենիքը բարձրանալու համար կ'ուզեն նախ իրենց ոտքերուն տակ փոել ֆրանսական հայրենիքին աւերակները եթէ իրենց խոստացած մեծ խաղաղութեան կայանը հասնելու համար կ'ուզեն մեզ առաջնորդել քաղաքացիական պատերազմի, գաղթային պատերազմի, արտաքին պատերազմի երիցս արիւնոտ ճամբէն. եթէ բացէ ի բաց կը ջատագովեն դասալքութիւնը եւ դասալքութիւնը նոյնիսկ այն պարագային երբ իրենց անմեղ հայրենիքը յարձակման ենթարկուած է եթէ գիտակցաբար իրենք զիրենք օրէնքէ դուրս կը հռչակեն, հրամայելով հակօրէն գործադրութեան պարտականութիւնը. եթէ այս յեղափոխական մարտնչողներուն յաջորդեն գործքեր, ուղղակի գործադրութիւն ազգային յօրինուածքի կազմալուծում եթէ համայնավարական կործանարար ծիգը փորձէ խորտակել զինուորական կամ նաւային ապահովութեան մեքենան, որ կ'երաշխաւորէ մեր անկախութիւնը, կամ ջանայ քանդել մեր գաղթավայրերը, աւելի վտանգի մէջ դնելու համար հայրենիքը եթէ աւելին ըլլալով, լրտեսական գործունէութիւն մըն ալ բարդուի այս արարքներուն վրայ. ու վերջապէս եթէ բռնութիւն, ապօրինութիւն, պատերազմ յարուցանելու, հայրենիքը կազմալուծելու այս բոլոր գործերը իրապէս կատարուին օտար ազդեցութեան մը հրամանին տակ եւ անոր նուաճողական փառասիրութեանց օգտին համար, այն ատեն խնդրեմ ինծի մի խօսիք կարծիքի ազատութեան մասին: Այստեղ այլեւս խնդիրը կը դառնայ ոճիր՝ հայրենիքին դէմ»:

Այստեղ նախարարը փաստերով հաստատեց թէ համայնավար կուսակցութիւնը կը գործէ Մոսկուայի հրամանին տակ: «Մոսկուան կը հրամայէ, եւ Ֆրանսայի համայնավարները կը հնազանդին: Մոսկուա իր կամքը կը պարտադրէ Ֆրանսայի համայնավարական կուսակցութեան բոլոր արտայայտութեանց առթիւ, ներքին քաղաքականութեան մէջ. Մոսկուան կը հսկէ, կը գրաքննէ, կ'ուղղէ համայնավար Միջազգայինի Ֆրանսական հատուածին արարքները»:

Յետոյ շարունակեց.

13,230 ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ

— «Դատական Նախարարութեան մէկ տեղեկագրին համաձայն, 1926 Օգոստ.էն, այսինքն ներկայ կառավարութեան պաշտօնի սկսելէն ի վեր, համայնավարական եւ հակազինուորական գործունէութեան դէմ կատարուած հետապնդումներու թիւը կը հասնի, մինչեւ անցեալ ամսու վերջը, 422ի փորձի եւ կանգան պատերու համար

Այս գործերուն վրայ 182 դատապարտութեան վճիռ տրուած է, իսկ 240ը քննութեան տակ են տակաւին: Որ չանցնիր որ զինուորական իշխանութիւնը կամ մենք ընդհ. դատախազութեան չմատնանշենք զանազան յօդուածներ, դատարաններու վճիռներէն զատ

Կարգ մը փոքրիկան պատ
պաշտօնեաներ
խականութեան
Համայնավար քարոզ
կամ մայրապետութեան
րոնք հակազինուորական
ներու մէջ գտնուած են
մասնակցած գործերու. Միւս
արգիլուած են շարք մը
լիսէ համայնավարական
որոնց ցանկը ձեռքս է
տէր. համայնավարական
գանգը ակերլէն ի վեր
աշխատանք կը թափէ
չուեներ մէջ
բացրել օտար երկիրներէ
բանուորները եւ զանոնք
տացնել հիւրընկալ ազգին
ներուն դէմ. խիստ
թիւններ ուղղելէ
դէմ, որոնց կը
պաշտօնականութեան մէջ,
դէպ հիւրընկալ երկրին,
նութիւններ ըրած են
սութեններուն դէմ եւ

Այսպէս 1926 օգոստ.
մինչեւ 1928 փետր. 28
կամ գաւառական
տարած ենք 13,230
ներ, որոնց մէջ
բազմաթիւ են
ռազմիկները:

Այս կողմէն մեր
թիւնը երբեք չի
րիցի մաքրագործումը
բանակին ամենօրեայ
տեսութեամբ, պաշտօնական
ծակեցին
տեսուչ Պ. Բիւոի կոչով,
տի ունենչէ
չանցնիր արգիլել
յին ցոյցերը: Հանրապետ
իրաւունք մեր է
երրեք չպիտի
յարգենք այդ իրաւունքը.
կը կատարուի
եւ խաղաղօրէն: Բայց
նութիւն գործադրուի,
նամ որ հանրային
տի խանգարուի,
կենները պիտի
եթէ խաղաղ քաղաք
պիտի խոչընդոտուին,
պիտի չարունակեմ
Համայնավարական
թիւնը տեղ չէ եղած
ըլլայ ոչ Փարիզի,
ռոյն
տեղ չպիտի ըլլայ
բոլոր քաղաքացիները
է կարենան
անվտանգ, օրէնքի
նութեան տակ»:

Երեսփոխանը
փոխանորդին
վարութեան,
մար
պայքարը
տասարութեան մէջ:

ԵՐԿԻՆՔԷՆ ԻՋՆՈՂ

Ֆրանսացի
յայտնած է
գինելու համար
րուն եւ

Այդ ծրագիրը
ծփուն կղզեակ մը,
պիտի
անցումը
պանուի: Այս ծրագիրը
թիւն ունի 1924էն ի վեր
ծփուն կղզեակը, որ
մը ձեւը, պիտի
չայախէ եւ
Գիտի ունենայ 480×220
տարածութիւն. 2,577,000
նօ ծանրութիւն,
ունենայ պաշտօն մը 165
եակով, եւ
անհրաժեշտ

Դարձեալ, պիտի
նաեւ երեք փարոսներ,
տարակ մը
ծփուն կղզեակը պիտի
խարիսխ
թիւններու մէջ, իսկ
թիւններու վրայ պիտի
ագաւ:

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԻ ՄԸ

Հայ նկարիչուհի մը
Արմինէ Բաբայեան
Carminef մէջ 51 Rue de Se
կուսայ ցուցահանդէս
նկարներուն:

Նկարներու ցանկին
բանը դրած է
ներկայացնելով
հին գործը:

Ցուցահանդէսը բաց
Մարտէն մինչեւ 31 Մար

ՑՈՆԴԱԼԻՑ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՍՊԱՅ ՊԷՆԷԹԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

[illegible] թերթերը հետեւեալ նոր [illegible] յայտնութիւնները կը հա[illegible] [illegible] գլուղ անգլիական [illegible] բանակի սպաներէն [illegible] քէփթըն Պէնէթի [illegible] որուն ձերբակալումը [illegible] էինք արդէն.

[illegible] ԱՄէնք ևկաւ [illegible] Մարտին եւ գալուն պէս [illegible] որ մասնաւոր ա[illegible] մը ստանձնած է [illegible] կառավարութեան կողմէ, [illegible] քննութեանց մի[illegible] համար [illegible] Ցունաստա[illegible], հանրային, քա[illegible] ցեղային եւ կրօնա[illegible]։

[illegible] Պաղարտա[illegible] եւ Մավրանդաւէն դաս[illegible] իբրեւ գործակալ կար[illegible] նաեւ Պոլսեցի փաստա[illegible] Արթիմիու Եորկեաթոս [illegible] որ երկար ատեն Համիտի [illegible] փոխանոր[illegible]։

[illegible] Պէնէթ, անգլիացի երկու [illegible] սպաներու հետ պտտած [illegible] այն բոլոր քա[illegible], որ կը գտնուէին [illegible] իշխանները, որոնցմէ փա[illegible] ստանալով, եկած [illegible] Համիտեան կալ[illegible] ձեռք անցընելու հա[illegible]։

[illegible] վերջ, Պէնէթ, իր [illegible] դրկած է Թրա[illegible] եւ Մակեդոնիա, [illegible] Համիտի կալուածներուն [illegible]։

[illegible] Պէնէթ, համիտ[illegible] իշխաններու փոխանորդ կը [illegible] փաստաբան Մաթրան[illegible] որ օրինական ձեւակեր[illegible], Նիքոլոփուլոսին [illegible] 7 կալուածներ Սե[illegible] մէջ եւ Նիքոլոփուլոսին [illegible] իր կարգին, գանոնք «կը [illegible] Պէնէթի։ [illegible] կը յանձնուէ[illegible] կալուածատիրութեան [illegible], ինչ որ [illegible], բայց Մաթրան[illegible] իր վար[illegible] անմիջա[illegible] դատաւորան։

[illegible] Մաթրանկա, կը յայտնէ որ, [illegible], գաղտնի ու խորհրդաւոր [illegible] կը պահէ [illegible] մէջ իր ունեցած [illegible] գործակալներուն հետ [illegible] կ'ընէ, անգլիա[illegible] մը պահելով, [illegible] չի կրնար տալ ա[illegible] կառավարութեան, ո[illegible] կը կատարուի այս [illegible]։

Պէնէթ, համիտեան ինչքերէն [illegible] պիտի աշխատէր նաեւ [illegible] անցընել Եգիպտոսի եր[illegible] Ապպաս Հիլմի փա[illegible] կալուածները։ Ապպաս Հիլ-

մի գրած էր Պէնէթին, որ իրեն պիտի տայ 200,000 ոսկիներն նուէր, եթէ յաջողի վերստանալ անգլիական կառավարութեան կողմէ զուիցերիական եւ պելժիական դրամատուններէն բռնագրաւուած իր հարստութիւնը։

Պէնէթ, յարաբերութիւն պահեց իր ներկայ կնոջ Պամոնի հետ Պոլսոյ մէջ, ուր ան փանսիոն կը բանեցնէր։ Այս փանսիոնը կը յաճախէին Թուրք իշխանները, Թուրք բարձր ազնուականութեան մեծամեծները ու հարուստները։

Անգլիական սպայակոյտը, Պամոնը նկատած էր լրտեսուհի մը, որ կը գործէր Թուրքերու և Գերմանացիներու հաշւոյն եւ պաշտօն տուած էր Պէնէթի հետապնդել զայն։ Եւ այս առթիւ Պէնէթ, յարաբերութիւն հաստատած էր այս կնոջ հետ։

Սրեւելեան Թրակիան Յոյներուն կողմէ գրաւուելէ եւ Թալեաթի մարդոց Պուլկարիա փախելէն յետոյ, Պէնէթ, Պուլկարիա կը ղրկէ իր գործակալները եւ Թալեաթի մարդիկը հաւաքելով, կը ղրկէ Փոքր Ասիա, ուր այդ շրջանին սկսած էր քեմալական ապստամբութիւնը եւ կը միացնէ զանոնք Քէմալին հետ։

Նոյնպէս, Պէնէթի վրայ կը ծանրանայ նաեւ այն ամբաստանութիւնը թէ ան Յունաստանի դէմ եւ պալքանեան պետութեանց հաշւոյն լրտեսութիւն բրած է։

Զօր. Մազարաքիս, իմանալէ վերջ թէ Պէնէթի խմբակը հելլէն բանակին դէմ լրտեսութիւն բրած եւ ընդհ. սպայակոյտին պատկանող գաղտնի փաստաթուղթեր գողցած է, հրամայեց խիստ քննութիւն մը բանալ։

Պատերազմական նախարարը, յայտարարեց օրագրողներուն թէ, քննութեանց արդիւնքը անմիջապէս կարելի չէ ձեռք ձգել, որովհետեւ գէպքը եղած է 1923ին, երբ ուրիշներ կը վարէին ընդհ. սպայակոյտը։

ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԱՐԴԸ

Ճարտարագէտ Ուէնսլի հնարած է գործիք մը, որ մարդու մը պատկերը ունի, եւ կ'աշխատի ճիշդ մարդու նման։

Ճարտարագէտը այս մարդմեքենային տուած է այնքան կեանք (ուժ), որքան անհրաժեշտ է կատարելու համար զանազան գործեր։ Այսպէս հսկայ մարդը կրնայ բանեցնել զանազան գործիքներ ու մեքենաներ։ Կրնայ հեռաձայնին ընկալուչը առնել, եւ հրամանը ստանալով հպատակիլ հրահանգին, կատարելու համար այս կամ այն գործը։ Այս մարդուն ամբողջ ոսկերոտիքը կը բաղկանայ ելեկտրական թելերէ, մետաղեայ անիւներէ, եայլն։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ 65,000 ԴՊՐՈՑ ԵՒ ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ԱՇԱԿԵՐՏ ԿԱՅ

Գրեցինք թէ էնկիւրիի մէջ կրթական գործավարի հովանիին տակ կազմուած է Թուրք Կրթական Միութիւն մը (չշփոթել «Ազգ. Մշակոյթի Միութեան» հետ։ Ցիշեալ Միութեան Պոլսոյ ներկայացուցիչ Ճէվտէթ Քէրիմ պէյ, Պոլսոյ համալսարանի մեծ սրահին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է Կրթական Միութեան նպատակին մասին։

Ճէվտէթ Քէրիմ պէյ բացատրած է Միութեան եւ կրթական գործավարին յարաբերութեանց բնոյթը, դպրոցներու ազդեցութիւնը ազգերու կեանքին վրայ, ու ի վերջոյ խօսած է Թուրքիոյ կրթական նորագոյն կեանքին մասին։

Դասախօսը այդ կեանքը երկու շրջանի բաժնած է։ Ա. մինչեւ Հանրապետութիւն. Բ.՛ Հանրապետութեան հռչակումէն ասդին անցած շրջանը։ Ու պատկերով մը ցոյց տուած է Թուրքիոյ դպրոցներուն եւ աշակերտներուն վիճակը 1924էն մինչեւ 1928։

Այդ պատկերին համաձայն, չորս տարուան ընթացքին 1500 նոր դպրոցներ բացուած են եւ աշակերտներու թիւը 100,000 աւելցած է։ Միայն 1927ի ընթացքին 200է աւելի դպրոցներ բացուած են եւ աշակերտներու թիւը 32,000էն աւելի շատցած է։ Այս թիւերուն մէջ են նախապատրաստական, միջնակարգ և բարձրագոյն վարժարանները։

Ներկայիս Թուրքիոյ մէջ կան աւելի քան 65,000 դպրոց եւ մօտ կէս միլիոն աշակերտութիւն։

Ճէվտէթ պէյ եզրակացուցած է.

— «Եթէ այս քանակը բաղդատենք մեր ընդհանուր բնակչութեան թիւին հետ, կը տեսնենք թէ կրթական մարզին մէջ դեռ շատ ետ մնացած ենք։ Մտաւորականութեան համեմատութիւնը 100ին 10ն է։ Նկատելով որ 14 միլիոն բնակիչ ունինք, պէտք է որ մէկուկէս միլիոն աշակերտութիւն ունենանք։ Հետեւաբար մեր դպրոցներուն մէջ տակաւին մէկ միլիոն աշակերտներ պէտք է մտցնենք։ Ահա՛ Թուրք կրթական Միութիւնը այդ հսկայ բացը դարմանելու պիտի աշխատի։»

ՀԵՌՈՒՈՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ 12 Մարտ. — Թէեւ գործազրկութիւնը բոլորովին դադրած է, առենէ մը ի վեր, բայց մեկնողներու կարաւանը կանգ չէ առած դեռ։ Ու խումբ խումբ, մէկը միւսին նայելով, կը տարտղնուին չորս հովերուն, աւելի մեծ քաղաքներու բազմութեան մէջ բոյն մը գտնելու եւ հանգիստ ապրելու յոյսով։

Ի՞նչ հոս գամուեր մնացեր էք, կ'ըսեն, դուրս ելէք որ միւս քաղաքներու գործերն ալ տեսնէք, ամէն տեղ գործ կայ, անօթի չէք մնար...

Մինչդեռ ասդին գործատէրերը հեւ ի հեւ գործաւոր կը փնտռեն մինչեւ Մարսէյլները մարդ ղրկելով, որպէսզի բանւոր, հայ բանւոր գտնէ եւ բերէ։ Նախ որ 5-6 հայ բանւորներ հասան Մարսէյլէն։ Մինչեւ ցարդ 18-20 ընտանիքներ մեկնած են, ըլլայ անգործութեան երեսէն կամ կամովին։ Այս վերջինները շատ չեն։

Ընդհանրապէս կ'երթան Վալանս կամ Լիոնի շրջանները, մինչեւ իսկ Պորտօ։ Անվե՛րջ թափառում, այս անծայրածիր ափերուն գորշ հորիզոններուն լայնքին եւ երկայնքին, ուր չոր հացի կտոր մը պիտի գտնեն ծուխին ու մուխին մէջ, այսօրուան համար. իսկ վա՞ղը... «Աստուած ողորմած է»։

Ո՞ւր են այդ ողորմա՜ծ Աստուածները Հայաստանին

Աստ-Անդ

ԿԵԱՆՔԸ ԷԹՈՒԻԻ ՄԷՋ

ԷԹՈՒԻ, 12 Մարտ — Այստեղ Հայեր եկած են 1923ի վերջերէն։ Գաղութը կը բաղկանայ 18 հոգիէ։ Մինչեւ վերջերս չկար ոչ եւ է կուսակցական կամ հայրենակցական միութիւն։ Այս տարի փետրուարին կազմուեցաւ Հ. Ց. Դ. խումբ մը, որ կոչուեցաւ «Մարտիկ»։ Խումբը կազմուած է մասամբ հինէն հոս աշխատող, եւ մասամբ ալ ընդհանուր գործադրկութեան շրջանին հոս հաստատուած ընկերներէ կը բաղկանայ 9 անդամներէ եւ ունի հինգ համակիրներ։

Դժբախտաբար մեր խումբը չկրցաւ ժամանակին կատարել Փետրուար 18ծին տօնը, որովհետեւ տակաւին կարգ մը տեխնիքական խնդիրներ կային եւ երկրորդ՝ ցաւալի մահ մը ունեցանք, ուստի զայն յետաձգեցինք Մարտ 11ին։

Ցոնախմբութիւնը կատարեցինք մեր ընկերներէն մէկուն սենեակին մէջ՝ նախագահութեամբ ընկեր Պ. Ցէրտլեանի։ Սենեակը զարդարուած էր դաշնակցական խմբանկարներով եւ ուրիշ քաջամարտիկ դէմքերով։ Սանաւանդ աչքի կը զարնէին կարմրամոյններու գայրոյթը գրգռող պանծալի եռագոյնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մետաղիր զինանշանը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որուն յաջորդեցին արտասանութիւններ եւ երգեր։

Հանդէսը անցաւ շատ ուրախ, եւ բոլորս ալ բաժնուեցանք այդ ընկերական տաք մթնոլորտէն, վառ յոյսերով տոգորուած։

Ցաւով ենք որ Նորակազմ խումբը առաջիկային պիտի ունենայ շատ աւելի ուրախ երեկոյթներ։

Ն. Ն.

Ս. ՄԱՆՏՐՈՒԵԱՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 13 Մարտ.— Կիրակի 11 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին տեղի ունեցաւ Թէն (Tain) Friol Clubի կողմէ կազմակերպուած հեծելանիւի մրցումը, որուն կը մասնակցէին Ս. Մանտրուեան եւ շատ մը Ֆրանսացի լաւ մարզիկներ։

Այս վերջիններու բոլոր ճիգերը ի դերեւ ելան եւ յաղթանակը տարաւ մեր հայրենակիցը, որ բոլոր մրցորդներէն 7 վայրկեան առաջ հասաւ նշանակուած վայրը։ Վալանսէն գացած բազմաթիւ երիտասարդ հայրենակիցներ կը սպասէին եւ ծափահարեցին Մանտրուեանը, եւ մեծ ուրախութեամբ վերադարձան Վալանս։

Այս կիրակի ալ Մանտրուեան պիտի մասնակցի Մարսէյլ-Նիս մրցումին (245 քիլոմեդր)։

Կը յուսանք թէ Նիսի մեր հայրենակիցները իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը չպիտի զլանան, որպէսզի աւելի կարեւոր յաղթանակ մը տանի անիկա ի պատիւ հայութեան։ Մանտրուեանի հեծելանիւը Winster տան կը պատկանի։

[illegible]

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ-ի Փարիզի ֆութպոլի ցանձնախումբը երկար թղթակցութիւններէ վերջ, յաջողած է մրցում մը պայմանագրել Պորտոյի ախոյեան եւ Ֆրանսայի երրորդ ախոյեան Sporting Club de la Bastidienneի Ա. խումբին դէմ։ Այս խումբը վերջերս յաղթած է Olympique de Marseilleի 1ի դէմ 3. Amiens Athlétique Clubի 0ի դէմ 2ով որ Հիւսիսի ախոյեան խումբն է։

Նկատի ունենալով սոյն խումբին բարձր արժէքն ու համբաւը, Հ. Մ. Ը. Մ-ի խումբին կատարելիք մրցումը խիստ շահեկան պէտք է ըլլայ։ Պատուաւոր արդիւնք մը մեծապէս պիտի աւելցնէ հայ խումբին արժանիքն ու կարողութիւնը՝ վերջերս F. E.C. Levalloisի, F. C. Dieppoisի եւ նման բարձր խումբերու դէմ Հ. Մ. Ը. Մ-ի տարած յաղթանակները գնահատուած են ֆրանսայի բարձր խումբերէն, որոնք սիրով կ'ընդունին Հ. Մ. Ը. Մ-ի մրցման առաջարկները, գոհացուցիչ պայմաններով։

Մրցումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի։ Հայ գաղութը առիթը պիտի ունենայ մօտէն տեսնելու եւ խրախուսելու իր ցեղին զաւակները, որոնք եւ կար ճամբորդութենէ վերջ, իրենց կարելին պիտի փորձեն պատուաւորապէս դուրս գալու համար.

Ֆրանսական Միութեան կողմէ ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Պորտոյի մարզական եւ այլ թերթերը գնահատանքով կ'արտայայտուին հայ խումբին մասին, հրաւիրելով ժողովուրդը ներկայ ըլլալ մրցման։

Հ. Մ. Ը. Մ-ի խումբը ճամբայ պիտի ելլէ Շաբաթ իրիկուն Gare d'Orsayէն, ժամը 9.50ի շոգեկառքով եւ Պոտո պիտի հասնի կիրակի առաւօտ ժամը 6.59ին։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԴԻԻ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՍԱՆԴՈՒՂՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ.— Լորիանի մէջ, ձերբակալման հրամանագիր հանուած էր մարդու մը դէմ, 58 տարու, որ ամբաստանուած էր անբարոյութեամբ։ Մարդը, Պոսէնօ, ուզեց անձնատուր ըլլալ դեռ չձերբակալուած։ Չուան մը կախեց տանը պահապան ծառէն։ Ոստիկանները լսեր առին որ ամբաստանեալը գէշ մտադրութիւն ունի, նետուեցան հեծելանիւին վրայ եւ սուրացին։ Տեսան որ Պոսէնօ կը հոծէր տակաւին՝ ծառէն կախուելու։ Դանակի մէկ հարուածով կտրեցին չուանները, պառկեցուցին զայն, լետոյ արուեստական շնչողութեան շարժումներ կատարելով ողջնցուցին։ Եւ անդին աշխարհին սանդուխներուն վրայ ձերբակալուելով դարձեալ Պոսէնօ դարձաւ ասդին աշխարհ, եւ դէպի... բանտ։

Հոգ չէ, միայն դժոխքին տեղը փոխուեցաւ այսպէս։

ԿԻՆԸ ԵՒ ԱՏՐՃԱՆԱԿԸ — Շարթրի գիւղերէն մէկուն մէջ Ալպէրի կինը շատ նախանձոտ էր։ Ու կռիւը պակաս չէր անոնց սեղանէն։ Ու երբ կինը ուրիշ կնոջ մը լուսանկարն ալ գտաւ էրկանը գրպանէն, փոթորիկ փրթաւ։ Ալ համ չմնաց տանը մէջ։ Ալպէր սպառնաց կնոջը, վերջացնել այս վէճը։ Կինը վախցաւ, ժամանակ մը լռեց, սակայն վախը հոգիին մէջ աճեցաւ. գնաց ատրճանակ մը առաւ։ Ցետոյ նորէն երկնգուեց լեզուն։ Նախանձը կը կրծէր սիրտը, եւ կ'այրէր իր անկողինը։ Ամուսինը չհանդուրժեց այլեւս, քաշեց կնոջը մէջքէն, տապալեց գետին, կոխեց կոխկրտեց։ Դուրս ելաւ, գինետուն մը մտաւ, խմեց, գինովցաւ ու վերադարձաւ, շարունակելու ծեծը։ Այս անգամ սակայն կինը գործածեց իր ատրճանակը։ Ալպէր անշունչ փռուեցաւ գետին։

Ոճրագործ կինը երկու փոքրիկ զաւակներ ունի։ Ոստիկանները եկան ձերբակալելու։ Գիւղացիները միջամտեցին, թոյլ չտալով որ բանտ տանին։ «Ցանցաւոր չէ», կ'ըսէին։ Ոստիկանները, խոստանալով շուտով ազատ արձակել, տարին բանտ։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ի.

[illegible]ժտա՞ն էր արդեօք [illegible] առարկան։

[illegible] առարկան այո, [illegible] ըլլալու էր. Նատէժ[illegible] [illegible] ու կրակի այս ճամ[illegible] [illegible] բռնուած հետզհետէ [illegible] ցանցինմէ՞. » [illegible] ելայ։ Նոր որոշումս տր[illegible] էր. Լոնտոն կը մեկնէի։

Ը.

Յաջորդ օրը ժամը ճիշդ տասն[illegible] հասայ Հուալթ-Հոլի գրա[illegible] [illegible], Լոնտոնի մէջ։

Սըր Ուիլեըմսըն սիրալիր ինծի [illegible] ձեռքերը։

— Դուք այնպիսի գործ մը [illegible] որ հատարակ գործա-

կալ մը չպիտի կրնար ընել... կը շնորհաւորեմ ձեզ որ այս մարդը ուզած էիք Ապահովութեան տնօրինութենէն... եթէ առանձին ըլլայիք՝ ձեր կեանքը վրայ կրնայիք տալ, ինչպէս Բորիս Սուխիմը եւ Պրասքովիա Սամթրոնան։

Ոտքի ելաւ ու գնաց բերելու թղթածրարը՝ խոշոր արկղի մը մէջէն։

— Հիմա պիտի հասկնաք թէ ինչ բան վտանգի կ'ենթարկէիք... Վէրակինի համար դուք վերջին վկան էիք. եթէ ձեզ փճացնէին, դեռ երկար տարիներ պիտի պայքարէինք այդ մարդուն դէմ.

Սըր Ուիլեըմսըն բացաւ թղթածրարը.

— Ջղային էք. քսաւ ինծի տարօրինակ եղանակով մը։

Երկուքս ալ, թէպէտ, բնաւ կասկ ընելու փափաք չունէինք։

— Այս թուղթերը մարդու մը կեանքը կը ներկայացնեն, պատասխանեցի յուզումով։

Ու քիչ մը ետքը աւելցուցի

— Նաեւ ուրիշ մէկու մը կեանքը. այդ մէկը չեմ գիտեր թէ ո՛վ է. Բորիսը մեծ կարեւորութիւն կուտար անոր, նոյնիսկ իր կեանքին գնովը։ Այս մասին բան մը գիտէ՞ք։

Չայնս խեղդուեցաւ։ Անգլիացին շարունակեց

— Ահաւասիկ այն առաջին տոմսակը որ Բորիս Սուխիմը գրած էր իշխանին Լոնտոն հասնելուն յաջորդ օրը։

Սըր Ուիլեըմսըն նայեցայ

— Իշխանին հասնելու յաջորդ օրը, ինչո՞ւ այդքան հեռուները կ'երթաք.. անմիջապէս ըսէք ինծի բուն իսկ ճշմարտութիւնը.

Անգլիական գաղտնի կազմակերպութեան պետին դէմքը մնաց անշարժ։

— կարդացէ՛ք..

Տոմսակ Ա.— Իշխանը տեսայ Լոնտոն՝ Ս. Ռ.-ի գրասենեակին մէջ։ Ընդառաջ գացի անոր։ Ներկա վարանեցաւ. ձեռքը պաղ էր... գինքը քննեցի — այնքան ծերացած էր որ չպիտի ճանչնայի, եթէ փողոցը քովէս անցնէր։ Բայց երբ սկսաւ խօսիլ, խենդ մտածում մը անցաւ մտքէս.— «Այս մարդը իշխանը չէ», ըսի ինքնիրենս։ Չայնը խուլ էր եւ կոշտ. ջանացի որոշել անոր աչքերուն գոյնը՝ իր գունաւոր ակնոցին մէջէն, զոր իր տեսողութեան տկարութեան պատճառով պիտի կրէր առէ վերջ, ըսած էր։ Անոր նայուածքը ինծմէ կը խուսափէր ։ Շփոթած էի։ Բայց Նատէժտան չվարանեցաւ, գաւելով ու գթալով ընդունեց այդ մարդը, որ երկար մարտիրոսութեան մը ենթարկուած էր, եւ եա ամչցայ իմ կասկածներուս համար. եա ալ նետուեցայ ծերունիին թեւերուն մէջ...»

Առաջին տոմսակը հոս կանգ կ'առնէր։ Անօրինակ սարսափ մը սկսաւ համակել զիս։ Սըր Ուիլեըմսըն ինծի երկարեց ուրիշ թուղթ մը։

— Ահաւասիկ երկրորդ տոմսակ մը, գրուած Թիֆլիզ-Փալասի սպանութեան յաջորդ օրը։

— Ո՜հ, կ'աղաչեմ, ըսէ՛ք ճշմարտութիւնը ի՞նչ է.... Սըր Ուիլեըմսըն, ձեզի կրնեմ թէ Բորիսը ուրիշ մէկու մը կեանքին գինը կապած էր այս թուղթերուն..

կարդացէ՛ք եւ իմացէ՛ք, ըսաւ Սըր Ուիլեըմսըն։

Ահա Բորիսի երկրորդ նամակը։

Տոմսակ Բ.— «Իշխանին վերադարձէն ի վեր կասկածի ու վստահութեան միջեւ կը տատանիմ։ Այս առտու, տեսնելով պանդոկի անկողնին վրայ սպաննուած այս խեղճ աղջիկը, այլեւս չեմ կրնար կասկածիլ։ Մարսէլ Լանտրըսի ինծի ըսաւ, կարծես գուշակելով իմ մտածումս.— «Միայն իշխանը տեղեակ էր Պրասքովիայի գալուստին»։ Խե՜ղճ աղջիկ, որ ինծի տուած էր իր սէրը, եւ որուն փոխարէն առի իր կեանքը..։ Արդարեւ չորս հոգի տեղեակ էին.— Սըր Ուիլեըմսընը, Մարսէլը, Նատէժտան եւ իշխանը.։ Ու այս առտու սարսափով հետեւեալ հարցումը ըրի ինքնիրենս.— Իշխանը արդեօք խաբեբա՞յ մըն է, կամ թէ ասկէ վերջ կապուած է Վէրակինի մարդո՞ց։ Անոր ամբողջ հարստութիւնը փճացած էր. բայց կ'ուզէ դարձեալ հին ատենուան պերճանքով շրջապատել Նատէժտան։ Իշխանը արդեօք. անձնցմէ ոսկի՞ ստացա՞ւ.»

Սըր Ուիլեըմսըն կը սպասէր որ լրացնէի այս նոր տոմսակին ընթերցումը։

Չեռքս աչքերուս առջեւ տարի։

— Խե՜ղճ Բորիս, մրմնջեցի։

— Ահաւասի՛կ սոսկալի իրականութիւնը, յարեց Սըր Ուիլեըմսըն։

Ու ինծի երկարեց երրորդ տոմսակը

(Շար.)

ռաջիկային Ռուսիա բնակող Գերմանները Կէփէուի կամայականութիւններէն զերծ պահուին։

Եթէ գերման դեսպանին նոր դիմումը անհետեւանք մնայ, կը կարծուի թէ Գերմանիա իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները պիտի խզէ Ռուսիոյ հետ, ու հաւանաբար նաեւ փոխ-վրէժի դիմելով, Գերմանիա բնակող կարգ մը Ռուսեր պիտի ձերբակալուին իբրեւ պատանդ։

Թրիւֆէմի սպաննիչն է Մէսթորինօ

Գրած էինք թէ գոհարեղէնի միջնորդ կասթոն Թրիւֆէմի մարմինը գտնուած էր Արմէնվիլիէի մօտ փոսի մը մէջ, չուաններով կապուած եւ այրելու վրայ։ Կ՚ըսուէր թէ Թրիւֆէմ իր վրայ ունէր մօտ մէկ միլիոն ֆրանք արժէքով գոհարեղէն եւ 35,000 ֆրանք թղթադրամ։ Ոստիկանութիւնը ցարդ քննութիւններ կը կատարէր առանց ո եւ է եզրակացութեան յանգելու։ Կասկածներ ունեցած էր Մէսթորինօ անուն մէկուն վրայ, որմէ Թրիւֆէմ 35.000 ֆր. պիտի գանձէր սպաննուած օրուան առտուն։ Հաստատուած էր թէ նոյն օրը Պրի - Քոնթ - Ռոպէրի մէկ կառատունէն պէնզին գնած էր մարդասպանը. սակայն կառատան տէրը Մէսթորինոյի հետ ճակատ ճակատի բերուելով, չէր ճանչցած զայն։

Սակայն իր ձեւերը եւ նիւթական անձուկ վիճակը կասկածներ ներշնչած ըլլալով, առջի օր ոստիկանութիւնը կրկին ձերբակալեց զայն եւ ամբողջ 20 ժամ հարցաքննեց անընդհատ։ Հինգշաբթի առտուան դէմ ժամը 4.30ին է միայն որ այլեւս յուսահատ, Մէսթորինօ խոստովանեցաւ իր ոճիրը.

— Թրիւֆէմ իր անհետացած օրը ժամը 11.55ին ինծի եկաւ եւ սպասեց 35.000 ֆրանքը, զոր իրեն կը պարտէի։ Ըսի թէ դրամ չունիմ։ կատղած՝ նախատեց զիս։ Այն ատեն համբերութիւնս հատաւ եւ հարուած մը տուի ծնօտին։ գետին ինկաւ եւ գլուխը զարնուեցաւ սեղանի եզերքին, յետոյ աթոռի մը անկիւնին։ Ուշաթափ եղաւ։ Գլուխի վէրքէն վազող արիւնը փորձեցի կասեցնել թամպակով։ Յանկարծ, նկատեցի որ մեռած էր։ Մարմինը պահարանի մը մէջ պահելէ վերջ, մեծ վաճառատունէ մը չուան եւ կտաւ գնեցի դիակը կապելու համար։

«Ցերեկը առիթը գտնելու, մտադիր էի դուրս հանելու զայն։ Գրասենեակ դառնալով, կէս ժամուան մէջ փաթթեցի եւ կապեցի դիակը։ Յետոյ իրիկուան ժամը 6.30ին մինակս ծրարը յարկէն վար իջեցուցի ծրարը, առանց տեսնուելու ո եւ է մէկէն։ Նախապէս ինքնաշարժ մը բերած էի։ Դիակը անոր մէջ դնելով գացի վարէն։ Առտուն դիակին հետ ճամբայ ելայ դէպի Պրի - Քոնթ - Ռոպէր, ուր չորս Թիթեղ պէնզին գնեցի. Յետոյ ուղղուեցայ դէպի Արմէնվիլիէ անտառը, ուր դիակին վրայ սրսկեցի երեք Թիթեղ պէնզինը եւ կրակ տալով մեկնեցայ. ահա ամբողջ ճշմարտութիւնը»,վերջացուց հեծկլտալով։

Ոստիկանութիւնը թերահաւատութեամբ կ՚ընդունի այս խոստովանութիւնը։

Կացութիւնը Իրաքիոյ մէջ

Իրաքի անգլիական մարզպան Սըր Հէնրի Տոպս «Թայմզ»ի թղթակցին յայտարարած է թէ ինք ո եւ է մտահոգութիւն չի զգար Վէհապիներու Իրաքի հանդէպ բռնած դիրքին մասին։ Ըստ իրեն, Վէհապիներուն կողմէ Նուիրական պատերազմ հրատարակուած ըլլալու խնդիրը պարզապէս Պէտէվիի մը յերիւրանքն է։

— Իպնը Սուուտի կողմէ այսպիսի մտադրութիւն մը հակառակ պիտի ըլլար Անգլիոյ հետ կնքուած Պահրայի համաձայնագրին։ Գալով Իրաքի դրացի ցեղերուն, մանաւանդ Մութայիրներուն, կը թուի թէ անգլիական օդանաւային ուժերու կողմէ անոնց կրած կորուստները առ այժմ զանոնք անկարող կը դարձնեն Միջագետքի վրայ ո եւ է յարձակումի։

Սըր Հէնրի Տոպս մանրամասնութիւններ տալէ յետոյ Իրաքի եւ Նէճտի սահմաններուն վրայ հաստատուած զանազան պահականոցներու մասին, կը յայտնէ թէ անոնք երբեք չեն եղծաներ Պահրայի համաձայնագիրը, ինչպէս կը պնդեն Մէքքէի թերթերը։ Եզրակացնելով մարզպանը կը յայտարարէ.—

— Նէճտի հետ այս վէճին մէջ, Իրաքի ձեռքերը բոլորովին մաքուր են։ Նէճտի հաճելի ըլլալու համար, անիկա չէր կրնար բոլորովին անպաշտպան ձգել անապատային ընդարձակ շրջանները։

Թուրքիոյ Պետական Դրամատունը

Թանի Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.—

Պետական Դրամատուն մը հիմնելու համար քանի մը ամիսներէ ի վեր ուսումնասիրուած ծրագիրը վերջնական լուծման մը չէ յանգած։ Նախապէս խնդիր եղած էր իբրեւ առաջին դրամագլուխ օգտագործել մնացորդը այն նոր թղթադրամներուն, որոնք մինչեւ յառաջիկայ Յունիս չպիտի փոխանակուին հրապարակէն քաշուելու վրայ եղող հին թղթադրամներու հետ։ Կը հաշուուի թէ երկար տարիներէ ի վեր երկիրը տակնուվրայ ընող դէպքերու ընթացքին կորսուած կամ փճացած դրամը մօտ 25 միլիոն թրքական ոսկիի արժէք կը ներկայացնէ։

Այս խնդիրը քննող յանձնաժողովը անբաւարար կը նկատէ այս գումարը՝ փափաքած արդիւնքն ստանալու համար։

Սակայն օտար դրամագլուխի մասնակցութեան համար վերջնական որոշում մը տալէ առաջ, դարձեալ նկատի կ՚առնուի Թոփգափուի եւ ուրիշ կայսերական պալատներու մէջ գտնուած գանձերն ու գոհարեղէնները ծախելու խնդիրը։ Շուէտացի մասնագէտի մը պաշտօն տրուած է զանոնք գնահատել։ Անկէ ետք է որ վերջնական որոշում մը պիտի տրուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱՑԻ փախստական մը՝ Անճէլօ Սավորէլլի, 34 տարեկան, առջի օր ճաշի հրաւիրուած էր իր բարեկամ Սէրաֆինիի տունը։ Ճաշի պահուն անծանօթ մը դուռը կը զարնէ. Սավորէլլի հազիւ դուռը բացած, գլխուն կը ստանայ ատրճանակի երեք գնդակ և կը մեռնի։ Ոճրագործը կը փախչի։

ԼԻՒՔՍԱՈՐԷՆ Գահիրէ գացող հեպընթացի մահճաբարձ վակոնին մէջ հրդեհ ծագեցաւ առջի գիշեր, երբ կը քնանային ճամբորդները, մեծ մասամբ ամերիկացի հարուստ զբօսաշրջիկներ։ Անազանցի թելը փնասուած ըլլալով, կարելի չեղաւ անմիջապէս կեցնել կառախումբը։ Ճամբորդները հազիւ կրցան իրենց կեանքը ազատել, բոլոր գոյքերը եւ հագուստները այրեցան եւ Գահիրէ մտան գիշերանոցներով։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախկին վարչապետ Հիւսէյին Րիւշտի փաշա մեռաւ։

ԻՆՃԵԱՆ Կարոլ Նիւէն մեկնեցաւ եւ կը պատրաստուի Ռումանիա դառնալ։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ Շամոնի կոմիտէի վերաքննական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարուժան ակումբին մէջ։

Ա. Մարսէյլի Վռամեան ենթակոմիտէի Հրայր, Մուրատ եւ Ընկեր Կարօ խումբերու ժողովը այս Կիրակի առաւօտ, Գուլվար Օստոփ մէջ։

Բ.—Ս.-Ժիւլիէնի Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի ժամը 3ին։

Գ.— Ս. Լու Ակնունի խումբին ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։

Լիոնի «Քեռի» խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին. Ներկայանալ անդամատետրներով։ Կը զեկուցանէ Ընկ. Ճ։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆի ենթակոմիտէի դատախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 6ին, Քաֆէ տիւ Փալէի սրճարանը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղին վարչութիւնը բոլոր սկաուտներու ծնողներն ու նախկին սկաուտ խմբապետները եւ վարիչները ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին Յլօրիայի սրահը, խիստ կարեւոր խնդիրներու մասին խորհրդակցութիւն մը կատարելու համար։

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ Զառա քաղաքի Հայրենակցական միութեան ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Camp Russe (Victor Hugo No. 11, Marseille. Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այս իրիկուն, Յլօրիա, ժամը 9-10, Հայոց պատմութիւն (Պրոֆ. Ադոնց։

Ժամը 10-11, Հոգեկան ախտաբանութիւն (Պրոֆ. Ադաջանեանց։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Լիոնի Խարբերդի եւ Յար. գաւառներու Հայրենակց. միութեան։

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Էմիլ Զօլայի սրահը, 129-127 Rue Boileau.

Կը ներկայացուի՝ Մ. ՊԷՇԻԿ-ԹԱՇԼԵԱՆի՝

«ՎԱՀԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ»ը

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրս որդիները Գաղատիացի (Էնկիւրի) Շաւարշ եւ Շահաստիրա Ֆէրմանեան, հօր անուն Մանուէլ, մօր անուն Նուարդ։ Կը կարծուի որ 3 տարի առաջ Շահաստիր Փարիզ գալով, Յունաստանի որբանոցէն աղջկան մը հետ ամուսնացած է, իսկ եղբայրը Շաւարշ կը մնայ Յունաստան։ Իմացնել՝ Antranig Fermanianի, 66 Rue Chaussade, Le Puy (Hte Loire) France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Հաճընցի Եսթեր Թուր-Սարգիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը կարապետ Թուր - Սարգիսեանը, մայրը՝ Խաթուն որ վերջերս Յունաստան կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Mme Esder Karakachianի, 11bis Rue de Chemin de Fer, Clamart, Seine. France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Առաքել Մկրտիչեան կը փնտռէ Սեբաստացի Ջերնի գիւղէն կիրակոս Յակոբեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր. լսած ենք որ ներկայիս մեկնած է Ալճերիա եւ ֆրանսական վարժարաններու մէջ ուսուցիչ է։ Իմացնել՝ Առաքել Մկրտիչեանի, 5 Rue du Capitiane Ferber, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— Կը փնտռուի Եւդոկիոյ Գիլըք գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ։ Ընդհ. տարագրութեանց ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համան շրջանները գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Braila, Rumania.

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի Եօզկատի Թէրզիլի գիւղէն Սիրական Գալեան, որ 1923ին Պէյրութէն Պուէնոս-Այրէս գալու ժամանակ աչքը նօսօն ըլլալով Մարսէյլ մնացած է, կը կարծուի Մարսէյլի գիւղերը ըլլալ։ Իմացնել իր եղբօր Վահան Գալեանի, Calle Jean Juan 1537 Buenos Aires, R. Argentina.

— Կը փնտռեմ զաւակս Իգմիրցի Ջարեհ Պէրպէրեան 22 տարեկան, հօր անուն Պետրոս, մօր անուն Վառվառայ որ Իզմիրի վերջին դէպքին կորսուած է, կը խնդրուի իր ողջ կամ մեռած ըլլալը գիտցողներէն իմացնել իր մօրը, Vahé Der Agopianի, 111 Sentier des Brebis, Vitry Seine. France.

— Ընիկ Բաբերդցի Խաչատուր Գրիգորեան՝ կը փնտռէ իր քոյրը Նոյեմզար Գրիգորեան եւ կամ Խորասիկեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Խաչուհի, կը յուսացուի թէ 1920ին Սեբաստիայէն եկող որբերուն մէջ կը գտնուի. Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողը նիւթական վարձատրութիւն կը ստանայ։ Գրել իր եղբօր՝ Խաչատուր Գրիգորեանի, Foyer Arménien, 94 Rue de Louvain, Bruxelles.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gerant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	1 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 17 ՄԱՐՏ 1928

17 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 598 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԺԽՈՐԸ

Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին վերջին նիստն է արդէն։

Յառաջիկայ Ապրիլին տեղի կ'ունենան նոր ընտրութիւններ։

Պայքարը սկսած է շատոնց, ամիսներէ ի վեր։ Բոլոր հոսանքները լարած են իրենց կազմակերպական մեքենան, եւ անդադար կ'իւղոտեն զայն։ Գիրքեր, տետրակներ, պարբերականներ իրարու կը յաջորդեն։ Նոր օրաթերթեր լոյս կը տեսնեն, յատկապէս ընտրական պայքարի համար։ Արմատական-ընկերվարականները հանեցին La Voix (Ձայն) օրաթերթը, 15 սանդիմ։ Անուշահոտութեանց հռչակաւոր գործարանատէր եւ ազնուապետական «Ֆիկարօյ»ի տնօրէն Պ. Քոթի ծախու հանած է պայքարի նոր թերթ մը, «L'Ami du Peuple»ը (Ժողովուրդին Բարեկամը), 10 սանդիմ։

Ամէն հոսանք հսկայական գումարներ կը հաւաքէ, իր թեկնածուները յաջողցնելու համար։

Echo de Paris, թունդ պահպանողական, երեք միլիոն ֆր. պահանջեց իր համակիրներէն եւ անմիջապէս ստացաւ (միայն 5000 ֆրանք տուաւ նախագահ Միլրան)։ Համայնավար «Իւմանիթէ»ն, որ տարին քանի մը անգամ մէկ-երկու միլիոն ֆրանք կը հանգանակէ, ամիսներէ ի վեր մէկ միլիոնի հանգանակութիւն բացած է ընտրական պայքարի համար։ Վերջապէս յաջողեցաւ լրացնել զայն, եւ հիմա կը սպասէ երկրորդ միլիոնին։

Մէկ խօսքով, բուռն հրմշտուք եւ ահռելի ժխոր մը, որ կը սաստկանայ, քանի կը մօտենան ընտրութեանց օրերը։

Բոլոր կուսակցութիւնները հրաշքներ կը խոստանան, կարելի եղածին չափ շատ քուէ հաւաքելու համար։ Բոլորն ալ իջած են հրապարակ փողով եւ թմբուկով, իրենց ամէնէն պերճախօս տրիբուններով։

Պատնէշին վրայ են արքայական Շառլ Մոռասներէն մինչեւ կարմիր Մոսկուայի հաւատարիմները, ուրացող անիշխանական Կիւսթավ Էռվէն, ինչպէս եւ Մուսոլինիի դափնիներուն նախանձող Վալուաները։

Առաջինները՝ միապետութեան վերահաստատման մէջ կը տեսնեն Ֆրանսայի փրկութիւնը, արհամարհելով եւ վտանգաւոր գտնելով բոլոր կուսակցութիւնները։ «Մոսկովցի»ները՝ անշուշտ «բանուոր-գիւղացիական դիկտատուրայ»ի մէջ։ Կիւսթավ Էռվէն «ազգային ընկերվարութիւն» եւ «հեղինակաւոր իշխանապետութիւն» կ'երազէ, մինչեւ անգամ կրօնն ու կղերը օգնութեան կանչելով։ Կան, տակաւին, ընկերվարականներն ու արմատական ընկերվարականները, ազգային միութեան ասպետները, հանրապետութեան պաշտպանները, ձախակողմեան խմբակցութիւնները, ազնուականներն ու ջոջերը, անկախներն ու միջին ճամբու կուսակիցները։

Ամբողջ աշխարհ մը, որ առնուազն քսան թեւի բաժնուած, կը ճգնի ապահովել յաղթանակը։

Մենք տակաւին առիթ կ'ունենանք ներկայացնելու գոնէ գլխաւոր հոսանքներուն դիմագիծը, եւ անոնց ծրագիրներուն էական մասերը։

Այսօրուան համար, կ'ուզէինք պարզել միայն պայքարին սաստկութիւնը։

Մանաւանդ որ, 1928ի ընտրութիւնները մասնաւոր արժէք ունին, շատ մը տեսակէտներով։

1924 Մայիս 11ի ընտրութեամբ, տիրապետեց ձախակողմեան խմբակցութիւնը, ուժգին հարուած մը տալով «Ազգային Պլոք»ին։ Յաղթականները փորձեցին կառավարել, բայց ֆրանքին թաւալգլոր անկումը՝ մարեց իրենց արեւը։ Դրամագլուխը կը փախչէր Ֆրանսայէն։ Պահանջատէրերը, դաշնակից Անգլիան եւ Ամերիկան, գլուխ կը տանէին։ Ֆրանսացին իր դրամը չէր վստահեր իր կառավարութեան։ Ստեռլինը մինչեւ 270, տոլարը՝ 38։ Դահլիճ դահլիճի յաջորդելով, 1926 Օգոստոսին իշխանութեան գլուխ կուգար ներկայ նախարարութիւնը, Փուանքարէի ամուր թաթին տակ։ Կացութիւնը այնքան շուարեցուցած էր օրուան վարիչները, որ իրենց վարչապետը, Էռիօն անգամ տեղի տուաւ եւ կանգնեցաւ իր ոսոխին, Փուանքարէի կողքին։

Ուրիշ խօսքով, ձախակողմեան խմբակցութիւնը կը մնար, նորէն, խորհրդարանին մէջ, բայց չէր կրնար իշխել։ Շատ կարուկ է օրուան մարդը, Փուանքարէն։ Ամէն անգամ որ նեղը մը մնայ, վստահութեան խնդիր կը դնէ եւ մեծամասնութիւնն անգամ կը համակերպի։

Անշուշտ բան մը կ'ապացուցանէ այս հիւանդագին վիճակը։

Փորձի շրջան մը եղաւ այս, եւ այժմ Ֆրանսան կանգնած է անկիւնադարձի մը վրայ, դէպի աւելի աջ, կամ նորէն դէպի ձախ դառնալու համար։

Անելորդ է գուշակութիւններ ընել։ Հակազդեցութիւնը շատ զօրաւոր է, աջակողմեաններուն կողմէ, որոնք իրենց գլխուն ունին ֆրանքը փրկած ըլլալու դափնեպսակը։ Միւս կողմէ, անոնք հանրային կարծիքին գոհացում տուած ըլլալ կը յաւակնին, հետզհետէ սեղմելով օղակները՝ յեղափոխական տարրերուն եւ մասնաւորապէս համայնավարներուն դէմ։ Անոնք իրենց գործերով կը պարծին, իսկ ձախակողմեանները՝ ճառերով։

Ապրիլի ընտրութիւնները պիտի ապացուցանեն թէ ո՛ր կողմը իրաւունք, եւ մանաւանդ ուժ եւ գործելու ընդունակութիւն ունի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՋԵՂՉՈՒՄՆԵՐԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը պարզելով Թուրքիոյ մէջ երեւան հանուած խոշոր զեղծումներու խնդիրը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (3 Մարտ).

«Այսօրուան նախարարներն ու Քէմալի արբանեակները, որոնք երէկ արիւնարբու հրոսակապետներ էին, լղփացած են իրենց գիզած աւարներով եւ իւրաքանչիւրը տէր դարձած է ընդարձակ ագարակներու եւ գիւղերու։ Եւ ինչո՞ւ զրկուէին այդ անգին պատեհութենէն ծովային գործավար Իհսան պէյ եւ իր շուրջիններու։

Ուրիշ մէկ կարեւոր զեղծում երեւան հանուեցաւ նաեւ ազգային ժողովին գանձին մէջ, ուր անմիջական պատասխանատուն Թէպէտ գանձապահն է, որ իւրացուցած է հազարաւոր ոսկիներ, բայց դրամներու մէկ կարեւոր մասն ալ այս կամ այն ձեւով մտած է միւս երեսփոխաններու կոկորդը։

Այս ինչպէ՞ս պէտք է բացատրել Մուսթաֆա Քէմալի միլիոններու հասնող հարստութիւնները։ Եթէ ան զեղծումներ եւ չարաշահութիւններ չէ գործած, ինչպէս երէկուան սուլթաններն ու իշխանները, ապա ուրեմն ինչպէ՞ս տիրացաւ օտար դրամատուններու մէջ իրեն համար դրուած միլիոններէն զատ անհագին տարածութիւն ունեցող թանկարժէք ստացուածքներու։

Վերջապէս արդի Թուրքիոյ վարիչները զեղծարարներ եւ յափշտակիչներ են, որոնք ուշ կամ կանուխ ներքին եղբայրասպան կռիւներով իրարու գերեզմանները փորելու դատապարտուած են»։

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ S. C. Bastidienի Ա. խումբերուն միջեւ կնքուած մրցումը, որ տեղի պիտի ունենար կիրակի օր Պորտոյի մէջ, յետաձգուած է ֆրանսական միութեան կողմէ խիստ բանաւոր պատճառներով, որով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը վաղը խիստ կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ C. A. Bourgetի Ա. խումբին դէմ։ Այս խումբը կը պատկանի Փարիզի պատուոյ նախապատրաստական խումբերուն եւ վերջերս խիստ կարեւոր յաղթանակներ տարած է Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն մէջ, յաղթած է Stade Roubaisienի Ա. խումբին. Ճէրպուրկի տեղական խումբին դէմ հաւասար մնացած է 1ի դէմ 1ով, յաղթած է նաեւ J. A. St. Ouenի, Racing Club de Franceի, Garenne-Colombeի Ա. խումբերուն, այնպէս որ մրցումը խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլայ, նկատի ունենալով երկու խումբերուն հաւասար արժէքը։

Ա. խումբին ժամադրավայրն է Gare du Nord ժամը 1ին, մեկնում 1.20ի շոգեկառքով, իջնել Bourget.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի խումբը պիտի մրցի C. S. Clamartի Ա. խումբին դէմ. ժամադրավայր ժամը 12.30ին Porte de Versailles, 89 Թիւ Թրամվ. իջնել Terminus.

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը պաշտօնի կոչած է Հայաստանի հանրապետութեան խորհրդարանի նախկին նախագահ ընկեր Աւետիս Սահակեանցը (Հայր Աբրահամ) որ հիմա գիւղատնտեսական մեղուաբոյծ մըն է։ Ընկեր Սահակեանց ընդունած ըլլալով այս պաշտօնը, մօտերս Թէհրանէն Պաղտատ կը մեկնի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻՈՅ ԾԱՒԱԼՈՒՄԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ

Թանի Հռոմի Թղթակիցը կը գրէ.— Յայտնի է թէ Իտալիա ի՛նչ մեծ ճիգ կը թափէ ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ապահովելու համար իր տնտեսական ծաւալումը։ Իտալական թերթերը ոեւէ առիթ չեն փախցներ վեր հանելու համար թէ քանի մը տարուան ընթացքին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ իտալական նաւարկութիւնը մեծ չափով զարգացած է եւ թէ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ իտալական դրօշը անգլիականէն անմիջապէս վերջ կուգայ։ Այս ճիգին աւելի եւս զարկ տալու համար Հռոմ փոխադրուեցաւ Իտալիա-Արեւելք Առեւտրական Սենեակի կեդրոնը, որ չորս տարիէ ի վեր Պարի կը գտնուէր և այս հաստատութիւնը ինք ալ առեւտրականներու ազգային ֆաշիստ համադաշնակցութեան հովանիին տակ դրուեցաւ։ Իտալական կառավարութիւնը կը մտածէ արդարեւ թէ Հռոմի մէջ իր այս նոր ձեւով Առեւտրական Սենեակը աւելի հեղինակութեամբ եւ ուժգնութեամբ պիտի կրնայ իրականացնել իր ծրագիրը՝ հանդէպ արեւելեան աշխարհին։

Նոր կեդրոնին բացումը կատարուեցաւ հանդիսաւոր արարողութեամբ մը, որուն մասնակցեցան ո՛չ միայն հիմնարկութեան վարիչները, այլ նաեւ ֆաշիստ կուսակցութեան քարտուղարը՝ Թուրաթի և Արհեստապետութեանց փոխ-Նախարար Պ. Պոթթայ, որ կը ներկայացնէր կառավարութիւնը։

Այս առթիւ արտասանուած ճառերուն մէջ, հռետորները մասնաւորապէս վեր հանեցին նոր հեռանկարները։ «Դուչէ»ին քաղաքականութիւնը աւելի լայնօրէն բացաւ Մերձաւոր Արեւելքը՝ Իտալիոյ տնտեսական թափանցումին։ Առեւտրական Սենեակի նախագահը յայտարարեց թէ այս վերջինը այսուհետեւ պիտի դառնայ կառավարութեան պետին ձեռքը «կենսական գործիք մ'ը՝ արտաքին քաղաքականութեան համար»։ Ֆաշիստ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Թուրաթի շեշտեց այն իրողութեան վրայ թէ՝ Իտալիա հետզհետէ աւելի եւս ուշադրութիւն պէտք է դարձնէ եւ իր գործողութիւնը ուզգէ սահմաններէն դուրս, ո՛չ միայն ժողովուրդները ուսումնասիրելու եւ ճանչնալու, այլ առեւտրական փոխանակութիւնները աւելցնելու համար։ Ըսաւ թէ Մերձաւոր Արեւելքը խիստ ընդարձակ շուկայ մըն է, որ յարաճուն կարելիութիւններ կ'ընծայէ Իտալիոյ։ Յայտնեց թէ մօտ օրէն Մերձաւոր Արեւելքի Տօնավաճառ մը պիտի կազմակերպուի Պարիի մէջ։ Անոր շնորհիւ է որ արեւելեան աշխարհը շփում պիտի ունենայ Իտալիոյ հետ։ Անիկա պիտի նպաստաւորէ նաեւ Իտալիոյ ծաւալումը Պալքանեան թերակղզիին եւ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ։

Հրաւիրուելով ստորագրել Առեւտրական Սենեակի պատուոյ տետրակին մէջ, Թուրաթի ստորագրեց, աւելցնելով հետեւեալ խօսքը. «Որպէսզի Արեւելքի ճամբաներուն վրայ կրկին երթեւեկ կատարուի՝ զօրաւոր եւ ֆաշիստական ոգիով մը»:

«Թան»ի Թղթակիցը եզրակացնելով կ'ըսէ.

— «Մէկ խօսքով, Իտալիա կը կրկնէ իր պատմութեան հին մէկ էջը, կրկին ձեռք առնելով Միջերկրականեան Մերձաւոր Արեւելքի ծովային ճամբաները, զորս գծած էին արդէն Ճենովայի, Փիզայի եւ Վենետիկի հանրապետութիւնները, եւ կ'արժէ որ Ֆրանսա ամենամեծ ուշադրութեամբ հետեւի այս ճիգին»:

Գերմանիա կը խզէ Ռուսիոյ հետ

Պերլինէն կը հեռագրեն 15 Մարտ Թուականով.— Դոնէցի մէջ ձերբակալուած գերման ճարտարագէտները բոլշեւիկներուն կողմէ ազատ արձակուած չըլլալով, այսօր կէսօրէն վերջ Գերմանիա ընդհատեց իր տնտեսական բանակցութիւնները Ռուսիոյ հետ, ու եթէ խնդիրը գոհացուցիչ արդիւնք չտայ, դիւանագիտական յարաբերութիւնները եւս պիտի խզէ շուտով։

Մոսկուայի դեսպան Պրոքտորֆ Ռանցաուի բողոքին պատասխանելով, Չիչերին ըսած է. «Առաջնակարգ փաստեր կան յիշեալ ճարտարագէտներու յանցաւորութեան մասին։ Ռուսական օրէնքն ալ գերմանականին պէս է, ու անոնք ձերբակալուած պէտք է մնան՝ մինչեւ դատարանի մը կողմէ անոնց անմեղութեան վճիռ տրուիլը»։

Ռուսիա բամպակ կը գնէ Կիլիկիայէն

Մերսինէն կը հեռագրեն Թուրք թերթերուն 11 Մարտ Թիւով.— Ռուս գնումներու Յանձնաժողովը, նախագահութեամբ Օզարոֆի, այսօր 5000 հակ բամպակ ղրկեց Ռուսիա։ Յիշեալ Յանձնաժողովը այս տարի 17.000 հակ բամպակ գնեց եւ դեռ կը շարունակէ իր գնումները։

Թուրքիա Ժընեւի մէջ

Առջի օր Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Զինաթափութեան Նախապատրաստական յանձնաժողովի նոր նստաշրջանը։ Նախագահ Լուտոն (Հոլանտայի պատուիրակ) նիստը բանալով, ողջունեց նորեկ անդամի մը՝ Թուրքիոյ ներկայութիւնը, յետոյ բացատրութիւններ տուաւ օրակարգին մասին։

Բացման ճառէն վերջ, Թուրքիոյ ներկայացուցիչը Միւնիր պէյ (Պեռնի դեսպան) շնորհակալութիւն յայտնեց բարի գալուստի խօսքերուն համար։ Ու աւելցուց.

«— Իմ երկիրս, որ խաղաղասէր քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ, մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայէ այն բոլոր աշխատանքներուն, որոնք խաղաղութեան կը ձգտին։»

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՉԵ՛Մ ՀԱՒԱՏԱՐ

Ես չե՛մ հաւատար...

Ես չեմ հաւատար թէ Հայը տանջուած, Հայը՝ որ դաժան դարերու մէջէն միշտ է կուտակեր հպարտ կուրծքին տակ, իր քալած ճամբէն կարմիր ու փշոտ ծաղիկ մ'է քաղեր եւ այդ կարմիրով իր արդէն կարմիր կուրծքը զարդարեր, ես չեմ հաւատար թէ այդ նոյն Հայը իր անձն ուրանայ, մոռնայ անցեալն, մոռնայ իր ցաւն ու այդ կսկծող սրտովը մաքուր իր ցեղը ատէ, եւ այն բերանով ուրկէ վրէժի արդար գայրոյթը անզուսպ կը պոռթկար, այդ նոյն բերանով ազգին հայհոյէ։

Ես չե՛մ հաւատար...

Ես չեմ հաւատար թէ Հայը կտրիճ, որ իր ծոցէն իսկ քաջերու անմահ սերունդ մը ծնաւ ու անոնց ձեռքով իր շղթան փշրեց, լուծը թօթափեց, սարերէն ձորեր, ձորերէն դաշտեր անյաղթ կռուեցաւ ու անէծք գոռաց աղիճ աշխարհին,— ես չեմ հաւատար թէ այդ նոյն Հայը իր ծոցէն ծնած տիտան քաջերու սերունդն անարգէ, չտեսնէ անոնց վառած հրդեհի բոցը սրբանուէր եւ հրաշակերտ ազատութիւնը բռնակալներուն ընծայաբերէ։

Ես չե՛մ հաւատար...

Բայց երբ հանդիպիք ձեր մեծ պայքարի կարմիր ճամբուն վրայ ուրացող ու վատ, ստրուկ ու քծնող, երկչոտ մարդերու, գիտցէ՛ք թէ տղաք, Հայեր չեն անոնք, այլ սոսկ հրէշներ։

ԲԱԲԳԷՆ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԿՐՆԱ՛Ն ԱՆԴԱՄԱԿՑԻԼ ՍԷՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ

Մարդու Իրաւունքներու Դաշնակցութիւնը կ'իմանայ թէ շատ մը օտար բանուորներ հրաման ստացած են ետ կենալ «քաղաքական կամ սէնտիքայի գործունէութենէ», արտաքսուելու սպառնալիքով։

Թերթերը կը հաղորդեն թէ նոյն մարմինը անմիջապէս բողոքած է Ներքին Նախարարին, այս կաշկանդումին առթիւ։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

Զ. Ցանկ

	Ֆր.
Վահան քհնյ. Խոյեան	50
Վաչիկ	10
Սմբիկ Ղազէրեան	15
Մ. Ս.	10
Յառաջի բաժանորդ մը	10
Հայաստանցի	5
Տիկին Է. Երանեան	10
Յ. Երանեան	10
Ա. Ա.	10
Յառաջի գրաշարներ (Բ. անգամ)	30
Ա. Տ. Ստեփանեան	10
Զափահաս Որբեր.	
Վ. Ճէզայիրլեան	10
Ա. Սինկէրեան	10
Գ. Քէչիշեան	10
Գրաճեան	10
Մ. Կիւրեղեան	10
Գումար	220
Ե. ցանկին գումարը	2210
Ընդհ. գումար	2430

Զ. Ե. Ռ. Միութեան անդամներս կարդալով «Յառաջ»ի բացած կոչը հայ արիներու դէպի Լոնտոն ճամբու ծախքի համար, ձեզի կը ղրկէ 50 ֆրանք, իբրեւ համեստ բաժին։

Կը զգանք թէ մեր արիները՝ մեր իսկ արիւնը կը կրեն եւ անոնց այս պտոյտը առիթ մը պիտի ըլլայ ծանօթացնելու մեր կեանքի դաժան պատմութիւնը օտար ափերու վրայ։ (Տես ցանկը)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԵՒ ԳԻՒՂԸ

Փետրուարի ընթացքին, Թիֆլիսի մէջ գումարուեցաւ անդրկովկասեան գիւղացիական խորհրդակցութեան նախագահներու լիակատար նիստը, ուր զեկուցումներ եղան նաեւ խորհրդային դատարանի մասին։

Խորհրդային իշխանութիւնը իր գոյութեան տասը տարիներու ընթացքին որքան որ մեծ ճիգ ու ջանք թափած է կատարելագործելու «Չեկայի» մեքենան, նոյնքան ալ անտարբեր է գտնուած դէպի դատարանները, ուր կը լուծուին ամէնէն կենսական ու ճակատագրական նշանակութիւն ունեցող հարցերը։

Թէ ինչ նշանակութիւն ունին ժողովրդական դատարանները, բաւական է յիշել, որ անցեալ տարուան ընթացքին միայն Հայաստանի մէջ քննութեան են առնուած վաթսուն հազար գատ։ Հետաքրքիր է իմանալ, թէ այդ 60 հազար մարդոց ու ընտանիքներու բախտը ինչ պայմաններու մէջ ու որո՛նց միջոցաւ է վճռուած։ Կը բաւէ միայն զեկուցումներէն մէջբերումներ ընել —

«Ժողովրդական դատարաններու խոշորագոյն մասը մասնագէտ դատաւորներ չեն։ Ցաճախ «դագգեստհի գլուխէն առնելով բանւորը եւ արօրին գլուխէն գիւղացին՝ կը նշանակենք ժողովրդական դատաւոր, պատուիրելով քննութեան առնել գիւղացիի կենցաղային ամենաբարդ խնդիրները։ Դատաւորներու անմասնագիտութիւնը երբեմն կը յանգի ծիծաղելի ու արտառոց որոշումներու։ Օրինակ, դատաւոր գիւղացի մը արգիլեր է երեք տարի ձի հեծնել, որովհետեւ մարդը անարգած էր ուրիշ մը, ձի նստած ժամանակ»։

«Ժողովրդական դատաւորի նիւթական կացութիւնը շատ գէշ է. մանաւանդ, որ ռոճիկները երբեմն ամիսներով կ՚ուշանան։ Այդպիսի պայմաններու մէջ անհաւանական չէ կաշառակերութիւնը։ Գիւղացիին համար շատ ծանր է ատենակալ ըլլալ, որովհետեւ ամբողջ շաբաթով մը կը կորսնցնէ աշխատանքը եւ իր տունէն 15—20 վերստ հեռու կը մնայ, առանց ապրուստի միջոցներու»։

«Իր որոշումները տուած ատեն, դատարանը գլխաւորապէս հիմ կ՚ընդունի նախնական հարցաքննութիւնը զոր կը կատարէ ոստիկանութիւնը (Միլիցիա)։ Սակայն անգրագէտ ու գործին անտեղեակ յատկութիւնը այնպիսի հարցաքննութիւն կը ներկայացնէ դատարանին, որ մեծ մասամբ կը ստիպուին եա զրկել»։

«Շատերը դատարանը կը համարեն այնպիսի հիմնարկութիւն մը, ուր կարելի է ուղարկել միայն երկրորդական եւ ուրիշ ճիւղերու մէջ անկարող պաշտօնեաներ»։

«Դատախազներու անձեռնհասութիւնն ու մտաւոր մակարդակի յետամնացութիւնը պատճառ կը դառնան, որ անոնք չըմբռնեն իրենց պարտականութիւնը եւ կախում ունենան տեղին պատասխանատու պաշտօնեաներէն եւ կուսակցականներէն»։

«Քիչ-շատ փորձառութիւն ու պատրաստութիւն ձեռք բերած դատաւորները կը փոխադրեն ուրիշ պաշտօնի, անոնց տեղ դնելով անփորձ ու ոչ մասնագէտ մարդիկ»։

«Մինչեւ 1928, մեր օրէնսդրութիւնը կենցաղային յանցանքներու համար տրամադրութիւններ չունէր. այն ինչ յանցանքներու մէկ մասը այդ գետնի վրայ կը կատարուին»։

«Դատարաններու սակաւութիւնը երբեմն պատճառ կ՚ըլլայ որ գիւղացին իր գործին համար կտրէ 50—100 վերստ ճամբայ. իսկ այնպիսի շրջաններ ալ կան, ուր ձմրան ամիսներուն հաղորդակցութիւնը կը դադրի եւ ժողովուրդը կը մնայ առանց դատարանի»։

«Մեր կուսակցական կազմակերպութիւնները ոչ միայն չեն օժանդակեր դատարաններուն, այլ եւ ամէն կերպ կը խանգարեն անոնց աշխատանքը»։

«Ցաճախ դատաւոր կը նշանակեն այնպիսի մարդիկ, որոնք մինչեւ յեղափոխութիւնը վարկաբեկուած էին ժողովուրդի աչքին։ Ատոր հետեւանքով խորհրդային իշխանութեան վարկն ալ կ՚իյնայ ժողովուրդին քով»։

«Դատարանները պրոլետարացնելու համար, երբեմն դատաւորներ կը նշանակեն բանւորներէն, առանց նկատի առնելու անոնց ոչ օրակն ու ձեռնհասութիւնը»։

«Փաստաբաններու մեծ մասը նախկին հին գայլեր են, որոնք շատ հեշտութեամբ, օգտուելով դատաւորներու թերութիւններէն, իրենց ուզած ձեւով կը տանին գործը»

«Վրաստանի իրաւաբաններու միութեան 450 անդամներէն միայն երեք հոգի կուսակցական են եւ մենք ստիպուած ենք օգտուիլ նախկին մարդկային նիւթէ»։

«Մեր օրէնսդրութիւնը շատ վարպետօրէն կ՚օգտագործուի գիւղի ունեւոր խաւերուն կողմէ։ Անոնք հնարաւորութիւն ունին փաստաբան վարձել։ Ունեւ որ ամէնէն լաւ գիտէ մեր օրէնսդրութեան բոլոր ծակ ու ծուկերը։ Իսկ աղքատ գիւղացին, ծանօթ չըլլալով մեր օրէնքներուն, միջոց ալ չունի պաշտպանելու իր իրաւունքները»։

«Երբ դատախազը բարեխիղճ վերաբերում ցոյց կուտայ եւ վերահասու կ՚ըլլայ վարչական ու այլ մեքենաներու սխալներուն ու յանցանքներուն, անմիջապէս եւ դաւադրութեամբ կը հեռացուի պաշտօնէն»։

«Մեր շրջանային կուսակցական գործիչները չեն ուզեր ճանչնալ դատարաններն ու յեղափոխական օրինականութիւնը»։

«Պէտք է վերջ տալ այն դրութեան, երբ կ՚ընդունուին գեղեցիկ բանաձեւեր, բայց կը գործադրուին շատ թոյլ»։

Կարծեմ, այսքանը բաւական է, խորհրդային արդարադատութեան մասին յստակ գաղափար կազմելու համար։

Մեզ կը մնայ միայն բացագանչել՝

— Խե՜ղճ գիւղացիներ...

Ա.ՇՈՏ

ՄԵՆՔ ԻՆՉՈ՞Վ ՊԱԿԱՍ ԵՆՔ

Թերթերէն կը տեղեկանանք թէ Թուրքիոյ մէջ կազմուած է միութիւն մը որ կը ջանայ Թուրք լեզուն տարածել եւ պարտադրել օտար ազգերու։ Եւ բանի միջոցներու ալ կը դիմեն։ Հանրակառքերու, խանութներու մէջ ով որ Թուրքերէն չխօսի կը ծեծեն։ Ուրեմն, ափ մը Թուրք երիտասարդներ կ՚աշխատին վառ պահել իրենց ազգային ոգին։

Իսկ մենք ինչո՞վ պակաս ենք։ Հայ երիտասարդներու մեծամասնութիւնը իր մայրենի լեզուն գիտնալով հանդերձ, միշտ կ՚ուզէ խօսիլ թշնամի ազգի մը լեզուն, այս ազատ երկրին մէջ։

Ինչո՞ւ մենք ալ ճիգ մը չենք փորձեր, եթէ ոչ Միութիւն մը կազմելու, գոնէ մեր լեզուն կենդանի պահելու համար։

Մարսէյլ Գրիգոր

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ ՁԵՒ ՄԸ

Պարսից կրթական նախարար Թաղայոնի ազգայնամոլ եւ արտառոց կրթական քաղաքականութիւնը ցնցած է պարսկահայ գաղութը մինչեւ իր խորքերը։ Պարսկահայութեան ազգային-մշակութային շահերը վտանգուած են։ Փորձում են ձեռնամուխ լինել պարսկահայ գաղութի դարերից ի վեր վայելած կրթական մշակութային ինքնավարութեան։ Եւ, ուրեմն, հասկանալի են այն յուզումն ու իբարանցումը, որին մատնուած է այսօր բովանդակ պարսկահայութիւնը։

Նման պարագայում հարց է ծագում։ Ի՞նչ ուղի պիտի ընտրէ պարսկահայութիւնը եւ ի՞նչ միջոցների պիտի ձեռնարկի, չզրկուելու համար իր իրաւունքներից։

Գործի յաջողութեան գլխաւոր պայմանը՝ ամէնէն առաջ՝ միասնականութեան, մէկ ճակատ կազմելու մէջ է։ Անշուտ քաղաքականութիւնը վտանգաւոր է և ապարդիւն, ինչպէս այդ ցոյց տուեց Թէհրանի փորձը եւ Ղազուինի օրինակը։ Թաւրիզը առանձին չպիտի գործի, Թէհրանն՝ առանձին, այլ բոլոր վայրերը պիտի քով-քովի գան, միանան, իրենց տեսակէտներն ու ցանկութիւնները մի յայտարարի բերեն եւ ապա գործեն։

Մէկ ճակատ կազմելու միակ միջոցը իմ կարծիքով, պարսկահայ ուսուցչական համագումարն է։

Ուսուցչական եմ ասում եւ ոչ գաղթային, որովհետեւ նախ՝ կրթական գործն է վտանգուած։ Ցետոյ՝ մեր դպրոցների ծրագիրն իսկ, եթէ անգամ չլինէր Թաղայոնի քաղաքականութիւնը, լուրջ փոփոխութիւնների պէտք ունի, եւ, երկրորդ, ինչպէս շատ վայրերի նոյնպէս եւ պարսկահայ հանրային կեանքի ղեկավարները ուսուցիչներն են։ Արդ, ուսուցչական համագումար հրաւիրելով միեւնոյն է եթէ գաղթային համագումար հրաւիրուած լինէր։

Ուսուցչական համագումարը կը յարդարէ ու կը ստեղծէ միասնական ճակատ, միաժամանակ իր որոշումները պարտադրելով բոլոր շրջաններին։

Եւ վերջապէս միութիւն կազմելու անհրաժեշտութիւնը բղխում է ոչ միայն անակնկալ ճնշումներից, այլեւ երկրի առարկայական պայմաններից։ Արդի Պարսկաստանն այն չէ, ինչ որ էր մինչեւ 1920—21 թուականները, Աւատական կեդրոնախոյս ուժերը ջնջուել են, հաղորդակցութիւնը՝ զարգացել, չփուելը պետութեան հեռաւոր մասերի մէջ՝ անհամեմատ զիւրացել. պետութիւնը կեդրոնացած եւ յառաջդիմութեան ուղիի վրայ է կանգնած։ Պարսկահայութիւնն եւս պիտի միանայ, որպէս ազգային հաւաքականութիւն, եւ կեդրոնացնի իր ուժերը՝ կազմակերպուելով նորաստեղծ պայմանների համեմատ։

Համագումարի աշխատանքները պիտի բաժանուեն երեք գլխաւոր մասերի՝ 1) տեսական-մանկավարժական 2) գործնական եւ 3) կազմակերպական խնդիրներ։

Մենք կը բաւականանանք տալով միայն գլխաւոր սկզբունքները սեղմ կէտերի մէջ։

1.— Համագումարի առաջին գործը պիտի լինի՝ փոփոխելով հին ծրագիրը՝ մշակել մէկ եւ ընդհանուր ծրագիր բոլոր դպրոցների համար՝ պատշաճեցնելով այն իրական կեանքին։

Մինչեւ այժմ մեր դպրոցներն առաջնորդուել են կովկասահայ նախայեղափոխական շրջանի, տարրական եւ թեմական դպրոցների ծրագրով։ Երեխայի սովորածը այն՝ չափով արժէք ունի, ինչ չափով որ բաւարարում է մի կարիքի կամ իրական կեանքի պահանջներին։ Այս տեսակէտից մեկնելով պէտք է դիտել, որ նախկին կովկասահայ եւ արդի պարսկահայ կեանքի պայմանների մէջ խոշոր տարբերութիւններ կան, պիտի նկատի առնել նորաստեղծ պայմանները։ Նախ՝

Ա. Մերժել Թաղայոնի յղացած հակամանկավարժական եւ անհեթեթ ծրագիրը, ընդունելով հետեւեալ սկզբունքը.— Զօրացնել պարսկերէնը։

Բ.) Վերացնել Ֆրանսերէն լեզուն փոխարինելով այն անգլիերէնով։ Որովհետեւ նախ Ֆրանսայի քաղաքական մշակոյթին ազդեցութիւնը աննշան է Պարսկաստանում, եւ երկրորդ՝ այսուհետեւ պարսկահայ երիտասարդների հոսանք պիտի սկսի դէպի հարաւային Պարսկաստանի արդիւնաբերական (նաւթ) եւ ճամբաների կառուցման շրջանները, ուր բացարձակ անհրաժեշտութիւն է անգլիերէնը։

Գ. Քաղաքային դպրոցներում ուժ տալ ձեռագործին եւ ձեռարուեստի. դպրոցին կից բաց անելով նաեւ թեթեւ արհեստագիտական բաժանմունք։ Թաւրիզի թեմական դպրոցը, օրինակ, ամէն տարի մի քանի տասնեակ շրջանաւարտ է ունենում, որոնցից հազիւ մէկ-երկու երջանիկներին յաջողւում է ուսուցիչ դառնալ։ Մնացածներն անգործ թափառում են՝ զարգացնելով յոռի ունակութիւններ։ Արհեստագիտական բաժինն այն օգուտը կ՚ունենայ, որ կ՚արտադրէ մտաւորական արհեստաւորներ, որոնք թէ արհեստները կը զարգացնեն եւ թէ սոված ու թափառական չեն մնայ։

Թեթեւացնել ծրագիրը ծանրաբեռնող առարկաներից, սկզբունք ընդունելով քիչ բան աւանդել, բայց հիմնաւոր։

Դ.) Յատկապէս ուժ տալ երեխաների ընկերային դաստիարակութեան, որ այնքա՜ն անտեսուած է մեզանում։ Այս նպատակով զարգացնել սկաուտական-մարզական եւ աշակերտական կազմակերպութիւններ, կազմակերպել պտոյտներ, մասնաւորապէս զարկ տալ խաղին, որով խիստ աղքատ են մեր դպրոցները, իսկ գոյութիւն ունեցող խաղերից մի քանիսն էլ վնասակար։ Հաւաքական կեանքի անընդունակ ժողովուրդ ենք. այս խոշոր թերութիւնը պիտի չտկենք գոնէ մեր ապագայ սերունդների մէջ։

Ե. Ֆիզիքական կրթութիւն. բոլոր դպրոցներում մարզանքը պարտադիր դարձնել։

Զ. Մերձեցում դպրոցի եւ ընտանիքի։ Ծնողները միայն ուսումնական տարւայ սկզբին են ոտք դնում դպրոց, իսկ ուսուցիչները բնաւ չեն այցելում իրենց աշակերտների ընտանիքներին։

Է. Կազմակերպել պարբերական դասախօսութիւններ մանկավարժական հարցերի շուրջ, ծնողների համար։

2.— ա) Համագումարի կարեւոր հարցերից մէկը պիտի լինի նաեւ միջոցներ խորհել դպրոցներ հիմնելու համար դպրոցից զուրկ վայրերում, եւ

բ) Ազատագրել այլազգի վարչութիւններից այն ազգային դպրոցները, որոնք վերջին տարիների նիւթական ծանր կացութեան պատճառով կուլ են գնացել վերոյիշեալ կազմակերպութիւններին։

3) ա) Կազմակերպել ուսուցչ. ընդհանուր միութիւն եւ տեղական մասնաճիւղեր յատուկ կանոնագրութեամբ եւ անդամավճարի սահմանմամբ եւ արհեստակցական իրաւունքներով։

բ) Մանկավարժական մամուլ՝ ուսուցիչներին և ծնողներին մանկավարժական սնունդ մատակարարելու եւ դպրոցի ու երեխայի ճակատագրի հետ սերտօրէն կապելու նպատակով։

գ) Հրատարակչական - դասագրքերի եւ մանկական ընթերցանութեան գրքերի։

Հրատարակչականը ամէնէն կարեւորներից է, մեր շօշափած հարցերի մէջ։ Պարսկահայ դպրոցները մինչեւ 1916 թիւը իրենց դասագրքերն ստանում էին Թիֆլիսից։ Այդ թուականէն ի վեր մէկ հատիկ դասագիրք չէ մտած Պարսկաստան։ Ուրեմն ամբողջ 12 տարի միեւնոյն դասագրքերն են ձեռքից ձեռք անցնում... Հրատարակչականը իր շուրջը խմբելով ձեռնհաս աշխատակիցներ, յաւ ու կանոնաւոր հիմքերի վրայ կը դնի դասագրքեր եւ մանկական ընթերցանութեան գրքեր կազմելով և հրատարակելով, որոնք կը սպառուեն իր մասնաճիւղերի միջոցով արագ եւ ապահով։

Համագումարի իբրեւ վայր յարմար է Թէհրանը, իսկ Ուս. Ընդհ. Միութեան կեդր. վարչութեան, մամուլի եւ Հրատարակչականի համար՝ Թաւրիզը։

Ինչ խօսք, որ համագումարի որոշումներից՝ յատկապէս մի քանիսի, ինչպէս օրինակ՝ նոր դպրոցներ բանալու, դպրոցները օտար վարչութիւններից ազատագրելու եւլն., իրագործման իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն նաեւ ազգային-հանրային մարմինները։

Առածն ասում է. «չկայ չարիք առանց բարիքի»։ Եթէ Թաղայոնի անտեղի ծրագիրը չլինէր, ո՜վ գիտէ մինչեւ երբ դեռ եւս պարսկահայ ուսուցչութիւնը պիտի մնար քնած ուղտի ականջում։

Նոր պայմանների համար նոր միջոցներ են պէտք։ Պարսկահայ ուսուցչութիւնը պիտի գտնի այդ միջոցները։ Նա պարտաւոր է այդ անել։

ԱՆԴԻԼ

ՔԱՆԴԵՆՔ ՓԱՐԻԶԸ...

Ժամանակէ մը ի վեր Փարիզի թերթերուն մէջ ճարտարապետական մեծ երազներու ցուցահանդէս մը կայ։ Բոլոր նշանաւոր ճարտարապետները հրապարակ իջած են եւ կը նկարագրեն փարիզ մը, հսկայ, արդիական, չքեղ եւ . . անտիպ։ Ափսո՜ս, որ մենք չպիտի տեսնենք։ Եւ սակայն թերեւս տեսնենք ծրագիրին առաջին մասը, որ կը վերաբերի փարիզի քանդումին։

Այն փարիզը, ուր կ՚ապրինք, անբաւական է բնակութեան, վաճառականութեան, ճարտարարուեստի եւ չեմ գիտեր դեռ ինչ նոր պահանջներու համար։

«Այո՛, պէտք է քանդել այս փարիզը, կ՚ըսէ ճարտարապետ Ռոժէ Կէն։ Որովհետեւ քաղաքները ազգային տնտեսութեան գործիքներ են, ճիշտ գործարաններու նման։ Մինչդեռ ներկայ փարիզը պատճառ կը դառնայ, ամէն տարի, միլիարներով կորուստներու, այն պատճառով, որ փոխադրութեան համար աւելի ժամեր կը վատնուին, բնակարաններու եւ գործարաններու հակառողջապահիկ պայմաններէն՝ այնքան ուժեր կը փճանան»։

Քաղաքակրթութիւնը կը զարգանայ հետզհետէ, սակայն քաղաքներու հին պատկերը երբեք չի փոխուիր։ Քաղաքաշինութեան նոր ձեւեր անհրաժեշտ են, եւ ճարտարապետները տագնապի մէջ են։ «Յառաջ» քանի մը անգամ ներկայացուց այն ծրագիրները, որ մէջտեղ կը դրուէին փարիզի նորոգ շինութեան համար։ Այս անգամ ալ կը ներկայացնենք տարբեր յատակագիծ-ծրագիր մը, որուն համաձայն, փարիզ եւ իր արուարձանները պիտի բաժնուին երեք շրջանակի Ա — բնակութեան, Բ.— գործարաններու եւ Գ — (որ պիտի մտնէ այդ երկու շրջանակներուն միջեւ եւ պիտի գրաւէ արդի փարիզը) վաճառականութեան։ Այս բաժանումը պիտի դիւրացնէ նաեւ քաղաքաշինութեան աշխատանքները, մէկ կողմէն քանդում, միւս կողմէն կառուցում։ Ամէնէն առաջ ճարտարապետները պիտի զբաղին ... պահովել փարիզի բնակչութեան երթեւեկը, գետի նմանող հո... սանքը։ Այս նպատակով, պէտ... պիտի ըլլայ հիմնել վաճառակա... նական կորիզ մը կեդրոնէն հեռ... պարիսպներէն դուրս փոխադր... կայարանները։

Բայց մեզ չեն հետաքրքր... թէ ճարտարապետները ինչպ... պիտի յաջողին մէջէն ելլել ա... հսկայ եւ անօրինակ աշխատանք... ներուն։

Ներկայացնենք միայն պատ... կերը ապագայ փարիզին։

Ապագա՜յ փարիզին կեդրոն... շրջանակը պիտի կազմուի առ... տրական հսկայ տուներէ, որոն... պիտի ունենան 20-25 յարկեր, բոլորն ալ ողողուած արեւով ... լոյսով առաւօտէն մինչեւ իր... կուն։ Փողոցները այնքան լ... պիտի ըլլան, որ այդ երկնաքեր... տուները շուք չնետեն իրա... վրայ։ Շէնքերը պիտի նստ... հսկայ սիւներու վրայ, որոնց մ... ջէն պիտի գան վաճառապա... ինքնաշարժները։

Երթեւեկելու համար շէնք... րուն երկրորդ յարկին հաւա... սարձրութեան վրայ պատշգամ... ձեւ մայթեր պիտի շինուին։ Ա... մայթերը կամուրջով պիտի միա... ուին դիմացի շէնքերուն ճակատ... վրայ շինուած պատշգամ-մա... թերուն։ Փողոցներու խաչաձե... տեղերուն վրայ, այս պատշգա... մայթերը պիտի ունենան վեր... լակներ եւ գարձդարձիկ (ro... սանդուխներ, որոնք վեր պիտ... բարձրացնեն գետնին վրայ ե... գայողները, շէնքերէն եւ վաճ... առատուներէն ներս մտնելու հա... Որովհետեւ շէնքերուն եւ վաճ... առատուներուն մուտքի դուռն... բացուած պիտի ըլլան այդ բար... մայթերուն վրայ։

Եւ այսպէս պիտի գաղ... ճամբու վրայ արկածները, կռ... քերու խռնումը, երթեւեկութեա... հսկող ոստիկաններուն պաշտօ... փողոցները պիտի մնան միշտ ... քուր եւ հանդարտ։ Երթեւեկ... մէկ դժուարութիւն, որովհետ... ամէն ժամ բա՜ց են ճամբան... ու լայն։

Ոմանք կը պնդեն թէ ... ապագայ փարիզը ստակաս... դէմք մը պիտի ստանայ, եւ ... պիտի երեւի իր երկնամբարձ... քերով Ու., գեղեցկութիւնը ... ծութեան ու փոքրութեան մէ... գեղեցիկ է այն քաղաքը ... փողոցներն ու տուները ... մաքրութեան եւ պայծառ... թեան տպաւորութիւն մը եւ ... կառանք կ՚ազդեն։

Պէտք չէ վախնալ նաեւ ... գելէ։ Այժմ կան քանդումի ... պիսի մեթոտներ, որոնք կը ... զանգեն 17րդ, եւ 18րդ դար... մեթոտները։ (Մնաց որ, քանդ... այնպիսի ընդունակութիւն ... տուաւ մեր դարը, ընդհ... բագմին, որուն նմանը չ... թերեւս) Ցետոյ, զգայակ... թենէ sentimentalisme) մ... աւելորդ է կապուիլ այս հին ... քերուն այս ապառողջ քաղ... այլ հետզհետէ վարժուիլ ... րել մեծղի, հոյակապէն (monume... արուեստը, որ կը քանդէ ... ծութեան հին գաղափարը։

ՆԱՐԴԻԿ

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՌՈՄԷՆ ԱՓՐԻԿԷՆ ... ԱՒԱԶԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ոչնի մօտ Գերմանիա... դումի մը ընթացքին եր... հանուեցաւ հռոմէական հին ... ւորական հիւանդանոց մը. ... գոյութիւն ունեցած է 150 ... առաջ նախ քան Քրիստոս... հիւանդանոցը կը պատկ... այն զօրանոցին, ուր կ՚ապր... 6,000 հռոմէացի զինուոր... Պեղումները երեւան հանեցի... նաեւ մէկ թեւը հրաշալի ... լատի մը, ուր կը բնակէր ... մէկացի կուսակալը։ ... շէնքը ցոյց կուտայ թէ ի... հասպետական կեանք մը ... բէին այդ կուսակալները։

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԵՐ

Հ. ԹԱԴԷՈՍ ԹՈՌՆԵԱՆ

«Հանդէս Ամսօրեայ» (թիւ 1 - 2) ...կը գրէ թէ Հ. Թադէոս Թոռնեան ...ցած է 5 Յունուարին։

...ախարհական անունով՝ Ան... ...Թոռնեան, ծնած էր 3 հոկտ. ...ին, Իգմիր։ Նախնական ...ութիւնը ստացած է Վիէննա, ...Մխիթարեաններու վանքը։ Եղած ...ուցիչ աստուածաբանու... ...եան, վարիչ Վիէննայի վանքին, ...ավարար մեծաւոր Իզմիրի ...ւթեան վանատուններուն, ընդհ. ...աւարիչ Վիէննայի միաբա...ութեան։

...վարչական գործերէ զատ, ...ն արժէք կը ներկայացնեն իր ...ակութիւնները. Հայերէնի ...ջարութիւնը, Ա. եւ Բ. հատոր ...յս հատորներուն համար ...ած յառաջաբանով մը կուտայ ...ական հայ լեզուին յատկու...թեանց մասին թանկագին տե...ութիւններ, իբրեւ հրատա... ...ն հայերէնի հոյակապ ուսու...։ Բազմալեզու միտք մըն էր, ...մ ձեռագիրներու եւ բնագիրնե... ...ն բաղդատելով արդա...ած է բազմաթիւ աղաւաղում... ...ր եւ վրիպակներ մեր թարգմա...նական գրականութեան մէջ։

ԱՊԱՀ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Ապահ Պետրոսեան, բուն անուա... ...Լեւոն Գմգմեան, մեռաւ ...ւիրկի մէջ 6 Մարտին։

Ծնած էր Արաբկիր, 1872ին։ ...ւարտած է տեղւոյն Ազգ. վար...ժարանը 1895ին, իբրեւ Հնչակ... ...ան, կը մտնէ Ամերիկա եւ կը ...մնայ ապստամբութեան վա... ...երէն մէկը։ 1896ին, ընկեր... ...րու հետ, Մերսինէն նաւ կը ...նստի եւ կը հասնի Մարսէյլ։

...անցնի Լոնտոն, Փարիզ եւ ...յետոյ Եգիպտոս, ուր կը հաս... ...ի իբրեւ երկրաչափ գծա...գրիչ. երկաթուղիի վարչութեան ...։ 1908ին հիմնադիր անդամ ...Ռամկավար կուսակցու...թեան. վարած է որբանոցի ... Ցետոյ 1921ին վիճակ ...մով մը կ'անցնի Աստանայէն ...Նորթ-եոր։

1911ին հրատարակած է «Հայ Որբերուն Բոյնը» գիր... ...նուիրուած Զէյթունի դէպ...քերուն։

Ուսաւ քաղցկեղէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 12 Մարտ.— Մեր ...ւթեան համար գեղեցիկ վա...ր մը եղաւ Ընկ. Ա. Ջամալ...եանի հիւթեղ բանախօսութիւնը, ...Մարտ 11ին, Սինէմա Սէն Լուի ...ը, որ զարդարուած էր հայ...կական եռագոյնով. եւ հերոսնե...րու նկարներով։

Ներախտաբար Յառաջի սիւ...նակները թոյլ չեն տար յանե...րուն ամփոփել ընկերոջ բանա...խօսութիւնը, որուն նիւթն էր «Հայկական ընդհանուր կացութիւնը»։

Անտեղի եւ մեր դատին համար վնասակար գտնելով տիրող վհատութիւնը, ընկերը փաստեր յիշեց օտար ազգերու պատմութենէն։ Սերպերու ազատագրութիւնը քառասուն տարուան արիւնոտ կռիւներ արժած է այդ երկրին եւ զարհուրելի ջարդեր։ Յոյները զանազան թուականներու մէջ ապստամբած են եւ ենթարկուած ահագին կոտորածներու։ Պուլկարները 1828էն սկսեալ կէս դար շարունակ ապստամբած, կռուած ու կոտորուած են, մինչեւ որ վերջապէս 1878ին ազատագրուած են։

Փոքրիկ Կրետէն տասն անգամ զէնքի դիմած է, մինչեւ իր միացումը Յունաստանի։ Ռումանիոյ ազատագրական շարժումը նոյնպէս 100 տարուան սարսափելի կռիւներու շարք մը եղած էր։ Այնուամենայնիւ այդ ազգերը տոկացին, գիտցան տոկալ եւ անհունօրէն ահագին զոհաբերութիւններով ձեռք բերին ցանկալի անկախութիւնը, երբ այդ ժողովուրդներու կէսը, երբեմն նոյնիսկ մէկ քառորդը հազիւ մնացած էր։

Անցնելով ուղղակի մեր պատմութեան՝ պարզեց թէ Արմէնները եւ Խալտիները միացումէն սկսեալ հայկական բարձրաւանդակը ինչպէ՛ս ընդարձակ թատերաբեմ մը դարձած է յունական ու պարսկական, սասանեան ու հռոմէական, արաբական ու բիւզանդական, օսմանեան ու պարսիկ հակամարտ ուժերու զարհուրելի պատերազմներուն։ Բայց այնուամենայնիւ հայ ժողովուրդը տոկաց եւ հայ ազգը միշտ ապրեցաւ՝ շնորհիւ իր խոր հաւատքին։

Հայը դեռ իր ազգային իտէալին կատարելապէս տիրացած չէ, ինչպէս փոքրիկ Մակեդոնիան ալ, բայց թէ՛ մէկը եւ թէ՛ միւսը վաղը անպայման կը տեսնեն իրենց բաղձանքին իրագործումը։

Թուեց թէ ի՛նչպիսի ճիգերէ ու գերմարդկային ջանքերէ վերջ ներկայ Հայաստանը այսօր կը հանդիսանայ հայեցի կորիզ մը, որ դէպի չորս կողմ ընդարձակուելու պահանջ, հնարաւորութիւն եւ անժխտելի իրաւունք ունի, ո՛չ թէ ի վնաս մեր հարեւաններուն, այլ սահմանակից շրջաններու շատ բնական միացումով։ Ինչո՞ւ սակայն Հայաստանի վարիչները քաղաքացիական արիութիւնը չեն ունենար ընդառաջ երթալու համազգային այս ցանկութեան, երբ խորհրդային օրէնքներու տրամադրութեանց համաձայն, փոքրիկ գիւղ մը, փոքրիկ համայնք մը անգամ երբեւիցէ իրաւունք ունի ինքնորոշում պահանջելու եւ իսկոյն ստանալու։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երբեք չէ եղած ժողովուրդի շահերուն դէմ ու երբեք չպիտի ըլլայ, քանի որ ան շատ բնական կերպով մը նոյնացած է ազգային դատի հետ, եւ միշտ պիտի մղէ ամէնէն ուժեղ պայքարը, մինչեւ որ հայ ժողովուրդը տիրանայ իր հայրենիքին եւ անկախութեան։ Անսայթաք եւ աներկիւղ պիտի շարունակէ մարտնչիլ, մինչեւ որ Հայաստանի վարիչները ստիպուին ըլլալ գոնէ այնքան հայրենասէր որքան վրացի ու թաթար վարիչները։

Սրահը կը թնդար ծափերով։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, ընկերներու եւ համակիրներու յաջող արտասանութիւններէն ու երգերէն վերջ։

∴ Նոյն օրուան իրիկուան իսկ, Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը, որ կազմակերպուած էր ընկեր Ջամալեանի ջանքերով, իր դասախօսութեան յաջորդ օրը, ընտրեց իր վարչութիւնը հետեւեալ կերպով. — Տիկիններ Վերա Թէրզեան՝ Ատենապետուհի, Փայլուն Սարգիսեան՝ Ատենադպրուհի, Վարդուհի Աճարեան՝ Գանձապետուհի, Լուսիա Շէհրէրեան, այրի Տիկին Նոյեմզար Մարտիկեան՝ խորհրդական անդամուհիներ։

Հայ կնոջ այնքան գնահատելի ու կարեւոր այս քայլը տարակոյս չկայ թէ պիտի գայ աւելի շէնք մը դնել Վալանսի հանրային կեանքին մէջ։

Մասնաճիւղը որ ըստ ծրագրի շուտով յարաբերութեան կը մտնէ Մարսէյլի Կեդր. Կարմիր Խաչին հետ, ներկայիս կը համրէ 15 անդամուհի եւ 3 օժանդակ անդամ։ Ունի նաեւ համակիրներու կարեւոր խաւ մը, որ չպիտի ուշանայ, կը հաւատան ինծի, ուղղակի գործնական շրջանակի մէջ մտնել։

Երուանդ Ասատուր

ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անցեալ տարի «Յառաջ»ի մէջ մանրամասն նկարագրեր էի Սէն Մարգրիտ գիւղին դիրքն ու գեղեցկութիւնները, նմանապէս հոն հաստատուած հայ աշխատաւոր ընտանիքներու կենցաղը, փողոցները թափառող կամ օտար դպրոցներ յաճախող հայ մանուկներու խղճալի վիճակը, եւ շեշտեր էի Մանկապարտէզի մը անհրաժեշտութիւնը։

Այս տարի գիւղին բնակչութիւնը դգալապէս աւելցած է։ Գրեթէ մեծամասնութիւնը իրենց սեփական հողին վրայ կառուցած են քարաշէն տուներ եւ կ'ապրին քաղաքի խլացուցիչ ժխորէն ու ապականած մթնոլորտէն հեռու։ Կ'ապրին երազելով ազատ հայրենիք մը, միշտ պատրաստ՝ զոհելու հազարներով շինուած տուներն ու պարտէզները։ Առանց սխալ խօսելու, գրեթէ բոլորն ալ աշխատաւորներ են։ Թէեւ մեծ մասով Թրքախօս, սակայն հայրենասիրութիւնը աւելի զօրաւոր է անոնց հոգիին մէջ, քան հայախօս հայրենակիցներէն շատերուն։ Քառասուն տարեկան Թրքախօս հայ մըն է որ կը պատմէր.

— Մենք Թուրքիոյ մէջ, բանակայներու լուծին տակ չկրցանք մեր մայրենի լեզուն սորվիլ ու այժմ դժբախտ Թրքախօսներ ենք, բայց այս ազատ երկրին մէջ կ'ուզենք մեր զաւակները փրկել այդպիսի թշուառութիւններէ, փափաքելով ունենալ մասուռ-մանկապարտէզ մը Սէն Մարգրիտի մէջ։

Ցուցիչ էին Թրքախօս հայրենակցի այս խօսքերը եւ մանաւանդ դաս մը՝ բոլոր անոնց համար որ հայերէն գիտեն, բայց թուրքերէն կը խօսին միշտ։

Եւ ահա կը տեղեկանանք թէ խօսքէն գործի անցնելով, յիսուն հոգի ժողով մը գումարած եւ ընտրած են թաղականութիւն մը։ Անդամները՝ Ցակոբ Գազազեան (ատենապետ), Յովհաննէս Պէօղէմճեան (ատենադպիր), Մերկեր Ցէր Մերկերեան (գանձապահ), իսկ խորհրդականներ՝ Կղեմէս Քէօսէեան, Գրիգոր Աբէլեան, Կարապետ Գազազեան եւ Արտաշէս։ Անոնց պարտականութիւնն է նախ վարչային խորհուրդէն վաւերացուիլ, երկրորդ միաձայնութեամբ եւ հանգանակութեամբ որոշ պիւտճէ մը ստեղծել, գնելու համար մասուռ-մանկապարտէզի հողը։

Անշուշտ Մարսէյլի վարչային խորհուրդը չի կրնար անտարբեր մնալ ինքնաբերաբար սկսած այս գեղեցիկ շարժման հանդէպ, որուն նախաձեռնող աշխատաւոր ժողովուրդը ամէն բանէ առաջ պէտք ունի վերին մարմիններու բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեան։

Ս. Միլտոնեան

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

ՓՈՒԹԷ ՍԻՒՐ ԱՐԺԱՆ.— 13 Մարտ, Երեքշաբթի օր թաղեցինք ընկ. Վարդգէսն ու իր եղբայրը Մալխաս Մալոեան, որոնք զոհ գացին շոգեկառքի արկածի մը, ինչպէս գրած էր «Յառաջ»։ Դագաղակիրներ բերած էին Entreprise Draurd Frèresը, մեր հայրենակիցները (երկու հատ) Պ. Պ. Մուրատեանը եւ Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէն, զարդարուած եռագոյնով, Ֆրանսերէն եւ հայերէն մակագրութեամբ։ Շատ մը Ֆրանսացի եւ Իտալացի ընտանիքներ ալ բերած էին ծաղիկներ։ Դագաղին կը հետեւէր մօտ 400 հոգի։ Գերեզմանատան մէջ խօսք առաւ քաղաքապետը, որ շատ յուզուած գամբանական մը խօսեցաւ, իր եւ Ֆրանսացի ժողովուրդի խորին ցաւակցութիւնը յայտնելով դժբախտ զոհերու ընտանիքին։

Պ. Մանուկ Մանասեան կարդաց գրութիւն մը, ու այնքան յուզուած էր, որ չկրցաւ մինչեւ վերջ կարդալ եւ հեծկլտուքի մէջ ընդհատեց։ Թաղման արարողութենէն վերջ, բոլոր ներկաները իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին զոհերու ծնողքին։ Հայ գաղութը օտարներու այս համակրանքէն խորապէս ազդուած, փոքրիկ գումար մը հանգանակեց եւ l'Eclaireur de Niceի մէջ Մալոեաններու եւ իր անունով շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետին եւ բոլոր Ֆրանսացիներուն։

Գ. Գէորգեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄՐՑՈՒՄ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 14 Մարտ.— Հ. Մ. Ը. Մ-ի տեղական Ա. խումբը խիստ կարեւոր մրցում մը պիտի ունենայ կիր., Մարտ 18ին Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ-ի դէմ, Վիէնի մարզադաշտին վրայ.

Սոյն մրցումը կը խոստանայ խիստ հետաքրքրական դառնալ երկու քոյր մասնաճիւղներու համար, որոնք ներկայ եղանակին լաւ արդիւնքներ ձեռք բերին ֆրանսական զօրաւոր խումբերու դէմ։ Անշուշտ գաղութը պիտի ուզէ քաջալերել հայ մարզիկները։

Մ. Փափազեան

∴ Հ. Մ. Ը. Մ-ի Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղին ֆութպոլի խումբը մրցեցաւ A. R. Foisyի Բ. խումբին դէմ։ Ա. կիսախաղին հովը եւ արեւը նպաստաւոր ըլլալով, հակառակորդը շահեցաւ երկու նշանակէտ։

Բ. կիսախաղին մեր յառաջապահները սկսան աւելի եռանդով եւ խաղը վերսկսելէ 20 վայրկեան վերջ՝ արդիւնքը հաւասարած էր արդէն։ Բաւական ժամանակ գնդակը մեր եւ հակառակորդ բերդին միջեւ տարուբերելէ վերջ, մեր յառաջապահները գեղեցիկ վայրէջքով մը շահեցան Գ. նշանակէտը։

Խաղը լրանալու հինգ վայրկեան մնացած, ֆրանսացիները օգտուելով սխալէ մը, յաջողեցան շահիլ Գ. նշանակէտը, եւ արդիւնքը մնաց հաւասար, 3-3։ Վերադարձը եղաւ խիստ ուրախ, ոգեւորուած հայկական երգերով։

Զ. Գարիպեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀՌԵԼԻ ՋԱՐԴ.— Քազապլանքայի մօտ գիւղակի մը մէջ կը բնակէին քոյրը, կինը, զարմիկը եւ ծառայ մը։ Դուռան, Ալճերիացի մըն էր, Մոխթար անունով։ Քոյրը զարմիկը մեծ սրահին մէջ, դաշնակին առջեւ նստած, կը նուագէր, երբ ծառան կացինի մէկ հարուածով գետին փռեց զայն։ Աղմուկը լսելով ներս վազեց տիկին քուրքը։

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Փարիզէն եւ գաւառներէն հարցումներ կ'ըլլան մեզի, La Confiance Mutuelle (փոխադարձ վստահութիւն) կոչուած հայկական ընկերութեան մը մասին, որ բազմաթիւ հայերէներ ծարելով, շրջաբերականներ ցրուած է եւ զանազան բարիքներ կը խոստանայ, տասը ֆրանքի անդամավճարի փոխարէն։

Իբրեւ պատասխան, կը փութանք յայտարարել թէ ո՛ր եւ է յանձնարարութիւն չենք կրնար ընել, ծանօթ չըլլալով ոչ կազմակերպիչներուն, ոչ ալ գործին լրջութեան։

Դուռան կացինը դարձուց կնոջը եւ տապալեց զայն։ Ցետոյ վայրագաբար կացինով կտոր կտոր ըրաւ դիակները։ Նոյն պահուն կը հասնէր քուրքը։ Ոճրագործը պահուըտեցաւ բակին մէջ։ Եւ երբ քուրքը դուռը բացաւ, հարուածը հասցնելու համար հանդիպակալէն, ծառան դաշոյնով ծակեց անոր սիրտը։ Ցետոյ կողոպտելով տանը դրամական եւ գոհարեղէնի ամբողջ հարստութիւնը, փախաւ։

Բայց ձերբակալուեցաւ քաղաք մը անդին։

ԳՈՂԵՐԸ.— Մեցի մէջ դատաւոր Սիմոն, իրիկը հանգարտ, տուն կը դառնար։ Դուռը բաց էր։ Զարմացաւ։ Երկու գողեր դուրս ելան։ Դատաւորը սարսափեցաւ։ Գողերուն երեսը սեւ մուրով ծեփուած էր։ Կողոպտած էին ամբողջ տունը, բայց չգոհանալով մերկացուցին դատաւորն ալ եւ մեկնեցան։

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԱԾ.— Ծեբունի տիկին մը, Քլէրի Փորօ, Թիէբաշի մէջ, սենեակը նստեր կը տաքնար վառարանին դէմ, ուր բոցերը կը խաղային։ Ծերունին քնացաւ, գիտելով կակաչի պէս անուշ կարմիրով մը ծաղկած բոցերը։

Կայծ մը ցատկեց դուրս։ Քունի կոգա տկարակազմ ծերունին գգեստը։ Ան արթնցաւ, բայց չկրցաւ մարել բոցը։

Երբ իրիկունը տղան վերադարձաւ, ածուխ դարձած էր դժբախտ կինը։

ԴԻԱԿԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ.— Մէյրիսի մէջ տէր եւ տիկին Տէֆոքուր շաբաթէ մը ի վեր դուրս չէին ելած իրենց տունէն։ Դրացիները կասկածեցան։ Եւ հրաւիրեցին ոստիկանները, որոնք սանդուխ դնելով պատուհանէն ներս մտան։ Նկուղին մէջ արիւնթաթախ փռուած էր Տէֆոքուրի դիակը, արեամբ ծածկուած։ Բովը անշարժ կը հսկէր իր կինը, որ խենդեցեր էր եւ շուարած կը նայէր բոլորը։

Ոճիրին պատճառները անծանօթ կը մնան։

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

...ամսակ Դ.— Ռոմէրաւ. «...» շոգենաւին վրայ. ...երթամ դէպի Փորթ-Սայիտ ...թեան անսահման է։ Երբ ...փօխուած տեղէս Վէրակինի ...իրին աշխատանոցը մտնելը ...կարծեցի թէ կը նուաղէի... ...ը անհետացած էր, ակնոցէն ...աչքերը կը փայլէին, ...անոր ածխուած ու գինուորի ...դէմքին վրայ ճակատը ...ած էր այն եզական, խորունկ ...թէ չեմ ծալքը, որ ուշադրու... ...գրուած էր Լոնտոնի մէջ։ ...ձեռքի՞ը, ամէնէն աւելի ...խոշոր ձեռքերը ճանչցայ, ոչ ...գուն ...կապարագոյն ձեռքերը, զորս մարտիրոսի ձեռքեր կարծած էի Սըր Ուիլըըմսընի աշխատանոցին մէջ ունեցած հանդիպումիս միջոցին, մինչդեռ մարդասպանի ձեռքեր են եղեր անոնք. ձախին վրայ գորշ նշանով մը, հին վէրքի մը հետքը, իբրեւ անջնջելի արիւնի հետք..

«Վէրակինը ծունկի եկած էր ծերունի Վ. իլհէլմին առջեւ, ու երբ սկսաւ խօսիլ խուլ ու կոշտ ձայնով մը, այլեւս ոեւէ կասկած չունեցայ.— Մեր Վէրակին անուանած խորհրդաւոր մարդը մտեր էր Պուլոնեի պզտիկ տան մէջ. Վէրակինը իշխան Վլոֆի ինքնութիւնը առած էր։ Այդ վայրկեանին, նուաղելու աստիճանին եկած, մեքենականօրէն ձեռքերս իրարու միացուցի, ինչպէս առտնօք՝ պզտիկ եղած ատեն, ու սկսայ ցած ձայնով արտասանել քանի մը Ս. Կոյսին աղօթքը, զոր խեղճ մայրս ինծի սորվեցուցած էր..»

— Աստուա՜ծ իմ, գթա Նատէժտայի վրայ

Այս ամսաթը կը վերջանար այս ջերմեռանդ աղօթքով։ Գոյնս չափազանց նետած ըլլալու էր։ Սըր Ուիլըըմսըն ոչ մէկ բառ արտասանեց։ Որքա՞ն ժամանակ տեւեց մեր լռութիւնը, չեմ գիտեր։ Ցայտօրէն Անգլիացին կը սպասէր որ իմ յուզումս անցնէր։

Ու չափազանց քաղցրութեամբ ըսաւ ինծի

— Այս ընթերցանութիւնը շարունակելու իմինակի չէք այլեւս... Ես կը կարդամ ձեզի, ոչ թէ բոլոր այս ամսաթերը, զորս յետոյ դուք կը կարդաք, այլ էական տեղեկագիրը...

— Ի՞նչ օգուտ, ես այլեւս կը մտածեմ փրկութեանը համար այն կեանքին, որուն իր կեանքը զոհեց Բորիս, ու այժմ կը ճանչնամ անձերը..

Սըր Ուիլըըմսըն ձեռքը ուսիս վրայ դրաւ։

— Պէտք է որ շարունակութիւնը գիտնաք.. Թեռնողն է որ կը հրամայէ մեզի...

Ու իր սեղանին քով գալով կարդաց

Յումակ Լ.— «Փորթ Սայիտ.— Երբոր Ջիւլմանը իմ իրեն ներկայացուցած «Պանիէլի կնիքս»ին մեծալիսը առաւ, դէմքը փոխուեցաւ։ Ինծի նայեցաւ համակրանքով — ու սկսաւ եղակի դէմքով խօսիլ հետս։ Եւ բուն խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ անոր հետ, որ՝ ինչպէս քիչ վերջը իմացայ, սպանիչն էր իշխան Վլոֆի։ Ահաւասիկ մեր խօսակցութիւնը բառ առ բառ.—

ԱՆԻԿԱ.— Դուն հո՞ն էիր։

— Այո՛, եւ ես կ'աշխատէի մեծ պետին հրամաններուն համաձայն։

ԱՆ.— Զէկայի՞ն համար։

Պատասխանեցի առանց վարանումի։

— Այո՛, եւ ես կ'աշխատէի մեծ պետին իսկ հրամանին ներքեւ։

ԱՆ.— Ուրեմն ճանչցար Զէրժինսկին, որ կը ղեկավարէ Չէկան։

— Ահաւասիկ մէկը, որ չի վախնար ուրիշ թափելէ, հէ՞։

Դարձեալ գոչեցի

— Ա՜խ, ա՜խ, Ջիւլման, այս անգամ կարգը մերն է ջարդելու համար բոլոր անոնք որոնք մեր ինները Սիպերիա զրկեցին։

ԱՆ.— Այո՛, այո՛, Թշուառականները Արգեօք երբեւիցէ կարելի պիտի ըլլա՞յ գիտնալ թիւը այն ոճիրներուն, որոնք գործուեցան Ցարիսմի գաղտնի կազմակերպութեան՝ Վ. իԹԹէի «Սեւ Հարիւրեակներուն» կողմէ։

Ջիւլմանը կը խնդար, առեղծուածէն գինովցած։ Ընդ փոքրին զարնելով ըսի — «Ապրի՛ Համաշխարհային յեղափոխութիւնը»։

ԱՆ.— Եւ վաղը՝ կարգը Անգլիական դրամատիրութեանն է, եւ յետոյ պահպանողական Ֆրանսացիներուն։

Եւ Ջիւլմանը կը խնդար, կը խնդար։

— Փութա՛, Ջիւլման, որ անհետանալ Վլոֆը առտնօք հայրս կ'սպանէր ասոր կ'տկարացուցիչ տուած է։

ԱՆ.— Ի՞նչ կ'ըսես, Վլո՞ֆը.։ Ա՜խ, բարեկա՛մս, ինչ որ է, ես վրէժդ լուծած եմ։

— Ի՞նչպէս, սիրելի՛ Ջիւլման։

Զայնը իջեցուց

ԱՆ.— Ես էի, կը հասկնա՞ս, ե՛ս էի որ անոր հոգին անդիի աշխարհը զրկեցի, ահա ա՛յս ձեռքերով։

— Դո՞ւն Ջիւլման, դո՞ւն սպաննեցիր Վլոֆը։

Անիկա ցոյց տուաւ ձեռքերը, խնամուած ու մաքրուած ձեռքեր։

(Շար.)

Ցետոյ յայտնեց թէ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ երկուշաբթի օր պիտի համնի։ Ու խնդրեց որ մինչեւ անոր համնիլը ո եւ է քաղաքական խնդիր քննութեան չառնուի։ Այս առաջարկին ուժ տուին գերման պատուիրակ կոմս ֆոն Պէոնսթորֆ եւ խորհրդային պատուիրակ Լիտվինոֆ։ Նախագահ Լուտոն ընդունեց այս առաջարկը, ու աւելցուց թէ խորհրդաժողովը պիտի զբաղի օրակարգի միւս խնդիրներով։

Նախագահը իր բացման ճառին մէջ ի մէջ այլոց ըսաւ.

«— Լրջօրէն պիտի քննենք խորհրդային պատուիրակութեան առաջարկները եւ վճռենք թէ կարելի՞ է նկատի առնել զանոնք, տրուած ըլլալով ներկայ կացութիւնը եւ տիրող հոգեբանական պայմանները.»

Եգիպտական տագնապը լուծուած

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ նոր դահլիճը պիտի կազմէ Վաֆտ կուսակցութեան եւ Խորհրդարանի Նախագահ Մուսթաֆա Նահաս փաշա։ Ազատական կուսակցութիւնը բացառիկ խորհրդաժողով մը գումարելով, որոշեց մասնակցիլ նորակազմ դահլիճին, քանի մը նախարարներով։

Այս ձեւով կը կարծուի թէ նախարարական տագնապը լուծումի մը յանգած է և ժամէ ժամ կը սպասուի որ Նահաս փաշա Թագաւորին ներկայացնէ նոր դահլիճին կազմը։

Համայնավար ցոյցեր Սելանիկի մէջ

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ Մարտ 14ին մօտ 500 համայնավարներ միթինկ գումարած են սինէմայի սրահի մը մէջ, պահանջելով դադրեցնել բանտարկուած համայնավարներու հետապնդումը եւ անոնց Արքիպելագոսի կղզիները փոխադրութիւնը։ Ցուցարարները յետոյ ուղղուեցան դէպի քաղաքապետարան, եւ հակառակ հեծեալ ոստիկանութեան միջամտութեան, մօտ 50 համայնավարներ կրցան շէնքէն ներս մտնել։ Ցոյցերը տեւեցին ամբողջ օրը և որոշ թիւով վարիչներ ձերբակալուեցան։

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ վերջերս հելլէն կառավարութիւնը սաստիկ հալածանքի կ'ենթարկէ Ցունաստանի համայնավարները։ Մէկ անգամէն ձերբակալուած են 240 հոգի։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ ոչնչացնել համայնավար կուսակցութիւնը Ապրիլ 20էն առաջ, երբ տեղի պիտի ունենայ Աշխատանքի ընդհանուր դաշնակցութեան համագումարը։

Ամերիկա եւ Անատոլուի երկաթուղիները

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ ամերիկեան ընկերութիւն մը Թուրք կառավարութենէն մենաշնորհ ստացած է 240 քիլմ. երկաթուղի շինելու համար, 60 միլիոն տոլար ծախքով։ Ստացած է նաեւ Մերսինի եւ Սամսոնի նաւահանգիստներուն մէջ կարգ մը շինութեանց մենաշնորհը։

Այս մասին Անատոլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

«Ճիշտ է թէ այդ իմաստով մենաշնորհի խնդրանք մը ներկայացուած է Թուրք հանրապետական կառավարութեան, բայց մինչեւ հիմա դրական արդիւնք չկայ եւ տակաւին ճշդուած չէ թէ ո՛ր աստիճան լուրջ եւ կարեւոր են այս առթիւ եղած առաջարկները։»

Օդանաւորդները կորսուած

Անգլիա-Ամերիկա Թռիչքը փորձող օդանաւորդ Հինչքլիֆէն եւ իր ճամբու ընկերուհին էլզի Մաքէյէն ցարդ ո եւ է լուր չէ առնուած։ Բոլոր ենթադրութիւնները ջուրը ինկած են եւ ո եւէ հետք չէ գտնուած ո՛չ օդանաւէն եւ ոչ օդանաւորդներէն։

Կորտըն Սինքլէր, որուն համար կ'ըսուէր թէ ընկերակցած է միականի օդանաւորդին, Լոնտոն կը գտնուի։ Ցիշեալը Տիկին Հինչքլիֆի մօտ երթալով յայտնած է թէ իր ամուսինին մեկնելէն երկու ժամ առաջ է միայն որ Տիկին Մաքէյ որոշեց ընկերանալ անոր։

Ալեքսանդր Զուպքոֆի արկածները

Վիլհէլմ կայսեր 62ամեայ քրոջ իշխանուհի Վիքթորիայի երիտասարդ ռուս ամուսինը Ալեքսանդր Զուպքոֆ վերջերս շատ խօսեցնել տուաւ իր վրայ։ Պերլինէն հասած նոր հեռագրի մը համաձայն, արկածախնդիրը մեկնած է պելժիական Քոնկօ, ուր իր ազգականները գործ մը գտած էին իրեն։ Իր մեկնելէն առաջ Քէօլնի ոստիկանութիւնը որոշած էր արդէն իբրեւ անբաղձալի օտարական սահմանէն դուրս հանել զայն։

Իշխանուհին ինք ալ լուր չունէր ամուսինին մեկնելէն, եւ երբ այդ լուրը հաղորդեցին իրեն, յուսահատ վիճակի մատնուեցաւ։

Գանձապահական ոճիր.

Երէկ մանրամասնութիւններ տուած էինք գոհարեղէնի միջնորդ կամթոն Թրիւֆէմի սպանութեան մասին։ Սպանիչը՝ Անթուան Մէսթորինօ նոր խոստովանած թիւններ ըրաւ։ Այսպէս, իր զոհը սպաննած է ո՛չ թէ բռունցքի հարուածով, այլ մատանիներ չափելու երկաթ ձողով մը։

Ոստիկանները Հինգշաբթի կէսօրին Մէսթորինոյի հետ միասին անոր գրասենեակը գացին՝ ոճիրը կրկնել տալու համար։ Գրասենեակին մէջ արիւնի հետքեր շատ կային։ Ոստիկանները մանրակրկիտ քննութիւններ կատարեցին Մէսթորինոյի հինգ սենեակներուն մէջ։ Գանձարկղներուն մէջ գտնուած բոլոր գոհարեղէնները իր ներկայութեան զրուեցան պզտիկ պայուսակի մը մէջ, զոր բանալիով կղպեցին։

Երբ խուզարկութիւնները վերջացան եւ ոստիկանները Մէսթորինօն կը տանէին, այս վերջինին բնակարանին առջեւ խռնուած ահագին բազմութիւն մը սկսաւ պոռալ. «Մա՛հ մարդասպանին. թո՛ղ մեռնի աւազակը»։ Քիչ մնաց ամբոխը բզիկ բզիկ ընէր զայն։

Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ Մէսթորինոյի քենիին տան մէջ, ուր գտնուեցան Թրիւֆէմի մատանին, ժամացոյցը եւ փողկապի ասեղը։ Քենին՝ Օր. Շարնօ, առջի առաւօտ Մէսթորինոյի գրասենեակը երթալով անոր պաշտօնեաներէն Օր. Սիւզան Լանկլուայի յանձնած էր 25.000 ֆրանք արժէքով քարեր, պատուիրելով որ մարդու բան չըսէ։

Մէսթորինօ կառատունէն պէնզին գնած ատեն կեղծ պեխ դրած էր, այդ է պատճառը, որ կառատան տէրը չէր ճանչնար զայն։ Կեղծ պեխ ծախող առեւտրականը իբրեւ վկայ պիտի լսուի։

Գրասենեակէն վերցուած գոհարեղէններու պայուսակը բացուելով գտնուեցաւ մանեակ մը, որ շինուած էր Թրիւֆէմէն առնուած քարերով։ Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ Մէսթորինօ կանխամտածած էր իր ոճիրը։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ Շամոնի կոմիտէի վճռաբանական ժողովը՝ այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Վարուժան ակումբին մէջ։

Ա.—Մարսէյլի Վռամեան ենթակոմիտէի Հրայր, Մուրատ եւ Ընկեր Կարօ խումբերու ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ, Պուլվար Օտտօի մէջ։

Բ.—Ս-ժիւլիէնի Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը, վաղը Կիրակի ժամը 3ին։

Գ.— Ս. Լու Ակնունի խումբին ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։

Դ.— Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ ենթակոմիտէի Արմէն Կարօ, Գէորգ Զաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերու ընկերները, 19 Մարտ Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին վարչութիւնը բոլոր սկաուտներու ծնողներն ու նախկին սկաուտ խմբապետները եւ վարիչները ժողովի կը հրաւիրէ այս օր Շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին Ֆլորիայի սրահը, խիստ կարեւոր խնդիրներու մասին խորհրդակցութիւն մը կատարելու համար։

ՍԵՒԱՍՏԻՈՅ Զատ քաղաքի Հայրենակցական միութեան ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Camp Russe (Victor Hugo No. 11, Marseille. Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները։

ԿԻՒՐԼԷՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 28 Rue Nationale, Billancourt (Seine). Ս. Նաւասարդեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ եւ արտասահմանէն ստացուած նամակներու ընթերցում։ Բոլոր հայրենակիցներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Ե. Դ. ՓՈՒԺԷ ՍԻԻՐ ԱՌԺԱՆԻ «Վռամեան» ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Վարդգէսի եւ իր եղբօր՝ Մալխասս Մալոյեաններու կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան մայրաքաղաքի նախկին հրամանատար գնդապետ Շահխաթունի կըծանուցանէ թէ վաղը կիրակի ժամը 12.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 րիւ Ժան Կուժօն, հոգեհանգիստը պիտի կատարուի ի յիշատակ Երեւանի զունդի զինուորներէն ՔԵՏՐՈՍ ՔԱՐԱՋԱՆԵԱՆի որ տասնմէկ անգամ վիրաւորուած է հայրենիքի համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Առաքել Մկրտիչեան կը փնտռէ Սեբաստացի ջնջնի գիւղէն Կիրակոս Ցակոբեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Լսած ենք որ ներկայիս մեկնած է Ալճերիա եւ ֆրանսական վարժարաններու մէջ ուսուցիչ է։ Իմացնել՝ Առաքել Մկրտիչեանի, 5 Rue du Capitiane Ferber, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— Կը փնտռուի Խալովայի Գըլըճ գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ։ Ընդհ. տարագրութեանց ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համամի շրջանները գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Braila, Rumania.

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Եօզկատի Թէլվիլի գիւղէն Սիրական Գալեան, որ 1923ին Գէյրութէն Պուէնոս-Այրէս գալու ժամանակ աչքը նոպօն ըլլալով Մարսէյլ մնացած է, կը կարծուի Մարսէյլի գիւղերը ըլլալ։ Իմացնել իր եղբօր Վահան Գալեանի, Calle Jean Juan 1537 Buenos Aires, R. Argentina.

— Կը փնտռեմ զաւակս իմ... մը գի Գալ... Գէորգէեան 22 տարեկան ... իր ... ... կորսուած է։ Կը խնդրուի իր ողջ կամ մեռած ըլլալը գիտցողներէն իմացնել իր մօրը, Vahé Der Agopianի, 111 Sentier des Brebis, Vitry Seine. France.

—Բնիկ Բաբերդցի Խաչատուր Գրիգորեան՝ կը փնտռէ իր քոյրը Նոյեմզար Գրիգորեան եւ կամ Խորոսիկեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Խուշուշի, կը յուսացուի թէ 1920ին Սեբաստիայէն եկող որբերուն մէջ կը գտնուի. Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողը նիւթական վարձատրութիւն կը ստանայ։ Գրել իր եղբօր՝ Խաչատուր Գրիգորեանի, Foyer Arménien, 94 Rue de Louvain, Bruxelles.

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Կիրակի ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շարբ Թատրոնը։

ՀԵՂԵՂ

Գարօ Պաղտասարեան պիտի կատարէ Պօրսի փորձեր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gerant H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՄԱՐՏ 1928

18 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 599

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ՛, Է ՄԻԱԿ ԵԼՔԸ

Հին խօսք է.— խոշոր ձուկերը պիտի կլլեն մանրերը։

Ժամանակակից պատմութեան մէջ, թերեւս չէ եղած շրջան մը, ուր այդ կլլողները, խոշոր ձուկերը, այնքան սուր ախորժակ ցոյց տուած ըլլան, որքան այսօր։

Առաջ ալ, անոնք անողոք էին եւ բուռն։ Կը սպառնային, կ'ոճրէին, կը հարստահարէին, յաճախ ըմբոստութեան մղելով փոքրամասնութիւնները։ Բայց, վարիչները տեսակ մը դիւանագիտութիւն կը բանեցնէին, հարուածը անզգալի դարձնելու համար։

Մինչդեռ այսօր լախտը ուղղակի գլխուն կ'իջնէ։

Վարիչները այլեւս չեն ծածկեր իրենց որոշումը։ Եւ, ընդհակառակն կը բարբառին, եթէ դիտողութիւն ըլլայ։ Վերջին օրինակը Իտալիան տուաւ, սպառնալով եղածն ալ խափանել, իբրեւ պատասխան Աւստրիոյ ծանօթ բողոքներուն։

Այսօր, երկար թղթակցութեան մը մէջ, աշխատակից մը կը պատմէ փոքրամասնութեանց տագնապին զանազան ծալքերը։ Ամէն երկրի մէջ ալ նոյն է պատկերը, աւելի կամ նուազ ուժգնութեամբ։

Քիչ անգին կը հրատարակենք, նաեւ, Մուսթաֆա Քէմալի Պոլսոյ օրկանին, «Ճիւմհուրիյէթ»ի խորհրդածութիւնները, թրքացման մասին։

Ազգայնական Թուրքիան իր վճիռը շատոնց տուած է այս մասին, դարմանելու համար Սուլթաններու սխալը, ինչպէս կ'ըսեն իրենք։

Տեղահանութիւններէն եւ ջարդերէն յետոյ, երբ այլ եւս անշան փոքրամասնութիւն մը մնացած է իբրեւ ոչ-թուրք հասարակութիւն, Էնկիւրի կը փորձէ իր ծրագիրը լրացնել խաղաղ միջոցներով։

Դպրոց, գրականութիւն, «Թիւրք Օճաղի», առեւտուր,— ահա Թուրքիոյ նոր զէնքերը։

Ոչ-թուրք դպրոցները շնչահեղձ վիճակի մը մատնուած են արդէն։ Պետական հակողութեան ու քմահաճ միջամտութեանց, թուրք ուսուցիչներու եւ թուրքերէն դասերու տեղատարափ մը ջախջախեր է անոնց մէջքին։

Միւս կողմէ, հրապարակի վրայ, եւ փողոցին մէջ, այնպիսի քաղաքականութեան մը կը հետեւին, որ մէկ իմաստ ունի,— կա՛մ կը թրքանաք եւ այս երկրին հացը կ'ուտէք, եւ կամ «տէֆ» կ'ըլլաք։ Այս վերջինը շատ մը իմաստներ ունի, թրքական բառարանին մէջ։ Եթէ անսաստողները իրենք իրենց չհեռանան, թուրքերը գիտեն զանոնք ի հարկին ասպարէզէն — այս աշխարհէն — քշելու ձեւերը։

Ուրեմն, ամէն տեղ ալ սպառնալիքի տակ են փոքրամասնութիւնները, բացի մեր անգուգակա՛ն հայրենիքէն, ուր իշխանութիւնը չորս հովերուն յանձներ է իր ազգակիցները, բայց հազար կտոր կ'ըլլայ, որպէսզի ո՛ր եւ է նեղութիւն չկրեն 50—60,000 թուրք-թաթարները։

Ամէն տեղ ալ, թունաւորման աստիճանին հասած է ազգայնական թթուն։

Իսկ ինչ որ վրդովիչ է, ամէնէն աւելի անհամբեր կ'երեւան այն ազգերը որոնք տակաւին նոր ազատեցան օտար լուծէ, որոնք իրենց կարգին, չարաչար քամած են օտար բռնակալութեան լեզին։

Վարակումը հասած է մինչեւ յետամնաց երկիրներ, Սուրիա եւ Պարսկաստան։

Բայց եթէ ճակատագրուա՛ծ է որ խոշոր ձուկերը պիտի կլլեն փոքրերը, այդ չի նշանակեր թէ այս վերջինները բոլորովին անճար են, եւ պէտք է ձեռնածալ սպասեն վախճանին։

Գործի կեանքին մէջ ալ, մեծ վաճառատուները կը ձգտին լուծել եւ մարսել փոքր խանութները, մեծ գործարանատէրը կը սպառնայ իր մրցումով խղդել մանր արհեստաւորը։ Եւ սակայն, աշխարհը ո՛չ մէկուն մնացած է, ո՛չ ալ միւսին։

Ազգերու կեանքն ալ կռիւ մըն է, անընդհատ եւ անողոք։ Վա՛յ անոր որ կռուիլ չի գիտեր։ Կամ կը վհատի, կը նահանջէ առաջին հարուածին։

Ոտքի տակ չերթալու համար, միակ արմատական ելքը՝ անփական հայրենիքն է, ազատ եւ անկախ։

Ազգութեան գաղափարին հետ զուգընթաց, պատերազմէն ի վեր յարաճուն ուժգնութեամբ կը զօրանայ նա՛եւ հայրենիքի գաղափարը։

Ամէնէն ակար կամ յետամնաց փոքրամասնութիւնն ալ կը ձգտի իր երդիքը ունենալ, կամ կցուիլ, միանալ արդէն հաստատուած երդիքին։

Ա՛յդ է մեր ճիգն ալ։ Եւ ատո՛ր պէտք է ձգտին մեր բոլոր կազմակերպութիւնները, քաղաքական կուսակցութիւններէն, հայրենակցական միութիւններէն մինչեւ Երեւանի մէջ կազմուած իշխանութիւնը։

Եթէ այդ իշխանութիւնը չըմբռներ իր պարտքը, կամ զայն կը հասկնայ այլանդակ, անբնական հոգեբանութեամբ՛ մը, այս ժողովուրդը կրնայ ուշ-կանուխ սթափեցնել զայն։

Ժողովուրդները անսպառ ուժ ունին իրենց ծոցին մէջ, բոլոր ապիկարներն ու այլասերածները ասպարէզէն քշելու համար։

Ո՛ղջ մնայ հայրենիքի գաղափարը։

Շ.

ՊԱՐՏՔԴ ԿԱՏԱՐԱ՞Ծ ԵՍ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՆՏՈՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ ՎՃՌՈՒԱԾ ԷՆ, ՁԵՒԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիէթ» լրագիրը երկար խմբագրականի մը մէջ, շեշտելով թրքացման վերաբերեալ թելադրութիւնները կ'ընէ, իբրեւ «քաղաքակրթական» միջոցներ (10 մարտ).

— «Մեր հիմնական կազմակերպութեան օրէնքը, որ այս երկրին մէջ ապրող բոլոր հայրենակիցները իբր թուրք կը ճանչնայ, մեր վրայ պարտք դրած է փոքրամասն տարրերը թրքացնել։ Թուրք հանրապետութիւնը հայրենակիցներու միջեւ կրօնքի, յարանուանութեան եւ ազգութեան խտիր չէ ճանչցած եւ ընկերութեան կազմէ ի նորոյ ընդունուած «ազգ» բառին սահմանին մէջ բոլոր հայրենակիցները ընդունած է իբրեւ թուրք։ Հետեւաբար մինչեւ հիմա թուրք ամբողջութենէն անջատ ապրող տարրերը թրքացնելը մեզի համար՝ ազգային պարտականութիւն մը եղած է։ Արդէն Թուրքիա առաջուց ի վեր իր գլխուն քաղաքական աղէտներ բերող փոքրամասնութեանց այս խնդիրը արմատախիլ ընելու համար, ստիպուած է ոչ-թուրք տարրերը թրքացնել։

Օտար տարրերը ազգ. միութեան մէջ ձուլելու մասին ամէնէն աւելի յաջողած է Ամերիկա։

Այնտեղ վարժարանները, ընկերակցութիւնները, մասնաւոր եւ պաշտօնական հաստատութիւնները կ'աշխատին աշխարհի ամէն կողմերէն եկած գաղթականները ամերիկացնել։ Այս քանի մը կէտերը մատնանիշ կ'ընենք, իբրեւ հիմ թրքացման քաղաքականութեան.—

1. Այս երկրին մէջ ամէնէն կարեւոր ուժը վարժարանն է։ Թրքահպատակ ո՛չ մէկ տղայ իր նախնական կրթութիւնը թուրքերէնէ տարբեր լեզուով ստանալու չէ։ Իր նախակրթութիւնը համայնական մասնաւոր վարժարաններու մէջ առնող տղայ մը թրքական խմէալով, թրքական զգացումով եւ թրքական մտայնութեամբ չի կրնար մեծնալ։ Հետեւաբար կառավարութիւնը բոլոր թուրք տղոց պարտադրելու է իրենց նախակրթութ., միմիայն թուրքերէնով եւ թուրք վարժարաններու մէջ ստանալ։

2. Նախակրթութիւնը իր համայնական վարժարանին մէջ ստանալէ ետք, ասպարէզի յատուկ ուսումն ալ օտար վարժարանի մէջ աւարտող երիտասարդէ մը կարելի չէ սպասել որ թրքութեան հետ կապ ունենայ։ Հետեւաբար կառավարութիւնը ոչ-թուրք տարրերուն կեանքի պայքարին մէջ նետուելու համար պէտք ունեցած ծանօթութիւնները տալիք վարժարաններ բանալու է։

3. Ամերիկայի մէջ Երիտասարդաց Քրիստոնէական ընկերակցութիւնները շատ թանկագին ծառայութիւններ կը մատուցանեն, գաղթականները ամերիկացնելու համար։

Մեր մէջ ալ «Թիւրք Օճաղի»ները կրնան մատուցանել այդ ծառայութիւնը, որ միմիայն թուրքերէն լեզուի դաս տալով չըլլար։ Հարկ է Ե. Ք. ընկերակցութիւններուն գործունէութիւնը քննել եւ գործադրել «Թիւրք Օճաղի»ներու միջոցաւ։

4. Թուրքին մշակոյթը եւ ընկերային մակարդակը բարձրացնել պէտք է, ոչ-թուրք տարրերուն մշակոյթը եւ ընկերային պահանջումները գոհացնելու աստիճան։

Տարակոյս չկայ թէ այս միջոցները ժամանակի խնդիր են։ Սակայն ընդունելէ ետք թէ մեզի համար կենսական կարեւորութիւն մը ունի թրքացման խնդիրը, որու հանդէպ մինչեւ հիմա անփութութիւն ցոյց տրուած էր, բնաւ դժուար չէ այդ միջոցները աստիճանաբար գործադրել եւ երկրին մէջ թրքական կատարեալ միութիւն մը առաջ բերել։»

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

Է. Ցանկ

	Ֆր.
Լէժին	20
Մ. Պարոնվարդեան	10
Զ.	5
Հ. Խանէտանեան	10
Արամ Չաքրեան	25
Հրաչեայ Ապաճեան	25
Հատէմեան	20
Ն. Ա.	5
Վ. Կէօքճեան	5
Գ. Քէշիշեան	10
Կ. Կճաւեան	20
S.P.C.ի հայ բանուորներէն՝	
Ղազարոս Խաչատուրեան	10
Ոսն	10
Մ. Նալճեան	10
Տիկ. Մ. Պօյաճեան	5
Օր. Ս. Էլիզէեան	10
Օր. Ց. Փիլէնեան	10
Տիկ. Ա. Տէմիրճեան	5
Տիկ. Ե. Ճիհօնեան	5
Կ. Պատիկեան	5
Մ. Մեծպաչեան	10
Օր. Մ. Թթճեան	5
Տիկ. Ոսն.	5
Գումար	245
Զ. Ցանկին գումարը	2430
Ընդհ. գումար	2675

ՀԱՅԻՆ գինը դարձեալ կը բարձրանայ։ Մարտ 22էն սկսեալ քիլօն պիտի ծախուի 2 ֆր. 10ի։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ժամը պիտի սկսի 14էն 15 Ապրիլ լուսնալիք գիշերը։

Ֆօթօ՝ ԱՐԱՔՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱՆԿԱՐԸ

(Առանձին պիտի հրատարակենք Լոնտոն գացող խումբին նկարը)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԵՓԹԸՆ ՊԷՆԷԹ ՊԱՐԶ ԼՐՏԵՍ ՄԸ

ՀԵԼԼԷՆ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ ՔԱՐՏԷՍԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾԱԽՈՒԱԾ

Օրը օրին մանրամասնութիւններ հաղորդեցինք Ցունաստանի մէջ երեւան հանուած կեղծարարութեան մասին, որուն գլխաւոր դերակատարն է Պոլսոյ անգլիական Տեղեկատու Դիւանին պետ՝ քէփթըն Պէնէթ։ Վերջին թղթարերով առնուած յունական թերթերը հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.

Հաստատուած է որ լոնդրոյ առարկայ ընկերութիւնը կազմող անձնաւորութիւնները միայն Համիտի ժառանգութեան խնդրով չէր որ կը զբաղէին, այլ լրտեսական լիւտ ցանցով մը կը հետամտէին երկրին զինուորական եւ նաւային գաղտնիքներուն տեղեկանալ եւ մեծ գիներով զանոնք ծախել դրացի երկիրներու սպասակալներուն։

Ընկերութիւնը զանազան միջոցներով բազմաթիւ կիներու օգնութեամբ յաջողած է, յոյն սպայակոյտի փոքր Ասիոյ տեղագրական քարտէսները ձեռք ձգել եւ յետոյ զանոնք ծախել Թուրքիոյ։ Սելանիկի նաւահանգիստի ամրութիւններուն յատակագիծն ալ պալքանեան պետութեան մը (իմա՛ Սերպիա) ծախուած է։ Լրտեսները թէեւ յաջողած են զինուորական զանազան գաղտնիքներու ալ տիրանալ, սակայն զանոնք Պուլկարիոյ ծախելու առեն, սահմանագլուխին վրայ ձերբակալուած են հելլէն իշխանութիւններու կողմէ։

Լրտեսական խումբին գլխաւոր գործիչները եղած են, անգլիահպատակ հարիւրապետ Պէնէթ՝ իբր պետ եւ իր կինը, Նիքոլոփուլոս, Պաղեարտաքիս, Մավրաքիս եւ պուլկարուհի էլլի։ Լրտեսները յաջողած են յարաբերութեան մտնել զօր. Քոնտիլիսի հետ, զայն խաբելով թէ ի նպաստ Յունաստանի կ'աշխատին։ Նոյնպէս 1922ի յեղափոխութեան փաստթղթաց կարեւոր վաւերներու ժանդակութիւնը ապահոված են։ Նշանակելի պարագայ մըն է որ լրտեսները փոխն ի փոխ ծախած են զիրենք օգտագործող պետութիւններու գաղտնիքները ուրիշ կառավարութիւններու եւ այսպէսով մեծ գումարներ գրպանած։

Այս յայտնութիւններուն հետեւանքով, պատերազմական նախարար զօր. Մազարաքիս երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցած է սպայակոյտի փոխ պետ՝ վրոնդօ Մատիի հետ, եւ հրահանգած է վերջինին, ճշմարտել ի վնաս հելլէն բանակին տեղի ունեցած գործութիւններու ի՞նչ աստիճան իրականութեան համապատասխանելը։ Լրտեսական այս խնդիրը մեծ յուզում պատճառած է պաշտօնական շրջանակներուն եւ հանրային կարծիքին։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԱԼ ՄԵՂՍԱԿԻՑ

Նախնական քննութիւնները ցոյց տուած են թէ լրտեսական կազմակերպութեան կը մասնակցէին նաեւ երկու Հայեր՝ Արմենակ Բանտիկեան եւ Բէնլեան, որոնցմէ առաջինը այժմ կը գտնուի Էնկիւրի։ Հաստատուած է թէ Արմենակ Բանտիկեան բազմաթիւ անգամներ ճամբորդած է Աթէնքէն Էնկիւրի եւ Էնկիւրիէն Աթէնք։ Կազմակերպութեան հետ գաղտնի կապեր ունի նաեւ իշխան Սապահէտտինի աղջիկը, որ վեց ամիս առաջ Փարիզէն հոս եկած էր, իր հետ բերելով նորաձեւութեանց հաստատութեան մը ապրանքները, որոնց ներածման համար կառավարութիւնը այդ ժամանակ պահանջեց հարիւր հազար տրախմի։ Թերթերը կը յիշեցնեն թէ Սապահէտտինի աղջիկը երեք շաբաթ մնացած է Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ, միշտ գաղտնի ոստիկանութեան հսկողութեան տակ գտնուելով։

Պատերազմական նախարարութեան մէջ կ'անգիտանան թէ ո՞ր փաստաթուղթերը գողցուած են։

Ծովային նախարարը հրաման ըրած է դասաւորել նաւատորմին արշիւները, երեւան հանելու համար գողցուած փաստաթուղթերը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

ՄԵԾԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՋՈՒԼԵԼ ՓՈՔՐԵՐԸ

Քաղաքական հորիզոնը պահ մը մթագնեցաւ, Աւստրիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ եղած բողոքներուն առթիւ։

Երեսփոխան Կոլբ կը բողոքէր Հարաւային Տիրոլի մէջ գործադրուած իտալացման մեթոտներուն դէմ, եւ իտալահպատակ գերմաններու գերմաներէն խօսելու, սորվեցնելու, գերման մնալու իրաւունքը կը պահանջէր։

Այդ բողոքը պիտի մնար անլսելի, իտալական մամուլը պիտի մնար անտարբեր՝ եթէ վարչապետ Զայբէլ խոհեմ բառերով համամտութիւն չյայտնէր։ Բարոյական աստուածաբանութեան երբեմնի ուսուցիչը, դիրապայծառ Զայբէլ, պաշտպան հանդիսացաւ աւելի վերին Ատիճէի կաթոլիկ կղերին, որ կը պահանջէր գերմաներէն լեզուով դասաւանդել կրօնագիտութիւնը, մինչդեռ ֆաշիստ կառավարութիւնը պարտադրած է իտալերէնը տարրական նախակրթարաններու մէջ։

Իտալիոյ վարչապետը տուաւ հատու պատասխան մը։ Ան կը մերժէ քաղաքական եւ ազգային սահմաններու տարբերութիւնները։ Իտալիոյ համար չկան Գերմաններ, Սլաւներ, կան միմիայն Իտալացիներ։ «Իտալիան քաղաքականօրէն միացած, ցեղագրականօրէն համասեռ է Եւրոպայի ուրիշ մէկ պետութենէն աւելի»։

Չնչելէ ետք աշխարհագրական անունը Տիրոլ, և զայն կոչելով վերին Ատիճէ, Իտալիա կը ձգտի ձուլել փոքրամասնութիւնները։ Ջնջուած են տեղական յորջորջումները, իտալացած փողոցներու անունները։ Պարտաւորիչ է իտալերէնը։ Անցեալները քահանայ մը սլաւերէն խրատաբերէնյ քարոզ կուտար Տրիէստէի օ՞րթոտոքս եկեղեցիին ˝մէջ։ Իտալացի մը ներս կը մտնէ կը պահանջէ որ իտալերէն քարոզէ։ Քահանան կը բողոքէ, եպիսկոպոսարան կը դիմէ, ժողովուրդը կը ցրուի։

Իտալիոյ հիւսիսային սահմաններուն վրայ կ'ապրին՝ վերին Ատիճէի՝ մէջ 200.000 Գերմաններ, Տրիէստէի գաւառին մէջ 100,000Սերպ-Խրուատներ, 260,000 Սլովէններ, Պիզինոյի մէջ 2000ի մօտ Ռումէններ։

Մուսոլինիի համար փոքրամասնութեան հարց չկայ ոչ իսկ միջազգային տեսակէտէն։ Ան առաւելն «ներքին հարց մըն է եւ ոչ ոք իրաւունք ունի միջամուխ ըլլալու մեծ պետութեան մը ներքին գործերուն»։ Դուչէն դիտել տուաւ որ Իտալիան «Աւստրիոյ աշակերտը չէ, դար մը ամբողջ Եւրոպայի կէսին ճամբաները դահիճներով լեցուն լինելով, ...»։ Պատմութեան հեգնութիւնն է անշուշտ, որ ազգութեան սկզբունքին կատաղի հակառակորդները, կախաղաններ փառաբանողները, լեզուական ազատութիւն պահանջեն ուրիշ երկրի մը համար՝ երբ կը գլանան տարրական իրաւունքները Մաճառներուն, իրենց հայրենակիցներուն, երէկուան զէնքի եղբայրներուն։

Դիկտատորը դիտել տուաւ թէ դեռ 15 թերթեր կը տպուին գերմաներէն եւ թէ նախկին թշնամիները այսօր իտալահպատակ դառնալով, կը վայելեն Իտալացիներու իրաւունքները։ Պատերազմի հաշմանդամները հաւասարապէս ռոճիկ կը ստանան, որքեր պատերազմի սրբեր կը համարուին պետութենէն։ Հազարաւոր պատանիներ ինքնաբերաբար կը յաճախեն իտալական դպրոցներ տարրական եւ երկրորդական։

Իտալաւստրիական միջադէպը անգամ մըն ալ կը յուզէ ցեղագրական հարցը, համաձայն ձգտումը, աշխարհագրական քարտէսի սրբագրութեան պէտքը։

Ազգայնութեան զգացումին համեմատ կ'աւելնայ ձուլման ճնշումը։ Ամէնուրեք ազգերը կ'ուզեն պահել իրենց ինքնութիւնը, լեզուն մանաւանդ, ամէնէն ակնառու յատկանիշը ցեղին եւ ամէն տեղ նոյնքան ուժգնութեամբ կը ջանան ջնջել այդ յատկանիշը, ձուլել փոքրամասնութիւնը, անգիտանալ իրաւունքները։ Ամէն տեղ քաղաքական սահմանները, ցեղային, լեզուական սահմանները կ'ուզեն փոխել։

Յայտնի է որ Աւստրիոյ փափաքն է Գերմանիոյ միանալ եւ Գերմանիոյ ձգտումն է խլացնել Աւստրիան։ Գերմանիոյ համար հոն է պետութեան սահմանը ուր կը գտնուի գերման ցեղը։ Համագերման վարդապետութեան տեսակէտէն, ցեղային իրականութիւն մը միայն գոյութիւն ունի, որուն վրայ հիմնուելու են քաղաք. սահմանները։ Հոս կը բախին համագերմանութիւն եւ ֆաշիսմ, մէկը գերազանցօրէն ցեղագրական, միւսը՝ ազգայնական։ Ֆաշիսմին համար ալ հոն է Իտալիան, ուր կայ իտալացի գաղութ մը, իտալական լեզուն։

Գերման քաղաքականութեան նպատակն է հասնիլ Ադրիական, տիրապետել Կեդրոնական Եւրոպայի, Պալթիքէն Միջերկրականու Արեւելքը կ... Սլաւը, արեւմուտքը՝ նոր-լատինը։ Անցեալ ՚դարէն ի վեր այս երեք խումբերը կը վարեն եւրոպական քաղաքականութիւնը։ Առաջինները չունին յարակցութիւն, մանաւանդ կրօնական տեսակէտով (Լեհաստան՝ կաթոլիկ, Ռուսը՝ օրթոտոքս, Չեխը՝ կաթոլիկ, Սերպիոր խառնուրդ), վերջինները չունին միութիւն, մրցակիցներ են, մինչդեռ գերման տարրը աւելի յարակցութիւն ունի, աշխարհագրական առաւելութիւն եւ տնտեսական շահերու նոյնութիւն։

Փոքրիկ պետութիւններ ստիպուած են յածիլ մէկ կամ միւս խումբին շրջանակին մէջ։ Փոքրամասնութիւնները կը մնան տիրապետողներու ենթակայ, յետպատերազմի դաշնագիրներ մեռեալ տառ։ Ահա՝ Արեւելքն ալ կը շարժի, Հնդիկը կ'արթննայ, կը յախտապէ Աֆղանը, որուն արքան կ'ողջագուրուի հզօր պետութիւններու պետերուն հետ։ Պարսիկը իր գոյութիւնը ցոյց կուտայ։ Միջագետքի Արաբներն անգամ, որոնք պատերազմէն առաջ հազիւ տասը վարժարաններ ունէին աղջիկներու համար, մօտ 50 կրթարան կը հաշուեն այսօր 10,000 աշակերտուհիներով։ Վաղը պիտի պարտադրեն արաբերէնը ամէնուն։ Հազիւ ազատագրուած ժողովուրդներ կը դառնան ճնշող եւ բռնակալ։

Պատերազմէն ետք գծուած քարտէսը չի համապատասխաներ ազգութիւններու քարտէսին։ Գծողները, գգալով պակասը, տեսնելով թերին, փոքրամասնութեան մը իրաւասութիւններ սահմաններ են փոքրիկ պետութիւններու համար։ Տեղ տեղ ալ հանրաքուէով միացած՝ մեծամասնութեան փափաքած պետութեան հետ։ Հոն ուր մեծամասնութիւն մը կայ, փոքրամասնութիւն մըն ալ կայ յաճախ տարբեր կրօնքով-լեզուով, ցեղով եւ որ կը գտնուի քուէին, չի համակերպիր անշուշտ, կամ կը ձգտի պահել ինքնութիւնը կամ կը հեռանայ։ 1920 Փետր. 10ին Շլէզվիկի հանրաքուէով Դանիա կը վերստանար դանիական գաւառը, 75,023 քուէ Տանիմարքայի, 25,176 Գերմանիոյ հետ միանալու տրուած էին։ Այս վերջինները ստիպուեցան՝ ընդունիլ նոր հայրենիքը։ Ընդհակառակն 8947 Դանիացիներ ստիպուեցան մնալ գերման, որովհետեւ 26,911 Գերմաններ Փլէնսպուրկի մէջ քուէարկեցին Գերմանիոյ համար։

Պոզէն քաղաքը Թողուցին Լեհաստանի, գերման տարրը հեռացաւ, պաշտօնեաներ միայն Ա...ցին Պոզնանիայի Գերմաններ միայն կը մնան հաւատարիմ ծննդավայրին, որովհետեւ հաստատուած են դարերէ ի վեր։

Ձուլման քաղաքականութեան կը հետեւին Գերմանիա, Լեհաստան, Սերպիա՝ Խրուատիոյ եւ Մակեդոնիայի մէջ, Ռումանիա՝ Տրանսիլվանիայի եւ Բեսարաբիայի մէջ։

Պատերազմէն առաջ գերման կառավարութիւնը գերմանացնել կը ջանար Լեհը, հեռացնելով բնագաւառէն, հողը Գերմաններու ծախել տալով, դպրոցները ճնշելով։ Իշխան Բիւլով կայսերական Գերմանիա զարձով կ'արգարացնէր նպատակն ու մեթոտները յանուն ցեղային սկզբունքին եւ գերման տարրին պաշտպանութեան։ Այդ մեթոտներուն պատճառով, բազմաթիւ Լեհեր գաղթած են Գերմանիոյ զանազան կողմերը։ Գերմանիա կը յուսար ձուլել զանոնք, բայց անկարող եղաւ. այսօր 1,150.000 Լեհեր կը մնան Գերմանիոյ հպատակ, բայց լեհերէն կը խօսին եւ կաթոլիկ են։

Վերսայլի վեհաժողովին նորկայանալու բախտը չունեցան երկու սերպ գերմաններ, Պարմ եւ Գրիւլ, որոնք ինքնավարութիւն կը պահանջէին 150,000 ցեղակիցներու համար։ Ասոնք սլաւներ են, կաթոլիկ կրօնով և սեփական լեզուի տէր։ Իրենց պաշտօնական անունն է Վանտեր, համախմբուած Կոտպիւսի շուրջ, Լիւզասի մէջ։ Վանտեր, Լեհեր, Չեխեր եւ բոլոր օտար տարրեր պարտաւորուած են գերմաներէն խօսիլ, գերման անուններ գործածել, գերմանանալ։ Պարտաւորուած են յաճախ կալուածները ծախել Գերմաններու։ Չեն կրնար կալուածներու տէր ըլլալ։ Ազգայնական բազմաթիւ կազմակերպութիւններ ամէն՝ միջոցներով, նոյն իսկ սպառնալիքով, կ'ուզեն պարտադրել գերմանութիւնը։

Թիւրք օճախի կազմակերպութիւնը, Թուրքերէն խօսելու բռնութիւնը, Թրքացնելու ձգտումը, գերման մեթոտի մը հետեւողութիւնը Վոսփորի ափերուն վրայ, նոյն նպատակն ունի. — ձուլել տարալեզու տարրերը, կազմել Թուրք ժողովուրդ մը միեւնոյն Թուրք սահմաններու տակ, ազատիլ փոքրամասնութիւններու մղձաւանջէն։

Չեխ կառավարութիւնը, ջանաց նրբանցք մը ունենալ Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ Քաղաքականապէս ձախողելով տնտեսապէս ձեռք անցընել կուզէ հողամաս մը, աղքատացած Հունգարներու ձեռքէն գնելով հող ու տուն՝ մերձենալու համար Ուքրանիոյ։

Աւստրիան, ազգային ու ցեղային ինքնավարութեան պաշտպանը, գերմանացուցած է Բուրգէնլանդի մաճառ վարժարանները։ Ուսուցիչներուն եւ վարժուհիներուն արգիլուած է մաճառերէն խօսիլ։ Ինչպէս Թուրքը կը գանգատի որ դեռ հայերէն ու յունարէն խօսողներ կան Պոլսոյ մէջ, Բուրգէնլանդի մէջ ալ հարիւրապետ մը կը բողոքէր որ տակաւին հունգարերէն խօսողներ կային աւստրիական հայրենիքին մէջ։ Հողային նոր օրէնսգիծ մը կը պարտաւորէ մեծ սեփականութիւնները բաժնել եւ այս պահուն գերման գիւղացին կը շահի, որովհետեւ Մաճառն իրաւունք չունի հող գնելու։

Ազգայնութեան պայքարը կը մղեն նաեւ Ռումանիոյ մէջ՝ Ուքրաններ եւ Մաճառներ, Լեհաստանի մէջ՝ Ռութէններ։ Ո՞րքան պիտի տեւէ այս պայքարը։ Սերունդէ մը անհետացած է Մաճառը Աւստրիայէն, երկու սերունդէն՝ Գերման Իտալիայէն եւ Լեհաստանէն, Լեհը՝ Գերմանիայէն։

Իրացում եւ ձուլում բռնական չեն տակաւին անհետացման ցեղային յատկանիշերու, որոնք դարերու արգիւնք են։ Իտալախօս սլաւն ու գերմանը կը մնան սլաւ եւ գերման մտայնութեամբ

ԵՍԹԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

եբրայական հին աւանդութիւն

Պատմութիւն բաբբունի Սիմոնի որդի Եոշէի, որ գրուած է Սուրբ Միդրաշիմի նուիրական Միդրաշ Նիր Հաշիրիմ գիրքին մէջ։

Իսրայէ՜լ մտիկ ըրէ, մէ՛կ է մեր Տէր Աստուածը։

. .

Այն օրերուն, Սիդոն՝ ամէնէն զօրեղ քաղաքին մէջ կ'ապրէր Իսրայելացի մը, որ ունէր ամէն հարստութիւն, եւ կը վայելէր բոլոր այցելուներուն յարգանքը, նոյն իսկ օտարականներուն։ Ամբողջ Սիդոնի մէջ չկար մէկը, որ այդքան գեղեցիկ կին մը ունենար, ինչու որ անոր կնոջ գեղեցկութիւնը նման էր Սարայի գեղեցկութեան, որուն հրապոյրներով բոցավառեցաւ Եգիպտոսի ամբողջ երկիրը։

Սակայն այս հարուստ մարդը երբեք երջանիկ չէր, որովհետեւ երախայի մը ճիչը չթնդացուց իր բնակարանը, մանուկի մը ձայնը չզուարթացուց իր սիրտը։ Եւ մարդիկ ասոր համար կը յանդիմանէին զինք ու կ'ըսէին.

— Միթէ չլսեցի՞ր բաբբունիները, որոնք այսպէս կը քարոզեն. «Երբ այր մը տասը տարի կ'ապրի կնոջ մը հետ եւ զաւակ չունենար, պէտք է արձակէ զայն, տալով իր օժիտը, ինչպէս գրուած է օրէնքին մէջ։ Որովհետեւ այրը թերեւս արժանի չէ գտնուած իր սերունդը յաւերժացնելու այդ կնոջը հետ»։

Իսկ ուրիշներ ալ կը մեղադրէին կինը, հաւատացած ըլլալով որ գեղեցկութիւնը հպարտացուցած էր զայն, եւ ամլութիւնը պատիժ մըն էր այդ հպարտութեան։

Արդ, առտու մը, Սիդոնի մեծատուն վաճառականը եւ իր կինը եկան ապաւինելու դրանը առջեւ բաբբունի Սիմոնի որդի Եոշէի, եւ խոնարհելով ողջոյն տուին.

— Սալէմ ալէյքում (բարեւ ձեր վրայ ըլլայ)։

Բաբունին բնաւ չնայեցաւ կնոջ վրայ, որովհետեւ սուրբ մարդոց ՝արգիլուած է դիտել կնոջ մը նոյնիսկ կրունկը։ Սակայն զգաց կնոջ հրապոյրը, որ իր ներկայութեամբ լեցուց ամբողջ բնակարանը, ինչպէս խունկը այն ծաղիկներուն, զորս Աղօթքի Հրեշտակը հիւսած է իր ձեռքովը։ Եւ բաբբունին հասկցաւ, որ կինը կուլար։

Այն ատեն ամուսինը կանգնեցաւ եւ ըսաւ.

Դասէ՛ Անցաւ տասը տարին, երբ ես ամուսնացայ Եսթերի հետ։ Այն ատեն ես քսան տարեկան էի եւ կը փափաքէի հնազանդիլ պատուիրանքին, որ կ'ըսէ. «Ով որ չամուսնանար քսան տարեկան ըլլալէ յետոյ, ըմբոստացած կ'ըլլայ Աստուծոյ դէմ»։ Ո՛վ բաբբունի, դուն գիտես արդէն, Սիդոնի ամէնէն գմայլելի կոյսն էր Եսթեր. անիկա իմ սիրտիս մէջ կիներուն ամէնէն քաղցրը եւ ամէնէն սիրելին էր, որովհետեւ երբեք թերութիւն չգտայ իր մէջ եւ ոչ ալ կեղծիք՝ իր սիրտին մէջ։

Այնուհետեւ ես եղայ հարուստ վաճառական մը։ Տիւրոսի մարդիկը կը ճանչնան զիս, եւ Կարթագինէի վաճառականները իմ անունովս կ'երդուընեն. Բազմաթիւ նաւեր ունիմ, որոնք Օֆիրէն ոսկի եւ փղոսկր կը բերեն, եւ Արեւելքէն մեծագին ակնեղէններ կը փոխադրեն։ Եղնգաքարէ անօթներ ունիմ եւ զմրուխտէ սկիհներ, որոնք բանուած են զմայլելի եղանակով մը։ Եւ դեռ ձեռ ունիմ ու կառքեր։ Զկայ իշխան մը, որ ինձմէ աւելի հարստութիւն ունենայ։ Եւ այս ամէնը կը պարտիմ, —Թող օրհնեա՛լ ըլլայ անունը,— Ամենասուրբին օրհնութեան, ինչպէս նաեւ կնոջս՝ Եսթերի, որ իմաստուն, քաջ եւ խորագէտ է իր խրատներուն մէջ։

Սակայն, ո՛վ բաբբունի, յօժարութեամբ կուտայի ինչքերս, եթէ կարելի ըլլար զաւա՛կ մը ունենալ, որպէսզի ե՛ս ալ ճանչցուէի իբրեւ հայր Իսրայէլի մէջ։ Ամենասուրբը,— Թող օրհնեա՛լ ըլլայ իր անունը,— չշնորհեց ինծի բաղձանքս վախնամ անարժան նկատուեցայ զաւակ ունենալու այս գեղեցի՛կ, այս բարի՛ կնոջմէս։ Ահա թէ ինչո՛ւ համար եկայ քեզի, խնդրելով որ գրես մեր ամուսնալուծման օրինական թուղթը։ Որովհետեւ որոշած եմ Եսթերի տալ արձակման թուղթ մը, եւ հարստութեանս լաւագոյն բաժինը. եւ թող ՝դադրի՛ մեղադրանքը մեր վրայէն, Իսրայէլի առջեւ։

. .

Եւ բաբբունին Սիմոն որդի Եոշէի, երազի մէջ թաղուած, շոյեց իր մօրուքին աղօտ արծաթը։ Շէքինահի լուսթիւնը հանգչեցաւ անոնց վրայ։ Եւ Սիդոն վաճառաշահ քաղաքին աղմուկը կը հասնէր անոնց ականջին, խուլ բզզիւնի մը նման, ինչպէս ծովին հեռաւո՛ր մրմունջը։

Այն ատեն խօսեցաւ բաբբունի։ Եւ Եսթեր, որ կը դիտէր զայն, զգաց որ կը ժպտէին իր աչքերը, թէեւ սուրբին շրթները բնաւ ժպիտ մը չարտայայտեցին։ Բայց թերեւս անոր աչքերը քաղցրացան՝ դիտելով երկուքին սիրտերուն խորը։

— Որդի՛, ամբողջ Իսրայէլ պիտի զայթակղի, եթէ ընես բաժնիլ պէտ. աճապարանքով եւ առանց լուր տալու ժողովուրդին, ինչպէս յարմար է։ Մարդիկ պիտի կարծեն, որ Եսթեր բարի կին մը չէ, կամ դուն շատ պահանջկոտ ամուսին մըն ես։ Ճիշդ չէ արհամարհանքի նշաւակ դառնալ։ Դարձի՛ր տուն, եւ պատրաստէ մեծ խնճոյք մը. հրաւիրէ քու բարեկամներդ, կնոջդ բարեկամները, եւ բոլոր անոնք, որ ներկայ էին հարսնիքիդ։ Խօսէ անոնց այնպէս, ինչպէս պատուաւոր մարդ մը կը խօսի պատուաւոր մարդոց հետ։ Բացատրէ անոնց թէ ինչո՛ւ կ'ընես այդպէս, եւ հասկցուր թէ ոչինչ կայ մեղադրելի Եսթերի կողմէն։ Յետոյ յաջորդ օրը եկո՛ւր տեսնել զիս, որպէս զի գրեմ թուղթը։

. .

Այսպէս մեծ խնճոյք մը տրուեցաւ եւ բազմաթիւ հիւրեր կանչուեցան։ Անոնց մէջ էին նաեւ բոլոր անոնք, որ ներկայ եղեր էին Եսթերի հարսնիքին, բացի անոնցմէ, անշուշտ, զորս Ազրայէլի ձեռքը հնձած էր։ Ադնիւ գինիներ պարպուեցան, միսերը ծխացին ոսկեղէն սկուտեղներու վրայ, եւ բիւրաքանչիւր կոչնականի արմուկին քով դրուած էին եղնգաքարէ սկիհներ։

Եւ ամուսինը խօսքը ուղղեց իր կնոջ, ի ներկայութեան բոլոր հիւրերուն։ Եւ քաղցրութեամբ խօսեցաւ այսպէս.

— Միասին ապրեցանք սիրելով իրար, Եսթեր, տասը երջանիկ տարիներ։ Եթէ այսօր կը բաժնուինք իրարմէ, գիտես որ նուազ սիրելուս համար չէ, այլ միայն անո՛ր համար, որ Ամենասուրբը չհաճեցաւ օրհնել մեր միութիւնը, շնորհելով մեզի զաւակներ։ Եւ որպէս զի հաստատեմ թէ կը սիրեմ քեզ միշտ, թէ բարիք միայն կը կամենամ քեզի, կը խնդրեմ քեզմէ, որ հետդ տանիս իմ տունէս՝ ինչ որ ուզես, նոյն իսկ ամբողջ ակնեղէնները, կամ ամբողջ ակնեղէն... մեծագին։

. .

Կարկաչեցի՛ն գինիները, գիշերը սահեցաւ երգով ու ..., մինչեւ որ կոչնականներուն գլուխները չափէն ... ծանրացան, եւ անոնց ... ները բզզացին մեղուներու ... գին նման։ Այլ եւս ... շարժելէ անոնց մօրուքներ ... ծաղէն։ Խոր քուն մը իջա ... նոնց վրայ։

Այն ատեն Եսթեր կանչ... նաժիշտները եւ ըսաւ.

— Կը տեսնէ՞ք։ Ամուսինս ... քնանալ խորո՛նկ։ Կառաց ... տարէք զայն հօրս տունը ... պիտի գամ ես ալ հիմա։

. .

Յաջորդ օրը, երբ ամ... արթնցաւ, ինքզինք գտա ... ծանօթ տան մը սենեակին ... Սակայն անծանօթ չէին ... պուրը այն կնոջ, որ քովը ... տեր էր, փղոսկրեայ մահիճ... որոնք կը զգուէին իր սիրո ... քաղցրութիւնը ծունկերուն ... րոնց վրայ կը հանգչէր իր գ... խը, փայլը խոր աչքերուն, որո... կը թափանցէին իր նայուա... քին, — ան զուշակեց որ ... հանգչէր Եսթերի բազուկներ... մէջ։ Այն ատեն, սակայն ... շերուան ցաւագին երազնե... տարուած, ըսաւ.

— Կի՛ն դու, ի՞նչ ըրիր։

Եւ լսեց Եսթերի ձայնը ... ւելի քաղցր, քան վաղուա... զանգերուն թրթռումներու ... չէն։

— Ո՛վ իմ ամուսինս, ... ինծի չհրամայեցիր մի՞թէ ... րել ու հետս առնել քու ... բանէդ՝ ինչ որ ուզէի։ Արդ ... միայն ընտրեցի, եւ բերի ... տունը, որովհետեւ կը սի... քեզ աշխարհի վրայ ամէն... աւելի։ Հիմա պիտի ուզէ՞ր ... լքել։

Եւ ամուսինը չէր կրնար ... տել զայն, որովհետեւ իր ... ցունքները մթնցուցեր էին ... քերը։ Սակայն մտիկ ... նոր ձայնին երաժշտութիւնը ... կ'արտասանէր Հաւթի ... խօսքերը, այնքան հին, ... այնքան նոր՝ այն սիրտ... համար, որոնք կը սիրեն։

«Ո՛ւր որ երթաս, հոն պի... գամ, ո՛ւր որ բնակիս, հոն պի... բնակիմ։ Միայն մահուան ... տակը պիտի կրնայ բաժնել ... որովհետեւ դուն ինծի հա... ամէն բան ես...» (Գիրք ... ԹՈՅԹ, Գլ. Ա. 16)։

Թարգմ. Շ. ՇԱՐԴ...

ՀԵԽԻՈՒՄ

ՆԿԱՐԻՉ ՄԱԽՈՒԽԵԱՆ

Նիսի L'Eclaireur-ին ... Մարտ), նկարչական քննա... ժօրժ Ավրիլ, երկար յօդուա... կը նուիրէ Նիսի նկարիչ... ցուցահանդէսին, որուն կը ... նակցի նաեւ նկարիչ Վար... Մախոխեան։

Այդ յօդուածին ակիզբ... ուած են «ծովի նշանաւոր ... րիչ» Մախոխեանի եւ ... ուեստի ընկերութեան ան... ներուն պատկերները։

Յօդուածէն կը քաղենք ... այն հատուածը, որ կը վերա... հայ նկարիչին.

. . . Մեծ ծովանկար մը ... խոխեանէն, որ վերջերս ... կը մնայ տեղական ցուցա... դէններէն, ցաւ պատճառ... ժողովուրդին։ Այս ծովանկ... ցոյց կուտայ բարձր ... այն ուժեղ տաղանդին, ... օժտուած է ծովի նկարի... ինչպէս կնքեց զայն իր ... հայրը Քամիլ Մօքլէր։

Կը ներկայացնէ վերջա... Նէրվիի եզերքներուն վրայ ... բախուն երկինքին տակ ... բարակ ամպերուն են խառն... արեւին ճառագայթները, ... տարածուի մինչեւ հորիզոն... կը ցոլայ պայծառ՝ շող մը ... կուզայ մեռնիլ, լայն ալի... րով, ճկուն եւ առատաձեւ ... քի ժայռերուն վրայ։ ... խոխեան այլ եւս վարպետ... ձած է ծովի եւ լոյսի ... խաղերուն՝ իր տիրապետող ... տութեամբ եւ աչքով։ ... ւասարած է ինքզինքին, ... գլած անցած»։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԼԹ. ԼՕ՛ՆԵՐԷՆ

ՄՇԵՑԻ ՄՋՈՅԻ ԵՐԳԸ

Հաւա՜ր պլա՛ս, ազ քիաթըմա,
Հաւա՜ր եղբա՛յր, զարնուեցայ,
Մեծ կռիւ մը ծագեցաւ Մշոյ
դաշտին մօտերը,
Կռիւը սաստկացաւ, շատ զար-
մանալի էր.
Կարին ելաւ սարերը, հասաւ Շէ-
նըք, Սէմալ
Գելիէգուզան բռնեց արիւնն ու
արցունքը։
Թնդանօթի ձայներէն լեռներ կը
թնդան.
Ցխտալի մօսինէն ձորեր կ'ո-
րոտան.
Ցառուած քանդէ այս կուսակա-
լին տունը,
Հօյն ու Քիւրտը իրար խառնեց,
մեր երկիրն աւրեց.
Երկիրը գետ դարձաւ գնաց, ա՜ր,
գութ չմնաց.
Լոր հասաւ Անտօքայ սար, Կէ-
փին, Մարաթուկը,
Սեմսառը սեւ ամպ բռնեց. ծու-
խերէն հատ ու մութ.
Հասի՛ր, Թուբէն փաշա՛, հասի՛ր,
կռիւը տաք է։
Մշեցի Մէջոն կը կանչէ, իր վէր-
քը շատ ծանր է.
Հասի՛ր, եղբա՛յր, հասիր ես
զարնուած եմ։

Մշեցի Մէջոն մեծ, ահղահար հայ է.
Թօգեր ու պեխեր սիրուն, գե-
ղեցիկ մարդ է,
Մէկ գնդակով երկու եղջերու
չա՛ռ զարկած է,
Իր գնդակն ի զուր չանցնիր, չի
կորսուիր։
Թուրքը տասը հազար է, աշխ-
րէթը մեծ,
Մէջոն քիչ զօրք ունի, պաշար-
ուած է մինակ.
Հայերը խեղճ, անզէն ելած են
լեռներ,
Մէջի հետ անվախ, եղբայր Պօ-
ղոսն է քաջ.
Երկու եղբայրն անմահ, կռուող
են փէսայի.
Սասունէն — Խանասոր ծանօթ.
անուանի։
Գնդակ մը Պօղոսի դիրքին քա-
րը կոտրեց
Եղծուած քարի կտորը, Պօղոսի
աչքը ձակեց.
«Հաւա՛ր, եղբա՛յր Մէջօ, ես զար-
նուած եմ.
Թեւերս թուլցան, ա՛խ, ալ չեմ
տեսներ։
Լաօ, ես յոգնած եմ, ինծի սի-
գար մը տուէք.
Լաօ, Պօղոս զարնուած է, ինծի
փամփուշտ հասցուցէք.
Այսօրուան օր սեւ գանաւ, մահն
է նստեր մեր սրտին,
Լոր տարէք մեր գիրքերը, բաժք
շատ հասնին,
Ժողովուրդն անօթի է, սովն ալ
մեզ կը չորցէ,
Չերկէ՞ք լա՛օ զարկէ՛ք. ասրուկի
կեանքն ալ մահ է։
Պօղոս զարնուեցաւ, չկայ. բայց
Մէջօն գնա ողջ է,
Մշոյ Սուրբ Կարապետ մեզի
պահպան,
Մարութայ հզօր սուրբը միշտ
մեզի հետ է.
Թշնամին շատաւոր է, այս ի՞նչ
էր, ամա՛ն
Թուխաւոր գնդակներ, աս ուրկէ՞
հասան.
Կը մեռնիմ աչքս բաց, ժողո-
վուրդս անտէր,
Հաւա՛ր, եղբա՛յր հասի՛ր, ես
զարնուեցայ…

. .

Մէջօն ձեռքը նետեց, տապրհար-
ուած ատրճանակին,
Ձախ ձեռքով վէրքին բերանը
ամուր մը սեղմեց,
Աջով կրակ թափեց թուրք աս-
կեարներու վրայ,
Ինկան տասն ասկեարներ, ան-
շունչ, անկենդան,
Մէկուն տեղ տաս զարկաւ Մէջօն
վիրաւոր,
Պօղոսի վրէժը լուծեց Մէջօն
սպաւոր.
Ու դեռ կէսօր չեղած, Մէջօն կո-
նակը քարին,
Մէկ նշանով փռեց գետին, դարն
սպաննողը
Թուրքեր նահատակ Պօղոսի
գլուխը կտրեցին,
Ու մինչեւ Սասնայ թաղաւո-
րին ղրկեցին։
Հաւա՛ր, եղբայր հասի՛ր, ես
զարնուեցայ.
Լոր տարէք Թուբէն փաշային,
Մէջօն ալ չկայ…

(12) Թարգմ. Ազգին

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

78.— ՊԱՐԵՐԳ ՍԱՍՈՒՆ-ՄՈՒՇԷՆ

Մեր տան դիմացին բուլ մը պնտուկ,
Ձեր տան դիմացին բուլ մը պնտուկ.
Աւսենք գիրար մանենք մտուկ,
Յայն չըթանե՛ս, չըլնի խնդուկ.
Որ խալխ չանէ գմբր ժղլտուկ։
Մեր տան դիմացին քառասուն կալաս,
Ձեր տան դիմացին քառասուն կալաս,
Ամէն կալ'սի գինին էր խաս,
Ոսկի կրմկրմ արծաթէ թաս։
Հարմէն կալ'սէն թաս մը խմես,
Հարմէն թասին ինծ պագ մը տաս,
Թէ ինծ պագ տաս, դուն գողմնաս։

փրակա — Հաւաքեց Մարտիրոս

ԱՂԱՒՆԻԻՆ ՄԱՍԻՆ

Գրեցինք թէ այս ամառ մեծ մրցում մը պիտի կատարուի ուղեւոր աղաւնիներու, դէպի Հռոմ։

Եւրոպական, նոյնիսկ գիտական շրջանակները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան աղաւնիներուն մասին, այս օրերուս։

Հեթանոսական, քրիստոնէական դարաշրջանները մասնաւոր սէր մը ունէին աղաւնիներու մասին։ Գիտական այս դարաշրջանն ալ, որ կը սկսի, նոյնքան խոր սէր մը ցոյց կուտայ, ահա այս թռչունին համար։

Աստուածաշնչական գրոյցներու մէջ աղաւնին առաջին թռչունն է, որ օգտակար եղած է մարդուն (Նոյ), երբ, ջրհեղեղէն յետոյ, Նոյեան տապանէն թռաւ աղաւնին, եւ վերադարձաւ՝ ձիթենիի ոստ մը իր կտուցին մէջ։ Այս գրոյցը ունին Քաղդէացիները, որոնք կը պատմեն թէ Քսիսութրոս իր բնակարանէն աղաւնի մը արձակեց, հասկնալու համար թէ ջրհեղեղը դադրա՞ծ է։

Հնդիկները եւ Չինացիներն ալ ունին նման գրոյցներ։ Պատմական մեհեանի մը մէջ տակաւին գոյութիւն ունի նկար մը, որ ցոյց կուտայ ողորմութեան աստուածուհին, թառած ամպերուն վրայ, աչքը ուղղած՝ մարդու մը, ջուրերուն վրայ ծփացող տնակէ մը ներս, դէպի ուր կը թռչի աղաւնի մը։ Վերջապէս բոլոր ազգերն ալ ունին նման գրոյցներ, Հնդկական Ովկէանոսէն մինչեւ Խաղաղական Ովկիանոսի կղզեբնակ ժողովուրդները։ Մեքսիկայի մէջ պատմուած գրոյցի մը համաձայն, ջրհեղեղէն յետոյ տապանէն կ'արձակուի անգղ մը, որ կը թառի ջուրերուն մէջ ծփացող դիակներուն վրայ եւ չի վերադառնար։ Յետոյ կ'արձակուի երգեցիկ թռչուն մը որ կը վերադառնայ ոստ մը կտուցին։

Այսպէս, ուրեմն հին պատմութիւնները աղաւնին կը ներկայացնեն բարեբեր մը։ Սակայն Եբրայեցիները աղաւնին կը նկատէին ողջակէզի նախասահմանուած թռչուն մը, ինչպէս կ'աւանդէ Ղեւտացւոց գիրքը։

Հեթանոսեան դարաշրջանին աղաւնին դարձաւ նուիրական, եւ այս թռչունը կը մասնակցէր կարգ մը արարողութիւններու, որոնց նկարագրութիւնը եւ նշանակութիւնը կորսուեցան քրիստոնէական ըմբռնումներուն մէջ։ Օրինակ Հայոց Վարդավառի աղաւնետօնը փոխուեցաւ Այլակերպութեան տօնին։ Աղաւնի թռցնելու քրմական սովորութիւնը վերագրուեցաւ ջրհեղեղի գաղափարին։ Ու վերջապէս մեր հեթանոս ժողովրդական երգերուն նկարագրած սիրոյ թռչունը, աղաւնին, դարձաւ սրբութեան նշան մը քրիստոնէական։

Ու հայ եկեղեցին այսօր միւռոնը կը թափէ աղաւնակերպ անօթէ մը։

Ահա, սակայն նոր դարը կը վերադառնայ հին օրերու սովորութեան։ Աղաւնին կը դառնայ բանբեր թռչուն մը։ Աղաւնիները դարձան ոչ միայն պրօսանքի եւ խաղի ընկեր, եւ մրցումներ կազմակերպուեցան արագաթռիչ աղաւնիներուն համար, այլ նաեւ կազմուեցան Միութիւններ, որոնք կ'ուզեն օգտուիլ, այս թռչունը գործածել իբրեւ բանբեր, սուրհանդակ։ Գիտական կրթութիւն մը կը տրուի հիմա այս թռչուններուն։

**

Ահա… Թուրքերն ալ այդ Միութիւններուն կարգին մէջ։ «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ, Պոլսոյ մէջ, աղաւնիներու պաշտպան բազմաթիւ Միութիւններ, հաւաքուելով կ'ուսումնասիրեն այն օգուտները, որ աղաւնին կրնայ տալ իբրեւ սուրհանդակ, նոյնիսկ պատերազմի պարագային։ Այսպէս, կազմուած է ընդհ. Միութիւն մը, որ պիտի քաջալերէ աղաւնաբոյծները, պիտի փճացնէ աղաւնիները սպաննող գիշակեր թռչունները, տուրքերէ զերծ պիտի ըլլան ամէն ձեռնարկ, որ աղաւնիներուն բարիքին համար է։ Պատրաստուած է նաեւ ծրագիր-կանոնագիր մը։ Բոլոր աղաւնաբոյծները անգամ ընդունուած են, արգիլուած է աղաւնի թռցնելու եւ մարզելու մրցումներ կատարել։ Օտարները չպիտի կրնան աղաւնատուն պահել, ոչ ալ բանբեր եւ ուղեւոր աղաւնիներու Միութեան անդամակցիլ։ Աղաւնիներուն վրայ պիտի կախուին ազգային նշանակներ։ Ամէն մարդ որ մոլորած բանբեր աղաւնի մը գտնէ, պարտաւոր է յանձնել կառավարութեան։ Կառավարութիւնը ամէն կերպով պիտի նպաստէ աղաւնաբոյծ Միութեան եւ անհատներուն։ Միրողներուն պիտի տրուի երկուական աղաւնի։

Պոլսոյ աղաւնիներու Միութեան նախագահ ընտրուած է Րէֆիք պէյ։

ՑԼՈՐԹ ԵՕԼԻ ՆԱՐԻՆՋՆԵՐԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը ծեռուխալ նոր տեղեկութիւնները կը քաղէ տարագրի ճամբորդէ մը.

— Համաձայն Թուրքեւռուս առեւտրական վերջին դաշնագրին, այս տարի Ցէօրթ Եօլի նարինջի բերքը ամբողջութեամբ Ռուսիա կը ղրկուի՝ Պոլսոյ ճամբով։ Առհասարակ տեղացի թուրք հրապետներն են որ կը զբաղին նարինջի վաճառականութեամբ եւ կը շահագործեն այդ գործը։ Այս տարուան բերքը մօտ հինգ միլիոն հասած եւ աննախընթացօրէն սուղ ծախուած է։ Բազմաթիւ տեղացի թուրքեր, որոնք երէկ անօթի, մուրացիկ, հացերու փշրանքներով կը կերակրուէին, այսօր մեծագումար հարստութիւններ դիզած եւ գիւղերու տիրացած են։

Այս տարի իւրաքանչիւր հազար նարինջ արժած է 60 թրք. թղթադրամ, այսինքն 8 օսմ. ոսկի, մինչդեռ անկէ առաջ մէկ օսմ. ոսկիէն աւելի երբեք չէ ծախուած. նոյն իսկ տարի եղած է որ գետին թափուած եւ փճացած են եւ գնող վաճառականներ չեն գտնուած։ Այս հաշուով Ցէօրթ Եօլի նարինջները այս տարի մօտաւորապէս 40,000 օսմ. ոսկի հասոյթ մը բերած են։

Նախ քան պատերազմը, Ցէօրթ Եօլ 30 միլիոնէ աւելի նարինջ կ'արտադրէր, որ այսօրուան գինով պիտի արժէր 240,000 ոսկի։ Չկար ընտանիք մը Ցէօրթ Եօլի մէջ, որ տարեկան առնուազն 50.000 նարինջի բերք չունենար. իսկ շատեր ալ տարեկան կէս մի լիոնէ աւելի կ'ունենային։

Այժմ այդ բոլորը դահիճներու ձեռքը մնացած են, որոնք տարուէ տարի աւելի կ'աւերեն եւ անմշակ կը դարձնեն կանաչ պարտէզները.

Եւ մտածել վայրկեան մը որ այժմ այդ հայկական քաղաքի գժբախտ հայութիւնը, անտուն ու թափառական, Աղեքսանդրէթի ճահիճներուն մէջ պատառ մը հացի կարօտը կը քաշէ, մինչ անդին իր սեփական պարտէզներուն բերքը՝ հազարաւոր ոսկիներ, մարդակեր հրէշներու գանձերը կը լեցնեն։ Մտածել որ երէկուան պնակալէզները եւ ծառաները այսօր բազմին փառաւոր տուներու մէջ, մինչ անդին տէրը իր հողին կարօտը քաշէ։

ՀԱՅԵՐԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԽԻԹԱՐԱԿԱՆ ՊԱՐԱԳԱՅ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Մարտ.— Ակնարկ մը նետելով Մարսէյլի հայ աշխատաւորութեան վերջին 2-3 տարիներու վիճակին վրայ, կը նկատեմ մխիթարական պարագայ մը։

1922ի առաջին կէսին, մեր հայրենակիցներուն մեծ մասը լեզու չգիտնալով կամ նիւթական կարողութիւն չունենալով, ստիպուեցաւ ձգել իր ձեռքի արհեստը եւ երթալ գործարաններու ծուխին մէջ աշխատիլ։

Այսօր այն գործաւորը, որ 2-3 երկար տարիներ աշխատեր է գործարաններուն մէջ, կրցեր է ինքզինքը բոլոր հաճոյքներէն եւ 2000-3000 ֆրանք աւելցուցեր է, կը ձգէ գործարանը եւ կը դառնայ իր արհեստին, եւ եթէ արհեստ չունի, նոր կը սորվի։

Այս տեսակ գործաւորներու թիւը բաւական մեծ է։

Դեռ անցի օր, հայ բանուոր մը կը պատմէր.

— Ինչ ընենք, եղբայր, բանուորութեան վերջը չի գար։ Երկու տարի աշխատեցայ մօմի գործարանը եւ 3000 ֆրանք աւելցուցի։ Այսօր 400 ֆրանք վարպետի մը տուի, որպէսզի ինծի սափրիչութիւն սորվեցնէ։

Արժէ շնորհաւորել այս աշխատաւորները, որոնք երբեք չեն վհատիր, սպասելով լաւագոյն օրերու։

Կ. Յովակիմեան

ԽԵՂՃ ՄԻԱՄԻՏՆԵՐ

ԱՐԺԱՆԹԷՕ, 14 Մարտ.— Մեզմէ 14 քիլոմեդր հեռու, Պախանսոնի մէջ երեք եղբայրներ որոնք հանքերու մէջ կ'աշխատէին, միշտ դրամ կը ղրկէին Հօկի, այն հաւատքով թէ պիտի կրնան Հայաստան, իրենց ընտանիքներուն քով երթալ։

Անցեալ օր Փարիզի Ռուս Հիւպատոսէն հետեւեալ իմաստով թուղթեր ստացան.— «Ռուս խորհրդային իշխանութիւնը քննելով ձեր խնդրագիրները, կը մերժէ քաղաքացիական իրաւունքներ տալ»։

Ուրեմն, Հօկը դրամը առաւ, իսկ փոխարէնը՝ ոչ իսկ թուղթի կտոր մը կրցաւ ճարել…

Մ

ԿՈՉ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր ողբացեալ հերոս Զօր. Անդրանիկի հողակոյտին վրայ, Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, դամբան մը եւ արժանավայել Յուշարձան մը կանգնելու համար, հովանաւորութեամբ Փարիզի հոգեւոր հովիւ Գեր. Տ. Վռամշապուհ եպիսկոպոս Քիպարեան, կազմուեցաւ Հանգանակիչ Կեդր. Յանձնախումբ մը, հետեւեալ անձնաւորութիւններէն բաղկացած.

Պատուոյ նախագահ՝ Պօղոս Նուպար փաշա, Ատենապետ՝ Տիգրան խան Քէլէկեան. Փոխ-Ատենապետ՝ Պօղոս Էսմէրեան, Ատենադպիր՝ Տոքթ. Պօղոս Քօլօլեան, Գանձապահ՝ Արմենակ Համբարձումեան, անդամ-խորհրդականներ Նշան Գալըպճեան եւ Լինկար Շահին։

Նպատակը, որուն համար կը դիմենք հայ ժողովուրդին, այնքան մօտիկ է ամէն ազգասէր Հայու սրտին, որ զայն բացատրող եւ ջատագովող բառ աւելորդ կը նկատենք։

Վստահ ենք որ՝ մեր մեծ հայրենասէրին յիշատակը յարգող բոլոր Հայերը՝ սիրով պիտի մասնակցին այս համազգային հանգանակութեան։ Ամէնէն համեստ նուէրներն անգամ պիտի ընդունուին խորին շնորհակալութեամբ եւ նուիրատուներու ցանկերը պիտի հրատարակուին լրագիրներու մէջ կամ մասնաւոր գրքոյկով։

Ֆրանսայի մեր հայրենակիցներէն կը խնդրենք, որ իրենց նուէրները հաճին ղրկել՝ Հանգանակիչ Կեդր. Յանձնախումբի Գանձապահ՝ Տիար Արմենակ Համբարձումեանի, 53, Rue du Fbg. Montmartre, Paris (9):

Իսկ միւս գաղութներուն Ազգ. Իշխանութեանց եւ տեղացի ծանօթ անձնաւորութեանց Յանձնախումբս մասնաւոր նամակներով դիմում ըրած է խնդրելու համար, որ տեղական Հանգանակիչ Մասնախումբեր կազմեն եւ նուէրները հաւաքելով, ուղարկեն Յանձնախումբիս Գանձապահին։

Կը յուսանք որ կարճ ժամանակի մէջ այս հանգանակութիւնը կը փակուի եւ Յանձնախումբս կարող կ'ըլլայ իրականացնել մեր սիրելի հերոսին հանդէպ հայ ժողովուրդի յարգանքի այս հուսկ պարտականութեան կատարումը։

Ի դիմաց Հանգանակիչ Կեդր. Յանձնախումբի՝

Պօղոս Էսմէրեան՝ (Ատենապետ), Քօլօլեան՝ (Ատենադպիր), Արմենակ Համբարձումեան՝ (Գանձապահ)

Փարիզ, 10 Մարտ 1928

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅ՞Ր ԹԷ ՎԱՅՐ.— Քուրնէօվի մէջ Վապը, հանդարտ բանւոր մը, կնոջը մահէն յետոյ ամուսնացաւ ուրիշ կնոջ մը հետ։ Վապը երեք զաւակ ունէր իր առաջին կնոջմէն։ Երկրորդ կինը կատաղի խմող մըն էր։ Շարունակ կռիւ կ'ընէր ամուսինին եւ իր խորթ զաւակներուն հետ։ Բարի բանւորը, Վապը, երկու աղջիկները ղրկեց իր մօրը տունը, իսկ մեծ տղան, որ 14 տարեկան էր, դրաւ դրացիի մը տունը։

Առտու մը, այս այլասերած կինը խորթ զաւակը կանչեց տուն։ Յետոյ յարձակեցաւ տղուն վրայ եւ կտրեց կոկորդէն դանակով մը, զոր սրած էր մասնաւոր այդ ոճիրին համար։ Զաւակը մորթելէ յետոյ վար իջաւ ու կորսուեցաւ։ Իրիկունը տուն դարձաւ Վապը, եւ տեսաւ զաւակը՝ արեան ճապաղիքին մէջ անճանաչելի։ Յուսահատ, գրեթէ խենդ, տղուն անդին վազեց։ Քիչ յետոյ ժամակայ ջրանցքէ մը դուրս կը հանէին կին մը, որ ուզեր էր անձնասպան ըլլալ։ Առաջնորդեցին զայն ոստիկանատուն։ Վապի կինն էր, ոճրագործ կինը։

Երբ հարցուցին թէ ինչո՞ւ սպաննեց զաւակը.

— Ես գիտե՞մ, սպաննեցի, ահա գիտցածս։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ե.

Ան — Ահա թէ ինչպէս պատահեցաւ. Վ.լոֆի պահուըտած տեղը գտնուեցաւ… Գիշեր մը հոն գացին Չէկայի շատ գործակալներ։ Հոն Վ.լոֆը գետնայարկին մէջ իր թուղթերը կը պատրաստէր, պիտի փախչէր, երեւակայէ. Գործակալները վրան յարձակեցան եւ ես ալ բռնեցի անոր վիզը ու սեղմեցի, սեղմեցի այդ զօրաւոր իշխան Վ.լոֆը մեծ աղմուկ հանեց հո՛ւ, հո՛ւ, եւ ահա ինչու վերջացաւ։

Ու Ձիւլմանը կը խնդար։ Այս պատմութիւնը լսած միջոցիս իմ դէմքս անհամեման ըլլալու էր, այդ Ձիւլմանը բնականաբար այս վիճակս վերագրեց հօրս մահուան վրէժին առթած ուրախութեան եւ շարունակեց պատմել.

— Յետոյ, գիտե՞ս շարունակութիւնը։ Յաջորդ օրը, մեծ պետը անձամբ եկաւ տեսնելու Վ.լոֆի մարմինը։ Եկաւ ու ըսաւ,— «Ասիկա սքանչելի գործ մըն է եղբայրներ, հիմա արդէն ազատ ենք անկէ»։ …Մեռելին լուսանկարը առնել տուաւ։ Պետին հրամանով զայն մերկացուցին։ Վ.լոֆի վրայէն առաւ անոր ունեցած բոլոր կարեւոր ու անկարեւոր առարկաները,— ընտանեկան մատանի մը գինանշաններով, ծերունի կնոջ մը մետալիոնը, հաւանաբար հանգուցեալ իշխանուհիին, մանրանկարը գեղատի աղջկան մը, կարծեմ ժամացոյց Պատրովից անունով, ինչպէս նաեւ ուրիշ առարկաներ. յետոյ իջանք գետնայարկը եւ ընկերները սկսան քանդել պատերը… փաստաթուղթերու դէզեր երեւցան, պահուած գաճէ խաւի մը ներքեւ։ Այդ ծերունին ազուէսը զանոնք Լոնտոնի համար պահեր է եղեր։

Այն ատեն ըսի Ձիւլմանի.

— Ա՜հ, ինչ գեղեցիկ գործ, եղբայր, բայց շարունակութիւնը գիտես։

Ձիւլման ըսաւ ինծի — Շարունակութիւնը գաղտնիք մըն է որ առայժմ չեմ կրնար ըսել… Յետոյ կ'ըսեմ։

— Ներողութի՛ւն, Ձիւլմա՛ն, ես է որ քեզի պիտի ըսեմ գաղտնիքը։

Ու բերանս եկածը թող տուի.

— Մեծ պետը կրցաւ այնքան կատարեալ Վ.լոֆ մը ըլլալ որ, Լոնտոն մեկնեցաւ եւ համարձակեցաւ իշխանին հագուստներով, մատանիներով ու փաստաթուղթերով ներկայանալ Ուիլսըմօրին։ Անգլիացի յիմար գործակալները իր թեւերուն մէջ նետուեցան եւ օրհնեցին Աստուածաշունչին Աստուածը։ Այսպէս, Վ.լոֆը իբր թէ Չեկային ազատելով կ'երթար կրկին աշխատելու Լոնտոնի հետ.— Ահա շարունակութիւնը, սիրելի բարեկամս Ձիւլման։

Ձիւլմանը մեծապէս ազդուած կ'երեւար. իմ համակրութիւնը փոխուած էր բուռն մտերմութեան։

Ու զարմացած կը կրկնէր

— Մեծ պետը հիմա այդ բոլորը ըսա՞ւ քեզի, այդ բոլորը ըսա՞ւ քեզի։

Այս անգամ ձեռքիս մէջն էր Ձիւլմանը ըսի հպարտութեամբ.

— Ո՞վ կը կարծես զիս… վաղը, թերեւս ինծմէ հրամաններ ստանաս. կը մոռնա՞ս որ հօրս պաշտօնը ստացայ Բրիզէնկէի Գրոսակէն եւ թէ գանիէլի գլխաւոր պետը զիս ցորնի մէջ ընդունեց, պետին հետ։

(Շար.)

Միացեալ Նահանգները եւ Հայաստան

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն.— Լորտ Ռոպըրթ Սէսիլ ամերիկեան «Ֆարըն էֆֆէրզ» թերթին մէջ յօդուած մը կը հրատարակէ «Ամերիկայի պատասխանատուութիւնները համաշխարհային խաղաղութեան մէջ» խորագրով։ Յօդուածագիրը կը վերլուծէ այն պատճառները որոնց հետեւանքով Մ. Նահանգները այնքան քիչ ժողովրդականութիւն կը վայելեն Եւրոպայի մէջ։ Այդ պատճառները երեք են.— պատերազմ. պարտքերը. Ազգերու Դաշնակցութեան չմասնակցիլը եւ Հայաստանի հանդէպ հետեւած քաղաքականութիւնը։

Լորտ Սէսիլ գիտել կուտայ թէ Ամերիկա պատերազմի մէջ մտաւ այն ատեն միայն, երբ «Գերմանները յիմարութիւնը ունեցան առոր մղելու զայն, հակառակ իր կամքին»։ Խօսելով Հայաստանի մասին, լորտ Սէսիլ կ՚ըսէ թէ հաշտութեան ժողովին մէջ Ամերիկա ուժգնօրէն պաշտպանեց Հայաստանի իրաւունքները, սակայն ետ քաշուեցաւ, երբ պատասխանատուութիւն ստանձնելու ժամը հասաւ։

Ամերիկեան մամուլը մեծապէս ազդուած է այս յօդուածէն։ Նիւ Եորք Թայմզ կը պատասխանէ Լորտին։

Երեսփոխանական Ժողովը փակուած

1924 Մայիս 11ին ընտրուած Երեսփ. Ժողովը փակեց իր աշխատանքները եւ երեսփոխանները այսօրուընէ սկսեալ կը նետուին ընտրական պայքարին մէջ։ Վերջին քանի մը օրուան ընթացքին Երեսփ. Ժողով եւ Ծերակոյտ տենդոտ գործունէութիւն ցոյց տուին՝ օրակարգի բոլոր խնդիրներն ալ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար։

Երեսփ. Ժողովը 175ի դէմ 326 քուէով մերժեց ջնջել 1893ի եւ 1894ի օրէնքները, որոնք խիստ պատիժներ կը տնօրինեն անիշխանական քարոզութեանց համար։ 190ի դէմ 311 ձայնով մերժուեցաւ պաշտօնեաներու սէնդիկա կազմելու իրաւունքը։

Ընկերվարականները առաջարկ ներկայացուցած էին ազատ արձակել բանտարկուած համայնավար երեսփոխանները՝ Մարսէլ Քաշէն, Վայեան-Քութիւրիէ եւ Անտրէ Մարթի, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենան մասնակցելու ընտրական պայքարին։ Այս առթիւ տեղի ունեցաւ բուռն վիճաբանութիւն մը։ Դատական Նախարար Պարթու յանուն կառավարութեան պահանջեց մերժել այս առաջարկը։

Նախարարը ձեռքը բռնած էր համայնավարական անդամատետր մը, որուն մէջ անդամներէն տեղեկութիւն կ՚ուզուէր իրենց պատկանած զինուորական վաշտերուն մասին։ Ըսաւ նաեւ թէ միւս փախստական երեսփոխանները՝ Տորիօ եւ Տիւքլօ Մոսկուա գացած են ընտրական պայքարին առթիւ դրամ բերելու համար անկէ։ Ի վերջոյ 150ի դէմ 340 քուէով որոշուեցաւ չարձակել բանտարկեալ երեսփոխանները։

Միջադէպ մը անգլ. նաւատորմի մը մէջ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ միջադէպ մը ծագած է անգլ. նաւատորմին մէջ, ուր այնքան խիստ կարգապահութիւն կը տիրէ։ Դէպքը տեղի ունեցած է շաբաթ մը առաջ Մալթայի առջեւ խարսխած «Ռոյըլ Օք» զրահաւորին մէջ, որ կը կրէ դերծովակալ Քոլլըրտի դրօշը։ Սակայն թերթերը նոր արձագանգ կ՚ըլլան այդ լուրին, այն ալ Երեսփ. Ժողովին մէջ կատարուած վիճաբանութեան մը հետեւանքով։

«Ռոյըլ Օք» Մարտ 11ին պիտի մեկնէր Ճիպրալթար՝ մասնակցելու համար անգլիական նաւատորմի ռազմափորձերուն, սակայն այդ ըմբոստութեան պատճառով մեկնումը օր մը յետաձգուեցաւ, որովհետեւ նաւապետն ու օգնականը մերժած էին զրահաւորը ճամբայ հանել՝ Պէնըրըռ Քոլլըրտի հրամանին տակ։ Միջերկրականի նաւատորմին ընդհ. հրամանատար Սըր Ռոճըր Քիյս կախակայեց դեր-ծովակալն ու նաւապետներ Տիւօրն ու Դանիէլը։ Այս վերջինները արդէն Լոնտոն հասած եւ տեղեկութիւններ տուած են դէպքին մասին, որ դեռ գաղտնի կը պահուի։ Երեսփ. Ժողովին մէջ ծովային Նախարար Պրիճմէն մերժեց ո եւ է յայտարարութիւն ընել, առարկելով թէ մանրամասնութիւններ չունի դէպքին մասին։ Ցետոյ տեսնուեցաւ վարչապետին եւ թագաւորին հետ։

Կը կարծուի թէ յիշեալ երկու բարձրաստիճան սպաները ըմբոստացած են, որովհետեւ ծովակալը կ՚ուզէր մարտանաւին վրայ ճաշ-պանտ մը դնել։

Եգիպտական նոր դահլիճը

Եգիպտական նոր դահլիճը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով.— Վարչապետ եւ Ներքին Նախարար՝ Նահաս փաշա, հանրօգուտ շինութեանց՝ Իպրահիմ փաշա, կրթական՝ Շամսի փաշա, դատական՝ Խասսաս փաշա, պատերազմական՝ Ճաֆար Վալի փաշա, արտաքին՝ Ղալի փաշա, ելմտական՝ Մահմուտ փաշա, կրօնից՝ Ղարսալի փաշա։

Մակեդոնացիներու շարժումները

Յունարէն թերթերը կը գրեն թէ մակեդոնական կազմակերպութիւնը նոր գործունէութեան սկսած է Փէթրիչի շրջանին մէջ, յարձակելու համար հելլէն հողամասէններու։ Հելլէն իշխանութիւնները կտրուկ միջոցներ ձեռք առած են։ Սոփիայէն Սելանիկ կանչուած է Տէմիրհիսարի շրջանին հրամանատարը, որ երկար խորհրդակցութիւններ ունեցած է ընդհ. կուսակալին եւ Գ. զօրաբանակի հրամանատարին հետ։

Մակեդոնական կազմակերպութեան այս շարժումները, շատ հաւանաբար կապ ունին Նանոֆի եւ Քուլէլիի մահապատիժներուն հետ, որոնց գործադրութիւնը կ՚ուշանայ, որովհետեւ կը սպասուի՝ մահապատիժի գործադրութեան եղանակը ճշտող օրէնքի փոփոխութեան։

Աթէնքի հարցաքննիչ դատաւորին հրամանով, Մակեդոնիոյ ինքնավարութեան դաւադրութեամբ ամբաստանուած հինգ համայնավարներ եւս ձերբակալուեցան Սելանիկի մէջ։

Տակաւին պիտի ձերբակալուին 12 հոգի ալ, որոնք նոյնպէս մեղսակից են այս դաւադրութեան։ Բոլոր ձերբակալուածները Աթէնք պիտի ղրկուին հարցաքննուելու համար։

Համայնավարները յոյն նաւատորմին մէջ

Աթէնքի «Էլէֆթէրոս Թահիտրոմոս» թերթը կը գրէ թէ Սալամին կղզին նաւարաններուն եւ Պիրէոսի նաւահանգիստին մէջ գտնուող հելլէն զրահաւորներէն «Քիլքիս»ի, «Ավերոֆ»ի եւ այլ նաւերու սպաներուն եւ նաւաստիներուն մէջ համայնավար կազմակերպութիւն մը երեւան հանուած է։ Ձերբակալուած են երկու բարձրաստիճան սպաներ եւ շատ մը սպաներ եւ զինուորներ։ Միեւնոյն ատեն Պիրէոսի մէջ երեւան հանուած է Գ. Միջազգայինի մէկ ճիւղը։ Ապացուցուած է թէ՝ Պիրէոսի համայնավարները կապ ունէին Պալքաններու եւ Սելանիկի համայնավարներուն հետ։

Հ. Յ. Դ.

Ա.— Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Թոստոմ ենթակոմիտէի Արմէն Կարօ, Դէորգ Չաուշ, Քեռի, Զարգարեան եւ Քրիս խումբերու ընկերները, վաղը Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Բ.— 20 Մարտ Երեքշաբթի ժամը 8.30ին, Քրիստափոր ենթակոմիտէի Բաբգէն-Սիւնի, Վարուժան, Սիամանթօ, Ատօ եւ Վահագ խումբերու ընկերները։

Գ.— 21 Մարտ Չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, Իշխան ենթակոմիտէի Ակրոր Աղբիւր, Արամ, Վարդգէս, Եփրեմ խան եւ Համազասպ խումբերու ընկերները։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զ. ԽԱՉԵՑԵԱՆԻ
ՄԵԼԻՔԱ ՆՈՒՐԻ ՀԱՆԸՄ
ՎԷՊԸ
արեւելեան կեանքէ, առնուած մեծ պատերազմէն: մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութիւնով: փոսթի ծախք չկայ:
ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ
դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI
31 Rue Kléber
Issy-les-Moulineaux (Seine):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԻՒՐԻԼԷՅԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցութեան ընդհ. ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 28 Rue Nationale, Billancourt, Seine). Մ. Նաւավարեանի ճաշարանը։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Թէնիսի խումբը իր կիրակնօրեայ խաղերը պիտի սկսի Ապրիլ 1ին, Bois Colombesի իր սեփական դաշտին վրայ: Այս առթիւ միութեանս անդամակցիլ փափաքողները կը հրաւիրուին գրաւոր դիմել՝ Յ. Ալպալեանի, 26 Rue Pierre Larousse, Paris 14e).

ՄԱՐՍԷՅԼԻ բոլոր հայ դերձակները կը հրաւիրուին 20 Մարտ Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, Գուրս տը Թրավայի մէջ կայանալիք բոլոր ազգի դերձակներու մեծ ժողովին ուր պիտի զեկուցանէ ֆրանսայի ընդհ. դերձակներու սէնտիքայի «C. G. T.»ի գլխաւոր քարտուղար Mr. Reigenlach.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ժուանվիլի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մրցի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Թոնիի խումբին հետ, այսօր ժամը 2.30ին St. Maurի Stade Olympiqueի դաշտին մէջ, Tramw. 109 Porte de Vincennes.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան մայրաքաղաքի նախկին հրամանատար զնդապետ Շահխաթունի կը ծանուցանէ թէ այսօր կիրակի ժամը 12.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 րիւ Ժան Կուժօն, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ի յիշատակ Երեւանի զունդի զինուորներէն ՊԵՏՐՈՍ ԲԱՐԱՋԱՆԵԱՆի որ սուանձնէկ անգամ վիրաւորուած է հայրենիքի համար։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
Այս առաւօտ, Ֆլօրիալի մէջ, ժամը 10ին Ֆրանսերէն (Դաւիթ-Բէկ)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	0ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՐՏ 1928

20 MARS 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 600 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿԱԿԱՆ ՈՋԽԱՐԱՄԻՏՆԵՐԸ

Իրաւ՛ որ Յոբի համբերութիւն պէտք է, մեր անարժան հակառակորդներուն ապացուցանելու համար թէ՝ ջուրը գաւաթով կը խմեն, իսկ ապուրը դգալով կ'ուտեն, ոչ թէ պատառաքաղով։

Բացատրութիւնը—«Յոբի համբերութիւն» – կ'առնենք «Պայքար»էն։

Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, ականջը խօթած պառաւի մը պէս ծամծմելով սովորական բանսարկութիւնները, նորէն կը փորձէ կասկածի ենթարկել Հայաստանի մէջին ձերբակալութեանց ստուգութիւնը։

Եւ այս՝ հակառակ անոր որ, իրենց երբեմնի «շէֆ»ը, Գ. Մելիքսեթեանց՝ անգամ, հրապարակաւ խոստովանեցաւ ու գրեց թէ ձերբակալութիւններ կատարուած են։

Միայն թէ, Բարեգործականի պատուիրակը խոհեմութիւն ունեցաւ իրականութեան մէկ տասներորդը յայտնել։

Փոխանակ ըսելու որ, 1927 Յուլիսէն ի վեր, մօտ հազար հոգի ձերբակալուած են, յայտարարեց թէ 220 հոգի են զոհերը, անշուշտ, «խռովարար»ներ (Թուրքերուն «միւզիր»ը։

Մենք չզարմացանք այս «դիւանագիտական» խոհեմութեան համար։

Չէ՞ որ, «Խորհրդային Հայաստան»ն ալ, ամիսներով քար լռութիւն պահելէ յետոյ, տասը մը միայն 110 ներկայացուց 1920ի աւելի քան հինգ հարիւր ձերբակալութիւններու։

Այսինքն, այնքան միայն որքան կ'ուզէին ցուցնել՝ կամ այնքանը միայն որ այդ հրատարակութեան ատեն մնացած էր բանտին մէջ, մաղուելէ, աքսորուելէ կամ արձակուելէ յետոյ։

Մելիքսեթեանցն ալ տարուան վերջերը խոստովանեցաւ 220ը։ Պատի՛ւ ընենք իրեն եւ ըսենք թէ այդքան միայն մնացած էր իր մեկնած օրը, քանի որ շատեր աքսորուեցան, ուրիշներ արձակուեցան։ Չենք խօսիր լեռը փախածներու մասին։

Ի՞նչ է պատահեր։ «Պայքար»ը նոր լո՞ւր ունի։ Ճամբո՞րդ մըն է, կամ թղթակցութի՞ւն ստացեր է, 1927 Յուլիսէն սկսած եւ մինչեւ տարուան վերջերը շարունակուած դէպքերու մասին։

Ոչ մէկը, ո՛չ միւսը։

Խմբագիրը կարդացեր է ռուսական թերթի մը «Ծնիւի թղթակցութեան հետեւեալ վերջաբանը (ամբողջութեամբ թարգմանուած Յառաջ»ի մէջ, 28 Յունուար)։

« . . բանտերուն մէջ կը տիրէր աննկարագրելի յուզում մը, որ խեղճ... ազգային ոգեւորութեան կերպարանքն ունէր։ Բանտարկեալները կ'երգէին յեղափոխական երգեր եւ կը բացագանչէին. —Ջնջի՜ն կարմիր բռնակալները։ — Անկցի՛ն Հայաստանի դաւաճան հայ կոմունիստները։ — Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդն ու Հայաստանի անկախութիւնը»։

Եւ կ'աւելցնենք։ « Պայքար»ը կը տրամաբանէ.

«Բայց, ողորմելիներ, եթէ Հայաստանի մէջ Չեկայի սարսափը կը տիրէ, եթէ ազատ խօսք մը, միտք մը կարելի չէ, ինչպէս դուք կ'ըսէք միշտ, միթէ կարելի՞ է որ բանտերուն մէջ յեղափոխական երգեր երգուին ու այսպիսի աղաղակներ արձակուին. միթէ չէ՞ր կարծեր որ ձեր սակաւաթիւ հետեւորդներուն իսկ, ու նոյն իսկ ոչխարամիտները, ալ այսքանը կուլ պիտի չտան ու բողոքե՞ն։ (Պայքար, 7 Մարտ)։

Հիմա համբերութիւն ունեցէք և այս «յորովայնէ ընտրեալ» ոչխարամիտներուն, այս անբուժելի սորուկներուն բացատրելու թէ, մարդիկ բանտերու մէջ կ'ունենան այնպիսի արտայայտութիւններ, որոնք դուրսը չեն լսուիր ու չեն տեսնուիր։

Բանտարկեալը, մանաւանդ քաղաքական ամբաստանեալը, դահիճէն առաջ կամ վերջը, մինչեւ աքսոր եւ կախաղան, այլեւս կը թօթուէ քաղաքի մարդու, ազատ մարդու խոհեմութիւնը, եւ կը խօսի ու կ'արտայայտուի այնպէս ինչպէս կը թելադրէ իր խիղճը, եւ իր կացութիւնը։

Իր բողոքէ բռնութեան դէմ, կը ճչայ, կ'անիծէ։ Կամ անվախ կ'երգէ ու կը փառաբանէ իր սրբութիւնները,— ազատութիւն հայրենիք, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն։

Մինչեւ անգամ կը հայհոյէ իր Աստծուն, թագաւորին եւ բոլոր իշխանաւորներուն։

Եւ եթէ ձեռքէն գայ, շղթաներն ալ կը խորտակէ եւ կը խողէ իր դահիճները։

Շատ բնական, իսկապէս մարդկային երեւոյթ է այս, նոյն իսկ բռնակալութեան դասական երկրին, Թուրքիոյ մէջ։

Յիշեցէք ո՛չ միայն մեր անհամար եւ անանուն հերոսները, այլեւ սորկութեան մէջ անասնացած Թուրքեր, ընդվզումի պահուն։

Գա՛հր օլսուն փատիշահ»ներ չէ՞ լսած «Պայքար»ի խմբագիրը, գոնէ իբրեւ թրքահայ։

Այս կը նշանակէ թէ ազատութի՞ւն կայ երկրին մէջ։

Բա՛նտը, երի՛ցս երանեալ ողորմելիներ, բանտը աշխարհ մըն է ուր ո՛չ մէկ օրէնք, ո՛չ մէկ լուծ, ո՛չ մէկ Չեկա կամ դահիճ չեն կրնար լռութեան դատապարտել իր ազատութենէն զրկուած, իր անմեղութեան գիտակից, իր արդար դատին հաւատացող, մինչեւ անգամ ոճրագործ կալանաւոր մը։

Եւ բանտապահները շատ լաւ կը հասկնան այս պարագան, և յաճախ ներողամտութեամբ կը դիտեն զայն։

Կա՛մ, կատաղութենէն փրփրած, պատիժներ եւ տանջանքներ կը սահմանեն։

Բայց, չի լռեր ձայնը, ըմբոստ, մարդկային աղաղակը.

- Զա՛րկ, սպաննէ՛, գազա՛ն, չպիտի լռեմ... Չպիտի լռեմ...

Բանտին դրան առջեւ կեցող շունն անգամ կը զգայ, կը հասկնայ այս իրականութիւնը։

Չեն հասկնար միայն «Պայքար»ի քառակուսի գլուխները եւ իրենց նմանները, Հայաստանէն ծովեր ու լեռներ անդին հեռացուած սա կեղծ ապեռները։

Իսկական ոչխարամիտները...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը ակնարկ մը նետելով Բարեգործականի նոր գործունէութեան վրայ, կը նկատէ (7 Մարտ).

— «Նոր տարիէն առջին, մէջտեղ դրուեցաւ Բարեգործականի ժողովրդականացման խնդիրը։ Այս կը նշանակէ թէ մինչեւ 1928 թուականը, Բարեգործականը ժողովրդականացած չէր, աւելի ճիշդ, աղա-փաշայական կազմակերպութիւն մըն էր, որ կը ծառայէր հայ բուրժուազիի շահերուն եւ անոր ազգային կեանքի մէջ վաստկած դիրքի ու համբաւի ամրապնդման։

Բարեգործականի վարիչները ժողովրդականութիւնը եւ Ռամկավար կուսակցութիւնը շփոթած են իրարու հետ։ Կազմակերպութիւն մը կը ժողովրդականանայ, երբ անոր ղեկավարները ընտրուած ու յարգուած ըլլան ժողովուրդէն։ Զօպանեանները մեր ժողովուրդին տականքներն են, անոր նկարագիրը աղարտողները, անոր բարոյական արժէքները ոչնչացնողները։ Բարեգործականի գործօն շարքերուն մէջ Զօպանեանի մը ներկայութիւնը, բաւական է որ ժողովուրդը հեռանայ այդ կազմակերպութենէն եւ իր վստահութիւնը բոլորովին վերցնէ անոր վրայէն։

Միթէ՞ պէտք կար Բարեգործականի ժողովրդականացման։ Բարեսիրական կազմակերպութեան մը համար էական գործն է։ Դործը պրոպագանդն իսկ է։ Հազար հաւ, երկու հազար գաւառական յօդուած բարեսիրական օժանդակութիւն մը չեն արժեր։ Ասիկա չէի՞ն գիտեր Բարեգործականի վարիչները։ Թերեւս գիտէին, բայց տասնեակ մը ռամկավար գործիչներ ապրեցնելու մտահոգութիւնը եւ Հօկերու դէմ ճակատ մը կազմակերպելու փափաքը տիրապետող պահանջներ դարձած էին իրենց մէջ։

Ճիշդ այս կէտին մէջ է որ ռամկավար ազատական գործիչներու հասակը կը ցցուի։ Այն օրէն որ Ա. Զօպանեան վճարովի պաշտօն ստացաւ Բարեգործականի մէջ, լրագրի էջերէն ու բեմերէն սկսաւ լրբենաշուքին փառաբանութիւնը ընել փաշաներու եւ աղաներու կազմակերպութեան։ Այսքան այլասերած նկարագիր, այսքան բարքի անկում, այսքան արծաթասիրութի՜ւն արձանագրուած չէ մեր օրերու պատմութեան մէջ։

Ռամկավար ազատական գործիչներու գործունէութեան միւս ճակատը ուղղուած է Հօկի դէմ։ Վերջերս դիտուած է որ Երեւանէն տրուած հրահանգի մը համաձայն, կ'ուզուի Բարեգործականի դերը փոխանցել Հօկի եւ անոր միջոցով յարաբերիլ Հայաստանի կառավարութեան հետ։

Ռամկավար կուսակցութեան շահերուն անհամապատասխան այս դաղտնի «դաւը» կ'երեւի խուճապի մատնած է Զօպանեանները, որոնք ի մի հաւաքուելով, կազմած են շահակցական ընկերութիւն մը, պաշտպանելու համար աղա-փաշաներու եւ ռամկավար գործիչներու վտանգուած շահերը։

Նախանշաններէն ցոյց կուտան թէ կռիւը Նոր Բարեգործականի եւ Հօկի միջեւ կատաղի պիտի ըլլայ։ Հայ ժողովուրդին անհարազատ երկու կազմակերպութեանց միջեւ տեղի ունենալիք գոտեմարտին հանդիսատեսները պիտի ըլլանք մենք։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ցոյցեր ռումէն կառավարութեան դէմ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— Ռումանիոյ Ազգային Գիւղացի կուսակցութիւնը Կիրակի օր հինգ մեծ սրահներու մէջ միթինկ գումարելով, ցոյցեր ըրաւ կառավարութեան դէմ։ Ընդդիմադիր թերթերու համաձայն, այս ցոյցերը Նախարարներ կը կազմեն քաղաքական տագնապի մը, զոր առաջ պիտի բերեն ընդդիմադիրները՝ շարժման մէջ դնելով շարքերը։

Հռետորները պահանջեցին որ կառավարութիւնը հրաժարի, նոր ընտրութիւններ կատարուին եւ իշխանութեան գլուխ բերուի Գիւղացի Ազգայնական կուսակցութեան պետը Մանիու։ Այս իմաստով բանաձեւեր քուէարկուեցան, աւելցնելով որ գաւառի պատուիրակները Պուքրէշէն չպիտի մեկնին, մինչեւ որ չստանան պատասխանը խնամակալ ժողովին, որուն կողմէ ունենդրութեան պիտի ընդունուի Մանիու։

Հաւաքոյթներէն յետոյ, գաւառի պատուիրակութիւնները ցօ ցանակներով եւ դրօշակներով պտտեցան փողոցները։ Կարմիր զարդանիշ կրող բանուորներ իրենց ուսերուն վրայ կը տանէին բանուորական պետ Քրիսթէքուն, որ ձեռքը բռնած էր մանգաղ մը եւ մուրճ մը։ Թափօրին կը մասնակցէին 60.000 հոգի. ցոյցերը վերջացան առանց միջադէպի։

Կառավարական շրջանակներու մէջ գիւղացի ազգայնականներու այս պայքարը վերջնապէս ձախողած կը նկատուի։ Խնամակալ ժողովին կողմէ ունենդրութեան պահուն, պատրիարքը յայտնած է Մանիուի թէ խնամակալութիւնը թագաւորի մը հեղինակութիւնը չունի եւ չի կրնար կառավարութիւն մը ճամբել՝ փողոցի մէջ կատարուած ցոյցերու հետեւանքով։

Թուրքերէն խօսէ...

Պոլսոյ Իրաւաբանական Համալսարանի Ուսանողներու Միութեան կողմէ հետեւեալ յայտարարութիւնը ուղղուած է երիտասարդութեան.—

« Դպրոցական, արհեստաւոր, բանւոր մշակ, ազնուական Թուրքի զաւակ, քու, մեր և բոլորիս ձայնով եկէք, անգամ մըն ալ պոռանք։ Այս մաքուր երկիրը, այս փայլուն հայրենիքը մերն է։ Իր լեռներով, իր քարերով, իր գիտութեամբ, մերն է այս բոյնը։ Իր ուրախութիւններով, իր տառապանքներով, իր մեռելներով եւ իր ողջերով այս հայրենիքը մերն է եւ անոր մէջ լսուող զօրաւոր ձայնը մերը։

« Ուշադրութիւն.— Մերը եղող, քուկդ եղող, Թուրքիայինը եղող այս ձայնին օտար ձայներ կը խառնուին եւ կ'աւրեն Թուրք լեզուին ներդաշնակութիւնը։ Եւ ասիկա կ'ընեն անոնք որոնց հայրենակցութեան պատիւը ընծայած ենք։

« Ազնուական Թուրք երիտասարդ, դուն Ղազիին տղան ես, ան այս երկիրը արցունքներով աւանդ ձգեց քեզի։

« Հասկցուր երկրիդ եւ զգացումներուդ հանդէպ յարգանք չտածողներուն որ, հոս նուիրական Թուրքիան է, թէ մեր օդը շնչող եւ այս հայրենիքին հացով սնանողները հայրենասիրական եւ խղճի պարտք պէտք է նկատեն իրենց Թուրքերէն խօսիլ։ Եւ այս մասին քու պէտք ունեցած ուժդ երակներուդ արեանը մէջ կը գտնուի․։

Համայնավար ցոյցեր Աթէնքի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Կիրակի օր հրապարակային հաւաքոյթէ մը վերջ, մօտ հազար համայնավարներ ուզեցին ցոյց կատարել մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ։ Հակառակ ոստիկանութեան ազդարարութեան, ցուցարարները չուզեցին ցրուիլ։ Ու «Էնթէրնասիոնալ»ը երգելով եւ հայհոյելով քարեր ու աթոռներ նետեցին ոստիկաններուն վրայ, որոնք պատասխանեցին հրացանի կոթի հարուածներով։ Ոստիկան զօրքի երկու սպաներ վիրաւորուեցան։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Կաշառակերութիւնը հաստատուած

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Մարտ 18 թուականով.—

Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ այսօր կարդացուեցաւ ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը «Եավուզ»ի խնդրին մասին։ Ընթերցումը տեւեց երեք ժամ։ Ընդհանուր դատախազը կ'ամբաստանէ ծովային գործավար Իհսան պէյը թէ իր պարտականութեանց մէջ թերացած և պետութեան գործերը խարդախութեամբ վարած է, 100.000 ոսկի գանձելով իբրեւ միջնորդչէք եւ 150,000 ոսկի ալ նիւթերու գինին վրայէն։

Ընդհանուր դատախազը իբրեւ գլխաւոր յանցաւոր կ'ամբաստանէ Իհսան պէյը։ Իբրեւ մեղսակից կ'ամբաստանուին տօքթ. Ֆիքրէթ պէյ, Նազըմ պէյ, յանձնակատարներ Հագգը և Նուրէտտին, ինչպէս նաեւ ծովային փոխ-գործավարն ու ծովային գործավարութեան ենր բարձրաստիճան պաշտօնատարները։ Ամբաստանագիրը Ազգային պաշտպանութեան տեսակէտէ խիստ ծանր ոճիր մը կը նկատէ եղածը եւ կը պահանջէ որ ատիկա իբրեւ ծանրացուցիչ պարագայ նկատուի։

Բարձրագոյն Ատեանը Մարտ 29ին պիտի լսէ ամբաստանեալներուն պաշտպանողականը։

∴ Բարձրագոյն Ատեանը տեղեկացաւ նաեւ այն գրաւոր վկայութեանց, զորս ֆրանսացի կոտար, Ժիէր եւ Փափոյօ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ Ի ՊԷՏՍ ՁԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Գլուխն առած կ'երթայ՝ ժամանակակից հայերէնը։

Վարժապետ եղած չեմ (ի՛նչ երջանկութիւն)։ Բայց կը կարծեմ թէ աւելի դիւրին է կարգ մը սովորական բառեր բացատրել մանուկներու, քան մեծերու։

Բացէք ո՛ր եւ է հայերէն թերթ կամ քաղաքական հրատարակութիւն — առանց կուսակցական խտրութեան—, եւ կարդացէք.

— *Կառուցել, կառուցող,*

Ջեկուցել, զեկուցեց, զեկուցող.

Մատուցել, մատուցեց,

Սնուցել, ծանուցել ապացուցել, հատուցել...

Եւ դեռ ինչ որ գիտէք *անել* զեկուցանել, ապացուցանել վերջացող բայերէն։

Ո՛չ մէկը կ'անդրադառնայ, խմբագրականէն մինչեւ լուրը կամ ճառը։

Եւ եթէ շատեր մեքենաբար կը թոյլեն, ուրիշներ ալ կան որ չեն ընդունիր թէ սխալ կը գործեն։

Մեղքը՝ կովկասեան է։ Բայց այնքան ծաւալեր, վարակեր է որ, արեւմտահայ անդաստանին մէջ ալ անարգել կ'արշաւէ։

Անշուշտ գրչի վրիպում է։

Բայց չէ՞ որ վրիպելով վրիպելով կանոն կը դառնայ։

×

Իսկ հաշիւը չկայ նշանաւոր եղիճներու։

Ահա մէկը,— *վարքագիծ։*

Ո՞վ շինեց այս անճոռնի բառը։

Ligne de conduiteին թարգմանութի՞ւնը։ Բայց չէ՞ որ ունինք *ուղեգիծը*։ Պարզագոյն համեմատ՝ *դիրք, ուղղութիւն, ընթացք։*

Թող որ *վարքագիծը* գործածողները զայն սանձարձակ ասպարէզ կը նետեն ոչ թէ մէկ, այլ քանի մը իմաստի համար, ո՛ւր որ հանդիպի.

Վերջերս ծլեցաւ ու ծաղկեցաւ ուրիշ լեղի բոյս մը, *ակտիվութիւն*, իր բոլոր ծոյլովումներով եւ ածանցումներով։ Առաջ միայն *ակտիվը* կար (actif)։ կարմիր երեւանը ներկեց, տրորեց, եւ բազմածին հրէշի մը վերածեց զայն, *ակտիվացնել, ակտիվացում,*— շարեցէք։

Ցաւալինակ է որ Ֆրանսացին կամ Անգլիացին այդ միեւնոյն բառը (գոյական թէ ածական) կը գործածէ զանազան իմաստներու համար, իսկ մենք, ամէն բանի մասնագէտ, կը կարծենք թէ երբ *գործօն* (աշխատանք), բանք կամ *կենդանի* (գործունէութիւն), *ակտիվին* իմաստը չի տար։ կամ եթէ *գործունէութիւն, կենդանութիւն, աշխուժացում* գրենք, activitéն չի բացատրուիր, այլ պէտք է թխենք անվերջ,— *ակտիվացում, ակտիվութիւն։*

Պատահաբար յիշեցի այսքանը։

ԱՐՇԱԻՐ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

Ը. Ցանկ

	Ֆր.
Տիկին Հ. Խ.	200
Տ. Գէորգեան	10
Սարգիս Շաղուկեան	10
Գումար	220
Է. Ցանկին գումարը	2675
Ընդհ. գումար	2895

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին պատերազմական նախարար Կէսլէր «Հաւցով» շոգենաւով Պոլիս հասած եւ ներկայ եղաւ հացկերոյթի մը, զոր գերման դեսպան Ռատոլենց տուած է ի պատիւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի։

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Եւրոպայի հայ ուսանողական կարգ մը շրջանակները տարիներէ ի վեր ջերմօրէն փափաքելով հանդերձ ուսանողական համագումարի մը կազմակերպման, գարդ չկրցան յաջողցնել զայն։

Տակաւին 1925ի Դեկտեմբերին, Փրակայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը ընկերական ջերմ կոչով մը դիմեց Եւրոպայի զանազան համալսարանական քաղաքներուն մէջ համախմբուած իր ընկերներուն, բացատրեց ուսանողական համագումարի անհրաժեշտութիւնը, իր կողմէ մշակուած համագումարի օրակարգը յանձնեց ուսանող ընկերներու ուշադրութեանն ու հաւանութեանը եւ նոյնիսկ պատրաստակամութիւն յայտնեց ստանձնելու համագումարին նախաձեռնութիւնը։

Փրակայի այս անկեղծ կոչն ու գործնական քայլը տարաբախտաբար դրական որ եւ է հետեւանք չունեցաւ։ Քանի մը նամակներ, կիսաձայն համաձայնութիւններ, համագումարի յետաձգման «լուրջ» առաջարկներ, եւ ահա երեք տարիներ անցան ու Եւրոպայի Հայ Ուսանողութեան Համագումարն ու միացեալ կազմակերպութիւնը տակաւին «ի լինելութեան է»։

* * *

Այս տողերը չեմ գրեր որ եւէ մէկը մեղադրելու համար։ Ոչ ալ արդարացնել կ'ուզեմ ուրիշ մը։ Սակայն ժամանակ է որ մեր ուսանող ընկերներէն իւրաքանչիւրը անգամ մը եւս նայի մեր ուսանողական-մտաւորական անցեալին, մեր Ազգային Սահմանադրութեան, արեւելահայ եւ արեւմտահայ գրական ընկերային վերածնութեան, հայ քաղաքական կազմակերպութիւններու ստեղծման ու ղեկավարութեան, հայկական լայնածաւալ պրոպագանդին՝ Եւրոպայի մէջ, որոնք բոլորը հոյակապ ստեղծագործութիւնները եղած են, ամէնէն աւելի ու ամէնէն առաջ Գերմանայի, Զուիցերիայի, Ռուսիոյ եւ այլ վայրերու հայ ուսանողութեան։

Երէկի եւ այսօրուան ուսանողական կեանքի ու գործի համեմատութիւնն իսկ ծանր մեղք մը պիտի ըլլար. այնպէս չէ, բայց կեանքն ու պատմութիւնը ոչ կանգ առնել գիտեն, ոչ ալ կարեկցիլ։ Կանգ չէ առեր ու չի կարեկցիր, մանաւա՛նդ մեր ժողովուրդին կեանքն ու պատմութիւնը, որ աւելի քան երբեք դաժան է այսօր ու պահանջկոտ։ Ուզէ թէ չուզէ՝ մեր ներկայ ուսանողութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ, այսօր կամ վաղը, արձագանգել մեր կեանքի կոչին, ծառայելու մեր ժողովուրդին, անոր հանրային ու մշակութային, տնտեսական ու քաղաքական սուր պահանջներուն։

Արդ, մեր ներկայ ուսանողութիւնը պատրա՞ստ է, ընդունա՞կ է արժանաւորապէս դիմաւորելու մեր կեանքի պահանջները։

* * *

Ո՛չ յոռետես, ո՛չ ալ լաւատես, կը կարծեմ սակայն թէ մեր ներկայ ուսանողութեան ուժերու եւ հնարաւորութիւններու սահմանին մէջ կ'իյնայ, առաջին առթիւ, ինքնակազմակերպումը ու ապա համախմբումը, համագումարի մը միջոցաւ, նախ Եւրոպայի, ապա Ամերիկայի, թերեւս նաեւ օր մը Ռուսիոյ ու Հայաստանի ուսանողական միացեալ, կուռ եւ գործօն կազմակերպութեան մը մէջ։

Շնորհիւ նման միացեալ ու գործօն կազմակերպութեան մը, մեր ուսանողութիւնը անշուշտ պիտի կրնայ հաւաքական ճիգերով, դրականօրէն զբաղիլ մեր հայրենիքի վերաշինութեան պահանջներով։ Ան պիտի կրնայ մեր երկիրն ու ժողովուրդը եւ մեր պատմութիւնն ու մշակոյթը ծանօթացնել եւրոպական հասարակութեան, իր աջակցութեան եւ մասնակցութեան լուման բերել հայ գաղութներու հանրային-մշակութային-դաստիարակչական աշխատանքներուն։ Վերջապէս ան պիտի կրնար սերտ յարաբերութեան եւ գործակցութեան մէջ մտնել օտար ուսանողական կազմակերպութիւններու հետ, ինչպէս նաեւ լրջօրէն աշխատիլ մեր ուսանողութեան, աշակերտութեան, որբերու, բանւորներու բազմակողմանի դաստիարակման եւ զարգացման համար, հոգալ իր իսկ բազմաթիւ կիսաթօշակ կամ կիսաքաղց ուսանող ընկերներու նիւթական կարիքները, եթէ կ'ուզէ, ունենալ իր զուտ ուսանողական մամուլը, եւայլն եւայլն։

* * *

Անցեալներս «Յառաջ» խմբագրականով մը կը յորդորէր հայ ուսանողութիւնը «համախմբուելու»։ Կը թելադրէր որ Լ[illegible] ուսանողութիւնը «արթննայ» եւ, ապա, իրաւամբ ու անկեղծօրէն մտահոգ, հարց կուտար.— «Ո՞վ պիտի կախէ բոժոժը», ո՞վ պիտի նախաձեռնարկն ըլլայ Եւրոպայի հայ ուսանողութեան համախմբման։

«Յառաջ»ի նոյն թիւին մէջ, (1928 փետր. 16) կար նաեւ թղթակցութիւն մը Միլանի հայ ուսանողութեան մասին։ Այդ թղթակցութեան մէջ առանձնապէս ուշագրաւ էին հետեւեալ տողերը.

— «Աշխարհի չորս կողմերը ցրուած ուսանողներս, որ մեր իրականութեան վաղուան մտաւորականութիւնն ըլլալ կը նկրտինք — գոնէ այս պէտք է ըլլայ հայ ուսանողի մը առաքելութիւնը — իրարմէ բոլորովին լուր չունինք, անհաղորդ մնացած ենք եւ կը վախնամ որ վաղը երբ միեւնոյն սեղանին շուրջը գտնուինք՝ իրարու լեզու չհասկնանք եւ բաբելոն դառնայ։ Արդեօ՞ք անհրաժեշտ չէ ուսանողական շրջանին իսկ կապ մը ստեղծել, հասարակաց լեզու մը գտնել, հասարակաց ժամադրավայր մը ընտրել, որ կարելի ըլլար իրար հասկնալ, ճանչնալ»։

Կարելի է միայն ուրախանալ որ Միլան այսպէս կը մտածէ։ Այդպէս կը մտածէր եւ կը շարունակէ մտածել ու մտատանջուիլ Փրական։ Չեմ կասկածիր բնաւ թէ նոյն մտահոգութիւններն ունին Փարիզի, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Պելճիքայի հայ ուսանողներէն շատերը, նաեւ Պուքրէշ, ուրկէ նոր ու աշխոյժ աշակերտական կազմակերպութեան մը ուրախալի լուրը հաղորդեցին թերթերը։

Կը մնայ վերջ տալ քիչ մը շատ երկարած յորանջումին, շարժիլ ու գործի սկսիլ։

Ո՞վ պիտի կախէ բոժոժը։ Փրական թէեւ ձախողեցաւ անգամ մը իր հաւաքին ու ոգեւորութեան մէջ, բայց կը կարծեմ թէ պատրաստ է նորէն նախաձեռնարկ ըլլալու համագումարի հրաւիրման, նոյնիսկ կարգ մը դիւրութիւններ տալու եւայլն (անցագրային երկաթուղային սակ), եթէ սակայն Միլան, Փարիզ եւ ուրիշներ լիազօրեն զինք։ Փրական աւելի պիտի ուրախանայ, եթէ նախաձեռնարկը Միլան, Փարիզ կամ ուրիշ մը ըլլայ։ Ամէն պարագայի տակ, Փրական վաղուց մտահոգ է ու պատրաստ։

Այս երկտողը կը գրեմ «Յառաջ»ին, այն յոյսով թէ Փարիզի ուսանողութիւնը լրջօրէն նկատի պիտի առնէ։

Փարիզի դրական խօսքը, Միլանէն ու Փրակայէն ետք, գրեթէ համազօր է Եւրոպայի հայ ուսանողական համագումարի կազմակերպման, հայ ուսանողութեան այնքան կարեւոր ու անյետաձգելի համախմբման։

Կը սպասենք։

Փրակա Թ. ՎԱՆԵԱՆ

ԼՈՅՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԱՒՐԻԶԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Թաւրիզէն Թղթակից մը, երաշխաւորելով իր քաղած տեղեկութեանց ճշտութիւնը, երկար քննադատական մը ղրկած էր Ամերիկեան Նպաստամատոյցի որբանոցին հաշուեյարդարին առթիւ (Յառաջ, 17 եւ 18 Նոյեմբեր 1927)։

Նպաստամատոյցին Նիւ-Եորքի կեդրոնէն ստացանք անգլիերէն ընդարձակ պատասխան մը, ստորագրուած՝ Elsie M. Kimball.

Կը թարգմանենք բոլոր այն մասերը որ կապ ունին մեր հրատարակութեան հետ, միեւնոյն ատեն ցաւ յայտնելով, եթէ իսկապէս անարդար վերագրումներ եղած են։ ԽՄԲ.

Յօդուածագիրը յիշելէ յետոյ թէ ինք լաւ կը ճանչնայ Օր. Ուիլըրը, որուն հետ գործակցած է Ալեքսանդրապոլի մէջ, եւ անոր գովասանականը ընելէ վերջ, կը գրէ.—

Շատ ճիշդ է թէ Նիւ Եորքի կեդրոնէն հրաման ղրկուեցաւ Թաւրիզի որբանոցը փակելու Դրամի պակասութեան պատճառով, պէտք եղաւ հաշուեյարդարի ենթարկել զայն։ Շիտակ չպիտի ըլլար տղաքը փողոց նետել, առանց նախապէս կարգադրութիւն մը ընելու, սակայն շիտակ էր եւ բոլորովին օրինաւոր զանոնք տեղաւորել տուներուն մէջ ազգականներու, բարեկամներու կամ պաշտպաններու, որոնք ի վիճակի էին խնամք տանելու անոնց, եւ որոնք այդ մասին փափաք յայտնած էին։ Իւրաքանչիւր որբ լաւ գիտէ որ, ստիպուած է թողուլ որբանոցը, անմիջապէս որ յարմար կարգադրութիւն մը կ'ըլլայ իրեն համար ուրիշ տեղ, եւ թէ, ամէն պարագայի մէջ, երբ ինքնապաշտ դառնալու տարիքը կը թեւակոխէ (16 տարեկան), պարտաւոր է արտաքին աշխարհ նետուիլ՝ իր ապրուստը ճարելու համար։ Թէեւ շատ դժուար է իրեն համար բաժնուիլ այն միակ տունէն, զոր ճանչցած է թերեւս իր մանկութենէն ի վեր, նոյնպէս անոնց խնամքը ստանձնողներուն համար թէեւ շատ դժուար է ականատես ըլլալ այն «սրտաճմլիկ տեսարաններ»ին, որ նկարագրուած է ձեր թերթին մէջ, սակայն դժբախտաբար կարելի չէ բան մը ընել։

1927 Յուլիսին Միս Ուիլըրին գրուեցաւ թէ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը մտադիր է փակել Թաւրիզի հաստատութիւնը եւ որպէս զի ատիկա տեղի ունենայ «բոլորովին պատուաւոր ձեւով, համաձայնութիւն գոյացած է, որ բոլոր տղաքը տեղաւորուին ազգականներու, բարեկամներու կամ պաշտպաններու մօտ, իբրեւ որդեգիր, եւ թէ անկէ վերջ տեղական կոմիտէներու միջոցաւ հակակշիռ կատարուի անոնց վրայ գէթ վեց ամիս եւս», այն է՝ մինչեւ 1928 Ապրիլ 1։ Այսպիսի հրահանգներով, Միս Ուիլըրին գրութիւնը շատ դժուարին կը դառնար։

Ձեր յօդուածագրին պէս, մենք բոլորս ալ «կը ցաւինք տեսնելով որ մէկիկ մէկիկ կը փակուին որբանոցները»։ Ամերիկացիները 12 տարիէ ի վեր աջակցած են հայ որբերու — ինչպէս նաեւ [illegible] գաղթականներուն, այնպէս որ կարելի չէ մեղադրել զանոնք այդ աջակցութիւնը քիչ մը թուլցնելնուն համար, որքան ալ ազդարկող կարօտութիւններ գտնուին տակաւին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Գալով այն խնդրին թէ Միս Ուիլըրն ի՛նչ մեթոտներ գործածած է Թաւրիզի որբերը տեղաւորելու համար, անձամբ տեսած չըլլալով, չեմ կրնար ըսել թէ համակրանքո՞վ վերաբերուած է թէ ոչ, սակայն կրնամ հաստատօրէն պնդել թէ իր դէմ եղած ամբաստանութիւնները երբեք կարելի չէ հաշտեցնել իր նկարագրին հետ։ Յառաջի Թղթակիցը կը գանգատի թէ տղաքներէն շատեր տուներու մէջ տեղաւորուելէ քիչ վերջ փողոց ինկած էին արդէն։ Թէեւ Նպաստամատոյցը խնամքով քննութիւն կը կատարէ՝ հաստատելու համար որբերը որդեգրել ուզող ընտանիքներու կարողութիւնը, սակայն յաճախ կը պատահի որ տրուած խոստումները չեն կատարուիր։ Դժբախտաբար քննիչ մը չի կրնար ազգականի մը կամ որդեգրողի մը սիրտը կարդալ՝ հասկնալու համար անիրական շարժառիթները, որոնցմէ դրդուած պատրաստակամութիւնը կը յայտնեն որբ մը որդեգրելու։ Եթէ կարենար կարդալ, այն ատեն կարող պիտի ըլլար ճշտիւ որոշելու թէ պէ՞տք է կամ ոչ տղայ մը կամ աղջիկ մը տեղաւորել անոր տան մէջ։ Մարդը կրնայ աւելի շահամոլ մէկը ըլլալ քան բարեսիրտ։ Իր գաղտնի նպատակը կրնայ եղած ըլլալ տղան գործածել իր անձնական շահերուն համար, թերեւս իբրեւ մշակ՝ ուրիշներ կամ հունձքի եղանակին, եւ թէ շահագործելու եղանակը վերջանալէ յետոյ, կրկին փողոց կը նետէ զայն։ Եթէ ազգական մը կամ պաշտպան մը բարոյական պարտաւորութեան ոեւէ զգացում չունենար հանդէպ որբի մը զոր հաւանած էր որդեգրել, հակառակ որ նիւթական բաւարար միջոցներ ունի անոր օգնելու համար, բնականաբար ո՛չ արդար է եւ ոչ ալ տրամաբանական, Նպաստամատոյցը կամ անոր պաշտօնեաները ոեւէ մէկը պատասխանատու բռնել՝ որբին հանդէպ անոր ունեցած ամարդի ընթացքին համար։

Կ'ըսուի թէ «Տեսչուհին նամակ գրած է մնացողներու ազգականներուն թէ պէտք է գան եւ առնեն տղաքը», այլապէս «անոնց հետ պիտի վարուի իր ուզածին պէս»։ Ես իրապէս ամարդի ոեւէ բան չեմ տեսներ այսպիսի ընթացքի մը մէջ։ Անշուշտ մեծ մեղք մը չէ տղոց եւ աղջիկներու ազգականներէն խնդրել որ օգնեն անոնց։ Երբ ազգական մը կամ բարեկամ մը չի կրնար ոեւէ բան ընել, բնական է որ Միս Ուիլըրն «որբերուն հետ վարուի իր ուզածին պէս»։ Թէեւ վստահ եմ թէ որբերու ազգականներուն ղրկած իր նամակները երբեք սպառնական չեն եղած, այլ պարզապէս վճռական ազդարարութիւն մը։ Տեսչուհին իր կատարելու իրաւունքին մէջն է ոչ-ազգականի մը ղրկել տղան, երբ ազգականը կը մերժէ ընդունիլ զայն, կամ ի հարկին փոխադրել զայն Նպաստամատոյցի ուրիշ շրջանի մէջ ունեցած մէկ որբանոցը։

Ճիշդ է թէ տեսչուհին «արձակած է աշխատաւորները, լուացարարուհիները եւ խոհարարները, ու անոնց տեղ աշխատցուցած որբերը»։ Նպաստամատոյցի քաղաքականութիւնն է, եւ շատ իմաստուն քաղաքականութիւն մը, իւրաքանչիւր տղու տալ ո եւ է աշխատանք իբրեւ մաս իր առօրեայ ծրագրին, ու այս ձեւով խնայել վճարովի աշխատաւորներուն տրուած վարձքը, ինչպէս նաեւ տղաքը փրկել ծուլութենէ, ինչ որ, բնականաբար աւելի կարեւոր է։ Մեր մարդասիրութիւնը կործանարար մարդասիրութիւն չէ, այլ ստեղծագործ։

Կ'երեւի թէ Միս Ուիլըրն արգիլած է տղոց «Հաշաքթներով որբանոցի բակէն դուրս ելլել»։ Գաւառականներուն անտեղեակ մարդիկ խիստ եւ անպէտ կարգադրութիւն մը նկատեն թերեւս, սակայն կրնամ հաւաստել թէ ատիկա բոլորովին տղոց բարիքին համար է։

Յօդուածագիրը կը գրէ թէ Թաւրիզ եկող Ամերիկացիները «կ'այցելեն Թաւրիզի հարուստ շուկան եւ կը գնեն սուղ առարկաներ»։ Ասոր մէջ ես ալ յանցաւոր եմ, անոր համար որ երբ քանի մը տարի առաջ Թաւրիզ գացի, ես ալ գնումներ կատարեցի, բայց սուղ բաներ չգնեցի, որովհետեւ անհրաժեշտ թումանները չունէի։ Այս կերպով փրկուեցայ նաեւ հաւանաբար ինծի դէմ ուղղուելիք քննադատութենէ մը։

Չեմ գիտեր թէ որբանոցի ամսականները ցոյց տուող թիւերը ո՛ւրկէ առնուած են, սակայն Նպաստամատոյցի Նիւ-Եորքի կեդրոնին մէջ կատարած քննութիւններովս հաստատեցի որ Թաւրիզի տեսչուհին ձեր թերթին մէջ յիշուածէն (ամսական 314 տոլար) պակաս թոշակ կը ստանայ։ Անշուշտ տեսչուհին նոյն գումարը կը ստանայ ինչպէս իր 19 պաշտօնեաները, սակայն զինք ճանչնալով, վստահ եմ թէ իր իրական արժանիքէն պակաս կը ստանայ, դուրսը գտնուողի մը համար անկարելի է գտնել թէ տեղացի 19 պաշտօնեաները իրենց արժանիքէն աւելի՞ թէ պակաս կը ստանան։

Վերջացնելով, ուրախ եմ որ քննադատը ուրացած չէ Նպաստամատոյցի ըրածէն, քանի որ անոր ջանքերով միլիոնաւոր որբեր անօթութենէ փրկուած են, հայ ազգը օգնութիւն ստացած է։ Գովեստի եւ հաւանութեան այս խօսքին համար շնորհակալութիւն կը յայտնեմ իրեն։

ELSIE M. KIMBALL

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Աշխարհի ցորենի բերքը բաւարա՞ր է.— Ֆրանսայի առաջնութիւնը.— Արուեստական օդ.

Հռոմի Միջազգային Երկրագործական Պաշտօնը, վերջերս, քննութիւն մը բացած էր ստուգելու զանազան երկիրներու ցորենի այն քանակութիւնը որ տրամադրելի է արտածումի համար։ Արդ 1927 Օգոստոս 1էն մինչեւ 1928 Յուլիս 31 գերբարտադրող, արմտիք արտածող երկիրները կը տրամադրեն 260 միլիոն կենդինար արտածելի ցորեն, մինչ ներածող երկիրները պէտք ունին ընդամէնը 210 միլիոն կենդինար ցորենի։ Ուրեմն ցորենի յաւելեալ քանակութիւն մը կը մնայ տրամադրելի, որովհետեւ մատուցումը պահանջէն աւելի է։

Այրուստի ներկայ անձկութեան մէջ ասիկա բարեգուշակ նշան մըն է որ կ'աւետէ աւելի տանելի, աւելի դիւրամատչելի գիներ յառաջիկայ տարուան համար։

* * Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ Գերմանիան կամ Միացեալ Նահանգներն են որ ընդունակ են հսկայական եւ առաջնակարգ յղացումներու կամ իրագործումներու։ Բայց ոչ միշտ, կ'ըսէ Ֆրանսական թերթ մը, ու կը թուէ այն զուտ ֆրանսական ձեռնարկները, որոնք մինչեւ գարդ կը մնան անգերազանցելի ամբողջ աշխարհի մէջ։ Այսպէս, Ֆրանսան գլուխ հանած է, զոր օրինակ, աշխարհի ամենաբարձր յիշատակարանը (Էյֆէլի աշտարակը), պատերազմէն ի վեր շինուած ամենամեծ փոխադրանաւը (Իլ-տը-Ֆրանս), մետաղակերտ ամենամեծ ջրուղին (Կարապիթի), սեմանակերտ ամենամեծ կամուրջները (Վօժրէյի ու Հաֆայի կամուրջները), սաւառնորդական ամենամեծ օդակայանը (Պուրժէ), սաւառնորդական ամենամեծ հանգիստը (Օռլի, ամենաերկար ջրանցքը Մարսէյլի մօտ, աշխարհի ամենազօրաւոր ելեկտրական ծնուցիչները (լէէ), ամէնէն արագ եւ ելեկտրաշարժ (Հիւսիսի եւ Փարիզ-Լ վրայ), եւ վերջապէս բաւոր անթելի կայանը Ասիզը)։

Ֆրանսան կարող է կամ արժենալ իր վրայ։

* * Ծանօթ է թէ ինչ աշխատանքներու պարագ գործածուին ծովամ ներ, որոնց պարունակ դուրս կը մղուի ճնշում Հետեւաբար այդ սենեակ մէջ աշխատող գործա ստիպուած են գործել խիտ եւ ճնշուած օդի մ Արդ, այդ օդին մէջ աշխատող գործաւոր մ յանկարծ եւ արագ կ սովորական օդին գայ, կ արկածներ՝ ինչպէս գլխու ուշաթափութիւն, մա՜հ՝ անխուսափելի են տեւ արեան մէջ լուծուած օդը, վեր ելած պահուն դուրս կը պոռթկայ, կ երակներուն, մկաններուն կը պատռէ հիւսուածքներ հնարաւորութիւն կը պահանջէ պորտական գանդաղօրէն բարձրանալ, աստիճանաբար տալու համար արեան մէջ ծուած յաւելեալ օդը։ Ար 60 մեթր խորունկ ջրի եր խատող սուզակ մը 2 ժամ գործածէ մակերեսը գալ մար։

Գիտցուած է որ արեան առաւելապէս բաղկացածն կաղն է որ կը լուծուի, եւ գէր օրգանիզմներու մէջ աւելի մեծ քանակութեամբ լուծուի քան միւսներուն օրգանիզմներու մէջ։

Հետեւաբար առաջարկ ընդծովեայ աշխատանքներ նոր սուզակներուն հալ արուեստական օդ մը, որ կածինը փոխարինուած ըլլա լիոմ կազով, որ արեան եւ պի մէջ շատ քիչ քանակութ լուծելի է։ Ամերիկայի մէ դէն փորձեր կատարուած են ուղղութեամբ եւ այս մ կը ձգտի ընդհանրանալ փոր հանքերու եւ ընդծո սուզաշխատանոցներու մէջ։

Միայն պէտք է գիտ հէլիոմ կազը տակաւին հազուագիւտ կազ մըն է

Փ. ՍԱՆԱՆ

ՉԳԱՅՈՒՆ ԵՒ ԲԱՑ ԳՐԱԿ

Վերջերս Ֆրանսայի դէմքերը ձենամարտելու զուսպ փափաք մը ունին նաղաստական ծանր խօս պատճառ կը դառնայ, որ բաւողուած դրագէտը մարտի հրաւէրէ քննադա

Մարտ ամսուան սկիզբը Սուտէ թանի մէջ քննադ էր ժէրոմ եւ ժան թարօ քը, Պարէսի մօտ անցուց թիննըս։

Թարօ, այնքա՛ն գգ վիրաւորուեցաւ եւ փոխ առանց պայմանի մենամ հրաւիրելու, ինչպէս ըրա Փիէր Վէպէր, նամակ մը Սուտէի բարեկամին մէջ թեամբ։ Եւ թուելով իրեն ուած «խելքէ պակաս» էրի ծառան խօսքերը ջարկէր զարմանել բանքը, հակառակ պարագ մենամարտիլ։ Փօլ Սուտէ տասխանեց թէ երբեք կած չէ գիրքին հեղինակ վրայ։ Մնաց որ, գրական դատութիւնը չպիտի ուզէ բռնակել զէնքով։

Եւ այսպէս գրչամար փակուեցաւ, առանց զա զինամարտ մը.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէ)

ՀԱՅՈՑ ԱՃՈՒՄԸ.— Հայաստանի վիճակագրական Կեդրոնական Վարչութիւնը հրատարակութեան տուաւ 1927 տարւոյ ընթացքին պատահած մահուան, ընթացքին պատահած մահուան ու ծնունդներու ամբողջական ցանկը

Ամբողջ Հայաստանի մէջ ծնած են 50.921 հոգի, մեռած են 15.476 հոգի։ Ուրեմն 35.445 հոգի աւելի ծնած են մեռնողներէն, ինչ որ կը ներկայացնէ 1.12 առ հարիւր աճման համեմատութիւն մը, եւ այսպէս կը գտնուի համաշխարհային մրցանիշը։

Քաղաքներուն մէջ աճման համեմատութիւնն է 2.41 առ հարիւր, իսկ գիւղերուն մէջ՝ 3.10 առ հարիւր։ (1926ին աճման համեմատութիւնն էր 3.69 առ հարիւր։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Հայաստանի կարգ մը գաւառներուն մէջ տարածուած են կարմիր հազն ու կարմրուկը։ Նախապէս սահերը նուազ էին, բայց վերջերս յաճախակի դարձան. կարգ մը գիւղեր փակեցին իրենց վարժարանները, հիւանդութեան տարածման պատճառով։

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ. Գիտութեան եւ Արուեստի կաճառին պատմա-ընկերային բաժնին մէջ, Դեկտեմբեր-Փետրուար ամիսներուն, տրուած են հետեւեալ զեկոյցները.

Մ. Աբեղեան, Թէ ինչպէս է հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը և հասարակական կեանքը (1 նիստ), Հայկ Աճառեան։

Հ. Մանանդեան, Ֆէոդալիզմ եւ եկեղեցական բանահիւսութեան (1 նիստ), Եր. Լալայեան։

Գ. Խ. Աբովեան ըստ նոր նիւթերի (2 նիստ), Եր. Լալայեան։ Այս նիւթերուն մէկ մասը առնուած են Երեւանի գաւառական դպրոցի 1843-1848 թուականին մնացած թուղթերէն, իսկ միւս մասը՝ Միութենական Ակադեմիայի ասիական թանգարանէն։

ԱԼԻՒՐԻ ՊԱԿԱՍԸ.— Գրած էինք թէ ալիւրի տագնապ մը կայ Հայաստանի կարգ մը գաւառներուն մէջ։ Փետրուարի վերջին շաբթուններուն, Նոր-Բայազիտ եւ Բասարգեչարի շրջաններուն ալիւրի պահանջները կարելի եղած է գոհացնել աշխատաւոր միւս գաւառներուն օգնութեամբ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱՐԻՆ.— Մոսկուայի Բուսաբանական Կաճառին քննութեան համաձայն, Ալեքսանդրապոլի գաւառէն արտադրուած գարին մեծ արժէք կը ներկայացնէ գարեջուր պատրաստելու համար։ Որովհետեւ այդ գարին աւելի երկրի գարիէն աւելի նուազ փոշէ՞նն կը պարունակէ։

«ԳԻՏԻՆՆԵՐԱՐԻ ՎՆԱՍԻԹԻՒՆ — Ինչպէս ամբողջ Ռուսիոյ, նոյնպէս Հայաստանի մէջ պատրաստուած են «հնգամեայ ծրագիրներ շինարարութեան»։ Այսինքն թուանշանով պլաններ, հինգ տարուան ընթացքին հրաշքներ գործելու համար։ Առաջին տարին լրացաւ արդէն, մինչդեռ այդ հնգամեայ ծրագիրը նոր քննութեան մը տակ առնուելով, որոշուած է կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնել։

Կը նշանակէ թէ պլանները դարձան աւելի քան ապառնի։

ՃԳՈՒՌԸ ՋԵՐՄԱՉԱՓ

Բնագէտ Հոլմս, դիտելով որ միջատները եղանակներու բարեխառնութեան համաձայն կը փոխեն իրենց շարժումն ու ձայնը, կը թմրին ցուրտին ազդեցութեան տակ եւ կ'աշխուժանան տաքութեան ազդեցութեան տակ, քննութեան առած է ճպուռը։ Այս միջատը մէկ վայրկեանի մէջ իր արձակած ձայներուն թիւով ցոյց կուտայ այն զգայնութիւնը, որ ունի բարեխառնութեան հանդէպ։ Որքան օդը զով է, այնքան քիչ կ'արձակէ իր ձայնը։ Երբ արագաբար կը ճչայ, թրթռացում մը ձեւացնելով այսպէս, կը նշանակէ թէ օդը չափազանց տաք է։

Ուրեմն, Հոլմս կը հաստատէ որ ճպուռին «երաժշտութիւնը», իր արագութեամբ եւ թրթռացումով, կը համապատասխանէ բարեխառնութեան աստիճաններուն։ Հոլմս այս «ճպուռ-ջերմաչափը» որ միջատին ձայներուն թիւով ցոյց կուտայ ջերմութեան աստիճանը, հազիւ թէ մէկուկէս աստիճան կը սխալի։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Վրացի Գրողներու Միութիւնը որոշած է գրել ինքնակենսագրութիւնները այն վրացի գրողներուն, որոնք ծանօթ են ռուսերէն եւ վրացերէն գործերով։ Այդ ինքնակենսագրութիւնները պիտի գրուին միայն երեք էջ։ Պիտի դրուին նաեւ անոնց լուսանկարները եւ գործերուն ցանկը։

ԻՆՔՆԱՃԱՐԺԻՆ ՄԷՋ.— Պարսիկ մը, որ մեծ ճարտարութիւններ ունէր բուսնոյ մէջ, ամէնուն պէս կրոմնգուց։ Յուսահատ, որոշեց անձնասպան ըլլալ։ Բայց ո՞ւր, իր սենեակի՞ն մէջ, փողոցի՞ն վրայ, կարելի՞ բան է։ Նստաւ ինքնաշարժ մը։ Հազիւ թէ կառքը սահեցաւ, ատրճանակը գործածեց։ Մեքենավարը, լեղապատառ, կանգ առաւ մեծ պողոտայի մը վրայ։ Պարսիկը անձնասպան եղած էր։ Նամակով մըն ալ —չէր մոռցեր.— կը բացատրէր անձնասպանութեան պատճառները։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՐՍՆԻՔՆԵՐԸ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայկական հարսանիքները չափէն աւելի հեռաքրքրական են այս օտար ափերուն վրայ։ Քաղաքական ամուսնութեան պաշտօնական գործողութիւնները լրանալէ ետքը, փեսան կը վարձէ կամ սրճարանի մը ներքնասենեակներէն մէկը եւ կամ, եթէ բարեկեցիկ է, մեծ պարասրահ մը, ուր տեղի կ'ունենայ թէ պսակի կրօնական արարողութիւնը, եւ թէ հարսանեկան խնճոյքը։

Գրեթէ բոլոր հարսանիքներու մէջ ժամանց հրաւիրեալներէն զատ աչքի կը զարնեն անկոչ հարսնեւորներ, որոնք անհամբեր կը սպասեն քահանայի մեկնումին, որպէսզի իրենց ընտրեալներուն հետ պարեն խոյաբար։ Արտահին մէջտեղ հարսն ու փեսան գլուխ գլխի անձկութեան ժամեր կ'անցընեն։ Քահանան կը կարդայ արագ-արագ, ունկնդիր ունենալով քանի մը բարեպաշտ պառաւներ եւ ծերուկներ, մինչ անդին ուրիշ անկիւն մը գաւառացի տաքարիւն երիտասարդներ վիճաբանական ժողով մը սարքած, թուրքերն ու բոլշեւիկները կը բաղդատեն՝ ցուխ, աղմուկ, յաճախ անճոռնի տեսարաններ։

Ուշագրաւ են նաեւ հարսանեկան նուէրները, մանաւանդ գաւառացիներուն բերածները։

Ընդհանրապէս բոլոր հարսանիքներն ալ կ'ունենան թրքական նուագախումբ մը, որ կրնայ գոհացում տալ թէ թրքական եւ թէ եւրոպական պարի սիրահարներուն։ Հայկական հարսանիքի մէջ կը տիրապետեն թրքական եւ եւրոպական երգերն ու «մանի»ները։ Եւ ցաւալին հոն է որ ոչ միայն թրքախօսներն են այսպէս, այլ եւ հայախօս հայրենակերները։

Ստեփան

ԼԻՈՆԻ ԴԱՏԸ

ԼԻՈՆ, 15 Մարտ.— Գչ. օր, Մարտ 13, Ռիւ Մօնսէի հաշտարար դատաւորին առջեւ տեղի ունեցաւ Լիոնի եւ Շրջականերու Ազգ. Վարչութեան դատը Ս. Փափազեանի դէմ, որ ազգ. կանոնագրին եւ նոյնիսկ իր ստորագրութեամբ հրապարակ հանած կրկին յայտարարութիւններուն հակառակ՝ զանազան էնթրիկներով եւ միամիտները խաբխբելով՝ կը բռնանար եկեղեցիին եւ խորհրդարանին վրայ եւ անվաւեր մարմին մը եւս հաստատած էր։

Վարչութեան ատենապետ Գ. Աղեք. Կիւլպէնկեանի փաստաբանը կուռ եւ սեղմ տրամաբանութեամբ պարզեց սարքուած գործին խաբէութիւնը, (որուն համար ի հարկէ պատժ. դատարանին ալ պիտի դիմուի)։ եւ յայտնելով թէ Փարիզի Հայոց Կեդր. Թեմ. Խորհուրդը արդէն վաւերացուցած է այդ ընտրութիւնը կրկնակ գրութիւններով եւ Փափազեանին շինածը կեղծ հռչակած է, եւ նկատելով որ այսպիսի ընտրութիւնները զուտ ազգ. եկեղեցական հանգամանք ունին, խնդրեց որ եկեղեցին ու խորհրդարանը օրինաւոր մարմնին յանձնուին։ Փափազեան, ինքզինքը բարկութենէն կորսնցուցած, յայտարարեց գրեթէ բառ առ բառ.— «Ես չեմ ճանչնար՝ ոչ Կաթ. Պատրիարքութիւն, ոչ Փարիզի Կեդր. Թեմ. Խորհուրդ եւ ոչ ուրիշ « եւ է մէկը»։ Այնքան եղած էր ինք. զինքէն որ բառերը չփոթելով, ընդհանուրին ծիծաղներուն մէջ «եւ. . հայերէն չեմ գիտեր» ըսաւ, փոխանակ «Ֆրանսերէն չեմ գիտեր» ըսելու։ Թո՛ղ որ առաջին բառն ալ շիտակ է...։ Դատաւորը վերջ տուաւ բարեբախտաբար, յայտարարելով որ վճիռը պիտի հաղորդուի Մարտ 27ին։

Հնա թէ իր ույժը մինչեւ ցարդ Փարիզի Կեդր. Խորհուրդէն առնող, անոր պատգամաւոր, անկեց ալ անուանուած այս մարդը պաշտօնական առեանի մը առջեւ ինչ վերաբերում ցոյց կուտայ հանդէպ ազգային իշխանութեան...։ Ականջը խօսի Պալաքեանին։

Վարդ

ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Մարտ.— Զ. Ե. Ո. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղը որոշած է յաջորդական այցելութիւններ կատարել այն հայ ընտանիքներուն, ուր հայ որբուհիներ կը գտնուին։

Առաջին այցելութիւնը տուինք Գ. Հայկ Սէրէնկիւլեանի տունը, Մարտ 11ին։ Հաստատեցինք որ այստեղ (Սէն Ժիւլիէն) գտնուած որբուհին հարազատ զաւակի մը խնամքը կը վայելէ նոյն ընտանիքէն եւ կ'աշխատի Գ. Սէրէնկիւլեանի փուռին մէջ։ Շատ գոհ տպաւորութեամբ հրաժեշտ առինք։

Յետոյ գացինք Գ. Պօղոս Տիլանեանի տունը (Սէն Պառնապէ)։ Այս բազմանդամ ընտանիքին մէջ գտանք մէկի փոխարէն երկու որբուհիներ։ Առաջինը՝ Օր. Հայկանուշ Պօղոսեան, Դպրոցասէր Տիկնանցէն, մօտաւորապէս երկու տարիէ ի վեր կ'ապրի այս ընտանիքին մէջ եւ կը զբաղի տնական գործերով. երկրորդը, քոյրը Օր. Ազատուհի, վեց ամիսէ ի վեր եկած է եւ կը դրադի ձեռագործով։ Հիւրընկալը պատմեց թէ, երկու տարի առաջ, փողոցին մէջ գտած է Հայկանուշը, որ կը հալածուէր ստահակներու կողմէ։

Հետաքրքրուելով, իմացեր է թէ Տիկնանցի խնամակալները աղջիկը սատարիկ ծեծեր են եւ խեղճը չդիմանալով, փախեր է։ Քոյրը, որ քանի մը օրուան համար իբրեւ հիւր եկած էր մեր տունը, ալ չուզեց վերադառնալ եւ իր ապաշանքին տեղի տալով, պահեցինք մեր մօտ։

Այս առթիւ հարցումներ ուղղեցինք եւ Հայկանուշ տխուր տեղեկութիւններ տուաւ Դպրոցասէրի կեանքին մասին։

Զանց կ'առնեմ յիշել այդ պատմութիւնները, որոնք նոյնութեամբ հաղորդած ենք Զ. Ե. Ո. Միութեան Կեդրոնին։

Այս առթիւ սորվեցանք որ Դպրոցասէրը Փարիզ կը փոխադրուի։ Ինչո՞ւ։ Աւելի աժա՞ն է, թէ օդը աւելի լաւ է։ Սելանիկէն Մարսէյլ, Մարսէյլէն Փարիզ։ Ինչո՞ւ չեն փոխադրեր Հայաստան, քանի որ իրենց համար 17 հազար տոլարնոց տուն մը կը շինուի... Ե՞րբ վերջ պիտի գտնեն քմահաճոյքները։

Ռ. Պարոյր

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ «ՀՕԿ»Ի ԹԱՂԱՅԻՆ ՊԱՆՏԻՐ

ԿԱՐՏԱՆ, 12 Մարտ.— Անցեալ Ուրբաթ երբ գործի կ'երթայի, տեսայ ազդ մը՝ նորակառոյց հայ սրճարանի մը դրան վրայ։ Մարսէյլի հանրածանօթ Տարօնցին, իր ձեռագրով եւ իրեն ի պատիւ թէյասեղան մը կը ծանուցանէր «Կարտանի «Հօկ»ի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի 11 Մարտ երեկոյեան ժամը 8ին։ Պիտի խօսի քաղ. Տարօնցին նիւթ ունենալով «Հօկ»ը եւ իր գործունէութիւնը։ Մուտք ազատ.

Կիրակի օրերը ամբողջ գաղութը կը խռնուի սրճարանը։ Այդ օրն ալ սովորականին պէս։ Երբ երեկոյթին ժամը հասաւ, քանի մը հոգի սկսան տոմսակ փնտռել, բայց տոմսակ տուող չկար։ Չկայ նաեւ երեկոյթը կազմակերպող «Հօկ»ը։ Սրճարանատիրոջ կողմէ մարդ կը ղրկուի թէ ժամանակը հասած է։

Կը պատասխանեն թէ շատ բազմութեամբ պիտի գան, պէտք է այդ մարդիկը դուրս ելլեն, մեր երեկոյթը ընտանեկան երեկոյթ է, եւլն.։ Մինչդեռ այդ գին մէջ այդպիսի կէտ մը չկար եւ յետոյ «Հօկ»ը վերակազմողներուն մէջ, որոնք Տարօնցիով հինգ հոգի են, ո՛չ մէկը ընտանիք ունի։ Այս խաբուսիկ պատասխանը տալով «Հօկ»ը վերջ տուաւ իր երեկոյթին։

Ինչպէս յիշեցի, սրճարանը լեցուած էր հայերով, բոլորն ալ վառվռուն Հնչակեաններ եւ Դաշնակցականներ։ Միայն այնտեղ չէին ողորմելի ռամկավարները, որոնց թիւը Կարտանի մէջ չորսուկէսը չանցնիր։

«Հօկ»ի երեկոյթին ժամը անցած ըլլալով, բազմութիւնը լաւագոյն համարեց ուրախութիւն ընել, զուտ հայկական ձեւերով։ Ստեղծուեցաւ մտերմական մթնոլորտ։ Իւրաքանչիւր ոք իր դան ազգային ու յեղափոխական երգերով կը կենդանացնէր սրճարանը։ Դաշնակցականներն ու Հնչակեանները կը խօսակցէին, կ'երգէին եւ բաժակաճառեր կը պարպէին։

Այս առթիւ խօսեցան «Հօկ»ի եւ կոմունիզմի մասին ընկերներ՝ Ա. Քէլէշեան եւ Մ. Ասլանեան, իսկ Հնչակեաններու կողմէ՝ Գ. Կ. Քիւրէճեան, որոնք ծանրացան ապազգայնացման վտանգին վրայ եւ փափաք յայտնեցին միացեալ ուժերով հրապարակաւ կռուիլ սպիտակ ջարդին դէմ։ Մեր ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր եւ վերջացաւ «Մշակ Բանուոր»ով եւ «Հառաչ Երկիր»ով։

Ահա այսպէս վերջացաւ «Հօկ»ի երեկոյթը։

Վիրապ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉՈՐՍ ԳՆԴԱԿ - Անբուժելի հիւանդութենէ մը փարակուած, ցմահ յուսահատ, Ցիւֆուր որոշեց անձնասպան ըլլալ Օնէ-սու-Պուայի մէջ։ Ատրճանակի հարուածով մը, ատրճանակը իրարու ետեւ է պարպեց իր գլխուն։ Չմեռաւ։ Գնդակները հատած էին, այնպէս որ ստիպուեցաւ գնդակ փնտռել։ Ատրճանակին ձայնը լսելով, ոստիկան մը հասաւ եւ ձերբակալեց Ցիւֆուրը. խղճմտօ թուարանի մը պէս, գնդակ կը գումարէր գլխուն մէջ։ Ոստիկանը շատ զարմացաւ, երբ իմացաւ որ Ցիւֆուր արդէն չորս գնդակ տեղաւորած է, բայց ողջ է։ Առանց թոյլ տալու որ բազմապատկութեան սկսի, ոստիկանը առաջնորդեց զայն դէպի բանտ։

Բժիշկները կը քննեն այս հետաքրքիր պարագան։

ԲԱՐԻԾԱՂԻԿԸ.— Փարիզի արուարձաններէն մէկուն մէջ, բարիծաղիկ մը, կարնոտէլ, գինին շատ կը սիրէր։ Ամէն անգամ որ մայրը տունէն բացակայէր, մառան կը մտնէր եւ կը գինովնար։ Այս կոյր մը լաճը, որ 13 տարեկան է դեռ, անցեալ օր ալ գինով գինով կը մոլտար մառանին մէջ, երբ մայրը վրայ հասաւ։

Ծանր եկաւ մօրը յանդիմանութիւնը։ Եւ ատրճանակը կրակեց մօրը դէմ։

Մայրը թեթեւ վէրք մը ստացաւ դէմքին վրայ։

Իսկ բարիծաղիկը տոքերը ժողվեց ու փախաւ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը ծրի վիզա պիտի տայ այն բոլոր ճամբորդներուն, որոնք իտալ. շոգենաւով կը ճամբորդեն։

ԿՈՐՆԹՈՍԻ մօտ քսիլոքաստրոյի մէջ երկրաշարժի հետեւանքով շատ մը շէնքեր փլան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

Ջիւլմանը ուրախութենէն խելար

— Այո, լաւ գործեր պիտի ընենք։ Տասը տարի չանցած Բրիտանիան պիտի քոզմաւորի, Թէքքէն իսլամական բերդ մը պիտի ըլլայ Անգլիոյ դէմ, յետոյ մեզի կողմնակից մարգարէն ոտքի պիտի ելլէ, իրեն հետ ոտքի հանելով Ալճերիան, Թունուզը, Մարոքը։ Եւ յետոյ կարգը պիտի գայ Հնդկաստանի, Չինաստանի, ու Բրիտանական կայսրութիւնը պիտի տապալի, ինչպէս Նապոլէոնի կայսրութիւնը, եւ անոր տեղ պիտի իրականանայ Դանիէլի երազը. Հռոմէական կայսրութիւնը գերմանը պիտի իշխէ աշխարհի վրայ։

Ինծի կը մնար հասկնալ գլխաւորը։ Ըսի Ջիւլմանին,

— Պետը թերեւս այս շրջանին ամէնէն զարմանալի մարդն է... բնաւ անոր հանդիպած եւ իր գաղափարն կերպարանափոխութեանց տակ եղած ատեն.. Եւրոպայի մէջ զայն Վէրակին կ'անուանենք, բայց ամէն երկիր կ'երեւայ թէ զայն կը ճանչնայ ուրիշ անունով եւ տարբեր անձնաւորութեամբ մը։

— Անոր բոլոր անունները չեմ գիտեր, պատասխանեց Ջիւլման հիացումով, բայց Հնդկաստանի մէջ, օրինակի համար, ինչպէս նաեւ Ասիոյ գաղտնի ընկերակցութեանց համար, գիտեմ որ զայն ցոյց կուտան ուժի նշանով մը...

Ու սկսաւ թուղթի վրայ գծել հետեւեալը.

Սվաստիքան էր ասիկա, Հնդկաստանի նուիրական նշանը, զոր բնաւ չի մոռնար Վիլհէլմ Բ, եւ որ կը զարդարէ գաղտնի ընկերութեանց գրոշիկները

— Երկու հարիւր միլիոն Ասիացիներ առանց գիտնալու եւ հարցնելու կը հպատակին անոր՝ որ իրենց կը ներկայացնէ այս թեւաւոր խաչը ։

Ցանկարծ հարցուցի.

— Բայց ի վերջոյ ո՞վ է մեծը, Ջիւլման

Անիկա վրաս յառեց իր աչքերը, եւ յետոյ վախկոտ եղանակով մը ըսաւ.

— Ինչպէս պիտի գիտնամ.. թերեւս նոյնիսկ Քրուփը չի գիտեր։

Այն տպաւորութիւնը ստացայ թէ Ջիւլմանը արդարեւ բան մը չէր գիտեր։ Անիկա իր խօսքը աւարտեց միեւնոյն եղանակով ու ազդուած։

— Անիկա ով որ ալ ըլլայ, պէտք է մե՛ծ, շա՛տ մեծ մէկը ըլլայ, այս աշխարհը ղեկավարողներէն բոլորէն ալ։

Յետոյ ջերմութեամբ շարունակեց

— Մենք պէտք է պահենք այս գաղտնիքը, պէտք չէ ջանանք զայն ճանչնալ։ Միայն Աստուած կ'որոշէ այն անձերը, որոնք կ'աշխատին իր հրամայած նպատակներուն համար

Այսուհանդերձ Ջիւլման պատրաստ էր ինծի յայտնելու իրեն ծանօթ բոլոր գաղտնիքները։

Ու լռութեամբ գիս տարաւ դէպի գաղտնի սենդուխ մը, ուրկէ իջանք իր պաշտօնատեղիին գետնայարկը։ Առաջին ակնարկով ոչինչ յայտնի էր հոն։ Բայց սեղմեց զսպանակ մը։ Կեղծ պատի մը վրայ երկաթեայ դուռ մը դարձաւ։ Մեր առջեւ կը գտնուէր պողպատեայ սենեակ մը — վերէն վար ժեռացէ շինուած դարակներ՝ լեցուած փաստաթուղթերով։ Հոդ կը քնանար գունաւոր բազմութեանց ապստամբութիւնը։

— Նայէ՛, ըսաւ անիկա, գոհացո՛ւր վրէժխնդրութիւնդ։

Թուղթերով լեցուած մետաղէ շինուած պարզ դարակ մը առաւ եւ ինծի երկարեց։

— Ահաւասիկ քու հորդաներուն փաստաթուղթերը, որոնք դեռ արինովներկուած են։ Առանք այն փաստաթուղթերն են որ կ'ուզէր Լոնտոն տանիլ։

Կողովը կ'երերար անոր ձեռքերուն մէջ։ Ջիւլմանը կանակիս հարուած մը տուաւ խնդալով ու ըսաւ։

— Հէ՞, կը վայելե՞ս, տղա՛ս։

Ասելութենէն գինովցած էր վերջապէս ձեռքս էր ապացոյցը, փաստը։ Ու կը մտածէի. — «Ինծի համար հիմա կը մնայ ճանչնալիք միայն Գաղտնի ընկերակցութեանց մեծ ղեկավարին ինքնութիւնը»։

Սըր Ուիլեէմսըն ընդհատեց իր ընթերցումը ու ըսաւ.

— Այս փաստաթուղթերուն մէկ մասը կրցաւ Բորիս Սուխիմը ձեռք անցընել ու իր հետը բերել... Չէրնիի ձեռքէն խլուած թղթածրարին մէջէն գտանք ընդօրինակութիւնը իշխանին մահուան պաշտօնաթուղթին, ինչպէս նաեւ անոր սպանութեան հետ կապ ունեցող Չէկա՛յի գործակալներուն տեղեկագրին, գորս Ջիւլման իբր զէնք կը պահէր Վէրակինի դէմ... ու ահաւասիկ նաեւ Կատէժտա Պատրովիչի թուղթերուն ընդօրինակութիւնները

Ամբողջ գաղտնիքը մշուշի մը պէս կը փարատէր աչքերուս առջեւէն։

(Նար.)

տուած էին Փարիզ, Թրքական դեսպանատան։ Վկաները կը յայտարարեն թէ, Սապանճալը Հագգը պէյ, Փարիզ գտնուած միջոցին, 450.000 ֆրանք ստացած է, եւ գնած խիստ թանկագին մուշտակ մը։ Մաքսատան մէջ դժուարութեանց ենթարկուած ըլլալով, Հագգը պէյ յայտարարած է թէ մուշտակը կը պատկանի ծովային գործավար Իհսան պէյի։

Յետոյ կարդացուեցաւ 1926 Նոյ. 30 թուակիր նամակ մը, զոր կոտոր ժամանակին յանձնած է Սապանճալը Հագգը պէյի, Էնկիւրի գտնուած ատեն, եւ որուն մէջ կ'ըսուի թէ 100.000 ոսկի պիտի տրուի Հագգը պէյին, եւ թէ այս գումարը պիտի հայթայթուի, գործավարութեան ներկայացուելիք հաշուեցոյցներուն վրայ հարիւրին 10, յաւելում մը ընելով։

Ասոր վրայ հարցաքննուեցան ամբաստանեալները։ Սապանճալը Հագգը պէյ յայտարարեց թէ տեղեկութիւն չունի այդ տեսակ նամակէ մը։

Յետոյ խօսք առաւ ծովային նախորդ գործավար Իհսան պէյ, որ չափազանց յուզուած էր, եւ նոյնիսկ չկրցաւ զսպել իր արցունքը։

— Ցարգելի դատարանէն կը խնդրեմ որ, ըսաւ Իհսան պէյ, փաստ հաւաքելէ յետոյ միայն զիս դատապարտէ։ Եթէ ձեր խղճին մէջ ամենափոքր կասկած մը ունիք, ամէնէն ծանր պատիժը տուէք ինծի։ Հագգը պէյ ոչ թէ թանկագին մուշտակ, ոչ իսկ թաշկինակ մը բերած է ինծի։

Ի՞նչ կ'ըսէ խախամապետը

Անցած օր հրատարակեցինք Հրեաներու Թրքացումին վերաբերեալ նոր տասնաբանեան, զոր պատրաստած էր Թէքին Ալփ պէյ (Մօիզ Քէհէն)։ Թէքին Ալփ «Թրքացում» անունով գիրք մը գրած է, ուր յառաջաբաններ ունին Թուրք եւ հրեայ ծանօթ անձնաւորութիւններ։ «Թրքացում»ի հեղինակը իր տասնաբանեային մէջ կ'ըսէր նաեւ.— «Սինակոկներուն մէջ աղօթքներուն գոնէ մէկ մասը Թուրքերէնով ըրէ՛»։ Այս նիւթին շուրջ բուռն վիճաբանութիւն կը կատարուի անուս եւ զարգացած Հրեաներուն միջեւ։ Ներկայիս չորս սինակոկի մէջ Թուրքերէն լեզուով արարողութիւններ կը կատարուին։ Խախամապետ Պէճարանօ էֆէնտի այս առթիւ հետեւեալը յայտարարած է Աքշամի.—

«Սինակոկներու մէջ աղօթքներն ու կրօնական արարողութիւնները անպայման եբրայեցերէնով պէտք է կատարուին։ Անկարելի է Դաւիթի լեզուէն տարբեր լեզուով մը կարդալ Հին Կտակարանն ու Սաղմոսները, ինչպէս որ կարելի չէ արաբերէնէ տարբեր լեզուով մը «նամազ» կատարել կամ Գուրանի պատուէրները արտայայտել։ Հազարաւոր տարիներէ ի վեր Հրէական ու Սաղմոսները եբրայեցերէն լեզուով կը կարդացուին։ Ես անձնապէս Թուրքերէն խօսելու ծայրայեղ կուսակիցներէն եմ, եւ ամբողջ Հրեայ համայնքը կը դրդեմ Թուրքերէն խօսելու։ Նոյնիսկ անցեալները կրօնական ժողովի մը ընթացքին քովս գտնուող խախամներուն ազդարարեցի.

— էֆէնտիներ, Թուրքերէն խօսինք։ Թուրքերէն խօսիլը մեծ շահեր եւ օգուտներ կ'ապահովէ Հրեաներուն։ Մարդ ստիպուած է իր ապրած երկրին եւ միջավայրին լեզուն սորվիլ։ Եթէ չսորվի՝ մեծ վնասներու կ'ենթարկուի։

ԱՅՍ ԲՈԼՈՐԸ ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ԸԼԼԱՆ

Թուրք թերթերը կը տեղեկանան թէ, Փ. Փ. հատ Ֆրանքոյէ, Նէսիմ Մազլիահէ եւ Սամի Կիւնցպէրկէ բաղկացեալ պատուիրակութիւն մը Էնկիւրի պիտի մեկնի, կառավարութենէն խնդրելու համար որ Անատոլուի մէջ ազատօրէն ճամբորդելու արտօնութիւն տրուի Հրեաներուն։

Հայ-կաթողիկ Սինոտ մը Հռոմի մէջ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Արեւելեան եկեղեցիներու միաբանութիւնը շրջաբերական մը ուղղած է հայ-կաթոլիկ եպիսկոպոսներուն, հրաւիրելով զանոնք Հռոմ, ուր յառաջիկայ Մայիս 6ին պիտի գումարուի համաժողով մը կամ սինոդ մը՝ զբաղելու համար կրօնական խնդիրներով և վերահաստատելու համար եկեղեցական նուիրապետութիւնը Հայաստանի մէջ։

Սուրիոյ վարչապետը Հալէպի մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն.—

Սուրիոյ նորընտիր վարչապետ Շէյխ Թաճէտտին Դամասկոսէն Հալէպ երթալով մեծ մզկիթին մէջ աղօթեց։ Աւելի քան 10.000 իսլամներ ներկայ եղան կրօնական արարողութեան, որմէ վերջ ամբոխը խուժեց Թաճէտտինի վրայ՝ անոր ձեռքերը համբուրելու համար։ Առաջին անգամն է որ այսպիսի ցոյց մը տեղի կ'ունենայ Հալէպի մէջ։

Հալէպի Քաղաքապետութեան կողմէ իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթի մը մէջ, Թաճէտտին յայտարարեց թէ նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին ազատօրէն եւ յոյս յայտնեց թէ կատարեալ համաձայնութիւն մը կարելի պիտի ըլլայ սուրիական կառավարութեան եւ հոգատար պետութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ։ «Ասիկա, ըսաւ, լաւագոյն միջոցն է Սուրիոյ շահերուն ծառայելու»։

Իրանի եւ Իրաքի սահմանին վրայ

Պաղտատէն կը հեռագրեն Մարտ 28 թուականով.— Փուշտիկուհի շրջանին պարսիկ ցեղախումբերը երէկ յարձակեցան Միջագետքի Պէնի Լամ ցեղախումբերուն վրայ, որոնցմէ յափշտակեցին 20.000 ոչխարներ։ Պէնի Լամի ցեղապետը սկսաւ հետապնդել յափշտակիչները եւ տեղի ունեցաւ ընդհարում մը, որու ընթացքին պարսիկ ցեղապետը վիրաւորուեցաւ։ Երկուստեք կորուստները մեծ են։

Անգլիա կը բանակցի Իպն Սաուտի հետ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Սըր Կիլպըրթ Քլէյթըն, որ Պաղեստինի կառավարութեան ընդհանուր քարտուղար եղած է եւ որ 1925ին երկու համաձայնագիրներ ստորագրեց Հիճազի թագաւոր Իպն Սաուտի հետ, շուտով Ճէտտէ կը մեկնի՝ Նէճտի, Իրաքի եւ Անդրյորդանանի վէճերը կարգադրելու համար։

Օտարական ցոյցեր Ռուսիոյ մէջ

Լէնինկրատէն կը հեռագրեն թէ 200.000 բանուորներ ցոյց կատարած են Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ դէմ։ Դոնէցի շրջանին մէջ ձերբակալուած գերման ճարտարագէտներէն Գոլաշթայն ազատ արձակուելով Ռուսիայէն վտարուեցաւ։ Լրտեսական կազմակերպութեան մասին քննութիւնները կը շարունակուին։ Միայն Սեւաստոպոլի շրջանին մէջ զանազան ազգութեանց պատկանող 60 մասնագէտներ ձերբակալուած են՝ միեւնոյն ամբաստանութիւններով։ Բոլոր այս «հակայեղափոխականներու» դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլի կամ Մայիսի կիսուն, Մոսկուայի մէջ։

ՕՐ. ՄԱԹԻԼՏ ՕՃԱՆԵԱՆ

ԵՒ

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՒՃՕՒԼԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

18 Մարտ 1928 Փարիզ

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջանային կոմիտէն անպայման ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր ընկերուհիները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Métro Odéonի ճիշտ դէմը, Café du Métroի վերնայարկը, 95 Bld. St. Germain:

Լիոնի Գաւ. միութեան դաստիարակչական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Գրադարանը։

Քանի Կայծակ ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 1.30ին, Քանի մեր կեդրոնը, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգեր։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի Սերոբ - Աղբիւր, Արամ, Վարդգէս, Եփրեմ խան եւ Համազասպ խումբերու ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի ժամը 8.30ին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԱՋԻ յառաջիկայ Հինգշաբթին բացառաբար նուիրուած է անդամական ժողովի մը։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը պարտադիր է։ Խիստ կարեւոր հարցեր։

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Մարսէյլի Զ. Ռ. Մ. Մասնաճիւղին, Ապրիլ 11/24 համազգային սգատօնը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 22ին: կը խնդրուի բոլոր հայ կազմակերպութիւններէ նկատի ունենալ այդ թուականը: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՊՈԼԻՍ ՔՈԼՈՆԻԻ «Արմէնիա» խումբին վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 134՝ զարթուցիչ ժամացոյց մը, 750՝ աթոռ մը, 987՝ զոյգ մը գուլպայ, 284՝ զոյգ մը գուլպայ, 357՝ մետաքս բաշկոլ, 281՝ մետաքս փողկապ մը, 44 մետաքս փողկապ մը, 7՝ շիշ մը շամպանեա, 553, 220. 583՝ իւրաքանչիւրը մէկ մէկ մետաքսփոշէթ։ Շահող անձերէն կը խնդրուի դիմել իրենց տոմսերովը Արմէնիայի Siège Socialeը, 204 Bld. Voltaire, Asnières, ամէն օր առաւօտուն մինչեւ ժամը 10:
(Կնիք)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այս իրիկուն, Ֆլօրիայի մէջ ժամը 9—10 ընդհ. Ազգերու պատմութիւն (ֆրանս. յեղափոխութիւն) Մ. Նաթանեան:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Խ. Հ.— 20։
Քազապլանքա, Յ.— 140։
Պուէնոս Այրէս, Վ. Պ.— 25։
Լը Փիւի, Ա. Յ.— 10։
Քլամառ, Շիր. 35։
Սէն Ռաֆայէլ, Տիկ. Է. Գ.—140։
Ճիպութի, Մ. Գ.— 70։
Մարսէյլ, Զ. Հայր. Միութ.—10։
Լուէթ, Պ. Ա.— 35։
Փոռ տը Պուք, Հ. Օ.— 70։
Գրիւսէլ, Ն. Քէնլ, Գ.— 20։
Իսսէլ, Սէօլ. Հայր. Միութ.— 5։
Փարիզ, Յ. Դ.— 35։ Սկսանք զրկել։
Մարսէյլ, Գարծ.— 627։
Լիոն, Գործ.— 724։
Վէռնօն, Տիկ. Հ. Խ.— 70։
Սէն Փիէռ, Մ. Շ.— 25։
Գահիրէ, Գ. Մ.— 2 անգլ.։ Կը շարունակենք։
Վիէննա, Հ. Մ. վրդ.— 345 ֆրանք։ Կարգադրեցինք։
Փարիզ, Տիկին Ի.— 20։
Մարսէյլ, Պ. Հ.— 15։
Արժանթէօյ, Մեսր.— 35։
Փէյուպէն, Կ. Փ. 50 ֆր.։ Վճարած էք մինչեւ 1 Ապրիլ։

ԿՈՆՍՏԱՆՑԱ, Գ. Ծ.— ձեր ուզած հասցէն A. Fadavorian, 26 Rue Nationale, Billancourt, Seine) France.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ հօրեղբայրս «Զաշծի» Ստեփան Աբրահամեան որ 1924ին Պէյրութի քէմփը կը գտնուէր: իմացնել՝ Sarkis Chivilgilian, Chez Mr. Briand, St. Pierre sous Aubenas. Ardèche. France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Առաքել Մկրտիչեան կը փնտռէ Սեբաստիոյ Ջերմի գիւղէն կիրակոս Յակոբեանը, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր. լսած ենք որ ներկայիս մեկնած է Ալճերիա եւ ֆրանսական վարժարաններու մէջ ուսուցիչ է. իմացնել՝ Առաքել Մկրտիչեանի, 5 Rue du Capitiane Ferber, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— կը փնտռեմ զաւակս Իզմիրցի Զարեհ Պէրպէրեան 22 տարեկան, հօր անուն Պետրոս, մօր անուն Վառվառայ որ Իզմիրի վերջին դէպքին կորսուած է: կը խնդրուի իր ողջ կամ մեռած ըլլալը գիտցողներէն իմացնել իր մօրը, Vahé Der Agopianի, 111 Sentier des Brebis, Vitry Seine. France.

ՅԱՌԱՋԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

տեղի կ'ունենայ Զատկի Կիրակի առաւօտ (8 Ապրիլ):

Բոլոր անոնք, որոնց տոմսեր ղրկուած են, պարտաւոր են փոխարժէք ղրկել տրուած հասցէին՝ ամէնէն ուշը մինչեւ 31 Մարտ։ Չվերադարձուած տոմսերը ծախուած պիտի նկատուին: Mlle Kalpakian, 5 Ave. Quihou, St. Mandé (Seine.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gerant H. TEURNIER

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զ. ՆՄԱՑԵԱՆԻ

ՄԵԼԻՀԱ ՆՈՒՐԻ ՀԱՆԸՄ

ՎԷՊԸ

արեւելեան կեանքէ, առնուած մեծ պատերազմէն: Մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութիւնով: փօսթի ծախք չկայ:

ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ

դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI
31 Rue Kléber
Issy-les-Moulineaux (Seine):

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	[illegible] ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՐՏ 1928 — 21 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 601 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋԱՒԵՇՏԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐԸ

Սպառազինութեանց կրճատման գաւեշտը կը շարունակուի Ժընեւի մէջ։

Մարտ 19ին, խորհրդային Ա. պատուիրակը, Լիտվինոֆ, վերյուծեց իր հռչակաւոր ծրագիրը, որ կը տրամադրէ մինչեւ չորս տարի ոչնչացնել զինուորական ամէն կազմակերպութիւն, բանակ, նաւատորմ, օդանաւ, զինարան, զէնք, ռազմանիւթ եւլն.։

Ծրագրին մանրամասնութիւնները ծանօթ են արդէն։ Անցեալ տարուան վերջերը, (Նոյեմբեր 30 - Դեկտեմբեր 5), նախապատրաստական ժողովին առթիւ, ամբողջութեամբ հրատարակուեցան ռուսական առաջարկը։

Այս անգամ բուն քննութիւնն է որ կը կատարուի։

Առաջին նիստին, Գ. Լիտվինոֆ բացատրելով իր ծրագրին հրաշագործ յատկութիւնները, երկու հարցումներ ուղղեց Զինաթափութեան Յանձնաժողովին.

1. - Յանձնաժողովը համաձա՞յն է իր արտաքին աշխատանքին հիմ ընդունիլ ընդհանուր եւ կատարեալ զինաթափութեան սկզբունքը, եւ մեր առաջարկած պայմանաժամուն մէջ։

2. – Համաձա՞յն է զինաթափութեան առաջին շրջանը այնպէս կազմակերպել, որ պատերազմը դժուարանայ, եթէ ոչ անկարելի՝ դառնայ առաջին տարիէն իսկ։

Այս տողերը գրուած ատեն, յանձնաժողովը դեռ նոր պիտի ձեռնարկէր քննութեան։

Առաջին օրէն իսկ, պարզուեցաւ յատկանշական պարագայ մը։

Կարգով խօսք առին գերմանական եւ թրքական պատուիրակները, եւ առանց այլ եւ այլի ձայնակցեցան ռուսական առաջարկին։

Ինչո՞ւ զարմանալ։ Գերմանիա, չարաչար պարտուած և բռնի զինաթափ, կը սպասէ, կը մաղթէ՛ որ միւսներն ալ, եւ մանաւանդ յաղթականները իր օրին գան։

Լիտվինոֆի ծրագրէն շատ առաջ, ամէն անգամ որ զինաթափութեան հարց կը ծագէր, Գերմանիա միշտ կը յիշեցնէր թէ ինք արդէն զինաթափ եղած է, իսկ միւսները կը շարունակեն զինել ու զինուիլ։

Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ, չմոռնանք որ Մոսկուան ինք պահանջեց անոր մասնակցութիւնը։ Ցետոյ առաջարկին ուժ տուաւ լեհաստան, որ դարերէ ի վեր երախտագիտութեամբ լեցուած է Թուրքիոյ հանդէպ, եւ անոր զօրացումը օգտակար կը գտնէ իր անկախութեան համար (Ռուսիոյ դէմ)։

Թուրքիա շատ լաւ կ՚ըմբռնէ այս միջազգային գաւեշտին մէջ իրեն ինկած դերը։

Եւ իր արտաքին գործավարը, Թէվֆիք Րիւշտի, յաջողութեամբ կատարեց զայն։ «Հա՛յ, հա՛յ, էֆէնտիմ, ինչո՞ւ չէ, նետենք զէնքերը, քանդենք բանակ, նաւատորմ, օդանաւ, անկցի՛ թնդանօթն ու հրացանը»։

Հարկա՛ւ Միայն եաթաղանը կը բաւէ։

Այս դերասանութիւնը այնքան զգալի չէ, որքան «Իւմանիթէ»ի երէկուան արտայայտութիւնը։

Ֆրանսայի համայնավար օրկանը, Թուրքիոյ բռնած ընթացքին մէջ կը՝տեսնէ «Խորհրդային Միութեան անհուն հմայքը Արեւելքի բանւորական զանգուածներուն եւ ժողովուրդներուն վրայ, որոնք վերջերս ազատագրուեցան աւատապետական լուծէն»։

Թուրքիա, բանւորական զանգուածներ եւ ընդհանուր զինաթափութիւն…

Արդեօք Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ո՛րքան խնդաց քթին տակէն, յուշարարին թելադրած բառերը արտասանելով։

Այսպէս կամ անպէս, Մոսկուա պատիւ եւ յաջողութիւն կը համարէ, որ իրեն հետ են պարտուած Գերմանիան եւ յաղթական Թուրքիան։

Նախատեսելով իր ցնորական ծրագրին ձախողումը, միխիթարութիւն կը համարէ այս պատահական, խառնածին եկբայրակցութիւնը։

Յայտնի չէ թէ ի՛նչ պիտի պատասխանեն միւսները, քաղաքենի աշխարհակալները, որոնց կեցուածքը նոյնքան դերասանական է, այս առթիւ ալ։

Թերթերը կը հաղորդեն թէ Լիտվինոֆ, զգալով որ իր երեսին պիտի զարնեն խորհրդային իշխանութեան յարաճուն սպառազինումը, փորձեր է արդարացնել զայն.

— «Ապահովութեան տեսակէտէն, մենք ամէնէն աննպաստ դիրքին մէջ կը գտնուինք, քան ո՛ր եւ է պետութիւն. որովհետեւ ամբողջ աշխարհ հակառակ է մեզի։ Մինչեւ այսօր, բազմաթիւ պետութիւններ չեն ճանչցած խորհրդային կառավարութիւնը, ինչ որ թշնամական արարք մըն է։ Նոյն իսկ ճանչցողները, անհաշտ բարութիւններէ զատ, յաճախ ճանչ փորձութեան կ՚ենթարկեն խորհրդային իշխանութեան համբերութիւնը եւ խաղաղասիրութիւնը։»

Եզրակացութիւն. — Խորհրդային իշխանութիւնը միայն ինքնապաշտպանութեան համար է որ բանակ եւ նաւատորմ կը պահէ, «բացարձակապէս հեռու աշխարհակալութեան նպատակներէ»։

Եւ, «պատրաստ է ամբողջովին քանդելու իր զինեալ ուժերը, միւս պետութեանց հետ միաժամանակ»։

Այստեղ է արդէն բուն գաւեշտը. — Մէկը միւսին պիտի սպասէ, քայլ մը առնելու, հրացան մը պակսեցնելու համար։

Իսկ իրականին մէջ, մէկի տեղ տասը կ՚աւելցնեն, իրարու սպառնալով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Սօֆիայի Արաքսը դիտել կուտայ (13 Մարտ).

— «Ամբողջ արտասահմանը, ինչպէս ըսինք բացի Ամերիկայէն՝ որ կը փրկուի միայն իր «Հայրենիք»ներով, այսօր ո եւ է լուրջ պարբերական հանդէս չունի, չկրցաւ ունենալ, որ ցոլարանը հանդիսանար հայ գեղարուեստին, գիտութեան ու գրականութեան եւ անջատ անջատ գաղութները կապէր իրարու՝ մտաւոր ու բարոյական կապով մը։

Պոլսէն մինչեւ Փարիզ, Պալքաններէն մինչեւ Սուրիա եւ Եգիպտոս մեր գրական, գեղարուեստական, եւ մտաւոր բարոյական կեանքի արտայայտութիւններուն արձագանգը կը շարունակեն ըլլալ լրագիրները։ Անոնցմէ շատ քիչերուն տրուած է սակայն այդ դերը կատարել բաւարար չափով ու նպատակայարմար եղանակով։ «Յառաջ»ը այդ տեսակէտէն ամէնէն բախտաւորը պէտք է նկատել, շրջապատուած ըլլալով նիւթական, բարոյական ու մտաւոր համեմատաբար աւելի նպաստաւոր պայմաններով։

Բայց աւելորդ է ըսել թէ, ներկայ պայմաններուն որ եւ է թերթ ի վիճակի չէ ըլլալու այն՝ ինչ որ պիտի ըլլար լաւ խմբագրուած գրական — գիտական հանդէս մը, կիսամսեայ կամ ամսօրեայ։

Նման թերթի մը պակասը Ամերիկան չի կրնար լրացնել, որովհետեւ շատ հեռու է արտասահմանի մեր միւս գաղութներէն։

Նկատի ունենալով բազմաթիւ հանգամանքներ, այսօր միայն Փարիզն է որ առաւելագոյն յարմարութիւնները ունի, առեղծելու պարբերաթերթ մը որ՝ իր մէջ կեդրոնացնէր արտասահմանի մեր մտաւոր մշակոյթային անջատ արտայայտութիւնները, իբրեւ լուսարձակ մը յետոյ զանոնք ցոլացնելու համար հայ կեանքի բոլոր մութ կամ լուսաւոր հորիզոններուն վրայ։

Այսպիսի ձեռնարկ մը անհրաժեշտ է, քանալիզէ ըսելու, մէկ աւազանի մէջ հոսեցնելու համար հայ մտաւոր ստեղծագործութեան բոլոր կարկաչուն եւ յստակ աղբիւրները, հնարաւորութիւն տալով նոր սերունդին հաղորդուելու հայ մշակոյթին հետ, ամէնէն ապահով եւ ամէնէն անմիջական եղանակով մը։»

ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Իսքէնտէրունի անկախ սանճագին արձանագրուած բնակչութեան թիւն է 129,970, որուն 48,970ը թուրք, 37,209ը ալեվի, 17,655ը հայ, 14,606ը խալամ արաբ եւ 9330ը քրիստոնեայ արաբ եւլն.։

ԿԵՍԱՐԻԱՅԷՆ «Նոր Լուր»ի կը հաղորդեն թէ, յոյս կայ որ մինչեւ Զատիկ վերաբացուին Էվերէկ-Ֆէնէսէի փակուած եկեղեցին ու վարժարանը։ Միեւնոյն ատեն դիմում կատարուած է Բաֆէթ փաշայի, Ս. Կարապետի վանքէն վերցուած եկեղեցական անօթներն ու գոյքերը ետ ստանալու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Եգիպտոս եւ Անգլիա

Եգիպտոսի նոր վարչապետ Մուսթաֆա փաշա Նահաս Ժէոտեւեալը յայտարարած է «Թայմզ»ի գահիրէի թղթակցին.—

— Միշտ այն կարծիքէն եղած եմ, — նոյնիսկ ամենամութ վայրկեաններուն երբ Ադէն եւ Սէյշէլ կը գտնուէի — թէ օր պիտի գայ որ Անգլիա եւ Եգիպտոս համաձայնութեան մը պիտի յանգին։ Այդ օրը պիտի գայ ուշ կամ կանուխ՝ համաձայն պարագաներու եւ երկու երկիրներու տրամադրութեանց։ Սակայն իմ կարծիքովս համաձայնութիւն մը անխուսափելի է։ Իբրեւ պետ կառավարութեան եւ վարիչ մեծամասնութեան, կրնամ հաստատել թէ եգիպտական ժողովուրդի տրամադրութիւնը հանդէպ Անգլիոյ լաւ է, բայց ամէն ինչ կախում ունի Անգլիոյ տրամադրութեններէն։ Օտարականներու եւ մասնաւորաբար Անգլիացիներու շահերուն ապահովութիւնը չի հակասեր Եգիպտոսի անկախութեան գաղափարին հետ։ Եգիպտոս երբեք բրիտանական կայսրութեան մաս չէ կազմած, ու այն իրողութիւնը թէ Հնդկաստանի ճամբուն վրայ կը գտնուի, չի նշանակեր թէ ատոր համար զրկուած է իր անկախ դիրքէն։ Դերերը պէտք չէ շրջուին եւ պէտք չէ ըսուի թէ Անգլիան պարգեւատուն մըն է։ Մեր անկախութիւնը մեզի պատկանող բնական իրաւունք մըն է, մենք կը փափաքինք Անգլիոյ հետ բանակցիլ հաւասար հողի վրայ եւ իբրեւ բարեկամներ։ Անգլիոյ շահերուն լաւագոյն երաշխաւորութիւնն է մտերիմ բարեկամութիւն մը եւ անկախ ու զօրաւոր Եգիպտոս մը։ Մեր անկեղծ բարեկամութիւնը լաւագոյն երաշխիքն է զոր կրնայ գտնել Անգլիա։

Երեսփ. ժողովին մէջ Նահաս փաշա կարդաց նախարարական յայտարարութիւնը։

— «Դահլիճը, ըսաւ, դժուարին վայրկեանի մը իշխանութեան գլուխ կ՚անցնի՝ երկրին իրաւունքները ապահովելու համար։ Կառավարութիւնը չի ճանչնար ո եւ է իրողութիւն եւ ո եւ է արարք որ հակառակ Եգիպտոսի ամբողջական անկախութեան, կամ Սուտանի իրաւունքներուն։

Ժողովը վստահութեան քուէ տուաւ նոր դահլիճին։

Ռումէն ընդդիմադիրները կը սպառնան

Պուքրէշէն կը հեռագրեն 19 Մարտ թուականով.—

Երեսփ. ժողովին մէջ կարդացուեցաւ գիւղացի ազգայնական կուսակցութեան մէկ յայտարարութիւնը, որ կ՚ըսէր թէ Խնամակալ ժողովին հետ Մանիուի տեսակցութիւնը գոհացում տուած չըլլալով, կուսակցութիւնը որոշած է քաշուիլ Խորհրդարանէն եւ նոր հաւաքոյթ մը կազմել։ Փոքրամասնութեան պատկանող երեսփոխանները մեկնեցան Խորհրդարանէն՝ սպառնալով մեծամասնութեան անդամներուն։ Այս վերջինները ծափերով ողջունեցին անոնց մեկնումը։

Ներքին Նախարար Տուքա յայտնեց թէ գիւղացի ազգայնական կուսակցութեան քաշուիլը ո՛չ մէկ քաղաքական ազդեցութիւն ունի, քանի որ այս շարժումը նոր չէ։ «Կառավարութիւնը պիտի շարունակէ իր ծրագիրը, Խորհրդարանն ալ իր աշխատանքը։»

Ռուսիա, Թուրքիա, Գերմանիա մէկ ճակատ

Ժընեւի զինաթափութեան ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ խորհրդային պատուիրակ Լիտվինոֆ կրկին պարզեց զինաթափութեան մասին իր ծանօթ առաջարկը եւ հարցուց թէ՝. 1. Յանձնաժողովը իբրեւ աշխատանքի հիմ կ՚ընդունի՞ ընդհանուր եւ ամբողջական զինաթափութիւնը՝ որոշեալ պայմանաժամի մէջ. 2. Համաձա՞յն է զինաթափութեան առաջին հանգրուանը կազմակերպել այնպէս որ պատերազմը դժուար, եթէ ոչ անկարելի դառնայ առաջին տարիէն իսկ։ Գերման պատուիրակ կոմս Պէրնսթորֆ պաշտպանեց Լիտվինոֆի տեսակէտը։ Նոյնը ըրաւ նաեւ Թուրք պատուիրակ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ։

Զինովիեւի կեղծ նամակին շուրջ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովը առջի օր զբաղեցաւ Զինովիեւի ծանօթ նամակին խնդրով։ Աշխատաւորականներու վարիչ եւ նախկին վարչապետ Րամսէյ Մաքտոնըլտ առաջարկեց քննութիւն մը բանալ այն կեղծ նամակին մասին, որուն հրատարակութիւնը ջախջախիչ ազդեցութիւն ունեցած էր 1924ի ընտրութեանց վրայ եւ աշխատաւորական դահլիճը տապալած էր։

Վարչապետ Պօլտուին պատասխանելով մերժեց քննութիւն բանալ։ Ըսաւ թէ աշխատաւորական դահլիճը արդէն քննութիւն բացած էր այս մասին, սակայն չէր կրցած եզրակացութեան մը յանգիլ թէ նամակը կե՞ղծ էր թէ ոչ։ Նամակը հրատարակուեցաւ 1924 Հոկտ. 25ին, մինչ համայնավար կուսակցութիւնը վիճաբանութիւն կատարած էր անոր շուրջ Հոկտ. 10ին, այսինքն արտաքին նախարարութեան տեղեկանալէն 5 օր առաջ։

Բազմաթիւ աշխատաւորական երեսփոխաններ ընդմիջեցին զայն, հարցնելով թէ ինչի՛ վրայ կը հիմնէր իր բացարձակ հաւաստումը։ Պօլտուին մերժեց պատասխանել։ Ատոր վրայ Ոլիվերմս պոռաց. «Վարչապետը կը ստէ»։ Նախագահը անմիջապէս կախակայեց զայն եւ սրահէն դուրս հանել տուաւ։

Վարչապետը յետոյ կարդաց գրաւոր յայտարարութիւնը Քոնրատ Տօնըլտ Իմթըրն անուն մէկու մը, որ քանի մը ժամ առաջ Պօլտուինի ներկայանալով հաղորդած էր «Տէյլի Մէյլ»ի մէջ հրատարակուած յիշեալ նամակին պատմութիւնը։ Նամա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՔԷՖԹԸՆ» ՊԷՆԷԹ ԵՒ ԸՆԿ.

«Յառաջ»ի ընթերցողները օրը օրին տեղեկացան այս երիտասարդ սպային շահատակութեանց։

Պոլսոյ գրաւման բանակի սպայակոյտին աչքի լոյսը, համակրելի եւ «հայասէր», ինչպէս սովորութիւն է կոչել, անգլիացի սպան այսօր բանտարկուած է Աթէնքի մէջ, իբրեւ քրէական յանցաւոր։

Իբրեւ հասարակ բախտախնդիր եւ… լրտես։

Նախապէս կ՚ամբաստանուէր թէ կեղծ թուղթեր շինած է, Սուլթան Համիտի անսահման հարստութեանց տիրանալու համար։

Այժմ երեւան կուգայ որ, «քէփթըն» Պէնէթ, դաշնակիցներու տեղեկատու դիւանին Պոլսոյ արթուն պահակը եւ թուրքերուն «սարսափ»ը, կը գործէր նաեւ— կամ աւելի ճիշտ՝ իրապէս կը գործէր… Թուրքիոյ հաշուին։

Գէթ այսպէս կ՚ըսէ յունական իշխանութեանց կատարած քննութիւնը։

— «Տէր եւ Տիկին Պէնէթի կազմած ընկերութիւնը զանազան միջոցներով եւ բազմաթիւ կիներու աջակցութեամբ յաջողած է, յոյն սպայակոյտի Փոքր-Ասիոյ ծրագրեր [illegible] եւ յետոյ ծախել Թուրքիոյ»։

«Արեւելեան Թրակիան Յոյներուն կողմէ գրաւուելէ եւ ճամբէր Թայեարի մարդոց Պուլկարիա փախչելէն յետոյ, Պէնէթ Պուլկարիա կը ղրկէր իր գործակալները և Թայեարի մարդիկը հաւաքելով կը հասցնէր Անատոլու, եւ կը միացնէր զանոնք Մ. Քէմալի հետ»։

Եւ ինչպէս ամէն բանի, ճակատագրուա՛ծ է որ այս զազրելի գործին մէջ ալ պիտի խառնուի հայկական անուն մը։

— Արմենակ Բանդիկեան, անգլիական գործակալ, վարիչը՝ տեղեկատու գրասենեակի մը։

Դարձեալ «սարսափը»՝ Թուրքերու։

Իսկ իրականին մէջ, Թրքական լրտես։

Եւ զանելիք տեսակէն։

— «Հաստատուած է որ Արմենակ Բանդիկեան բազմաթիւ անգամներ ճամբորդած է Աթէնքէն Էնկիւրի եւ Էնկիւրիէն Աթէնք»։

Եւ այժմ կը գտնուի Էնկիւրի։

Մինչդեռ, Պոլսոյ պարպումէն յետոյ, ամէն մարդ կը կարծէր թէ կտոր կտոր պիտի ըլլար Թուրք ամբոխին կողմէ, առնուազն Ալի Քէմալի պէս…

Ընդհանուր խուճապ էր, 1922ին։ Պոլսէն կը փախչէին առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան։

Այս մարդը տեղէն չշարժեցաւ…

Մարդ մը՝ որ Անգլիացիները համոզած էր թէ ողջ պիտի բռնէ էնվէրը, Թրքացած Հիտայէթ կոչուած հրէշի մը ձեռքով, բայց երկուքը մէկ ազատեց կատարեալ յաջողութեամբ։

…Ահա թէ ի՛նչպէս յաջողեցաւ Մ. Քէմալ։

Եւ պիտի յաջողին բոլոր Մ. Քէմալները, որքան ատեն որ մեր մէջ մարդիկ երկիւղածօրէն կը հաւատան զանազան «քէփթըն»ներու եւ «քօլոնէլ»ներու։

Նոյն իսկ օրուան այս ժամուն, այնքան զարհուրելի փորձառութիւններէ յետոյ։

Վ.ԱՇԷ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ ՃԻԳԵՐ

«Յառաջ»ի ընթերցողը կը ճանչնա՞յ պարսիկ ժողովուրդը։

Չեմ կարծեր։

Պարսիկ ժողովուրդ ըսելով, պէտք է հասկնալ դարերու ստրկութեան եւ կուրութեան գերի, շարունակ կեղեքուող, կիսաւերակ գիւղերու մէջ ցրուած աղքատ, տգէտ եւ անգիտակից մարդկային զանգուած մը։

Այդպէս են գիւղացիները առանց չափազանցութեան։ Ապրելով աւատապետներու պատկանող գիւղերու մէջ, անոնք իրենց վիճակով այնքան ալ տարբերութիւն չունին միջնադարեան ճորտերէն։ Շատ տեղերու մէջ անոնց աշխատանքին մէկ երրորդը գիւղատիրոջն է օրինաւոր ճանապարհով, մէկ երրորդն ալ անուղղակի հարկերու, տուգանքներու միջոցով, ուրեմն միայն երրորդը կը մնայ աշխատաւորին։

Գիւղատէրն ամէն ինչ է իր ռայա գիւղացիին համար, անոր արքան է, տէրը, նոյնիսկ Աստուածը։ Գիւղացին շատ տեղերու մէջ սեփական հող, բնակարան, կով, եզ, այգի, մէկ խօսքով սեփական ոչինչ ունի։ Իր աշխատանքի արդիւնքն անգամ յաճախ իրենը չէ։ Ան նոյն իսկ օրէնքէն օգտուելու բոլոր միջոցներէն զրկուած է, աւելի ճիշդ անոր համար օրէնք չկայ գրուած, բոլոր օրէնքները սարքուած են ճնշողներուն համար եւ ճնշողներու ձեռքով։

Երբ այս վիճակին մէջ է պարսիկ գիւղացին, բնական է եւ հասկնալի անոր կացութիւնը տնտեսական, կրթական, առողջապահական տեսակէտներով։ Շարունակ ենթակայ մօլլաներու եւ շէյխերու հէքեաթներու ազդեցութեան եւ իր արքաներու անծայր կեղեքման, կտրուած՝ քաղաքակիրթ աշխարհէն, անգամ անտեղեակ իր շրջանի գլխաւոր քաղաքի անց ու դարձերուն, ան կ'ապրի հնադարեան խաւարի մէջ, աչքերը գոց եւ ականջները խուլ։

Քաղաքներու մէջ եւս մեծ մասով անմխիթար, անտանելի է վիճակը, բացառութեամբ քանի մը գլխաւոր կեդրոններու։ Քաղաքի բնակչութիւնը կը բաղկանայ կալուածատէրեր, մանր վաճառականներէ, խանութպաններէ, արհեստաւորներէ, հոգեւորականներէ, խեղճ ու կրակ, կիսաքաղց մշակներէ եւ մուրացիկներէ։

Քաղաքը կ'ապրի գիւղին բոլոր կենսատու հիւթերը ծծելով, կը կատարէ ագահ, կեղեքող միջնորդի դեր։ Աժան գնելով, շատ անգամ կէս արժէքով կը խլէ գիւղին արտադրած բամպակը, բուրդը, ցորենը, ափիոնը, մրգեղէնը, կ'ամբարէ եւ կը վաճառէ թանկ արժէքով ներքին շուկաներու մէջ կամ կ'արտածէ համապատասխան երկիրներ։

Փախարէնը կը ներածէ շաքար, նաւթ, կերպասեղէն հարեւան կամ հեռաւոր երկիրներէ եւ սուղ գիներով կը ծախէ գիւղին։ Այդ կողոպուտէն սակայն բաժին չի հասնիր քաղաքի բոլոր բնակիչներուն։ Շատ քիչերն են որ կ'օգտուին։ Խոշոր մասը քաղաքին մէջ իսկ ենթակայ է է յիշուած բոլոր տեսակի շահագործումներուն։

Գործարանային կեանք ի հարկէ չկայ։ Վերջին տարիներս հիմնուած են լուցկիի եւ գործանի գործարաններ Թաւրիզի մէջ, մանարաններ Սպահանի մէջ։ Կը փորձեն վերահաստատել շաքարի գործարանը Թեհրանի մէջ։ Ահա բոլորը։

Երկրի տնտեսական վիճակը բարելաւելու համար, տարիներ առաջ մամուլը եւ խորհրդարանը շատ աղմկեցին, եւ պահանջեցին շահագործել բնական հարստութիւնները, մասնաւորաբար քարիւղի հանքերը, օտար դրամագլուխ հրապուրելով, անշուշտ զիջանելով որ ներքին դրամագլուխը կարող չէ այդպիսի ձեռնարկներ ընելու, հակառակ պարսիկ խումբ մը վաճառականներու (Թէյիմուր Թօղուրի գլխաւորութեամբ)՝ դիմումներուն։ Նոյն իսկ խորհրդարանը տարիներ առաջ քուէարկեց օրէնք մը, որու համաձայն կառավարութիւնը կրնայ հիւսիսային հինգ նահանգներու նաւթահանքերէն 4ը մենաշնորհի տալ ամերիկեան ընկերութիւններուն եւ հինգերորդը միայն պարսիկ առեւտրականներուն։

Օրէնքը գործադրելու բոլոր ձեւականութիւնները կատարուեցան, մասնագէտներ եկան, ուսումնասիրեցին, զանազան ընկերութիւններ մրցութեան ելան, բայց աղմուկը անցաւ, ակնկալութիւնները մնացին եւ մենք այսօր ալ լոյսը ռուսական քարիւղէն կը ստանանք, ինչպէս այն օրերուն, երբ քուէարկուած չէր քարիւղի մենաշնորհի օրէնքը։

Գլխաւոր քաղաքներու մէջ աչքի կը զարնեն պետական պաշտօնեաները, պաշտօնի սպասողները (մօնթազէր խըդմաթ), մասնաւորաբար մայրաքաղաքի մէջ եւ այսպէս կոչուած «Հովլի»ները, եթէ կարելի է հայացնել՝ «քաղաքական միջնորդներ»։ Ամբողջ երկիրը մատնուած ըլլալով աննկարագրելի անգործութեան, սեւը ճերմակէն զատող, պարսկական գլխարկի տակ եւրոպական տարազ կրող կամ փամփշտաւոր ամէն մարդ ընդհանրապէս «Հովլի» է, այսինքն քաղաքական հողի վրայ աշխող, օտարներէն կաշառուող եւ դէպի խորհրդարանի կամ նախարարութեան աթոռը ձգտող մէկը։ Տակաւին երէկ «Հովլի»ները կը ղեկավարէին պարսից խեղճ, բայց ազնիւ ժողովուրդը, անիրաւուած տարր մը որ աւատապետներէն եւ կղերէն կեղեքուելէ յետոյ, այսօր իսկ «Հովլի»ներուն վճարելիք տուրք ունի։ Ասոնք իրենց հազարումէկ վարագուրուած գործերով, եւ իրենց միայն յայտնի շատ մութ միջոցներով մեռցուցեր են նախաձեռնութեան ոգին պարսիկ ժողովուրդին մէջ։ Հասարակական ո եւ է աշխատանք ամէն տեղ դեռ չծնած դատապարտուեր է մեռնելու։ Ոչ միայն տգէտ գիւղացին, այլ յաճախ մտաւորական Պարսիկը երկրին և ժողովուրդին փրկութիւնը կ'ուրանէ վերէն։ Հանրօգուտ ձեռնարկներ կամ կուսակցական աշխատանքներ խորթ են մեր միջավայրին։

Դպրոցներ են պէտք, — պետութիւնը պիտի բանայ, աղքատներուն օգնելու մասին պետութիւնը պիտի մտածէ, համաճարակներու ժամանակ նոյնպէս. երկրին պէտք են շինարարական աշխատանքներ-նոյն պետութիւնը ընէ։ Հանրութեան կողմէ ձեռնարկուած գործեր շատ, շատ քիչ կը գտնէք այս երկրին մէջ, նոյնիսկ առեւտրական ընկերութիւնները բուն Պարսիկներու մէջ հազուագիւտ բաներ են։

Երկրին եւ արտասահմանի մէջ կան յառաջդիմութեան նուիրուած անհատներ, կան մարդիկ, որ կը տեսնեն այս բոլորը, փորձեր կ'ընեն օգտակար ըլլալու իրենց հայրենիքին, կը խօսին, կը գտնեն, բայց դժբախտաբար չեն մտներ իրարու, իրենց աշխատանքները եւ մտածումները չեն միացներ, հաւաքական ուժ մը չեն կազմեր. ահա թէ ինչու պարսիկ յառաջդէմ հայրենասէրներն ու ժողովրդասէրները, հակառակ երբեմն թափուած գերմարդկային ճիգերու, շատ չնչին արդիւնքներ կը ստանան։

Այժմ կը խօսուի շարք մը վերանորոգումներու մասին.— Ազգային դրամատուն, գործարաններ, երկաթուղի, առեւտրական նաւեր, որոնց իրականացման պարագային մեծապէս պիտի փոխուի երկրին տնտեսական վիճակը։

Առաջին կարգի վրայ դրուած են դրամատունը եւ երկաթուղին։ Ամիսներ առաջ սկսուած են աշխատանքները։ Արդէն իսկ շատ ճամբաներ շինուած են ինքնաշարժի երթեւեկի համար։ Շատ քիչ դեր մնաց պարսկական ուղտին եւ աւանակին։

Արմատական վերանորոգումներու մասին խօսք չի կրնար ըլլալ։ Եթէ անգամ մը այս ձեռնարկները գլուխ գային, աւելին սպասելու յոյսը կ'ամրանայ։ Մինչեւ այժմ եղած փոփոխութիւնները կը համարուին խոշոր յառաջդիմութիւններ։ Արթնցող ազգային ոգին խոշոր ակնոցներով կը նայի իր նեղ շրջանակին մէջ։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԶՈՒԼՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Յառաջ եւ առհասարակ հայ թերթերուն մեծագոյն մասը, Ամերիկայէն Սուրիա, Պալքաններէն Եգիպտոս, ահազանգը կը հնչեցնեն ու կը մատնանշեն ձուլման այն մեծ վտանգը, որ կը սպառնայ անտուն ու անհայրենիք հայութեան։ Կը զգուշացնեն նորահաս երիտասարդութիւնը, միջոցներ կը ցուցնեն՝ մատաղ սերունդին տոհմային դաստիարակութեան եւ մայրենի լեզուին պահպանման համար։

Անդին, Թուրքիոյ մէջ սկսելով Պոլսէն, որ մնացած է նախապատերազմեան կացութեան հազիւ կէսը, փոքրամասնութիւնները կ'ենթարկուին բարբարոս հալածանքի մը։ Վարժարանները մեծ մասով կառավարական թաթին տակ են, Թուրքերէնը մայրենի լեզուի կարգ է անցեր, ազգային կալուածները վտանգի տակ են, ազգային մարմինները անուանական են դարձեր ու ոչինչ կրնան ընել։ «Հանրապետական» այդ երկրին մէջ, օր ցերեկով կը պարտադրեն ոչ-Թուրքերուն, չխօսիլ իրենց մայրենի լեզուն, Թրքանալ բառին իսկական առումով, ձուլուիլ ու դառնալ Թիւրք օղլու Թիւրք։

Իսկ ներքին գաւառներու հայ կարօտ ցրուած բեկորները, որ զուրկ են դպրոցէ եւ եկեղեցիէ, արդէն ձուլուած ու կորսուած պիտի ըլլան։

Թուրքիա, որ մեծ պատերազմի պարտաւորներէն մէկն էր, 1922ին յաղթական դարձաւ ու իր կամքը Լօզանի մէջ յաղթականներուն պարտադրելէ յետոյ, այսօր այդ դաշնագրին հակառակ գործելով, փոքրամասնութեանց իրաւունքները կը բռնաբարէ ու ձայն հանող չկայ։ Կրնանք վստահ ըլլալ, որ մօտաւոր ապագային, ինչպէս նշանները ցոյց կուտան, վարժարաններն ու ազգային կալուածները գրաւելէ վերջ, եկեղեցիներուն ալ ձեռք պիտի երկարեն, իսկ յաղթականները իրենց հանդիսատեսի դերէն դուրս չպիտի ելլեն, բաւական է որ իրենց շահերը ապահով ըլլան, երկաթուղիի, հանքերու եւ այլ մենաշնորհներ ստանան։

Արտասահմանի հայութիւնը, որուն մասին պիտի անդրադառնամ, ձուլման վտանգին ենթակայ է մեծամասամբ։ Թրքահայութիւնը երկունքի մէջ կ'ապրի, իսկ անդին Հայաստանի [illegible]ները, փակած երկրին դռները, խարազանը ձեռքը կը կառավարեն, կը բանտարկեն ու կ'աքսորեն այն ամէնքը, որոնք ճշմարտութիւնը հրապարակելու մեղքը կը գործեն։ Յիմարութիւն պիտի ըլլար մտածել, թէ անոնք կրնան բարեկամական խորհուրդներ տալ իրենց գինակցին, Քէմալին ու Ըսմէթին, մեղմացնելու Հայոց հանդէպ եղած հալածանքի քաղաքականութիւնը։ Մարդիկ աթոռի ու իշխանութեան սիրոյն, ամէն ստորնութիւն յանձն առած են եւ չեն ուզեր վշտացնել անձնուէ՛ր զինակից մը, որուն աջակցութեան կը պարտին իրենց գոյութիւնը։

Հայանուն այս վարիչներու ազգակործան ընթացքը, կը յիշեցնէ Մեհրուժան Արծրունին և Վասակը, որոնք Հայաստանի գահը ու իշխանութիւնը ձեռք ձգելու համար, ամէն ստորնութեան դիմեցին։

Մեհրուժան իր դէմ գտաւ Սմբատ Բագրատունին, հայ ազատասէր բանակը եւ ժողովուրդը։ Նպատ լեռան ստորոտը, Ձիրաւի դաշտին մէջ դաւաճանը չարաչար պարտուեցաւ ու երբ կը փախչէր, ձեռքն ինկաւ հայ սպարապետին, որ անոր գլուխը դրաւ երկաթէ շիկացած պսակ մը, ըսելով.— «Ես, որպէս թագադիր ասպետ, պսակեմ զքեզ թագաւոր ի վերայ աշխարհին Հայոց»։

Իսկ Վասակ, երբ Հայաստան մտաւ, իր դէմ գտաւ Վարդան Մամիկոնեանը եւ 60,000 կտրիճներ, Արտաշատ գաւառի, Աւարայր դաշտի, Տղմուտ գետի ափին։ Անհաւասար ուժերու ճակատամարտէն յետոյ, Վասակ դատուեցաւ ու բանտարկուեցաւ ու հոն կրեց իր արժանի պատիժը։

«Եւ այնուր կամէին թագաւորել մեզօք աշխարհին Հայոց, ոչ երեւեցաւ տեղի գերեզմանի նորա, զի իբրեւ զշուն սատակեցաւ եւ իբրեւ զգէշ քարշեցաւ...» (Եղիշէ)

Հայաստանի ներկայ մարզպանները շատ լաւ կը ճանչնան Վասակն ու Մեհրուժանը, Վեստ Սարգիսն ու Պետրոս Գետադարձը։

«Բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւն» ըսելով, մենք ուրիշ բան չենք հասկնար, բայց եթէ տէր ու պաշտպան կանգնիլ աշխատաւոր դասակարգին, հողագործին ու արհեստաւորին եւ գիւրութիւններ տալ, որ անոնք փոխանակ Յունաստանի, Ֆրանսայի եւ ուրիշ օտար երկիրներու մէջ տուներ ու գիւղեր շինելու եւ օտար երկրին տնտեսութեան նպաստելու, ազատ մուտք ունենան իրենց հայրենիքին մէջ, զայն շէնցնելու համար։

Հազարաւորներ եկած են հոս անօթի ու մերկ, բայց, ներկայիս, շնորհիւ իրենց աշխատութեան, հողի տէր դարձած, բարեկեցիկ վիճակ ունին։ Ոճիր չէ՞, աշխատաւոր բազուկներէ զրկել Մայր Հայրենիքը, անտեսել օտար ափերու վրայ ինկած բանւորներն ու հողագործները եւ երթալ ճառել Չինաստանի ու Անգլիոյ բանւորներու հաշւոյն։ Ինչ անուն տանք Մոսկուայի ստրուկ կամակատարներուն, որոնք պատճառ կը դառնան սերունդներու փճացման և ձուլման։

Բացէ՛ք հայրենիքին դռները։ Ընդունեցէք բոլոր եկողները գրկաբաց, գիւրութիւններ ընծայեցէք առանց վախնալու։

Քանի փակ մնան Հայաստանի դռները, խարխուլ են եւ փշրուելու ենթակայ ձեր գիրքն ալ, ձեր իշխանութիւնն ալ, որովհետեւ այս վիճակին մէջ ձեր դէմ պիտի ծառանան ամբողջ գաղութները, բացի քանի մը ջոջերէ եւ պնակալէզներէ, որոնց վրայ յոյս դրեր էք գաղթական բազմութիւնները կարմրցնելու համար։

Վա՜յ ձեզ...

Ա. ԱՐՄԵՆԵԱՆ

ՀԱՆՃԱՐՆԵՐԸ

[illegible] համագումարին ներկայացուած վիճակագրութեան մը համաձայն, հանճարները ընդհանրապէս իրենց ընտանիքին կրտսերներն են եղած: Այդ վիճակագրութեան մէջ 74ի դէմ հազիւ 10 հանճարներ կան, որոնք անդրանիկներ են: Ուրեմն, անգամ մը եւս կը հաստատուի, ինչպէս հէքեաթներն ալ կը վկայեն, բախտաւորութիւնը կրտսեր զաւակներուն, որոնց երբեմն կը տրուի «տաշտի քեր» անունը, ակնարկութիւն այն հացին, զոր գիւղացիները կը պատրաստեն, քերելով տաշտին պատերուն փակած խմորը: Այդ օրհնեալ խմորն է նաեւ հանճարը, որ կը ծնի իբրեւ կնոջ արգանդին վերջին բերքը:

Այսպէս անգլիացի բանաստեղծը, Քոլրիճ, 13րդն էր իր եղբայրներուն, Քուփըր՝ 11րդն էր, Պալզաք վերջինը՝ երրորդ, Նափոլէոն՝ ութերորդը, Ֆրանքլէն 17րդը, Ռեմպրանտ՝ վեցերորդը, Ռէյնոլդ, Վակնէր եւ Մոցարտ՝ եօթերորդ, Վէպէր՝ իններորդը, Շուման՝ հինգերորդը, Շուպէր 13րդի :

Բայց Լէոնար տը Վինչի բացառութիւն մըն էր այս օրէնքէն:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Սեբաստիայէն Մարտ 6 Թուականով կը հաղորդին Պոլսոյ Ազդարարին.—

Հոգեւարք եղած բոլոր ազգաբնակութեանց, շատ մը Հայեր վերջերս ճամբայ ինկան դէպի Պոլիս եւ այլուր. Բազմաթիւ որբեր ալ հաւանաբար պիտի մեկնին։

Պատճառը ծանօթ է արդէն, քանիցս կրկնուած ըլլալով — թէեւ կայ ամէն տեսակ հանգստութիւն (պարուստ եւլն.), բայց չկայ գործ միւս կողմէ, անհատական նամակներ եւ ազդէն անդին արձագանգուած զրոյցներն ալ մօտ դեր կը կատարեն, մեկնումը հրապուրիչ դարձնելով.

Այնպէս որ, ուզենք թէ չուզենք, գաղթը տեսակ մը իրողութիւն է. որով, շահագրգռուող մարմիններուն կը մնայ օր առաջ միջոցներ ձեռք առնել որպէսզի մեկնողները կարենան տեղաւորուիլ եւ բան չըլլալ ապրին։ Այս տեսակէտով, կ'ուզենք քանի մը իրողութիւններ պարզել, օրինակ առնելով Սեբաստիան։ Միւս վայրերու պայմաններն ալ նոյնն են մօտաւորապէս։

Պատրաստուած վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, Սեբաստիոյ մօտաւոր թէ հեռաւոր շրջաններու հայութեան թիւը 5-6000ի կը հասնի (700 տունէ աւելի) հետեւեալ դասակարգային բաժանումներով —

Ա. Հարուստներ, հարիւրին 8 համեմատութեամբ։ Բ. Բարեկեցիկներ, հարիւրին 23։ Գ. Օրը օրին ապրողներ, հարիւրին 32։ Դ. Նպաստի կարօտներ հարիւրին 12։ Ե. Մնացողներ, հարիւրին 25 համեմատութեամբ։

Ա. ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐ

Ցեղական բառն է այդ, այսինքն միջավայրի տնտեսական անձուկ վիճակը նկատի ունենալով, հարուստ կը կոչուին անոնք, որ հրապարակի վրայ լաւ գործ մը ունին եւ կամ գիւղերու մէջ մաս մը կալուած եւ միջակ դրամագլուխ։ Այդպիսիները եթէ պարզեն կարող են իրենց անձնական ծախքերով հեռաւոր շրջան մը փոխադրուիլ եւ հոն հասնելէ վերջ ալ առանց ուրիշներու աջակցութեան ի վիճակի են պզտիկ գործի մը համար փոքր դրամագլուխ մը տրամադրել։

Բ. ԲԱՐԵԿԵՑԻԿՆԵՐ

Ան որ ունի նստելու տուն մը, անձնական գործ մը, կամ 2 լծկան եզ. քանի մը կենդանի անասուն, եւ 5—10 արտավար հող, բարեկեցիկ կը համարուի։ Որովհետեւ կանոնաւորապէս կ'ապրի եւ ուրիշներու ալ գործ տալու առիթ կը ստեղծէ։ Այդպիսիները եթէ ունեցածնին ծախեն, կարող են իրենց ծախքերով մեկնիլ եւ տեղ հասնելէ վերջն ալ գոնէ մէկ երկու ամիս իրենց դրամով ապրիլ, առանց հանրային գթութեան ենթարկուելու։

Գ. ՕՐԸ ՕՐԻՆ ԱՊՐՈՂՆԵՐ

Մեծ թիւ մը կը կազմեն օրավարձով, հօտաղութեամբ, տարեվարձով, ու զանազան ծառայութիւններով ապրողները։ Ասոնք օրը օրին կը շահին եւ ծայրը ծայրին դժուարութեամբ կ'ապրին, այն ալ շնորհիւ գործի տէր մարդոց հոգածութեան, որ աշխատելու գործ կուտան։ Այդպիսիները եթէ վաղը ճամբայ ելլեն, գրպաննին դրամ մը չունին, որ կառք մը վարձեն կամ տոմսակ մը գնեն. որով ստիպուած պիտի ըլլան երախաներն շալկած քալելով ճամբայ կտրել։

Այս հայրենակիցները, որ հարիւրին 32 համեմատութիւն մը կը կազմեն, այսօր իրենց աշխատանքով կ'ապրին եւ բեռ [illegible] ազգին վրայ։ Բայց վաղը նպաստընկալ պիտի դառնան, եթէ մեկնին, [illegible] նոյնն է, եթէ բարեկեցիկներն ալ [illegible] հետեւ իրենց գործ տուող չպիտի [illegible]։

Դ. ՆՊԱՍՏԻ ԿԱՐՕՏՆԵՐ

Ասոնք կը բաղկանան անչափահասներէ, այրիներէ, ծերերէ, անպաշտպան մնացած չքաւորներէ, կ'ապրին տեղացի հայրենակիցներու օժանդակութեամբ եւ Պատրիարքարանէն ղրկուած նպաստներով։ Ներկայիս, միայն քաղաքին մէջ կան 130ի մօտ նպաստի կարօտներ. բայց հազիւ 50-ը նպաստ կը ստանան, որովհետեւ ղրկուած նուէրներով այդ քանակը դժուար է բաւարարել։ [illegible] տրուածը պարզ հացագին մըն է եւ նպատակ ունի զանոնք [illegible] արգիլել։

Իսկ մնացեալ 60—70 նպաստի կարօտները կ'ապրին ծանօթ բարեկամներու անհատական աջակցութեամբ եւ կամ ուրիշներու սեղաններուն փշրանքներով։ [illegible] վաղը երբ ի վիճակի ըլլան մեկնելու, ինչ պիտի ըլլայ ասոնց վիճակը։

Ե. ՄՆԱՑՈՂՆԵՐ

Խօսք չունինք անոնց մասին, որ վերջնականապէս հոս մնալու որոշում տուած են, եւ իրենց գործը կարգի դրած են։ Ասոնք [illegible] իրենց ընելիքը եւ պէտք չունին առաջնորդողի։

Վերջացնելէ առաջ, անգամ մըն ալ ըսենք թէ մեկնումը անխուսափելի կը նկատուի։ Հետեւաբար, շահագրգռուող մարմիններուն պարտքն է հիմակուընէ կազմակերպութիւններ ընել, որպէսզի վաղը չտխրեցնող աւելի ծանր [illegible] դժուարութիւններ ընել։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Յունական Վրադինի [illegible] Մարտ 8ի թիւին մէջ, յօդուած [illegible] գիր մը. անմնապաստ տողեր [illegible] տարածած է հայ գաղթական[illegible]ներուն դէմ: Խօսելէ յետոյ [illegible] կածելի անձերու մասին, որոնք ապաստան կը գտնեն յունական հողին վրայ, յօդուածագիր [illegible] տեւեալ կերպով կ'արտայայտ[illegible] հայ եւ ռուս գաղթականներու մասին.

— Մեր երկրին համար [illegible] րիշ վտանգ մը կը ներկայա[illegible] հայ եւ ռուս գաղթականները [illegible] րաւ է որ կան Հայեր եւ կարգ [illegible] հակաբոլշեւիկ Ռուսեր, որոնք [illegible] գուռած են յունահպատակութեան եւ արձանագրուած թաղապետական տոմարին մէջ, սակայն [illegible] նաեւ Հայերու եւ Ռուսերու [illegible] թիւ մը, որ դեռ ընդունած չէ [illegible] յունահպատակութիւնը։ Ասոնք [illegible] րուն համար ոչ մէկ հարգ [illegible] ծագի, վասնզի անոնք ստիպ[illegible] են ենթարկուելու մեր բախտի [illegible] օրէնքներուն ու քաղաքական[illegible] հելլէններ են։

Միւս կողմէ 42 հազար [illegible] Հայեր եւ Ռուսեր կան, որ [illegible] Յունաստան ապրելով հանգե[illegible] չեն ընդունիր յունահպատակ[illegible] թիւնը եւ երկրին մէջ կը [illegible] Նանսէնեան օրինագծին [illegible] յութիւններուն համաձայն [illegible] լէնները իրենց գաղթականներ[illegible] չափազանց ծանրաբեռնուած են [illegible] հայ ու ռուս գաղթականներ[illegible] պատճառաւ դժուարին կացութ[illegible] մատնուած են։ Այս օտար [illegible] թականները գրաւած են [illegible] գրագումները եւ աշխատանքը [illegible] մայնավարական եւ քեմալա[illegible] ուժով պրոպագանդ կը մղեն [illegible] օտար գաղթականներուն կողմէ [illegible] ժամանակը հասած է որ պետ[illegible] թիւնը անպայման գրաւէ [illegible] վերջիններուն յարուցած վտանգ[illegible]

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ժընեւ տօ ժընեւի մէջ կը-դանք (16 Մարտ).—

Ձերս տարի առաջ Զուիցե-րիոյ արտաքին նախարարու-թեան Ազգերու Դաշնակցու-թեան ընդհ. քարտուղարութեան կը ներկայացնէր այն ինչ որ Զուիցերիան փորձած էր ընել հայ ազգին համար, և Գ. Մոթթա կը յիշէր մասնաւորապէս Ժըն-նեւ-Ժընեւի Հայ. դպրոցին գործունէութիւնը։

«Այս գործը հետապնդելով է որ, կ՚ըսէր, Զուիցերիան կը փորձէ նպաստել Հայ ազգային Ավախին յաջողութեան։ Արդա-րեւ եթէ հայ պատանեկու-թեան ծրագիրը յաջող ելքի մը յանգի, Զուիցերիոյ մէջ իրենց ուսանողութիւններով, լեզուով եւ ... մեծցած որբերը հայրե-նիքին ի նպաստ պիտի դնեն ի-րենց աշխատանքը»։

Հայաստանի մասին այնքան յաճախ ճառեր արտասանուե-ցան, գրուեցան նաեւ այնքան ... յօդուածներ այդ մասին։ Մեկնութիւնները յաճախ խնդա-ցին։

Այսօր, սակայն, պարտք կը համարինք շնորհաւորելու Դաշ-նակցային Խորհուրդը գործի մը համար որ մեծապէս պիտի փոխարէնի, ո՛չ միայն պաշտօն-եաներէն, այլ բոլոր Զուիցերիացի-ներէն, որոնք գիտեն թէ ի՛նչ կարժեն անկախութիւնը եւ ազատութիւնը։

Գ. Մոթթայի առաջարկին վրայ Դաշնակցային Խորհուրդը ամբողջ տարուան 100,000 Ֆր.ի փոխատուութիւն մը քուէարկեց, տասներեք տարիէն վճարելի, հայ օջախին տուն մը գնելու համար։ Այսպէս, Զուիցերիական համադաշնակցութիւնը նոյնպէս կը հանդիսանայ մասնաւոր ձեռ-նարկութեան աջակցելի, Ջան-քին Հայաստան պիտի ունենայ իր Ազգ. օջախը Պընեէնի և Ժը-նեւի մէջ։ Հասկնալի է, որ Ժը-նեւի մէջ — կեդրոն Ազգերու Դաշնակցութեան — հայ դպրոցին ներկայութիւնը մեծ կարեւորու-թիւն մը ունի Հայաստանի ընդ-հանուր դատին համար։ Ազգային դատապարտութեան այս կեդրո-նը մարտիրոս ժողովուրդին տա-րարախտ պատանութեան հա-մար կը կազմէ իրապիտութեան դաս մը, տեւական կոչ մը, ուղ-ղուած ոչ միայն Ազգերու Դաշ-նակցութեան, այլ նաեւ ուշա-դրութեանը բոլոր անոնց, որոնք կը մտահոգուին արգարութեան այս լուրջ խնդրով։

Այնքան անգամներ պահան-ջած ենք որ ՚համակրանքը Հա-յաստանի հանդէպ ցոյց չտրուէր դրամական ձեւով մը, այլ ... համերաշխութիւնը պաշտպանուէր աւելի դրական ձեւով մը, եւ մենք մասնա-ւորապէս ուրախ ենք որ Զուի-ցերիական կառավարութիւնը կը շարունակէ աշխատանքը այս ... ձեռնարկին, որ մեծա-

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ՀԱՍԿՆԱՆ ՈՐ...

Էսթիա Թերթը, օրկան ար-տաքին նախարար գ. Միխալա-քոփուլոսի, բսելէ յետոյ թէ Թուրք իշխանութիւնները կը բռնա-բարեն ստորագրուած դաշնագրերը, թէ Թուրք մա-մուլը միշտ յարձակողական դիրք կը բռնէ Յունաստանի դէմ, թէ Պոլսոյ մէջ յոյն փոքրամասնու-թեան դէմ կազմակերպուած ծրագիր մը կայ, կը շարունակէ.

— Պէտք է այդ մասին ան-կեղծօրէն բացատրուիլ։ Յունաս-տան բացարձակապէս համոզ-ուած է թէ բարեկամական յա-րաբերութիւններ պէտք է մշա-կել Թուրքիոյ հետ։ Այս ուղ-ղութեամբ ալ իր քաղաքակա-նութիւնը գծած է, իր երազները օդին տալով, դաշնագիրները տառացի գործադրելով, որքան ալ անոնք իր շահերուն համա-պատասխան չըլլան։

Այս սկզբունքներէն առաջ-նորդուելով, Թուրք մամուլի յարձակումներուն հանդէպ ա-նարդարանալի ներողամտութիւն ցոյց տուաւ։

Բայց այս ընթացքը չէկրնար յաւերժանալ։ Յունաստան ան-վիճելի եւ նուիրական պարտա-կանութիւն ունի իր զաւակնե-րուն շահերը պաշտպանելու, յենլով միջազգային դաշնա-գիրներու վրայ, որոնք կը պար-տաւորեն Թուրքիան յարգել իր սահմաններուն մէջ ապրող Հել-լէններուն իրաւունքները։

Թուրքերը միշտ իբրեւ զէնք կը ծառայեցնեն հետեւեալը.

«Պոլսոյ Յոյներն ալ սահմա-նէն դուրս կը հանենք, ու ասիկա պիտի ընենք եթէ ինքնաբերա-բար Պոլսոյ Յոյները չմեկնին կամ չթրքանան»։

Այս դատողութիւնը սխալ է. անհրաժեշտ է որ մեր դրացի պետութեան վարիչները այս մասին քիչ մը խորհին։ Ազգայ-նական Թուրքերը կ՚երեւայ կը գտնուին 1922-23ին Լօզանի մէջ ստեղծուած նպաստաւոր ազդեցութեան տակ։

Մուսթաֆա Քէմալի Թուր-քիան այդ ժամանակ պարտու-տութեան մատնեց՝ Եւրոպայի հանրային կարծիքը քան թէ Յունաստանը։ Մեծ Պատերազ-մին յաղթութիւնը Թուրքիոյ կողմէ, Եւրոպայի մէջ կա-տարուած մեծ պրոպագան-դը բարոյապէս զինաթափե-ցին եւրոպական պետութիւն-ները եւ թոզուցին որ Թուրքիա իր ուզած պայմանները պար-տադրէ Լօզանի մէջ։

Լօզանի մէջ Եւրոպա յաջո-ղեցաւ իր պահանջներուն նուա-

զագոյնը, Պոլսոյ փոքրամաս-նութեանց մասին, ընդունիլ տալ Թուրքիոյ։

Այս իրաւունքներուն դէմ առ-նուած որեւէ քայլ, կասկած չկայ թէ, պիտի խռովէ Եւրոպան, որուն զգացումները շատ փոխ-ուած են Լօզանէն ի վեր։ Այդ ժամանակէն ասդին մեծ ազգերը հասկցած՞ են թէ որքան սխալ գործած են Թուրքիոյ առջեւ ծնրադրելով։

Բայց Էնկիւրիի մէջ պէտք չէ մոռնան որ միջազգային կար-գադրութիւնները փոխուած են հիմակ Եւրոպայի մէջ։ Յունաս-տան գեռ չպիտի դիմէ Եւրո-պայի խղճմտանքին։ Ան վերջին ճիգ մը եւս պիտի ընէ Թուր-քիոյ հետ ուղղակի համաձայնու-թեան գալու համար, բայց այս բանակցութեանց ընթաց-քին Թուրքերը պէտք չէ անգի-տանան իրական կացութիւնը»։

Եւ այս արժանի է մեր ուշադրու-թեանց։

Համոզուած ենք որ, ո՛չ կա-ռավարութիւնը պիտի զզջայ իր վճռանքն վարմունքին համար, եւ ոչ ալ Գ. Մոթթա՝ որ գայն ներշնչեց այնքան իմաստու-թեամբ։

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԵՐ

ՄԻՀՐԱՆ ՄԻՀՐԱՆԵԱՆ

26 Յունուարին Բագուի մէջ մեռաւ երաժշտագէտ — երգիչ Միհրան Միհրանեան։

Միհրանեան ծնած է 188...ին Թիֆլիսի մէջ։ 12 տարեկանէն սկսեալ երաժշտական դասերու հետեւելով, կ՚անցնի Փարիզ։ Երա-ժշտանոցը կ՚աւարտէ lauréat տիտ-ղոսով։

Դառնալով Կովկաս, համերգ-ներ տուած է Բաթումի, Թիֆ-լիսի եւ Երեւանի մէջ։ Ունի բազ-մաթիւ գործեր, ինչպէս նաեւ արեւելեան ոճով quartetto մը, որուն վերջին մասը, չորրորդ բա-ժինը, անաւարտ կը մնայ։ Օժ-տուած արուեստագէտ մըն էր Միհրանեան, բնութագրութիւննե-րով եւ զարգացումով։

Բագուի երաժշտանոցը երե-կոյթ մը սարքելով ցուցադրու-թեան դրաւ Միհրանեանի ձեռա-գիրները։

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԻՐԶԱՅԵԱՆ

28 փետրուարին Թիֆլիսի մէջ մեռաւ նկարիչ Ալ. Միրզայեան։ Նկարիչը մինչեւ այն ատեն նուիր-ուած էր մանկավարժութեան, եւ ուսուցիչ՝ Թիֆլիսի կարգ մը գպ-րոցներուն մէջ։ Անդամ էր Թիֆ-լիսի Հայ Արուեստի տան։

ՁԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԱՐՃ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ՄԱՐՍԷՅ, 15 Մարտ.— «Նոր Երկիր»ի Փետրուար 26ի թիւին մէջ կարդացինք Մարթիկի գա-ղութի մասին թղթակցութիւն մը, «Վահան» ստորագրութեամբ և լեցուն անպատկառ սուտերով։

Քանի որ թղթակիցը յիագոր-ուած է Հնչակեաններու կողմէ սուտ խօսելու հրապարակաւ, այլ եւս չենք ուզեր լռել։

Եթէ Հնչակեանները մերժած էին մասնակցիլ ընտրութիւննե-րուն, ուրեմն Ցր. Մովսէսեանը հնչակեան չէ (ներկայիս Հոգա-բարձութեան անդամ)։ Անոր բնակարանին մէջ չէ՞ որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Պատգամին ընտրութիւնը 25է աւելի հայ-րենակիցներու ներկայութեան և 34 քուէի մասնակցութեամբ։ Վերջին պահուն նոյնիսկ երկու հնչակեաններ չարձանագրուե-ցա՞ն, քուէ չտուի՞ն, թէեւ մին-չեւ այսօր դրամը չվճարելէն զատ, ատացագիրները դնէ Հո-գաբարձութեան վերադարձնելու ազնուութիւնը չեն ունեցած։

Իսկ Հոգաբարձութեան ըն-տրութիւնը կատարելէ առաջ համաձայնութիւն չգոյացա՞ւ մեր միջեւ, թեկնածուներու մա-սին, որպէս զի երկու չէզոք (ձեր ուզածներէն), երկու դաշնակցա-կան, մէկ հնչակեան ընտրուին։ Դաշնակցականներու քուէն չէ՞ր որ ապահովեց ձեր մասնակցու-թիւնը։

Կրնա՞ք ցոյց տալ մեր ծախ-սած առատ դրամի աղբիւրը։ Հո-գաբարձութեան հաշուետւու-թեան ատեն ձեր տուած հրբ մէջտեղ ելլէ. գոնէ պիտի կար-մրի՞ք։ Հոգաբարձութեան գան-ձապահը ձեր ալ թեկնածուն չէ՞ր։ Որուն համար Դաշնակցա-կան է կ՚ըսէք, որովհետեւ չգի-ջանեցաւ ձեր մութ խաղերուն գործիք դառնալ։

Երիտասարդաց Միութեան քայքայման ատեն (որուն պատ-ճառը դարձաք դուք էք հնչակ-եան չէ՞ր Վարչութեան անդամ Խորէն Բիւչիւկեանը, որ 150 Ֆր.ի ծախսի մը փոխարէն 350 Ֆր. կոկորդը անցընելէ յետոյ, Միութեան դեռ չգրուած տետ-րակներն ալ առաւ փախաւ։

Հօկի հաշուեյարդարը կատա-րելու ատենէն, ձեր քով մնացած չէ՞ 90 Ֆր.ի մօտ պատրաստ դրամը եւ դարձեալ նոյն տետ-րակներն ու կնիքը։

Արկածի մը զոհ գացած երի-տասարդին Թադման անունով հաւաքուած 500 Ֆր.է աւելի գումարին հաշիւը ձեր մօտ չէ՞։ Մենք գիտենք որ այդ տարա-բախտ տղուն Թադման բոլոր ծախքերը հոգացին իր Ազարա-պանները։

Ձեր ընկեր Գ. Մանկիկեանը թո՛ղ պատասխանէ թէ որո՞ւ կոկորդը պիտի անցնէր Սուրիոյ աղէտեալներուն ի նպաստ հա-ւաքուած 350 Ֆր. դրամը, եթէ Դաշնակցականները արթուն չգտնուէին ու Գալֆաեան վրդ.ին փոխանցել չտային, իր նպատա-կին գրկուելու համար։

Նոր պատասխանի մը պա-տիւը չպիտի ընենք ձեզի։ Բայց անպայման կը սպասենք որ ձեր իւրացուցած դրամներու հաշիւը հանրութեան սեփականութիւնը դառնայ։

Հ. Յ. Դ. ԵնԹակոմիտէ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԷՐԻՔՈՒՐԻ ՄԷՋ

ՀԷՐԻՔՈՒՐ, 16 Մարտ — Այս-տեղ Հայեր եկած են 1925ի սկիզբէն ի վեր։ Այժմ գաղութը կը բաղկանայ 100 հոգիէ։ Մին-չեւ վերջերս չկար որ եւ է կազ-մակերպութիւն մը։ Յունուարին սկիզբը կազմուեցաւ Հ. Յ. Դաշ-նակցութեան ենԹակոմիտէի մը, Մշեցի Մշոյի անունով։ Ունի 20 անդամ եւ 8 համակիրներ։

Դժբախտաբար մեր ենԹա-կոմիտէն չկրցաւ ժամանակին պատրաստուիլ փետրուար 18ի տօնը տօնելու, որովհետեւ առկախ խնդիրներ կային։ Նոյն օրը Պէլ-ֆորի Վ.ազգէն կոմիտէին կողմէն հրաւիրուած էր մեր խումբը. ամ-բողջ ընկերներով ներկայ եղանք եւ շատ գոհ մնացինք։ Այժմ կը պատրաստուինք Մայիս 28ի հա-մար։

Ընկ. Յ. Մինասեանը յանձն առաւ շաբաթը երկու անգամ հայերէնի, իսկ ընկ Խ Աղլազան-եանը՝ գրաւարժութեան դասեր տալ պէտք ունեցողներուն։

Կազմուելու վրայ է նաեւ Եւ-րոպահայ կարմիր խաչի մաս-նաճիւղ մը։ Ընկ. Լ. Բօյաճանը տրամադրեց իր տան սենեակ-ներէն մէկը, ժողովներու եւ դա-սախօսութիւններու համար։

Այս տարի ծնունդները ան-պակաս են, նաեւ նշանախօսու-թիւններն ու հարսնիքները։

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԽՈՒՄԲԸ ՀԱՒԱՍԱՐ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ C. A. Bourget.ի ա-ռաջին խումբերուն ֆութպոլի մրցումը։ Բաւական թիւով Հայեր ներկայ էին այս մրցման, որ սկսաւ ժամը 4ին։ Ա. կիսախաղին սկիզբը Ֆրանսացիները արագ վայրէջքով մը շահեցան Ա. նշա-նակէտը. քիչ վերջ անտեղի սխալէ մը օգտուելով, նշանակե-ցին երկրորդը։ Այս արդիւնքն անակնկալի եկած մեր յառա-ջապահները քանի մը լաւ յար-ձակողականներ ըրին, բայց ա-ռանց արդիւնքի։

Բ. կիսախաղը սկսելէն տասը վայրկեան վերջ, Ֆրանսացիները փէնալթիով մը շահեցան իրենց երրորդ նշանակէտը։

Մինչեւ այդ վայրկեանը մեր խումբը չէր կրցած իր իսկական խաղարկութիւնը ի գործ դնել։

Յաջողութիւնը չուշացաւ։

Մեր յառաջապահները արագ վայրէջք մը ունեցան, որու մի-ջոցին Ս. Կարապետեան լաւ դարձուածքով մը նշանակեց Ա. նշանակէտը։ Քիչ վերջ մեր երի-տասարդ ճայլենակիցը զօրաւոր ճարուածով մը շահեցաւ Բ. նշանակէտը։ Ասոր վրայ Ֆրան-սացիները յաղթանակը չկոր-սնցնելու համար սկսան պաշտ-պանողական խաղալ։ Բայց մե-րինները բոլորովին տիրապե-տած էին այլ եւս։ Անոնց ձախա-պահի սխալին վրայ դատաւորը մերիններուն իրաւունք տուաւ փէնալթիի մը եւ Ս. Կարապետ-եան ուժգին կերպով նշանակեց Գ. նշանակէտը։

Խաղը վերջանալու չորս վայր-կեան մնացած, մերինները խան-դավառուած արդիւնքէն եւ յաղթանակը խլելու յոյսով ուժգնօրէն սեղմեցին ճակատա-կորդ բերդը, այնպէս որ գնդա-կը անոնց բերդէն 12 քայլ հե-ռաւորութեան վրայ կը տա-բուբերուէր, սակայն դատաւո-րին սուլիչը ազդարարեց խաղին վերջանալը հաւասար արդիւն-քով՝ 3ի դէմ 3ով։

Հայ խումբին վերջին պա-հուն ցոյց տուած արտակարգ եռանդը իսկապէս գնահատելի էր։ Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՊԷՍ. — Անգլիացի տիկին մը, Իսպի Քլէրք, Փուլքեր հետեւիլ Յիսուսի: Ուստի մեծ-պահքի սկիզբը ծոմ բռնեց, երդում ընելով որ՝ պիտի շարունակէ ծոմը 40 օր եւ 40 գիշեր, ինչպէս ըրաւ Յիսուս։

Անցեալ օր, սպիտակ հագած, գլուխը ճերմակ գդակ մը դրած՝ փողոց իջաւ եւ քարերուն վրայ ծունկ գնելով աղօթեց կարելի՞ էր միայն տունին մէջ շարունակ։ Եթէ իր հերոսութիւնը մարդ չտեսնէր, ի՞նչ արժէք պիտի ունենար։ Դրա-ցիները, տեսնելով որ միայն ոսկոր-ները մնացեր են, խրատեցին եւ թելադրեցին ծոմը լուծել։ Մորիկ չըրաւ եւ «Յիսուս՛, Յիսուս՛...» երգելով տուն գնաց։

Ընսմեի մեռաւ երկու շաբաթէն։

ՈՏՔԻ՛.— Թորինոյի մէջ ծե-րունի Ճիուզեպպի մտաւ սափրիչի մը խանութը եւ հրամայեց ա-ծիլել իր ձիւն մօրուքը։ Սափրիչը սկսաւ ածիլել, անուշ պատմու-թիւն մը ընելով մինչեւ այն ատեն։ Վերջացաւ գործը, սակայն ծե-րունին չէր ուզեր շարժիլ։

— Ճիուզեպպի՛, ցատկէ՛ ոտ-քի՛, պոռաց սափրիչը։

Ճիուզեպպի չշարժեցաւ տեղէն։

— Ոտքի՛, յանուն Մուսոլինիի։

Մարդը նորէն չշարժեցաւ։

Սափրիչը, տեսնելով այս ըմբոս-տութիւնը, հետաքրքրութեամբ նայեցաւ ծերունիին աչքերուն։

Մարդը մեռած էր, շատո՞նց։ Ու սափրիչը պարզապէս անոր մե-ռեալն էր ածիլած։

Ի՞ՆՉ ԿԻՆ. — Արեւալի գիւ-ղին մէկուն մէջ, Լուիզ գաղտնի զաւակ մը բերաւ աշխարհ։ Թողուց անկիւն մը որ մեռնի։ Յետոյ դիակը վառեց օջախին մէջ, մոխիրները թափեց պարտէզը, եւ հերկելով հողը, ծածկեց ամէն հետք։

Անստորագիր նամակ մը երե-ւան հանեց գաղտնիքը։ Լուիզ ձեր-բակալուեցաւ, խոստովանեցաւ եւ գնաց լալ ու քաշել իր մեղքը մութ բանտին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

Սըր Ուիլեըմսըն վար դրաւ թերթերը եւ ըսաւ հեգնութեամբ.

— Զափէն աւելի մի գարմա-նաք, Մարսէլ Լանտըրըսի։

Եղծուած՝ կը հետազօտէի ա-նոր անտարբեր դէմքը։

— Այն օրը որ, վիրսկսաւ ան, ծերունին իշխան Վ.լոֆ ցոյց տուաւ անհատը դուրս ելաւ այս պաշտօ-նատունէն, որ բոլորս հաւաքուած ենք գիտէինք թէ մեր գործը վերակինի հետ էր...

— Գիտէի՞ք։

— Այդ վայրկեանէն սկսեալ ամէնէն փոքր գործակալներս շատ մանրամասնօրէն հե-տեւիլ այդ մարդուն քայլերուն եւ արարքներուն.

Հապա ուրեմն Պրասքովիա Սամիրոնայի սպանութիւնը

Ինչպէ՞ս գաղտնի կազմակերպու-թեան պետը ճակատագիրը ցոյց տուող շարժում մը ըրաւ։

Միջամտելը կը նշանակէ հետ-քը բնդհատել եւ ոչնչացնել այն ցանցը որ մեզի պիտի յանձնէր կեղծ իշխան Վ.լոֆը.

Աչքերս արիւնով լեցուեցան

— Հապա Բորիս Ուսիխի՞մը։

Սըր Ուիլեըմսըն վարանեցաւ, յետոյ աւելցուց

— Պետական շահը անոր է, Պ. Մարսէլ Լանտըրըսի։

— Այդքան ատեն ծածկեցիք ուրեմն Բորիս Ուսիխիմի կեանքը։

— Այդ չէ խնդիրը. վերջա-պէս մեր ձեռքը ունէինք այդ չքա-նաւելիք մարդը.. իր գործելա-կերպի մէկ սխալը զինքը ձախո-ղութեան մատնեց, մեր ամբողջ ջանքը պէտք է ըլլայ օգտուիլ այս սխալէն։

Այն ատեն իմացայ «Ինթէլի-ճընս»ի ծրագիրը։

— Նախկին ռուսական Օխրա-նայի պետը հարուածելով՝ Վ.էրա-կինը մեր կազմակերպութեան վրայ կը տանէր տասը տարուան յաղթանակ մը... իշխան Վ.լոֆը առանձինն կրցած էր բանել Դա-նիէլի կին-քին լրտեսական հսկայ դրութիւնը եւ անոր համաշխար-հային քարոզութեան նշանա-տախտակները։ Արդարեւ, Օխրա-նայի պետը կրնար շուտով հանել մինչեւ անոր կեդրոնատեղին եւ ղեկավար անձնաւորութեանց մօտ... յեղափոխութիւնը արգելք եղա անոր, բայց Վ.էրակինը չէր գիտեր ասիկա։ Անիկա փնտռել տուաւ Բորիս Ուսիխիմը, եւ երբ այս վեր-ջինը Լոնտոն եկաւ Պրասքովիայի մատնութեան շնորհիւ, Վ.էրակինը կարծեց թէ գիմակաձերծ ըլլալու վրայ էր միջոցներու մէջ ընտրու-թիւն ընելու վիճակի մէջ չէր, որով գործը իր իսկ ձեռքը առաւ, ու ամէն ինչ աչք առնելով գործի ձեռնարկեց.. Մենք ի՞նչ կրնայինք ընել. մենք՝ որ ուսումնասիրած էինք Բորիս Ուսիխիմի տեղեկագիրը եւ գայն անկատար գտած։ Մեզի կը մնար Վ.լոֆի փեսային տալ այն կարեւորութիւնը որ ամբողջ աշխարհի մէջ ունէր իշխանը։ Վ.էրակինը գիտէ թէ մենք տղար-ներ չենք. թէ «Ինթէլիճընս»ը երբ Բորիս Ուսիխիմի վրայ վստահութիւն ունի, խորհած է Վ.էրակին. պատ-ճառը այն է որ ան լաւագոյն կերպով զինուած է. եւ «Ինթէլի-ճընս»ը կը գործէ ուրիշ ուղղու-թեամբ, ինչ որ մենք կ՚ընէինք գայն խաբելու համար։ Վ.էրակին թոյլ տուաւ որ Բորիսը հանի մինչեւ Դանիէլի Մարդոց կեդր. կոմիտէութեան մօտ, ձգեց որ երթայ մինչեւ Յորն։ Ու կը սպասէր որ դարձնէինք մեր խա-ղաթուղթերը վերջ դնելու համար Բորիս Ուսիխիմի հետազօտութեանց..

Սըր Ուիլեըմսըն կանգ առաւ, յուզուած։

— Բորիսի գատապարտու-թիւնը., վերսկսաւ անիկա, զոր չէինք կրնար արգիլել, աւա՜ղ. կը նշանակէ ուրեմն որ Վ.էրակինը եւ «Դանիէլի կին-քը»ին կեդր կոմիտէն նշմարած են որ մեր խեղճ բարե-կամին քովը չեն փաստաթուղթերը։ Որով այլեւս այս մարդոց համար խնդիր չէր կրնար ըլլալ աւելի եւս երկարաձգել այս վտանգաւոր խաղը.. Վ.էրակինը հասկցած էր որ զինքը կը խաբէինք ինք կ՚ուզէր հարուածել Բորիսը, որ լայնօրէն օգտուած էր իրեն համար լարուած ծուղակէն. մանաւանդ որ պէտք էր կրկին ետ առնել Ջիւլմանի պաշ-տօնատեղիէն խլուած թուղթերը..

Վ.իշտա գիս կ՚ընկճէր. սկսայ թոթովել

— Այո՛, հասկցայ.. Թոյլ տուիք որ Դանիէլի մարդիկը իր-նոսանան Բորիսի ցանցին վրայ... ու մութին մէջէն ձեր հին ազուէս-ները սկսան գործել..

Դարձեալ խօսքս ուղղեցի Սըր Ուիլեըմսընի։ Ձայնս կը դողդղար։

— Ուրեմն Բորիսը, անբանի մը պէս, իր կեանքին գնովը կար-միր լաթ մը եղաւ ձեր ձեռքը։

Անգլիացին ... խորհրդաւոր ձեւով մը.

— Բորիս Ուսիխիմը մեր շար-քերուն մէջ մտնելով բացայայտ կերպով կ՚ընդունէր պատերազմի խիստ կարգապահութիւնն ու սեղ-մող օրէնքները. ան ընդունեց պարտականութեան մեծութիւնը զինուորին դժնդակութիւնը զոր պար-տաւոր է ընել զինուոր մը. Դաշտին ի նպաստ... Անիկա կատարեց իր պետերուն իմէ պահանջած պաշ-տօնը.

(Շար.)

կին բնագիրը բերող անձը Անգլիայէն հեռանալէ վերջ է միայն որ հրատարակութիւնը կատարուած է։

Բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ 132ի դէմ 326 քուէով որոշուեցաւ խնդիրը փակուած նկատել եւ մերժել աշխատաւորականներու առաջարկը։

Երուսաղէմի Սրբավայրերը

Թանի Հռոմի Թղթակիցը կը գրէ.— Իտալական մամուլը, որ ամբողջ սիւնակներ կը հրատարակէ Պաղեստինի ամենապզտիկ դէպքերուն վրայ, այս օրերս անգամ մը եւս կը շեշտէ թէ պէտք է վերջնական լուծում մը տրուի Սրբավայրերու խնդրին։ Իրապէս նոր վէճեր ծագած են կաթոլիկ եւ օրթոտոքս կրօնաւորներուն միջեւ՝ Ս. Յարութեան Տաճարի վերաշինութեան առթիւ և հոգատար իշխանութիւնները դարձեալ կ'ամբաստանուին թէ կը պաշտպանեն հերձուածողները։ Այս առթիւ «Ճոռնալէ տ'Իտալիա» դիտել կուտայ թէ կաթոլիկներուն թիւը 20,000է աւելի չէ Ս. Երկրին մէջ, մինչ Անգլիկան եկեղեցւոյ և Երիտ. Քրիստոնեաներու Ընկերակցութեան բողոքականներուն թիւը 25,000էն աւելի է եւ հետզհետէ ալ կ'աւելնայ։ Աւելին. բողոքականները ամէն առթիւ յոյն օրթոտոքսներու կողմը կը բռնեն։ Հետեւաբար կաթոլիկ եկեղեցիին շահը կը պահանջէ որ կարելի եղածին չափ շուտ որոշուի Ս. Տեղեաց վիճակը։

Թերթը կը մեղադրէ Վատիկանը, որ կը ստորագնահատէ Պաղեստինի մէջ լատինականութեան վարկն ու ազդեցութիւնը եւ չափազանց կարեւորութիւն կուտայ արաբ, յոյն եւ հայ կաթոլիկներուն։ Արեւելքի մէջ լատինական եկեղեցի կը նշանակէ հմայք եւ գերակշռութիւն։ Աշխարհի այս մասին մէջ, ուր յաճախ ցեղախումբերն ու գիւղերու բնակչութիւնները մէկ կրօնքէն միւսը կ'անցնին քահանայի մը կամ վարժապետի մը խնդրին համար, լատին եկեղեցին կը ներկայանայ իբրեւ անխախտ ժայռ՝ մը եւ մշտավառ փարոս մը։ Անիկա միայն կրօնք մը չէ, այլ քաղաքակրթութիւն մը։ Ընդհակառակն արեւելականացած հռոմէական եկեղեցի մը կը նշանակէ կարօղութեամբ, բարոյականութեամբ ու մանաւանդ հաւատարմութեամբ վար աստիճանի կղերականութիւն մը։ Ատիկա այլ եւս Հռոմէական եկեղեցի չէ, այլ Բիւզանդական եկեղեցի կը դառնայ։

Եզրակացնելով, կ'ըսէ որ, եթէ Հռոմ եւ կաթոլիկ պետութիւնները չգործեն Ս. Տեղիքը փրկելու համար անոնց սպառնացող վտանգներէն, քանի մը տարիէն անգլիկան եպիսկոպոս մըն է որ պիտի տիրանայ Ս. Յարութեան Տաճարին։

Համիտի զաւակները դատը կը կորսնցնեն

Ինչպէս գրած էինք, Սուլթան Ապտիւլ Համիտի ժառանգորդները իմանալով որ Սինէ - Ռոմաններու ընկերութիւնը ֆիլմ մը պատրաստած է Փօլ տ'Իվուայի «Ճալմա - լա - Տուպլը» վէպէն, դատ բացած էին յիշեալ ընկերութեան դէմ՝ արգիլելու համար այդ ժապաւէնին ներկայացումը։ Ժառանգորդները կը պաշտպանէին այն տեսակէտը թէ խաղին մէջ Ապտիւլ Համիտ ներկայացուած է իբրեւ անգութ բռնակալ մը, ու այդ պարագան նախատինք մը կը նկատէին իրենց հօր յիշատակին։

Իրենց փաստաբանը Լաքոսթ դատարանին առջեւ պարզեց թէ Փօլ տ'Իվուայի երեւակայած խաղը կը մեկնէր այն իրողութենէն թէ՝ Ապտիւլ Համիտ գահընկէց ընելէ վերջ իր եղբայրը՝ Մուրատը, ուզած էր բնաջնջել անոր ամբողջ սերունդը։ Արդ. Մուրատի զաւակներէն ո՛չ մէկը սպաննուած է։ Կոթայի տարեգիրքը վկայ։

Շարժանկարի ընկերութեան փաստաբան Ժորժ Թէրի խնդիրը ներկայացուց որոշակի.— վիպասաններն ու թատերագիրները իրենց գործերուն մէջ կրնա՞ն պատկերացնել պատմական անձնաւորութիւններ, եւ այդ պարագային, ստիպուա՞ծ են պատմական ճշմարտութենէն չշեղիլ։ Ու առանց ճիգի ցոյց տուաւ թէ ի՞նչ հետեւանքներու կրնար յանգիլ Թուրքերուն պաշտպանած տեսակէտը։ Կարելի չէ վէպ մը կամ թատերգութիւն մը գրել շրջանի մը մասին, առանց զբաղելու այդ շրջանը յատկանշող պատմական անձնաւորութիւններով։ Եթէ հանրային դեր չկատարող անձերու անհատական կեանքը անբռնաբարելի է, նոյնը չէ պատմական դէմքերու համար։ Անոնք տեղ գրաւած են պատմութեան մէջ եւ պատմութիւնը կը պատկանի բոլորին։ Դատավարանը, որ կը յաւակնի ապագայ սերունդներուն փոխանցել անցեալին յիշատակը, պէտք է հոգ տանի պատմական ճշմարտութեան։ Ընդհակառակն, այն որ պարզ երեւակայութեան գործ մը կը ստեղծէ, խիստ մեծ ազատութիւն կը վայելէ։ Անոր ընթերցողներն ու ունկնդիրները գիտեն թէ այդ երկին մէջ ամէն ինչ երեւակայութիւն է։ Հեղինակը սխալ կը գործէր այն ատեն միայն, երբ ծանօթ անձնաւորութեան մը տար պատմական ճշմարտութեան բոլորովին հակառակ դիմագիծ մը։

Փարիզի քաղաքային երրորդ դատարանի նախագահը Կըրնէ եւ ընդհ. դատախազի օգնական Րէզէն փափաք յայտնած ըլլալով տեսնել խնդրոյ առարկայ ֆիլմը, ներկայացումը տեղի ունեցաւ Սինէ-Ռոման ընկերութեան սրահին մէջ։ Ասոր վրայ, դատարանը առջի օր վճռեց մերժել Ապտիւլ Համիտի ժառանգորդներուն բոլոր պահանջները եւ արտօնել «Ճալմա-լա-Տուպլի» ներկայացումը Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերուն մէջ։

Հէնրիկ Իպսէնի հարիւրամեակը

Նորվեկիացի մեծ թատերագիր Հէնրիկ Իպսէն ծնած է 1828 Մարտ 20ին՝ Սքիէն փոքրիկ գիւղին մէջ։ Այս հարիւրամեակը տօնելու համար, աշխարհի ամէն կողմը հանդէսներ կը կատարուին քանի մը օրէ ի վեր։ Նորվեկիոյ մայրաքաղաք Օսլոյի մէջ, Կիրակի կէսօրէ վերջ հանդիսաւորապէս ներկայացուեցաւ «Ուրուականներ»։ Ներկայացումէն վերջ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ տրուեցաւ հացկերոյթ մը, որուն հրաւիրուած էին դիւանագիտական մարմինը եւ օտար հիւրեր։ Ճառեր արտասանուեցան՝ վեր հանելով Իպսէնի հանճարը։ Թերթերը կը շարունակեն սիւնակներով յօդուածներ գրել Իպսէնի մասին, ցոյց տալով անոր ազդեցութիւնը եւրոպական թատրոնին վրայ։

Փարիզի մէջ ալ առջի գիշեր հայազգի Պիտոյէֆի թատերախումբը Մաթիւրէն թատրոնին մէջ հանդիսաւորապէս ներկայացուց Իպսէնի անմահ գործերէն «Բրանտ»ը։ Ներկայ էին կրթական նախարար Էրիօ եւ Նորվեկիոյ Փարիզի դեսպանը։ Միջնարարի մը ընթացքին, Իպսէնի կիսարձանը պսակուեցաւ բեմին վրայ, ու կարգով խօսք առին՝ Լընորման, Հեղինակներու Ընկերութեան կողմէ, Փօլ Ժինիսթի, Թատերական Քննադատներու Սենդիկային նախագահը եւ ուսանող մը՝ յանուն Ուսանողական Միութեան։

Պիտոյէֆի խումբը կը շարունակէ «Բրանտ»ի ներկայացումները Մաթիւրէն թատրոնին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Այս Ուրբաթ գիշեր ժամը ճիշտ 8.30ին

130 Պուլվառ Սէն Ժէռմէն, Քաֆէ պար լա փլթիթ Սուրսի սրահը

Նիւթ՝ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

Դասախօսներ՝ Ընկ. ՌՈՒԲԷՆ.— Հրայր, Գէորգ Չաւուշ. Սպաղանաց Մակար։

Ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ.— Խաչատուր Կարճիկեան, Վահան Խորէնի, Ա. Շահխաթունեան

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱ-ՕՓԷՐԷԹ ԽՈՒՄԲԸ

24 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, (կը վերջանայ ժամը 11.30ին) Conservatoire Renée Maubelի մէջ, 10 Rue de l'Orient, մէթրօ Blanche

կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻԲ

Գ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ կը խօսի հայ աշուղներու մասին։ Թառիստ Արգար կը ղեկավարէ հինգ հոգինոց նուագախումբ մը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջանային կոմիտէն անպայման ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր ընկերուհիները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Métro Odéonի ճիշդ դէմը, Café du Metroի վերնայարկը, 95 Bld. St. Germain.

Հրազդան խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Օրակարգ.— 1. Զեկուցում, 2. ներկայացուցիչների եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, 4. կը խօսի ընկ. Ա. Հայաստանի ներկայ դրութեան մասին։

Լիոնի Պատ. միութեան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Ակումբին։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Հ. Յ. Դ. Ակումբը, այս Կիրակի ժամը 8.30ին։

Քանի Կայծակ ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 1.30ին, Քանի մեր կեդրոնը, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգեր։

ԵՐԵԿՈՅԹ

Տարօն - Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան երեկոյթը 14 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ։ Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՅԱՌԱՋԻ յառաջիկայ Հինգշաբթին բացառաբար նուիրուած է անդամական ժողովի մը։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը պարտադիր է։ Խիստ կարեւոր հարցեր։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի վարչութիւնը խորհրդակցական բ. ժողովի մը կը հրաւիրէ բոլոր սկաուտներու ծնողները, նախկին վարիչներն եւ խմբապետները այս գիշեր ժամը 9ին, Յոլոնիայի սրահը, 61 Rue Mr. le Prince.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերջին ընդհ. ժողովին մէջ ընտրուած քննիչ յանձնախումբը իր նիստը կը գումարէ վաղը գիշեր ժամը 9ին, 79 Rue Lafayetteի սրճարանը։ Կը հրաւիրուին շահագրգռուողները։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զ. ՆՍԱՍԵԱՆԻ

ՄԵԼԻՀԱ ՆՈՒՐԻ ՀԱՆԸՄ

ՎԷՊԸ

արեւելեան կեանքէ առնուած մեծ դատերազմէն։ Մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութիւնով։ Փօսթի ծախք չկայ։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI 31 Rue Kléber Issy-les-Moulineaux (Seine)

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՄԸ

Մեկնումի պատճառաւ Փարիզի արուարձաններէն հայաշատ կեդրոնի մը մէջ ծախու է շատ աժան քարաշէն տուն մը, 440 քառակուսի մեթր պարտէզով եւ պտղատու ծառերով։ Լաւ յարմարութիւն բազմանդամ ընտանիքներու համար։ Դիմել՝ Ա. Աճէմեանի, 35 Rue des Buttes, Sarcelles (S. et O.). Երկաթուղի առնել Gare du Nordէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Էօրկ Գաւթալցի Գրիգոր Թաթոյեան 15 տարեկան, որ Թրթաւուրի որբանոցէն ելլելով դրկուած է։ Իմացնել Գ. Մելքոն Գասպարեանի, 21 Rue Augustin Thierry, Paris (19e).

— Կը փնտռեմ հօրեղբայրս «Տաշճի» Ստեփան Աբրահամեան որ 1924ին Պէյրութի քէմփը կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Sarkis Chivilgilian, Chez Mr. Briand, St. Pierre sous Aubenas, Ardèche. France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ զաւակս Իզմիրցի Զարեհ Պէրպէրեան 22 տարեկան, հօր անուն Պետրոս, մօր անուն Վարվառայ որ Իզմիրի վերջին դէպքին կորսուած է։ Կը խնդրուի իր ողջ կամ մեռած ըլլալը գիտցողներէն իմացնել իր մօրը, Vahe Der Agopianի, 111 Sentier des Brebis, Vitry Seine. France.

— Կը փնտռուի Եալովայի Գրլըճ գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ։ Ընդհ. տարագրութեանց ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համամի շրջանները գտնուած է, ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ Զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Braila, Rumania.

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՇԱՐԺ ՍԻՆԷՄԱ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՞Ք, ԴԱՒԱՌԻ ՀԱՅԵ՛Ր

Պատրաստուեցէ՛ք գնահատելու հաճոյքի եւ ցնծութեան գիշեր մը վայելելու, վարագոյրի վրայ խիստ պայծառօրէն գեղանկարուած տեսնելով հայ հայրենիքին եւ եւրոպական կարգ մը երկիրներու 350է աւելի ԳՈՒՆԱՒՈՐ շքեղ տեսարանները, առաջինը եւ անմրցելին իրենց տեսակին մէջ

Քանի մը օրէն Լիոնէն կը սկսի ներկայացումը, Փարիզէն մեկնող խումբի մը միջոցաւ։

Ամէն Հայու սրտին խօսող աննախընթաց գործ եւ վայելք

Կը տրուին

հայերէնի եւ անգլիերէնի դասեր։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՈՐ վեց ամսուան մէջ սահուն կերպով անգլիերէն խօսակցութիւն։

Դիմել՝ Ա. Մավեանի, 8 Rue Buffault, Paris (9e), մէթրօ Cadet.

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

Ընդարձակ խանութ մը, յարմար կօշկակարի, ժամագործի, ոսկերչի եւն., բազմամարդ թաղի մէջ, Rue Lepic, բնակութեան յարմարութիւն 2 հոգիի համար։ Կազ, ելեկտրականութիւն, ջուր։

Պայմաններ.— Տարեկան 3000 ֆր., chargesը մէջը, մէկ տարեկան կանխիկ։

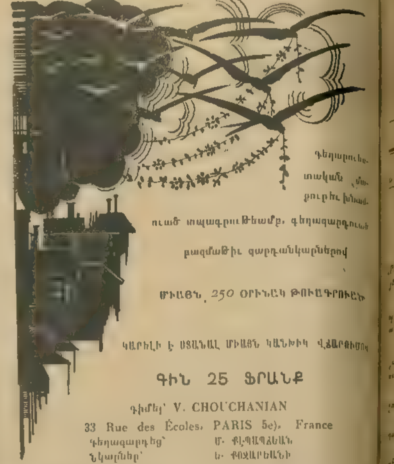
Տեսնելու համար դիմել Ն. Սիլի. ճեանի 13 Rue d'Orsel Paris (18e).

ԾԱԽՈՒ Է

քիչ գործածուած կօշիկի (սանտալի) մեքենայ մը, յարմար գինով։ Օգտուեցէք առիթէն։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Ժիրայր Խաչիկեանի, 62 Rue des Morillions, Paris (15e). Մէթ. Convention.

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆԻ «ՊԱՐՆԱՍԵԱՆ»Ը (ՎԷՊ)

ԳԻՆ 25 ՖՐԱՆՔ

դիմել՝ V. CHOUCHANIAN

33 Rue des Écoles, PARIS 5e), France

Գեղազարդեց՝ Մ. ՔԻՊԱՊՃԵԱՆ

Նկարներ՝ Ե. ՔՈՋԱՐԵԱՆԻ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՐՏ 1928

22 MARS 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 602 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԽԱՂԵՐԸ

Արժանահաւատ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ՝ Թուրքիա մէջօրէն մտահոգութեան մատնուած է, քիւրտ քաղաքական-յեղափոխական կազմակերպութեան մը իրականացման առթիւ։

Մեր ընթերցողները բաւական բան գիտեն այդ կազմակերպութեան մասին, որ գլուխ ելաւ անցեալ աշնան, քրտական առաջին համագումարին շնորհիւ։

Այնտեղ ոչ միայն մշակուած էր ազատագրական պայքարի յատակագիծ մը, այլ եւ հիմը դրուած էր քիւրտ ազգային կուսակցութեան, մանաւոր ծրագիր-կանոնագրով։

Միեւնոյն ատեն ընտրուած էր կեդր. Վարիչ Մարմին մը, իր շուրջը համախմբելով անկախութեան կուսակիցները։

Մէկ խօսքով, նոր ճամբայ մը բացուած է Քիւրտերու քաղաքական կեանքին մէջ։

Անա այս իրողութիւնն է որ հանգիստ քուն չի տար Էնկիւրիի վարիչներուն։

Շէյխ Սայիտի տարերային շարժումը զսպելէ, անհամար խոշտանգներ, հրկիզումներ եւ տեղահանութիւններ սարքելէ յետոյ, Թուրքերը կը կարծէին թէ ամէն ինչ վերջացած է, թէ Քիւրտերը ծնրադիր ներում պիտի խնդրեն եւ գթութիւն պիտի հայցեն։

Այս միամտութեամբ ալ, լիազօր մարզպան մը նշանակեցին քրտաբնակ շրջաններուն համար։ Յետոյ աքսորականներէն մաս մը վերադարձնելու լուրեր տարածեցին։ Ու վերջապէս, ձեռնարկեցին «բարենորոգման», այսինքն եղածն ալ ոչնչացնելու, այս անգամ «խաղաղութեամբ», համախմբումները ցրուելով, թրքական մեծամասնութիւն կազմելով եւ քիւրտ նոր սերունդը թրքացնելով։

Միւս կողմէ, յաջողեցան կաշառել քանի մը ցեղապետներ։

Իրականութիւնը այն է որ, Քիւրտերը ոչ ընկճուած են, ոչ ալ ձեռնթափ եղած։

Եթէ այդպէս ըլլար, կարելի՞ էր քրտական համագումար կազմել եւ յեղափոխական կազմակերպութիւն ստեղծել, Շէյխ Սայիտի ձեռնարկէն երկու-քուկէս տարի յետոյ, 1927ի աշնան։ Քրտական առաջին ապստամբութիւնը տեղի ունեցաւ 1925 Փետրուարին։

Մանաւանդ որ, առաջին փորձին ձախողումէն վերջն ալ, յաղթական Թուրքիան երբեք հանգիստ օր չունեցաւ. իսկ Արարատի կողմերը կը զուգադիպէին քրտական համագումարին։

Էնկիւրի ալ գիտէ որ կացութիւնը իր երազածէն տարբեր է։ Գիտէ նաեւ թէ Քիւրտերն ալ ունին իրենց «ազգային ուխտը», եւ ամէն ճիգ պիտի թափեն, զայն իրականացնելու համար։

Ճիշդ այդ պատճառով, այժմ ձեռնարկած է նոր հնարքի մը, — իր պապերու սիրական խաղերուն։

Վերջերս, Թրքական կառավարութեան գործակալները միջոց կը գտնեն եւ յարաբերութեան կը մտնեն սահմանակից երկիր մը ապաստանած քիւրտ պետերու հետ, զանոնք ներս քաշելու եւ զինաթափ ընելու համար։

Իբրեւ վարպետ խաբեբաներ, ամէն շնորհ կը խոստանան, — ո՛չ մէկ հետապնդում հին կամ նոր մեղքերու համար, հանգիստ բնակութիւն՝ իրենց ուզած տեղը, պահպանում՝ բոլոր իրաւունքներու, մինչեւ անգամ զէնքի եւ հեծելազօրքի։

Կը գտնուի մէկը որ կը հրապուրուի։ Եւ իր հետեւորդներով կ'անցնի սահմանը։ Կը ներկայանայ գիւղապետին, ո՛, սիրալիր ընդունելութիւն կատարելով, ուրիշ՝ գերադաս պաշտօնեայի մը հասցէն կու տայ։ Այս վերջինն ալ, իր կարգին, կը խնդրէ ներկայանալ իր մեծաւորին։

Քիւրտը, կռահելով որ խաղ մը կայ այս ջերմ ընդունելութեան եւ «հէջվալէ»ներուն տակ, խելքի կու գայ եւ, փոխանակ ներկայանալու Թուրք մեծաւորին, — դէպի աւելի ներս — խոհեմութիւն կը սեպէ երեսի ջուրով դառնալ իր եկած տեղը, նորէն անցնիլ սահմանը…

Ուրիշ մը, աւելի կարեւոր, վճռապէս կը մերժէ եղած հրաւէրը։

Եւ նկատել որ ասոնք տակաւին կուսակցական կանոններու վարժուած մարդիկ չեն։ Քրտական ազգային կուսակցութիւնը դեռ նոր է որ պիտի տարածէ իր կազմակերպական ցանցը։

Ուրեմն, ի զերեւ կ'ելլէ Թրքական խորամանկութիւնը։

Այս երկու դէպքերն անգամ խօսուն են, բայց Թուրքերը բան մը չեն սորվիր։

Անշուշտ պարզամիտներ եւ խաբուողներ միշտ պիտի ըլլան։ Մինչեւ անգամ դաւաճաններ եւ դասալիքներ։

Ցե՞ղ եղած հայ ժողովուրդին մէջ, որ քառասուն տարուան քաղաքական կեանք ունի, զարգացած է եւ փորձառու։

Խնդիրը այն է որ, այս կոպիտ եւ աւատապետական ժողովուրդին աչքն ալ բացուած է որոշ չափով, եւ հետզհետէ աւելի պիտի բացուի, շնորհիւ նոր կազմակերպութեան։

Բոլոր բռնակալութիւններն ալ կազմակերպուած ուժին առջեւ է որ գլուխ կը ծռեն։

Յեղափոխական կորիզ մը, ըմբոստ բազուկ մը, որքան ալ փոքր կամ տկար ըլլայ, միշտ մտահոգութեան աղբիւր է բռնաւորին համար։

Այժմ իրողութիւն է որ Քիւրտերն ալ ունին այդ կորիզը։

Եւ իբրեւ արդիւնք, անհաւասիկ խարդախութիւններ եւ թակարդներ՝ թշնամի ուժին կողմէ, զայն կազմալուծելու, մղձաւանջ մը փարատելու համար։

Անշուշտ արթուն են քիւրտ ազատագրական պայքարին վարիչները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Հայրենիք, ջատագովելով առաջարկը աշխատակցի մը, որ կը թելադրէ ընկերութիւն մը կազմել եւ հիմնադրամ ստեղծել, արժանաւոր երիտասարդներու բարձրագոյն կրթութեան ծախքը ճարելու համար, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (7 Մարտ).

— «Շատ քի՛չ ազգեր կան, մանաւանդ մեր անկայուն պայմաններուն մէջ ապրող ազգեր, որոնց մէջ… բարձր դիտութեան ծարաւը, կամ բարձր ուսման ձգտումը այնքան զօրաւոր եղած ըլլար գէթ վերջին քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին, որքան Հայերու մէջ։ Հազարաւոր հայ երիտասարդներ, մասամբ իրենց ծնողներու դրամով, մասամբ մասնաւոր բարերարներու նպաստներով եւ մասամբ ալ հանրային այլ եւ այլ կազմակերպութեանց օժանդակութեամբ, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ բարձրագոյն կրթութիւն են ստացած։ Եւ, սակայն, քանի՛ը անոնցմէ իրենց ազգին են ծառայեր։

Բաւական չէ բարձր գիտութիւն տալ հայ երիտասարդներուն, պէտք է կարենալ պահպանել անոնց մէջ նաեւ հայ ազգային ոգին, եթէ կ'ուզենք, որ անոնք օգտակար ըլլան իրենց ազգին։

Դժբախտաբար, անցեալի փորձը քաջալերական չէ եղած մեզի համար եւ մեծ յուսախաբութիւններու առիթ է տուած մասնաւոր բարերարներու եւ հանրային հաստատութեանց, որոնք ձգտած են հայ երիտասարդներուն բարձրագոյն ուսման պատեհութիւններ տալով՝ ծառայած ըլլալ հայ ազգին։ Որովհետեւ հայ երիտասարդներու մեծագոյն մասը, հասարակական բէ մասնաւոր օժանդակութեամբ բարձր ուսում ստանալէ ետքը, լքած է իր ազգը եւ ամբողջովին նուիրուած կամ իր անձնական կեանքին եւ կամ ուրիշ ազգերու ծառայութեան։

Հարկաւ, սատ չենք ուզեր ըսել, թէ անցեալի այդ դառն փորձէն խրատուած՝ մենք այլ եւս բարոյական եւ մանաւանդ նիւթական զոհողութիւններ պէտք չէ ընենք՝ հայ երիտասարդներուն բարձրագոյն ուսման ու գիտութեան առաւելագոյն պատեհութիւններ ստեղծելու համար։ Երբե՛ք։ Որովհետեւ, եթէ հանրային օգնութեամբ բարձր գիտութեան տիրացած հայ երիտասարդներու 100էն հինգն ալ հաւատարիմ մնայ իր կոչումին եւ ծառայէ ազգին, այդ ինքն մեծ ու անգնահատելի բարիք մըն է մեր ժողովուրդին համար։

Անցեալի փորձը մենք կը յիշենք անոր համար միայն, որ անցեալի սխալները չկրկնուին եւ հանրային դրամները չվատնուին նաւաէր ու այլասերուած հայ երիտասարդներուն բարձր ուսում տալու, անոնց անձնապէս ապրուստի լաւագոյն միջոց մը տուած ըլլալու համար։

Այս խնդրով պարտաւոր են զբաղիլ ոչ միայն անհատներ, այլ եւ հասարակական կազմակերպութիւններ, մեր քաղաքական կուսակցութիւններէն սկսած մինչեւ բարեգործական եւ հայրենակցական այլ եւ այլ ընկերութիւններ…։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ հետեւեալը յայտարարած է Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէի ժընեւի թղթակցին.

— Եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան հետ մեր գործակցութիւնը փափաքելի է այն պայմաններով, որոնցմով Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ առնուեցան կարգ մը պետութիւններ, այն ատեն նպաստաւոր կերպով պիտի ընդունինք այսպիսի առաջարկ մը։

… «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի ժընեւի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ Թուրք պատուիրակութիւնը ներկայիս իր ժընեւ այցելութենէն պիտի օգտուի, պատրաստելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու իր խնդրանքը։ Եթէ պայմանները նպաստեն, այն ատեն Թուրքիա խնդրագիր պիտի ներկայացնէ, որպէսզի ատիկա քննուի Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովի յառաջիկայ Սեպտեմբերի նստաշրջանին մէջ։

Զինաթափութեան կացակառպը

ժընեւի մէջ մեծերը կը շարունակեն ջուր ծեծել զինաթափութեան հարցին շուրջ։ Բոլշեւիկեան արմատական ծրագրին դէմ խօսիլ արտայայտուեցան Իտալիոյ (զօրավար տը Մարինօ), Ֆրանսայի (կոմս Քլօզէլ), Անգլիոյ (լորտ Քըշընտըն), Ճափոնի (Սայթօ) եւ Քանատայի (Ռիտտէլ) ներկայացուցիչները։ Ֆրանսական պատուիրակը դիտել տուաւ թէ յանձնաժողովը որոշ պաշտօն մը ստանձնած է, հիմնուած Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին 8րդ. յօդուածին վրայ, որ կը տրամադրէ սպառազինումները սահմանափակել այն ձեւով որ պետութեանց ապահովութիւնը երաշխաւորուի։ Բոլշեւիկեան առաջարկը բոլորովին հակառակ է Ուխտի ոգիին։

Ամէնէն կարեւոր ճառը խօսեցաւ Անգլիոյ պատուիրակ լորտ Քըշընտըն, որ ըսաւ թէ անհրաժեշտ է մանրամասնօրէն քննել խորհրդային առաջարկները, տեսնելու համար թէ անոնք ո՛ր աստիճան կը համապատասխանեն Մոսկուայի սկզբունքներուն։ Ու հեգնանքով մէկիկ-մէկիկ քննեց բոլոր կէտերը։ Ուզեց գիտնալ թէ Մոսկուա ի՛նչ միտքով ժընեւ պատուիրակութիւն ղրկած է։

Ակնարկելով բոլշեւիկներուն Ազգերու Դաշնակցութեան դէմ ուղղած հեգնանքներուն, լորտ Քըշընտըն պատասխանեց թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը համբերութեամբ կը սպասէր իր կարգին։ Ու բացատրեց թէ ամբողջ եօթը տարի, Մոսկուա աշխատեցաւ քանդել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, այժմ զինաթափութեան առաջարկին մէջ նոյն կանխամտածուած քանդումի գործն է որ երեւան կու գայ դարձեալ։

— Ի՛նչ խաղաղութիւն է որ կ'ուզեն հաստատել բոլշեւիկները։ Խորհրդային կառավարութիւնը հակառա՛կ է քաղաքացիական, ինչպէս նաեւ միջազգային պատերազմներու։ Չէ՞ որ վերջին տարիներս տեսանք թէ Մոսկուա իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ մը դարձուցած է արտասահմանի մէջ խռովութիւններ յարուցանելը։ Կը հարցնենք խորհրդային պատուիրակութեան թէ՝ իր կառավարութիւնը փոխա՞ծ է իր քաղաքականութիւնը եւ թէ պատրա՞ստ է ծգելու իւրաքանչիւր կառավարութիւն, որ ազատօրէն ապրի իր սահմաններէն ներս, իր ուզած վարչաձեւով։

Անգլիոյ պատուիրակը կը ծաղրէ խորհրդային ծրագիրը, որ կը ձգտի ներքնապէս զինել քաղաքացիները։ Ամէն մարդ ատրճանակ ու քարապին պիտի ունենայ։ Հետեւանքը ի՞նչ կ'ըլլայ։

Խօսելով նաւային զինաթափութեան մասին, Լորտը կը յիշէ Ուաշինկթընի խորհրդաժողովը եւ անկէ վերջ կատարուած ժողովները, որոնց ընթացքին Անգլիա պատրաստակամութիւն յայտնած է սպառազինումները զեղչել։ Եզրակացնելով, Անգլիացին կը պահանջէ վեց ամիս պայմանաժամ տալ, որպէսզի բոլոր պետութիւնները ուսումնասիրեն բոլշեւիկեան առաջարկները։

200 «լքեալ» կալուածներ երեւան հանուած

«Ազգամ» կը տեղեկանայ թէ վերջերս մեծ թիւով «լքեալ» գոյքեր երեւան հանուած են Պոլսոյ մէջ։ Նկատելով որ Գործավարներու Խորհուրդին վերջին որոշումին համաձայն, կալուածատէրերու կողմէ «անձամբ» կատարուած դիմումները միայն նկատի պիտի առնուին, պատկան իշխանութիւնները գրաւած են այն բոլոր կալուածները, որոնց մասին փոխանորդներու միջոցով դիմումներ կատարուած էին։ Այսպէսով, վերջերս 200է աւելի «լքեալ» կալուածներ երեւան հանուած են. ասոնց մէջ կը գտնուի Ղալաթիոյ Վոյվոտա խանը. Պոլսոյ կողմը գտնուող Արնավուտ խանը եւ ուրիշ խաներ ու շէնքեր։ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը Գործավարներու Խորհուրդին հրահանգին կը սպասէ այդ կալուածները ծախելու համար։

Մարտ 16ի տարեդարձը

1920 Մարտ 16ին, երբ Պոլիս Համաձայնականներու գրաւումին տակ էր, Անգլիացիները խստացուցին գրաւումը, փակեցին Երեսփ. ժողովը եւ ձերբակալեցին բազմաթիւ Թուրք մտաւորականներ եւ գործիչներ, զորս Մալթա աքսորեցին։ Նոյն օրը Շահզատէ Պաշըի պահականոցին մէջ սպաննուեցան քանի մը Թուրքեր։ Այս առթիւ անցեալ Ուրբաթ օր սուգի մեծ հանդէս մը կատարուած է Պոլսոյ մէջ։ Թափօր կազմուած է հե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԷՆ…

Մե՜ծ գործի վրայ է Բարեգործականը։

Երէկ հրապարակային մե՛ծ բանախօսութիւն։ Այսօր Լիւթէսիայի շքեղ սրահներուն մէջ թէյասեղան։ Վաղն ալ, գուցէ, մե՛ծ հացկերոյթ փայլէ տ'Օրսէյի ոսկեզանգակ գմբէթին տակ։

Միլիոնեան եղբայրներու հաբստութեան վրայ Թուխս նստելէն ի վեր, ինքնիրմէն ելած է խանդավառութենէն…

Թաղթանա՛կ, կը պոռայ յոխորտագին։ Փա՛ռք կու տայ բոլշեւիկներուն, որ եկան գրաւեցին Հայաստանը, այլապէս այդ անհագին հարստութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան սեփականութիւնը պիտի դառնար։

Որո՞նք են այդ հրապարակային հաւաքոյթներու, մանաւանդ թէյասեղաններու յաճախորդները։

Իբրեւ օրինակ, յիշեմ վերջին թէյասեղանին երեւելիները.—

1.— Երկու եպիսկոպոս եւ հինգ տէրտէր.

2.— Հին օրերէն մնացած երեք միլիոնատէր.

3.— Ցասը գոհալրավաճառ եւ նոր հարուստ.

4.— Ասոնց երախտաւորեալներէն 20 հոգի, իրենց տիկիններով կամ «յուզիններով»։

5.— Բարեգործականէն պաշտպանուող տասնեակ մը երիտասարդներ, որոնց մէջ նաեւ կապիկներ ու սողուններ…

Յետոյ որոշ թիւով հրաւիրեալներ եւ օրագրողներ։

Ո՛չ մէկ ներկայացուցիչ բուն ժողովուրդէն, որուն անունով սկսած են երդուըննալ հիմա։

Ու գիտէ՞ք թէ ի՛նչ գոհար խօսքեր կը խօսուին այդ հաւաքոյթներուն մէջ։

— Բարեգործականը այն լուսաւոր փարոսն է, որուն ուղղուած են ազգասէ՛ր եւ հայրենասէ՛ր բոլոր Հայերու աչքերը։ Հայ ժողովուրդի ներկայ յուսահատական վիճակին մէջ, Բարեգործականն է միակ ափափարար ու զովացնող ովասիսը։ Հայ ազգին փրկութիւնը պիտի գայ Բարեգործականէն։ Բոլորս ուխտե՛նք անոր շուրջ։ (Ծափեր)։

Ուրեմն, «ազգը» պիտի փրկուի ոքեին ու աղքատին քանի մը լումայ նետելով եւ ատիկա ի լուր աշխարհի յայտարարելով։

Խե՛ղճ տիրացուներ։

Զո՛ւր են ձեր բոլոր թէյասեղաններն ու հացկերոյթները։

ՊԱՐՈՅՐ

Պ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ ՆՈՐ ՆՈՒԷՐԸ

Բարեգործականի գրասենեակէն մեզի կը հաղորդեն թէ Պ. Պօղոս Նուպար 100,000 տոլարի նոր գումար մը նուիրած է, այժմէն իրագործուած տեսնելու համար իր այն խոստումը, որուն համաձայն յանձն առած էր իր կողմէն եւս 100,000 տոլար աւելցնել, այն պարագային որ Ամերիկայի Շրջանակային յանձնաժողովին կողմէ ձեռնարկուած Յոբելեանական հանգանակութիւնը մինչեւ 30 ապրիլ 1931 յանգի յայտարարուած 250,000 տոլարին։ Ինչպէս յայտնի է, այդ հանգանակութիւնը պիտի յատկացուի «Նուպարաշէն» աւանի մը շինութեան։

Իսկ եթէ վերոյիշեալ արդիւնքը չգոյանայ մինչեւ 1931, նուիրատուութիւնը պիտի յատկացուի Փարիզի «Սիթէ Իւնիվէրսիթէր»ի մէջ տաղաւարի մը հաստատման, յօգուտ հայ ուսանողներու։

ԹՈՒՐՔ, ԹՐՔՈՒԹԻՒՆ, ԹՐՔԱՑՈՒՄ...

"ԿԱՄ ԹՐՔԱՑԷՔ, ԿԱՄ ՀԵՌԱՑԷՔ,,

"ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ,, ԲԱՌՆ ԱՆԳԱՄ ՋԻՂԵՐՈՒ ԿԸ ԴՊՋԻ

Պոլսոյ Թուրք մամուլը ուշագրաւ պայքարի մը ձեռնարկած է, Թուրքիոյ փոքրամասնութիւնները Թրքացնելու համար:
Ստորեւ կ'արտատպենք երկու խմբագրականներ, երկուքն ալ միեւնոյն օրը հրատարակուած (15 Մարտ).—

Սվազի երեսփոխան Նէճմէտտին Սատըգ պէյ Աքշամի մէջ (15 Մարտ)յիշելով Գ. Մօիզ Քոհէնի (Թէքին Ալփ) Հրեաներուն ուղղած նոր տամնաբանեան, կը գրէ.—

Այս նոր տասնաբանեան, կրօնական տասնաբանեային չափ տեւական եւ ազդեցիկ պիտի ըլլա՞յ: Չենք գիտեր: Բայց, ամէն պարագայի տակ, անկասկած է թէ այս ձեռնարկը մեծ արժէք մը պիտի ունենայ Թուրքիոյ Հրեաներու Թրքացման պատմութեան մէջ:

Մեզի համար ամէնէն կարեւորը այն չէ թէ Թուրք հանրային կարծիքը ինչպէ՞ս գիմաւորեց ձեռնարկը, այլ այն է թէ ի՞նչ տպաւորութիւն պիտի կրեն Հրեաները, որոնց ուղղուած է կոչը: Քոհէն էֆէնտի «Թուրք եղէք» կ'ըսէ իր հայրենակիցներուն, եւ ցոյց կուտայ թէ ի՞նչ ընելու է, Թրքանալու համար: Թուրք հանրային կարծիքը պատրաստ է սիրով բանալու իր կուրծքը բոլոր անոնց առջեւ, որոնք իրապէս եւ անկեղծօրէն կ'ուզեն Թուրք հայրենակից դառնալ:

Բայց արդեօք ի՞նչ կը խորհին այս կոչին ենթակաները: Հո՞ս է ամբողջ խնդիրը:

Արուեստական կացութիւնները չեն կրնար երկար տեւել: Անոնք որ կ'ապրին մեծամասնութեան զանգուած ունեցող երկրի մը մէջ, երկու ճամբայ ունին իրենց առջեւ.

— կամ իրապէս կապուիլ այդ հայրենիքին եւ պետութեան, կամ հեռանալ այդ հողէն:

Փոքրամասնութիւն կոչուած տարրերուն համար ուրիշ ճար չկայ, եթէ ոչ ընդունիլ իրենց պատկանած պետութեան լեզուն, մշակոյթը եւ ծուլուիլ:

Օսմ. կայսրութեան «տարրերու միութիւն» քաղաքականութիւնը, շատ մը դառն արդիւնքներով վերջացած փորձ մըն էր: Վերջին դարու դիւանագէտներուն ալ ստեղծած «փոքրամասնութեանց իրաւունքները», կացութիւնը փրկելու համար մէջտեղ նետուած բանազեւեպ եւ կեղծ բանաձեւ մըն էր: Դիւանագէտները, որոնք բոլորովին անտեղեակ են ազգերը վարող ընկերային կանոններուն, Եւրոպայի արուեստական սահմանները գծած ատեն, «փոքրամասնութիւն» անունով անիշխանութեան սերմեր ցանեցին: Միայն միջին դարերուն հնարաւոր էր որ աստնձնաշնորհեալ տարրեր ապրին ազգի մը մէջ: Դաշնագրերու մէջ գտնուած յօդուածները չեն կրնար փոխել դարու մը գաղափարները: Քաղաքական եւ միջազգային պարտաւորութիւնները ոչ մէկ ազդեցութիւն ունին ազգերու կատարելագործումը վարող օրէնքներուն վրայ:

Ասոր համար է որ, երբեք համոզուած չենք թէ Թուրքիոյ մէջ «փոքրամասնութեանց խնդիր» անունով հարց մը գոյութիւն ունեցած է:

Թուրքիոյ բոլոր հպատակները պիտի ունենան նոյն պարտականութիւններն ու իրաւունքները, և որպէսզի իրաւունքներու եւ պարտականութեանց մէջ հաւասարութիւն գոյանայ, նախ պայման է որ վերնան հայրենակիցներու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնները:

Ցեղի եւ կրօնքի տարբերութիւնները, որ ժամանակին լեզուի եւ ազգային գաղափարի ու զգացման պղտոր կը նկատուէին, ազգերու միութեան շաղկապը չեն կազմեր ներկայ քաղաքական ընկերութիւններու մէջ: Զանազան ցեղերու եւ կրօնքներու պատկանող հայրենակիցներէն շատ զօրաւոր եւ միաձոյլ ազգային զանգուածներ առաջ եկած են:

Թուրքիոյ մէջ ապրող տարրերը, որոնք հրաժարած են դաշնագրով իրենց տրուած քաղաքական արուեստական իրաւունքներէն, ոեւէ արգելք չունին ամբողջովին Թրքանալու համար: Եւ կասկած չկայ թէ անոնցմէ ամէնէն աւելի Հրեաներն են որ զերծ են ամէն տեսակ արգելքէ: Հրեաները, որոնք ամէն երկրի մէջ դիւրութեամբ ձուլուած են, Թուրքիոյ մէջ ալ կրնան ամբողջովին Թրքանալ, հակառակ իրենց ցեղին եւ կրօնքին: Ասիկա մէկ երկու սերունդի ընթացքին ձեռք բերուելիք արդիւնք մըն է:

Ասկէ դուրս ճար չկայ անոնց համար, որոնք որոշած են ապրիլ այս հայրենիքին մէջ: Իբրեւ Թրքաճպատակ այս երկրին մէջ ապրողներուն իրական շահը կը պահանջէ Թրքանալ:

Ամէն անհատի առաջին պարտականութիւնն է իրական հայրենակից ըլլալ: Այս առաջին պարտականութիւնը կատարելէն յետոյ է որ այդ անհատը կրնայ փոխարէնը իրաւունքներ ուզել պետութենէն: Բաց խօսելու համար, ըսենք թէ բոլորովին անտեղի է կարգ մը հրեայ հայրենակիցներու սա առարկութիւնը.

«Ինչո՞ւ մենք չենք օգտուիր Լօզանի դաշնագրով սահմանուած իրաւունքներէն»:

Այս տեսակ խղճի հետ կապ ունեցող խնդիրներու մէջ, ճիշդ չէ օգտուելու եղեր օրէնքի յօդուածներու ձեւապաշտութենէն: Ամէն ասպարէզի մէջ Թուրք հայրենակիցներու հետ հաւասար իրաւունքներ ունենալու համար, պէտք է պարտականութիւններն ալ հաւասար չափով կատարել:

Հայրենակցի մը համար կա՞յ աւելի կարեւոր պարտականութիւն, քան բուն Թուրք դառնալ: Իրական միութիւն չի կրնար ստեղծուիլ, մինչեւ որ չվերնան լեզուի, մշակոյթի եւ գաղափարի տարբերութիւնները:

Ասոր միջոցն ալ մէկ է— Դպրոց: Այն տարրերը որ կ'ըսպեն թէ Թուրք են, կամ կ'ուզեն Թուրք դառնալ, իրենց զաւակները Թուրք դպրոց դնելու են: Միայն այս դպրոցներուն մէջ ուսում առնող տղաքն են որ մեծցած ատեն պիտի խառնուին Թուրք ընտանիքին: Եւ անոնց զաւակներն են որ Թուրք իրական հայրենակից պիտի ըլլան: Ուրիշ ճամբայ չկայ: Աւելորդ յոգնութիւն է այս տեսակէտով բարիք սպասել ներկայ սերունդներէն:

Ապագային այս նպատակին հասնելու համար ալ, հիմակուընէ գործի ձեռնարկելու է: Այս գործն է որ կը սպասենք մեր հրեայ հայրենակիցներէն: Նայինք թէ այս տարի քանի՞ հրեայ տղայ պիտի դիմէ Թուրք դպրոցներուն:

⁂ Պոլսի երեսփոխան Ֆալիհ Րըֆգը պէյ կը գրէ Միլլիյէթի մէջ 15 Մարտ).

Բացատրութիւններ կան, որոնց պարզ արտասանութիւնն իսկ կը ճմլէ մեր սիրտերը, եւ գլուխը կը լեցնէ շարք մը եղերական յիշատակներով: Այս կարգէն է «փոքրամասնութիւն» բացատրութիւնը

Օսմանեան կայսրութեան պատմութիւնը հազուագիւտ օրինակ մըն է այն տարօրինակութեան, որով մեծամասնութիւն մը կը փճացուի, փոքրամասնութեան մը պատճառով: Գիտենք թէ կայսրութեան վարչաձեւը ոչ մէկ լաւ կողմ ունէր. բայց իրողութիւնը այն է որ փոքրամասնութիւնները մանաւանդ վերջին դարերուն, շատ մը երկիրներու մեծամասնութենէն աւելի երջանիկ էին: Ամէն փոքրամասնութիւն, իր եկեղեցիով դպրոցով եւ համայնական կազմակերպութեամբ, տիրապետող Թուրք ազգէն աւելի անկախ էր: Այն արիւնալի դէպքերը, որոնց «ջարդ» անունը կուտան Թշնամի գրականութեան մէջ, միայն կարելի է բացատրել անով, որ տիրող ազգը ինքզինքը պաշտպանած է որպէս թէ տիրապետուող եւ գերի համայնքներուն դէմ: Անոնք որ գիտեն թէ խռովարարները ժամանակին ի՛նչ միջոցներու դիմեցին վէնետիկի շրջանին մէջ Թագով գերմանները փճացնելու եւ ձուլելու համար, պիտի ընդունին թէ Օսմ. կայսրութեան վերջին դարերուն ոչ ոքի մտքէն անցաւ այս միջոցներէն մէկն ու մէկը: Նոյն իսկ մեր մէջ ազգային հոսանքը ծնելէն յետոյ ալ, մեր ղեկավարներէն ոչ մէկը փոքրամասնութեանց համար բռնի այն, ինչ որ Մուսոլինի վերջերս յայտարարեց Տիրոլի փոքրամասնութեանց մասին: Մուսոլինիի գործածած նախադասութեանց ամէնէն թեթեւներն անգամ մենք չենք գործածած:

Օսմ. կայսրութեան մէջ, Յոյնին անունը Յոյն էր, Հայուն անունը՝ Հայ, Ալպանացիին անունը՝ Ալպանացի, եւ Արաբին անունը՝ Արաբ: Միայն Թուրքին անունը օսմանցի էր: Ասանց նկատի առնելու փոքրամասնութեանց քաղաքականութեան ներքին ծալքը, եւ որպէս թէ մարդկային զգացումները չվիրաւորելու համար, Օսմանեան կայսրութիւնը զոհեց ամէն բան, նոյնիսկ մեծամասնութեան անունը:

Անշուշտ մեր մէջ չկան փոքրամասնութիւններ, ինչպէս կան մասնաւորապէս Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ուր փոքրամասնութիւնները հոծ զանգուած մը կը կազմեն: Շատ տեղ փոքրամասնութիւնները բարոյապէս գերազանց են մեծամասնութենէն: Իսկ մեր մէջ, փոքրամասնութիւն կոչուած համայնքները զգալի չըլլալու աստիճան փոքր խմբակներ մնացած են:

Ինչպէս որ մենք գաս առինք պատմութենէն, կը կարծենք թէ այս խմբակներն ալ օգտուած են նոյն պատմութենէն: Այսպէս, Թուրքը ազգը չի կրնար ապագայ սերունդներուն ժառանգ թողուլ իր քաշած տառապանքներուն պատճառներն ու ազդակները: Թուրք հանրապետութեան մէջ, ճնշումի միջոցներ ձեռք առնուած չեն փոքրամասնութեանց դէմ: Միայն թէ, այս փոքրամասնութեանց ձեռքն է դառնալ իրական Թուրք հայրենակից, խառնուիլ Թուրք մեծամասնութեան, ձուլուիլ անոր մէջ, եւ այսպէսով բնական առանձնաշնորհներ ապահովել: Մէկը որ ինծի պէս չի խորհիր, իմ լեզուով չի խօսիր, ինծի պէս չզգար, կրնայ ըլլալ անձ մը, որուն մարդկային իրաւունքները կը յարգեմ. բայց ի՞նչպէս կրնայ բուն իմաստով հայրենակիցս ըլլալ:

Կացութիւնը գնահատող տարրերը հետզհետէ ազդեցութիւն կը շահին փոքրամասնութեանց մէջ: Բայց եւ այնպէս, չենք անգիտանար թէ ոչ զանցառելի թիւ մը կը կազմեն անոնք, որ չեն ուզեր նկատի ունենալ Թուրք վարիչներուն բռնած ընթացքը հին հաստատութեանց հանդէպ, որ կը հաւատան թէ ներկայ պայմանները պիտի շարունակեն եւ հետեւաբար ապագայ երազներով կ'օրօրուին, փոխանակ հարկ եղածը ընելու Թուրք ազգը. որ այս երազներուն գիտակցութիւնը առած է բուն իսկ իր ապրած պատմութեան տխուր էջերէն, կատարելապէս աչալուրջ է:

ՔՆՆԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

ՆԵՂՈՍԻ ՀՈՎԻՏԻՆ ՄԷՋ

Փետրուարի առաջին շաբթուն, երկու ընկերներ ինքնաշարժ մը նստելով, քննական պտոյտ մը կը կատարենք Պեհեյրա եւ Ղարպիէ նահանգներուն մէջ:

Առտուն կանուխ, Մահմուտիէ ջրանցքին աղբեզէր, Աղեքսանդրիա—Գահիրէ խճուղիին վրայէն, կը սուրանք: Տոփառարած կանանչութեան մը մէջ, մեր ինքնաշարժը, հորիզոնէ հորիզոն կը թռի: Մինչ Եւրոպա փոթորիկը իր աւերները կը գործէ եւ մեր հեռաւոր հայրենիքին մէջ, բուք ու բորանը կը հարուածէ ամէն ծակ ու ծուկ, հոս գարնանային արեւ մը՝ մանկամարդ աղջկան մը նազանքով՝ իր ճառագայթ մազերը սփռած՝ աջ ու ձախ կ'ողողէ իր հեշտալիր բարեւներով: Լեռներ, բլուրներ, զուրկ հարթ հաւասար դաշտի մը մէջ, հորիզոնէ հորիզոն, երկինքի կապոյտը՝ երկրի կանաչին հետ կը համբուրուին զօրավագին: Երկինքը կը ժպտի, երկիրը կը խայտայ, տաք գոլորշիներ, նման խունկի գոլանձքուն, հողին արգանդէն դուրս կ'արտածուին: Նեղոսը ծոյլ ու յոյլ գնացքով մը —նման գնացք մը առաւելութիւն մըն է սոս գամի երկիրներուն համար — կարծես միշտ ետ կ'ընկրկի, չուզելով իր ջուրերը թափել ծովին մէջ, այլ իր առաւելագոյն բարիքները կը սփռէ հովիտին ամենահեռաւոր անկիւնները: Հողերը տարին կ'արտադրեն 2—3 բերք՝ սէյֆի, նիլի եւ շիթվի եգանակային անուններով: Ոչխարները կը ծնին տարին երկու անգամ եւ շատ անգամ երկուերեակ: Մեղուները կ'արտադրեն տարեկան մեղրի երկու բերք: Լիութիւնն ու ճոխութիւնը հասած են իրենց գագաթնակէտին:

Բայց ի՞նչ է այն հակապատկերը, որ կը պարզուի մեր աչքին առջեւ: Ի՞նչ են սա տխուր գիւղերը, հողաբլուրնե՞ր պարզապէս, որոնք աւելի տխրատեսիլ են քան գերեզմաննոցները: Ժողովուրդ մը, որ աշխարհիս էն հին ժողովուրդը ըլլալու պատիւը կը վայելէ, Միջերկրականի ափերուն վրայ, ընկերային այնպիսի յետամնաց վիճակ մը ունի, որ ամէն հայրենասէրի սիրտը խորապէս կը խոցէ: Ֆէլլահին վիճակը, ընկերային, կրթական եւ առողջապահական տեսակէտներով, իրապէս ող բալի է: Մինչ աւելի նոր ժողովուրդներ, իրմէ շատ դարեր ետքը ծնած, իրենց բարբարիկ վիճակէն քաղաքակրթական նախանձելի մակարդակի մը հասած են, անդին եգիպտացի գիւղացիները, բուն ժառանգորդները Փարաւոնեան ժառանգութեան, կարծես քայլ մը առաջ գացած չեն:

Աւելի ետ գացած են, քան առաջ:

Այս խորհրդածութիւններով ծանրաբեռ՝ ահա կը հասնինք Ապուհումմուսի կալուածը: Խրիմեանի սրբուատեսիլը՝ իր պարթեւ հասակով եւ արծուային նայուածքով՝ կը պատկերանայ երեւակայութեանս առջեւ: Կը զղամ: Յուզումէս սիրտս կը տրոփէ ուժգին: Կը խնդրեմ ընկերոջմէս, դանդաղեցնել ինքնաշարժին գնացքը: Կ'ուզեմ քիչ մը աւելի շնչել Ապուհումմուսի օդը, որուն մէջ խառնուած է Հայրիկին անմահական շունչը: Որքա՜ն հայրը հայ հողագործին, նոյնքա՜ն հայրը՝ եգիպտացի Ֆէլլահին, հողի եւ հողագործութեան սիրահար, խաչին եւ մաճին երկրպագու, ազգասէր եւ մարդասէր Խրիմեան-Պապիկ, իր Երուսաղէմէ աքսորէ վերադարձին, երբ կ'երթար գրաւելու Ապարանեան Մայր Աթոռը, իր Եգիպտոսէ անցքին, այցելած է Ապուհումմուս՝ Պօղոս պէյ Աչըգեանի ագարակը: Ֆէլլահները, պէյին ժառանգաւոր կարգադրութեամբ, կալուածէն մինչեւ ագարակ, երկու շարքի վրայ, արմաւենիի ճիւղերով, բարեւի կեցած եւ Հայրիկի անցքը ողջունած են «Կեցցէ՛ Հայրիկը» բացագանչութիւններով: «Եւ ի բերանոյ մշակաց փառաբանեցար»:

Որքա՜ն երջանիկ էր Հայրիկը այն պահուն, երբ գիւղացիներու եւ երկրագործներու այս անմեղ, անկեղծ և միամիտ կանչերը, ուղղակի եւ շեշտակի կը թրթռացնէին իր սրտին լարերուն զգացումները: Ովսաննա՛ հողագործներու նահապետին:

Տարիներ ետքը, Հայրիկը, Էջմիածինէն իր ձեռագիր ձօնական տողերովը զարդարուած, իր վերջին հեղինակութենէն աւելի ճիշդը իր կտակը գրքին՝ «Պապիկ եւ Թոռնիկ»էն օրինակ մը կը ղրկէր Պօղոս պէյ Աչըգեանին: Հաճելի է հոս արտագրել այդ պատուական գիրքին «Պապիկէ պսակ»էն հետեւեալ հատուածները.

— Լծեցէ՛ք գութան, դու սեւ իմի, թոռնի՛կ, թէ ինչպէս պիտի պսակեմ զքեզ. գնա՛, նախ գոմշուկներուն եւ եզներուն ճակատները համբուրէ, արի գութանին մաճին քով խոնարհիր գետին՝ մայրենի հողը համբուրէ, ձեռքս մաճին վրայ դրած եմ, համբուրէ Պապկէ ձեռք եւ մաճը. ահա քաւուոն տարուան մաճկալ Պապիկ, այսօր քեզ կը յանձնէ մաճկալութեան վսեմագոյն պաշտօն, զոր Տէր Աստուած մեր մեծ Պապկէն տուաւ, որ գործէ երկիր եւ պահէ:»

«Յորենաբոյսէ հիւսուած մի սիրուն, գեղեցիկ, բոլորակ պսակ շինեմ իմ ձեռքովս քեզ համար. բեր գլուխդ թոռնիկ, դնեմ այս իմ պսակ. եւ այս պսակն, Պապկէդ պսակն եւ յիշատակն է, երբեք չվերցնես գլխէդ մինչեւ մահուանդ օր: Եւ երբ դու էլ կը ծերանաս Պապկէ՝ պէս, այդ պսակ քո անդրանիկ որդւոյդ գլուխ դիր, եւ այսպէս որդւոց որդի թող շարունակի»:

Ընթերցո՛ղ, ինծի հետ միասին ողորմիս ըսէ Պապկէ հոգւոյն, որ հոգէառ հրեշտակէն իսկ «երկնից արքայութեան դաշտէն միայն փոքրիկ արտիկ մը» կ'ուզէր եւ որուն սակայն քարոզած Աւետարանին ճշմարտութիւնները այսօր պետական իմաստութեան կարգը անցած են որքան Հին, նոյնքան Նոր Աշխարհներու մէջ: Ամերիկեան մամուլը միահաղոյն կը հնչեցնէ սա ճշմարտութիւնը: «Անուղղ է որ շահեցաւ ընդհ. պատերազմը»: Կը բաւէ ըսել որ, օգտուելով ընդհ. պատերազմի դասերէն, ճարտարարուեստական Անգլիան անգամ, իր որսի եւ խաղի ընդարձակ արօտավայրերը վերածեց հացահատիկի արտերու եւ սկըսաւ մեծ զարկ տալ երկրագործութեան:

Կարելի չէ՞ արդեօք որ Հայրենակցական Միութիւն մը Հայրիկին «Պապիկ և Թոռնիկ»ին երկրորդ տպագրութիւնը ընելով, որպէս հայրենաշունչ մի գրուածք, ցրուէր որբ եւ գաղթական բազմութիւններու միջեւ:

Այս խոհերով տարուեր, արդէն հասած ենք Տամանհուր: Քաղաքի մուտքին, կանանչ դաշտի ծոցին մէջ եւ Նեղոսի ափունքին վրայ, իբրեւ սպիտակ ջրշուշան, բազմած է նորաշէն հսկայ վարժարանի ճերմակ շէնքը, որ պատիւ կը բերէ նահանգին: Արագ գնացքով քաղաքը ճեղքելով, կ'ուղղուինք դէպի Տէլտա:

Նեղոսի վրայ ձգուած նորակերտ հսկայ կամուրջին վրայէն —աւելի գեղակերտ քան Քաֆր Զայաթի եւ Պէնհայի կամուրջները— կ'անցնինք յուշիկ յուշիկ, ակնարկներս խառնելով բազմադարեան գետին ալիքներուն, որոնք նման հարսնեւորներու հրմշտուքներուն՝ յամրաքայլ կը յառաջանան, անուշ յեղի համբոյրներ փոխանակելու ծովու ալիքներուն հետ:

Տէսուքէ վերադարձին, ճամբու երկայնքին, Քաֆր Մէսսատի (Երջանիկ գիւղ) քովէն կը ճաշենք: Երջանիկ մշակներդ, Երջանիկ գիւղին, պիտի բացագանչէր Վիրգիլիոս: Բայց կը տեսնեմ թէ՝ այս երջանիկ ադատ դաշտերուն մէջ անգամ, երջանկութիւնը թառած չէ Թուր: Ուրախութեան այս բացմածին չարքաշ ժողովուրդը կը տառապի սակաւահողութեան. Ամէն քայլին ագարակներ կան ... կը յաջորդեն եւ նարոտ ... բերուն նման քովէ քով շարուած ... այն ագարակներու սահմաններուն մէջ հողի փոքր պատառիկներ միայն սեփականութիւն են գիւղացիին: Ֆէլլահը իր մաճին հողին վրայ, ճորտը վարձակալն է: Լորտ Քիչները հինգ ֆէտտան տարածութեամբ հողերու անձեռնմխելիութեան ... բէնքը շատ ուշ մնացած է ... մանելու համար չարիքը:

Կը սուրանք դէպի Քաֆր Ախտար, ուր կը գտնուի Յակոբ պէյ Մաթոսեանին ագարակը: Քաֆր էլ Ախտարէն անդին կը ... Նուպար կալուածը: Իսկ մեր ... Պ. Պօղոս Նուպարին ագարակը, ուր ժամանակին հաստատուած է արուեստական անտառ մը ... գիտաստ անտառագործ երեւ... մըն է եւ կարիքը կը քաշէ ... տառային փայտերու: Մարդ ... յին վիճակագրութիւնները ցոյց ... տուն ապացոյցներն են թէ՝ ... երկիրը ի՛նչ անծաքանակ ... մարներ կը վճարէ օտար ... ներու: Նուպարեան ագարակը ... մէջ հաստատուած անտառը ... սուն վկայ մըն է թէ՝ մեթոդ ... եւ յամառ աշխատանքով ... րելի է այս երկիրն ալ անտառ ... ոել մօտիկ ապագայի մէջ: ... Թայի երկաթուղագիծի կայա... րաններուն մէջ անկուած եւ ... սակ նետուած խոշոր ... րը էգալիփիտի, սեթիա ... գաճը) կը ցուցնեն թէ՝ այս ... մերու կլիման քաջալերա... այդ օգտակէտ ծառին մշակ... թեան: Հարաւային Ափրիկէ... Միութիւնը, ջերմածառը իր ... կրին սահմաններուն մէջ ... ելու համար հսկայ ճիգեր ... թափէ: Այս կողմերու հող... կ'ոռոգուին Նուպարիէ Ջրանցքի ... ջուրով:

ՍԵԴՐՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒԱՆՔ

Ինչպէս կը յիշուի, "... պինմէրա" օդանաւը՝ Գնդապետ ... Ըլթիւնալի ղեկավարութեամբ ... թռիչք մը պիտի փորձէ ... դէպի Հնդկաչին, երբ Ըստալի... Մէքսինի մէջ Թուրքիոյ ... բենի յարձակումներուն ենթ... կուելով, տեղացուեցաւ: Թուրք ... պաստնիկ Ընհըսմիտ ... թիւնները ... օդանաւը առջի օր Ռայաքի ... նաւային կայանէն Ճամբայ ... լաւ՝ Թունուզի ճամբով ... բաղանալու համար, ... ճամբան գարձեալ ... բիկեան Տրիպոլիսի մէջ, ... մօտ. վար իջնալ ... ամբողջովին քանդուեցաւ: ... նաւորդները ողջ առողջ են

⁂ "Փունռմ"ի մէջ ... ուածագիր մը կը ջանայ ... ցուցանել թէ Նուինկէսէրն եւ ... որոնք անցեալ տարի Մայիս ... Ապիտակ Թռչուն"ով ... կորել Ատլանտեանը՝ փարիզէն ... Եորք եւ որոնց հետքը ցարդ ... նուեցաւ,— յաջողած են ... ովկիանոսը եւ 35 ժամ ... վերջ պէնզինը հատած ըլլալ ... ստիպուեր են իջնել Նիւֆաունտ... լէնտի մօտերը:

⁂ Ոչ մէկ լուր Հինքլիֆ... Լուրի մը համաձայն ... «Էնտիվառր» փորձ ... մէջ կը գտնուէր բացի Միս ... քէյէ, նաեւ օրիորդ Մաքի ...

⁂ Ցիւշանժ եղբայրներ... րանք յայտնի օդանաւորդներ ... Մարտ 16ին ժամը 18 35ին ... նեցան Մէզէն եւ կարգով ... Լիոն, Իսթրը, Փօ, Քազօ ... եւ 17 Մարտին ժամը 10 ... վերադարձան Մէզ, կտրելէ ... 2000 քիլոմեդր ճամբայ, ... 1350 քիլոմեդրը գիշերանց ... մական 120 քիլոմեդր ... թեամբ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Ուր որ հայ բազմութիւններ կան, փոքրիկ գիւղերէն մինչեւ մեծ կեդրոններ, ծանօթացում մը սկսած է ծանօթացնելու համար ազգային մշակոյթը եւ ընկերային ու գիտական նուաճումները

Այս փորձին մէջ «Ցառաջ»ի դասախօսական ընթերցասրահը կազմակերպած է դասախօսութեանց շարք մը, որ կը լրացնէ արդի ժամանակին համալսարաններու գաղութներուն մէջ, ուր կ'ըլլան օտարազգի գաղութներ

Այդ շարքէն յիշենք նիւթերը

— Մարդու ազատագրումը ... ծագման ծպատակուԹենէն: ... Նախնական կոմունիզմ: 3.— ... Նախնական տնտեսութիւն: ... Ստրկատիրական տնտեսութիւն 5.— Միջնադարեան ծառայութիւն. 6.— Միջնադարեան ... 7.— Քաղաքային տնտեսութիւն 8.— Երրորդ դասակարգի ծագումը: 9.— Աւատական ... 10.— Ֆրանսական յեղափոխութիւն եւ անոր դերը: ... — Կապիտալիստական տնտեսութիւն. 12.— Մամնաւոր սեփականութիւն: 13.— Միլիտարիզմ եւ Իմփէրիալիզմ: 14.— Միջազգային յեղաշրջիչ դերը արդիւնագործութեան մէջ:

Սոֆիայի մէջ եւս ժողովրդային համալսարանի այդ պարագային փորձը կու գայ լրացնել Հայ Օրիորդաց Միութիւնը, որ «Տանիք դպրոց» անունին տակ կը բանայ «կիրակնօրեայ հրապարակային դասախօսութիւններ հայագիտական եւ ... փարագիտական» նիւթերու

Այդ դասախօսութիւնները ... հետզհետէ աւելի պիտի ... կը ներկայացնենք արձանագրուած նիւթերը

1 Հայ ցեղը 2.—Հայոց պատմութիւն 3.— Պատմութիւն ... 4.— Հայ լեզուի պատմութիւն 5.— Հայ կրօնական պատմութիւն: 6.— Պատմութիւն ... վ[...]ութեան:

Այս դասախօսութիւններէն ... «Յառաջ» եւ «Քրիստափոր» ընթերցարաններուն մէջ տեղի կ'ունենան այլազան բանախօսութիւններ

Նոյնպէս Խասգիւղի եւ Ֆիլիպէի մէջ եւս նման դասախօսութիւններ տեղի կ'ունենան յաճախակի

Դարձեալ, Սոֆիայի բոլոր միութիւններուն կողմէ, խորհրդակցական ժողովի մը մէջ, որ կը ... «Հայ լեզուի պաշտպանութեան» հարցով, որոշուած է ... միջակոյթի օրը տօնել Հոկտ[եմբեր] ...քին, Թարգմանչաց տօնին ... որոշուած է նաեւ Հայ միջավայրէն վտարել Թուրք լեզուն եւ

երգը, շարունակելով պայքարը՝ թելադրել որ հայ տուներու եւ գործարաններու մէջ գործածուի միայն հայ լեզուն, ուշադրութիւն դարձուի հայ մատաղ սերունդին հայերէնագիտութեան։

«Հայ լեզուի պաշտպանութեան» մասին տրուած որոշումները հետապնդելու եւ գործադրելու համար ընտրուած է դիւան մը, մասնակցող Միութիւններու ներկայացուցիչներուն կողմէ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑ ՄԸ

Վիրաբոյժները այժմ սովորութիւն ունին մարդկային արիւն ներարկել անոնց, որ, գործողութեան կամ ուրիշ պատճառով մը, կորսնցուցած են բաւական արիւն։ Առաջ շատ դժուար էր արիւն ներարկել, եւ հերոս կը կոչուէին անոնք, որ իրենց արիւնէն փոխ կուտային հիւանդներուն։ Այժմ շատ դիւրին գործողութիւն մըն է։ Արիւն փոխ ...ողը վտանգի չենթարկուիր, եւ արիւն փոխ առնողը կ'առողջանայ։ Սակայն հարց մը կը ծագի։ Երեւակայեցէք, որ աղջիկ մը բաւական արիւն կորսնցուց, եւ երիտասարդ մը իր արիւնը փոխ տուաւ։

Երբ աղջիկը ազատած է, կրնա՞յ ամուսնանալ իր ազատարարին հետ։ Որովհետեւ յաճախ նման գործողութիւններէ յետոյ, ազատեալը տեսակ մը երախտագիտութիւն կը զգայ, եւ սէրը կը ծնի շուտով։

Օրինակս, ոչ մէկ արգելք ամուսնութեան։ Բայց գիտական տեսակէտով, երկու անձերն ալ նոյն արիւնը կը կրեն։ Արդ, արենակցութեան հարցը ինչպէ՞ս լուծել։ Ոմանք կ'ըսեն, որ փոխ տրուած արեան քանակը մեծ նշանակութիւն մը չունի։ Առողջ մարդ մը ունի հինգ քիլօ արիւն։ Այնպէս որ, տարբերութիւն չըներ, եթէ 4-500 կրամ արիւն ներարկուի։ Բայց պէտք է նկատի ունենալ, որ արիւն փոխ առնողը հինգ քիլօ արիւն չունի, այլ՝ աւելի նուազ, ու փոխ առած արիւնը, այդ պարագային մեծ նշանակութիւն կրնայ ունենալ։

Բայց եւ այնպէս, ոմանք կ'ուրանան արենակցութեան հարցին կարեւորութիւնը։ Մարդկային արիւնը նման է մարդէ մարդ։ Միայն սեռերու մէջ կայ քիչ մը տարբերութիւն։ Արդ, եթէ մանչ մը կրնայ իր արիւնը տալ աղջկան մը՝ առանց անպատեհութեան, ուրեմն ի՞նչ հարկ արգիլելու նման արիւն մանչու մը եւ աղջկան մը ամուսնութեան պարագային։

Արեան թաքուն ազդեցութիւններ կան, որ նման արիւն մարդոց մէջ անսպասելի արգիւնքներ կուտան։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԻՍ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ, Մարտ 19.— Բազմաթիւ հայ մանուկներ ունինք հոս, որոնք ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն։ Դպրոցները երկու դասի կը բաժնուին, մայրական ... եւ նախնական։

Հայ մանուկները գրեթէ բան մը սորված չունին։ Հայ խաղընկերներով կ'երթան դպրոց, հայ ընկերներով կը խաղան դրօսանքի ժամանակ։ Դասարանէն մէջ Թութակի պէս՝ բանել որ կը կարդան, կը գրեն, կը պատասխանեն, առանց բան մը հասկնալու։ Դպրոցի ֆրանսացի մանուկներուն հետ գրեթէ յարաբերութիւն չունին։ Յաճախ փողոցներու մէջ, հրապարակներու վրայ, եւ այլուր կը զգուեն անճոռնի շարժումներով, Թուրքերէն բառերով։ Անցեալ օր դպրոցէն արձակուած ատեն, հայ տղաքները մէկ կողմ, ֆրանսացի տղաքները մէկ կողմ ըլլալով կռուեցան...

Նման ցաւալի պարագաներ յաճախադէպ են. յանցաւորները միայն մեր պզտիկները չեն։ Մեղքի մեծ մասը կ'իյնայ ծնողներուն վրայ, որոնք հոգ չեն տանիր իրենց զաւակներուն բարեկրթութեան եւ խոսակցութեան: Պէտք է մանաւանդ անոնց միտքէն հանել Թուրքերէնը եւ հասկցնել ամէնուն որ այս ժողովուրդը Թուրք չէ, այլ ուրոյն եւ քաղաքակիրթ ազգ մը։

Մ.

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ՍԷՕԼԷՕՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԻՒՍԷԼ—ԱՐՏԷՇ.— Իւսէլ ապաստանած հայրենակիցներս այս օտար ափերու վրայ մեր հայրենակցական կապը ամուր պահելու եւ փոխադարձաբար օգտակար հանդիսանալու համար, չորս տարիէ ի վեր կազմած ենք Հայրենակցական Միութիւն մը, կանոնագիրը վաւերացուած Ֆրանսական Նախարարութենէն։

Կը հրաւիրենք Ֆրանսայի բոլոր Սէօլէօզցիները որ կատարեն իրենց պարտականութիւնը։ Կը յուսանք որ մեր հայրենակիցները անտարբեր չպիտի գտնուին այս ձեռնարկին հանդէպ իրենց կարգին կազմելով մասնաճիւղեր, որպէսզի կարենանք միասին գործելով օգտակար ըլլալ մեր հայրենակիցներուն։

Կը խնդրենք արտասահմանի Սէօլէօզցի հայրենակիցներէն, որ կապ հաստատեն մեզի հետ՝ նամակ, նուէր եւ այլն ղրկել հետեւեալ հասցէին S. A. M. Ucel— Ardèche, (France): Փափաքողներուն կանոնագիր կը ղրկուի։

(Կ)ոմ(իտէ) վարչութեան

ՄԱԼԱԹԻԱՅ ԿՐԹԱՍԻՐԱՑ

ՎԻԷՆ, 18 Մարտ.— Վիէն Իզէր(ի) մէջ Մարտ 18ին կազմուած է Մալաթիոյ կրթ. ընկ. մասնաճիւղը։ Միութեան վարչական կազմը կը բաղկանայ հետեւեալ անդամներէն — Ատենապետ Գ. Ս Թերզիպաշեան, Ատենադպիր՝ Ն Թաշճեան, Գանձապետ՝ Տ. Ցոնապետեան, խորհրդական՝ Գ Պիպէրեան։ Վարչութիւնը կը խնդրէ կեդրոնէն եւ բոլոր մասնաճիւղերէն որ նամակ եւ այլ թղթակցութիւններ ուղղուին Միութեան ատենապետին հասցէին. Rue Peyssonneau, Vienne, Isère, (France)

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԶԱՏԿԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ֆութպոլի Ա. խումբը Զատկի առթիւ հրաւիրուած է Տիէփ քաղաքը, ուր տեղի պիտի ունենան չորս խումբերու միջեւ բաժակի մրցումները։

Մրցումները պիտի տեւեն երեք օր հետեւեալ բաժանումներով

Ապրիլ 7ին Շաբաթ օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը պիտի մրցի «Dermvilch - Hamlet» անգլիական խումբին դէմ, որ յատկապէս Անգլիայէն հրաւիրուած է։

Ապրիլ 8ին Կիրակի օրը F. C. Dieppe պիտի մրցի Փարիզի պատուոյ դասակարգէն U. S. Suisseի Ա. խումբին դէմ։

Ապրիլ 9ին, Երկուշաբթի, տեղի պիտի ունենան յաղթականներու եւ պարտուած խումբերու վերջնական finale) մրցումները։ Յաղթական խումբը պիտի շահի արծաթեայ բաժակը. իսկ պարտուած խումբերու յաղթականը պիտի ստանայ արծաթեայ շքանշաններ։

Ամէն անոնք որ կը փափաքին ընկերանալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին, պէտք է մինչեւ 25 Մարտ իմացնեն իրենց մասնակցութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Յանձնախումբին քարտուղար՝ Ս. Կարապետեանի (48, Rue Descartes, Paris 5e), անհրաժեշտ կարգադրութիւնը ընելու համար։ Աւելորդ է ըսել որ մասնակցողները պիտի օգտուին ճամբորդութեան 100ին 40 զեղչեալ սակէն։

Խումբը ճամբայ պիտի ելլէ Շաբաթ առաւօտ 7 Ապրիլ, Gare St. Lazareէն ժամը ճիշդ 9ին շոգեկառքով եւ Տիէփ պիտի հասնի ժամը 12.18ին։ Խումբին կազմը եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ պիտի տանք յառաջիկային։

Դ. Դասապեան

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ ԳԱՆԻ ՄԷՋ

Հայ Մարզական Միութեան (Union Sportive Arménienne) ֆութպոլի առաջին խումբը հրաւիրուած է, յառաջիկայ Կիրակի 25 Մարտ, Գան (Cannes, Côte d'Azur), մրցելու համար տեղական համբաւաւոր ու ծանօթ A. S. Cannes խումբին դէմ։

Առաջին անգամն է որ Փարիզէն հայկական խումբ մը կը հրաւիրուի Միջերկրականի այս հեռաւոր վայրը ֆութպոլի մրցումի մը համար։ Գան Փարիզէն 1200 քիլոմեդր հեռաւորութիւն մը ունի։

Հ. Մ.ի խումբը կը մեկնի Փարիզէն, Ուրբաթ գիշեր ժամը 9.15ի շոգեկառքով, եւ Շաբաթ առաւօտ ժամը 10ին կը հասնի Մարսէյլ ու ժամը 2ին Գան։

Յոյս ունինք որ Նիսի եւ Գանի հայութիւնը պիտի փութայ ներկայ գտնուիլ սոյն աննախընթաց մրցման, Սթատ Հէօփերիտի մէջ, եւ պիտի քաջալերէ Փարիզի Հ. Մ.ի ֆութպոլիստները։

Տեղական թերթերը գնահատական հրապարակութիւններ կ'ընեն այս առթիւ, հայ խումբի պատկերով։ Ժամադրութիւն Հ. Մ.ի ֆութպոլիստներուն ու համակիրներուն՝ Ուրբաթ գիշեր, ժամը 8ին Sortie : Métro Gare de Lyon.

Վ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Օ՜Գ. Օ՜Գ. Օ՜Գ.— Նիւ-Եորքի մէջ ցուրտ ձմեռ։ Սաստիկ կը փչէ քամին։ Սիթի Հօլ Փարքի առջեւ, ոստիկան մը ստլայլապատ կը չափէր, մինչդեռ քամին կճան ...նդու պէս ականջները կը ծակծկէր

Յանկարծ, հեռուն տեսաւ ձիւնամարդ մը, որ կը քալէր ...։ Երական մարդ մըն էր։ Գլուխը բաց, եւ միայն լողանքի վարտիք մը հագած։

Ոստիկանը վազեց ոստիկանատուն, վերարկու մը առաւ, եւ հասնելով մերկ մարդուն ետեւէն, հրամայեց հագնիլ եւ հետեւիլ իրեն։

Բողոքեց մարդը.

— Ո՛չ, պարոն ոստիկան։ Ես գիտեմ ինչ կ'ընեմ։ Իմ նպատակս է քաղաքապետին ցոյց տալ թէ աւելորդ են իր ունեցած հագար փողկապները, հարիւր գլխարկները, գոյն գոյն գգեստները։ Առողջ մարդ մը պէտք է հագուի թեթեւ, որքան կարելի է՝ մերկ։ Ես ընտանիքի պատուական հայր մըն եմ, խենդ չեմ։ Ես եկած եմ ցոյց տալու, որ առողջ ապրելու, մաքուր եւ զով օդ առնելու, թոքախտէն ու կոգտապէն ազատելու համար պէտք է ազատ օդ առնել։ Օ՜գ. օ՜գ. օ՜գ։

Ոստիկանը, պահպանողական մարդ, առաջնորդեց ողապաշտը դէպի բանտ

ԳՈՂԵՐԸ.— Փրէ-Սէն-Ժէրվէի մետաղի մեծ գործարանին մէջ, պահապանը հանգիստ կը քնանար անցեալ գիշեր։

Յանկարծ արթնցաւ քունէն։ Մէկը կը պոռար.

—Զարթի՛ր, գանկդ կը ծակեմ։

Նայեցաւ շուրջը եւ տեսաւ որ երկու դիմակաւոր գողեր սպառնագին կանգներ են։ Գողերը փակեցին պահապանին բերանը. կապեցին ձեռքերը եւ ոտքերը։ Ցետոյ պարպեցին դրամարկղը, որ մեծ բան մը չունէր։ Ամէնը 3.000 Ֆր.

Կ'արժէ՞ր, ո՜վ գողեր, 3.000 Ֆր.ի համար մահուան վտանգը աչք առնել եւ երթալ արթնցնել պահապանը իր քունէն.

—Զարթի՛ր, գանկդ կը ծակեմ։

ՎՐԷԺ.— Ձօր, որ կը բնակէր Լա Թապլի մէջ, անտանելի ամուսին մըն էր։ Կինը շուտով ձգեց տունը եւ հեռացաւ։

Անցեալ օր Ձօր, գիւղին ծայրը, հանդիպեցաւ իր կնոջ։ Ատրճանակը ուղղեց եւ կրակեց։ Կինը թեթեւ վէրք մը ստացաւ եւ գետին ինկաւ։ Ձօր վազեց մօտը, եւ սկսաւ կրունկին տակ կոխկրտել։ Ցետոյ կարծեց որ մեռած է, գնդակ մըն ալ պարպեց իր գլխուն։

Բայց ինք մեռաւ, կինը չմեռաւ։ Բժիշկները կը յուսան բժշկել զայն։

ՈՂՋ. ՈՂՋ. ԱՅՐԱԾ.— Քանատայի մէջ, երբ հանքագործները կը քնանային, կէս գիշերին, յանկարծակի բռնկեցաւ ննջարանը։ Բոցերը այնքան շուտ տարածուեցան, որ 9 բանուորներ ողջ ողջ այրեցան. իսկ 5 բանուորներ վիրաւորուեցան ծանրօրէն։

ՀՐԴԵՀ.— Պուտափէշթի մօտ Սոլթ քաղաքին մէջ, շէնքի մը առաջին յարկը սինէմա կար։ Ելեկտրական թելերու շփումէն, բռնկեցաւ շէնքը։ Բոցերը շրջապատեցին սրահը։ Բազմութիւնը չկրցաւ դուրս ելլել։

Դուռը մէկ էր եւ՝ չէր բացուեր։ Հրշէջները սանդուխ՝ դրին պատուհաններուն եւ ազատեցին աղէտեալները։ Վերջին վայրկեանին, ձեղունը փլաւ եւ երեք հոգի սպաննուեցան, 78 հոգի վիրաւորուեցան.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ, Թիւ 5 (65), 1928 Մարտ։ Գրուածքներ ունին Վ. Զօրեան (Վարդան Մամիկոնեան), Արմենուհի Տիգրանեան, Ա. Սեւան, Վազգէն Շուշանեան (Միրոյ եւ Արկածի տղաքը), Մանուկ Պէրպէրեան, Յ. Ճ. Սիրունի, Լեւոն Շանթ, Ցիկ. Ալպալեան, Ն. Բադալեան, Յ. Ամատունի, Ի. Խան-Ազատ, Ի. Լեւոնեան (Մեծ աղէտի օրերուն), Զօր. Դրօյանեան, Արտ. Աբեղեան, Ս. Մասուրեան, Ի. (Յեղափոխական մը Ցիշատակները Մալխասեան. եւլն., 178 էջ։

Տարեկան բաժնեգին 5 տոլ.։ Հասցէ՝ 13—15 Shawmut St. Boston, Mass. U. S. A.

ՍԻՐՏ, Լ. տէ Ամիչիս (գիրք տղայոց համար)։ Թարգմ. Հ. Ալեքսիս Ա. Յովսէփեան Մխիթարեան)։ Բ. տպ. Վենետիկ Ս. Ղազար, 1927։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

— Գիտէ՞ք թէ ինչ կը ներկայացնէ մեր պայքարը։ Ան ... է որոշ ձգտում մը մէջ գնէ ... ութեան ու քաղաքակրթութեան ... Մեր այսօրուան ... պէտք է վաղը իրականութեան փոխենք։ Հակառակ բոլոր ...թար ուժերուն, հակառակ ա...նին եւ արգելքներուն

... ձայնը կը թրթռար։ Զեռ...գրած էր Աստուածաշունչին ...

— Ահա թէ ինչո՛ւ համար ... պաշտօնը պէտք էր ըլլար ... վտանգաւոր թշնամին։ ... այնուհետեւ.

կրկնեցի իր խօսքը՝

— Այնուհետեւ՞...

Խօսքը շշարունակեց, եւ խօսակցութեան վերսկսաւ ուրիշ նիւթով մը։

— Սիրելի՛ պարոն, ձեզի հետագիր մը տուած էի, պէտք է որ անոր պատճառը ձեզի բացատրեմ.. Թերեւս գուշակեցի՞ք պատճառը, մինչեւ հիմա խօսածներէս

Հարցական երեւոյթ մը առի։

— Լա՛ւ, աՀաւասի՛կ.. Պարտք կը զգայի ձեզ զգուշացնել. Պ. Մարսէլ Լանտըրոփ ... այլեւս չենք կրնար ձեր կեանքը ապահովել, բան մը որ չկրցանք ընել Բորիս Սուխիմի եւ Պրասքովիա Սամթրոնայի համար եւս

— Ըսէք նայիմ։

— Ըսինքն թէ այս խնդրին մէջ դուք պէտք եղածէն աւելին ըրիք։ Լաւ է որ ձեր գործունէութիւնը հոս կանգ առնէ. ։ Սիրելի պարոն, ձեզմէ կը խնդրեմ ձգել այս գործը ձեր փրկութեան համար իսկ..

Այս խօսքերը այնքան արագօրէն ըսուեցան որ կեցած էի ապշահար

Պատասխանելու վրայ էի, երբ դուռը զարկին։ Ոստիկան մը տոմսակ մը բերաւ։

— Վիշէնթինի, ըսաւ Սըր Ուիլըմսըն, թող ներս գայ։

Խօսքս ուղղեցի Սըր Ուիլըմսընին

— Կատարելապէս հասկցայ ձեր ըսածը, Սըր Ուիլըմսըն, եւ շնորհակալ եմ ձեր հոգածութեան համար. բայց նոր պարագայ մը կայ. — Վէրակինը փախուստ տուած է, եւ ասիկա ձեզի հետ կապ ունի. Ինիկա իր հետը տարած է Նատէժտա Պատրովնան, եւ ասիկա ալ դիս կը հետաքրքրէ մասնաւորաբար.. Ի՞նչ է արդեօք Վէրակինի նպատակը։

Պետը ոտքի ելաւ. կը մտածէր։

— Այո՛, կը խոստովանիմ որ չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ այնպէս կ'ընէ ան. այդ աղջիկը զայն կը խանգարէ ու իր փախուստը կը վտանգէ։

— Կը կարծէ՞ք որ կը սպաննէ Նատէժտա Պատրովնան

Անգլիացին ուսերը ցնցեց։

— Հաւանական չէ...

Ընփուլթօրէն ըսի.

— Ո՞վ գիտէ թէ ինչեր կրնան պատահիլ այս տարօրինակ պայքարներուն մէջ.. Անմեղներուն կեանքը երբեմն կրնայ իբր զաղտնի նպատակ մը հանդիսանալ..

Ընկերութեանս չպատասխանեց։

— Այն ատեն, աւելցուցի, ինծի համար անկարելի է, Սըր Ուիլըմսըն, Փարիզ բնակիլ երբ Նատէժտան ամէնէն ահաւոր վտանգի մէջ կը գտնուի։

Անգլիացի պետը նեղուած կը թուէր

— Ինծի մտիկ ըրէք դեռ . կը կարծեմ որ պէտք եղածին չափ կարեւորութիւն չտուիք իմ ըսածներուս.. Գիտէք որ մեզի կը թուի այժմ դիմակազերծ ըլլալ Վէրակինը.. Մեր ենթադրութիւնները, փաստերը կը դիզուին, բայց դեռ չենք գիտեր այդ մարդուն ծրագրին ինքնութիւնը այսուհանդերձ այժմէն իսկ յայտնի է որ բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը, խիստ բարձրաստիճան.. Պայքարը պիտի խստանայ.. ամէնէն փափուկ կէտը հոն է որ, ամէնէն աննշան մէկ սխալն իսկ կը բաւէ որ մէկ անգամէն կորսնցնենք այս արիւնահեղ գտեմարտին համար եղած բոլոր զոհողութիւնները։

— Դուք կը վախնա՞ք որ իմ անգիտութեամբս կը խաչաձեւեմ ձեր պայքարին վախճանը։

— Վէրակինը՝ Պոլսէն տուենէն ընդմիշտ մեկնած միջոցին երբ Նատէժտայի սպասուհին Պոլսոյ մասին խօսած է, անգամ մը եւս ուզած է մեզ մոլորեցնել... Պոլիս չպիտի երթայ անիկա... հոն անոնց համար գործ չկայ... Վէրակինի կացութիւնը հետեւեալն է — Անիկա բռնուած է մեր եւ իր ղեկավարած երկու կազմակերպութեանց միջեւ, ոչ մենք իր օձիքը պիտի ձգենք եւ ոչ ալ ինք իր կազմակերպութենէն պիտի հեռանայ, նոյնիսկ իր կեանքին գնովը.. Ուրեմն Վէրակինը կը պահուըտի հոն՝ ուր զինքը կը կանչէ իր պաշտօնը, զոր պարտաւոր է լրացնել ամէն գնով. մեր գործի ձեռնարկելէն առաջ։

Քիչ մը գագարէ վերջ շարունակեց

(Շար.)

տեսեալ կերպով. Ոստիկանական ջոկատ մը, նուագախումբը, զինուորական ջոկատ, ոստիկան-զինուորներ, քաղաքապետական պաշտօնեաներ, երկու սեռի դպրոցականներ, սպաներ, պաշտօնատարներ և միութեանց ներկայացուցիչներ։ Թափօրը, որուն կը հետեւէր նաեւ անազին բազմութիւն մը, էյուպի գերեզմանոցը երթալով նահատակներու գերեզմանին վրայ ծաղկեպսակներ դրած է։ Զանազան բանախօսներ, կրակոտ ճառեր արտասանած են օրուան յիշատակութեան առթիւ, յանձնարարելով չմոռնալ այդ օրը, որ «ամէնէն սեւ օրերէն մէկը եղած է Թուրք պատմութեան եւ միեւնոյն ատեն ամէնէն ուժեղ զսպանակը անկախութեան պայքարին։

Թուրք լրտեսներ Աթէնքի մէջ

Հելլէն իշխանութիւնները իմացած են որ «Աէրօէքսփրէսօ» ընկերութեան մէկ ջրասաւառնակով Աթէնք կ'երթան Թուրք օդանաւային տորմիղի կարգ մը պահեստի սպաները, որոնք պիտի մնան Աթէնքի եւ Ֆալէրոյի մէջ եւ յետոյ Պոլիս պիտի վերադառնան։ «Լուրջ կասկածներ կան թէ, կը գրեն յունարէն թերթերը, այս սպաները Աթէնք կուգան լրտեսելու համար հելլէն օդանաւային կայանները, որովհետեւ Ֆալէրոյի հելլէն ծովային օդանաւերու խարիսխը շատ մօտ է «Աէրօէքսփրէսօ»ի օդանաւային կայանին»։

Ռումանական տագնապը

Պուքրէշէն կը թղթակցեն.—

Վերջին դէպքերուն հետեւանքով քաղաքական մեծ տագնապ մը ծագած է։ Մարի Թագուհին եւ խնամակալները մեծապէս ազդուած են գիւղացի ազգայնական կուսակցութեան պետ Մանիուի տուած զեկոյցէն ներքին կացութեան, տնտեսական տագնապին եւ գիւղացիներու դժգոհութեան մասին։

Հակառակ ներքին նախարար Տուքայի յայտարարութեան թէ ազգային-գիւղացի երեսփոխաններու եւյթը քաղաքական ոեւէ ազդեցութիւն չպիտի ունենայ, կը կարծուի թէ կառավարութեան դիրքը բաւական խախտած է։ Դիտելի է նաեւ թէ կիրակի օրուան ցոյցերուն ատեն կառավարութիւնը հրամայած էր Պուքրէշի կեդրոնը գրաւող զինուորները պարպել, վախնալով որ գիւղացիներուն հետ ընդհարում մը անդարմանելի դժբախտութիւններ առաջ բերէ։

Վարիչ շրջանակները ամէնէն աւելի ազդուած են Մանիուի այն սպառնալիքէն որ եթէ Պրրթիանուի դահլիճը չհրաժարի եւ նոր ու ազատ ընտրութիւններ չկատարուին, թոյլ պիտի տայ որ շարքերը շարժին։ Մանիուն ճանչցուած է իբրեւ մարդ մը, որ կը չափէ իր խօսքերը, քիչ կը խօսի եւ շատ կը մտածէ եւ բսածը կը կատարէ։

Կիրակի օրուան ցոյցերէն վերջ, Մանիու խնամակալներուն ներկայացուց բանաձեւ մը, որուն մէջ կ'ըսուի.

«Լաշի, Ֆագարասի, Կրայովայի, Պլոէշտիի, Չեռնօցիի եւ Գալացի մէջ տեղի ունեցած վեց մեծ հաւաքոյթներով երկիրը արտայայտեց իր կամքը թէ պէտք է վերջ տալ դիկտատորութեան, որ պետութիւնը անդունդին եզրը հասցուց։ Ազատականներու վերջին տասը տարուան դիկտատորութեան պատճառած բազմաթիւ աղէտներուն վրայ արտաքին քաղաքականութեան մէջ ալ տաժանելի ձախողութիւն մը բարդուեցաւ. ասոր հակառակ նկատի չէ առնուած ժողովուրդին կամքը, որ կը յայտնաբերուի ամբոխներու յուսահատական մէկ ճիչով։ Ուստի, միլիոնաւոր գիւղացիներու եւ նախատուած ազգի ներկայացուցիչները մայրաքաղաքին մէջ հաւաքուած, վերջին կոչ մը կ'ուղղեն իշխանութիւնը բռնի խլող ազատականներու հայրենասիրութեան. Թո'ղ քաշուի ազատական կառավարութիւնը եւ իշխանութիւնը անյապաղ յանձնուի Մանիուի, խուսափելու համար վճռական աղէտներէ։ Թո'ղ լուծուի խորհրդարանը եւ խնամակալութիւնը նոր եւ ազատ ընտրութիւններ կատարել տայ։

Եթէ մինչեւ Ապրիլ 22 գոհացում չտրուի, գիւղացի-ազգայնականները նոր մեծ ցոյց մը եւս պիտի կատարեն այդ թուականին։

Թուրքիոյ ընդծովեաները

Հոլանտայի նաւարաններուն մէջ Թուրքիոյ հաշուոյն շինուած երկու ընդծովեաները քննելու համար 73 հոգինոց Թուրք պատուիրակութիւն մը — 33 սպայ եւ 40 նաւազ — գացած էր Հոլանտա։ Պատուիրակները ընդծովեաներուն սուզուելու, մակերես ելլելու, արագութեան եւ այլ փորձերուն ներկայ ըլլալէ վերջ Պոլիս դարձած են։ Քանի մը օրէն ընդծովեաները եւս ճամբայ պիտի ելլեն։ Յանձնումը պիտի կատարուի Պոլսոյ մէջ, միեւնոյն փորձերը կրկնուելէ յետոյ։ Ընդծովեաները պիտի մկրտուին Ա. եւ Բ. Ին-Էօնիւ անուններով։

Սպիտակ Ռուսներ կը մեկնին

Փոլսերնակ հարիւր ճերմակ Ռուսեր, որոնց մասին սահմանէն դուրս հանուելու որոշում տրուած էր, Սելանիկ եւ Մարսիլիա մեկնեցան Մարտ 16ին։ Մեկնողներուն մէջ կը գտնուէին «Ռատիօ» թերթին խմբագիրներէն Տոքթ. Ճիմսքի, զօրավար Իշլին, գնդապետ Միխայէլ Վինօկրատօֆ եւ Բաթիմօֆ։ Տակաւին կը մնան կարգ մը ճերմակ Ռուսեր, որոնք շուտով պիտի մեկնին Թուրքիայէն։

Պարսիկ ուսանողներ դէպի Ամերիկա

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ պարսիկ կառավարութիւնը որոշած է մեծ թիւով ուսանողներ ղրկել արեւմտեան երկիրները, արհեստագիտական ճիւղերու հետեւելու համար։ Այդ ուսանողներուն մեծ մասը պիտի ղրկուի Ամերիկա, մանաւանդ Փէնսիլվանիոյ համալսարանը։ Մէջլիսը վաւերացուցած է կառավարութեան այս որոշումը։ Ուսման շրջանը պիտի ըլլայ հաւանաբար հինգ տարի։ Ուսանողները Միացեալ Նահանգները կը ղրկուին, նկատելով որ այդ երկրին մէջ «մեթոտները աւելի արդիական են ու գործնական, եւ ուսանողները աւելի շատ պիտի օգտուին»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՐՍԷԼ ԿԱՅԷ, 35 տարեկան, գոհարավաճառ, առջի օր անկարգելով Էյֆէլի աշտարակին Ա. յարկէն վայրէջք մը փորձեց։ Անկարգելը չբացուեցաւ եւ երիտասարդը 80 մեթր բարձրութենէ ինկալով վայրկենապէս մեռաւ։

ԼԻՆՏՊԵՐԿ Կեդրոնական Ամերիկայի մէջ վերջերս կատարած իր յաջող թռիչքին համար ստացաւ 25000 տոլար վարձատրութիւն, ինչպէս նաեւ Ուստրօ Ուիլսընի շքանշանը։

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։

Նիւթ՝ Ի՞նչ է անկախութիւնը, ինչո՞ւ կ'ուզենք անկախ ըլլալ և միացեալ ու անկախ Հայաստան։

Հրազդան խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Օրակարգ.— 1. Զեկուցում, 2. ներկայացուցիչների եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, 4. կը խօսի ընկ. Ա. Հայաստանի ներկայ դրութեան մասին։

Լիոնի Գատ. միութեան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Գրադարանը։

Քանի Կայծակ ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 1.30ին, Քանի մեր կեդրոնը, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

վաղը Ուրբաթ գիշեր ժամը ճիշտ 8.30ին

130 Պուլվար Սէն Ժէռմէն, Քաֆէ պար լա Փրթիթ Սուրսի սրահը

Նիւթ՝ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

Դասախօսներ՝ Ընկ. ՌՈՒԲԷՆ.— Հրայր, Գէորգ Չաւուշ, Սպաղանաց Մակար։

Ընկ. Մ. ՎՐԱՑԵԱՆ.— Խաչատուր Կարճիկեան, Վահան Խորէնի եւ Շահխաթունեան։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շբ. գիշեր ժամը 8.30ին, Բիւ Ճաֆ Պօն Թէատրի մէջ

նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Երջ. կոմիտէի

եւ ղեկավարութեամբ Ընկ. Մ. Մարութեանի

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Դրամ 4 արար եւ մէկ պատկեր

Գիները սովորական։ Դիմել Օթէլ Դամաս, Ընկ. Նշան Կակոսեանի

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

24 Մարտ, Շբ. գիշեր ժամը 10ին, Salle Hoche, 9 Ave, Hoche

Հայկական եւ կովկասեան պարեր, ռուսական նուագախումբ, ժազ, ֆրանսական պարեր եւ ակնախտիղ տեսարաններ են.։

Հասոյթը՝ Հայաստան «քլինիկ» ղրկելու եւ փարիզի հիւանդ աղքատներուն դեղ դարման եւ սնունդ մատակարարելու։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ Հինգշաբթին բացառաբար նուիրուած է անդամական ժողովի մը։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը պարտադիր է։ Խիստ կարեւոր հարցեր։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերջին ընդհ. ժողովին մէջ ընտրուած քննիչ յանձնախումբը իր նիստը կը գումարէ այս գիշեր ժամը 9ին, 79 Rue Lafayetteի սրճարանը. կը հրաւիրուին շահագրգռուողները։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այսօր, Միօրիալի մէջ, ժամը 3.30ին, հայերէն Մ. Նաթանեան։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s/Boisի մասնաճիւղին կողմէ։

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9.30ին Քազինօ տիւ Ռէնսիի սրահը։ (Ռէնսիի կայարանին ճիշդ դիմացը)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ընիկ Գարթալցի Գրիգոր Թոթոյեան 15 տարեկան, որ Օրթագիւղի որբանոցէն Երուսա ղրկուած է։ Իմացնել Գ. Մելքոն Գասպարեանի, 21 Rue Augustin Thierry, Paris (19e).

— Կը փնտռուի Եալովայի Դուլը գիւղացի Յակոբ Գրիգորեան, 30 տարեկան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Հեղինէ։ Ընդհ. տարագրութեանց ատեն աքսորուած էր Արաբիոյ կողմերը։ Համամի շրջաններու գտնուած է ամբողջ պատերազմի ընթացքին եւ Զինադադարին սկիզբները տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր՝ Համբարձում Գրիգորեանի Str. Stefan Celmare 456, Braila, Rumania.

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— Ընիկ Բաբերդցի Խաչատուր Գրիգորեան՝ կը փնտռէ իր քոյրը Նոյեմզար Գրիգորեան եւ կամ Խորոսիկեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Լուսիկ, կը յուսացուի թէ 1920ին Սեբաստիայէն եկող որբերուն մէջ կը գտնուի. Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողը նիւթական վարձատրութիւն կը ստանայ։ Գրել իր եղբօր՝ Խաչատուր Գրիգորեանի, Foyer Arménien, 94 Rue de Louvain, Bruxelles.

ՆՈՐ ՑԱՆԿ ԳԻՐՔԵՐՈՒ

ԴՈՒՔ ԸՆՏՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍՏԱՆԱԼԻՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ

Կէս կոյսեր 20, Սեռային առողջապահութ. 30, Հէքիմարուն 35, Թէրէզ Ռաքէն (է. Զոլա) 20, Լռած ջրաղացը 12.20, Կարմիր համապարանջանը (կուպրին) 8, Իմ գիրքը 20, Նասրէտտին 17.50, Թուշկը 5, Գիւղը (Համաստեղ) 25, Աֆրոդիտէ 10, Ալանց Նամիքի 45, Աղքատին պատիւը 20, Խաւար 12, Կրացիէլլա 5, Պատմին Էն 10, Թափառաշրջիկներ 15, Մանոն Լէսքօ 15, Աղջիկը 20, Սիրանուշ 15, Ցանօրեակ (Պոքաչիօ) 10, Մակար 5, Կարմիր մարդուց ճիգումը 20, Արիւնոտ յիշատակներ 5, Պատկառ մարդը 6, Ոսկի աքաղաղ 10, Սատանային դաւակը 3, Սիրահարի մը դասերը 12, Ռասբութին 12, Թօմաս 5, «Փետրուարի 18» 5, Քէօր օղլու 2.50, Պէպէքս Թատր. 10, Սքարէն (կատակ.) 6, Կառքի արկած մը 2, Գողը 3, Ալլա մահարի 5, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզ 4, Երգարան 5, 6, եւ 25, Երազահան 5 եւ 10, Երգեր ու տաղեր (Դուրեան 2, Նամականի 8, Քերթուածներ 5, Ֆրանս. խօսակց. 6, 8 ու 5 Ֆրանս. քերական 3, Լուսանկարչութիւն 3 եւ 10, Բառդ. ... ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։ Պահանջեցէք նոր գրացուցակը, որուն մէջէն ԴՈ'ՒՔ ընտրեցէք ուզած գիրքը։ Հայաստանի մեծադիր քարտէսը (100 սանթ.×70 սանթ.) 20 ֆ.

ՆՈՒԷՐ.— 25 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք նուէր, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի, իսկ 100 Ֆր.է աւելիին համար 1... Ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի։

Դիմել՝ Լ. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris 13e

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Համ. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն : 298bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 62

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՄԱՐՏ 1928

23 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 603

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ-ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՈՆՑ ՃԻԳԸ ԵՒ ՄԵՐ ՃԻՉԵՐԸ

Դժբախտ իրականութիւն մըն է որ, մենք տարիներով հաւանցի նայած ենք մեր դրացիներու կեանքին վրայ։ Պոլիս նստած, ընդհանրապէս գոհացեր ենք առօրեայ լուրերով։

Աւելի շատ ենք զբաղած եւրոպական կեանքով, քան մեր անմիջական շրջապատով։ Յաճախ մեր միջավայրին անցուդարձին անգամ Եւրոպացիներու աչքով տեսեր ու թարգմաներ ենք։

Այս տեսակէտէն աւելի արթուն է եղած Թիֆլիսը, երբ մտաւոր կեդրոնն էր Կովկասի մէջ։ Այնտեղ պակաս չեն եղած ճիգեր, ծանօթացնելու համար հարեւաններու կեանքը, — մշակոյթ, գրականութիւն, քաղաքական ձգտումներ եւ տնտեսական վիճակ։ Եւ այս՝ թէ ամենօրեայ մամուլին, եւ թէ պարբերական հրատարակութեանց միջոցաւ։

Մինչդեռ, Պոլսոյ մէջ, տարիներով քսուեր անցեր ենք, պէտք եղածին պէս չհետեւելով շրջապատի շարժումին։ Թուրք մամուլը մեզի համար եղած է միայն պետական լուրեր կամ ծիր-արկածներ թարգմանելու աղբիւր։

Պատճառներ շատ կան, անշուշտ։ Բայց անոնք բոլորովին չեն արդարացներ մեր սովորամոլութիւնը, որ կը տեւէ մինչեւ այսօր։ Նոյն իսկ պարզ թարգմանութիւնը, առանց խորհրդածութեան, ինքնին մեծ արժէք ունի։

«Յառաջ»ը կը փորձէ դարմանել այս թերութիւնը, ոչ միայն ուշադրութեամբ հետեւելով Թուրքիոյ լուրերուն, այլ եւ թարգմանելով ամբողջ յօդուածներ եւ տեսութիւններ։

Այսպէս, երէկ լման երեք սիւնակ թարգմանութիւն ունէինք թրքական երկու կարեւոր թերթերէ, Թրքացումի քաղաքականութեան մասին։

Մարդիկ այլ եւս չեն ծամծմեր բառերը։

Բացորոշ եւ վճռական, անոնք պարբերաբար կը բանան իրենց քաղաքական ծրագրին ծալքերը, եւ հատիկ-հատիկ, բուն բառերը գործածելով, կը պարզեն իրենց «անելիքը»։

Եւ ամէն օր, հետզհետէ աւելի թանձրացեալ ձեւերով, կարծարծեն, կը պարզաբանեն առաջադրուած խնդիրները, որպէս զի հասկցողները բացատրեն չհասկցողներուն։

Անշուշտ ընթերցողները ուշադրութեամբ կարդացին երկու քեմալական օրկաններու, «Ազգ»ամ»ի եւ «Միլլիյէթ»ի խմբագրականները, ստորագրուած՝ երկու յայտնի դէմքերու կողմէ։ Նէճմէտտին Սատըգ եւ Ֆալիհ Րըֆգը, երկուքն ալ ծանօթ հրապարակագիրներ, եւ միաժամանակ երեսփոխան։

— «փոքրամասնութիւն կոչուած տարրերուն համար ուրիշ ճար չկայ եթէ ոչ ընդունիլ իրենց պատկանած պետութեան լեզուն, հ[illegible] եւ ծուլուիլ»։

«Երբեւ Թրքախօսութակ այս երկրին մէջ ապրողներուն շահը կը պահանջէ Թրքանալ» (Ազգամ, 15 Մարտ)։

Ուրիշ բան չըսեր «Միլլիյէթ»ն ալ, միեւնոյն օրուան թուականով։ Անոր խմբագիրը նոյնիսկ նեղսրտութիւն կը զգայ «փոքրամասնութիւն» բացատրութենէն։ Եւ սա աշխարհաստան ջարդերն անգամ կը բացատրէ իբրեւ Թուրքին «ինքնապաշտպանութեան» միջոցը՝ ոչ-Թուրքերու դէմ...

Յետոյ, լուրջ ազդարարութիւն մըն ալ կ'ուղղէ։

Շեշտելով թէ ոչ-Թուրքերու մեծամասնութիւնը «չուզեր նկատի առնել Թուրք վարիչներու բռնած ընթացքը, եւ հետեւաբար ապագայ երազներով կ'օրօրուի», կը զգուշացնէ.

— «Թուրքը կատարելապէս աչալուրջ է»։

Թարգմանէ — կա՛մ կը սթափիք ինքնաբերաբար եւ կը թրքանաք, եւ կամ մենք մեր ընելիքը գիտենք։

Ուրիշ ամէն բան մէկդի դնելով, խոստովանինք թէ այս երեւոյթին մէջ ալ մեզի դաս մը կուտան Թուրքերը։

Անոնց մտաւորականութիւնը ունի յստակ ծրագիր մը, եւ կը հետապնդէ զայն ամէն գնով, եւ օրուան ամէն ժամուն։

Կարծիքի մանր տարբերութիւններ կան, բայց հիմնական տեսակէտը միեւնոյնն է։ Տարբերութիւնները՝ ձեւերու մասին են։

Այսպէս, օրինակ, Թրքացման հարցին մէջ։

Կառավարութիւնն է որ տուն կուտայ, վարագոյրին ետեւէն։ Երիտասարդութիւնը կը խլրտի։ Ուսանողները կ'ազմկեն ժողովրդային սպառնալիքներ, նոյն իսկ բռնութիւն եւ ծեծ։ Մամուլը, որ ներքնապէս կը հրճուի, հրաման կը ստանայ քիչ մը քաշել սանձը, երեւոյթները փրկելու համար։

Եւ ահա յօրդորներ՝ բարեկրթութեամբ շարժելու, կամացկամաց գործելու։

Իսկ մե՞նք։ Անդադար կը ճչանք։ Ամէն գլուխէ ձայն մը։ Լողը հազիւ կը հասկնայ թէ ի՛նչ կ'ուզենք, վերջապէս։

Եւ խժալուր բանակռիւ, անվերջ հակաճառութիւն՝ նոյնիսկ ամէնէն հիմնական հարցին, հայրենիքի մասին։

Միայն Դաշնակցութիւնն է որ յստակ ծրագիր մը դրած է մէջտեղ,— միացեալ եւ անկախ Հայաստան։ Միւսները՝ կա՛մ կը ծածկեն, կամ կը վախնան բառն իսկ արտասանել, եւ կամ կարելին կ'ընեն, զայն խափանելու համար։

Թուրքերը կը գործեն ամէն ճակատի վրայ։ Մենք՝ աւելի շատ կը շաղակրատենք։

Թուրքերը գիտեն թէ ի՛նչ կ'ուզեն։ Մենք՝ քառասուն ձեւ կ'ոստոստենք միեւնոյն գետնին կամ ճիւղին վրայ։

Բաղդատեցէք անոնց գործօն ճիգը եւ մեր ամուլ ճիչերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԸ ԽՕՍՔԸ

Կիլիկիոյ Սահակ Բ. Կաթողիկոսը հրապարակ հանած է գրքոյկ մը, «Կոչակ»։ Շալէպի «Եփրատ»էն կը քաղենք հետեւեալ հատուածները, իբրեւ ժամանակի նշան.

— «Հայ եկեղեցւոյ նուիրապետութիւնը թէ՛ յարեւելս եւ թէ յարեւմուտս ի վտանգի է։ Հայ Առաքելական Ս. եկեղեցին, որ յօրէ հաստատութեան իւրոյ բազմաջերդ կրակի, սովի, սուրի, վտարանդութեան ու խաչակրութեան փորձութիւններէ անցնելով՝ [illegible] անդնահատելի ծառայութիւններ մատուցած է պահելով ազգի միութիւնը եւ ինքնութիւնը, այսօր ներքին եւ արտաքին վտանգներէ պաշարուած, ճգնաժամային վայրկեաններ կ'ապրի։

Յարեւելս, եթէ հրատարակութիւնք չափազանցուած ալ ըլլան, գինադադարի օրերէն սկսեալ՝ Ընդհ. Հայրապետը իբրեւ զրկուած, անշքացած եւ ապազգային կապանքներով կաշկանդուած՝ իր հայրական ձայնը և հայրապետական պատգամները անլսելի կը մնան։ Եկեղեցիներ ակումբանոցներու կը փոխարկուին, «Ազատ Եկեղեցի» անուամբ նոր Պաւլիկեաններ եւ [illegible] հնչտամոլ Սմբատներ կը բազմանան հոգեւորականի սքեմի ու անունի տակ։ Եթէ Ս. Հայաստանի կառավարողները Մագիստրոսի ազգային ոգւով օծուն ըլլային, Հայրապետի խորհրդակցութեամբ եւ գործակցութեամբ արմատախիլ կ'ընէին։

Յարեւմուտս, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը փշրուած Աթոռով, զոր սեւ բաղդն ունեցայ տեսնելու եւ արտասուելու, եւ ջախջախուած գաւազանով վտարանդի, նման իր ցրուեալ հօտին, հիւրընկալ ուրիշ հողամասերու վրայ կը թափառի, մերթ ի Լիբանան, մերթ ի Սուրիա եւ մերթ ի Կիպրոս։

Իսկ Կիլիկիոյ ժողովուրդը հազիւ 200,000 հոգի՝ Նախախնամական բացառիկ շնորհքով պաշտպանուած անհատ սպանդէն՝ յուսապարար խնդութեամբ վերադառնալով իւր հայրենի տունն ու տեղը, հազիւ քանդուած օճախները եւ թոնիրները սկսած բոցի լեզուակներ ու ծուխի նոսրագոյն սիւնակներ արձակել, անխուսափելի նոր ջարդի մը արհաւիրքէն խուճապահար՝ կամայ ակամայ թողուց 30 հազարէ աւելի նոր մարտիրոսներու նշխարները անթաղ ու կիսաթաղ, թողուց դարերու յառաջ բերած սերունդներուն նուիրական ծնարանը եւ նախահայրերու հանգստարանը կախան ոտից եւ նշաւակ։ Եթէ բռնիններու նման գերեզմանակրկիտները չհանեցին ոսկերոտիք ի ճարակ հրոյ, թողուց վանք, եկեղեցի, կրթական յարկեր աւեր եւ աւար, գեղակերտ տաճարներ, որոց լուսաշող սեղաններուն վրայ ու խնկաւէտուած կամարներուն տակ դարերով զմռսուած փառաբանեց ի նախատոնս ընդհանուր Քրիստոնէութեան սրնեմներու, մթեբանոցներու եւ ախոռներու վերածուեցան եւ վերջապէս դարերու արիւն — քրտինքով ձեռք բերուած միլիոններու արժողութեամբ անշարժ եւ շարժական կալուածներ»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Տիգրանակերտի Խորհրդաժողովը

Արեւելեան Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյի նախագահութեան տակ գումարուած խորհրդաժողովը կը շարունակուի Տիգրանակերտի մէջ։ Անատոլու Գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ աննպաստ օդին պատճառով ուշ հասած են Վանի եւ Խարբերդի կուսակալները, ուստի ժողովը շաբաթ մը եւս երկարաձգուած է։

Խորհրդաժողովի օրակարգին եւ տրուած որոշումներուն մասին ո եւ է զեկոյց չէ հաղորդուած դեռ։

Նոր կացութիւն Ռումանիոյ մէջ

Ռումանիոյ զանազան կողմերէն, մասնաւորապէս Տրանսիլվանիայէն հասած լուրերը ցոյց կուտան թէ ներկայ կառավարութեան դէմ որոշ հոսանք առաջ եկած է ամբողջ երկրին մէջ։ Գիւղացի ազգայնական պատուիրակները Պուքրէշէն իրենց տեղերը վերադառնալէ վերջ, բազմաթիւ քաղաքներու մէջ աղմկալից նոր հաւաքոյթներ տեղի ունեցած եւ ազատական դահլիճին դէմ բողոքի նոր բանաձեւեր քուէարկուած են։ Նոր տպաւորութիւն առաջ բերած է Մանիուի կողմէ Խնամակալ ժողովին ներկայացուած բանաձեւը։ «Ամբոխին յուսահատական ճիչը չէ լսուած, կ'ըսեն հիմա Տրանսիլվանիոյ մէջ։ Ժողովրդային կամքը անհետեւանք թողուած է»։

Ռումանիա եւ Յունաստան

Մէկ տարիէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին Յունաստանի եւ Ռումանիոյ միջեւ՝ բարեկամական դաշնագիր մը կնքելու համար։ Բանակցութիւնները վերջացած ըլլալով, Ռումանիոյ եւ Յունաստանի արտաքին նախարարները՝ Թիթուլէսքու եւ Միխալաքափուլոս Մարտ 12ին Ժընեւի մէջ ստորագրեցին իրաւարարութեան եւ ոչ-յարձակողական դաշնագիր մը, տասը տարուան համար։ Այն վէճերը, որոնք չեն կրնար լուծուիլ հաշտարար եղանակով, պիտի ներկայացուին Լա-Հէյի Միջազգային Ատեանին կամ Ազգեր ու Դաշնակցութեան Խորհուրդին։

Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Ռումանիոյ եւ Յունաստանի միջեւ կնքուած այս խաղաղասիրական համաձայնագրին եւ կ'ըսուի թէ անիկա լաւ ազդեցութիւն պիտի ունենայ նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի ուրիշ պետութեանց միջեւ ներկայիս կատարուող բանակցութեանց վրայ։

Բոլշեւիկեան ծրագրին դէմ

Անգլիոյ պատուիրակ Լորտ Քըշընտընի բուռն յարձակողականէն վերջ, Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ Լիտվինոֆի ծրագրին դէմ յարձակումներ ըրին նաեւ ուրիշ պետութեանց պատուիրակները։ Հոլանտայի ներկայացուցիչ Ռուտճէրս ըսաւ թէ խորհրդային ծրագիրը զուտ գաղափարական հողի վրայ գուցէ լուծում մը բերէր, սակայն գործնական հողի վրայ, նոյնիսկ արագ քննադատութեան մը չի դիմանար։ Եւ յետոյ միայն սպառազինումները չէ որ կը սպառնան խաղաղութեան։ Կան ուրիշ շատ մը տարրեր, զորս դանց ըրաւ խորհրդային պատուիրակը։ Կը բաւէ մտածել պետութեանց ներքին կարգապահութեան մասին. հոն ալ շատ մը լուրջ վտանգներ կան, ինչպէս՝ խռովութիւններն ու յեղափոխութիւնները. պատմութիւնը լեցուն է անոնց օրինակներով։ Ներկայիս այս վերջի՛ն վտանգները աւելի լուրջ են ու ծանր, որովհետեւ կը պատրաստուին աւելի սիստեմատիկ և գիտական կերպով։ Ասկէ զատ այդ յեղափոխութեանց պատրաստութիւնները կրնան կատարուիլ վտանգուած երկրի սահմաններէն անդին, երբեմն նոյնիսկ դրացի պետութեանց օժանդակութեամբ։ Ռուսական առաջարկը կը ձգտի քանդելու պետութեանց ներկայ հաւասարակշռութիւնը, եւ անոր տեղ դնելու դրութիւն մը, որուն հետեւանքը պիտի ըլլայ 5 միլիոն բնակիչ ունեցող պետութեան մը համար 40,000 հոգինոց եւ 50 միլիոն բնակիչ ունեցողին համար 400,000 հոգինոց կարգապահական մարմին մը կազմել։ Այսպիսի ծրագիր մը արկածախնդրութեանց եւ յեղափոխութեանց կ'առաջնորդէ, ու չի հաստատեր ո՛չ ապահովութիւն, ո՛չ խաղաղութիւն, ո՛չ արդարութիւն։ Կառավարութիւնները յիմար կամ ոճրագործ պէտք է ըլլան՝ եթէ խաբուին ռուսական ծրագրէն։

Շուէտի պատուիրակ Հէննինկսէ վերջ, որ յայտնեց թէ բոլշեւիկեան առաջարկները իրականանալի բաներ չեն, խօսք առաւ Միացեալ Նահանգներու Պրիւսէլի դեսպան Հիւկ Կիպսըն։ Ամերիկեան Ա. պատուիրակը համաձայն չէ որ ռուսական ծրագիրը աւելի կատարեալ ուսումնասիրութեան մը ենթարկուի։ Անոր էական սկզբունքները պարզուած էին արդէն անցեալ Նոյեմբերին Լիտվինոֆին կողմէ. ուստի ծանօթ են արդէն եւ կարելի է այսօրուընէ իսկ վճիռ տալ անոնց մասին։ Շատ խելօք բան պիտի ըլլար անմիջապէս հասկցնել որ ռուսական առաջարկները կարելի չէ հաշտեցնել Զինաթափութեան Յանձնաժողովի հիմնական ծրագրին հետ, որ է սպառազինումները սահմանափակել եւ զեղչել, եւ ոչ թէ քանդել անմիջապէս։

Ամերիկեան պատուիրակին այս կտրուկ շեշտը մեծ տպա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ ՄԸ ՊԷՏՔ Է

Հոն, ուր մեծ-ճամբաները կը խաչաձեւեն իրար, ոստիկան մը կայ, որ ձեռքը կը բարձրացնէ դէպի աջ, եւ նոյն կողմի ճամբաներէն հասած ինքնաշարժներն ու անցորդները կը կենան, ճամբայ տալով ձախ կողմի ճամբաներէն հասնողներուն։ Ոստիկանը ձեռքը կը բարձրացնէ դէպի ձախ, եւ նոյն կողմի ճամբաներէն հասած ինքնաշարժներն ու անցորդները կը կենան, ճամբայ տալով աջ կողմի ճամբաներէն հասնողներուն։

Պաշտօնեայ մըն ալ պէտք է փարիզի Հայոց համար։

Սանկի՛ պէս, ամէն օր, Միութիւն կը բուսնի։ Եւ բոլոր այդ միութիւնները հանդէս կը սարքեն ամէն շաբթու։ Եթէ երեքերու միութիւնը խորհի հանդէս սարքել Շաբաթ երեկոյ մը, ցրամատիքը այդ իրիկունը թատրոն մը պատրաստած կ'ըլլայ արդէն։ Եթէ Յարդ-գողը կիրակի երեկոյ մը խորհի երեկոյթ տալ, Թամկավարները թէյասեղան կ'ունենան նոյն իրիկունը։ Եւ շաբթու մէջ այսպէս է ամէն իրիկուն։

Այս պատճառով բոլոր երեկոյթները, թատրոնները կ'ունենան նոսր յաճախորդներ միայն։ Ահա բացուած է Սանասարեան ժող. Համալսարանը, բայց քանի՞ հոգի կը յաճախեն։ Երբ անդին գաղութներ կան, որ կը նախանձին, երբ Համալսարանին մէջ համբաւաւոր փրոֆէսէօրներ կան, որ կը դասախօսեն, մեր անուս բազմութիւնը ինչո՞ւ չի լեցներ սրահները։ Նախ այն պատճառով, որ երեկոյթները կը խաչաձեւեն իրար։ Անհրաժեշտ է, երեկոյթ մը սարքելու համար, տարի՛ մը առաջ ազդ տալ, թէ այսինչ օրը հանդէս կազմակերպուած է, միութիւնները նկատի ունենան։ Բայց, միթէ՛ նկատի կ'առնուին։

Կամ այս ժողովուրդը իր ոտքը պիտի քաշէ այն երեկոյթներէն, որոնք կը տրուին խանութպանի հոգերով, — որպէսզի յաջողի մշակութային միութիւններու ծրագիրը։

Կա՛մ հարկ է, մեծ-ճամբաներու անկիւնը սպասող ոստիկանին նման, պաշտօնեայ մը գտնել, որպէսզի կարգի կեցնէ հանդէս տալու կռուքին բռնուած միութիւնները։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

Թ. Ցանկ

	Ֆր.
Լութֆիկ Քէշիշեան	10
Երուանդ Ատանալեան	10
Վարդգէս Գ. Ճիւսեան (Մարսէյլ)	10
Պ. Թորոսեան	10
Մ. Ղազարեան	10
Սեդրակ Գարակէօզեան	10
Ջաքար Մանուկեան	20
Տիկ. Թ.	20
Մ. Պօսթանճեան (Անվեր»)	25
Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի Ֆութպոլիստներուն կողմէ հաւաքուած.—	
Յ. Ճիւսեան	10
Զ. Գարիպեան	10
Ա. Սէֆէրեան	10
Կ. Ճամճեան	5
Հ. Սարգիսեան	5
Գ. Սէտէֆեան	5
Մ. Ադամեան	5
Յ. Յակոբեան	5
Թ. Շատանեան	10
Յ. Չիթաֆեան	5
Ռաֆայէլ	10
Գասպարեան	5
Ոճն Գ. Քոլոմպ	15
Գումար	225
Ը. Ցանկին գումարը	2895
Ընդհ. գումար	3120

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԹՂԹԱԴՐԱՄԸ

Պանք տը Ֆրանսի վերջին հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ 60 միլիառի մօտ շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամ ֆրանք, ինչ որ մրցանիշ մըն է։

Եթէ այս ահագին շրջաբերութեան (inflation) իսկական պատճառներն անծանօթ ըլլային, ֆրանքի գինն այսօր երեք չորս անգամ նուազ պիտի արժէր։ Բայց գիտենք թէ այդ դրամատոմսերը հրապարակ հանուած են միայն ոսկի եւ տոլար կամ անգլիական գնելու համար եւ ոչ թէ պետութեան փոխ տալու կամ ո՛ր եւ է բաց գոցելու համար, ինչպէս էր 1925-1926ին։ Այդ նպատակով հրապարակ հանուած դրամատոմսերուն համար սահման որոշուած չէ եւ Պանք տը Ֆրանսն ըստ օրինի ազատ է ուզածին չափ ոսկի գնելու, եթէ անպատեհութիւն չտեսնէ։

Խնդիր է սակայն թէ այս յորձանուտ դրամատոմսերն ո՛ւր կ՚երթան եւ ինչ ազդեցութիւն կը գործեն հրապարակին վրայ։ 1926 Օգոստոսին հաստատուած Անկախ Դրամարկղը որոշեց ջնջել մինչեւ այն ատեն գոյութիւն ունեցող կարճ պայմանաժամով գանձաթուղթերը (երեք և վեց ամսուան ու մէկ տարուան), որով եւ այն ամէն վաճառականները, որոնք առժամապէս տրամադրելի դրամ ունենալով կրնային այդ գանձատոմսերէն գնել, այժմ ստիպուած են իբր դրամատոմս պահել զանոնք, անտոկոս վիճակի մէջ։ Կրնան անշուշտ տոկոսաբեր ուրիշ թուղթեր գնել, բայց ըսուած ժամանակին չեն կրնար անվնաս կերպով ձեռքէ հանել երկայն պայմանաժամով թուղթերը եւ կը նախընտրեն հնչուն պահել քան հաւանական վնասի մը վտանգին ենթարկուիլ։

Այդ տրամադրելի գումարները վերջ ի վերջոյ կը հաւաքուին դրամատուներու մօտ, որոնք կը ստիպուին տոկոսի սակը զեղչել եւ հետեւանքը կ՚ըլլայ անգործութիւն եւ մինչեւ իսկ ապրուստի սղութիւն։ Վաճառականը ստիպուած է՛ իր կորանցուցած տոկոսը գիներու յաւելումով փոխարինել։

Մինչեւ ե՞րբ Պանք տը Ֆրանսը պիտի շարունակէ ոսկի գնել կամ դրամ դիզել Նիւ Եորքի եւ Լոնտոնի մէջ. ապահովաբար մինչեւ որ ֆրանքը օրինապէս կայունանայ։ Ֆրանքի այսօրուան վիճակը կարելի է նմանցնել գինադադարի մը։ Թէեւ ճակատամարտ չկայ, բայց կարելի չէ զինուորները ցրուել մինչեւ խաղաղութեան դաշնագիրը։ Դիզուած ոսկիներն ու օտար դրամները ռազմամթերք են որ պիտի ծառայեն ֆրանքի գինը հաստատ պահելու եւ որոշուած գինին վրայ անվտանգ կերպով կայունացնելու, երբ ժամանակը եկած համարուի գաշկիճին կողմէ։

Այս մասնաւոր հաւանականութիւնը նորէն այժմէութիւն տուած է դրամաթուղթի իրաւական արժէքին եւ հիմնական թերթերը լեցուն են այդ առթիւ բացուած վիճաբանութիւններով։

Ի՞նչ իրաւունքներ ունի դրամատոմսի մը տէրը.— Ֆրանսայի մէջ կան 5, 10, 20, 50, 100, 500 եւ 1000 ֆրանքնոց դրամատոմսեր. ասոնց միայն 100 ֆրանքնոցին վրայ գրուած է payable en espèces (վճարելի հնչուն դրամով), միւսներուն վրայ այսպիսի որ եւ է յանձնառութիւն չկայ. 100 ֆրանքնոց դրամատոմսի մը տէրը ուրեմն իրաւունք ունի պահանջելու որ իրեն հատուցուի ստակով կամ արծաթով, հակառակ ֆրանքի փոխարժէքին։ 1914ին հրատարակուած պարտադիր արժէքը (cours forcé) ժամանակաւոր հանգամանք ունէր, որով պարտադիր արժէքի հրովարտակով ջնջումը դրամատոմսի տիրոջ պիտի վերադարձնէ իր նախկին իրաւունքը։ Ըստ այս տրամաբանութեան, 100 ֆրանքնոց դրամատոմսը պէտք է ամբողջովին վերարժեւորի, այսինքն հատուցուի 5 նափոլէոնով։ Խնդիրը աւելի մօտէն ուսումնասիրելով, սակայն, կը տեսնենք թէ բոլորովին ճիշդ չէ այդ եզրակացութիւնը, եւ արդէն ինչպէս ըսինք վերեւ, 10, 50, 500 եւ 1000 ֆրանքնոց դրամատոմսերն այդպիսի յանձնառութիւն չեն կրեր իրենց վրայ։ Երբ պետական պաշտօնեայ մը իր վարչութենէն կը ստանայ 1000 ֆրանքնոց դրամատոմս մը, տարակոյս չունի անոր արժէքին վրայ. ան գիտէ թէ այդ թուղթին փոխարէն երբ եւ ըլլայ իրեն նախապատերազմեան 1000 ֆրանքնոց ոսկի կամ արծաթ չպիտի վճարուի. 1000 ֆրանքնոց դրամատոմսը 10 հատ 100 ֆրանքնոց դրամատոմսի հաւասար է, ոչ աւելի ոչ պակաս. 100 ֆրանքնոցի վրայի յանձնառութիւնը մնացորդ մըն է այդ թուղթը ունեցողներուն. Պանք տը Ֆրանսի բոլոր դրամատոմսերը միեւնոյն օրէնքին ենթակայ են — այսինքն, պարտադիր արժէքի օրէնքին ջնջումէն (օրինական կայունացումէն) վերջ անոնք իրաւունք ունին դրամատոմսի վճարօրին Ֆրանսայի մէջ օրինական արժէք (cours légal) ունեցող ֆրանքներու։

1848էն առաջ, շատ մը մեծ դրամատուններ ունէին իրենց դրամատոմսերը, որոնք օրինական ո և է հանգամանքէ զուրկ պարզ պարտամուրհակ կամ չէքեր էին։ Այդ դրամատոմսերն ունեցողները վստահութիւն կ՚ընէին զանոնք շրջաբերութեան հանող դրամատան։ Եւ արդէն փոքր գումարներու դրամատոմսեր չկային եւ ժողովուրդին մէջ շրջաբերութիւնը շատ քիչ էր։

Պետութիւնը տեսնելով թէ այդ դրամատոմսերը մեծ դիւրութիւն կուտան շրջաբերութեան եւ մեծ օգուտներ զանոնք շրջաբերութեան հանող դրամական հաստատութեանց, 1848ին այդ իրաւունքը մենաշնորհի վերածեց եւ տուաւ Պանք տը Ֆրանսին, որոշ փոխարինութիւններով։ Այդ թուականէն ի վեր է որ կան 100 եւ 50 ֆրանքնոց դրամատոմսեր, 5, 10 եւ 20 ֆրանքնոցները 1914էն ի վեր հանուած են շրջաբերութեան մէջ։

Պանք տը Ֆրանսը անձնապէս պարտական չէ դրամատոմսերու փոխարէնին համար։ Ինչպէս պէս նաեւ տէրը չէ այդ տոմսերու փոխարէն պահուած ոսկիներուն եւ օտար դրամներուն։ Ան պարզապէս աւանդապահը կամ յանձնառուն է թղթադրամի հանրային սպասարկութեան՝ ի հաշիւ ժողովուրդին։ Ան պարտականութիւն ունի թղթադրամի վարչութեան հսկելու եւ անոր բարւոք մատակարարումը ապահովելու, ճիշդ այնպէս ինչպէս անչափահասներու ինչքերը կը մատակարարուին խնամակալներու կողմէ, որոշ սահմանափակեալ իրաւունքներով։ Որոշ չափով իրաւական հիմք ունին միայն պարտադիր արժէքի հրովարտակէն (1914) առաջուան թուականը կրող 100 ֆրանքնոց դրամատոմսեր եւ պետական պարտաթուղթեր ունեցողները, բայց այդ օրէնքներն ու իրաւունքները հաստատողն ալ պետութիւնն ինքն է եւ կրնայ որոշ փոխարինութիւններ ընել — եթէ ուզէ պարկեշտութիւնը մինչեւ անտեղերը տանիլ եւ կամ պարզապէս նոր օրէնքներով հինները չեղեալ համարել։

Պանք տը Ֆրանսի պարտականութիւնն է ուրեմն հսկել որ թղթադրամը կայուն վիճակ մը ունենայ, այդ թղթադրամով կարելի ըլլայ ապրանք եւ ծառայութիւն հայթայթել որոշ քանակով։ Ի՞ր եւ է արժէք, մինչեւ իսկ ոսկին կամ արծաթը — ինչպէս յաճախ առիթ ունեցած ենք ըսելու — յարատեւ միեւնոյն արժէքը չի կրնար ունենալ. 5 կրամ ոսկիով այսօր կարելի չէ միեւնոյն քանակութեամբ այնինչ ապրանքներ հայթայթել, որչափ կարելի էր պատերազմէն առաջ։ Երկիրներ կան ուր կարելի է աւելի գնել եւ երկիրներ ուր նուազ, նայելով իրենց դրամին եւ տիրող պայմաններուն։ Անշարժ կալուած մը թղթադրամ չէ, բայց անոր արժէքը կախում ունի շատ մը պարագաներէ, օրինակ գտնուած տեղէն, շինուածքի տոկունութենէն եւլն. եւլն.։

Իրաւական կայունացում կը նշանակէ, ուրեմն թէ՝ թղթադրամի մը տէրը կրնայ անոնցով որոշ սակով օտար դրամներ հայթայթել։

Ըսել թէ այդ թղթադրամով կարելի պիտի ըլլայ միշտ որոշ քանակութեամբ ոսկի ստանալ, հակառակ է թղթադրամի ներկայ ըմբռնումին եւ կը յիշեցնէ հին օրերը, որոնք բոլորովին փոխուած են։ Այն ատենները դրամատոմսը մուրհակ մըն էր, մինչդեռ այսօր միջազգային վարկի գործօն մըն է, որուն արժէքը կապուած է միջազգային շատ մը խնդիրներու եւ երբեմն ոսկիէն ալ աւելի կ՚արժէ։

Մ. Տ.

ՌՈՒՄԷՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ԵՒ ԴԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

(Մեր սեփական Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 15 Մարտ

Ծերակոյտի իրաւասու յանձնաժողովները աւարտած ըլլալով կառավարութեան կողմէ ներկայացուած դաւանութեանց օրինագիծին նախաքննութիւնը, Ծերակոյտը այսօր, 15 Մարտ, սկսաւ քննել օրինագիծը, կառավարութիւնը մտադրած ըլլալով խորհրդարանէն անցընել օրէնքը ներկայ նստաշրջանին իսկ, որ կը լրանայ այս ամսու վերջը։

Կը յուսացուի որ օրինագիծը աւելի արագ անցնի խորհրդարանէն քան յանձնաժողովէն, ուր բոլոր փոքրամասնութիւնները երկար վիճեցան օրինագծին շատ մը կէտերուն մասին, մանաւանդ անոնց շուրջ զորս կը կարծէին ի նպաստ Օրթոտոքս եկեղեցիին գերակայութեան։ Կ՚արժէ աւելցնել որ յանձնաժողովը չկրցաւ համաձայնիլ 45երորդ յօդուածին շուրջ, որ կը տրամադրէ թէ երբ դաւանանքի մը պատկանողներ ուրիշ դաւանանքի մը կ՚անցնին միասին կը տանին նաեւ համայնքին ինչքերէն համեմատական մաս մը, մինչ փոքրամասնութիւնները կ՚առարկեն որ ինչքերը համայնքին է որ կը պատկանին եւ ոչ թէ անհատներուն։ Թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը տրամադիր է բոլորովին ջնջելու այդ 45երորդ յօդուածը, մանաւանդ որ կը զգուշանայ Ներքին դժգոհութեանց առիթ տալ այսպիսի փափուկ պահու մը, որպիսին ստեղծեց Ժընեւի վերջին որոշումը ռումանահունգար վէճին առթիւ։

Ինչպէս հաղորդած էի, հայ եկեղեցին ալ արձանագրուեցաւ օրինագծին մէջ՝ պետութեան կողմէ ճանչցուած կրօնական համայնքներու կարգին։ Ասիկա առաջին հիմնաքարը պիտի ըլլայ թեմին վերջնական գոյութեան, որ առժամապէս միայն ճանչցուած էր 1921էն ի վեր։

50 ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐ ԿՈՒԳԱՆ ՖՐԱՆՍԱ

Մարտ 7ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Ղազիրի աղջկանց որբանոցէն 50 որբուհիներ ճամբայ հանուած են դէպի Մարսէյլ Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան խնամքին յանձնուելու պայմանաւ։ Օր. Քինգըլէր կ՚ընկերանայ որբուհիներուն։

Միեւնոյն օրը Անթիլիասի որբանոցէն 20 որբեր ղրկուած են Եգիպտոս, Ջոն Գ. Ցէյմիթսընի հսկողութեամբ տեղաւորուելու համար։

ՔՆՆԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՆԵՂՈՍԻ ՀՈՎԻՏԻՆ ՄԷՋ

Բ. եւ վերջին մաս

Յաջորդ շաբթուն կ՚ուղղուինք Քաֆր-Զայաթ, որ առեւտրական կեդրոն մըն է և ուր կան բամպակազտիչ գործարաններ։

Թէվֆիքիյէէն մինչև Քաֆր-Զայաթ հաճելի է ճամբորդութիւնը։ Նեղոսը՝ իր ձեռքերն ու ոտքերը տարածած իբրեւ բազմադարեան ուխտաւոր մը, իր բարիքները կը սփռէ աջ ու ձախ։

Այս յաւիտենական ուխտաւորի ափերուն վրայ իր անբաժան ընկերն է ժանտաթզենին (sycomore, արաբերէն ճըմմէզ կամ կըմմէզ), որ դարերէ ի վեր Նեղոս-Յաւերժահարսին հայելին դիտելէ չի կշտանար։ Ան՝ իբրեւ պահակ՝ Նեղոսի ափերուն վրայ կը հսկէ եւ անոր բերրի ջրերով զօրացած՝ իր մարմինին զանազան կողմերէն, ճիւղերու փայտեղէն մասէն դուրս կը թափէ որպէս ելեկտրական ամպուլներ, բազմահազար ժանտաթուզեր՝ բաց վարդագոյն։ Ճիշդ իր պտուղին նման, իր փայտն ալ վարդագոյն է։ Այս ծառը շատ երկարակեաց է։ Մինչեւ հիմա կ՚ապրէր Մաթարիայի մէջ Գահիրէի մօտերը) ժանտաթզենի մը, որուն համար աւանդութիւնը կ՚ըսէ թէ Ս. Կոյս Մարիամ, իր Եգիպտոս փախուստին ատենը, այդ ժանտաթզենիին տակ զինցուցած է Յիսուս Մանուկը։ Հոն Լատինները ունին մատուռ մը։

Դարձեալ Նեղոսի երկայնքը կը տեսնէք նեղոսական (acacio Nilotica) անուն ծառը, որուն փայտը կարծես Նեղոսի աւազները մարսելով, կայծքարի նման կարծրացած է։ Ֆէլլահները իրենց արօրները այս ծառին (արաբերէն սանթ կ՚ըսեն) փայտէն կը շինեն։

Իսկ արմաւենինե՛րը, անոնք իրենց սուլուլիկ հասակներով, եւ փնջաձեւ գլուխներով թագն ու պսակն են Նեղոսի թագուհիին։

Քիչ ետքը կը հասնինք Պիրմա գիւղը, որ հեռուէն, իր ճերմակ ցից մինարէներով եւ ղպտիական եկեղեցիներու երկնասլաց զանգակատուններով, ակնախտիղ տեսարան մը կը պարզէ։ Դարձեալ կը յուզուիմ։ Ըսէք ինծի եւ շուտ, — ե՞րբ պիտի տեսնենք մեր հայրենիքին գիւղերն ու աւանները և պիտի լսենք անոնց զանգակներուն արտասուշ ղօղանջները։

Հոս ամէն ինչ գեղեցիկ է. գեղեցիկ են դաշտերը, գեղեցիկ են գիւղերը, գեղեցիկ է Նեղոսը, բայց իմ հայրենիքիս գիւղերը, հողն ու ջուրը, աւելի գեղեցիկ, աւելի բարեբեր, աւելի անուշ են։ Հայրենիքներուն գեղեցկագոյնն է իմ հայրենիքս, որովհետեւ շատ տառապած է։ Տեսէք, սա ծառերը, գեղեցիկ ծառեր արդարեւ, բայց նկատեցէք որ, որքա՜ն սմքած ճիւղեր ունին։ Տեսէք սա Նեղոսը, փառաւոր գետ մը արդարեւ, եւ սակայն համր։ Տեսէք սա բնութիւնը, հրաշալի արդարեւ, եւ սակայն խուլ։ Իմ հայրենիքիս ծառե՛րը սակայն, անոնք իրենց ճիւղերը բուռն կերպով կը ցցեն եւ կարծես կը ձգնին պատռելու երկինքի կապոյտը։ Մեր գետե՛րը, անոնք առիւծներու պէս կը մռնչեն եւ լեռներուն կրանիթեայ փորերը կը ճեղքեն։ Իսկ մեր բնութի՛ւնը, անիկա երգ ու ժպիտ է համակ, բազմահազար քաղցրալեզու թռչուններու ներդաշնակ երգասացութիւններով լեցուն...

Արդէն հասած ենք Թանթա, ուր կան վաղեմանօթ բարեկամներ եւ որոնց սիրտերն ալ հայրենիքի կարօտովը կը տոչորին։

Կը շարունակենք մեր ճամբան դէպի Քուէյսնա, ճեղքելով ցորենի, բակլայի եւ պէրսիմի ժպտուն արտեր։ Սա պէրսիմը՝ մեզի ծանօթ երեքնուկին աղեքսանդրեան զանազանակն է (վարիէթէ), որ օրհնութիւն մըն եղած է ամբողջ Եգիպտոսի համար։ Եգիպտոս զուրկ է բնական արօտավայրերէ եւ մարգագետիններէ։ Իր արուեստական մարգագետիններուն միակ բոյսը պէրսիմն է։ Հոս եզ, ուխտ, կով, գոմէշ, էշ, ուղտ, ձի, ջորի, խոզ, վերջապէս ամէն կենդանի պէրսիմով կը սնանի։ Պէրսիմը հարիւր տարի առաջ, Եգիպտոս ներմուծուած է Պալքաններէն։ Փորձած են Պաղեստին, Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ մէջ եւ լաւ արդիւնքներ ձեռք ձգած։ Քալիֆորնիոյ մէջ ալ պէրսիմի գեղեցիկ մարգագետիններ հաստատուած են։ Իսկ մե՞ր հայրենիքին մէջ։ Արդեօք գտնուա՞ծ է մինչեւ այսօր եգիպտահայ ագարակատէր փաշա կամ պէյ մը, որ փորձի համար, քանի մը արտէպ պէրսիմի հունտ ղրկած ըլլար հայրենիք։

Քիչ մը անդին կը հերկեն բամպակի արտեր։ Ի՜նչ ցաւալի պատկերներ կը պարզուին աչքիդ առջեւ։ Փարաւոնեան շրջանէն մնացած տեղական արօրի մը լծած են զոյգ մը լծկան՝ մէկը գոմէշ, միւսը կով։ Գոմէշը՝ ծանրաքայլ եւ զօրաւոր, իսկ կովը արագաքայլ և անզօր։ Անհամ կովը ընկերակից ունենալով գոմէշը, ահագին տառապանքներու կ՚ենթարկուի։ Իսկ կովին ու գոմէշին անհաւասար քայլերով, արօրին քաշած գիծը, օձի գալարապտոյտ շարժումները կը յիշեցնեն։

Մեզի սահմանակից Պաղեստինի մէջ ալ էշն ու ուղտը միասին կը լծեն արօրին։ Բարեբախտաբար էշը համբերող է, իսկ ուղտը իրուն սիրական բարեկամը։ Ասոր անդին ագարակներու մէջ կը հանդիպինք ինքնաշարժ արօրներու (Թրէքթըր), որոնք յուսատու են ապագայի տեսակէտով։

Ամէն կողմ փութոյ պնդութեամբ առաջ կը տարուին բամպակի արտերուն պատրաստութիւնները։ Ակօսներուն եզերքն, «երկրագործներուն բարեկամը» «Ապու կէրտան» ըսուած թռչունը, լոփկ մէջիկ կը քալէ եւ վնասակար որդերն ու ճճիները կը մաքրէ։ Ժամանակին այս թռչունը շատ առատ էր Նեղոսի հովիտին մէջ, բայց անխնայ ջարդերուն հետեւանքով, այսօր իր թիւը շատ նուազած է։ Թէեւ ուշ, բայց վերջապէս կառավարութիւնն ալ արգիլած է այս թռչունին որսորդութիւնը։ Արեւելքի մէջ սակայն նման արգելքներ, ժողովուրդին կողմէն ճշգրտօրէն չեն յարգուիր։ Պէքթիկ ըսուած ուրիշ օգտակար թռչնիկ մը, որուն որսորդութիւնն ալ թէեւ արգիլուած է, բայց ամէն օր կը ծախուի Աղեքսանդրիոյ շուկաներուն մէջ։ Անոր սակայն, Միացեալ Նահանգներ եւ Քանատա, իրարու մէջ դաշնագիրներ կը կնքեն, երկու երկիրներու մէջ փոխադարձաբար ձմեռող եւ ամառող օգտակար թռչուններուն որսորդութիւնը արգիլելու համար իրենց ժողովուրդներուն։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՀԵՏՔԵՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Այս օրերս խիստ հետաքրքրաշարժ պեղումներ կը կատարուին Լոնտոնի մէջ Անգլիական դրամատան շէնքին տակ, ուր ձեռնարկած են ընդարձակելու գետնամասը եւ անոր վրայ կառուցանելու բազմայարկ գրասենեակներ։

Երեւան հանուած առարկաները լոյս կը սփռեն մինչեւ այսօր անծանօթ մնացած սա իրողութեան վրայ թէ՝ ասկէ 1800 տարի առաջ Լոնտոնի մէջ, Հռոմայեցիներուն տիրապետութեան օրով, կը ծաղկէր բաւական բարգաւաճ վաճառականութիւն մը։ Անգլիական դրամատան այդ հսկայ շէնքին հիմերը կը հանդչին Հռոմէական հին մայաքի մը կեդրոնը, որ կառուցուած էր մինչեւ Թէյմզ գետը տարածուող ճահիճի մը եզերքը։ Հոն գտնուած առարկաները այնքան բազմաթիւ ու այլազան են, անոնց անվթար պահպանու[թիւնը] ա՛յնքան կատարեալ է, որ ... գրութիւն կայ այդ Անգլիական Դրամատան մէջ բանալ թանգարան մը, ցուցադրելու համար Հռոմէական տիրապետութեան ... մնացած առարկաները. Բ... մէջ գոյութիւն ունեցող փոս... փոսին մէջ գործաւորները գտ... են սկաւառակներ, պնակներ ... տէ եւ կաւէ շինուած զանազան անօթներ, որոնք 2000 տարի առաջ Գաղղիոյ եւ Հարաւային ... մանիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող ... են եւ Լոնտոն բերուած՝ համ... թիապաշտներու միջոցաւ։

Այդ անօթներէն շատեր... վրայ արձանագրուած են շինող... րուն անունները։ Անոնցմէ ոմանք զարդարուած են որսի տեսարան... ներով կամ ուրիշ ազատ պատկեր... ներով Լոնտոնի ստորերկրեայ կաւաշ... հողը ո՛չ միայն հրաշալիօրէն պա... հած է կաւէ անօթները, այլ ... մակերեսը լաւ մը մաքրելով ... ջին օրերուն փայլը կը ստացու... այլ եւ ինչ որ աւելի զարմանալի է, անվթար մնացած են մի... եւ կաշիէ զանազան առարկանե...

Այս եղանակով գտնուած ... 127 թուականէն մնացած գրչա... տրեխներ, որոնք իւղոտուելէ վերջ ... կը ստանան ա՛յնպիսի ճկունութիւն մը որ կարելի է տակաւին գործածել. Գտնուած առարկաներուն մէջ ... կը գտնեն ոսկորէ մազի գդակ... սեղները, ազամաններն ու գդալ... ները, որոնց կոթը սրածայր է ... հաւանաբար հաւկիթի կեղեւը ծակելու կը ծառայէին, առանձ... գոտիներու քանակները եւ ... չափական գործիքներ, ... շինելու համար։

Վերոյիշեալ խուզարկութիւնները ուրիշ շահեկան երեւոյթ մը կը պարզեն. թէեւ հին Լոնտոն 400 տարիէն աւելի Հռոմէական տիրապետութեան տակ եղած, մինչեւ այսօր այդ հին քաղաքին մէջ գտնուած առարկաները ... գիրքէն եւ Բ դարու կէսէն մնացած են։ Որմէ կարելի է հետեւցնել թէ Անգլիական դրամատան տակ ... գետակի փոսին եւ անհետացած ճահիճին մէջ երեւան հանուած ... նիւթերը հոն նետուած են ... մայիսի կիներու կողմէ՝ գրաւման առաջին ժամանակներուն մէջ ... թէ յետոյ այդ հողերը ... են եւ կամ քաղաքին կառավարիչները ժողովուրդին արգիլած ... հոն նետել տուներուն աւելցուքները ու թափթփուքները, երբ քաղաքը սկսած է աւելի կարեւորութիւն ստանալ։ Քաղաքին այդ մասը ... մէկ քառակուսի մեթրը ... հարստութիւն մը կ՚արժէ, ... պէս եղած է պարզապէս աղբա... թիւն նետելու սովորական ... մը։

Պեղումները տակաւին ... մը եւս պիտի շարունակուին ... մեծ յոյս կայ որ հնագիտական ... տեսակէտով աւելի շահեկան ... հետաքրքրաշարժ արդիւնքներ ... ձեռք բերուին։

Հ. ՅԵՐՈՒՍԻ

ԼԱՑԷ՛Ք, ԼԱՑԷ՛Ք..

Լոնտոնի մէջ, տոքթ. Ալեք... սանդր Ֆլէմինկ հետաքրքիր փորձ մը կատարած է։ Փորձ... է որ կաթիլ մը արցունքը մէ... ակնթարթի մէջ կը սպաննէ մի... լիոնաւոր մանրէներ։

Ուրեմն, լացէ՛ք, լացէ՛ք ... սպաննելու համար մանրէները ...

Կրնա՞ք խորհիլ թէ ի՛նչ ... տակար դեր պիտի կատարէ ... ցնող գրականութիւնը։

Ու թերեւս, վաղը, ... կիներ որ ըսեն ձեզի.

— Կուլամ... բժշկական նպա... տակով։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԲՋԻՋՆԵՐԸ

Փրակայի ընկերվարական պաշտօնաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. — Չեխոսլովաքիոյ մէջ կոմունիստներ, անգամ մը եւս, բախտորոշ ներքին գժտութիւններու ... համայնքային ընտրութիւնները յստակօրէն տկարացուցին իր դիրքը Չեխոսլովաքիոյ մէջ, իսկ Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ մէջ Թուական ընտրական ուժը կորսնցուց զգալի չափով մը։ Կոմունիստ կուսակցութիւնը մտաւ անկումի շրջան մը, որ կրնայ տեւել երկար։ Ներքին կռիւները թերեւս ... այս շարժումը դէպի քայքայում։ Եւ այս վէճը ... Ցրոցկիական կռիւին, որ այժմ տեղի կ'ունենայ ռուս կոմունիստ կուսակցութեան մէջ։ Չեխոսլովաքիոյ կոմունիստ կուսակցութիւնը երբ շփացած մտաւորական ու բանուորական հոգերով։ Ան տէր է ... մէջ, ինքնաբերաբար ... վիճելու, տէր կը դառնայ Փրակայի մէջ։ Այդ վէճերը ... վերաբերին նիւթական ստորին ...ներու, անձնական ախորժակներու, որոնք վարակած են չեխ կոմունիստ կուսակցութեան մթնոլորտը։ Փրակայի մէջ պղտոր ... մարդոց խմբակ մը ... կուսակցութենէն վտարել քանի մը լաւ տարրեր, որոնք ... տակաւին գաւառներու մէջ եւս նման գործողութիւններ կատարուեցան։ Զոհերը ... կարէլ Գորովսկի, կոմունիստ երիտասարդ տեսաբան մը, որ վերջերս վտարուեցաւ իբրեւ ... պետութեան, ... մը հրատարակեց, ... տեղեկութիւններ։ Այսպէս, վճարող անդամներու թիւը, որ պաշտօնական վիճակագրութեամբ ցոյց կը տրուի 130,000, իրապէս 50,000 է։ Շրջաններ կան, ուր կուսակցութիւնը, վերջին տարիներուն, կորսնցուց իր անդամներուն երեք քառորդը։ Այսպէս, Օստրավայի շրջանին մէջ ուր կուսակցութիւնը 1921ին ունէր 12,500 անդամ, 1926ին ունէր միայն 3700 անդամ։

Կոմունիստ կուսակցութեան ... ալ խղճալի վիճակի մը մատնուած է։ «Րուտէ Պրավօ» թերթը, որ կեդր. օրգանն է կուսակցութեան, բաղդատելով կուսակցութեան կեանքին առաջին օրերուն հրատարակուած թիւերուն ... այդ քանակին երբ ... կը հրատարակուի այսօր ... մէջ կուսակցութեան թերթը միայն 3200 օրինակ կը տպագրուի։ Բազմաթիւ ուրիշ թերթեր եւ հրատարակութիւններ դադրեցան, որովհետեւ ընթերցող չունէին։ Հոսկէ կուսակցութիւնը նիւթապէս պիտի սնանկանար եթէ Մոսկուայէն կանոնաւոր նպաստներ չհասնէին։ 1926ի պիւտճէն էր 3.048.000 քուրոն, սակայն կէսէն աւելին՝ 1.700.000ը հասած էր Մոսկուայէն, 1.098.000ը տուած էին ծերակուտականներն ու երեսփոխանները, եւ միայն 250.000ը վճարուած էր անդամներուն կողմէ։ Կուսակցութեան դանձը հակակշռող չկայ, այնպէս որ պետերը անտուէն կը քաշեն՝ ինչքան կրնան։ Գորովսկի կուտայ քանի մը օրինակներ, որոնք անհաւատալի կը թուին, բայց եւ այնպէս ստուգուած են։ Զեղծարարութիւնը ներքին իրական հիւանդութիւն մըն է չեխ կոմունիստ կուսակցութեան ծոցին։ Բոլոր այն պետերը, որոնք, շնորհիւ Մոսկուայի, կուսակցութեան գլուխը կ'անցնին, սպայակոյտ մը կը կազմեն անկարողներէ եւ ոգէտներէ։ Կուսակցութեան մէկ պաշտօնեան, որ մը կը կանչուի քարտուղարութեան մօտ եւ խիստ յանդիմանութիւն մը կը լսէ, որովհետեւ լուր տրուած էր, որ գիտական գիրքեր կը կարդար։ Հասկցուցին, որ կուսակցութիւնը չի սիրեր հետաքրքիր մարդիկը։ Ցաճախ տեղական հաւաքած մը, որուն մէջ կ'ապրին դեռ հին սոցիալ-դեմոկրատ աւանդութիւններ, կ'լմբոստանայ։

Նման պարագաներուն, գլխաւորը չուշանար։ Պարդուբիցա քաղաքին մէջ, ըմբոստութեան մը զսպումի գործը յանձնուեցաւ հանրատան մը տիրոջ։ Ուրիշ քաղաքի մը մէջ, տեղական ամբողջ հատուածը վտարուեցաւ եւ նոր մը կազմուեցաւ փոխարէն։ Այս փափուկ գործին ղեկավարներն էին պոռնիկ մը, պոռնիկին տէրը եւ հին գաղտնի ոստիկան մը։ Ահա այս ցեխին մէջ է, որ կ'ապրի այն շարժումը, որ ստեղծուեցաւ քանդելու համար ընկերվարական շէնքը Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

ՏԷՊԻՒՍԻԻ «ԱՆՏԻՊՆԵՐԸ»

Վերջերս ֆրանսական թերթերու մէջ տեսակ մը պայքար կայ նոր նոր «անտիպներ» գտնելու ֆրանսացի մեծ երաժշտագէտէն, Տէպիւսիէն։ Բայց պարզ քննութիւն մը ցոյց կուտայ որ համբաւի անօթիներ են անոնք, որովհետեւ միակ զանկութիւն մը ունին, իրենց անունը կապել Տէպիւսիի անունին։ Ընչյան թիթեանիկնե՞ր, որ կը դառնան Տէպիւսիի անցած ճամբաներուն վրայ, լեռով մեծ վարպետին փոշիները։ Ու չեն իսկ ցաւիր, որ այսպէս Տէպիւսիի փառքը կը նսեմացնեն։

Դաշնակահար մը կը պարծենար թէ երկու «անտիպ» ունի Տէպիւսիէն։ Ցետոյ երեւան ելաւ, որ Տէպիւսիի դպրոցական աշխատութիւններն են։ Այս ձեռագիրները կը գտնուին Երաժշտանոցին թանգարանին մէջ։ Մեծ արժէք մը չունին։ Բայց ասիկա դաս մը չեղաւ դիւանախոյզներուն, որոնք ամէն օր «անտիպ»ներ կը գտնեն։ Հին նամակներ կ'արտատպեն։ Նոթայի մը, որ ամէն կողմ տարածուած է։ Սակայն այս հերոսները երբեք չունին ճաշակը եւ խղճամտութիւնը, ու կը հրատարակեն նոյնիսկ ամէնէն հասարակ, ամէնէն անարժէք նամակը։ Ո՞վ պիտի ըսէր թէ ամէն գրուած բան հրատարակելի չէ։ Բայց չէ՞, որ անոնց նպատակն է իրենց անունը կարդացնել ամէնուն։ Այդ է պատճառը, որ բազմաթիւ Մրութիւններ ոտքի կանգնած են, տօնելու համար Տէպիւսիի մահուան տարեդարձը խաչաձեւելով իրար։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՕՒՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՕԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Շաբաթ գիշեր տօնուեցաւ «Փետր. 18»ը՝ Թաղապետական սրահը։ Բազմութիւն մը կանուխէն լեցուած էր սրահը։ Ներկայ էին Թաղապետութեան ներկայացուցիչը եւ քանի մը Ֆրանսացիներ։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Նախագահ ընկեր Ղազար ամփոփ կերպով տեղեկութիւն տուաւ «Հրայր» ենթակոմիտէի մէկ տարուան մէջ կատարած դրական գործունէութեան մասին։ Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Կ. Սասունի մանրամասնօրէն թուեց այն բոլոր պատճառները, որոնք պարտադրեցին «Փետր. 18»ը։ Եզրակացուց թէ ինչքան ատեն նմանօրինակ բռնութիւններ ի գործ կը դրուին, հայ ժողովուրդը միշտ իր կողքին պիտի ունենայ Հ. Յ. Դ.՝ իր իրաւունքները պաշտպանելու համար։ Բանախօսութենէն վերջ տեղացի սիրողներու կողմէ ներկայացուեցաւ բաւական յաջող կերպով Անդրանիկի «Սասնոյ կռիւները»։

Կ. Երանեան

ՀԱՅԵՐԸ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՊԱՐԻԶԷՆ ... *(see below)*

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 19 Մարտ.— Շաբաթ երեկոյ տեղի ունեցաւ Խարբերդի եւ շրջակայ գաւառներու Հայրենակցական Միութեան սարքած ներկայացումը։ Մ. Պէշիկթաշլեանի «Վահան Մամիկոնեան» ողբերգութիւնը երկսեռ բաղմութիւն մը փութացած էր սրահ։ Գնահատելով Խարբերդցիներու թափած աշխատութիւնը, զանկալի է որ յաճախ տեղի ունենան այսպիսի երեկոյթներ, վառ պահելու համար ազգային գիտակցութիւնը։

*** կարեւոր պարագայ մըն է սրահի խնդիրը։ Այս ամսուան ընթացքին մօտաւորապէս երեք տարբեր ներկայացումներ տրուեցան զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ եւ որքան գիտեմ ամէն մէկ ներկայացումի 350 Ֆր. սրահի վարձք կը վճարուի։ Լաւագոյն չէ՞ որ զանազան կազմակերպութիւններ համաձայնելով, սրահ մը վարձեն եւ կէթ ամիսը մէկ-երկու անգամ իրենց տրամադրութեան տակ ունենան զայն։

Ցի Նու

ՆՈՐԷՆ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Ընտրութիւններու առթիւ գաղութին կեանքը բոլորովին այլափոխուած է։ Ծանօթ «պլոքը» (ռամկավար հնչակ — բոլշեւիկ) խումբ չգրաւ միջոցներու մէջ, իրենց մարդոց ընտրութիւնը յաջողցնելու կամ ամբողջ գործը վիժեցնելու համար։ Այն ատրճան որ դաշնակցական ներկայացուցիչ Գ. Ուզունեան զգուանքով հեռացաւ քուէարկութեան վայրէն։ Կ'ամչնամ գրել գործուած աղտոտ արարքներուն մանրամասնութիւնները,— դանակ, սուրա, գինարբուք եւլն.։

Այս խայտառակութիւնները տեսնելով, Ազգ. Միութիւնը զզուանքով կը նայի գերակատարներուն վրայ եւ տեղի չտալով կը շարունակէ իր պաշտօնը։ Այս անգամ հակառակորդները դիմեցին մատնութիւններու։ Կեղծ նամակ մը գրելով մի ոմն կարապետ Սիրիկեանի, կը յայտնեն թէ երեք Դաշնակցականներ կը սպառնան իր կեանքին։ Ցետոյ լուրը կը հաղորդեն ոստիկանութեան եւ կը պահանջեն այս երեք Դաշնակցականներու ձերբակալութիւնը։ Ընկ. Միքրեան կը ներկայանայ ոստիկանատուն եւ բացատրելով բոլոր անցուդարձերը, կը վերադառնայ՝ «պլոք»ը տեսնելով որ ապարդիւն անցաւ դաւը, կը դիմէ նորէն անպատիւ միջոցներու։ Ասոր վկաներ կը ճարէ եւլն.։

Լիոնի Ազգ. Վարչութիւնը, (վաւերացուած թիմական խորհուրդէն), նամակ մը ղրկելով Ազգ. Միութեան, կը զգուշացնէ թղթակցիչէ փափագեանի ապօրէն «քլիք»ին հետ, կը յանձնարարէ եւ միայն իրենց հետ գործակցիլ։

Իրազեկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Յառաջիկայ աշնան կը լրանայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնարկութեան տասնամեակը։ Արդէն ամենուրեք պատրաստութիւններ սկսած են տեսնուիլ, տօնելու համար այս տարեդարձը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առժ. կեդր. Յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ եւ Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի Երջ. վարչութեանց մասնակցութեամբ որոշուած է այս տասնամեակին առթիւ լոյս ընծայել յոբելեանական հատոր մը՝ հետեւեալ բովանդակութեամբ.

1.— Ակնարկ մը մարմնակրթութեան պատմութեան վրայ։

2.— Հայ մարմնակրթական շարժման պատմութիւնը։

3.— Կենսագրութիւն եւ նկար բոլոր այն անհետացող դէմքերուն, որոնք մասնակցած կամ նպաստած են հայ մարզական շարժման ծաւալման։

4.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծնունդն ու տասնամեայ կեանքը։

5.— Հայ ախոյեաններ։

6.— Ակնարկ մը հայ մարմնակրթական գրականութեան վրայ։

7.— Սկաուտական շարժման ծնունդն ու զարգացումը։

8.— Վիճակագրական տեղեկութիւններ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայ շրջաններուն եւ մասնաճիւղերուն մասին։

9.— Տեսական եւ գործնական նիւթեր

Այս հատորին կազմութեան համար կը խնդրուի հայ մարմնակրթական շարժման բոլոր բարեկամներուն աջակցութիւնը։

Կը խնդրուի նիւթեր (յօդուած, տեղեկութիւն, նկար, եւայլն,) ուղարկել մինչեւ յառաջիկայ Յունիս 1, հետեւեալ հասցէներէն մէկուն.

Homenâtmen, 27, Bould. Carol, Bucarest (Roumanie):

Homenetmen, 27, B. P. Philippople (Bulgarie):

«Nor Serount»Poste Restante, le Pirée (Grèce):

Կնիք

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐ

Փորթ Սէն Քլուէն դուրս, Avenue Général Gallieniի քառուղիի գործարանին մէջ ականատես եղանք ծանր արկածի մը։ Երկուշաբթի կէս օրէ վերջ հազիւ թէ գործի սկսեր էինք, յանկարծ օգնութեան աղաղակ մը փրթաւ, քիմիական արհեստանոցէն։ 23 տարեկան երիտասարդ մը, Պոլսեցի Յակոբ Սէմէրճեանի երկու ձեռքերը երկու մեքենայ եւ չորս մեքենայ երկայն երկաթեայ գլաններու մէջ մնացած էին։ Հինգ վայրկեան գերմարդկային ճիգեր թափելէ յետոյ, հազիւ կրցանք դժբախտ տղուն բազուկները դուրս հանել, եւ նուաղած վիճակի մէջ զինքը բուժման հիւանդանոց մը փոխադրեցինք։ Վէրքը բաւական ծանր է։ Տղան Պոլսոյ մէջ ունի մայր մը եւ քոյր մը, օգնութեան կարօտ։

Զորս օր առաջ ալ Պ. Մկրտիչ Տէր Ստեփանեան մազ մնաց որ ճզմուէր 30 քիլոնոց երկաթի մը տակ։ Իսկ անկէ առաջ հայ երիտասարդի մը չորս մատները եւ ուրիշի մը մատը կտրուեցան։ Ու վերջապէս գործարանի թունաւոր օդը պատճառ եղած է որ չորս երիտասարդներ հիւծախտէ վարակուին։ Երեքը արդէն մեռած են, իսկ կան այնպիսիներ որ դունաթափ եղած են։

Սոյն գործարանին մէջ գրեթէ օտարներ կ'աշխատին, տեղացիները բնաւ չեն ուզեր մնալ։ Բանուորութեան թիւը մօտաւորապէս 80 — 85ի կը հասնի, որոնց 60—65ը Հայեր են, մնացածը Ալճերիացի, երկու Սպանիացի, իսկ «շէֆ»երը Ֆրանսացի։

Ե՞րբ պիտի բացուին հայրենիքին դուռները, որպէսզի փըրկուին մեզ նման դատապարտուած հազարաւոր երիտասարդներու կեանքը...

Ե. Գ.

ՋԱՐԴԱՐԱՐԸ.— Լամիլլարէի մէջ հացագործ մը, Ռէսփօ, կատաղի մարդ, առրճանակի հարուածով գետին փռեց իր կինը, յետոյ սպաննեց իր մայրը։ Փնտռելով դտաւ զոքանչն ալ, զոր նոյնպէս սպաննեց։ Յետոյ փախաւ։ Գիւղացիները, ոստիկաններուն հետ, սկսան հալածել զայն։ Գիւղէ գիւղ, ագարակէ ագարակ փախուստէ մը յետոյ, Ռէսփօ մտաւ գաշտային տուն մը, փակեց դուռները եւ սպասեց ոստիկաններուն։ Ոստիկանները եւ գիւղացիները հասան եւ պաշարեցին տունը։ Քիչ յետոյ ձերբակալուեցաւ ջարդարարը, ատրճանակը ձեռքին։

ՈՃԻՐ ՄԸ ՈՐ ԱՆՑՈՒՆ ՉՈՒՆԻ.— Վատասերած երիտասարդ մը, Ռուէֆ, — պղտոր ալքոլին, — շարունակ դրամ կ'ուզէր ծնողքէն։ Ցէր եւ տիկին Ռիէլ, համեստ ընտանիք մը, ամուսնացուցին իրենց զաւակը, որպէսզի խելքը գլուխը գայ։ Բոլորն ալ կը բնակէին Սավէրն գիւղը։ Սակայն Ռուէֆ չէր աշխատեր, կինը տունը կը ձգեր անօթի եւ կ'երթար խմելու։ Երբ նեղը մնար, կը նեղէր հայրը դրամ պահանջելով։

Հայրը անցեալ օր, վերջնապէս մերժեց ու վռնտեց զայն։ Ռուէֆ ուզեց վրէժ լուծել։ Երբ ծնողքը բացակայ էր տունէն, պատուհանէն ներս մտաւ եւ գտաւ փոքրիկ քոյրը, դեռ հազիւ 5-6 տարեկան։ Ցարձակեցաւ վրան եւ բռնաբարեց։

Աղջնակին վիճակը ծանր է։ Ծնողքը լուր տուաւ ոստիկանութեան, որ ձերբակալեց Ռուէֆը։ Վատասերածը որ հազիւ վեց ամիս առաջ ամուսնացած էր, խոստովանեցաւ ոճիրը, ըսելով որ ոճիր լուծած էր այսպէս իր ծնողքէն։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

— Թէպէտ Ճիպրալթարի մեր ...ներէն քանի մը հեռագիր ... եմ. որոնք ցոյց կուտան ... երթեւեկը խորհրդաւոր ...ներու, որոնք ափրիկեան ... վրայ կը փոխադրեն ... չէ իրեւոյթով մարդիկ ... եզրակացուց հանգարտօրէն. — Մեր բանբերը պատեհ... կը տեսնէ՞ք, պիտի սկսի ... այս բոյնին մէջ.. Ահա՛ ... պէտք է փնտռել Վէրա-

— Ճիշդ է արդարեւ, ըսի, ... եւ պատրաստ եմ հոն մեկ... Սէր Ուիլէմսըն։

— Դո՞ւք։

Գրեթէ արհամարհական շարժում մը ըրաւ։

Բայց, ըսածս լաւ հասկցէք, սիրելի՛ պարոն, Վէրակինի գործունէութիւնը այս պահուս տեղի կունենայ Մարոքի նման եւրոպական գաղթավայրի մը մէջ ուր բազմաթիւ շահեր իրար կը բախին։ Զափազանց կնճռոտ խնդիր մըն է։ Հա անկարելի է որ միջազգային մեծ թըղթածներ կը գործեն մարոքեան ապստամբներու զինական ու ռազմական պարէնաւորման համար... առով պէտք է հոս գործը ձգել անոնց, որոնց արհեստն է ժողովուրդներու արտաքին քաղաքականութիւնը վարել

Նո ըսաւ գիտաւորութիւն չունիմ պետական շահերու ընդդէմ երթալու, ըսի Սէր Ուիլէմսընի

Կարծես թէ խօսքս չլսեց ու շարունակեց

— Զգեցէք որ մեր գործակալները գործեն։ Վէրակինը վերստին գտնելն ու դիմակազերծ ընելը օրէնքի խնդիր է միայն, շնորհիւ ձեր բերած թղթածրարին, որուն համար, կը կրկնեմ, ջերմօրէն երախտապարտ ենք ձեզի։

— Կը ցաւիմ, ըսի, որ չպիտի կրնամ ձեր կարծիքին հետեւիլ, Սէ՛ր Ուիլէմսըն։ Բացորոշակապէս ձեզի կը ձգեմ Մարոքի քաղաքական հարցը, ինչպէս նաեւ գաղտնի պարէնաւորումի խնդիրները։ Բայց ես օգնութեան պիտի հասնիմ Նատէժտա Պօտրովիցի

Անգլիացի պետը ուրիշ տեսակ մը հետաքրքրութեամբ ինծի կը նայէր։ Բառերս կշռելով աւելցուցի.

— Այս կարգի գործի մը մէջ, ինծի կը թուի որ բնազդը աւելի մեծ դեր կը կատարէ քան թէ բոլոր ենթադրութիւնները։

— Ձեր այդ պատճառներուն առջեւ ինծի կը մնայ հպատակիլ...

— Գեռատ աղջիկը այս պահուս գոհ է միջազգային արիւնոտ գուպարին, եւ մենք ամէն բանէ առաջ մէկ պարտականութիւն ունինք.— փրկել այդ կեանքը, քանի որ չկրցանք արգիլել ուրիշ սպանութիւններ։ Ուրեմն ես պիտի մեկնիմ... ու պիտի գործեմ իմ սեփական միջոցներովս միայն։

Վ.իչէնթինի ընդմիջեց զիս

— Դուք առանձինն չէք կրնար մեկնիլ, Պ. Մարսէլ Լանտըրսի, մի՛ մոռնաք որ դանիէլի մարդիկը զօրս աչքով կը հետեւին քու քայլերուդ։

— Ո՛չ, Վ.իչէնթինի՛, ես առանձին պիտի մեկնիմ։ Սէր Ուիլէմսըն մեզի ցոյց տուաւ այս գործին փափուկ հանգամանքը. նոյնիսկ ըսեց. Ըպահովութեան տեսակէտով պիտի մերժէր ձեզ արտօնել այսօր որ ինծի ընկերանաք։

Վ.իչէնթինի հրաժեշտ առաւ ու մեկնեցաւ։

Երբ մինակ մնացինք, Սէր Ուիլէմսըն ըսաւ ինծի, փոխելով իր ձայնին շեշտը

— Իրապէս խորհրդաւորութիւն մը կայ իչխան Վ.լոֆի աղջկան Նատէժտայի Վէրակինի քով գտնուելուն մէջ... առայժմ ի վիճակի չեմ հասկնալու ասոր պատճառը փորձեցէք ձեր բախտը, Մարսէ՛լ Լանտըրսի, կը տեսնէք որ ինծի համար անկարելի է ձեզի պաշտօնապէս օգնել. բայց կրնամ ուրիշ բան մը ընել.— Նախ ձեզ յարաբերութեան մէջ դնել Ճիպրալթարի մեր մասնաճիւղերուն հետ, եւ ձեզի տալ «Ինթէլիճընս»ի մէկ անցագիրը...

Կանգ առաւ. սեղանէն ելաւ ու սենեակին մէջ քանի մը քայլ առաւ։ Ցետոյ դէպի ինծի գալով աւելցուց

— Հասկնալի է որ, կը խօսուէինք չխառնուիլ քաղաքական խնդիրներու։

— Բայց կարծեմ թէ այս մասին ամէն երաշխիք տուի ձեզի։

— Ըեմ գիտեր... դարձեալ կը կրկնեմ.— ո՛վ գիտէ թէ ինչեր պիտի իմանաք այն յարձակման մասին որ այդ մարդիկը կը պատրաստեն Ֆրանսայի վրայ... որով քաղաքականութիւնը, կը տեսնէ՞ք, ճամբակի խաղին կը նմանի... ամէն բանէ առաջ խաղը շահելու պէտք է հետամուտ ըլլալ. եթէ նոյնիսկ ձեր գիտցը ունիք ձեր լաւագոյն բարեկամը...

Ծիծաղս զսպեցի, բայց ըսի ուժգնութեամբ

— Խօսք կուտամ ձեզի որ Նատէժտա Պօտրովիցը միայն պիտի հետաքրքրէ զիս եւ ոչ ուրիշ բան.

(Շար.)

ւորութիւն՝ գործեց։ Խօսեցան նաեւ Լեհաստանի պատուիրակ Սաքալ, Պելճիքայի պատուիրակ Ռոլէն-Ժաքմէն։ Այս վերջինը յայտնեց թէ պոլշեւիկեան ծրագիրը ներշնչուած է արեւմտեան քաղաքակրթութեան դէմ ատելութենէ։ Համամիտ գտնուեցաւ Լորտ Քըշընտըն, որ՝ եթէ այս ծրագիրը ընդունուի, ընդհանուր անիշխանութիւն առաջ պիտի գայ։ Բոլորը գիտեն թէ բոլշեւիկները խաղաղասիրական քաղաքականութիւն բանելով կը հասկնան մանաւանդ օտար երկիրներու մէջ խռովութիւններ սերմանել։

Հակառակ արտայայտուեցան նաեւ Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ, Եուկօսլաւիոյ, Ֆինլանտայի եւ Յունաստանի պատուիրակները։

Երէկ կէսօրէն վերջ, Լիտվինօֆ պատասխանեց իր քննադատներուն։

Բոլշեւիկեան դաւ մը Յունաստանի մէջ

«Վրէմէ» թերթը կը հաղորդէ որ հելլէն իշխանութիւնները ձեռք անցուցած են մեծ ծրագիր մը, որմէ կը յայտնուի թէ համայնավարները պատրաստուած էին Ապրիլ 15ին յեղափոխութիւն մը պայթեցնելու։ Երեւան ելած է նոյնպէս, որ սանոնք կապ ունէին Պոլսոյ եւ Վիեննայի սովետական դեսպանատուններուն ու Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան հետ։ Օտար երկրէ մը խոշոր գումարներ ստացած են։ Հաստատուած է որ յոյն համայնավարները կապ ունէին նաեւ պուլկար համայնավարներուն հետ։ Այս յայտնութեան հետեւանքով, Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ ձերբակալուած են 160 յայտնի համայնավարներ։ Բանւորները կը սպառնան գործադուլ յայտարարել։

Նոր ձերբակալութիւններ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի գերման դեսպան կոմս ֆոն Պրոքտորֆ Ռանցաու նոր դիմում մը եւս կատարեց Չիչէրինի մօտ, դուսաքանութիւններ ստանալու համար Դոնէցի մէջ ձերբակալուած գերման ճարտարագէտներու ձերբակալման պատճառներուն վրայ։ Արտաքին գործավարը մերժած է դարձեալ բացորոշ բան մը ըսել։

«Ռապոչայա Կազէթա»յի համաձայն, գլխաւոր ամբաստանեալներէն երեքը խոստովանած են թէ բազմաթիւ հանքահորեր սիստեմատիկ կերպով ողողուած կամ ուժանակով քանդուած են։ Միւս կողմէ Դոնէցի շրջանին մէջ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած ըլլալու լուրը իրական խուճապ առաջ բերած է։ Բոլոր օտար ընկերութիւնները, որոնք շահագրգռուած են այդ շրջանին մէջ, հեռագրական հրահանգներ ղրկած են իրենց ներկայացուցիչներուն։ Իբրեւ հակայեղափոխական արարքներ կատարող ձերբակալուածներու թիւը քանի մը հարիւրի կը հասնի։ Խարքովի, Վորոնէժի եւ Օտեսայի մէջ բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարուած են։ Օտար թերթերու թղթակիցները խիստ հսկողութեան ենթարկուած են։

Միւս կողմէ գերման իշխանութիւնները իբրեւ լրտես ձերբակալած են Մէյէր անուն ռուս քիմիագէտ մը, որ կ'աշխատէր Պէրնպուրկի գերման քիմիական աշխատանոցներուն մէջ։ Մէյէր ձերբակալուեցաւ այն պահուն, երբ բազմաթիւ քիմիական նիւթերու պատրաստութեան գաղտնիքները պիտի հաղորդէր խորհրդային կառավարութեան։

Շթրէզէման Ռայխսթակի արտաքին յանձնաժողովին առջեւ պարզեց գերման ճարտարագէտներու ձերբակալութեան առթիւ ստեղծուած իրաւական կացութիւնը։ Ըսաւ թէ ըստ Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ կնքուած համաձայնութեան, Խարքովի գերման հիւպատոսին պէտք էր լուր տրուէր նախապէս եւ ամբաստանեալները իրաւունք ունենային պաշտպաններ նշանակելու։

Փոթորիկ ամէն կողմ

Գարնանամուտին հետ՝ օդը յանկարծակի փոփոխութիւն կրեց եւ ձմեռը անակնկալ վերադարձ մը ունեցաւ։ Ամէն կողմէ փոթորիկի եւ բուք-բորանի լուրեր կը հասնին։

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ ութ օրէ ի վեր սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ եւ նաւարկութիւնը գրեթէ անկարելի դարձած է ցամաքային ջուրերուն մէջ։ Ասկէ զատ դարձեալ ձիւնի փոթորիկ սկսած է։

Առջի օր ձիւնած է նաեւ Աթէնքի մէջ։ 1874էն ի վեր այս եղանակին բնաւ չէր ձիւնած Յունաստանի մայրաքաղաքին մէջ։

Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ ալ շատ գէշ վիճակ կը տիրէ։ Մօնփէլիէի շրջանին մէջ քանի մը օրէ ի վեր առատ անձրեւ կը տեղայ։ Առջի գիշեր կարկուտով խառն հեղաղանման անձրեւ եկաւ։ Օրպ եւ Էրօ գետերը այնքան ուռած են, որ շատ չանցած պիտի յորդին։

Արեւելեան Պիրենեաններու մէջ ալ սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ եւ յորդառատ կ'անձրեւէ։ Ամբողջ եզերքին վրայ ծովը կատղած է։ Բրիտանիոյ հարաւակողմը նոյնպէս կացութիւնը շատ գէշ է։ Իտալիայէն հասած լուրերու համաձայն, հոն ալ օդը յանկարծակի փոփոխութիւն կրած է։ Թորինոյի եւ Միլանոյի մէջ սկսած է ձիւնել։

Զօրավար Աղա Պետրոս անմեղ

Գրած էինք թէ Թուլուզի մէջ ձերբակալուած է Ասորիներու վերջին հրամանատար զօրավար Աղա Պետրոս Էլլօֆ, իբրեւ դրդիչ Ասորի Էվասի կառատան այրուելուն։ Բուն ամբաստանեալները՝ ասորի Եոնան եւ Պետիօ ի վերջոյ խոստովանեցան թէ գիրենք դրդողն էր ո՛չ թէ Աղա Պետրոս, այլ Եուան Սալիֆա անուն ասորի քահանայ մը։ Աղա Պետրոս իր կարգին կ'ամբաստանէր այս քահանան, որ ժամանակին Մուսուլի մէջ պաշտօնապէս փիլոնազուրկ եղած էր Սարգին արքեպիսկոպոսին հրամանով, որովհետեւ Եուան իր ծխականներէն մէկուն կինը առեւանգած էր։ Աղա Պետրոս հարցաքննիչ դատաւորին եւ քահանային առջեւ ըրաւ այս պատմութիւնը, աւելցնելով որ իբրեւ պատիժ, հրապարակաւ ածիլած էին քահանային մօրուքը եւ երեսը մուր ու ձէթ քսած էին։

Այս քահանան ուրիշ շատ մը առաւ-փախաւութիւններ ալ ըրած է։ Խոստովանեցաւ որ օր մը զօրավարին անունով եկած ապահովագրեալ նամակ մը ստորագրելով առած եւ պարունակութիւնը իւրացուցած էր։ Քահանային հետ դէմ առ դէմ բերուեցան Եուան, Պետիօ եւ Ստեփան Սիմոն անուն 18 տարեկան պատանի մը, որոնք բոլորն ալ յայտնեցին թէ քահանան դրդած էր զիրենք կրակի տալ Էվասի կառատունը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Այսօր Ուրբաթ գիշեր ժամը ճիշտ 8.30ին
130 Պուլվառ Սէն ժէրմէն, Քաֆէ լա Փըթիթ Սուըս, մէթրօ Օտէօն

Նիւթ՝ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

Դասախօս՝ Ընկ. ՌՈՒԲԷՆ.— Հրայր, Գէորգ Չաւուշ, Սպարապետ Մակար։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Եր. գիշեր ժամը 8.30ին, Բիւ Շափ Գոն Թէատրի մէջ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Երջ. կոմիտէի
եւ ղեկավարութեամբ Ընկ. Մ. Մարութեանի

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ եւ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Գիները սովորական։ Դիմել Օթէլ Դամաս, Ընկ. Նշան Կակոսեանի

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ռուս համալսարանի միութեան կողմէ
Այս կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, Salle Gaveau, 45 Rue du la Bôetie

կը դասախօսէ՝ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Ռուսերէն լեզուով. Հայաստանի եւ Վրաստանի տնտեսական եւ աշխարհագրական նիւթերու մասին։

Մոգական լապտերով ցոյց կը տրուին 50ի չափ պանծալի նկարներ։ Դասախօսութենէն վերջ concert. Օր. Աղաբաբեան եւ Իշխանուհի Վաչնաձէ կ'երգեն հայերէն եւ վրացերէն երգեր։

ՄՈՒՏՔ 4 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱ-ՕՓԷՐԷԹ ԽՈՒՄԲԸ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, (կը վերջանայ ժամը 11.30ին) Conservatoire Renée Maubelի մէջ, 10 Rue de l'Orient, մէթրօ Blanche

կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻԲ

Գ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ կը խօսի հայ աշուղներու մասին։ Թառիստ Սրգար կը ղեկավարէ հինգ հոգինոց նուագախումբ մը։

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Պատանեկան միութեան ժողովը այս Կիրակի ժամը 1ին, Պատ. միութեան դրասենեակը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Պէլվիլի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Երեքշաբթի ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ։

Նիւթ՝ Ի՞նչ է անկախութիւնը, ինչո՞ւ կ'ուզենք անկախ ըլլալ և միացեալ ու անկախ Հայաստան։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, 72 Rue Etienne Dolet. Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Քանի Կայծակ ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 1.30ին, Քանի մեր կեդրոնը, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

ՈՒԿՐԱՅՆԱՅԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ.— Ուկրայնացի բանաստեղծ Տարաս Շէվչէնկոյի յիշատակին, 31 Մարտ Շաբաթ գիշեր, ժամը 8.30ին, երիտասարդ քրիստոնեաներու միութեան սրահին մէջ (14, Rue de Trévise), տեղի պիտի ունենայ մեծ համերգ մը, մասնակցութեամբ Ուկրայնական երկսեռ երգչախումբի։ Մուտքը 5 ֆր. եւ աւելի

Հ. Մ. Ը. Մ. Շավիլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 8ին, 19 Rue Mondon, Place Nationale, Billancourt։ Կարեւոր օրակարգ, բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Վաղը Կիրակի, Ֆլորիայի մէջ ժամը 9—10, քաղաքական անտեսութիւն (Ա. Խոնդկարեան)։

Ժամը 10—11՝ հայոց նորագոյն պատմութիւն (Ս. Վրացեան)։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

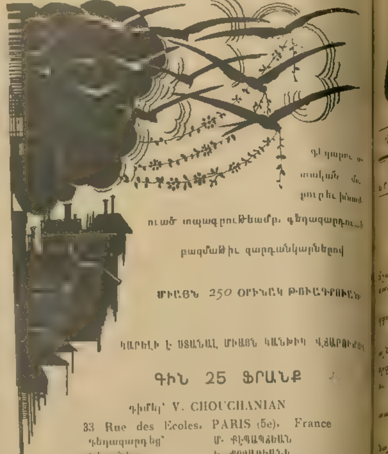
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s/Boisի մասնաճիւղին կողմէ։

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9.30ին Քազինօ տիւ Ռէնսիի սրահը։ (Ռէնսիի կայարանին ճիշտ դիմացը)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

MOS OՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 200bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 24 ՄԱՐՏ 1928

24 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 604 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

Ո՛Չ, ՍՈՒՏ ԽԵՆԴԵՐ, Ո՛Չ

Երբ կ՚ըսենք թէ Յորի համբերութիւն պէտք է, տարրական ճշմարտութիւններ հասկցնելու համար մեր անարժան հակառակորդներուն, շատեր կը զարմանան։

Անցեալ օր, առիթ ունեցանք վերլուծելու «Պայքար»ի մէկ յօդուածի բովանդակութիւնը։

Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը, արտատպելով այն լուրը թէ «Հայաստանի բանտարկեալները յեղափոխական երգեր կ՚երգէին», կը կը հետեւցնէր թէ... սուտ են բռնութեան ու հալածանքի, Չեկայի սարսափի եւ նման պատմութիւնները։

Այսօր ստիպուած ենք նոյն ձեւով հանրութեան դատաստանին յանձնել ուրիշ ռամկավար հրաշալիք մը։

Երկար խմբագրականի մը մէջ, Եգիպտոսի «Արեւ»ը կը ջանայ պաշտպանել ու չքմեղացնել Բարեգործականը, եւ անոր հետ իրենց կուսակցութիւնը։

Բիչ անդին պիտի կարդաք ընդարձակ եւ միակտուր հատուած մը։

Աւելցնենք նաեւ խորագիրն ու յառաջաբանը.

Յարձակում Բարեգործականի վրայ» (խորագիր).— «Ազդարար «Յառաջ»էն սկսեալ, —բալիզէ՚ն ուր կը գտնուին կուսակցութեան պետերը— եւ բոլոր դաշնակցական թերթերը նոյն եւ հիմա, յարձակի՛ Բարեգործականի վրայ։ Ասով է որ Դաշնակցութիւնը կը յուսայ ծածկագրել ազգին առջեւ իր ենթարկուած բարոյական տխուր վիճակին» եւայլն։

Հասկնալի է։ Հրամա՛ն արձակուեր է Փարիզէն, եւ բոլոր դաշնակցական թերթերը կը հետեւին ազդանշանին։

Գիտէինք որ ռամկավարները վարպետ են քսութեան արհեստին մէջ։ Այս ալ՝ աւելորդ ապացոյց մը։

Բայց, դժուա՛ր էր երեւակայել, թէ գրագէտ-բանաստեղծի մը վարած թերթը կրնայ այսքան ստորնանալ, տակաւին երէկ պատահած դէպքեր խեղաթիւրելու, և իր ուզած եղանակով մեկնելու համար։

Բացատրենք.— «Յառաջ»ը վերջերս Բարեգործականի դէմ ոչ մին քննադատութիւններ հրատարակել սկսաւ ինքնաբերաբար, առանց ո՛ր եւ է հրամանի կամ որոշումի։ Պարզապէս՝ հիմնուելով զանազան իրողութեանց վրայ։ Հետեւելով իրենց անոր գործունէութեան, տեղեկագիրներուն եւ հաշիւներուն, բննելով «ժողովրդականացման» եւ «վերակազմութեան» վերջին փորձերը։ Ակնարկ մը նետելով Փարիզի կեդրոնական գրասենեակին եւ պաշտօնէութեան որակին, քանակին, քաղաքական դաւանանքին եւ սահմանուած թոշակներուն վրայ։

Յետոյ, հրապարակային հարցումներ ուղղեց, որոշ ամբաստանութեամբ։

Անկէ առաջ ալ, յաճախ գրած է Բարեգործականով, ինչպէս հանրային կեանքի բոլոր արտայայտութիւններով։

Դաշնակցական խմբագիրը ամէն բանէ առաջ խիղճ ունի, աչք եւ տեսակէտ։

Եւ ճիշդ ասոր համար, միւս դաշնակցական թերթերը պէտք չունէին Փարիզի կամ «Յառաջ»ի ազդանշանին սպասելու։

Բարեգործականը, մանաւանդ իր «վերակազմութենէն» ի վեր, իր դեկրյցներն ու ծանուցումները կը ղրկէ աշխարհի բոլոր հայերէն թերթերուն։ «Արեւ» սուտ կը խօսի, գրելով թէ «չի կ՚ընար իր ծանուցումները ղրկել դաշնակցական թերթերուն»։

Ինչ որ հաղորդեր է Բարեգործականը մինչեւ մեր վերջին հրապարակային հարցումը, հրատարակուած է «Յառաջ»ի մէջ։ Եւ մինչեւ այսօր կը հրատարակուի բոլոր Դաշնակցական թերթերուն մէջ։

Պարզ է որ Բարեգործականը պէտք ունի նա՛եւ, բայց մանաւանդ Դաշնակցական թերթերուն, որոնք աւելի շատ են, աւելի ժողովրդական եւ աւելի ուժով։

Բայց Դաշնակցական թերթը միեւնոյն ատեն կ՚արտայայտուի։ Կը քննէ ու կը վերլուծէ։ Կը քննադատէ կամ կը գնահատէ։

Ան պաշտօն չունի «լոբէնաշուրթն փառաբանութիւն» ժառուցանելու։ Եւ եթէ «Արեւ» պարկեշտ ըլլար, պիտի տեսնէր որ զանազան պարագաներու Դաշնակցական թերթերը անպատճառ միեւնոյն բանը չէ որ կ՚ըսեն Բարեգործականի մեր կամ դէմ։

Այո, կայ ընդհանուր տեսակէտ մը, – Բարեգործականը ջոջ է ազնուապետական է։ Բաշուած է փոքսկրէ աշտարակի մը մէջ։ Ենթարկուած է քաղաքական հոսանքի մը՝ ռամկավար խմբակցութեան, կամ դայն ենթարկած է իրեն։ Գործերը կը կատարէ տնավարի։ Հարազատ կապ չունի բուն ժողովուրդին հետ։ Ինքզինքը վերածեր է սեղանաւորական հաստատութեան, ... Ստեղծած է sinécure պաշտօններ։ Անհերելի մսխումներ կը կատարէ ամուլ գործերու համար, եւ կ՚անտեսէ կենսական պահանջներ, եւայլն։

Այս բոլորը՝ հասարակ ճշմարտութիւններ են ոչ միայն Դաշնակցականներուն, այլ եւ չէզոքներու, մինչեւ անգամ Բարեգործականի շատ մը անդամներուն համար։

Ռամկավարները եւ Բարեգործականի վարիչները, որոնք մէկ աղբիւրէ կը խմեն, փրփուր կը թափեն, երբ կը մատնանշենք այս իրողութիւնները։

Սուտ խենդ կը ձեւանան եւ վանքին հաւերը՝ կ՚ուտեն։

Նորէն վկայ՝ «Արեւ»ը.

... «Բարեգործականը մեր թերթերուն ՝վճարած է իր ծանուցումներուն մէկ մասը միայն»։

... «Ան պէտք ունեցած է, նաեւ, միայն եւ առժամեայ հանգամանքով վճարել աշխատակցութեանը մեր քանի մը սակաւաթիւ ընկերներուն»։

Բարի վայելում։ Բայց թող այդքան պարզամիտ չերեւան։ Վաղը կ՚ըսենք թէ «բանը ինչո՛ւմն է»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՑԷՔ. ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՑԷՔ

Հետեւեալ հատուածը կ՚արտատպենք Եգիպտոսի «Արեւ»ի Մարտ 13ի խմբագրականէն.

— «Թանի որ այսքանը բոլինք, ըսե՛նք եւ աւելին՝ մեր կուսակցութեան Բարեգործականի հանդէպ ունեցած դիրքին մասին։ Մենք անոր ամ տուած ենք եւ կուտանք՝ հակառակ, շատ անգամ, մեր կուսակցական օգտին։ Ժողովուրդի այն ողջամիտ եւ չափաւոր տարրը որուն գործօն աջակցութեանը պէտք ունինք մեր կազմակերպութիւնը զօրացնելու համար, նոյնն է որուն կը դիմէ նաեւ Բարեգործականը՝ անդամագրելու եւ անկէ իր նիւթական ուժին մէկ կարեւոր մասը քաղելու համար։ Արդ, շատեր որ այդ տարրին կը պատկանին, աւելի դիւրաւ կը համոզուին բարեգործական միութեան մը քան թէ քաղաքական կուսակցութեան մը յատկացնելու իրենց թէ՛ բարոյական եւ թէ նիւթական օժանդակութիւնը։ Այդ պարագան գիտնալով հանդերձ, մեր թերթերն ու մեր ընկերները շարունակ աջակցած են Հ. Բ. Ը. Մ.ին, որովհետեւ մեր կուսակցութիւնը ազգին համար օգտակար գտած է անոր գոյութիւնն ու գործունէութիւնը։ Եթէ ոմանք ըսեն թէ Հ. Բ. Ը. Մ.ը ի փոխարէն օգնած է մեր կուսակցութեան, կրնանք պատասխանել, առանց դոյզն հերքումի մը վախը ունենալու, թէ ատոր հակառակը ճիշդ է։ Բարեգործականը մեր թերթերուն վճարած է իր ծանուցումներուն փոխարժէքին մէկ մասը միայն, ինչպէս կը վճարէ իր գործը գնահատող ուրիշ չէզոք թերթերու, որովհետեւ պէտք ունի անոնց եւ չի կրնար իր ծանուցումները տալ դաշնակցական թերթերուն որոնք իր կազմութեան առաջին օրէն սկսեալ իրեն դէմ կռիւ մղած, զինք քանդել փորձած են։ Ան պէտք ունեցած է, նաեւ, միայն եւ առժամեայ հանգամանքով վճարել աշխատակցութեանը մեր քանի մը սակաւաթիւ ընկերներուն։ Իր գգուշաւորութեանը մէջ՝ կ՚ուզէր որ իր պաշտօնեաներն ու գործիչները կուսակցական չէզոք կամ դադրէին, իր գործէն դուրս ալ, կուսակցութեան մէջ երեւալէ, բայց ասիկա կարելի չէ եղած միշտ ու ինք է, որ՝ մեր մէջ գտնելով իրեն համակիր եւ միեւնոյն ատեն կազմակերպական գործի յարմար՝ իր պէտք ունեցած անձերէն մէկ քանին, զանոնք հրաւիրած է իրեն ծառայելու։ Անկէ՝ եթէ ոմանք անհատապէս վարձատրուած են իրենց աշխատանքին համար, կուսակցութիւնը վնասուած է սակայն, բա՛ն մը որու պատճառաւ ան փոխած չէ իր վերաբերումը, իր ուղղութիւնը Բարեգործականի հանդէպ։»

Յառաջ.— կարդալ այսօրուան խմբագրականը։

4 ՄԵԴՐ ՁԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարտ ամսուն սկիզբը այնքան առատ ձիւն տեղաց Հայաստանի մէջ, որ ամէն կողմ խզուեցան հաղորդակցութիւնները։ Ալեքսանդրապոլէն Թիֆլիս ճամբուն վրայ ձիւնը կը հասնի 4 մեդրի։ Ենանդագին կ՚աշխատին մաքրել ճամբաները, հաղորդակցութեանց վերսկսման համար։ 1500 հոգի կ՚աշխատին Ալեքսանդրապոլի երկաթուղագիծին վրայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտիստանի շարժումները

Ագէրի Թիւրքի վերջին թիւին մէջ կը կարդանք (15 Մարտ).— Պարսկաստանի թերթերը մանրամասն տեղեկութիւններ կը հաղորդեն շարժումներուն մասին հանրածանօթ Սմկոյի, որ պարսկական Քիւրտիստանի մէջ քանիցս զինեալ ապստամբութիւն առաջ բերած է եւ բաւական ատեն զբաղեցուցած է պարսիկ կառավարութիւնը։ Ցիշեալը վերջերս ալ Միջագետքէն հարաւային Քիւրտիստան անցնելով, նոր շարժումներ կը պատրաստէ պարսիկ կառավարութեան դէմ։

Կը վախցուի որ Սմկօ միանայ ծանօթ Շէյխ Մահմուտի հետ։ Եթէ Սմկօ եւ Շէյխ Մահմուտ միանան, կառավարութիւնը դարձեալ լուրջ վտանգի մը առջեւ պիտի գտնուի։

Լուրեր Պարսկաստանէն

Գրած էինք թէ պարսիկ կառավարութիւնը որոշած է ուսանողներ ղրկել Ամերիկայի համալսարանները։ Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, պարսիկ դահլիճը օրինագիծ մը ներկայացուցած է Մէջլիսին՝ ամէն տարի հարիւր ուսանող ղրկելու համար Եւրոպա։ Այս պետական ուսանողներուն իբրեւ թոշակ մասնաւոր գումար մը պիտի յատկացուի ելմտացոյցին մէջ։ Ելմտական նախարարութիւնը այս առթիւ կազմած է ծրագիր մը, որ Մէջլիսի վաւերացման պիտի ենթարկուի։

∴ Պարսիկ բանակի ընդհանուր սպայակոյտի նախագահ կարգուած է Խան Նախիջեւան՝ հրաժարեալ Սէրթիպ Հապիպուլլահի տեղ։

∴ Մէջլիսի նոր ընտրութեանց համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Բոլոր կուսակցութիւնները ընտրական պրոպագանդի սկսած են։

∴ Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը դահլիճին կողմէ վաւերացուելով Մէջլիսին ներկայացուած է։ Այժմ բանակցութիւններ կը կատարուին Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի միջեւ անթելով հաղորդակցութիւն հաստատելու համար։

∴ Վերջերս մեծ թիւով պարսկահպատակներ սկսած են Միջագետքէն Պարսկաստան գաղթել։ Այս գաղթականները հարաւային Պարսկաստանի մէջ խեղճ վիճակի ենթարկուած ըլլալով, Մէջլիսը որոշած է 20.000 թումանի նիւթական աջակցութիւն մը ընել անոնց։

Սպանիա ետ կ՚առնէ իր հրաժարականը

Կը յիշուի թէ 1926ին Ժընեւի մէջ կատաղի աթոռամարտ կը մղուէր՝ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ մնայուն աթոռ մը ունենալու համար։ Այդ բացառիկ իրաւունքը մերժուած ըլլալով Սպանիոյ, այս վերջինը քէն բրաւ եւ 1926 Սեպտեմբեր 11ին պաշտօնական գրութեամբ մը յայտնեց թէ մտադիր է հրաժարիլ Ազգերու Դաշնակցութենէն ուստի երկու տարուան օրինական պայմանաժամը լրանալէ վերջ, խաղաղ պիտի քաշուի այդ միջազգային արիսպագոսէն։ Այդ հաշուով յառաջիկայ Սեպտեմբեր 11ին Սպանիա պիտի դադրէր անդամակցելէ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Սակայն մեծերը միջնորդ ինկան, Խորհուրդի վերջին նստաշրջանին հրաւէր ուղղեցին Սպանիոյ, ինչպէս նաեւ միւս սրդողած պետութեան՝ Պրազիլիոյ, որպէսզի կրկին փարախ վերադառնան։

Սպանիական կառավարութիւնը առջի օր ղրկեց իր պատասխանը, ըսելով որ «առանց պայմանի եւ վերապահումի» կ՚ընդունի իրեն ուղղուած հրաւէրը, եւ կը յուսայ որ Ընդհանուր ժողովը այս անգամ պիտի հաճի մնայուն աթոռ մը տալ իրեն։

Լիտվինօֆի պատասխանը

Ժընեւի Զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովը վերջացուց վիճաբանութիւնները բոլշեւիկեան ծանօթ ծրագրի մասին։ Արժանթինի եւ Չիլիի պատուիրակներէն յետոյ, նախագահ Լուտոն խօսքը տուաւ Լիտվինօֆի, որ փափաք յայտնած էր բոլորին մէկ պատասխանել։ Այս հարցի մասին խօսք առնող 19 պատուիրակներէն 18ը, հակառակ արտայայտուած էին, միայն Գերմանիոյ ներկայացուցիչը փորձած էր պաշտպանել խորհրդային տեսակէտը։ Լիտվինօֆ անմիջապէս յարձակողականի անցնելով, ամէնէն աւելի ծանրացաւ Անգլիոյ պատուիրակ լորտ Քըշընտընի ճառին վրայ։

—Խորհրդային միութիւնը, ըսաւ, միշտ խաղաղասէր ձեռնարկներու մէջ առաջապահ եղած է. առաջին անգամ ան է որ դադրեցուց պատերազմի ջարդը եւ առաջինը՝ որ ընդհանուր զինաթափութիւն առաջարկեց Ժընեւի մէջ։ Սակայն հոն նախամեծար համարեցին վիճաբանիլ մասնաւոր սեփականութեան մասին։ Ու տի Խորհրդային Միութիւնը ամէնէն աւելի իրաւունք ունի զինաթափութեան առաջարկներ ներկայացնելու։ Մոսկուայի կառավարութիւնը ո՛չ մէկ ատեն ծածկած է իր զգացումները Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ։ Ու եթէ ընդունած է մասնակցիլ զինաթափութեան խորհրդաժողովին, յանձնառու եղած է յարգել ո՛չ դաշնագիրները միայն, զորս պիտի ստորագրէ ազատօրէն, ինչպէս Մ. Նահանգները։ Լորտ Քըշընտըն խորհրդային պատուիրակութենէն կը պահանջէ ապահովութիւններ տալ յեղափոխական պրոպագանդի մասին։ Քաղաքացիական կռիւի մասին խորհրդային միութեան վերագրուած ամբաստանութիւնը հիմնուած է կեղծ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ...

Անցած օր Մակեդոնացիներուն ի նպաստ հաւաքոյթ մը կար։

Ֆրանսացի, ռուս եւ պուլկար հռետորներ պերճախօս ճառեր արտասանեցին, եւ Մակեդոնացիներու ինքնավարութիւնը ջատագովեցին։ Կեղեքուած ազգերու ասպետակա՛ն Ֆրանսայի, ժողովուրդներու ազատագրութեան, հերոսական մարտնչումներու, յեղափոխական շարժումներու մասին գեղեցիկ եւ յուզիչ խօսքեր արտասանուեցան։

Ճիշտ կրկնութիւնը այն հաւաքոյթներուն, որոնք էր երբեմն տեղի կ՚ունենային հայկական ջարդերու դասական օրերուն, նշանաւոր «հայասէր»ներու մասնակցութեամբ եւ ուր խօսուած ճառերու շունդալից նկարագրութիւններով ամբողջ սերունդներ խաբուեցան։

Մենք այլեւս առինք մեր բաժինը, ու հիմա խելօքցած ենք։

Մակեդոնացիները կը շարունակեն փորձը։ Մաղթենք որ աւելի բախտաւոր ըլլան։

Այս չէ ըսելիքս։ Խօսուած ճառերուն մէջ, բաժնուած թռուցիկներուն մէջ ուշադրութիւնս գրաւեց կէտ մը.

«— Եուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի փնդոզող լուծին տակ ապրող Մակեդոնացիները երանի՛ կուտան անցած օրերուն եւ կը փնտռեն Թուրքերը...

«Մանաւանդ անտանելի վիճակի ենթարկուած են Եուկոսլաւիոյ մէջ ապրողները...։»

Կը զարմանա՞ք։

Սակայն պետութիւններն ալ անհատներու կը նմանին։ Երէկի ծառան երբ այսօր տէր կը դառնայ, երէկի աղքատը երբ այսօր նոր հարուստ կը դառնայ, ա՛լ չափ ու սահման չի դներ իր ամբարտաւանութեան եւ անխղճութեան։

Երէկ բախտակից Մակեդոնացիներուն՝ Թրքական նոյն անարգ լուծին տակ, այսօր պետութիւն, ի՞նչ կ՚ըսեմ, «կայսրութիւն» դարձած Սերպիան (Սերպ-Խրուաթ-Սլովէններու միացումով) անողոք ճալածանքի կ՚ենթարկէ ու կը կեղեքէ Մակեդոնիոյ խե՛ղճ գիւղացիները։

Այն աստիճան՝ որ մարդիկը Թուրքը կը փնտռեն...

Թուրքերը առած մը ունին.

«Դինիէն դարձած քացախը զօրաւոր կ՚ըլլայ»։

Փա՞ստ կ՚ուզէք.— Թրքացած Հայերը.

Յետոյ, նոյնը չէ՞ արդեօք վիճակը մեր Թշուա՛ռ հայրենիքին մէջ, ուր կարմիր-կտուց նոր տէրերը, յաճախ փնտռել կուտան ցարի չինովնիկները...

Եւ սակայն, յեղափոխական սպահակները արթուն կը հսկեն, մինչեւ որ հնչէ արդարութեան ժամը Մակեդոնիոյ, ինչպէս Հայաստանի համար...

ՀՐԱՆՏ

40.000 ԹՈՔԱԽՏԱՒՈՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Թոքախտի դէմ պայքարող ընկերութիւնը» Մարտ 16ին իր տարեկան ժողովը գումարեց «Թիւրք օճաղը»ի սրահին մէջ։ Շէրիֆէտտին պէյ ըսաւ թէ Քաղաքապետութիւնը ժողովուրդէն շատ մը տուրքեր կը գանձէ, բայց ասոնց փոխարէն հիւանդանոցներուն մէջ թոքախտաւորներու համար յարկաբաժին մը չկայ։

Սէրվէր Բեամիլ պէյ յայտնեց թէ այսօր վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ Պոլսոյ մէջ իբր 40.000 թոքախտաւորներ կան։ Առաջարկեց հրաժարիլ զարդարանքի հագուստ - կապուստէ, մետաքս գուլպաներէ եւայլն։

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ
ՔՐՏԱԿԱՆ
ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Դրացի ժողովուրդ մը ունինք, որուն ծանօթ չենք։ Քիւրտերն են անոնք։ Իրենց պատմութիւնն անծանօթ է մեզ, եւ այս ո՛չ միայն անոր համար որ անտարբեր ենք եղած՝ այլ նաեւ այն պատճառով որ ան ցայտուն չէ մեծ յաղթանակներով եւ տարածուն տիրապետութեամբ, որպէսզի պարտաւորուէինք սորվիլ։ Այս կը նշանակէ թէ այն ժողովուրդը՝ որու բանահիւսութեանն է նուիրուած մեր այս յօդուածը, հակառակ իր ռազմունակութեան, նուաճողական տենչեր և աշխարհակալական ցանկութիւններ չունենալու մշտապէս կամեցած է միմիայն ազատ ըլլալ։

Իրենց հոգեւոր այս բնաւորութեան ձեւաւորումին նպաստած են այն լեռները՝ որոնց վրայ կը բնակին անոնք։

Այդ լեռներուն բերումով է որ անոնք չկրցան ընտիր նաւաստիներ ըլլալ, այլ ընտիր հեծելներ։ Ձիւղն ճարպիկ առեւտրականներ՝ այլ ճարպիկ մաքսանենգներ... Նոյն այդ միջավայրին բերումով է որ անոնք այնքան առողջ են, չարքաշ, նահապետական ու բաժան-բաժան։

Իրենց միօրինակ կրօնը՝ միօրինակ շաղախի չէ վերածած այդ ժողովուրդը, գանոնք համախմբելով մէկ նպատակի շուրջ։ Ծեր ցեղի հետ կռուած է շարունակ, համարակ միւթանքի, նուաստացուցիչ վերաբերմունքի մը պատճառով։ Այս կը նշանակէ թէ կրօնական ջիղը թոյլ է արեւելքցի այդ ժողովուրդին մէջ, եւ պատուախնդրութիւնը, հպարտութիւնը, սարկութեան համար ունեցած զզուանքը աւելի ծանր կը կշռէ անոր մօտ։ Ես ո՛չ մէկ կրօնական երգ եմ լսած անոնց մօտ։ Բոլոր իրենց ցեղապետները աշխարհիկ գործերու պետեր են և անոնց նաեւ կրօնական հանգամանքը չպարի պէս է։ Անոնք են ու անզօր այն անձերը՝ որոնք սոսկական կրօնաւորներ են։

Ահա, համառօտ գիծերով, այն ժողովուրդը, որ առանձին առանձին ցեղախումբերով, առանձին առանձին լեռնաշղթաներու մէջ կ՚ապրի, եւ սակայն իրարու կը միանայ իր բանահիւսութեամբ, այն բանահիւսութեամբ, որ այս խաչաձեւուող վերաբերմունքներու եւ գործունէութիւններու մէջ կը հանդիսանայ իբրեւ կիզակէտ, եւ միացման կապերէն ամէնէն աւելի հզօրը։ Ընտիր երգասաց մը միշտ աւելի սիրելի է եւ աւելի ներողամտութեան կ՚արժանանայ՝ քան որ եւ է մէկը. և այդ երգով է որ Քիւրտը կը գտնէ Քիւրտը ու կ՚արժանանայ անոր հետ։

Նստակեաց կեանքը պատճառ կը դառնայ որ հաստատուն տուներ շինուին՝ եւ այսպիսով զարգանայ քար տաշելու արուեստը՝ հասնելով արձանագործութեան եւ ճարտարապետութեան։ Սեփական գիրը պատճառ կը դառնայ որ գրքեր գրուին, եւ այսպիսով զարգանայ գծելու արուեստը, հասնելով նկարչութեան։ Արդ՝ շնորհիւ այն բանին որ Քիւրտերը թափառաշրջիկ են եղած ու առանց սեփական գրի, արուեստի ճիւղերէն մինակ երգն ու ժողովրդական բանահիւսութիւնը կրցած է աճիլ անոնց մօտ։

Իմ կարողութեան սահմաններէն դուրս է ներկայացնել ձեզ անոնց երգը։ Այդ գործին խոշորութիւնը մասնագէտներուն թողլով՝ ձեր ուշադրութեանը պիտի յանձնեմ հետեւեալ սեռերը, որ կան քրտական բանահիւսութեան մէջ։

Ա. Առածներ.— Համեմատութիւնները եւ եզրակացութիւնները ձեզի թողլով, ցոյց կու տամ մէկ-երկու նմոյշներ։ «Ես պինդ ծառ եմ, կը կոտրիմ՝ ու չեմ ծռիր»։ «Հացը հացագործին թող տուր, հոգ չէ, փարձքի համար՝ մէկ հաց ալ աւելի՛ տուր»։ «Կամեւորութիւն մի՛ տար գողգոնացող ամպերու եւ գողգոջացող մարդերու»։ «Քաղցէն կը մեռնի՛ վագրը ու չի՛ ուտեր գիակ, թերմացք»։ «Ձնծաղիկ մը հասցուած անիրաւութիւնը, չի՛ ներուիր ո՛չ մէկ բռնաւորի»։

Բ. Առակներ.— Այնքան բազմ որ, ինչպէս բոլոր ժողովուրդներու մօտ, այս սեռի դերակատարները կենդանիներ են ընդհանրապէս. եւ ինչպէս բոլոր ժողովուրդներու մօտ, անոնց մէջ անկեղծութեան գնահատութիւնը, հաւատարմութեան սէրը, յանդգնութեան փառաբանութիւնը եւ այս կարգի բարոյական արժէքներու քանդակումը կայ։ Բան մը, որ հայելին է այդ ժողովուրդի ներքին պատկերին, որ կարող է հպարտութեամբ ցուցադրել։

Գ. Հանելուկներ.— Ահա մէկ երկու օրինակներ. «Քու մօրդ պէս քեզ կաթ կուտայ, նաեւ հանդերձ՝ ազայի պէս»—«ոչխար»։ «Դաշտը գացի ու զարմացայ, տեսայ գոմէշ՝ այծի կռնակ»—«կոշիկ»։ «Այն ի՞նչ է որ ամառը կը սառի, ձմրան կը հալի»,—«չորթան»։ Համեմատութիւններն ու եզրակացութիւնները ձեզի կը թողում։

Դ. Հէքեաթներ.— Կարող եմ թուել միայն քանի մը հէքեաթներու անունները, օրինակ՝ «Միրզա Մահմուտ», «Սեւ Դէվ», «Մեծ Օձը»։ Այս հէքեաթներու մէջ, ինչպէս շատ ժողովուրդներու, կրտսերներուն է յաղթանակը, կարճակեաց է կեղծիքը, տեւական չէ անարդարութիւնը, եւ երեւակայութենէն դուրս եղած աջակցութիւններ կը ստանայ ազնիւ հերոսը։

Ե. Բանաստեղծութիւններ. — Ասոնց նիւթը կը կազմեն անձնական ապրումները, հերոսային վէպերն ու ուրախութիւնները եւ բնութիւնը։ Բոլոր բանաստեղծութիւնները միաժամանակ երգ են եւ անոնց տաղաչափութիւնը պատշաճեցուած է եղանակին։ Ինչպէս քիչ յետոյ պիտի տեսնենք, անոնք հարուստ են նմանաբանութիւններով, մտածումի ճկունութեամբ, զգացումի խորութեամբ եւ վարպետական պարզութեամբ։

Զ. Պօէմաներ.— Ապագայ խուզարկուներու ուշադրութեանը կը յանձնեմ հետեւեալները. «Սօֆի Բրահիմ», «Մուսօ», «Փայեալի Փաշա», «Գեաուր-Քօլըկ» եւ «Զին ու Մամ»։ Առանձին օրուան նիւթ է ցուցադրումը ասոնց բովանդակութեան եւ այն արժէքին՝ որ անոնք կը պարունակեն։ Սակայն, ի միջի այլոց, կ՚ուզեմ ձեզ յայտնել որ «Զին ու Մամ»ի բովանդակութիւնը շատ ու շատ նման է «Օթելլօ»յին եւ այնտեղ ալ կայ նենգաւոր անուն մը՝ Բաքօ, որ նոյնպէս զգացուած թաշկինակով մը, եղերական վախճան մը կը ստեղծէ։ Այս բոլոր Պօէմաները փոքր յարմարեցումներով կարելի է օպերաներու վերածել եւ բեմադրել ամէն տեղ, ո՛չ միայն առանց ամչնալու, այլ եւ հպարտութեամբ։

Է. Պարերգներ.— Ասոնց եղանակները չափազանց զանազան չափազանց արագութեան երթալու յարմարութեամբն են օժտուած։ Եւ ընդհանրապէս քրտական պարերու մէկ խոշոր մասը կը վերջանայ այն ատեն միայն, երբ այլեւս շարունակելու համար անկարելի դարձած արագութեան մը հասեր է։ Այս կարգի երգերուն նիւթ կը կազմեն սիրահարութիւններ, կռիւներ, առտնին վէճեր, եւ այնքան բազմազան են, որ երբեմն կը վերածուին տեսակ մը ներկայացումի, ոչ միայն բառերու եւ եղանակի, այլ եւ շարժումներու միջոցով կը տրուին զրուցագներ կեանքի զանազան երեւոյթներու, օրինակ մարդու եւ կնոջ սէրը, վէճերը, տերոջ և ծառայի յարաբերութիւնները և նոյն իսկ «կռուկներու չուն»։

Վերոյիշեալ բոլոր սեռերուն մէջ լաւ տեղի եւ լաւ յարմարութեան, մոռցուած չէ երգիծանքի օգտագործումը։

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

(վերջը՝ յաջորդով)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ
ՆԱՒԹԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

I.— ՀԱՐԱՒ. ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Պարսկաստանի նաւթահանքերի առաջին հետախոյզ-նախակարապետը եղել է անգլիացի դրամատէր Ուիլիըմ Նոքս դ՚Արսի։

Նա էր, որ ՚ուրիշ հետազօտութիւններից յետոյ 1901 թուին պարսից կառավարութիւնից մենաշնորհ ստացաւ շահագործելու հարաւային Պարսկաստանի նաւթադաշտերը։ Հինգ տարուայ ընթացքում, նաւթային աղբիւրները գտնելու իր սխրանքամտիկ աշխատանքների համար, նա ծախսեց իր սեփական միջոցներից աւելի քան 300,000 ստերլին։ Բայց դրա փոխարէն նրան յաջողւեց երեւան հանել նաւթային հարստութիւնների անսպառ աղբիւրներ։ Իր գտած առաջին աղբիւրը եղաւ Խանէգինի մերձակայքում։ Սակայն սա ունէր այն անյարմարութիւնը, որ առեւտրական, հաղորդակցութեան բանուկ կենտրոններից հեռու էր գտնւում։

Այս առաջին գիւտը անմիջապէս գրաւեց նաւթի հակաների ուշադրութիւնը, ամէն կողմից սկսան հրապուրիչ առաջարկներ տեղալ դ՚Արսիի գլխին։ Հայրենասէր Անգլիացին կարողացաւ դիմադրել փորձութեան։ Բայց շատ ծանր էր մէկ մարդու ուսերի համար այն ահագին նիւթական միջոցների բեռը, որ պահանջւում էր նման հսկայական ձեռնարկը առաջ տանելու համար։ Ուստի նա, ապահովելով Լորտ Սթրաթքոնի աջակցութիւնը, ձեռք բերեց «Burmah Oil Cy» կարող ընկերութեան համագործակցութիւնը։ Այս ընկերութիւնն ունէր 7,000,000 ստերլին հիմնադրամ։

1908 թուին Մոհամմերայից (Պարսից ծոցից) 145 կիլոմետր դէպի հիւսիս գտնւեց մի այլ աւելի հարուստ նաւթաղբիւր։ 1909 թուին կազմւեց «Anglo Persian Oil Cy» հռչակաւոր ընկերութիւնը 1,200,000 ստ. հիմնադրամով։ Այս ընկերութիւնն իր մէջ ընդունեց եւ «Bakhtiari Oil Cy»ն, իսկ Persian բառը պարզապէս Պարսիկների ազգային ինքնասիրութիւնը շոյելու համար էր։ Այս ընկերութեան կազմութիւնը անգլիական մամուլի որոշ խմբակցութիւնների կողմից ընդունւեց արհամարհանքով, իբրեւ մի առեւտրական գործ, որ շահդիտական բնաւորութիւն ունենալուց բացի ապագայ էլ չունէր։

1909ից մինչեւ 1913 «Անգլօ-Պըրժըն»ը կատարեց հսկայական շինարար աշխատանք, նախ՝ կառուցանելով մի նաւթախողովակ 260 կիլոմետր երկայնութեամբ եւ 10 մատնաչափ լայնութեամբ 2 մատնաչափ աւելի լայն քան Բագու-Բաթում խողովակը), որ նաւթային աղբիւրները միացնում էր Պարսից ծոցի - Արաստանի հետ, Կարուն գետը Շատ-էլ-Արաբի հետ։ Արաստանում կառուցեցին զտարաններ եւ տարբալումարաններ։

Քանի գնում՝ ձեռնարկը խոշոր ծաւալ էր ընդունում, մինչդեռ ընկերութեան ունեցած նիւթական միջոցները բաւական նիհար էին։ Այս անգամ դ՚Արսին Անգլօ-Պըրժընի նախագահ Շ. Գրէնվայի հետ սկսեց միջոցներ խորհել անգլիական կառավարութեան օժանդակութիւնն ու մասնակցութիւնն ապահովելու մասին։ Այս խնդրում մեծ դեր կատարեցին Լորտ Ֆիշըր, Լայտ Ճորճ եւ մանաւանդ ծովային նախարար Չըրչիլ։ Ըմբռնելով նաւթի հսկայ անփոխարինելի դերը ծովային արնպիսի մի պետութեան համար, ինչպիսին Անգլիան է, Չըրչիլ չխնայեց ոչ մի ջանք երեւան հանելու անգլիական կառավարական մասնակցութեան խնդիրը։ Անգլիական կառավարութիւնը գործի մէջ դրեց 2,200,000 ստերլին եւ այսպիսով դարձաւ ընկերութեան բաժնետամսերի մեծագոյն մասի տէրը։

Հսկայական դրամագլուխը, տարիների աշխատանքը եւ մանաւանդ համաշխարհային պատերազմը եկան մեծապէս զարկ տալու հարաւային նաւթադաշտերի շահագործման։ Եւ ահա այսօր Անգլօ-Պըրժընի հարաւային Պարսկաստանի նաւթադաշտերի մենաշնորհի տարածութիւնն հասնում է 800,000 քառակուսի կիլոմետրի։ Այսինքն ամբողջ Պարսկաստանի տարածութեան կէսից աւելին։

Նաւթային մի խոշոր երակ երկրի կրծքում, հարաւ արեւելքից ձգւում է դէպի հիւսիս-արեւմուտք, սկսելով Ֆարս նահանգից մինչեւ պարսկական սահմանը — Զոհաբի շրջանը, որտեղից շարունակւում է դէպի Միջագետքը և գնում հասնում Մուսուլ։ Այդ երակի երկարութիւնն է մօտ 1200 կիլոմետր, որից մօտ 800 կիլոմետրը՝ Պարսկաստանում։

Այդ տարածութեան վրայ նաւթաղբիւրների նշաններ են գտնուած հետեւեալ վայրերում. Ֆարսում՝ Բէհբէհան, Նասէգան, Թէնգ-ի-Տոզաք, Դարաբ եւ Ղաբուն։ Պիգիւոլի եւ Շուշտերի շրջանում, ուր գործում է Անգլօ-Պըրժընը, Տոպ-է-Գազաք, Աբ-է Դիզ, Կալիան-Կուպ, Բիրաք, Դէբաբան, Փուշտ-ը-Կուհ, Կասրը-Շիրինի մօտ՝ Բենտ-ի Շիրինում եւայլն։ Նոյն երկարութեամբ՝ Միջագետքի սահմանի մօտ հետեւեալ վայրերում՝ Նասրիէ, Մէնտալի, Կիփրիկալա-ի-Նաֆթ, Թուզ-Խուրմաթի, Գիլ, Բարա-Գիւռ-Գիւռ, Քերկուկ, Նիմրոթ, Էլ-Գույարա, Համման-Ալի։

Այս ընդարձակ դաշտերի նաւթային պաշարը մասնագէտները հաշւում են 5,820 միլիոն տակառ, Պարսկաստանին զանելով նաւթային աշխարհում երրորդ տեղը։

Մենաշնորհի հսկայական տարածութիւններից շահագործւում է ընդամէնը 50 քառ. կիլոմետր Մէյտան-ի-Նաֆթուն կոչուած շրջանում։ Մինչեւ հիմա փորուած հորերից ո՛չ մէկը ապարդիւն չի անցել։ Նաւթը գերազանց է իր որակով։ Արտադրւում է մեծ մասամբ էսանս, ճրագի եւ մեքենաներ իւղելու նաւթ։ Նաւթի թէնամին՝ ջուրը բացակայում է միանգամայն։

Գնալով արտադրութիւնն ուժեղանում է, սակայն երկու գլխաւոր պատճառներ կան, որոնք արգելք են հանդիսանում ցանկացած չափով շահագործելու. ա) նաւթախողովակը միայն տարեկան 5 միլիոն տոնօ հոսեցնելու կարողութիւն ունի. բ) հաղորդակցութեան ճամբաների չգոյութիւնը։

Մօտաւոր գաղափար տալու համար թէ ո՛րքան հարուստ է այդ երկիրը նաւթով, ասենք, որ մէկ նաւթահոր մինչեւ այժմ տուել է 6,000,000 տոնօ, իսկ մի ուրիշը օրական 18,000 տակառ նաւթ է ժայթքում, այսինքն տարեկան շուրջ 1,000,000 տոնօ։ Այս է պատճառը, որ Անգլօ-Պըրժընը յաճախ կոչւում են «մէկ նաւթահոր ունեցող ընկերութիւն»։

Այժմ տեսնենք թէ իր շահագործման օրից որքա՞ն նաւթ է արտադրել հարաւային Պարսկաստանը.—

	Տոնօ
1912 13	82,629
1913—14	279,831
1914—15	384,489
1915—16	459,569
1916—17	658,657
1917—18	917,721
1918—19	1,106,414
1919—20	1,385,301
1920 -21	1,768,656
1921 -22	2,358,741
1922—23	2,941,081
1923—24	3,714,216
1925	4,952,143
1926	5,000,000
Գումար՝	26,009,448

Լոււ ընկերութեան նախագահ Գրէնվայի յայտարարութեան, կարող են նաւթային արտադրութիւնը ցանկացած ժամանակ բարձրացնել տարեկան 10 միլիոն տոնոյի, բայց վերեւ յիշած պատճառներն արգելք են հանդիսանում։

Թէ եւրոպական դրամագլուխը ո՛րքան շահագործում է Արեւելքը՝ այդ երեւում է Պարսկաստանի օրինակից, որ, տէր լինելով հանդերձ բնական այդ ահռելի հարստութիւններին՝ ուրիշներից է նաւթ գնում (օրինակ Ռուսաստանից), եւ 18 առ հարիւր միայն բաժին ունի զուտ եկամուտից։ Մնացածը մտնում է գիշատիչ Անգլիոյ գրպանը։

Այսպէս՝ Պարսկաստանը հինգ տարիներում ստացել է՝

	Ստերլին
1920—21	585,289
1921 22	583,961
1922—23	466,231
1923—24	328,523
1924 25	728,778

Համաշխարհային նաւթային արտադրութեան մէջ առաջին տեղը բռնում է Միացեալ Նահանգները, Երրորդ՝ Մեքսիկան, Երրորդ՝ Ռուսաստանը, որի հետ այժմ մրցում է Պարսկաստանը։ Վերջինս արտադրութեամբ թէեւ առ այժմ յետ է Ռուսիայից, բայց իր նաւթային պաշարով նրան գերազանցում է։ Պարսկաստանը գտնւում է իր զարգացման առաջին շրջանում, եւ, թերեւս հեռու չէ այն օրը, երբ նա կը բռնի Բ. տեղը, որովհետեւ թէ՛ Միացեալ Նահանգների, թէ՛ Մեքսիկայի եւ թէ՛ Ռուսիոյ նաւթային պաշարը գնալով սպառւում է, մինչդեռ հիւսիսային Պարսկաստանի նաւթահանքերը դեռ եւս չեն շահագործւում։

Երկրորդ յօդուածով մենք համեմատականը պիտի անենք Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի նաւթային արտադրութեան եւ հարստութիւնների։

ԱՆԴՐԷ

(*) Այս յօդուածաշարքը քաղուած է մեր մի աշխատութիւնից, որ կրում է «Պարսկաստանը նաւթաշխարհում» ընդհանուր վերնագիրը։ Ա.

ԴԻՏԱԿԱՆ ԱՌՕՐԵԱՅ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՐՇԷՋՆԵՐՈՒ
ՆՈՐ ԶԳԵՍՏԱՒՈՐՈՒՄԸ

Ամէն ինչ որ կը պատահի Ամերիկայի մէջ, միշտ վիթխարի համեմատութիւններ կը ստանայ, նոյն իսկ բնական կամ ընկերական փորձանքները։

Օրինակ, հազուադէպ չէ որ հոն բազմայարկ պանդոկ մը, լայնանիստ թատրոն մը մէկ ցանցով հրոյ ճարակ դառնայ մէկ շունչով մոխրացնելով քանի մը տասնեակ միլիոններ, որոնց կարգին մարդկային կեանքեր։ Քալիֆորնիոյ քարիւղի հանքահորերու հրդեհները իրենց սաստկութեամբ եւ տարածութեամբ յաճախ կը մրցին բնական աղէտներու հետ ու այդ կարգի պատահարներու առջեւ մարդկային բոլոր ճիգերը բացարձակապէս անզօր կը մնան, որովհետեւ վիթխարի հրդեհներու ճառագայթած ջերմութիւնը այնքան սարսափելի է, որ հրշէջ գունդերու համար անկարելի է մօտենալ բոցերու ակնագիւրին եւ խեղդել չարիքը իր աղբիւրին մէջ իսկ։

Այս պայմաններուն մէջ կը մնար գտնել այնպիսի զգեստաւորում մը որ, ըլլար անկիզելի, անայրելի եւ հետեւաբար թոյլատրէր հրշէջներուն մերձենալու հրդեհներուն հրատապ կեդրոններուն եւ չարիքին հետ մաքառելու ճակատ ճակատի։

Արդ, վերջերս Միացեալ Նահանգներու Լոս Անճէլըս քաղաքի հրշէջ գումարտակը օժտուած է բոլորովին նորատեսակ եւ ինքնատիպ զգեստաւորումով մը, որ այդ հրշէջներուն կուտայ բանդագուշական կերպարանք մը, եւ սակայն նաեւ ապահովութիւնը կրակէն բոլորովին զերծ մնալու։

Այս համազգեստը ... մինչեւ գլուխ-հրշէջ գինուորը ... կող լայնքի հագուստ մըն է, ... ուած ամիանթ կոչուող նիւ...

Ամիանթը հանք մըն է, որ ... կայն ճիշտ բոյսերու նկարագ... հիւսուածքը ունի, հենքը թե... բոյս մը կը նկատէին, բայց ... իր բաղադրութիւնը ... սիլիքադ տը մանեզի մը, ... Յորմէկհետէ նշմարուեցաւ ... այս մետաղը կարելի է մանել ... հիւսել, ճիշտ քթանի նման ... գործածութիւնները բազմապա... կուեցան։

Ամիանթը անկիզելի է ... ները մեռեալները այրել ... ամիանթով կը փաթթէին ... յելու համար որ անոր մոխիր... չխառնուին խարոյկի մնացորդ... րուն։

Լոս Անճէլըսի մէջ եւս ... տուած են ամիանթի նոյն ... կուլթէնէն հրշէջները ամբողջ... ծածկուած են ամիանթ... լայնքի հագուստներով որ իրե... կուտայ սուզակներու կերպ... րանքը. աչքերու համար զետ... ուած են տափուն ապակիներ։

Օգի այն խուրը որ կը ... նորակերտ հագուստին եւ ... նին մէջ, ըլլալով վատ հաղորդ... նմանապէս կը նպաստէ ... մեկուսացումին. մասամբ ... մասամբ օդը պատճառ ... որ կրակի ջերմութիւնը չի ... փանցեր մինչեւ մորթը։

Այս հագուստներու ... պանութեան տակ հրշէջները ... մտնել հրդեհի մէջն իսկ ... եւ անվնաս։

* *

Փիզայի Ծուռ աշտարակ... ցաճախ բնագիտական գիրքեր... մէջ իբրեւ օրինակ յիշուած ... տալիս, Փիզա քաղաքին ... գտնուող ծուռ զանգակատուն ... որ հակառակ իր ծուռ դիրքին ... վիլեր։

57 մեդր բարձրութիւն ... նեցող այդ աշտարակը ... այդ գիրքին մէջ շինուած ... ԺԲ դարուն (1174ին), սկսած ... իր շինութիւնը, որ բաւական ... կար տեւած է. Նախապէս ... հայեաց ըլլալով հանդերձ ... րու ընթացքին աստիճանա... սկսած է մէկ կողմին վրայ ... ուիլ. Ներկայիս այդ թեք... կը շարունակուի եւ այդ ... քով անոր քանդումը ան... փելի կրնայ ըլլալ։

Փիզայի քաղաքապետութ... գիտական մասնախումբ մը ... մած է՝ չարիքին պատճառ... ուսումնասիրելու եւ դարման ... գտնելու յոյսով։

Արդ, Ֆրանսական գիտ... կաճառի անդամներէն մէկը ... Էնպօ, այս նիւթի մասին գի... գի մը մէջ հետեւեալ կարծ... կը յայտնէ.— այդ աշտարակ... ծովէն 15 քիլոմեդր հեռու ... գտնուի, հաստատուած է ... գանց խոնաւ ներքնախաւի ... վրայ հողի այդ ջրաւոր ... ձգտում մը ունի բնական... դէպի ծովը գանդաղօրէն ... լու. ու այդ յամր սահումին ... հետեւանքով աշտարակին ... հայեաց դիրքը սկսած է թեք...

Մ. Էնպօ կ՚առաջարկէ ... րակին շուրջը խորունկ հոր... նալ եւ զանոնք լեցնել ... կարծրացած խառնուրդներով ... պեթոնակերտ գետնափոր ... ջրայի հողաշերտերուն մէջ ... տի հաստատեն ամբարտակ... մը, որ արգելք պիտի ըլլայ ... սահմանին կամ սահումին ...

Այս ձեւով, ան կը ... գէթ աշտարակը պահել իր ... կայ դիրքին մէջ։

Փ. ՍԱՆՏՍԸ...

ՓՐԻՒՍԷԼԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍԸ

Պրիւսէլի Հայ Կարմիր Խաչը հիմնուած է 1926 Յունուար 27ին, նախաձեռնութեամբ Հայաստանի Կարմիր Խաչի պատուիրակ՝ բժիշկ Համբարձումեանի։ Իր նպատակն է օժանդակել Հայաստանի հիւանդներուն եւ կարօտեալներուն։ Հասոյթի աղբիւրներն են անդամավճարները, նուիրատուութիւնները եւ տարեկան պարահանդէսներուն հասոյթները։ 120է աւելի երկրացիներ կը մասնակցին փիւրոյի Միութեան, բերելով իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը։ Անցեալ տարի Միութիւնը իր կազմակերպած պարահանդէսին հասոյթը յատկացուց Հայաստանի մէջ գտնուած [illegible] անկողիններու հիւանդանոցի մը կազմութեան, տեղին վրայ պատրաստելով եւ ուղղակի Հայաստան ղրկելով 200 օթոց, [illegible] 100 բարձի երես, 100 սաւան, 100 գիշերազգեստ եւ [illegible] չափիկ։

Կարմիր Խաչին այս տարուան պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Residence Palaceի շքեղ պարասրահին մէջ։ Ներկայ էր հայ եւ բելճիքացի ընտրեալ բազմութիւն մը։

Պարահանդէսը իր ամբողջութեան մէջ շատ լաւ կազմակերպուած էր եւ պատիւ կը բերէր Կարմիր Խաչի կարգադիր Մասնախումբին անդամներուն։

Պարահանդէսին զուտ հասոյթը եղած է մօտաւորապէս 12,000 ֆր., ինչ որ Պրիւսէլի պէս գաղութի մը համար կարեւոր գումար մը ըսել է։ Կը տեղեկանանք թէ Միութիւնը իր կանոնագրին տրամադրութեան համաձայն, պարահանդէսին հասոյթին մէկ քառորդը պիտի յատկացնէ գաղութիս կարօտեալներուն։

Հ. ՑԵՐՈՍԻԿ

ՈՒՐ ԿՆԻԿ ՉԿԱՅ

Իրլանտական վիճակագրութեան մը համաձայն պրէթ գիւղին մէջ երբեք կին չկայ։ Բնակիչները բոլորն ալ այրեր են, երկուքն ալ ամուրիներ։ Բոլոր գործերը կը կատարեն այրերը, լաթ կը կարկտեն, կ'եփեն, կերակուր [illegible] Անգլիացի օրագրող մը այցելելով Պրէթ տեսած է, [illegible] ազատ է գիւղը երբեք կարգ կանոն չկայ, ոչ մաքրութիւն, ոչ պար, եւ ոչ ալ [illegible]։

ՁԵՑՆԻՐ ԳՈՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԹՐՔԱԽՕՍՆԵՐՈՒ ՃԻԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 Մարտ — Աֆիոն-Գարահիսարցի խումբ մը սրտցաւ երիտասարդներ զգացող իրենց Թրքախօսութեան, ժողով գումարելով կը կազմեն Հայրենակցական Միութիւն մը։ Նպատակ՝ նախ օգնել չքաւոր հայրենակիցներու երկրորդ՝ եւ ամէն հնարքով հեռացնել ագոյութիւնն օգտաշատ արժունութիւններու վրայ։

Աֆիոն-Գարահիսարի Հայ ժողովուրդը թէ ընդհանուր տեղահանութեան եւ թէ քէմալական յառաջխաղացման ընթացքին կրեց այնպիսի տառապանքներ, որ անասնական ամբողջութիւն ձգած է սիրտերու մէջ Թուրքերու հանդէպ։ Անոնք ջարդուեցան կրօնին ու կը կրկնեն

— Մենք Աֆիոնցիներս ոչ հնչակ, ոչ դաշնակ եւ ոչ ալ ռամկավար ենք, այլ միայն թշնամին ենք այն ցեղին որ մեզ այսպէս թափառական դարձուց, յափշտակելով մեր ինչքերն ու կալուածները, անարգելով եւ անպատուելով մեր բնական զգացումները։ Թէեւ մենք կուսակցականներ չենք, սակայն երբ հայրենիքը պէտք ունենայ մեր բազուկին, դրամին ու կեանքին, պատրաստ ենք զոհաբերելու, միայն թէ անեղծ մնայ մեր կրօնքն ու ազգութիւնը։

Եւ ահա այս նորակազմ Միութիւնն է, որ Շաբաթ երեկոյ կատարեց իր բացման հանդէսը։ Ներկայ էին 500է աւելի հայրենակիցներ։ Վարչութեան անդամներէն մէկը երկու խօսքով բացատրեց իրենց նպատակը։ Այս ձեռնարկը Տ. Չէօրէքճեան դաշնակի ընկերակցութեամբ բացումը կատարեց «Բամ փորոտանք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Ցեղի ունեցան մենքեգներ, վիճակահանութիւն եւ աճուրդ։ Ղազարեան դերասանախումբը բեմ ադրեց երկու քրքջալիր զաւեշտներ, որոնց յաջորդեցին եւրոպական պարերը, մինչեւ լոյս՝ նստարանի մը վրայ երկու թրքախօս կիներու խօսակցութիւնը ուշագրութիւնս գրաւեց.

— Կըզ Լսաքէթ, նէրէ՞ կիտիխօրսունուզ. օթուրո՛ւն, հանգէօն տասը չիմտիտէն սօնրա չըքաճաք. ալաֆրանկասըն պաշ կա ալաթուրքասը օյնայաճագլար

— Նէ՛ եափայըմ, ուշաք. ույգու կէօզիւմտէն ագըյօր. հէմ պիր աէ տօղրուսու սէնիմկի օյունը սէվմէզ.

Անշուշտ անմեղ են այս կիները եւ բոլորովին անծանօթ Հայ լեզուին։ Իսկ երիտասարդ Հայրենակիցներու թրքախօսութիւնը աններելի է։

Գնահատելով Գ.-Գարահիսարցիներու այս գեղեցիկ ձեռնարկը, Միութեան անդամներուն մասնաւորապէս փորձութեան ուշադրութեան կը յանձնենք թէ, նախ նշանաբան պէտք է ունենան՝ Հայերէն խօսիլ ամէն տեղ, պաշտօնական հաւաքոյթներու առթիւ։

Պոլսոյ զանազան հրապարակներուն վրայ փակցուած ազդերու փոխարէն, մենք ալ հո՛ս, այս օտար երկրին մէջ, հրապարակը ողողենք նոր յայտարարութիւններով։

Ս. Միլտոնեան

ՀԱՐՑ-ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ԼԻՈՆ, 23 Մարտ.

— Կ'ընդունի՞ք ձեր ընտրութեան անվաւեր ըլլալը։

— Այո՛, կ'ընդունիմ, անվաւեր ենք։

— Նախորդ Վարչութեան հաշիւները ըստ օրինի քննուած, մանրամասնօրէն աչքէ անցուած եւ ճշդութիւնը հաստատուա՞ծ է, ի՞նչ կ'ըսէք այս մասին։

— Գիտեմ որ նախորդը անհապարանքով իր հաշիւները նայիլ տուեր է հաշուէ բնաւ չհասկցող քանի մը տղոց, այո՛, ես հաստատեմ թէ այդ հաշիւները շատ ջուր կը վերցնեն ճիշդ ըլլալու համար, բայց ի՞նչ ընեմ, ես նոր հաշիւներուն պատասխանատու եմ։ Առոր հետ մէկտեղ, ես գիտողութիւններ ըրի, բայց «դուն հինին չես խառնուիր» ըսին, լռեցուցին։ Երբ ժողովի մը մէջ նոր գիտողութիւն մը ըրի, «մենք կրկնատոմարով բռնած ենք հաշիւները», ըսաւ նախորդին մէկ յայտնի զէմքը։ Ես ալ ըսի.— «Երանի թէ պարզ տոմարով բռնէիք եւ ճիշդ ըլլային հաշիւներ»։ Այո՛, կը կրկնեմ, հաշիւները ճիշդ չեն, բայց թուանշանները ըստ օրինի այնպէս մը շարուած են որ բան մը չենք կրնար ըսել...։

— Այսինքն ըսել կ'ուզէք որ գումարները ճի՞շդ են, հինգ հինգ ալ տա՞սը գրած են, տասներէկ չե՞ն գրած...։

Այո՛, այդպէս...։

— Ուրեմն, ի՞նչպէս կը նեղէք ձեզի այդ պայմաններուն մէջ գործիք ըլլալ այդ քիչերն ու սուտ ու փուտ հրատարակութիւններով հանրութիւնը խաբել։

— Բան մըն էր եղաւ, ներէ սանկ երթայ ես արդէն պիտի քաշուիմ... բայց առ այժմ կը սպասեմ։

— Պարո՛ն, դուք այդ ձեր յայտարարութիւններով պարկեշտ մարդու հանգամանքը կորսնցուցած կ'ըլլաք։ Կ'ընդունի՞ք ձեր ընտրութեան անվաւեր ըլլալը, կ'ընդունի՞ք հաշիւներուն ճիշդ չըլլալը, կ'ընդունի՞ք թէ սանկ բան մըն է կ'երթայ, այս վարմունքը ի՞նչպէս կը հաշտեցնէք ձեր անհատական դիրքին ու խիղճին հետ...

— Բան մըն է կ'երթանք, ըսի եա՞՞... Բայց կը խնդրեմ որ այս յայտարարութիւններս չհրատարակուին, գիտցած եղէք որ հակառակ պարագային կը հերքեմ...։

Այս տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Լիոնի անվաւեր մարմինին իբր առեղծուած ճանչցուած պարոնին եւ ուրիշ երեք անհատներու միջեւ, ի ներկայութեան քահանայի մը։

Վարդ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՐԻՎԱ, 19 Մարտ.— Կիրակի օր Փրիվայի Հ. Ց. Դ. Ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը Շոմէրաքի ընկերներէն Ս. Փէշտըմալճեանի բնակարանին մէջ։

Օրուան դասախօսը, ընկ. Եթէրգեան երկարօրէն պարզեց Հայաստանի ներկայ վիճակը։ Դասախօսութենէն ետք՝ տեղի ունեցան խմբերգ եւ անակնկալներ։ Միաձայնութեամբ որոշուեցաւ Շոմէրաքի մէջ կազմել Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը։

Եւ անմիջապէս ընտրուեցաւ վարչութիւն մը, որու անդամներն են՝ Օրդ. Սիրանուշ Սանթուրճեան, Մարիցա Դաւիթեան եւ Տ. Սարգիս Մերձիմէքեան։ Օրիորդները խոստացան անմիջապէս գործի ձեռնարկել եւ մաղթենք յաջող գործունէութիւն։ Փրիվայի ենթակոմիտէն կը բաղկանայ 19 ընկեր եւ ընկերուհիներէ։

Գ. ՍԵԹեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԱՂՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վաղը, կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մրցի St. Georges Argenteuilի Ա. խումբին դէմ:

Հակառակորդը կը դասուի Patronageներու լաւագոյն խումբերուն կարգին: Անցեալ եղանակին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը մրցելով անոր դէմ, դժուարութեամբ յաղթած էր 0ի դէմ 1 նշանակէտով, բայց անկէ ի վեր ֆրանսական խումբը մեծ յաջողութիւններ ունեցած է արժէքաւոր խումբերու դէմ: Դեռ վերջերս Ֆրանսայի բաժակի մրցումներու ընթացքին յաղթելով Racing club de Franceին, Ֆրանսայի Ախոյեան պնաինատման արժանացած է մարզական բարձրշրջանակներու մէջ: Ուրեմն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը խիստ զօրաւոր խումբի մը դէմ է որ պիտի ցակատի: Ուստի ըլլալով ֆրանսական խումբին արագ խաղարկութիւնը, մերինները պէտք է կարենան ընեն եռանդուն եւ արագ խաղարկութեամբ յաղթանակը խլելու:

Անշուշտ հայ մարզասէր հասարակութիւնը պիտի փութայ քաջալերել Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները:

Խումբին ժամադրավայրն է կիրակի ժամը 1.15ին Place Clichy 40 թիւ Թրամուէյի իջնել Drapeau, մրցումը պիտի սկսի ժամը ճիշդ 3.30ին.

.•. Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի խումբը պիտի մրցի Racing club de Franceի (H.C.) խումբին դէմ. ժամադրավայր՝ Gare St. Lazare ժամը 12ին: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Colombeի մէջ:

Իթալիի Ա. խումբը պիտի մրցի Patronage Laïqueի Ա. խումբին դէմ: ժամադրավայր Porte d'Orléans ժամը 1.30ին:

Գ. Գասպարեան

. • Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ֆութպոլի խումբը մրցեցաւ F. E. C. Levalloisի Բ. խումբին դէմ: Այս վերջինը զօրացած ըլլալով նաեւ պահեստի խաղացողներով, յաջողեցաւ շահիլ երկու նշանակէտ: Մեր յառաջապահները թէեւ քանիցս մօտեցան հակառակորդ բերդին, բայց չյաջողեցան, եւ խաղը լըցաւ Levalloisի յաղթութեամբ 2—0:

Խաղէն անմիջապէս վերջ Գուա-Քոլոմպի ֆութպոլի մասնաճիւղին ֆութպոլիստներուն կողմէ հայ որբերու դէպի Լոնտոն ճամբորդութեան ճամբու ծախքին համար փոքրիկ հանգանակութիւն մը կատարուելով, գոյացաւ հարիւր ֆրանք (տես Յառաջ 23 Մարտ,):

Զ. Կարիպեան

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՅԱՂԹԵՑ

ՎԻԷՆ, 19 Մարտ.— Վիէնի եւ Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերու ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ Մարտ 18ին։

Որոշեալ ժամէն առաջ մարզասէր հասարակութիւնը կը փութար մարզադաշտ։ Նոյնիսկ մօտակայ գիւղերէն, Լամեսիէն, Շաւէն, Լիոնէն եկած էին դիտելու համար երկու քոյր մասնաճիւղերու մրցումը։ Խաղը սկսաւ Վալանսի յառաջապահներու գեղեցիկ մէկ յարձակումով, բայց շատ դիւրին ետ մղուեցաւ Վիէնի յետսապահներուն կողմէ։

Առաջին խաղամասը վերջանալու 15 վայրկեան մնացած, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ըսկսաւ յարձակողականի։ Մարտիկի մէկ գեղեցիկ փասին վրայ, Հրաչ նշանակեց առաջին նշանակէտը։ Հոմն ալ նպաստաւոր էր Վիէնի։ Հինգ վայրկեան յետոյ, Աւետիս նշանակեց երկրորդ նշանակէտը։ Աւետիսի գեղեցիկ մէկ փասին վրայ Մարտիկ նշանակեց երրորդ նշանակէտը եւ առաջին խաղամասը լրացաւ Վիէն 3, Վալանս 0։

Երկրորդ խաղամասին հովը նպաստաւոր էր Վալանսի։ Երկար մաքառումներէ յետոյ, դարձեալ Վիէնի յառաջապահները սկսան յարձակողականի եւ չորրորդ նշանակէտը նշանակեց Աւետիս։ Քաջալերուած Վիէնցիները շահեցան վերջին նշանակէտը եւ խաղը վերջացաւ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ։

Մ. Փափազեան

ՕՐ. ԵՍԹԵՐ ՇԱԿԱՅ
ԵՒ
ՍՏԵՓԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Փարիզ 18 Մարտ 1928

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷՆ. — Ռոնի մօտ ագարակ մը կը գտնար Իտալացի բանուոր, Մարթինէլլի, երբ չորս անծանօթներ յարձակեցան վրան։ Մութ էր արդէն եւ յարձակողները անճանաչելի էին։ Փայտով ծեծելէ յետոյ, քանեցին եւ մօտակայ հոր մը նետեցին։ Հորը ջուրով լեցուն էր։ Սակայն Մարթինէլլի լողալ գիտէր, այնպէս որ յաջողեցաւ ջուրին երեսը ելլել։ Օգնութեան աղաղակները լսելով, գիւղացիները հասան եւ հանեցին հորէն։ Վզուխը վիրաւորուած էր, բայց աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ ցնցգտապը, որուն ենթարկուեցաւ պաղ ջուրին մէջ։

Այնպէս կը թուի թէ չորս չարագործները իր հայրենակիցներն են, որոնք ուզեր են հին վրէժ մը լուծել։

ՆՈՐ ԵՕՐ. — Եգիպտոսի թերթերը կը պատմեն նոր սիրերգութիւն մը, առաջին տպաւորութիւն։

Ամերիկացի հարուստ աղջիկ մը, Հէլէն Ուաթսըն, տեսնելու գացած էր բուրգերն ու Սֆինքսը։ Սֆինքսին շուքին տակ տեսաւ Ֆէլլահ մը, Ռոզի, որ լեմոն կը ծախէր անցորդներուն։ Ռոզի նման էր ամերիկուհիին մեռած նշանածին, բոլորովին նման։ Ուստի ամերիկուհին կարծեց թէ իր նշանածը փոխակերպուած է Ֆէլլահի։ Սիրեց զայն եւ ինչպէս սովորութիւնն է ամերիկացիներուն, տուաւ յանկարծական որոշում մը։

Առաջարկեց ամուսնանալ։ Ըսաւ.

— Միլիոննե՞ր կուտամ քեզի, եկո՛ւր երիկ եղիր ինծի։

— Ո՛չ

Ֆէլլահը մերժեց, շարունակ մերժեց միլիոնները եւ ամերիկուհին սէրը։

Եւ երկու լեմոնավաճառները բաժնուեցան իրարմէ, մէկը ուրախ, միւսը տխուր։ Ամերիկուհին երեսի լեմոնները փարա մը չըրին։ Ռոզի կը սիրէր միայն իր սակառին լեմոնները։

ՊՈԼԱՅԼԵԱՆԻՆ (Եօզկատ) 18 հայ գաղթականներ հասած են Պոլիս, թշուառ վիճակի մէջ։

ԻԳԻՊՏԱԿԱՆ Կրէտի Յոնիքէի Մարտ 15ի վիճակահանութեան ընթացքին, հետեւեալ թիւերը 50,000ական ֆրանք շահած են. 1886ի շրջաբերութենէն թիւ 333,996, 1903ի շրջաբերութենէն թիւ 478,524 եւ 1911ի շրջաբերութենէն թիւ 167,362,

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ը.

Սըր Ուիլեըմսըն հնչեցուց զանգը. քարտուղար մը ներս մտաւ։

— Ինծի տուէք Սպանիոյ մեր ծառայողներուն մէկ ցանկը։

Քարտուղարը վերադարձաւ ցանկով մը, զոր սկսաւ քննել անդադար։

— Անմիջապէս քարտէս կը ներէք. անկարելի է որ Վէրակիւրանէ անցած չըլլայ, ասիկա հոգիի համբաւն է եւ անոնք հոն կը կեդրոնացնեն իրենց գաղտնի գործունէութիւնները... արդ, քիչ մը առաջ տուած հեռագիրնեւ համաձայն, մեծ գործունէութիւն կը նշմարուի հոն, հետեւաբար հաստատօրէն համոզուած եմ թէ այդ մարդը հոն պիտի գտնէք... որով ձեզի պիտի տամ նամակ մը՝ ուղղուած այնպիսի մէկու մը որ ձեզի օգտակար տեղեկութիւններ կրնայ տալ։

Իր սեղանին առջեւ նստաւ ու գրեց այդ նամակը, զոր ինծի երկարելով ըսաւ.

— Ահաւասիկ — Հայր Իլտեֆոնսօ, որուն տունը կը գտնուի քաղաքին մէջ՝ փարէօյի վրայ։

— Ճիզուի՞թ մըն է։

— Մարդ երբ Սպանիոյ մէջ բան մը հասկնալ կ'ուզէ, պէտք է դիմէ ճիզուիթներուն... ահաւասիկ գաղտնի կազմակերպութիւններէն ամէնէն զօրաւորը երկրիս վրայ։

Ցետոյ, խիկոյն վերսկսաւ.

— Ընձնական թարեկամ մըն է, այն ատենէն երբ ես եւս այս գործին համար աշխարհի չորս կողմը կը շրջէի... ասկէ մի՛ ենթադրեր որ Հայր Իլտեֆոնսօ կապուած է մեր կազմակերպութեան... այսուհանդերձ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է դաշնակիցներուն՝ պատերազմի միջոցին։

Կոկին զանգակը հնչեցուց. մարդ մը ներս մտաւ։

— Ձեզի կը ներկայացնեմ Պ. Պլէքֆիլտը, որ ծովու ճամբով Ճիպրալթար պիտի մեկնի... մեր արտաքին գործերու Նախարարութեան կողմէ նշանակուած է ան, քաղաքական գործը ղեկավարելու համար. անիկա ծանօթ է այդ մարդոց եւ անոնց թուղթերուն... Ահաւասիկ Պ. Մարսէլ Լանտրըսին, ծանօթ էք անոր կատարած գործին։

— Ճիպրալթարի մէջ ձեր տրամադրութեան տակ եմ, ըսաւ ինծի Պլէքֆիլտ, եւ ձեր հեռաձայնի մէկ հարուածին իսկ ձեզի կրնամ ընկերացնել իմ գաղտնի ոստիկանները։

Այս գործակալը զուարթ երիտասարդ մըն էր, կարմիր այտերով։ Իրարու ձեռք սեղմեցինք։ Այս անորոշ անունին տակ ով գիտէ ո՛վ կը ծածկուէր։

Սըր Ուիլեըմսըն այն ատեն ըսաւ.

— Բարի յաջողութիւն, Մարսէ՛լ Լանտրըսի. գործը ամէն ատենէ աւելի վտանգաւոր է, մի՛ մոռնաք ասիկա եւ ձեր դերը կորսուած է... Վէրակիւրը անորոշ պիտի ըլլայ։

Ու ցած ձայնով վերջացուց

— Եւ յետոյ Աֆրիկէի գրաւման պէտք է նկատի ունենաք ուրիշ կարգի թշնամիներ եւս, Վէրակինէն աւելի զօրաւոր թշնամիներ, այնպէս չէ՞, Պլէքֆիլտ։

Ու սպայի շարժումներով երիտասարդը գլուխը ցնցեց։

Պահ մը լռութիւն տիրեց։ Զարմանքով կը դիտէի Սըր Ուիլեըմսընը եւ Պլէքֆիլտ կոչուող մարդը։ Երեւոյթէն դատելով պիտի կարծէիր որ նպատակի հասնելու վայրկեանին անոնք յուսահատած էին։

— Իմ նպատակս, կրկնեցի դրան սեմին վրայ, Դաւէժտան փրկել է։

— Այո՛, այդ շատ դիւրին է... իսկ մե՞նք... ա՞խ։

Սըր Ուիլեըմսըն ձեռքերս սեղմեց։

— Ա՜խ, մե՛նք, քաղաքակա՛ն աշխարհ... ո՛վ գիտէ թէ ինչ յուսահատեցուցիչ բաներ երեւան պիտի բերէ այս գործը։

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա.

Հագիւ սաքս գետին դրած, ներկայացայ Հայր Իլտեֆոնսոյի, որ զիս ընդունեց ապակեայ քէօշկի մը մէջ։ Շարթրէզօզ կը խմէր եւ, ամէն սպանիացի հօգեւորականի նման, կը ծխէր սքանչելի գլանիկ մը։

Երկու անգամ կարդաց Սըր Ուիլեըմսընի նամակը, երեսը ծամածռեց, անշուշտ քիչ մը խանդավառուած որ զինքը դարձեալ այս գործերուն կը խառնեն։

— Ի՞նչ կ'ուզէք վերջապէս։

Ու առանց իմ պատասխանիս սպասելու.

— Հակալրտեսութի՞ւն..., ինչպէս որ կ'ընեն Անգլիացիները եւ Գերմանները։

— Բնա՛ւ երբեք, հա՛յր... բայց պատերազմ մըն է որ կը պատրաստուի հոն՝ սա դիմացի կապտագոյն գծին ետին, Աֆրիկէի մէջ.. թէ՛ ձեր եւ թէ իմ երկիրս պիտի ստիպուին անոր մասնակցելու. լայնօրէն մասնակցելու... կարգ մը առոյգ տեղեկութիւններ կ'ուզեմ հաւաքել։

Չեօքերը երկինք բարձրացուց։

(Շար.)

վաւերաթուղթերու վրայ, նման Ջինովիեւի կեղծ նամակին, զոր քանի մը օր առաջ հրապարակաւ դատապարտեցին 132 անգլիացի երեսփոխաններ եւ մէկ նախկին վարչապետ:

Լիտվինոֆ փոխանակ ուղղակի պատասխան տալու Լորտ Քըշընտընի այն հարցումին թէ նո՞յն գիծին վրայ կը դնէ քաղաքացիական կռիւն ու ազգամիջեան կռիւները, եւ թէ կ՚ընդունի՞ վերջապէս թէ Մոսկուա իրաւունք չունի ուրիշ պետութեանց ներքին գործերուն խառնուելու, հակայարձակողականի անցաւ եւ իր կարգին ամբաստանեց անգլիական կառավարութիւնը թէ բոնի միջոցներով կը միջամտէ ուրիշ պետութեանց ներքին կեանքին՝ ինչպէս Չինաստանի եւ Պարսկաստանի:

«Եթէ, ըսաւ բոլշեւիկեան ծրագիրը կը հակասէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին, պէտք է փոխել զայն: Նոյն իսկ հաճոյքով պ՚տի վերաքննէինք բոլոր հաշտութեան դաշնագիրները: Գալով իր ծրագրին մանրամասնութեանց շուրջ եղած քննադատութիւններուն՝ պատրաստ է ամէն կարգի իրաւախոհութեանց:

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ Ֆրանսայի պատուիրակ կոմս Քլօզէլ, որ Լիտվինոֆին դառնալով, ըսաւ.

— Ինչպէս բոլոր առաջեալները, չէք գործածեր ձեր առաքելութեամբ, այլ մարտիրոսութեան ծարաւն ունիք: Դուք ձեզ մեր ճառերուն մէջ կ՚ենթարկէք, որպէսզի ամբողջ աշխարհ վկան ըլլայ ձեր գողգոթային: Բայց մենք չպիտի ճալածենք ձեզ: Պատրաստ ենք սրտաբաց վիճաբանելու անկեղծօրէն մեզի եղած բոլոր առաջարկներուն մասին:

Վերջացնելով, կրկնեց Անգլիոյ պատուիրակին թելադրութիւնը, որուն համաձայն խորհրդային ծրագիրը պէտք է քննուի բոլոր պետութեանց կողմէ:

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն 22 մարտ թուականով. —

Վարչապետ Պրըթիանու խորհրդարանային մեծամասնութեան խմբակցութեանց առջեւ զեկոյց տուաւ քաղաքական կացութեան մասին: Պատմական ըրաւ վերջին օրերս արտասահմանի մէջ գիւղացի-ազգայնական կուսակցութեան կատարած պայքարին, ծանօթ անձնաւորութեան մը (իշխան Կարոլ) այցելութեան ձեւին տակ:

Աւելցուց թէ ներկայ կառավարութիւնը վճռած է իշխանութեան գլուխ մնալ, երկրի բարօրութեան եւ սահմանադրական կարգի պահպանման համար: Երկրին պարտադրուած զոհողութիւններով, ազատական կառավարութիւնը հասած է վիճակի մը, որ թոյլ կու տայ անհրաժեշտ կայունացումն ընել երկրէն դուրս, ինչպէս նաեւ երկրէն ներս: Ազգայնական գիւղացիներու պայքարը վնասակար է երկրին համբաւին ու վարկին, ու ի վերջոյ իրենց դէմ պիտի դառնայ:

Եզրակացնելով, վարչապետը ըսաւ թէ Ռումանիոյ թշնամիները պիտի օգտուին ազգայնական գիւղացիներու պայքարէն:

.. Նոր հեռագրի մը համաձայն, վարչապետը յայտարարած է թէ պաշտօնանկ պիտի հռչակէ բոլոր այն գիւղացի-ազգայնական երեսփոխաններն ու ծերակուտականները, որոնք 12 նիստերու պիտի բացակային: Խորհրդարանը յառաջիկայ երեք օրուան մէջ օրական չորս կարճ նիստեր պիտի ունենայ, ու այդ նիստերուն բացակայողները անմիջապէս հրաժարած պիտի նկատուին: Կառավարութիւնը որոշած է որ ազատական կուսակցութիւնը չպիտի մասնակցի այս ձեւով թափուր մնալիք երեսփոխանական աթոռներու նոր ընտրութեանց, այլ պիտի ձգէ որ այդ աթոռները գրաւուին զօրավար Աւէրէսքուի եւ փրոֆ. Եորկայի ընդդիմադիր կուսակցութիւնները: Կառավարութիւնը կարգը պիտի պահէ իր տրամադրութեան տակ եղած բոլոր միջոցներով:*

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌՆԵԼԻՔԸ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԱԾ

Վարչապետ Պրըթիանու նոյն ժողովին մէջ հաղորդեց թէ՝ Փարիզէն նոր ստացուած է հեռագիր մը, որ կը ծանուցանէ թէ Ֆրանսայի, հանդէպ Ռումանիոյ ունեցած պատերազմական պարտքին համար կարելի եղած է կարգադրութեան մը յանգիլ: Այս պարտքին ընդհանուր գումարը կարելի եղած է 500 միլիոնէն 175 միլիոնի զեղչել, շնորհիւ Փուանքարէի աջակցութեան, որուն իր շնորհակալութիւնները յայտնեց վարչապետը եւ աւելցուց.

—«Ֆրանսայի վարմունքը կ՚ապացուցանէ թէ Ռումանիա լքուած չէ եւ թէ ապահով բարեկամներ ունի: Ֆրանսայի հետ կարգադրութիւնը դիւրութիւններ կ՚ընծայէ Ռումանիոյ՝ լէյը կայունացնելու համար:»

Ապտիւլ Մէճիտ կողոպտուած

Վերջին խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտ, Պոլսէն վտարուելէն ի վեր Եւրոպա կը բնակի եւ հաստատուած է Նիսի մէջ: Այս վերջին քաղաքէն հասած հեռագրի մը համաձայն, իր քարտուղարը Խալիլ պէյ մօտ 70.000 ֆրանք կողոպտած է Ապտիւլ Մէճիտէն եւ փախած:

Փախչելէ առաջ Խալիլ պէյ նամակ մը ձգած է Ապտիւլ Մէճիտ էֆէնտիի, խոստովանելով իր արարքը եւ աւելցնելով որ կամաց-կամաց գողցուած այդ 70.000 ֆրանքը խաղի մէջ կորսնցուցած է:

Ի՞նչ պիտի ըլլան ոսկիները

Պանք տը Ֆրանսը զեկոյցով մը պաշտօնապէս կը հերքէ կարգ մը ամերիկեան եւ ֆրանսական թերթերու մէջ յայտնուած միտքերը: Պանք տը Ֆրանսի ներկայացուցիչներ Շարլ Ռիսթի եւ Քէնէի Նիւ Եորք այցելութեան եւ Ամերիկայէն Ֆրանսա ոսկի փոխադրուելուն առթիւ: Կ՚աւելցնէ թէ Ռիսթ եւ Քէնէ ոչ մէկ խօսակցութիւն ունեցած են ֆրանքին կայունացման մասին եւ թէ Ամերիկայէն ու Անգլիայէն Ֆրանսա բերուած ոսկիները ո՛չ թէ նոր գնուած են, այլ ամիսներէ ի վեր:

Մ. ՔԷՄԱԼ ՉԵԽՈՍԼԱՎԱՔԻՈՅ ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԹԱՅ

Փրակայէն կը հեռագրեն թէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա ամառս վերջերը Չեխոսլովաքիոյ մէջ Սմոկովէկի ջերմուկները պիտի հասնի, դարմանուելու համար:

1000 ձերբակալութիւն Ճափոնի մէջ

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Ճափոնի վերջին խորհրդարանական ընտրութեանց հետեւանքով ձերբակալուած են մօտ հազար հաւաքականներ: Ոստիկանութիւնը բացարձակապէս արգիլած էր թերթերուն մէջ ո եւ է բան գրել ձերբակալութեանց մասին: Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, միաժամանակ խուզարկութիւններ կատարուած են Թոքիոյի, Եոկոհամայի, Նագոյայի, Կիոտոյի, Օզակայի, Կոբէյի, Օկոյամայի եւ այլ քաղաքներու մէջ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ		140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250	ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՄԱՐՏ 1928

25 MARS 1928

Ի. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 605

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ԸՆԿԱԼԱԳՐԻ...

Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, ուժ տալու համար իր անճարակ պաշտպանողականին, կը փսփսայ.

—... «Բարեգործականը չի կրնար իր ծանուցումները տալ դաշնակցական թերթերուն, որոնք իր կազմութեան առաջին օրէն սկսեալ իրեն դէմ կռիւ մղած, զինք քանդել փորձած են:»

... Դաշնակցութիւնը, ընդհակառակն, այնքան կը հարուածէ Բարեգործականը՝ որքան զայն զօրաւոր եւ օգտակար կը տեսնէ: («Արեւ», 12 Մարտ).

Երէկ ըսինք թէ սուտ է առաջին յայտարարութիւնը: Եւ ըսինք սուտ:

1. - Բարեգործականը եթէ «պէտք ունի» ռամկավար թերթերուն, նոյնքան եւ աւելի պէտք ունի դաշնակցական եւ ուրիշ թերթերու:

Ապացոյց այն՝ որ իր զեկոյցները, ծանուցումներն եւ «ռէքլամները կը ղրկէ աշխարհի բոլոր հայերէն թերթերուն, ինչպէս կը գրէինք երէկ: Անոր «կեանքն ու գործը» ներկայացնող բոլոր տեղեկութիւնները կը հրատարակուին մեր թերթերուն կողմէ, համաձայն թերթի ծաւալին, միջավայրին եւ խմբագրական հասկացողութեան: Մինչեւ անգամ պարզ ազդերն ու ծանուցումները: «Արեւ»ի խմբագիրը կրնայ թղթատել թերթերը:

Իրականութիւնը այս ըլլալէ յետոյ, երբ իրենք ալ կը խոստովանին թէ Բարեգործականը «վճարած է մեր թերթերուն, հոգ չէ՝ մէկ մասը միայն» («Արեւ»), կամ իբրեւ «խրախուսական եւ համակրական վերաբերմունք, նիւթապէս աննշան, բայց բարոյապէս արժէք ունեցող օժանդակութեամբ» (Ա. Չօպանեան), կրնչանակէ թէ ինքզինքը չէզոք հռչակող այդ հաստատութիւնը մեկենասն ու հոգատարն է ռամկավար թերթերուն:

Այլապէս, կա՛մ ոչ մէկուն պիտի վճարէր, կամ պիտի վճարէր բոլորին ալ: Եւ կամ միայն իր պարբերական տեղեկագիրներուն մէջ պիտի հրատարակէր իր «կեանքն ու գործը», ձգելով որ ուզողը արտատպէ:

Մեր գիտցածը, Բարեգործականը երկու պաշտօնական հրատարակութիւն ունի. «Միութիւն» (Եգիպտոս) եւ «Յուշարար» Ամերիկա: Իսկ հիմա երեւան կուգայ որ բոլոր ռամկավար թերթերը միեւնոյն ատեն Բարեգործականի օրկաններ են, «փոխան ընկալագրի»:

Լսեր ենք եւ կը կրկնենք,— մենք վճարում չենք ստացած Բարեգործականէն, օրը օրին հրատարակելով անոր զեկոյցները, նոյն իսկ ազդերը: Եւ այն վստահութեամբ թէ բոլորն ալ մեզի պէս կը շարժին, կամ աւելի ճիշդ՝ Բարեգործականը միեւնոյն աչքով կը նայի բոլորին, իբրեւ պրոպագանտի միջոց:

Հաստատուեցաւ որ այդ հիմնարկութեան վարիչները կողմնակցութիւն, աւելի ճիշդ՝ կուսակցականութիւն կը խաղան:

Եւ ինչ որ աններելի է.— իրենց պարտականութեան մաս կը համարին աջ ու ձախ տարածել ռամկավար թերթերը, որոնք, ամէն բանէ առաջ, թերթ կուսակցական են եւ կատաղի հակադաշնակցական:

Մեր հայերէնով, վստահութեան զեղծում եւ խարդախութիւն են այս արարքները, եւ հակառակ՝ Բարեգործականի հիմնական կանոնագրին:

2. Սո՛ւտ է նաեւ երկրորդ յայտարարութիւնը:

Նախ որ, Բարեգործականի գործածման մէջ դեր ունեցած են շատ մը Դաշնակցականներ, զանազան վայրերու մէջ: Կարելի է պրպտել եւ իմանալ:

Երկրորդ, Դաշնակցականներէն առաջ, կամ անոնց հետ եւ աւելի ուժգնօրէն, Բարեգործականի սահմանափակ ծրագրին, թերիներուն և մախումներուն դէմ պայքարած են բազմաթիւ անձեր և օրկաններ: Ողբացեալ Մ. Պարթեւեանը Դաշնակցական չէր եւ ամէնէն անողոք մերկացումները կատարեց Եգիպտոսի մէջ: Եսայի Կարիկեանը ռամկավար էր եւ Բարեգործականի հիմնադիր-անդամ, բայց այնպիսի մերկացումներ կատարեց, թերթերով եւ գրքոյկներով, որոնց մասին հազիւ թէ գաղափար ունինք մենք: Բարեգործականի հացը կերած եւ անոր փառքը երգած հայրենակիցներ կան, որոնք մեզմէ շատ աւելի լաւ գիտեն թէ «ինչ կ'անցնի կը դառնայ ներսը»:

Ու վերջապէս, սուտ խնդիրներու կործին չի գար խոստովանիլ թէ պայքարը, որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր, ոչ թէ Բարեգործականի էութեան դէմ է, այլ անոր գործունէութեան ձեւերուն: Անոր դիւանակալութեան: Անոր վարիչներուն եւ թիկնապահներուն, Մալէզեաններու, Թէքէեաններու, Չօպաններու եւ նմաններու հասկացողութեան եւ գործելու եղանակին դէմ: Ազնուապետական եւ գրասենեկային ոճնակութեանց դէմ, մեծապատիւ մուրացկանութեան եւ աններելի մսխումներու դէմ, գումարներու և վարկերու հակասական, անհամապատասխան բաշխումներուն դէմ:

Եւ այս բոլորը՝ ոչ թէ Բարեգործականը քանդելու համար, ինչպէս անպարկեշտօրէն կը բանսարկէ «Արեւ»ը, այլ զայն աւելի օգտակար, աւելի ժողովրդական, եւ օրուան պահանջներուն աւելի համապատասխան վիճակի մը մէջ դնելու, եւ առով աւելի զօրաւոր դարձնելու համար:

Ի զուր կը մոլորեցնեն սուտ - խնդիրը:

Բարեգործականի իսկական բարեկամները անոր «պէնտէկ»ները չեն, ոչ ալ տիրադասաւոր աթոռակալները:

Անոնք ընդունակ չեն ծուռն ու շիտակը մատնանշելու, առանց ընկալագրի:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի «Հողժողկոմ» Ա. Երզնկեան շարք մը յայտարարութիւններ ըրած է Խորհրդային Հայաստանի, Էջմիածնի ձեռքը մնացած այգիներու եւ պարտէզներու գրաւման առթիւ: (Տես Գ. էջ: Այդ յայտարարութենէն կը քաղենք քանի մը հատուածներ, ընթերցողին ձգելով խորհրդածութիւնը («Ն. Հ.» 6 Մարտ).

— «Նախ եւ առաջ Էջմիածինը որոշակի հրապարակ չի եկել ճշտելու իր դիրքը մեր թշնամիների վերաբերմամբ: Էջմիածինը պատասխանատու է իր բոլոր առաջնորդների արարքի համար, իսկ այդ տեսակէտից նրա ներկայացուցիչները գաղութներում —չնչին բացառութեամբ— ձեռք ձեռքի տուած մեր խորհրդային երկրի թշնամիների հետ՝ մասնակցում են նրանց դաւադրութիւններին ընդդէմ Խորհրդային Հայաստանի:

Պարզ է, որ իր առաջնորդների այսօրինակ գործողութիւնների համար Էջմիածինը պատասխանատու է:

Ո՞ւմ յայտնի չէ հայ գաղթականների վիճակը գաղութներում:

Թւում էր, թէ այդ խոշոր աղէտի վերաբերմամբ (որին մեղսակից է եւ Էջմիածինը մօտիկ անցեալում իր վարած ավանտուրիստական քաղաքականութեամբ) Էջմիածինը նոյնպէս հրապարակ կուգայ իր հնարաւորութիւններով, սակայն, այդ խնդրում եւս նա գտնեց Պիղատոսի դերում:

Ի միջի այլոց, Սանասարեան դպրոցի հարցը լուծուել է շատ տարօրինակ ձեւով, որը նոյնպէս բնորոշ է: Համաձայն Սանասարեան դպրոցի կանոնագրի, նրա տեղը պիտի որոշէր Կաթողիկոսը: Սակայն, չնայած այն հանգամանքին, որ մենք տրամադրել էինք և՛ հողամասեր այդ դպրոցի համար և՛ շէնք, դպրոցը չփոխադրուեց Հայաստան եւ ներկայումս դպրոցի փողերը ծախսւում են Փարիզում՝ տրւում են ռոճիկներ Վրացեանին եւ Խատիսեանին, ինչ որ դասախօսութիւնների համար:

Վերեւ չյիշուած խնդիրներում ինքնուրոյնութեան հասկանալի է դառնում Էջմիածնի երկդիմի դիրքը:

Խորհրդային իշխանութիւնը չի կարող հանդուրժել նման գործելակերպ. Էջմիածինը պարտաւոր է ճշտել իր դիրքը: Մեր այս օրինական պահանջը ծառացած է Էջմիածնի առաջ:»

Ինչպէս կը տեսնէք, Հայաստանի գործավարը Սանասարեանի մասին բան մը կարդացեր է, բայց չէ հասկցեր: կամ հասկցեր է, բայց կը ստէ:

Զինքը եւ իր արբանեակները հանգստացնելու համար, ըսենք թէ. 1. Փարիզի մէջ հաստատուած Սանասարեան դասընթացքը ձեռնարկն է կարգ մը միութիւններու (Յարդգող եւլն.). 2. Ո՛ր եւ է կապ չունի Սանասարեան կտակին հետ, որուն վրայ Թուխսի նստած են «չնորհքով մարդիկ»: 3. Ա. Խատիսեան դասախօս չէ, իսկ Ս. Վրացեան կը դասախօսէ առանց ո՛ր եւ է վճարի, ինչպէս միւս դասախօսները: 4. Սրահի, երթեւեկի եւն. մանր ծախքեր (ոչ բոլորին, կան միայն որոնք կը վճարուին մուտքերու եւ Սանասարեան ժողհամալսարանի կազմած ներկայացումներու եկամուտով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մարաշի կուսակալը ապահնուած

ՀԱՅՈՑ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ՔԱՐԵՐՈՎ ԶՕՐԱՆՈՑ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

Նոր Օրի Թղթակիցը Գէյրութէն կը գրէ (17 Մարտ).—

Զգայացունց լուրեր կը հասնին Մարաշէն որ հիմա կուսակալանիստ քաղաք եղած է: Վերջերս պայքարը պայթեցաւ: Պահպանողականներն ու արդիականները բուռն բաղխում ունեցան: Մի քանի տարի առաջ արդէն այդպիսի դէպք մը տեղի ունեցած էր, եւ ընդդիմադիր պարագլուխները, ընդ որս նաեւ հանրածանօթ դեղագործ Լութֆի պէյ, աքսորուեցան Էնկիւրի: Ներքին ընդդիմութիւնը նորէն գլուխ ցցեց: Վերջերս երբ կուսակալը Ուրբաթի իր «նամազ»ը կատարելու համար կ'երթայ Ուլու Ճամի, ճամբան Գասըր Տէրէի կամուրջին քովերը ամբոխը կը յարձակի վրան ու տեղն ու տեղը կը սպաննէ քէմալիստ կուսակալը, որ գլխարկ դնելով «կեավուր» եղած էր: Երկու կողմերն ալ զէնքի կը դիմեն: Պահպանողականները կը հաւաքուին գերման հիւանդանոցին մօտակայ թրքական գերեզմաննոցի մօտերը: Շատ չանցած քէմալական կարեւոր ուժեր կը հասնին ու արիւնալի ընդհարումէ մը վերջ քէմալականները նորէն կացութեան տէր կը դառնան: Նշանաւոր ընդդիմադիր պարագլուխներ նորէն կ'աքսորուին: Գերմանացիք հիւանդանոցը երկրաշարժներուն ծախել առաջ իրենց մնեկներուն ոսկերոտիքը հանելով Տունարը փոխադրեցին: Երկրաշափի մը անհոգութեան պատճառաւ, ու նետուած թնդանօթի ռումբերէն, այդ վիթխարի հաստատութիւնը, որ շինուած էր 1912ին, բստ Տոքթ. Յ. Տէր-Ղազարեանի, հրոյ ճարակ կ'ըլլայ, հոգ չէ թէ վրան մէկ մէթրէ աւելի ձիւն կար: Գերման միսիոնարութեան վարիչներէն Հէր Ֆ. Շուխարթ այս ամսուան ընթացքին Մարաշ կը սպասուի. իրեն հետ հոս մնալու համար պիտի գայ Մարի-Թիմ, որ մէկ տարուան արձակուրդով մեկնած էր: Կիլիկիոյ կոտորածին (1909) վաղորդայնին հայ կարօտեալներուն նպաստ բաշխողը այս կինը եղաւ:

Ֆրանսացիներու մեկնելու ատեն հրդեհուած զօրանոցը շինուեցաւ նորէն: Մարաշի տուները առհասարակ Պաղտատիյէ ոճով, այսինքն ծող ու ծեփով շինուած են. քարը սուղ ըլլալով Թուրք կառավարութիւնը Հայոց գերեզմանատան քարերը գործածեց զօրանոցին շինութեան համար:

Կացութիւնը Վրաստանի մէջ

Էռ Նուվէլի մէջ կը կարդանք.— Խորհրդային բոլոր երկիրներուն մէջ, տիրող տնտեսական եւ ննդեղէնի տագնապը աւելի զգալի է Կովկասի, մանաւորապէս Վրաստանի մէջ:

Մանկանէզի արտածումը զգալիօրէն նուազած է: Չիատուրիի մէջ, որ այս ճարտարարուեստին կեդրոնն է, բանուորներուն կէսէն աւելին ճամբուած են: Այս նիւթի արտածման նաւահանգիստ Փոթիի մէջ, ուր սովորաբար կ'աշխատին 500 բանուորներ, 60 հոգի միայն մնացած են: Ցամքեցումի աշխատանքները, որոնք ցարդ զէշ աղէկ առաջ կը տարուէին, լքուած են՝ դրամի չգոյութեան պատճառաւ: Բոլոր բանուորները ճամբուած եւ աշխատանքները դադրած են:

Նոյն կացութիւնը կը տիրէ ճարտարարուեստի ուրիշ ճիւղերուն մէջ ալ: Գործազրկութիւնը հետզհետէ կը սաստկանայ: Սննդեղէնի պակասը կը ծանրացնէ վիճակը: Քաղաքները հաց չունին եւ բնակիչները պոչ կը բռնեն հացագործի խանութներուն առջեւ: Պետական ճարտարարուեստը չի կրնար բաւարարել ժողովուրդին անհրաժեշտ ձեռարուեստի նիւթերը: Թշուառութիւնը մեծաքայլ կ'աճի քաղաքներուն, ինչպէս նաեւ գիւղերուն մէջ:

Ջեկաններուն մէջ ձերբակալութիւններն ու աքսորները դադար չունին: Հազիւ թէ քաղաքական բանտարկեալներու կարաւանները Սիբերիա կը ղրկուին եւ Մեթեխի բերդը կը պարպուի, բանտարկեալներու նոր խումբեր կը հասնին գաւառէն՝ Սիբերիա ղրկուելիք նոր կարաւաններ կազմելու համար: Երկու հարիւր քաղաքական բանտարկեալներու վերջին կարաւանը Փետրուարին է որ դէպի հիւսիս ղրկուեցաւ, այժմ արդէն բանտերը դարձեալ բանտարկեալներով լեցուն են:

Ֆրանսա եւ Իտալիա

«Թայմզ»ի Փարիզի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Թէեւ Հռոմի ֆրանսական դեսպան տը Պօմարշէի եւ Մուսոլինիի միջեւ կատարուած խօսակցութիւններուն իբրեւ արդիւնք որոշ բան մը չի տեսնուիր, սակայն լաւ պատճառներ կան հաւատալու թէ նշանակելի յառաջդիմութիւն կատարուած է վիճելի խնդիրներու մասին: Պրիան տակաւին չէ ընդունած Փարիզի իտալական դեսպան կոմս Մանզոնին, սակայն այստեղի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կարեւոր արդիւնքներու կը սպասուի մօտ օրէն:

59 վակոն պայթուցիկ գրաւուած

Սէն-Գոթարի գնացքիներու խնդիրը չլուծուած, Իտալիոյ կողմէ ղրկուած պայթուցիկներու նոր պատմութիւն մը մէջտեղ ելաւ: Հունգարեւ-Աւստրիա սահմանը՝ Մարիա Թէրէզիէպոլի մէջ, մաքսային իշխանութիւնները գրաւած են 27 վակոն պայթուցիկ նիւթեր, որոնք Հունգարիոյ ճամբով Իտալիայէն Ռումանիա կը ղրկուէին: Քանի մը օր առաջ նոյն տեղը Հունգարացիները գրաւած էին 12 վակոն պայթուցիկներ, որոնք նոյնպէս Իտալիայէն Ռումանիա կը ղրկուէին: Իտալիայէն Ռումանիա ճամբան աւելի կարճ է Եուկոսլաւիոյ միջոցաւ: Ուերպ թերթերը կը հարցնեն թէ ինչո՞ւ այդ պայթուցիկները Հունգարիոյ ճամբով կը ղրկուէին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԱԹԻԼ-ԿԱԹԻԼ

Կաթիլ-կաթիլ կը լենայ հայ արիներու ճամբու ծախքի ցանկը, Յառաջի մէջ:

Այսօր արդէն արձանագրուած է 3725 ֆրանք:

Հինգ, տասը, քսան, կը հասնի ամէն օր:

Եւ ի՛նչ սրտառուչ արտայայտութիւններով:

Դժբախտաբար տեղ չունինք բոլոր նամակներն ալ հրատարակելու:

Եւ ամէն տեղէ, սահմանէն դուրս, Պելճիքայէն, Գերմանիայէն կամ հեռաւոր Պուքրէշէն:

Ո՛չ եղբայրական զգացումն է որ կը պակսի, լեռնէրէ լեռ, ոչ ալ պարտականութեան գիտակցութիւնը:

Հայ արիները կրնան ճամբայ ելլել թեթեւ սրտով, եւ հպարտօրէն բանակիլ Անգլիոյ արիներուն հետ, միեւնոյն քաշաին վրայ:

Ինչպէս հաղորդեց Յառաջ, ցանկը բաց պիտի մնայ մինչեւ Ապրիլ 4, երբ դէպի Լոնտոն ճամբայ կ'ելլեն մեր տղաքը:

Մինչեւ այն ատեն, անշուշտ պիտի գոյանայ գումար մը, որ ոչ միայն լրացնէ իրենց պակասները, ճանապարհածախսի եւ հագուստ-կապուստի, այլ եւ բան մը ձգէ իրենց համեստ սնտուկը:

Ո՛չ փող, ոչ թմբուկ:

Ո՛վ որ սիրտ ունի եւ կը հետաքրքրուի, գիտէ իր ընելիքը:

Հոգ չէ թէ կաթիլ-կաթիլ:

Վ.ԱՀԷ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

Ժ. Ցանկ

	Ֆր.
Պուքրէշի հայ արիներէն	100
Մկրտիչ քհնյ. Ասլանեան (Լիոնէն)	10
Բարսեղ Վարդանեան (Թուլուզ)	10
Սեդա Վ.	30
Գրիգոր Արապեան	25
Արսէն Փափազեան (Ֆրանքֆորթ)	100
Հայ արիներու խմբանկարէն ոգեւորուած (Յառաջ 18 Մարտ), Վռամ Անդրէաս Տ. Անդրէասեան բարեկամներու շրջանակի մը մէջ (330 ֆրանք)	
Յ. Թօգաթլեան	10
Ս. Յակոբեան	20
Գ. Ջարփճեան	10
Ա. Պասմաճեան	20
Յ. Պարսամեան	10
Պ. Արծրունի	10
Յ. Փանոսեան	10
Ս. Իսպիրեան	20
Կ. Ջամպաքճեան	10
Հ. Աղաբէկեան	10
Ոմն	30
Թնիքեան	5
Քէշիշեան	10
Ոմն	5
Ոմն	5
Ոմն	5
Մ. Փիւրիմեան	25
Վ. Անդրէասեան	25
Ս. Աւագեան	25
Ոմն	25
Օ. Մաթիկ	15
Ե. Ֆէնէրճեան	25
Գումար	605
Թ. ցանկին գումարը	3120
Ընդհ. գումար	3725

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԼՈՒՄԱՆ

... Խմբագիր Յառաջի

Սրտի մեծ ուրախութեամբ ձեր պատուարժան թերթին մէջ կարդացինք թէ՝ հանգանակութիւն մը բացած էք ի նպաստ մեր Փարիզի սկաուտ եղբայրներուն ճամբու ծախքին:

Մենք ալ, Պուքրէշի սկաուտները, ուզելով թեթեւցնել մեր սիրել եղբայրներուն դրամական հոգը՝ հաւաքեցինք 100 ֆրանքի համեստ գումարը:

Խմբ.— Տես ցանկը:

ԴԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ
ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑ Է ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(Մեր սեփական թղթակիցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 18 Մարտ

Քանի մը հակիրճ թղթակցութիւններով տեղեկացուցած էի, անցեալ շաբթու, Թեմական իշխանութեանց ձեռնարկները հայ դաւանանքն ալ ներմուծելու համար Դաւանութեանց նոր օրէնքին մէջ։

Այս անգամ պիտի խօսիմ նոյն իսկ այդ օրէնքին մասին, որովհետեւ ան ոչ միայն օրուան ամէնէն հրատապ խնդիրն է՝ Ռումանիոյ մէջ, այլ եւ անոր ստանալիք ձեւէն կախում ունի մեծապէս մեր գաղութի ապագան։

Ծերակոյտը երէկ իսկ սկսաւ օրէնքին հրապարակային վիճաբանութեան։ Ընթերցողներս աւելի իրազեկ ընելու համար հայ գաղութի՝ մը կեանքին կապուած հարցի մը շուրջ կատարուող իրադարձութիւններուն՝ անձամբ ներկայ կը գտնուիմ խորհրդարանի նիստերուն։

Բայց նախ կ'ուզեմ պարզել թէ ինչո՞ւ կառավարութիւնը մէջտեղ հանեց Դաւանութեանց Օրէնքը։

* * *

Ըսեմ անմիջապէս որ Ռումանիա չունէր նման օրէնք մը։ Եւ ինչո՞ւ ունենար, երբ օրթոտոքսութիւնն էր պաշտօնական կրօնը, ու չկար ուրիշ դաւանանք մը զոր ստիպուած ըլլար հաշուի առնել ռումէն պետութիւնը։ Արդարեւ Պալքանեան պատերազմէն առաջ՝ օրթոտոքս եկեղեցիէն զատ չկար ուրիշ կարեւոր դաւանանք մը։ Ռումանիոյ Հին Սահմանադրութեան մէկ յօդուածը միայն կար, որով բոլոր դաւանանքներուն ազատութիւն կուտար՝ հանրային կեանքին ու բարի վարքին չվնասելու պայմանով եւ որով կ'առաջնորդուէր ռումէն կառավարութիւնը դաւանանքներու հետ որ եւ է խնդիր լուծելու համար, ի հարկին օգնութեան կանչելով երկրին միւս օրէնքները։

Պատերազմը Ռումանիոյ դիմագծութիւնը փոխեց. սակայն երկիրը երիցս մեծցաւ բնակչութեամբ ու տարածութիւնով։ Նոր ցեղային փոքրամասնութիւններ մաս կազմեցին ռումէն պետութեան, ինչպէս Հունգարներ, Պուլկարներ, Ռուսեր, Թուրքեր, եւ այլն։ Փոքրամասնութեանց խնդիրը այս պահուս Ռումանիոյ հիմնական խնդիրներէն մէկն է, ինչպէս երէկ էր Աւստրիոյ, Ռուսիոյ կամ Թուրքիոյ համար։

Բայց ցեղային փոքրամասնութեանց խնդրին հաւասար հրատապ է նաեւ կրօնական փոքրամասնութեանց խնդիրը։ Տարբեր ցեղեր չէ միայն որ անով վէճի մտած են, այլ միեւնոյն ցեղը ինքն իր մէջ։ Կրօնական խնդիրը ռումանական ու ռումէն տարրին համար ներքին խնդիր մըն է աւելի, թէեւ ան ալ թելեր ունի երկրէն դուրս։

Վէճը աւելի հրատապ է Տրանսիլվանիոյ մէջ, ուր Ռումէնները երեք դաւանանքներու բաժնուած են, օրթոտոքս, յոյն-կաթոլիկ եւ կաթոլիկ, երեքն ալ նոյնքան աններող որքան նեղ ցեղային փոքրամասնութիւններ ըլլային։

Վէճը սաստկացաւ այն օրէն ի վեր՝ երբ Մոլտօ-Վալաքիոյ օրթոտոքս ռումէն մետրապոլիտը պատրիարք հռչակուեցաւ, ռումէն օրթոտոքս եկեղեցին Ֆէնէրի հետ իր կապերը խզելով դարձաւ անկախ եկեղեցի, եւ այդ եկեղեցին յայտարարուեցաւ ազգային եկեղեցի, ըստ այնմ խմբագրուելով նաեւ Ռումանիոյ Նոր Սահմանադրութիւնը։

Տրանսիլվանիոյ կաթոլիկները եւ յոյն կաթոլիկները՝ որոնք նոյնպէս կարեւոր թիւ մըն են՝ մնացին երկրորդ գծի վրայ։ Ասոնց դատով ալ կը շահագրգռուէր բնականաբար Վատիկանը, որ այդ մասին ռումէն պետութեան հետ բանակցութիւններ կը վարէր 1922էն ի վեր, կոնկորդա մը կնքելու եւ կաթոլիկներու ռեժիմը ճշդելու համար Ռումանիոյ մէջ։

Պայմանագիրը տարիներ առաջ կնքուեցաւ, բայց անոր պարունակութիւնը դեռ պաշտօնապէս յայտարարուած չէ։ Ըլլալ անպատեհութիւն մը չկար կառավարութեան համար դաւանութեանց օրէնք մը պատրաստելու, որ թէեւ հինգ տարիէ ի վեր խմբագրուած՝ միշտ ալ կը ձգձգուէր, որպէսզի նախ Պուքրէշն ու Վատիկանը համաձայնութեան գան հիմնական կէտերուն շուրջ։

Դաւանութեանց նախարարը տասը օր առաջ Ծերակոյտ յղեց իր խմբագրած օրինագիծը։ Բայց ան, գոնէ ներկայացուած ձեւին մէջ, հեռու է գոհացնելէ բոլոր կողմերը։

Առաջին դժգոհները օրթոտոքսներն են։ Ասոնք Վատիկանի եղած զիջումները համաձայն չեն գտներ շահերուն օրթոտոքս եկեղեցիին, որ պաշտօնական դաւանանքն է ռումէն պետութեան, եւ կը գանգատին թէ կոնկորդան կնքուած է գաղտնի բանակցութիւններով։

Դժգոհ են մանաւանդ Տրանսիլվանիոյ յոյն-կաթոլիկները (Յոյն-կաթոլիկը դաւանական բացատրութիւն մըն է, կապ չունի յոյն տարրին հետ, եւ իրեն պատկանողները բոլորն ալ ռումէն են)։ Ասոնց գանգատը այն է որ նոր օրէնքը կրօնական փոքրամասնութիւնները օրթոտոքս եկեղեցին քաշելու համար լարուած ծուղակ մըն է։

Նոր օրէնքով շահագրգռուած են նաեւ բուն կաթոլիկները, հրեաները, իսլամները, լուտերականները, կալվինականները, հայ լուսաւորչականները, հայ կաթոլիկները, եւ այլն։ Բոլորն ալ ուղղակի թէ անուղղակի աշխատանք կը թափեն օրինագծին անհաճոյ տրամադրութիւնները իրենց ի նպաստ դարձնելու համար։

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՔՐՏԱԿԱՆ
ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս սեռերու նիւթերն են.—

Ա. Սիրայինը.— Ահա ձեզ մէկ երկու օրինակներ, եւ անոնց հետ քննադատութեան ու եզրակացութիւններու պարտականութիւնը։

Հովիւը սիրահարած է բերտորներէն մէկուն եւ բազմաթիւ քառեակներով իր սէրը կ'երգէ։ Ահա քառեակ մը.

«Գարուն է, աճապարող ջրերու ձայն կը լսուի.
Ո՛չ, սպիտակ ոչխարներու ձայն կը լսուի.
Ո՛չ եւ ո՛չ, հովիտներու մէջէն, ուր ծաղիկներ կը բուրեն,
Բէրւոր հարս ու աղջիկներու երգ կը լսուի:
Աղջիկ, դու՛ որ գառնուկ ես, սպիտակ ես ու սիրածս ես, եկուր քեզ արածելու տանիմ աղբիւրներու եւ մարգագետիններու վրայ»։

Ուրիշ քառեակ մը «Հասամ Աղա»յէն։ Երգչուհին անոր հաւնած աղջկան տիրանալու համար, մեծ քոյրը Հասամ Աղային կ'ուզէ։ Գաղտնիքը կը պարզուի երբ հարսնեւորները հովի դաշտը հասեր էին։ Այստեղ կը խենդենայ Հասամ Աղան, կուսկեյով հարիւրաւոր քառեակներ

«Ընտրիքակալ եմ հովին՝ որ Լալիւխանի քօղը վերցուց, եւ Հասամ աղան խենդեցուց ու նետեց աշխարհի մէջ»։
«Ո՛չ ոք, ո՛չ ոքի չի՛ ըմբռներ:
Անհրաժեշտ է որ պարսէքս կտրատեմ,
Իմ տունս ու բնակարանս հրդեհեմ.
Որպէսզի գիտնան թէ իմ ցաւս ի՞նչ է»:

«Աշուն» սիրերգէն.—

«Աշուն է, աճապարանքի մատնող աշուն. բոլոր ծառերը վիրաւոր են. խուճապային կռիւ կայ անոնց մէջ. քամի մը բոլոր տերեւներն ու ծաղիկները գետին փռեց.
Ե՛ս ալ կը կռուիմ. ես ալ վիրաւոր եմ,
Բայց ո՛չ սուրի, նիզակի, կամ հովի.
Ուսերու վրայ փռուած սեւ բոյլ եւ խոպոպներու վիրաւորն եմ:

Քառեակ մը եւս այն կնոջ երգէն՝ զոր կը ճանչնամ, եւ որուն սիրածը Պոլիս պանդխտութեան գնաց։ Կողբած՝ այսպէս երգեց իր սէրը.—

«Աչքերս յոգնեցան լեռնակողերու ծամբուն վրայ.
Վիզս ծռեցաւ պատերու տակ.
Բոլորը իրենց նոր սիրածներուն հետ են,
Ես թշուառս՝ հին յիշատակներուն հետ:
Երնէկ, երնէկ ըլլայի մէկ երազ,
Նոյեմբերի, դեկտեմբերի գիշերներու մէկ երազ,
Եւ իյնայի քու շրթներուն ու աչքերուն:

Փակենք այս մասը։ Ապա երգի նիւթ կը կազմեն՝

Բ. Կռիւներ.— Անչափ հարուստ ու դիւցազնավէպերով լեցուն գործերու ծնունդ տուած են կռիւները։ Այս կարգի գործերու մէջ ո՛չ միայն եղանակները, այլ եւ բառերու հնչականութիւնը կը միանայ ու կ'աշակցի խորքին։ Այս՝ ըստ ձեւի. Ըստ խորքի, նիւթ են ազնիւ պարտականութիւններ, անյողդողդ կամքեր, վեհանձնութիւն ու յաղթանակներ, սակայն երբեք տմարդութիւններու ներկայացուցիչներ։ Փոքրիկ նմոյշ մը այս տեսակէն.

«Թիկնեղ երիտասարդ, Թիկնե՛ղ երիտասարդ,
Մարտիրոսի ճիւղերու մէջ կռիւ կայ,
Կը լսե՞ս հրացաններուն կանչը,
Վիրաւորներուն ճիճճիւնը,
Սուրերու շխաշխիւնը,
Ձիերու դոփիւնը,
Ո՛վ Հասանցիներ, ո՛վ Սիփկանցիներ,
Հրապարակէն մի՛ փախչիք,
Փախուստը կիներուն թողէք,
Հաւերու ու խարներու փախչիքը մի՛ նայիք.
Յունկը գետին՝ բռնատուէք սաթակոթ շէշխանաներ,
Թո՛ղ եղբայրս, թող, ի՛մ աղաս,
Այդ խեղճերու գօտին շա՛տ ծանր էր.
Անոր համար մնացեր է փոշիներու մէջ:

Այս ժողովուրդն ալ պանդխտութեան դառնութիւնները ճաշակած է եւ այդ պատճառով ալ տուած իր

Գ. Պանդխտութեան երգերը.— Ահա մէկ երկու քառեակներ, նորէն իբրեւ նմոյշ։ Նկատի առէք որ մնացող մէկ պանդուխտ մինչեւ շոգենաւ ճամբու դրաւ վերադարձող իր ծանօթները եւ ինքը նաւակով կը վերադառնայ։

«Ո՛վ բախտ, ո՛վ բախտ:
Նաւերն հեռացան
Ու ինծ մնաց նաւակ:
Իմ դրացիներս, իմ գիւղացիներս Թուան նախկին լեռներ,
Ես մնացի վանդակի մէջ:
Երանի աստղ մ'ըլլայի երկինքի վրայ,
Երանի ծաղիկ մ'ըլլայի խոտնոցին մէջ,
Երանի սնգաճար հովի մատի մատանին ըլլայի
Օրը երկու անգամ՝ բէրւորներու տողանցքը տեսնող:
Պոլի՛ս, Պոլի՛ս, քու տուներ սանդուխ, սանդուխ,
Իր բարձունքէն ձեզ կը դիտէ եղրեքը Թուխ.
Եւ ստորոտը՝ կը դողդղայ Բէյօղլիս.
Ուրե՞ն ըսեմ որ յմանամ թէ իմ սիրածն անօթի՞ է թէ կուշտ:
Պոլի՛ս, Պոլի՛ս, աշխարհի սիրտ,
Քեզ կը դիմեն հայն ու միւսիւլմանը.
Աստուածդ թէ կը սիրես,
Պանդուխտները մի՛ վշտացներ.
Պանդուխտները միեւնոյն են,
Անոնց սիրտը պղինձի պէս է,
Որու տակ կրակ կը վառի»:

Կան նոյնպէս երգեր, յօրինուած, ինչպէս կ'ըսուի, «սրտի համար», օրինակ «Ծաղիկներու վէճը», ուր գեղեցկութեան բազմաթիւ կողմեր կը շօշափուին։ Կան ուրիշներ ալ որոնց նիւթը խրատական է, օրինակ այսերգը.

«Ո՛վ դու, ո՛վ դու,
Ճամբէն շեղած,
Պատերու առջեւ մոլորած,
Քու սիրականիդ վրանը
Վանքի ետեւի այս աղբիւրին մօտ հաւաքեցին.
Ով կոյր է, ով խուլ է,
Ով ջերմ ունի կամ անքուն է,
Եթէ խմէ այդ աղբիւրէն,
Օրը օրին կ'ապաքինի»:

Այս «թռուցիկ մասանց»էն կը տեսնուի, որ քրդական բանահիւսութիւնը ընդգրկելով իր պատկանած ժողովուրդի կեանքը, աշխարհիկ ու հոգեւոր կերպարանքը, պատմութիւնն ու միջավայրը, ընդարձակուած է, փռուելով ու տարածուելով այն բոլոր ուղիներուն վրայ, որոնցմէ անցած է այդ ժողովուրդի բանահիւսութիւնը։

Լեզուն՝ որով հիւսուած են այս գործերը, ոչ միայն բազմավանկ բառերու թերութենէն ազատ է, այլեւ ընդունակ՝ իր հնչականութեամբ նպաստելու ընքուշ կամ ռազմական, տխուր կամ կայտառ տրամադրութիւններու։ Այս ժողովուրդի թափառաշրջիկ ըլլալու հանգամանքը պատճառ է դարձած որ նեղմիտ ու կոյր տեղասիրութիւնը տեղի տայ կամ բարեխառնուի աշխարհասիրութեամբ ու մարդասիրութեամբ։ Երբ նոյնիսկ կ'ոգեկոչուի այսինչ գիւղը, դաշտը կամ լեռը, անտեղ կը զգացուի որ այդ եղած է իբրեւ միջոց, առիթ, խորհրդանշան, եւ ո՛չ թէ իբրեւ նպատակ՝ որ զուրս է ու կ'իշխէ այդ բոլորին։

Անտարակոյս, ինչպէս քիւրտ Բաբա Թահէր Ուրանին ճոխացուց պարսկական բանաստեղծութեան շարքը, այնպէս ալ բազմաթիւ մեծ ու փոքր ոչ քիւրտ Ուրանիներ նպաստած են այս ժողովուրդի բանահիւսութեան ճոխացման։ Օրինակ, կը ճանչնամ Կարկառցի Խուզօն, Ալմիցի Ոբրաքը, որոնք ընտիր երգեր են յօրինած քրտերէնով։ Խան Մահմուտի անձնական երգասացը, Գիւրան, նոյնպէս Հայ է եղած։ Սակայն իւրաքանչիւր լեզուով հիւսուած երգը սեփականութիւնն է այն ժողովուրդին՝ որուն կը պատկանի այդ լեզուն։ Ուրիշներուն կը մնայ վայելելու հաճոյքը, սրբագրելու ցանկութիւնը եւ սորվելու հոգը։

Իմ պարտականութիւնս սեպեցի բանալ այս լուսամուտը եւ ցուցնել այն կողմը՝ ուր աղբիւրազարդ հովիտները կը ծածկուին լեռներու պատուարին ետեւ...։

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ԽՄԲ. Կարդացուած «Յարդգողի Երեկոյ»ին, 17 Մարտ։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԴՐԱԿԱՆՈՒԹ...

ՇԱՐԱԿԱՆ

I

Ափսո՛ս, չեմ գիտեր ո՛չ քո...
տրաղ(1), ոչ քու եւանդ...
Ո՛չ ընդունելութիւնդ, զոր...
է կատարել քեզի...
Ո՛չ եղանակը քեզի նա...
բառերը քեզ ողջ...
Չեմ գիտեր քու մուղրա...
Ոչ ալ եղանակը վերջաւոր...
տակ...
Ո՛վ Մայր-աստուած...
Հետեւելով քեզի...
կը փար...

II

Ո՛վ մայր, երկրի վրայ...
թիւ զաւակներ...
Բոլորն ալ արժանի քեզի
Բայց ես, որ զաւակդ եմ...
արժան եմ...
Սակայն արդար չէ որ...
Որովհետեւ, երբեմն, կը...
զաւակ...
Բայց երբե՛ք չար մայրեր

III

Ո՛վ Մայրը աշխարհի...
Ես չպաշտեցի՛ ոտքերդ
Ես քեզի դանձ չտուի.
Սակայն դուն ինծի ցոյց...
սէր մը, որ նմանը...
Որովհետեւ, երբեմն, կը...
զաւակ...
Բայց երբե՛ք չար մայրեր

IV

Հրաժարեցա՛յ ուրիշ...
ներ պաշտ...
Որովհետեւ բազմաթիւ...
նոնց օրէնքն...
Եւ զանազան՝ անոնց ձեւ...
Ութսունըհինգ տարեկա...
Եթէ դուն մերժես գթու...
Ի՞նչ ապաստան պիտի գտն...
Զրկուած՝ քու օգնութենէ...
Մայրը փորեղ Աստ...

V

Աղօթքով, որ քաղցր է...
կի մը...
Շուն ուտողն իսկ կատար...
զանձ...
Եւ մուրացիկը անվախ կր...
Ձեռքը բռնած՝ ողկեհասց...
Ո՛վ Ապարանա՛(3...
հնչիւններն են...
Որ կը մտնեն ականջներէ...
Ո՛վ Մայր, ո՞վ կրնայ...
բարիքն...
Որ կը հասցնեն երբ...
տրաղ արտասան...

VI

Անիկա, որ կարօտն...
բոլորին մախիւն...
Որ Թոյն խմեց եւ միշտ...
Որուն հիւսուած մազեր...
լուսապսակ մը պէս կը...
օձերուն թագ...
Արարածներուն տէրը,
Ոգիներուն տէրը...
գան...
Անիկա Աշխարհի Տէրն...
կը...
Քեզի՛, միայն քեզի...
հարսն ես, ո՛վ Բհավա...

VII

Ես չեմ ցանկար...

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ՝ ԱՅՍ ՄԵԾ ՈՒ ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ՔԱՂԱՔԷՆ...

(Հատուած մը «Գարնանային» վէպէն, որ լոյս կը տեսնէ քանի մը օրէն)

Զուարթ ու երջանիկ, կ'արթննամ այս աղուոր ու լուսաւոր առտուան խաղաղութեան մէջ։ Ականջներս կը բանամ դուրսի նորաւարթ աղմուկին ու աչքերս՝ հեռապատկերին վրայ որ կը տարածուի, վա՛րը, հեռուն։ Մեծ ու մեքենական դաշտանկա՜ր։ Կը հագնիմ։ Փողկապս կը կապեմ, արագ ու ջղային շարժումներով։ Այնքան մեծ է աճապարանքս, ձմրան մէջ, այս զարմանալի առաւօտեան գիրկը իյնալու՝ ինչպէս կապոյտ լիճի մը մէջ։ Կը շտապեմ ահա ծառուղին ի վար, նայելով շուրջս, աղջիկներուն ու ծառերուն։ Աղջիկները՝ բոլո՜րը կը շոգան այս առաւօտ ու ծառերուն քնացած աչքերը կարծես պիտի զարթնուն՝ այնքան տաք է ճառագայթը ձմրան արեւին։ Ահա՛ կ'իջնեմ կապելայի մը աստիճաններէ, ինկալու համար լռութեան ծոցը, որովհետեւ կ'ուզեմ քեզի գրել։ Քովս՝ քանիոր տղայ մը եւ պզտիկ աղջիկ մը, կը սիրեն իրար՝ չար ու անուշ զգուանքներով, պզտիկ անասուններու պէս. սպասեակը եկաւ ու գնաց ու ես, ապաքինող ու շատ անուշ հիւանդի մը պէս՝ կը նետուիմ այս սպիտակ էջերուն վրայ...

Քեզի կը գրեմ, կը գրեմ...

Երէկ Կիրակի էր, այս վաղահաս գարնան առաջին տաք ու արեւոտ Կիրակին, այս զարմանալի ու մեծ քաղաքին մէջ։ Օրեր կան՝ երբ իմ ամբողջ ատելութեամբս ես ոխ կը կապեմ այս քաղաքին դէմ՝ իր անսահման հարստութիւններուն, իր հեշտանքի տուներուն եւ իր շնութիւններուն համար։ Օրեր ալ կան երբ կը վախնամ իրմէն, ձմեռ ու դժնէ գիշերուան իր խաւարէն, իր անասելի թշուառութիւններէն եւ տառապանքներէն։ Կ'անցնիմ երկիւղահար ու դողդոջուն, բոլոր բազմութեանց կողքէն, շուարած, շփոթ ու զառնօրէն տխուր, հարցնելով ինքզինքիս թէ ինչպէ՞ս այսքան շնութեան, ապականութեան ու վշտերու հակառակ՝ չի կործանիր այս նոր սարդանապաղեան Նինուէն, իր պաշտօնէ՞ս ապարանքներուն ու իր մայր եկեղեցիներուն վրայ՝ որ կեղծիքի, շուայտութեան եւ սրիկայութեան տուներ են։

Օրեր ալ կան որ գիս կը ձանձրացնէ այս արեւմտեան, ընդարձակ, մեքենական, անդէմ ու տրտում քաղաքը։ Իրարու վրայ խառնուած այս սեւ ու քարաշէն տուները՝ ինծի կ'երեւին առանց դիմագիծի, առանց շնչաւորութեան, առանց կենդանի ու ներշնչող բանաստեղծութեան։ Կ'անցնիմ խանդ, վհատ, անտրամադիր՝ յուսահատած իմ բոլոր երազներուս եւ ցանկութիւններուս մէջ ու այս բոլոր տուներն ու փողոցները՝ կուտակուած իրարու վրայ, անչունչ ու հսկայ քարերու պէս, անսահման ձանձրոյթով մը կը նստին ուսերուս։ Ո՛չ մէկ բան գիս կը մխիթարէ։ Ո՛չ մէկ ձայն գիս կը խանդավառէ եւ ո՛չ մէկ գեղեցկութիւն գիս կը յուզէ։ Ուրախութիւնը կը թուի անհնար ու երազը մեռած գիտապաստ ու սպիտակ, ցուրտ պատանքի մը մէջ։ Հոգիիս աւերակներէն Անիմաստ կը դառնայ նոյնիսկ յուսալ՝ նո՛ր առաւօտի, նո՛ր գարունի։

Օրեր ալ կան երբ կը գինովցնէ, մեծ ու հեթանոս արբ... մը, իմ հեգ ու երիտասարդ մարմինս, այս օգոստափառ ...զան պորտիկը՝ որ Փարիզն է։ Կ'անցնիմ սարսռուն հեշտա... ու ընդունակ դողալու, սիրոյ մեծ ու աղուոր խռովքով... մէնէն պզտիկ ու խոնարհ հեշտութեան խնջոյքին դիմաց... բոցավառ, մեծ ու հիւանդ աչքերով՝ կը նայիմ անցնող... ու կը ցանկամ բոլորն ալ, սպիտակ ու մերկ, մեծ ու... բազմոցներու վրայ։ Ո՛վ հեշտութիւն, քու գինով ու շող... քերովդ ինկեր վրաս, ինկեր վրաս...։ Ու ինչպէ՛ս մեծ է... գեղ, ճաճանչաւոր ու ցնորական այդ երազին հեթանոսութ... աչքերուս վրայ։ Օ՛ երազ, օ՛ սէր, օ՛ ծիծղուն ու աղուոր... մերկութիւն, ընդհանուր ու սովորական սնունդ... հինաւուրց ուրախութիւն, օ՛ դուն հրաշալի Թոյն... մեծ մոռացութիւն...։

Կ'անցնիմ պզտիկ, խենթ, երջանիկ, մուրացիկ ու... ամէն քայլափոխի ծռելու գետին ու խոնարհութեամբ մը... բախտագէտ ու ագահ ձեռքերով վերցնելու է՛ն պզտիկ... իսկ հաճոյքն իսկ՝ ... ցեխին մէջէն։ Կ'անցնիմ... ջերմէ ու զառնութենէ բռնուած ու կը խօսիմ տաք ու... բառերով՝ իմ ցնորքիս բազմոցներուն վրայ, այդ բոլոր... ու երազագեղ աղջիկներուն։ Օ՛ արբշռանքի պահ...

Ցարաւ չեմ հարատութեան, ոչ
ալ գիտութեան,
Ո՛վ դիցուհի,լուսնի պէս երևում,
Ցեմ խել երջանկութիւն ցանկար։
Միայն մէ՛կ շնորհ կ'ուզեմ քեզմէ,—
Թո՛ղ տուր որ ամբողջ կեանքս
անցընեմ երգելով քու անուններդ։
Մրիգա՛նի՛ (5), Բուղրա՛նի՛ (6),
Շիվա՛, Շիվա՛, Բհավա՛նի՛։

VIII

Ո՛վ Դուրգա՛(7), աստուածածի՛ն,
գթութեան ովկիան,
Եթէ աղէտներէն բնկճուած,
քե՛զ կը յիշեմ,
Մի կարծեր թէ կեղծաւորութիւն է,
Որովհետեւ անօթութենէ և ծարաւէ տանջուած տղան միայն ու
միշտ իր մայրը կը կանչէ։

IX

Չկայ ինծմէ աւելի ծանր մեղաւոր,
Եւ միայն դուն՝ կաս, որ մեղքերը կ'այրես.
Արդ, դուն լսեցիր, Մահա՛դէվի՛,
իմ աղօթքս,
Բեզի՛ կը մնայ ընել ինչ որ հաճոյ թուի քեզ։

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ծանօթ.— (1—7) Հնդիկներուն աստուածը մէկ է։ Սակայն եւրոպացիները աստուածային զանազան անուններէ խաբուելով, կարծած են թէ բազմաթիւ են անոնց աստուածները։ Այդ միակ աստուածը կը կոչուի Դէվի՛ կամ Մահա՛դէվի՛, որ կը նշանակէ «լուսաւոր էակ»։ Դէվի կունայ զանազան կերպարանքներ առանոյ եւ զանազան անուններ առնել. Մրիգանի, Բուղրանի, Շիվա, Բհավանի եւ Դուրգա։ Մանտրա կը կոչուի այն կերպարանքը, որ տեսանելի է, պատուղի պէս կարմիր շրթներով, ուղիղ եւ ոլոնդ ծիծիռով։ Եանտրա կը կոչուի այն կերպարանքը, զոր աղօթողը կունայ գծագրել։ Կայ կերպարանք մը, Վիշնուեամալա, անտեսանելի բոլոր աղօթողներէն։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

79.— ԵՐԳ ԱԿԻԷՆ

Ակոր կ'եփեմ մալէզէ,
Բարին տակը լոլէզ է։
Մոլ փիփկը եար կ'ուզէ,
Տնատակները կու լըզէ։

Հալմճուկ աղուոր մազ ունիս,
Պլպլիկի փէրվազ ունիս,
Խոսքիս ճէվապ չես ի տար,
Աս ի՞շխտար նազ ունիս։

Փոտայ խոլոյ մ'ույունկը,
Քէօշէն նստի' մնամճէ
Քնիթ փուլլու ախշինին.
Պըլըխը պուլմիշ կ'անէ։

Տէր Սարգիսենց փիլիպոսը,
Կու գործէ Ցրազի լոսը,
Փալմներըն ալ չուտեր
Կու պաճէ դարն ու փոսը։

Հաւաքեց՝ Ե. Գասեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

Կեանքը Հայաստանի Մէջ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻՆ ՀՈՂԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

«Խորհրդային Հայաստանի» մէջ (6 Մարտ) կը կարդանք. Հողերու ընդհանուր ազգայնացման շրջանին, Հայաստանի կառավարութիւնը Էջմիածնի վանքին թողուց քանի մը մեծ պարտէզներ, (Վաղարշապատի մէջ 4, Երեւանի մէջ՝ 1, Օշականի մէջ՝ 1,) եւ 40 հեկտար հող, պայմանով որ մշակուին հողերու օգտագործման մասին գրուած օրէնքներու համաձայն։

Հակառակ ատոր, Էջմիածնի վանքը հողերն ու պարտէզները մշակել կուտար վարձւորներու, եւ վանականներէն ոչ ոք զբաղեցաւ հողամշակութեամբ։ Նկատի ունենալով, որ այս վիճակը կը խախտէ խորհրդային իշխանութեան հողային սկզբունքը, որ Վաղարշապատի մէջ խռնուած են պատերազմէն վնասուած գաղթականներ, կարօտ հողի և պարտէզի, Գործավարներու խորհուրդը որոշեց Էջմիածնի վանքէն առնել բոլոր այդ հողերն ու պարտէզները և տրամադրել Վաղարշապատի հողազուրկ գաղթականներուն։

ՍԱՍՏԻԿ ՁՄԵՌ

Ինչպէս գրեցինք, Մարտի սկիզբը առատ ձիւն տեղաց Անդրկովկասի մէջ։ Ձիւնը գոցեց ճամբաները։ Հաղորդակցութիւնները խզուեցան ամէն կողմ։ Հայաստանի սուրհանդակը շաբաթ մը ուշ հասաւ մեր ձեռքը։

Հասած տեղեկութիւններուն համաձայն, քանի մը օր դադրեցաւ Երեւան - Ալեքսանդրապոլ - Թիֆլիս շոգեկառքին ճամբորդութիւնը։ Տեղ տեղ ձիւնը կը հասնէր 5 մեդր խորութեան։ Հազարաւոր բանուորներ ղրկուած էին մաքրելու համար ճամբաները, սակայն ձիւնի սաստիկ փոթորիկ մը կար, որ մաքրուած ճամբաները անմիջապէս կը գոցէր։ Բոլոր շոգեկառքերը չյաջողեցան դուրս ելլել կայարաններէն։ Երեւանէն Թիֆլիս մեկնած շոգեկառք մը ետ դարձաւ։ Ուրիշ շոգեկառք մը մնաց Ջաջուռ կայարանին մէջ եւ հարկ եղաւ ուտելիք հասցնել ճամբորդներուն։ Ալեքսանդրապոլի եւ Երեւանի մէջ ճամբորդները խռնուած սպասեցին, մինչ անդին ձիւն մաքրող մեքենաները, բանուորները եւ գիւղացիները կ'աշխատէին ճամբաներուն վրայ։ Օրթաքիլիսայի մէջ ձիւն մաքրող շոգեմեքենան խրեցաւ մնաց ձիւնին մէջ։ Մասնաւոր խումբ մը սահնակներով Ալեքսանդրապոլէն ճամբայ ելաւ դէպի Ջաջուռ, ճամբորդները բերելու համար քաղաք։ Մարտ 3ին, երբ ձիւնը կը շարունակուէր առատօրէն, զգալի եղաւ երկրաշարժի ցնցումներ։ Ղզլղոչ գիւղին մէջ ցնցումները աւելի ուժեղ էին, թէեւ վնաս չկայ։ Ալեքսանդրապոլի մէջ ձիւնը այնքան առատ էր, որ տուները փլելու վտանգին մէջ էին։ Ամէն մարդ՝ տանիք ելած, ձիւնը կը թափէր փողոցը, ուր բլուրներ կազմուելով կառքերու անցքը արգիլած էին։ Մօտակայ գիւղերէն կառավարութիւնը բանւոր կ'արձանագրէր ճամբայ մաքրելու համար։

Մարտ 5ին բացուեցաւ Երեւան - Ալեքսանդրապոլ երկաթուղին։ Մարտ 6ին բացուեցաւ նաեւ Թիֆլիսի ճամբան։ Եւ վերահաստատուեցաւ հաղորդակցութիւնը։ Այսպիսի ձիւն չէր տեսնուած տարիներէ ի վեր։ Մարտ 9ին արդէն եղանակը բարեխառնութեան կը հակէր։

Հայաստանի հողագործական շրջանակներուն տուած տեղեկութեանց համաձայն, առատ ձիւնը լաւ ազդեցութիւն կ'ունենայ աշնան ցաներուն եւ գարնան առաջիկայ ցաներուն վրայ։ Երկարատեւ ձմեռը պիտի լեցուցնէ ամբողջ աշնան հերկը։ Եթէ ձիւնը արագ հալի, եւ սառեր չըլլան, պարտէզները չեն վնասուիր։ Բայց կը վախցուի հեղեղներէն։

ՆՈՐ ՀԱՆՔԵՐ

Ղափանի պղնձահանքերուն Աքիլլէս կոչուած շրջանին մէջ երեւան հանուած է պղինձի երակ մը, 34 սանդիմեդր հաստութեամբ։ Հանածոն կը պարունակէ 20 առ հարիւր համեմատութեամբ պղինձ։ Պղինձի հանքերը սովորաբար 12-13 առ հարիւր համեմատութեամբ պղինձ կը պարունակեն։ Այնպէս որ երեւան հանուած այս երակը ամէնէն հարուստն է, եւ պղնձագործական տեսակէտէն մեծ առաջալ կը խոստանայ Զանգեզուրի։

ՀԵՂԵՂՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Տեղագին կը շարունակուին գետերու եզերքներուն ամրացումը, կանխելու համար հեղեղները։ Գոլովինկա գետը անցեալ տարի յորդելով մեծ վնասներ պատճառած էր Դիլիջանի։ Այս տարի կանուխ սկսած են ամրացման աշխատանքները Գոլովինկայի, Աքստաֆինկայի և գերքներուն վրայ։ Ալեքսանդրապոլի շրջանին մէջ կ'ամրացուին նաեւ Արփաչայն ու Կարանդու գետերը։ Գառնի գետը ծածկուած է ձիւնով։ Եւատով կը սկսի Վէդի գետին ամրացումն ալ։ Սովորաբար Հայաստանի գետերը կը յորդին Ապրիլի կէսէն յետոյ։ Զիւնհալը դաշտերուն մէջ սկսած է արդէն, բայց լեռնային շրջաններուն մէջ ուշ կը սկսի։

ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Անդրկովկասի համապատասխան իշխանութեան հրատարակած ցանկին համաձայն, այս տարի բուժավայր պիտի ղրկուին 3,831 հոգի, 2,471ը Ազրբէջանէն, 1,068ը Վրաստանէն, եւ.— չմոռնա՛նք,— 240 հոգի ալ Հայաստանէն։ Այդ հիւանդ բանւորները պիտի ղրկուին հիւս. Կովկասի, Արագինդայի, Բորժոմի, Աբասթումանի, Սուխումի, Արզնիի եւ Դիլիջանի բուժավայրերը։

Դարձեալ, ապաքինարան ղրկելու համար արձանագրուած բազմաթիւ բանւորներ, որոնք նոր ապաքինած են իրենց հիւանդութենէն։ Սակայն անոնց մէջ եւս Հայերը շատ փոքրիկ թիւ մը կը կազմեն։

ԺԱՄԸ ՔԱՆԻ՛Ն Է

Ռուսիոյ Առեւտրական գործավարութիւնը վիճակագրութիւն մը պատրաստած է. ժամացոյցի մասին։ Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ ամէն երկու հարիւր քաղաքացիի կ'իյնայ մէկ ժամացոյց։ Գործավարութեան կատարած քննութեան համաձայն, գործարաններու անկանոն աշխատանքին պատճառն է ժամացոյցի պակասութիւնը։ Նոյնիսկ պնդողներ կան, թէ ներքին անկարգութիւններու պատճառն ալ ժամացոյցի պակասութիւնն է։

Շարունակ կը գանգատին, որ բանուորները կանոնաւոր չեն յաճախեր իրենց գործատեղին։ Եթէ գործարան զան, ուշ կուգան։ Այս ուշացումներուն հարիւրին 15ը արդիւնք է այն բանին, որ բանուորները ժամացոյց չունին։ Այսպէս անոնք՝ ժամանակներ պարապը կ'անցնին, եւ կը տուժէ գործարանատէր - պետութիւնը։

Առեւտրական գործավարութեան քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, յեղափոխութենէն առաջ, Ռուսիա տարեկան 12 միլիոն ռուբլի արժէքով ժամացոյց կը ներածէր։ Իսկ այժմ՝ շատ քիչ քանակութեամբ։ Երկրին մէջ ժամացոյցի մէկ գործարան իսկ չկայ։ Միայն ճանանակաւոր ժամացոյցի գործարան մը կայ։ Այնպէս որ գործարաններու անկարգութեան պատճառը գլխաւորաբար ժամացոյցի պակասն է։ Մոսկուայի մէջ զարթուցիչ ժամացոյց մը տասն անգամ աւելի սուղ կը ծախուի քան Պերլինի մէջ։ Օրէնքով ժամացոյց չունենալ, եւ արտասահմանէն ապաքինաժամացոյցմը, որեւէ կերպ ճամբորդութենէ մը յետոյ, դիւանէ դիւան անցնելով, վերջապէս հասաւ անցեալները իր ձեռքը։

Առաջները Ռուսիոյ մէջ ժամացոյց ունենալ, կը նշանակէր քաղքենի դառնալ։ Զարդ եւ պերճանք էր ժամացոյցը։ Այժմ անհրաժեշտութիւն դարձաւ։ Եւ գործավարը կը թելադրէ մեծ քանակութեամբ ժամացոյց ներածել, որպէս զի բանուորը փողոցներուն մէջ ժամը չփնտռէ՝ հարցնելու համար.

— Ժամը քանի՛ն է։

ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

Պալթիկ ծովին մէջ, Ցանրմարքեան կղզիի մը եզերքը գիւղակ մը կար։ Հին եկեղեցի մը կը հանգչէր գիւղին բլրակին վրայ։ Ընցեալ գիշեր յանկարծ բլրակը փահլվիծեցաւ դէպի ծով։ Աղէտը պատահեցաւ իրիկուան դէմ, սարսափելի ճարճատիւնով մը խորտակուեցաւ եկեղեցին։ Հեռուէն ձկնորսները տեսան թէ ինչպէս եկեղեցին երկու կտոր եղաւ ։ Մէկը ինկաւ ջուրին մէջ, իսկ պատերը ձիագին աւեխ՝ բացուած անդունդին եզերքը։ Զօրքը գաղտնօրէն քաշած էր բլուրին տակ եւ խորտակած՝ անոր արմատը։ Զոհ չկայ։

ԿԻՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Կիներու իրաւունքներուն պաշտպան շարժումը նոր չէ։ Կարելի է հասնիլ մինչեւ 393 թուականը (ք. ա.), երբ Պրոքսակորա գրած է իր ծրագիրը կիներու ազատագրութեան համար։

17րդ դարուն է, որ այս շարժումը գոյն ու գիծ կը ստանայ։ 1622ին, օր. Մարի Լըժար տը Կուրնէ, երբ 56 տարեկան էր, հրատարակեց գիրք մը այս շարժման մասին, համարձակ խորագիրով Այրերու եւ կիներու հաւասարութիւնը։ 18րդ. դարուն կնատեաց մը հրատարակեց տետրակ մը, որուն խորագիրն էր. «Ուր ցոյց պիտի տրուի թէ կինը մարդկային էակ մը չէ։» (Վերջերս անգլիացի փրոֆէսէօր մը եւս, Արթիւր Թոմսըն, կ'ըսէր թէ կինը կը նմանի կապիկին, աւելի քան այրը, որովհետեւ իր ձեռքերը երկար են, եւ ոտքերը կարճ։) Այս կատաղի յարձակման պատասխանեց ծերունի տիկին մը, կնոջ յաղթանակը գրքոյկով, տպուած 1766ին։

Ֆրանսական յեղափոխութեան խռովահար շրջանին էր, սակայն, որ կինը յանդգնօրէն հրապարակ իջաւ.

26 Հոկտ. 1789ին, «Գոլպայ հիւսուհի» Միութիւնը Ազգ. Ժողովին ներկայացուց խնդրագիր մը։ 1791ին, Օլէմփ տը Կուժ, յեղափոխական գրագիտուհին, որ մեռաւ կառափնատին վրայ, հրատարակեց 17 յօդուածներ, ցայտարարութիւն կնոջ իրաւունքներու մասին, ուր կը պահանջէր նաեւ ընտրական իրաւունք կիներու համար։ «Կինը իրաւունք ունեցաւ բարձրանալու կառափնատ, ուրեմն իրաւունք ունի նաեւ բարձրանալու բեմ»։

Այսպէս, հետզհետէ, կնոջական շարժումը ծաւալեցաւ, սաստկացաւ, մինչեւ որ շատ մը երկիրներու մէջ իրաւունք շահեցաւ քուէի։

ԶԱՏՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՎԱԿՈՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 Մարտ.— Ռուսական մեծ գործարանը կը գտնուի Աւֆնիս տը լա Քաթրըլեթի թաղամասին մէջ։ Վակոնի ամենամեծ գործարանն է Մարսէյլի մէջ։ Ունի մօտ 3000 գործաւոր, Ֆրանսացի, Իտալացի, Սպանիացի եւ Հայ գործաւորները երկու մասի կը բաժնուին, այսինքն արհեստաւոր եւ պարզ բանւոր։ Արհեստաւորները ութ ժամուան աշխատանքի փոխարէն կը ստանան 25. 28 մինչեւ 30 ֆր., իսկ պարզ բանուորները 20—25 ֆր.։

Հայ բանուորներու թիւն է 200, որոնք զանազան արհեստներ գիտեն եւ գնահատուած են իբրեւ լաւ աշխատող։ Գրեթէ բոլորն ալ հայրենասէր եւ ընկերասէր երիտասարդներ են։ Եւ միշտ կ'օգնեն անգործութեան մատնուած կամ հիւանդացած բանուորներու, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ այս գործարանին մէջ աշխատող Հայերը գործազրկութեան չմատնուեցան։

Ընկերոջ հայ աշխատաւորներ առատ գործի սկսելէ առաջ, կ'աւաքուին գործարանին դուռը եւ փոխադարձաբար տեղեկութիւններ կը հարցնեն օրուան անցուդարձին մասին։ Կէսօրուան երկու ժամուան դադարն ալ պարապ չեն անցըներ։ Յաճախ յոր գրուներ կ'ուղեն կարդ մը թերթերու մասնըրու, բայց անօգուտ կան որ իրենց ազգն անգամ կ'ուրանան։

Այս առթիւ մեր վրդովումը կը յայտնենք հրապարակաւ, եւ կ'աւելցնենք թէ պիտի դադրին պայքարելէ այս զզուելի մոլութեան դէմ։

Ա. Հ.

ԵՂԵԳՆ ԳԻՒՂԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Եղեգի (Խարբերդ վիլայէթին) Միութիւնը ալ հազիւ երկու տարուան կեանք ունի։ 1926ի վերջերն էր որ կազմուեցաւ մասնակցութեամբ քանի մը տասնեակ երիտասարդներու, որոնց շատերը դեռ նոր էին ազատեր թրքական ճիրաններէն։

Միութեան առաջին նպատակն եղած օգնել անոր տղաքներուն որոնք չեն կրնար դիմանալ դժուարին գործերու եւ կամ անգործ են։ Այժմ ունի մօտաւորապէս 30-35 անդամ, որոնք բոլորն ալ օրավարձով աշխատող համեստ եւ ժրաջան բանուորներ են։ Կան քանի մը արհեստաւորներ։

Միութիւնը, որ ամառ սկիզբ առ թիւ տուած էր համագիւղացիական երեկոյթ մը, այժմ կը պատրաստուի տալ իր անդրանիկ ներկայացումը Պ. Գուրեանի «Լեռ բուռ Այր Մայրաքաղաքին»։ Թօշուշութիւն մ'աղթելով, կը շնորհաւորենք Եղեգի ժրաջան երիտասարդութիւնը։

Կ. Ցովակիմեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՂ ՍԷՐ .— Ամերիկացի կին Ֆուսայի վրայ պանդոկի մը մէջ կ'ապրէր ողբերգակ գերասան մը։ Ալիսի փալէն, որ զանազան դերեր խաղացած էր բեմերու վրայ։ Սակայն ամէնէն ողբերգականը խաղաց իր պանդոկին մէջ։

Երբ պանդոկին ծառան աւրծանակի հարուածներու ձայնը առաւ, վազեց դերասանին սենեակը, խորտակեց դուռը եւ ներս մտաւ։

Անկողինին վրայ փռուած կը հանգչէր գեղանի աղջիկ մը, իսկ ողբերգուն տակ՝ դերասանը։ Աւրծանակ մը, անդին կը ծխար։ Նամակ մը սեղանին վրայ։

«Հոս կը սիրէի Հանրիէթը, զոր սպաննեցի խոսքս մտիկ չընելուն համար,» կը գրէր ճիչ յետոյ մեռան երկու անհամբերաչ սիրահարները։

ու բացարձակ գինովութիւն, օ՛ սիրոյ պարտէզներուն մէջ՝ անկարելի վերադարձ...

— Դո՛ւն, կ'ըսեմ, դո՛ւն, ո՛վ փողոցային պզտիկ, սալայատակի ծաղիկ, քնքո՛ւշ դուն, հասարակաց դուն, նստէ՛ հոս իմ ծունկերուս վրայ ու անունդ ըսէ՛ ինծի, քու պզտիկ ու սուտ անունդ ու համբոյրով մը՝ իմ թաց աչքերս, իմ հիւանդ աչքերս փակէ, սիրահա՛ն իմ դուն, պզտի՛կ պզտիկս իմ.

— Քե՛զ, քե՛զ՝ իմ ծունկերուս վրայ, իմ ծունկերուս վրայ պիտի սիրեմ... գլուխդ՝ ծաղիկներու ծանրաբեռն փունջի մը պէս՝ պիտի երկարեմ բերանիդ, վիզս ծուռ՝ վիրաւորուած ու սպիտակ կարապի մը պէս, պիտի գնեմ քու հրաշալի ուսիդ ու բերանս՝ թաց ու մեղապարտ բերանս, արբուն ու քնքշենի ծոծրակիդ վրայ, վէրքի մը պէս. բերանը բաց վէրքի մը պէս պիտի այրի։

— Պզտիկ, հեշտութենէ հիւանդ, տաք ու մեղաւոր անասունի մը պէս՝ շո՛ւն ես դուն, շո՛ւն ես դուն... քու ձեռքերդ չար են՝ իրենց տաք ու խանդավառ արեան բերկրութեամբը, քու ձեռքերդ կը դողան իրենց մեծ ու անվերադարձ կարօտովը՝ նոր ու տարօրինակ զգուանքներու ու քու բառերդ, պատռելով իրենց սովորական թաղանթը, ձանձրանալով՝ իրենց բովանդակութենէն, իմ լռութեանս մէջ փամփուշտներու պէս կը պայթին...

Ճեսա՞ծ ես դուն, տեսա՞ծ ես դուն՝ ճկուն, մերկ, թաւիշէ մորթով վիթ մը՝ վիրաւորուած իր սրտէն, որ կը նայի խոշոր, լայն, տաք ու յուսահատ նայուածքով մը իր վերջին օրուան վերջին արեւին։ Քու աչքերդ մեծ են ու սեւ՝ այդ ողեվար վիթին աչքերուն պէս ու քու նայուածքդ, վրա՛ս, աշնան ոսկեզօծ ու ծանրաբեռն իրիկուան մը լոյսին պէս է. ո՛վ իմ աղջիկս, իմ այս գիշերուան սիրոյս փխրուն ու ծաղկուն տարփան...

— Դուն ինչո՞ւ, ինչո՞ւ սիրել չես գիտեր, հին ու դարերու մշուշին մէջ խորասուզուած. մերկ դրովայնով. պերճ ու քրմական հոմանուհիներու պէս որ իրենց մարմինը՝ օրհնադան բոյրերով կը բուրաւէտէին, որոնց ազդրերը զով էին ու տաք՝ համաձայն սիրոյ ժամուն եւ որոնց բերանները ամբան լի պտուղներու պէս, հեշտաւէտ էին ու հիւթեղ...

— Գարնան, ես քեզ պիտի ուզէի սպիտակ ու հոտաւէտ՝ ծաղիկներու բազմոցի մը վրայ։ Կը գնէի բարձր տեղ, մեծ ու կապոյտ ողկոյզներով եղբեւանիներ։ Քու ծունկերուդ կափարիչներուն վրայ կը գնէի կարմիր, զինով, խենթ կակաչներ ու սրունքներդ կը թաղէի մանիշակներու անկողնի մը մէջ, հեշտութեան ու սիրոյ մեծ ու արեւելադեղ գորգի մը վրայ, ո՛վ թուխ արեւելուհիս...

- Ամրան, ես քեզ պիտի ուզէի՝ լի, հասուն ու ո՛չ շատ երիտասարդ, առատաձեռն ու մերկ, ինչպէս պտուղներու եւ լիութեան եղանակը եւ խարտեաշ ու ծով վարսերով։ Անոնց՝ ոսկիին մէջ կը ծածկէի քու պզտիկ ծունկերդ ու կ'իյնայիր վրաս, Օգոստոսի գիշերուան մը զաղջ ու բարերար յոգնութեան պէս, ո՛վ մեղաւոր կին, ո՛վ փարձառու եւ գիտուն սիրուհի...։

— Աշնան, ես քեզ պիտի ուզէի կապոյտ, անուշ, հիւանդային աչքերով, երազէ վարսերով կապոյտ՝ ցուրտ ու սպիտակ ճատագայթներու պէս։ Դուն պիտի զայիր վրաս մեծ ու լուռ ջոկերու խաղաղութեամբը, բերանդ պիտի նմանէր մեծ, պայծառ ու ցուրտ զոհարի մը որ հանդստօրէն կը բացուի արցունքի կաթիլի մը համար։ Պիտի ըլլայիր երիտասարդ, լուրջ, թարմագեղ ու առանց բառերու, առանց բառերու պիտի սիրէիր զիս։ Պիտի ըլլայիր հասակադեղ, շատ սպիտակ ու շատ կապոյտ ու բազուկներուս մէջ, երազի պէս, ցնորական աղջկան մը արագութեամբը պիտի կորսուէի՛ր, պիտի կորսուէի՛ր...։

— Ձմրան, ես քեզ լռութեան պէս բարի ու ջերմութեան պէս անյիշաչար ու ներող պիտի ուզէի։ Ձմրան, ես քեզ պիտի ուզէի՝ հարաւային ծաղիկի մը պէս...։ Ո՛վ գիշեր, որ դուրսը կ'ոռնաս քու անօթի գայլերուդ ու կարօտահար ագռաւներուդ անախորժ ձայներովը, ո՛վ ձմեռ որ կը մտնես ներս քու մերկ ու սպիտակ ծառերովդ, դուք զիս պիտի գտնէիք իրեն հետ, բազմոցի մը վրայ, փաթթուած իր պերճ մարմնին ու աչքերս փակ՝ արցունքներով, արցունքներով։

— Ու գիշերը՝ ես քեզ սեւ պիտի ուզէի, թանկագին ու փայլուն սեւութեամբ մը...։

— Ու ցերեկը՝ ես քեզ քիչ մը յոգնած ու ծանրածշարժ պիտի ուզէի, յղի ու անուշ աչքերով կնոջ մը խաղաղութեամբը...։

— Ու երեկոյեան ես քեզ թեթեւ պիտի ուզէի, սարերու այծեամի մը պէս ու գեղահասակ ու անըջային։

— Ու արշալոյսին, Մայիսի այս անուշ արեւածագին, ես քեզ պիտի ուզէի նորազարթ ծաղիկի մը պէս, մաքուր եւ նորածին, անուշ զաղտուկի մը պէս ճերմակ, բարի ու առանց մեղքի...։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Լիտվինոֆ նոր ծրագիր կը ներկայացնէ

Ժընեւի Զինաթափութեան Յանձնաժողովին մէջ վիճաբանութիւնները կը շարունակուին. Խորհրդային պատուիրակ Լիտվինոֆ տեսնելով որ իր ծրագիրը ընդհանուր մերժումի կ'ենթարկուի, յայտարարեց թէ նոր ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ քննութեան համար։ Բացի Ռուսերէն եւ Գերմաններէն, միւս բոլոր պատուիրակութիւնները համաձայն էին որ խորհրդային առաջին ծրագրին երկրորդ ընթերցումը յետաձգուի։

Նախագահը յանուն Յանձնաժողովին պատասխանեց թէ ո եւ է յոյս չկայ որ խորհրդային երկրորդ ծրագիրը վիճաբանութեան ենթարկուի։

Լիտվինոֆ խստիւ բողոքեց։ Գերման պատուիրակ Կոմս Պէրնսթորֆ պաշտպանեց Լիտվինոֆը։ Ցաւ յայտնեց որ խորհրդային ծրագիրը կը մերժուի։ Յիշեց թէ Վէրսայլի դաշնագիրը զինաթափութեան մասին կը պարունակէ խոստումներ, որոնք չեն յարգուած։

Անգլիոյ պատուիրակ Լորտ Քըշընտըն գիտել տուաւ թէ Անգլիոյ մէջ միջոցներ ձեռք առնուած են՝ ցամաքային, ծովային եւ օդային սպառազինումները գեղչելու համար։ Ֆրանս. պատուիրակ Կոմս Քլօզէլ ալ յայտարարեց թէ հաշտութեան դաշնագրին մէջ տրուած խոստումը կապուած էր պարտաւորութիւններու, որոնք պէտք է գործադրուէին վեց ամիսէն մինչեւ մէկ տարուան պայմանաժամի մէջ, մինչ Գերմանիա տասը տարուան մէջ գործադրեց։

Բոլշեւիկեան նոր ծրագիրը կը նախատեսէ ներկայ սպառազինումներու կէսը կամ քառորդը գեղչել, համաձայն ներկայ վիճակին պետութեանց, որոնք դասակարգերու պիտի բաժնուէին։ 1928 Յունուարին գոյութիւն ունեցող ռազմանիւթերը պիտի պահպանուէին, բացի հրասայլերէ եւ երկար հասողութեամբ թնդանօթներէ։ Ծովային ուժերն ալ կէս կամ քառորդ չափով պիտի գեղչուէին. գալով օդային ուժին, բոլոր օդանաւերը մէկ տարուան ընթացքին զինուորականապէս անգործածելի վիճակի պիտի ենթարկուէին։

Բոլշեւիկեան նոր ծրագիրը նկատի չպիտի առնուի և Զինաթափութեան Յանձնաժողովը նոր նիստ մը պիտի գումարէ յառաջիկայ Յուլիսին։

Թուրք պատուիրակ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ յայտնել թէ ցնորական է ռուսական ծրագիրը։ Ժամանակը չէ եկած դեռ, բաւ. զրախտը հաստատելու այս երկրին մէջ։

Ինսան պէյ եւ ընկերները յանցապարտ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ, Բարձրագոյն Ատեանի ընդհ. դատախազ Նիհատ պէյ երեքուկէս ժամ տեւող ճառ մը խօսելով պարզեց իր պահանջագիրը, որ հետեւեալ եզրակացութեան կը յանգի.

Ինսան, Ֆիքրէթ և Էօմէր Նազըմ պէյերը ընկերութիւն մը կազմելով ի վնաս պետութեան անձնական շահեր հետապնդած են «Եավուզի» խնդրին մէջ։ Գօնիչեցի Նուրէտտին և Սապանճացի Հագգը պէյերն ալ անոնց գործակցելով 250,000 ոսկի միջնորդչէք ստացած են կառավարութեան համար գնուած ապրանքներէն։

Այս գործին մէջ բուն յանցաւորն է Ինսան պէյ, իսկ միւսները երկրորդական մասնակիցներ են, որոնք բոլորն ալ խստիւ պէտք է պատժուին։ Ընդհ. դատախազը պատիժ պահանջեց նաեւ ծովային գործավարութեան նախկին խորհրդական Նէճաթի, Էտհէմ, Մուսթաֆա Լութֆի, Էմին, Մուսթաֆա Զիա, Նաֆի եւ փաստաբան Զիա պէյերու համար, որոնք թերացած են իրենց պարտականութեան կատարումին մէջ։

Զիլէ-Սվազ երկաթուղին

Պելժ ընկերութիւնը Անատոլուի երկաթուղիներէն մէկ մասին շինութեան համար ստանձնած յանձնառութիւնները կատարած չըլլալով, պայմանագրութիւնը ջնջուած էր։ Այժմ այդ գիծերու շինութիւնը Թուրք կառավարութեան կողմէ նուազուրդի դրուած է։ Սվազ-Զիլէ գիծին վրայ 90 քիլոմեթրնոց մասի մը շինութիւնը ստանձնած է Թուրք երկրաչափներէ բաղկացած խմբակ մը։ Այս վերջինը անմիջապէս գործի ձեռնարկած է եւ 18 ամիսէն պիտի աւարտէ շինութիւնը։ Նուազուրդի պիտի դրուի նաեւ Կեսարիա-Սվազ գիծին վրայ 80-90 քիլոմեթրնոց մաս մը։

Փարիզ-Ամերիկա անթելով

Յառաջիկայ շաբթուընէ, սկսեալ Փարիզցիները պիտի կրնան անթելով հաղորդակցիլ Նիւ Եորքի, Հավանայի կամ Սան Ֆրանչիսքոյի հետ։ Հաւանաբար Չորեքշաբթի օր առեւտրական նախարար Պոքանովսքի բացումը պիտի կատարէ Փարիզ-Նիւ Եորք գիծին, շնորհաւորական խօսքեր փոխանակելով ամերիկեան կառավարութեան ներկայացուցիչին հետ։ Յետոյ խօսքը պիտի տրուի մասնաւորներու, որոնք նախապէս դիմում կատարած են՝ Ամերիկայի իրենց բարեկամներուն հետ տեսակցելու համար։

Հաղորդակցութեան գինը ամէն քսակի մատչելի չէ։ Փարիզ-Նիւ Եորք գիծին վրայ 3 վայրկեանի խօսակցութեան համար գին նշանակուած է 1216 ֆրանք. Հավանայի կամ Սան-Ֆրանչիսքոյի հետ՝ 3 վայրկեանը 1593 ֆրանք։ 3 վայրկեանէն աւելի տեւող խօսակցութեանց՝ առեն, յաւելուածական իւրաքանչիւր վայրկեանի համար պիտի գանձուի 400 ֆրանք։

Հայու մը «բարեկամուհի»ին մեռած

Ուրբաթ իրիկուան ժամը 5ին աւեններ Լանօ փողոց, թիւ 4 պանդոկին տէրը, իր յաճախորդներէն Լեւոն Խաչատուրեանի սենեակին մէջ մեռած գտաւ յիշեալի «բարեկամուհին», Օր. Ֆէրնանտ-Ժորժէթ-Օքթավի Սապրիէն, ծնած 1910 Հոկտ. 10ին և որ պանդոկի տոմարին մէջ արձանագրուած էր Սոլանժ Սապրիէ անունով։

Ոստիկանապետը անմիջապէս իմաց տուաւ Սորպոնի թաղին ոստիկանապետին եւ կանչեց բժիշկ մը, որուն բոլոր ջանքերը ի դերեւ ելան՝ կեանքի բերելու համար դեռատի աղջիկը։

Մահը կասկածելի նկատուելով, ոստիկանապետը իրաւաբժշկական հիմնարկութիւնը ղրկեց մարմինը՝ դիազննութեան համար։ Դիակը, որ ո՛ եւ է բռնութեան նշան ցոյց չի տար մանրակրկիտ քննութեան պիտի ենթարկուի։

Լեւոն Խաչատուրեան, որուն հետ կ'ապրէր Օր. Սապրիէ, բնիկ Պոլսեցի է, 24 տարեկան, եւ կ'աշխատի Հայ տպարանի մը մէջ իբրեւ մնքենավար։ Ոստիկանութիւնը պիտի հարցաքննէ նաեւ Խաչատուրեանը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն: 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՐՏ 1928

27 MARS 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 606

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋՈՒՐ ԾԵԾԵԼՈՒ ՓՈՐՁ ՄԸ

Զաւեշտով սկսաւ, եւ ողբերգութեամբ վերջացաւ, Մարտ 15ին, զինաթափութեան Նախապատրաստական Ժողովը, Ժընեւի մէջ։

Ռուսցին ճառեր, կրճատ վիճաբանութիւն՝ քաղքենի եւ խորհրդային պատուիրակներու միջեւ, ծուռ նայուածքներ՝ Գերմանիոյ դէմ, որուն պատուիրակը մինչեւ վերջը ձեռք բարձրացուց Լիտվինոֆի կարմանազան առաջարկներուն առթիւ, — եւ յետաձգում։

Բուն բառով՝ ձախողանք։

Ոչ գործնական բանաձեւ մը անցաւ, ոչ ալ հրացան մը պակսեցաւ պիտի՝ գործածեն ժողովին մասնակցող պետութիւնները։

Այս առթիւ զարմանալի պատմութիւն մը կ'ընէ քաղքենի-պահպանողական «Մաթէն»ի խմբագրապետը, որ Ժընեւ կը գտնուէր.

— «Բազմաթիւ էին անոնք որ, անցեալ փետրուարին, կանխաւ կ'ըսէին թէ բոլորովին աւելորդ է ժողովի հրաւիրել 27 պետութեանց պատուիրակները, որոնց կարգին ամերիկեան պատուիրակութիւն մը, որքան ատեն որ կառավարութիւնները ի վիճակի չեն համաձայնելու զինաթափութեան պայմանագրի մը բայց, եթէ շատերն այդ նախազգացումը ունէին, ոչ մէկը կ'ուզէր ստանձնել յետաձգման պատասխանատուութիւնը։ Ընդհակառակն, ամէն մէկը կ'ուզէր որ իր դրացին հաճէր ստանձնել այդ պատասխանատուութիւնը։ Այդ վարանումներու ընթացքին, ամերիկեան պատուիրակութիւնը հասած էր արդէն. շատ ուշ էր եւ ժողովի նստան կամայ-ակամայ»։

Այս առթիւ, ֆրանսական թերթը կը յիշէ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին 8րդ յօդուածը, որուն համաձայն, անդամները կ'ընդունին թէ խաղաղութեան պահպանումը կը պահանջէ սպառազինութիւնները իջեցնել այն նուազագոյն աստիճանին որ կը համապատասխանէ ազգային ապահովութեան։

Մինչեւ հիմա կատարուած փորձերը, եւ Մարտ 15ի ժողովը կրկին հաստատեցին թէ՝ ներկայ պայմաններուն մէջ, ոչ մէկ պետութիւն ինքզինքը ապահով կը զգայ։

Ընդհակառակն։ Ամէն մէկը ծուռ աչքով կը նայի իր հարեւանին։ Կը սպասէ որ ա՛ն առնէ առաջին քայլը։

Զարհուրելի կասկածամտութիւն մը վարակած է բոլորը։ Մէկը մտահոգութեան մատնուած է, իր աւարը պահպանելու համար։ Միւսը՝ աչք ունի նոր աւարի։ Երրորդ մը՝ ակռաները սրած կը սպասէ, իրեն դէմ գործուած անիրաւութիւնը դարմանելու համար։ Չորրորդ մը՝ պաշտպանելու եւ անօթի մնալու վախն ունի, եթէ որոշ չափէ մը պակաս հրացան, թնդանօթ, մարտանաւ կամ օդանաւ ունենայ։

Ցնոր կան ազգեցութեան պայքարներ, յայտնի կամ ստորերկրեայ։

Ամերիկան այլ եւս չի հանդուրժեր Մեծն Բրիտանիոյ գերակշռութեան, մանաւանդ ծովու վրայ։ Ճափոն լրջօրէն կը կասկածի Միացեալ Նահանգներէն։ Ֆրանսա միշտ աչքի առջեւ ունի գերմանական փոխ-վրէժը։

Ու վերջապէս, բոլորովին նոր պարագայ մը, որ ուղղակի հետեւանքն է վերջին պատերազմին։

Կ'ակնարկենք խորհրդային իշխանութեան, եւ անոր հետապնդած ծրագրին։

Իրարու մրցակից, իրարմէ կասկածող եւ հակամարտ Եւրոպան ինքն իր մէջ եւ Ամերիկան ալ միասին, մէկ սիրտ են այդ նոր ուժին հանդէպ, որ իրենց կը սպառնայ ոչ միայն իբրեւ մեծ զօրքին ճակատ, իբրեւ Ռուսաստան, այլ մանաւանդ իբրեւ յեղափոխական աղդակ։

Բրիտանական պատուիրակը բոլորին թարգմանը հանդիսացաւ Ժընեւի ժողովին մէջ, երբ, խորամանկ շարժուձեւով մը, ուզեց իմանալ թէ խորհրդային պատուիրակը միջազգային պատերազմները դատապարտած ատեն, կը դատապարտէ՞ նաեւ քաղաքացիական պատերազմը, «որ Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ»։

Լիտվինոֆ վարպետութեամբ խուսափեցաւ այս նեղացուցիչ հարցէն...։

Այսպիսի մթնոլորտի մը մէջ, կարելի՞ է սպասել զինաթափութիւն, մինչեւ անգամ կէս կամ քառորդ համեմատութեամբ, ինչպէս կ'առաջարկէր Լիտվինոֆ, վերջին բանաձեւով մը։

Վերջին ժողովին ամէնէն յատկանշական երեւոյթը եղաւ Գերմանիոյ «եղոյթ»ը։

Զարաչար պարտուած եւ պատժուած, ենթակայ բազմաթիւ դաշնագիրներու եւ կապանքներու, Գերմանիա փորձեց հանել լեզուին տակ դրուած քարը, եւ արդարութիւն պահանջել։

Ամէն անգամ որ առաջարկ մը կը դնէր Լիտվինոֆ, «համաձայն եմ», կը կրկնէր կոմս Պերնստորֆ։

Փարիզի ազգայնական մամուլը ուզեց ռուսեւգերման ճակատ մը տեսնել այս իրողութեան մէջ։ Բայց սխալ է այդ ենթադրութիւնը։

Աւելի շատ՝ հոգեբանական պատճառներ կան գերմանական պատուիրակին ընթացքին մէջ։ Ան պարզապէս Վերսայլի դաշնագրին դէմ կը բողոքէր, եւ, բուն իսկ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին յօդուածները օգտագործելով, կը պահանջէր կամ գործադրել զանոնք, եւ կամ թոյլ տալ որ Գերմանիան ալ զինուի այնքան որքան միւսները։

Թրքական պատուիրակն ալ սկիզբները ձայն տուաւ Լիտվինոֆի, իբրեւ զինակից։ Բայց շուտով նահանջեց, եւ Մոսկուա ու Պերլին մնացին մինակ, հակաճառութեանց տարափի մը տակ։

Արդիւնքը, — բսինք արդէն։ Ձախողանք։ Ջուր ծեծելու և բազմութիւնները շլացնելու փորձ մը։ Մոսկուա աժան պրոպականդի առիթ մը գտաւ, իսկ միւսները քթի տակէ խնդալով բաժնուեցան, անշուշտ աւելի զօրացնելու համար «ինքնապաշտպանութեան» միջոցները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Արեւ» կը շարունակէ իր խոստովանութիւնները, Բարեգործականի «բարդ» գործերու մասին։ Պատասխանելով Կեդր. վարչութեան անդամներու թոշակներու մասին եղած հարցումներուն, ռամկավար պաշտօնաթերթը կը գրէ (16 Մարտ).

— «Այսօր գիտենք, անպաշտօն կերպով, եւ պատճառ մը չենք տեսներ մեր գիտցածը չիմացնելու բոլոր հետաքրքիրներուն, թէ Տնօրէնը կ'ստանայ ամսական 10.000 ֆր. եւ բրոբականոի ճիւղին կցուած երկու հայ գրագէտները (որոնց մէկը ռամկավար ազատական) կ'ստանան ոչ թէ տարեկան 60.000ական ֆրանք (ինչպէս կը գրէ «Երեւան»), այլ իւրաքանչիւրը շաբաթական երկու ժողովի ներկայութեան համար 100 (հարիւր)ական ֆրանքէն՝ ամսական մօտ 800 եւ տարեկան 10.400 (տասը հազար չորս հարիւր) ֆրանք՝ եթէ ամէն ժողովի ներկայ ըլլան։

Դիտցածնիս է որ կը գրենք անկախօրէն, ինչպէս միւս թերթերը իրենց... գիտցածը նոյնպէս անկախօրէն։ Բայց մենք աւելին ալ գիտենք և կը գրենք նաեւ այն։

Գիտենք, օրինակի համար, թէ Մ'ալէզեան նախապէս ամսական 60 ոսկւոյ թոշակ մը ունէր հա՛րբ ընդհ. քարտուղարն էր Բարեգործականի (60 ոսկին, հինգ տարի առաջ այսօրուան 10.000 ֆր.էն աւելի գնումի արժէք ունէր Ֆրանսայի մէջ, ճի՞շդ է թէ ոչ), թէ հրաժարեցաւ այդ պաշտօնէն (և ոչ թէ «հազիւ փախաւ» հոսկէ ու Պրիւքսէլի մէջ «հազիւ ապրելու չափ դրամ մը կ'առնէր» ինչպէս գրած է «Հայրենիք»...), թէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութիւնն ու իր նախագահը՝ անոր գրա՞սենեակի վերակազմութեան առ՞թիւ անհրաժեշտ պէտք տեսած են իրեն ու ստիպած են զինքը որ Պրիւքսէլէն Փարիզ փոխադրուի՝ իր գործն ու բնակարանը թողլով, եւ անոր համար իր թողած դիրքն ու կրելիք վնասը փոխարինել որոշած են ամսական 10.000 ֆր. թոշակով»։

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կիրակի օր Կէփէուն իբրեւ «հակայեղափոխական» և «քանդիչ» ձերբակալած է Բրիանսկի Մարտի մեծ գործարաններուն բոլոր ճարտարագէտներն ու վարիչ պաշտօնեաները։ Ասոնցմէ 11 հոգի խորհրդային գերագոյն ատեանին առջեւ հանուած են։

Ուկրանիոյ Կէփէուին պետ Բալիցկի Մոսկուա հասած է եւ տեղեկագիր պիտի տայ Դոնէցի գերման ճարտարագէտներուն ձերբակալման մասին։ Բոլոր ձերբակալուածներն ալ Ապրիլի սկիզբը հսկողութեան տակ Մոսկուա պիտի փոխադրուին։

Ամսթէրտամի Հանդէլսպլատ թերթը կ'ըսէ թէ գերման ճարտարագէտներու ձերբակալման առթիւ տարակարծութիւններ ծագած են արտաքին գործավար Չիչերինի եւ Կէփէուի միջեւ։ Չիչերին պահանջած է ազատ արձակել ձերբակալուած Գերմանները և վերջնապէս փակել խնդիրը։ Սակայն Կէփէուի պետ Մէնժինսկի կը հակառակի կը բոլոր ուժերով։

ԼԻՆՏՊԻՐԿԻ համար կ'ըսուի թէ մէկ թռիչքով Ամերիկայէն Թոքիօ պիտի երթայ, ներկայ ըլլալու Ճափոնի Նոր Միքատոյին թագաւորութեան հանդէսին։ Լինտպէրկ ոչ կը հերքէ ոչ ալ կը հաստատէ այս լուրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Վեհալ» գոյքերու տնօրէնն ալ...

Պոլսոյ կուսակալութեան կողմէ տեսնուած պէտքի մը հետեւանքով անցած երեքշաբթի առտու վերջ տրուած է Պոլսոյ կուսակալութեան Լքեալ Գոյքերու Ընդհ. Տնօրէն Իսմայիլ Հագգը պէյի պաշտօնին։

«Ազշամ» կը տեղեկանայ թէ, երկու ամիս առաջ քաղաքային քննիչներէն Սաֆվէթ պէյ Պոլիս եկած եւ քննութիւն կատարած է Իսմայիլ Հագգը պէյի մասին։ Սաֆվէթ պէյ իր քննութիւնները աւարտելէ յետոյ, Էնկիւրի մեկնած եւ իր տեղեկագիրը ներկայացուցած է Ներքին գործավարութեան։

Ասոր վրայ Ներքին գործավարութիւնը վերջ տուած է Իսմայիլ Հագգը պէյի պաշտօնին։ Իսմայիլ Հագգը պէյի օգնականը Թահսին պէյ առժամեայ կերպով կը վարէ պաշտօնատան գործերը։ Տէֆթէրտարը Իսմայիլ Հագգը պէյին այցելելով անձամբ հաղորդեց իր մասին տրուած որոշումը։

«Սօն Սաաթ»ի համաձայն Իսմայիլ Հագգը պէյ դատարանի պիտի յանձնուի, որովհետեւ կարգ մը անկանոն գործեր կատարած է։

Այս առթիւ Ճիւմհուրիյէթ կը գրէ.— «Պոլսոյ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը՝ շատ կարեւոր եւ ամէն կերպ գեղծումի ընդունակ վարչութիւն մըն էր։ Միլիոններու արժէքով կալուածներ եւ գոյքեր մէկ վարչութեան յանձնուած էին։ Ելմտական գործավարութիւնն ալ այս վարչութեան վիճակը վերջնապէս ճշդող հրահանգ մը չէր պատրաստած։ Այս պատճառաւ շատ մը բսի-բսաներ լսուեցան։ Ատեն մը արտօնուեցաւ վերադարձնել կարգ մը փախստականներու կալուածները եւ նոյնիսկ ոմանց կալուածը վերադարձուեցաւ, ոմանցն ալ չվերադարձուեցաւ։ Այդ միջոցին Գործավարներու ժողովին որոշումով հաղորդուեցաւ որ կալուածները ոչ թէ անոնց փոխանորդներուն, այլ ուղղակի տէրերուն պէտք է տրուէին։ Ցնոր կուսակալութեան մէջ կազմուած յանձնաժողովը, կառավարութեան կարգ մը որոշումներուն վրայ հիմնուելով, լքեալ գոյքերէն մաս մը զաղթականներու տուած ատեն, Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը ասոնք օրէնքի հակառակ կը նկատէր։ Վարչութեան գլուխ գտնուողները տեղի-անտեղի իրենց վրայ խօսեցնել կուտան։ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէն Իսմայիլ Հագգը պէյի անձնական աւելորդ ծախքերը խօսակցութեան նիւթ եղած էին։ Սակայն յիշեալը կ'ըսէր, թէ անձնական հարստութիւն ունի։ Վերջապէս այս բսի-բսաները կառավարութեան ուշադրութիւնը գրաւեցին և ելմտական քննիչ՝ Սաֆվէթ պէյի պաշտօն յանձնուեցաւ քննութիւն կատարելու։

Փուանքարէի ճառը Պորտոյի մէջ

Ընտրական պայքարը պաշտօնապէս սկսաւ Ֆրանսայի մէջ Կիրակի օր։ Այս առթիւ վարչապետ Փուանքարէ Պորտոյի մէջ արտասանեց քաղաքական խիստ կարեւոր ճառ մը։ Սովորութիւն է որ խորհրդարանական նոր ընտրութեանց նախօրեակին, կառավարութեան պետը հրապարակաւ կը պարզէ իր գործունէութեան հաշուեկշիռը, որպէսզի ժողովուրդը դատէ եւ ատոր համաձայն տայ իր քուէն։ Փուանքարէ պատմականը ըրաւ իր դահլիճի կազմութեան, 1926 Յուլիսին, երբ ելմտական մեծ տագնապ մը կ'անցընէր Ֆրանսա, ու մանրամասնօրէն նկարագրեց անկէ ի վեր պատահած անցուդարձերը եւ կառավարութեան ձեռք բերած յաջողութիւնները, ֆրանքին բարձրացումը, պետութեան եկեւմուտքին կանոնաւորուիլը եւ զանազան մարզերու մէջ կատարած բարենորոգումները։

Վարչապետը աւելցուց թէ՝ կառավարութիւնը այս յաջողութիւնները ձեռք բերաւ շնորհիւ խորհրդարանին մէջ տեւական մեծամասնութեան մը, սակայն իր գործը դեռ չէ լրացած։

— «Եթէ կը կարծուի թէ մենք գէշ ճամբու մէջ ենք, պէտք է ընտրել երեսփոխաններ, որոնք մեզի դէմ պիտի քուէարկեն։ Իսկ եթէ լաւ ճամբու մէջ ենք, պէտք է ընտրել այնպիսի ներկայացուցիչներ, որոնք յանձնառու ըլլան պաշտպանել մեզ։ Բայց ամէն պարագայի մէջ, անհրաժեշտ է խուսափիլ շփոթութիւններէ եւ երկդիմութիւններէ»։

«Ներքին խաղաղութեան» մասին խօսած ատեն ակնարկեց համայնավարներուն, հետեւեալ կերպով.

— «Չեմ անգիտանար, որ ներկայիս Ֆրանսայի, ինչպէս նաեւ ամէն երկրի մէջ, կայ կուսակցութիւն մը, որ կը պարծենայ թէ իր կարգախօսները կ'ընդունի արտասահմանէն եւ ընտրական պայքարին առթիւ իր անդամներուն կը բաժնէ քարտեր, վրան Լէնինի սա խօսքերով. «Պրոլետարիատի պարտականութիւնն է խորտակել եւ քանդել բուրժուազիի կառավարական մեքենան, մէջն ըլլալով խորհրդարանական հիմնարկութիւնները, ըլլան անոնք հանրապետական թէ սահմանադրական-միապետական»։

«Իրաւ ալ վերջին ամիսներս համայնավարները զուր ջանքեր ըրին երեսփ. ժողովը խանգարելու եւ խորհրդարանը անպատուելու համար։ Այս վերջին օրերս յուզեցինք ընդունիլ որ մեզմէ առնուին այն միակ զէնքերը, զորս օրէնքը կը տրամադրէ մեզ ներկայիս՝ զանոնք զսպելու համար։ Նոյնպէս յընդունեցինք որ խորհրդարանային անձեռնմխելիութիւնը իր իմաստէն ու նպատակէն շեղի, այսպիսի խռովարարական փորձեր պաշտպանելու ատեն։ Մենք չենք չափազանցեր համայնավարական վտանգը՝ Սովետական պրոպագանդը երբեք խորապէս չպիտի կրնայ խաթնել մեզի պէս ժո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՇՐՋՈՒՆ ԿՐՊԱԿԸ

Ամէնուն բերանն է լուրը.

— Դպրոցասէրը փարիզ կուգայ։

Գոլսէն Սելանիկ, Սելանիկէն Մարսէյլ, Մարսէյլէն փարիզ...

Իսկապէս որ մրցանակի մը արժանի է այս ոստոստումը։

Հասկնալի էր Պոլսէն ելքը։

Սելանիկը ճահճային գտան եւ Մարսէյլ ապաստանեցան։ Իսկ Մարսէյլի մե՞ղքը։

Կարելի՞ էր իմանալ։

Ներելի՞ է հարցնել, մանաւանդ, թէ ո՞վ կը կարգադրէ այս բազմածախս տեղափոխութիւնները։

Գիտենք որ չափազանց անսավարի կը գործեն Դպրոցասէրի վարիչները։

Անոնք պատասխան չեն տար հրապարակային քննադատութեանց։ Չեն ճանչնար ո՛ր եւ է գերագոյն իշխանութիւն։ Կը գանձեն եւ կը ծախսեն համաձայն իրենց հայեցողութեան։

Բայց, այս տեղափոխութիւնները կոտրեցին տնտեսութեան կամ բռնավարութեան մրցանիշը։

Խանութ ըլլար՝ չէր դիմանար այսքան երթեւեկի եւ ծախքի։

Դպրոցասէրը «քոչւորներու ցե՞ղ է թէ աշիրէթ։

Աճապին շէնք մը վարձել, յարդարել եւ կահաւորել, տուն-տեղ ըլլալ քանի մը տարի, եւ առտու մը ամէն բան ձգել երթալ, ուրիշ քաղաք մը թառելու համար։

«Քոչւորները գոնէ այն արդարացումն ունին որ լեռնէ լեռ, արօտավայրէ արօտավայր կ'երթան, իբրեւ գոյք ունենալով՝ իրենց ոչխարներն ու վրան-գլուխը։

Ո՞վ կարգադրեց այս նոր տեղափոխութիւնը։

Ի՞նչ ստիպողական պատճառ ունէին տուն-տեղ քանդելու եւ անհագին ծախքի դուռ բանալու։

Եւ վերջապէս, ո՞ւր կանգ պիտի առնէ այս «տեղափոխական» ախտը, որ ամէն բանէ աւելի լրջութեան եւ պատասխանատուութեան պակաս կ'ենթադրէ։

Դպրոցասէրը շրջուն կրպա՞կ է, թէ ազգային կրթարան։

Ո՞ւր այսպէս երկիրէ երկիր եւ քաղաքէ քաղաք, ցիկնայք փափկասունք...

ՎԱՐԱԶ

ՀԱՅԿ. ԹԱՂ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմի Հայերէն ոմանք նախաձեռնարկ եղած են հայկական թաղամաս մը ստեղծելու, որպէս զի հոն փոխադրուին Ս. Յակոբի վանքին մէջ ապրող եկւոր Հայերը։ Այս նպատակով խորհրդակցական ժողով մըն ալ գումարուած է եւ ծրագիր մշակուած։ Դուրեան պատրիարք, որուն ներկայացած է ժողովէն ընտրուած պատուիրակութիւն մը, գնահատած է ձեռնարկը։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

ԺԱ. Ցանկ

	Ֆր.
Ռ[illegible] Գ.	100
» Գ.	20
Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գուա Քոլոնպի վարչութիւն	100
Լեւոն Թոփալեան	10
Գումար	230
Ժ. Ցանկին գումարը	3725
Ընդհ. գումար	3955

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԽԶՈՒՄԸ

Խորհրդային իշխանութեան տասնամեակի «յաղթական» տօներէն անմիջապէս վերջ, արտաքին տնտեսական տագնապը յառաջ բերաւ դժուարութիւններ նաեւ արտաքին յարաբերութիւններու մէջ։

Օրուան դէպքն է ռուսեւգերման առեւտրական բանակցութեանց խզումը։

Խորհրդային Միութեան մէջ ծայր առած տնտեսական տագնապը բնաւ անակնկալ մը չէ, այլ անոր օրկանական բնոյթ եւ հետեւանք է բոլշեւիկեան կուսակցութեան տնտեսական քաղաքականութեան։

Տագնապին բուն պատճառը այն անհամաչափ զարգացումն ու հակասութիւններն են, որ յառաջ եկած են քաղաքի եւ գիւղի, արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան միջեւ։ Մէկ կողմէ, արդիւնաբերութիւնը կը զարգանայ ի հաշիւ գիւղին, առանց գոհացնելու վերջինիս ամէնէն տարրական պահանջները։ Երկրին շաքարաստիկ «միրատ»ին բերանը աւելի կը լայնանայ։ Իշխանութիւնը գիւղացին կը բռնադատէ անհշան գիններով չուկայ հանել իր մթերքները եւ փոխարէն՝ եռապատիկ արժէքով անոր կը ծախէ արդիւնաբերական ապրանքներ. Բնականաբար, գիւղացին չուզեր անվերջ խաբուիլ եւ կը դժկամակի այլ եւս ցորեն կամ ալիւր բերել շուկայ։ Այդ պատճառով կը վիժի հացամթերման գործը, որուն վրայ այնքան մեծ յոյսեր դրած էին բոլշեւիկները։ Անոնք յոյս ունէին արմտիքի արտածումով ձեռք բերել անհրաժեշտ դրամները, երկրին ճարտարարուեստը զարգացնելու համար։

Ինչպէս կը ցուցնէ խորհրդային վիճակագրութիւնը, տնտեսութիւնը կ՚ընթանայ ճարտարարուեստացման (industralisation) ճամբով, եւ առաջին հերթին խոշոր արդիւնաբերութեան զարգացումով։ Այդ ընթացքը բռնելով, բոլշեւիկները կը ձգտին, նախ, ուժեղացնել բանւորութեան աղդեցութիւնը, յետոյ արտադրութեան միջոցները սեփական գործարաններու մէջ պատրաստելով, տնտեսական «անկախութիւն» ձեռք բերել «դրամատիրական շրջապատի մէջ» եւ վերջապէս, ճարտարարուեստի տարածման շնորհիւ աւելի շուտ հաստատել ընկերվարական իրաւակարգ։

Անշուշտ, այդ բոլորը իրականացնելու համար կը պահանջուին դրամական խոշոր միջոցներ զորս չունի խորհրդ. տնտեսութիւնը։ Դրամի պակասը ներկայիս շատ աւելի սուր կը զգացուի, մանաւանդ որ, խորհրդային արդիւնաբերութիւնը ելլելով վերականգնութեան շրջանէն, թեւակոխած է շինարարական դժուարին շրջանը։ Եթէ նկատի առնենք նաեւ այն, որ նախապատերազմեան Ռուսաստանը իր տնտեսութիւնը կը զարգացնէր մեծ մասով արտասահմանի դրամական օժանդակութեամբ, հասկնալի կը դառնայ, թէ ինչպիսի դժուարութիւններու առաջ է կանգնած Կոմկուսը, երբ ինքը չունենալով միջոցներ, չի ալ կրնար ստանալ դուրսէն։

Այս կացութեան հետեւանքն այն կ՚ըլլայ, որ արդիւնաբերութեան ասպարէզին մէջ ալ պարտութեան կը մատնուին։ Այդ պարտութիւնը ծածկելու համար՝ անողոք հալածանք են սկսած մասնագէտներուն դէմ, անյաջողութիւնը բացատրելով անոնց «հակայեղափոխական» գործունէութեամբ։

Առաջին անթիւ ձերբակալուեցան գերմանացի ճարտարապետներ, ինչ որ պատճառ դարձաւ Պեռլինի մէջ սկսուած առեւտրական բանակցութիւններու խզման։

Արդ, ի՞նչ արժէք ունի Գերմանիոյ բարեկամութիւնը եւ ո՞րքան բախտորոշ է այդ խզումը Ռուսաստանի համար։

Ի՛Լ՚ գերմանական եւ թէ ռուսական յեղափոխութիւնը հետեւանք էին համաշխարհային պատերազմի։ Սակայն, այդ երկու յեղափոխութիւններու հիմնական տնտեսական տարբերութիւնն այն է որ գերմանականը պահպանեց իր արդիւնաբերական ու արտադրական հզօր միջոցները, իսկ ռուսականը՝ խպառ ոչնչացուց առանց անոր ալ յետամնաց արդիւնաբերութիւնը։

Բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը, տէր դառնալով իշխանութեան, ամէն միջոց գործ կը դնէ գերմանական զարգացած արհեստագիտութիւնը միացնելու իր անսպառ հում նիւթին, այդ միջոցով արագացնելու համար միջազգային յեղափոխութիւնը։ Բոլորին յայտնի է, որ այդ ուղղութեամբ առաջին իսկ փորձը վիժեցաւ 1923ի խորհրդային յեղաշրջումը չարաչար պարտութեան մատնեցաւ Գերմանիոյ մէջ, իշխանութեան գլուխ բերելով աջակողմեան Հինտէնպուրկը։

Սակայն այդ միջադէպը արգելք չեղաւ, որպէսզի Գերմանիոյ եւ խորհրդային երկրին միջեւ առեւտրական սերտ յարաբերութեան սկսին։ Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ պատերազմէն առաջ ալ այդ երկու երկիրներու արտաքին առեւտուրի կէսէն աւելին իրարու մէջ տեղի կ՚ունենար։ Անկէ զատ, Գերմանիան, միջազգային շուկային մէջ կորսնցնելով իր տնտեսական դիրքը եւ զրկուելով գաղթավայրերէ, ակամայ հայեացքը պէտք է յառէր դէպի ռուսական լայնածաւալ շուկան։ Իսկ Ռուսաստանի համար ալ, միակ բաց դուռը արտաքին աշխարհի մէջ՝ մնացած է Գերմանիան։

Խորհրդ. իշխանութեան բոլոր ճիգերը արտաքին փոխառութիւն ձեռք բերելու համար, անյաջող անցան։ Անգլիան չի տար, քաղ գիտնալով, որ իր դրամով իսկ պիտի աշխատին զինքը տապալել։ Ֆրանսան, չի կրնար տալ, որովհետեւ հնարաւորութիւն չունի։ Ամերիկան չի խառնուիր, քանի որ Ռուսիոյ պէտքը այնքան ալ չի զգար։ Կը մնայ միայն Գերմանիան։ Շատ պարզ է որ երբ ինքը Գերմանիան ճզմուած է պարտքերու տակ եւ անհաղին պատերազմական տուգանք կը վճարէ, չի կրնար փոխառութիւն տալ։ Բայց, կրնայ դառնալ այն խողովակը, որով Ռուսաստան կը մտնեն եւ ամերիկեան եւ անգլիական դրամագլուխները։

Մէկդի թողլով ռուսեւգերման մերձեցման քաղաքական կարեւորութիւնները, ակներեւ է, որ խորհրդ. երկիրը մեծապէս կը տուժէ այդ խզումէն։ Սակայն, տուժողը միայն Ռուսաստանը չըլլար։ Առեւտրական յարաբերութիւններու պահպանումը նոյն չափով ալ անհրաժեշտ է Գերմանիային։ Ատոր համար ալ, կանուխէն կարելի է գուշակել, որ այս խզումը անգլիական խզումի տեւողութիւնը չպիտի ունենայ։

Այս մէկ դէպքն ալ նոր ապացոյց մըն է թէ՝ Խորհրդ. Միութեան շահն իսկ կը պահանջէ որ բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը փոփոխութեան ենթարկէ իր թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական գործելակերպը։

ԱՇՈՏ

ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կարեւոր լուր մը երախաներուն համար, որոնք չպիտի կարդան զայն անշուշտ։ Նկատելով որ փարիզի Թագային պարտէզներուն մէջ, մանուկներուն յատկացուած աւազի անկիւնները՝ զբօսանքի պահուն, փոշիին հետ մանրէներ ալ շնչել կուտան, որոշուած է երկաթափեղկերու մէջ առնուած մարգագետին մը պատրաստել, որպէսզի հոն գլորտկին Թոմպուլիկ ու Մրնինիկ երախաները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԷ ԴԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

(Մեր սեփական Թղթակցէն, ՊՈՒՔՐԷՇ, 21 Մարտ

Կ՚արժէ ակնարկ մը նետել դաւանութեանց օրինագծին վրայ՝ ճշտելու համար մանաւանդ այն տրամադրութիւնները՝ որոնք կապուած են նաեւ մեր թեմին յառաջիկայ բարգաւաճման հետ։

Օրինագծին առաջին յօդուածները կ՚ըսեն թէ պետութիւնը կ՚երաշխաւորէ բոլոր դաւանանքներու ազատութիւնը եւ պաշտպանութիւնը, թէ կը պատժուի դաւանանքի մը ազատ կիրարկութեան դէմ որ եւ է փորձ, թէ ոչ մէկը կարելի է բռնադատել մասնակցելու որեւէ դաւանանքի, թէ քաղաքական որ եւ է կազմակերպութիւն արգիլուած է դաւանական դետնի վրայ, թէ որեւէ դաւանանքի պետը կախում ունենայ արտասահման գտնուող եկեղեցական կազմակերպութենէ մը վարչականական եւ իրաւականոնական հարցերէ զատ, որ եւ է դաւանանքի կրօնական իշխանութիւնը չի կրնար իր դատական իրաւասութիւնը տարածել երկրին սահմաններէն դուրս, եւ ոչ ալ արտասահմանէն նման որ եւ է իրաւասութիւն ընդունիլ իր վրայ։

Օրինագիծը կը տրամադրէ որ դաւանանք մը չի կրնար արտասահմանէն նպաստ ընդունիլ առանց կառավարութեան արտօնութեան, թէ դաւանանքի մը կղերը եւ պաշտօնէութիւնը պէտք է ռումէն քաղաքացի ըլլան, եւ թէ դաւանանքներու կազմակերպութիւնները կը վայելեն բարոյական անձի իրաւունք։

Դաւանանքները 300,000 լէյէն աւելի որ եւ է նուէր չեն կրնար ընդունիլ առանց կառավարութեան արտօնութեան, դաւանանքներու կարգապահական եւ դատական որոշումները կը կիրարկուին իրենց սեփական օրկաններուն միջոցաւ եւ ի հարկին կառավարական աջակցութեամբ՝ դաւանանքները կրնան հիմնել, վարել եւ հակակշռել իրենց մշակութային եւ բարեգործական հիմնարկութիւնները, հիմնել եւ վարել կղերանոցներ, պետական մասնաւոր դպրոցներ յաճախող իրենց դաւանակիցներուն կրօնական դաստիարակութիւնը ստանձնել, նաեւ ստանձնել կրօնական պաշտամունքը բանակին, քաղաքային եւ զինուորական հիւանդանոցներու, որբանոցներու եւ բանտերու մէջ գտնուող իրենց դաւանակիցներուն՝ իրենց հոգեւոր պաշտօնէութեան ձեռքով, սեփական գերեզմանոցներ ունենալ, եւայլն։

Օրինագծին 19րդ յօդուածը հետեւեալ դաւանանքները կը յիշէ ճանչցուած դաւանանքներու մասին.—

1.— Ուղղափառ դաւանանք։
2.— Յոյն - կաթոլիկ ռումէն դաւանանք։
3.— Կաթոլիկ դաւանանք (լատին, յոյն, ռումէն եւ հայ)։
4.— Կալվինական »
5.— Լուտերական »
6.— Ունիտարեան »
7.— Հայ լուսաւորչական դաւանանք.
8.— Մովսիսական »
9.— Իսլամական »

Օրինագիծը յետոյ կարգ մը յօդուածներ կը պարունակէ դաւանանքներուն վրայ պետական հակակշռին մասին։ Այդ հակակշիռը ի գործ կը դնէ Դաւանութեանց նախարարութիւնը, որուն պէտք է պատճէնները հաղորդուին թեմական իշխանութեանց կողմէ իրենց մարմիններուն դրկուած եւ ընդհանուր բնոյթ կրող հրահանգներուն։ Հոգեւոր պետերու անուանումը կը վաւերացուի արքայական հրովարտակով Դաւանութեանց նախարարին յանձնարարութեան վրայ։ Հոգեւոր պետերը պարտաւոր են հաւատարմութիւն ուխտել Թագաւորին ու իր յաջորդութեան, երկրին Սահմանադրութեան եւ օրէնքներուն, եւ ուխտել նաեւ հեռու մնալ հանրային կարգը եւ երկրին ամբողջականութիւնը վտանգող ձեռնարկներէ։

Օրինագիծը կը տրամադրէ որ դաւանութեան մը եւ իր հաստատութեանց պահպանութեան ծախքերը հոգացուին իր ներքին միջոցներով։ Այդ առթիւ դաւանութիւն մը կրնայ իր ծխականներուն համար հաստատել տուրք մը, որ ի հարկին կրնայ գանձուիլ պետական օրկաններու միջոցաւ, պայմանաւ որ տրուած տուրքէն ապահոված հասոյթը դաւանանքի մը պէտքէն աւելի չըլլայ, եւ ոչ ալ աւելի՝ ծխականներու կարողութենէն։ Դաւանանքի մը կարիքներուն ի հարկին պիտի օժանդակէ նաեւ պետութիւնը, զգացուած որոշ կարիքի մը պարագային՝ երբ այդ համայնքին նիւթական միջոցները չեն ներեր։ Այդ օժանդակութիւնը տեղի պիտի ունենայ պայմանաւ որ դաւանանքները գործածուած դրամին մանրամասն հաշիւը տան կառավարութեան։ Անհետացող դաւանանքի մը գոյքերուն՝ պետութիւնը տէր կը դառնայ։

Օրինագիծը իր 39րդ յօդուածէն յետոյ կը խօսի դաւանափոխութեան եւ իր պայմաններուն մասին։ Ան կը տրամադրէ նախ որ, որ եւ է անհատ չի կրնար բռնադատուիլ ուրիշ դաւանանքի մը ծախքերուն մասնակցելու եւ որ դաւանանքի մը հոգեւոր պաշտօնեաները իրենց դաւանակիցներուն միայն կրնան հոգեւոր պաշտամունք կատարել, իսկ բացառաբար կրնան այդ պաշտամունքը կատարել այն պարագային միայն երբ հոգեւոր պաշտամունքի կարօտ մէկը տեղւոյն վրայ չունի իր դաւանանքէն կղերական մը։ Որ եւ է մէկը ազատ է իր ուզած դաւանանքին պատկանելու՝ պայմանաւ որ 18 տարին լրացուցած եւ տէր ըլլայ իր մտային կարողութիւններուն, օրէնքին մէջ նախատեսուած ձեւակերպութիւններով եւ նախապէս իր պատկանած դաւանութեան հանդէպ իր նիւթական պարտականութիւնները կատարելէ յետոյ միայն։

Օրինագծին յետագայ յօդուածներն են որ ամէնէն աւելի ուշադրութեան դուռ բացին դաւանական դաւանանքներու մէջ, նախատեսուած ըլլալով որ հաւաքական դաւանափոխութեանց պարագային նոր դաւանութեան կ՚անցնին համայնքի մը գոյքերը, փոխանակ սեփականութիւն մնալու թեմին։ Յօդուած մը կը տրամադրէ սակայն որ այդպիսի պարագայի մը երբ հին դաւանանքին մէջ մնացողներ կ՚ըլլան եւ սակայն գոյքերը մեծամասնութեան հետ նոր դաւանանքին անցած ըլլալով իրենք առանց եկեղեցիի կը մնան՝ կառավարութիւնը պարտաւոր կ՚ըլլայ փոխհատուցութեան համար եկեղեցի հայթայթել։ Օրինագիծը յետոյ կը խօսի դաւանափոխութեանց պարագային անչափահասներու, ամուսնական զաւակներու, ընկեցիկներու, որդեգիրներու եւ որբերու դիրքին մասին։

Օրինագիծը իր վերջին յօդուածներուն մէջ կը տրամադրէ որ բոլոր դաւանանքները մինչեւ մէկ տարի պէտք է սոյն օրէնքին պատշաճեցնեն իրենց ներքին Սահմանադրութիւնները եւ ներկայացնեն Դաւանութեանց նախարարութեան, որպէսզի ան քննէ թէ անոնք համաձա՞յն են օրէնքին։

6 ՄԻԼԻՈՆԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ սկսած է դատը 6 միլիոն ռուբլիի գողութեան մը, որով ամբաստանուած են 42 հոգի։ Պաշտօնական փաստաբաններու թիւն է 10։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Երիտ Միութեան հաւաքատեղին (քաֆէ Շեթայնփլաց, Պերլինի Հայերուն ազգային ժամադրավայրն է։

Ահա պատկեր մը Մարտ 14ի Դշ. իրիկուան վերջին հաւաքոյթէն

Յիսունի չափ հայրենակիցներ հաւաքուած են Պերլինի եւ շրջականներու հեռաւոր ծայրերէն. Հո՞սէր իրար տեսնելու փափաքով կ՚ունենան։ Ու խօսակցութիւններ կան ամէն տեսակի — ուսանողական, առեւտրական եւլն։ Իրարու ծանօթ չեղողներն ալ շուտով կ՚ընդելանան։ Միջավայրը մէկ խմոր կ՚ընէ զանոնք։

Ինչպէս յաճախ, այս իրիկուն եւս ժողովներ նշանակուած են։ Դուրսը՝ մեծ սրահին մէջ կանանց Միութիւնը ընդհ. ժողով եւ ընտրութիւն ունի, ներսը՝ Պ. Պ. Մարանեանի, Գրիգորեանի եւ Տարբինեանի մասնակցութեամբ «Մեր Հա...բնիքով կը սկսի հաւաքոյթին երաժշտական մասը։ Միւս կողմէ, խորհրդակցութիւններ կ՚ըլլան Գաղթային Միութեան Նորընտիր վարչութեան գիւանին կազմութեան համար։ Սեղաններուն վրայ թերթեր կան եւ ամանք խօսաւ ...։ մէջ Զուտ հայկական շրջանակ մը վերջապէս, որ շնորհիւ Երիտասարդական Միութեան ջանքերուն, երկու տարի է, անհընդատ ամէն Դշ. իրիկուն. աւելի կամ պակաս օգտութեամբ կը կազմուի այստեղ։

Պահ մը եւք, ուրիշ բաժանմունքի մը մէջ, Ընդհ. ժողովին նախագահ Շահրամեան վրդ ի հրաւէրով տեղի կ՚ունենայ վարչութեան ընտրութիւնը։ Ամէն անհամբեր նշան մը դէմքերու վրայ — ո՞վ ինչ պիտի ըլլայ նոր վարչութեան մէջ։ Բայց երաժշտութիւնը իր հայ եւ օտար կտորները կը սպառէ. Ժամանակը կ՚անցնի. կէս գիշեր կ՚ըլլայ. Ամէնքը ներսն են արդէն. յուսխին «կենդանի լրագիր» պիտի ըլլայ... եւ ամէնքը ուրախ կ՚ըլլան, երբ արտաքին նախարար Շթրէզէմանի բերնով հայ գաղթականներու տեղաւորման ի նպաստ բրած մէկ միլիոն մարկի խոստումը կ՚իմանան։ Հոս հոն խօսքեր կը լսեմ

« ... վարչութեան Շթրէզէմանի ուղղած դիմումն ալ իր օգուտը ունեցած ըլլալու է...»։

** Փետր. 26ի Կիրակի օրը տեղի ունեցած ընդհ. ժողովը, հրաժարող վարչութեան գործունէութեան զեկոյցը լսելով միաձայնութեամբ գոհունակութիւն յայտնեց եւ պնդեց վերընտրել նախկին վարչութիւնը, բայց անդամներուն ամբողջական հրաժարման վրայ, կատարուեցաւ նոր ընտրութիւնն։ Եւ սակայն հակառակ իրենց մերժումին, նորէն ընտրուեցան նախկին վարչութեան անդամներէն շատերը։ Այժմ դիւանի կազմը հետեւեալն է.— Պ. Պ. Տօքթ. Արտ. Արեգեան՝ ատենապետ, Պ. Ֆրունձեան՝ ատենադպիր, Մովսէսեան՝ գանձապահ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐԱՆԿ-ՈՒԹԱՆԿ մը ծնած էր քանի մը շաբաթ առաջ Պեռլինի կենդանաբանական պարտէզին մէջ. ինչ որ Եւրոպայի կենդանական աշխարհին համար առաջին դէպքն է։ Բայց ձագը երկար չապրեցաւ եւ մայր կապիկին աղիողորմ ճիչերէն հազիւ ազատեցին այս արտասովոր ծնունդին դիակը։

ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

Դամասկոս, 15 [illegible]

Ցունուար 24ին սկսեալ [illegible] վարութիւնը Շէյխ Ցհայի [illegible] տղուն հետ սպանած էր [illegible] ցի գող Լիմէնը, 1920ի [illegible] կան խռովութեանց ատեն [illegible] տանելը ձերբակալողը [illegible] Թրքահպատակ Մարտինցի [illegible] տանեայ մը, սակայն չէ [illegible] կարծ մը արաբական Թր[illegible] թերթեր կը յայտարարեն [illegible] մըն է։ Ուստի երբ չէյխը [illegible] փճիւէն յետոյ (ցեխանս [illegible] գելութիւն) հիւանդանոց [illegible] մեռնի բանտին մէջ, անոր [illegible] իրենց ուսերուն վրայ առած [illegible] ժանը կը պտտի փողոցներէ [illegible] հայ եւ հականգլիական [illegible] կատարելով վերջապէս կառա[illegible] րութիւնն ու «Էլ Իրագ» [illegible] կը լռեցնեն [illegible] նը թէ ձերբակալողը ոչ մէկ [illegible] չութիւն ունի Հայերուն հետ։

Փետր. 8ին Պաղտատ[illegible] ... դինաբերող եւ երեսփոխան [illegible] Ալֆրէտ Մոնտ, իր տիկնոջ եւ [illegible] ջեան հետ եւ տասնեակ մը [illegible] նազեա հետեւորդներով [illegible] տակն էր քննել երաքի [illegible] կան աղբիւրները, եւ մանաւանդ պէս ուսումնասիրել քարիւղի [illegible] վակ մը Պաղեստինի ճամբով [illegible] տառէն Միջերկրական անց[illegible] հնարաւորութիւնները։ Ժամանման օրը հազարի չափ արաբ աշակերտ[illegible] ներ, «Կեցցէ՛ Արաբական Միութիւնը, կեցցէ Արաբական Պաղեստինը» պոռալով գիմաւորելու [illegible] ցան, ու կ՚ուզեն յարձակուիլ [illegible] ծել անոր վրայ, իմանալով [illegible] րոյիշեալ հրեան հիմնադիրներէն մէկն է եղած հրէական [illegible] Պաղեստինի մէջ։ Ոստիկանութիւն միջամտելով թէեւ կը ցրուէ [illegible] շակերտութիւնը, բայց քանի [illegible] ծանր ու թեթեւ վէրքերու [illegible] թարկուին ճամբուն վրայ [illegible] նուած Հայեր եւ ուրիշ քրիստոնեաներ։

Սըր Ա. Մոնտ դարձին [illegible] գիտել տուած է թէ յասեզանի [illegible] մէջ թէ, «Ի՞նչպէս այսչափ [illegible] տարիներ հրեայ եւ քրիստոնեա տարրերը կցուած են ձեր [illegible] պարկին»։

** Փետր. 14ին երեկոյ[illegible] կոլանի կայանի Զլոյաֆ Պ[illegible] բանի մէջ ընկերահամակիր[illegible] թէյասեղան մը կազմակերպ[illegible] էր օրուան տօնին առթիւ։ Ընկ[illegible] ներ եւ ականատեսներ պատմ[illegible] կանը ընելով օրուան դէպքեր[illegible] շեշտեցին անոր նշանակութ[illegible] հայ իրականութեան մէջ։ Մի[illegible] ժամը մէկ տեւեց հաւաքոյ[illegible] եւ ժողովուրդը գոհ տպաւո[illegible] թեան տակ մեկնեցաւ։

Փետր. 25ին Երիտասարդ[illegible] Միութիւնը կազմակերպած [illegible] գիմակաւոր պարահանդէս [illegible] որ առաջին փորձն էր Պաղ[illegible] համար. Շատ յաջող անցաւ։

Ա.ԳԽ. [illegible]

ՍՈՒԷԶԻ ջրանցքը ունի [illegible] քիլոմեդր երկայնութիւն [illegible] մեդր միջին խորութիւն [illegible] ամենալայն տեղը՝ 112 [illegible] լայնութիւն։

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐՈՎ. հշտուա[illegible] որ Պուլկարիոյ մէջ կ՚ապրի[illegible] 3139 անձեր, որոնց տարիք[illegible] հարիւրը անց է։

ՖԵՐՏԻՆԱՆՏ Լասսալի [illegible] գէնը, որով մենամարտած ինկած էր, հազար աստղի[illegible] շիլլինի ծախուած է Վիեննա[illegible] մէջ։

ՀՐԱՏԸ 24 ժամ, 37 վայ[illegible] կեան եւ 22 երկվայրկեանի [illegible] իր առանցքին շուրջ [illegible] դամ կը դառնայ. մինչ [illegible] է որ հրատին մէջ օրերը [illegible] քէն երկար կը տեւեն։

ԱԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԻ ՓԱԿԱՍ.— Անցեալ ամ-
... Յունուարին եւ Փետրուար—
... ամսուան անսովոր ձիւ-
... պատճառով, Բաշ-Գառնիի
... գիւղերուն մէջ, Շոր-
... Զրաշէն, Բիթլիճա,
... Ավգալար, Պարրիջլու,
... Միլիդարա, Իւ-
... գիւղի մէջ քանի մը
... տուն, ինչպէս նաեւ
... Գառնիի մէջ՝ մօտ 200-
... տուներ, հացի եւ անասու-
... կարօտ մնացած են։
... օգնութիւն
... է այս առթիւ։

ԱՄԱՏԱԿՆԵՐ. — Կարակա-
... Ստեփանաւան շրջանին
... պետական ձիաբուծարանին
... Ռուսիայէն Հայաստան
... են 16 յովատակներ,
... անգլիական գտարիւն ձիեր,
... «հարարդինկա» ցեղէն։

ԱԽԻԺ. — Մարտունաւանի
... Վաչիգան գիւղին մէջ
... հանուեցաւ կաւիճի
... մը, որ կարելի է օգտա-
... գպրոցներու համար։
... վրայ գտնուեցաւ նաեւ
... հանք մը։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՇՈՒՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱ-
... 3000 րուբլի յատ-
... է հաւաքելու համար
... փողոցի շուները։ Շու-
... կաշին պիտի օգտա-
...

ԳԱՅԼԵՐԸ. - Գայլեր երեւցած
... Պերսանդրապոլի մէջ։ Գայլ
... փողոցին մէջ մոլորելով, կը
... գործարանի մը բակը, ուր
... կը բռնեն զայն
...

ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑ.
... է Երեւանի մէջ 5
... ելեկտրական ժամացոյցներ
...

ՁՄԵՌ. — Վերջին հասած
... տեղեկութիւններու համաձայն,
... փոթորիկները զանգ
... են Հայաստանի գիւղերէն։
... մը խեղդուած է ճամ-
... վրայ։ Նոյնպէս Ալեքսան-
... Երեւան հասնելու հա-
... վիճակ ճամբորդող պաշ-
... մը փոթորիկէն խեղ-
... է։ Նաեւ ճամբորդներ չեն
... յարմարցնել իրենց ճամ-
... ուղեւորութիւնը, որովհետեւ ձիերը
... կրնար քալել առնել։ Մարտ
... յետոյ եղանակը բարեխառ-
... է, եւ յոյս կայ որ զարու-
... թողութիւն ... մեր տան-
... երկրին վրայ։

ԴԻՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ. Աշխա-
... գործավարութիւնը 4000
... յատկացուց երիտասարդ
... դարմանատուներուն, որոնց մէջ
... գտնուին 15 աղջիկներ։ Միւս
... անհրաժեշտ նկատուած է
... արհեստաւորներ պատրաս-
...

ՊԱՇՏԱՏԵՆԴԸ.— Առողջապա-
... գործավարութեան տուած
... տեղեկութիւններուն համաձայն,
... Վաչաշաւի շրջանին մէջ (Դոլ-
... Երթիճ, Այնագուր եւ Մա-
... գիւղերը) բնակչութիւնը
... համաճարակութեամբ վարակուած

է ճահճատենդով։ Արփա գիւղը,
որ ճահճատենդի բոյն մըն էր,
ունէր ճահճատենդի դէմ պայքա-
րելու կայան մը։ Այս կայանը
որոշուեցաւ փոխադրել Հանքա-
շատ, իսկ Արփայի մէջ պիտի
հիմնուի բժշկակայան մը։

ԼՈՌԻԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ.—Լոռիի
մէջ կայ գործարան մը կահկա-
րասի պատրաստելու համար։
Հիմը դրուած է 1925ին, բայց
աւարտեցաւ 1927ին։ Բան աշ-
խատանքները սկսան 16 Յուն-
ուար 1928ին։

Այս գործարանը կը պատ-
րաստէ կորագիծ աթոռներ հա-
ճարէ, որ Անդրկովկասի մէջ
շատ յարգի փայտ է։ Գործարա-
նը ապագային պիտի պատրաս-
տէ նաեւ կորագիծ սահնակա-
ներ, բազկաթոռներ։ Արդէն
պատրաստ է 2 վագոն աթոռ,
ղրկելու համար Երեւան։

Այս երկրորդ գործարանն է,
որ կայ Անդրկովկասի մէջ, միւսը
կը գտնուի Վրաստանի մէջ։
Բայց Հայաստանի աթոռները
աւելի յարգի են, շնորհիւ իր
վիւրակոր փայտին։

Գործարանը ունի չորանոց
մը եւ քառասուն ձիու ուժով մե-
քենայ մը։ Գործարանը կը
գտնուի Սաղախլուի կայարա-
նին մօտ, Լամբարլու գիւղին
մէջ։ Գործարանին մէջ կը բա-
նին 77 բանուորներ։ Մինչեւ ա-
մառ անոնց թիւը պիտի հասնի
100ի։ Արհեստապետները կան-
չուած են Թիֆլիսէն, իսկ պարզ
բանուորները առնուած են Հա-
յաստանի որբանոցներէն։ Գոր-
ծարանին տեղը անյարմար է,
գիւղը շուկայ չունի, յետոյ
ճահճատենդ կայ։ Աւելի լաւ է
է փոխադրել Ղարաքիլիսա, ուր
ճահճատենդ չկայ, եւ կարելի
է միշտ բանուոր գտնել։

85 ԹՐՔԱՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆ-
ՆԵՐ.— 85 Թրքահայ գաղթա-
կաններ, որոնք կը բնակին
Թիֆլիս, Հայաստանի Գործա-
վարներու Խորհուրդին դիմելով,
խնդրած էին որ իրենց ալ հող
տրուի Հայաստանի մէջ։ Ըն-
դունուած է այս խնդրանքը։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԷՆ ԵԿՈՂՆԵ-
ՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ.— Արտասահմա-
նէն հասնողները, եթէ կ՚ուզեն
մշտապէս բնակիլ Հայաստան,
պարտաւոր են մինչեւ 1 Յունիս
1928, կարգադրել իրենց քաղա-
քացիութեան հարցը։ Այս առ-
թիւ Ներքին գործավարը հրա-
տարակած է հրամանագիրը։

ՀՐԴԵՀ ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Թրակիոյ եղմոտկան հատա-
քին Գատրի պէյ սպաննուած է
Ատանայի գիւղերէն մէկուն մէջ։
Ոճրագործները գողցած են 2000
ոսկին։ Ներքին գործավարու-
թիւնը հրամայած է մէկ շաբ-
թուան ընթացքին ողջ կամ մե-
ռած վիճակի մէջ ձերբակալել
ոճրագործները։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Նանսիի վերակազմուած Հայ
Ուսանողական Միութիւնը կը
յայտարարէ թէ պատրաստ է
պէտք եղած տեղեկութիւնները
տալ իրեն դիմող դիւզանտաս
ուսանողներուն։ Դիմել վարչու-
թեան ընդհ. քարտուղար Լ. Փաս-
տրմաճեանի, 27, Rue de Paris
Nancy։

ՁԱՅՆ ՄԸ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Փարիզի Զ. Ե. Որբերու Միութեան

Ահա լրանում է մէկ տարին,
որ Թաւրիզի մէջ գոյութիւն ու-
նի Զ. Ո. Միութիւնը, կազմուած
գլխաւորապէս Ռիլիֆի եւ գրսի
որբերից հովանաւորութեամբ
Ներսէս արքեպիսկոպոս Մելիք-
Թանգեանի։

Մենք տաճկական եղեռնի
վերջին բեկորներն էինք, որ ա-
րիւնաշաղախ ու խոցոտուած ըն-
կանք անծիր ու աւազոտ անա-
պատները ու տասնեակ հազա-
րաւոր խմբերով վաճառեցինք,
մորթեցինք ու քշեցինք դէպի
անհարազատ վայրեր։ Այո՛,
տաճկական բիրտ ձեռքն էր, որ
մեզ զրկեց մեր հարազատ ծնող-
ներից, թշուառացրեց ու ցրեց
աշխարհիս բոլոր ծայրերը, օ-
տար հորիզոնների տակ, հեռու
մեր նուիրական հայրենիքից՝
կիսամեռ ու սովալլուկ։ Ահա
այդ դաժան ժամանակներում
մարդասէր Ամերիկան էր, որ իր
գթոտ ձեռքերը կարկառեց ու
մեզ պաշտպան հանդիսացաւ.
որբանոցներ բացեց ամէն տեղ,
որոնց մէջ ապաստան էին
գտնում հազարաւոր որբեր ու
թշուառներ...։ Այդպիսի որբա-
նոցներ էլ բացուեցին Պարսկաս-
տանի բոլոր մեծ քաղաքնե-
րում, որոնց կեդրոնատեղին
Թաւրիզն էր (1920-1927)։
Այս եօթը տարւայ ընթացքում
մենք ունեցանք հինգ լիազօր-
ներ եւ բոլորից էլ գոհ մնացինք,
բացի վերջինից, որին բոլոր որ-
բերս մեր դժգոհութիւնն ենք
յայտնում։ Այդ նոյն կառավար-
չուհին էր որ դուրս հանեց որ-
բերին ու որբուհիներին՝ ոմանց
առանց անկողինի եւ առանց
հագուստի շպրտեց Թաւրիզի
փողոցները՝ առանց գիտակցե-
լու թէ դրանց վերջը ի՛նչ պիտի
լինի։

Ահա այդ դաժան ժամանակ-
ներումն էր, երբ որբերս գի-
տակցութեան եկանք, որ եթէ
միանանք ու կազմենք մի Որբ
Միութիւն, առանց դժուարու-
թեամբ կարող ենք մեր գոյու-
թիւնը պահպանել, այն էլ այդ-
պիսի միջավայրում, ուր այլա-
սերումը շատ յաճախ կերպով է
կատարւում։ Ուստի մեր գոյու-
թիւնը եւ մեր բարոյական շա-
հերը պաշտպանելու նպատա-
կով՝ մենք՝ Ռիլիֆի որբերս միա-
ցանք զրսում եղած որբերի հետ
եւ կազմեցինք Որբ Միութիւնը,
որ մինչեւ այժմ էլ իր գոյու-
թիւնը պահպանում է։

Վաղուց է որ Յառաջ Թերթի
անցած համարների մէջ կարդա-
ցել ենք այն կոչը, որով Փարի-
զի որբերը կոչ էին անում թէ
բոլոր երկիրների որբեր միա-
ցէք։ Ահա այսօր մենք էլ ենք
գալիս ձեր կոչին ձայնակցելու,
ձեզ հետ գործելու, ձեզ հետ
միանալու։ Ուրեմն, ընկերներ,
չէք մոռանար որ Պարսկաստանի
հեռաւոր խորքերում, աշխարհից
կտրուած կան մի բուռն որբեր,
որոնք ցանկանում են իրանց
դառն արցունքները ձեր ար-
ցունքներին խառնել եւ ընկե-
րակից լինել ձեր բոլոր տառա-
պանքներին։

Անշուշտ դուք էլ պիտի փա-
փաքիք մեզ հետ միանալու եւ
կրկին կոչ անելու աշխարհիս
բոլոր կողմերում ցիրուցան ե-
ղած որբերին կազմակերպելու և
միանալու մեզ հետ, որպէսզի
հանուր ուժերով դուրս գանք
ասպարէզ պայքարելու նրանց
դէմ, որոնք մեր արդար իրա-
ւունքները խլում են մեր ձեռ-
քից։ Այն երկիրը, որտեղ դարե-
րից ի վեր մեր պապերի արիւնն
է թափել եւ որտեղ մեր հարա-
զատ ծնողների անթաղ դիակ-
ներն են սփռուած ամենուրեք,
այդ երկիրը մեզ է պատկանում,
մենք ենք, որ պիտի տնօրէնք
դառնանք այդ երկրին...

Ուրեմն միանանք ընկերներ,
որովհետեւ հեռու չէ այն ցան-
կալի ժամը, երբ խնդութեան
արցունքներ պիտի հոսեն մեր
վշտակոծ աչքերից եւ երբ լուսա-
տու ջահերով բոլորս պատրաստ
պիտի լինենք ձեռք ձեռքի տուած
հայկական հորիզոնից ծագող ա-
կի արշալոյսը ողջունելու...։

Ի դիմաց վարչութեան
ՀԱՅՐԻԿ ՕՀԱՆԵԱՆ

Թաւրիզ 4 Մարտ

ՀԱՅԵՐԸ ԱՆՎՍՏԱՀԵԼԻ՞

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ
(Մարտ 11).

— «Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ
իշխանութեանց կողմէ կեդրոնի
կառավարութեան ղրկուած նոր
տեղեկագիր մը, հելլէն կարգ մը
շրջանակներու հակահայ զգացում-
ները պրզած է։

Վերջերս հաստատուեցաւ թէ
մասնաւորապէս Թրակիոյ շրջանին
մէջ, օտարազգի փոքրամասնութիւն-
ները (Թուրքեր, Հրեաներ եւ
Հայեր) ի վնաս Յունաստանի կը
գործեն եւ գաղտնիքներ կը հա-
ղորդեն օտար պետութիւններուն։
Գործի վրայ բռնուածներ ալ կան։
Այս կասկածելի տարրերուն հետ
կը գործակցին համայնավարները,
որոնց կապը Թուրքիոյ հետ՝ ան-
հերքելի իրողութիւն է այլեւս։

Միանգամ ընդ միշտ ազա-
տելու համար Ներքին թշնամիէն,
Թրակիոյ իշխանութիւնները պա-
հանջած են կեդրոնի իշխանու-
թենէն, տեղահան ընել սահմա-
նագլուխի գծին վրայ բնակող
Թուրք, Հրեայ եւ Հայ բնակ-
չութիւնները։

Տեղեկագիրը անվստահելի եւ
կասկածելի ցոյց կուտայ մաս-
նաւորաբար Հայերը։ Դէպքերը
կ՚անգիտանանք։ Չենք գիտեր թէ
ի՛նչ չափով ճշմարտութիւն է Հա-
յերու մասին ըսուածը, բայց,
ամէն պարագայի տակ, պաշտօ-
նական մարմնի մը տեղեկագիրը
անվաւեր նկատելու պատճառներ
չունինք, երբ շատ լաւ գիտենք
թէ հայ համայնավարները իր-
րեւ գործիք կը ծառայեն մութ
ուժերու ձեռքին մէջ։

Դժբախտաբար փաստ մը եւս
տրուեցաւ կառավարութեան եւ
հելլէն քաղաքական շրջանակնե-
րուն՝ մեր անվստահելիութեան եւ
անհաւատարմութեան մասին»։

ՁԵՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍԵՑԷՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թուրքիոյ մէջ
ամէն տեղ, վերին պաշտօնատու-
նէն ու պաշտօնեաներէն մինչեւ
յետին խաւերը «Թուրքերէն խօսե-
ցէք», «Թուրքերէն կարդացէք»,
«Թուրք եղէք» կը պոռան։

Ֆրանսահայ գաղութին մէջ
«Յառաջ»ը միակն է, որ օրը օրին
կը հետեւի այդ շարժումին, ամ-
բողջ սիւնակներ կը լեցնէ, եւ իր
կարգին գործի կը հրաւիրէ մաս-
նաւորապէս հայ երիտասարդու-
թիւնը

Ուրախ ենք յայտնելու որ,
այդ հունտերը ինկած թարմ
հողի մէջ, կը բազմանուրուին եւ
արդիւնքը մասամբ մխիթարա-
կան կը դառնայ։

Մարսէյլի մէջ որոշ շրջանակ-
ներ այս ուղղութեամբ կ՚աշխա-
տին կուսակցական կազմակեր-
պութիւններէն զատ, յիշատակու-
թեան արժանի է նաեւ Բոլոսի
Սղամ Գիւղի Երիտ. Միութիւնը,
իր սարքած դասախօսութիւններով
եւ «Գար-Ալլիէր» գրադարանով։
Կարգ մը երիտասարդներ, որ օրն
ի բուն արհարաններու անկիւններէն
չէին հեռանար, այժմ սրճարան-
ներէն հրաժարելով, կը կարդան
իրենց համար օգտակար գրքեր։

Բայց անտարբերներն ալ շատ
են։ Ցպարանի մը մէջ, Հայ մը
ներս կը մտնէ եւ կը հարցնէ,—
Ընկեր Ա... Նէ՛րէ կէթմիշ, Նասըլ
օլուեօր... իշընիզ նա՞սըլ կէտի-
եօր ․

Ըսեմ որ խօսակիցներէն մէկը
ազգային վարժարանի ուսուցիչ-
ներէն է։ Ել սոցիալ-դեմոկրատ։
Արդեօք սոցիալ-դեմոկրատ ըլ
լալո՞ւն համար է որ խտրութիւն
չի դներ հայ եւ թուրք լեզունե-
րուն միջեւ։

Երբ ուսուցիչներն ալ այսպէս
ընեն, ի՞նչ ոգիով պիտի մեծնան
աշակերտները։ Եւ ի՞նչպէս կրնաս
մեղադրել թրքախօս Հայերը, որ
չեն կրնար խօսիլ իրենց պապենա-
կան լեզուն...։

* * * Ուրախութեամբ կ՚իմա-
նանք որ, քանի մը ամիս առաջ
կազմուած Հայ Գրասիրաց Միու-
թիւնը կ՚արթննայ իր խոր քունէն
եւ գործի կը լծուի։ Յաջողութիւն
թիւն կը մաղթենք։

ՑԻՄԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՌՕ (Պ. Տ. Ռ.)

23 Մարտ — Հազիւ վեց եօթը
հայ ընտանիքներ կան այստեղ։
Եկողները երկար չեն մնար, որով-
հետեւ օրավարձքերը չեն բաւեր։

Ամիս մը առաջ կարգ մը
երիտասարդներ շատ աշխատեցան
միութիւն մը կազմել, բայց չյա-
ջողեցան, քանի որ եկողները չեն
մնար։ Գլխաւոր գործը՝ աղիւսի
գործարանն է։ Կան ուրիշ արտա-
դրութիւններ ալ՝ (մանեէզի-սիւլ-
ֆաթ, ռոմ,) հականեխական ամեն-
եաց ո՛ր գէշ հոտ մը ունի։ Այման
գրեթէ բարեխառն է։ Երբեմն սաս-
տիկ քամի կը փչէ. իսկ ամառը
մժեղներ կը վխտան։ Մեր գտնուած
տեղը գիւղ մըն է, շոգեկառքով
Մարսէյլէն երկու ժամ հեռու է։

Վ. Պետրոսեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐԸ.— Ժա-
մանակէ մը ի վեր Նիլայի մէջ
գողութիւններ կը պատահէին,
բայց հեղինակները անծանօթ էին։
Ոստիկանները յաջողեցան բռնել
աղջիկ մը, Ժորժէթ, գեռ 16 տա-
րեկան, որ խոստովանեցաւ թէ
ուրիշ երկու ընկերուհիներու հետ
կը բարձրանային տուներուն տա-
նիքները, կը մտնէին պատուհանէ
մը ներս եւ կը ժողվրտէին թան-
կագին առարկաները։

Աղջիկը քօղաբար նկարագրեց
իր գողութիւնները, որոնց սկսած էր
երկու տարիէ ի վեր, եւ տուաւ
անուններն ու հասցէները իր ընկե-
րուհիներուն։

ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ.— Պատա-
նի Ժորժ անառակ տղայ մըն էր։
Հոգին բերանը բերաւ իր մօրը։
Վերջապէս կողոպտեց զայն ու փա-
խաւ։

Հետքը կորսուան երկար ատեն։
Անցեալ գիշեր, ոստիկանները
տեսան, որ Վէրսայլի սրճարանին
մէջ պատանի մը անհաշիւ ծախ-
քեր կ՚ընէ։ Ուզեցին հարցաքննել
զայն։ Ժորժ, փոխանակ իր ինք-
նութեան թուղթերը հանելու,
դանակ մը հանեց գրպանէն եւ
յարձակեցաւ ոստիկաններուն վրայ։
Սակայն զսպեցին զինք, եւ գր-
պանէն հանեցին մօտ 3,000 ֆր.
եւ իր ինքնութեան թուղթերը։

Շիտակ բանտ։

ՊՈԼՍՈՅ կոլմաքէօլարի նոր
խանը փակուեցաւ քաղաքապե-
տութեան կողմէ, որ կ՚առարկէ
թէ շէնքերը արդիական չեն։
Այս կարգադրութեան վրայ
զուարման մատնուած են բազա-
րի մօտ վաճառականներ եւ խա-
նութպաններ։ Խանին տէրերը
500 հոգիէ աւելի են։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա.

— Ըհ, պարոն, այո՛, անոնք
... պատերազմ մը կը պատ-
... մեզի՝ Երրորդացիներուս
... ալ կը փափաքիմ ձեզի
... հասկնալու համար թէ ին-
... կ՚ունենան մեր դժբախտ
... վրայ... վա՜յ աւա-
...

— Այժմ ի՞նչ պիտի ընենք,
...

— Ըհ, ծովահէններու նաւեր
... գիշերանց չես գիտեր
... կը բեռնեն եւ կը մեկնին
... երկիրքը։

... ելաւ ու գնաց դէպի իր
..., սպասյակոյտի քարտէս
մը բացաւ ու փռեց սեղանին վրայ,
ու սկսանք զայն ուսումնասիրել։

Երբ Ուիլեըմսընի պէս, հայր
Իլտէֆոնսօ եւս մատովը ցոյց կու-
տար գլխաւոր հնոցները։

— Ահաւասի՛կ խորհրդաւոր
ոսկիի ճամբան, ահաւասիկ կրակ
սերմանողներուն հետքը։

— Կը կարծեմ որ ինծի պիտի
օգնէք, ըսի, որովհետեւ հետախու-
զական պզտիկ շրջան մը պիտի կա-
տարեմ։

— Ի՞նչ բանով օգնել։

Վ․այրկեան մը մտածելէ ետք
աւելցուցի.

— Իմ բարեկամներէս հօն՝
քաղաքս հասած պիտի ըլլային
այս օրերս. ։ Թերեւս լսած
էք.— Խոշոր ծերունի մը՝ որ գու-
նաւոր ակնոց կը դնէ... եւ խիստ
թխագոյն աղջիկ մը, սլաւական
յատկանշական դէմքով մը։

— Ի՞նչ անունով, հարցուց
ծիդուիթը, Թերթը ամէն օր կը
հրատարակէ նշանաւոր օտարական-
ներուն ցանկը։

Շփոթած մնացի — անունն ի
..ի՞նչ էր արդեօք այժմ Վէրա-
կինի անունը։

— Կրնա՞ք ինծի տալ այդ
թերթին վեց օրուան թիւերը։

Աչքէ անցուցի ցանկերը.—
բնականաբար իշխան Վ․լոֆի մա-
սին խնդիր չէր կրնար ըլլալ։

— Անոնց անունը չկայ, ըսի,
բայց հոգ չէ, Թերեւս կեղծ անուն
մը ունին։

Ծերունին կղերականը երերցուց
գլուխը։

— Հապա անցագիրնե՞րը...
Սպանիոյ մէջ կարելի չէ խաբել
անցագիրները.. կը կասկածիմ որ
այդ բարեկամներդ ոստիկանական
ոեւէ կազմակերպութեան մը մաս
կը կազմեն

Լուռ մնացի։

— Օ՛հ, Նորէն ըսէ՛ անոնց ձե-
ւը.. երկայն մօրուքով ծերունի մը
եւ թխագոյն ռուս աղջիկ մը։

Կանչեց իր սպասուհին եւ բե-
րել տուաւ գլխարկը։

— Երթա՛նք պանդոկները
պտտինք, տղա՛ս։

Մեր պտոյտը երկար չտեւեց։
«Օթէլ տը Ֆրանս»ի մէջ ոչինչ
կար։ Երկրորդ պանդոկը ունեցայ
մեծագոյն յաջողութիւնը։ «Օ-
թէլ տը Փառիզ»ի մէջ էր։ Պանդո-
պանը, գրպանելով նուէրը, ուժ
տուաւ իր յիշողութեան։

— Այո՛, այո՛, ձեր նկարա-
գրութեան համապատասխանող ու-
ղեւորներ ունեցանք. ծերունի մը
եւ գեղանի կին մը... ամուսինը
եւ կինը, այնպէս չէ՞։

Զայն բռնեցաւ։ Հայր Իլ-
տէֆոնսօ ուղղակի թեւէս բռնեց։

— Ի՞նչ ունիք։

Պանդոկապանը գնաց գրասենեակ,
բերաւ ոստիկանական արձանա-
գրութեանց տետրակը ու փնտռեց։

— Ահաւասի՛կ, ըսաւ, Ն. Վ.
իշխան տը Թիֆլիզէ... եւ իշխա-
նուհի՝ ծնեալ Նատէժտա Պատրո-
վիչ։

Հայր Իլտէֆոնսօ ձեռքը ա-
ռաւ տետրակը ու ինծի երկարեց։

— Ի՞նչ կ՚ըլլա՞ք, ամուր բռ-
նեցէք ինքզինքնիդ, ըսաւ.

Զեռքերս հազիւ կրցան բռնել
այդ տետրակը, ուր իրաւամբ Նա-
տէժտան իր լայն, սեղմ ու գրեթէ
արական գիրով ստորագրած էր
հետեւեալը —

«Նատէժտա Պատրովիչ, իշ-
խան տը Թիֆլիզէի կինը... 22 տա-
րեկան»։

Ու քիչ մը անդին կար Վէրա-
կինի գրութիւնը, գերմաներէն։

Երբան յարգանքով մեկնու-
թիւն տուաւ.

— Ն․ Վսեմութիւն իշխան տը
Թիֆլիզէյ խիստ ծանօթ է Սպանիոյ
մէջ, անիկա քանիցս ընդունուած
է թագաւորին կողմէ։

Նա ալ կը ճանչնայ Թիֆի-
զէյներու այս անունը, գերմանա-
ցի ամենամեծ ընտանիքներէն մէ-
կը. ազգական Հօէնցոլլէրններուն,
ազգական նաեւ եւրոպական բազ-
մաթիւ ազնուականութեանց, նոյն
իսկ իշխող արքայական տուներու։

— Ի՞նչ ուղղութեամբ մեկ-
նեցաւ Ն․ Վսեմութիւնը, հարցուց
ծիդուիթը։

— Նայեցէ՛ք... իշխանը եւ
իշխանուհին բաց ձգած են այս
տողը, ուր նշանակուած պիտի ըլ-
լար իրենց մեկնելիք վայրը։

Պանդոկէն դուրս ելած միջո-
ցիս կը տատանէի։ Երբան թեւէս
բռնեց։

— Ի՞նչ կը խորհիք ընել։

— Չեմ գիտեր, ըսի... անկա-
րելի է որ այս մարդը Թիֆիզէյ
իշխաններէն մէկը ըլլայ... այդ
տիտղոսը կեղծ է...

(Շար․)

ղովուրդ մը, որ պէտք չունի Արեւելքէն յառաջդիմութեան դասեր առնելու, որ բազմաթիւ յեղափոխութիւններ տեսած է, առանձնաշնորհները ջնջած է, մարդու եւ քաղաքացիի իրաւունքները հրատարակած է, ազատութիւն եւ հաւասարութիւն հռչակած է, եւ որուն հողը, սիրով մշակուած, երկար ատենէ ի վեր բաժնուած է միլիոնաւոր սեփականատէրերու միջեւ: Զափը կ'անցընեն սակայն ափ մը կարծեցեալ բարենորոգիչներ, որոնք կ'ուզեն քսաներորդ դարու Ֆրանսային բերել տիպար տալ ոչ թէ նոյնիսկ երկրային դրախտը, այլ խիստ ծանօթ քաւարան մը, ուր կը տիրապետեն թշուառութիւնն ու անգործութիւնը, եւ ուր առերեւոյթ խաղաղութիւն կը տիրէ միայն շնորհիւ բանտի ու աքսորի: Ֆրանսական ողջմտութիւնը մոսկովեան այս ցնորքներու արժէքը պիտի հասկնայ.

Վերջացնելով, վարչապետը իր բաժակը պարպեց ի պատիւ խաղաղասէր Ֆրանսայի, «երկիր աշխատանքի, արտադրութեան եւ ազատութեան»:

Թուրքիա եւ Յունաստան

Աղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, Միլլիյէթի մէջ շեշտելէ յետոյ թէ «հելլէնական թերթերը կրակ կը ժայթքեն մեր դէմ», կը գրէ.—

«Էսթիա», որ օրկանն է արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոսին, այսպէս կը սկսի իր մէկ յօդուածը.

—«Թուրքիոյ Յոյներուն իրաւունքներու պաշտպանութեան մասին ստորագրուած դաշնագրերուն խախտումը Թուրք պաշտօնեաներու կողմէ, Թուրք մամուլին յարձակողական լեզուն, Յոյներուն հանդէպ Թուրք կիսապաշտօնական շրջանակներուն բռնած թշնամական ընթացքը, Թուրք դիւանագէտներուն եւ երեսփոխաններուն գրգռիչ ընթացքները...: Այս բոլոր ասոնք կ'ապացուցանեն թէ կազմակերպուած եւ խորհուած ծրագիր մը կայ Պոլսոյ յոյն փոքրամասնութեանց, ինչպէս նաեւ Թուրքիայէն վտարուած Յոյներու կալուածներուն դէմ:»

Մեր գիտցածով, Թուրքիոյ մէջ չկայ յոյն փոքրամասնութիւն մը, որով զբաղելու պէտք ունենան Աթէնքի Հելլէնները: Թուրքիոյ մէջ կան միայն Թուրք հայրենակիցներ: Դաշնագրերուն նախատեսած սկզբունքներուն հետ մէկտեղ, Թրքական օրէնքները ամբողջովին ապահոված են այդ հայրենակիցներուն իրաւունքները:

Էսթիայի կարծիքով, *մենք Պոլսոյ Յոյները կը գործածենք եղեր իբր սպառնալիքի միջոց, ուզած ատեններս Յունաստանի վրայ ազդելու համար: Մեր պաշտօնակիցը թող վստահ ըլլայ որ Թուրքիա պէտք չունի այս տեսակ միջոցի մը, եւ ի հարկին երբեք դժուար չէ գտնել ուժ եւ միջոց մեր խօսքն ու իրաւունքը հաստատելու համար:*

«Թուրքիոյ Յոյներուն ի նպաստ Աթէնքի մէջ բարձրանալիք ամէն ձայն եւ կատարուելիք ամէն ձեռնարկ, պատճառ պիտի դառնայ այդ հայրենակիցներուն ո'չ թէ շահերուն, այլ վնասելուն: Գրգռել այս հայրենակիցները, որոնք բոլոր Թուրք հայրենակիցներուն պէս հաւասարապէս կ'օգտուին երկրին օրէնքներէն, կը նշանակէ գիտակցաբար գէշութիւն ընել անոնց: Մօտաւոր անցեալի օրինակները բաւական չե՞ն զգաստացնելու հելլէն պոլիտիկոսները:

«Աթէնքի մէջ մեր դէմ կատարուած այս հրատարակութեանց առթիւ, եթէ այդ անձերը մոռնան Թուրք հայրենակցութեան բնական պահանջները, ո՞վ պիտի կրէ պատիժը.— Աթէնքի «պոլիտիկոսնե՞րը» թէ ոչ երազներով խաբուած այդ խեղճերը:

«Հարեւան երկրի մը հպատակներու ճակատագրին խառնուիլ, սահմանէն անդին գտնուող փոքրամասնութեանց եւ մեծամասնութեանց յարաբերութիւններովը շահագրգռուիլ, մէկ խօսքով ուրիշ պետութեան մը ներքին գործերուն քիթ խոթել, միջազգային ծանրակշիռ հետեւանքներ տալ»:

Ֆաշիստներու խնամակալը

Կիրակի օր ամբողջ Իտալիոյ մէջ հանդիսաւոր կերպով տօնուեցաւ «ֆաշիօ»ներու կազմութեան իններորդ տարեդարձը:

Հռոմի մէջ ցոյցը տեղի ունեցաւ Փիացցա տէլ Փոփոլոյի վրայ: Յառաջապահներու երեք զօրագունդեր դիրք բռնած էին հրապարակին վրայ, ուր հազարաւոր նորագիր երիտասարդներ հանդիսաւոր երդում ըրին՝ կուրօրէն հնազանդելու Դուչէի հրամաններուն եւ իրենց բոլոր ուժերով, «ի հարկին իրենց արեան գինով, ծառայելու ֆաշիստ յեղափոխութեան»: Յետոյ անոնցմէ իւրաքանչիւրին տրուեցաւ անդամատետր մը եւ հրացան մը:

Այս ցոյցը, որ «ֆաշիստական զօրաշարժ» կը կոչուի, պիտի կրկնուի ամէն տարի: Ու արդէն սահկա կը բաղդատուի այն հինաւուրց արարողութեան հետ, որ տեղի կ'ունենար Հռոմի մեծութեան դասական շրջանին, երբ պատանիները առաջին անգամ ըլլալով կը հագնէին առնական բողոնը: Այս տարի ֆաշիստ շարքերուն մէջ կը մտնեն 80.000 զինեալ պատանիներ:

«Ամբողջ Իտալիոյ սեւ շապիկաւորներուն» ուղղուած կոչի մը մէջ, Մուսոլինի կ'ըսէ.— «Թարխոր բուրգին, որուն վրայ կը հանգչի վարչաձեւը, կ'ընդարձակուի ամէն տարի: Երիտասարդութեան նոր ալիքներ պիտի գան զօրացնել մեր գործը: Միլիոնաւոր մարդիկ կը կազմեն այսուհետեւ մեր հիմնարկութեանց զինեալ պաշտպանութիւնը»:

Բազմակնութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Ինչպէս յայտնի է, Թուրք քաղաքային նոր օրէնքով բազմակնութիւնը արգիլուած է: Բայց, որովհետեւ օրէնքը ի զօրու չէ իր հրատարակութենէն առաջ կատարուած գործողութիւններու վրայ, այդ թուականէն առաջ կնքուած ամուսնութիւնները իրենց վիճակը կը պահեն: Նկատելով, սակայն, որ այս առթիւ կրնան շարաշահութիւններ պատահիլ, դատական գործավարութիւնը հրահանգ ղրկած է ամուսնութեան պաշտօնատուններու, որպէսզի նոր օրէնքին գործադրութենէն առաջ ամուսնացած մարդոց թիւը արձանագրուի:

Ճափոնները ու թուրքերէնը

Ճափոնի կառավարութիւնը որոշած է ճափոնցի ուսանողներ ղրկել Պոլիս, Թուրքերէն սորվելու համար: Անկէ զատ, Ճափոնի կրթական նախարարութիւնը մարմին մը ղրկած է Թուրքիա, Անատոլուի զանազան գաւառաբարբառները ուսումնասիրելու համար: Պատուիրակութիւնը Պրուսայի նահանգը մեկնած է արդէն:

Ինչպէս յայտնի է, Ճափոնցիներն ալ թուրանական ծագում ունին:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

31 Մարտ Եր. գիշեր ժամը 8-30ին, երրորդ Թաղապետարանին սրահը նախաձեռնութեամբ՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ ղեկավարութեամբ ջութակահար Տիգրան Նիգոլեանի եւ մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի կարող ուժերու: Ընտիր նուագախումբ, երկսեռ երգչախումբ կը նուագուին եւ կ'երգուին Կ. վարդապետի, Յ. Իւվէզեանի, Սինանեանի Berlioz, Mozart, եւայլն ընտիր կտորներ

ՄՈՒՏՔ 5 ԵՒ 3.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ Յ. Խաչէնտէրեանի, 74 Rue Vaubon եւ միութեան անդամներուն:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ կանանց յանձնախումբի ընկերուհիները վաղը Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 8.30ին: Մէթրօ Odéonի առջեւ Café du Métroի վերնայարկը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ Դրական երեկոն, այս Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլօրիա: Տիկին Լաւ կը կարդայ իր անտիպ պատմուածքը, *Մղձաւանջը:* կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Ուս. Մ ընդհ. ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Floriaի սրահին մէջ:

Օրակարգ՝ վարչութեան եւ անդամի ընտրութիւն, մնացեալ յանձնախումբերու ընտրութիւն եւ ասոնց յարաբերութեան հարցը վարչութեան հետ.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ

Այս իրիկուն, Ֆլորիայի մէջ ժամը 9—10, ընդհ. Ազգերու պատմ. (ֆրանս. յեղափոխութիւն) Մ. Նաթանեան:

10—11, Իմաստափրութիւն, Մ. Տէրպէտէրեան:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

Գերլին, Գ. Ֆ.— Կը խնդրուի շատ ղրկել, յայտնելով մնացորդ Լչերուն թիւը:

ՕՏԱՐԱՆՔ

Խաշտ, *Հայկ. Ակումբ.— 100:*

Մարթիկ, *Գ. Գ.— 35: ի հաշիւ Ա. Մ.ի:*

Սէն Տօնա, *Մ. Մ.— 35:*

Անվէրս, *Մ. Ի.— 100 պելճ. ֆրանք:*

Փարիզ, *Մ. Ղ.— 45:*

Վալանս, *Ա. Տ. Մ.— 50:*

Կաստան, *Ժ. Զ.— 20:*

Մարսէյլ, *Գ. Ն.— 35:*

Մարսէյլ, *Ա. Հ.— 35:*

Վօ-ան-Վըլէն, *Փ. Օ.— 35:*

Մարսէյլ, *Գարծ.— Մնացանք:*

Քոլոնպ, *Բ. Վ.— 35:*

Լիոն, *Վ. Ե.— 12:*

Մարսէյլ, *Օ. Ֆ.— 10:*

Սալին-տը-Փրօ, *— 35:*

Գրընոպլ, *Հ. Բ.— 35:*

Գոսթոն, *Գ. Մ.— 7 տոլար:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հակառակ շատ մը բժիշկներու խնամքին, 15 տարիներէ ի վեր «դարմանումը անկարելի դարձած» գլխու ցաւս, շնորհիւ Տօքթ. Արշակ Գօզոսեանի *խղճամիտ* դարմանումին, այժմ բժշկուած ըլլալով, պարտք կըզգամ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել իրեն, վստահ ըլլալով միեւնոյն ատեն, որ, ո'չ մէկ կերպով կրնամ փոխարինել իր անձնուիրութիւնը:

Ռուբէն Գարաճեան

ՏԻԿ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նկարչուհի Տիկին Արմինէայ Բաբայեանի ցուցահանդէսը՝ Galerie Carmine ի մէջ, 53 Rue de Seine:

Բաց է, կիրակիէ զատ, ամէն օր, ժամը 10-18.30 մինչեւ Մարտ 31:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ

Ներկայիւս կը յայտարարեմ հայրենակիցներու եւ հայ ժողովուրդին թէ սիրելի գերդաստանիս անունը յաւերժացնելու համար, ներկայ թուականէս սկսեալ պիտի ստորագրեմ, Մինաս ՃԻՀԱՆԵԱՆ փոխանակ «Մինաս Գալթաքճեան»ի: Կառավարութեան մօտ «Գալթաքճեան» անունով արձանագրուած ըլլալով, ամէն գրութիւն, դրամի առաքում եւայլն պէտք է ղրկել Գալթաքճեան հասցէով: Կը խնդրեմ որեւէ շրջանակի մէջ զիս անուանել «Ճիհանեան»:

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել սոյն յայտարարութիւնը եւ օրինակ մը ղրկել հասցէիս, Minas Kaltakdjian, 78 Cité de Soie Artificielle du Sud-Est. Vaulx-en-Velin (Rhône) France.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Խնուս Դաւաւի Ձաւլամա գիւղէն Արամ Ֆարհատեան որու մասին կ'ըսուի թէ զինադադարէն վերջ որպէս ոստիկան՝ զինուոր ծառայած է Էնկիւրիի շրջանը, ուսկից մեկնած է Ռումանիա, յետոյ Պուլկարիա եւ այժմ Յունաստան ըլլալ կը կարծուի: Իմացնել՝ իր եղբայրներուն Օհան եւ Սողոմոն Ֆարհատեաններու, Raffinerie de Sucre, No. 336, St. Louis, Marseille, France. *Լուր տուողին 500 ֆր. նուէր:*

Կը խնդրուի Պալքանեան հայ թերթերէն արտատպել:

— Բնիկ Գարթալցի Գրիգոր Գոմոյեան 15 տարեկան, որ Օրթագիւղի որբանոցէն Եւրոպա ղրկուած է: Իմացնել Գ. Մելքոն Գասպարեանի, 21 Rue Augustin Thierry, Paris (19e).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ»

Կրօնաբարոյական եւ աստուածաբանական ամսաթերթ, մեծադիր եւ ճոխ բովանդակութեամբ. կ'արժէ որ ամէն անհատ կարդայ:

Տարեկան բաժնեգին՝ Ֆրանսա եւ Սուրիա 7.50 Ֆրանք, Արտասահման 10 Ֆրանք, Ամերիկա կէս տոլար:

Բաժնեգինի փոխարէն կ'ընդունուի նաեւ ֆրանս. դրոշմ:

ՀԱՏԸ 60 ՍԱՆԹԻՄ

Կը ծախուի նաեւ Bld. St. Michel, 7 թիւ շէնքին դիմացի քէօշկը, եւ կիրակի օրերը Հայոց եկեղեցին:

Բաժանորդագրութեան եւ ամէն խնդիրներու համար դիմել՝ խմբագրութեան՝ B. Armenakian, 8 Rue de Prague, Paris (12e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	»
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 268bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՐՏ 1928

28 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 607 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈԼԵԳԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Արդէն խմբագրուած է ընտրական պայքարը, Ֆրանսայի մէջ։

Վարչապետ, նախարար, հին եւ նոր երեսփոխաններ և թեկնածուներ հետ ի հետ պատոյտներ եւ բանախօսութիւններ կը կատարեն, իրենց հեղինակութիւնը ամրապնդելու, կամ նոր քաղաքութիւններ հրապուրելու համար։

1927 Յուլիս 22ի օրէնքով, Նոր Երեսփ. ժողովը պիտի ունենայ 612 երեսփոխան, մինչ նախորդը (13րդ.) 584 էր միայն։ Հաշիւ եղած է թէ առ նուազն 200 նոր դէմքեր պիտի մտնեն խորհրդարան։

Ծիրդ ասոր համար ալ, տենդագին պատրաստութիւններ կը տեսնեն բոլոր հոսանքները, հարուստ եւ բազմանդամ կուսակցութիւններէն մինչեւ զանազան խմբակներ։

Բուռն է, մանաւանդ, մրցակցութիւնը՝ աջակողմեան և ձախակողմեան կուսակցութեանց միջեւ։

Ամէնէն ծայրայեղը, համայնավար հոսանքը, կարհուրելի յանցեր կ'արձակէ, մինչեւ անգամ այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ կառավարութիւնը պիտի խափանէ իրենց օրկանը, «Իւմանիթէ»ն եւ օրէնքէ դուրս պիտի հռչակէ համայնավար կուսակցութիւնը։

Միւս ծայրը, արքայականներն ու թթու ազգայնականները, առիթէն կ'օգտուի, կարմիրները վարկաբեկելու եւ ասպարէզէն քշելու համար։

Կը բաւէ աչք մը պտտցնել ոչ միայն թերթերուն, այլեւ պատերուն վրայ, գաղափար կազմելու համար ընտրական մոլեգնութեան մասին։

Հազիւ յայտարարութիւն մը փակցուած, խուռն ուրիշ մը կը հանուի, հակառակորդ հոսանքի մը կողմէ, զայն խափանելու համար։

Ցնէք խօսիր հանտորական արշաւներու մասին, որոնք յաճախ կը վերջանան կռիւներով։ Եթէ կարմիրները կամ ընկերվարականները բանախօսութիւն սարքեն, արքայականներն են որ կ'երթան խանգարելու, սուլոցներով, հայհոյանքներով և երբեմն ծեծ ու փէտով։ Եւ փոխադարձաբար։

Տակաւին բուն պայքարը չսկսած, քանի մը հոգի բեմերէն վար առնուեցան, այս կամ այն կողմէն։

Իսկ թերթերը իրարու հետ կը մրցին, հանրային կարծիքը գրգռելու համար։

Համայնավար «Իւմանիթէ»ն կատրեց խուժանավարութեան մրցանիշը։ Նոյնը եւ միւսները,— արքայական, ազնուապետական կամ քարացած պահպանողական։

Մէկ եւ միւս կողմէն, չեն խնայեր նա'եւ անձնական յարձակումներ։ Թէթէնժէ, «Հայրենասիրական Երիտասարդութեան» առաջնորդը, միանգամայն քանի մը թերթերու մէջ կը պրպտէ ձախակողմեան վարիչներու անձնական կեանքը, երեսին զարնելով ամէն մէկուն դիրքն ու հարստութիւնը։ Համայնավար օրկանը մատնիչներ կը տեսնէ ամէն կողմ։ «Էքօ տը Փարի», «Մաթէն», Ֆիկարօ» եւ սա երկու ծանրագլուխ թերթերը, «Թան»ն ու Տէպա»ն ուրիշ ամէն բան երկրորդական գծի վրայ դրած, միտքերը կը լարեն ե'ւ համայնավարներուն, ե'ւ ընկերվարականներուն ե'ւ արմատականներուն դէմ։

Անոնց համար տարբերութիւն չկայ այս երեք հոսանքներուն մանաւանդ առաջին երկուքին միջեւ։

Համայնավար թէ ընկերվարական, երկուքն ալ յեղափոխական են, կը տրամաբանեն անոնք։ Երկու քն ալ կ'ուզեն վեր ի վայր շրջել ներկայ կարգուսարքը։ Կարմիրները՝ բռնութեամբ, միւսները՝ խաղաղութեամբ, օրէնսդրական միջոցներով։ Արմատական-ընկերվարականներն են որ կը պահպանեն հաւասարակշռութիւնը, թէեւ երկու թեւի բաժնուած։

Անհերքելի է որ բաւական ծանր փորձի մը ենթարկուած են ձախակողմեան հոսանքները։ Եւ քաղաքական-տնտեսական պայմաններն ալ աննպաստ են իրենց։

Փուանքառէի գործօն մասնակցութիւնը ընտրական պայքարին՝ բարիք չի խոստանար մանաւանդ համայնավարներուն։

Վկայ իր առաջին ճառը Պոտոյի մէջ.

«Չափը կ'անցընեն սակայն ափ մը կարծեցեալ բարենորոգիչներ, որոնք կ'ուզեն քսաներորդ դարու ֆրանսային իբրեւ տիպար ցոյց տալ ոչ թէ նոյն իսկ երկրային դրախտը, այլ խիստ ծանր բանտ մը, ուր կը տիրապետեն թշուառութիւնն ու անիրաւութիւնը, եւ ուր երեւութական խաղաղութիւն կը տիրէ միայն շնորհիւ բանտի ու աքսորի։ Ֆրանսական ողջմտութիւնը պիտի հատուցանէ մոսկովեան այս ցնորքներուն արժէքը»։

Ֆրանսական ժողովուրդը փարժուած է քաղաքական յուզումներու, բայց չի դիմանար տնտեսական տագնապի։ 1926ի փորձը —ֆրանքին անկումը եւ գործազրկութիւնը— աւելորդ անգամ մըն ալ հաստատեց այս պարագան։

Աջակողմեան տարրերը, քաջածանօթ՝ այս հոգեբանութեան, ամէնէն աւելի այս կէտին վրայ կը ծանրանան, ընկերվարականներու եւ համայնավարներու աւետաբեր խոստումներուն հակադրելով իրենց կատարած գործերը։

Ըսենք, անցողակի, որ պայքարի ծանր հրետանին ալ առաւելապէս ընկերային-տնտեսական գետնի վրայ կը գործէ։ Միջազգային քաղաքականութեան մասին, աւելի շատ ընդհանուր խօսքեր կամ ընդհանրացած տեսակէտներ են որ կը պարզուին։

Ամէն պարագայի մէջ, սովորական ընտրութիւն մը չէ որ պիտի կատարուի, յառաջիկայ Ապրիլ 22ին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԷՔ...

Աթէնքի «Նոր Օր»ը, յիշելով թէ ռամկավար թերթերը ի՛նչ կատաղութեամբ կը շահագործեն Սելանիկի իրենց ընկերոջ, ողբացեալ Գեւորգ Ադամեանի ժամմինը, հետեւեալ հարցումները կ'ուղղէ (18 մարտ).

—«Նշանաւոր տգրուկ Զօպանեան, դաշնակցականներու կողմէ իբրեւ թէ յաջորդաբար գործուած «ոճիրներուն», «մատնչական արարքներուն» և ծեծկռուքներուն հաշիւը կը պահանջէ։

Արդեօք կարելի՞ է իրեն ներկայացնել հետեւեալ հարցարանը. —

1.— Ցիքօր՝ գաղթականութեան մէջ ո՞վ սպաննեց դաշնակցական Դարբինեանը։

2.— Մակեդոնիոյ և Թրակիոյ երբեմնի առաջնորդ Փէրտահճեան եպիսկոպոսին սարուքը խուզելու դաւը ո՞վ կազմակերպեց։

3.— Ռամկավար Նաւասարդեանը և համայնավար Ախիկեանը չէի՞ն Սելանիկի առաջնորդարանին վրայ բիրերով և դաշոյններով յարձակում գործողները։

4.— Դաշնակցականները ահաբեկելու համար Կարապետ Չավուշին ատրճանակ եւ դրամ հայթայթողը Հրանդ Երուանդը չէ՞ր (Չավուշին խոստովանութեամբ)։

5.— Յունաստանի դաշնակցականները Մակեդոնական կուսակցութեան գործակից ցոյց տուող «Ժամանակ»ի ռամկավար Յարութիւն Դարբինեանի կողմէ չէ՞ր խմբագրուած։

6.— Դաշնակցականները իբրեւ թրքասէրներ և հակահելլէն ամբաստանող «Ժամանակ»ը Հօքի կեցր. Վարչութեան անդամներ եւ ռամկավարներ Տօքթ. Էնֆիէճեանի, Կ. Աղասեանի եւ Յ. Եսայեանի կողմէ չէ՞ր պատրաստուած։

7.— «Նոր Օր»ը իբրև հակահելլէն ցոյց տուող «Ժամանակ»ը Մազլըմեան եպիսկոպոսի ստորագրութիւնը և առաջնորդարանի կնիքը չէ՞ր կրեր։ (Այդ «Ժամանակ»ը տրուած էր Զօր. Փանկալոսին, հաւանութեամբ՝ ռամկավարներ Տօքթ. Էնֆիէճեանի, Աղասեանի եւ Եսայեանի)։

8.— Յունաստանի Դաշնակցական կազմը իբրև ահաբեկչական կազմակերպութիւն կառավարութեան մատնանշող տեղեկագիրին հեղինակները որո՞նք էին։

Դեռ շարունակենք ռամկավար էֆէնտիներ։ Եթէ կը ցանկաք, կրնանք ձեր տրամադրութեան տակ դնել վերոյիշեալ «Ժամանակ»ներէն երկուքին պատճէնները, որպէսզի համոզուիք թէ ձեր այստեղի բարի ծաղիկները ի՛նչ մեծ «գործունէութիւն» ունեցած են։

Եթէ կը կարծէք թէ պոռալով, հայհոյելով, աշխարհ իրար անցնելով, իրաւունք կը շահիք, չարաչար կը սխալիք։

Ձեզի համար լաւութիւն պահելը նուիրական պարտականութիւն պէտք է ըլլայ, որովհետեւ յունահայ անցուդարձերուն գլխաւոր պատասխանատուն ձեր կուսակցութիւնը եղած է եւ է ներկայիս։

Ս. ՏԷՐ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Անդրկովկասեան Դաշնակցային կառավարութեան Մոսկուայի ներկայացուցիչ Սահակ Տէր Գաբրիէլեան պաշտօնանկ եղած եւ տեղը նշանակուած է Թուս մը, նախկին ընկերվարական-ֆեդերալիստ, որ վերջին տարիներս դաւանափոխ եղած էր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիաբնակ Հայերու «Լքեալ» գոյքերը

Հալէպի *Եփրատը* կը գրէ թէ ժամանակէ մը ի վեր տեղւոյն գաղթական Հայերը, մանաւանդ Կիլիկիոյ շրջանի ժողովուրդը եռուզեռի մէջ է, լսած ըլլալով որ սուրիական կառավարութիւնը կ'արձանագրէ Թուրքիոյ մէջ լքեալ գոյք ունեցողներուն անունները, ինչպէս նաեւ գոյքերուն տեսակն ու արժէքը։

Հալէպի Ոստիկանական Տնօրէնութենէն հետեւեալ տեղեկութիւնները տրուած են այս մասին.

— Ֆրանսական մարզպանութիւնը փափաքած էր իր ձեռքն ունենալ Սուրիացիներու Թուրքիոյ մէջ ունեցած կալուածներուն մէկ ցուցակը, միանգամայն գիտնալ ուզելով թէ անոնք ի՞նչ ձեւով ձգուած են հոն, ի՞նչ է եղած կալուածատէրին յարաբերութիւնը Թրքական կառավարութեան հետ անցեալին մէջ եւ հիմա։ Կը կարծենք թէ «Սուրիացի» ըսելով պէտք է հասկնալ 1914էն կամ Լօզանի դաշնագրէն առաջ հոս հաստատուած Սուրիացիները։ Վերջերս Սուրիացի եղող գաղթականներուն չէ որ կ'ակնարկուի այս հրահանգին մէջ։

«Իրաւ է թէ նախկին գաղթական Հայերու կողմէ կատարուած դիմումներն ալ կ'ընդունինք։ Այս առթիւ հարցուցինք պատկանեալ իշխանութեան, ու մեզի բսուեցաւ թէ անոնց համար առանձին «տոսիէ» պատրաստենք։ Այս խնդրին համար լրագրական յայտարարութիւն չեղաւ, որովհետեւ մեզի հրահանգուած էր քննել ու տեղեկագրել Սուրիացիներու Թուրքիա ունեցած կալուածները. լրագրական հրատարակութեան հրահանգ չէր տրուած, այս պատճառաւ ալ թաղային մուխթարներուն հրահանգեցինք որ լուր տայ ժողովուրդին։

«Թէ ի՞նչ է այս ցուցակագրութեան պատճառը։ Կառավարութիւնը արգիլած էր Թրքահպատակներու կալուածներուն առ ու ծախը. կ'երեւի թէ այս մասին բանակցութիւն մը պիտի ըլլայ, ու կառավարութիւնը կ'ուզէ վիճակագրութիւն մը ունենալ ձեռքին մէջ։ Դիմումներուն համար պայմանաժամ չէ որոշուած»։

Թերթը կ'աւելցնէ թէ մեծ կարեւորութիւն պէտք չէ ընծայել այս արձանագրութեանց եւ թէ Հայերը ո եւ է յոյս պէտք չէ սնուցանեն թէ պիտի կրնան ո եւ է հատուցում ձեռք բերել Թուրք կառավարութենէն։

Սուրիոյ Հայ գաղթականներու տեղաւորումը

Սուրիոյ Թերթերը կը գրեն.— *Երկու հաւաքոյթներ տեղի ունեցան՝ քննելու համար հայ գաղթականներու երկրագործական կեդրոններու մէջ զետեղման հարցը։ Առաջին հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Հին Սարայի մէջ, Պ. Սալոմիսքի նախագահութեան տակ, իսկ երկրորդը՝ Մեծ Սարայի մէջ, Պ. Լէֆիսիէի նախագահութեան տակ։ Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակը Պ. Պրինէ, մասնակցեցաւ այս երկու հաւաքոյթներուն ալ։ Իբրեւ առաջին արդիւնք, որոշուեցաւ Հայ գաղթականները գործածել ճահիճներու չորացման գործին մէջ, ու այս կերպով գոյանալիք նոր հողերը յատկացնել անոնց, հոն մշակելու համար բամպակ ու վուշ։*

Պ. Պուրնիէ առաջարկած է գաղթականները զետեղել Լիբանանի գիւղերուն մէջ ու զանոնք քաջալերել որ երկրագործութեամբ զբաղին ու տէր դառնան հողերու, որպէսզի երկիրը եւ իրենք օգտուին աշխատող բազուկներէն։ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը հաւաստած է որ Հայ գաղթականներու զետեղման ու հողերու գնումին համար հարկ եղած գումարը պիտի հայթայթուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։

Տիգրանակերտի խորհրդաժողովը վերջացած

Տիարպէքիրէն կը հաղորդեն մարտ 21 թուականով.— *Այսօր վերջացաւ կուսակալներու ժողովը, որ երկու շաբաթէ ի վեր տեղի կ'ունենար, մասնակցութեամբ Արեւելեան Նահանգներու կուսակալներուն, ինչպէս նաեւ քննչութեան խորհրդականներուն։ Կը նախագահէր մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ։*

Խորհրդակցութեան եւ որոշումներուն մասին բացարձակ գաղտնապահութիւն կը տիրէ։

Մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ այս առթիւ յայտարարած է.

— Մեծ վստահութեամբ կրնամ ըսել թէ, հայրենիքի այս սիրելի անկիւնն ալ շատ մօտ ատենէն պիտի արժանանայ մեր ազգային բոլոր սկզբունքներուն։ Երկրին վերաշինութիւնը եւ ժողովուրդին բարօրութիւնը կը կազմեն մեր նպատակակէտը։ Հեռու չէ այն օրը, երբ այս հողերուն վրայ ալ պիտի տեսնենք հանրապետութեան բարիքները։ Անպայման պիտի յաջողինք մեր ջանքերուն եւ նպատակներուն մէջ։

228 Քիւրտեր կը վերադառնան

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ հրատարակուեցաւ 228 հոգինոց նոր ցանկ մը Քիւրտերու, որոնք արտօնուած են Արեւելեան Նահանգները բնակելու։ Ցանկին մեծ մասը կը կազմեն Պիթլիսցիներ եւ Մարտինցիներ։

Միջադէպ մը Քոլէճի մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ, Արնաւուտգիւղի ամերիկեան աղջկանց քոլէճի աշակերտուհիներէն մէկը, յոյն Զախարիա, դպրոցին պատէն վար առած է Թուրքիոյ քարտէսը եւ կոխկը-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԴԻՒՐԻՆ ՈՒ ՇԱՀԱՐԵՐ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐ

Ի՞նչ օրերու հասանք։

Իրաւագէտը ատամնաբոյժ կը դառնայ, բժիշկը՝ սափրիչ, դեղագործը՝ աման լուացող, ճարտարագէտը՝ ինքնաշարժի վարիչ, գիւղատնտեսը՝ ճաշարանի կառօն, զինուորականը՝ կօշկակար, վարժապետը՝ հասարակ բանուոր, ու վերջապէս թղթավաճառը կամ գաղթակայանի մէջ հաց ծախողը՝ փաքիր։

Ա՛լ մնաք բարո՛վ իտէալ ու գաղափար, գիրք ու գրիչ, բանաստեղծութիւն ու իմաստասիրութիւն, արուեստ ու գիտութիւն։ Ասոնք «փող չեն կշտացներ» ներկայ դարուն մէջ։

Աշխարհը պտտկացած է։ Նիւթը դարձած է իտէալ։ Ու հիւ լ հիւ այս կեանքին մէջ, ուր գերագոյն նպատակն է հացի կռիւը, մարդիկ կ'ուզեն քիչ աշխատանքով շատ շահիլ, հոգ չէ թէ այդ աշխատանքը չի պատշաճիր իրենց ընկերային դիրքին եւ ստացած դաստիարակութեան։ Նիւթին տենչանքը այս աւելորդապաշտութիւնները քշած է հրապարակէն։

Ու այսօր առաջին գծին վրայ դրուած են շատ մը արհամարհուած արհեստներ։

Մարդիկ հիմա փոխանակ տարիներու չարչարանքով փիլիսոփաներու եւ գիտնականներու անուններ սորվելու, նախամեծար կը համարեն apéritifներու եւ digestifներու անունները սորվիլ՝ սրճարանի մը մէջ կառսոն դառնալու համար։ Դիւրին եւ շահաբեր գործ, որ նոյնիսկ նախանձը կը շարժէ… հայ խմբագիրներուն։ Եւ կամ փարիզի փողոցները կը սորվին՝ «*Թաքսի*»ի վարիչ ըլլալու համար։

Նոր օրերու շահաբեր արհեստ մըն է նաեւ կնկան սափրիչութիւնը։ Քանի մը ամսուան դասընթացք, եւ արդէն արհեստի մը տէր էք, ուճարտարագէտէ կամ իրաւաբանէ մը աւելի կը շահիք։ Քանի՛ մազ կտրելու նորոյթը վարակած է կիները, այս արհեստին հետեւող երիտասարդներն ու աղջիկները կրնան ապահոված նկատել իրենց ապագան։

Ուրիշ դիւրին եւ ապագայ խոստացող արհեստ մըն է կիներուն համար՝ գեղագիտութիւնը, զոր կարելի է սորվիլ քանի մը ամիս Institut de Beauté յաճախելով։ Միշտ պիտի գտնուին տգեղ կիներ, որոնք պիտի ուզեն գեղեցիկ երեւալ։

Ժամագործութիւն, լուսանկարչութիւն, կօշկակարութիւն, շարժանկարիմեքենավարութիւն, մեծ սրճարաններու կամ ճաշարաններու կառսոնութիւն եւլն. գործեր են, որոնք լաւ ներկայ եւ միանգամայն ապագայ ունին։

Մեր ուշիմ ընթերցողներուն եւ ընթերցողուհիներուն կը մնայ օգտուիլ առիթէն։

ՀՐԱՆՏ

ՍՈՖԻԱՅԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԳՐԱՒՈՒՄԸ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ

Արաքս կը գրէ (20 մարտ).

Քանի մը տարիներէ ի վեր աշխատանք կը կատարուի ետ առնելու համար Սոֆիայի Հայոց եկեղեցին իր հողամասով։

Մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, վերջին Եռանդամը, իր իրաւասութեան սահմաններէն դուրս ելլելով, 20,000 լէվա վճարած է փաստաբանի մը, գործը հետապնդելու համար։

Այժմ կ'իմանանք, որ իրաւասու, արժանահաւատ եւ շահագրգռուած պաշտօնական անձնաւորութիւն մը յայտարարած է, թէ եկեղեցին եւ անոր կից հողամասը ետ առնելու համար կատարուած աշխատանքներն ու եղած ծախսերը բոլորովին ապարդիւն պիտի մնան, որովհետեւ ոչ մէկ գնով այդ հողը այլեւս Հայերուն չի կրնար վերադարձուիլ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՆՈՐՕՐԻՆԵԱԿ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 10 Մարտ

Ամերիկեան կեանքի մէջ կան բազմաթիւ միութիւններ ու կազմակերպութիւններ, որոնք իրենց բոլոր [illegible] համար ծանօթ են եւ հռչակաւոր։ Սակայն վերջերս կազմակերպուած է միութիւն մը, որ շատ կը նմանի ամերիկեան գաղտնի կազմակերպութիւններուն, ինչպէս օրինակի համար «Odd Fellows» «Knights of Columbus» [illegible]

Այս կազմակերպութեան անունը դրուած է «Վարդանանց Ասպետներ»։ Կազմակերպութեան ձեւն ու նպատակը պէտք է եղած ըլլայ վերոյիշեալ ամերիկեան կազմակերպութիւններուն նման եւ պիտի հետապնդէ «յարգի» ու «սուրբին» նպատակներ ինչպէս նաեւ իր շարքերուն մէջ պիտի ընդունի ամերիկահայ տղաք, որպէս զի ընդունակ ըլլան պէտք եղած ամէն պահուն [illegible] «սուրբին» գործերու համար։ Տղաքները զատ [illegible] թէ այս միութիւնը կը ձգտի սանձել ամերիկեան մեծ լեզուն մը որ [illegible] պիտի պաշտպանէ Հայաստանը բազմաթիւ թշնամիներէ [illegible]

Զարմանալի ձեւով բաներ կը [illegible] թէ այս կազմակերպութեան գաղափարը ծագում առած է Վ. Պէրպէրեանի «Ծաղիկ Լեզուով» գրքի հրատարակութենէն։ Մինչ հաւանական կը թուի այս կարծիքը, որովհետեւ այս կազմակերպութեան կանոնագրութիւնը լեցուն պաշտօնի շատ մը պաշտօնական պաշտօններէ [illegible]

Մինչեւ հոս բայց, բոլորը ամերիկեան չափերով ունենալով [illegible] այս կազմակերպութեան մէջ մտնող կնոջ մը «ասպետ»ները գործ քով [illegible] թէ այս երկրին մէջ [illegible] Կառավարութեան մը [illegible] այս երկրին մէջ [illegible] կարելի է, յատուկ հետեւեալ նորութիւնը։

— «Ասպետները, գաղտնի ծրագրին պէտք է նպատակն է հաւաքել Դաշնակցութեան կառավարութեան կարգ մը շարքերուն դէմ, միացնել «մարտական» ոյժով, թէ հայերն հրապարակ բերելով ասպետներու [illegible]»

— Թալին ինչ են այդ շարքերը, կը հարցնեն բարեկամներ։ — Այդ շարքերը այն Դաշնակցութեան գործունէութեան հետ ծագած առած են եւ այնքան ալ պատշաճ հետեւանքներ ունեցած մէկ ազգի քաղաքական, քիչքանի եւ ուրիշ կողմերու վրայ։ Հետեւեալներն են։ 1. Անտեղի կռիւ եւ ապստամբութիւն, 2. Անկրօնութիւն եւ եկեղեցիներու քանդում, 3. Ընտանեկան աւանդութիւններու դէմ ատելութիւն եւ ազատ սէր 4. Մանուկներու առեւանգում, ինչպէս ալ ընտանեկան յարկերէն ներս ստոյգ հայերու»

Արդէն, թէ ինչ համար պարզուած էր թէ այս կազմակերպութիւնը ինչո՞ւ ստեղծուած է եւ ի՞նչ բանի կը ծառայէ։ Ուաշինկթըն կուսակցութեան Ընդհ. Պատգամաւորական [illegible] առիթներէ [illegible] ծրագրի կուսակցութեան [illegible] Դաշնակցութեան դէմ, բայց այս անունը [illegible] ծածկուած է նոյն [illegible] Սրբազան խումբը գործի վերածել, պէտք է ունենալ սարսափելի կազմակերպութիւն մը։ Անոր «Վարդանանց ասպետները»...

Վարդանանց ասպետներու մեծ ցանկութիւնը մէջ է, որ իր Դաշնակցութեան մեծութիւնը եւ [illegible] պատկերացնող ամբողջ կազմակերպութիւն մը մէջ գտնուեր է, որով եւ արժանի զգալու [illegible] [illegible]

[illegible]

Իսկ բանը նոյն [illegible]

[illegible]

Ներս, ունեցած է արտակարգ պայքար մը իր տիկնոջ հետ, որու ընթացքին տիկինը ինքնապաշտպանութեան բնազդին մղուած, գնդակեց մը արձակած ուղղակի ձեռքէն առնելով քանի մը տասնեակ հարուածներ։ Ասոր հետեւանքով ձեռքերէն սկսած է արիւնը հոսիլ առատօրէն։ Փնդողներ կան որ այս պայքարը արդէն հանգամանք ստացած է ատենէն ներս կամ դուրս եւ յաղթանակը մնացած է տիկնոջ կողմը։

Իսկ պարագային օգնականը այնպիսի հռչակեալ հերոս մըն է, որ արիւն մարը մանել, (եւ տուր) լոյս ընդած անձնակ մը մանկէն տարած կը զգայ։ Կ'ըսուի թէ օր մը հերոսին շատ բանաւոր տիկինը դուրսը առնելու համար գիշերը տունը եղած միջոցին յանկարծ վարէն եւեկ տարուած հասանքը կը գարգնցնէ։ Իսկոյն ներսը կ'իջնէ տարուած ու շուրջը գարակ գոյն վրայ կ'իյնայ։

Ի հարկէ անոնց գերազոյն պարտականութիւնն է տարածել անոնց ոգին գործածելով լեզուի շարքերուն մէջ։ Կը պնդեն թէ այսպիսինները, տեսականօրէն ալ գործին մէջ հաստատուած են կը բանան իրենց ասպետներու պատմութեան գիրքը եւ կը կարդան հետեւեալները։

Մինչ այս իրենց ասպետները Դաշնակցականներուն դէմ անձնական հաշիւ չունին։ Բայց Դաշնակցական ատենէն Հայ է լաւ կամ գէշ յաղթութիւններով։ Անոնք պայքարի ելած են անոր հանդէպ կարծեմ թէ գործած չարիքներուն պատճառով։ Այս դէպ կը բարբառէր, որ մեծ ասպարանը։ Յանկարծ ասպետներու շարքերէն մէկը դուրս կուգայ եւ կը պոռայ մեծաւորին

— «Այդ պարագային ինչո՞ւ չենք կռուիր անոնց դէմ, որ շատ աւելի մեծ չարիք կը գործեն քան Դաշնակցութիւնը»։

Մեծ յուզում կը տիրէ ասպետներու շրջանակին մէջ։ Կը պահանջեն որ յստակ խօսի։

— Այո, այո — կը պոռայ ասպետը — դուք կը տեսնէք, որ Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը պաշտօնապէս պատերազմ բացած է մեր եկեղեցիներուն եւ եկեղեցականներուն դէմ, շատ մը եկեղեցիներ թատրոնի, գրադարանի եւ «քաղաքական»ի վերածուած են համայնավարական կարգով։ Անկրօնութեան պրոպականդ կ'ընեն նոր սերունդին մէջ։ Ընտանեկան նախկին սրբութիւնները ոտնակոխ են, որուն հետեւանքով քայքայուած է ընտանիքը եւ տասնեակ հազարաւոր անպատսպար երախաներ փողոց թափած են։ Ու բացառութիւն արած շարիքները, որ այսօրուան ժողովուրդի կեանքին հետ գործընթաց կը հարուածական մեր հայրենիքին մէջ։ Ինչո՞ւ անոնց դէմ կռուելու խօսք չըլլար մեր աշխատութեան մէջ։

Ծանր, ծանր ասքի կ'ըլլէ մեծ ասպարապետը եւ հանդիսաւոր լռութեամբ մը կը յայտարարէ թէ մեր բոլոր դաշնակցական ատենին կողմէ կարգադրուած են, իսկ ասոնք ընդդիմութիւններ տեղի կ'ունենան, ատոնք անպատասխանատու ծայրայեղներու կողմէն կը կատարուին, որոնց երբեք կողմնակից չեն, «լուրջ» եւ «ազգասէր» ղեկավարները։

«Երբեք թոյլատրելի չէ, — կ'աւելցնէ մեծ ասպարապետը — որ ասպետները համարձակին քննադատութեան խօսք ուղղել իրենց ղեկավարին։»

Ուրեմն կայ ու կը մնայ մէկ նպատակ. — կռուիլ Դաշնակցութեան դէմ, ասպետական հրամանգրերով մեծ լեզուով մը։

Այս բոլորին յետոյ, մեզի կը մնայ միայն յաջողութիւն մաղթել։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Տիկին Իսկուհի Մինասեան մտքով կը նկարէ, սրտով հոգին կը վերլուծէ։ Երազներու եւ քնարերգութեան երկրին մէջ Իտալիոյ Լուսաստուերը «Clairs-Obscurs d'Italie»(1) կը դրոշմէ տասնութերորդ երկու հարիւր էջերու վրայ։ Պատկերին պատասխանը ջղայնոտ հոսանքին համար շատ սահմանափակ է։ Տիկին Իսկուհի Մինասեանի գեղագանգակ երազներուն պայքարը մամուլի էջերուն մէջ անբռնադատելի է։

Կինը բանաստեղծ կրնայ ըլլալ։ Ծիրանի Փրանթի երազանքի հոչակաւոր քերթողը ժամանակին աւելով հեգնել իրմէ գերազանց քերթողը, փարպետ Ճիազոմա Տանելլան կ'ըսէր,

«Քերթող չեն կանայք,

Ոչ ալ՝ քաջ անայք։»

Ամէն մարգարէութիւն ունի իր բացառութիւնը։ Յիշեալ երկու դասակարգին մէջ անշուշտ ղեկաւար են քերթողները։ Առաւել նէգրին յանձն առնելով, հոն բանաստեղծ էր, Վիկտորիա Ա. Կոլոնա իր էջէնտային մէջ անվրէժ քերթող մը արտայայտութեամբ Սաֆֆոյի ըլլալով, ուր քերթողական արժանիքը ով կարող է ուրանալ։ Բայց, կին դասակարգին մէջ հոմերոս մը չերեւցաւ, եւ ոչ ալ Տանթէ մը քաղաքներուն մէջ։

Կինն իրենին կրնայ համարուիլ բանաստեղծութիւն։ Հեղինէն, թէ չըլլար իրենին գեղեցկագոյն, բանաստեղծութիւնը Ալիմպոս այնքան չպիտի դառնար, եւ գրականութիւնը չպիտի ունենար Հոմերոս մը։

Ամէն անգամ որ կը կարդամ Տիկին Մինասեանի գրուածքները, այն համոզումը կ'ունենամ, որ իր գեղարուեստը ներփակուած է զգացումի ծովուն ալքերուն մէջ։ Ծովը իրեն համար կարծես բաղձալի է, եւ մինչեւ ցանկալի։ Կակիծները քաղցրութեամբ կը զգայ։ Կը տանջուի անտրտունջ։ Սէրը կը սիրէ, վաշտի սէրին առատապէս կը ծնի։

Կակիծները, մարմոցները նկարելու համար Մասսիի ձաղկներուն գոյները փոխ կ'առնէ։ Յոյսերը զիւրարեկ, բայց չի յուսահատիր։ Կ'ողբերգէ անցեալ երազները, ինչպէս ծերունիներն իրենց հանգուցեալները։

Եւ Իտալիոյ լուսաստուերը կը քանդակէ այն հզօր երեւակայութեամբ, ինչ որ յատուկ է հայ մտքին խանդին ու արուեստին։ Բիւզանդիոնէն մեկնելու ատեն, իրեն հետ տարած է Վոսփորի այն հմայքը, որ կը բարախէ իր գրքին ամէն մէկ էջերուն մէջ։ Վարդ մը որ ոտքէն կը բաժնուի, իր հետ կը տանի իր բոյրը։

Տիկին Մինասեանի «Իտալական լուսաստուերը» արձակ քնարերգութեան մըն է։ Լեզուին ներդաշնակ լաքերուն վրայ երգի պէս կը թրթռան նկարագրութիւնները։ Իտալ. հանճարի ծնունդ հին ու նոր քաղաքներու արուեստին շուրջ կը դեգերի, կը խորհրդածէ, կը բաղդատէ կեանքը, բարքերը, հոգին յուզումները, եւ իր սրտին մէջ կը վերլուծէ տպաւորութիւնները։

Մեծապէս յատուկ մըն է, անմխիթար մխիթարուած մը։ Դժբախտութեան մէջ բախտ կը փնտռէ կատարեալ հաւատքով։ Հռոմի Պոլսէջյին կեդրոնը տառանձնացած՝ կը զգայ հին հին քաղաքներ հինցած բայցի։ Ան, որ որ գեղարուեստի յուշարձանները աւերակներ կը տեսնէ, կ'ըմբռնէ որ ամենայն ինչ անցաւոր է, ամէն բան կ'անցնի։ Ամենէն վերջը երազներու փրշրանքները կը մնան մեր սրտին մէջ։

Սրտին ձայնը իր մէջ խմբերգի մը զմայլելի ներդաշնակութեամբը կը հնչէ։ Իր գրականութիւնը, իր բանաստեղ-

ծութիւնը, իր գեղարուեստի տաղանդը սրտէն կը բխին, ամէն նախադասութեան մէջ սրտէն բան մը գրած է, զգացումներքի հաւասար ողջերթ կաթողին զգացումն։

Ամբողջ հատորը փափանակ Իտալիոյ, իր հոգին լուսաստուերն է եղած։ Ան իւրն իր մէջ աւզած է բովանդակել ամբողջ աշխարհիս բողոքը։ Զաւարթ է, բայց կուլայ եւ ինքն ալ չի գիտեր թէ ինչո՞ւ կուլայ։

Երջանկութեան մօտ կեցինալ, կը փնտռէ զայն չեգոյ երկրներէն բանէ վեր հայր մայր մըն է ան, մայրական զգացումը գերազանցօրէն անկեղծ, խանդոտ եւ պաշտելի։ Արեւելեան նուագով աշխատեան արուեստի երգը կը գեղգեղէ։

Կեանքը տխրանուշ ցնորք մըն է իրեն համար։ Կեանքէն՝ մահ, եւ մահէն՝ կեանք երթեւեկ. Իսկ բուն սէրը՝ բանաւոր մըն է, որուն առջեւ ինկած կը պաղատի. «Tue ma soif d'être aimée»։ Իր ցաւանայքները մերկ չեն, այլ հերթիաներու պէս Վոսփորի կապոյտ ալիքները հագած են։

Կը պատմէ սէրը, վրան աւելի քանի օր յօժարօրէն լալու համար։ Թէ որ կը զգայ սիրոյ շանթով երջանկութիւնը, բուռ հեղինակին հարկ է որ ան աղատօրէն ազատ ըլլայ։ Նման ազատութիւնը ամէնէն սոսկալի գերութիւնն է։ Սակայն ազատ սէր քարոզողը, ազատօրէն կը քալէ պաշտելի սրտի մը բացերուն մէջէն։

Կը սիրէ սէրը, բայց իր մէջ ամէնէն աւելի կը բարախէ Իտալիոյ սէրը։

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

Asolo (Treviso)

(1)— Mme Iskouï Minassé. «Clairs-Obscurs d'Italie». Poèmes.— Paris, Eugène Figuière 1928: Գին՝ 10 Ֆրանք։

ՀԱՅԵՐԸ ԱՐԽԱԶԻԱՅԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ Սուխումէն (6 Մարտ).—

Այժմ Աբխազիոյ մէջ կ'ապրին 30,000 Հայեր։ Մեծ մասը կը գտնուի Սուխումի շրջանը, ուր պէս գիւղական աշխատանքներու նուիրուած են անոնք։ Բոլոր գիւղերուն մէջ ունին իրենց դպրոցները։ Սուխումի դպրոցը եօթնամեայ է, ցերեկայինները զայն կը կոչեն «կեդրոնական», եւ մեծ յարգանք ու հմայք կը վայելէ գաղութահայութեան մէջ։ Նոր շուրջը համախմբուած են տեղական բոլոր ուժերը։ Այսուհետեւ այդ դպրոցը պիտի պատրաստէ հայ ուսուցիչներ Աբխազիոյ դպրոցին համար։

Դպրոցն ունի մօտ 450 աշակերտ։ Հակառակ անոր որ դպրոցական շէնքը անյարմար է եւ բնագիտական առարկաները կը պակսին, ուսուցչութիւնը եւ աշակերտութիւնը փարած են իրենց գործին։

Ներկայիս կը շինուի Նոր դպրոցը. հոյակապ շէնք մը, որուն համար պիտի ծախսուի 200,000 րուբլի։

Դժբախտաբար դպրոցին շէնքը կը գտնուի քաղաքին ծանծաղին թաղերէն մէկուն մէջ։ Կառավարութիւնը խոստացած է շինել ճամբաներ։

ԽԱԶԱԳՈՂԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Պէյրութէն կը գրեն թէ ծանօթ խաչագող Սեդրակ Ապրամօֆ վերջերս «պատուոյ դատ» բացած էր Պէյրութի Ազդակ թերթին դէմ, անուանարկելով անոր խմբագրութիւնը, եւ 2000 սուրիական ոսկի կը պահանջէր, իբր բարոյական վնասու հատուցում։ Երկար դատավարութենէ մը յետոյ, Պէյրութի դատական ատեանը անպարտ արձակած է Ազդակի արտօնատէր Հայկ Պալեանը։ Իսկ Ապրամօֆ դատապարտուած է դատական բոլոր ծախքերը վճարելու։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ԼՈՆՏՈՆ

[illegible]

Երեւան ծրագիրներ կը յղացուին, որոնց գործադրութիւնը անկարելի կ'երեւի։

Այսպէս էր նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի Հայ Արիներու Անգլիա ծամբորդելու ծրագիրը, որուն մասին գրուած էր «Յառաջ»ի մէջ, անցեալ Օգոստոսին, Ըստանց ծանօթ հայ[ր]ենակիցներ կը կրկնէին մեզի այն ժամանակ. «Ի՞նչ լաւ ըլլար իրականանալի ծրագիր մը ըլլար։»

Ահա ծրագիրը կ'իրականանայ եւ յառաջիկայ Ապրիլ ամսին հայ սկաուտները կը մեկնին Լոնտոն։

Ինչպէս կը յիշեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, յուլիս եղաւ անցեալ Օգոստոսի բանակումին առթիւ գեղեցկին հայ սկաուտները, Անգլիացիներու հետ միասին Մարք Սանիէի հոգերուն վրայ հոն էր որ անգլիացի փոխ Մոսր ծանօթանալով հայ արիները, ուզեց զանոնք երէն տեսնել եւ հրաւիրեց Անգլիա, 1928ի համար, Հայ խմբապետը, աչքի առաջ ունենալով նիւթական անկարելիութիւնը, անորոշ պատասխան մը տուաւ այս հրաւէրին եւ բանակումէն վերադարձին, «Յառաջ»ի խմբագրին հետ տեսակցութենէն մը վերջ խմբապետը կը գրէր Անգլիա, ըսելով վստահացնել Զեզ որ յառաջիկայ Ապրիլին իրար տեսնելու բախտը պիտի ունենանք։»

Երեք ամիսէ ի վեր կը տեւէին բանակցութիւնները եւ վերջապէս որոշուեցաւ հետեւեալ յայտագիրը — Հայ սկաուտները պիտի մեկնին Ապրիլ 4ի երեկոյեան Սէն Լազարի կայարանէն, եւ պիտի հասնին Լոնտոն Աւագ Հինգշաբթի առտու։ Կայարանը պիտի ընդունուին Պէյտըն Փաուլի (ընդհ. խմբապետ բոլոր սկաուտներու) փոխանորդ Հիւպըրթ Մէրթըն կողմէ։ Կայարան պիտի գտնուի նաեւ Ցոքթ Մուր, որ պիտի առաջնորդէ հայ արիները իրենց միջազգային բանակավայր, Լոնտոնի շրջակաները Ասրինկլոր՝ Ցոքթ Մէրթի հողերուն վրայ։ Այնտեղ փառաւոր բանակավայր մը պատրաստուած է իրենց։

Հոս անմիջապէս յիշենք որ նոյն հրաւէրը փոխադրուած ըլլալով սկաուտներու միջազգային գրասենեակին կողմէ, որ նոյնպէս պաշտօնապէս հրաւիրած է հայ խումբը, միջազգային լիգայի Գ. Հիւպըրթ Մէրթին պաշտօնապէս պիտի այցելէ հայկական բանակավայրը։ Հայ սկաուտներու հետ միասին պիտի բանակին անգլիացի զանազան խումբեր, գայլուկներ, «Կըրլ կայտներ», որոնք բոլորը միասին մեծ հանդէս մը պիտի սարքեն Ապրիլ 14ին։ Սրահը տրամադրուած է «Pioneers» ընկերութեան կողմէ, որ պիտի հիւրասիրէ հայ սկաուտները Այգըրլուըրթի քոլէճին մէկ գաւթումը։ Ի պատիւ հայ խումբին շարագրուած է ֆրանսերէն թատերգութիւն մը, զոր պիտի խաղան իրենք։ Իսկ 14 տարեկան անգլիացի պատանի մը անգլիերէն գասախօսութիւն մը կազմակերպած է Հայաստանի մասին, իր աշխարհագրութեան ուսուցչին օժանդակութեամբ։ Իսկ հայ սկաուտները կազմակերպած են համերի անակնկալներ... զորս «Յառաջ»ի ընթերցողները կը կարդան յառաջիկային։

Հայ խմբապետն ալ երկու դասախօսութիւն պատրաստած է, մէկը «Հայ Սկաուտական Շարժ-

մանը», իսկ միւսը՝ Հայ Արիներու պատմութեան վրայ։

Շաբաթը մէկ օր ալ հայ սկաուտ անգլիացի ընտանիքներու հետ պիտի ըլլայ, [illegible] ծանօթանալու Անգլիացիին ընտանեկան կեանքը, կը գրէ Ցոքթ Մոր, [illegible] խմբակցութիւնը [illegible] խնդրած է սկաուտ ընդհ. Զօր. Պէյտըն Փաուլէ միջազգային գրասենեակը պէտք եղած կ'ընէ յաջողելու համար, տեսակցութիւնը Անգլիական ջանակիներու մէջ խանդավառութիւնը կատարեալ է։ Ընդհանրապէս կը սպասեն հայ խումբին լոնտոն։

«Յառաջ»ի Լոնտոնի թղթակից Պ. Ժ. Միսաքեան ալ կազմակերպած է յայտագիր մը՝ հայ շրջանակներուն համար Այսպէս, Զատկին առտու հայ խումբը Լոնտոնի Հայոց եկեղեցին պիտի երթայ պատարագի, որմէ վերջ սկաուտները պիտի բաժնուին խորհրդարանի տեղի պիտի ունենայ ատենը, իսկ կէսօրէ վերջ հայ սկաուտները պիտի հիւրասիրուին հայ ընտանիքներու մօտ։ Ապրիլ 15ին (Կիրակի) հայ գաղութը թէյ մը կազմակերպած մը պիտի տայ ի պատիւ սկաուտներուն։

Սկաուտները պիտի [illegible] Լոնտոն, եւ հրաւիրուած են [illegible] Բրիտանական Թանգարանի [illegible] Ցոքթ Պէյքըրի կողմէ։

Ահա յայտագիր մը՝ [illegible] յիշ եւ գեղեցիկ, որուն անհամբեր կը սպասեն հայ արիները։

Ինչպէս կարելի է չյիշել «Յառաջ»ի արիւ. ժեստը, [illegible] սոյն ձամբորդութեան [illegible] Այս առթիւ հրապարակաւ [illegible] շնորհակալութիւնը կը յայտնենք բոլոր անոնց որ մասնակցեցան «Յառաջ»ի բացած հանգանակութեան։

Անցագիրները պատրաստ բացի անգլիական վիզային հրամանը Լոնտոնէն պիտի [illegible] մինչեւ Հինգշաբթի։

Խոկալպէս ուրախալի է որ [illegible] յութեան մէջ ալ խանդավառութիւն սահեցեց սոյն ձամբորդութիւնը, որովհետեւ Հ. Մ. Ը. Մ. եւ հայ սկաուտներու կեանքին մէջ առաջին անգամն է որ հայ արիներ պաշտօնապէս կը հրաւիրուին միջազգային գրասենեակին կողմէ, անգլիացի սկաուտներուն հետ բանակելու եւ մրցելու, արիները ուղղակի [illegible] առաւօտուն ներկայ պիտի ըլլան հայ եկեղեցին պատարագին [illegible] մեկնելէ առաջ պիտի հաղորդուին։

Քանի մը օր ալ եւս [illegible] Այգըրլուըրթի բանակավայրին պատուոյ կայ յիշ [illegible] ծանին երկու գլուխներ մէկը միլլիոննոց կայարութեան [illegible] պատանին, հզօր ու անպարտելի [illegible] իսկ միւսը՝ Քառակոյնը երեք լիոննոց ժողովուրդի մը, հայ [illegible] կան գիր ու գան, այլ անհամար [illegible] սակայն 20 արիներ պիտի ունենան իր շուքին տակ։ Անոնք պիտի քաջ, գոյց տալու համար երեք միլլիոննոց ժողովուրդ [illegible] ազգ մը ունի, հայրենիք ու [illegible] եւ կրնայ յառաջել, նոյնքան [illegible] նամեն պետութեան [illegible] բուն հետ։

ԳՈՒՐԳԷՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 18 Մարտ

[illegible] Որբերու Ընդհ. Միութիւնը կը [illegible] իր գործունէութիւնը [illegible]։ Գիշերային [illegible] մամուլը եռանդով կը [illegible]։ Վերջերս տրուած [illegible] քննութիւնները շատ [illegible] արդիւնքներ տուած [illegible]։

Միութեան քարտուղարը [illegible] նշանակուած է իր պաշտօ[ն]ին, վերջերս իր վրայ տեսնուած [illegible] մը արտառոց փոփոխու[թեան] պատճառաւ։ Անոր յա[ջորդ] նշանակուած է Ճէպէլի որբերէն Պ. [illegible] Միութեան նուա[գախումբ]ը ղեկավարելու «Որբ[երու] Աստղ» խմբակին խըմ[բա]պետ Պ. Վ. Սամուէլեանի պաշ[տօ]նը յանձնուած է Միութեան ե[րեք] անդամներէն Պ. Ծ. [illegible], խմբակը սախպուած [illegible] յաճախել դպրոց։

Որբերու Ընդհ. Միութեան 4րդ [տարե]դարձին առթիւ [illegible] հանդէս մը, ինչպէս հա[ղորդ]ուած էր «Յառաջ»ի մէկ տար[ուան] գործունէութեան տեղեկա[գրին] [illegible] Միութեան [գրադ]արանին գիրքերու թիւը [հասած] է 1500 հատորի, [որոնցմէ] այս տարուան ընթաց[քին] [illegible] նուիրուած են [illegible] գրքեր։ Ասոնց շատերը, [illegible] Անհարոնեանի, [illegible], եւ ուրիշ կարգ մը [illegible] հեղինակներու գործեր [illegible] 30 անգամէ ա[ւելի] [illegible] Նոյնպէս Միութիւնը հիմ[նած] է գիշերային դասեր, որոնց [illegible] հետեւին կանոնաւորապէս [illegible] աշակերտներ։ Միութեան [illegible] ճաշարանին մէջ որ[բերը] մաքուր կերակուրներ ստա[ց]ան շատ աժան գիներով։

Այս բոլոր [illegible] Որբ. Ընդհ. Միութիւնը յաջող[ած] է իր բախտակից[ներուն] օգտակար ըլլալու եւ [illegible] քաջալերութեան։

[illegible] թէ Միութեան [illegible] տեղական քարտուղար [illegible] Պիլպիլեան քննութեան [illegible] է կառավարու[թ]եան կողմէ, խելագարութեան [illegible] տեսնուած ըլլալուն [illegible]։

Մեր ստացած վերջին տե[ղեկ]ութեանց համաձայն, Ամերիկ[եան] նպաստամատոյց [illegible] վրայ է. կ'ըսուի թէ Տէ[ր] [illegible] հիւանդանոցը որ մեծ [illegible] էր մեր դժբախտ [illegible] համար, պի[տի] [illegible], եւ բժշկապետ Տոքթ. [illegible] Թալաս պիտի [illegible] քանի մը հիւան[դա]պահուհիներու հաղորդուած [illegible] գործերով զբաղիլ։

[illegible] որբանոցն ալ կը [illegible]։

ՃԱՆՏԱՆԵԱՆ

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀՈՐԹ' [illegible] ([illegible] գիւղին մէջ Հայաստան) [illegible] ծնաւ հորթ մը, որ ունի [illegible] չորս ականջով։ [illegible] կպած են իրարու եւ [illegible]։ Հորթը մեռաւ։

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐՆԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Հայրենիք դիտել կու տայ (10 Մարտ).

—«Հայ Բարեգործական Միութեան եւ Ռամկավար կուսակցութեան կեդրոնական մարմնին միջեւ քանի մը տարիներէ ի վեր որոշ տարակարծութիւններ ու շփումներ կային [illegible] կ'արտայայտուէին նոյնիսկ հրապարակով, փոխադարձ քննադատութեանց եւ դժգոհութեանց միջոցով։ Վերջերս, սակայն, կ'երեւի թէ, ամէն տարակարծութիւն ու շփում վերցած է, եւ այդ երկու կազմակերպութեանց ղեկավարները իրենց դերերը նորէն այնպէս մը «եղբայրաբար» բաժներ են իրարու մէջ, որ այլեւս երբեմն դժգոհ ըլլալու հիմ չունին։

Այժմ կը հասկցուի, որ Ռամկավար կուսակցութիւնը Բարեգործականի հետ ունեցած իր «ընտանեկան» վէճը «յաջողապէս» կարգադրեր է՝ Բարեգործականի վզին փաթթելով իր անգործ լիտըրները՝ Ա. Չօպանեան, Վ. Մալէզեան եւայլն։

Սակայն, Բարեգործականը Ռամկավարներու խեղճ լիտըրները պահելու հոգը միայն չէ որ յանձն առած է ան, ինչպէս արդէն որոշապէս կը պարզուի իր խել վերջերս բրած խոստովանութենէն, նիւթապէս կ'օժանդակէ նաեւ Ռամկավար թերթերուն։

Ուրիշ խօսքով, Բարեգործականը, որ ինքզինքը անկուսակցական կը ձեւացնէ, իրականին մէջ Ռամկավար կուսակցութիւնը պահող եւ անոր պրոպագանդին ծառայող կազմակերպութիւն մըն է դարձած անտարակուսելի կերպով։

Ինչպէս որ հայ բոլշեւիկները իրենց գործակալները պահելու եւ իրենց կուսակցական պրոպագանդը կարենալ մղելու համար հարկադրուած են Հօկի միմակով հրապարակ գալ ու Հօկը շահագործել, ճիշդ այդպէս ալ Ռամկավարները հագած են Բարեգործականի դիմակը եւ կը շահագործեն Բարեգործականի անունը, որպէսզի կարողանան պահել իրենց կուսակցութիւնն ու լիտըրները եւ շարունակել իրենց քայքայիչ պրոպագանդը։

Պէտք է վար առնուին դիմակները, եւ ամէն մարդ գիտնայ վերջապէս, թէ որո՞ւ հետ գործ ունի եւ որո՞ւ համար իրապէս կ'ընէ իր նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւնները...»

ԿՏԱԿԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային Հայաստան (9 Մարտ) երկար պատմութիւն մը կ'ընէ կտակի մը շուրջ, եւ այս առթիւ հարուածելով Էջմիածինն ու իր վարդապետները։

Հայ հարուստ մը վերջերս կը մեռնի, իր դրամը կտակելով իր «որբերուն»։ Այդ որբերը երկու փոքրիկ զաւակներն են այրի գեղջկուհիի մը, որ կը գտնուի Հայաստան։ Հարուստին մէկ բարեկամին թելադրանքով, դրամը կը փոխադրուի Էջմիածին։ Էջմիածնեցիները կ'որոշեն 200 րուբլի նուիրել վանքին, զանազան ծախքերու համար։ Նոյնպէս, յանուն որբերուն, 100 րուբլի նուիրել Տաթեւի վանքին։ 50 րուբլի Պետրոս Բէկին, որ յաջողցուցեր էր նօտարական ձեւակերպութիւնները։ 1200-1500 րուբլի ալ նուիրել Կորնիձորեցի Գրիգոր «աբօրի»ի վարձ իր «ծառայութիւններուն»։ —Այս վերջինը Թիֆլիսի մէջ զանազան գնումներ կ'ընէ, ի հաշիւ այրիին, ընդամէնը 30 րուբլիի, զոր կը ներկայացնէ 300 րուբլի։

Ցետոյ մաս առ մաս ամբողջ տարուան ընթացքին, այրիին կը յանձնէ 900 րուբլի։ Մնացեալ 2000 րուբլին անհրաժեշտ կը նկատէ պահել։ Տաճիկի Արտակ եպիսկոպոսին գիտակցութեամբ պահ կը դրուի Գորիսի առեւտրականներուն մօտ։ Նոյնպէս խոստի կը պատուիրեն այրիին, որ մարդու բան չըսէ, «ապա թէ ոչ կառավարութիւնը կը խլէ ժառանգութիւնը», կ'ըսեն։ Կոմունիստ երիտասարդները կ'իմանան սակայն եւ կը միջամտեն։ Այրիին «պաշտպանը» կը յայտարարէ թէ դրամ չէ նուիրուած վանքին, այլ իրեն յանձնուած է, որպէսզի Ամերիկա ղրկէ «հանգուցեալին վրայ քար կանգնելու համար»։ Ամերիկայէն, սակայն, կը պատասխանեն, որ դրամ մրամ չէ ղրկուած։ Գործը կ'իյնայ դատարան եւ «պաշտպանը» կը դատապարտուի 1000 րուբլի վճարելու այրիին ու որբերուն։

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒ ՓՃԱՑՈՒՄԸ

Խորհրդ. Հայաստանի մէջ տուած տեղեկութիւններուն համաձայն (1 Մարտ), Անդրկովկասի ջրային տնտեսութեան աշխատանքներուն համար յատկացուած 1,065,000 րուբլի գումարը չէ տուած այն արդիւնքը, որուն կը սպասուէր։ Պատճառները շատ են. Հսկողութիւն չկայ, եւ վարիչները անպատասխանատու միջավայր մը ստեղծելով, բազարձակապէս խախտած են պիւտճէներու կանոնաւորութիւնը։ Այսպէս զանազան անփութութիւններու եւ թերութիւններու պատճառով, Անդրկովկասի ջրային տնտեսութեան բոլոր ղեկավարները, որոնք պատճառ դարձան 1,005,000 րուբլիի վատնման, զատական պատասխանատուութեան կանչուած են։ Այսպէս հրաժարեցուած են Ադրբէջանի ջրային տնտեսութեան պետը, օգնականը, ճարտարապետները, հաշուապահները, վերահսկիչները։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԱՇԵԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Անցեալ տարի Հայաստանի Ընտանիներու ընկերութեան կողմէ Երեւանի մէջ բացուեցաւ կաշեգործարան մը, ուր կ'աշխատին 100 բանուորներ. 57 րուբլի միջին աշխատավարձով գործարանը այս տարի պիտի արտադրէ 7-8000 կտոր գուռ եւ պատուհան, գեղական հաստատութիւններու համար։ Արդիւնաբերող գործարանը արհեստաւոր չունի։ Գործարանին կից բացուած է մասնաւոր բաժին մը բանուորները արհեստաւորելու համար։ Սակայն արհեստաւորութեան մէջ կարասիներու պահանջը այնքան շատ է, որ այս գործարանը չի կրնար բաւարարել. պիտի հիմնուի ուրիշ մեծ գործարան մը։ Մօտօրէն կը հասնի մեքենայ մը, որ կը ծառայէ յղկելու տախտակները սենեակներու յատակի համար։ Այս մեքենայով բանուորներուն մէկ մասը աւելորդ կը դառնայ։

Գործարանը կը ղեկավարէ մասնագէտ մը, որ հրաւիրուած է Լէնինկրատէն։

ՉԱՑՆՈՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հայ մամուլը ամէն օր անհանգիստ կը հնչեցնէ այլասերման մասին։ Մարսիլահայ գաղութն ալ բացառութիւն չի կազմեր։ Մասնաւորապէս երկու չարիքներ աչքի կը զարնեն։

Առաջին.— Նոր սերունդը զրկուելով իր ազգային լեզուէն, արդէն օտարացած է։ Հայ մայրը զաւկին օտար լեզու սորվեցնել տալու մարմաջէն տարուած, կը նախընտրէ օտար դպրոց ղրկել, ուր իր մայրական լեզուէն անծանօթ հայ տղան կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ մոռնալով իր լեզուն, օտարի մը նման կ'ատէ իր ծնողքը, ինչպէս նաեւ անոնց զաւանանքը։

Երկրորդ.—Երիտասարդ տարրն ալ անզգալաբար կը ձուլուի Ներկայացումներու, հաւաքոյթներու, ընկերային զանազան շրջանակներու մէջ շատեր կը վարանին հայերէն խօսելէ եւ պարծանք կը համարեն օտար լեզու ծամծմել։ Այսպիսով չէ որ երիտասարդ տարրը ձուլման կ'ենթարկուի։ Կան ուրիշ պատճառներ ալ։

Անցեալ տարիներ, հակառակ տնտեսական պայմաններուն, առատութեան աւելի բուռն փափաք մը կը զգացուէր քան այսօր։ Անոր մէկ պատճառը այն է որ, հայ մայրերը խառնամուսնութեանց կը գտնեն ինքզինքնին հագիւ շահած հայ երիտասարդներու առջեւ։ Երբ մը շատ բարձրէն կը նային բանւոր երիտասարդին վրայ։ Հարուստ կը փնտռեն... Այնպէս որ հայ երիտասարդը, հայ տուն մը աւելցնելու բաղձանքէն յուսահատ, կը դիմէ օտարին, կամայ եւ ակամայ. գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ եւ այլասերումը կը սկսի...

Ուրեմն, աստիճան մըն ալ հայ մայրերն են որ կ'ուծացնեն հայ երիտասարդը։

Պիտի սթափի՞ն։

Մխիթար

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՇԱՏ ԵՆ, ՀԱՅԵՐԸ ՔԻՉ...

ԼԱ ՍԻՕԹԱ (Վար). 25 Մարտ. — Ցառաջ»ի մէջ յաճախ գրուած է այստեղի հայութեան մասին։ Գլխաւոր գործարանը, միակ նաւարանը, վերջերս երկրին գործաւոր արձակեց, որուն մէջ կան նաեւ երկու–երեք տարիէ ի վեր աշխատող հայեր։ Մեծ մասով բնտանիքի տէր մարդեր, որոնք չուարած են հիմա։

Ազգային կեանքը, հոս, խոր քունի մէջ է։ Գաղթային Միութիւնը անունով գոյութիւն ունի։ Այս [illegible] «Ջօկէր» [illegible] մը, որ մինչեւ վերջերս իր պատանն էր քաշուած։ Վերջին նիւթական ծայրով նշանակած եռնե գանձ չեղաւ։ Ըկսան անձամբ սրճաքումները պարել, [illegible] համար Հետաքրքրական էր այս առթիւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը։

— Պարոններ, այսօր հօկի ժողով կայ, հրամմեցէք։

— Ինչո՞ւ պէտք Հօկը, տէրս չունի՞ս։

— Ինչո՞ւ պտտնկ կ'ըսէք, ամէնքս ալ հայ ենք պէտք է որ մեր կրցածին չափ օգնենք մեր հայրենիքին։

— Կատա՞կ կ'ընես. ի՞նչ օգուտ, ի՞նչ հայրենիք։ Ի՞նչ հայրենիք կայ. մենք ինչու հոս ենք։ Վաղը ի՞նչ պիտի ըլլամ յայտնի չէ։ Ըսէք ես հայ եմ, պէտք է Հայաստան երթամ, ուզած ատեն քանի որ այդ չեմ կրնար, ուրեմն հայրենիք չունիմ... Թոկ չեմ ըներ, չեմ գար եւ այլն։

Աւելորդ է ըսել որ այս խօսքերը կ'ընէին ազգային կեանքէ հեռու մնացող երիտասարդներ, իսկ «Հօկ»ին միշտ ալ դաշնակցական կը տեսնէ գանգատողին մէջ։

Աւելորդ է ըսել թէ ժողովը չեղաւ։ Քանի մը հոգի կարծեր էին թէ բանախօսութիւն կայ եւ գացին։ Ցասը հոգի չկային։ Դեռ ժամ սպասելէ յետոյ ցրուեցան։ Հօկին մասնաճիւղը հաստատուելէն ի վեր, ազգային կեանքը կանգ առաւ այստեղ, շնորհիւ անտարբերներու։ Այսպէս ալ պիտի շարունակուի։

Թրքախօսութիւնը լայն արմատ ձգած է գաղութին մէջ։ Ըսէք պատահմամբ Թուրք մը հանդիպի այստեղ, ուրախութենէն պիտի խայտայ։ Թուրքիոյ մէջ բոնի կը թրքացնեն, իսկ հոս կամաւոր կը թրքանանք։ Անցեալները Ֆրանսացի բարեկամ մը — որ Պոլիս եւ Կիլիկիա գտնուած է իբր ենթասպայ — գիտել կուտար թէ շատ Հայ չկայ այստեղ, իսկ Թուրք շատ կայ։— Ինչո՞ւ, ըսի. Թուրք բնաւ չկայ, ամէնքն ալ Հայ են։

— Հա՞յ, բայց զարմացած, բայց ինչո՞ւ Թուրքերէն կը խօսին։

— Չեմ գիտեր, իրենց հարցուցէք։ [illegible]

Անոր վրայ սա խորհրդածութիւնը ըրաւ.

— Կը զարմանամ նախկին Թուրք վարիչներուն, որոնք ստիպեցին որ այդ Թրքախօսները Թուրքիայէն հեռանան. քանի որ իրենք բնակչութեան նուազութենէն կը գանգատին, այս կէս-թուրքերը ինչո՞ւ դուրս հանեցին։

Մեկնութիւնները աւելորդ են։

Հետաքրքիր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԺԲԱԽՏ ԱՐԿԱԾ ՄԸ. — Փոն-տը-Շէրիի գործարանին մէջ կ'աշխատին բազմաթիւ Հայեր։ Անցեալ երկուշաբթի քանի մը հայ ընկերներու հետ կ'աշխատէինք փուռի մը առջեւ եւ կապար կը հալեցնէինք։ Ստանայի Գրիգոր Օհանեան եւ եղբայրը կը գտնուէին մեր դէմը։ Ցանկարծ փուռը պայթեցաւ, կապարները ցատկեցին ամէն կողմ։ Գրիգոր ճիշդ դէմը գտնուելուն, ամէնէն աւելի անոր զարնուեցան կապարները եւ հինգ մեզի հեռու. մեքենաներուն մօտ նետեցին զայն։ Եղբայրը վազեց քովը։ Գրիգոր սարսափելի վէրքեր ստացած էր, շարունակ կը կրկնէր. «Զաւակնե՛րս, զաւակնե՛րս»։ Գործատէրը անմիջապէս բժիշկ կանչեց, հիւանդանոց ղրկեց։ Այսօր հինգ օր անցած է, բժիշկները ամէն օր կապը կը հանեն անոր վէրքերէն։ Քիթը ծակծկած է, գլուխը մեծ վէրք մը ունի, վիզը, երեսները [illegible], աչքերը գոցուած են։ Բժիշկները յոյս կը ներշնչեն եւ կ'ըսեն որ աչքին լոյսը վնասուած չէ։ [illegible]

Ուրիշ Հայու մը աչքն ալ վիրաւորուած է կապարներէն, բայց մեծ վնաս մը չէ կրած։ Ն. Է.

ԴԺԲԱԽՏ ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԵԱՄԲ. — Ցիսունինոց մարդ մը, Ցիֆուր, անբուժելի հիւանդութեամբ մը վարակուած, վերջապէս որոշեց անձնասպան ըլլալ։ Օնէն Օուպիթալի մէջ։ Զօրս անգամ կրակեց ատրճանակը բերանին դէմ։ Զօրս գնդակներն ալ տեղաւորուեցան գանկին մէջ։ Եւ սակայն չմեռաւ դժբախտ մարդը։

Ոստիկանները հասան եւ փոխադրեցին զայն հիւանդանոց։ Ցաւերէ վրդովուած Ցիֆուր ինքզինքը կախեց հիւանդանոցին մէջ։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա.

— Դիւրին է հասկնալ, եղբա[յրս], [ը]սաւ Հայր Խրէֆթոնսօ, երթանք [illegible] Հիւպատոսարան։ Իշ[խանը] [illegible] Թիֆլիսցի մը Թիւթիւճեան կարե[ւոր] անձնաւորութեան մը մասին Հիւպատոսարանէ Հիւպատոսարան [illegible] կը տրուի։

[illegible] աւելցուց

— Պէտք է սակայն ձեր [illegible] գտնէք։

* *

Գերման Հիւպատոսարանին [illegible] մեզ ընդունեց ոսկի ակնոցով [illegible] Գերմանացի ծերունի վաճառական [illegible] Հայր Խրէֆթոնսօ խօսք առաւ։

— Պարոն Հիւպատոս, ձեզի կը ներկայացնեմ իմ բարեկամներէս մէկը, գերմանահպատակ։

— Ի՞նչ կը փափաքիք, հարցուց հիւպատոսը, հոս առեւտուրի՞ համար եկած էք։

— Ո՛չ, Կայսրութեան արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ մասնաւոր պաշտօնով մը եկած եմ։

Հիւպատոսը ակնոցով քննեց կարգ մը թուղթեր ու մեզի գոյց տուաւ ա[թոռ]ներ։

— Ն. Վ. Իշխան տը Թիթիֆէյլը, ըսի, այս օրերս քաղաքս եկա՞ծ է։

— Ճիշդ երեք օր առաջ, բայց մեկնեցաւ։

— Դուք անձնապէս տեսա՞ք իշխանը, պ. Հիւպատոս։

— Ո՛չ, Ն. Վսեմութիւնը ինձմէ ուզած էր կարգ մը տեղեկութիւններ ու ձեւակերպութիւններ, մասնաւորաբար երկարաձգելու իր անցագրին պայմանաժամը։

— Ներողութիւն, այդ անցագիրը Կայսրութեան Նախարարութեան կողմէ՞ տրուած էր։

Հիւպատոսը ինծի նայեցաւ այպանօր։

— Բնականաբար, պարոն։

— Պէտք չէ որ աւելի երկար ատեն ձեզմէ ծածկեմ ճշմարտութիւնը, պարոն հիւպատոս. արկածախնդիր մը անցած է տեղի մը [illegible] Ն. Վսեմութեան անունը կեղծելով։

Հիւպատոսը գլուխ ընդհատեց։

— Բայց Ն. Վսեմութիւնը հանրածանօթ է.. իշխան Թիթիֆէյլը, գերդաստանին այսօրուան մեծը, որդին է պրուսիական նախկին Մարգրաֆներուն ազգական ֆայսերական բնտանիքին ասոր մէջ ռեւէ շփոթութիւն չի կրնար ըլլալ ինծի համար... յետոյ Ն. Վսեմութիւնը յաճախ Սպանիա կուգայ, ուր հոյ ստանձնէ քրոջին տան հաշիւներու հետապնդութիւնը, անշուշտ գիտցած ըլլալու էք որ Ն. Վսեմափառութիւն քոյրերը շատ հարուստին ունի այդ տան մէջ։

— Բայց, ըսի, իշխանը ամուսնացած չէր

— Քանի մը օր է որ ամուսնացած է ան..

— Վստա՞հ էք ատոր, պ. Հիւպատոս։

— Բացարձակապէս, նոյնիսկ ներկայիս հարսանեկան ճամբորդութիւնն է որ կ'ընեն։

Պահ մը լռութիւն։

Ուրեմն ըսէք, պ. Հիւպատոս, այս խնդիրը բաւական տագնապալի է, այնպէս որ Նախարարութիւնը կ'ուզէ գայն գաղտնի պահել. որպէսզի գայթակղութիւնը մամուլին մէջ արձագանգ չգտնէ։ Եղբ, «Օթէլ տը Փարի» ներկայացող անձը երկար ու սպիտակ մօրուք մը եւ ծերունիի մը երեւոյթը ունի եղեր..

Գերմանացիին աչքին մէջէն անցաւ մտահոգութիւնը այն մարդուն, որ յիմար խօսքեր կը լսէ։

— Սխալ են ատոնք, պարո՛ն, ես քովս ունիմ Ն. Վսեմութեան անցագիրը. Պէտք էր անոր պայմանաժամը երկարել Պուլղարիոյ Արքունիքի համար. իշխանը կը խորհէր որ թերեւս անհրաժեշտ ըլլար այս նպատակով նոր անցագիրներ հանել, որով ինծի ղրկեց իրենց նոր լուսանկարները... որոնց սակայն պէտք չտեսնուեցաւ. քարտուղարս մոռցեր էր զանոնք Ն. Վսեմութեան յանձնել, հետեւաբար պահեցի...

Հիւպատոսը իր սեղանին մէկ գզրոցը բացաւ, եւ պահարանէ մը հանեց երկու լուսանկարները։

— Հիմա կրնաք գաղափար մը կազմել թէ, ոեւէ տարակոյս չի կրնար ըլլալ Ն. Վսեմութեան ինքնութեան մասին..

Բռնած էի լուսանկարները, երկու խաղաթուղթերու նման։ Չէի կրնար աչքերս հեռացնել անոնցմէ։ Ով պիտի կրնար այդ պատկերին մէջ ճանչնալ իշխան Վ. լոֆը, այդ յոգնած ծերունին որ կը խաբէր բոլորս ալ։

Ա՛յո, իշխան Թիթիֆէյլ գեղեցիկ երիտասարդ էր ու գեղեցիկ։

Ըսի Գերմանացիին

— Ներողութիւն կը խնդրեմ ձեզմէ, պ. Հիւպատոս, երեւամ Ն. Վսեմութիւնն է... ուրեմն հոս չէ որ պիտի փնտռենք կեղծարարը։

Հիւպատոսը յաղթական երկունքով մը սեղանին մէկ անկիւնը թուղթերուն վրայ դրաւ լուսանկարը։ Նոյն միջոցին պաշտօնեայ մը եկաւ ու քանի մը բառ ըսաւ անոր։

— Կը ներէք ինծի, ըսաւ հիւպատոսը։

Գնաց քովի գրասենեակը։ Չվարանեցայ, թուղթերուն մէջ փնտռեցի ու առի լուսանկարը, զոր սահեցուցի բաճկոնիս գրպանը։ Հիւպատոսը զարմացած բացաւ բերանը, բայց ես անդրդուելի մնացի։

(Շար.)

տելով ճզմած է։ Միեւնոյն ատեն անարգական խօսքեր ըրած է Թուրքիոյ հասցէին։ Աղջիկը վտարուած է դպրոցին վարչութեան կողմէ։ Իր կարգին, կրթական վերատեսչութիւնը սկսած է քննել միջադէպը։

«Լքեալ» գոյքերու գնուածները

Ազգային կալուածներու Ընդհ. Տնօրէն Բիւշտի պէյ Պոլիս գացած է, Պոլսոյ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութեան վերաբերեալ գործերը քննելու համար։ Կ'ըսէ թէ մօտ ատենէն հարկ եղած բարենորոգումները պիտի կատարուին։ Ըստ օրէնքի պէտք է տասը միլիոն ոսկի արժէքով կալուած փոխանցել կալուածական Դրամատան։ Այս գումարը լրացնելէ յետոյ, մնացորդ կալուածները պիտի ծախուին։ Գալով «լքեալ» գոյքերուն, անոնք գաղթականներուն կը յատկացուին։ Հայերու «լքեալ» գոյքերը գաղթականներուն կը յանձնուին, առոր փոխարէն Տրապիզոնէն եւ ուրիշ վայրերէն «լքեալ» գոյքեր կը ստացուին։

«Ագշամ» կը տեղեկանայ թէ, նիւթական գործավարութիւնը չուզեր որ գոյութիւն ունեցող կալուածները ամբողջութեամբ գաղթականներուն յատկացուին, եւ կ'ուզէ որ միայն մեծ կալուածները ծախուին։ Նկատելով որ փոքր կալուածները արդէն գաղթականներուն յատկացուած են, պէտք չէ տեսնուած նոր օրէնք մը պատրաստել, եւ գոյութիւն ունեցող օրէնքը բաւական նկատուած է։

Հակաբոլշեւիկ դաւ եւ ձերբակալութիւն

Վարշաւայէն կը հաղորդեն թէ. Ուկրայինայի մէջ իբրեւ հակայեղափոխական ձերբակալուած են 50 հոգի, որոնց մէջ գիտնականներ ու փրոֆէսորներ, ինչպէս Սիմոնովիչ եւ տաքթ. Զիկաշէնկօ։ Բժշկուհի Սուրովէովա եւ տօքթ. Պէտրէնիկ, երկուքն ալ Ուկրայինայի ընկերվարական կուսակցութեան անդամ, գնդակահարուած են։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, նոր դաւ մը երեւան հանուած է Ռուսիոյ դէմ, բոլշեւիկ վարչաձեւը տապալելու համար։

Անգլիա եւ Արաբիա

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի աղջի օրուան նիստին մէջ գաղթային նախարար էմըրի յայտարարեց թէ անձնապէս ո՛ եւ է խորհուրդ չէին հարցուցած իրեն 1927 Նոյեմբերին եւ 1928 Մարտ 1ին դէպի Հիճազ արտածուած 4.400.000 փամփուշտին արտօնագիր տալու համար։ Աւելցուց սակայն թէ այս ռազմանիւթերը Հիճազի թագաւորին ծախելէ առաջ արտաքին նախարարութեան հաւանութիւնը ստացուած է։ Իպն Սուուտ ո՛ եւ է մասնակցութիւն չունի կարգ մը ցեղախումբերու ռազմական գործունէութեանց հետ եւ ռազմանիւթ չի հայթայթեր անոնց։

∴ Պասրայէն կը հեռագրեն թէ անգլիացի փոքր օդանաւորդներ հասած են Իրաք։ Լաւատեղեակ շրջանակները կը հաւատան թէ մինչեւ ցուրտ օդերուն վերադարձը՝ վէհապետներու կողմէ յարձակման ամէն վտանգ անհետացած է։ Անապատի ջրհորները, որոնք այնքան կենսական են կռուողներուն համար, սկսած են չորնալ։ Վերջերս Իպն Սուուտ ետ կանչեց Աթայպա ցեղախումբէն 20.000 հոգի, որոնք կը յառաջանային դէպի Իրաքի սահմանագլուխը։

Անդրատլանտեան արշաւներ

Գերման օդանաւորդ հարիւրապետ Քէօ'լէ աղջի օր Պերլինի մօտ Թէմփէլհոֆի օդանաւային կայանէն Իրլանտա մեկնեցաւ «Պրէմէն» օդանաւով եւ ընկերակցութեամբ ֆոն Հունէնֆէլտի և Շփէնտլէրի։ Ինչպէս կը յ'շուի, «Պրէմէն» անցած տարի Օգոստոս 14ին անգամ մը փորձած էր Ատլանտեանը կտրել մէկ թռիչքով, սակայն աննպաստ օդին պատճառաւ ստիպուած էր ետ դառնալ։

Օդանաւորդները իրենց ծրագիրը գաղտնի պահած էին, եւ նոյնիսկ Պերլինէն մեկնած ատեն միայն 360 լիտր պէնզին առած էին, կասկած չարթնցնելու համար։ Օդանաւորդները այժմ Իրլանտայի մէջ կըսպասեն լաւ օդի, ճամբայ ելլելու համար։ Պերլինէն մինչեւ Տըպլինի մօտ Պալտոնէլի օդանաւային կայանը, «Պրէմէն» 1500 քիլոմեդր ճամբան կտրեց ինը ժամէն, ժամական մօտ 166 քիլոմեդր արագութեամբ։

Պրէմէն «Յունքըր» օդանաւ մըն է, եւ ունի մէկ շարժանիւ, 270 ձիու ուժով։

Միլիոնատէր Օրթոգի նամակը

Նիւ Եորքի թերթերը կը հրատարակեն պատճէնը նամակի մը, զոր դժբախտ օդանաւորդ Հինչքլիֆ գրած էր ամերիկացի միլիոնատէր Միս Մապէլ Պոլի՝ Ատլանտեանի արշաւը փորձելէ առաջ։ Այդ նամակէն կը հասկցուի թէ Օրթօրդը 5000 անգլիական ոսկի առաջարկած էր Հինչքլիֆի Ատլանտեանի արշաւին մէջ իրեն ընկերանալու համար։ Անգլիացին պատասխանած էր.

«Ես աղքատ մարդ մըն եմ, ու քանի որ 10.000 ոսկիի շատ մը առաջարկներ ստացած եմ՝ ձեր ինծի առաջարկած թռիչքը փորձելու համար, պատրաստ եմ ինծի եւ իմիններուս համար կարելի ամենամեծ օգուտը քաղել այս արկածախնդրութենէն։

Ու խոհեմութեան յորդոր կարդալէ յետոյ, կ'աւելցնէր.

«Դիւրաւ պիտի գտնէք ուրիշ օդանաւորդներ. բայց ուշադրութիւն ըրէք ձեր ընտրութեան։ Հարիւրաւորներ իրենց ծառայութիւնը պիտի առաջարկեն ձեզ. վստահեցէք միայն փորձ օդանաւորդի մը, որ լաւ մեքենայ մը ունի, ու լաւ օդով միայն ճամբայ ելէք։ Մանաւանդ մի կրկնէք սխալը Միս Ուիլսըն կրէյսիսի, որ իր անհամբերութեան տեղի տուաւ եւ հապճեպով ճամբայ ելաւ։ Պատրաստ եմ օգնել ձեզ, եթէ պէտք ունիք իմ խորհուրդներուս եւ քարտէսներուս։»

Հրեաներուն երթեւեկը ազատ

Էնկիւրիէն պաշտօնապէս հրահանգ եկած է Պոլսոյ կուսակալութեան, որով Հրեաները կ'արտօնուին ազատօրէն երթեւեկել Անատոլուի մէջ։ Մարտ 21ին սկսած է գործադրուիլ այս հրահանգը։ Այժմ բոլոր Հրեաները կրնան ազատօրէն երթեւեկել երկրին ուեւէ մասին մէջ, առանց մասնաւոր արտօնութեան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին Ապրիլ 10ին եւ 24ին։ Մարզպան փոնսօ եւ ընդհ. քարտուղար Մօկրա շաբաթ մը Փամասկոս մնալէ վերջ, Պէյրութ վերադարձան։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ գործազրկութիւնը կը նուազի։ Աշխատանքի նախարարը կը յայտնէ թէ ներկայիս անգործներու թիւն է 1,874,050։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	
	Տար. Վեց ամս.
ՖՐԱՆՍԱ	
ԱՆԳԼԻԱ	
ԵԳԻՊՏՈՍ	
ԻՏԱԼԻԱ	
ԱՄԵՐԻԿԱ	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՄԱՐՏ 1928

29 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 608 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՉՔ ՄԸ ԴԷՊԻ ԼԻԲԱՆԱՆ

Այսօր կը հրատարակենք շարք մը նոր տեղեկութիւններ, Սուրիոյ գաղթականներու տեղաւորման մասին։

Ինչպէս կ'երեւայ, շինութիւնները կը շարունակուին Պէյրութի մէջ, 23,500 քառակուսի մեթր տարածութեան վրայ (երկու թաղամաս), եւ պիտի աւարտին այս տարի Հոկտեմբերին։

Գաղթականները իրենք են որ կը շինեն իրենց բնակարանները։ Շուտով կը հրատարակենք մէկ-երկու պատկերներ։

Այս շինութեան ծախքը ապահոված է Լիբանանի կառավարութիւնը, 25,000 ոսկիի վարկ մը բանալով։

Ինչպէս յաճախ առիթ ունեցած ենք յիշելու, մեծ մասով, եթէ ոչ ամբողջովին, օտար մարմիններ են որ կը հայթայթեն դրամագլուխը։

Վերջին պահուն եռանդով գործի ձեռնարկած է նաեւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը։ Ան ոչ միայն կրկնապատկած է Անգլիոյ հայանպաստ ընկերութեանց առաջին վճարումը, 2000 ոսկիի, այլ և խոշոր հանգանակութիւն մը բացած է, յանձն առնելով 300.000 տոլար տրամադրել, գաղթականներու տեղաւորման գործին, յաջողութեան պարագային։

Միւս կողմէ, ինչպէս կը հաղորդեն Սուրիոյ թերթերը, վերջերս խորհրդակցութիւններ կատարուած են, մաս մը գաղթականներ ճահիճներու չորացման գործածելու եւ բնակելի դարձած հողերը անոնց յատկացնելու համար։

Այս առթիւ Պ. Պունիէ, Ազգերու Դաշնակցութեան Ներկայացուցիչը, առաջարկած է Լիբանանի գիւղերուն մէջ տեղաւորել գաղթականները եւ հողին կապել զանոնք։ Միեւնոյն ատեն հաւաստած է թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի հայթայթէ պէտք եղած գումարը, հող գնելու եւ գաղթականները տեղաւորելու համար։

Ուրիշ խօսքով, ինչ որ կը մերժեն ընել խորհրդային Հայաստանի համար, կը փորձեն կատարել Սուրիոյ մէջ։

Այսպէս կամ այնպէս, աշխատանքներ կը կատարուին, «գաղթականական» խնդիրը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար։

Ուրիշ առեն ալ ըսած ենք, նուազագոյն չարիքն է այս, տրուած պայմաններուն մէջ։

Հայրենիքի դուռները փակ են։ Տարագիրներուն աչքը ջուր կտրեցաւ, սպասելով եւ յուսալով։ Հայկական կոչուած իշխանութիւնը օտարականներու նման, բուն բառով՝ Թուրքերուն պէս յուծուած կը համարէ Հայկական Դատը։ Կը ծաղրէ զայն եւ կ'ուրանայ, կը վանէ։

Ան չընդունիր գաղթականներու տագնապին քաղաքական հանգամանքը, եւ զայն վերածեր է պարզ տնտեսական, ագարակային հարցի մը։ Փող տուէք որ հող շինենք,— ճահիճներ չորցնենք, եւ տեղ բանանք։

1921էն ի վեր կը տեսնենք այս քաղաքականութեան կործանարար հետեւանքները։

Ամէն տեղ, Յունաստանէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկա, գաղթականները, յուսակտուր, տուն-տեղ կ'ըլլան իրենց գտնուած երկրին մէջ։

Իբրեւ ախտանշան այս ճարահատ եզրակացութեան, յիշենք որ, վերջերս հետզհետէ կը ծաւալի խմբովին տեղական հպատակ դառնալու ձգտումը։ Մամուլը հրապարակաւ կը գովաբանէ այս տեսակէտը՝ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ։

Մեր թափառական բազմութիւնները այլեւս յոգնած, զգուած են իրենց իրաւական անորոշ, քաշքշուք վիճակէն։ Նանսէնի անցագիր, ինքնութեան թուղթ, զանազան վկայականներ ուրիշ բանի չեն ծառայեր, եթէ ոչ շեշտել մեր թշուառական հանգամանքը։

Եւ Երեւանը, փոխանակ ճակատ ճակտի խօսելու, բացատրելու, համոզելու, վզին չուան անցուած կապիկի մը պէս կը ստորագրէ Մոսկուայի «համաշխարհային» պարերգին վրայ։

Մեր բուխերիկը շերտ-շերտ կը քակուի։ Ամբողջ բազմութիւններ կը հրաժարին հայրենիքի, հողի եւ հանգստութեան կարօտէն, Երեւանը այգեպանութեամբ կը զբաղի։

Այս պայմաններուն մէջ, կարելի՞ է մեղադրանքի բառ մը արտասանել Սուրիոյ եւ Լիբանանի անտուն բազմութիւններու հասցէին։

Բազմութիւններ որ ձեռնարկեր են նոր երդիքներ շինելու, քար եւ շաղախ կրելով իրենց շալակին վրայ, հոգ չէ թէ օտար երկրի մէջ։

Աչք մը դէպի Լիբանան, — ե՛ւ դառնութեամբ կը լեցնէ մեր սիրտը, ե՛ւ բերկրութեամբ։

Մեղքը անոնց ճիտը, որոնք բանուորն ու գիւղացին փրկելու պատասխանատուութիւնն են սաստեր, եւ տարին տասերկու ամիս անոնց անունով կ'երդնուն, բայց թո՛ղ կուտան որ բանուորը հալի դրամատիրական ծխնելոյզներու տակ, եւ գիւղացին մշակ դառնայ օտարին, կամ օտար հողի վրայ։

Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ կազմուած նոր բոյները՝ դամբարաններ են խորհրդային իշխանութեան համար եթէ ուզեն հասկնալ։

Անոնք իրենց ապիկարութիւնն ու անհարազատութիւնը կ'ապացուցանեն, թէ՛ ներսը եւ թէ՛ դուրսը։

Քանի մը տարի ալ այսպէս, եւ իրենց գոյութիւնն անգամ պիտի մոռցուի։

Ի՞նչ կ'արժէ իշխանութիւն մը, երբ Անատոլուի խորերէն ելած ու նով հասած բեկոր մը անգամ Պոլիս կ'ապաստանի, գլխիկոր, իր առջեւ կղպուած գտնելով Երեւանը։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՌՍՈՒՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՔԵԱՆԻՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Սելանիկի «Հորիզոն»ը վերլուծելով «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէկ խմբագրականը, որ Ամերիկան օրինակ կը ցուցնէր, փոքրամասնութիւնները ձուլելու համար, կը նկատէ (17 Մարտ).

— «Մի՞թէ Միացեալ Նահանգները, որոնց օրինակը մէջ կը բերէ յօդուածագիրը, ճնշողական միջոցներով եւ այլազան պարտաւորութիւններո՞վ կը յաջողին ձուլել օտարները, ամերիկեան հնոցին մէջ, թէ պարզապէս, օտարները, առանց արտաքին ճիգի, թիթեռնիկներու նման կը շլանան այդ հնոցի բոցէն ու լոյսէն եւ կը նետուին, կը կորսուին անոր մէջ։

Թրքական ձուլարանի հնոցը ունի՞ այդ խայծն ու ձգողական ուժը, օտարները իրեն մօտեցնելու համար։ Կա՞յ ուէէ օտար, որ ցարդ, ինքնաբերաբար մօտեցած ըլլայ այդ հնոցին, շլանալով անոր լոյսէն ու բոցէն։ Եւ կամ, ձուլման այդ վառարանը, մինչեւ այսօր ունեցե՞ր է երբեւիցէ լոյս ու բոց, թէ եղեր է պարզապէս անկենդան, սարցի սառոյցներով պատած ու փոշիներու մէջ կորսուած օջախ մը, որ առաւելապէս վանիչ ուժ մըն է պարփակեր ինքն իր մէջ։

Յօդուածագիրը սակայն, իր լոյսը կապած է կացութեան ատրճանական բարեշրջումին։ Մինչդեռ մենք այդ լոյսն ալ չունինք։ Թուրքը, այդ ալիքին խմորը չէ։ Բարեշրջումի զգեստը Թուրքին չի վայլեր։ Այդ զգեստին տակ անիկա, Բարեկենդանի ծիծաղելի դիմակաւոր կը դառնայ։ Ժառանգական ախտերը փտած ակռաներ չեն, որ ատամնաբոյժի մը աքցանը փրցնէ ու նետէ։ Թուրքը կը մնայ հո՛ն ուր որ է։ Աւելի՞ յետադիմելու հակամէտ, քան բարձրանալու։ Որովհետեւ, ան, քառսուն տարուան Քեանին է, որ Եանի չի դառնար»։

ԱՍԻԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱՑՆՈՂ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Հունգարացի ճարտարապետներէ եւ դրամատէրներէ բաղկացած խմբակը Պոլսոյ կուսակալին դիմելով, յայտնած է թէ Սարայ Պրունի եւ Սկիւտարի միջեւ կամուրջ մը շինել կ'ուզէ։ Կուսակալը խնդիրը հաղորդած է Էնկիւրիի կառավարութեան, որ այժմ կը քննէ զայն։ Եւրոպան ու Ասիան իրարու միացնելիք այս առկախ կամուրջին համար ծախք հաշուուած է 7 միլիոն ոսկի եւ աշխարհի ամէնէն մեծ կամուրջը պիտի ըլլայ, որովհետեւ այդ երկու եզերքներուն միջեւ 2 քիլոմեթրի բացութիւն մը կայ։ Կամուրջը հետիոտն ճամբորդներու բաժինէն զատ, ուրիշ յարկեր ալ պիտի ունենայ՝ կառախումբի եւ թրամուէյի յատուկ։ Այս կամուրջին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ Եւրոպայի եւ Ասիոյ ճեպընթացները միացնել։ Շինութիւնը պիտի աւարտի առ առաւելն 4 տարիէն։

ԳԵՐՄԱՆ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ

Զորեքշաբթի առաւօտ դէմ «Պրէմէն» անդրատլանտեան օդանաւը Ձըլլինի կայանէն հանուելով, դէպի Ամերիկա թռչելու պատրաստ վիճակի մէջ դրուեցաւ։ Սակայն մինչեւ թերթս մամուլը դրուած վայրկեանը ոեւէ լուր չէր հասած մեկնումի մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայաստանի նոր Վարչապետը

Սահակ Տէր Գաբրիէլեան նշանակուած է Հայաստանի կառավարութեան Նախագահ։ Իսկ իբրեւ Անդրկովկասի Համադաշնակցութեան Մոսկուայի Ներկայացուցիչ իրեն յաջորդած է վրացի Գլոնտի (նախկին ընկերվ. ֆեդերալիստ)։

Սաքօ Համբարձումեանը նշանակուած է Անդրկովկասի Դաշնակցային կառավարութեան անդամ։

Հեռացուած է Լուկաշինը, որուն վիճակը անյայտ է։

Շահվերդեանի մեկնումը

Ազգարարի մէջ կը կարդանք (24 Մարտ).—

Կ'իմանանք թէ մէկ շաբթէն Եւրոպա կը մեկնի Անդրկովկասի Նախարդ. ատեար. Ներկայացուցիչ Պ. Դ. Շահվէրդեան։

Թէեւ նախապէս կարգադրուած էր որ Փարիզի մէջ պաշտօն ստանձնէ, բայց հաւանական է որ Պերլին երթայ եւ հոն գործէ։ Յայտնի չէ թէ ի՞նչ պաշտօն պիտի ստանձնէ Պ. Շահվէրդեան։

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԴԷՄ

Հիւլալը Անմէր կը գրէ.— Թուրքեւանգլիական Խառն Դատարանը կը քննէ թղթածրարները 500 դատերու, որոնք 500 Հայերու եւ Յոյներու կողմէ բացուած են Թուրք կառավարութեան դէմ։ Պատերազմէն առաջ կամ Զինադադարէն յետոյ Ատանայէն եւ Իզմիրէն Կիպրոս ապաստած 500 Հայեր եւ Յոյներ, իբրեւ անգլիական պաշտպանութեան ենթակայ, դատ բացած են Թուրք կառավարութեան դէմ, պահանջելով որ Թուրքիա հատուցում տայ իրենց գրաւուած կալուածներուն համար։ Ասոնց պաշտպանութիւնը ստանձնած է Անգլիոյ պաշտօնական ներկայացուցիչը՝ Պ. Օուըն Ուէլս։

Խառն Դատարանի Թուրք պատուիրակ Էմին Ալի պէյ պատասխանագիր մը պատրաստած է, մանրամասն բացատրելով Կիպրոսի իրաւական կացութիւնը եւ կ'ըսէ թէ անգլիական պաշտպանութեան ենթակայ կրնան նկատուիլ այն Հայերն ու Յոյները միայն, որոնք Կիպրոս հաստատուած են 4 Յունիս 1878 թուականէն ի վեր։ Ու մէջբերումներ կ'ընէ Կիպրոս կցելին գրաւման առեն կնքուած դաշնագրէն, հաստատելու համար թէ կցելին գրաւումը առժամեայ բնոյթ ունէր։ Ի վերջոյ սակայն, Լօզանի դաշնագրով Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքները վերջ գտած են Կիպրոսի մէջ։ Այս բոլորը կը հաստատեն թէ, կ'ըսէ Էմին Ալի պէյ, մինչեւ Լօզանի դաշնագրին կնքման թուականը Կիպրոսցիները Թրքահպատակ էին։ Մինչդեռ ըստ Լօզանի դաշնագրին, Խառն Դատարաններու առջեւ Թուրքիոյ դէմ դատ կրնան բանալ միայն անոնք, որ 1914ին Թրքական հպատակ չէին։

Թուրք Ներկայացուցիչը իր երկար բացատրագրով կը պահանջէ մերժել 500 Հայերու եւ Յոյներու բացած դատը։ Եթէ դատարանը այս առաջարկը մերժէ, մօտ օրէն դատավարութեան պիտի ձեռնարկուի։

Հելլէնները ալ ունին Անատօլուի վրայ

«Ազգայա»ի Աթէնքի թղթակիցը կը գրէ.—

Հելլէնները տակաւին անցնող դէպքերէն չեն օգտուած եւ մոռցած են թէ Էսքիշէհիրի, Սաքարիայի, Աֆիոն Գարահիսարի եւ Տումլու Փունարի մէջ իրենց կերած ապտակները։ Մարտ 15ին Աթէնքի մէջ համդիսաւոր կերպով տօնեցին տարեդարձը Աֆիոն Գարահիսարի գրաւումին։ Այս առթիւ զօրանցքներ կատարուեցան, ճառեր արտասանուեցան, եւ կրկին Անատօլու արշաւելու խօսքեր եղան։ Մարտ 15ի տօնակատարութեան առթիւ, հետեւակազօրաց առաջին զօրաբանակի հրամանատար հազարապետ Իքոնոմաքի հետեւեալ յատկանշական ճառը խօսեցաւ, ի ներկայութեան Հանրապետութեան նախագահին, պետական եւ զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարներու.

«—Պարոննե՛ր, հելլէն ազգին օրրանը կը գտնուի խորերը այն Անատօլուին, որու ծոցին վրայ ինկած մեր նահատակներուն յիշատակը կը տօնենք այսօր։ Դարեր անցան... հելլէն ազգին ալիքները երբեմն մեր երկրին ափերը կը հասցնէր Անատօլուցիները, երբեմն ալ իրենց նախահայրերուն օրրանը կը տանէր Ելլադայի զաւակները, այսպէսով, Անատօլուի մագնիսէն տարուած՝ հելլէն բանակները, որոնք յառաջապահներն են Մեծն Աղեքսանդրի յաղթապանծ բանակներուն, Եւրոպայի փոքր եւ աղքատ Յունաստանէն Անատօլուի հարուստ մայր հայրենիքը փոխադրեցին մեր ցեղը։ Վայրենի ազգեր, խառնամբոխ ձմրան նման անցան մեր սիրելի Անատօլուին վրայէն։ Արաբներէն, Պարսիկներէն յետոյ Թուրքերն ալ, որոնք բնաջնջումի որդեր են, անցան Անատօլուի վրայէն։

«Հելլէն ազգը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած էր Անատօլուին վրայ, որ մայրն է մեր ցեղին։ Այսօր ալ բոլորիս խելքն ու ուշը կեդրոնացած է Անատօլուին վրայ։ Ժամանակի ընթացքին մեծցանք, հասունցանք։ Պալքանեան պատերազմին Պուլկարին ու Թուրքին յաղթեցինք և Անատօլուն անոնց արիւնը խմեց, խմեց...։ Խմած արիւնը «հէլալ» ըլլայ, քանի որ ան յաւիտենապէս հմայած եւ գիւթած է մեր հոգիները։ Մազ-

(Ղուքերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԶՏԻԿ ՏՂՈՒՆ ՄԵԾ ԽԵԼՔԸ

Ութ-տասը տարեկան տղայ մըն է որ կը պատմէ.

— Մայրիկ, դպրոցին մէջ, երբ ֆրանսացի տղաքը կը խաղան եւ իրարու հետ կը խօսին, ես ինքնիրենս հայերէն կը խօսիմ, որպէս զի լեզուս չմոռնամ...

Կը խնդա՞ք։

Խնդրեմ, կանգ առէք պահ մը, եւ խոնարհեցէք այս հրաշալի տղուն առջեւ։

Այս տղուն միամիտ փոքր՝ ապտակ մըն է բոլորին։

Բոլոր անոնց որ, հայերէն գիտեն, բայց Թուրքերէն կը խօսին։

Բոլոր անոնց, որ «քաղաքակրթութիւն» կը սեպեն հայերէնը մոռնալ, եւ ճռուողել ո՛ր եւ է օտար լեզուով։

Բոլոր անոնց որ կ'ուրանան իրենց խոնարհ ծագումը, իրենց ազգութիւնն ու հայրենիքը։

Ու վերջապէս, բոլոր անոնց որ «հայկիթէն ելած, հաւուն չեն հաւնիր»։

Ինչպէս որ, ձմրան ձիւն ու բուքին, յաճախ կ'ապտակեն սառած-թմրած մէկը, զայն սթափեցնելու համար, այս տղուն չարճճիութեան ալ շառաչուն ապտակ մըն է, մտքով եւ սրտով սառածներու երեսին։

— Ինքնիրենս հայերէն կը խօսիմ որ չմոռնամ լեզուս...

Սթափեցէք ու միացէք, ուրացողներ, Թէթեւսօլիկներ, չտեսներ, վերջէն տեսածներ, թմրածներ եւ քարացածներ բոլոր երկիրներու։

Մանաւանդ երիտասարդներ, որ Նուճապահար փախաք Թուրքիայէն, բայց Թուրքերէն կը մտածէք եւ, առանց կարմրելու, Թուրքին անճոռնի բարբառը կը պտտցնէք պողոտաներու վրայ եւ սրահներու մէջ։

Այն աստիճան որ, տեղացիները անգամ զարմանքով կը հարցնեն թէ ո՛րքան շատ են Թուրքերը Ֆրանսայի մէջ։

Ութ-տասը տարեկան մանուկ մըն է որ ատեան կը կանչէ ձեզ։

ԱՐՇԱՒԻՐ

« ՀԻՆ ԵՐԵՒԱՆԸ »

Մարտի սկիզբը, Հայաստանի Հնութիւններու Ցանձնախումբի մէկ նիստին մէջ Ե. Շահազիզ շարունակեց իր զեկոյցը «Հին Երեւանը» նիւթի մասին։ Այս ուսումնասիրութեան երկրորդ մասը բաժնուած էր հետաքրքիր գլուխներու,— Երեւանի կառավարութեան ձեւը (պարսկական շրջան) եւ կառավարիչները, Երեւանի նկարագիրը 17րդ. դարուն, մեծ շարժը, Երեւանը անկախ խանութեան մայրաքաղաք եւ Վրաց Հերակլի արշաւանքները, Ռուսաց արշաւանքները և Երեւանի առումը։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ԾԱԽՔԸ

ԺԲ. Ցանկ

	Ֆր.
Յարութիւնեան եղբարք	
Ռապաթ (Մարոք)	100
Միշէլ Խաչմանեան	50
Ստեփան Պառաւեան	10
Գումար	160
ԺԱ. ցանկին գումարը	3955
Ընդհ. գումար	4115

Խմբ.— Այս գումարէն 2000 Ֆրանք եւս (համագումար՝ 4000 ֆրանք) յանձնեցինք Արինեանց խմբապետին, Մարտ 27ին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԷՆ ՅԵՏՈՅ

Վեց տարի առաջ երբ Լէնինի վարդագոյն պատգամը հասաւ այս երկիրը, անգլիական աշխարհակալութեան ձեռքին խաղալիք դարձած պարսիկ ժողովուրդի ղեկավարները խանդավառուեցան, գեղեցիկ երազներ հիւսեցին արեւելքի, ուրեմն եւ հնադարեան Իրանի ապագայ ազատագրման համար։

Այդ քաղցր, բայց խաբուսիկ օրերուն հրապարակ եկան «Խուֆան» եւ «Շաֆաղը Սօրխ» կարմիր թերթերը, որոնք անդադար Նոր Ռուսիոյ գովքը կ՚ընէին։ Անոնք կ՚աւետէին գալիք նոր օրերը կեղեքուած հայրենիքի, քամուած գիւղացիութեան եւ աշխատաւորներու։ Ամէն ինչ կը տեսնէին կաս կարմիր գոյնով եւ այդպէս ալ կը ցուցնէին ընթերցողներուն։ Օրուան ազատարար հերոսակը ռուս ազնուականն էր, Նախանձելի գոյավիճակը՝ խորհրդային վարչաձեւը։ Ամէնէն ազատատենչ մարդը՝ Լէնինն էր, այսօրուան Ստալինի նախորդը։

Այստեղ անհրաժեշտ էր յիշել Ստալինի անունը, նոյն «Շաֆաղը Սօրխ»ի այսօրուան կարծիքը լսելու համար։

Արդէն ի՞նչ կը նշանակէ պարսիկ թերթին անունը, որ այնքան լաւ կը հնչէր այն երանելի օրերուն — «Կարմիր Այգ»։

Ժամանակը անցաւ սակայն։ Կարմիր Ռուսիոյ խոստումները մնացին կարմիր խոստումներ մեր Իրանի հանդէպ։ Վերջական երկու երկիրներու մէջ ընդհատուած փոխ-յարաբերութիւններու Նոր Ռուսը Պարսկաստանի մէջ տարածեց իր [illegible], առեւտուրը խլեց պարսիկ ժողովուրդի ձեռքէն եւ սկսաւ շահագործել աւելի գռեհկօրէն քան հին Ռուսը, աւելի վատ քան խորամանկ Անգլիացին։ Երկիրը տնտեսապէս ա՛լ աւելի քայքայուեցաւ։ Ցեառ Դիլանի բոլշեւիկեան կարճատեւ տիրապետութեան հետեւանքները. կարմիր խոստումներու յաջորդող կարմիր բռնութիւնները։

Այս բոլորը տեսան պարսիկ հայրենասէրները եւ «Շաֆաղը Սօրխ»ը երանելի օրերէն միայն իր անունը պահելով, գովքը փոխեց անէծքի։ Բոլշեւիկներու օգտին գրելու կոչուած պարբերականը սկսաւ գրել ի վնաս իր երբեմնեան կուռքին։

Ահա թէ ի՞նչ կ՚ըսէ այդ թերթի խմբագիրը, Դաշթին Մարտ 3ի համարին մէջ, «Երեք նման բռնակալ կառավարութիւններ» խորագրին տակ.

— «Այսօր Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ երեք կառավարութիւններ կան, որոնք թէեւ գաղափարով տարբեր են եւ թերեւս իրարու հակառակ, բայց անոնց կառավարելու ձեւը կատարելապէս նման է իրարու։ Այդ երեք կառավարութիւններն են Ռուսիան, Իտալիան, Թուրքիան»։

«Այս երեք կառավարութեանց մէջ ժողովրդական կամքին, մեծամասնութեան ցանկութեանց, մտքի եւ գրչի ազատութենէն խաբար չկայ եւ բացի ստանալ չելլը, դատարկաբանութենէ ոչինչ կայ։

«Ի հարկէ անհատը այսպիսի կառավարութիւններու մէջ երջանիկ չի կրնար ըլլալ... Պէտք է շեշտել, որ այսպիսի բացարձակ դիկտատորական կառավարութիւններու երեւումը ուղղակի ծնունդ է անոնց ժողովուրդներու թերութեան, տգիտութեան եւ թուլութեան։ Եթէ ժողովուրդը գիտուն, ուժեղ կամքով, բարոյական ու շնորհալի նկարագիր ունենայ, անկարելի է որ այս ձեւի կառավարութիւն գտնուի անոր մէջ։

«... Եթէ ենթադրենք Մուսոլինի մը, որուն կամքի ուժը, մտքի, գործի եւ փորձառութեան չափը ներկայ Մուսոլինիի տասնապատիկը ըլլայ եւ ենթադրենք, թէ այսպիսի անձնաւորութիւն մը Անգլիոյ մէջ երեւան գայ, կը հաւատա՞ք որ կարենայ մնաստիրութիւն ընել այն ժողովուրդին, որու երկրին մէջ անհատին ազատութիւնը յարգանքի ծայր աստիճանին է հասած եւ որ ժողովրդապետութեան վրայ կը նայի սրբութեան աչքով։ Եւ կամ թէ Գերմանիոյ մէջ գտնուի Ստալին մը, աւելի ուժեղ եւ աւելի գործունեայ կրնա՞յ, եօթ հարիւր հազարնոց խմբով մը հարիւր քսան միլիոն մարդու վրայ իշխել։

«Պարզ է ոչ։ Մուսոլինին եւ Ստալինը կ՚իշխեն այն ժողովուրդներուն, որոնց մէկը երէկ ցարի արիւնոտ պալատին առջեւ երկրպագութեան կ՚երթար, իսկ միւսը, որ նոր ազատուած երկպառակութենէ եւ ցեղատիրութենէ, միացեալ կառավարութիւն կազմած, իր ազատութիւնը չարաչար գործածելով տարբեր կուսակցութիւններու եւ թոյլ կառավարութեան ձեռքին ենթակայ էր անիշխանութեան եւ կորուստի։

«Բոլոր այն ժողովուրդները, որ իրենց իրաւունքները չեն ճանչնար, եւ կամ եթէ կը ճանչնան զայն պաշտպանելու համար ջանք ու դիմադրութիւն չունին, բոլոր այն ժողովուրդները, որոնց անհատները իրարու ազատութիւնը չեն յարգեր եւ քննադատելու ուժ ու հակառակորդի կարծիքները տանելու համբերութիւնը չունին, արժանի են այս կառավարութեանց։ Ծայրայեղապարագային,այս ձեւի կառավարութիւնները մերթ ցարական րէժիմ անունով, մերթ խորհրդային կառավարութեան անունին տակ, կամ մերթ ինքնիշխան Խալիֆայի ու Սուլթանի անունով, մերթ «Իթթիհատ վէ թէրաքգը» կոմիտէի անունով, մերթ Ազգային Մեծ Ժողովի անունով հրապարակ կուգան։

«Այսօր Ռուսիոյ մէջ կը գտնուի կառավարութիւն մը, որուն գործելակերպը մտքի ու կարծիքի ազատութեան տեսակէտէն նման է ցարական կառավարութեան։ Ռուսիոյ մէջ մտքի եւ կարծիքի ազատութիւն բացարձակօրէն չկայ, Ռուսիոյ մէջ ընտրութիւններու եւ մամուլի ազատութիւն բացարձակօրէն չկայ, խորհրդային կառավարութիւնը ցարական կառավարութեան նման հակառակորդի կարծիքը լսելու կարողութիւնը չունի եւ հետեւաբար, եթէ պէտք եղաւ, Տրոցկիի նման մեծ, յառաջապահ, գիտուն, ուժեղ յեղափոխական գործիչը Սիբիր կ՚աքսորեն եւ անոր դարմանալի արկածներուն մէջ կը գրուի, որ երկու անգամ ճամբորդած են Սիբիր, անգամ մը՝ ցարական ոստիկանի արիւնոտ սուինի միջոցով եւ երկրորդ անգամ Կարմիր բանակի սուինի ծայրով, մէկը,որ եղեր է անոր հիմնադիրը, հնարողը եւ մեծութիւն տուողը։ Ռուսիոյ մէջ այսօր գործերն ու շարժումները, նոյնիսկ մարդոց ուտելիքն ու հագուստը կասկածով ու խուզարկողի աչքերով կը դիտեն եւ Գէպէու հաստատութիւնը ցարական գաղտնի ոստիկանութենէն աւելի վարպետօրէն կը հետեւի Ռուսիոյ հարիւր քսան միլիոն բնակչութեան շարժումներուն։

«Այս տեսակէտով բոլշեւիկ Ռուսիան ցարական Ռուսիայէն բնաւ տարբերութիւն չունի»։

Եւ այս տողերը կը գրէ Դաշթին, մեր երկրին յայտնի հրապարակագիրներէն մէկը, քաղաքական գործիչ մը որ տարիներ շարունակ հրապարակով փառաբանած է Ռուսիոյ նոր կարգերը, մաքրարիւն պարսիկ ազատական մը, որ իր հայրենիքի կատարեալ ազատութեան համար պատրաստ է ամէնէն փոքրիկ շիւղը ամուր բռնելու, խորհրդարանի յաւագոյն անդամներէն մէկը, որ յաճախ խօսած է ապիտակ Անգլիոյ դէմ, կարմիր հաբեւանին հացին իւղ քսած ըլլալու համար։

Ու այս տողերը կը գրէ տարիներու յուսախաբութենէն յետոյ, այնպիսի ժամանակ մը, երբ նոր կը գործադրուի իր իսկ քուէարկած ռուս-պարսկական դաշնագիրը։ Կը գրէ, խորհրդային կարգերու առաջին տասնամեակի թարմ տպաւորութեան տակ, որու հանդիսաւորութեանց մասնակցած է եւ ինքը, պաշտօնական հանգամանքով։

Եւ գրողը մէկն է որ..., ոչ մէկ կապ ունի Դաշնակցութեան հետ։

Երէկուան երկրպագուները այսպէս կը գրեն այսօր՝ առաջին տասնամեակէն յետոյ։ Ի՞նչեր պիտի ըսեն վաղը, երբ երկրորդ տասնամեակը լրանայ։

Պարսիկ հրապարակագիրը նոյն յօդուածին մէջ չի մոռնար ձաղկել նաեւ նոր Թուրքիան իր բռնակալ վարչաձեւով, իր կախաղաններով եւ տիրող կուսակցութեան բոլոր յոռի կողմերով։ Ան կը ներկայացնէ Քէմալի Թուրքիան ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ է եւ ինչպէս որ գիտենք մենք։ Անոր՝անաչառ գրչին տակ կ՚անցնի գլխարկը փոխած Թուրքը Ֆաշիստի եւ բոլշեւիկի հետ կողք կողքի։ Զատ-զատ խօսելով երեք բռնակալութիւններու մասին, պարսիկ հրապարակագիրը կը հանէ ընդհանուր եզրակացութիւն մը, այնքան ճիշդ եւ նման մեր տեսակէտին, բայց չեմ ուզեր ծանրաբեռնել «Յառաջ»ի էջերը նոր մէջբերումներով։

Լաւ կ՚ըլլար որ մեր երկրպագուները հետեւէին յետամնաց Պարսկաստանի ղեկավարներուն եւ նոյնքան քաջութիւն ունենային մաքրելու երանելի օրերէ մնացած փոշին իրենց աչքերէն, խոշոր երեւոյթները իրենց իսկական գոյնով տեսնելու եւ իրենց հետեւորդներուն ցոյց տալու համար։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

23 Մարտ

Մարտ 18ի կիրակին փառաւոր յաղթանակի օր մը եղաւ, Աթէնքի հայութեան համար

Երկու-երեք ամսուան խղճամիտ աշխատանքներով կազմուած ու մարզուած եւ մօտ հարիւր հոգինոց երկսեռ երգչախումբը՝ արժեցուց ինքզինք։

Այս յաջողութիւնը կը պարտինք համեստ երիտասարդի մը, Պ. Արամ Աբրահամեանի,որ ստանձնած էր խումբին ղեկավարութիւնը, առանց մեծ յաւակնութեան։ Յոյն ծանօթ արուեստագէտներ, որոնք ներկայ էին երգահանդէսին, հիացումով արտայայտուեցան բոլոր երգերը անցան առանց վրիպումներու եւ ժողովուրդը, Օլիմպիա յի շքեղ սրահներուն մէջ, հպարտութեամբ ականատես եղաւ իր երգի յաղթանակին։

Կը տեղեկանամ թէ Պ. Ա. Աբրահամեան պիտի շարունակէ իր աշխատանքը եւ մօտերս նոր երգահանդէսներ վայելելու գեղեցիկ առիթներ եւս պիտի ունենանք։ Իր անդրանիկ յաջողութեան համար, սրտանց կը շնորհաւորենք զինքը։

*** Գրած էի, որ Ազգ. առաջնորդարանին դիւանապետութեան հարցը քար գայթակղութեան դարձաւ, Վարչութեան երեք անդամներուն, Յով. Գրիգորեանի, Ց. Ցօֆեանի եւ Կէլիպօլեանի բանած գիրքին շնորհիւ։*

Այս մարդիկը խառնակիչ Մագլըմեանին հետ կը շարունակեն պաշտպանել Նիկողոս Աղասեանի նման վարկաբեկ անհատ մը, որ ասկէ առաջ վտարուած էր ազգային պաշտօններէ։ Այս առթիւ անպատշաճ յարձակումներ կ՚ընեն Վարչութեան միւս երեք անդամներուն՝ Ա. Լմիրեանի, Զ. Զաքարեանի եւ Յ. Ցամլամեանի եւ մասնաւորաբար այս վերջինին դէմ, որովհետեւ անոնք բացարձակապէս կը մերժեն ընտրել զինքը դիւանապետութեան պաշտօնին։

Իրերը այս վիճակին մէջ ըլլալով, երեսի վրայ կը մնայ նաեւ Խասյեանի տուած «ժառանգը» որ ամիսներէ ի վեր կը սպասէ Վարչութեան սեղանին վրայ։

Ինչպէս կը տեղեկանամ, Պատգամաւորական Ժողովին ատենապետները՝ Տքթ Էնֆիէճեան եւ Կ. Աղասեան, ինչպէս նաեւ Խասյեան-Մագլըմեան եւ անոր փոքրաւորը, շփման մէջ են՝ Ն. Աղասեանի ընկերութեան կողմնակից երեք անդամներուն հետ, միւս երեքին ուժերը ջլատելու եւ նոր քոռ մը առաջ բերելու համար։

Յունահայ գաղութը կը գտնուի նոր վերիվայրումներու նախօրեակին։ Պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ զեղծարարի մը պաշտպանութիւնը ստանձնած վարչութեան երեք անդամներուն վրայ։

Ըսենք նաեւ որ մինչ վարչութիւնը շաբաթներէ ի վեր կը զբաղի այս անկարեւոր հարցով, անդին կենսական գործեր կը մնան երեսի վրայ։ Ազգ. տուրքը գրեթէ կը ձախողի կամ կը դանդաղի, իսկ գաղթականներու արձանագրութիւնը նոր փուլի մը մէջ կը մտնէ։ Ժողովուրդին տրամադրութիւնն ալ չափազանց լարուած է։

*** Հակառակ Նիւթական թէ բարոյական տագնապներուն, կրթական մշակները կը շարունակեն իրենց գործը, առանց ազդուելու աջէն ու ձախէն հասնող սեւամէջ փամփուշտներէն։ Վերջերս Ու. սուց. Միութեան ընդհ. ժողովը իր շարքերէն վտարեց Լ. Խաճանեանը, որովհետեւ յիշեալը հասած է մտային հաւասակար վիճակի մը եւ ուսուցչական ասպարէզին անվայել արարքներու մէջ գտնուած է։*

*** Քանի մը օր առաջ Աթէնքի մէջ 2000 համայնավարներ ցոյց մը կազմակերպեցին, որ վերջացաւ արիւնով։ Կառավարութիւնը որոշած է աւելի խիստ ըլլալ անոնց դէմ։*

*** Վերջերս Աթէնք շարժումներ ցոյց կ՚ուտայ՝ գրական տեսակէտով։ Հաւանաբար մօտ ատենէն կազմուի մշակութային միութիւն մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ՝ կայաններու սերունդին փրկութեան համար հիմնել ընթերցարաններ եւ գրական միջոցներ։*

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՏԵՂԱՑԻ»Ի ԵՒ «ԴՐՍԵՑԻ»Ի

ԿՌԻՒԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

ՊԱՂՏԱՏ, 17 Մարտ

Շուրջ 7—8 ամիսներէ ի վեր Միջագետքի՝ մասնաւորապէս Պաղտատի հայ ժողովուրդն ալ կ՚ապրի ներքին փոթորկալից շրջան մը, ինչպէս զանազան գաղութներ, Եգիպտոս, Յունաստան եւայլն։

Հոս պայքարը կուսակցական հողի վրայ չէ, ինչպէս ուրիշ տեղեր, այլ հինի եւ նորեկի, աւելի ճիշդ հայ ժողովուրդի բախտաւոր եւ դժբախտացած զաւակներու միջեւ։ Հին ըսելով պէտք է հասկնալ այն փոքրաթիւ հայութիւնը՝ հազիւ 60—70 տուն, որ համաշխարհային պատերազմէն շատ առաջ եկած հաստատուած ըլլալով Միջագետքի մէջ, տարագրութենէ զերծ մնացած է, ու նախանձելի վիճակ մը ստեղծած։ Իսկ նորեկը 1915ին իրենց բնագաւառներէն տարագրուած եւ 9—10 տարիներէ ի վեր Իրաքի մէջ հաստատուած այն հայ հոծ զանգուածն է, որ մուհաճիր կամ գաղթական անունով կը բնորոշուի տեղացիներու կողմէ։

Մինչեւ 1922-23 թուականը, գաղթականութիւնը ո՛չ մէկ ձայն ունէր ազգային, կրթական եւլն. գործերուն մէջ, եւ ազգ. բոլոր գործերը կը կառավարուէին տեղացիին՝ բախտաւորին կողմէ։

Այդ թուականներուն առաջնորդական տեղապահ Գարեգին եպս. Խաչատուրեանի ջանքերով եւ քաղաք. ժողովին համաձայնութեամբ, երեսփ. ժողովին մէջ միայն հինգ ձայնով մասնակցելու իրաւունք տրուեցաւ գաղթականութեան։ Այս վերջինը սիրով համակերպեցաւ, թէեւ իբրեւ՝ 5—6 տարիներէ ի վեր Իրաք հաստատուած՝ կրնար հաւասար իրաւունք պահանջել։

Այս նուաստացուցիչ շնորհը, ինչպէս կը կոչեն տեղացիները, կարգ մը մութ ուժերու, ի միջի այլոց Վահան քհնյ. Թաճիրեանի քունը փախցուց։ Անոնք խլրդային աշխատանքներով ուզեցին արգելք հանդիսանալ եւ կամ վաւերացնել չտալ հինգ գաղթական ներկայացուցիչներու օրինաւոր ընտրութիւնը։ Բայց չյաջողեցան։ Թէեւ իրականին մէջ, ինչպէս որ փաստն ալ եկաւ հաստատել, տարագիր հինգ ներկայացուցիչները ո՛չ մէկ ուժ կրնային ներկայացնել 28 անդամներէ բաղկացեալ Պատ. ժողովի մը մէջ։ Այդ օրէն ի վեր զուլ դադար չունեցան քանի մը ասպանեն եւ անարժան քահանան։ Յառաջ ժամանակին հրատարակած ըլլալով մանրամասնութիւնները, աւելորդ պիտի ըլլար կրկնել։

Կ՚արձանագրեմ միայն կարգ մը նորութիւններ։

Վահան քհն. և իր քլիքը բոլորուած մեծահարուստ տիկնոջ մը շուրջ, որուն բարեյիշատակ հայրը մի քանի կալուածներ կտակած է դպրոցին, կը դրգռեն զայն թէ գաղթականները կ՚ուզեն մեր պապերուն կտակած կալուածներուն տիրանալ։ Դիւրահաւան տիկինն ալ տարուելով իրեն եղած շողոքորթութիւններէն ու մեծարանքներէն, ղեկավարութիւնը կը ստանձնէ այս հակագաղթականական պայքարին, ու կը սկսի իր ամբողջ նիւթական ուժն ու բարոյական հեղինակութիւնը ի սպաս դնել այս գործին։ Բազմաթիւ դիմումներ ու բողոքներ անպիւացի ու արար բարձրաստիճան պաշտօնատարներու մօտ, գաղթականութիւնը ներկայացնելով իբրեւ գող, աւազակ եւայլն։ Մինչդեռ, այս քլիքին մէջ եւ շուրջը անհատներ կան, որոնք տարիներէ ի վեր նստելով ազգապատկան կալուածներուն վրայ,անվայելուչ խանատու կերպով կառավարած են զանոնք։ Կան ալ որ անցեալին մէջ աւելորդ ժախումներ ու չարաշութիւններ ըրած են ի վնաս ազգային սնտուկին եւ չեն ուզեր հաշիւ տալ այս ժողովուրդին։ Բայց այս խմբակէն, որուն թիւը ութ-տասը չանցնիր, կայ բուն տեղացի հայութիւնը, որուն մէջ յայտնի ընտանիքներ գաղթականներու տեսակէտը կը պաշտպանեն, իսկ մեծամասնութիւնը քար լռութեան ու անտարբերութեան մէջ թաղուած է։

Վերջերս Էջմիածնէն եկաւ հեռագիր եւ նամակ որ նախկին Պատրիարք Զաւէն արք.ը կը նշանակէր կաթող. պատուիրակ եւ լիազօրութիւն կուտար անոր ձեռք առնել ազգային գործերը, եւ օր առաջ օժտել ժողովուրդը իր օրինական իշխանութիւններով։ Նորընտիր պատուիրակը երբ ուզեց հրաւիրել Վահան քահանան, յայտնելու համար իրեն եկած հրահանգները, ան արդէն հեռացած էր քաղաքէն։ Ամբողջ երեք օր Առաջնորդարանի տետրակներն ու կնիքը հետը առած գացած էր առժամեայ Քաղաք. ժողովի անդամներէն մէկին տունը՝ Քարատա, քաղաքէն մէկ ժամ հեռու։ Վերջապէս եկաւ քաղաք եւ ներկայանալով Զաւէն եպսկ.ի, լսեց եկած հրահանգները, բայց ան ոչ միայն չհնազանդեցաւ, այլ եւ առժամեայ Քաղաք. ժողովի հետ միասին Կաթողիկոսը ներկայացուց իբրեւ բոլշեւիկ յանձ-

կառավարութեան եւ նոր-
պատուիրակն ալ անոր
կայ։ Նոյն իսկ այս
թեամբ ստենագետ Պ.
Յովհաննիսեանի
թեամբ եւ Նոտարի հաստատ-
մամ գրութիւն մը յղուեցաւ
ւէն եպսկ.ի թէ՝ գաղ-
ւիկեան գործակալ ըլլալով
ղաքական ժողովը ձեռք
նար ճանչնալ։ Միա-
Իրաքի կառավարութեան
ջողած էին ձեռք բերել
եալ իմաստով հրահանգ
Իրաքի կառավարութիւնը
կրնար ճանչնալ Իրաքէն
գտնուող ու եւ է կրօնապ-
վարչական մարմին մը
նութիւնը Իրաքի համայնք-
կամ արքայական հրովար-
կով հաստատուած պետ-
վրայ։ Նամակին վերջի
մէջ դատական նախարար
Նականը կ՚առաջարկէր
բական ուժ, եւ մեկնել
եղած ու եւ է ոտնձգութի-
առաջնորդական փոխանորդ
տօնին դէմ։

Յետոյ ուրիշ գրութիւն
նախարարի օգնականը
Զարկէր Վահան քհնի
պաշտօնին վրայ եւ կառա-
ազգային գործերը, մին-
կառավարութիւնը փոփոխ-
նութեանց՝ համար
աւելիք օրինագիծ մը
ցնել տալ խորհրդարանին
խօսքով, գաւառներն
են Ազգ. Սահմանադրութ-
ջնջել տալ։

Իրաքի կառավարութ-
անգլիերէ դաշնագրին
ճառաւ այնքան բարդ
ներ ունի սեղանի վրայ
կային երկար ժամանակ
մինչեւ որ խորհրդարան
սրուելով, կարենայ փոփոխ-
նութեանց օրինագիծը վաւ-
ցնել տալ։

Մենք վստահ ենք որ
վարութիւնը թիւրիմացու-
մէջ է։ Ժողովրդային
խումբի անդամներէն
պաշտօնական եւ ոչ-պաշտօ-
կան տեսակցութիւնը
տիճան պաշտօնատարներու
այն համոզումը ներշնչա-
թէ գաղթականութիւնը իր
արձակ իրաւունքին
բայց այժմ կառավարութ-
ժամանակ չունի այդ
զբաղելու։

Պարլամենտական նոր
տարիներու առթիւ կառա-
րութիւնը հրահանգ գրկ-
լալով բոլոր մուխթարներ-
արձանագրել իրենց
ընտրողներու անունները
ցի հայ մուխթարը միայն
դացի Հայերուն անունները
տալ կառավարութեան՝ ան-
առնելով քաղաքին գաղթա-
նութիւնը, մինչդեռ
քէմփի բոլոր գաղթական-
արձանագրուած էին
մուխթարին կազմէն ժողով-
յին յանձնախումբի
վրայ, կառավարութիւնը
տացաւ իսկոյն աւելցն-
գաղթականութեան անուն-
ալ, քանի որ զանոնք
ճանչնայ իբրեւ Իրաքցի
ձայն 1924ին հրատարակ-
հպատակութեան օրէնք-
լօզանի դաշնագրին. եւ գաղ-
կանութեան ալ կուտա-
իրաւունքներն ու պարտա-
նութիւնները հանդէպ պե-
թեան եւ երկրին։

Զաւէն եպսկ.ը տեսնելով
Տէր Վահան չուզեր հնազա-
կաթողիկոսական հրամա-
զինքը քահանայագործու-
գրկեց։ Բայց այս հրամա-
յին յայտարարութենէն
քանի մը օր անցած, կրկին
գամ Ներելով թոյլ տուաւ
քահանայագործութիւնը
պատուիրակին այս երկրորդ
յութիւնը շատ դէշ ազդեց
վուրդին վրայ։ Կը կարծ-
կառավարութիւնը թելադր-
այս նոր ներումը, մեծամասն-
տիկնոջ ազդեցութեամբ։

Մինչ այս մինչ այն
պատրիարքարան ալ
նանկ կ՚ընէր ըմբոստ քահան-
բայց այս վերջինը չհնազ-
պեցաւ։ Ռարաճառ, ժողով-
յին յանձնախումբը միաս-

...թեամբ որոշեց պատասխանել ...պատասխանատուութեան մանրամաս... ...ույն ու փաստերով։ Յետոյ ...ուցիկ մը հրատարակեց, տեղ... ...պաշտելու համար շրջաննե... ...իրաւազրկումներուն, իսկ քա... ...ին մէջ ու Կիլիկիոյ կալանքին ...ստեղծած բանախօսութիւններ սար... ...գեց։

...ներուն տուներուն առթիւ ...ուեցաւ կրօնական ոչ մէկ ...ութիւն ընդունիլ գաղթա... ...ներու տունը, գոնէ նիւթա... ...եւ բարոյական հարուած ...ալու համար խառնակիչ ...ներուն։ Այս բոյկոտը շատ ...անցաւ։ Ոմանք անձամբ ...իրենց, իսկ ուրիշներ գո... ...վանտեցին։ Ժողովրդային ...ատախումբը Պասրայէն հրա... ...Դուկաս քահանան, որը ...նկաւ։

...ութեան ողբերգութիւնը ...ելու համար, ըսենք որ այս ...ին եկամուտին 95 առ ...(բացի կալուածներէ) ...ները կը հոգան, իսկ ...ին աշակերտութեան 90 ...գաղթական ընտա... ...զաւակներ են, որովհետեւ ...մեծահարուստները չեն ...իրենց «փափկասուն» ե... ...նաւեցնել «մուհա... ...դպրոցին քով, եւ կը ղրկեն ...վարժարաններ։ Արդէն ...նոր սերունդը դուրս ...արաբացած կամ քաղ...

...ները վերջին փորձ ...կատարեն, գաղթականու... ...ցրուելու եւ միջա... ...յարուցանելու համար, ...անօգուտ։

ՊԱՐՕ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

...գործակալի գրասենեա... ...ստացանք ցետեւեալ զե... ...որ ամփոփումն է իր ժը... ...Ներկայացուցիչ Պ. Լ. Բա... ...ի տեղեկագրին. (Նմանէն ...վերաբերեալ տեղեկու... ...արդէն հրատարակած ...պաշտ. վաղուց կ'ատենի).—

Պէյրութի Էշրաֆիէ թաղին ...մէկը 14,500 եւ միւսը ...քառակուսի մեթր տարա... ...պրինները վրայ կը ...հայ գաղթական... ...համար բնակարաններու ...շինութիւնը, որ պէտք է աւար... ...1928ի Հոկտեմբերի վերջը։ ...շինքերուն մէջ պիտի տե... ...Պէյրութի կայանէն ...հայ բնտանիքներ։ Շինու... ...ամբողջական ծախքը ...հասնի 25,000 անգլ. ...գոր տուած է Լիբանանի ...կառավարութիւնը։

...ները կը բաղկանան 25 ...ակէ եւ 2 կէս տաղա... ...որոնց ամէն մէկը վեց ...ամին ունի։ Իւրաքանչիւր ...մէջ կայ երկու ...փոքր խոհանոց մը, հարկաւորներ եւ մուտքի սրահակ մը։

Գաղթականները յանձնառու կ'ըլլան այս կերպով իրենց փոխ տրուած գումարները վերադարձնել տասը տարուան մէջ, տարեկան վճարումներով։ Ֆրանսական զինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւնները իրենց թանկագին աջակցութիւնը նուիրած են աշխատութեանց համեմատաբար աժան գիներով կատարման համար։

Հալէպի կայանէն 250 ընտանիք արդէն տեղաւորուած են քաղաքին շուրջը գետնի մը վրայ, որ գնուած է 2500 ոսկիի։ Այս գումարը փոխ տրուած է շինութեանց համար տրամադրելի հիմնադրամէն։ Գաղթականները իրենք կը շինեն իրենց տուները, որոնք իբր երաշխաւորութիւն կը ծառայեն, նոյին հետ միասին, փոխ տրուած գումարին համար։ Փոխատուութիւնը պիտի հատուցուի հինգ տարեվճարով։

Նիըր Իսթ Րըլիֆը սկսած է իր մասնակցութիւնը բերել այս գործին։ Րըլիֆը յանձն առած է Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային Ընկերակցութեան անդամակցող ընկերութիւններուն կողմէ գաղթականներուն տեղաւորման համար տրուելիք գումարները կրկնապատկել, մինչեւ 3,000 ոսկի։ Անգլիական հայանպաստ ընկերութիւնները 2,000 անգլ. ոսկի տուած ըլլալով, Րըլիֆը անմիջապէս նոյնքան գումար մըն ալ ինք տուած է։ Յայտնի է թէ Նիըր Իսթ Րըլիֆը մեծ հանգանակութեան մը ձեռնարկած է փակելու համար իր գործունէութիւնը։ Եթէ հանգանակութիւնը տայ բաղձացուած արդիւնքը, Րըլիֆը 300,000 տոլար պիտի յատկացնէ հայ գաղթականներու Սուրիոյ մէջ տեղաւորման գործին։

Պ. Լ. Բաշալեան Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակին ուշադրութիւնը հրաւիրած է սա իրողութեան վրայ որ Պէյրութի նոր հայկական թաղին մէջ, դպրոցի եւ եկեղեցիի շինութեան համար ո եւ է կարգադրութիւն չէ եղած, եւ յայտնած է Հ. Բ. Ը. Միութեան որոշումը, որուն համաձայն գաղթականներուն փոխ տրուած գումարները, երբ վերադարձուին, պիտի յատկացուին անոնց ազգային կրթութեան։

Հողագործական գաղութներ Կիպրոսի մէջ.— Կիպրոսի մէջ հայկական հողագործական գաղութներ հաստատելու ծրագիրը, որ կը վայելէ ընդհ. կառավարիչ Սըր Րոնալտ Սթորսի բոլոր համակրութիւնը, ուսումնասիրութեան առարկայ է մինչեւ Կը խորհուի առաջին առթիւ Յունաստանէն Կիպրոս փոխադրել հազարի չափ գաղթականներ։ Անգլիական կառավարութիւնը տրամադիր է մարդ գլուխ 25 անգլ. ոսկի փոխ տալ՝ ընդ ամէնը 25,000 անգլ. ոսկի, եթէ այդ գումարին հատուցումը ապահովուի Աշխատանքի Միջազգային Դրասենեակին կողմէ։ Երաշխաւորութեան հարցը տակաւին ո եւ է լուծում չէ գտած։

Կիպրոսի մէջ գաղթականներու գետեղման իբր առաջին կեդրոն ընտրուած է Նիկոսիոյ մօտ Մարկոյի ագարակը, որ սեփականութիւնն է Հըէական Գաղթականական Ընկերութեան եւ որուն վրայ 500 գաղթական կարելի է գետեղել։ Հըէական ընկերութիւնը այս ագարակին համար 10,000 անգլ. ոսկի կը պահանջէ։

Յունաստանի գաղթականներուն Սուրիա փոխադրութիւնը. — Յունաստանէն 30,000 գաղթականներու Սուրիա եւ Իրաք փոխադրութեան լուրը անհիմն է։ Սուրիոյ հոգատար պետութիւնը բացորոշապէս յայտարարած է թէ բնաւ տրամադիր չէ Սուրիոյ մէջ նոր գաղթականներ ընդունելու։ Իսկ Իրաքի մասին բոլորովին աւելորդ է խորհիլ։

Հայ եւ ռուս գաղթականներու անձնական իրաւակարգը. — Այս խնդրին վերաբերեալ հարցարանը Աշխատանքի Միջազգային Դրասենեակին կողմէ ղրկուած է կառավարութեանց։ Երբ պատասխանները ստացուին մինչեւ Մարտ 31, ռուսական եւ հայկական պատուիրակութիւնները պիտի պատրաստեն նախագիծ մը, որ Յունիս 28ին պիտի ներկայացուի շահագրգռուած կառավարութեանց ներկայացուցիչներուն ժողովին։

(Կնիք)

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Թէհրանի Հայ Բժշկական Միութեան նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 11ին, տօնուած է Տօքթ. Յովսէփ Տէր Ստեփանեանի 35ամեայ յոբելեանը բժիշկին խնդրանքով, յոբելեանը կատարուած է լռիկ ու մտերմական շրջանակի մը մէջ, շրջապատուած՝ բժիշկներէ, գեղագործներէ, ատամնաբոյժներէ։ Յոբելեարին տրուած է, նուէր-յիշատակ, ալպոմ մը, որուն կողքին վրայ կան 35 նշանակներ։

Տօքթ. Յ. Տէր Ստեփանեան աւարտած է Պոլսոյ Ռոպէրթ Գոլէճը, յետոյ Լոնտոնի բժշկական համալսարանը։ Ուսանողական շրջանէն սկսեալ, Ըսմէն գնուն ստորագրութեամբ աշխատակցած է հայ օրաթերթերուն։ 1914ին կ'աքսորուի Սուլթանիէ, բայց բարեբախտութեամբ մը կը մտնէ Կիլիկիոյ Եարպաշիի գերման հիւանդանոցը, ուր այնքան օգտակար կը դառնայ գժբախտ աքսորեալներու։ Զինադադարէն վերջ, տարի մը վարեց Պոլսոյ կեդրոնական տնօրէնութիւնը։ Իզմիրի աղէտէն յետոյ, Նպաստամատոյցի հրաւէրով անցաւ Յունաստան, իբրեւ բժիշկ փոխադրուած որբերուն։ Մօտ տարի մըն ալ իբրեւ բժիշկ աշխատեցաւ ռուսահայ որբանոցը, գրեթէ հրի։ Հրաժարեցաւ եւ անցաւ Թէհրան, հաստատելով իր եղբօրը, Տօքթ. Ցաւութիւն Տէր Ստեփանեանի մօտ։ Շուրջ քառորդ դար մը պաշտօնավարած է Պարսկաստանի բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, դասաւանդելով անգլիերէն գրականութիւն, բնախօսութիւն եւ հոգեբանութիւն։ Գրած է գիրքեր ալ — Մարդկային մարմինը, Մանչերու բարեկամը, Մանչերու Թշնամին, Զոքախտը։ Բացի իր կրթական ու ընկերային յօդուածներէն, կը յիշենք նաեւ կէս-բժշկական յօդուածաշարքը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ. 26 Մարտ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղը իր քրդ տարեդարձին առթիւ, Շաբաթ երեկոյ սարքած էր ընտանեկան երեկոյթ մը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Ցառաջ նահատակով» (քայլերգ), զոր ներկաները յոտնկայս ունկնդրեցին։ Բանախօս Պ. Ե. Տէր Անդրէասեան մարզական կեանքէն դրուագներ բերելով, շեշտեց անոր առողջարար դերը։ Ցաւով յայտնեց որ, մարզական տեսակէտէն Լիոն ամէնէն յետամնաց կեդրոնն է։ «Մենք իբրեւ ժողովուրդ պէտք ունինք կուռող ուժերու՝ ինչպէս որ ազգերը կը գինուին, եւ կը պատրաստուին, մենք ալ պէտք չէ՞ որ ունենանք մեր մարզուած խումբերը»

Փափաքելի է որ Լիոնի գաղութն ալ ունենայ իր արիներու կանոնաւոր խումբը։ Ցկաուտներու կողմէ ներկայացուեցան երկու փոքր պատկերներ, եւ եղան արտասանութիւններ։ Մէջ ընդ մէջ նուագուեցան հայկական կտորներ։

Վիճակախաղէն շահեցան հետեւեալ թիւերը — 6. 13, 27, 41. 90, 104. 106, 113, 117, 138, 475. 479. 638. 674, 676, 836, 910, 934. 957. 1027։

Կը յուսանք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը պէտք եղած ջանքը պիտի թափէ, իր վրայ դրուած յոյսերը իրականացնելու համար։

Մ. Տէր Պետրոսեան

ՆԿԱՏԻ ՁԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ

1. Մատիտով գրուած ձեռագիրները։

2. Անստորագիր կամ ծածկանուն գրութիւնները։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԸ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ St. George Argenteuilի Ա. խումբերուն միջեւ կնքուած մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Ֆրանսական դաշտը։

Ա. կիսախաղին սկիզբը մեր տղաքը լաւ յառաջացումներ ունեցան։ Ֆրանսական վերջապաշին մէկ սխալին վրայ դատաւորը փէնալթի սուլելով, Օ. Կարապետեան նշանակեց Ա. կօլը։ Ցետոյ քաւական ժամանակ գնդակը երկուստեք տարուբերուելէ վերջ, ֆրանսացի յառաջապահները յաջողեցան շահիլ նշանակէտ մը, քիչ վերջ երկրորդ մը։ Այնուհետեւ անձրեւը սաստկանալով, խաղը անկարելի կը դառնար։ Հակառակ ցեխոտ ու անձրեւոտ օդին, մերինները իրենց կարելին ըրին, բայց ֆրանսացիները իրենց արագ ու տոկուն գնացքով կը գերազանցէին։

Բ. կիսախաղին սկիզբը ֆրանսացիները սկսան աւելի արագ խաղարկութեան, որով յաջողեցան շահիլ երրորդ նշանակէտը։ Քիչ վերջ լաւ յարձակումով մը շահեցան չորրորդը։ Խաղը վերջանալու երկու վայրկեան մնացած, մեր աջ վերջապահին սխալին շնորհիւ ֆրանսացիները փէնալթիով նշանակեցին հինգերորդը եւ խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարտութեամբ, 1ի դէմ 5։

Սոյն պարտութեան առաջին պատճառը անձրեւոտ օդը եւ ցեխոտ գետինն էր։ Բայց չմոռնանք, յիշեցնել որ մրցման ընթացքին խաղացողներու միջեւ պաշտօնի փոփոխութիւնները ապարդիւն են եւ խումբը իր իրական արժէքը կը կորսնցնէ։ Վերջապահ մը աւելի օգտակար կրնայ ըլլալ իր գծին մէջ, քան յառաջապահներու գիծին։ Անցեալ մրցումին ցաւատ ոտքէն վիրաւորուած ըլլալով սոյն մրցումին չկրցաւ մասնակցիլ

Գ. Պասապեան

ՀԵԾԵԼԱՆԱՒՈՐԴ Ս. ՄԱՆՏՐՕԵԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մարտ 25ի Կիրակի օր, Ս. Մանտրօեան Ռոման քաղաքը մեկնելով մասնակցեցաւ Friol Clubի կողմէ կազմակերպուած հեծելանիւի մրցման եւ առաջնութիւնը շահեցաւ, 2 վայրկեան առաջ հասնելով նշանակուած վայրը։

Մանտրօեան՝ Տրոմ.Արտէշ նահանգներու միակ յայտնի հեծելանուորդը, իր այս եղանակի սկզբի յաջողութիւններով սկսած է գրաւել տեղացիներու ուշադրութիւնը։ Մաղթենք որ, հետզհետէ տեղի ունենալիք մեծ մրցումներուն ալ կարենայ յաղթանակներ տանիլ, արժանանալով հայերու եւ օտարներու բարձր գնահատանքին։

Այս կիրակի, Ապրիլ 1ին, նոյնպէս Ռոմանի մէջ կը մասնակցի մրցումի մը 175 քիլոմեթր, որ կազմակերպուած է Winster հեծելանիւի գործարանատիրոջ կողմէն։

Յ. Խ.

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՄԻՐԱՔԵԱՆ
ԵՒ
ՀԱՅԿ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Աթէնք 21/3/1928 Փարիզ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՄԸ. — Ռուս գաղթական մը, Լիպէրման, ինքնաշարժ մը ունէր, աշխարհի վրայ իր միակ հարստութիւնը, Այդ ինքնաշարժին մէջ կը բնակէր, հոն կը պառկէր, հոն կը քնանար, հոն կ'ուտէր։ Բժիշկի կարողութիւն ալ ունէր, եւ իր հիւանդ յաճախորդները կը դարմանէր դարձեալ ինքնաշարժին մէջ։ Այնպէս որ, ինքնաշարժը իր հայրենիքն էր, իր տունն էր եւ իր խանութը։

Արդ, Լիպէրման վերջերս իր հայրենիքը փոխադրեց Նիս, կամ իր հայրենիք — ինքնաշարժը փոխադրեց գինք Նիս։ Շուտով ձանձրացաւ այս քաղաքին մէջ։ Որոշեց գաղթել ..երկինք, բայց առանց ինքնաշարժը հետը տանելու։

Իրիկուն էր, անձրեւ կուգար։ Ինքնաշարժը թողուց ապարանքի մը պատին տակ։ Հովանոցը բացաւ, դուրս ելաւ։ Դրան մը պարիսպին վրայէն բացուկը երկնցուցեր էր դուրս։ Չուան մը նետեց ծառին բազուկին, կապ մը շինեց, եւ, օրպէսզի չթրջի իրողիկը, հովանոցը բռնեց գլխուն վրայ, վիզն երկարեց, ու կախուեցաւ։

Առտուն անցորդները գտան իր դիակը, ծառէն առկախ, հովանոցով մը անձրեւէն պաշտպանուած։

ԽԵՆԴ.— Շափիւ, որ կը բնակի Թուլուզ, անհանդուրժելի ամուսին մըն էր։ Կինը մէկ համբերեց, երկու համբերեց, երեք չըսաւ ու փախաւ Փարիզ։

Ամիս մը վերջ, Շափիւ ծանր հիւանդացաւ։ Հեռագիր մը ղրկեց կնոջը եւ միամիտ կինը անմիջապէս վերադարձաւ Թուլուզ։ Ընկերոջ մը հետ հիւանդանոց գնաց, տեսնելու համար ամուսինը։ Շափիւ, երբ տեսաւ կինը, որ սրահէն ներս կը մտնէր, ատրճանակ մը հանեց եւ կրակեց։ Կինը մեռաւ, սիրտէն զարնուած։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԿՍԿԻԾՆԵՐ, վաւերագրեր Կիլիկիոյ կաթողիկոսական դիւանէն (1903 - 1915). Տպգր. Հրազդան, Պէյրութ 1927։ Գին՝ մէկ տոլար։ Արդիւնքը յատկացուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին։ Դիմել՝ Լիբանանի Հայոց առաջնորդարանը, B. P. 567 Beyrouth կամ Zakaria Bezdikianի, Caracol Abed, Beyrouth (Liban):

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա.

...Երբ մարդը վերադարձաւ, ...ը Խլուէֆանօ հարցուց անմեղ ...ով մը

— Ուրեմն իշխանը գեղեցիկ ...մբողջութիւն մը կ'ընէ... ...ելիէն մեկնելով ուր կ'երթայ

— Ճիշտ չեմ գիտեր... պարզապէս իր անգագրին պայմանաւ... ...մը երկարաձգեց մինչեւ Սէյլան։

— Այո՛, Հնդկաստան, Հնդկաստան, ընդգծեց, հասկնալի ...ով մը։

— Գերմանիա առեւտրական ...ն շահեր ունի Հնդկաստանի մէջ, ...գերմանացին.

— Նաեւ քաղաքական, պա... ...ն հիւպատոս։

Դժուարութիւն մը բրաւ կարծես ինձմէ խնդրելու համար

— «Այդ մասին ինչո՞ւ կը խօսիս այս շատախօս ճիգութիւն առջեւ»։

Ըստ բաւականին իրարմէ զոհ հեռացանք։ Փողոցին մէջ, հայր Խլուէֆանօ խոհեմ օրէն հեռացաւ,

— Չեմ գիտեր թէ ինչ է ձեր նպատակը .. կը խորհիմ որ կարեւոր բան է, զաւա՛կս .. Նախընտրելի է որ ձեզ հանգիստ ձգեմ իմ հացէս գիտեք

Իրապէս պէտք ունէի կարգի դնելու մտածումներս։ Ուրեմն այսպէս, «Գտանիէլի կնիքը» մարդը Նատէժտայի հանդէպ իշխան Վլոֆի երեւոյթը կը զգենու, մինչդեռ իշխանութեանց համար անիկա իշխան Թիթիգէյն էր, Քայլերին ու գաղտնառանցքին ճորտը։

Դժուար կ'ըմբռնէի թէ ինչ կերպով ան կրնար այս երկու դերերը մէկանց տանիլ։ Ու ինչ կ'ընէր Նատէժտան, այս հեւիհեւ արշաւանքին մէջ։

Գաղտնիքը աղհաւոր էր։

Եզրակացուցի ժամանակ որ այս խաղը երկար չէր կրնար տեւել։ Օրին մէկը, ստիպուած ըլլալով նետել «Օխրանայի» պարտեալ իշխանին երեւոյթը, արդեօք անիկա ի՞նչ կերպով աղջկան պիտի բացատրէ եղերական կատակերգութիւնը։ Մէկ միջոց միայն ունէր.— ուժը։

Իր վսեմութեան տիտղոսով «Դանիէլի կնիքին» պէտք կը խոստանէր հասարակաց օրէնքէն։ Այս հակառակորդին առջեւ ի՞նչ կրնայի ընել ես Նատէժտայի նման ես ալ զինազուրկ էի։

Իմ պանդոկս եկայ եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւն ունեցայ ՃԷփրալթարի հետ։ Ալիկա երկու ժամ տեւեց։ Վերջապէս Պլէքֆիլտը եկաւ հեռաձայնին միւս ծայրը։ Նոր հասեր է եղեր, եւ դեռ բանի մըն ալ չէր ձեռնարկած։

Ուեէ՞ նոր տեղեկութիւն կրցա՞ր քաղել հարցուց ինծի։

— Այո՛, այսուհետեւ վէրակինի ինքնութիւնը ճշտուած է։

Կարծեց թէ կը չափազանցեմ։

— Պէտք է անմիջապէս հետագրել Սըր Ուիլիըմսընի, ըսի, այս լուրը շատ կարեւոր է, որովհետեւ վէրակինը պարզապէս իշխան Թիթիգէյն է...

Պահ մը լռութիւն տիրեց։

— Ըսածս լսեցի՞ք։

— Բայց կարելի բան չէ ատիկա... չէ՞ք գիտեր իշխան Թիթիգէյի աստիճանը։

— Ըսածս բացարձակապէս ճիշդ է, բացարձակապէ՛ս... քովս ունիմ այն լուսանկարը, որ պիտի գործածուէր Հնդկաստանի համար անոր անցագրին...

Այս անգամ Պլէքֆիլտի ձայնը այլափոխուած ձեւով հասաւ ինծի։

— Ատիկա ամէն ինչ տակն ու վրայ կ'ընէ... ի՞նչ ընենք հիմա

Իմ կարծիքիս չսպասեց եւ վճռեց

— Կը կարծեմ որ աւելի լաւ է ուեէ բանի չձեռնարկել, մինչեւ Սըր Ուիլիըմսընի հաղորդելէ առաջ։

Վերադարձայ հայր Խլուէֆանօյի տունը։ Ճիգութիւնը սեղան նստած էր, պատշգամին վրայ։

— Խաւական գործ տեսայ, ըսաւ ինծի, նստելու հրաւիրելով զիս։

— Հա՛յր, դուք միայն կրնաք զիս փրկել։

— Ե՞ս

— Պէտք է զիս «անոնց» քովը տանիք կը հասկնա՞ք

— Հէ՛, կը գուշակէի արդէն թէ ոստիկանական գործ մըն է եղածը

Ոչ, այս անգամ բոլորովին քաղաքական գոյն չունի այս գործը։

— Լաւ, լաւ, գիտեմ, արդէն միշտ այդպէս կ'ըսեն։

Ցետոյ բնազդաբար ձայնը ցածցնելով

— Տղայ մը կը ճանչնամ որ կրնայ ձեզի օգտակար ըլլալ. չար տղայ մը... կինը խիստ կրօնասէր է, գրեթէ ամէն բանէ լուր ունիմ, եւ ինքը ուրիշ աղջիկ մը կը սիրէ, չա՛ր տղան, բայց զիս կը յարգէ...

— Որեմն դուք ամէն բանէ լո՞ւր ունիք, հա՛յր։

— Օ՜, լուր ունենա՜լ... կը հասկնա՞ք, ես ձեր այդ գռեհիկ գործերով չեմ զբաղիր, թէպէտ քիչ շատ բաներ մը գիտեմ...

Ու քիչ մը հազալէ վերջ աւելցուց

— Մաքսաննենց Փապիանն է.. կը հասկնա՞ք, անոնց մարդն է.. ան է որ զանոնք կ'առաջնորդէ իրենց գործերուն համար։

— Բայց այդ տղան պիտի ուզէ՞ զիս մաքսաննենցութեան բոյնին մէջ առաջնորդել

(Շար.)

թենք որ մօտ ատենէն նոյն կրակը կրկին բորբոքի եւ բոցավառի հելլէն սիրտերուն մէջ։

«Ո՛վ Անատոլուի մէջ ինկած հերոսներ, օգնեցէք մեզի, որպէս զի կրկին վերադառնանք մեր սիրական մայր հայրենիքը, ուր առժամաբար խորտակուեցաւ Յունաստանի բախտը։ Բոլոր Հելլէնները երջանիկ պիտի ըլլան ձեր գերեզմաններուն մօտ յաւիտենապէս հանգչելով։»

Ռումբով ընտրական պայքար

Շիքակոյէն կը հեռագրեն թէ՝ աւջի օր կէս գիշերին ռումբերով յարձակում գործուեցաւ ծերակուտական Տինինի և դատաւոր Սուանսընի վրայ։ Ծերակուտականին տան վրայ նետուած ռումբը խորտակեց տան ճակատը եւ դաւիթը. իսկ ծերակուտականին քոյրն ու սպասուհին վիրաւորուեցան։ Ծերակուտական Տինին Ուաշինկթըն մեկնած ըլլալով այդ պահուն տունը չէր գտնուեր։

Առաջին պայթումէն քանի մը երկվայրկեան վերջ, ռմբաձիգները, որոնք ինքնաշարժով կ՚անցնէին, ռումբ նետեցին դատաւոր Սուանսընի վրայ, երբ անիկա իր ինքնաշարժը կառատուն կը դնէր։ Ծերակուտականը եւ ընտանիքը անվնաս մնացին, սակայն բնակարանին ճակատը քանդուեցաւ։

Յունուար 1էն ի վեր այս եօթներորդ անգամն է որ ռումբեր կը պայթին Շիքակոյի մէջ։ Ներկայիս զինեալ պահակներ կը սպասեն իւրաքանչիւր քաղաքական կարեւոր անձնաւորութեան բնակարանին առջեւ եւ 5(Ո) ոստիկաններ շարժման մէջ դրուած են չարագործները գտնելու համար։

Ապրիլ 10ին ընդհանուր դատախազի ընտրութիւն պիտի կատարուի։ Հանրապետական - ծերակուտական Չարլս Տինինի թեկնածուն է դատաւոր Ճոն Սուանսըն։ Ու ասոնց հակառակորդներն են, որ այս յարձակումները կը գործեն՝ թեկնածուն եւ անոր պաշտպանները մէջտեղէն վերցնելու համար։ Քանի մը օր առաջ նոյն հակառակորդները սպաննած էին ծերակուտականին ընտրական գլխաւոր գործակալ Էսփոզիթօն, ատրճանակի եւ ռումբի 58 հարուածներով։ Հակառակորդներն են գաղտնի ոգելից ըմպելի ծախողները, որոնց ոխերիմ թշնամի է թեկնածու Սուանսըն, մինչդեռ Թոմփսընի խմբակը կը պաշտպանէ զանոնք։

Աֆղանիստանի թագաւորին պտոյտները

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Աֆղանիստանի թագաւորը Ամանուլլահ Խան Մայիսին Պարսկաստան պիտի այցելէ։ Անիկա առաջին օտար վեհապետն է որ կ՚այցելէ Շահերու երկիրը։ Պարսիկները հետաքրքիր են տեսնելու թէ Սիւրէյյա թագուհին ուղղափառ իսլամութեան մը պէս քող պիտի կրէ՞ այդ իսլամ երկրին մէջ, թէ պիտի շարունակէ Եւրոպացիի պէս հագուիլ։

Շիրակօ Թրիպիւն ի Թղթակիցը կ՚ըսէ թէ, Աֆղանիստանի թագաւորը մտադիր է բանակցիլ Շահին հետ՝ հաղորդակցութեանց ազատութիւն ունենալու համար Աֆղանիստանէն Պարսից ծոց՝ անցնելով պարսկական Բելուճիստանէն։ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կ՚ըսուի նաեւ որ, եթէ Ամանուլլահ Թագաւորը չյաջողի իր այս ծրագրին մէջ, Անգլիոյ պիտի դիմէ՝ բրիտանական Բելուճիստանի ճամբով անցք մը ունենալու համար դէպի Պարսից ծոց։

Խռովութիւններ Աֆղանիստանի մէջ

Լոնտոնէն հեռագրի մը համաձայն, խռովութիւններ ծագած են Աֆղանիստանի մայրաքաղաք Քապուլի մէջ եւ այդ է պատճառը, որ արտաքին Նախարար՝ Մահմուտ Թարզի Խան եւ որդան՝ գնդապետ Ապտիւլ Խան Թարզի, թագուհիին հայրը, համաճեպով Քապուլ մեկնած են։ Ռուս թերթերը անցած շաբաթ գրած էին թէ Հնդկաստանի սահմանագլուխին վրայ Խոստի մէջ խռովարարական շարժում մը ծագած է եւ իբր թէ այժմ ծաւալած է մինչեւ ռուսական սահմանը։ Պատճառը Աֆղանիստանի տնտեսական գէշ կացութիւնն է եւ սովէ կը տառապին։

Անգլիական կառավարութիւնը կ՚աշխատի միջնորդութեամբ մը, իր հարկին գործակցութիւն մը ձեռք բերել Աֆղանիստանի հետ։ Անցեալ շաբաթ Ամանուլլահ թագաւորն ու Չէմպըրլէն երկար տեսակցութիւն մը ունեցան։ Առջի օր Ալ Ղուլամ Սըտտիք Խան եւ Անգլիոյ արտաքին Նախարարութեան ներկայացուցիչին միջեւ բանակցութիւններ կատարուեցան։

Ֆրանսայի պարտքերը

Քանի մը շաբաթէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին՝ 1928 - 1929 շրջանին Ֆրանսայի կողմէ ի հաշիւ իր պատերազմական պարտքին Անգլիոյ կատարուելիք վճարման համար։ Պարտքերու խնդիրը վերջնապէս կարգադրուած չըլլալով, մինչեւ հիմա վճարումները կ՚ըլլան մասնաւոր համաձայնութիւններու հիման վրայ։ Բանակցութեանց ընթացքին, մասին խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէ։

Միջադէպեր լեհ խորհրդարանին մէջ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ Տիէթի բացման առթիւ ուռն միջադէպեր ծագեցան խորհրդարանին մէջ։ Մարաջախտ Փիլսուտսքի, առաջին վայրկեանէն իսկ պալատութեան մասնակցեցաւ։ Նախագահութեան իր թեկնածուն միայն 142 քուէ առաւ, մինչ ընկերվարական թեկնածու Տաշինսքի 206 քուէով ընտրուեցաւ։

Կէսօրէն վերջ, մարաջախտը Խորհրդարանն մտաւ՝ կառավարական յայտարարութիւնը կարդալու համար։ Սակայն համայնավար եւ ուկրայնացի երեսփոխանները սկսան աղմկել «Անկցի՛ Փիլսուտսքիի ֆաշիստ վարչաձեւը» պոռալով։

Կառավարական եւ ընդդիմադիր երես փոխաններուն միջեւ կռիւ մը սկսաւ, որուն վրայ մարաջախտը օգնութիւն կանչեց ոստիկանութեան մը զինուոր։ Ասոնք սրահ մտան եւ խոշտանգելով դուրս հանեցին երեք ուկրայնացի, մէկ գիւղացի - ընկերվարական եւ երեք համայնավար երեսփոխաններ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՒՐՔ ՕՃԱԽԻ հիմնադրութեան 16րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Կիրակի օր, Պոլիս Ղալաթա-Սէրայի մեծ սրահին մէջ։

ՀԱՐԻՒՐ ցիսուլմնոցներու ծանօթ ցանկէն քանի մը թուրքեր Յունաստանի մէջ քրիստոնեայ դարձած եւ հելլէն հպատակութիւնը ստացած են, կ՚ըսէ Միլլիյէթ։

ՌՈՔՖ. Վորոնոֆ Պոլիսէն անցնելով Սուրիա գնաց, քննական պտոյտի մը համար։ Վերադարձին Էնկիւրի եւ Պոլիս հանդիպելով, ոչխարներու վրայ երիտասարդացման փորձեր պիտի ընէ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ երկրաշարժ տեղի ունեցաւ Խտալիոյ հիւսիսը, Տալպեան Ալպերուն մէջ։ Շարբիւր տուներ քանդուեցան։ Մեռածներ եւ վիրաւորներ ալ կան։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Եռագոյն խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 154 Ave. Argenteuil Asnières (Seine) կարեւոր օրակարգ։

Կրասի եւ Քանի խումբերու խորհրդակցական ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Քանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը կը խնդրէ իր հայրենակիցներէն հաղորդել Բարձր Հայքի շրջանի հայութիններու (աղջիկ, կին կամ այրի) անունները, որոնք առանց հանրային աջակցութեան եւ օգնութեան, յաջողած են ապրիլ եւ ապրեցնել իրենց պարագաները, անկար ծնողք, որբ եղբայրներ եւ քոյրեր։ Այդպիսիները պիտի օգտուին Առաքինութեան մրցանակէն։ Գրել կամ դիմել՝ Arice Hanevizian, 16bis Rue Sohillet, Paris 20e

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Շավիլի «Արդութեան ենթակոմիտէ»ին կողմէ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 134 Route Nationale, Վիրոֆլէյի հին սինէմայի սրահը՝

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Ցերեկոյթ կ՚ունենան՝ երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։ Առնել թիւ 1 Թրամուէյը եւ իջնել՝ Gare de Viroflay.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան կողմէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Գրադարան ընթերցասրահը

Կը դասախօսէ ՏՈՔԹ. ԴԱՍՊԱՐԵԱՆ Նիւթ՝ մեր ազատութեան գաղափարը։ Միշով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

9 Ապրիլ Բշ. օր ժամը 2.30ին, կարտրն Փառքի մէջ 333 Ave. du Prado

Հայրենակի՛ց, հայ պզտիկները կը սպասեն որ ամէն Հայ իր պարտականութիւնը կատարէ այդ օրը։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, երրորդ Թաղապետարանին սրահը նախաձեռնութեամբ՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան եւ ղեկավարութեամբ ջութակահար Տիգրան Նիգօլեանի եւ մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի կարող ուժերու։

ՄՈՒՏՔ 5 ԵՒ 3.50 ՖՐԱՆՔ

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ապրիլ 15ին Ռուսահայ Կանանց Փոխադարձ Օգնութեան միութեան երեկոյթը՝ ժամը 9ին, 8 Rue Jean-Goujonի սրահներուն մէջ։

ՄՈՒՏՔ՝ 15 ՖՐԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ, 15 ԱՊՐԻԼԻՆ ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ.

Ա. ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՅԱՅՏՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱ՝

ՍԱՅԵԱԹ - ՆՈՎԱ

Կը մասնակցին՝ ցիկլիններ Դուրեան-Արմէնեան եւ Աստղիկ, Գ.Գ. Ալն ասուրեան, Գմբէթեան, Կոթիկեան եւ ուրիշներ։

Ոչ ոքի տոմսակ կը ղրկուի։ Ներկայացումէն առաջ դերասան Գ. Լեւոն Երամեան պիտի խօսի Սայեաթ - Նովայի մասին։

ԱՊՐԻԼ 23Ի ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԵՐԵԿՈՅ, SALLE WAGRAMի մէջ, մասնակցութեամբ ցիկլիններ՝ Դուրեան-Արմէնեանի եւ Աստղիկի, Գ. Գ. Շահխաթունիի, Երամեանի եւ փարիզահայ լաւագոյն դերասաններու՝

ՅՈ՜ ԵՐԹԱՍ

Կազմակերպիչները ամէն միջոցի դիմած են Սալ Վակրամի բեմին հին հռոմէական բեմի հանգամանքը տալու համար։

Ներկայացման ընթացքին կը նուագէ Փարիզի Conservatoireի փրոֆ. Դելմա.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ բարեկամներու, ընկերներու եւ հայրենակիցներու, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին սիրեցեալ կնոջս՝ ԼՈՒԻԶ ՏԷՐ ԱԴԱՄԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ.

Սգակիր ամուսինը
Յարութիւն տէր Ադամեան

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի կէօտէմեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Խնուս Գաւառի Ջաւրմա գիւղէն Արամ Ֆարհատեան որու մասին կ՚ըսուի թէ զինադադարէն վերջ որպէս ռուսական զինուոր ծառայած է Էնկիւրիի շրջանը, ուսկից մեկնած է Ռումանիա, յետոյ Պուլկարիա եւ այժմ Յունաստան ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել իր եղբայրներուն Օհան եւ Սողոմոն Ֆարհատեաններու, Raffinerie de Sucre, No. 336, St. Louis, Marseille, France. Լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։

Կը խնդրուի Պալքանեան հայ թերթերէն արտատպել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիս, Բժ. Կ.— 30։
Լա Սէյն սիւր Մէռ,— 35։
Վառնա, Գործ.— Ստացա՛ նաև փաթրաս, Տ. Գ.— 100։
Մօնթառժի, Տ. Վ.— 35։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զ. ԽՕՍԵՅԵԱՆԻ

ՄԵԼԻՀԱ ՆՈՒՐԻ ՀԱՆԸՄ

ՎԷՊԸ

արեւելեան կեանքէ, առնուած մեծ պատերազմէն։ Մաքուր եւ գեղարուեստական տպագրութիւնով։ Փոստի ծախք չկայ։

ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ VAHRAM SÉVOUNI 31 Rue Kléber Issy-les-Moulineaux (Seine)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉD. TEUR...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ			[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՄԱՐՏ 1928

30 MARS 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 609

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՏԱՀՈԳ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Ամէն ճակատի վրայ յաղթական հանդիսացաւ քէմալական Թուրքիան, շնորհիւ 1920 - 1922ի դէպքերուն։

Բայց հանգիստ չէ։

Դափնիները շատոնց կորսնցուցած են իրենց քնքշութիւնը. փուշերու պէս կը կծեն օրուան վարիչներու գլուխը։

Ոչ միայն ընդդիմադիրները, այլ եւ Նոր Թուրքիոյ կազմակերպիչներէն շատեր մտահոգութեամբ կը դիտեն «գալիքը»։

Անցած ըլլալով գինովութեան շրջանը, անոնք հետզհետէ կը զգան թէ վերջնական չէ այս վիճակը։ Թէ նոր փոթորիկներ պիտի պայթին այդ արիւնազանգ երկրի գլխուն։

Մենք պատրանքներ չենք մնուցաներ, ոչ ալ ենթադրութիւններով կը տարուինք։

Խնդիրը այն է որ, լուռ խլրտումներ եւ խմորումներ տեղի կ'ունենան ներսը թէ դուրսը. առ այժմ անարժէք. բայց յատկանշական։

Տրտունջները վարակած են նոյն իսկ սպաներու մէկ մասը։ Անշուշտ շատերու դժգոհութիւնը՝ անհատական, փառասիրական կամ շահախնդրական է, քան հայրենասիրական։ Կան սակայն որ գայրացած են Մուսթաֆա Քէմալի արմատական քաղաքականութենէն, — սուլթանութեան, խալիֆայութեան, հարէմի, «մէտրէսէ»ներու, ֆէսի և փաթթոցի ջնջումներն.։

Ասոնք իրենց ուժը կ'առնեն ամբոխին մոլեռանդութենէն, որ կը մնայ տխրական եւ անյաղթ, հակառակ բոլոր «ռէֆորմ»ներուն։

Կան վերջապէս, հալածականները, որոնք թէեւ կախաղաններէն ազատեցան, բայց վստահ չեն վաղուան համար։ Ինչպէս որ Մ. Քէմալը և իր շքախումբն ալ ապահով չեն զգար իրենք զիրենք։

Ցենք խօսիր արտաքին ազգակներու մասին, որոնք միշտ անխուսափելի են, քանի լիովին բաժնուած չէ Թրքական աւարը։

Կը թուի թէ արտասահման ապաստանած Թուրք փախստականները զանազան երթեւեկներ եւ խորհրդակցութիւններ կը կատարեն վերջերս, ընդհանուր ճակատ մը կազմելու համար։

Որքան գիտենք, անոնք չունին ներքին զօրաւոր, միահամուր կազմակերպութիւն մը, որ կարենայ դաւադրական գործ կատարել, կամ գոնէ իր շուրջը համախմբել բոլոր ընդդիմադիրները։ Ծրագիրներ եւ նշանախօսքեր շատ կան, բայց կը պակսի վարիչ ուժը եւ յեղափոխական գիտակցութիւնը։

Միշտ այդ պատճառով ալ, ամէն մէկը իրեն յատուկ խմբակ մը, կամ հետեւորդներ ունի։ Իթթիհատական, բարենորոգչական, իթիլաֆական, սուլթանական, խալիֆայական, կէսքէմալական, հակաբոլշեւիկ,— ամէն հոսանքէ եւ խառնուածքէ տիպարներ կը համրուին ընդդիմադիր կոչուած այս խառնարանին մէջ, որ կը փորձէ ձեւ ու մարմին առնել։

Կամ կը սպասէ անակնկալի մը, որուն կերպարանք տալու համար։

Անշուշտ այս լոյծ եւ տժգոյն վիճակը լուրջ սպառնալիք մը չի կրնար ըլլալ քէմալական իշխանութեան համար, որ միջնաբերդի մը մէջ ամրացած, լախտի հարուածներ կ'իջեցնէ, թեթեւ կասկածի մը վրայ։

Բայց անոր գոյութիւնն իսկ մտահոգութեան աղբիւր մըն է և քուն կը խանգարէ, Գաղատիոյ մէջ։

Մանաւանդ որ, Մուսթաֆա Քէմալ այլեւս առաջուան կորովը չունի, իբրեւ հետեւանք անբուժելի հիւանդութեանց մը։ (Երբեմն ըստ լուրերու, անբուժելի ... ապացուցուած են):

Միւս կողմէ, ծովային նախորդ գործավար՝ Իհսան պէյի և իր նոյնքան պատասխանատու գործակիցներուն դատը երեւան հանեց թէ ո'րքան փտութիւն կը տիրէ ամուր եւ անխարդախ կարծուած քէմալականութեան բոլորտիքը, նոյն իսկ ներսը։

Պարզ է որ զեղծումի յայտնութիւններն ու դատերը ոչ միայն ճեղքեր կը բանան քէմալական միացեալ ճակատին վրայ, այլ և մթնոլորտը կը թունաւորեն փոխադարձ մատնութիւններով, մրցակցութեամբ եւ քինախնդրութեամբ։

Այսպէս է պատկերը, ներքին ճակատի վրայ։

Արտաքին տեսակէտէն, Թուրքերու մտահոգութեան գլխաւոր պատճառը այն է որ, ոչ մէկը, մինչեւ անգամ քէմալականը, չի հաւատար թէ իրենց պիտի մնան այս անսահման, ամայի եւ աւերակ տարածութիւնները։

Անոնք, իբրեւ արեւելեան դիւանագէտներ, շատ լաւ կ'ըմբռնեն միջազգային քաղաքականութեան ելեւէջները եւ դարձուածքները։

Անոնք, թէեւ բացարձակ անկախութեան դրօշ պարզած, գիտեն որ տնտեսապէս հարկատու պիտի դառնան նորէն, գոնէ երկրին մէկ մասը կանգուն պահելու համար։ Եւ արդէն իբրաւ կը յաջորդեն մենաշնորհի սակարկութիւնները։

Ու կը տեսնեն, վերջապէս, որ առնուազն քառասուն միլիոն բնակչութեան սահմանուած երկիր մը բնական օրէնքով իսկ դատապարտուած է կազմալուծուելու, 5—6 միլիոն Թուրքերուն պահելով իր համապատասխան տեղը։ Մնացածը՝ կա՛մ օրինաւոր տէրերուն պիտի վերադարձուի, եւ կամ պիտի դառնայ գաղթավայր, նուաճելի կամ վարձու գետին։

Այս գիտակցութեամբ մտահոգ պետութիւն մը ինչ որ ալ փորձէ, կամ ուզէ ցուցադրել, խաբուսիկ է։

Եւ արդէն, իրականութիւնը ցոյց կուտայ որ, Թուրքերը այսօր այնպէս ոգեւոր եւ ինքնավստահ չեն, ինչպէս Լօզանի օրերուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ

Յուսաբեր արտատպելով ռամկավար Արեւի խոստովանութիւնը՝ Բարեգործականի ընդհ. տնօրէնին յատկացուած թոշակի մասին, կը գրէ (21 Մարտ).

— «1919ին, երբ Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչ Հարպորտը եկաւ Հայաստան, իր ուսումնասիրական հարցարանին մէջ նաեւ հետեւեալ կէտը ունէր.

— Ի՞նչ ռոճիկ կը ստանան կառավարութեան եւ խորհրդարանին անդամները։

Այս հարցումին պատասխանը չափով մը պիտի պարզէր վարիչներուն բարոյական նկարագիրը։

Իշխանաւորին ստացած ռոճիկը իշխանութեան հայելին պիտի դառնար։

Աններելի պիտի ըլլար հիւծած երկրի մը մէջ հազարներ առնել, ուր հազարաւորներ անօթութենէ կը մեռնէին։

Հայաստանի նախարարները այն ատեն, ինչպէս յայտնի է, ամիսը կը ստանային հազիւ... հարիւր ֆրանք (թուղթ եւ ոչ ոսկի), գրեթէ նոյնքան ալ՝ երեսփոխանները։

Պահ մը ենթադրեցէք, թէ օժանդակութեան խնդրանքով, ներգաղթի հարցին մէջ, Բարեգործականի տնօրէնը ներկայանայ Ֆրանսայի նախարարին։

Եւ այս վերջինը, աղերսագիրը լսելէ ետք, դիմէ անոր ու հարցնէ.

— Դրամ կ'առնէ՞ք.

— Այո՛.

— Ամիսը ի՞նչ գումար.

— Տասը հազար ֆրանք։

Եւ այս տասը հազարը կը լսէ հզօր, փարթամ ու բարգաւաճ երկրի մը նախարարը, որ ամիսը ութ հազարէն քիչ մը աւելի կը ստանայ (տարին հարիւր հազար ֆրանք), ոչ թէ թշուառ ազգի մը բարեգործական հաստատութիւն մը վարելու, այլ ամբողջ երկիր մը կառավարելու համար։

Ընդվզեցուցիչ բան մը կայ այս գումարին մէջ,— աննախընթաց ու եւ է հայ հանրային պաշտօնեայի համար։

10.000 ֆրանք ստանալ ամիսը հաստատութենէ մը, որուն գումարները կը գոյանան 5—10—15 դահեկան անդամավճարներէ, առնուած շատ յաճախ չքաւոր հայ մարդոցմէ, ու միշտ ալ որբին, ազգատին ու «վերաշինուող հայրենիքին» անունով։

Եւ ասիկա տակաւին... մէկուն ռոճիկն է միայն։

Բարեգործականի տեղեկագրէն կը պարզուէր, որ 1926ին դրասենեակի վրայ ծախս ունեցած է 5995 ոսկի, մինչդեռ կրթական գործի վրայ՝ ընդամէնը 595 ոսկի։

Այս 5995ին մէջ չեն մտներ «մեր թերթերը», որոնց յատկացուած գումարները քօղարկուած կը մնան միշտ տարբեր անուններու եւ տարբեր յօդուածներու տակ։»

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մեզի կը հաւաստեն թէ նիւթական տեսակէտով աննախընթաց յաջողութիւն մը եղած է Փարիզի Հայ Տիկնաց Միութեան կարմիր խաչի պարահանդէսը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 24ին։ Ընդհ. հասոյթ կը հաշուուի 140,000 ֆրանք։ Ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը, որ զուարճացաւ մինչեւ առտու։ Ցայտագրին գեղարուեստական մասը քիչ մը շատ խճողուած էր եւ տեղ-տեղ աններդաշնակ։

Նիւթական յաջողութեան մէկ գաղտնիքը այն է, անշուշտ, որ Փարիզի ջոջերն ալ երկու թեւի բաժնուած ըլլալով, մրցումի ելած էին իրարու հետ...։

Ամէն պարագայի մէջ, գնահատելի է արդիւնքը.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ
ՔԱՆԻ ՄԸ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յունուար 26ին պաշտօնաթերթը հրատարակեց երկու հրամանագիրներ (20 Յունուար 1928 թուակիր), որոնք կարգ մը փոփոխութիւններ կը մտցնեն ֆրանսաբնակ օտարականներու մասին 30 Նոյեմ. 1926ին հրատարակուած հրամանագրին մէջ։

Ասոնք նախկին օրէնքին տրամադրութեանց մեծ մասը կը պահեն։ Մտցուած նորութիւններէն մէկն այն է որ օտարական մը, երբ բնակարան կը փոխէ կամ արտասահման կը մեկնի, ստիպուած պիտի ըլլայ «մեկնումի վիզա» (visa au départ) ստանալ։ Բնակարանի փոփոխութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ համայնքէ մը (Commune) ուրիշ համայնք տեղափոխութիւնը։

Հետեւաբար, Սէն նահանգին մէջ բնակող ո եւ է օտարական, որ բնակարան կը փոխէ կամ արտասահման կը մեկնի, պարտաւոր է, մեկնելէ առաջ, ինքնութեան թուղթը «վիզա»յի համար ներկայացնել իր թաղի կամ համայնքի ոստիկանատեղին։

Այս «վիզա»ն ձրի է եւ անմիջապէս կը տրուի։

Ով որ այս ձեւակերպութեան մէջ կը թերանայ, հետապնդումի պիտի ենթարկուի իր նոր բնակավայրը հասած եւ կամ արտասահմանէն վերադարձած ատեն (եթէ ինքնութեան թուղթի օրինական պայմանաժամը լրանալէ առաջ վերադառնայ)։

Ասկէ զատ, ո եւ է օտարական, որ համայնք մը կը հասնի, պարտաւոր է 40 ժամուան մէջ ոստիկանութեան տեղեկացնել իր ժամանումը։ Անսաստողները նոյնպէս պիտի հետապնդուին։

Ամէն մարդ պարտաւոր է վարչական իշխանութեանց ներկայացնել ինքնութեան թուղթը, երբ պահանջուի։ Մերժումի պարագային, հետապնդումի եւ տուգանքի պիտի ենթարկուին։

Ինքնութեան թուղթ ստացուած կամ նորոգուած ատեն, օտարականներու կիները ենթակայ պիտի ըլլան իրենց ամուսիններու դրութեան։ Այսինքն եթէ ամուսինը «վարձու աշխատաւոր» է, անոր կինն ալ կ'օգտուի զեղչեալ սակէն (20 ֆրանք)։ Նոյն սակին ենթակայ կ'ըլլան, նաեւ աշխատաւորին հայրն ու մայրը եւ զաւակները, որոնք անոր հետ միասին կը բնակին։

Տուրքէ զերծ պիտի ըլլան միայն այն կամաւորները, որոնք պատերազմի ընթացքին ծառայած են ֆրանս. բանակին մէջ։

120,000 տոլար նուէր Թիւրք Օճաղին

Էսօշիէյթըտ փրէսի թղթակիցը Պոլսէն կը հաղորդէ ամերիկեան թերթերուն.—

Նաւ ինքնաշարժի ընկերութիւնը Թուրքիա ղրկած է Տօքթ. Ճօն Աշամը, 120.000 տոլար առաջարկելու համար թուրք ժողովուրդին եւ գործակցելու անոր։ Այս նուէրը յատկացուեցաւ Թիւրք Օճաղին, որ անով ակումբ մը պիտի շինէ Էնկիւրիի մէջ։ Տօքթ. Աշամ անգլիերէնի դասեր կուտայ այրերու եւ կիներու։ Կը դասաւանդուի նաեւ եկող ամերիկացի զբօսաշրջիկներուն, աւելի լաւ գաղափար մը տալու համար Թուրքիոյ մասին։

Ցուլճաստանի հայ գաղթականները

Լիփագմայէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյն ոստիկանութիւնը սկսած է խիստ հետապնդում կատարել հայ գաղթականներուն դէմ։ Քանի մը ոստիկաններ կը ներկայանան հայ խանութները եւ ներկայ գտնուող բոլոր Հայերու անունները կ'արձանագրեն։ Նանսէնեան թուղթերը կը պատռուին ոստիկաններու կողմէ, եւ փոխարէն կուտան մէկմէկ ազդարարագիր, որով 24 ժամ պայմանաժամ կը տրուի, ստանալու համար ինքնութեան նոր թուղթեր։

Գաղթականներու բնակած լանկաներուն պարպուելուն առիթով, քսան հայ ընտանիքներ դատապարտուած են դուրս մնալու, քանի որ յոյն գաղթականները կը փոխադրուին Զետեղման Յանձնախումբի պատրաստած տուները։

Վատիկան աքսայականներուն դէմ

Փարիզի արքեպիսկոպոս կարդինալ Տիւպուա իր թեմի բոլոր հոգեւորականներուն հաղորդեց Վատիկանէն ղրկուած խիստ հրահանգ մը՝ Ֆրանսացի արքայականներուն՝ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի կուսակիցներուն դէմ, աւելցնելով որ այդ որոշումները տուողացի չգործադրող կրօնականներուն դէմ կանոնական խիստ պատիժներ պիտի տնօրինուին։

Այդ հրահանգին մէջ կ'ըսուի թէ պսակ կատարող կրօնաւորները պէտք է հարցաքննեն նոր հարսն ու փեսան եւ անուշութիւնով հասկցնեն անոնց թէ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի վարիչները, հետեւորդները, ոչ-արտօնեալ ընթերցողները եւն. «հանրային մեղաւորներ» դարձած են իրենց անհնազանդութեամբ և իբր այդ պէտք է վարուին անոնց հետ։

«Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի ամէն անհնազանդ կուսակից, որպէսզի կարենայ օգտուիլ եկեղեցւոյ արարողութիւններէն, պէտք է գրաւոր կերպով եւ դատաւոր - եպիսկոպոսին առջեւ յետս կոչում ընէ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի սխալներուն համար եւ ամբողջական հպատակութիւն յայտնէ Վատիկանի որոշումներուն։ Այս յետս կոչումը պէտք է հաղորդուի այն թեմին, ուր պիտի կատարուի պսակը։ Եթէ յետս կոչում չկատարուի եւ հպատա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ՀՈՏԸ

Ծաղիկներուն նման հոտ ունին նաեւ... յօդուածները, նոյնիսկ պարզ խօսքերը։ Եւ ամէնէն զգայուն քիթը ունին մեր բոլշեւիկներն ու ռամկավարները։

Երբ անծանօթ անուն մը յօդուած մը կը ստորագրէ, երբ նոր բերան մը խօսք մը կ'արտասանէ, անոնք անմիջապէս կ'երկնցնեն իրենց քիթը, որոշելու համար հոտը։

Դիւրին է որոշել վարդին կամ մուշկին հոտը, եւ բոլոր այն հոտերը, որոնք ծանօթ են ամէնուն։ Բայց անոնց քիթը գտած է նոր հոտ մըն ալ, որ մինչեւ հիմա անծանօթ կը մնար. —դաշնակցութեա՛ն հոտը։

Անոնք անսխալ կ'որոշեն թէ դաշնակցութիւն կը հոտի սա յօդուածը, հոգ չէ թէ գրուած ըլլայ հոտ չունեցող նիւթի մը մասին։

Անոնք անսխալ կրնան որոշել թէ դաշնակցութիւն կը հոտի՛ հասարակ «բարեւ» մը շրթներուն վրայ, քալուածք մայթին վրայ, հանգանակուած դրամ մը, գրողներու միութիւնը, որբերու բողոքը, կիրակի օրուան թատրոնը.

Եւ հաւա՛ր կուտան.

—Դաշնակցութեան հոտ կուգա՛յ։

Եւ պառաւ մամիկի պէս կը խփեն իրենց թոռմած քիթը։

Վերջերս, Ամերիկայի ռամկավար թերթը, «Պայքար», — ի՜նչ համարձակութիւն, որ ընտրեր են դաշնակցական այդ բառը, — բիթը տնկեր եւ հոտ առեր է թէ որբերու բողոքին մէջ, դաշնակցական հոտ է խառնուեր։ Լիոնի ռամկավարներուն քիթն ալ հոտ է առեր, — Լիոնի որբերը դաշնակցակա՛ն կը հոտին. Նոյն հոտը առեր է Եգիպտոսի «Արեւ»ը, Դպրոցասէրի դէմ ուղղուած տրտունջին առթիւ։

Ո՛վ քիթ։

Վախնամ, մտածումներէ հայածուողներու հոգեկան հիւանդութեան նման, հոտէ հալածուողներու հիւանդութիւն մըն է այս ալ։

ԸՆԿԵՐ ՀԱՓԻԿ

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ցիթրոյթ Նիուզ թերթը (21 Փետր.) կը հրատարակէ նկարը 15 տարեկան հայ պատանիի մը, Արամ Արզարեանի, որ Տիթրոյթի մէջ համբաւ շահած է իբրեւ սաւառնակներու մօտէլ շինող։

Հայ պատանին վարպետ է ոչ միայն սաւառնակի մօտէլ շինելու գործին մէջ, այլ և ախոյեան է Միչիկըն նահանգի պստուտակ շինողներու Ամերիկայի Օդանաւային Մօտէլի ընկերութեան մէջ։

Արզարեան մինչեւ հիմա շինած է 25 սաւառնակի մօտէլ, եւ աւելի քան 40 պտուտակ։ Երկու տարի է որ նուիրուած է այդ գործին, եւ նպատակ ունի օդանաւային ուսման հետեւելու։

Ցիթրոյթ Նիուզ կը շեշտէ թէ, Ամերիկա գալէն առաջ, Արամ սաւառնակ տեսած չէր։

ԱՆԹԵԼՈՎ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Զորեքշաբթի օր անթել հեռաձայնով առաջին խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Փարիզի եւ Նիւ Եորքի միջեւ։ Առեւտրական նախարար Պոքանովսքի, ամերիկացի զօրավար Փէրշինկ և ուրիշ պաշտօնական անձնաւորութիւններ խօսեցան Ամերիկայի պաշտօնական դէմքերուն հետ։ Նոյնպէս խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ Քոթիտիէնի եւ Նիւ Եորք Ուըրլտի միջեւ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ "ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ,,Ի ՄԷՋ

Այս տարի պոլշեւիկ «քննադատները», մասնաւոր հետաքրքրութեամբ, քայլ առ քայլ կը հետեւին Դաշնակցութեան գործունէութեան եւ ուղղակի «պապանիչ սերկեւիլներ» կ'ընեն։

Այս տարուան առաջին երկու ամսուան ընթացքին, խորհրդային Հայաստանի մէջ լոյս տեսան Դաշնակցութեան նուիրուած 16 յօդուածներ ու խմբագրականներ։ Կը գրեն բոլորը՝ կոմիսար Կարինեանէն ու խմբագիր Զուբարէն մինչեւ անոնց սուտ-գրող թութակները, Մկրտչեաններն ու Ղազարեանները։

Չեմ գիտեր թէ, այդ յօդուածներու հեղինակները, իրենք կը հաւատա՞ն իրենց ըսածներուն և գրածներուն։ Միայն կասկած չունիմ որ, ամէն անաչառ ընթերցող ու բարեխիղճ հակառակորդ, կարդալով այդ զրպարտութիւններն ու խեղաթիւրումները, պիտի բացագանչէ.

— Ի՜նչ անկատակ անկման եւ բարոյական սնանկութեան են հասած մեր կարմիր գիտուններ։

Բոլորովին աւելորդ եւ մեր արժանապատուութենէն վար համարելով հերքել Դաշնակցութեան հասցէին ուղղուած սուտ սուտերն ու հայհոյանքները կամ պատասխանել անոնց, կը թողունք որ Հայաստանի ժողովուրդը ինքը ճշդէ իր վերաբերումն ու դիրքը։ Նոյնը եւ սպառնալիքներու մասին։ Վերջ ի վերջոյ յեղափոխական Դաշնակցականները չեն, որ նկատի պիտի առնեն այդ սպառնալիքները։ Եթէ Հայաստանի ժողովուրդը աւելորդ կը համարի իր պայքարը եւ կը վախնայ խստութիւններէ, ազատ է իր բանկիք ընթացքին մէջ։

Թող բոլորին համար պարզ ըլլայ մէկ բան, — Ոչ թէ Հայաստանի ժողովուրդը կը հանդիսանայ արտասահմանեան Դաշնակցութեան կամակատարը, այլ Դաշնակցութիւնն է, որ ընդառաջ կ'երթայ բուն երկրի ժողովուրդի պահանջներուն ու ձգտումներուն։

Իսկ Դաշնակցութեան բաղձանքը ժողովուրդի հետ մէկ-նոյն հետեւեալն է, — Ամէն միջոցով գործադրել ներկայ Հայաստանը անտեսապէս ուժեղացնելու եւ քաղաքականապէս ամբողջնելու համար։ Դաշնակցութիւնը կը գտնէ, որ Հայաստանի վլխէն վտանգը դեռ չէ անցած եւ ատոր համար ալ բուռն պայքար կը մղէ բոլոր այն խոչընդոտներուն դէմ, որ արգելք կը հանդիսանան Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի ազատագրման։ Դաշնակցութեան տեսակէտն այն է, որ հայ ժողովուրդի վիճակը պատմականօրէն հասած է կէտի մը, ուր այլ եւս միակ փրկութիւնը անկախութեան մէջ է, եւ զայն ձեռք բերելու համար է, որ իր պայքարին մէջ կանգ չպիտի առնէ։ Այս ճշմարտութիւնը թող լաւ ըմբռնեն մեր բոլոր հակառակորդները, թէ աջէն եւ թէ ձախէն, ու դադրին սրինակներ հիւսելէ։

* * *

Սակայն, որո՞նք են այդ հէքեաթները.— «Բուրժուազիան իր զարգացման էտապում միշտ հանդէս է գալիս որպէս «ժողովրդի» «ազատութեան» ջատագով և յանուն նրանց պայքարում»։

«Արտասահմանեան հայ բուրժուազիան չէր կարող իր ազդեցութիւնը չթողնել Դաշնակցութեան գործելակերպի, նրա տեսական բազաժի վրայ»։

«Դաշնակցութիւնը լինելով բուրժուական կուսակցութիւն, միշտ պաշտպանել է նրա շահերը եւ բուրժուազիայի դրօշակի տակ իր ազգային քաղաքականութեամբ չհզել դասակարգային կռիւը»։

«Դաշնակցութիւնը միջազգային բուրժուազիայի ամենայարձակողական թեւի արտայայտիչներից մէկն է» «Խորհրդ. Հայաստան» թիւ 5, 7, 8)։

Դաշնակցութիւնը, յայտարարելով, թէ Հայաստանը Անդրկովկասեան դաշնակցութեան մէջ ամէնէն իրաւազուրկ և տուժող երկիրն է, դրանով յայտնաբերում է նեղ շովինիզմը և հրահրում է ազգամիջեան պրովոկացիա։

«Դաշնակցութիւնը կովկասեան ճակատում աւազակային յարձակում գործեց Թուրք աշխատաւորութեան վրայ» Խորհ. Հայաստան» թիւ 6, 8, 16)։

«Դաշնակցութիւնը միջազգային նաւթային պայքարի մէջ դարձած է անգլիական նաւթարդիւնաբերողների ձեռքին գործիք»։

«Դաշնակցութիւնը իր դրամական միջոցները կը ստանայ միջազգային եւ հայ բուրժուազիայից։

«Դաշնակցութիւնը իր տեսութիւնները գողցած է ռուս բուրժուազիայի տեսաբան Միլիւկովէն» Խորհրդ Հայաստան» թիւ 43, 44, 35)։

«Դաշնակցութիւնը, հայ բուրժուազիայի աչքում, արդարացնելու եւ հիմնաւորելու համար իր թէկուզ ձեւական մասնակցութիւնը Երկրորդ Միջազգայնականին մէջ, կը յայտարարէ, թէ Ընկերվարական Միջազգայինը բուրժուազիայի ձախ (ե.) բերայ թեւը կը կազմէ։

«Հայ կոմունիստ ընդդիմադիրները եւ մենշեւիկները կը հանդիսանան Դաշնակցութեան ագենտները Հայաստանի մէջ։

«Հայ կոմունիստ ընդդիմադիրները յանգում են դաշնակիզմի եւ դաշինք են կապած «Խորհդ. Հայաստան» թիւ 21, 37, 53)։

«Դաշնակցութիւնը կը պատրաստէ իշխանութեան դէմ ապստամբեցնելու Հայաստանի ժողովուրդն ու կարմիր բանակը»

«Դաշնակցութեան պայքարի հիմնական միջոցներն են՝ հրդեհների ու այլ միջոցներով Խորհրդ. Հայաստանի տնտեսական խոշոր վնասներ հասցնել և կազմակերպել ահաբեկչական ակտեր՝ պետական ապարատը թուլացնելու նպատակով» «Խորհրդ. Հայաստան» թիւ 52, 54)։

Բոլոր յօդուածներն ալ նոյն եզրակացութիւնը կը հանեն, Դաշնակցութիւնը մեռած կուսակցութիւն է եւ անոր գաղափարներն ալ իրեն հետ մեռած։

Բայց ի՞նչ աղմուկ է։

ԱՇՈՏ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԸ

Պարսկական թերթերը կը գրեն թէ Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխին վրայ, Քիւրտերուն մէջ գոյութիւն ունի նոր աստուած մը եւ նոր մարգարէ մը։ Նոր Աստուծոյ հայրենիքն է Մուսուլի հիւսիս-արեւելքը, Բարզան աւանը։ Այս շրջանին մէջ ապրող քիւրտ ցեղապետ Շէյխ Ահմէտ ինքզինք աստուած յայտարարելով, մարգարէ մըն ալ նշանակեր է, որպէսզի իր պատգամները հաղորդէ ժողովուրդին։ Այդ նոր մարգարէն է մոլլա Աբտիւլ Րահման։ Քիւրտ Աստուածը առաքեալներ ղրկեր է բոլոր գիւղերը, հրամայելու համար, որ հաւատացեալները այսուհետեւ աղօթեն միայն Շէյխ Ահմէտին եւ ոչ թէ Ալլահին։ Քիւրտիստանի շատ մը գիւղերուն մէջ ընդունուած է պատգամը, եւ հաւատացեալները աղօթելու համար իրենց երեսը կը դարձնեն դէպի Բարզան եւ կը յիշատակեն Շէյխ Ահմէտի անունը։

Նոյնպէս, կը պատմուի որ Նոր Աստուծոյ եղբայրը իր հետեւորդներով սպաննել է մարգարէն։ Բայց Աստուածը կը պաշտուի տակաւին։

ՁԱՐՁՐԿՈՒԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԸ
ԵՕԹԸ ՏԱՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ (1920—1927)

ԹԱՒՐԻԶ. 17 Մարտ

Միթրձաւոր Երեւելքի Նպաստամատոյցին նախաձեռնութեամբ, 1920ին Թաւրիզի մէջ հիմնուեցաւ Ամերիկեան որբանոցը, որ տեւեց մինչեւ 1927 տարուան Հոկտեմբերը

Թաւրիզի որբանոցը սկիզբները կը ներկայացնէր քաոս մը։ Կառավարիչներն ու պաշտօնեաները մեր սրտին մօտ ու անձնուէր գործունէութիւն չունէին, մանաւանդ 1922ին, երբ լիազոր կառավարչուհին ամերիկացի օրիորդ մըն էր, Շօնուփ անունով, որ կը գործէր միայն թելադրանքովը ոգէտ եւ կոպիտ կնոջ մը

Որբերու արտաքինը ողորմելի էր։ Ընդհանրապէս էին զանազան տեսակի վէրքեր, աչացաւ, տաամնացաւ, ծաղկատենդ։ Ցարի մը յետոյ, բոլորովին փոխուեցաւ կեանքը։ 1923ին եկաւ հայասէր Ռասսոն։ Նոր օրով սնունդը ուժեղցաւ, նորոգուեցաւ որբերու արտաքինը, եւ կիրակի օրերը որբերը արտօնութիւն ստացան երթալու բարեկամներու եւ հարազատներու մօտ։ Գործարանը ծաւալեցաւ, բացուեցաւ գորգի բաժին, հիւսնոց, ձեռագործարան, կօշկակարանոց։ Գործարանին ընդհանուր կառավարիչն էր Պ. Արտաշէս Մուրատեան, իսկ արհեստաւորները իրենց մասնաւոր վարպետն ու ղեկավարը ունէին։ Այսպէս, գորգի արհեստանոցը կը վարէր ամէնքէն սիրուած հանգուցեալ Օր. Տաղիկ Զաքարեան, ձեռագործն ու դերձակնոցը՝ Տ. Ազնիւ, կօշկակարանոցը՝ Սարգիս Խուրշուդեան, հիւսնոցը՝ փոփոխակի զանազան վարպետներ, ոմանք Հայ, ոմանք Ասորի։

Նախ քան Ռասսի հասնիլը, որբերը կը գտնուէին Թաւրիզի գաղթականներու դպրոցին մէջ, ուր կը յաճախէին նաեւ Ասորիները, առանձին դասաւանդութիւններով եւ մանկավարժական կազմով։ Գաղթականներու դպրոցին տեսուչն էր Պ. Միրզա Մ. Սայաթեան, իսկ ուսուցիչներ՝ Օր. Օր. Աստղիկ Կորապետեան, Սրբուհի Պօղոսեան, Տիկ. Արշալոյս Սարգսեան եւ Պ. Յովհաննէս Տ. Յովհաննէսեան։

1923—24ին Ռասսի նախաձեռնութեամբ բացուեցաւ յատուկ դպրոց մը որբերու համար «N. E. R. Թաւրիզի Որբանոց-Դպրոցի Հայկ. Նախակրթարան» անունով, ուր հայ որբերը կը դաստիարակուէին ազգային ոգիով եւ զգացումներով։ Աւագ ուսուցիչն էր Պ. Հայկուհի Կոստեան, իսկ ուսուցիչներ՝ Տիկ Յովհաննէս Հաճեան, Օր Սոնիա Թուլեանեան, Տիկ. Ցողիկ Օհիկեան, Պ. Արիստակէս Երւանդեան, Պ. Մխիթար Դարմանեան։

Ռասսի օրով որբերը դժգոհ էին միայն կառավարիչէն Պ. Վաչէ Տ. Ցակոբեանէ անբարեխիղճ եւ խամոլ մէկը, որ չարակամ էր եւ կը ծեծէր չարաչար, խոր վիշտ պատճառելով բոլոր որբերուն։

Ընդամէն տարի մը եւ այդ Ռասսին յաջորդեց Միս Շէք։ 1924ին, երբ Համատանի 400 որբերն ալ տեղափոխուեցան Թաւրիզ, մեր որբերուն թիւը հասաւ 800ի։ Այն ատեն որբանոցները ունեցան հինգ բաժին, ա) մեծ տղոց, բ) մեծ աղջիկներու, գ) փոքրիկ տղոց, դ) փոքրիկ աղջիկներու համար եւ ե) անկելանոց։ Այս վերջին բաժինը կատարեալ լաբիւրինթոս էր, ուր կը միային խեղանդամներն ու հիւանդները, աչացաւ (գլխաւորապէս տրախոմա) վարակուածները, գոնջերը, ինգոգարները, բորոտները։ Որբերու այս ծանր ու սեւ օրերուն էր, որ եկաւ բժշկուհի Օր. Եղաւիկ Նազարեան։ Բժիշկ՝ անուանապէս, իսկ գործնականին մէջ գերասանուհի իր չքեղ դիմակով։ Ունէր համայնաբոյժ զէնքը, «կապոյտ քարը» (դժոխաքա՞ր արդեօք, խմբ.) իր բժշկական փորձերը կատարելու համար որբերուն վրայ։ Ամէն օր իրիկուան ժամը 5—6ին ներս կուգար Օր. Նազարեան եւ կը սկսէր իր «կապոյտ քարը» քսել որբերուն աչքերուն, առանց առողջի եւ տկարի խտրութեան։

Որբերը չէին ուզեր այդ դարմանը եւ երբ «բժշկուհին» որբանոց կը մտնէր, կը սկսէր վայնասունը եւ սրտաշարժ տեսարան մը։

Միս Շէքի օրով որբանոցի առաջին բաժնին կառավարիչն էր Ոսկի Լ. Նալպանտեան Ասորի։ Այս շրջանին որբանոցին մէջ կը տիրէին զանազան օրէնքներ ու կարգեր, օրինակ՝ ոստիկանական կազմ, հսկելու համար օրէնքներուն եւ կարգերուն վրայ, դատավարական կազմ, որ քննելով ոստիկաններուն տուած զեկոյցները, որբերուն կուտային արժանի պատիժներ, դատարաններուն նիստը սովորաբար տեղի կ'ունենար Ուրբաթ օրերը, երեկոյեան ժամը 8էն 9ը։

Ոստիկանները կը նշանակուէին լիազօրին կամ կառավարիչին կողմէ, ոմանք ալ ոստիկանները կաշառելով, ձեռք կը ձգէին պաշտօն մը, զերծ մնալու համար Ուրբաթներու արհաւիրքէն

Ոստիկանները ունէին իրենց նշանները թեւի վրայ, երեք անգլիերէն ճերմակ տառեր, կարմիր սեւի վրայ, O. P. M. «Օրֆընէյճ Փոլիս Մէն»։ Անոնք ունէին մասնաւոր սուլիչներ։

1924ի վերջերը ոստիկաններու ղեկավար նշանակուեցաւ Պ. Կարապետ Տ. Յովհաննէսեան, ցուցամոլ մէկը, որ աջ ու ձախ սարսափ կը տարածէր։ Ուրբաթ երեկոյ մը, ատեանը ըստ իր սովորութեան, բացուեր էր, երբ մը, որ այնքան ալ յանցաւոր չէր, միայն խօսք մըն էր բաեր ոստիկաններէն մէկուն, դատապարտուեցաւ 25 մտրակի։ Տղան 20ին դիմացաւ, բայց 21ին սկսաւ պոռալ։ Կարապետ, որ նախագահն էր այդ նիստին, ջղայնացած, խեղճ տղան առաւ իր գաւազանին տակ եւ ծեծեց մինչեւ որ անզգայ ինկաւ գետին։ Այս որբը այժմ կ'ապրի Թաւրիզի մէջ եւ կը կոչուի Պօղոս Յովսէփեան, Խոյեցի։ Ահա ուրիշ դէպք մը, որ տեղի ունեցաւ Վ. Տ. Յովսէփեանի օրով.— Մարաղացի որբ մը, յանցանք էր թոյլ չտալ որ աչքերուն կապոյտ քար քսեն։ Տ. Յակոբեանը, խեղճ որբը երկու օր բանտարկելէ յետոյ, կը ծեծէ կոտրած կացինի կոթով, եւ լաթերը հանելով կը նետէ որբանոցէն դուրս։

1925ին որբանոցը, Բօրնի ղեկավարութեան տակ տեղափոխուեցաւ Թրքական թաղը, այդտեղ որբերը միանգամայն հայ շրջանէն եւ աշխարհէն կտրուեցան, միայն Կիրակի օրերը ժամը 10էն 12, կրնային եկեղեցի երթալ, ժամ տեսնել։

Այդ շրջանին կառավարիչն էր Պ. Վահան Աֆրիկեան, այնպէս որ աւելի տանելի էր որբերուն կեանքը։ Որովհետեւ կառավարիչը այնքան խիստ չէր։ Աֆրիկեանի օրով, չափահաս ու գիտակցող որբերը, շնորհիւ Աֆրիկեանի թոյլտուութեան, դասախօսական, գեղարուեստական երեկոյթներ կը սարքէին։ Անոնք հրատարակեցին նաեւ ցոյց անունով ձեռագիր ամսաթերթ մը։ Նոյնիսկ կուսակցական թատրոններ, ուգահանդէսներ, ուր կուգար Թաւրիզի հայ ժողովուրդը։ Այսպէս, Րաֆֆի մահուան 35ամեակին առթիւ, հայ որբերը կազմակերպեցին հանդէս մը։ Որբերը ունէին քառաձայն երգեցիկ խումբ մը, ղեկավարութեամբ որբուհի Այծեմնիկ Վասիլեանի (խմբի ուսուցիչն էր Պ. Յովհաննէս Հաճեան)։

1924 - 1925ին որբանոցը [illegible]

Այդ տարի դաստիարակչական կազմին մէջ էին, Աւագ ուսուցիչ Պ. Հ. Կոստեան, ուսուցիչներ՝ Տիկ. Յովհաննէս Հաճեան, Պ. Պ. Արիստակէս Երւանդեան, Մխիթար Դարմանեան, Ռաֆի Եօնաթան (Ասորի, միայն անգլիերէնի համար), Միրզա Մահմուտ (պարսկերէնի ուսուցիչ), տիկիններ՝ Սոնիա Նարինեան, Ցողիկ Օհիկեան։

1925ի ամրան, Աֆրիկեան հրաժարեցաւ կառավարչութենէն, ինչո՞ւ, չեմ գիտեր։

1925 Ապրիլին որբանոցի լիազօրն էր Միս Ուիլսըն, որ մինչեւ այսօր դեռ կը վարէ իր պաշտօնը, իսկ Բօրն եղաւ փոխ լիազօր։

Միս Ուիլսըն փակեց դպրոցը։ Միս Ուիլսընի օրով կար նաեւ մի Գերմանացի, Այսն անունով։ Անոր միակ գործն էր լրտեսել մասնաւորապէս հայ որբերու հոգեբանութիւնը, գործն ու շարժումները։ Այդ շրջանին պաշտօնեաներուն թիւը կը հասնէր 60 - 70ի։

1926էն արդէն սկսաւ որբերու ցրուումը զանազան կողմեր։ Ով որ բարեկամ ունէր, գնաց մօտը։ Իսկ ով որ չունէր, մնաց մինչեւ 1926ի վերջերը։

Այս առթիւ դէպք մը.— Միս Ուիլսըն 14 տարեկան որբ մը ղրկեց Ղարադաղի բարեկամին մօտ։ Իսկ տղան նեղուած, կ'ուզէ երթալ Բագու։ Ընկերանալով քանի մը հոգիի կ'անցնի Արաքս գետը, սակայն անցագիր չունենալով, բոլշեւիկները կը բռնեն եւ կ'որոշեն ետ դարձնել։ Սահմանապահ զինուորները կը սպաննեն զայն եւ կը ձգեն ջուրը։ Հայ գիւղացի քանի մը ճամբորդներ կը գտնեն դիակը Արաքսի ափին, ու կը բերեն բերդին գիւղը եւ կը թաղեն դժբախտ փոքրիկ Դաւիթեան Աւագը։

1927 Սեպտեմբերէն մինչեւ Հոկտեմբեր, Միս Ուիլսըն այլեւս որբ չթողուց որբանոցը, (վերջերս ամուսնացաւ Միս Ուիլսըն եւ դարձաւ Միսըս Րալթ)։

Փոքր եւ անտէր որբերը ոմանք անկարող էին աշխատելու, 6 ամսուան պայմանաժամով կը մնային տուներու մէջ, ամիսը 4 թուման վարձատրութեամբ։ Այսօր լրացաւ 6 ամիսը եւ ահա անօթի կը թափառին Թաւրիզի փողոցներուն մէջ՝ ենթակայ ամէն տեսակ վտանգի ու լլկանքի, մանաւանդ երբ միջավայրն ալ իր կարգին կորուստի կը մատնէ զանոնք։

1927 Յունուարին կազմուեցաւ Թաւրիզի հայ Չափահաս Որբերու Միութիւնը, «Որբ» միութիւն անուան տակ։ Հաստատուած է ազգային մարմիններուն կողմէ եւ կը գտնուի Ներսէս Արքեպիսկոպոսի հովանաւորութեան տակ։ «Որբ» Միութիւնը այժմ ունի իր գրադարանը, ուրկէ կ'օգտուին հայ որբերը Ամէն Կիրակի՝ դասախօսութիւններ։ Միութիւնը ունի 60—70 անդամ։

Վերջերս, Տիկին Ուիլսըն անտէր ու անտիրական որբերը, 10—12 հոգի, հաւաքելով բակին մէջ, այնպէս ցոյց կուտայ թէ ձրի բնակարան տուած է անոնց, սակայն այսօր վարձք կ'ուզէ խեղճերէն, որոնք հազիւ թէ իրենց առօրեայ հացը կրնան հանել։ Տիկինը թոյլ տուած էր որբերուն յաճախել դասերուն ձրի, անգլիերէն ու պարսկերէն, սակայն հայ որբերը չէին ուզեր հետեւիլ մինչեւ որ անգլիացի ու պարսիկ ուսուցչին մօտ չգտնուի նաեւ հայ ուսուցիչ մը եւ կը պահանջեն հայերէն։

Թաւրիզի Որբ Միութիւնը այժմ կ'աշխատի այդ ուղղութեամբ, կազմակերպած է թատրոն, որուն արդիւնքը Զատկին պիտի բաժնուի որբերուն։

ՔՐԻՍՏ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷ…
Մ. Ռ. ՍԱՆԵՐՈՒ ՃԻԳԵՐ…

Մխիթարեան վարժարան… սիրուն եւ մտերմական … քոյթ մը տեղի ունեցաւ … Մուրատ-Ռափայէլեան … սաներու միջեւ, Ներկայ … Վարժարանին եղբայր խաչատուր… որ Հռոմ եւ Վենետիկ … յետոյ, շաբաթէ մը ի վեր … դաքս կը գտնուէր։

Քալիֆօրնիոյ … Նետիկի վարժարանի նախկին … ներէն է եւ ջերմ ջատագով … Մ Ռ Միութեան մը, որուն … տակը պիտի ըլլար համախմբ… աշխարհիս չորս անկիւններ… ուած բոլոր Մ Ռափայէլեան… եւ կենդանի գործի մղել …

Միութեան վարչութեան … ատենապետ Տ. Օգթ. … եան պարզեց Միութեան … տակները։ Մամուլի մէջ … տարածուած կրկնակի կոչերու, յօդուածներու, ինչպէս եւ … ցէներ ծանօթ սաներու … Նարար գրկուած շրջաբերական… ներու շնորհիւ հանրութիւնը … սամբ ծանօթ է Միութեան … քին Ատենապետին բացատր… թիւններէն կը տեղեկանանք … Միութեան գաղափարը … մօտ առհասարակ գտած է … ընդունելութիւն։ Արդէն … տասի մէջ կազմուած է մասն… ճիւղ մը՝ քանի մը շաբաթներ… ընթացքին իր շուրջը համախ… 20ի մօտ անդամներ։ Միշտ … Ֆրանսայի նախկին սաներու … որոշ մասին կողմէ մի քանի … տողութիւններ եղան ծրագրի … նազան կէտերու մասին, սակայ… Միութեան հիմնական գաղափա… ամէնուրեք կը միայ անխախտ … վարչութիւնը լուրջ ուշադրութ… առած է բոլոր բաղձանքները … րոնք պիտի ներկայացուին … ռաջիկայ ընդհ. ժողովին … ժամեայ վարչութեան մը … քին մէջ առժամեայ է ծրագիր… որ միայն յառաջիկայ ընդհ… ղովին մէջ, երբ բոլոր սաները … րենց ձայնը հասցնեն, պիտի … նայ վերջնական ձեւ ու … գործուի։

Մեր հիւրը՝ գոհ տրուած … դատութիւններէն, մասնաւ… բար շեշտեց արժէքը Բ. … ուածին, որ կ'ըսէ. «Նախ… խնդիր ըլլայ Մուրատ-Ռափ… եան վարժարանի կրթական … կարգակի շարունակական … բացման, մանաւանդ ազգ… մշակոյթի տեսակէտով»։

Ազգային ներկայ կաց… թեան մէջ, ըսաւ Գարեգին եպ… որ Պոլսէն կուգայ, երբ մեր … րոյներէ ոմանք տարուած են … միայ եւ ուրիշներ բռնադատ… են գոցելու եւ մէկդի գնելու … գային պատմութեան, մատե… գրութեան, հայ լեզուի … գրքերը, երբ բազմաթիւ … մամարդ գաղութներ կը … առանց ազգային վարժարաններ… տարիներու քմահաճ ձեռքեր… յանձնելով մեր մատաղ սերունդ… երբ ապազգայնացման ու … ման վտանգները կը սպառնա… մեր հոգին սպաննել, աւելի … երբեք անհրաժեշտ է գործ… տոհմային դաստիարակութիւ… գոնէ այն դպրոցներուն մէջ, … կը գտնուին բաղդատաբար … հորիզոնի տակ։ Այդ մասին … կած չունիմ, ըսաւ, Մխիթարեան … հայրերուն ջանքերու մասին … վկա՛յ Մ.-Ռ. եւ ուրիշ Մխի… վարժարաններու բազմաթիւ … կին սաները, որ անցեալին … րենց մտքի լոյսը եւ գործ… թեան պտուղները բերին հա… րականութեան։ Սակայն … ո՛րքան խոշոր է, պահանջ…

...այնքան հրամայական որ ինչքան ալ ուժգնօրէն գործենք ու աշխատինք, նորէն քիչ է, նորէն ընելիք կայ։

Փարիզի եպիսկ իբրեւ Նախագահ ... մը, արդէն անդամ արձանագրուեցաւ Միութեան։ Եկր. որ ... ներկայ եղաւ Մուրատ-Րաֆայէլեան վարժարանին աշակերտներու յիշատակին նուիրուած հանդէսին որուն համար վարչութիւնը Վենետիկէն հրաւիրած էր Հ. Ս. Վրդ. Տէր Մովսէսեանը։

Կը յուսամ որ այս առթիւ փոքրիկ գիրքոյկ մը պիտի հրատարակէ վարչութիւնը, ամփոփելով Սահակ Վրդ.ի բանախօսութիւնը՝ ... ամենահետաքրքրական ընկերական ... իսկ վերլուծեն իրենց բարերարներու մեծ գործը եւ ներշնչուին։

ՍԱՆ ՄԸ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

15 Դեկտ. 1927ին կատարուեցաւ ամբողջ Հայաստանի դպրոցական վիճակագրութիւնը։ Հայաստանի այս տարուան ձիւն ձմեռը վիճակագրութիւնը յաջողած ... նիւթերու մեծ մասը հաւաքուած է կեդրոն եւ արդէն դասաւորուած։ Ըստ նախնական տուեալներու, Հայաստանի մէջ կան 739 նախակրթարան։ Այս դպրոցներու մէջ կ'ուսանին 72,063 աշակերտ, 13.480ը՝ եօթը քաղաքի մէջ, 3.193ը՝ տասնըչորս գիւղաքաղաքներու մէջ, մնացեալը գիւղերու մէջ։

Ըսել է դատ, միջնակարգ կրթութեան համար Հայաստան ունի 20 եօթնամեայ, 2 իննամեայ եւ 7 երկրորդ աստիճանի վարժարաններ։ Այս վարժարաններուն մէջ կ'ուսանին 9.633 աշակերտ, 6.42 ը՝ եօթը քաղաքներու մէջ, 1.452ը գիւղաքաղաքներու մէջ, մնացածը գիւղերու մէջ։

Թէ նախակրթարաններուն եւ թէ միջնակարգ վարժարաններուն մէջ կը դասաւանդեն 2543 ուսուցիչներ։

Կը ներկայացնենք ժանրամասն ցուցակը դպրոցներու, աշակերտութեան եւ ուսուցիչներուն։

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

Շրջան	Դպրոց	Ուսցչ.	Աշկր.
Երեւան	113	342	11.402
Էջմիածին	34	210	7,139
Ալեքսանդրապոլ	160	437	14.992
Լոռի-Փամբակ	112	297	10.952
Իջեւան	64	186	7,175
Նոր Բայազիտ	58	148	6.865
Դարալագեազ	37	58	2.056
Զանգեզուր	88	155	6,601
Մեղրի	18	25	694

ԵՕԹՆԱՄԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ			
Երեւան	9	168	4.261
Էջմիածին	2	19	543
Ալեքսանդրպոլ.	6	69	1,082
Լոռի-Փամբակ	5	61	1.416
Զանգեզուր	8	27	574
Մեղրի	1	10	283
ԻՆՆԱՄԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ			
Երեւան	1	71	337
Ալեքսանդրպոլ.	1	20	278
ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ՎՐԺ.			
Երեւան	3	71	1.372
Էջմիածին	1	19	339
Լոռի-Փամբակ	1	13	200
Դիլիջան	1	8	200
Նոր Բայազիտ	1	14	283

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

Սեբաստիայէն կը գրեն Պոլսոյ «Ազդարար»ին (24 Մարտ).—

Փետրուար 15էն ի վեր շարունակուող ձմեռը նոյն խստութեամբ տեւեց մինչեւ Մարտ 12։

Ձիւնամրրիկի խստութեան պատճառաւ, հաղորդակցութեան ամէն միջոց կանգ առաւ։ Թըղթատարական — Հեռագրական Վարչութիւնը, արկածներու առաջքն առնելու համար, հարկադրուեցաւ զեկուցանել թէ ամբողջ 8 օր ոչ մէկ սպասարկութիւն պիտի կատարուի, մինչեւ որ փոթորիկը հանդարտի։

Վերջին պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, Մալաթիա—Գանկալ, Գանկալ—Տիվրիկ եւ Սեբաստիա—Ամասիա գիծերուն վրայ շատ մը ճամբորդներ խեղդուած են։ Դեռ կան կորսուած կարաւաններ, որոնց ինչ ըլլալը յայտնի չէ։ Տեղ տեղ 2 մէթրէ աւելի ձիւն տեղացած է։ Շատ մը գիւղերու մէջ տանիքներ կքած են։ Քաղաքին մէջ ալ կին մը եւ աղջիկ մը սառեցան։ Իսկ աւելի հեռաւոր շրջաններէ դեռ ճշգրիտ լուրեր չկան։

Դարմանի պակասէն, գիւղերու մէջ, անասուններու կոտորածը մեծ համեմատութեան հասած է. մանաւանդ ոչխարներու ջարդը շուարման մատնած է ժողովուրդը։ Կան գիւղեր որ ալիւրով խոտ փոխանակել կ'ուզեն, բայց չեն գտներ։ Բաշ մը խոտ աւելի կ'արժէ քան նոյնքան ալիւր։

Թշուառութիւնը աւելի լայնօրէն զգալի է Զարա, Գօչհիսար, Ուլաշ, Գանկալ եւ Մանճըլըքի հայաբնակ շրջաններուն մէջ, ուր շատեր անխորհրդաբար ծախեցին ինչ որ ունէին եւ պատրաստուեցան ձմեռը ճամբայ ելլել, սակայն չյաջողեցան։ Ուրիշ յուսահատութեան մատնուած, դժբախտութիւններն կ'ողբան։

Սննդեղէնի պակաս. վառելանիւթի չգոյութիւնը նեղութեան մատնած է նպաստի կարօտ շատ մը հայրենակիցներ, որոնց ապրուստը կը հոգացուէր տեղական միջոցներով։ Սակայն կարիքը այնքա՛ն մեծ է որ, բոլորին բաւարարութիւն տալ կարելի չէ, երբ քաշ մը ածուխը կ'արժէ 17 դրուշ, այն ալ եթէ գտնուի։

Բարեբախտաբար զարունը չուշացաւ։ Ձիւնհալը սկսաւ Մարտ 12ի գիշերէն։

Սակայն գարունը իր հետ կը բերէ ուրիշ նոր հոգեր, որ աւելի վտանգաւոր է քան ձմրան սառնամանիքը։

Այժմէն գաղթելու համաձայնած շարժում մը կը նշմարուի ամէն կողմ, կը պատրաստուին քաղաքէն թէ գիւղերէն, առանց գիտնալու թէ ի՛նչ կ'ընեն, եւ ո՛ւր պիտի երթան։

Ռուսիա երթալու համար ճամբայ ելած հայրենակիցներ դեռ մինչեւ այժմ Տրապիզոն կը մնան եւ արտօնուած չեն նաւ նստելու։

Երեւանի Գաղթականական Ժողովի նախագահութեան մօտ կատարուած դիմումներուն շնորհիւ Տրապիզոն սպասողները քանի մը օրէն ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Պաթում։

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ զուարճալի պատմութիւն մը կայ։ Հապա՛, կարմիր թերթն ալ կը գրօսնու։ Զգրօսնու, ի՞նչ ընէ։ Թղթակից մը, իր անունն կցելէ յետոյ «քանւոր» բառը՝ իբրեւ տիտղոս եւ պարծանք, — ճիշտ անոնց պէս, որոնք իրենց անունին կը կցեն «տօքթէօր» տիտղոսը,— ազատօրէն կը գրօսնու փաստաբանի մը ճակատագիրին հետ։

Փաստաբան Յովհաննէսեան, որ 30-տարուան փորձառութիւն ունի, կը փափաքի բանւոր դառնալ։ Կը դիմէ գործարան մը կ'ընդունուի։ Գործի պակասութեան շրջան է, բանւորի պահանջ չկայ։ Բայց նորընդայ բանւորը կը յաջողի մնալ բանւոր եւ կը բանի։

Սակայն տարի մը յետոյ վերստուգիչ յանձնախումբը, քննելով գործարանը, կը յանձնարարէ արձակել «բանւորը» եւ կանչել վարպետ մը։ Արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ, «Քանւոր»ը հրաւէր կը ստանայ շուքը քաշելու։ Սակայն «Քանւոր»ը իր շուքը կը տանի մինչեւ վերին Մարմինները։ Կը քննուի որոշումը։ «Զեւական սխալ մըն է եղեր», կ'ըսուի եւ որոշումը չեղեալ կը համարուի։ Վերստուգիչ յանձնախումբը նիստ կը գումարէ. ցեղական կոմիտէն ալ նիստ կը գումարէ։

Գործարանին վարիչն ալ կուգայ նիստի, գործարանին բանւորներն ալ, եւ մեր.. Քանւորն ալ։ Որոշումը կը հաստատուի։ Բայց գործը չի վերջանար, կ'ըսէ «Խորհրդ. Հայաստան», «չէ՛ ջանում, չի՛ վերջանում»։ Եւ աւելցնելով որ «բոլորը պատմել երկար կը լինի», կը գրէ միայն թէ «Ընչ. տեսչութիւնից գանգատում, կանչում են կամ տեղկոմին, կամ վարիչին, կամ բանւորին, կամ բոլորին միասին։ Հարցը չի վերջացել, եւ կոլլեկտիվն էլ այս հարցի անունը դրել «Հայկական հարց»։

«Խորհրդային Հայաստան»ը չի պատմեր սակայն թէ ինչո՞ւ փաստաբանը ուզեց բանւոր դառնալ,— ի՞նչ տիտղոս է այդ՝ որ փրկութեան դուռ է դարձեր,— եւ ինչո՞ւ կ'ուզեն արձակել «բանւոր»ը եւ չեն կրնար արձակել։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Բժշկական Միութիւնը, որ այս տարի կը սկսի իր իններորդ տարեշրջանը, Յունուար եւ Փետրուար ամիսներուն մէջ ներկայացուց 1927 տարուան տեղեկագիրը եւ ընտրեց նոր վարչութիւն մը,— Նախագահ՝ Տօքթ. Քօլօլեան, փոխ-նախագահ՝ Տօքթ. Արթին, ատենադպիր՝ Տօքթ. Լ. Գրիգորեան, գանձապահ՝ Տօքթ. Գրգալեան, խորհրդատու անդամներ՝ Տօքթ. Տէր Դաւիթեան եւ Տօքթ. Եազուպ։

Համաձայն տարեկան տեղեկագրին, Միութեան ամսական նիստերուն ներկայացուած են ուսումնասիրութիւններ բժշկագիտական արդիական նիւթերու մասին, հաղորդագրութիւններ ախտաբանական շահեկան պարագաներու վրայ։ Միութեան հրապարակային ժողովներուն մէջ խօսած են Փրոֆ. Աչար, Փրոֆ. Ազալանեանց։ Թէեւ Միութիւնը չէ յաջողած շարունակել առողջապահական ժողովրդային դասախօսութիւնները, սակայն մէկ կողմէ, Բուժանքի մէջ Միութեան դասախօս անդամներուն յօդուածները, միւս կողմէ Սանասարեան փող. Համալսարանին մէջ Միութեան բերած բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը կուգան լեցնելու այդ պահանջը։ Միութեան անդամները շարունակած են իրենց հրատարակութիւնները։ Այսպէս, Տօքթ. Վ. Յ. Թորգոմեան, հայ Բժշկ. Պատմութեան մասին յօդուածներ եւ հաղորդագրութիւններ տուած է Ֆրանսական Բժշկական Պատմութեան Ընկերութեան, Բասմաճեան լոյս ընծայած է Ամբրուազ Փարէի Անգիտաց Անալէտի ձեռագիրը, Տօքթ. Լ. Գրիգորեան՝ Թէ ինչ պատմեց Թրէբոնէմը գիրքը, Տօքթ. Հ. Եազմաճեան՝ Մանուկներու փախուստները (ֆրանսերէն)։

Բժշկական Միութիւնը շարունակած է վարել Կարմիր Խաչի բուժարանը (եկեղեցիին բակին մէջ), ուր քննուած են մօտ 2000 աղքատ հիւանդներ։

Միութիւնը, կարելիութեան սահմանին մէջ, բարոյապէս եւ նիւթապէս օգնած է թէ իր անդամներուն եւ թէ ո՛չ անդամ հայ բժիշկներուն։ Միութիւնը կը խորհի դիմել ֆրանսական իշխանութեանց, գործելու արտօնութիւն ստանալու այն հայ բժիշկներուն համար, որոնք ֆրանսական վկայական չունին։

ՁԵՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՄԱՐՍԷՅԼ 26 Մարտ.— Ամերիկահայ Կարմիր Խաչի կողքին, անա Եւրոպահայ Կարմիր Խաչը, որ կոչուած է մասամբ ամոքելու հայ գաղթականին կեանքը։

Մարսէյլ Ֆրանսահայ գաղութին ամէնէն բազմամարդ կեդրոնը, նախապէս ունէր արդէն Կարմիր Խաչ մը, որ 5—6 տարուան բեղմնաւոր շրջան մը բոլորելով, նախանձելի դիրքի մը հասած էր։ Սակայն զանուեցան մարդիկ, որոնք բան գործ ընելով Փարիզէն Մարսէյլ եկան, զայն պետականացնելու նպատակով եւ եղածն ալ քանդելով ձեռնունայն վերադարձան։ Այս իսկ պատճառով, Մարսէյլի հայ գաղութը զրկուած մնաց Կարմիր Խաչի բարիքներէն։ Անցած երեք տարիներու ընթացքին հայ գաղութի թիւին հետ բազմացան նաեւ դժբախտութիւնները։ Գործազրկութիւնը անոյշ պատկերներ պարզեց մեր առջեւ, չքաւորութեան մէջ ձգելով անհամար ընտանիքներ։ Հայ մայրերու կաթը անբաւաբար կուգար իրենց նորածին զաւկին. անոնք իրենց զունատ մանուկները գրկելով, կը դիմէին օտար բարեգործական ընկերութիւններուն, ստանալու համար տուփ մը խտացած կաթ կամ կտաւէ շապիկ մը։ Եւ ինչե՛ր չէին քաշեր անոնք օտար պաշտօնեային օտար լեզուով իրենց ցաւը հասկցնելու համար։ Միւս կողմէ, պանդոկի խոնաւ սենեակներուն մէջ ձմրան սաստիկ ցուրտէն գործազուրկ հայ երիտասարդը հիւծախտէն զալկացած, իր օրերը կը հաշուէր եւ չկար դուռը բացող բարերար ձեռք մը։

Վերջերս Ամերիկահայ Կարմիր Խաչի Եւրոպայի ներկայացուցիչ ընկ. Արշակ Ջամալեան Մարսէյլ գալով, հիմը դրաւ Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ կազմեց առժամեայ Կեդր. վարչութիւն մը։ Շուտով կազմակերպուեցան նաեւ շրջանները, կապուելով կեդրոնին։ Մարտ 25ին նոր Կարմիր Խաչը ունեցաւ իր երկրորդ ընդհանուր ժողովը։ Այս առթիւ խօսք առաւ ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեան, պարզելով Կարմիր Խաչի պարտականութիւնը, նաեւ Սիպերիայ խորերը կամ Զեկայի մութ բանտերուն մէջ տառապող զոհերուն համար։

Ընտրուեցաւ Մայր Դիւան և Վարչութիւն։ Տիկին Մէլինէ Դարաքէօզեան՝ նախագահ, Տիկ. Թագուհի Ղազարոսեան՝ քարտուղար, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան՝ ատենապետ, Օրիորդ Ռեբեկա Փափազեան՝ ատենապետուհի, Տիկին Հռիփսիմէ Պողոսսարեան՝ գանձապահ, խորհրդականներ՝ Օրիորդներ Սաթենիկ Զաքարեան, Տիկին Շամիրամ Ալանեան, Տիկ. Պալիկեան եւ Տիկին Իսրայէլեան։ Ընտրուեցաւ նաեւ յանձնախումբ մը, բացման առթիւ գրական գեղարուեստական հանդէս մը կազմակերպելու համար.

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊԻԼՃՕՐԻ ՄԷՋ

ՊԻԼՃՕՐ 27 Մարտ — Մեր գաղութը որ 350—400 հայ կը համրէ, իր շրջաններով, վերջերս ունեցաւ իր Արահրւշնորհի ժրաջան կազմակերպութիւններու. Նաեւ վերջերս կազմուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը որ ունի 15-20 անդամ, բոլորն ալ եռանդուն երիտասարդներ։

Հոս ալ կան քանի մը կարմիր կաչաղակներ, որոնք խառնակչութենէ զատ ոչինչ կ'ընեն։ Ժողովուրդը արհամարհանքով կը նայի այդ խեղճուկրակներուն։

Վաչէ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԵՌՆԱՆ...

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— 13 տարեկան աղջիկ մը կը ճանչնամ որ շատ ազգասէր է։ Շատ լաւ հայերէն կը խօսէր ու կը գրէր, երբ Ֆրանսա հասաւ։

Երկու տարի անցած էր եւ ես զայն չէի տեսած։ Անցեալ օր Լ... քաղաքը այցելեցի։ Պզտիկ բարեկամիս հասցէն գտայ, ու առանց ժամանակ կորսնցնելու գացի։

Կէս օրուան ճաշի համար զպրոցէն տուն եկած էր։ Մինակ էր։ Իր ծնողքը եւ ազգականները՝ բոլորը միասին գործարան կ'աշխատին, օրուան սեւ հացը ճարելու համար։ Իրենց բնակարանը գործարանէն հեռու ըլլալուն համար՝ տուն չէին եկած ճաշի։

Փոքրիկ բարեկամս շտապով մը վառարանը բռնկցուց, նստաւ սեղանին առջեւ։ Սկսաւ ֆրանսերէն բաներ մը գրել թուղթին վրայ։ Հետաքրքրութեամբ հարցուցի.

— Ի՞նչ կը գրես, աղւորս։

Առանց գլուխը վերցնելու, պատասխանեց.

— Punitionս écrit կ'ընեմ։

— Ի՞նչ punition է։

— Classeին մէջ leçonին suivait չէի ըներ, ատոր համար maitreս 25 lignes punition տուաւ։ Ո՞ւ

— Լաւ, ի՞նչ բան է որ կը գրես։

— Suivreին mode futureը կը գրեմ։

— Mode future ի՞նչ կը նշանակէ։

Ի՞ ? ?

— Է՛ suivre ի՞նչ կը նշանակէ։

— Է՜, է՜, է՜ (ձեռքով ոտքով անհասկնալի բաներ կ'ընէ)։

Վառարանի վրայի ջուրը եռալով թափեցաւ, որով մեր խօսակցութիւնն ալ ընդհատուեցաւ։

Եւ մտածել որ հազարներ կան այսպէս...

Մ.

«ՅԱՌԱՋ»,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա.

— Իմ սիրոյս համար կ'ընէ... իր կնոջ համար, եւ յետոյ ամբողջ հաւատքը կորսնցուցած ... Զատկէ Զատիկ խոստովանանք ... Չար տղայ, բայց ոչ թէ ... քրիստոնեայ։ Այս երկրին մէջ ... տեսակ տիպարներ շատ կան։ ... յետոյ աչքերը թարթելով ... հարցուց.

— Գերմաներէն գիտէ՞ք։

— Կը խօսիմ սահուն կերպով։

— Լաւ, ձեզ կը ներկայացնեմ իբր իրենցմէ մին, անկէ յետոյ այլեւս դուք յարմարցէք։

— Բայց, վայրկեան մը իսկ ... չէ կորսնցնեմ, հա՛յր, պէտք է այս գիշեր իսկ գործի սկսիմ... լսեցիք հիւպատոսին խօսքերը, իշխան Թիմիրգէյը մտադիր է դէպի Հնդկաստան մեկնիլ։

Նոյն միջոցին սպասուհին ներս բերաւ վալենցիական բրնձենի մը, ուր միս ու ձուկը հաշակաւոր խառնուրդ մը կազմած էին։

— Կրկին կրակին վրայ դիր, ըսաւ Հայրը։

Հնօրեայ կառքով մը իսկոյն մեկնեցանք Ֆապիանի քով, որ քաղաքին միւս ծայրը կը բնակէր։

Վերջապէս կանգ առինք տան մը առջեւ, որուն վարի յարկը իբր կառատուն կը գործածուէր «Ֆորտ» ինքնաշարժի մը։

Հիգուիթը պոռաց

— Հօ՛, Էնրիքիթա՛։

Զարդարուած գեղեցիկ աղջիկ մը համբուրեց հայր Իկուէֆոնսոյի ձեռքը։ Այն ատեն սկսաւ անոր երկարօրէն բացատրել թէ, Ֆապիանը պէտք էր անպատճառ ինծի օժանդակէր։

— Այո՛, հա՛յր, այո՛, հա՛յր, կրկնեց Էնրիքիթան։

Ու աղջիկը անյայտացաւ։

— Պիտի երթայ զայն հանելու։

Ֆապիանը երեւցաւ։ Ինծի նայեցաւ անվստահութեամբ մը։ Իսկոյն գերմաներէն սկսայ խօսիլ։

— Կրնա՞ս գիս քու գիտցած տեղդ տանիլ։

— Ո՞ւր։

— Հոն՝ ուր կ'աշխատին. կը հասկնաս բոտծս

— Հոն՝ ուր կ'աշխատին... ո՜հ, օ՜հ, շատ արագ բռնեցաւ ատիկա։

— Նայէ... պէտք է գտնեմ Էնիկա՝ որ հոնկէ կուգայ մտադիր ... կերպով ցոյց տուի Եփեւեկը (?)։ ... իրեն համար հրամաններ կը բերեմ... կը ճանչնա՞ս իշխան Թիմիրգէյը, մեծ պետը.. անոր քովը երթալ կ'ուզեմ, բայց որովհետեւ այստեղի մասնաճիւղին հետ շփում չունէի, հետեւաբար չեմ գիտեր թէ որո՛ւ պէտք է դիմել հասնելու համար թէ ո՛ւր կը գտնուի իշխանը

— Չեմ ճանչնար, պատասխանեց Ֆապիանը, որ հետզհետէ կը մտերմանար, ինծի հետ ուէէ կապ չունի անիկա, ծովով եկած ըլլալու է . . .

Որոշ կերպով պատասխանեցի.

— Արդարեւ Մալաքայի ճամբով եկած է...

— Սուրհանդակները կը գործեն ծովեզերքէն ներս երեք հաւաքատեղի քիլոմեթր շառաւիղով տարածութեան մը վրայ... ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ գիտնամ։

— Քու «Ֆորտ»ովդ կրնանք գիտնալ։

Այս անգամ Ֆապիանը բացը դարկաւ

— Օ՜, բոլո՛ր սուրհանդակները... ի՞նչ գիտնամ որ դուք ոստիկանութենէն մէկը չէք։

— Ո՞ր ոստիկանութենէն, այստեղի ոստիկանութիւնը շատ լաւ գիտէ կազմակերպութեան մասին, դուն ալ՝ ոստիկանութեան մասին։

Ցգան սկսաւ խնդալ։

— Ապացոյց մը կ'ուզեմ, բառ մը, նշանախօսք մը...

Գրպանէս հանեցի Դղեակին կնքուած մեթալիոնը

— Կը ճանչնա՞ս ասիկա, Ֆապիա՛ն։

Աչքերուս մէջը նայեցաւ ու ըսաւ.

— Աղէ՛կ, ուրեմն դուն կեդրոնական ընկերութեան անդամ ես, պէտք էր ամէնէն առաջ ըսել ատիկա

— Իսկ գո՞ւն, «Դանիէլի կնիք»ին անդամ չե՞ս դուն։

— Ներողութի՛ւն, անոր կապուած եմ իմ բլիքիս միջոցով, ըսաւ Ֆապիանը հպարտութեամբ ես վճարուած պարզ գործակալ մը չեմ ։

Ու ցած ձայնով աւելցուց, որպէսզի Հայր Իկուէֆոնսոն չլսէ.

— Ես անիշխանական եմ, ինչպէս նաեւ... գործիչ...

Այսպէս, այս չար տղան, որ պատերազմի մաքսանենգներուն իբրեւ մեղսակից կը ճանչցուէր հոդ, անիշխանական ընկերութեանց անդամ էր, ու «Դանիէլի Կնիք»ը, Ռուսիոյ մէջ գործ դրած երկերես գործելակերպին համաձայն, գիտուարգրած էր զայն եւ անոր նմանները պատերազմի իր գործին համար։ Ֆապիանը, առանց գիտնալու, իր յեղափոխական խօսքը ի սպաս դրած էր միջազգային մեծ դրամատէրերու ամէնէն գիշակերներուն եւ պատրաստ էր իր կեանքը զոհելու անոնց դատին ինպաստ

(Շար.)

կութիւն չյայտնուի, պսակը հանդիսաւոր չպիտի կատարուի։ Քահանան ներկայ պիտի ըլլայ, սակայն ո՛չ մէկ կրօնական արարողութիւն, նոյնիսկ պատարագ չպիտի կատարուի։

Եթէ կողմերէն միայն մէկը «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի համոզուած կուսակից է, արարողութիւնը թեթեւ հանդիսաւորութեամբ պիտի կատարուի՝ հաւատարիմ կողմին համար։

Գալով մահուան պարագային, երբ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի կուսակից մը մեռնի առանց հպատակութիւն յայտնելու, եկեղեցական զերեզմանէ պիտի զրկուի։

Նոյնպէս «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի անհնազանդ կուսակիցները չեն կրնար կնքահայր կամ կնքամայր ըլլալ. հաղորդութիւն առնել, անոնք պիտի վտարուին բարեպաշտական եւ կաթոլիկ բոլոր ընկերութիւններէ։

Մեղայագիրին մէջ յետս կոչուած ընողը կ՚ըսէ թէ բոլորովին կը դատապարտէ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի վարդապետութիւնները, ամբողջութեամբ եւ առանց սեղմումի կը հպատակի Պապին հրահանգներուն. վերջնապէս կապը կը խզէ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի դպրոցին հետ, ո՛չ կը գնէ, ո՛չ կը ծախէ, ոչ ալ կը կարդայ դատապարտուած թերթը, ոչ ալ ուղղակի կամ անուղղակի կ՚օժանդակէ անոր տարածումին։

Ռումանական տագնապը

Ազգային - գիւղացի կուսակցութենէն վերջ, ներկայ ազատական կառավարութեան դէմ պայքար բացած են նաեւ նախկին վարչապետ զօրավար Ավէրէսքուի եւ փրոֆէսէօր Նիքոլա Եօրկայի կուսակցութիւնները։

Զօրավար Ավէրէսքու Եաշի մէջ քաղաքական մեծ ճառ մը խօսելով, գծեց հակակառավարական գործունէութեան ընդարձակ ծրագիր մը։ Հաւաքոյթին ներկայ էին Մոլտավիոյ կանազան կեդրոններէն հասած համախոհներ, որոնց առջեւ զօրավարը բացատրեց թէ ի՛նչ պայմաններու տակ ստիպուեցաւ վարչապետութենէ հրաժարիլ։

«Իմ հեռացումովս, ըսաւ, կացութիւնը երբեք չբարւոքեցաւ։ Ներքին եւ արտաքին կացութիւնը աւելի գոհացուցիչ էր իմ իշխանութեանս օրով։ Երկիրը այժմ վտանգաւոր վիճակի մէջ կը գտնուի»։

Նախկին վարչապետը յայտնեց թէ նախարարական տագնապը սկսած է եւ վարչապետ Վինթիլա Պրըթիանու ատիկա հասկնալով պէտք է կամովին հրաժարէր իշխանութենէ։ Աւելցուց թէ գիւղացի - ազգայնականներուն պէս յեղափոխական սպառնալիքներով չպիտէ շարժի։ «Ժողովրդային կուսակցութիւնը հանդարտօրէն կը սպասէ այն մօտիկ օրուան, ուր երկիրը կրկին իրեն պիտի վստահի կացութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնելու հոգը»։

Զօրավար Ավէրէսքուի յայտարարութեանց վրայ խօսելով, նախկին կրթական նախարար Պետրովիչ ըսաւ որ եթէ Մանիու յինամակալ ժողովին առջեւ ներկայանար զօրավարին հետ միասին, Վինթիլա Պրըթիանու անմիջապէս պիտի տապալէր և իրեն տեղ պիտի անցնէր գիւղացի - ազգայնական և ժողովրդական կառավարութիւն մը։ Գիւղացիները չուզելով դաշնակցիլ Ավէրէսքուի հետ, ի վերջոյ ազատականներու դիրքը կը զօրացնեն։

Ֆրանսական առեւտուրը Թուրքիոյ հետ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ. — 1926ին Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ առեւտրական ընդհանուր փոխանակութեանց գումարը բարձրացած է 54.863.879 թրքական ոսկիի։ Առեւտրական կշիռի տեսակէտէն, առաւելութիւնը կը մնայ Ֆրանսայի, քանի որ այս վերջինը՝ Թուրքիա ներածած է 31.929.025 թրքական ոսկիի ապրանք, մինչ արտածելով միայն 22.934.954 ոսկիի ապրանք։ Ուրեմն Ֆրանսայի օգտին տարբերութիւնն է 8.994.071 ոսկի։

Թուրքիոյ հետ Ֆրանսայի առեւտուրը շարունակ կը յառաջդիմէ եւ 1926ին ձեռք բերուած արդիւնքները աւելի բարձր են 1925ինէն։ Արդարեւ թրքական շուկան խիստ շահաւոր է Ֆրանսայի համար եւ 1926ին ձեռք բերուած թիւը, այն է 500 միլիոն ֆրանքը, նոր յառաջդիմութիւն մը կրնայ ունենալ։

Դիտելի է որ Ֆրանսայի ընդհանուր յաճախորդներուն մէջ Թուրքիա 10րդ կարգը կը գրաւէ, հետեւաբար եւ մեր երկրին համար կը կազմէ առեւտրական ծաւալումի դաշտ մը, որ պէտք է ուշադրութիւնը գրաւէ մեր ճարտարարուեստներուն։

Աւստրալիա չընդունիր Իտալացիները

Սիտնէյէն կը հեռագրեն թէ Աւստրալիոյ նախկին վարչապետ Պրիւս Հիւզ, ներգաղթի քաղաքականութեան մասին ճառ մը խօսելով, հետեւեալը յայտարարած է.

— Մենք կ՚ուզենք Աւստրալիա մը՝ սպիտակ, բրիտանացի բնակչութեամբ։ Կը տեղեկանամ թէ տարօրինակ կարգադրութեամբ մը, ամէն ամիս 300 Իտալացիներ պիտի գան հաստատուելու մեր երկիրը։ Մեզի կ՚ըսեն թէ այս գաղթականները եղբայրները, քոյրերը, զարմիկները, փեսաները, հօրեղբայրները, մօրեղբայրները եւայլններն են արդէն հոս բնակող Իտալացիներու։ Աստուա՛ծ իմ, այս ազգականութիւնները վերջ չունի՞ն։ Որո՞ւն կը պատկանի այս երկիրը։ Մեզի՞ թէ Մուսոլինիին։ Օտարնե՞րը պիտի կառավարեն մեզ։ Մենք ո՛չ մէկ հրաման կրնանք ընդունիլ Մոսկուայէն կամ Մուսոլինիէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ եւ Զուիցերիա կը բանակցին՝ իրաւարարական եւ բարեկամական դաշնագիր մը կնքելու համար։ Ասիկա այս կարգի առաջին դաշնագիրն է զոր Թուրքիա պիտի կնքէ։

ՊՈՒՏԱՓԷՇԹի ջուրը վարակուած ըլլալով, 25.000 հոգի հիւանդացած են։ Քաղաքապետութիւնը հրահանգած է եռացած ջուր միայն խմել։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գործավարներու խորհուրդը որոշած է պաշտօնանկ ընել երկրագործական գործավար Սմիռնովսկին։

ԳԵՐՄԱՆ օդանաւորդներ Քէօ՛լ եւ Հիւնէնֆէլտ նպաստաւոր օդի կը սպասեն՝ Իրլանտայէն դէպի Նիւ Եորք ճամբայ ելլելու համար,

ԳԵՐՄԱՆ խորհրդարանը վարկ քուէարկեց գրահապատ յածանաւի մը շինութեան համար։ Հակառակ քուէ տուին ընկերվարականները, համայնավարներն ու ժողովրդավարները։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ սաստիկ տրական մը՝ աւերներ գործած է։ Հինգ հոգի մեռած եւ շուրջ 20 հոգի վիրաւորուած են։ Ագարակներու մէջ վնասները խիստ մեծ են։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Շավիլի «Արդութեան Ենթակոմիտէ»ին կողմէ

վաղը գիշեր ժամը 8ին, 134 Route N. onale, վիրօֆլէյի հին սինէմայի սրահը.

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

տեղի կ՚ունենան՝ երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն։

կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Առնել թիւ 1 Թռամուէյը եւ իջնել՝ Gare de Viroflay.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան կողմէ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Գրադարան ընթերցասրահը

Կը դասախօսէ ՏՈՔԹ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Նիւթ՝ Մեր ազատութեան գաղափարը։ Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

9 Ապրիլ Բշ. օրժամը 2.30ին, կարտըն փառքի մէջ 333 Ave. du Prado

Հայրենակ՛ից, հայ պզտիկները կ՚ուզեն հայերէն սովրիլ

օգնէ դպրոցին։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

վաղը գիշեր ժամը 8.30ին, երրորդ թաղապետարանին սրահը

նախագահութեամբ՝ Զ. Ն. Մրուէթեան եւ գեղարուեստական աջակցութեամբ

ջութակահար Տիգրան Նիգոլեանի եւ մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի կարող ուժերու։

ՄՈՒՏՔ 5 ԵՒ 3.50 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տրապիզոնի Հայրենակց. միութեան կողմէ

32 Rue Renard, Métro: Hôtel de Ville

նախագահութեամբ՝ Ց. ՏԱՐԱՑԵԱՆԻ

վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

նուագ, պար, երգ եւն.։ երեկոյթը տեղական համգամանք կը կրէ՝

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔՕՄԷՏԻ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Salle de la Maison du Peuple Français, 42 Rue Hermel, Paris (18e)

Այս կիրակի ցերեկ ժամը 2.45ին, կը ներկայացնէ

ՀՕՃԱ ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ (հայերէն լեզուով)

ԳԻՆԵՐԸ ԱԺԱՆ, ԱԺԱՆ, ՄԻՆՉԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Եռագոյն խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 154 Ave. Argenteuil Asnières (Seine) կարեւոր օրակարգ։

Կրասի եւ Քանիի խումբերու խորհրդակցական ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Քանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Փարիզի Գոյամարտ խումբի ժողովը վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը 2 Ապրիլ Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Café Cluny, Bld. St. Michel. Սէն Ժէրմէնի անկիւնը)։

Գիյանքուռ Զաւարեան եւ Վանի Արամ միացեալ խումբերու դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. de Verdun, Issy-les-Moulineaux: Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Համբարձումեան, նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. ծագումէն մինչեւ մեր օրերը։

Նիսի Սար խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Փլաս Մասէնա, Քաֆէ Կլօպ, կարեւոր Օրակարգ։

Սէնթ-Էթիէնի Ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, Փլաս տը Փէօփլը, թիւ 3 սրճարանին վերնայարկը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստահայ նահանգային միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին՝ Floriali սրահը։ Ստիպողաբար կը հրաւիրուին Անդամները ու պատուոյ անդամները։

ՀԱՆԳԻՍՏ

Տ. ԳՐԻԳՈՐ ՔԱՀ. ՃԷՊԷՃԵԱՆԻ

Ցեռնագրեալն ի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ Բերայի եւ պաշտօնավարողն ի Ս. եկեղեցւոջս Փարիզի՝ բարւոք կենօք եւ 30ամեայ հաւատարիմ ծառայութեամբ ցանն Աստուծոյ, հանգեաւ ի 28 Մարտի, որոյ թաղման եւ Ս. Օծման կարգն կատարի այսօր Ուրբաթ ի ժամ 10.30 ի հայ եկեղեցւոջ։

Մաղթեմք սիրելեացն եւ սգակիր կենաց արեւշատութիւն։

Այսթարար
ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹ ԱՅՐԻԱՑ

* * *

Տիկին Հռիփսիմէ Ճէպէճեան, Գ. Արշաւիր Ճէպէճեան, Այրի Տիկին Աբիկիս Կարապետեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Մարտիրոսեան եւ աղջիկը, Գ. Գ. Յովհաննէս եւ Սարգիս Սարգիսեան եւ պարագաները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

Տ. ԳՐԻԳՈՐ ՔԱՀ. ՃԷՊԷՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, 84 տարեկան հասակին մէջ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէ կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITI
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. TEURNII

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 31 ՄԱՐՏ 1928

31 MARS 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 610

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵ՞Ր ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ, ընդհանուր ակնարկով մը, պարզեցինք թէ Թուրքիան խաղաղ է նորէն, հակառակ Լօզանի յաղթանակին եւ երեւութական խաղաղութեան:

Մէկէ աւելի վտանգներ կը սպառնան քէմալական պետութեան հիմերուն: Եւ կասկածը կը կրծէ վարիչներուն միտքը:

Անշուշտ հոգեւոր մխիթարութեան համար չէր որ գրի առինք այս իրողութիւնը:

Մենք պարզապէս երեւոյթ մը մատնանշեցինք, արձանագրելով զանազան ախտանշաններ:

Մենք ալ, մեր կարգին, չունի՞նք մտահոգութեան պատճառներ:

Շա՜տ աւելին: Սկսինք Երեւանէն:

1.— Այստեղ, Հայաստանի մէջ, մեր մտահոգութեան գլխաւոր աղբիւրը այն է որ, վարիչները տարուէ տարի աւելի կը կծկուին իրենց պատեանին մէջ, ընկոյզի կեղեւի մը մէջ ամփոփելով մեր բոլոր չարն ու բարին:

Անոնք, իբրեւ իշխանութիւն, չունին ո՛ր եւ է տեսակէտ, Հայկական Դատի լուծման մասին: Աւելի ճիշդ՝ ունին մէկ տեսակէտ, — Այլ եւս չկա՛յ այդպիսի դատ: Եղած - չեղած Ներկայ Հայաստանն է: Ուժ տուէք, փող տուէք, փառք տուէք:

Բարեմիտներ կը կարծեն թէ «դիւանագիտօրէն» է որ այսպէս կ'ըսեն:

Ո՛չ: Իրենց համոզումն է:

Անոնք Ներկայ շրջագիծէն աւելին՝ «բուրժուա - ազգայնական արկածախնդրութիւն» կը համարեն:

Անոնք մինչեւ անգամ կ'ընդվզին, երբ կ'ըսուի թէ այսօրուան Հայաստանը կորիզն է վաղուան՝ աւելի մեծ հայրենիքի մը: Վիզ՝ մանաւանդ Ա. Կարինեանի կրկնակի յանդիմանականները ռամկավարներուն դէմ, որոնք յաճախ կը սիրեն Ներկան վաղուան կորիզը հռչակել, վախն ի վախը հեգելով «Մեծ Յեղիքը»:

Այս դժբախտ իրականութեան ամէնէն կսկծալի ախտանշանը այն է որ, Երեւանցիները, մէկ ձեռքով աջակցութիւն կը սպասեն դուրսէն, իսկ միւս ձեռքով կը ցամքեցնեն ոգեւորութեան ամէն աղբիւր:

Իր պահանջէն որ ուժ տանք եղածին, բայց իրենք, իբրեւ իշխանութիւն, մատ մատին չեն զարներ, Ներքնապէս ուժ տալու համար:

Կ'ըսենք՝ իբրեւ իշխանութիւն: Թող մեր երեսին չզարնեն, բան չտեսած պապուկներու պէս, կարգ մը շինութիւններ կամ նորոգութիւններ: Առու մը աղբին, մանարան մը կամ ելեկտրակայան մը անդին, հիւրանոցի մը հիմնարկութիւնը և յետնակոււած ծրագիրները բան չեն ապացուցաներ:

Անոնք միջանկեալ գործեր են, իրենց բառով՝ տնտեսավարութիւն, որուն բարիքներն ալ երկիրը պատիճան մը կը վայելէ:

Մեզ հետաքրքրողը՝ պետական - քաղաքական ուղին է: Կեդրոնական ծրագիրը: Ներկայ Հայաստանը ընդարձակելու, զայն խմբապէս հայ ժողովուրդին հայրենիքը դարձնելու ծրագիրն ու աշխատանքը:

Ճահիճ չորցնելով հայրենիք չի կազմուիր: Եւ ճահիճ չորցնելը պետական գործ չէ, այլ քաղաքապետականն: Շատ շատ՝ հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութեան կամ գործավարութեան աշխատանք:

Երբ իշխանութիւն մը իր ամբողջ ուժը կամ աղմուկը կեդրոնացուցեր է այդ կարգի գործերու վրայ, երբ լսել, տեսնել անգամ չուզեր ահաւոր իրականութիւնը — հայ՝ եթէ կ'ուզէք՝ Երբահայ ժողովուրդի մնացորդ մէկ երրորդին թափառումը աշխարհի ծովերուն եւ ցամաքներուն վրայ,— կը նշանակէ թէ չի հասկնար իր կոչումն ու պարտականութիւնը:

Կամ կը հասկնայ, բայց ապիկար է, պարզ կամակատար:

Եւ տարաբախտաբար այդպէս է:

Երեւանը ինքզինքը վերածեր է ոստրիկանական վարչութեան մը, եւ դարձեր է տեսակ մը «ամէլէ թապուրի», որ հող կը փորէ, ճամբաներ եւ առուներ կը շինէ, համաձայն վերէն տրուած հրամաններու:

Ըսել կ'ուզենք թէ կառավարութիւն չէ, որպէսզի կարենայ ժողովուրդի մը ճակատագիրը վարել, եթէ ոչ անոր բաղձանքներուն, գոնէ անմիջական պահանջներուն գոհացում տալու համար:

2.— Մտահոգութեան երկրորդ պատճառը, որ կը բխի առաջինէն, արտասահմանի գաղթականութեան տագնապն է:

Կարճ խօսքով, ծիւրելու, հալելու, ձուլուելու տագնապը, որուն եղերական դրուագները կը տեսնենք ամէն՝ օր եւ ամէն տեղ:

Անօգուտ է ողբերգութիւններ հիւսել եւ հառաչանքներ արձակել: Զարիքը կայ եւ կը ծաւալի ամէն օր:

Ի՞նչ կ'ընենք մենք, զայն սահմանափակելու համար:

Երեւանը չի հետաքրքրուիր: Փաստերը մէջտեղն են, անվիճելի եւ անողոք: Երեւանը տող մը գիր անգամ չի գրեր իր առաջատանման թերթերուն մէջ, մեր տագնապներու մասին: Շատ-շատ՝ գայլի աւետարան կը կարդայ, — «Բուրժուաններու գործիք եղաք եւ այս օրիք հասաք...:

Ուրիշ ո՛ր եւ է ժողովուրդի մէջ, բնազդօրէն եւ տրամաբանօրէն, մարդիկ ձեռք-ձեռքի տալով, պիտի կազմէին այնպիսի ամուր ճակատ մը, որ ոչ միայն ապահովէր մեր ինքնապաշտպանութիւնը՝ օտար ափերու վրայ, այլ եւ սթափեցնէր հայկական կառավարութիւն կոչուած ազարակապետութիւնը:

Բայց այս մասին առանձին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ՓՈՐՁ ՄԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք կը գրէ. (15 Մարտ).—

—«Կ'երեւի թէ Քէմալի կառավարութիւնը, առանց սպասել ուզելու Լօզանի դաշնագրի վաւերացման այս երկրի կողմէն, շատ եռանդուն կերպով կ'աշխատի ապահովել ամերիկեան դրամատէրերու աջակցութիւնը երկաթուղիներու շինութեան համար, Անատոլուի մէջ:

Նիւ Եորքէն առջի օր հաղորդուեցաւ, թէ Էնկիւրի կը պատրաստուի պայմանագրութիւն մը կնքել ամերիկեան Ֆոքս եղբարց ընկերութեան հետ, 750 մղոն երկարութեամբ երկու երկաթուղագծեր եւ երկու նաւահանգիստներ կառուցանելու համար Անատոլուի մէջ:

Առաջին երկաթուղագիծը կը ծրագրուի շինել միացնելու համար Կեսարիան, Սեբաստիան ու Թուրհալը եւ պիտի արժէ 35 միլիոն տոլար: Երկրորդ գիծը, 15 միլիոն տոլարի արժողութեամբ, պիտի միացնէ Սեբաստիան Մալաթիոյ եւ Էրզրումի հետ:

Նաւահանգիստներէն մէկը, պիտի կառուցուի Մերսինի, իսկ միւսը՝ Սամսոն, եւ ամէն մէկուն վրայ կը նախատեսուի 5—ական միլիոն տոլարի ծախք մը:

Այսպիսով ընդամէնը 60 միլիոն տոլարի ձեռնարկ մըն է, զոր յանձն պիտի առնէ կատարել Ֆոքս եղբարց ընկերութիւնը, 6 կամ 7 տարուան ընթացքին վերջացնելու պայմանով:

Առաջին անգամը չէ որ Էնկիւրի պայմանագրութիւն կը կնքէ Անատոլուի մէջ երկաթուղիներ եւ նաւահանգիստներ շինելու համար: Եթէ կը յիշէ ընթերցողը, Չեսթըրի ընկերութեան հետ եւս Լօզանի քոնֆերանսի շրջանին քէմալական կառավարութիւնը պայմանագրութիւն մը կնքեց, գրեթէ նոյն երկաթուղագծերն ու նաւահանգիստները կառուցանելու համար:

Սակայն, Չեսթըր ձախողեցաւ ու տրպուեցաւ յետ քաշուիլ, որովհետեւ չկրցաւ պահանջուած դրամագլուխը ձեռք ձգել այս երկրի մէջ՝ Թուրքիոյ հետ կնքած իր պայմանագրութիւնը յարգել կարենալու համար: Ամերիկացիք պարզապէս չուզեցին իրենց դրամագլուխը վտանգել Թուրքիոյ մէջ ձեռնարկուելիք գործի մը:

Հաւանական է, որ Էնկիւրիի բրած այս նոր փորձն ալ ջուրը պիտի իյնայ՝ դրամագլուխ չգտնալու հետեւանքով, եթէ միայն քաղաքական կացութիւնը մնայ նոյնը, այսինքն՝ եթէ Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտը չվաւերացնէ Լօզանի դաշնագիրը կամ անոր փոխարէն կնքուած թուրք- ամերիկեան ուրիշ դաշնագիր մը:»

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Լոյս տեսաւ թիւ 4ը (1928 Ապրիլ), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1. Քրտական շարժումը եւ Իրան (*Խմբ.*): 2. Հայ բոլշեւիկներու հողային քաղաքականութիւնը՝ *Ռուբէն*: 3. Բոլշեւիկները եւ Ռոզա Լիւքսէմբուրգ՝ *Ռ. Լեռնեան*: 4. Րաֆֆի՝ *Ն. Ֆրանգեան*: 5. «58» եւ «107» ցոյցուածները՝ *Աշոտ*: 6. Թուրքիոյ շուրջը: 7. Ինտերնասիոնալ: 8. Մեր Ջոջերը: 9. Ցիթակցութիւններ:

ԳԻՆԸ 2.50 ՖՐԱՆՔ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թիւրք Օճաղի 17րդ. տարեդարձը

Գրեցինք թէ անցած շաբաթ Պոլսոյ մէջ տօնուեցաւ Թիւրք օճաղներու հիմնարկութեան 17րդ. տարեդարձը: *Միլլիյէթ*էն (26 Մարտ) այս մասին կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.

Երէկ Ղալաթա - Սէրայի մեծ սրահին մէջ տօնուեցաւ Թիւրք Օճաղի 17ամեակը: Ներկայ էին կրթական գործավար Նէճաթի պէյ, Հագգը Շինասի փաշա, Բուշէն Էշրէֆ, Ապտիւլ Հագգ Համիտ, ազգային բանաստեղծ Մէհմէտ Էմին, Նէճմէտտին Սատրգ, Թիւրք Օճաղներու ընդհ. նախագահ Համտուլլահ Սուպհի պէյեր, Պոլսոյ կուսակալը, քաղաքապետը եւայլն, Հունգարիոյ դեսպան Թահի եւ այլ թուրք եւ օտար դէմքեր:

Ժամը 4.30ին հանդէսը սկսաւ անկախութեան քայլերգով, որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ: Յետոյ Օճախի Նախագահ Նաքիհ հանըմ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— 1908ի յեղափոխութենէն վերջ, մեր քանի մը մտաւորականներու ուղեղին մէջ փայլատակող Նուիրական եւ ազատարար կրակը Նախ ի յայտ եկաւ «Թիւրք տէրնէկի»ի և «Թիւրք Եուրտու»ի ձեւին տակ, եւ ի վերջոյ երիտասարդներու սիրտին մէջ բոնկելով վառեց «Թիւրք Օճաղը»ն:

«Առաջին անգամ պաշտօնապէս Թիւրք Օճաղի հիմը դրուեցաւ 1912 Մարտ 25ին. ազգային այս մեծ դէպքը իր կարեւորութեան հետ անհամապատասխան լռութեան մը մէջ տեղի ունեցաւ: Տիվան Եօլուի խոնարհ ձեղունին տակ վառուած կրակին բոցերը 16 տարիներէ ի վեր հոգիէ հոգի փոխանցուելով, ամբողջ ազգին նոր եւ տաք հաւատք մը ներշնչեցին: Մեր հետապնդած ճամբան լուսաւոր պողոտայ մըն է: Մեր իտէալը Թուրքին բարձրացումն է: Ազգասէր ենք: Թուրք հանրապետութեան իտէալները Թիւրք օճաղներունն ալ են միանգամայն: Այս իտէալներուն գիտական, մշակութային եւ ընկերային մարզերուն մէջ տարածման ու ծաւալման համար կ'աշխատինք: Թուրքին մշակոյթի եւ հաւատքի այս հիմնարկութիւնը, որ արթուն եւ երիտասարդ անդամներ ունի, իր մեծերուն եւ քաղաքակիրթ աշխարհին առջեւ տօնելով իր 17 տարեկանը թեւակոխելը, ինքզինքը երջանիկ կը զգայ»:

Այս ճառէն վերջ ալաթուրքա սազի խումբ մը Անատոլուի եւ Րումելիի ժողովրդական երգերը նուագեց: Թանպուրա, նէյ եւ սազ եւս նուագուեցան: Տեղական տարազներով Ակնայ եւ Տրապիզոնի (լազ) պարեր տեղի ունեցան: Մեծ յաջողութիւն գտան էֆէի ոսկեթել հագուստներով Զէյպէք պարերը:

Կիպրոսի Յոյներուն ցոյցը Անգլիոյ դէմ

Աթէնքէն կը հեռագրեն Մարտ 28 թուականով.— Մինչ Կիպրոսի անգլիացի բնակիչները կղզիին անկախութեան 50րդ տարեդարձը կը տօնէին՝ գլխաւոր քաղաքներու մէջ, Յոյները համախմբուած աւելի քան 600 եկեղեցիներու մէջ, իրենց ազգային քայլերգը կ'երգէին, բողոքելու համար կղզիին Անգլիացիներու կողմէ գրաւման դէմ:

Այս տօնին առթիւ, մարմնամարզական մեծ հանդէս մը սարքուած էր. մասնակցողները միայն Անգլիացիներ էին, ոչ մէկ յոյն մարդիկ իր մասնակցութիւնը բերած էր: Ներկաները շատ պզտիկ թիւ մը կը կազմէին — միայն Անգլիացիներ: Այդ պատճառով ալ ծրագրին մէկ մասը յապաւուեցաւ եւ Անգլիացիները իրենք իրենց միջեւ տօնած եղան այդ տարեդարձը:

Զրոյցի մը համաձայն, Անգլիացիները Կիպրոս կղզին առաջարկած են Կոստանդին թագաւորին, եթէ Մեծ Պատերազմին Յունաստան չէզոք մնար. սակայն անիկա մերժած ըլլալով, Անգլիացիները վերջնապէս կցեցին Կիպրոսը, որ 1878էն ի վեր իրենց վարչական հակակշռին տակ կը գտնուէր: Յոյներուն հետ համաձայնութեան մասին Անգլիոյ ըրած բոլոր ջանքերը, ցարդ ի դերեւ ելած են:

Թուրքեւպարսիկ բանակցութիւնները
ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ֆիրուզի Խան, Պարսկաստանի պատուիրակը որ այժմ Պոլիս կը գտնուի, հետեւեալը կը յայտարարէ Թուրքեւպարսիկ բանակցութեանց եւ Պարսկաստանի ներքին կեանքին մասին.

—Մեծ յոյս ունիմ որ Էնկիւրիի մէջ կատարուած բանակցութիւնները լաւ արդիւնք պիտի տան: Կարգ մը մանրամասնութիւններ ալ լուծուելէ յետոյ, համաձայնագիրը մօտերս պիտի ստորագրուի: Երբ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Ժընեւէն վերադառնայ, կրկին Էնկիւրի պիտի երթամ՝ բանակցութիւնները շարունակելու համար:

Թուրքիոյ Կարմիր Մահիկին պէս մենք ալ Պարսկաստանի մէջ ունինք Շիր ու Խուրշիտը Սորխ (Կարմիր Առիւծ ու Արեւ) անուն կազմակերպութիւն մը. Րիզա շահի հովանաւորութեան տակ: «Կարմիր Առիւծ ու Արեւ»ի հիմնադիրն է պարսիկ բժիշկ Էմիր: Այս կազմակերպութիւնը ունի բազմաթիւ հիւանդանոցներ, որբանոցներ եւ ուրիշ բարեգործական հիմնարկութիւններ եւ անդամները ամէն տեղ կարօտներուն կ'օգնեն:

Ուրախ եմ յայտնելու թէ այս ընկերութեան կազմութենէն ի վեր Պարսկաստանի մէջ պատերազմ չէ ծագած: Կը մաղթենք որ ո՛չ պատերազմ ծագի, ոչ ալ «Շիր ու Խուրշիտը Սորխ»ը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈՎԵՐԸ

Չէնկինութիւնն է պէտքական,
Հասարակ բան չիմանաս,
Օրդիս, ինձմէ քեզի հրաման,
Որ դուն մութլախ զէնկին 'լաս:

Չէնկին 'լանը քեզմէ չուզվիր
Խելք, կիտութիւն, վարք բարի,
Թէք որ ծոցդ փող ունեցիր
Միտքդ ըլլայ տավարի...

Սիւլիւկ

Քամառ-Քաթիպա, հայ մեծ բանաստեղծն է հեղինակը այս գոհար տողերուն զորս գրած է Սիւլիւկ ստորագրութեամբ եւ նախիջեւանի բարբառով:

Մեր ցաւերը իսկապէս մէկ երկուք չեն: Քանի ժամանակի անջրպետը մեզ կը հեռացնէ հայրենի արտէն ու բուրաստանէն, տխեղծքի ամէն մէկ անկիւնը ցանցնուած մեր սերմերը, աւա՜ղ, կը սնանին տեղական հողով, ջուրով եւ արեւով: Ամէն գնով հարուստ ըլլալու սեւեռամտածումը օրուան եւ գիշերուան զբաղում եղած է մարդոց: Բարեբախտաբար վարակուածները դեռ քիչ են, բայց որդը ինկած է մեր մէջ ու սկսած է գործել աւելնոր:

Պակաս չեն հիմա «ինծի ի՞նչ, ազգը ե՞ս պիտի փրկեմ» բառողները.—

Չէնկին լալը խօլայ պան է,
Մէկ դիժար ֆէնտ չիմանաս,
Ինձմէ քեզի սուրբ հրաման
Բարն ալ ճաթի զէնկին' լաս:

Կընա պազար թող Տերոնը
Իր խասապի սիւնկէրով
Դէմքէդ հանէ Սուրբ Մեռոնը,
Քեզ մարդ դարձնէ ատէթով:

Ստակ ու ամօթ իրար զըթ են,
Աս ականջիդ օղ արա,
Չէնկիններն ալպատուով խըթ են,
Նայէ չըլլաս մասխարա:

Գերեզմանիդ վրայ թող լոյս իջնէ, ո՛վ մեծ Հայ: Նման ցաւեր այս օտար ափերուն վրայ մեր բարոյական ջերմաչափը սառի վրայ կը պահեն:

Վ. ՊԵՐՃ

ՊԱՐՍԻԿ ԱՐՇԱՒԱԳՈՒՆԴ ՄԸ

Թէհրանէն Մարտ 29 թուականով կը հեռագրեն թէ զրահապատ հրասայլերով զինուած պարսիկ զինուորներ ղրկուած են ստիպողաբար Լորիստանի լեռները, ուր վաչկատուն ցեղերու կիսամեայ գաղթը մեծ անկարգութիւններ առաջ կը բերէ:

Կ'ըսուի թէ Շահը, որ շուտով պիտի հետեւի իր զինուորներուն, վճռած է բնաջնջել այս վաչկատուններ, որոնք Պարսկաստանի մէջ մնացած միակ զինեալ ցեղախումբերն են: Վայրենի եւ գործնապէս անընդունակ ընտելացման, սանք դիմադրած են ցարդ զիրենք զինաթափ ընելու բոլոր ձեռնարկներուն:

Այժմ, երբ իրենց ձմեռուան բնակավայրը կը ձգեն ամառանոցները երթալու համար, լրջօրէն կը նեղեն ամերիկացի եւ եւրոպացի ճարտարագէտներու հսկողութեան տակ շինուող անդրպարսկեան երկաթուղիի բանուորները:

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ առջի օր Ժընեւէն մեկնելէ առաջ, տեսակցեցաւ Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոսի հետ: Թուրքեւյեյլէն փոխանակութեան վէճերը կարելի եղած չըլլալով բանակցութիւններով լուծել, կը մտածեն իրաւարարի մը վճիռին դիմել: Երկու նախարարները խօսած են նաեւ ոչյարձակողական եւ չէզոքութեան դաշինք մը կնքելու մասին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԶԱՒԵՇՏԸ

Զինաթափութի՛ւն։ Ահա՛ յանկերգը վերջին յիսնամեակին եւ կեղծիքը ժամանակակից պատմութեան։ Ամէնքը «զէնքերը վար» կը գոչեն, ամէնքն ալ կը սպառազինուին։

Իտալացի քերթողը, Դանտէ, Եւրոպայի միութիւնը կ'երազէր կրօնական պետի մը թագաւորութեան տակ։ Իմաստասէր մը, Լայպնից, Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները տեսնել կը բաղձար։ Քէօնիկսպէրկի խաղաղ եւ հանդարտիկ փիլիսոփան, Կանտ, խաղաղութիւնը անկարելի կը գտնէր։

Կը պատմուի թէ 1877 Օգոստոսին Քրիսբի դիմեր է Պիզմարքին, ընդհանուր զինաթափութիւն մը առաջարկելու համար։ Երկաթէ վարչապետը պատասխաներ է.

— «Զինաթափութի՛ւն. անիրականալի է։ Բառարաններու մէջ զինաթափութեան եւ սպառազինումի սահմանում չկայ։ Պետութիւններու զինուորական հաստատութիւնները տարբերեն, եւ եթէ զինաթափուին ալ, յարձակողական եւ պաշտպանողական տեսակէտներէն հաւասար պայմաններու մէջ չեն կրնար գտնուիլ։ Թողունք այս հարցը խաղաղութեան բարեկամներու ընկերութեան։»

Լա Հէյի խաղաղութեան ժողովները միայն ապարդիւն, պետութիւնները զինաթափութիւն գոչեցին եւ սպառազինուեցան։

Պատերազմէն ետք համագումարներ տեղի ունեցան՝ նաւային սպառազինումը սահմանափակելու, ցամաքային զինաթափութեան բանաձեւ մը գտնելու համար։

Մարտ 15ին Ժընեւի մէջ նորէն գումարուեցաւ յանձնաժողով մը զինաթափութեան համար, եւ անցաւ ապարդիւն։

Կը վիճին ու կը վիճին հզօրները։ Տեսակէտներ կը պարզուին, տարազներ կ'առաջարկուին։ Պատերազմի խոչընդը, հիմնական մտահոգութիւնները խաղաղասիրութեան հռանդները կը մղեն պատասխանատու անձեր խաղաղութիւնն ապահովելու, պատերազմը «օրէնքէ դուրս» յայտարարելու։ Պատմութեան բառարանին մէջ կը սրբուին զինաթափութեան սահմանումը, փոխադարձ անվստահութեան մղձաւանջին տակ։ Մինչդեռ անդին փոքրամասնութիւնները ձուլելու ճերմակ ջարդը կը շարունակուի, ազգեր ու ցեղեր ինքնագիտակցութիւն կը ստանան, դաւանքներ հայրենիք կ'ըլլան, դաւաճանագրուածներ լեզու կը գտնան եւ ամէնքն ալ կը ճգնին ապրելու։

Ի՛նչպէս գտնել գոհացուցիչ բանաձեւ մը, ի՛նչպէս ապրիլ եղբայրաբար։

Գործնական Անգլիացին կ'առաջարկէ պարզապէս զինուորականութեան ջնջում, առանց մտատանջուելու զանազան երկիրներու տնտեսական, քաղաքական, ճարտարարուեստի պայմաններով։ Արդ, երկիր մը օժտուած ճարտարարուեստի լաւագոյն պայմաններով, ուր մետաղագործութիւն եւ տարրաբանութիւն յառաջացած են, մարտական աւելի ուժ կը ներկայացնէ հաւասարապէս զինաթափ, բայց ճարտարարուեստէ զուրկ երկրէ մը։ Զինաթափուած Գերմանիա եւ Իտալիա, հաւասարապէս անզօր չեն պատերազմի։ Գերմանիա հզօր է ճարտարարուեստով, Իտալիան՝ տկար։

Երկու զինաթափ պետութիւններէն մէկուն սահմանները երբ ապահով են, միւսինը անապահով, անշուշտ առաջինը նպաստաւորուած է։ Անգլիա նպաստաւոր կացութիւն մը ունի ծովային տեսակէտով։ Նափոլէոն չկրցաւ հոն արշաւել։

Ֆրանսայի համար ապահովութիւն եւ սպառազինում միացած են սերտօրէն։ Գործածելով բնագիտութեան բառերը՝ նկատի ունին արդի եւ կարողական սպառազինումը։ Զինուորականութեան ջնջումը չի բաւեր, նկատի ունենալու է նաեւ երկրի մը պատերազմի պատրաստուելու կարողութիւնը աւելի կամ նուազ արագութեամբ։

Գերմանիա մէկ օրէն միւսը կրնայ առեւտրական շոգենաւերն ու սաւառնակները փոխել պատերազմական նաւերու եւ սաւառնակներու։ Նկատի ունենալու է հում նիւթերու հարստութիւնը, ելմտական կարողութիւնը, երկաթուղիներու եւ ջրանցքներու դրութիւնը, մտաւորական եւ բարոյական ուժերը։ Հայրենասէր, ինքնավստահ, ռազմասէր եւ կարգապահ ազգ մը աւելի ուժեղ է այս յատկութիւններէն զուրկ ազգէ մը։

Ուրեմն քննելու է եւ յետոյ, զինաթափութեան պարագային, հակշկռելու է նիւթական ու բարոյական բոլոր ուժերը բոլոր ազգերուն։ Ինչպէ՞ս իրականացնել եւ որո՞ւ միջոցով պարտադրել ուժերու հաւասարութիւն։

Ֆրանսա կը պահանջէ ապահովութիւն։ Զինաթափուելէ առաջ իւրաքանչիւր ազգ ապահով ըլլալու է ո եւ է յարձակումէ, հակառակ պարագային չի կրնար զէնքը վար ընել։ Երաշխաւորեցէք ամէնուն ապահովութիւնը, անմիջապէս զէնքերը վար դնենք։ Ուստի ապահովութիւնն ալ, ռազմական կարողութեան բոլոր պայմաններու հակակշռին հետ, անհրաժեշտ է զինաթափութեան։

Իտալացին ալ անհրաժեշտ պայման մը կը նկատէ երկուքն ալ, բայց ոչ բաւական։ Ատոնք բաւականացուցիչ են ապրելու տեղ ունեցող ազգերու համար։ Աճող ժողովուրդ մը պէտք ունի տարածուելու. ուստի ընձեռելու է խաղաղօրէն տարածուելու միջոցներ՝ արգիլելու համար պատերազմը։ Ուրեմն ժողովրդագրութիւնն ալ խաղաղութեան ազդակներէն մէկն է։ Ժողովուրդ մը որ կ'աճի՝ վտանգաւոր է կայուն բնակչութիւն ունեցող երկրի մը համար։ Անհրաժեշտ է հակակշռել ժողովուրդի մը աճումը։ Ինչպէ՞ս հակակշռել, ինչպէ՞ս արգիլել մէկը եւ ինչպէ՞ս աճեցնել միւսը։

Իտալիան կ'ուզէ աւելի լայն, աւելի կատարեալ ապահովութիւն տալ ժողովուրդներուն, որպէսզի ազատօրէն ապրին եւ զարգանան։ Առանց տնտեսական եւ ընկերային ապահովութեան, կարելի չէ արդար խաղաղութիւն մը։

Խորհրդային իշխանութեան համար, խաղաղութիւնը կարելի է հաստատել միայն անհետացնելով պատերազմի գործիքները եւ պատերազմական ոգին, ջնջելով զինուորական պատմութեան գիրքերը։ Անգլիոյ, Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ միւս բոլոր պետութեանց ներկայացուցիչները կ'ընդդիմանան այս առաջարկին։

Եւ վէճը կը շարունակուի։

Զինաթափութի՛ւն, կ'ըսեն եւ կը սպառազինուին։ Հզօրները կ'անգիտանան արդարութիւնը, տկար անունով ապահովութիւն, ապրելու իրաւունք կը պահանջեն։ Իրաւունքի անունով ամէն անհատ իր տեղն ունենալու է մարդկութեան մէջ, որքան ալ փոքր ըլլայ, ամէն ազգ ապրելու է ազատօրէն, որքան ալ քիչ ըլլայ իր թիւը։ Որքան ատեն որ փոքր ազգերն ալ անկախ իրաւունք չստանան, ընդհանուր խաղաղութիւն կարելի չէ հաստատել։ Անթեղուած կայծն անգամ կրնայ հրդեհ յարուցանել։

Պատերազմի սարսափին տակ ապրողները միահամուռ ընդվզելու են պատերազմի գաղափարին դէմ, խաղաղութեան ոգին սփռելու են ամէնուրեք։ Պատերազմի ջատագով տարուինականները գիտական յառաջդիմութիւններ կը վերագրեն նախճիրին, խաղաղութեան առաջ-

խալնները կրնան ներկայացնել բարոյական յառաջդիմութիւն մը աննախընթաց՝ երբ զինուորականութեան յատկացուած միլիոնները տրամադրուին ընչազուրկներուն, մարդկութեան ճակատագիրը բարելաւելու։ Մինչ այդ՝ պիտի լսենք զէնքերու շխահիւնը, պիտի տեսնենք միլիոններու մախումը, գուցէ եւ արեան գետերու հոսումը։

ՀԵԹՈՒՄ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ “ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ„Ի ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Խորհրդային Հայաստան»ի թիւ 28ի խմբագրականին մէջ, իր արտաքսուելով հեռացած ու ինքզինքը հայ քաղաքական կեանքի «մանագէտ» համարող Ե. Զուբարը, խօսելով Հայաստանի մտաւորականութեան մասին, ուշագրաւ յայտարարութիւններ կ'ընէ։

Այս յօդուածով, աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցուի թէ բոլշեւիկները ի՛նչպէս երկու լեզու կը բանեցնեն, մոլորեցնելով արտասահմանի հայութիւնը։ Նոյն Զուբարը, Փարիզի մէջ, դառնալով խորհրդային մտաւորականութեան խնդրին, կը գրէր. «Այնտեղ, աշխատաւորական հայրենիքի ժողովրդին հետ մնացեր է բուն մտաւորականութիւնը, մնացեր են այն մարդիկը, որոնք տարիներու ծանր աշխատանքով գիտութեան են տիրացեր, որպէսզի բուն ժողովրդի՝ բանւորներու եւ գիւղացիներու լուսաւորութեան, առաջադիմութեան եւ բարօրութեան ծառայեն։ Անոնք լաւագոյն մտաւորականներն են («Երեւան» Ա. տարի թ. 61)։

Ուրախութեամբ կ'ընդունինք այս խոստովանութեան ճշմարտութիւնը։ Ցետոյ ազատ ըլլալով բուն երկրի «կոնտրոլէն», Պ. Զուբար կը շարունակէ. «Համայնավարներ չըլլալով՝ այդ մտաւորականները հայ աշխատաւոր ժողովրդի բախտը բնականօրէն կապուած կը տեսնեն Խորհրդային Հանրապետութեան հետ։ Խորհրդային կառավարութիւնը ո՛չ մէկ հիմք ունի դժգոհելու, կասկածելու այդ մտաւորականութենէն» (Նոյն)։

Այսպիսով, գաղթահայը, իմանալով որ Հայաստանի մտաւորականութիւնը գիտակցօրէն ու ազնուօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնը, միեւնոյն ժամանակ պէտք է կարծեր, թէ ժողովրդի այդ տարրը յարած է խորհրդային իշխանութեան եւ վերջնապէս համակերպած Հայաստանի ներկայ վիճակին։

Ի հարկէ, նոյն միտքերը Զուբար չէր կրնար յայտնել նաեւ Հայաստանի մէջ, ուր ժողովուրդը վկայ է այն հալածանքներուն, որուն եօթ տարի շարունակ ենթարկուեցաւ իր մտաւորականութիւնը։ Չենք, իր այդ ամարգի արարքը արդարացնելու համար, Զուբարի բերնով կ'ըսէ. «Խորհրդային մտաւորականութեան մեծ մասը դեռ չի ազատագրել ազգայնական մտայնութեան մնացորդներից։ Անժխտելի են նրանց ծառայութիւնները մեր շինարարութեան մէջ, սակայն մենք աչք չպիտի փակենք նաեւ նրանց թերութիւնների առաջ։ Նրանք կը կարծեն, թէ Վրաստանի, Հայաստանի եւ Ադրբէջանի կոմունիստ. կուսակցութիւնները, կուլտուրական շինարարութեան են նուիրուած, հայ, վրացի եւ թուրք ժողովուրդների ազգային անկախութիւնն ու վերածնունդն ապահովելու եւ առաջ մղելու համար։

«Անդրկովկասեան խորհրդային ֆեդերացիան նրանք ընդունում են իբրեւ մի փաստ ու լծակ, որը նոյնպէս նպաստում է ազգային անկախութիւնների խաղաղ եւ հաշտ ամրացմանն ու յառաջդիմութեանը։ Սակայն, մեծագոյն պատմական թիւրիմացութեան մէջ են ընկնում խորհրդային այդ մտաւորականները, երբ չեն հասկանում, որ կոմունիստական կուսակցութեան համար ազգերի ազատագրումը, նրանց անկախութիւնը եւ ֆեդերացիան ինքնանպատակ չէ, այլ դէպի միջազգային սոցիալիզմ անցնելու եւ այն կառուցելու փուլերից մէկը։

«Այն մտաւորականները, որոնք չեն հասկացել եւ չեն իւրացրել այս գիծը՝ հակառակ իրենց կամքի իսկ՝ խոցելի են դաշնակցական մտայնութեան մեքենայութիւնների կողմից։

«Երբ մի խորհրդային մտաւորական, կոմունիստական մեր աշխատանքին ու քաղաքականութեանը մօտենում է միայն ազգային անկախութեան ու վերածնունդի տեսակէտից եւ աչքաթող է անում տիրապետող մայր սկզբունքի՝ սոցիալիզմի, միջազգայնութեան, Անդրկովկասի ու Խորհրդ. Միութեան պրոլետարիատի ամբողջականութեան շահը՝ նա ենթարկւում է ազգայնական գայթակղութեան. այդպիսի մտաւորականը խնդիր է դնում Անդրկովկասեան ֆեդերացիայի եւ կամ Խորհրդ. Միութեան շրջանակում ապահոված տեսնել նախ եւ առաջ «իր խորհրդային հայրենիքի» շահերը։ Նրան թւում է, այդ հայրենիքի շահերը աչքաթող են արւում ինպաստ «մեր դաշնակից հանրապետութեան»։ Այս մտայնութեան գոյութիւնը փաստ է»։

Այսպիսով, Հայաստանի մտաւորականութիւնը, անձնուիրաբար եւ ազնուօրէն նուիրուած ըլլալով երկրի վերաշինութեան ու մշակոյթի յառաջդիմութեան գործին, միեւնոյն ատեն չի հաշտուիր Հայաստանի ներկայ իրաւական կացութեան հետ։ Անոր համար խորհրդային Հանրապետութիւնն ու դաշնակցային ձեւը դէպի անկախութեան վերածնունդը տանող փուլ մըն է միայն։

Չմոռնանք շնորհակալութիւն յայտնել Պ. Զուբարին, որ գոնէ այս անգամ նման մտայնութեան գոյութիւնը չի համարիր Դաշնակցութեան «պրովոկացիա»։

Մենք դիտմամբ այսքան երկար մէջբերում ըրինք, որպէսզի միայն մէկ հարցում տանք Դաշնակցութեան «գերեզմանափորներուն»։

— Ի՛նչով դաշնակցական չէ խորհրդային մտաւորականութեան մեծագոյն մասին մտածելակերպը եւ արդեօք ան չի՞ հանդիսանար բուն երկրի ժողովուրդի ձգտումներուն հարազատ արտայայտիչը։

Կեանքը կը ցուցնէ, որ Միասնիկեան, յայտարարելով թէ՝ «դաշնակցական մտայնութիւնը կ'իշխէ երկրի մէջ», շատ աւելի արդար գտնուեցաւ, քան անոր անարժան հետեւորդները։ Հետեւաբար, եթէ նոյնիսկ մեր հակառակորդներու ցանկութիւնն իրականանայ եւ Դաշնակցութիւնը իբրեւ կազմակերպութիւն մեռնի, ոչ մէկ կասկած, որ դաշնակցական գաղափարներն անմահ են։

Այս ճշմարտութիւնը արձանագրելէ յետոյ. մեզի կը մնայ եզրակացնել, որ Դաշնակցութեան շուրջ բոլշեւիկներու ամբողջ աղմուկը հետեւանք է իրենց անզօրութեան եւ անճարակութեան։

Վերջացնելէ առաջ, անհրաժեշտ կը գտնեմ ճշտում մը։ Զուբար կրկնած է մեր բոլոր հակառակորդներուն այն միտքը թէ՝ անկախութիւնը Դաշնակցութեան համար ինքնանպատակ է։ Ժամանակն է յայտարարելու, որ Դաշնակցութեան հասցէին եղած այդ վերագրումը միանգամայն սխալ է եւ զրպարտութիւն։

Անշուշտ, Պ. Զուբար կարդացած կ'ըլլայ «Դրօշակ»ի վերջին թիւը, ուր այդ հարցի մասին Դաշնակցութիւնը շատ յստակ, որոշ պարզած է իր տեսակէտը։— «Ամէն մի ազգ, կ'ըսուի խմբագրականին մէջ, ինքն է տէրը իր ճակատագրին, ինքն է որոշողը. թէ ի՛նչն է լաւագոյնը իրեն համար. անկախութի՞ւնը, դաշնակցութի՞ւնը, ինքնավարութի՞ւնը, թէ ուրիշ մի ձեւ (պետական-քաղաքականնե՞ր)՝ մի ձեւ ինքնանպատակ չէ։ Նպատակը ժողովուրդն է, նրա գոյութեան ապահովումը, բոլոր ընդունակութիւններու անկաշկանդ զարգացումը եւ բարգաւաճումը։ Ձեւերը յարափոփոխ են. Նպատակը՝ յաւիտենական» («Դրօշակ» 1928, թ. 3)։

Ա.Շ.ՈՑ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՔԱՇԷՔ ԾԽԵԼՈՎ

Պատերազմէն յետոյ շատցաւ ծխողներուն թիւը։ Սովորութիւն դարձաւ, շատերուն համար, ծխելը։ Ու կիներն ալ, մանչու նմանելու ցանկութեամբ, սովորութիւն դարձուցին ծխելը։

Հաճոյք մըն է ծխելը, կ'ըսեն շատեր։ Բոլոր թոյները կուտան այդ հաճոյքը. հարցուցէք խմողներուն ի՛նչ հրճուանքով կը խմեն ալքոլը։ Ուրիշներ ալ կը պնդեն որ ծխախոտը կը սպաննէ մանրէները։ Ճիշդ է, մարդոց բերանին մէջ կ'ապրին հազարակ մանրէներ, որոնք կը մեռնին այդ խոտին ծուխէն։ Բայց, ընդհակառակն, ծխախոտը կը նպաստէ թոքախտին տարածումին։

Ի՞նչ կը պարունակէ ծխախոտը։ Բոլորդ ալ գիտէք անունը այն թոյնին, որ կը գտնուի ծխախոտին մէջ։ «Նիքոթին» կը կոչուի այդ թոյնը։ Բայց գիտէ՞ք քանակը։ «Հավանայի ծխախոտին» մէջ նիքոթինին քանակը կը հասնի հարիւրին 1.50 - 2 կրամի, «Մարիլան» ծխախոտին մէջ՝ հարիւրին 2.29 կրամի. Ֆրանսական Nord և Lot ծխախոտներուն մէջ՝ հարիւրին 6 - 7 կրամի։ Ճիշդ է, որ նիքոթինին քանակը կը պակսի շնորհիւ խմորումի մը, որ տեղի կ'ունենայ ծխախոտին մէջ։ Բայց որքան ալ պակսի, պէտք է գիտնալ թէ կաթիլ մը նիքոթինը վայրկենական կը սպաննէ մուկ մը։ Քանի մը կաթիլ նիքոթին գրէք կատուի մը բերնին մէջ, վայրկեան մը յետոյ կը մեռնի կատուն։ Ճիշդ է նաեւ, որ ծխախոտը, այրած ատեն կը կորսնցնէ իր նիքոթինին մէկ մասը։ Բայց ծխախոտը այրուած ատեն, առաջ կու գան թունաւոր կազեր, ամոնեաք, ածխ սիանիւրիք։ Արեւելեան ծխախոտներուն մէջ աւելցուած է ափիոնը, աւելի թունաւոր։ Ցետոյ պէտք է գիտնալ, որ նիքոթինը ջղային դրութեան մէջ հաստատուելով, ջղային տագնապներ կը պատճառէ, եւ արեան երակները կ'աւրէ։

Երբ գիւղերու մէջ, փորձուած է ծխախոտի ջուրով դրել («Չիբիբիկա») ընել, մաքրելու համար փոքրիկ տղոց ճճիները, թունաւորման դէպքեր պատահած են։ Դարձեալ այսպէս շատեր թունաւորուած են, երբ ծխախոտով փորձած են դարմանել իրենց վէրքերը։ Բժիշկները գիտեն նաեւ թունաւորման տարբեր պարագայ... երբ ծխողը սիկառը բերնին ... կը բռնէ, թուքով կը թրջէ ... հալեցնէ նիքոթինը, յետոյ ... կլլէ։ Ճիշդ է, որ թունաւորում յանկարծակի չի պատահիր, ... դանդաղ թունաւորում մըն է, ... տեղի կ'ունենայ, բայց ի վերջոյ ... յայտնուին նշանները. — ... մարսողութեան խանգարում, ... խել, փորհարութիւն։ Ցետոյ ... սկսին ջղային տագնապները, ... բագրգիռ վիճակ մը եւայլն, ... թական կ'իյնայ խոր քունի ...

Այս թունաւորումը փորձ... տեսնելու համար կը բաւէ իրար... ետեւէ ծխել 30 սիկառ։ Այս թ... նաւորումը աւելի յաճախակի է ... անոնց մօտ, որոնք խոր կը քաշ... ծուխը։ Ցետոյ այս թունաւորում... ենթակայ են անոնք, որ կը ծխ... ծոմ փորով, կամ ճաշէ առաջ...

Նկարագրենք ծխողներու ... վախճանը։ Ամէնէն աւելի սիրտ... է, որ կը տուժէ։ Ծխողները կ'ու... նենան սրտի բաբախում, անկանոն... զարկերակ։ Ամէնէն տաժանելի... է կրծացաւը (angine de poitrine)... որ կը յայտնուի յանկարծակի... միջա գիշերը։ Ենթական սարս... փելի ցաւ մը կը զգայ լանջ... կրծին ետեւը, կարծես թէ կուրծ... առնուած ըլլար մամուլի մէջ... կամ սեպ երկաթ մը խոթած ըլ... լային սիրտին մէջ։ Այս ցաւը կը... տարածուի ձախ ձեռքին վրայ... հասնի մինչեւ ճկոյթը։ Ենթակ... այն զգայնութիւնը կ'ունենայ... թէ վայրկեան մը յետոյ պիտի... մեռնի։ Դող քրտինքը կը թրջ... ամբողջ մարմինը։ Քանի մը... վայրկեան յետոյ, կը հանգչի ... ամէն բան կը մոռնայ։ Սակայն... նման տագնապներու մէջ շատեր... մեռած են։ Ճիշդ է, որ այս սոս... սափելի հիւանդութեան մէկ... պատճառներէն մէկն է սիֆիլիսը... բայց ծխախոտէն թունաւորում...

…ԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(…ուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

…կատաղած շունները.— Զանգե…րի գիւղերուն մէջ կատղած …երը խածնելով լծկան անա…ները վարակեցին կատա…ները։ Այնպէս որ ,այս …թեամբ՝ …ուած անասուններն ալ սկսան …մարդոց վրայ։ Տե…կիլ իշխանութիւնը սպան…ել վարակուած եւ կասկածելի …անասունները։

…մեղր.— Մեղրի գա…ն մեծ քանակութեամբ մեղր …ուած է։ Գաւառը ունի մաս… մեղուաբուծական կա… մը, որ իր մեղուանոցին … բացաւ մայրանոց մը, ազ… մայր-մեղուներ բուծանելու…։ Երբ փեթակները որ…, եւ կորսնցնեն իրենց …, մայրանոցը պիտի … օգնութեան։ Մեղուներու …ը ազնուացնելու համար, … ընտրուին ու զատուին … Հայաստանի մայր …ները։ Բնութեան ղրկուած …ները … Լենինկրատ։ Եթէ քննութեան …ները նպաստաւոր ըլլայ, …որքալին բոլոր հանրապե…թիւնները մայր-մեղու պիտի … Հայաստանէն։ Գիւղա… մեղուաբուծութիւն …ցնելու համար, բացուած է …ւոր դասընթացք մը։ Փե…ները պիտի շինուին լօրի …ներէն։ Իջեւանի մէջ մասնա…որ արհեստանոց մը շինուած է …թակի համար։

Ալեքսանդրապոլի նոր տու…— «Խորհրդ. Հայաստան»ի …աշխատակիցը կը թելադրէ Ալեքսանդրապոլի մէջ շինել …ան տուներ, որպէսզի բնա…ն բնակիչքը կարենայ ամառ…ն փոքրիկ վարձքով մը վճա…մ տան շինութեան ծախքերը, …ոնց երկար ժամանակ անց…։ Այդ մտահոգութեամբ Ալեքսանդրապոլի մէջ շինուած …ն 10 տուներ, «հայկական …ւ», որ կը յիշեցնէ մեր հին …ներուն ներսը գտնուած խո…ները, յատկացուած՝ վանքին …ագիր իշխանուհիներուն ա…ին կամ խոստովանանքին, …ուած՝ սուրբին դասա…ին։ Աւելի լաւ կ'ըլլար, …ցնէ աշխատակիցը, որ …ութիւնը չզգէին ոճին, …ն խուցեր տալով բնակող…ներուն. եւ հայկական ոճին փոխարէն շինուէին պարզ պատերու «Այն առեն այդ 10 տուները, որոնց համար ծախսուած է 52 հազար րուբլի, 8-10,000 րուբլիով կ'աւարտէին, եւ ուր բնակիլը աժան եւ յարմար կը դառնար։ Հայաստանի մէջ 100 րուբլի ամսական ստացող շատ քիչ կայ, ընդհանրապէս 60—70 րուբլի է ամսականը, այն առեն ի՞նչպէս կարելի է ամսական 16 րուբլի տալ եւ բնակիլ նման տուներու մէջ»։

Ալեքսանդրապոլի մէջ.— Հրդեհուած սինեմայի շէնքը վերաշինելու աշխատանքները սկսած են արդէն։ Հաւաքուած են շինութեան նիւթերը, պատրաստուած են դուռներ եւ պատուհաններ։ Ցուրտին պատճառով, կարելի չէ անմիջապէս ծածկել տանիքը։ Ալեքսանդրապոլ վերականգնած է հարիւրին 60 համեմատութեամբ։ Վերաշինութեան պիւտճէն անբաւական նկատուելով, Անդրկովկասի Կեդր. Կոմիտէն 500.000 րուբլիի վարկ մը բացած է։

Զմեռը.— Ցուրտը կը շարունակէ տեւել ամբողջ Հայաստանի մէջ։ Ձիւնին հաստակը նուազած է, Ալեքսանդրապոլի մէջ 52 սանդիմեդրի իջած է։ Այս պատճառով գարնան վարուցանը կ'ուշանայ,

Գարնան ցանքը.— Եւ սակայն այժմէն միջոցներ ձեռք կ'առնուին գարնան վարուցանին համար։ Հողային գործավարը, Ա. Երզնկեան, այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ «Խորհրդ. Հայաստան»ի.—

«Այս տարի բամպակի ցանքը պիտի հասնի 13,250 տեսեատինի։ Անցեալ տարի մեր բամպակի բերքը կը հասնէր մէկ տեսեադինէն 64 փութի (չմաքրուած), ինչ որ անհամեմատ բարձր է Ազրբէջանի եւ Վրաստանի տուած բերքէն։

«Բոլոր դաշտավայրերուն մէջ, որոնք կը ներկայանան իբրեւ կեդրոն գարնանացանի, կազմուած են յանձնախումբեր։ Մեծ դժուարութիւններ կան այդ դաշտավայրերուն մէջ, որովհետեւ պակաս են լծկանները եւ գիւղատնտեսական գործիքները։

«Լծկան անասուններու պակասը կը հասնի հարիւրին 63 համեմատութեան։ Մեր աշխատանքները աւելի կը դժուարանան, երբ նկատի առնենք որ թանձր ձիւնը ծածկած է դաշտավայրը։ Վարուցանի եղանակը այս տարի շատ կարճ պիտի ըլլայ, այնպէս որ պէտք է աւելի աշխատանք։ Այժմ Նորագութեան ղրկուած են մեր ունեցած 150 տրակտորներէն [illegible]ուածները։ Միջոցներ ձեռք առնուած են լեռնային շրջաններէն դաշտավայր իջեցնելու համար լծկաններ եւ գութաններ, որովհետեւ լեռնային շրջաններուն մէջ վարուցանը ուշ կը սկսի։

«Այս տարի մեր սերմնցուն հարիւրին 80 համեմատութեամբ դտուած է մասնաւոր գաւառաններու մէջ։ Ցանքերէն 1080 տեսեադինը պիտի կատարուի մասնաւոր գիւղատնտեսներու հսկողութեան տակ։ Բերքը աժեղցնելու համար պիտի գործածուին պարարտներ։ Պիտի մշակուին նաեւ խոտերը, կեր ապահովելու համար անասուններուն։

«Այս տարի ծխախոտի մշակութիւնը պիտի բարձրացուի 500 տեսեադինի։ Ծխախոտը պիտի մշակուի այնպիսի շրջաններու մէջ, որ չվնասէ բամպակի ցանքին։

«Ցորենի ցանքը առանձին ուշադրութեան առնուած է։ Պիտի աշխատինք գերազանցել նախապատերազմեան չափերը։ Ձիւնը պիտի կարճեցնէ ցորենի ցանքի եղանակը, բայց ցանքին տարածութիւնը չպիտի պակսեցնենք։ Մեծ պակաս ունինք սերմնցուի։ Խնդրած ենք Ռուսիայէն։ Գիւղացիներուն յանձնարարուած է սերմնցուն անցընել սերմազտիչ մեքենայէ։

«Լեռնային շրջաններուն մասին եւս նման միջոցներ ձեռք առնուած են։

«Խոտի պակասը այս տարի մեծ էր, թէ ձիւնին եւ թէ անցեալ տարուան երաշտին պատճառով։ Ստիպուեցանք խոտ գնել հիւսիսային Կովկասէն։

«Մասնաւոր վարկեր բացուած են լծկան անասուններու, տրակտորներու եւ ուրիշ գործիքներու գնումին համար։ Գարնանացանի մեր աշխատանքները կը գտնուին մեծ վտանգի մը առջեւ։ Լեռներու ձիւնը հալելով հեղեղներ պիտի կազմուին, եւ կը վախցուի, որ խանգարուին մեր աշխատանքները։ Այդ հեղեղներուն դէմ կարելի միջոցները ձեռք առնուած են»։

…ւած են իրենց կամքը եւ չեն …ր ձգել ծխախոտը, լաւ է որ …ներն նիքոթինէն զտուած …կը ֆրանսական Caporal doux …ուած տեսակը զտուած է, եւ …թանաւոր Սիկարի փոշերն …կարկրոն ըլլալ, որովհե… նիքոթինը կը փակէ անոնց …։ Որքան երկար ըլլան, …ան յարմար են։ Կան սիկարի …ալ, որոնց մէկ ծայրը կը … գեղի մը մէջ (perchlorure … թաթխուած բամպակի կտոր … կը չէզոքացնէ թոյները

ԲՈՒԺԻԿ

ԶԱՑՆԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 27 Մարտ (Սեփ. թղթ.).— Կիրակի օր, կէս օրէն մինչեւ կէս գիշեր, անօրինակ ոգեւորութիւն մը կը տիրէր Փլաս տ'Օփիթալի վրայ, նորակառոյց հայ մատուռին մէջն ու շուրջը։ Հայ զանազան հոսանքներու կողմէ ցուցադրուած գործունէութիւնը հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէր տեղացի բազմաթիւ անցորդներու մէջ, ընտրական պայքարի այս օրերուն։

Լրացած ըլլալով Ազգային Միութեան տարեշրջանը, տեղի կ'ունենար 1928—29 շրջանի Վարչութեան ընտրութիւնը, քանի մը ոստիկաններու հսկողութեան տակ եւ կարգապահութեան մէջ։ Ընտրութեան մասնակցած էին 285 քուէարկուներ, որոնք, համաձայն ընտրական յանձնախումբի յայտարարութեան, վճարած էին երկ-երկու ամսական։

Քուէարկութեան արդիւնքը անգամ մը եւս հաստատեց որ ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ է։ Հակառակ ներսէն եւ դուրսէն՝ Լիոնէն ծանօթ քանի մը շնորհունակներու կատարած մեքենայութիւններուն, կատարեալ յաջողութեամբ անցաւ Դաշնակցութեան ամբողջ ցանկը՝ իրենց պատեանին մէջ ամփոփուելու դատապարտելով, պահ մը եղբայրացած համայնավար-հօկ-հնչակ խայտաբղէտ խմբակցութիւնը։

Քուէներու ջախջախիչ (պլօքի առաւելագոյն 95էն դէմ Դաշնակցութեան նուազագոյն 177ը) մեծամասնութեամբ ընտրուեցաւ նոր Վարչութիւնը։ Ընտրութեան օրինաւորութիւնը բոլորին ներկայութեան յայտարարուեցաւ գրաւորապէս։ Յաջորդ օրն իսկ Վարչութիւնը կազմեց իր դիւանը հետեւեալ կերպով.— Գ.Գ. Մ. Յակոբ Մարգարեան՝ Ա. Ատենապետ (շահած էր 180 քուէ), Յովհաննէս Վարդանեան՝ Բ. Ատենապետ (185 քուէ), Նիկողոս Սարգիսեան՝ Ատենադպիր (180 քուէ), Յովհաննէս Աճարեան՝ Գանձապետ (183 քուէ), Գէորգ Գասեան (177), Յարութիւն Քիւփճեան (179) եւ Ղուկաս Մարտիրոսեան՝ (177)՝ անդամներ։

Ընտրական Յանձնաժողովը, որ գովելի գործունէութիւն մը ցոյց տուած էր ազգային տուրքի գանձման մէջ, չգիտենք ինչ նկատումով տարբեր անուն մը տուած էր նոր Վարչութեան, բայց քուէարկուները միաձայն մերժեցին Եկեղեցիի Հոգաբարձութեան նեղլիկ սահմանին մէջ կծկուիլ եւ իրենց քուէն տուին Ազգ. Միութեան, իբր շարունակութիւնը նախորդին։ Վաղն իսկ պիտի դիմեն նահանգապետութեան, վաւերացման համար, նաեւ Լիոնի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, որուն հետ սերտ կապ պիտի պահէ։ Իր առջեւ կան երեք անմիջական հարցեր,— Դպրոց, Եկեղեցի եւ գործաւորներու գետեղում։

Նախորդ Ազգ. Միութիւնը յաւակնոտութիւնը չունի մեծ բաներ մը ըրած ըլլալու, բայց հակառակ բազմաթիւ դժուարութիւններու՝ արդէն հարթած է ճամբան։

Կարգ եւ յարատեւութիւն կը սպասենք նոր Վարչութեան անդամներէն, — մեծագոյն մասով չէզոք անհատներ, որոնք ժողովուրդին վստահութիւնը կը վայելեն արդէն։ Իսկ ժողովուրդին կը մնայ միշտ թեւ ու թիկունք հանդիսանալ անոր գործնապէս։

Հետեւեալը տարեկան հաշուեկշիռն է անցեալ Վարչութեան՝ առեննին ներկայացուած ժողովուրդին.—

ՄՈՒՏՔ.— Ազգ. տուրքի ամսավճարներէ 227 ֆր., Մկրտութիւններէ 470, Պսակներէ 1555, Թաղումներէ 75, Պնակ, պատարագ, հոգեհանգիստ 3347.20, Վկայագրերէ 907.50, Զանազան (հանգանակութիւն եւլն). 2275.20։ Ընդհանուր գումար՝ 8855.90 Ֆր.։

ԵԼՔ.— Հոգ. հովիւ Գալուստ Քհնյ. Մովսէսեանի 6 ամսականները (1 Յուլիս 1927—31 Դեկտ. 1927) 3330 Ֆր., Նոյնին՝ 1928 Յուն.ի ամսականը՝ 500, Ժամաւորի վարձք (7 ամսէն 1 Յուլ. 1927—31 Յուն. 1928)՝ 900, Նպաստ՝ 1705.35, Զանազան ծախքեր (գրակ. պիտոյք եւն.) 2312.20։ Ընդհանուր գումար՝ 8747.55։ Պատրաստ դրամ՝ 108.35։ Գումար՝ 8855.90 Ֆր.։

Երուանդ Ասատուր

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին երկրորդ ներկայացումը տեղի ունեցաւ Շաբաթ երեկոյ, 24 Մարտ, Ռիւ Շարի թատրոնին մէջ, հոծ բազմութեանմը ներկայութեան։

Թատերգութեան նիւթը՝ Պանք Օթոմանի գրաւումը կամ Ապտիւլ Համիտ, հեղինակութիւնն է ընկ. Մ. Մարութեանի։

Առաջին արարուածը կը ներկայացնէ դրամատան դէպքին մասնակցողներու հաւաքոյթը եւ խորհրդակցութիւնը Արմէն Գարօի ու Բաբկէն Սիւնիի գլխաւորութեամբ։ Անոնց անձնուէր խոյանքը դէպի Պանք՝ գրաւելու համար կարմիր Սուլթանի բռնութիւնն ու «մեծ» ազգերու մեղսակից անտարբերութիւնը։

Երկրորդ արարը կը պատկերացնէ շէնքին գրաւումը, անվախ հերոսներու խիզախ կռիւն ու յաղթութեան աղաղակը, որ աւա՜ղ, կը մարի Բաբկէնի մահուան գոյժով։

Երրորդ, չորրորդ արարով ու վերջին պատկերով, Մարութեան յաջողած է պատկերացնել Համիտի զազրելի դէմքը իր ամբողջ գիծերով, անոր գազանային բռնութիւնն ու մահէն ունեցած սարսափը, որ կը հալածէ զինք մինչեւ վերջ ու պատեհն կը դառնայ իր վախճանին։

Ներկայացումը անցաւ շատ յաջող։ Մարութեան վարպետօրէն մարմնացուց Արմէն-Գարօի եւ Սուլթան Համիտի դերերը, Ազարեան բնական Հրաչ մը եւ Մուխթար փաշա մը եղաւ, իսկ Ռզուեան յաջող Բաբկէն մը։ Լաւ էին միւս դերակատարներն ալ։

Պանք Օթոմանի գրաւման ներկայացումը խոր ազդեցութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ, որոնք պահ մը ապրեցան մեր յեղափոխական պայքարի առաջին եւ փառաւոր դրուագներէն մէկը։

Ա.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՐ ՈՉ ԼՈՒԻՑԷ...

Մարսիլիայէն կը գրեն մեզի.— Կը թուի թէ Պալաքեան եպսկ. անձնական ու յատուկ մեթոտ մը ունի, ազգային գործերը վարելու համար։

Հայ մը — որուն անունն ու մանրամասնութիւնները ձեռքնիս ունինք — Շաբաթ օր, 24 Մարտ ժամը 4ին կը ներկայանայ Առաջնորդարան, իր ամուսնալուծման խնդրին համար։ Առաջնորդը կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ եկած է։ Ներկայացողին պատասխանին վրայ թէ «դուք ըսիք որ Շաբաթ օր, ժամը 4ին կրկին ներկայանամ», կը զատէ տեղէն, կը յարձակի ներկայացողին վրայ եւ կը սկսի հարուածել զայն, կ'երեւի իր ուժին ալ մէկ ապացոյցը տալու համար, կը գրկէ զայն ու դուրս հանելով կը նետէ սանդուխներէն վար, գլխարկը ու հովանոցն ալ ետեւէն ղրկելով։

Այս դէպքին ներկայ եղած են երեք քահանայ, Առաջնորդարանի քարտուղարը, ուսուցիչ. խորհուրդի անդամներէն մէկը, Ազգ. Վարչութեան մէկ անդամը եւ ծանօթ հայրենակից մը, որոնց անունը կրնանք տալ ի հարկին։

Մեկնութիւնները աւելորդ են։

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ. — Գողերը տաղանդի յայտնութիւններ ունին, զորս կարելի չէ ուրանալ։ Վերջերս Վիեննայի մէջ երկու հոգի, լաւ մը ուսումնասիրելով գողութեան ճամբաները, ընտրած են լաւագոյնը։ Վիեննացիները սիրահար են երաժշտութեան, մեծով պզտիկով։ Սովորութիւն է, այս մայրաքաղաքին մէջ, մեռելներն իսկ փոխադրել երաժշտութեամբ։ Ու երբ մեռելակառքը կ'անցնի փողոցներէն, նուագախումբին դաշն ու տխուր եղանակներով, ամէն մարդ պատուհան կը թափի աւելի լաւ լսելու համար երաժշտութիւնը։

Այդ պահուն է, որ գողերը յարմար նկատեր են մտնել տուները եւ կողոպտել ետեւի սենեակներու հարստութիւնը։ Եւ ինչ հարստութիւններ երաժշտութեամբ փոխադրուած են գողերուն տունը, երբ մեռելները կը փոխադրուէին գերեզմանատուն։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 26 Մարտ.— «Յառաջ»ի 24 Մարտի թիւին մէջ Գ. Ս. Միլտոնեան նկարագրելով Աֆիոն Գարահիսարի Հայր. Միութեան ժողովը, ակնարկներ կ'ընէ մեր Թրքախօսութեան մասին, եւ կը յիշէ երկու կիներու խօսակցութիւնը։

Յօդուածագիրը անձնապէս կը ճանչնանք։ Ինքն ալ զաւակն է Քէօթահիացի Թրքախօս ընտանիքի մը եւ օրն ի բուն կը խօսի ու կը լսէ այդ բարբառը իրենց ընտանիքին մէջ։ Քանի որ ինք մեզ կը խրատէ հայերէն խօսիլ ամէն տեղ, պաշտօնական ծաւաքոյթներու առեն, մենք ալ մեր կողմէ կը թելադրենք որ գոնէ իր երիտասարդ եղբօրը հետ հայերէն խօսի։

Աֆիոն Գարահիսարցի մը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա.

…կ հրանայի ճարպիկութեանը …ն գործակալներուն, որոնք …ամաններուն վրայ, ինչ…իկի դրան առջեւ, լէ…ն մինչեւ Հնդկաստան, …կեկնակի խաղով կը խաբէին …երազողներն ու գժգոհները... …մէջ միայն կը հասկնայի թէ …անի վրայ կը կրթնէր այն …բայց աճաւոր ուժը, որուն … իշխան Վ…լ…ի պայքարած էր … շատ առաջ։

— Այս գիշեր քեզի հետ …կ'երթանք, որովհետեւ քու …համար եէֆէ՛ն … կրնայ, եթէ ուզէ, քեզի …պութիւն տալ…

— Այդ անունով մարդը ո՞վ է։

— Ճիշդ է, սպաններէն չես գիտեր... Մենք սորված ենք զայն այդպէս կոչել... անիկա կը հրամայէ ամբողջ նաւերքին վրայ, պետը...

Ու ձեռքը բարձրացուց.

— Բայց դո՛ն միայն կը ներկայանաս անոր եւ չես ըսեր թէ ես քեզի առաջնորդեցի... գրաւոր հրամանով միայն կը գործեմ ես։

Հեռացանք անկէ։ Հայր Խոտէֆոնսօ աչքերը դէպի երկինք բարձրացուց։

— Ցեսա՞ք այս մաքսաններ, քաղքենիի մը չափ կոնակը հաստ է... հազիւ թէ կարդալ գիտէ, բայց արդէն ինքնաշարժ մը ունի, իսկ ես, հոգեւորական մը ըլլալով, առոր անոր կառքը առնել սորվցուած եմ։

— Բայց, հա՛յր, հակառակորդ կողմը պէտք է բաւական հանգստաւէտ կեանք անցընող ոստիկաններ գտնուին, քանի որ մաքսանենգութիւնը հոս այսքան դիւրութեամբ կ'ամբի...

— Բնականաբար, ոսկի, միշտ ոսկի... գիտե՞ք մեր ժողովրդական առածը.— «Հերիք է որ իմ կանակս տաք ըլլայ, ինչ հոգս ուրիշներուն»։

Ու այս բարի հոգեւորականը բնաւ գաղափար չունէր թէ, ինչ խորհրդաւոր ցանց ձգուած է իրենց երկրին վրայ, ինչպէս ուրիշ շատերու։

Այսուհանդերձ արեգակը դեռ կը շողար։

Բ.

Քառորդէն մինչեւ Թոնտա՛աաժանեիի շրջանակ մը է լեռնային վայրերու մէջ, անտառոտեան, գերբուկ ճամբաներու վրայէն։ Մեկնեցանք կէս գիշերին։

Առաւօտ կանուխ հասանք Թոնտա։ Քիչ վերջ մայր եկեղեցիին զանգակը հնչեց, փողոցները լեցուեցան էշերով, որոնք բեռնաւորուած էին բանջարեղէններով, պտուղներով ու նարինջներով ծաղկած ճիւղերով։

— Ճիշդ առեն է, ըսաւ Հապիան։

«Գորոսօ» մատ Գամփիլլօի փոքր հրապարակը։ Հոն կը գտնուէր գաւառական պզտիկ սրճարան մը, որ տեսակ մը ակումբ կը ձեւացնէր։

— Ըհաւասիկ, ըսաւ Հապիան։

Ու աւելցուց, պետէն սարսափահար.

— Քու դիմումիդ համար անհրաժեշտ ամէն տեսակ արդարացուցիչ փաստաթղթերը ունիս, մտի՛ր մինակդ եւ լա՛ւ, կամուրջին քով քեզի կը սպասեմ։

Այլեւս չկրցայ նահանջել ու մտայ։

Մարդիկ, որոնք հոն պէտք էր քնացած ըլլային, սեղաններուն վրայ, իրենց աղտոտ ձեռքերով [illegible] կը տորէին ջուրի խոշոր գաւաթներու մէջ։

Նստայ աթոռի մը վրայ։ Զգացի թէ շուրջէս գիս կը քննէին։

Սրճարանին ծառան ինծի մօտեցաւ.

— Ելակի քաղցրաւենի մը, հրամայեցի։

Ասքէս գլուխս քննեց գիս, յետոյ մեկնեցաւ առանց պատասխանելու։

Սկսայ մտածել կրնայի ժամերով հոն կենալ, առանց որոշ բան մը իմանալու։ Կը դիտէի հոն նստող մարդիկը, որոնք կը ծխէին։ Ասոնց մեծ մասը, յայտնօրէն մաքսանենգներ էին, պատրաստ ամէն տեսակ գործի։ Երկու երեք հոգի օտարական կը թուէին։

Ինքնիրենս ըսի.— Անկարելի բան է որ Թիթիդէլը հոս անցուցած ըլլայ այս գիշերը,— աւելի լաւ է ամէն ինչ աչքը առնել

Ծառան վերադարձաւ, գաւաթ մը ջուրով եւ ելակի քաղցրաւենիով։ Առաջին անգամ ինք խօսեցաւ ու ճիշդ ֆրանսերէնով մը արտայայտուեցաւ, ինչ որ զարմանալի բան մըն էր այդ երկրին համար.—

— Ուէլ յանձնարարութիւն մը ունի՞ք, հարցուց։

Զգուշացայ պատասխանել թէ «ի՞նչ յանձնարարութիւն»։ Բացայայտ էր որ ոչ մէկ սովորական յաճախորդ կուգար այդ սրճարանը։ Ուրեմն պաշտօնագրական խօսք մը գոյութիւն ունէր.— Հոս կուգային աշխատելու։

Թուղթ մը առի եւ մէկ անգամէն գրեցի Ղզեակին մէջ գործածուած ծիսական նախադասութիւնը, որ պէտք էր գործածուէր «Դանիէլի կնիք»ի բոլոր հաւաքոյթներուն համար.—

«Եւ այս թագաւորներուն ատեն, երկնից Աստուածը պիտի ստեղծէ կայսրութիւն մը, որ բնաւ չպիտի քանդուի։»

(Տար.)

այդ մարզին մէջ գործունէութիւն ցոյց տալ։ Ընկերութեան անդամներուն թիւը օրէ օր կ'աւելնայ։ Կը կարծեմ թէ որոշուած է յարաբերութեան մէջ մտնել նաեւ միջազգային Կարմիր Խաչին եւ ուրիշ երկիրներու նման կազմակերպութեանց հետ։

Ընկերութիւնը գործօն կին անդամներ չունի, սակայն կիներն ալ կ'օժանդակեն անոր։ Մեր երկրին մէջ կիները, ուրիշ տեղ եղածին պէս, հանրային կեանքին մասնակցելու պէտք չեն տեսներ։ Պարսկաստանի ընկերային պայմանները այս իրաւունքէն կը զրկեն կիները, որով եւ անոնք չեն կրնար աշխատիլ հաստատութեանց եւ վաճառատուններու մէջ։ Ասոր պատճառն է կիներուն քօղարկուած ըլլալը։ Բնականաբար անկարելի է որ «փէչէ» կրող կին մը հանրային կեանքին մասնակցի։ Պէտք է ըսել սակայն թէ ցեղախումբերուն մէջ կիները այրերէն աւելի կ'աշխատին։ Գալով հագուստ-կապուստին, քաղաքներուն մէջ կիները քօղով եւ հին ազգային հագուստներով կը պտտին։ Սակայն անոնց տակէն արդիական զգեստներ կը հագնին, որով Ներկայիս Պարսկաստանի մէջ երկու տեսակ հագուստներ կան — ազգային եւ արդիական։

Դժբախտաբար թատերական կեանք չկայ Պարսկաստանի մէջ։ Կարգ մը անպաշտօն խումբեր Թէհրանի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ ներկայացումներ կուտան, սակայն չեն քաջալերուիր։ Կիները շատ քիչ թատրոն կ'երթան եւ այրերէն անջատ մասնաւոր տեղեր կը նստին։

Պարսիկ կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ հանրային կրթութեան։ Ներկայիս միայն նախակրթարաններու մէջ աղջիկներն ու մանչերը միասին կ'ուսանին։ Երկրորդական եւ բարձրագոյն կրթութիւնը առանձին դպրոցներու մէջ կը տրուի։ Բոլոր դպրոցներուն մէջ ալ Արիներու կազմակերպութիւն կայ, սակայն աղջիկները չեն մասնակցիր։

Ամերիկեան դպրոցները Պարսկաստանի մէջ

Համատանէն կը գրեն Հայ Միրտի.— Համատանի ամերիկեան դպրոցները կառավարութեան կողմէ փակուելէ յետոյ յաճախակի դիմումներ եղան, բայց կառավարութիւնը գիջում չըրաւ։ Ամերիկացիներու խորհրդով հայ եւ հրեայ բողոքականները դիմումներ կատարեցին դպրոցներու վերաբացման համար։ Կրկին ապարդիւն։

Հայ բողոքականները կը պատճառաբանէին թէ մեր եկեղեցին անջատ է եւ դպրոցներն ալ կը պատկանին այն տարրին։ Բայց մինչեւ այսօր ամերիկեան դպրոցները փակ են։ Աշակերտներուն մէկ մասը կը յաճախէ ազգային դպրոցը, իսկ միւս մասը (նեղմիտ բողոքականներու զաւակներ) կը թափառին փողոցները։ Կը լսենք թէ կառավարութեան կողմէ հրահանգ է տրուած դպրոցները բանալ, պայմանով որ ոչ Ս. Գիրքը դասաւանդուի եւ ոչ ալ Ղուրանը։ Միսիոնարութիւնը համաձայն չէ այդ որոշման, քանի որ անոնց ծրագիրը Ս. Գիրքի դասաւանդութիւնն է, միւս առարկաները չեն հետաքրքրեր։

Բրիանի պատասխանը Քէլլոկի

Նախարարական Խորհուրդի առջի օրուան նիստէն վերջ, Ուաշինկթըն հեռագրուեցաւ Բրիանի պատասխանը Ամերիկայի արտաքին Նախարար Քէլլոկի Փետրուար 27 թուակիր ծանուցագրին։ Ինչպէս կը յիշուի, այս ծանուցագրով Քէլլոկ կ'առաջարկէր փոխանակ միայն Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի, բոլոր մեծ պետութեանց միջեւ կնքել դաշինք մը, որով պատերազմը կը դատապարտուի իբրեւ միջոց ազգային քաղաքականութեան։

Պատասխանին պատճէնը դեռ չէ հրատարակուած։

Համայնավարները եւ ընկերվարականները

Ընտրական պայքարը սկսաւ եւ բոլոր կուսակցութիւնները իրարու հետ մրցումի ելած են՝ պրոպագանդի հաւաքոյթներ կազմակերպելու համար։

Առջի գիշեր ընկերվարականները 20րդ թաղամասին մէջ սարքած էին հրապարակային ժողով մը, ուր պիտի խօսէին Լէոն Պլում եւ Ալեքսանդր Լիւքէ։ Փիրէնէ-Փալասի սրահը լեցնող 1500 ընկերվարականներու շարքին սպրդած էին նաեւ կարգ մը համայնավարներ, գլխաւորութեամբ ընդհանուր քարտուղար Փիէր Սէմարի։

Նախագահ Ալֆոնս Լուայեօ հռետորները ներկայացնելէ վերջ, խօսք տուաւ Լէոն Պլումին։ Սակայն համայնավարները սկսան աղմկել եւ պահանջեցին, որ նախ Սէմար խօսի։ Պլում յայտնեց թէ հակառակութիւն չի վախնար, նախ ինք պէտք է խօսի, յետոյ խօսք կը տրուի նաեւ համայնավարներուն։ Այս վերջինները մտիկ չըրին։ Սէմար աթոռի մը վրայ ելաւ խօսելու համար, սակայն ընկերվարականները վար առին զայն, սուլելով։ Պլում մեծ դժուարութեամբ կրցաւ քանի մը խօսք արտասանել, ըսելու համար թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը չէ փոխած իր վարդապետութիւնն ու ծրագիրը 1919էն ի վեր, երբ իրեն հետ նոյն ցանկին վրայ կը գտնուէին նաեւ մարդիկ, որոնք այսօր համայնավար դարձած են։

Աղմուկը տեւեց մօտ երկու ժամ եւ հաւաքոյթը վերջացաւ ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ։

11,000 դատ Պոլսոյ մէջ

Թուրքեւհելլէն Խառն Դատարանին առջեւ Հելլէններու կողմէ Թուրք կառավարութեան եւ Թուրք անհատներու դէմ բացուած դատերուն թիւը 11.000ի հասած է։ Այս դատերուն մեծ մասը բացած են Պոլսէն եւ Իզմիրէն փախած Յոյները, իրենց կալուածներն ու գոյքերը ետ պահանջելով։ Յիշեալ դատերէն 600ը միայն նկատի առնուած են եւ 500էն աւելին դեռ կը շարունակուին։ Վճիռ տրուած է միայն 40-50 հատին համար։

Դիտել կը տրուի թէ Լօզանի դաշնագրին համաձայն Խառն Դատարաններու գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ վերջ կը գտնէ, դաշնագրի վաւերացումէն երեք տարի յետոյ, եւ որովհետեւ այս ժամանակամիջոցը լմննալու վրայ է, կը կարծուի որ Թուրքեւհելլէն Ատեանը անկարող պիտի ըլլայ իր դատերը վերջացնելու։

Թուրքեւֆրանսական դատարանը, որ ամէնէն առաջ գործի սկսած էր, իր պայմանաժամը կ'աւարտէ երեք-չորս ամիսէն։ Անկէ վերջ կուգան հելլէնական, անգլիական եւ իտալական դատարանները։

«Հիլալը Ահմէր» կը տեղեկանայ թէ կառավարութիւնը համաձայն է որ Խառն Դատարանները իրենց սեղանին վրայ գտնուած դատերը աւարտեն Թուրքիոյ մէջ։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Եռագոյն խումբի ժողովը այսօր Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին 154 Ave. Argenteuil Asnières (Seine) կարեւոր օրակարգ։

Կրասի եւ Քանի խումբերու խորհրդակցական ընդհանուր ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Քանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Փարիզի Գոլամարտ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը 2 Ապրիլ Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Café Cluny. Bld. St. Michel. (Սէն Ժէրմէնի անկիւնը)։

Պիյանքուռ Զաւարեան եւ Վանի Արամ միացեալ խումբերու դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, 164 Ave. de Verdun, Issy-les-Moulineaux: Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Համբարձումեան, նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. ծագումէն մինչեւ մեր օրերը։

Սէնթ-Էթիէնի Ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, Փլաս տը Փէօփլը, թիւ 3 սրճարանին վերնայարկը։

Պելֆորի կոմիտէի ժողովը վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Քազէրն տ'Օֆֆըմօնի ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Փրակա, Բ. Մ.— Ղրկեցինք «Հայրենիք»ին.— Ձեր ուզած հասցէն է.— André Ter Ohanian, 43 Rue des Ecoles, Paris:

Փրակա, Օ. Մ.— Ձեր բարեկամին հասցէն է՝ Collège Berberian, Haret-el-Daramalli No. 1 Choubra, le Caire, Egypte.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. TEURNIER